DE POLITIA
ET IMMVNITATE
ECCLESIASTICA
Tractatus Theologicus.

AD S. D. N. PAVLVM V. PONT. MAX.

Auctore Magistro Fr. Laurentio Ortiz de Ibarrola & Ayala,
Benedictino, Salmanticensi,
Monasterij Regij S. BENEDICTI *Vallisoletani*
Romæ iterùm Procuratore.

ROMAE,
Apud Stephanum Paulinum. MDCX.

SVPERIORVM PERMISSV.

R. P. *Abbatis Monasterij Regij S. Benedicti Vallisoleti, Reformatoris Generalis specialis, & signata facultate concessum est Auctori; vt si R. P. M. Thomas Maluenda, Ordinis S. Dominici, approbauerit Tractatum hunc (ceteris Romæ seruatis seruandis) typis excudi possit: vt constat ex eius Autographo, in Actis Dominici Amodei Notarij Cam. Apost.*

TRactatum Theologicum, de Politia, & Immunitate Ecclesiastica, ab admodum R. & Doctissimo Patre Magistro F. Laurentio Ortiz de Ibarrola & Ayala, Ordinis S. Benedicti, compositum, cùm perlegerim: nihil in eo deprehendi fidei Orthodoxæ; aut bonis moribus, vel Ecclesiasticæ doctrinæ aduersum. Quin potiùs censeo, Opus pium, eruditum, maximè vtile; dignumq; profectò, quod in lucem emittatur: iis cumprimis profuturum, qui libertatem, & Immunitatem Ecclesiasticam, vt veros Ecclesiæ filios decet, sartam & tectam conseruari cupiunt. In quorum fidem, præsentibus manu propria subscripsi. Romæ, in Conuentu S. Mariæ super Mineruam. 10. Septembris. M DC VIII.

Fr. Thomas Maluenda Ord. Prædic.

Imprimatur; si videbitur R. P. M. Sac. Pal. Apost.
Cæsar Fidelis Vicesg.

E*X Commissione Reuerendiss. P. M. Fr. Ludouici Istella, Sacri Palatij Magistri, vidi, & diligenter perlegi Librum, de Politia, & Immunitate Ecclesiastica, editum à Reuerendo admodum P. M F. Laurentio Ortiz de Ibarrola & Ayala, Ordinis S. Benedicti: & nihil in eo reperi contra nostram sanctam fidem Catholicam, & bonos mores: sed potiùs multa in eius defensionem, summa Auctoris diligentia, ex sacris Scripturis, & sacris Canonibus, & sanctis Patribus luculentissimè adducta: ideòq; censeo, Tractatum istum, in maximam Reipublicæ Christianæ, & studiosorum vtilitatem, in lucem prodire posse. Datum in Collegio S. Mariæ super Mineruam. 1. die Mensis Decẽb. Anno M DC IX.*

Fr. Ioannes Gonçalez de Albelda, Mag. & Regens.

Imprimatur. Fr. Ludouicus Istella, Magister
Sacri Palatij Apost.

AVCTORIS VOTVM.

CHRISTE, tuas leges, tua magna negotia famur;
Principibus mundi non temeranda pijs.
Casta Sacerdotum valeat queis reddere cœtus
Iura foro sancto, quæ viguere diù.
Quæ Patribus stabilita olim sunt fœdera summis,
Dum populus pauper, secla Neronis erant.
Quando fuit capitis grandis reuerentia Romæ, &
Purpurei in pretio cura Senatus auis.
Dogmate firmamus Diuo discrimina rerum;
Ordinibus cunctis semina pacis habent.
Auspicijs conspira tuis: quò, sacra profanis
Haud permiscendum, sint docuisse satis.

S. D. N.
PAVLO V.
PONT. MAX.

F. Laurentius Ortiz de Ibarrola & Ayala, ad humillima pedum oscula.

ADMIRATVS D. Hieronymus prioris Tabernaculi maiestatem, ex diuite vasorum supellectile, & ampla Kimeliorum copia, quæ in eo, vel donata, vel Domini iussu effecta, continebantur; sicut in Exodo referuntur: & ad altiora, quorum illa erant primæ lineæ, mentis dirigens aciem; Tanta, dixit, (Epist. Centesima vigesima octaua) & talia offeruntur in Tabernaculo Dei: vt nullus desperet salutem: alium, addens, aurum sensuum, alium argentum eloquij, vocem æris alium exhibere. Concurrentibus igitur, BEATISS.^ME PATER, pluribus Doctoribus Catholicis, cum suis scriptis, ad ornandum, & sartumtectum tuendum, circa sacrorum hominum, ac bonorum Immunitatem, Tabernaculum posterius excellentius, non manufactum, Ecclesiæ, cui V.S. præest, & per longa præsit tempora; mihi Discipulo, & ceteris destituto, visum fuit, (quo possum)

hoc; vt præfatam Immunitatem, esse de iure Diuino statutam, probent mecum simul, & confirment: quò, ad Euangelicam legem, Apostolorum traditionem, Primitiuorum Credentium in cęlis conscriptorum, praxim & vsum eam redigentes, statuiq; Laico, & eius Principibus explicantes, semel ipsis persuadeant; (sunt enim Catholici, & persuaderi se sinent) Ecclesiam, & eius supremos Pontifices Romanos, nihil præsumere: sed id, quod à Christo Domino, quod ab eius Apostolis, quod à suis antiquis Patribus, & Doctoribus per manus habuerunt, conseruare. Mouerit verò huius Thematis scriptores alios sacratæ auctoritas Sedis; me certè mouit & Sedentis: quam tanti semper æstimaui, (quod V. S. benè scit,) vt cùm olim Cardinalem Burghesium, propter summam comitatem, & illustres animi dotes, summè coluerim; PAVLVM V. summum nunc Pontificem, propter summam suam sanctitatem, qua ratione alia, nisi vt Christi IESV in terris Vicarium, ab eo haud occultis electum signis, venerer, non inueniam. Hanc animi mei propensionem, volens, apud omnes esse testatam: post nouem perpetuos annos, quibus egi corā V.S. solante me conscientia, & fine; vt in Monasterio Vallisoletano, à maioribus nostris vitę Monasticę institutio, cū inclusionis perpetuę Voto, seruaretur; ideòq; curans, ne eius Abbatis electio, libera Monachis ab eo externis, per S. Sedem Apostolicam, foret concedenda: in hoc decimo anno, alterius generis maturaui fructus, quos S.V. in vicem priorum molestiarum consecrarem.

Eru-

Erubescerem P.S. si in Curia degens,tam Diuinæ,quàm Humanæ sapientiæ Theatro; propter vnius Abbatis nuncius remissus electionem: lectioni totius S. Scripturæ,& Theologiæ,mea incuria,nuncium remisissem. An autem ipsi fructus Decumani sint, sicuti sunt conatus, V. S. erit Apostolico iudicio comprobandum. Suscipiat supplico, S. V. pedibus prouolutus, qua assolet benignitate, scriptum hoc,pro tuenda Ecclesiastica Immunitate, haustum ab spiritu præcedentium per decem secula Monachorũ Ordinis S.P.N.BENEDICTI, qui Ecclesiasticę libertatis fuerunt acerrimi defensores; littera licèt,quam mei fert ingenij tenuitas, exaratũ: & quem me Fratres particulares à Monasterij quiete, sua dictione, aduenam, & hospitem Romæ iterùm effecerunt,dignetur communis Pater,benedictione sua,semel specialem ciuem Sanctorum, & Dei domesticum effecisse.Christus IESVS S.V. ad piorum Christianorũ,& mea vota,Ecclesiæ sanctæ bono,diù seruet incolumem. ROMAE, Sextadecima Maij. Anno eius MDCX.

LE-

LECTOR CHRISTIANE.

SVBIECTVM huius Tractatus, ostendit eius titulus: Formam, seu Characterem, ipse totus: Finem, Theoricè, incipientis seculi in Ecclesia successus: Practicè, ostendent in sequentibus successuri. Instituti nostri rationem sic tene. Debetur multum hominibus, qui curas, & cogitationes suas omnes ad ceterorum salutem, & commodum contulerunt: excellentem tamen illi apud omnes honorem, & gloriam sunt adepti, qui, vel instituendis nouis Rebuspublicis, vel ferendis legibus, atque adstringendis religioni, & officio populis, insudarunt. Huius paratæ laudis cupiditate flagrantia præclara, & magna ingenia, in omni seculorum memoria, & maximè apud litterarum professione excultas Nationes, elaborauere: vt vel nouas efformarent Respublicas, vel reformarent veteres, eisque administrandis insisterent: vel illarum optimè gerendarum præcepta describerent, quæ tam præsentibus Igumenis, seu Ductoribus, quàm posteris inseruirent. Fuisset autem multò illorum industria vtilior, ac illustrior; si quod humano ingenio, ac studio conati sunt adumbrare: idipsum priùs singulari, ac præcipua summi Dei cura, & sapientia expressum præcessisse, apud Hebræorum gentem, cognoscerent: quò, ad illius vnius Iuris stabiliti rationem, sua & ipsi in Republica erigenda, siue administranda, consilia, & monita conuertissent. Veri enim, (Deo ignorato vero) necessaria ad rem tantam, orbati Cognitione; quæ altera est ala homines ad cælestia subleuans: & in Boni Actione, quæ altera ala est, etiam in Documentis tradendis Theoricis errauerunt.

Attamen indotatis illis hoc ingenti Dei munere prætermissis, ad nostra feracissima, si quæ alia, horum Politicorum secula deuenientes; quibus veri Dei cognitio cum Euangelij affulsit luce: miramur, sicuti dolemus, Christianos homines, adeò circa priscorum Philosophorum doctrinam Politicam distineri: vt eius, quæ deberet esse vltima illis, ad Imperiorum, Regnorum, Principatuumq; institutionem, seu gubernationem, sit quasi prima cura: & cum in Artibus, sit posteris gloriosum,

inuEta, noua accessione, reddere perfectiora: in hac Artium Arte, hominũ directione, quæ, ad sui vltimam lineã, erat Euangelicis præceptis nedum amplificanda, sed etiam firmissimè stabilienda, nihil æstimetur; Philosophia Politica in sua Ethnica perstante inuentione, ac origine, illis quasi liberam missionem concessisse.

Inuentis, glandem quis non fastidit, aristis: *Politici?*

Christus passus est pro nobis: ex 1. Petri cap. 2. non Cornelius Tacitus: vt sequamini vestigia eius: non Tiberij Cæsaris: Christus est vobis Doctor iustitiæ, ex Ioele, c. 2. nõ Aristoteles contributus. Neq; dubitamus, quin si Principes omnes Christiani semel intelligerent, quò studia eorũ collimant, qui sub Politiæ secularis conseruandæ prætextu, Politicis eos instruunt consilijs, Ecclesiasticam Rempublicam perturbantibus, cane peius & angue illa vitarent; & Christianismi natiuã simplicitatem amplexantes, æternis illa flãmis, siue scripta, siue suggesta, deuouerent. Διάπειρά τοι, βροτῶν ἔλεγχος: experientiam, quam, rerum matrem, quidam esse dixerunt, mortalium examen, nuncupauit Pindarus; cùm quod neque Aristotelis Syllogistica demonstrationes, neque Archimedis proportiones forsan efficerent, res oculis hauriendas, & manibus prabeat contrectandas. Hæresis, & Politica disciplina, vltimi seculi, apud aliquot Nationes, & Prouincias, Dominatrices, promissa pro felicitate, miseriam; sperata pro libertate, seruitutem; pro rerum omnium somniata copia, extremam eis egestatem adduxerunt. Lapidem altera gestantes manu, altera panem ostentant: & sub specioso seu Euangelij, seu regiminis Ciuilis prætextu, non pacis nuncium, sed seditionum disseminandarum originem præ se ferunt: omnibus latam aperientes portam turbis; vnde popularis confusio exoritur, ad quam, conuulsis antiquis Principum legibus, peruenitur. Ergo, Principes Christiani, ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι, μάρτυρες σοφώτατοι, idẽ docuit Pindarus; testes sapiẽtissimos, inde posteriores iudicans dies, quòd discipuli sint priorum: sub qua disciplina Magisterium tutissimum continetur. Hinc est consequens, vt dies doctrinæ de Ecclesiastica Immunitate, discipulus diei sacræ Scripturæ, eructet verbum salutis diebus vestrorum Imperiorum; non verò noctis Hæreticorum, ac Politicorum consiliorum, contra Ecclesiastica instituta, discipula, nocti eorumdem indicet scientiã prætercursi boni, & incursi mali; tam miseris, quàm antiquis experientijs, humano generi comprobatam. Hinc Christi IESV, Dei & hominis,

mundi,

mundi, qua Deus, Conditoris, qua vtrumque Reparatoris, sapientia, sicuti conditi sumus, & reparati, sunt, si sapitis, gubernanda Imperia, Regna, & Dominia; immò si desipiatis.

Hoc igitur toto Tractatu instituimus: hoc mõstramus: quo, videlicet, pacto Principes seculares Christiani, spheram suorum Principatuum in medio sphaera, Ecclesiasticae disciplinae, quasi rotam in medio rotae, ex Ezechiele cap. 1. agant: quo modo, spiritus oris eorũm, in suis condendis legibus, Christus Dominus sit futurus: ex Thren. c. 4. vt sub huius vmbra securi inter Gentes viuant: tuti inter Paganos, & Haereticos commorentur. Actum, dices Lector, me agere: sed quid, si forsan plus haeserim hauriendo in sacrorum Bibliorum fonte, quàm è riuulis aquam deriuando? Lege precor; elige quae placent; quae displicent religa, alteri placitura; vel relega; modò ne displiceat, nobis potiùs placuisse, propria edere, quantumuis minus sapida, quàm aliena recudere, quae essent maiori cum voluptate perlegenda. Doctorem neminem laedimus, cum nemine velitamus, dummodo sit Catholicus: Monasticè scribimus; eosq; omnes suo ordine veneramur, qui de subiecta scripsere materia, siue S. Theologia, siue Iuris vtriusq; prudentiae fundamentis innixi; sperantes, superstitibus nostram dicendi dispositionem satisfacturam: quae, vt credimus, praecedentibus satisfecisset: nam cum Xenophane, apud Plutarchum lib. 9. Con. quaest. 14.

Ταῦτα δὲ δοξάσθαι μὲν ἐοικότα τοῖς ἐτύμοισιν;

Hæc verò, remur, sancire affinia veris.

Cum Haereticis, ac Politicis est nobis res solùm; quos habemus infensos grauissimè: illos, quia post irritam factam primam fidem, quod est primum, felicia aliàs ingenia, quibus, Catholica excultis doctrina, Ecclesiae potuissent faciles partem ponderis, & aestus sustinuisse: spinis & tribulis errorum, quae illa producere solùm patiuntur, ponderosissimi sunt: Politicos autem, quia sub Catholicae Religionis velo, propriam vtilitatẽ tegentes, volunt Ethnicismum Christianismo sufficere: & ab Imperijs, Regnis, Principatibus Christianis originariam Euangelicae professionis sinceritatem exsulare. Hi exstitere caussa, vt Opus hoc, quod aliàs εὔχειρον, seu facile currebat, laborem, immò molestiam nobis incredibilem pepererit: & gloriosius reputamus, eius defectum, ex ingenij tarditate, quàm effectũ, ex facilitate, seu breuitate temporis aestimari: illud enim, vt quod in nobis nõ esset, poena, culpa hoc, vt quod fuerit, cõferetur.

Neque

Neque, vt speramus, offendet, occasione rerum Angliæ, Tractatum in Quarta illius Parte aliquantulum ampliasse; immò vendentium humanitatem quammaximè commendat, si ad id, quod certo pretio appensum emptori est, corollarium, vile licèt, & exiguum, liberali accedat manu venditoris. Optauimus hoc vnum præcipuè; vt imperantes Ecclesiastici inuenirent in hoc scripto auctoritatem humilem, Laici deuotam, vtrique prudentem: pauperes solatium; diuites, Ecclesiastici iustitiam, seculares condolentiam: Theologi, Paginæ Diuinæ Conclusiones: Iurisprudentes suarum Decisionum fundamenta: Principes, & eorum Politici Consultores, quousq; perueniant in suis consilijs, sicuti mare apud Iob, cap. 38. & non procedant ampliùs; sed ibi tumentes eorum fluctus, quibus Christianas quatiunt Respublicas, confringantur.

Hucusque Lector, tibi, & tuis cantauimus Musis: sed quia exteri sumus, si de Scribentis vltimò aues aliquid scire, lege vlterius. sin minus siste. Natione sum Hispanus, ortus Salmanticæ, altera Cariath-sepher, seu Litterarum ciuitate; oriundus Cantabria, iuga Romanorum, ex Horatio, indocta ferre; vsque ad Augusti tempora; tres sumus residui germani fratres, Martino, & Francisca, honestis, nobilibus, ac pijssimis nati parentibus: alter Ioannes, Trilinguis, & Iurisprudens, & huius Tractatus Typographiæ Corrector est: tertius, Placidus, etiam Benedictinus, in celebri, ac religione insigni Monasterio S. Martini Compostellæ, Theologus, & Concionator: ego prior natu, postquam duo de viginti annos agens, Latinam, & Græcam linguas Salmanticæ Collega Trilinguis, Almæ Vniuersitatis beneficio, publicè prælegerã, Vallisoleti Monasticã indui vestem, 26. Septembris, Anno 1573. in Monasterio Regio S. Benedicti, quod olim, Beatorum, nuncupabatur: quia Auctore R. P. Lope de Frias Abbate Monasterii, & religione, & antiquitate illustris S. Petri de Cardegna, in Historia, quam de eodem scripsit Monasterio: si S. Hieronymus vidisset Monachos, qui in Monasterio Vallisoletan. morati sunt, ab Anno suæ Fundationis 1390. per Ioannem I. Castellæ Regem Clar. Mem. vsquequo suis industria, & impensis plura eiusdem Ordinis reformauit Monasteria per Hispaniam, quæ vltimò Congregationem Vallisoletanam effecerunt, haud inferiores meritis eos æstimasset, quàm Thebaidos regionis Monachos: neque minoribus hos, quàm illos, fuisset laudibus prosequutus. Cùm ergo ab incunte ætate, ex parentum, ac propinquorum voto, ac proprii animi impulsu in

litte-

litterarum incubuissem studia, & humaniores disciplinas, sub optimis, ac doctissimis præceptoribus, didicissem: ex antiquorum illorum Beatorum reliquijs, habui Monachos viuos, quos imitari potuissem, ac debuissem; in Monastica vitæ sanctitate, in Linguarum cognitione, in Philosophia notitia, in sacra Theologiæ intelligentia, in verbi Dei excellẽti prædicatione, in scientiarũ omnium Encyclopædia, & tãdem in Diuina, & humana prudentiæ praxi & vsu, cuiusque respectu, Reuerendiss. Patres, Rodericũ de Vadillo, qui Siciliæ obijt Episcopus Cephalunen. Placidum de Salinas, qui me induit vestem, Ferdinandum de Medina, Benedictum de Gaona, Christophorum de Aguero, Petrum Docampo, Abbates Monasterij nostri, & Reformatores Generales, & Petrum de Ponte pium, & eruditum Magistrum in Academia Salmanticensi: habui & commonachos, doctissimos, ac religiosissimos Patres, Maurum de Salazar Magistrum etiam in præfata Schola, Alfonsum de Xuara, & Hieronymum Marthon: quorum ceteri vixerunt, vltimus viuit, spes maxima reformationis nostri Monasterij, & conseruationis perpetuæ inclusionis, in eo ab omnibus suis Monachis speciali Voto susceptæ, & à futuris, si imitatores Patrum suorum esse voluerint, & Regum, quorum redditibus viuunt, votis sint corresponsuri, suscipiendæ.

Scias vltimò, Lector candide, à me non proprii, aut priuati vllius commodi, compendii, nominisvè caussa, sed communis ac publicæ vtilitatis, quo ardemus incenso studio, Opus hoc susceptum, & hac in parte exantlatum fuisse: hinc exoratum te velim; vt apud Christum Dominum pro me ores. Bene vale. Romæ, Anno à Virginis partu M DC X. Sextadecima Maij.

BIBLIOPOLA,

VBIQVE terrarum sis, bene feceris; si, Auctore inconsulto, Tractatum hunc ne recuderis: vt forsan & illius, & tui experiaris augmentum. Quòd si, hac prætermissa cautione, recudes; (exceptis pauculis Typographiæ erratis) præcipio, nihil mutes: & adde; [Ad exemplar Romanæ editionis; Septimadecima Maij. Anni Domini M DC X.] Scriptum, vel dictum quodcumq; secus; proscriptum à me, indictumque esto. *Auctor.*

DE

DE POLITIA ET IMMVNITATE ECCLESIASTICA.

Tractatus Theologicus.

SEPTEM PRINCIPIA & Prolegomena totius Tractatus.

PRIMVM PRINCIPIVM.

DE IMMVNITATE personarum Ecclesiasticarum, quatenùs concernit res Diuinas, & spirituales, non est quæstio: certum namq; est, in ijs Clericos esse de Iure diuino immunes, & liberos à ciuili Principum Laicorum Potestate: videlicèt, in Sacramentorum administratione: in suis spiritualibus muneribus obeundis: in cultus Diuini exercitio: in condendis legibus Diuina & spiritualia concernentibus: in explicandis Litteris sacris: in puniendis peccatis contrà hæc commissis: in sanctione pœnarum Ecclesiasticarum, vt excommunicationibus, suspensionibus, interdictis, irregularitatibus, depositionibus, degradationibus: in Ministrorum examine, creatione, institutione, approbatione, confirmatione, ad Ordines promotione: & huiusmodi alijs.

Ergò præsentem Tractatum in quatuor diuidemus partes. In prima, præpositis alijs sex Principijs, explicabitur quæstio. Ad quid se extẽdat Ecclesiastica Politia circà leges humanas, & ciuiles secularis Potestatis.

In secunda declarabitur primò, qualis fuerit ciuilis Christianorum administratio in Euangelio præscripta, & deinde quæstio, An personæ Ecclesiasticæ sint immunes & liberę, Iure diuino, à ciuili Principum Laicorum Potestate, in ijs, quæ criminalia, & ciuilia sunt, siuè quocumque modo temporalia: quæ breuitatis caussa, sub nomine caussarum ciuilium, seu ciuilis Ecclesiasticæ Iurisdictionis, seu Ecclesiasticæ Politiæ temporalis, comprehendentur.

In tertia explanabitur tertia quæstio: An immunitas bonorum Ecclesiasticorum ad Ecclesias, Loca pia, & Clericos pertinentium, quæ quomodocumque ministerijs & vsibus Diuinis deputantur, sit statuta Diuino iure: accipiendo in hisce quæstionibus Ius diuinum strictè, prout distinguitur contra quodcunq; Ius humanum scriptum, siue Ciuile, siue Pontificium, & Canonicum.

In quarta; ad quasdam particulares obiectiones, quorũdam Scriptorum status secularis Principibus blandientium, respondebitur, & de Potestate Ecclesiastica ac Profana tractabitur.

TRACTATVS PRIMA PARS.

II. PRINCIPIVM.

CHRISTIANISMVS ex S. Basilio Homil. 10. in Hexamer. est Dei similitudo, quam humana natura capere potest.] Et cùm res definita ad Christum relationem importet, hanc similitudinem in definitione comprehensam, non Dei solùm; sed Christi, Dei & hominis futuram esse intelligimus; iuxtà S. Augustinum dicentem Homil. 80. in Ioan: [Iste locus Euangelicus, vbi se dicit Dominus vitem, & Discipulos suos palmites, secundùm hoc dicit, quòd est Caput Ecclesiæ, nosque membra eius, Mediator Dei & hominum, homo CHRISTVS IESVS, Vnius quippè naturæ sunt vitis & palmites. Propter quod cũ esset Deus, cuius naturæ non sumus, factus est homo, vt in illo esset vitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possemus.] Quod ipsum confirmat Paulus Apostolus, nunc Christianos sic exhortans ad Ephes. cap. 5. [Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi] nunc verò sic se explicans 1. Corinth. cap. 11. [Imitatores mei estote: sicut & ego Christi.]

III. PRINCIPIVM CONSEQVENS.

CHRISTVS fuit perfectissimus Legislator, & eius Christianismi lex fuit, & est iustissima, & perfectissima. Prima pars probatur ex dignitate, & excellentia personæ Diuinæ, humanam in Christo naturam sustentantis; Est enim vir cohærens Deo: Zachar. cap. 13. [Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi.] Et iuxtà quod, nomine ipso, Gabriel, Angelus ad Virginem Sacram missus, id referebat, cùm significet idiomate Hebræo: Homo Deus. Est tandem [splendor gloriæ, & character substantiæ eius,] id est; Patris æterni: ex Paul. ad Hebr. cap. 1. & est [Emmanuel:] id est, Nobiscum Deus. ex Isai. cap. 7. & 8. Vndè [Fuit sanctus, innocens, impollutus, segregatus à

pecca-

peccatoribus, & excelsior cælis,] idest, ipsis Angelicis spiritibus, ex Paul. ad Hebr. cap. 7. & solus [Peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius,] ex Petro 1. cap. 2.

Secunda pars probatur ex Isaia, de Christo dicente cap. 11. [Erit iustitia cingulum lumborum eius.] Ex Ioele cap. 2 de eodem dicente. [Filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, qui dedit vobis Doctorem iustitiæ.] Et ratione probatur: quia lex Christiana non solùm perficit legem naturæ, hominum mentibus innatam, verùmetiam est excellentior omnibus humanis legibus, Officio, Fine, & Præmio.

Nam legum humanarum, & ciuilium Officium est, facere homines morigeros, & obsequentes, patriæque amatores; Finis est, pacem publicam ciuibus quærere: quod suum est cuique tribuere: ciues & eorum familias & fortunas ab hostium iniurijs tueri: dissidia & bella ciuilia tollere: omniaq; quæ ad amplitudinem, & Reipublicæ splendorem, & vtilitatem conducunt, procurare: & ijs aduersantia repellere: Præmium tandem est, ciues honestos, morigeros, & de Republica benemerentes, honorare: immunitatibus, & prærogatiuis decorare: malos verò homines, quique Rempublicam dehonestant, & perturbant, supplicijs afficere, & infamia notare.

Legis verò Christianæ est Officium, Christianos homines iustitia intrinseca, & fidei Sacramentis institutos, iustiores efficere; & ipsos sanctarum actionum officijs sanctificatos, vberiori gratia, æternæq; beatitudinis præmio digniores facere; Finis est, pax intrinseca, [quæ exsuperat omnem sensum: quæ custodit corda nostra, & intelligentias nostras:] ex Paulo ad Philip. cap. 4. Vndè qui legem hanc Christianam ex charitate obseruant, comparant sibi Dei gratiam, amicitiam, & fauorem; Præmium tandem huius legis est, vita & requies cælestis promissa à Deo, iam à mundi conditione, leges suas custodientibus.

IV. PRINCIPIVM CONSEQVENS.

OMNES leges humanæ & ciuiles eatenùs sunt æquæ & iustæ, quatenùs vel in lege Christiana expresse continentur, vel ex ea legitima consequentia deducuntur, vel illi sunt conformes, vel saltim non contrariæ: Euangelium enim, saltim implicitè, sufficientissimas leges continet, ad omnium, qui vnquam emergere possunt, casuum decisionem. Constat hoc ex illo Prouerb. cap. 8. vbi Verbum & Sapientia Dei Patris sic introducitur, loquens. [Per me Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt.]

Sed est insignis locus ad litteram de hoc intellectus, Psalm. 2. Cùm enim Reges terræ cum suis populis, initio nascentis Christianismi, aduersus illum, & Christum eius Auctorem adstitissent: videlicet, Hebræi

populi rex Herodes, Gentium autem nomine, & Imperatoris Romani, & illius Imperij, quod orbis ambiebat principatum, cum ipsis Gentibus, Pilatus Iudçæ Procurator, ficuti ad litteram Psalm. 2. explicat S. Petrus, Act. cap. 4. dicens, ad Deum Patrem: [Qui Spiritu sancto, per os patris nostri Dauid dixisti: Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus puerum sanctum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & P. Pilatus cum Gentibus, & populis Israel, &c.] sequitur Christus, dicens in Psal. [Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius:] Ecce regnum Christi, vt omnes Christianos faciat reges, & regnum (Sic enim eos appellat Petrus. 1. cap. 2. [Vos autem genus electum, regale Sacerdotium.]Sic loquitur Ioannes Apocal. cap. 1. [Fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri suo.] & cap. 5. [Fecisti nos Deo nostro regnum & Sacerdotes: & regnabimus super terram,) prædicare illis Dei præcepta, quæ custodiant, quæ sequantur. Insuper adiudicatis Christo consequenter à Patre Gentibus, pro hæreditate, & terminis terræ, pro possessione, conuertitur ad Reges ad Principes, ad seculares Potestates; dicens: [Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram, Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.] Sequitur, quod nostrum concludit Principium: [Apprehendite disciplinam:] siue, Adorate filium, siue, Osculamini filium; omnia enim hæc significantur Hebraico sermone. Itaq; Reges terræ populos regendo, iudices iudicando, Principes gubernando, respublicæ statuendo, Potestates laicæ, leges dando, tenentur Christianam apprehendere disciplinam; Christum osculari, & adorare docentem præcepta æterni Patris [ne, quando] ab hac Christiana disciplina deuiantibus: [irascatur Dominus, & pereant de via iusta,] vt Dauid ibi conclusit. Et hinc graues Iurisperiti quandocumque dictarunt, quod in vulgus esset proferendum, siue circa legum ciuilium naturam, siue circa earum declarationem, & ordinationem, semper ex sacris Scripturis antiquioribus, & ex Euangelij doctrina, suis Scriptis firmum, & certum iecerunt fundamentum, à quo solo fonte prudenter, & piè intellexerunt, posse veram Politiam, æquitatem, & rectitudinem deriuari.

V. PRINCIPIVM.

HIC Christianismus, siue Ecclesia cum lege Christiana, Christum imitando, tam quoad actiones Monasticas, quibus homines cum obseruantia mandatorum, siue etiam Euangelicorum consiliorum, ad cælum tèdunt; quàm quoad actiones OEconomicas, quibus familię con-

serua-

seruatio dirigitur; quàm quoad actiones Politicas, quibus versus ciuilem Laicum, siue Ecclesiasticum Magistratum obedientia continetur; Talis igitur Ecclesia non solùm est vsque ad finem seculi duratura; verùm etiam exstitit perfecta à sui initio, ante editionem cuiuscunque Scripturæ noui Testamenti.

Prima pars constat, ex illa promissione Christi apud Matth. cap. 16. ad Petrum facta: [Tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.] Et cap. 28. [Ecce, inquit, ego vobiscum sum, vsque ad consummationem sæculi.] Iuxta illud Isai. cap. 59. [Spiritus meus, qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò, & vsque in sempiternum.] Vnde Apostolus Paulus, hanc perfectam, dixit, esse Ecclesiæ OEconomiam, & Politiam, scribens, sic ad Ephes. cap. 4. de Christo: [Ipse dedit quosdam quidem Apostolos; quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem Filij Dei.]

Secunda pars probatur; quia Christus nullum scripsit librum, neque legem scriptam mundo tulit; sed in illum mittens Apostolos, & Discipulos, sic illis præcepit: Marc. cap. vlt. [Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.] Idest, quod ipse fecerat, & docuerat, vt explicuit S. Luc. Act. cap. 1. esse suum, & Christi Euangelium. Et hanc differentiam veteris & nouæ legis, vt quarum illa in tabulis lapideis, hæc in hominum cordibus esset scribenda, adnotauit Apostolus 2. Corinth. cap. 3. dicens: [Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris: quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus manifestati, quoniam epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis; sed in tabulis cordis carnalibus.] Vbi Apostolus ostendit, adimpletum fuisse illud quod per Ierem. cap. 31. Deus promiserat; sic: [Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum, non secundùm pactum, quod pepigi cũ patribus vestris, &c.] & paulò post subdit: [Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: Post dies illos, dicit Dominus; dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.] De quo Chrysostomus videndus Homil. 1. in Matth.

VI. PRINCIPIVM CONSEQVENS.

AD iudicandum quid sit de Iure diuino circa ea, quæ tractanda proposita sunt, recurrendum est omnino ad illum primitiuæ Ecclesiæ

statum, & ad factum & exercitium illius, circa Ecclesiæ Politiam, circa personarũ Ecclesiasticarum, circa bonorũ Ecclesiæ immunitatem. Probatur: quia cùm vltima consummatio gratiæ facta sit per Christum, Ioan.cap.1. dicente: [Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.] Vnde & eius tempus appellat Paulus ad Galat.c.4. plenitudinem temporis: ideò qui fuerunt propinquiores Christo, sicuti Apostoli, plenius cognouerunt mysteria fidei, & factum, statum, & exercitium legis Christianæ; & qualiter de illius Ecclesiastica Politia, & Ecclesiasticarum personarum Iure, de Sacri, & Profani Magistratus Potestate, de bonis Ecclesiæ adiudicatis, esset censendum. Hæc est doctrina S.Thom.2.2.q.1.art.7. ad 4. quam ibi optimè explicat Card.Caiet.

VII. PRINCIPIVM.

LICET per traditionem Apostolicam multæ habeantur Ecclesiasticæ leges, quæ semper & vbique, & ab omnibus creditæ & obseruatæ fuerunt in Christianis Prouincijs, à quibus arguendo, Politia Ecclesiastica, & immunitas Ecclesiasticarum personarum, & bonorum Ecclesiæ posset sufficiẽtissimè confirmari; nihilominùs, vt quicumque intellectus, non discolus, & inhumanus, conuincatur: ex Scripturis expressis, & maximè noui Testamenti colligendum est, qualem Christus in ijs, Ecclesiæ statum ordinauerit, & qualiter à primitiua Ecclesia fuerit hic ordo ad praxim redactus: & qualiter de iure harum rerum censendum sit, & esset, etiam nullis Scripturis noui Testamenti extantibus: vt Christianismi vera facies vniformis conseruaretur: & qualiter tandem hæc immunitas sit Diuina traditio, & de Iure diuino.

QVAESTIO PRIMA.

Ad quid se extendat Ecclesiastica Politia circa leges humanas, & ciuiles sæcularis Potestatis?

VNICA CONCLVSIO.

OMnes leges humanæ, & ciuiles cuiuscumque laicæ Potestatis, ad normam Politiæ, & legis Christianæ sunt condendæ; quæ non seruata, per Politiam Ecclesiæ, & eius Prelatos, & præcipuè summum Pontificem, sunt corrigendæ: etiam adhibitis pœnis Ecclesiasticis coercitiuis; & in dubijs, tam in particularibus, & vniuersalibus iudicijs, quàm in earum conditione, subsidio dictæ legis, & dictorum Ecclesiasticorum Prælatorum, & maximè Pontificis supremi, sunt explicandæ.

PRobatur primò in genere conclusio, ex doctrina illa Christi, Matth. c. 18. [Si peccauerit in te frater tuus &c.] vsque: [Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.] Ex qua Doctores omnes colligunt hanc conclusionem.

Sed probatur specificè, quoad primam partem: Christus ordinauit Politiam perfectiorem omnibus alijs Politijs; quæ omnes alias perficit, eas omnes ad finem superiorem acquirendæ beatitudinis, per officia congrua, cum præmijs aptis, eleuat; ergo adamussim legis illius superioris sunt omnes aliæ, tanquam inferiores, regulandæ. Antecedens constat ex 3. & 4. principijs in genere; Constat etiam ex simili ad res naturales: de quibus dixit Arist. 1. Meteor. [Necesse est mundum inferiorem contiguum esse lationibus superioribus, vt inde eius omnis vis regatur, & gubernetur.] Sic Politiam ciuilem necesse est contiguam esse Ecclesiasticæ Politiæ, vnde eius regiminis æquitas, & iustitia dirigatur, & gubernetur. Sed in specie probatur ex eo, quia vbi supremus Legislator Christus, & eius Spiritus Politicas leges edidit, vel earum proxima fundamenta iecit, inferiores Legumlatores ad illarū formam, in legibus ferendis, debent se accommodare: Sed Christus & Apostoli ab eo Orbi prędicatores cōstituti, ex eius doctrina tulerunt Politicas leges, easque ordinarunt, vel earum posuerunt fundamenta proxima: Ergo ad eas est ab alijs legum Politicarum conditoribus attendendum. Minor constat inductione: sic; Nam

De vnitate & congregatione ciuium, re prima ad Rempub. necessariā, habetur primò ex antiqua Pagina Isai. cap. 56. [Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, venite, & emite, absque vlla commutatione, &c.] & Psal. 33. [Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.] Sed ipse Christus dixit Matth. cap. 15. [Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.] Venite ad me, videlicet, tanquam ad Caput, congregationis hominum, immò & Angelorum, ex Paulo ad Ephes. c. 1. & 4. & ad Coloss. c. 1. & 2. tanquam ad fundamentū Ecclesiæ, scilicet, congregationis fideliū: ex 1. ad Cor. c. 3. & Luc. c. 11. [Regnū in seipsum diuisū desolabitur.

De auctoritate Magistratuum in ciues iam vnitos, Luc. cap. 22. [Reges Gentium, dixit Christus, dominantur eorum, &c.] & Matth. capit. 22. [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.]

De subueniendo egenis, & miseris in ciuitate, docuit Christus Luc. c. 10. [Quod superest date eleemosinam.] & cap. 6. [Date, & dabitur vobis.] Huc spectant ratiotinia de operibus misericordię danda Mat. c. 25.

De reddendis tributis & vectigalibus, & exigendis, & de mensarijs, ipse Christus etiam, ad vitandum scandalum, reddidit pro se, & Petro staterem fisci Imperialis receptoribus, Matth. cap. 17. & publicanos sic docuit Ioannes Baptista Luc. cap. 3. [Nihil amplius quam quod consti-

tu-

tutum est vobis, faciatis.] Paulus ad Roman. cap. 13. [Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.]

De obedientia debita Magistratibus, ad Roman. cap. 13. Paulus ait. [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit:] cum multis alijs ibi sequentibus, quæ faciunt ad ea quæ Potestati seculari sunt à Christianis præstanda. Et ad Tit. cap. 3. [Admone illos Principibus, & Potestatibus subditos esse.]

De charitate & amore mutuo ciuium, Ioan. cap. 15. inquit Christus: [Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos. Manete in dilectione mea,] Et pro Apostolis, & omnibus Christianis sic orabat Patrem, Ioan. cap. 17. [Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.]

De inimicorum dilectione ipse docuit, Matth. cap. 5. [Diligite inimicos vestros: benè facite ijs, qui oderunt vos, &c.]

De ex pluribus nationibus, & gentibus vna republica Christiana erigenda; Paul. ibi ad Galat. c. 3. [Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: non est Iudæus, neque Græcus, non est seruus, neq; liber, non est masculus, neque femina: omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.]

De iustitia seruanda, & inter ciues sibi inuicem ope ferenda: Matth. cap. 7. & Luc. cap. 6. [Omnia inquit Christus, quæ vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis.] & Paulus ad Galat. cap. 6. [Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.]

De conditione ciuium cognoscenda, & vnoquoque, iuxtà suum statum, in officio continendo: Petrus 1. cap. 2. dicit. [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum; siuè Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus, tamquàm ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] & Paul. ad Tit. cap. 3. [Admone illos Principibus, & Potestatibus subditos esse.]

De vitanda eorum hominum communione, qui rempublicam perturbant, quoad Iudæos, propter suam perfidiam, Paulus & Barnabas Apostoli, Actuum cap. 13. illis dixerunt. [Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus:] Quo ad Hæreticos, propter suam perniciosam conuersationem, & fidei Catholicæ abnegationem: Paulus ad Tit. cap. 3. [Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit: cùm sit proprio iudicio condemnatus.]

De honore inuicem deferendo, & modestia, & ordine in actibus publicis seruandis, Christus docuit. Luc. cap. 14. [Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco: ne fortè honoratior te sit inuita-

tus ab illo, & veniens is, qui te & illum inuitauit, dicat tibi: Da huic locum, &c. Sed recumbe in nouissimo loco: vt, cùm venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius &c.] & Paulus ad Roman. cap. 12. [Honore inuicem præuenientes.] & cap. 13. [Cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.]

De obedientia seruorum versùs dominos, Petrus 1. cap. 3. ait. [Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.]

De reuerentia vxorum versùs viros, & de horum amore versùs vxores, Petrus ibidem: [Mulieres subditæ sint viris suis: sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans. Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam; quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem.] Et Paul. ad Coloss. cap. 3. [Mulieres, subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino: Viri, diligite vxores, & nolite amari esse ad illas.] & ad Ephes. c. 5. [Mulieres, viris suis subditæ sint, sicut Domino.] & postea: [Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.]

De obedientia filiorum versùs parentes, & de eorum educatione paterna, & seruorum versùs heros etiam obedientia. Paul. ait ad Coloss. cap. 5. [Filij, obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: vt non pusillo animo fiant. Serui, obedite per omnia dominis carnalibus.] Idem habetur ad Tit. cap. 2. ad Ephes. cap. 6. & 1. Petri c. 2.

De matrimonijs Matth. cap. 19. Christus docuit: [Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.] Item: [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Item c. 5. [Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] & infra: [Qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis caussa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.] & Paul. 1. Corinth. c. 6. [De quibus autem scripsistis mihi: bonum est homini mulierem non tangere: cum multis ibi sequentibus. & Petrus 1. c. 3. [Mulieres, subditæ sint, &c.] vt supra.

De vsuris. Matth cap. 5. docuit Christus: [Qui autem petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, ne auertaris.] & item: [Mutuum date, & nihil inde accipientes.] Luc c. 6.

De ædificiorum modestia, iuxta ciuiũ fortunas, attendenda, Luc. c. 14. similitudo à Christo adducta, de turrim ædificanti, sumptibus in ea faciendis non computatis.

De ineundo bello, seu pacis conditionibus exquirendis, habetur ibidem alia similitudo à Christo adducta de rege, copijs, ad bello, cum alio rege confligendum, minus instructo. & Ioannes Baptista sic docuit milites: Luc. cap. 3. [Neminem concutiatis: neque calumniam faciatis:

& contenti estote stipendijs vestris.]

Circa generalem vitę conuersationem, pręceptum dedit Christus Dominus dilectionis, dicens Ioan. cap. 15. [Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.] Præcipere autem est, habentis iurisdictionem coactiuam: vt docet Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, & habetur cap. Quisquis. 14. quæst. 1. §. Quod præcipitur, imperatur: & quod imperatur, nec esse est fieri: si non fiat, pœnam habet: vbi consilium datur, offerentis arbitrium est, vbi præceptum, necessitas est seruientis. Circa quod videndus Turrecrem. in Sum. de Eccles. c. 47. vers. Primò in eodem. lib. 2.

Immò sicuti Romani Gentiles lumine tantùm ducti rationis naturalis, omnes leges ad vnam hanc prudentissimè reducebant: [Salus populi suprema lex esto:] Sic in Christiana excellentiori Republica, cælesti ac supernaturali illustrata luce, leges omnes ad vnam rediguntur charitatis legem, dicente Paulo 1. ad Timot. c. 1. [Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.]

De generali forma in ciuilibus caussis Christianorum agitandis seruanda, est Christi institutio, Matth. cap. 18. [Si autem peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium testium, stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesię: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.]

De speciali forma accusationes aduersus graues personas, & seniores recipiendi, docet Apostolus 1. ad Timoth. cap. 5. [Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.]

De bonorum cõmunium partitione, iustitia distributiua media intercedente, docuit idem Paulus ibidem dicens: [Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.] idest, duplici bonorum Ecclesię portione cohonestentur, ex Hieronymo, & alijs.

Huc spectat illa generalis doctrina Apostoli 1. ad Timoth. cap. 3. sic scribentis: [Hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire citò: vt scias, quomodo te oporteat in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui.] item & illa ad Philip. cap. 4. [De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.] Vbi plures leges ciuiles, nedum Monasticas, & OEconomicas, Paulum tradidisse facillimè intelligitur. item & illud 1. ad Thessal. c. 2. [Tenete traditiones, quas audistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.] item

& illud

& illud ad Titum c.1. [Id circo reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas.] Item illud 1. ad Corinth. c. 11. [Cetera cùm venero disponã.] & cap. 14. [Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesijs Sanctorum doceo.] & item ibi concludit: [Omnia autem honestè, & secundùm ordinem, fiant in vobis.]

In quibus locis colligitur clarè, Apostolum constituisse nedum modũ conueniendi in Ecclesiam, ministrandi in ea, cõcionandi, orandi, psallendi, sedendi, sessum recipiendi aduentantes, communicandi, bona Ecclesiastica dispensandi, eisq; vtendi: verùm leges pudicitiæ, in aspectu, in sermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione ministrorum ordinis sacri cum suis coniugibus: item leges, & decreta pij, erga Deum: sobrij, erga seipsum: iusti, erga parentes, vicinos, ciues, peregrinos, Magistratus populi, Ecclesiæ Præsules, seruos & dominos, peccatores, & pœnitentes: ac denique eorum omnium, quæ ad quodcumque virtutis genus & officium, & actionis laudabilis, rationem spectant. Paulus enim qui hæc docuit, & Apostoli, qui eodem, quo ille spiritu, & loquebantur, & agebant, disposuerunt quæcumque ad ordinem, & honestatem, ad pacem, & disciplinam vitæ Christianæ, & Ecclesiasticæ, ac ciuilis æquæ, ac modestæ conuersationis, & ad prouidendum bona coram Deo, & hominibus, pertinebant. De quibus idem Paulus ad Titum c. 1. scripsit. vt modo retulimus: [Idcirco reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas.] Multas autem ex ijs Apostolicis legibus, Clemens in libris suarum Constitutionum Apostolorum comprehendit.

Et tandem ne longiùs per Euangelica, & Apostolica scripta euagemur, Christus docuit Matth. c. 19. [Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.] ex quo habetur, nullam legem ciuilem esse iustam, nullam esse æquam, quæ vel ad Dei amorem, & cultum, quæ in tribus primis Decalogi præceptis continentur, vel ad proximi amorem, & vtilitatem, quæ in septem alijs præceptis comprehenduntur, non referatur. Nam sicuti ad duodecim fidei articulos omnia credenda reducuntur: sic ad decem illa mandata sunt omnes iustæ leges reducendæ. Manet ergò firmum & certum, quòd quæcumque iustitia in legibus Politicis, & à seculari editis Potestate, comprehensa, siue exemplaris sit, siue purgatoria, siue sit Politica, siue formata, vt cum Iurisperitis loquamur, quidquid iusti, & æqui, quidquid boni habet, id ex Diuina lege oriatur, & dimanet, necesse est, cuius fauore, & subsidio egent, vt sciatur, quę sint leges ciuiles habendę iustę, & obseruandæ, quę verò contra, iniquę sint, & abolendę.

Secunda pars conclusionis, quòd scilicet, leges ciuiles editæ contra formam legis Christianæ sint per Ecclesiam, & eius Prælatos, & præcipuè per summum Pontificem corrigendæ, constat; quia leges humanæ legi æternæ, & Diuinæ debent famulari, vt dictum est: Sed ad Ecclesiam, & eius Prælatos, & præcipuè summum Pontificem pertinet le-

gis æternæ, & Diuinæ declaratio: Ergo ad eam,& eius Prælatos pertinet legum humanarum correctio. Maior præter ea,quæ adducta superiùs pro illa veritate sunt,adhuc ex naturali Philosophia est manifesta: [Primum, inquit, Arist. in lib. Μετὰ τὰ φυσικὰ in vnoquoque genere, est aliorum mensura.] Ergo lex Christiana & Diuina,vt legum præcipua, & excellentior, legum omnium debet esse mensura: Minor habetur ex promissione Christi ad Petrum facta, Matth. c. 16. [Tibi dabo claues regni cælorum,&c.] & cap.18.idem Christus ait:[Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus, &c.] Et est doctrina Pauli Apostoli ad Ephesios cap. 4. dicentis de Christo: [Ipse dedit quosdam Apostolos,quosdam autem Prophetas. alios verò Euãgelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei.] Ecce Ecclesiæ, & eius Pastorum & Doctorum,& maximè summi Pontificis munus: docere quid spectet ad homines in sanctitate consummandos, & doctrina sancta eos pascere: & docere quid spectet ad homines à sanctitate auertendos; & nullo modo permittere, vt pascantur legum doctrina, & directione, quæ ab vnitate fidei, & ab agnitione filij Dei, ab Euangelicę doctrinę charitate, pace; & iustitia valeat deterrere.

Alterum membrum secundæ partis conclusionis, scilicèt, quòd pœnis spiritualibus sint coerciuis puniendi ciuiles Legulatores,ab orbita legis Christianæ deuiantes, probatur ab omnibus Doctoribus ex illo. Matth. cap. 18. [Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.] ex quo loco communi consensu eliciunt potestatem Ecclesiæ,ad Principes etiam seculares ab ea extrudendos, si legibus iniquis suos subditos inquietent.

Tertia pars conclusionis, quòd scilicet tam in particularibus, & vniuersalibus iudicijs, quàm in legum ciuilium cōditione,opus sit subsidio legis Christianæ & Ecclesiæ;eiusque Prælatorum,& præcipuè Sum. Pontificis iudicio, vt illas explicent, probatur quidem primò ex insigni loco antiquæ Paginæ,Deut.cap.17. [Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem; caussam & caussam, lepram & lepram, & iudicum intrà portas tuas videris verba variari; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresq; ab eis,qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcumque dixerint,qui præsunt loco, quem elegerit Dominus: & docuerint te,iuxtà legem eius: sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram. Qui autem superbierit,nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo suo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel,

cun-

cunctusq; populus audiens timebit ; vt nullus deinceps intumescat superbia.] Qui locus probat optimè etiàm conclusionis secundam partem. Deinde Sap. cap. 3. sic habetur. [Audite reges , & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos , qui continetis multitudines , & placetis vobis in turbis nationum : quoniam data est à Domino potestas vobis , & virtus ab Altissimo , qui interrogabit opera vestra , & cogitationes scrutabitur ; quoniam cùm essetis ministri regni illius , non rectè iudicastis , neque custodistis legem iustitiæ , neque secundùm voluntatem Dei ambulastis.] Qui locus adeò probat dictum conclusionis, & Potestatem sæcularem id solùm posse statuere seruandum suis subditis, quod sit cum lege Christiana coniunctum, quę est simpliciter lex iustitiæ , & esse ministros regni Christi , idest, Ecclesiæ, & hanc esse audiendam ab eis, vt certò teneant, quid sit iustum in iudicijs iudicandis , & legibus , iuxtà voluntatem Domini , condendis, vt nihil clarius possit dici. Idem probatur Aggæi cap. 2. [Hæc dicit Dominus, Interroga Sacerdotes legem,] & Malach. cap. 2. [Labia Sacerdotis custodiunt scientiam , & legem requirunt ex ore eius : quia Angelus Domini exercituum est.] Ex nouo Testamento probatur dictum: quia [Ecclesia Dei viui,] ex Paulo 1. ad Timoth. cap. 3. [est columna. & firmamentum veritatis,] ergo quid verum sit , quid iustum, per eam est explicandum. Matth. cap. 16. dixit Christus Petro Ecclesiæ summo Pontifici futuro. [Tibi dabo claues regni cælorum,] quas hodie sui legitimi habent successores Romani Pontifices. Si ergo ex illo loco Sapientiæ, potestas secularis , siuè à Regibus , siuè à Ducibus, siuè à quocumq; Rempub. gubernante exerceatur , ministra est regni Dei ; & summus Ecclesiæ Pontifex habet illius regni claues scientiæ , ad discernendum inter leges & leges , media, & media regnum Dei acquirendi : ad ipsum dubio procùl pertinet, dubia, circà leges ferendas ciuiles, explicare. Vltimò Matth. cap. 23. dixit Christus. [Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi : omnia ergo, quæcumq; dixerint vobis, seruate, & facite:] quod autem dixit Dominus de Cathedra Moysi, à fortiori de Cathedra Petri , & Ecclesiæ esse intelligendum , docent Doctores cum S. August. Epist. 165.

Tamdem doctrina cóclusionis hac efficacissima ratione, ex sacra et iam educta Scriptura , probatur : Omnes homines instituti sunt vt essent, & viuerent, non solùm secundùm propriam rationalem naturam, sed etiam secundùm Diuinæ naturæ consortium : Vndè dicebat S. Augustinus. [Fecisti nos Domine ad te ; & inquietum est cor nostrum, donec veniat ad te.] Ergo omnes homines de Iure diuino subijciuntur præcepto supernaturali de lege Christiana credenda , & seruanda , ni velint æterna damnatione puniri: iuxtà illud Marc. cap. vlt. [Qui verò non crediderit condemnabitur.] Ergo laica Potestas nequit aliquod impedimen-

tum per leges ciuiles, vel alias ponere, quominùs subditi ad consortium illud Diuinæ naturæ perueniant per gratiam, quæ fiat in cælo gloria consummata. Ergò omnes leges humanæ, omne humanum & ciuile regimen, omnes humanæ constitutiones ad legem Christianam, & Ecclesiæ, & eius Prælatorum, qui illius scientiæ habent clauem, iudicium, quasi ad lapidem Lydium, applicandæ sunt, vt sic vel approbentur, vel iudicentur reprobandæ.

Hæc conclusio tandem est, apud Doctores Theologos omnes, & Iuris prudentes, quædam communis scientis animi conceptio, vnde ab illis in speciali allegandis erit operæpretium supersedere; cùm passim ab Auctoribus eam tractantibus inducantur, nos verò ad res difficiliores explicandas properamus.

TRACTATVS

SECVNDA PARS.

QVAESTIO II.

An personæ Ecclesiasticæ sint immunes, & liberæ Iure diuino à ciuili Principum laicorum Potestate, in ijs, quæ criminalia, & ciuilia, siue quocumque modo temporalia sunt?

Attamen eius occasione, primo qualis administratio caussarū apud Christianos, ex Euangelij forma præscripta fuerit, explicemus.

PRIMA CONCLVSIO.

LEX Christiana prouidit sufficienter, quo pacto omnes lites, quæ inter Christianos poterant exoriri, inter ipsos absq; illo strepitu, & figura iudicij, & maximè per Prælatos Ecclesiasticos, ex æquo & bono, determinarentur.

HAEC conclusio intelligenda est de omni lite, quæ suboriri potest inter fideles, siuè illa ortum habuerit ex crimine, siuè non, siuè crimen fuerit publicum, siuè occultum: si tamen, quod attinet ad hoc vltimū membrum, præmittantur ea, quæ Christus Dominus Matth. cap. 18. præcepit: ex quo loco specialiter, quia fortè in praxi modus illic præscriptus accommodatior est, volumus ex professo veritatem hanc firmiter stabilire.

Dixe-

Diximus item, [absque illo strepitu, & figura iudicij;] vt ordinem illum insinuemus iudicij, quem tàm noui, quàm antiqui & desiderant, & expostulant sacri Canones, anfractibus litium amputatis, iuxta Clemen. 2. de Verborum significatione.

Conclusio ergò videtur expressa doctrina Christi Domini Mat. c. 18. sic docêtis. [Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos; vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.] Et quidèm venerando sanctorum Patrum & Doctorum de hoc loco explicationes plures, & eam, quam ex illis superius adduximus, conclusione vnica, in illo loqui etiam Christum ad litteram, ad conclusionis sensum, probatur. Nam Christus qui Christianam Rempub. excellentius instituit, ordinauit, & informauit, quàm quicumque alij Legumlatores suas Respublicas ordinarunt: vt constat ex 3. principio: clamaret, maximam sibi iniuriam fieri ab asserentibus, quòd qui circà mores hominum singulorum, circà OEconomiam, circa Politiam plura præcepta, & consilia dederat, de quibus Euangelistæ, & Apostoli faciunt mentionem, nusquàm meminisset, adhibendi remedium litium ciuilium anfractibus, quibus sciebat Christianos grauissimè fore torquendos. Igitur si ex alijs Euangelij locis, ex hoc maximè colligitur, qualem Christus reliquerit formam, omnes lites inter Christianos componendi.

Primò videlicèt, vt merita cuiuscumque temporalis litis, & caussæ, alter Christianus frater alteri Christiano repræsentet; & quasi contestetur ipsum, per Christum, vt ab iniuria desistat inferenda, vel iniuriæ faciat satis illatæ: qua diligentia in cassum vertente; voluit vt ad vnum vel duos Christianos, quasi arbitros, res deduceretur; vt, illius, vel illorum sententia, omne negotium, duobus vel tribus auscultatis testibus, staret, & componeretur: id enim significat (stet omne verbum) idest negotium omne (Hebraica phrasi) componatur, neque vlterius caussa procedat: quo remedio irrito succedente, voluit vt ad Ecclesiæ Prælatos pergeretur; id enim significat illud, [Dic Ecclesiæ,] idest, ex Chrysostomo, ijs, qui Ecclesiæ præsident; vt illi sua auctoritate & reuerentia summariè iustitiam læsæ parti administrarent.

Cùm tamen legis Christianæ non esset finis, aut opus, hanc ciuilem administrationem iustitiæ à Potestatibus, & Magistratibus auferre, si rigurosò opponendi, & excipiendi iure partes vellent agere; vel sibi agendum esse necessarium duxissent: quo casu nollet Christianus Ecclesiæ Prælatis, lites, charitate media, & Christiana legis modestia, inter summum ius componentibus, obtemperare: voluit Christus, vt inte-

grum

grum esset iniuriam patienti Christiano, iniuriarum agere cum altero Christiano, à congressu fidelium, per excommunicationem, eiecto, coram ciuili Potestate, eo modo, quo cum illo ageret, si esset Gentilis, Infidelis, vel publicus vectigalium exactor, quorum iustitia malè audiebat: & quibuscum fuisset inutile agere per viam charitatiuæ, vel admonitionis, vel correptionis, vel arbitrariæ compositionis, vel obedientiæ, & respectus ad Ecclesiæ Prælatos, quos Ethnici, & publicani, vel maximè cõtemnebant. Hæc est doctrina Antiochenæ Synodi, annis quinque post Nicænam habitæ: renouans enim, eisdem ferè verbis, sententiã Canonis Apostolorum. 32. in eum presbyterum, qui contempto Episcopo, alioqui pio, & fideli, ambitiosè & tyrannicè aliud altare erigit, si vocatus ab Episcopo semel, iterùm, & tertiò parere nolit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus, & turbas excitet: iubet in 5. Canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem Potestatem, quam Pius Pont. Epist. 2. decret. Curiam vocat. Vtrumque Canonem, Apostolorum scilicet, & Synodi Antiochenę citauit Synodus Constantinop. quę vocata est, Prima & secũda, & habetur Græcè in Bibliotheca Vaticana, sic dicẽs, extrema parte Canonis 9. Si qui verò fuerint, qui neque monitis, neque supplicijs Ecclesiasticis corrigi voluerint: nemo hos per Magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena Can. 5. sanxit: vt, qui seditiones in Ecclesia mouerent, manu externa, idest, per ciuilem Potestatem, corrigerentur. Et licet hæc Synodus careat auctoritate, cùm tamen ex ea Gratianus 7. quæst. 1. cap. Hoc nequaquam. in Decretorum corpus contulerit, nihil facimus nouum, si hunc Canonem 9. ex ea citamus: saltim vt videatur 383. Episcopos, ex quibus constabat Synodus, illam doctrinam edidisse, quasi legitimo fundamento Canonum, & Apostolorum, & Antiochenæ Synodi, superstructam. Quod etiam infra parte 3. arg. 3. contra 1. conclusionem 12. Notando. erit amplius explicandum.

Neque obstat, si dicatur, Christum Dominum hic de illis peccatis solùm fuisse loquutum, quæ frater Christianus secretò omnino cõmisisset: Respondetur enim ex communi sanctorum Patrum explicatione, etiam de alijs non tam secretis, & de quacumque iniuria instituisse sermonem. Nam sicuti de peccatis sic secretò in fratrẽ admissis posset frater secretò illum corripere, admonere, & ab illo satisfactionem postulare, via fraternæ correctionis; de illis tamen neutiquàm posset ab eo coram vno, vel duobus arbitris, per testes conuinci, quanto minus posset obtinere, vt Ecclesiæ Prælatis delatus, illis in satisfaciendo obtemperaret. Ergo Christus hic loquitur etiam de peccatis, de quibus frater secretò correptus, adhuc patienter sustinet, vel sustinere debet, coram Christianis vno, vel duobus, adhùc etiam argui testimonio duorum, vel trium testium; immò tandem consentit Ecclesiæ Prælatis, circa illorum emendationem, obsequi. Loquitur etiam de fratribus Christianis lites quas-

cum-

cumque, & caussas, quacumque occasione habentibus, de eorum iniurijs, negotijsq; secularibus, vt facillimè ex Christianę legis præscripto, Christiana charitate, modestia, & æquitate dirimerentur. Sic intellexere hanc Euangelij doctrinam Clemens lib. 2. Constit. Apostol. c. 37. 38. & 46. & Felix. II. Epist. 1. decret. agens de Episcoporum accusationibus, & Innocen. III. c. nouit. de iudic. & alij inferius referendi.

Explicatur locus Euangelij; [Si peccauerit, &c.]

ATTAMEN, cùm huius Euangelici loci explicatio, sit totius futuri nostri, & sermonis, & Tractatus firmissimum fundamentum; priusquam dictos Pontifices suismet verbis loquentes proferamus: adhuc quædam non spernenda, in ipsis Christi Domini verbis explicandis, inducemus. [Si peccauerit in te, inquit, frater tuus;] in te, videlicet, contra te ipsum, vt explicant Augustinus, Hieronymus, & Chrysostomus infra referendi, vel in alium, vel alios, coram te, vel, te vidente, vt multi Doctores explicant. Item, si peccauerit coram te, vel, te vidente, contra Deum, vt graues Doctores interpretantur: vt sit sermo Christi de omni peccatorum genere, siue sint contra nos, siue contra Deum. Id enim Christi præceptum, eò tendit, vt peccatorem, non acerbè subitò accusemus: sed benignè, si peccatorum circumstantiæ id admiserint, corrigamus. Ea autem ratione dixit specificè, [Si peccauerit in te,] quia tunc, & acres, & diserti reprehensores euadimus, cùm eos, qui nos quacumque ratione lęserunt, obiurgamus. Ibi ergo Christus nobis frænum adhibuit, vbi instabat verisimiliter periculum, ne in corripiendo præcipites ageremur. Ergo ab vna peccatorum specie, totum est intelligendum genus, nisi quid aliundè obstet, quo minùs hæc corripiendi gradatio sit adhibenda, & ad Ecclesię Prælatos, ea prætermissa, sit peccator, nulla interiecta mora, deducendus.

Si peccauerit in te,] vbi Glossa interlin. sic habet; [iniuria, vel contumelia affecerit,] Certum est autem, hoc dupliciter posse contingere; vel eum priuatè lædendo formaliter, vel solùm materialiter: errore putà aliquo offendendo: errorem autem appellamus ignorantiam, vel fragilitatem, siue infirmitatem humanam: quod ex verbo Græco ibi apposito, ἁμαρτήσῃ, sic deprehenditur explicandum; Ἁμαρτάνω enim errore etiam, & ignoratione delinquere, significat. Huiusmodi igitur peccata, charitate, æquitate, ac lenitate priuatim corrigenda sunt: estque de eis frater, & proximus inuicem admonendus: quæ agendi ratio numquam est prætermittenda, quoad manifesta sit obstinatio, proteruia, & inobedientia: sed summa modestia, & prudentia agendũ est: ne ad vlteriorem agendi formã deueniatur. Ecce ex pręscripto Euangelico, hoc primũ, hoc antiquissimũ esse debet consiliũ: vt frater restituatur.

Adiungit Christus Dominus;[Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum,vel duos,vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum,] quod est dictu: fratre, seu proximo peccante, & te, vel alium iniuria afficiente quacumque, siue etiam errore, aut ignoratione, offendente per secretamque tuam admonitionem,correctionemuè non resipiscente: vnus vel duo arbitri iudices accersantur, qui in ore, idest, sermone,declaratione, vel depositione duorum vel trium testium, de caussa illa testimonium ferentium, illam firment; illius merita decernant, ita vt contumax frater conuincatur,& ad faciendū satis læsę parti pręparetur.

Pergit Dominus. [Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ,] id est, ijs qui Ecclesiæ præsident, Prçlatis: vt ex Chrysostomo diximus. quem Euthimius, ac Theophilactus sequuntur: rem defer ad Ecclesiæ Pastores, eiusque legitimos Magistratus respectiuè, quorum voluit Christus Legislator, vt summa iudiciaria auctoritas esse debeat, in Christianæ religionis disciplina: maxima etiam dignitas ad componenda fratrum diffidia, offensiones amouendas, inimicitias diluendas,gratiamque reconciliandam: ac denique ad omnem pacis;& charitatis mutuam commoditatem procurandam.

Additur [Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus,] id est, si Prælatorum Ecclesiæ disciplinam, sensum, & iudicium, suscipere, suspicere, & subire recusauerit, vitandus est: atq; à consuetudine piorum arcendus, tamquam Ethnici olim,& publicani: hoc est, vt manifestus, & mali exempli peccator, quales publicani habebantur: vel omnino à veræ religionis communione alienus, quales Ethnici Idololatræ erant: Ethnici, inquam, qui errorem suum tueri, & defendere, atque Israelitarum religioni, ac cognitæ veritati anteponere studebant. Fratre ergo in suo iniquo proposito perseuerante, eum vitabis, tamquam Ethnicum & publicanum: vnde geminus tibi sic crescat fructus: alter, nam non dabitur deinceps occasio frequens te, vel alium coram te,lædendi: alter verò, nam si læsi adhùc ab illo, tu, vel alius fueritis, non tantùm admiraberis,aut offenderis, quippe cùm nec nouum,nec mirum videri debeat, si quis te lædat, vel alium fratrem, qui à vestra sit omnino alienus religione.

Hæc tamen verba Christi,[Sit tibi sicut Ethnicus,&c.] non vetanț iudicialem maiorem vel minorem, præter excommunicationem Magistratus cuiuscumque legitimi Ecclesiastici, vel secularis, vindictam in peccantem fratrem: immo ad eam, ab eis procurandam, liberam læso relinquunt electionem: sed priuatas singulorum vltiones,quæ prorsus Christi hac doctrina Euangelica prohibentur; iuxta expressam illā Ecclesiast. cap.19. [Non oderis fratrem tuum in corde tuo; sed publicè argue eum: ne habeas super illo peccatum.]

Et vt facilior aditus integræ huius loci expositioni patefiat, & constet,

iudi-

iudiciariam hic à Christo Ecclesiæ Prælatorum, quo ad omnes caussas, institutam fuisse facultatem: fingamus nascentis Ecclesiæ initio in Vrbe, in qua hæc scribimus orbis capite, Romanum populum sub Imperatoribus degentem Ethnicis, ex septem suis, pro sex partibus Christi Domini fidem suscepisse, & Euangelicæ colla subdidisse disciplinæ. Neque est vana, aut forsan necessaria fictio, cùm Tertulliani tempore, ipsò attestante in Apologetico, maior iam Romanæ ciuitatis & gentis pars Christiana effecta, sub Imperatore Idololatra, illius iugum pacatè sufferens, conuersaretur. Fingamus etiam illam septimam Ethnicorum partem ambire Imperatorem, & Senatores, omnesque vrbis rectores, ac Iuri dicundo præfectas Potestates. Supponamus etiam id, quòd humana considerata fragilitate, omninò tamquam certum supponendum est: inter illam ingentem Christianorum hominum multitudinem, plures intercedere litium occasiones, & lites, plura adesse dissidia, offensiones, ac læsiones plures particulares non deesse. Et tandem firmemus Christianam hanc vrbis maximam partem, votis omnibus exoptare, vt Christus lux vera, quæ eam ab errorum eduxerat tenebris, septimam illam Ethnicorum etiam illuminaret partem, vt vnanimes, vno ore, omnis Romanus populus, vna in Christo facta societas, vnum Christum, esse verum Deum, & verum Dominum fateretur.

Hac præuia fictione, quærimus à quocumque ad rationis amussim, intellectu constituto: si multitudo illa Christianorum cum suis illis litium siue ciuilium, siue criminalium anfractibus, & labyrinthis, subitò, & hac Euangelica Christi intermissa doctrina, Potestates illas Ethnicas adiret, & eas in eis rigorosè decidendis distineret, quod nomen, quem honorem, quam gloriam Christo suo Legislatori compararet? Hæccine esset via Ethnicam illam turbam, ad fidem rectam, & Christianam disciplinam conuertendi? Dicerent certè, nec immeritò, Imperator, Senatores, Iudices, illæque vniuersæ Potestates: [Quæ gens tam barbara nostris successit terris? [Deum pacis, Christum per sanguinem suum pacificatorem, ac totius charitatis, concordiæ, & vnanimitatis vos iactatis habere Legislatorem: cùm tamen apud vos dissidia perpetua, offensiones, læsiones, ac lites continuæ commorentur? Vel Christus vester Auctor nequiuit, vel nesciuit statuere, suamque rempublicam politicè condere, vel aliquis alius hic latet error, nos, absque dubio, æqua ratione detenturus, quo minùs eius legi Euangelicæ concredamus. Decuit igitur omninò Christianę legis perfectionē, hanc à Christo Domino viam regiam, offensiones, læsiones, lites, & caussas quascumque inter Christianos exortas, dirimendi ac diluendi, cum potestate iudiciaria Ecclesiæ Prælatis fuisse concessam, verbis hisce expositis, & adhuc exponendis: vt quando ad Magistratum, etiam Ethnicum lites fratrum Christianorum, ex iurium apicibus terminandæ,

deferrentur, intelligeret: id non Christi Legislatoris, & eius Euangelicæ legis defectu, sed culpa, malè eam excipientium, suboriri.

Accedit dictis hæc fortissima ratio: nam sicuti in quarta parte Tractatus, inferius probandum est, & nunc illud supponimus: ab orbe condito, vsque ad annum præsentem 1610. perpetua successione semper fuit vnus Ecclesiæ Præses, ac Monarcha: vt in prima Monarchia constat, deducta à Protoplasto Adamo, per Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Mathusalem, Noe, Sem; & in secunda ab Abrahamo, seu potius Isaac eius filio (nam Sem Abrahamo superuixit) per Iacob, Leui, Caath, Amram patrem Moysi, & Aaronis, quod totum longum annorum interstitium Legis naturę tempus nuncupatur. De statu verò legis scriptæ postea dicendum. Ad hos autem Præsides & Monarchas pertinuit semper, in medio nationis cuiusque prauæ, vitia eradicare à suis subditis, eorum delicta punire, de eorum caussis cognoscere: ac denique omnem Politicam viuendi formam inter eos exercere: quò nomen Domini in terra inuocaretur, & iustitiæ omnes intenderent conseruandæ. Rogamus igitur attentè considerari, quanto interuallo legem naturæ lex antecedat Euangelica? quæ eam non destructura, sed perfectura, lex legum vltima superuenit. Esset ergo absurdissimum, potestatem hanc iudiciariam Ecclesiæ Prælatis, à Christo esse contributam, negare: quæ in Præsidibus legis naturę, tanto ad Euangelicam inferioris, à Deo ipsis concredita pręcessisset.

Ad hęc supponamus, Christianorum Ecclesiam aliquam, in ea secularis alicuius Principis Ethnici, vel quocumque modo infidelis, existere ditione, in qua Magistratus non solùm cælesti, ac naturę vires excedente luce vera, sint orbati: verùm ipso naturę lumine in eis offuscato, publicè ea crimina in republica grassari permittant, quę sint enormia, atrocia, immò ipsi infensa naturę: quę suppositio non est vana; cùm Lacedæmones olim latrocinia admitterent secreta, & infideles hodierna die aliquot Principes, nefanda in suis dominijs patrari vitia impunè patiantur. Nonne esset absurdissimum asserere, Christianam legem adeò mancam à Christo fuisse suis asseclis institutam, vt exstirpandis, in suis Christianis hominibus, similibus non sufficeret vitijs: ac libertate Infidelibus communi, Christianus, & Christianæ, puræ scilicet, sanctæ, ac castæ legis professor, posset impunè similiter congaudere?

Argumentum graue diluitur.

POSSET hic aliquem, hæc consideratio, circa hanc Euangelici huius loci explicationem, retardare: nam Christus Dominus id præmittit, vt in fratre corrigendo, vel admonendo, vel coram vno, vel duobus, per testes, conuincendo: vel tandem ad iudicium Ecclesiæ defe-

rendo,

rendo, peccatum omninò præcedat: [Si peccauerit, inquit, in te, &c.] Contingit autem sæpè, vt in litis vel caussę alicuius contestatione, iustitia stet pro illa parte, quam pars altera sibi esse iniuriam existimat; ac iuxta Christi Domini doctrinam, & admonendam, & corripiendam, vt ab instituta sileat prætensione: nullo igitur intercedente peccato, nulla præuia læsione, quid vanius, quàm opus esse, asserere, iustum fratrem ab iniusto corrigi, vel moneri, argui, aut accusari? Sed respondendum est, delicta, peccata, læsiones, & offensiones intelligere, esse rem arduam, Spiritu sancto per regium Vatem sic asserente, Psalm. 18. [Delicta quis intelligit?] Ergo illud dictum Christi: [Si peccauerit, &c.] non tam obiectum, & materiam peccato inclusam, non tam actum ipsum peccati respicit, quàm potentiam, & dictamen intelligentis de actu, & materia peccati, siue illud ibi adsit, vel absit, illud tamen adesse iudicantis: quo casu stante, insurgit reciproca obligatio fratribus Christianis inuicem charitate, & lenitate seipsos ad monendi, cùmque neuter ab intentione in caussa desistet, succedens per arbitros Iudices, vel Prælatos deinde Ecclesiasticos, iudicium, caussam fine concludet debito, discussa partis iniquè intelligentis, & satagentis nebula; vel res tamdem tota ad alium legitimum etiam Magistratum spectabit terminanda.

Secundò respondemus; propter hoc argumentum, fuisse in ea sententia Molineum; vt putaret, hanc Christi legem: [Si peccauerit, &c.] in perspicuis tantum peccatis, habere locum, sed certè toto cęlo errauit: si enim sic se res haberet; nulla ratione essent testes adhibendi: peruulgata namque, & perspicua, siue, vt Canonistę loquuntur, notoria, testibus tantùm egent, quantùm sol face: & tamen Christi lege illa cautum est: vt duo, aut tres proferantur: non sunt igitur nota tantùm, clara, vel publica, sed etiam occulta: Christus enim Dominus ait: Argue eum priuatim, arbitris remotis; deinde testes adhibe; postremò, si nolit sic audire, dic Ecclesiæ: Non est igitur ibi sermo solùm de publicis, seu de omninò vulgatis; euidentia enim patrati sceleris, accusatoris clamore non indiget: vt docet Augustinus, citatus de Accus. c. Euidentia: quod ipsũ confirmat Ambrosius 2. q. 1. dicens, Manifesta, accusatione non indigent: de quibus multa habentur, de cohabitatione Cler. c. vlt. Neque est cur Ecclesię dicatur, aut nuncietur, quod ipsa satis nouit. Et cùm tres sint, quasi legitimæ vię ad delicta, & maleficia coercenda; Accusatio, Denunciatio, & Inquisitio: prima, non, nisi antecedente inscriptione, fieri debet; secunda exhortatione, vel admonitione beneuola, & fraterna: vltima verò Inquisitio, famam, seu clamosam insinuationem sequi debet: in notorijs, neque inquisitionem, neque denunciationem, neque accusationem desideremus, oportet; quæ omnia tradita sunt expresè, de Simonia c. 31. Asserebat ergo Molinæus, legem præfatam, quæ de accusatione, vel denunciatione reuera agit; ad notoria, & perspicua solùm

menta, seu tabulas, vel aliis de corpore delicti, ipsi Iudices, priùs secretò, & arbitris semotis, delinquentem admoneant, corripiant, & arguant; deinde, si non paruerit, adhibeant secum vnum, vel duos, coram quibus, & cum quibus adhùc arguatur: quo in sua contumacia adhùc perseuerante, rem totam coram Ecclesia, multitudine, scilicet, fideliũ, ad illum districtum pertinentium, deducant, vt reo interim obstinato, separatio, tamquam Ethnico, & publicano, à fidelium consortio nuncietur. Confirmat hanc explicationem Eucherius Lugdunensis Homil. Fer. 3. post 3. Dominicam Quadragesimæ, sic scribens: [Quęcumque alligaueritis, &c. Hoc Episcopi audiant, & hunc ligandi, & soluendi ordinẽ teneant. Priùs singulariter, aut per se, aut per alium, peccantes conueniant; deinde, cum paucis; postmodum verò, cum tota Ecclesia, quam si audire contempserint, iam tunc eos ligare non dubitent. Qui enim sic ligantur, & in cælo, & in terra ligati sunt:] Quem ordinem arguendi, & iudicandi, obseruasse Augustinum inferiùs apparebit.

Secundò est obseruanda ex c. 46. cohęrentia, & continuatio Christianæ doctrinæ, ab illo exordio, Matth. c. 18. [Si peccauerit in te, &c.] quousq; Dominus, ac Legislator, dubitationi Petri, ad quem, respiciendo primò suos condiscipulos, tamquam ad eorum, & omnium fidelium futurum caput, & Pastorem fuit loquutus, plenissimè satisfecit. Ergò in eius continuatæ legis conditione, adiecit Christus maius quiddam, id autem fuit, ratihabitio ipsa Dei; (quæ, vt habetur c. Quotiens, de pact. mandato comparatur; in eo, videlicet, ex Gloss. ibi verb. ratihabitio. ratum habente, qui ab initio, mandare, vel constituere potuit.) & comprobatio sententiæ ipsius Ecclesiæ per eum facta. [Quæcumque, inquit Christus, alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta, & in cælo.] Quæ lex, vt est generalis, sic generaliter omnes Christianos, cuiuscumque sint conditionis, tenet; sententiaq; Ecclesiæ, eius, videlicet, Præfectorum, quæ Dei etiam est, huius legis facultate lata, summum imperium erit in Christiana Republica, cui, aut parere fideles omnes oporteat, aut ab Ecclesiæ cœtu, eijci, expelli, exterminari.

Tertiò aduertimus, legis mansuetudinẽ, lenitatem, ac facilitatem, quæ tantam æquitatem, & iustitiam, eo disposuit modo, administrandam; vt sine, vel minima, secularium Principum iniuria; immò cum eorum ditionum summa vtilitate, in praxi à fidelibus præstaretur. Licet enim cuicumque Congregationi, cœtui, aut societati, etiam artis cuiuscumq; Mechanicæ, absque Principis, eiusue ditionis iniuria, aut pręiudicio, inter ceteras, talis Congregationis, iustas leges, hanc etiam rogare: vt tot, vel tot boni, ex societate, viri iudices caussarum deligãtur, ad quos confratres, ac consocij, congregiq; omnes, in suis quibuscumq; discordijs, litibus, dissensionibus, aut differentijs, conueniant, vltimam ea-

rum compositionem, & sententiam, ab eis expectaturi; addito, vt, nisi illorum iudicio, etiam per congregationem approbato, stare voluerint, ab ea protinus, seu aliquot præmissis admonitionibus, arceantur; & non licuisset Christo Legislatori, hanc vtilem, & grauem legem, absque Principum laicorum præiudicio, aut iniuria, immò pro eorumdem rerum publicarum summo bono, & æquo, Ecclesiæ Catholicæ reliquisse? Reliquit certè, sicuti licuit: eamque, verbis propositis, conceptam, statuit semel; & si non statuisset, millies ab Ecclesia esset eius nomine, ex Spiritus sancti, qui eam dirigit, inspiratione, statuenda.

Sed iam accedat Felix II. Epistol. 1. decret. sic formaliter scribens: [Si quis aduersùs Episcopum caussam habuerit; non priùs alios Episcopos adeat, vt eum accuset, quàm formaliter ei suam indicet querelã, & ab eo, aut iustam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem: ipsa nos instruente Veritate: Si peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit, lucratus es fratrem tuum: Si te non audierit adhibe duos, vel tres tecum: & si non hos audierit, dic Ecclesiæ; idest, accusa eum publicè. non priùs, &c.] Ecce Felix explicat manifestè hunc Euangelij locum, de litibus, iniurijs, offensionibus, læsionibus, & caussis, quæ aduersùs Episcopum, à quocumque poterant fratre Christiano, coram alijs Episcopis, in iudicio publico, dici, proponi, aut contestari. Cui doctrinę Alexander etiam Pontifex I. & habetur 2.q.7.cap. Siquis erga. adstipulatur.

Colligitur autem perspicuè ex hac Pontificum doctrina, Christum Dominum loquutum fuisse in illa lege, etiam de litium, caussarumque quacumque materia, in iudicium, & forum contentiosum producenda; quis enim dubitabit, eamdem rationem præfatæ doctrinæ futuram, si ad seculares materias, inter laicos fratres, & proximos, tractandas applicetur, quæ est ad seculares, seu Ecclesiasticos, contra Episcopos, quorum solùm Felix Papa meminit, applicatæ?

Accedat iam Innocentius III. & doctissimus, & iuxta nomen suum, ab omnibus innocens æstimatus. Referentibus igitur Annalibus Gallicis, & AEmilij, & Gaguini, Constantia mater Arturi Britonum Comitis interfecti, Ioannem Angliæ regem parricidij accusauit, apud Philippum Augustum regem Franciæ, eo titulo, quòd Angliæ reges, à regibus Franciæ beneficij, & clientelæ nomine, multa in Gallia possidebant; vnde & iurisdictionis erant eorum. Ioannes rex legitimis vocatus edictis, ad iudicium venire recusans, reus parricidij peragitur, & damnatur, eaq; omnia, quæ habebat in Gallia, commissa, fiscoq; addicta, pronunciantur. Inter rei iudicatæ, etiam per arma, executionem, Ioannes coram Pontifice, de fœdere conqueritur per Philippum violato, quod paulo antea erat inter reges illos ictum: & tacito parricidio, instat Innocentio, vt Philippum, quasi neglecti fœderis reum, sua coerceat auctoritate; pa-

tum per leges ciuiles, vel alias ponere, quominùs subditi ad consortium illud Diuinæ naturæ perueniant per gratiam, quæ fiat in cælo gloria consummata. Ergò omnes leges humanæ, omne humanum & ciuile regimen, omnes humanæ constitutiones ad legem Christianam, & Ecclesiæ, & eius Prælatorum, qui illius scientiæ habent clauem, iudicium, quasi ad lapidem Lydium, applicandæ sunt, vt sic vel approbentur, vel iudicentur reprobandæ.

Hæc conclusio tandem est, apud Doctores Theologos omnes, & Iuris prudentes, quædam communis scientis animi conceptio, vnde ab illis in speciali allegandis erit operæpretium supersedere; cùm passim ab Auctoribus eam tractantibus inducantur, nos verò ad res difficiliores explicandas properamus.

TRACTATVS
SECVNDA PARS.
QVAESTIO II.

An personæ Ecclesiasticæ sint immunes, & liberæ Iure diuino à ciuili Principum laicorum Potestate, in ijs, quæ criminalia, & ciuilia, siue quocumque modo temporalia sunt?

Attamen eius occasione, primo qualis administratio caussarũ apud Christianos, ex Euangelij forma præscripta fuerit, explicemus.

PRIMA CONCLVSIO.

LEX Christiana prouidit sufficienter, quo pacto omnes lites, quæ inter Christianos poterant exoriri, inter ipsos absq; illo strepitu, & figura iudicij, & maximè per Prælatos Ecclesiasticos, ex æquo & bono, determinarentur.

HAEC conclusio intelligenda est de omni lite, quæ suboriri potest inter fideles, siuè illa ortum habuerit ex crimine, siuè non, siuè crimen fuerit publicum, siuè occultum: si tamen, quod attinet ad hoc vltimũ membrum, præmittantur ea, quæ Christus Dominus Matth. cap. 18. præcepit: ex quo loco specialiter, quia fortè in praxi modus illic præscriptus accommodatior est, volumus ex professo, veritatem hanc firmiter stabilire.

Dixe-

Dixerimus item, [absque illo strepitu, & figura iudicij] vt ordinem illum insinuemus iudicij, quem tàm noui, quàm antiqui & desiderant, & expostulant sacri Canones, anfractibus litium amputatis, iuxta Clemen. 2. de Verborum significatione.

Conclusio ergò videtur expressa doctrina Christi Domini Mat. c. 18. sic docentis. [Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos; vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.] Et quidèm venerando sanctorum Patrum & Doctorum de hoc loco explicationes plures, & eam, quam ex illis superius adduximus, conclusione vnica, in illo loqui etiam Christum ad litteram, ad conclusionis sensum, probatur. Nam Christus qui Christianam Rempub. excellentius instituit, ordinauit, & informauit, quàm quicumque alij Legumlatores suas Respublicas ordinarunt: vt constat ex 3. principio: clamaret, maximam sibi iniuriam fieri ab asserentibus, quòd qui circà mores hominum singulorum, circà OEconomiam, circa Politiam plura præcepta, & consilia dederat, de quibus Euangelistæ, & Apostoli faciunt mentionem, nusquàm meminisset, adhibendi remedium litium ciuilium anfractibus, quibus sciebat Christianos grauissimè fore torquendos. Igitur si ex alijs Euangelij locis, ex hoc maximè colligitur, qualem Christus reliquerit formam, omnes lites inter Christianos componendi.

Primò videlicèt, vt merita cuiuscumque temporalis litis, & caussæ, alter Christianus frater alteri Christiano repræsentet; & quasi contestetur ipsum, per Christum, vt ab iniuria desistat inferenda, vel iniuriæ faciat satis illatæ: qua diligentia in cassum vertente; voluit vt ad vnum vel duos Christianos, quasi arbitros, res deduceretur; vt, illius, vel illorum sententia, omne negotium, duobus vel tribus auscultatis testibus, staret, & componeretur: id enim significat (stet omne verbum) idest negotium omne (Hebraica phrasi) componatur, neque vlterius caussa procedat: quo remedio irrito succedente, voluit vt ad Ecclesiæ Prælatos pergeretur; id enim significat illud, [Dic Ecclesiæ,] idest, ex Chrysostomo, ijs, qui Ecclesiæ præsident; vt illi sua auctoritate & reuerentia summariè iustitiam læsæ parti administrarent.

Cùm tamen legis Christianæ non esset finis, aut opus, hanc ciuilem administrationem iustitiæ à Potestatibus, & Magistratibus auferre, rigoroso opponendi, & excipiendi iure partes vellent agere; vel sibi agendum esse necessarium duxissent: quo casu nollet Christianus Ecclesiæ Prælatis, lites, charitate media, & Christiana legis modestia, inter summum ius componentibus, obtemperare: voluit Christus, vt inte-

grum

grum esset iniuriam patienti Christiano, iniuriarum agere cum altero Christiano, à congressu fidelium, per excommunicationem, eiecto, coram ciuili Potestate, eo modo, quo cum illo ageret, si esset Gentilis, Infidelis, vel publicus vectigalium exactor, quorum iustitia malè audiebat: & quibuscum fuisset inutile agere per viam charitatiuæ, vel admonitionis, vel correptionis, vel arbitrariæ compositionis, vel obedientiæ, & respectus ad Ecclesiæ Prælatos, quos Ethnici, & publicani, vel maximè cõtemnebant. Hæc est doctrina Antiochenæ Synodi, annis quinque post Nicænam habitæ: renouans enim, eisdem ferè verbis, sententiã Canonis Apostolorum. 32. in eum presbyterum, qui contempto Episcopo, alioqui pio, & fideli, ambitiosè & tyrannicè aliud altare erigit, si vocatus ab Episcopo semel, iterùm, & tertiò parere nolit; & deiectus de gradu, adhùc tumultus, & turbas excitet: iubet in 5. Canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem Potestatem, quam Pius Pont. Epist. 2. decret. Curiam vocat. Vtrumque Canonem, Apostolorum scilicet, & Synodi Antiochenę citauit Synodus Constantinop. quę vocata est, Prima & secũda, & habetur Græcè in Bibliotheca Vaticana, sic dicẽs, extrema parte Canonis 9. Si qui verò fuerint, qui neque monitis, neque supplicijs Ecclesiasticis corrigi voluerint: nemo hos per Magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena Can. 5. sanxit: vt, qui seditiones in Ecclesia mouerent, manu externa, idest, per ciuilem Potestatem, corrigerentur. Et licet hæc Synodus careat auctoritate, cùm tamen ex ea Gratianus 7. quæst. 1. cap. Hoc nequaquam. in Decretorum corpus contulerit, nihil facimus nouum, si hunc Canonem 9. ex ea citamus: saltim vt videatur 383. Episcopos, ex quibus constabat Synodus, illam doctrinam edidisse, quasi legitimo fundamento Canonum, & Apostolorum, & Antiochenæ Synodi, superstructam. Quod etiam infra parte 3. arg. 3. contra 1. conclusionem 12. Notando. erit amplius explicandum.

Neque obstat, si dicatur, Christum Dominum hic de illis peccatis solùm fuisse loquutum, quæ frater Christianus secretò omnino cõmisisset: Respondetur enim ex communi sanctorum Patrum explicatione, etiam de alijs non tam secretis, & de quacumque iniuria instituisse sermonem. Nam sicuti de peccatis sic secretò in fratrẽ admissis posset frater secretò illum corripere, admonere, & ab illo satisfactionem postulare, via fraternæ correctionis; de illis tamen neutiquàm posset ab eo coram vno, vel duobus arbitris, per testes conuinci, quanto minus posset obtinere, vt Ecclesiæ Prælatis delatus, illis in satisfaciendo obtemperaret. Ergo Christus hic loquitur etiam de peccatis, de quibus frater secretò correptus, adhuc patienter sustinet, vel sustinere debet, coram Christianis vno, vel duobus, adhùc etiam argui testimonio duorum, vel trium testium; immò tandem consentit Ecclesiæ Prælatis, circa illorum emendationem, obsequi. Loquitur etiam de fratribus Christianis lites quas-

cumque, & caussas, quacumque occasione habentibus, de eorum iniurijs, negotijsq; secularibus, vt facillimè ex Christianę legis præscripto, Christiana charitate, modestia, & æquitate dirimerentur. Sic intellexere hanc Euangelij doctrinam Clemens lib. 2. Constit. Apostol. c. 37. 38. & 46. & Felix. II. Epist. 1. decret. agens de Episcoporum accusationibus, & Innocen. III. c. nouit. de iudic. & alij inferius referendi.

Explicatur locus Euangelij; [Si peccauerit, &c.]

ATTAMEN, cùm huius Euangelici loci explicatio, sit totius futuri nostri, & sermonis, & Tractatus firmissimum fundamentum; priusquam dictos Pontifices suismet verbis loquentes proferamus: adhuc quædam non spernenda, in ipsis Christi Domini verbis explicandis, inducemus. [Si peccauerit in te, inquit, frater tuus;] in te, videlicet, contra te ipsum, vt explicant Augustinus, Hieronymus, & Chrysostomus infra referendi, vel in alium, vel alios, coram te, vel, te vidente, vt multi Doctores explicant. Item, si peccauerit coram te, vel, te vidente, contra Deum, vt graues Doctores interpretantur: vt sit sermo Christi de omni peccatorum genere, siue sint contra nos, siue contra Deum. Id enim Christi præceptum, eò tendit, vt peccatorem, non acerbè subitò accusemus: sed benignè, si peccatorum circumstantiæ id admiserint, corrigamus. Ea autem ratione dixit specificè, [Si peccauerit in te,] quia tunc, & acres, & diserti reprehensores euadimus, cùm eos, qui nos quacumque ratione lęserunt, obiurgamus. Ibi ergo Christus nobis frænum adhibuit, vbi instabat verisimiliter periculum, ne in corripiendo præcipites ageremur. Ergo ab vna peccatorum specie, totum est intelligendum genus, nisi quid aliundè obstet, quo minùs hæc corripiendi gradatio sit adhibenda, & ad Ecclesię Prælatos, ea prætermissa, sit peccator, nulla interiecta mora, deducendus.

[Si peccauerit in te,] vbi Glossa interlin. sic habet; [iniuria, vel contumelia affecerit,] Certum est autem, hoc dupliciter posse contingere; vel eum priuatè lædendo formaliter, vel solùm materialiter: errore putà aliquo offendendo: errorem autem appellamus ignorantiam, vel fragilitatem, siue infirmitatem humanam: quod ex verbo Græco ibi apposito, ἁμαρτήσῃ, sic deprehenditur explicandum; Ἁμαρτάνω enim errore etiam, & ignoratione delinquere, significat. Huiusmodi igitur peccata, charitate, æquitate, ac lenitate priuatim corrigenda sunt: estque de eis frater, & proximus inuicem admonendus: quæ agendi ratio numquam est prætermittenda, quoad manifesta sit obstinatio, proteruia, & inobedientia: sed summa modestia, & prudentia agendũ est: ne ad vlteriorem agendi formã deueniatur. Ecce ex pręscripto Euangelico, hoc primũ, hoc antiquissimũ esse debet consiliũ: vt frater restituatur.

Adiungit Christus Dominus, [Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum,] quod est dictu: fratre, seu proximo peccante, & te, vel alium iniuria afficiente quacumque, siue etiam errore, aut ignoratione, offendente per secretamque tuam admonitionem, correctionemue non resipiscente: vnus vel duo arbitri iudices accersantur, qui in ore, idest, sermone, declaratione, vel depositione duorum vel trium testium, de caussa illa testimonium ferentium, illam firment, illius merita decernant, ita vt contumax frater conuincatur, & ad faciendũ satis læsę parti pręparetur.

Pergit Dominus. [Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ,] id est, ijs qui Ecclesiæ præsident, Pręlatis: vt ex Chrysostomo diximus. quem Euthimius, ac Theophilactus sequuntur: rem defer ad Ecclesiæ Pastores, eiusque legitimos Magistratus respectiuè, quorum voluit Christus Legislator, vt summa iudiciaria auctoritas esse debeat, in Christianæ religionis disciplina: maxima etiam dignitas ad componenda fratrum dissidia, offensiones amouendas, inimicitias diluendas, gratiamque reconciliandam: ac denique ad omnem pacis; & charitatis mutuam commoditatem procurandam.

Additur [Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus,] id est, si Prælatorum Ecclesiæ disciplinam, sensum, & iudicium, suscipere, suspicere, & subire recusauerit, vitandus est: atq; à consuetudine piorum arcendus, tamquam Ethnici olim, & publicani: hoc est, vt manifestus, & mali exempli peccator, quales publicani habebantur: vel omnino à veræ religionis communione alienus, quales Ethnici Idololatræ erant: Ethnici, inquam, qui errorem suum tueri, & defendere, atque Israelitarum religioni, ac cognitæ veritati anteponere studebant. Fratre ergo in suo iniquo proposito perseuerante, eum vitabis, tamquam Ethnicum & publicanum: vnde geminus tibi sic crescat fructus: alter, nam non dabitur deinceps occasio frequens te, vel alium coram te, lædendi: alter verò, nam si læsi adhùc ab illo, tu, vel alius fueritis, non tantùm admiraberis, aut offenderis, quippe cùm nec nouum, nec mirum videri debeat, si quis te lædat, vel alium fratrem, qui à vestra sit omnino alienus religione.

Hæc tamen verba Christi, [Sit tibi sicut Ethnicus, &c.] non vetanț iudicialem maiorem vel minorem, præter excommunicationem Magistratus cuiuscumque legitimi Ecclesiastici, vel secularis, vindictam in peccantem fratrem: immo ad eam, ab eis procurandam, liberam læso relinquunt electionem: sed priuatas singulorum vltiones, quæ prorsus Christi hac doctrina Euangelica prohibentur; iuxta expressam illã Ecclesiast. cap. 19. [Non oderis fratrem tuum in corde tuo; sed publicè argue eum: ne habeas super illo peccatum.]

Et vt facilior aditus integræ huius loci expositioni pateſiat, & constet,

iudi-

iudiciariam hic à Christo Ecclesiæ Prælatorum, quo ad omnes caussas, institutam fuisse facultatem : fingamus nascentis Ecclesiæ initio in Vrbe; in qua hæc scribimus orbis capite, Romanum populum sub Imperatoribus degentem Ethnicis, ex septem suis, pro sex partibus Christi Domini fidem suscepisse, & Euangelicæ colla subdidisse disciplinæ Neque est vana, aut forsan necessaria fictio, cùm Tertulliani tempore, ipso attestante in Apologetico, maior iam Romanæ ciuitatis & gentis pars Christiana effecta, sub Imperatore Idololatra, illius iugum pacatè sufferens, conuersaretur. Fingamus etiam illam septimam Ethnicorum partem ambire Imperatorem, & Senatores, omnesque vrbis rectores, ac Iuri dicundo præfectas Potestates. Supponamus etiam id, quòd humana considerata fragilitate, omninò tamquam certum supponendum est: inter illam ingentem Christianorum hominum multitudinem, plures intercedere litium occasiones, & lites, plura adesse dissidia, offensiones, ac læsiones plures particulares non deesse. Et tandem firmemus Christianam hanc vrbis maximam partem, votis omnibus exoptare, vt Christus lux vera, quæ eam ab errorum eduxerat tenebris, septimam illam Ethnicorum etiam illuminaret partem, vt vnanimes, vno ore, omnis Romanus populus, vna in Christo facta societas, vnum Christum, esse verum Deum, & verum Dominum fateretur.

Hac præuia fictione, quærimus à quocumque ad rationis amussim, intellectu constituto : si multitudo illa Christianorum cum suis illis litium siue ciuilium, siue criminalium anfractibus, & labyrinthis, subitò, & hac Euangelica Christi intermissa doctrina, Potestates illas Ethnicas adiret, & eas in eis rigorosè decidendis distineret, quod nomen, quem honorem, quam gloriam Christo suo Legislatori compararet? Hæccine esset via Ethnicam illam turbam, ad fidem rectam, & Christianam disciplinam conuertendi? Dicerent certè, nec immeritò, Imperator, Senatores, Iudices, illæque vniuersæ Potestates : [Quæ gens tam barbara nostris successit terris? [Deum pacis, Christum per sanguinem suum pacificatorem, ac totius charitatis, concordiæ, & vnanimitatis vos iactatis habere Legislatorem : cùm tamen apud vos dissidia perpetua, offensiones, læsiones, ac lites continuæ commorentur? Vel Christus vester Auctor nequiuit, vel nesciuit statuere, suamque rempublicam politicè condere, vel aliquis alius hic latet error, nos, absque dubio, æqua ratione detenturus, quo minùs eius legi Euangelicæ concredamus. Decuit igitur omninò Christianę legis perfectionē, hanc à Christo Domino viam regiam, offensiones, læsiones, lites, & caussas quascumque inter Christianos exortas, dirimendi ac diluendi, cum potestate iudiciaria Ecclesiæ Prælatis fuisse concessam, verbis hisce expositis, & adhuc exponendis : vt quando ad Magistratum, etiam Ethnicum lites fratrum Christianorum, ex iurium apicibus terminandæ,

deferrentur, intelligeret: id non Christi Legislatoris, & eius Euangelicæ legis defectu, sed culpa, malè eam excipientium, suboriri.

Accedit dictis hæc fortissima ratio: nam sicuti in quarta parte Tractatus, inferius probandum est, & nunc illud supponimus: ab orbe condito, vsque ad annum præsentem 1610. perpetua successione semper fuit vnus Ecclesiæ Præses, ac Monarcha: vt in prima Monarchia constat, deducta à Protoplasto Adamo, per Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Mathusalem, Noe, Sem; & in secunda ab Abrahamo, seu potius Isaac eius filio (nam Sem Abrahamo superuixit) per Iacob, Leui, Caath, Amram patrem Moysi, & Aaronis, quod totum longum annorum interstitium Legis naturę tempus nuncupatur. De statu verò legis scriptæ postea dicendum. Ad hos autem Præsides & Monarchas pertinuit semper, in medio nationis cuiusque prauæ, vitia eradicare à suis subditis, eorum delicta punire, de eorum caussis cognoscere: ac denique omnem Politicam viuendi formam inter eos exercere: quò nomen Domini in terra inuocaretur, & iustitiæ omnes intenderent conseruandæ. Rogamus igitur attentè considerari, quanto interuallo legem naturæ lex antecedat Euangelica? quæ eam non destructura, sed perfectura, lex legum vltima superuenit. Esset ergo absurdissimum, potestatem hanc iudiciariam Ecclesiæ Prælatis, à Christo esse contributam, negare: quæ in Præsidibus legis naturę, tanto ad Euangelicam inferioris, à Deo ipsis concredita præcessisset.

Ad hęc supponamus, Christianorum Ecclesiam aliquam, in ea secularis alicuius Principis Ethnici, vel quocumque modo infidelis, existere ditione, in qua Magistratus non solùm cælesti, ac naturę vires excedente luce vera, sint orbati: verùm ipso naturę lumine in eis offuscato, publicè ea crimina in republica grassari permittant, quę sint enormia, atrocia, immò ipsi infensa naturę: quę suppositio non est vana, cùm Lacedæmones olim latrocinia admitterent secreta, & infideles hodierna die aliquot Principes, nefanda in suis dominijs patrari vitia impunè patiantur. Nonne esset absurdissimum asserere, Christianam legem adeò mancam à Christo fuisse suis asseclis institutam, vt exstirpandis, in suis Christianis hominibus, similibus non sufficeret vitijs: ac libertate Infidelibus communi, Christianus, & Christianæ, puræ scilicet, sanctæ, ac castæ legis professor, posset impunè similiter congaudere?

Argumentum graue diluitur.

POSSET hic aliquem, hæc consideratio, circa hanc Euangelici huius loci explicationem, retardare: nam Christus Dominus id præmittit, vt in fratre corrigendo, vel admonendo, vel coram vno, vel duobus, per testes, conuincendo: vel tamdem ad iudicium Ecclesiæ deferendo,

rendo, peccatum omninò præcedat: [Si peccauerit, inquit, in te, &c.] Contingit autem sæpè, vt in litis vel caussę alicuius contestatione, iustitia stet pro illa parte, quam pars altera sibi esse iniuriam existimat; ac iuxta Christi Domini doctrinam, & admonendam, & corripiendam, vt ab instituta sileat prætensione: nullo igitur intercedente peccato, nulla præuia læsione, quid vanius, quàm opus esse, asserere, iustum fratrem ab iniusto corrigi, vel moneri, argui, aut accusari? Sed respondendum est, delicta, peccata, læsiones, & offensiones intelligere, esse rem arduam, Spiritu sancto per regium Vatem sic asserente, Psalm. 18. [Delicta quis intelligit?] Ergo illud dictum Christi: [Si peccauerit, &c.] non tam obiectum, & materiam peccato inclusam, non tam actum ipsum peccati respicit, quàm potentiam, & dictamen intelligentis de actu, & materia peccati, siue illud ibi adsit, vel absit, illud tamen adesse iudicantis: quo casu stante, insurgit reciproca obligatio fratribus Christianis inuicem charitate, & lenitate seipsos ad monendi, cùmque neuter ab intentione in caussa desistet, succedens per arbitros Iudices, vel Prælatos deinde Ecclesiasticos, iudicium, caussam fine concludet debito, discussa partis iniquè intelligentis, & satagentis nebula; vel res tamdem tota ad alium legitimum etiam Magistratum spectabit terminanda.

Secundò respondemus; propter hoc argumentum, fuisse in ea sententia Molinęum; vt putaret, hanc Christi legem: [Si peccauerit, &c.] in perspicuis tantum peccatis, habere locum, sed certè toto cęlo errauit: si enim sic se res haberet; nulla ratione essent testes adhibendi: peruulgata namque, & perspicua, siue, vt Canonistę loquuntur, notoria, testibus tantùm egent, quantùm sol face: & tamen Christi lege illa cautum est: vt duo, aut tres proferantur: non sunt igitur nota tantùm, clara, vel publica, sed etiam occulta: Christus enim Dominus ait: Argue eum priuatim, arbitris remotis; deinde testes adhibe; postremò, si nolit sic audire, dic Ecclesiæ: Non est igitur ibi sermo solùm de publicis, seu de omninò vulgatis; euidentia enim patrati sceleris, accusatoris clamore non indiget: vt docet Augustinus, citatus de Accus. c. Euidentia: quod ipsū confirmat Ambrosius 2. q. 1. dicens, Manifesta, accusatione non indigent: de quibus multa habentur, de cohabitatione Cler. c. vlt. Neque est cur Ecclesię dicatur, aut nuncietur, quod ipsa satis nouit. Et cùm tres sint, quasi legitimæ vię ad delicta, & maleficia coercenda; Accusatio, Denunciatio, & Inquisitio: prima, non, nisi antecedente inscriptione, fieri debet; secunda exhortatione, vel admonitione beneuola, & fraterna: vltima verò Inquisitio, famam, seu clamosam insinuationem sequi debet: in notorijs, neque inquisitionem, neque denunciationem, neque accusationem desideremus, oportet; quæ omnia tradita sunt expresè, de Simonia c. 31. Asserebat ergo Molinæus, legem præfatam, quæ de accusatione, vel denunciatione reuera agit; ad notoria, & perspicua so-

lùm

lum referri : & minimè ad iudicialem causæ cognitionem pertinere. Attamen hoc Christi disciplinæ contrarium omninò est; qui iubet, reum ab Ecclesia audiri; aliàs quò sunt testes, si nolit? Cur enim reum, cuius partes æquiores sunt, quàm accusatorem, non audiat? Vocabit ergo eum; ecce iudicij, initium : vt ait Iustinianus, de pœna temerè litigantium; propositoq; per accusatorem flagitio, si reus id neget, à se admissum, eius exceptiones audiet Ecclesia; cùm defensio propria, naturalis iuris sit : iuxta doctrinam Iurisperitorum : quæ certè omnia iudicij actiones sunt : ac per hoc, an præcesserit peccatum, vel scelus illud in reo, an fuerit, errore, ignorantia, vel malitia ab accusatore conceptum, protinus apparebit : Vt sciatur ex iudicio, an sit pro Ethnico habendus, si non pareat, vel aliter emendandus, vel absoluendus.

Constat igitur, quo sensu accipiendum sit, illud prius, scilicet: [Si peccauerit in te, &c.] Neque reperietur vmquam ratio aliqua alia, vel commodior, vel congruentior, vel æquior, vel iustior; (etiam si totius orbis, tàm antiqui, quàm noui Legumlatores, essent de illa iudiciũ suum interpof ituri,) quàm sequi Ecclesiam oporteret, præter illum iudicij ordinem, quem Christus edidit Dominus, quemque ex ipsius doctrina, & nouissimi, & antiquissimi sacri describunt Canones. Diximus, ordinem iudicij, tàm in breui illa explicatione conclusionis, quàm hic sæpius; non autem inordinatos, & importunos æternarum litium anfractus : sed vt vocato primùm reo, eius exceptiones peremptoriæ, seu dilatoriæ, & omnes defensiones, quæ iustæ visæ fuerint, admittantur; fiatq; probandi copia; denique id quod, sine illo strepitu, ac figura iudicij, ex Clementina supra citata, diximus intelligendum.

Summorum Pontificum doctrina pro explicatione: [Si peccauerit, &c.]

QVIBVS suppositis, iam erit operæpretium, priusquam cetera, quæ super hunc Euangelij locum, dicenda restant, adiungantur : vt illius explicationem, ex ore Clementis, Felicis, ac Innocentij summorum Pontificum, superius citatam, proponamus. Clemens ergo, lib. 2. constit. Apost. c. 37. sic ait: [Oportet Episcopũ rectè iudicare, &c. & quæ vitijs carent, retinere, vitiosa verò, vel curare, vel, si est ægritudo insanabilis, expellere: & non celeriter amputare, neque quibusuis credere.] & addito de ijs, qui per calumniam, aut aliàs, iniquè suos, coram Episcopo, accusant fratres; addit : [Tu igitur considera eum, qui accusatus est, sapienter animaduertens, quæ eius vita sit, & qualis; & si reperèris accusatorem dicere verum, fac, quod Dominus faciendum esse docuit. (Matth. scilicet, c. 18.) conueni accusatum seorsum, & argue eum, nemine præsente; vt eum pœniteat : sin autem non paruerit, adhibito vno aut altero, indica ei erratum, monens eum, adhibitis mansuetudi-

ne, & disciplina: quoniam in corde bono requiescet sapientia, in corde autem insipientium non dignoscitur.] Deinde cap. 38. addit: [Si autem vobis tribus crediderit, bene habet; sin aliquis durus, obstinatusq; erit, dic Ecclesiæ: hanc si contempserit, neque audire voluerit; sit tibi, vt Ethnicus, & publicanus: & ne eum ad Ecclesiam, tamquam Christianum, admittas: immò tamquàm publicanum deuita. Si autem vult agere pœnitentiam, assume eum; neque enim Ethnicum, aut publicanum ad communionem Ecclesia admittit, priusquam eos, eorum, quæ impie commiserunt, pœniteat: pœnitentia enim ductis Dominus noster Iesus Christus locum pœnitentiæ constituit.]

Item c. 46. sequenti: [Ne igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant: neque ad dicendum contra vos testimonium, adhibeantur; neque ab eis iudicemini; neque quicquam eis debeatis, quod ad tributum, & timorem pertineat: Quin potius redditæ quæ sunt Cęsaris, Cęsari: & quæ sunt Dei, Deo: vt vectigal, aut censum, &c.] Ecce, iudicari omnes Christianos à iudicibus Ecclesiasticis, seu ab ipsis constitutis, intelligit Clemens esse, reddi Deo, quę Dei sunt. Addit infra: [Si verò fratres habuerint aliquid alius aduersus alium, quod Deus auertat, indidem intelligere debetis, qui Prępositi estis, quòd, qui huiusmodi sunt, non faciunt opus fraternitatis in Domino, &c. qui igitur conuictus fuerit, obiurgetur, eijciatur, & pœnas odij fraterni luat; deinde si eum peccati pœnituerit, recipiatur: atque ita castigati, tribunal vestrum allenabunt. Oportet autem mutuò iniurias condonare, non quidem iudices, sed eos ipsos, qui inter se querelas habent; sicut Dominus dixit: cùm ego Petrus sic eum percontarer: Quoties in me peccabit frater, & dimittam ei? Vsque septies? & respondit, Non dico tibi, vsque septies, sed, vsque septuagies septies. Sic enim vult Dominus esse veros discipulos suos, nihilque esse alteri in alterum, &c.] Ecce locũ Euangelij, consequentem præfatum, de quo agimus, locum, explicat Clemens, ex ore Petri, etiam consequenter; vt qui in doctrina Christi priori, intellexerat, de diffidijs fratrum, in foro contentioso, coram superiori Ecclesiastico Prælato, agi; in posteriori parte, qua Petrus scrupulis rogauit suis à Christo fieri satis, intelligat, de illa agi etiam condonatione alterna delictorum, ac noxarum; per fratres ipsos, non per iudices, eorum sedandis discordijs præsidentes, facienda.

Ex quibus locis Const. Apost. tria singulariter sese nobis offerunt adnotanda: est primum ex c. 38. in hoc ordine iudiciario, à Christo Domino diuinitùs instituto, & ab eius Apostolis, & obseruato, & vt à posteris obseruaretur, pluribus explicato, etiam Prælatis, Episcopis, seu Presbyteris, seu Iudicibus quibuscumque, per eos, quibus iudicium præcipuè competebat, delegatis, vel assignatis, à Christo Domino fuisse illam trinam gradationem præceptam; vt constante iam per testes, vel instru-

menta,

menta, seu tabulas, vel aliis de corpore delicti, ipsi Iudices, priùs secretò, & arbitris semotis, delinquentem admoneant, corripiant, & arguant; deinde, si non paruerit, adhibeant secum vnum, vel duos, coram quibus, & cum quibus adhùc arguatur: quo in suæ contumacia adhùc perseuerante, rem totam coram Ecclesia, multitudine, scilicet, fideliũ, ad illum districtum pertinentium, deducant, vt reo interim obstinato, separatio, tamquam Ethnico, & publicano, à fidelium consortio nuncietur. Confirmat hanc explicationem Eucherius Lugdunensis Homil. Fer. 3. post 3. Dominicam Quadragesimæ, sic scribens: [Quęcumque alligaueritis, &c. Hoc Episcopi audiant, & hunc ligandi, & soluendi ordinẽ teneant. Priùs singulariter, aut per se, aut per alium, peccantes conueniant; deinde, cum paucis; postmodum verò, cum tota Ecclesia, quam si audire contempserint, iam tunc eos ligare non dubitent. Qui enim sic ligantur, & in cælo, & in terra ligati sunt.] Quem ordinem arguendi, & iudicandi, obseruasse Augustinum inferiùs apparebit.

Secundò est obseruanda ex c. 46. cohęrentia, & continuatio Christianæ doctrinæ, ab illo exordio, Matth. c. 18. [Si peccauerit in te, &c.] quousq; Dominus, ac Legislator, dubitationi Petri, ad quem, respiciendo primò suos condiscipulos, tamquam ad eorum, & omnium fidelium futurum caput, & Pastorem fuit loquutus, plenissimè satisfecit. Ergò in eius continuatæ legis conditione, adiecit Christus maius quiddam, id autem fuit, ratihabitio ipsa Dei; (quæ, vt habetur c. Quotiens, de pact. mandato comparatur; in eo, videlicet, ex Gloss. ibi verb. ratihabitio. ratum habente, qui ab initio, mandare, vel constituere potuit.) & comprobatio sententiæ ipsius Ecclesiæ per eum facta. [Quæcumque, inquit Christus, alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta, & in cælo.] Quæ lex, vt est generalis, sic generaliter omnes Christianos, cuiuscumque sint conditionis, tenet; sententiaq; Ecclesiæ, eius, videlicet, Præfectorum, quæ Dei etiam est, huius legis facultate lata, summum imperium erit in Christiana Republica, cui, aut parere fideles omnes oporteat, aut ab Ecclesiæ cœtu, eijci, expelli, exterminari.

Tertiò aduertimus, legis mansuetudinẽ, lenitatem, ac facilitatem, quæ tantam æquitatem, & iustitiam, eo disposuit modo, administrandam; vt sine, vel minima, secularium Principum iniuria; immò cum eorum ditionum summa vtilitate, in praxi à fidelibus præstaretur. Licet enim cuicumque Congregationi, cœtui, aut societati, etiam artis cuiuscumq; Mechanicæ, absque Principis, eiusue ditionis iniuria, aut pręiudicio, inter ceteras, talis Congregationis, iustas leges, hanc etiam rogare: vt tot, vel tot boni, ex societate, viri iudices caussarum deligãtur, ad quos confratres, ac consocij, congregiq; omnes, in suis quibuscumq; discordijs, litibus, dissensionibus, aut differentijs, conueniant, vltimam ea-

rum compositionem, & sententiam, ab eis expectaturi; addito, vt, nisi illorum iudicio, etiam per congregationem approbato, stare voluerint, ab ea protinus, seu aliquot præmissis admonitionibus, arceantur; & non licuisset Christo Legislatori, hanc vtilem, & grauem legem, absque Principum laicorum præiudicio, aut iniuria, immò pro eorumdem rerum publicarum summo bono, & æquo, Ecclesiæ Catholicæ reliquisse? Reliquit certè, sicuti licuit: eamque, verbis propositis, conceptam, statuit semel; & si non statuisset, millies ab Ecclesia esset eius nomine, ex Spiritus sancti, qui eam dirigit, inspiratione, statuenda.

Sed iam accedat Felix II. Epistol. 1. decret. sic formaliter scribens: [Si quis aduersùs Episcopum caussam habuerit; non priùs alios Episcopos adeat, vt eum accuset, quàm formaliter ei suam indicet querelã, & ab eo, aut iustam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem: ipsa nos instruente Veritate: Si peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit, lucratus es fratrem tuum: Si te non audierit adhibe duos, vel tres tecum: & si non hos audierit, dic Ecclesiæ; idest, accusa eum publicè. non priùs, &c.] Ecce Felix explicat manifestè hunc Euangelij locum, de litibus, iniurijs, offensionibus, læsionibus, & caussis, quæ aduersùs Episcopum, à quocumque poterant fratre Christiano, coram alijs Episcopis, in iudicio publico, dici, proponi, aut contestari. Cui doctrinę Alexander etiam Pontifex I. & habetur 2.q.7.cap. Siquis erga. adstipulatur.

Colligitur autem perspicuè ex hac Pontificum doctrina, Christum Dominum loquutum fuisse in illa lege, etiam de litium, caussarumque quacumque materia, in iudicium, & forum contentiosum producenda; quis enim dubitabit, eamdem rationem præfatæ doctrinæ futuram, si ad seculares materias, inter laicos fratres, & proximos, tractandas applicetur, quæ est ad seculares, seu Ecclesiasticos, contra Episcopos, quorum solùm Felix Papa meminit, applicatæ?

Accedat iam Innocentius III. & doctissimus, & iuxta nomen suum, ab omnibus innocens æstimatus. Referentibus igitur Annalibus Gallicis, & AEmilij, & Gaguini, Constantia mater Arturi Britonum Comitis interfecti, Ioannem Angliæ regem parricidij accusauit, apud Philippum Augustum regem Franciæ, eo titulo, quòd Angliæ reges, à regibus Franciæ beneficij, & clientelæ nomine, multa in Gallia possidebant; vnde & iurisdictionis erant eorum. Ioannes rex legitimis vocatus edictis, ad iudicium venire recusans, reus parricidij peragitur, & damnatur, eaq; omnia, quæ habebat in Gallia, commissa, fiscoq; addicta, pronunciantur. Inter rei iudicatæ, etiam per arma, executionem, Ioannes coram Pontifice, de fœdere conqueritur per Philippum violato, quod paulo antea erat inter reges illos ictum: & tacito parricidio, instat Innocentio, vt Philippum, quasi neglecti fœderis reum, sua coerceat auctoritate; pa-

ratum se esse apud eum, vel eius Legatos, caussam agere. Pontifex misit Legatum in Galliam, ac simul ad omnes Prouinciæ Antistites Epistolã, ex qua cap. Nouit. de iudicijs, exceptum est: sic incipiens: [Nouit ille, qui nihil ignorat.] & infra: [Non putet aliquis, quòd iurisdictionem Illustris regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus: cùm ipse iurisdictionem nostram, nec velit, nec debeat impedire. Sed cum Dominus dicat in Euangelio, Si peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos, vt, in ore duorũ, vel trium testium, stet omne verbum; quod si non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus: & rex Angliæ sit paratus, sufficienter ostendere, quod rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit, secundùm regulam Euangelicam; & tamdem, quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ; quomodo nos, qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, superna dispositione vocati, mandatum Diuinum possumus non exaudire: vt non procedamus secundùm formam ipsius? nisi forsitam ipse coram nobis, vel Legato nostro, sufficientem in contrariũ rationem ostendat. &c.] Ecce clarissima, ex Euangelica illa auctoritate, iudicialis caussæ cognitio, non ab Innocentio detorta, vt dixit Molinæus calumniosè, aut præsumpta, sed iure exequutioni mandata: vt constat ibi: [& rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod rex Franciæ peccat in ipsum.] Nam quia non constabat de peccato, seu offensione, de qua Ioannes querebatur, Iudex, & Legatus fuit in Galliam à Pontifice transmissus, quò, per testes, instrumenta, vel tabulas, tamdem fieret notum, qui rex potiori iure niteretur, in caussa illa foeciali, de qua erat quæstio, cuius notio, cùm de pactionibus fœderis ageretur, ad neutrum spectabat regem: cùm neuter alteri pareret; vnde per regem Anglię fuerat coram Papa instituta actio: veluti, ad quem, cùm non ageretur de ineundo, sed de iam inito fœdere, eiusque obseruandis pactionibus, caussæ cognitio omninò pertinebat; cum eius sit huiusmodi rebus intercedere, ob pacē Reipublicæ Christianæ: nisi hoc vinculum, quo Principes Christiani in ea contineri possunt, & suauiter, & fortiter, quoque nullum est aliud, vt pacatior ea degat, impiè, ac nefariè cum Hæreticis disrumpi patiamur.

Sanctorum Patrum doctrina pro eadem loci Euangelici explicatione.

PERGAMVS tamen, & in loco hoc difficili enodando, SS. Patrum, quæ ad rem faciant, explicationes indagemus. Et quidem Reuerendiss. Episcopus, ac doctissimus Tostatus ad hoc Matth. cap. 18. quæst. 84. de explicatione verborum: [Si peccauerit in te frater tuus.] sic ait: [Accipiendum quiddam dicunt: [Peccauerit in te,] idest, contra te. Contra aliquem verò esse, vel fieri dicitur, quod in eius damnum, vel

iniu-

iniuriam cedit. Et ita videtur, illud dictum Christi esse contra iniuriatores aliquorum. Ita videntur exponere omnes antiqui Doctores: vnde Augustinus lib. de verbis Domini, ait: [Si neglexeris, peior eo effectus es; ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo, graui se vulnere percussit: tu vulnera fortiùs contemnis; peior es tacendo, quàm ille conuiciando.] Et ita de iniurijs, & conuicijs accepit: hoc dictum esse. Chrysostomus etiam dicit: [Ideo præcipit arguere ei, qui iniuriam passus est.] Hieronymus etiam dicit: [Sciendum, quòd si peccauerit in nos frater noster, seu qualibet causa læserit, &c.] in quo voluit intelligi, tàm de damnis, quàm de iniuria.] Huc vsque Tostatus. Quæ doctrina est adeò certa, vt addat idem Auctor ibi: [Alij exponunt: [Si peccauerit in te, &c.] idest, te sciente: & ista expositio, videtur introducta esse, ne putetur, correctionem solùm fieri debere ab eo, qui passus est iniuriam; nam tunc in alijs peccatis, quæ non sunt contra nos; non haberet locum ista correctio, quod videtur inconueniens.] Quibus in verbis huius grauissimi Doctoris duo sunt consideranda: primò eum asserere, hanc expositionem secundam, introductam videri: quasi sentiat, sicuti sentiendum videtur, illam priorem esse, ab ipsis Euangelij verbis simpliciter, vti sonant, ductam: vt de iniurijs contra nos factis, fuerit ibi primò, ac principaliter à Christo institutus sermo. Secundò considerandum est, explicationi posteriori, esse attributum argumentum, ab inconuenienti, quod sequeretur, nisi etiam sic locus hic intelligeretur. Immò cùm difficultatem explicationis vltimæ sentiret Auctor, si sanctorum Patrum est primò, circa loci expositionem, sententia recipienda, in fine quæstionis, argumentum subiungit hoc: [Sed adhùc dicitur contra: quia Augustinus, Hieronymus, & Chrysostomus ponunt exemplum correctionis huius solùm in iniurijs.] & respôdet, quòd accipitur largè iniuria, pro omni eo, quod contra nos sit, siue sit damnum, siue iniuria, vel quoddam nocumentum, quale est scandalum, quod ex fratris patimur peccato, etiam si non sit, vnde actio specialis iniuriarum contra nos oriatur.

Teneant ergo, & firmæ sint hæ distinctiones, & ne illud inconueniens sequatur, cum grauibus illarum Auctoribus admittantur; attamen firmum semper, pro nostra allata explicatione huius loci, perstet cum Augustino, Hieronymo, & Chrysostomo, Christum ibi fuisse loquutum de offensis, læsionibus, damnis, iniurijs, generaliter, & in vniuersum, quibus Christianus frater, Christianum afficit fratrem: aduersùs quas, qui prætermitteret agendi ordinem à Christo hic præscriptum, peior ipse facienti iniuriam, ac damnum, esset censendus, inferenti.

Hoc stante solido fundamento, sit fratris, qua me afficit, iniuria, occupare domum integram, cuius altera pars ad me, ex patris spectabat testamento: sit, pallij pretiosi ablatio: dehonestatio famæ propriæ; pecuniarum interceptio: Teneor primò illum secretò, vt ab iniuria cesset in-

D 2 ferenda,

ferenda, admonere; nihil proficio, adhibeo vnum, vel duos, & testibus. ius meum contra illius tueor iniuriam: egi incassum, Ecclesiæ dico, hoc est, eius legitimo Prælato; vel frater obedit, vel non obedit Ecclesiæ: Quęro nunc ab omnibus Theologis, ac Iuris vtriusq; prudētibus, quid ex hac gradatione, vel ego intendo, vel Christus Dominus, à me, vel ab arbitris, vel ab ipso voluit intendi Ecclesiastico Prælato? Id certè credimus respondebunt; vt inter alia, frater ab iniuria, & damno desistat faciēdis, & ego domum pro mea possideam parte, pallium recipiam, restituar famæ, pecuniæ mihi liberè consignentur. Hæc autem non ad denunciationem solam, non ad correctionem fratris solam, pertinent: sed ad veram accusationem; vt vel ille cesset à lędendo, & mihi fiat læsionis acceptæ satisfactio; vel à fidelium consortio, per Prælatum Ecclesiasticum separetur; & ego illum, altera possim via, tamquam Ethnicum, & publicanum, cum vltimo strepitu, ac solemni figura iudicij, coram quacumque alia Potestate legitima, conuenire.

Quo supposito, vel cessat illa quæstio, quam mouet ibidem Tostatus, vel facillimè alio, quàm ipse respondet, modo, fit illi satis: [Quare videlicet, Christus non dixit: Si peccauerit in te frater tuus, dimitte ei; sicuti alibi docuerat?] cessat, inquam, quæstio, vel respondetur: quia hæc Christi doctrina, haud peccatorum tantùm adducebatur remissioni: sed suæ etiam nouæ Reipublicę statuendo regimini; vt apud Principum ditiones conuersans, iustitia Euangelica, absque Principum scandalo, regeretur. Iussit quidem Christus, dimittere munus ad altare, quousque fratri reconciliaremur: iussit, dimittere iniurias, ac in nos commissa delicta; vt nostra, nobis, à Deo dimitterentur: hæc doctrina stare debet, quam neutiquam violat, docere, vt si peccauerit in nos frater, eum admoneamus, & testibus conueniamus coram alijs, & vltimò eum accusemus: quia remoto rancore, ira exclusa, odio profligato, quod priora ordinant præcepta, latus restat campus iustitiæ, vt cum posteriori præcepto, Reipublicæ Christianæ decus, fas, & ius, in medio etiam nationis cuiusque prauæ, comparerent.

Ergo optimè hic succedit doctrina Anacleti Papæ, quæ habetur. 24. q. 3. [Tam sacerdotes, inquit, quàm reliqui fideles omnes summam debent habere curam de ijs, qui pereunt; quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.] Quò loco Glossa. verbo, fideles, ait: [idest, Prælati: sic non est hic argumentum, quòd istud: [Si peccauerit. &c.] spectat ad omnes.] Monet autem Tostatus loco citato, ab hac Glossa cauendum; & meritò: cùm omninò, & textui, & Euangelij loco contraria sit. Quis enim non videat, dum dicit, [reliqui fideles omnes,] de promiscua Christianorum multitudine, non de Prælatis esse sermonem, quos, sub nomine sacerdotum, iam Anacletus comprehenderat?

Præ-

Præterea quia ex Hieronymo, & Chrysostomo, & Augustino habuimus supra, peccatum fratris in nos, esse intelligendum, quodcumque damnum, quo nos affecerit, & iniuriam, quacumque nos lęserit: vnde collegimus, illum Euangelicum ordinem seruandum, respectu etiam rei nostræ vindicationis, vel honoris restitutionis: vel denique, in foro contentioso per Prælatos Ecclesiæ administrato, cuiuscumque contra fratrem actionis intentandæ: audiendus est ipse Hieronymus in lib. Iudicum, & habetur, 11. q. 3. cap. Audi denique. Sic scribens: [Cùm ergò per sententiam quis nominatus fuerit, cùm eo communicare non debemus, &c.] & infra. [Vnde Dominus in Euangelio, tunc demum peccatorē dixit habendum sicut Ethnicum, & publicanum, cùm Ecclesiam audire contempserit. Apostolus quoque non ait; Si quis frater est fornicator: sed, si quis frater nominatur fornicator: sententiæ nominationem intelligens.] Similiter Chrysostomus in Epist. ad Hebræos, & habetur, ead. caus. & q. cap. Ad mensam. ait: [Si quis, inquit, nominatus fuerit frater fornicator, aut auarus, aut ebriosus, cum huiusmodi, neque cibum sumere debetis.] Ex quibus sanctorū Patrum locis sic colligimus: Si ille frater nominaretur maledicus, aut rapax, quæ sunt etiam exempla adducta à Paulo. 1. ad Corint. cap. 5. ita vt nominatim excommunicaretur ab Ecclesia, eius videlicet legitimo Prælato, quia famam & honorem fratris, in re grauissima, denigrasset, vel furto illi quingenta surripuisset scuta aurea: & neque honorem, neque pecunias restituere vellet: rogamus, an frater, qui illum ad eas coegit angustias, vt à fidelium communione segregaretur, pro fine habuisset solùm, fratris correctionem, an sui etiam honoris, ac nummorum recuperationem? Tunc vltra rogamus, stante regula Augustini, [Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum,] an quando Prælatus illum, nomine proprio, per sententiam à cœtu Christianorum expulit, prius illi indixerit: vt effectu ipso scuta fratri restitueret, famamue resarciret, vt ab instantia absolueretur, an solùm, vt, in posterum à similibus perpetrandis facinoribus abstineret? Quis non videt, sanctos Hieronymum, & Chrysostomum, asserentes, actionem iniuriarum, ac damni nobis contra fratrem in Euangelio ordinari, ex consequio tenere, per accusationem vt procedamus, aditum nobis patefieri? vt Prælatus Ecclesiæ, vel cui ipse commiserit, tamquam legitimus Iudex, iurisdictione, ac potestate sibi à Christo tradita, nobis iustitiam administret?

Tertius accedat Augustinus hoc ipsum clarè demonstrans Homil. de pœnitentia: & refertur 2. q. 1. cap. Multi corriguntur. [Nos verò, inquit, prohibere à communione quemquam non possumus (quamuis hęc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis,) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo siuè seculari, siuè Ecclesiastico iudicio nominatum, aut conuictum, &c.] & infra citato Paulo. 1. ad Corint. cap. 5.

de non communicando cum fratribus peccatoribus, &c. dum concludit. [Auferte malum de medio vestri :] addit Augustinus : [Quibus verbis satis ostendit, non temerè, aut quomodolibet, sed per iudicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione, &c.] & infra. [Non enim contrarium est illud huic loco, quod dicit Apostolus ; Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat, aut cadit : noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario, & vsurpato iudicio ; sed potiùs ex lege Dei, secundùm ordinem Ecclesiæ, siuè vltrò confessum, siuè accusatum, atq; conuictum.] Vbi Glossa, verbo, extraordinario, dicit : [Agendo contra eum denunciatiuè, vel inquisitiuè, qui modus agendi nouus est, & extraordinarius, secundùm quosdam.] Sentit ergo Augustinus, per accusationem, fratrem delinquentem conuincendum, vt excommunicetur, quando non fuerit aliàs conuictus : & hoc appellat iudicium ex lege Dei, secundùm ordinem Ecclesiæ : idest, seruata lege illa, [Si peccauerit in te, &c.] quæ consummatum ordinem iudicialem Ecclesiæ comprehendit. Constat hoc dilucidiùs ex ipso Augustino, eadem Homil. & habetur apud Gratianum eodem loco, cap. Si peccauerit, vbi sic discurrit : [Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum : quare? quia in te peccauit : quid est in te peccauit? tu scis quia peccauit : quia enim secretum fuit, quando in te peccauit, secretum quære, cùm corrigis, quod peccauit in te ; nam si solus nosti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, sed proditor. Attende quemadmodum iustus Ioseph tanto flagitio, quod de vxore fuerat suspectus, tanta benignitate pepercit, antequam sciret, vnde illa conceperat, quam grauidam senserat, & se, ad illam non accessisse, nouerat. Restabat igitur certa adulterij suspitio, & tamen ipse, quia non nouerat, quid dicit Euangelium? Ioseph autem cùm esset iustus, & nollet eam diuulgare, vel traducere, voluit occultè dimittere eam. Ergo corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa vero corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Distingue tempora, & concordabit scriptura. Sic agamus, & sic agendum est, non solum quando in nos peccatur : sed etiam quando peccatur ab aliquo, & ab altero nesciatur.] Ecce Augustini mens clara est, vt omnino priusquàm fratrem prodamus, seu accusemus lædentem nos, vel quacumque nos afficientem iniuria, illum corripiamus : si secretum hoc est ; idest, quòd etiam pauci illud sciant : nam illud, [tu scis,] multitudinem excludit, non autem paucos : vt ibi notat Glossa verbo, Si peccauerit, circa medium : & est conforme legi Christi, qui, quem secretò admonere, seu corripere, iussit, subdit vt, testibus etiam adhibitis, coram alio, vel alijs conueniamus, &c. Quod si solus læsus, vel iniuria affectus frater, conscius esset delicti, haud illum fratrem coram

alijs, quasi delinquentem, posset conuincere, aut conuenire.

Pergit Augustinus dicens. [Nescio quem homicidam nouerit Episcopus, (loquitur de se Augustinus) & nemo alius illum nouit, ego nolo eum publicè corrigere, & tu quæris inscribere prorsus. Nec prodo, nec tamen negligo: corripio tamen in secreto: pono ante oculos eius Dei iudicium: terreo cruentam conscientiam; persuadeo pœnitentiam: hac auctoritate præditi esse debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non reprehendamus; aut putant nos scire quod nescimus, aut putant nos tacere, quod scimus: forte quod scis, & ego scio, non tamen coram te corripio, quia curare volo, non accusare.] Et hic Augustinus illos reprehendit, qui prætermissa Euangelica accusandi forma, absque correctione secreta, secretum peccatum propalant, quod, inuicem arguendo, potuissent forsitan emendare. Verbum enim illud, [& tu quæris inscribere,] est conceptum, & iudiciale, & sumitur pro accusare: cùm ad accusationem inscriptio, ex Clemen. 2. de verbo. signific. requiratur. Quod & explicat clariùs, dicens: [quia curare volo, non accusare.]

Procedit vlterius. [Sunt homines adulteri, in domibus suis secretò peccantes: aliquando nobis, ab vxoribus suis plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus, produntur: nos non prodimus, sed secretò arguimus: vt vbi contigerit malum, ibi moriatur: nō tamen vulnus illud negligimus: ante omnia ostendentes homini, in tali peccato constituto, sauciatamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum, &c.] Hic notandum, quali ratione distinguat Augustinus inter mulieres maritos de adulterio deferentes, vel ob zelotypiam, & sic accusatione procedentes, ad illorum pœnam, vel ob salutem maritorum, & sic denunciatione sola vtentes. Vnde Glossa verbo, Zelantibus, ait [Argum. malo zelo denunciantem crimen fratris, audiendum: hoc est verum, si prosequatur suam iniuriam: vt infra q. 7. Si quis erga,] Vbi denunciantem, idest accusantem intelligit; cùm accusans, non autem denuncians, in iure, suam iniuriam prosequatur. Ex quibus omnibus primò colligimus, Augustinum, legem illā Christi integram, de iurisdictione Ecclesiastica intellexisse; ita vt accusaturus quis, iuxta eam, fratrem suum, ad proprium commodum, & vtilitatem particularem, eoque fine, vt de læsione, damnoue quocumque sibi fiat debita satisfactio, primò illum secretò ad satisfactionem præstandam cohortetur. Habemus secundo, quod superius ex constitutionibus Apostolicis, & ex Eucherio admonuimus, nedum partes, ad illam formam Euangelij seruandum, adstringi, in hac iurisdictione Ecclesiastica adeunda: vt gradatione, à secreta correctione vsq; ad publicam accusationem perueniatur: verum etiā iudices ipsos ab admonitione, & secreta correptione incepturos, vt delinquentibus amplior via ad emendationem aperiatur.

Explicatio eiusdem loci ex Euangelio Lucæ, & Fabiano Papa.

QVID senserint hi sancti Patres vidimus, at qualiter omnino sic sentire debuerint, ex ipso sacro Euangelio depromamus. Et primò, vbi nostra Latina lectio habet. [Si peccauerit in te frater tuus.] Syriaca lectio, quæ est magnæ auctoritatis, habet, [Si errauerit in te frater tuus.] Vbi iam constat, quàm ad litteram superiùs, hoc peccatum, errorem aliquem, siue materialem, siue formalem esse posse, explicuerimus. Deinde quia quæsiuimus, an de errore in nosmetipsos commisso Dominus fuerit loquutus? & affirmatiuè cum Patribus respondimus: nunc eam esse Christi ipsius doctrinam videamus, ex Luca Euangelista cap. 17. sic scribente, Magistrum cælestem docuisse: [Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi: & si septies in die peccauerit in te, (ex translatione Syriaca, offenderit te,) & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.] Nullus certè iam restat dubitandi locus, Christum Dominum de peccatis, seu erroribus, à nostris fratribus in nos ipsos, commissis, instituisse sermonem: cùm remissionis eorum gratiam, quæ à nobis exspectari potest, à nobis, per errantes ipsos, docuerit postulandam, qui, de nostris, non de alienis iniurijs, remittere potes sumus. Quod si huic litterali contextui Euangelij, ac Symphoniæ Lucæ cum Matthæo adhùc esset quærenda confirmatio, ea esset illustris, Apostolorum Christi Domini ad eiusdem hanc propositionem: suggestio. Quasi enim in ecstasim rapti, tantæ præuisæ in Christianismo futuræ fraternæ charitatis, vt Christianus frater fratri Christiano proprias iniurias, (nam de alienis non erat cur tantum mirarentur,) septies in die, idest, sine numero condonaret, odio omni, animique rancore prorsus deposito, quantumcumque in externo iudicio, actione iniuriarum cum illo ageret; ad tam ingentis doctrinæ, humanamq; conditionem excellentis, praxim, à Magistro supplices sic fidei accesionem postularunt: [Adauge nobis fidem.] Christus ergo Dominus de quibuscumque erroribus, quomodocumque in nos commissis, docuit, & illis per nos remissionem faciendam, in omni euentu, quo ad animi puritatem, conscientiæque securitatem; & quo casu ad propriæ iniuriæ satisfactionem vellemus agere, remedium intra Ecclesiæ limites illud esse relictum, quod, gradatione per Matthæum relata, & hucusque explicata, continetur.

Huic doctrinæ fauet insigniter in genere, ac vniuersè loquens, Fabianus Papa & Martyr Epist. 2. decretali cap. 3. & habetur 6. q. 1. illi qui, dum dicit. [Illi verò qui illa peccata perpetrant, de quibus Apostolus, ait, (ad Gal. cap. 5.) quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur, valdè cauendi sunt, & ad emendationem, si voluntariè noluerint, compellendi: quia infamiæ maculis sunt aspersi, & in barathrum

dilabun-

dilabuntur: nisi ei Sacerdotali auctoritate subuentum fuerit.] Et vt intelligatur, quibus peccatis, ac delictis Sacerdotali iudiciaria potestate sit in Ecclesia obuiandum, & qualiter eorum auctores, per pœnas congruas, sint ad emendationem compellendi; ecce ea formaliter ab Apostolo, loco citato, relata: [Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.]

Doct. Driedonis doctrina pro eodem loco, [Si peccauerit, &c.]

SED quò nostra asserta sententia de præsenti loco Euangelij, confirmetur, visum est, inducere doctissimum Driedonem lib. 4. de Dogmat. &c. cap. 5. part. 3. cap. sic docentem: [Primùm ex scripturis discimus, quoniam in corpore Christi, quod est Ecclesia, sit graduum, & Potestatum, tàm secularium, quàm spiritualium distinctio, facta ex ordinatione, ac prouidentia Dei, qui dedit quosdam Apostolos, (hoc colligit Driedo ex 1. ad Corint. cap. 12. ad Roman. cap. 13. ad Ephes. c. 3. & ex Ioan cap. 20.) alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, alios Doctores, alios linguarum interpretes, alios gubernatores, & sublimiores Potestates, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem Fidei.

Item, quòd gemina sit Potestas, vna secularis, quæ gladium ad vindictam malorum portat, cui, oportet, vnumquemque esse subditum, non solùm propter timorem, sed & propter conscientiam; de qua Apostolus ad Rom. 13. Altera Ecclesiastica, quæ est super corpus Christi verum, in sacrificio altaris; super ipsum, videlicet, panem, & vinum, in corpus, & sanguinem Christi benedictio: & super corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia: super membra, videlicet, in ligando, & soluendo in terris, quæ ligata, & soluta sint in cælis, remittendo, & retinendo, peccata; de qua potestate Ioan. 20. & 21. & Matth. 16. & 18.

Et quod hæc potestas Episcopalis, aut Sacerdotalis, aut Diaconalis, non est secundùm institutionem, aut adinuentionem humanam: sed diuinitus instituta, Ecclesiæ data à Christo, qui, dixit, Tibi dabo claues regni cælorum. Item, Quorum remiseritis, &c.

Et quòd Christus hoc non ad omnes, qui erant credituri, loquutus est, patet; quia præmisit: sicut misit me viuens pater, ego mitto vos: non autem tunc futuri credentes intelliguntur in illo verbo missi, sicut Apostoli: vnde & post resurrectionem multi erant credentes Ecclesiæ membra, & tamen solus Matthias, diuina sorte, iunctus est Apostolorum collegio, ex Act. cap. 1.] & paulò post subdit.

Deinde, ex Scripturis sacris habemus, (colligit hoc ex Matth. cap. 10. ad Rom. c. 13. & ad Hebr. cap. 13.) quòd membra in corpore Christi debent obedire, & subdita esse Præpositis Episcopis, & etiam sublimioribus Potestatibus secularibus: & vnicuique quod suum est tribuere, cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.

Item (notetur valde) quòd officium Ecclesiasticæ Potestatis sit, non solùm docere verbum Dei, orare pro populo, & ministrare Sacramenta; sed & criminosos, aut suspectos in ius vocare, ab officio destituere, alijsque vijs coercere contumaces. Est enim, secundùm claues Ecclesiæ datas, iurisdictio, & Potestas Ecclesiastica, & iudiciaria Potestas in Ecclesiæ Præpositis, quâ valeant fermentum, seu zizania, idest, facinorosa, atque scelerata membra à corpore Ecclesiæ reijcere, ac resecare: partim, ne illorum communione cæteri aut inficiantur, aut foueantur in malo, partim, quò ipsi, correcti pudore, resipiscant. Et quòd, in reijciendis membris à communione fidelium, seruandus sit ordo quidam iudiciarius; vt non criminosus occultus, sed testibus conuictus eijciatur. Et hanc iudiciariam Potestatem docuit Christus Matth. cap. 18.] Hucusque Driedo.

Quattuor dogmata quæ ex illo loco, [Si peccauerit, &c.] colliguntur.

SEQVAMVR igitur, & luce solis clariùs demonstremus, Christum Dominum in illis verbis sequentia dogmata Apostolis prædixisse, quæ postea Spiritus veritatis, quem illis à Patre misit, illos latiùs, ac dilucidiùs docuerit, eisque illa suggesserit, ab eisdem suis posteris, ac successoribus, & suggerenda, & prædicenda, & prædicanda.

Ex illa quidem prudenti, ac successiua gradatione, dum ad id occasionis ventum est; vt neque vno, neque duobus fratribus Christianis arbitris negotium, de quo inquiritur, transigatur, & ad Ecclesiam vult Legislator illud iam esse deuolutum; docuit nos primò; Ecclesiam esse Principatum quemdam visibilem, quam plures Hæretici, quasi solùm ex prædestinatis, vel ex bonis, vel ex perfectis, qui occulti sunt, ac inuisibiles, vel aliàs ex quodam ab illis hominum genere constantem, inuisibilem, aut potius nullam faciunt; absque dubio videri posse nolentes; quia Ecclesiæ seuerum, quod subire meriti sunt, iudicium, reformident. [Dic Ecclesiæ] ait Christus: Ecce relatio alicuius exteriore ac sensili loquutione dicturi, ad aliquem, vel aliquos, exteriori ac sensili auditione eum excepturos.

Si enim numerus prædestinatorum, aut bonorum, aut perfectorum, aut eorum, qui solùm sunt in gratia constituti, esset Ecclesia Catholica siue in se, siue in suis partibus, tunc nulla esset ipsius certitudo: quod nullo modo de Ecclesia, ciuitate super montem posita, idest, super Christum

ſtum ædificata, dicendum eſt. Vnde Auctor imperfecti apud Chryſoſtomum Homil. 10. in Matth. ait: [Hæc ciuitas Eccleſia Sanctorum eſt, de qua dictum in Pſalmo: Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Ciues eius ſunt omnes fideles, quibus Apoſtolus, ait; Vos eſtis ciues Sanctorum; hæc ergo ciuitas poſita eſt ſuper montem Chriſti, de quo Danielis 2. dicitur, Lapis abſciſſus ſine manibus, factus eſt mons magnus: ſanè non poteſt abſcondi ſupra Chriſtum poſita, etiamſi ipſa voluerit: Mons enim, qui eam portat, facit eam omnibus manifeſtam: ſic & Apoſtoli, & Sacerdotes, qui fundati ſunt in Chriſto, non poſſunt eſſe abſconditi, etiamſi voluerint: quia Chriſtus eos manifeſtat.] In hac ergò Eccleſia, licèt Dei gratia, multi exiſtant, vt firmiter credimus, prædeſtinati, multi in gratia conſtituti; quorum etiam meritis adhuc durat mundus: non tamen propter prædeſtinationem, aut gratiam, quæ occulta ſunt, Sancta Eccleſia dicitur Catholica, ſed propter vnius fidei communionem, ac Sacramentorum, & præceptorum, quæ in omnibus, & bonis, & malis, & prædeſtinatis, & reprobis, nota, & communia poſſunt eſſe; ex quibus Eccleſia viſibilis viſibiliter integratur.

Præterea aut Chriſtus hoc loco remiſit nos ad aliquem certum iudicem, aut incertum: non eſt dicendum, incertum: quia tunc, numquam fratris peccantis correctio, emendatio, vel punitio ſequeretur: oportet igitur, vt ad certum nos tranſmiſerit iudicem: cumque Eccleſia prædeſtinatorum, ſeu in gratia exiſtentium, ſit incerta, neceſſum eſt, quòd huiuſmodi remiſſio ſit ad Eccleſiam, quæ ſit nota, & certa viatoribus, ſecundum vitæ præſentis ſtatum; cuiuſmodi eſt Eccleſia Catholica in vnitate fidei, & Sacramentorum, vbique, tàm in ſe, quàm in ſuis ſingulis partibus perſeuerans.

Illud autem [Dic Eccleſiæ,] haud credendum eſt eum reddere ſenſum, vt ad Rempublicam Chriſtus voluerit cauſſam talem eſſe reuocandam, quæ eſt mens Hæreticorum huius ſæculi, ac Politicorum, qui Eccleſiam in Rempublicam, ſeu, vt clarius loquamur, in Politicam hominum Atheorum, & nihil credentium, Congregationem conuerterunt.

Neque eſt intelligendum cum iiſdem interpretibus, illud, [Dic Eccleſiæ] eum facere ſenſum, vt Eccleſiam quidem intelligant Chriſtianam, attamen omnium Chriſtianorum multitudinem, eam fore interpretetur, quod eſt abſurdum: tunc enim cauſſa, vel negotium omni multitudini dici haud quamquam poſſet: & eſto poſſet; quid inde expediendę cauſſæ accederet iuuamenti? Certè id non ad exitum, ſed ad exitium illius tenderet: dum non ad finem pacis optatum inter fratres obtinendum conduceret, quinimo in perpetuas cauſſam conijceret tenebras: quid enim imperiti artifices, quid ignorantes ibi efficerent feminæ peccatori, & delinquenti, vel à iuſtitiæ orbita, modo quolibet, deuianti? Inde nouis, ac continuis tribunalia ſimilia querimonijs replerentur, dum ſe

hi, vel illi Christiani; ad hanc, vel illam Ecclesiam, seu eius multitudinem pertinentes, se spretis, ac non vocatis, caussæ iudicium esse definitum, quererentur. Christus autem Dominus, illa gradatione, eo rem voluit omnino reduci, ac caussam quamcumque inter Christianos fratres motam; vt si neque inuicem, neque coram vno, vel duobus fratribus, de ea conuenirent, eam Ecclesia caussam dijudicaret; idest, certus, aut certi Prælati Ecclesiæ; non quidem hominum, ac mulierum adunata confusio, à qua non expressa, & consentiens sententia, sed vulgi cuiusdam in contraria studia, deberet, scissio securius exspectari.

Accedit his, Christum legis Mosaicæ finem in salutem omni credenti, ex Paulo ad Rom. cap. 10. haud imperfectiori ordine, nouæ legis Statuta fuisse dispositurum, quàm in antiqua disciplina, similem materiam attingente; ea vel disposuisset, vel à legis Doctoribus disponi permisisset. Certum est autem ipsis Rabinis, Iudæorumque magistris id sentientibus; apud eos non totam Synagogam, non totam illius communitatem, sed Archisynagogos, & iudiciorum, & excommunicationum, actiones, & munia exercuisse.

Verbum igitur hoc, [Dic Ecclesiæ:] dogma istud secundum nobis proponit: vt Ecclesiæ Prælatis, ac Superioribus, respectiuè, caussa, de qua controuertitur, dicatur: vt ex Doctoribus, & Patribus explicatum est; eo dicendi vtente hic Christo charactere, quo Aristoteles lib. 9. Ethic. cap. 9. docuit id solitum esse attribui ciuitati, quod Optimates, & Principes agunt; nihil enim est magis in vsu, & praxi loquendi hominum, quàm Magistratus, qui Rempublicam gerunt, Rempublicam nominare, & quod ab illis fit, à Republica asserere factum esse.

Immò verò si rectè rem hanc perpendamus, non nisi propter Pastores & Præpositos, Ecclesiæ nomine, vocari debet aliqua multitudo. Vnde Cyprianus lib. 4. Epist. 7. [Ecclesiam esse in Episcopo,] & Hieronymus Dialog. aduersus Luciferianos, [vbi non sunt Sacerdotes Ecclesiam non esse,] sapienter, & verè scripserunt. Cui dicto Paginæ antiquæ præit loquendi vsus; Exod. enim cap. 19. legitur Moyses conuocans omnes maiores natu populi; exponensque illis omnes sermones, quos mandauit Dominus: & additur, [Responditque omnis populus simul: &c,] vbi vocat Scriptura omnem populum, qui tantùm maiores natu ipsius populi censebantur.

Esse autem hanc litteralem, ac genuinam huius loci expositionem, id est argumento, quòd Christus, peccatorem ad eam Ecclesiam deferendum, docuit, de qua, versu statim sequenti, sic fuit loquutus. [Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata in cælo:] hoc autem non omni multitudini, sed solis Apostolis, cum quibus Christus loquebatur, & ijs, qui in eorum locum successuri erant in Ecclesia, legitimis Prælatis, dictum est. Hoc idem Dionysius Areopagita,

& Ambrosius senserunt, & ex Concil. Carthaginen. 3. & Ancyrano. 2. & ex Tridentino sess. 14. cap. 16. confirmatur. Hinc Hieronymus sic loquitur super Matth. [Habent iudiciariam potestatem omnes Apostoli, habet etiam omnis Ecclesia in Episcopis, & Sacerdotibus.] Sic Ecclesia Romana edocta ab Spiritu sancto, vt instrueret fideles, ad Ecclesiæ Prælatos illud Christi dictum spectare, tùm in Breuiario, tùm in Missali, addidit hæc verba, quæ apud Matthæum non habentur, scilicet: [Respiciens IESVS Discipulos suos, dixit Simoni Petro;] [Si peccauerit in te, &c.] Etenim (quod diligenter animaduerti debet) vbicumque Christus Dominus Ecclesiæ suæ, vel potestatem, vel stabilitatem perpetuam in Euangelio promittit, non nisi Apostolis suis loquitur. Et hinc duo colligere licet, & potestatem ipsam Apostolicam, siue Episcopalem perpetuam, & stabilem esse, & hanc perpetuam potestatem, ac stabilitatem, non toti corpori immediatè, sed propriè ipsis Pastoribus, ac Ecclesię Pręlatis à Christo Domino fuisse in Euangelio, & promissam, & contributam.

Est iam hoc tertium dogma hisce conclusum Christi verbis; illam, videlicet, potestatem iudiciariam, caussas quascumque, suo ordine, inter Christianos cognoscendi, perpetuò in futuris legitimis Ecclesiæ Pastoribus mansuram; ita vt perenni successione, ad nouos, & nouos indies sit Prælatos deuentura; ea, inquam, Pastorum successione, cui tãtum, contra Hæreticorum confusionem, tribuendum putauerunt doctissimi, antiquissimi, & ex ijs quidam sanctissimi Patres, Origenes, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Optatus, & alij, quos longum esset enumerando recensere. Sicut ergo in promiscua Ecclesiæ multitudine numquam defuturæ erant quæstiones variæ, quæ possent Christianorum, vel specialem, vel vniuersam pacem turbare; sic voluit Christus, vt numquam Ecclesiæ deessent Pastores, & Præsules, qui eas in Ecclesiæ gremio, iudiciaria Potestate, vel in speciali, vel vniuersùm, quòd in se esset, iustitia, ratione, & æquitate media, consopirent. Et qui legem imposuit, peccatum, suo ordine seruato, Ecclesię Prælatis dicturo, Ecclesiæ Prælatos perpetuò præparauit audituros.

Quod vt clariùs, ac profundiùs intelligatur, & ad maiorem huius sententiæ, de Prælatorum in Ecclesia potestate, corroborationem, valdè aduertendum est; regnum Christi Domini, quod in Ecclesia perpetuum est, vt quarta parte commodius ostendemus; propriè in Ecclesiæ Pastoribus & Prælatis perpetuum esse. Cùm enim Christi regnum, eo sic testificante, Ioan. c. 18. non sit de hoc mundo, sed spirituale; huiusmodi tamen, quod ad domum, & sceptrum Dauid pertineat, sic annunciante Virgini sacræ Angelo Gabriele, Luc. c. 2. [Dabit ei Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum:] certè translato illo temporali regno, spirituale vt erigeretur necessum fuit, quod est perpetuum

petuum Ecclesiæ sacerdotium, neque hoc sacerdotium illud est intelligendum, quod, & quale omnibus fidelibus est commune, propter fidei obedientiam, & Spiritus sancti vnctionem; vnde appellat nos omnes. Petrus 1.Epist. c.2. [Regale sacerdotium:] sicut & Ioan. in Apocalypsi c.1. (hæc enim est mens, & explicatio præsentium Hæreticorum:) sed est intelligendum illud sacerdotium, vnde propriè in Ecclesia Sacerdotes dicuntur, iuxta quod loquitur Augustinus lib.10.de Ciuit.Dei c.10.In hoc namque sacerdotio, Christus Dominus propriè regnat, hoc est potestatem, & iurisdictionem exercet; docet; leges fert; peccata soluit, & ligat; sontes punit: mundum reconciliat: dissidentes homines ad mutuam charitatem reducit; denique hoc sacerdotium comprehēdit omne illud, per quod Christus Dei filius à Patre rex constitutus, super homines regnum administrat.

Vocauit hoc Augustinus lib.2.contra Crescon.c.36.[Christum per Ecclesiam dominari à mare vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ.] Hoc etiam sic se habere docuit optimè Epiphanius Hæresi. 29. contra Nazaræos; sic scribens: [Thronus Dauid, & regale sacerdotium, est sacerdotium, quod in Ecclesia sancta est. Christus enim Dominus Rex, & Sacerdos (Rex, quia in stirpe Dauid, Deiq; vnigenitus; Sacerdos, quia secundùm ordinem Melchisedech, sacrificium obtulit:) ipsum hoc suum regnum vnà cum summo sacerdotio seruis suis summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicę largitus est.] Iuxta hoc regnum omnis Christo potestas data est in cælo, & in terra, Matth.c.vlt. de qua ipse loquitur Apostolis, Actuum c.1. quam ipse, quantam, & qualem illorum requirebat munus, & officium, tantam, ac talem ipsis contulit sacerdotibus: vt Chrysost.3.lib.de sacerdotio affirmat. Dedit illis etiam clauem Dauid, tamquam huius regni sceptrum portandam, quod sibi onerosum fuerat, vtpote super humeros in cruce gestatum, ipsis perpetuo honori futurum. Sicuti enim de Christo propheticè per Isaiam dictum fuerat c.22. [Dabo clauem Dauid super humerum eius; aperiet, & non erit qui claudat, claudet, & non erit qui aperiat,] quod totidem verbis de Christi persona in Apocalypsi. Ioan.c.3. repetitur; idq; pro validissimo argumento, hunc illum esse, qui regnaturus esset in domo Iacob in æternum; iuxta Angeli promissa ad S.Virginem. Luc.cap 2. sic Petro summo Pastori, ac Christi Vicario in Ecclesia futuro, ac in eo suis successoribus Romanis Pontificibus, ab ipso Christo vicissim claues regni cælorum datæ sunt, quibus clauderet, & aperiret; idest, ligaret, & solueret, ea firmitate; vt eodem modo, ligaretur, & solueretur in cælo: idest, ab eo clausum, nemo aperiret; & ab eo apertum, nemo clauderet. Sic Ecclesiæ per orbem dispersæ, futuris, legitima successione, Prę̈latis dedit potestatem iudiciariam, de caussis quibuscumq; Christianorum cognoscendi, ceteris seruatis seruandis; his quidem legem dans, vt Prę̈latos adirent,

prędictas caussas illis diceret, ac proponerent, ab eisq; earũ decisionem, & sententiam expectarent: illis autem vicissim legem ferens; vt Christianos subditos benignè audirent, eis satisfacerent, eos ad concordiam reducerent, vnicuiq; quod suum erat ex æquo & bono, tribuendo; vt sic non solùm, propter lites frequentes Christianorum, Christi nomen non blasphemaretur apud Gentes, quas inter erant conuersaturi; verum etiã eorum à Gentibus perspecta facili via pace fruendi, & concordiam conseruandi, eas ad Christi propensius suscipiendam & fidem, & legem inuitarent.

Propter hanc caussam (quod notatione maximè dignum est) August. lib. 20. de Ciuit. Dei c. 9. illud, quod de hoc Christi regno scriptum est. Apocal. c. 20. [Vidi sedes, & sedentes super eas, & iudicium datum est illis:] de hoc Pręlatorum, ac Præpositorum in Ecclesię regno interpretatur, sic dicens: [Non hoc putandum est de vltimo iudicio dici: sed Præpositorum sedes, & ipsi Præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nũc gubernatur.] Quibus addendum est, quòd cùm de hoc Pręlatorum regno prędixisset regius Vates Psal. 44. [Pro patribus tuis nati sunt tibi filij:] protinus subiecit: [constitues eos Principes super omnem terram.]

Ex his omnibus hoc tamdem consequens fit, Ecclesiam Christi, non aliam ob caussam propriè, & proximè, stabilem in fide, perpetuam in duratione, regnum Christi in potestate; & cum potestate esse, & Politica, Hierarchica, & ordinata constitutione esse firmatam, quàm quia de Pastoribus, Pręlatis, ac Magistris, Ecclesię prospectum est; à quorum ore veritas non recedet, ex Isaia. c. 2. quia etiam horum Pręlatorum, & Pastorum successio, certa, atque perpetua futura est; quia tamdem in his Prælatis & Pastoribus, excellentiori quodam modo, regnat Christus, eamque potestatem, vsque ad sęculi finem, per eos exercet, quam à Patre accepit; pascendi, regendi, ac gubernandi, docendi, in veritatem inducendi, Deum hominibus manifestandi, mundum reconciliandi, peccata soluendi, ceteraq; omnia ad salutem necessaria dispensandi. Hos enim Pastores ac Pręlatos Doctores constituit, ex Paulo ad Ephes. cap. 4. in his verbum reconciliationis posuit. 2. ad Corinth. c. 4. hos dispensatores mysteriorum Dei, qui vice, & locò suo, pro illo legatione fungerentur, effecit, 1. ad Corinth. c. 4. hos denique constituit testes veritatis, vsque ad extremum terræ, Act. c. 1. & vasa electionis, vt portarent nomen eius in Gentibus, Act. c. 9. Et quia per vniuersos terræ fines regnum Christi propagandum fuit, propter ipsius Christi Domini gloriam, ipsi tamquam homini, ex merito passionis suæ, debitam; propterea quoque Pastores, ac Prælati populorum, & Ecclesiarum Magistri (per quos, & & in quorum ministerio propriè regnat) per vniuersum mundum Euangelium prædicaturi erant, ex Matth. c. 28. & in omnem terrram eorum

sonus

sonus erat exiturus, ex Paul. ad Rom. c. 10.præeunte Psalm. 18.prophetia, idq; vt ipse Saluator dixit, Matth.c.23.in testimonium omnibus gentibus successurum.

Sequitur quartum dogma certum, quod ex enarratis Christi verbis colligitur: eum, videlicet, in eis abstrahere ab hoc, quòd Ecclesia, & eius fideles sub Ethnicorum, siue sub Christianorum Principum continerêtur dominatu: & ad huius doctrinę exercitiũ, illis esse omninò accidentariũ, sub horum, vel illorum regum, vel quorumcumq; superiorum Magistratuum secularium, ditionibus conuersari. Voluit ergo Christus, Ecclesiam cum sua Politia, & Hierarchia, cùm suis congruis, & competentibus institutam Ministris, internè, nihil interim præiudicij, quibuscumq; secularibus Principibus, & eorum regimini inferendo, sua Monastica, sua OEconomica, sua Politica viuendi instructione, quoscumq; inter Principes, siue Infideles, siue Fideles essent, iustè, fortiter, ac suauiter gubernari. Inde subiungit Christus: [Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.] Idest, si Ecclesiæ Prælatis caussam decidentibus, non crediderit, si eis non obtemperauerit, (id enim, ex Hebraica phrasi, hoc loco, audire, significat:) cum [Qui eos audit, me audiat; qui eos spernit, me spernat:] vt dixit Luc.c.10.eum deuitabis, tamquam à meo regno scissum, ac sequestratum, eamq; insuper cum eo agendi liberè inibis rationem, ac si Gentilis sit, deorumq; falsorum cultor: quales multi erunt Principes, & eorum subditi, sub quorum prememini imperio: vel sit tibi eo ipso loco, quo erant Gentiles, & Idololatræ, quando sub eorum dominijs Ecclesia premebatur. In referendis autem simul publicanis, ad Iudæorum allusit Christus consuetudinem, qui eos, sicuti & Ethnicos, pro publicis peccatoribus, reputabant, & ab eorum consuetudine religiosiùs abstinebant.

Quòd autem intellexerit Ecclesia, in illis Christi verbis, [sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus;] non solùm separationem Christiani fratris, Prælato non obsequentis, ab aliorum Christianorum cœtu, per excommunicationem, vel aliàs; sed etiam Christum, liberam, ac apertam reliquisse ianuam, vt cum contumace fratre, (ne delictum eius remaneret impunitum) alius teneretur agendi modus, etiam extra Ecclesiam, ius, ac iustitiam contra illum postulando, esto illustre exemplum Pauli Samosateni ab Ecclesia, propriaq; domo, insignis expulsio, quam Eusebius lib.7.c.30. Histor. Ecclesiasticæ æternæ memoriæ commendauit. Fuerat à Catholicis Episcopis in Antiochena Synodo, propter hæresim, à communione piorum eiectus, & Episcopatu priuatus Paulus Samosatenus; quo tempore Imperij regebat habenas Aurelianus Imperator, Idolorum cultui, si quis alius, superstitiosissimè deditus, ac Christianæ fidei acerrimus persequutor, Paulus considerans Imperatorem esse Ethnicum, ac inde præsumens, Ecclesiam coram eo haud vlteriùs processu-

ram,

ram, Episcoporum, contempsit decretum; neque ab Ecclesiæ domo propria voluit abstinere. Tunc Catholici, ea ratione, Paulum sibi quasi Ethnicum, & publicanum, habuerunt; vt etiam Imperatorem adeundum putarent, qui superbos illius conatus infringeret, Ecclesiæq; iudicium, ad effectum, sua reduceret auctoritate. Ergo rogatus sententiam Aurelianus, quamuis Ethnicus, intellexit tamen, haud sui muneris esse inter Episcopos iudicare. Et ecce ab impio Imperatore hoc sanctissimum emanauit decretum; vt illis domus ea adiudicaretur, quibus Episcopi Italiæ, & Vrbis Romæ in dogmate concordes, per litteras rescriberent, tribuendam.

Pauli Apostoli doctrina circa prædicta.

SED tempus iam, & occasio postulant, vt qualiter Apostolus Paulus hanc Euangelij theoriam ad praxim reduxerit, demonstremus. Is enim 1. ad Cor. c. 5. cùm, præcedente iã partim, (vt verosimile est) gradatione illa à Christo signata, crimina corrigendi, crimen cuiusdam incestuosi Corinthij ad Ecclesiæ aures, & notitiam peruenisset: neque interim Presbyterorum quispiam, vt par erat, quò Euangelicæ fieret satis disciplinæ, de eo curaret: Apostolus Corinthiorum Ecclesiæ legitimus Iudex, breui, atq; acri tantæ negligentiæ præuia reprehensione vsus in Corinthios: sic contra criminosum suam protulit verbis conceptis, diffinitiuam sententiam, scribens illis: [Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui, vt præsens, eum, qui sic operatus est. In nomine Domini nostri IESV Christi congregatis vobis, & meo spiritu, in virtute Domini nostri IESV Christi, tradere huiusmodi hominem Sathanæ, in interitum carnis: vt spiritus saluus sit in die Domini nostri IESV Christi.] Ecce Paulus disertè dicit, se, non autem totam Corinthiorum Ecclesiam, scelestum illum hominem Sathanæ tradidisse. Neque dum aliqui ex Tertulliano in Apolegetico probare contendunt, vsu fuisse receptum, vt in Christianorum congregationibus de peccantibus iudicaretur, aliquid aliud vmquam probabunt, quàm coram multitudine, propter Ecclesiæ satisfactionem, sed non à tota multitudine, iudicia exerceri consueuisse.

Circa quem locum primò, pro Ecclesiæ declarata iudiciaria potestate, & vt intelligatur Paulus hic Corinthios percellere voluisse, quasi Christi Domini doctrinæ Matth. cap. 18. de corripiẽdis peccatoribus, vel immemores, vel contemptores essent; qui fratrem sceleratum Ecclesiæ iudicio non sisterent, ab eius Prælatis, iuxta mensuram delicti, pro temporis ratione, cõdemnandum; audiendus est Augustinus lib. de Corrept. & grat. cap. 16. dicens: [Neque enim viscera dilectionis maiora gestamus, quàm Paulus, qui docet 1. ad Thessal. cap. 1. Corripite inquietos: consolamini pusillanimes: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes:

F videte

videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. Vbi intelligendum est, tunc malum pro malo reddi, si corripiendus non corripiatur, sed graui dissimulatione negligatur: (rara Augustini explicatio) Si peccauerit in te frater tuus, Matth.c.18. corripe eum inter te, & ipsum: & seueritatem correptionis eo vsque perducit, vt dicat: si neque Ecclesiam audierit, sit tibi vt Ethnicus, & publicanus.] Ecce, Augustinus seueritatem correptionis delicti cuiusq; fratris, ad punitionem extendit illius, faciendam in tribunali Prælati, iudiciaria potestate: ostendens etiam, accusatore proximo delinquenti inueniendum: nisi velit illius delicti conscius, & dissimulans, illi misero malum pro malo reddidisse. Et lib. de Vera relig. c. 6. sic docet: [Sunt etiam in Ecclesia carnales quidam, idest, viuentes, aut sentientes carnaliter; quos tamquam paleas tolerat, quibus in area frumenta tutiora sunt: donec talibus tegminibus exuantur. Sed quia in hac area, pro voluntate, quisq; vel palea, vel frumentum est: tamdiu sustinetur peccatum, aut error cuiuslibet, donec aut accusatorem inueniat, aut prauam opinionem, pertinaci animositate, defendat. [Vbi pulchrè docet Augustinus, & apud Ecclesiam esse ius, sontes, & noxios, carnaliterq; viuentes, puniendi, ac deinceps, tamdiu peccatum, aut errorem cuiuslibet sustineri, donec inueniat accusatorem. Inuenit ergo eum incestuosus hic Corinthius, vnde non debuit ab Ecclesia amplius tolerari.

Est secundò aduertendum, qualiter initio nascentis Ecclesiæ (quando, vt in sequẽtibus fusè disputabimus, haud poterat, neque eã decebat, pœnis corporalibus in peccantes, sontes, & noxios vti) simul atque accusati erant, & conuicti, tamquam putrida membra, ab Ecclesiæ corpore resecti, pro ea potestate, quæ data fuit Apostolis, & Ecclesiæ successuris Prælatis, declarabantur, vt pro Ethnicis, & publicanis, iuxta Christi præceptum, haberentur. Itaque à fidelium communione reijciebantur; vnde dicebantur excommunicati, quòd neque Christi, neque Sanctorum cum illis vlla merita communicarentur. Quamobrem, & à Sacramentis arcebantur, & eorum consuetudine pijs omnibus interdicebatur. Hoc, si quis rectè expendat, incomparabile erat damnum; tradebantur enim huiusmodi Sathanæ, qui cùm & Christi meritis, & Ecclesiæ essent suffragijs destituti, plenam in eos, corporali etiam nonnumquam intercedente vexatione, accipiebat potestatem. Qua simili excommunicatione, quoties opus est, iuxta præscriptos Canones, Ecclesia in peccatores, ac nocentes, semper vti perseuerat: [Hoc nunc agit in Ecclesia excommunicatio,] dicit Augustinus, [quod agebat in veteri Testamento interfectio,] & alludit ad c. 37. & 39. Deuteron. Ac, vt est apud Cyprianum lib. 1. Epist. 11. [tunc gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autem, quia circumcisio spiritualis esse ad fideles Dei seruos cœpit, spirituali gladio superbi, & contumaces ne-

cantur : dum ab Ecclesia eijciuntur : neque enim viuere foris possunt; cùm domus Dei vna sit ; & nemini salus nisi in Ecclesia esse possit. Indisciplinatos autem perire, dum non audiunt (Ecce allusio ad verbum Christi: Si Ecclesiam non audierit:) neque obtemperant consilijs salubribus, testatur Scriptura, quæ dicit: Non diligit indisciplinatus castigantem se; qui autem oderunt correptionem, consumentur turpiter.] Sic etiam scriptum legimus à Hieronymo Epist. 1. ad Heliod. [In veteri quidem lege, quicumque sacerdotibus, non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur, aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore: nunc verò inobediens spirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Ecclesia rabido Dæmonum ore discerpitur.] Formidandum certè, neque aliquid aliud æquè homini Christiano tremendum, quàm à Christi corpore, quæ est Ecclesia, separari, & fieri tamquam Ethnicum, & publicanum: quod ex Augustino, contra aduers. legis & Prophet. cap. 17. [multò grauius est, quàm si gladio feriretur, si flamma absumeretur, si feris subijceretur.]

Tertiò obseruandum est, id quod ex doctrina fundamentali Christi supra notabamus, in iis omnibus, eum semper finem, quibuscumq; fratribus Christianis, & tamdem Ecclesiæ Prælatis præfixum esse debere; vt frater peccans omninò restituatur. Quamquam ergo hæc sit pœnarum grauissima, quoniam tamen, sicut summus Philosophus optimè docuit. 10. Ethic. [medicinæ quoque pœnæ sunt;] prædicta punitio, medicinæ prorsus caussa, debet adhiberi. Numquam enim hac animaduersione vtendum est; vt, qui è cœtu piorum eijcitur, perpetuò iam condemnatus, ac gehennæ supplicijs traditus prætendatur. Illud ergo magis propositum esse oportet Prælatis, vt ad hunc modum castigatus, ad mentem aliquando suam redeat, atque ab eo, quo ligatus est, vinculo petat absolui: quod à Paulo loco præsenti discimus faciendum: [Iudicaui, inquit, tradere huiusmodi hominem Sathanæ, in interitum carnis; vt spiritus saluus fit, &c.] non ad spiritus, sed ad carnis interitum tradidit incestuosum hominem Sathanæ; hoc est, vt libido, tumor, superbia, contumacia, & si quæ erant alia carnis opera sic domarentur, ac penitus mortificarentur, quò iis domitis, tantò minore negotio spiritus posset saluus fieri. Sic ad Thessalonicenses scribens idem Apostolus 1. cap. 7. [Quod si quis, inquit, non obedierit verbo nostro, per Epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.] Ecce cui separationem indixit, dilectionem non præcidit, tali modo vetari eum volens, vt erubesceret, & ad mentem sanam esset aliquando rediturus. Quod si pudore correptus Christianus talis non fuerit, tunc ipse sibi caussa est mortis, non is, qui sanatum eum, hoc remedij genere, cupiebat. Tamdem docet Augustinus de Corrept. & grat. cap. 15. [Corripiendo nihil

aliud agere nos debere: nisi vt ab illa pace, quæ est ad Deum, non recedatur, aut ad eum, qui recesserat reuertatur.]

Qualiter tamen, in hoc indiuiduo incestuosi illius Corinthij casu, hoc doceat idem Paulus 2. ad Corinth. c. 2. videamus. [Si quis autem, inquit, contristauit me; non me contristauit, sed ex parte: vt non onerem omnes vos. Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus: ita vt è contrariò magis donetis, & consolemini: ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem, &c.] Ergo in vniuersum sic docuit Apostolus illud ex Deuter. c. 13. & 19. [Auferes malum de medio tui,] ad nostram Ecclesiam pertinere: vt eiectum ex illa propter peccatum, non oporteat negligere; quod Ezechiel cap. 34. in malis pastoribus damnat, dicens: [Quod eiectum erat, non reduxistis.] De quo habentur plura apud Clementem, in Constit. Apostolicis, & maximè lib. 2. à cap. 12. & deinceps.

Quartò est ponderandum, simul, & grauissimam hanc esse Ecclesiæ aduersùs delinquentes enormiter punitionem, & eam cum suis Prælatis semper, in animi præparatione, fuisse promptam, vt nedum spiritualibus pœnis, verum etiam corporalibus, cùm maiores vires colligeret, vteretur. Hæc est doctrina antiquorum Patrum multorum, & inter eos Vrbani Pontificis & sanctissimi Martyris, qui prohibens Epist. decretali, ne facultates Ecclesiæ in alios raperentur vsus conuertendæ, (de quo inferius multus erit nobis sermo) diripienti eas cuicumque excommunicationem minatus: [Hæc, inquit, fratres valdè cauenda sunt, & timenda; quia res Ecclesiæ, non quasi propriç, sed vt communes, & Domino oblatæ, cum summo timore, non in alios, quàm in præfatos vsus, fideliter sunt dispensandæ: ne sacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, vbi traditæ sunt, in pœnam, & mortem Ananiæ & Saphyrç incurrant: & (quod peius est) anathema, maranatha fiant: & si non corpore, vt Ananias, & Saphyra mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior est corpore, mortua, & à consortio fidelium aliena, cadat, & in profundum barathri labatur. Vnde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & vsurpationis illius contumelia depellenda; ne prædia, vsibus sacrorum cælestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est; perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis seruetur: quoniam iuxta Apostolum, tradere oportet huiusmodi hominem Sathanæ.] 17. q. 4.

Quintò est valdè considerandum, qualiter post latam sententiam illam, Corinthijs in eodem capite scribat Paulus: vt iam nimium contumax sit, oporteat, qui Ecclesiæ, assertam à nobis iudiciariam potestatem, ampliùs audeat denegare. [Scripsi vobis, inquit, in Epistola ne

com-

commiſceamini fornicarijs; non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut Idolis ſeruientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri, ſi is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut Idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax; cum eiuſmodi, neque cibum ſumere. Quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt iudicare? Nonne de ijs, qui intus ſunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris ſunt, Deus iudicabit. Auferte malum de medio veſtri.] Ecce de quibus criminibus docet expreſsè Paulus, iudicium ad Eccleſiæ legitimos Prælatos pertinere: ac idem, de ceteris omnibus delictis inter Chriſtianos accidentibus, iudicium ferendum eſt. Manifeſtè igitur docet Paulus in Eccleſia eſſe Politiam, & facultatem iudiciariam, qua, criminum inter Chriſtianos graſſationi, eatur obuiam; ſiue inter Principes ſeculares Ethnicos, ſiue inter Catholicos, ac ſui generis Principes conuerſetur: eorum interim nihil præiudicando ditionibus, ſi de criminoſis velint cognoſcere Chriſtianis; ſed Chriſti Domini explicando Euangelium, quo docuit, ſiuè Principes, in continendis in officio ſuis ſubditis, ſint negligentes, & vecordes, ſiuè præſint in ſolicitudine, eam tamen Eccleſiæ eſſe maieſtatem; vt interna gaudeat, ab ipſo Chriſto ſibi conceſſa, facultate, ac poteſtate: vt, per iudicium ſuorum Prælatorum legitimum, auferre poſſit malum de medio ſui: ad quod Paulus Corinthiorum Eccleſiam, & in illa ceteras per orbem Eccleſias hortabatur.

Ex eodem Paulo dicta confirmantur.

TAMDEM hanc quam verſamus, & reuerſamus doctrinam tradidit idem Apoſtolus 2. ad Corinth. cap. 13. & eſt mirum, quo exordio ad illam tradendam fuerit vſus. [An experimentum quæritis, inquit, eius qui in me loquitur Chriſtus? Qui in vobis non infirmatur, ſed potens eſt in vobis, &c.] Chriſti ipſius, ſe profitetur doctrinam illis expoſiturum, certus, & Chriſtum per eius loqui os: & certus, ipſum Chriſtum adeò potenter in Corinthiorum regnare cordibus, per fidem: vt certiſſimè crederent, & in Paulo loqui Chriſtũ, & ad ipſos loqui Chriſtũ: & certus, piſſima affectione Chriſti ſermonem eſſe ſuſcepturos. Capite ergo præcedenti, dum, de quibuſdam ab eis commiſſis delictis, ageret, per pœnitentiam nondum purgatis, ſic ſcripſerat: [Ecce iam tertiò hoc paratus ſum venire ad vos, & non ero grauis vobis.] & infra; [Omnia enim, chariſſimi, propter ædificationem veſtram. Timeo enim, ne cùm venero, non quales volo inueniam vos; & ego inueniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos: ne iterum cùm venero humiliet me Deus, apud vos, & lugeam multos ex ijs, qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper im-

munditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.] Pergit iam Apostolus dicto cap. vltimo significando Corinthijs instantem suum aduentum, ad castiganda præfata illorum delicta, sic scribens: [Ecce hoc tertiò venio ad vos: in ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. Prædixi enim, & prædico, vt præsens vobis, & nunc absens ijs, qui peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.] & infra: [Non enim possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate;] & infra: [Hoc & oramus vestram consummationem: ideo hoc absens scribo, vt non præsens durius agam: secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.]

Quo loco primò obseruatione dignum est, Paulum minari se vltorem criminum, ac iudicem ad Corinthios venturum: neque interim illis se futurum grauem: Episcopus namque, & Ecclesiasticus Prælatus, ad præscriptam legis Euangelicæ normam, actiones dirigens ad iurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, neque actiuè, præter functionis suæ executionem, vlli esse grauis, neque passiuè ab vllo subditorum debet grauis iudicari: hæc enim omnia præmittit Paulus, ad ædificium Ecclesiæ sartum, & tectum conseruandum, ab eo fore præstanda, ad subditorum, videlicet, ædificationem.

Præcauet secūdò Apostolus, & sibi veretur, ea apud Corinthios peccata reperienda, quę ipsum apud Deum humiliētcui quasi vadem se præstiterat, illam nuperam ad Christianismum conuersam gētem talia crimina neutiquam admissuram. Ecce Christiani gregis transgressio, & superbia, humilitas est pastoris.

Memor tertiò Euangelicæ doctrinæ, quam explicauimus, Matth. cap. 18. securos reddit Corinthios, eius Auctorem Christum Dominum eamdem per eius os denuò docere: cùm ipse testetur ad Galat. c. 1. se Euangelium per reuelationē Iesu Christi didicisse: vnde ipsismet verbis Christi conceptis addit: [In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.] Corinthijs ad memoriam reducens, vt iuxtà Christi institutum, ac iuxta quod illos præmonuerat, ac instruxerat 1. ad eos Epist. cap. 6. (de quo loco statim erit sermo) coram sapientibus vno, vel duobus Presbyteris, offensionibus, litibus, transgressionibus finem imponerent, salutari, leni, æqua, ac charitatem spirante pœnitentia, eam commeritis, adhibita.

Prædictione hac quarto rem omnem concludit: vt si nec per secretam correctionem, neque per sapientes Presbyteros, duobus vel tribus interuenientibus testibus, quæstiones, & offensiones apud illos excitatæ, componerentur, sibi persuaderent, ad vltimum esse remedium accedendum; vt Ecclesię dictę, eius, videlicet, Prælato ipsi Paulo sigillatim propositę, apud earum auctores, criminososq; e conuictos, inueniretur qua

lis ipsi nollent; iudex scilicet, duriùs agens, prædicta peccata promiscuè siuè secularia, siuè Ecclesiastica, tàm in secularibus, quàm in Ecclesiasticis, rigorosiùs castigando. Quod omne se effecturum subiungit, pro tuenda, & ad praxim reducenda Euangelica veritate, contra quam nihil posset, & pro qua se esse potentem, ad quiduis iustè efficiendum, sentiebat.

Quinto, ne aliquis animo conciperet, Paulum, aut Christum per eius os loquentem, ditioni secularium iudicum insidiari, vel à Magistratuum ciuilium ordinibus vires auferre, vel eas modo eneruare quocumque, addit. [Hoc & oramus vestram consummationem:] est sensus, hoc oramus vestram coagmentationem; vestram Politiam, Euangelica viuendi, degendi, regendi, ac gubernandi Rempublicam Christianam, ratione, numeris absolutam omnibus, & quæ eius professores reddit omnino consummatos; nulla interim exspectata Principum secularium in Christianos directione: cùm ipsi internè, ex vi legis Euangelicæ, sufficientissimè habeant, vndè moraliter ac Politicè, absque vel Principum, vel publicæ rei, vel Christiani status fraude, iustè valeant gubernari. Id enim significat nomen κατάρτισις Græcè ab Apostolo hic positum, coagmentationem, videlicet, perfectam, ac consummatam. Et hoc omne, & propono, & oro, concludit Apostolus, [secundùm potestatem, quã Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem;] idest iuxta eam facultatem, quam à Christo Domino omnes Ecclesiastici recepere Prælati, vt cùm circa Christianorum transgressiones, seu lites, percussis alijs præcurrendis, suam ipsi essent laturi sententiam: ea illam cautione proferrent, vt si minùs audirentur, esset integrum vel ipsi Ecclesiæ, si rei esset communis, vel cuicumque Christiano, propter alterius inobedientiam, vim patienti, ad Magistratus secularis legitimum tribunal prouocare.

Ex eodem Apostolo comprobantur prædicta.

HANC huius loci expositionem, & totam subiectam materiam, de qua est noster multus institutus sermo, confirmat idem Apostolus, scribens sic ad Ephesios, cap. 4. de hac Politica Christiana institutione. [Et ipse (loquitur de Christo) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi; donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei.] Quo loco oportet, meminerimus regulæ Ticonij ab antiquis Patribus satis commendatæ, de duplici corpore Christi, reali & vero, de quo hic non agebat Paulus, & mystico, tota videlicet, Ecclesia, cuius caput est Christus, de quo loquebatur; quod corpus per omnem iuncturam subministrationis, vt habetur infra eo-

dem cap. compingendum erat ex duobus his statibus, videlicet, seculari, qui Apostolos exciperet; qui ex eodem Paulo 2.ad Corint.cap.5. legatione pro Christo per mundum vniuersum fungebantur; vt Deo reconciliaretur: audiret Prophetas linguarum donis diuites legationem illam explicantes; crederet Euangelistis Christi Domini gesta enarrantibus; Pastoribus denique, idest, Prælatis docentibus, & exequentibus Christianam iurisdictionem præmio ac pœna contentam, obtemperaret: item & ex alio statu, Ecclesiastico, videlicet, excellentiori, qui ex præfatis Apostolis, Prophetis, Euangelistis, ac Pastoribus & Doctoribus erat integrandus: quod corpus sic compactum, ac connexum, vel corporis Christi mystici ædificium, & augebatur, & erigebatur, & surgebat ad consummationem Sanctorum: (Sancti appellabantur fideles, nascentis Ecclesiæ initio: de quo infra fuse dicemus 3.parte). Est sensus vltimus huius loci, vt Sancti,& fideles,per eorum regimen, & instructionem, consummati, & perfecti euadant; est sensus primus litteræ, ad consummationem Sanctorum, idest, vt habeat Ecclesia coagmentationem integram, atque perfectam corporis, etiam Politico regimine iusto firmoq; constantis; idem enim hoc significat dictum verbum Græcè appositum, καταρτισμὸς: quo alludit Paulus, sibi similis, ad locum 2.ad Corinth. c.13. [Oramus vestram κατάρτισιν, idest, consummationem. Vnde ad maiorem explicationem addidit,[in opus ministerij;] idest, ad omnem administrandam in Ecclesia superioritatis rationem.

Verbũ enim ministrandi,& ministri,& ministerij, est in Euangelio verbum conceptum, à Christo Domino singulari captum ratione, & ab eius Apostolis intellectum, cùm aperuit illis sensum, vt intelligerent, & Scripturas, & multa, quæ illos primò docuerat, & adhuc ab eis ignorata, post illius à mortuis resurrectionem, plenissimè perceperunt. Significat ergo Euangelico vsu minister, ministerium,& ministrare, superioritatem prælationem,& eius exercitium: quo verbo vsus fuit Christus, vt, qualis deberet esse omnis in Ecclesia dominij, ac prælationis ratio, Ecclesiasticos doceret futuros Prælatos, quæ ministerium, omnem videlicet humilitatem, præseferret: de quo erit infra fusiùs agendum. Sic fassus fuit Christus Matth. cap.20.& Marc.cap.10.[Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.& Luc.cap.10.[Quis maior est, qui recumbit, an, qui ministrat? Ego autem in medio vestrum sum; sicut qui ministrat. [Sic Paulus loquitur ad Rom. c.4. [Sic nos existimet homo, vt ministros Christi,&c.] & 2. ad Corint. cap. 3. [Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti, &c.] & alibi sæpe. Act. cap. 1. successionem Matthiæ, in Apostolatus dignitatem appellarunt, ministerium, reliqui Apostoli, sic de Iuda loquentes. [Qui sortitus erat sortem ministerij huius.] de Matthia autem: [ostende quem elegeris ex his duobus accipere locum ministerij huius, & Apostolatus, &c.] quo verbo sæpe ad

hoc

hoc propositum vtitur Paulus: vt cùm Timotheum exhortatur, vt partes integerrimi præstet Prælati, siue humilitate, siue seueritate sit opus, sic scripsit 2. ad illum cap. 4. [Ministerium tuum imple.] Ergo hinc clarè perspicitur, Apostolum, cùm dixit, [ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij.] hoc omnino voluisse significare, Apostolos, & reliquos ibi nominatos, attributos fuisse à Christo Legislatore Ecclesiæ, vt in ea regiminis, siue spiritualis, siue corporalis, temporalis, ac ciuilis, ratio constaret: vt illi adesset Cælestis, Politica, & terrena constitutio, ad Christianos homines moraliter, ac ciuiliter bonos efficiendos, & ad finem supernaturalem, sibi per Euangelium ostensum, destinandos. Hinc ipse Apostolus tantæ suæ, & Prælatorum Ecclesię, ciuilis potestatis memor, Timotheum 1. ad illũ c. 5. sic, ad eam exercendam, hortabatur. [Peccantes, idest cõuictos, corã omnibus argue: vt & ceteri timorem habeant.] & 2. cap. 4. [Argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.] Et ad Tit. cap. 2. [Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.]

Insignis locus Pauli pro eadem doctrina.

IMMO tanta Euangelij tuba, & in eo cõtentæ Politicæ facultatis annunciatrix buccina, idem Paulus, solita sua, in grauioribus caussis, dicendi vsus Apostolica παῤῥησίᾳ, libertate, scilicet, (quam Latinus Interpres ad Ephes. cap. 3. fiduciam, transtulit) sic ad Corinthios scripsit, 1. cap. 6. quem locum consultò hucusque afferre distulimus. [Audet aliquis vestrum, habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quantò magis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles?]

Insignis locus! circa quem aliquantulum immorabimur, dum priùs illum hac Paraphrasi, ex Doctoribus deprompta Catholicis, illustremus. Optassem quidem Corinthij, inquit Paulus, factum meum apud vos, dum incestuosum hominem, in vestro repertum coetu, ab eo seiunctum Sathanæ tradidi, lata super negotio iudiciali sententia, eam legis rationem subijsse: vt nihil apud vos certiùs constaret, quàm Prælatos à Christo super vos constitutos, illam ab ipso suscepisse potestatem, vt ab eis, secluso seculari tribunali quocumque, de Christianorum caussis iudicaretur. Optassem & vestris animis firmiter insedisse, ex vi mei ad vos directi præcepti, fuisse adstrictos, cum fratribus, per sententiam

excommunicationis, nominatis fornicatoribus, auaris, Idolis seruientibus, maledicis, ebriosis, rapacibus, nulla vti communione; quos vestrorũ Presbyterorum sapientum, ad id electorum, & meo stare iudicio necessum est: cùm erga criminosos alios, qui Christo, eiusque legi nomina non dederunt, vt, qui Dei iudicio reseruati sint, nullam prorsus nos habeamus de illis iudicandi facultatem. Hæc omnia præcedenti conclusa huius Epistolę capite, & gesta fuisse per me, ea Christo Domino faciente, & esse dicta per me, eo in me loquente, quoties oportuerit, vel vobis libuerit, experimento comprobabo. Maius tamen iam mihi vobiscum negotium hoc capite intercedit; neque vel insolentis possum vos audaciæ excusare crimine, quòd Ecclesiæ constanti, clara, à nobis prædicata, nec vobis vllo modo incognita, spreta Politia, quæ in promptu est, quarumcumque materiarum, ad vsus humanæ vitæ pertinentium, litigia compescere, Christianaque cum & lenitate, & æquitate componere, in ius frater fratrem vocet, caussam dicturum apud seculare forum, eumque iudicio sistat, apud infideles iudicandum Magistratus, & non apud Christianos, ac fideles homines, iudices assignatos. An ignoratis, quoniam Christi fideles constituti sunt iudices infidelibus, ac huius mundi sectatoribus: siue in præsentiarum innocenti sua vita, ad illorum comparata, impiam, ac sceleratam, corruptamque conuersationem; Christiani enim, ac iusti mundo mortui, & vitam suam absconditam cum Christo seruãtes in Deo, impios, mundo solum viuos, perpetuò condemnãt: siue quia in posterùm, extremo aduenięte iudicio, peccatores, videntes, & irascentes, iudicio approbationis damnabunt, læti super eorum sanguinem manus lauantes, ac eorum vindictam intuentes.

Quòd si homines carnales, ac suis traditi desiderijs, quales sunt infideles, inter quos conuersamini, estis iudicaturi, indigni ne eritis, qui inter vos de negotijs minimis, pecunias, vel similium rerum quæstiones tangentibus, iudicetis? vel certè, indigni estis prorsus abiecto illo Gentilium foro, in quo ij sunt digni iudicari, qui eisdem, cum in eo iudicantibus, vitijs inuoluuntur. Quid dixerim, vos esse à Christi & fide, & moribus deuiantium iudices constitutos? hucusque ad vestram non peruenit notitiam, Angelos ipsos, qui Principatum suum non seruauerunt, suumque deseruerunt domicilium, sanctorum Christianorum esse iudicio subiectos? vel dum totum Ecclesiæ corpus mysticum, per Christum suum Caput, eos iudicabit, qui est à patre, & hominum, & Angelorum Caput, & Iudex constitutus: vel dum, immaculata vita, Christiani humiles illorum damnant superbiam, contra Deum, quem perpetuo prosequuntur odio, semper ascendentem. Quanto ergo potiori ratione idonei sumus, cõtentiones, & rixas, de vitę necessarijs, inter nos ortas dissoluere? Persłet igitur deinceps apud vos hoc firmum; vt si ne-

cesse

cesse fuerit eiusmodi iudicia introducere, eorũ quæ ad cõmunem hominũ vsum pertinẽt, ipsos abiectiores ex vestro coetu homines, ad ea decidenda, præficiatis. Sit dictum hoc à me, vt vos pudore suffundam: quasi non sit in tanta Christianorum congregatione, qui componere inter vos huiusmodi litigia norit; vt opus sit Christianum fratrem, cùm litem fratri intendit Christiano, quod excusari omnino voluissemus, eam in foro seculari iudicum infidelium contestari? Hæc, consultis Pauli Enarratoribus, suæ doctrinæ videtur consona interpretatio.

Absit ergo primò omnium, vt Apostolus, qui obedientiam versùs superiores Potestates; Christi imitator, sæpius Christianis inculcabat, voluerit ciuili, & seculari Magistratui derogare, vel ab illo, per vim, tribunal cognitionis secularium caussarum, inter Christianos suborientium, ad Ecclesiasticos transferri iudices: etiamsi Principes seculares à Christiana essent alieni disciplina. Nouerat enim optimè, iudiciariam potestatem Ecclesiasticis Prælatis fuisse collatam, vt Politicum seculare regnum noluerit Christus Dominus esse sublatum: nam idem ipse, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: Matth. cap. 22 & ipse Paulus ad Roman. cap. 13. Principibus, vectigal, & tributum esse reddenda, præceperunt. Titumque Epist. ad eum cap. 3. docuit, vt suaderet Christianis, subditos esse Principibus, & Potestatibus: quod & Petrus præcipit 1. Epist. cap. 2. cum dicit, [Subditi estote omni humanæ Creaturæ, propter Deum: siue Regi, quasi præcellẽti, &c.] & paulo pòst. [Deum timete, Regem honorificate.] Sed expressè rubore affecit Paulus Corinthios, eo quòd, contempta legis Christianæ directione, & diuina ordinatione, qua Christus instituit, vt fraternè, vel amicabiliter, vel tandem paternè per Prælatos Ecclesię, quæstiones, & lites Christianorum componerentur, & iudicarẽtur, ea vellent, Ethnico more, & rigore, apud infideles iudices agitare.

Nam in reliquis, priores illi Ecclesiæ Patres, Iustinus Apolog. 2. Clemens Alexandrinus 4. lib. Stromat. & Augustinus Epist. 5. & 54. & super Psalm. 118. conc. 31. in id valde laborarunt; vt Ethnicæ, immo seculari Potestati persuaderent, Christianos seculares, illius tribunal, in secularibus caussis non solùm non contemnere, aut subterfugere, immo quoties, seruata lege Euangelica, opus esset, ab illo iustitiæ ciuilis cõgruam administrationem exspectare.

Secundò est inspiciendum, quòd contemptibiles Christianos, idest, infimos, & abiectos, censuit Paulus digniores & aptiores, qui lites sopirent summariè, ex æquo & bono, & apud quos, nobiliores Christiani caussam dicerent, cum charitate audiendi, quàm peritissimos, vel eminẽtissimos Vlpianos, Tribonianos, &c. in iuris prudentia Iudices infideles, de eis secundùm iustitiæ rigorosos apices, decisuros. Hoc & Theodoretus super hunc locum adnotauit. Et hoc de industria addidit

Paulus, vt Christianos auerteret à litigando: nam aliàs omnino ad aliquem sapientem voluit iudicium illud, quasi arbitrarium, reduci: illius absque dubio Christi doctrinę sectator, & interpres: [Si te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos: vt in ore duorum, vel trium testium,] negotium quodcumque breuiter, ac facilè transigeretur. Notat autem Ambrosius super hunc locum, nullam hic à Paulo fieri mentionem Episcopi; cùm tam ex ipsius mente, & facto, quàm ex Christi præcepto, ad Ecclesię Prælatos, Episcopos videlicet, præcipuè huius iurisdictionis exercitium pertineret; sed fratrem Iudicem eligendum scripsisse: quia certè adhuc Corinthiorum Ecclesiæ non erat rector Episcopus ordinatus. Licèt ex Augustino infra, morem alium, dictos iudices assignandi, ex Apostolorum constitutione, simus producturi.

Sed omnino est hic audiendus Chrysostomus, sic super hunc locum scribens: [Cum hyperbole, & exsuperatione, nos volens docere: quòd quidquid sit, non oporteat externis dare: mota, quæ videbatur esse, obiectione, antè eam soluit. Nam quod dicit, est huiusmodi. Fortasse dicet quispiam, nullum esse inter vos sapientem, neque qui ad discernendum, & iudicandum sit idoneus, & quid tum? Nam etsi nullus, inquit, sit sapiens, vos minimis permittite.] & paulò infra. [Est enim admodum turpe, si ne fratribus quidem Sacerdos possit esse auctor reconciliationis: sed necesse sit, recurrere ad externos. Quamobrem dicens, [contemptibiles, qui sunt,] non hoc dicit præcipuè, quòd oporteat eos, qui sunt abiecti constituere: sed eos tangens; nam quòd eos, qui possunt discernere, ac iudicare, prætermittere oporteat, significauit dicens, sic nec est inter vos sapiens quisquam.]

Est tertiò aduertendum, quàm miro Dei consilio, quàm maxima eius prouidentia effectum sit: vt dum Paulus in vna Corinthiorum Ecclesia collapsam iam restituere conatus fuit Euangelicam disciplinam, quid in posterum esset agendum circa similia, vniuersam, per orbem, Ecclesiam informaret. Erat quidem res magni ponderis, in Ecclesia iudicij tribunal erigere, quo tamen ipsa, cum eodem Apostolo, potius carere posse, votis omnibus exoptasset. Si enim omnes Christi fideles, ex æquo, eam, qua semel erant imbuti, excoluissent Euangelicam pietatem, incassum, ad eorum lites dirimendas, quodcumque fuisset tribunal constitutum. Et hoc est quod dolebat ipse Paulus, hoc eodem loco, dum dixit. [Sed frater cum fratre iudicio contendit?] & infra: [Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus? &c.] Quo per Paulum considerato, & quòd essent semper futuri nonnulli Christiani rerum auidi temporalium, non tantùm sua cupidè retinere volentes, verùm & in aliena procaciter inhiantes, vel alijs se se similibus vi-

tijs

tijs contaminaturi; quod præsens illum experientia, apud vnum Corinthiacum populum, edocebat; opus fuit, Apostolum his consulere, & quæ ad optimum reipublicæ Christianæ statum attinent, Christi inhęrendo vestigijs, ordinare.

Quartò, haud dubitandum videtur, quin Apostolus, qui cetera humanæ conniuens fragilitati, circa quæstionum, ac litium originem, ac prosecutionem, iuxta præsentis sui temporis statum, arguebat Corinthios, quòd secularia negotia ad Infideles deferrent Potestates, sanctos, & fideles subterfugiendo arbitros, vel iudices: iuxta instantem Ecclesiæ statum, Christianos grauiter argueret, lites ex litibus, & caussas ex caussis, apud ciuilem ferentes Potestatem, ijsdem verbis, quibus Corinthios, ad verecundiam, obiurgauit. Nam de Ecclesiasticarum personarum caussis, ac prolixioribus litibus, acriùs certissimè sentiret, & acerrimè fuisset proculdubio loquuturus.

SS. Patrum doctrina circa locum præfatum Pauli.

QVINTO, quid sancti Doctores, quid Patres antiqui de hac Apostolica doctrina senserint, paucis proponamus. S. Clemens Pontifex Epist. 1. sic habet ex ipsius Petri doctrina, & refertur 11.q.1. [Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur; sed apud Presbyteros Ecclesiæ, quidquid illud est, dirimatur; & omni modo obediant statutis eorum.] Item ibidem iniungit Petrus Clementi, vt secularibus commendet iudicandi munus inter laicos: [Quod si, inquit, non omnes ea facere scient, &c. à Diaconis discant, &c.] Et 2. lib. Constit. Apost. sic habet, c.45. [Pulchra quidem Christiani hominis laus est, cum nemine litigare; sin autem alicuius opera, aut tentatione quapiam factum fuerit, vt incidat ei lis, det operam, vt dirimatur; quãuis opus sit aliquid damni facere: ne adeat ad iudicium Gentilium: immo ne patiamini, vt seculares Magistratus de caussis vestris iudicent; per eos enim Diabolus studet, vt famulis Dei probrum etiam excitet: quasi non habeatis vos quempiam sapientem, qui possit inter vos ius dicere, aut controuersias dirimere.] Et c.46. sic habet. [Ne igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant, neque ad dicendum contra vos testimonium adhibeãtur: neque ab eis iudicemini, &c.] Et c.47. sic habet: [Fiant iudicia vestra secunda feria, vt si fuerit discessum à sententia, possitis liberè vsque ad Sabbatum sedare controuersiam, & pacificare disceptationes in diem Dominicum. Assistant autem iudicio Diaconi, & Presbyteri, qui, citra acceptationem personarum, tamquam homines Dei, iustè iudicent. Cùm igitur vtraque persona, sicut lex iubet, in iudicium venerit, stabit vterque disceptantium in medio iudicio: quibus auditis, ferte sanctè, & incorruptè suffragia; & date operam, vt antequam Episcopus pronunciet, fiant amici; ne exeat Episcopi sententia

super

super terram, contra eum, qui deliquit; quia habet sui, in tribunali, Christum Dei filium, iudicij comprobatorem, & cognitorem, &c.]

Anacletus Pontifex summus Epist. 1. decret. sic constituit: [Leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnde & Dominus mentionem faciens Loth, per Mosem loquitur, dicens: Ingressus es quidem, inquiunt, vt aduena, numquid vt iudices? Vnaquæq; Prouincia, tàm iuxta Ecclesiæ, quàm iuxta seculi leges, suos debet iustos, & non iniquos, habere iudices: & non externos, nisi Apostolicę Sedis huius decreuerit auctoritas; quatenus quicumq; caussam habuerit, apud suos iudices iudicetur, & non ad alienos caussas vagando, stimulante proteruia, suam despiciens patriam, transeat; sed ad duodecim eiusdem Prouinciæ iudices, ad quorum iudicium omnes caussæ ciuitatum referuntur, deferatur negotium. Si autem fuerit Ecclesiasticum, apud Episcopos, interueniente Primate, siquidem maior caussa fuerit: si verò minor, Metropolitano: si verò fuerit seculare, apud eiusdem ordinis viros, iudicio tamen Episcoporum: cùm Apostolus, priuatorum Christianorum caussas, magis Ecclesijs deferri, & ibidem sacerdotali iudicio, terminari voluit. Omnis enim oppressus liberè sacerdotum (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur; sed ab his fulciatur, & liberetur.]

Alexander item I. Epist. 1. decret. & refertur 11. q. 1. c. Relatum. reprehendens sacerdotes Dei apud iudices publicos accusari, illudq; prohibens, adiunxit: [Cùm magis Apostolus Christianorum caussas ad Ecclesias deferri, & ibi terminari præcipiat.] Qualiter autem horum Pontificum tempore, ex Pauli Apostoli doctrina, opus fuerit auctoritate Episcopi, in iudicandis secularibus caussis, qui præerat Magistratibus laicis in iuredicundo Christianorum laicorum negotijs, & qua ratione id fieret, dicemus infra 3. parte, argumento 3. principali.

Hieronymus Epist. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, & habetur 95. d. Ecce ego. sic ait: [Presbyteri verò ab initio Iudices negotiorum esse mandati sunt.]

De S. Ambrosio testatur Augustinus lib. 6. Confess. c. 3. tantùm fuisse obrutum cognitione alienarum caussarum, vt vix daretur ei respirandi facultas: atque adeò, vt toto tempore, quo ipse Augustinus Mediolani resedit, numquam nactus sit Ambrosium ab his liberum, & otiosum: vt quod sæpius exoptauerat, mentis suæ tricas, quæ animum illius in diuersa distrahebant, prolixiori sermone, apud illum posset explicare.

Immo duę cōcurrebant rationes, vt Episcopi populi caussas discuterēt, & iudicarent: vel, cùm à dissidentibus inter se partibus, iudices eligerentur; vel, vt malè à secularibus iudicibus discussa, ac iudicata rescinderent, ac retractarent. Hoc innuit Anacletus nunc relatus, vltimis illis verbis: [Omnis enim oppressus liberè sacerdotum (si voluerit) appel-

let iudicium, &c.] Et de vtroq; exstant apud Ambrosiũ exempla, qui de caussa, ex consensu partium, sibi delata, sic ait: Epist. 49. ad Marcel. Tom. 5. Rom. edit. [Cognoui autem, secũdùm sanæ formam præceptionis, qua me induit B. Apostoli auctoritas, & tuæ doctrinæ, & vitæ fama, ac disciplina. Nam cùm ipse arguerem, quòd adhùc inter vos maneret veternosum iurgium, cognoscendi mihi necessitatem partes imposuerunt.] Dicit autem necessitatem, quòd (vt paulò inferiùs repetet) Pauli Apostoli, hæc præcipientis, mandato teneretur adstrictus. Rursum verò Magistratuum iniqua iudicia, immo & quæ Imperatorum iniusto essent firmata rescripto, se irritasse testatur. de Offic. lib. 2. c. 29.

Augustinus ipse Epist. 87. ad Hieronymum, Tom. 2. sic scribit [Quamquam negotiorum alienorum, eorumq; secularium, curis circumstemur ingentibus, Epistolæ tuæ breuitati non facile ignoscerem, nisi cogitarem, quàm paucioribus verbis meis redderetur.] Et in Psalm. 118. conc. 24. sic ait: [Maligni homines efflagitant, aut certè infirmos premunt: vt caussas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus; Dic homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Constituit enim talibus caussis Ecclesiasticos Apostolus cognitores.] & paulò post: [Igitur noscant obedientes fideles, qui pro suis secularibus caussis non rarò nos quærunt, & iudicijs nostris facillimè acquiescunt; nec nos conterunt litigando; sed obtemperando potiùs consolantur.] Et scribens ad Proculianum Donatistam, Epist. 147. de vnitate, & concordia Ecclesiæ procuranda; hæc subdit: [Et homines quidem caussas suas seculares apud nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos Sanctos, & Dei seruos appellant: vt negotia terrę suæ peragant: aliquando agamus & nos negotia salutis nostræ, & salutis ipsorum: nõ de auro, non de argento, non de pecoribus, pro quibus rebus quotidie, submisso capite, salutamur: sed vt dissensiones hominum terminemus.]

Attamen in libro, quem scripsit idem Augustinus, de Opere Monachorum, c. 20. Episcopis eiusmodi iniunctum esse iudicium, testatur plenissimè, cùm ait: [Dominum IESVM, in cuius nomine securus hæc dico, testem inuoco super animam meam; quoniam quantùm attinet ad meum commodũ, multum mallem, per singulos dies, certis horis, quantũ in benè moderatis Monasterijs constitutũ est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis litteris agendum, liberas; quàm tumultuosissimas perplexitates alienarum caussarum pati, de negotijs secularibus, vel iudicando, dirimendis; vel interueniendo, præcidendis; quibus nos molestijs idem affixit Apostolus, non vtique suo, sed eius, qui in eo loquebatur, arbitrio: quæ tamen ipsum perpessum esse non legimus. Aliter enim se habebat Apostolicus eius discursus; nec dixit, secularia iudicia si habueritis, ad nos deferte, aut nos constituite ad iudicandum; sed eos, qui contemptibiles sunt in

Eccle-

Ecclesia, eos, inquit, collocate. Ad reuerentiam vobis dico; sic non est inter vos quispiam sapiens, qui possit inter fratrem suum iudicare: sed cum fratre iudicatur, & hoc apud Infideles? Sapientes ergo qui in locis consistebant, fideles, & sanctos, non qui huc atque illuc, propter Euangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit; vnde numquam de illo scriptum est, quòd aliquando talibus vacauerit; à quibus nos cessare non possumus, etiamsi contemptibiles simus; quia & hos collocari voluit, si defecissent sapientes, potiùs quàm negotia Christianorum deferrentur in forum: quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus, pro spe vitæ æternę: vt fructum feramus cum tolerantia: serui enim sumus eius Ecclesiæ, &c.]

Quòd si antiquiora euoluamus exempla, de Magno Gregorio Thaumaturgo Neocæsareæ in Ponto Episcopo, Decij temporibus, refert Gregorius Nyssenus Orat. vlt. de eius rebus gestis, eum negotijs cognoscendarum caussarum, litiumq; secularium definiendarum, fuisse satis implicitum, dum ait: [Nec secularium quidem, ac temporalium controuersiarum aliud vllum iudicium sibi magis ratum, ac firmum, maiorisq; auctoritatis esse probabant; sed omnis quæstio, disceptatioq, & omnis intricatus, difficilisq; negotiorum nexus, illius consilijs, & admonitionibus resoluebatur, ac dirimebatur: vnde cùm communiter vniuersis, tùm singulis, illius beneficio, tàm æquitas, rectaq; iuris constitutio, quàm pax erat.] Addit mox, de lite inter germanos oborta, occasione diuidendæ hæreditatis paternæ, eiusdem arbitrio, ad eorum postulationem definienda; deque miraculo, ab eo tunc lata sententia, comprobata. Habetur etiam eiusdem grauis Epistola, à Græcis Canonica nuncupata, vbi inter alia refert, quòd discussurus de caussa eorum, qui bonis fuerant ab alijs spoliati, Euphrosynum misit, vt cognosceret ex legibus Ecclesiasticis, quorumnam accusationes essent recipiendæ, quorumue refutandæ.

Exstant, de hisce occupationibus, Episcoporũ similes querelę illis, quas ex Augustino retulimus. Sed antiquam illam, ac potissimam Synesij Ptolemaidis Cyrenẽsis Pentapolitanæ Prouinciæ in AEgypto Episcopi, consultò, vt postea videbitur, haud prætereundam ducimus. Fuerat homo Philosophus Gentilis; tùm Christianus effectus, inuitus licèt, Episcopus fuit creatus. Cuius muneris dum integras obiret partes, iudicandarum secularium caussarum onere pressus, Episcopatu, si licuisset, se procurauit abdicare. Suam hanc mentem, tùm multis alijs, tùm maximè litteris contra Andronicum scriptis, quibus missionem petit, Epist. 57. hisce verbis declarauit: [Priscum seculum eosdem tulit sacerdotes, & iudices: nam & AEgyptij, & Hebręorum gens, multo tempore sacerdotes reges habuerunt. Deinde (vt mihi videtur) cùm diuinum opus humano modo perageretur; seiunxit Deus vitæ conditiones, & alius sacerdos,

alius

alius Dux effectus est: alios enim ad materiam direxit, alios sibi ipsi collocauit. Ordinatum quidem est, vt illi quidem in rerum negotijs, nos autem in precibus versaremur: quod verò bonum est, ab ambobus exigit Deus. Quid igitur reducis? Quid separatum à Deo coniungere conaris? qui neque vt gubernemus, sed falsò vt gubernemus experis. quare quid miserius fieri potest? Opus est tibi Præfecto? ito ad procuratorem legum Reipublicæ: Opus habes aliqua re Deo? ito ad sacerdotem ciuitatis.]& infra.[Otio opus est ei, qui cum Philosophia sacerdotio fungitur. Non condemno Episcopos, qui in rerum negotijs versantur; sed magis miror eos, qui vtrumq; possunt: mea facultas non est duobus dominis seruire? Si verò sunt aliqui, qui neque à condescensu læduntur, poterunt sanè & sacerdotio fungi, & ciuitatum Præfecti esse. Radius enim solis, si cum stercore versabitur, purus manet, non inquinatur: ego verò cùm idem hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.]Hæc cum multis, id genus, in Episcoporum conuentu Synesius perorauit; cùm peteret missionẽ, quam, reclamantibus, ac meliora sentientibus, & frequentibus in alia omnia euntibus, suis Coepiscopis, fuit numquam consequutus.

Parergon de Ecclesiasticis Iudicibus, & Consultoribus.

QVO loco, siue per parergon, siue rei præsentis id exigat occasio; lectorem Christianum exoratum desideramus: vt primò attendat Synesium à secularibus negotijs, vt vidimus, abhorrentem, adhuc tamen cùm necessitas imperauit, non tantùm illa suscepisse, sed & ipsos Prouinciarum Præsides, in administratione iniustè se gerentes, acerrimo iudicio condemnasse. In Andronicum enim Præfectum Prouinciæ Pentapolitanæ, quòd nouis, ac sæuis cruciatibus in reos vteretur, quòd edictum pro Ecclesiæ foribus affixisset, quòd sacerdotibus grauia mulctam misset comminatus, quòdque plura alia enormia delicta perpetrasset: cùm etiam in Tonantem, ibidem Magistratum iniquè administrantem, excommunicationis protulit sententiam, his verbis conceptam, quæ Epist. eius 58. habentur. quibus intelligi possit, quanta esset grauitas, auctoritas, & constantia sanctorum Episcoporum, in secularibus secularium etiam Magistratuum negotijs, à iustitiæ & iuris fontibus deuiantibus: vt ea ad eos, rursus, cura sacerdotali, deriuarent.

Notetur secundò, Synesium modestia singulari, demissaq; humilitate postulasse à secularibus administrandis litibus, missionem: quasi in sua persona indiuiduè tantarum moles rerum, cum otio spirituali, ac occupationibus Deo ab ipso impendendis, locum non inueniret; eorum nihilominus Episcoporum exercitijs insigniter commendatis, qui vtrique parti & Deo, & proximis, in suis secularibus quæstionibus decidendis, satisfacere potuissent. Neque enim Synesius Christi, & eius Apostoli

Pauli expositam doctrinam ignorabat, plus ab Episcopis, quàm ipse præstare optabat, expetendum.

Adnotetur hinc tertiò, illam Synesij distinctionem, scilicet, opus esse Præfecto, vel opus esse Deo, si rectè consideretur, fuisse ad propositum, quasi quamdam subtilem, & Metaphysicam, aut cum melancholico spiritu coniunctam theoriam. Nam quia quando Christiano fratri opus erat Præfecto, ac Præside, in suo sæculari discutiendo negotio, tùm maximè opus erat Deo: idcirco Christus, & per eum loquens Apostolus, voluerunt ad Ecclesiæ Prælatum, quasi ad Deum, in hisce quæstionibus esse confugiendum: (cùm de Prelatis his scriptum sit: [Ego dixi dij estis.] Psalm. 81.) vt legis Christianæ maiestas, & excellentia refulgeret, quæ diuina ordinatione prouiderat, vt caussæ illæ seculares breuiter, cum æquitate, & charitate, ab Episcopis, & Ecclesiæ Prælatis, vel à Christianis bonis viris, per eos assignatis, discuterentur: quæ, apud seculares ciuilis Potestatis iudices, essent, vix multo labore præcedente, multo etiam tempore terminandæ.

Ponderetur quartò exemplum, de prisco seculo, à Synesio adductum; in quo apud Ægyptios, & Hebræos primò, in eamdem personam, & sacerdotis & Regis, seu Ducis munera concurrebant, quæ postea fuerint à Deo in diuersas secreta personas, ad legis gratiæ, & noui Testamenti, sanguine Christi mortui, & postea perpetuò viuentis, consecrati, comparationem, non tenere. Haud enim eadem fuit ratio gratiæ Christi præstitæ, vel præstandæ: nam olim fidem Christi venturi profitentibus, cùm ad mensuram Spiritus sancti donaretur gratia, adueniente temporis plenitudine, Christoq; nobis à Patre dato, quomodo cum illo non omnia nobis donaret? Certè charitas eius diffusa fuit, in Apostolorum, & Prælatorum Ecclesiæ cordibus, per Spiritum sanctum illis cælitus missum: vt primitias illius habentes, & precibus vacare potentes essent, Deo quotidianis eas ab illis exactionibus petente, & precibus subditorum attenderent, secularia negotia, per ipsos componi, postulantibus. Sic ergo eos Christus voluit ex charitate Dei, orationibus interesse, vt rationibus Christianorum fratrum, ex eorum charitate, non deessent: certos eos reddens, se illis os, & sapientiam daturum; os, quò, Deo quasi coniuncti & mente, & corpore, diuinas illius laudes personarent: sapientiam, quò, hominibus quasi coniuncti misericordie in visceribus, eorum discussioni secularium caussarum præualerent. Et hæc est etiam iustitia illa abundantior, quàm Phariseorum, & scribarum fuisset, à Christo Domino, Matth. c. 5. Apostolis commendata. Hæc est etiam gratia abundans Christi, ab Apostolo sæpius commemorata: est item iustitia nouæ legis excellentior, ac gloriosior legis antiquæ dispositionibus: de qua idem Paulus, 2. ad Corinth. c. 3. scripsit: [Nam si ministratio damnationis in gloria est, multò magis abundat ministerium iustitiæ

in gloria.] Hinc Augustinus, loco vltimo citatus, postquam, secundùm inferiorem rationem, seculares has deplorauerat occupationes, iuxta superiorem, quasi seipsum corrigens, ac imbuens gaudio, dicebat: [Quem tamen laborem non sine consolatione Domini suscipimus, pro spe vitæ æternæ: vt fructum feramus cum tolerantia; serui enim sumus eius Ecclesiæ.]

Intelligatur quintò, nihil esse faciliùs, quàm Rhetoricè de hac materia declamare: & hanc ornare eloquentiæ floribus propositionem, à Synesio, Epist 57. prolatam, scilicet: [Ciuilem virtutem iungere cum sacerdotio velle, est miscere omninò non miscenda:] Quis enim ignorat, simili consideratione Cęsares, Principes, sacrosq; Canones Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Monachis, & alijs Ecclesiasticis personis, vacationem, & immunitatem à pluribus secularibus personalibus negotijs, & muneribus dedisse? ne essent, videlicet, circa diuina officia desides, ac humano more, (quod dixit Synesius) diuinum opus perageretur; immo vt, omnibus alijs derelictis, Dei Omnipotentis ministerijs inseruirent. Vbicumq; terrarum Christi nomen colitur. vt liquet ex Constit. Iustiniani, l. Generaliter sancimus. 52. C. de Episc. & Cler. datæ sunt ijsdem immunitates à tutela, curatela, &c. vt & in c. Generaliter. 16. q. 1. c. Si cupis. c. De pręsentium. & c. Placuit. & c. Monachia Monasterio. ibi: c. Episcopus. 88. d. extra. per totum tit. Ne Cler. vel Monach. secul. neg. se immis. 21. q. 3. per totam. cap. 6. nouel. 123. C. de sanctiss. Episc. Hæc certè sunt loca communia, & quæ nullus, vel secularis, vel Ecclesiasticus, modò, quid ad cuiusuis status munia perfectè præstanda opus sit, intelligat, ignorabit. Et quid opus est, vel Synesio, vel quocumq; alio, vel Rhetore, vel Philosopho, aut Theologo, aut Politico, contra Ecclesiasticos, vt solos intra suos se contineant limites, declamante? Vnus pro omnibus Apostolus intonat Paulus, 1. ad Timoth. c. 2. dicens: [Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus.] Terribilis, sicut breuis, propositio: immo quæ non solùm Synesij videatur mentem, & doctrinā, confirmare, verùmetiā totius à nobis, immò ab ipso Apostolo, & ab ipso Christo etiam supra alta, erectæ fabricæ, de Episcoporum potestate iudiciaria, circa seculares Christianorum caussas, fundamenta conuellere.

Aliter tamen omnis se res habet: Spiritus enim sanctus sibi similis, quæ supra docuit, hic confirmat; & Apostolus ipse voluit Christi Domini, & prænarrati textus proprij, proprius existere Commentator. Aliud est ergo, (quod optamus maximè animaduerti) aliquem Ecclesiasticum, à Christo Domino, & ab Ecclesia eiusdem sponsa, negotijs decidendis secularibus implicari, aliud longè est, aliquem Ecclesiasticum, seipsum negotijs tractandis secularibus implicare. Et quidem quod ad verba formalia Pauli pertinet, Græco idiomate sic loquitur: [Nemo militans

Deo ἐμπλέκεται, idest, implicatur negotijs secularibus : [quod verò ad sensum spectat, optimè Latinus interpres, [implicat se,] transtulit: quasi vice commentarij, de illo absque dubio Apostolum loqui insinuans, qui neque à Christo, neque ab eius Ecclesia vocatus, dum Ecclesiasticis, ac religiosis munijs obeundis inhærere debuisset, secularibus se immiscet, ingerit, intrudit, adeò, in sacris citatis Canonibus, reprobatis. Accedant igitur Ecclesiastici docti, & pij intrepidi, Principum secularium, quoties eis vsu fuerit, (erit autem sæpius, si sapiunt, vt diximus,) consultationibus dirigendis; non Aristotelicam, non Liuicam, non Tacitam spirantes Politicam consulendi rationem; sed expressam Dei legem, quæ consiliorum gubernaculum est futura. Accedant hausto alto, idest, ex Scripturæ sacræ, & Euangelij fontibus deriuato, spiritu ciuili, non vili, quæ sua sunt, non quæ Principum quæsituri. Accedant Christi IESV, qui manet heri, & hodie, & in perpetuum; gloria, non suo tristi, esu, quem destruet Deus, consilia metientes; & nihil dubitent, Apostoli Pauli textu dicto non comprehendi: immo certò sciant, tunc se, vt bonos milites Christi IESV, bonam militiam certaturos, cùm à cælestibus proprijs otijs obtenta missione ad tempus, malitiæ præsentis diei, quæ, jam non sibi sufficiens, dies posteros conatur inficere, ciuilibus suis sanis consilijs, condescendant occursuri.

Obseruetur hinc sextò, propter Synesij præfatam propositionem, & aliam Nicephori Gregoræ lib. 3. Histor. dicentis: [Non enim spiritualis contemplatio, & ciuilis administratio, vt plurimum, inter se junguntur;] aliquos Ciuilis doctrinæ Tractatores, contra aliorum meliùs sentientium placitum, sensisse, Principum consilijs haud interesse debere viros sacros, religiososque, hoc est, legis eius peritos: quasi, qui sint ad deliberandum de ciuilibus, ac secularibus imperiti. Et quidem si hæc quæstio inter Ethnicos actitaretur, præjudicata sententia, ij caussa caderent; Plinio in Panegyr. sic rem decidente: [Nihil rectè, nihilque prouidenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicari:] Vnde fit consequens, ad auspicata consilia, eos, qui à Deorum secretis essent, eorum, videlicet, sacerdotes, cultores præcipuos, & ministros, fuisse in primis conuocandos. Attamen cùm quæstio Christiani status Politicam tangat rationem, meminerint, oramus, Principes Christiani, Cyprianum in Epist. sic breuiter docuisse: [Consiliorum gubernaculum, lex diuina.] Ergo viros sacros, qui eam explicare norint, vt consilijs adhibeant suis est necesse: docente Ecclesiastico c. 37. [Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelsis.] Quis ergo damnet, quasi inutilem, illam mixturam, quia ex viris, & secularibus, & Ecclesiasticis selectis consilium Christiani Principis coalescat: nisi qui velit eum, in deliberando à lege Dei insigniter aberrare? Quod si Ecclesiasticorum patrocinium, vt Monachi

susciperemus, nihil indignum à nostro gereremus instituto. Haud tamen illo egent homines à Christo, & Apostolo Paulo selecti, quibus concrederent vniuersæ Ecclesiæ ciuilia, ac secularia negotia iudicanda. Hi certè non erunt idonei, qui consiliis intersint Reipublicæ, qui Principum adhibeantur consultationibus, qui rogari de rebus ciuilibus mereantur?

Timent nihilominus aliqui ex pientioribus, ne Ecclesiastici, ac religiosi viri, distracti terrenis curis, cælestia deserant; cùm potiùs deberent sperare, quòd, ad districtos terrenis curis Principes, cælestia deferant, quæ suis consultationibus certam securitatem, ac præclaram afferant dignitatem. Metuunt etiam, ne terrena ipsa (cùm sit aliud illorum munus) satis commodè, aut decorè ab eis sint administranda. Quibus, cùm rationibus multis, & præcipuè cùm infinitis possemus satisfacere exemplis Ecclesiasticorum, qui res magnas, magnè, magni ipsi confecerunt: legant precamur, solùm quid temporibus difficillimis, Gregorius Papa VII. noster olim Monachus Benedictinus, pro Ecclesia, contra Imperatorum effecerit furias: & quid nudiustertius Pius Papa V. ex Dominicana quondam familia, contra Turcarum gesserit effrænem potentiam. Legant quid Bernardus, etiam Monachus noster, Abbas primùm, tota Hispania Monastico splendore celebris, Monasterij Regij SS. Facundi & Primitiui, & postea Archiepiscopus Toletanus seculo Ildefonsi Regis VI. & Franciscus Cardinalis Ximenez Cisneros Minorita primò, & deinde eiusdem Toletanæ Ecclesiæ Archiepiscopus, præcedenti seculo, bello paceque mira patrauerint: & videbunt, an commodè & decorè, cũ opus est, terrenę res ab Ecclesiasticis administrentur. Sciant interim vniuersi Principes seculares, plura eorũ imperia postquam Ecclesia respirare cœpit, Ecclesiasticorum fuisse consilijs, ope, opibus, & manibus firmata, eorumque publicas res, armis etiam tutatas, moribus ornatas, emendatas legibus: vti tàm ex profanis, quàm ex Ecclesiasticis constat Historijs, & ex sanctis Concilijs; & Prouincialibus præcipuè: in quarum, quorumque lectione parùm, & in electione minimùm, esse versatos oportet, nouos quosdam Politicos Principum laicorum Monitores, qui ab illorum consultationibus, Ecclesiasticas personas, & maximè rerum vsu exercitas, & cum eis legem Dei, immò ipsum Deum, ipsi insigniter Athei, & optant, & cohortantur exulare.

Diluitur quædam obiectio.

VT tamen vnde digressa est, nostra reuertatur oratio, scrupulum eximamus ex lectoris mente oportet: qui nos arguet forsan inconstantiæ: dum ex Ambrosio, ad Episcopos hanc iudiciariam potestatem Ecclesiæ ostendimus pertinere; ex Chrysostomo ad Sacerdotes ex

Clemente, & Anacleto ad quosdam iudices ab Episcopis constitutos; quæ varietatem arguere videntur; ac non firmum in Ecclesia iudiciorum secularium fuisse tribunal constitutum. Cui obiectioni respondemus, quomodocumque in praxi, vsu, & exercitio se res habuerit, hoc iudicium, à Christo Ecclesiæ Prælatis fuisse concessum, & contributum. Cùmque nascentis Ecclesiæ initio, Presbyteri maiores natu illius eodem ferè, quo Episcopi, gauderent honore, ac Prælati in suis parœcijs ceterorum existerent Christianorum, hanc iudiciariam potestatem exercebant. Deinde Episcopi, vt quibus haud vacaret moli tantorum interesse secularium negotiorum, dispartitis curis, in Presbyteros, Diaconos, & Archidiaconos eam solicitudinem diuiserunt. Vltimo quid mirum, quòd vbi pondere negotiorum premebantur, Deum timētes, & qui odissent auaritiam seculares, qui seculares deciderent quæstiones, Iudices assignarent? quod cùm ex Ecclesiæ, & eius Prælatorum fieret commissione, iudicium hoc, Ecclesiasticum, oportuit, semper existimari. Sed tertia parte inferiùs longiorem de hoc sermonem instituemus.

Ecclesiasticorum hoc iudiciarium tribunal adhuc ostenditur.

CVM plura verò possemus adducere sanctorum Patrum, ac Scripturæ sacræ Interpretū, & præcipuè huius Paulini loci, 1. ad Corinth. cap. 6. ne tædio lectori simus, hoc ex illis omnibus tamdem colligimus: Episcopis impositam fuisse præcipuè necessitatem, caussas quascumque Christianorum suarum Dioeceseon cognoscendi, & fine debito per se, vel, à se nominatos iudices, terminandi: si eorum iudicium dicti fideles postularent. Cui doctrinæ inhærēdo Patres in concilio Triburien. anno Domini 895. celebrato, cap. 21. sic statuerunt: & habetur, 2. q. 5. cap. [Si quis Presbyter contra laicum, vel laicus contra Presbyterum, aliquam habet querimoniæ controuersiam: Episcopo præcipiente, sine personarum acceptione, finiatur.] Quo loco Glossa, verbo, præcipiente. Sic habet. [Sed quare hic actor non sequitur forum rei; contra id 11. q. 1. Experientiæ. & C. de iurisd. omn. iud. in l. Iuris ordinem? Sed dic quòd loquitur secundùm tempora, quando omnes caussæ determinabantur ab Ecclesia; vt 11. q. 1. Relatum. & q. 3. Cùm apud.] Qui Canon, scilicet, Relatum. vt supra diximus, est Alexandri I. super quem Glossa, verbo, Christianorum. sic ait; [Hoc obtinuit, secundùm primitiuum statum Ecclesiæ: vt 2. q. 5. Si quis Presbyter. & 95. d. Ecce. Vnde adhuc secundùm legem, si iudex secularis est suspectus, Episcopus ei adiungitur; vel caussa transfertur ad iudicem Ecclesiasticum: vt in Authent. vt dif. in §. si tamen. Collat. 9. In criminalibus caussis tamen, scilicet, sanguinis, non sunt Clerici iudices: 32. q. 6. His à quibus,]

Vbi minimè prætermittendum est, hanc praxim, lites inter Christianos dirimendi, appellatam fuisse, IVS APOSTOLICVM:

Immò

immò cùm eiusdem occasione, negotium quandoque partes facesserent ijs iudicibus Ecclesiasticis, quasi suas, in iure reddendo, non integras præstitissent partes; Concilium Africanum, sub Bonifacij & Cælestini summ. Pontificum habitum temporibus, sic Can. 26. statuit, ab Imperatoribus postulandum: & est Canon notatu dignissimus.

Petendum etiam: vt statuere dignentur: vt si fortè in Ecclesia quamlibet caussam, IVRE APOSTOLICO Ecclesijs imposito, agere voluerint: & fortasse decisio Clericorum vni parti displicuerit: non liceat Clericum ad iudicium deuocari eum, qui cognitor, vel præsens fuerit. Et nulla ad testimonium dicēdum Ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.]

Ex eodem Paulo prædicta roborantur.

ADHVC tamen, hanc in Ecclesia esse iudiciariam potestatem, ex ipso Apostolo probatur, qui alludens certissimè ad illum Psalmi 44. locum, hanc Christi, & eius Ecclesiæ potestatem innuentis, dum ibi dicitur, [Virga directionis, virga regni tui;] & sciens huius virgæ duplicem esse vsum, alium ad vlciscendum, alium verò ad docendum: iuxtà primum sic ipsos Corinthios. 2. Epist. c. 10. alloquitur: [In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam:] & in hac 1. Epist. cap. 4. [Quid vultis? in virga veniam ad vos:] iuxta secundum verò statim subdit, [an in charitate, & spiritu mansuetudinis?] De quibus locis, & similibus, quia aliquis ea, ad meram spiritualem eius potestatem, posset detorquere, cùm de eis inferius agemus, adhuc plurimus redibit sermo, veritatem conclusionis confirmaturus.

Locus Euangelij, [Si peccauerit, &c.] ex Paulo Apostolo explicatur.

VLTIMO, idem Apostolus interpres accedat loci Euangelici, ex Matth. cap. 18. Ad Galat. enim scribens cap. 6. sic eos exhortatur. [Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite huiusmodi in spiritu lenitatis: considerans te ipsum; ne & tu tenteris: Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi.] Præoccupatum inducit Paulus Christianum fratrem in delicto, Græcè, προληφθῇ, id est, si frater præsumitur, & existimatur esse in aliquo delicto, coniecturis, quæ id suadeant vehementibus accedentibus; nolite statim illum, vel traducere, vel acriter obiurgare; sed qui spirituales estis, huiusmodi leniter, ac mansuetè instruite, similis proprij possibilis lapsus memores. Vel is omnino est sensus, ex verbo Græco hic apposito, καταρτίζετε, quod significat, hominem, animo perturbato, componere, ac sibi restituere. Si aliquis frater, antequam cauere valeat, in delicto fuerit deprehensus, [*cogido con el hurto en las manos,*] dicitur Hispanè, vel, [*cogido entre puertas;*] Ita-

licè [*colto all'improuiso,*] nolite duriter illum reprehendere ; sed potiùs in spiritu lenitatis eum componite, qui estis spirituales Patres, ne acerbiùs obiurgatus, mentem, animumque despondeat : quo pacto, altero alterius onera sufferente, lex Christi est à vobis adimplenda.

In quo loco ad nostrum intentum, primò notandum est, Apostolum Paulum, nedum fratrem actu delinquentem, sed etiam illum, de quo, vehementi suspicione delictum præsumebatur; docuisse, leniter, ex charitate, corripiendum : vel omninò, si fuisset actu in delicto inuentus, quasi non inuentus : vt qui voluisset præcauere, tamen non potuisset, quin aliqui fratres iniquum eius rescirent, & deprehenderent factum, ex eadem charitate mansuetè, dixisse, corripiendum : ita tamen, vt hæc correptio ad spirituales Patres pertineret. Et meritò quidem, nam cùm res neque esset secreta, aut fratris aduersùm fratrem singularis, vnde primæ scalæ Dominicæ ordinationis, scilicet, [corripe eum inter te, & ipsum solum,] non erat locus : sed neque secundæ, vt scilicet, vnus, vel duo, de re deliberarent arbitri : quia præsumptum solùm delictum esset : vel quia eo modo commissum, vt leni obiurgatione superioris Prælati potiùs, quàm, vel arbitrantium iudicio, vel alia maiori punitione, fratris emendatio sequeretur : dicti superiores Prælati soli talem delinquentem, in spiritu mansuetudinis, obiurgarent.

Secundò est aduertendum loco verbi, spirituales, Græcè habere, πνευματικοὶ, quod est verbum ab Apostolo, & Ecclesia factum singulare, ac conceptum : per quod sacrum mysterium Sacramentalis auricularis confessionis, & Prælatorum, ac Superiorum in Ecclesia auctoritas nosceretur. Vocabantur enim Confessarij, quos nunc Patres etiam spirituales Hispanè vocamus, Pneumatici : vel ab effectu, quasi qui spiritum Christi in se haberent, quo insufflauit super Apostolos, cùm illis remittendi peccata contulit potestatem, Ioan. cap. 20. ad peccatorum, sibi confitentium, remittenda crimina : vel Pneumatici dicebantur à caussa ; videlicet, quia ad abluendas sordes animarum filiarum Sion, ex Isaia cap. 14. & sanguinem conscientiarum Iesuralem lauandum, de medio eius, iudiciosa, ac insigni charitate, spiritu scilicet iudicij, & spiritu ardoris, sicut indigebant, vtebantur. Hæc ex Basilio Magno constant, qui illud, [Alter alterius onera portate,] quasi sit idem ac illud Iacobi Apostoli in sua Canonica cap. 5. [Confitemini alterutrum peccata vestra :] de confessione intellexit etiam Sacramentali, asserens verbum βαστάζετε, quod Latinus explicuit Interpres, portate, significare item, tollite, vel auferte, & facere sensum, alter alteri onera peccatorum, per Sacramentalem tollite, vel auferte, absolutionem : sed hoc Pneumatici, id est, Confessarij, ac spirituales Patres ad id deputati. Item Pneumatici dicebantur Presbyteri, in Ecclesia sapientes homines ad hoc electi munus, vt iuxta Apostoli præscriptum ad

Corin-

Corinthios, sapienter caussas Christianorum iudicarent.

Tertiò est obseruandum iam strictè ad locum Euangelij, de quo est hucusque actum: eumdem Basilium, sic ex hoc loco Pauli, illum explicare, Interrogatus enim, Interrog. 178. [Quid est, alter alterius onera portare; & sic adimplebitis legem Christi? & qualem legem adimplebimus, si hoc faciamus? ait: Hoc inter nos onus vicissim alij ab alijs tollimus, atque amputamus: quotiescumque operam damus; vt resipiscant, qui peccant. Legem autem Domini adimplebimus, qui dicit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam; ex Luc. cap. 8. & nobis, quid faceremus lege illa, precepit, cùm dixit, Matth. c. 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.]

Idem Basilius Interrogat. 47. interrogans, [An aduersus peccantes dissimulatione vti conueniret? sic ait. Sanè, quòd hoc fieri non debeat, perspicuum est, ex præceptis Domini, qui, in veteri Testamento, dixerit: Correptione corripies fratrem tuum: & non sumes propter illum peccatum. In Euangelio autem Matth. cap. 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te, & ipsum solum; si te audierit lucratus eris fratrem tuum, &c.] Et statim adhibitis exemplis Achan furis, & eorum, qui cum eo perierunt, Iosue cap. 7. & Heli Sacerdotis, 1. Reg. cap. 2. non meritas pœnas de filijs peccatoribus sumentis, ideoque morte puniti, &c. addit infra. [Quod si aduersus eos, qui sceleris auctoris conscij non fuerant, Dei vehemens adeò ira exarsit, quid de ijs dicendum est, qui, & conscij sunt, & tacentes dissimulant? Qui, nisi ea præstiterint, quæ ad Corinthios scripta sunt, his verbis, 1. cap. 5. Quare non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit? & quæ deinceps ipsos fecisse, idem Apostolus, testatur; scilicet Epist. sequenti, cap. 7. Ecce enim hoc ipsum secundùm Deum contristatos esse vos, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam? Hi, inquam, nisi hæc omnia præstiterint, prorsus periculum est, ne nunc etiam omnes simile exitium incurrant: vel eò grauius etiam, quò grauius peccat is, qui Dominum spernit, quàm qui legem Moysi irritam fecerit, ad Hebræ. cap. 10. & qui idem audet cum eo, qui, ob eamdem caussam, ante damnatus fit: septuplum enim vltio data est de Cain, de Lamech vero septuagies septies, qui in simili peccato lapsus fuerat.]

Quartò est ponderandum, ex Basilio colligi manifestè, Christum Dominum hanc legem Ecclesiæ instituisse, vt primò omnium in quacumq; quorumcumque peccatorum expiatione facienda, si aliæ circumstantiæ non sint impedimento, per secretam admonitionem, frater deuians à lege Christiana, ad viam reducatur; deinde, si illa non sufficiat, sapien-

tes arbitri illum reducant: tertiò, si neque hoc successerit, Ecclesiæ Prælatis negotium omne dicatur: vt de illo, cum facultate, ac potestate iudiciaria, pronuncient: & delinquentis obedientia subsequuta, caussa sidat: inobedientem verò seiungant, per excommunicationem, à piorum cœtu: vel congrua alia vrgeant castigatione; vel omnino ad secularem eum liceat deferre Magistratum, pœnis, si oportuerit, corporalibus coercendum: & tamdem habemus, hoc esse alterum Christianum alterius onera portare, & legem Domini per Matth. cap. 18. explicatam, adimplere, & Politiam, sacram ac iustam ab eo institutam, vsu, & praxi solemniter venerari.

Pro Ecclesiasticis, circa iudicia secularia occupatis, ex officio.

VLTIMO sit hic considerandum, non solùm nimium esse delicatos, & morosos censores, verumetiam esse duros, ac proteruos legis Euangelicę detortores, eos, qui prætextu pio, in facie, intus tamen astuto, ac reuera malitioso, Ecclesiasticos, prorsus à secularium negotiorum, arcendos esse docent, tractatione. Legem enim Christi tunc impleri docet Paulus, explicantibus Ecclesiæ Doctoribus, cùm illud præscriptũ apud Matthæum statutum, [Si peccauerit in te, &c. à Christianis opere exerceetur: quo statuto insignis illa doctrina, vt Pastores Ecclesiæ negotia, etiã secularia, suis expediant ouibus, eo modo, quo diximus, & infra dicemus, & vt oues eos, in suis discutiendis difficultatibus, adeant, continetur. Qui sunt ergo, precamur, audiendi? hi noui Aristarchi, Ecclesiasticos, ad sola Ecclesiastica munia peragenda, remittentes, an Christus, qui terrenarum etiam dirimendarum quæstionum onus, certa ratione, illorum imposuit humeris sufferendum? Quod vidimus in Concilio Africano appellatum fuisse, IVS APOSTOLICVM ECCLESIIS IMPOSITVM. Certè crediderimus, Christum Dominum esse auscultandum, qui sua lege, nihil iniunxit vnquam alicui statui, seu personæ impossibile, aut cum inconuenienti graui coniunctum. Vnde ipse illam, iugum suaue, & onus leue, nuncupauit, Matth. cap. 11. & ipsius mandata grauia non esse, affirmat Ioan. 1. cap. 5. & de lege ea verè prædixerat regius Vates, Psalm. 18. [Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis: iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum illuminans oculos.]

Non equidem negamus, sub hisce aquis, Gyganes quondam gemuisse. Sic Moses ad Deum clamabat, Numer. cap. 11. [Non possum solus sustinere omnem hunc populum: quia grauis est mihi.] Sic Dauid rex negotiorum oppressus pondere, Psal. 54. optabat, [Quis mihi dabit pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam.] Sic legimus Augustinum, & alios sanctos Prælatos, occupationes secularium negotiorum deploran-

tes:

tes. Interim tamen neque Moyses sibi deerat, quin inter populi nego-tiorum explicandas operas, cælestis cum Deo conuersationis dulcedine frueretur: neque Dauid intermittebat, quin media nocte consurgeret, ad Domino confitendum; neque Augustinus, & alij sancti Prælati Ecclesiæ, suis congruis temporibus, Rachelis contemplatricis amplexibus priuabantur. Doleant ergò, ac defleant sancti Ecclesiæ Prælati, se hisce terrenis negotijs occupari, quasi à cælestibus integrè curandis otijs abstrahantur: id admittimus, id laudamus: vellent tamen illis dare missionem, id non admittimus: immò vituperatione dignum existimaremus, eorumq; fore ingentem pusillanimitatem, immo diffidentiam incusandam: vt qui non crederent, Deum, (in quo numquam Ecclesiæ Prælatis defuit,) & ipsis illud onus imponere, & ipsummet gratiæ suæ adiutricis medio, maiorem partem oneris suis humeris supportare. Quid prædictis alias posset obstare, vel præsentis seculi deterioris occasione, vel ob statuum Ecclesiastici, & secularis quandoque instantem, in suis functionibus obeundis, desidiam, vel negligentiam, non ponimus: nihil disputamus de facto: legem tantùm Euangelicam, esse affirmamus illam, conclusionis ergò, in superioribus explicatam.

Sacerdotes apud Gentiles erant Iudices.

HABEMVS ecce ex Euangelio, & Apostolo Paulo, & Patribus, in Ecclesia hanc Politicam fuisse à Christo institutam viuendi normam: vt negotia Christianorum quæcumque inter ipsos, ac tandem per eorum Prælatos, iudicari possent. Et quid mirantur hoc seculares Principes, eorumque Consiliarij? quid frontes contrahunt? Atheniensium Rempublicam, sapientum videlicet, & potentum, rogamus, considerent; in celebri enim illo, omnium calculis approbato, iudicio, apud Areopagum, Sacerdotes itidem iudices erant: ac summus eorum Sacerdos, rogans singulorum sententias, suffragia colligebat: quod constat expressè ex ipsorum decreto, à Iosepho, Antiq. lib. 14. cap. 16. recitato. De Druidis, Gallorum sacerdotibus, sic refert Cæsar, Commen. de bello Gallico lib. 6. [Magno hi sunt apud eos honore, nam ferè de omnibus controuersijs publicis, priuatisque constituunt; &, si quòd est admissum facinus, si cædes facta, si de hæreditate, si de finibus cōtrouersia est, ijdem decernunt, præmium pœnasque constituunt.] Et paulò post: [Hi, certo anni tempore, in finibus Carnutum; quę regio totius Gallię habetur media, consident in loco consecrato; huc omnes vndique, qui controuersias habent, concurrunt, eorumq; iudicijs, decretisq; parent.] In Romana Republica, quæ legibus fuit alijs ornatior, sicuti celebrior, quantum fuerit Augurum ius, (qui Prophetis, ac sacratis Deo hominibus in Hebræorum Republica, & nostra etiam Christiana, respondebāt,) præ Magistratibus ceteris, Cicero 2. de Legibus luculenter hisce verbis

declarat: [Maximum autem, & præstantissimum in Republica ius est Augurum, cum est auctoritati coniunctum. Neque vero hoc, quia sum ipse Augur, ita sentio: sed quia sic existimare nos est necesse. Quid enim maius est, si de iure quærimus, quàm posse à summis Imperijs, & summis Potestatibus comitia tollere? Concilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid magnificentius, quàm posse decernere, vt Magistratu se abdicent Consules? Quid religiosius, quàm cum populo, cum plebe agendi ius, aut dare, aut non dare? Quid legem, si non iure rogata est, tollere?] His similia plura habet ibi Cicero, & Orat. de domo sua, qualeetiam esset Pontificum ius, demonstrat coram eis, contra Clodium, perorans: & de Aruspicum responsis eosdem habuisse, iurisdictionem, quamdam ciuilem attestatur.

Apud Hebræos erant Iudices Sacerdotes.

HEBRAEORVM Rempublicam, lege diuinitus data, optimè constitutam, etiam post introductos Reges, certum est habuisse, magnum illud Septuaginta duorum seniorum Iudicum Concilium, à tempore Mosis, quod Sanhedrin dicebatur, cui Sacerdos & Pontifex præsidebat, eiusq; erat munus, & officium, de lege, Rege, & Propheta iudicare. Quamobrem Herodes maior, maiorem non ferens, si illud Concilium, ex Iosepho, Antiq. lib. 14. c. 17. non præsumpsit penitus antiquare, at grauioribus ex illo amotis Consiliarijs, viles alios in eorum locum subrogauit. Hæc modò, ad intentum, ex Hebræo regimine retulisse sufficiant: de quo vberius varijs locis, est à nobis infra pertractandū.

Primum Consectarium ex prædictis notandum.

HABEMVS primò ex his tandem cum Socrate apud Xenophontem, lib. 4. de illius factis, & dictis: Quod ab omnibus gētibus obseruatum est, id omninò à Deo sancitum esse. Vnde si nulla exstaret in sacris Codicibus de præfatis scripta lex, ex tot sapientum Nationum, in sacerdotum auctoritatem, conueniente iudicio, iudiciaria sacerdotum Christianorum potestas, Diuino iure concessa, plenissimè probaretur. Benè tamen factum est, cùm Christus Dominus noster Legislator, clarissimè, ac manifestissimè voluit illam in Euangelio perpetuæ memoriæ consignare: ne vltimis hisce calamitosis temporibus, apud Principes seculares, iurisdictionis, ac imperij auidos, solùm ex consequentijs, exemplis, & similibus, aut ex verosimilibus rationibus, iudiciaria Ecclesiasticorum tanta potestas dependeret.

Obiectioni cuidam respondetur.

VNVS ex prædictis adhuc scrupulus videbatur superandus; quid videlicet, tunc opus esset facto, si Prælati Ecclesiæ in hac admi-

nistran-

nistranda iudiciaria præfata potestate, ea abuterentur? neque se eos præstarēt, quales optat Apostolus, 1. ad Timoth.c.3. & alibi: sed percussores, & vagos per reliqua vitia, quæ ibi enumerat, exhiberent. Respondemus tamen, hoc, nullo modo, ad nostrum præsens spectare institutum; vsus Ecclesiæ, & eius ministrorum expendimus, abusus non expandimus: de quibus, si placuerit, aliquid intelligere, consulat lector Origenem homil. 14. in Leuiticum, & Hieronymum in Ezechielem, c.34. Infra tamen aliqua hoc argumentum attingentia deducemus.

Consectarium secundum notandum.

CONSTAT secundò, ex superioribus, Ecclesiam, & eius Politiam esse ædificationem constructam in Christo, ex Matth.cap.17. & ad Ephes.c.2. in qua, ne Christiani essent paruuli fluctuantes, & circumferrentur omni vento doctrinæ, siue dæmoniorum, siuè Hæreticorum, siue Principum leges iniquas contra Christi præcepta condentium, vel de facto mores hominum bonos corrumpi tolerantium, dedit Ecclesiæ suæ ad Ephes.c.4. Apostolos, Euangelistas, Prophetas, Pastores & Doctores, quorum ministerio ædificaretur in corpus eius; donec omnes fideles cresceremus in virum perfectum. Quibus Pastoribus & Doctoribus sic ab omnibus obediri voluit: vt ex Luc.c.10. qui eos audiret, Christum audiret, qui eos sperneret, Christum sperneret: & qui illis, vitia Christianorum quæcumq. corrigentibus, & iudiciaria Euangelica dicta potestate, vindicantibus, non obtemperaret, quasi Ethnicus, & publicanus à ceteris haberetur.

Confirmatur ultimo Conclusio.

ASSIGNATAM loci Euangelici, Matth.c.18. explicationem esse germanam, immo communi vsu & praxi in Ecclesia receptam, hac tandem euidentissima ratione confirmamus; quòd plures Reges & Principes Catholici, plures Christiani nobiles, & genere illustres, & infinitus vtriusque sexus Christianorum numerus, ab initio nascentis Ecclesiæ, ad nostra vsque tempora, caussas grauissimas, grauiores, & graues, seu etiam minores, de quibus inuicem non conueniret, Christianis viris prudentibus arbitrandas, seu Prælatis Ecclesiæ terminandas, charitate, & iustitia, Christianaq; æquitate commiserunt, & quotidie committunt; Hoc autē hinc oriri fateamur necessum est, quòd lex Christiana scripta in cordibus nostris, iuxta quintum Principium, sit ea, quam referimus, hoc loco Christum, & postea Apostolum Paulum, ab ipso institutum, docuisse. Et ad hanc Christi doctrinam se conformauerunt Arcad.& Honor. Imperator. in l. Si qui ex consensu. & in l. Si quando. C. de Episc.aud. rescribentes, Seculares propagantes iurisdictionem Episcopi, teneri eius iudicio stare. Quod idem plenius constituit Theodos. Imper.

vt in c. Quicumque, & in c. Omnes. 11. q. 1. & à Carolo Magno postea renouatum, & confirmatum fuit, c. Volumus. ead causs. & q.

Et vt Innoc. c. Nouit. de iud. arguit ab hac lege, nõ vt confirmet eã, sed vt ostendat, quantam affectionem Imperatores habuerunt erga sacerdotium, vt inquit Gloss. d. c. Quicumque. sic nos ab ea arguimus, ad demonstrandum, legem tam liberalem, in hac materia, à seculari editam Potestate, omninò à legis Christianæ dictamine, & Christi hac doctrina iuxta dictum Principium, dimanasse. Et illam fuisse prioribus illis felicibus Ecclesiæ seculis, immo & succedentibus medijs, in manuali praxi, id valdè declarat, quòd S. Isidorus in Epist. ad Ludefredum, & refertur 25. d. Perlectis. & adducitur ab Innocent. III. de Officio Archidiaconi. c. 7. Archidiaconi describens officium, sic inter alia subdit: [Solicitudo quoque Paroeciarum, & ordinatio, & iurgia ad eiusdem pertinent curam.] Quibus duobus in locis Glossa verbum: iurgia, minus aptè explicuit: nam intelligenda sunt, videlicet, omnium Christianorum suæ Parœciæ; non solùm autem Ecclesiasticorum, de quo exstat Canon expressus 57. Concilij Nicæni. Immo hoc habet fundamentum in ea lege, quam Clemens in illa Epist. ad Iacobum fratrem Domini, & refertur 93. d. dixit se à Petro accepisse de Diaconis, dum ait [Diaconi Ecclesiæ, sunt tamquam oculi Episcopi, oberrantes, & circumlustrantes verecundè actus totius Ecclesiæ, & perscrutantes diligentiùs, si quem videant vicinum esse præcipitio, & proximum esse peccato, vt referant hoc ad Episcopum; & commoneri ab eo possit is, qui in præcipitium lapsurus est, & reuocetur, & non corruat in peccatum.] Item eadem Epist. habetur, vt Christiani ab Episcopo nominati ad solicitudines seculares suscipiendas, inter quas erant præcipua pars ordinariæ controuersiæ, à Diaconis discant, quod ad id obeundum munus ignorarint: & refertur. cap. Sicut enim. 11 q. 1. Sed de his Theodosij, & Caroli Magni legibus, infra redibit longior sermo. 10. probatione sequentis Conclusionis, & 3. par. 3. argumento principali contra primam Conclusionem.

Argumenta duo ex Euangelio soluuntur.

POSTREMO non obstat si explicationi huius loci opponatur, Luc. c. 12. fratrem quemdam Christo, contra iniustum fratrem, supplicasse; vt illum iuberet ab iniuria desistere: nihilominus ab eo fuisse illius reiectam supplicationem: qui tamen factis prælucebat semper ei, quam spargere doctrinam nitebatur.

Quia respondetur, partem læsam hic Christum, tamquam proprium iudicem compellasse, dicendo: [Magister, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem:] idest, phrasi Hebræa: iube, impera, & diffinitiuam profer sententiam, à qua, tamquam à te iusto, & legitimo iudice probata, nequeat iniquus meus frater appellare. Hoc autem facere Christum,

fuisset

fuisset à suo extraneum instituto: licèt, vt postea dicemus, à sua non fuisset alienum potestate. Quo circa, qui frater contra fratrem, si alia ratione, à Christo auxilium in casu poposcisset, forsan illo minimè frustraretur: rem quasi iudiciaria peragi postulans potestate, ab intento omninò debuit excludi; vt intelligerent auditores verbi, Christum benè terrena declinare, qui propter diuina descenderat: ex Ambrosio: & ne Christi malitiosis obseruatoribus ansa, ipsum accusandi, quasi secularem dominationem affectantem, præberetur.

Hinc est etiam, quòd cùm, Ioan. c. 6. cognouisset IESVS, quia venturi erant illi homines, quos pauerat in deserto, vt facerent eum regem: fugit in montem: cessit enim dominio regali, oblato sibi per homines, quia noluit rex per homines fieri, qui regnum dabat hominibus: vt ait Augustinus: vel propter exemplum nostræ humilitatis: quia homines ambitiosè honoribus, & imperijs inhiabant, rex fieri noluit: quia verò diuitias perniciosè appetebant, pauper esse voluit: & quia mortem, & contumelias homines superstitiosissimè horrebant, crucē, & omne genus contumeliarum sustinuit: & vt semel dictum sit, quidquid Dei filius in terris per hominem, quem suscepit, dignatus est operari, disciplina nostrorum fuit morum; ex dicto Augustino libro de vera Religione.

Aliud maius enodandum restat argumentum, quod consultò ad vltimum locum, inter argumenta contra conclusionem 1. parte 3. Tractatus, relegamus.

SECVNDA CONCLVSIO.

CHRISTVS Dominus instituit in Ecclesia, & Christiana Politia Magistratum Ecclesiasticum Politicum, seu ciuilem, condistinctum omninò à Magistratu ciuili laico, siuè à Christianis, siuè ab Infidelibus, administrato; cui personæ Ecclesiasticæ parere debent: vndè de Iure diuino liberæ sunt, & immunes à ciuili laica Potestate.

HAEC conclusio probatur primò in genere, ex illa Christi responsione data Iudæis, dum de negotio ciuilis iurisdictionis fuisset ab illis malitiosè requisitus: Matth. c. 22. videlicet: [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.] Sed specificè habetur doctrina conclusionis, Matth. c. 20. Marc. c. 10. & Luc. c. 22. dum instituit Christus Apostolos, videlicet, Ecclesiasticas personas, & in illis omnem statum Ecclesiasticum, de maioritate, ac primatu in Ecclesiastica Iurisdictione administrandis contendentes, circa modum, & formam illa administrandi. Sic enim omnes Patres Græci, immò & multi Latini, intelligunt,

Apoſtolorum illam contentionem indè ortam,quod Chriſto è viuis migraturo, oporteret, aliquem ex eis illius vicem gerere, in Eccleſiaſtico tractando Magiſtratu, & ceteris è Chriſti ſchola, eorumque actionibus gubernandis.

Primò igitur Chriſtus non arguit illos, vt dicit Gloſſa, initæ contentionis; ſed formam humilitatis,quam ſequantur,vt ad honores adminiſtrandos perueniant, præſcripſit: ſtatum quidem Magiſtratus, & Eccleſiaſticæ iuriſdictionis confirmans : ſolùm circa modum illam maioritatem in illo obtinendi,& gerendi,ſatagens:qui ſit talis, vt,iuxta Ambroſium : [Non ſit de prælatione iactantia , ſed de humilitate contentio :] dum ſic docuit: [Reges Gentium dominantur eorum:] ideſt, Gentibus , quod nomen ἔθνη, Græcè neutrum eſt : [& qui poteſtatem habent ſuper eos,] ideſt , ſuper Gentes , [benefici vocantur:] ideſt , quantumuis malè ſubditos tractent, ab eis vel adulantibus, vel timentibus, [benefici vocantur;] ideſt, affectant ſpecioſos titulos , vt habeantur munifici , ſeu beneficiorum auctores,quantumuis ſubditos iniquis habeant modis. Nam licet apud Hebræos, ij,qui ſui non erant generis, Gentes dicebantur; tamen feroces, ſuperbi , ſæui , impij , & tyranni, Gentes dici , ſolebant: vt cap.10.Eccleſiaſtici dicitur:[Terras Gentium ſubuertit Dominus , & perdidit eas vſque ad fundamenta .] Vos autem , inquit Chriſtus, non ſic :] ideſt , ſtatus Eccleſiaſtici Iuriſdictionis ſuperioritas , & poteſtas aliter eſt, & quærenda , & adminiſtranda: videlicet : [ſed qui maior eſt in vobis,] ideſt, qui appetit eſſe Pontifex , Epiſcopus , Iudex , Rector, is humilitate , [fiat ſicut iunior,] ideſt , quaſi minor natu, [& qui præceſſor eſt ,] Græcè ἡγούμενος, ideſt, Dux, & Rector, [ſicut miniſtrator .] Sit igitur omnium à nobis dicendorum hoc firmiſſimum fundamentũ: Chriſtum Dominum hic non ſolùm nõ Eccleſiaſticam Hierarchiam, & Politiam voluiſſe confundere, verùm eam maximè erigere , & inſtituere. Voluit tamen curare in Eccleſiaſticis Prælatis mentis tumorem, & ſuperbiam,(grande in eis malum futurum) amputare.

Nec obſtat, ſi dicatur , Chriſtum hic genericè fuiſſe loquutum cum ſtatu Politico Chriſtiano, prout comprehendit tam ſacrum, quàm profanum Magiſtratum, cõdiſtinguendo illum à ſtatu Politico,ſeu ciuili regum Gentium, ſeu Infidelium; vt faceret ſenſum:quamcumque ſuperioritatem, ſiuè ſecularem , ſiuè Eccleſiaſticam eſſe quærendam , & gerendam inter Chriſtianos, media humilitatis contentione, contra quàm Gentes illam, vel quærebant, vel adminiſtrabant.

Reſpondetur enim, Chriſtum ibi dicendo:[Vos autem non ſic,] præciſè de Eccleſiaſtica Poteſtate, & Prælatione ſermonem feciſſe,prout diſtinguitur à ciuili & laica Poteſtate : ſiue illa à Gentibus, & Infidelibus Principibus, ſiue à Chriſtianis exerceretur: licèt regum Gentium, quaſi qui tyrannicè ferè populos gubernarent, fecerit ſolùm mentionem. Nã

ibi

ibi ad personas expressè Apostolorum, qui erant futuri Episcopi in Ecclesia, & ad eorum successores, direxit sermonem: ac si diceret: An nescitis, hoc quod facitis, ambitiosorum esse proprium Principum? neque omnium quidem, sed Gentium: apud quas, non iustitia, non virtus, non dignitas; sed ambitio, sed vis, sed tyrannis regna obtinet, & Principatus: & vbi Principes, non quæ suis populis, sed quæ sibi sunt vtilia, & honorifica, quærunt? Quæ videtur esse Euthimij, super Matth c. 20. interpretatio. Tantùm igitur monet hoc loco Christus, non debere Apostolos, & eorum successores Episcopos, & vniuersè, Prælatos Ecclesiasticos, qui ad Ecclesiæ gubernationem sunt vocati, Gentilium Principum ambitionem & tyrannidem imitari. Vndè non quoslibet, sed Gentium Principes nominauit, qui ambitiosiores, & crudeles magis soliti erant esse, quàm Iudæorum, qui, vel dabantur à Deo, vel eius timore, & religione, in officio continebantur: Quo sensu Petrus, vt statim dicetur, admonet eos, qui Ecclesiam gubernant, ne in Clerum dominentur. Restat igitur, vt Christus de iurisdictione Ecclesiastica tanta, quo ad personas, iuxta illam, iudicandas, & iudicaturas, & de illa maioritate in statu Ecclesiastico, & Politico, quem distinctum à laico statu instituebat, fuerit ibi clarissimè loquutus.

Neque hanc Apostolorum contentionem, fuisse subortam de primatu, seu maioritatè, tantùm circa res spirituales, & diuinas, inter ipsos, & per ipsos in Christianismo administrandas, vt inde colligatur, hanc maioritatem solùm fuisse à Christo, institutam, & approbatam, in rebus tantùm spiritualibus, & diuinis; id clarè conuincit, quod cùm Christus nondum esset per crucis ignominiam glorificatus, neque Discipulis erat datus Spiritus sanctus, neque aperti eorum sensus erant, vt intelligerent Scripturas, & de diuinis, & spiritualibus, quæ per illos erant administrāda, adeò enixè vel agerent, vel cogitarent. Erat igitur contentio de ciuili adhùc, iurisdictione, & de potestate, & præfectura etiam in temporalibus, Christo absente, inter ipsos exercenda. De hac non semel tractauerant; & sibi Petrum in ea præficiendum, Iacobo, & Ioanne fratribus verentibus, Matth. c. 20. matrem, vt à Christo huic dexteram, huic sinistram, importuna petitione, in suo regno impetraret, subornarunt. Ergo Christus ad Discipulorum attendit maximè intentionem, curans, animis, ambientium etiam temporalem hanc, & ciuilem superioritatem, medicinam adhibere.

Explicatur fundamentaliter Conclusio, ex Petri Primatu.

VERVMTAMEN pro explicatione radicali huius Politicæ præfecturæ, in hoc loco à Christo Domino expressè, & formaliter institutæ, notandum est: Matth. c. 16. eumdem Dominum promisisse Petro, ædificaturum se fore Ecclesiam suam super illam petram: idest, super

Petrum in fide roborandum,& roboratum:& hoc in sempiternum: siquidem ipsam Ecclesiam perpetuam esse voluit : portis ipsis inferi inuitis, ac,contra eam,nihil vmquam præualituris . Vnde debuit Petri fides in perpetuum stabiliri,tamquam medium omninò necessarium, ad firmum & ædificium, & tanti ædificij fundamentum; idest, ad tantam in ædificanda, propaganda , & regenda Dei Ecclesia futuram docendi certitudinem,& pascendi, atque regendi potestatem.

Hanc igitur geminam functionem priusquam Dominus Petro effectu conferret , robori illi fidei ; in eo necessario requisito fundamento, diligenter prouidit ; vt eo iacto, totius Ecclesiæ surrectura moles consisteret , nullis iam, inuidiæ Dæmonis, astus mundi, fallaciæ carnis, Hæreticorum perfidiæ , Infidelium ceterorum potentiæ , quantumcumque agitata tempestatibus, obruenda.

Ergo cœna facta, turbati Apostoli, propter verba Christi, asseuerantis fore , vt vnus ex ipsis læsæ Maiestatis crimine, iam animo , & pacto, præpeditus, ipsum esset magistrum , ipsum esset Dominum traditurus , inter se quærere cœperunt , quis ex eis , insolens factum animo concepisset ; & quis ad effectum Magistri mortem esset reducturus . Mox , vt in subitis casibus , animorum succedente perturbatione graui , fieri solet; ex illa lite, in aliam inciderunt: dicente Luca , vt vidimus; [Facta est contentio inter eos,quis eorum videretur esse maior .] Hanc illorum intempestiuam contentionem cùm sedasset Christus Dominus , dicens : [Reges Gentium dominantur eorum,&c. Vos autem non sic,&c.] docēs, videlicet,omnē dominandi appetitum,& libidinē,à suis ministris,quàm longissimè abesse debere:ne tamen omnē dominandi potestatem pariter prohibuisse,aut sustulisse existimaretur;ad Petrū conuersus,alijs Apostolis attentè audientibus,dixit:[Simon ecce Sathanas expetiuit vos,vt cribraret sicut triticum:ego autē rogaui pro te,vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus,confirma fratres tuos.] Quæ verba apertissimè demonstrarunt, illum fore maiorem,primum, caput & Præfectum eorū, de quo erat suborta contentio; & ex consequenti, maioritatem , prælationem, ac præfecturam Politicam Ecclesiasticam , nedum illis à magistro non interdici,verùm ipsius vltimis verbis ,ipsius tandem sanguine, ad noui Testamenti confirmationem, insigniter roborari.

Expendamus Christi verba diligenter , & qualiter prædicta sibi constent clarè perspiciemus . Duo igitur in illis Christus fecit ; nam primò in communi omnium periculo , solùm Petrum sic confirmat : [Simon ecce Sathanas expetiuit vos,vt cribraret, sicut triticum : ego autem rogaui pro te:vt non deficiat fides tua .] Deinde ne , illa confirmatio solius Petri caussa facta fuisse,aut, ad personalem fidem Petri , videretur solùm pertinere, addidit: [& tu aliquando conuersus , confirma fratres tuos:] declarans nimirum ea illum ratione in fide præcipuè confirmari,

vt, omnium aliorum fidem, ipse postea futurus omnium Pastor, confirmaret; illumque verè fore firmam petram; super quam Ecclesia ædificaretur. Cùm enim fides sit basis, & fundamentum ad Ecclesiæ structuram, eiusque integrum statum: sic eam Apostolo, ad Hebr, c. 11. definiente: [Est fides ὑπόστασις, idest, substantia, seu basis rerum sperandarum:] positurus Christus Petrum, ad Ecclesiam erigendam, pro fundamento, & basi, eum, ante omnia, in fide roborat, & confirmat.

Nam cùm fides sit Dei donum, non ex nobis: ex Paulo, ad Ephes. c. 2. indeque verè solus Deus eius Auctor fidem infundat, & præueniente gratia cor hominis illuminet, excitet, atque moueat: eadem tamen quo ad nos, ministerio Prædicatorum ædificatur! [Fides enim ex auditu; & quomodo audient sine prædicante?] ad Rom. c. 10. Huius autem prædicationis duæ sunt præcipuè partes; docere, & confirmare; vel, vt loquitur Paul. 1 ad Corinth. c. 3. plantare, idest, docere: & rigare, idest, regere, seu firmare; Christus Dominus, cui excellenter fuit data à Patre, Matth. c. vlt. potestas ædificandi, & confirmandi Ecclesiam, hanc potestatem vni Petro eminenter, & per eum aliis communicaturus: ne fides vmquam in Ecclesia, vsque ad seculi consummationem, deesset: de prima illa initiali prædicatione, ac plantatione, dixit soli Petro: [super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:] de altera verò parte, nempè ipsorum fidelium confirmatione, & gubernatione, quia hoc opus erat etiam ministeriale, sicut ipsum prædicare, dicit soli Petro: [tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos:] hoc est illos, qui iam sunt, & erunt fideles. Hoc enim est alterum, & præcipuum etiam, circa fidei ministerium, officium: de quo genere scripsit Apostolus, 1. ad Corinth. c. 1. [Sitis perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia:] idest, in veritate fidei, vna mente, vnaq; volũtate confirmati. Et hæc quidẽ circa huius loci explicationẽ, sunt nobis cõmunia, cum doctissimis Theologis, qui præcedẽti seculo contra Hæreticos, primatus Petri oppugnatores, conscripserunt.

Sed vt mysterium adhùc hic latens aperiamus, conclusionis valdè cõfirmiãs veritatem, hæc omnino coniungenda sunt; & Christi promissio facta Petro, ibi, [super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã,] & Christi rogatio Patri facta, pro fide Petri, vt, iam solidatus in ea, alios deinde suos fratres faciliùs confirmaret. Hinc est ad litteram, sic philosophandum: Ecclesiæ ædificium fide firmatum, ad suum regimen, nedum Hierarchicum, sed etiam Politicum, constat ex Apostolis, Euangelistis, Prophetis, Pastoribus & Doctoribus, qui omnes erant necessarij, ad Ecclesiæ molem struendam, & vt essent ministri, atque, vt aliàs explicuimus, Prælati in Ecclesia, ad eius corpus mysticum, interius & exterius ædificandum: & vt omnis in ea Politica, & Hierarchica viuendi norma constaret: ergo dum iubetur Petrus à Christo, suos confirmare fratres, iam ipse petra firmissima effectus, idest, fidei dono excellenter & dona

tus, & firmatus: iubetur, ex consequio, hoc ędificiū pręfatum Ecclesię ordinare, instruere, componere, instaurare, ac sartum, ac tectū conseruare.

Antecedens est doctrina expressa Apostoli Pauli sæpius citatà, ad Ephes. c. 4. dicentis: [Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Euangelistas, alios autem Prophetas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, &c.] Consequentia inde probatur: quia ex suppositione, quòd super Petrum Ecclesia, cum sua Hierarchia, Politicaq; administratione, erat ædificanda: item quòd Ecclesia plurium erat fidelium, sub vnius fidei, ac eorumdem Sacramentorum professione, ac sub vno capite militantium, adunata Congregatio: oportebat, vt Petrus omninò ipsius fundamentum, eam confirmaret: idest, nedum fidei plantatione, ac irrigatione, prædicatione, & in eadem confirmatione, eam solidaret; verùm illius confirmaret columnas Prælatorum: in ea distribuens munia Episcoporum; instaurans verbi prædicandi administrationem: Presbyterorum ordinans exercitia: Diaconorum instituens ministeria: ac totius Politici regiminis disponens regulam: quò quassa licèt Ecclesia, futurarum in ea tempestatum vndis, neutiquam flecteretur. Oportebat insuper, vt moralem viuendi normam, quam à Christo exceperat, quo ad Monasticen, & OEconomicen, fideles instrueret: quæ omnia simul Ecclesiæ fortissimum efficerent ædificium, & mundi totius Principibus fidelibus verendum, infidelibus formidandum.

Et notandum valdè est, Apostolum Paulum, eo loco ad Ephesios, adducta illa omnia munia coniunxisse; & prædicationis fidei; & confirmationis in fide, & coagmentationis, seu instaurationis statuum, & Ordinum Ecclesiæ, totiusque administrationis Politicæ, cùm dixit: [ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, &c.] hæc enim sunt ex quibus Ecclesia constat, fide, & Sacramentis, & capitis, ac membrorum connexu; in quibus omnibus à Petro erat, Christi iussu, confirmanda; vt sancti, ac fideles consummati, perfecti, ac omnibus numeris euaderent absoluti. Insuper considerandū ad litteram est, Paulum id expressisse verbo, consummandi, quod Christus expresserat, confirmandi verbo: cùm καταρτίζω, quo Paulus, & στηρίζω, quo Lucas, Christi nomine vsus est, idem ferè significent. Deinde cum Paulus dixit, [ad consummationem Sanctorum;] vel vt transferri etiam potest [ad instaurationem, seu coagmētationem Sanctorum:] immo, vt habet Syriaca lectio, [ad complementum Sanctorum, in opus administrationis, in ædificium Meschiacho,] præcedentia omnia munera à varijs Ecclesiæ ministris docuit esse obeunda; vt consurgeret integrum Ecclesiæ ædificium, & corpus cum perfecta, & Spirituali, & Politica administratione; simul etiam viam nobis aperuisse videtur, hunc locum Euangelij, iuxta præfatam expositionem, vberiùs explicandi.

Cum

Cum enim Dæmonis ea esset intentio, vt cribrãdo Christi Discipulos, ab eorum animis, si posset, fidem in Christum eriperet, & eos quasi grana, in terram aridam, & incultam, non vlterius fructum allaturam, disijceret: paleas autem, & tegmina superius conseruaret: Iudã, scilicet, pecunijs, & Magistri morte ouãtem, & famam de discipulis iniquam apud Iudæos sparsam, quasi ipsi corpus Christi, monumentorum impij effossores, sustulissent; & hæc omnia, ad Christi memoriam efficeret abolendam: cùm etiam Christus ipse prædixisset, protinus completum iri antiquum illud Zachariæ, c. 13. vaticinium: [Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis,] his sic se habentibus; illud ad Petrum Christi præceptum: [Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos:] hunc omninò sensum, vt efficiat, est consequens. Petre, tu es Ecclesiæ meæ ædificio præstitutum iam à me fundamentum: nutabis quidem; sed mutaberis in virum alterum; id meis precibus à Patre obtinentibus, vt in fide vlterius immobilis perseueres: oportet ergo, vt tunc dispersas oues congreges, & congregatas conserues: eas confirmes: destructam in meo grege, & fidei confessionem explicitam, & Politicam meæ scholæ, & reipublicæ, conuersationem instaurãdo. Confirma ergo cõuersus fratres tuos, ad pristinum nempè statum præfecturæ, & obsequij scholam Ecclesiasticam restituendo; prædictum enim fuit etiam de præsenti occasione, seu scandalo, per Prophetam Isaiam, c. 54. In modico eam à me derelictam, in miserationibus magnis fore congregandam.

Executio præcepti: [Confirma fratres tuos,] per Petrum facta theoricè.

TALE fuisse hoc Christi Domini præceptum, ex ipsius præcepti executione per Petrum facta, clarissimè intelligemus ex sequẽtibus. Sicuti enim regulam generalem, diuinas Prophetias, & earum sensus intimos, penetrandi, sancti Doctores illorum realem, dicunt, esse exhibitionem, quæ in eis futura prædicebantur; quando, scilicet, dicitur verè. Vide prædictum, ecce completum: quoscumque infideles, qui eas aliò detorquerent, coarguendo: sic regula infallibili, videbimur vti, præfatum Christi præceptum, [confirma fratres tuos,] intelligendi, illius praxim & vsum, ex ipsa executione, per Apostolum Petrum præstita, demonstrata. Is ergo Epist. 1. ad suos fratres, & præcipuè, qui erant generis Abraham, dispersos per varias regiones directa, quinque capitibus comprehensa, hoc maximè agit: fidem in Dominum IESVM Christum illis annunciat, & in ea confirmat eos diligentissimè: multa etiam de charitate, ac patientia, Christiq; imitatione addens, ad eiusdem fidei viuæ robur ostendendum: tamdem Politicum omnem Ecclesiæ statum, eiusque rationem luculentissimè, & describit, & disponit: vt eã attentè legentibus apparebit.

Primò enim capite, [per fidẽ asserit, aduenas dispersionis, suos fratres,

custodiri in salutem paratam reuelari, in tempore nouissimo:] eosque per tentationes probatos, reportaturos finem fidei propriæ, suarum animarum salutem. Ecce fidei prædicatio; in ipsa autem confirmatio toto capite efficacissimis argumentis pertractatur. Capite deinde 2. memor ædificij totius Ecclesiæ. quod ex tot, ac tantis fratribus fidelibus erat consurrecturum, suis humeris à Christo impositi, qui erat principium illius, ac primum fundamentum: sic ad eos loquitur: [Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum, & ipsi, tamquam lapides viui, superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, &c.] Quo argumento profundè prosequuto; conuertit se ad confirmandos fratres, Politicam hanc, necessariam vniuersæ Ecclesiæ, regulam afferendo. [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum: siue regi, tamquam præcellenti, siue Ducibus, &c.] & infra: [Deum timete, regem honorificate.] Hoc subiectionis subditorum ad suos Principes præiacto fundamento, & in quo totius Politici regiminis cardo versatur: ad alias inferiores regulas descendit, OEconomicas scilicet, dicens: [Serui subditi estote in omnibus, dominis, &c.] Capite deinceps 3. OEconomicam etiam edocens viuendi rationem ipsorum patrum familias, sic docet: [Similiter & mulieres subditę sint viris suis, &c.] & circa earum cultus modestiam, aliquantulum protrahens sermonem, subdit: [Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam; quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, &c.] Reliquum capitis, cum magna parte sequentis 4. capitis, in generalibus, ad vitam Christianè degendam, exhortationibus expendens: memor etiam in Ecclesiæ corpore non omnia membra, eumdem actum, instar humani corporis, habere: vt quisque gratiæ à Deo acceptæ exercitio sit contentus, à fratribus postulat, dicens: [Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes; sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, tamquam sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat ei Deus.] Christi autem ibi, & Christianorum nomen magnificando concludit.

Quibus expositis, hoc vnum deerat ex præcipuis capitibus, inclusis in confirmatione, per Petrum, suorum fratrum perficienda: vt Politiam Ecclesiasticam coagmentaret, & illius, diuulsam olim tempore Christi passionis, instauraret harmoniam: quò, præceptę à Christo confirmationi, esset penitùs satisfactum. Ecce igitur capite 5. (ò diuinum Christi Iesu Saluatoris præceptorum, & præceptorem, & interpretem, & exequutorem!) sic intonat: [Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior, & testis Christi passionum; qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator: pascite qui in vobis est gregem Dei, &c.] sicuti statim fusius est à nobis explicandum. Et infra, [Adolescentes sub-

diti estote senioribus: omnes enim inuicem humilitatem insinuate, &c.] ac concludit, [Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam, in Christo IESV, modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, &c.] Alloquitur toto capite, vsque ad hæc verba, Ecclesiasticos siue Prælatos, siue subditos: Seniores, hoc est, Episcopos, ac Presbyteros; quod ex eo constat, cùm se illis conseniorem adnumeret: hoc est compresbyterum, siue Coepiscopum, ex nimia humilitate: cùm eis, omnibusque aliis Episcopis, & Presbyteris, esset dignitate summi Pontificis antecellens. Sic habet communis SS. Patrum, & Interpretum huius Epistolæ consensus, Petrum hic de Ecclesiasticis præcise agere personis. Captat deinde ad ea, quæ confirmare volebat, ordinem putà, ac statum Politicum Ecclesiasticum instauraturus, eorum, ad quos scribebat, & attentionem, & beneuolentiam: reddens eos certos, se duobus Christi Saluatoris functionibus solemnibus interfuisse; de quibus reddens testimonium, mereretur, vt ea quæ laboris, ac oneris illis iniungeret, humiliter exciperent, & ea, quæ in posterum ipsis eroganda promitteret, magnanimiter exspectarent. Cùm & Christi passionum testis fuisset, quæ ad eius humilem, incitabant fratres, & maximè Ecclesiasticos, imitationem: similiter & adstitisset in mõte Thabor Christi gloriæ admirator, & particeps: cuius transiens illa prælibatio, futuræ æternæ, & Christi, & eius imitatorum glorificationis, certum præsagium ostendebat.

Vsus fuit Petrus hisce prolegomenis hoc capite; quia tantæ molis erat, Ecclesiasticam condere Politiam: eam instaurare; ac, iuxta Christi præceptum, suos in ea fratres perficere, ac confirmare. Hinc cùm toto capite normam Ecclesiasticæ disciplinæ conseruandæ, ac Politiæ eiusdem statuendæ, quo ad regimen, & quo ad mores, & senioribus, Episcopis, ac Presbyteris, & adolescentibus, Diaconibus, & alijs inferioribus ministris tradidisset: quasi suo, in fratribus vndique confirmandis, functus munere, præceptoque Dominico sese liberans, & absoluens, in ipsum Dominum reciprocam, illa omnia, quæ ordinauerat, confirmandi curam regerens, ad fratres suos Ecclesiasticos, ea vsus fuit conclusione; [Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit vos in æternum Euangelium Christi IESV, (illud, videlicet, professuros, prædicaturos, & Politica imperandi, & parendi ratione, perpetua successione conseruaturos) modicum passos,] idest, vt 1. dixerat capite, [modicum nunc si oporteat contristari,] tempus opportunius exspectando, quo, non obstantibus infidelibus Principibus, Ecclesia, & eius Politica emergat gubernatio, [perficiet, confirmabit, solidabitque.] Et quod Latinus Interpres, asseuerando, atque promittendo, transtulit, Graecè, optando, & per quattuor efferturverba: duo priora sunt illa concepta, quibus aliàs Christum, Luc. cap. 22. & Paulum vsos fuisse ostendimus,

καταρτίσαι ὑμᾶς, iuxtà Paulum, perficiet, consummabit, coagmentabit, & instaurabit : & στηρίξαι, confirmabit, iuxta Christi verbum: insuper σθενώσαι roborabit, & θεμελιώσαι fundabit: vt Ecclesia tamdem & numero, & fidelium merito aucta, Pastorum ordine stabilita, cum sua conspicua, ac veneranda Politia, illustri per orbem fulgeat maiestate.

Executio præcepti, [Confirma fratres tuos,] per Petrum facta practicè.

SVNT hæc posteriora, quæ Petrus gessit præceptum Dominicum ad vnguem impleturus, præposterè à nobis hic inducta: vt symphonia promissionis Propheticæ de Ecclesia, statim relata, scilicet. [In modico dereliqui te, &c.] & sensus illius Apostolicæ Petri monitionis, scilicet, [modicum nunc si oporteat contristari, &c.] & item, [modicum passos ipse perficiet, &c.] proximè sentiretur, competenti allusione ad locum Euangelij, quem expendimus, applicata. Nam si de prioribus Petri gestis, quibus præceptum Christi adimpleuerit, inquiratur: dum Ioan. c. 20. refertur Thomas Apostolus resurrectioni Christi fidem subtrahens, ab alijs discipulis de Christi suscitati visione, ac manifestatione testimonium reddentibus, instrui ad idem credendum; quis dubitet, Petrum per octo continuos dies, non nimio sudore cum Thoma laborasse, vt ab eo incredulitatis rubigine detersa, ipsum in fide tanti mysterij roboraret? Act. deinde cap. 1. considerans Petrus vnam ex duodecim Ecclesiæ columnis, Iuda, videlicet, humanæ diuinæque læsæ Maiestatis obnoxio crimine, iam suspenso, loco motam: vt Politiam confirmaret à Christo institutam, ad Ecclesiam per orbem colligendam, ipse fratres ceteros conuocauit, Matthiam nouam columnam in Apostolica fabrica suffecturus.

Item cap. 2. in die Pentecostes Spiritu sancto in linguis igneis super Discipulos effuso: ipsisque varijs idiomatibus, ad varias loquentibus Nationes, cùm illarum vulgus in contraria studia scinderetur, quibusdam malè sanis hominibus, ebrietatem, cælestem Apostolicam eloquentiam, interpretantibus: Petrus inter, & ante omnes, stans, assumpta parabola; ad ingentem auditorum frequentiam habuit concionem, tanta verborum grauitate, sententiarum pondere, Prophetiarum declaratione, ac mysterij præsentis, & Christi IESV illud efficientis, in illorum animis insinuatione: vt appositæ fuerint illa die animæ circiter tria millia, Petri sermone excepto, & Christi baptismate consignatæ.

Et cap. 3. ascendentibus Petro, ac Ioanne in templum, Petrus claudum à suæ matris vtero, ad templi portam Speciosam, stipitem exspectantem, dextra illius apprehensa, in nomine Christi IESV, sanum reddidit, plantis eius ac basibus solidatis. Quem locum tractans diuinè piè, ac verè Ambrosius, serm. 68. sic considerat: [Primum signum mirabilium suorum Petrus fecit, claudo pedum restaurando vestigia:] &

relato

relato Christi promisso, [Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.] addit: [Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes sanat: vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet.] Ergo si verè, si piè, suus locus spirituali hic sensui asseruandus est, omnes fideles intelligant hinc, oportet, ad Petrum, & illius successores Romanos Pontifices spectasse, perpetuoque spectare; siue in doctrina fidei, siue in moribus Christianæ Reipublicæ, tam in vniuersum, quàm particulariter, statum claudicantem solidare.

Petrus item, occasione tanti ab eo patrati miraculi, populum Hebræum conuenientem, grauissima etiam, ac pijssima concione erudiuit, de Christo ipsi olim promisso; ac tamdem exhibito; fratres eos compellans, ac fidem Christi procurans in illorum animis plantare, ac confirmare: quousque, ob prædictam prædicationem, Apostoli illi carceribus mancipati, imperio Sacerdotum, ac Templi Magistratuum, cum illa tentatione Deum sanctum sensere fecisse prouentum: vt multis ex concionis auscultatoribus fidem suscipientibus, credentium ad quinque virorum millia numerus augeretur. Post hæc Petrus, si vnquam alias, se præstitit admirandum: cùm Spiritu sancto repletus, Principum populi æterna obliuione IESV nomen sepelire volentium: sicut illius, hac etiam mente, sepultum iri corpus vanè existimauerant: ac Apostolis IESV doctrinæ, ac inuocationis, seu nominationis, interdictum perpetuum imponentium, retudit conatus: ac interdicto iniusto, se suosque liberans Coapostolos; sui propositi iudicium, rectum nec ne esset: vt, qui Deum plusquam homines censeret auscultandum, corruptissimis ipsis iudicibus, liberè reliquit æstimandum.

Petrus cap. 5. Ananiam, & Saphiram mendaces coniuges in traditione pretij venditi agri, ad ceterorum etiam terrorem Christianorum, subita morte mulctauit. Petri vmbra saltim contegi, proiecti per plateas, & in grabbatis, infirmi desiderabant: certi, ea sola, à quibuscumque se esse infirmitatibus liberandos. Petrus ibidem denuò Magistratuum conatibus viriliter restitit: ac primus inter omnes Apostolos in carcerem coniectos, ac tamdem cæsos, efficaci defensione, caussam agens: & Patris æterni, qui IESVM filium suum, in mundum à se missum, à mortuis suscitauerat, & IESV ipsius, qui pro mundo fuerat mortuus, & Spiritus sancti sibi obedientibus dati, qui suorum verborum testis erat: id vltimò consequutus fuit, vt Magistratus rabidè irati, de Apostolis omnibus de medio tollendis, cogitarent.

Postea cap. 8. [cùm audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei,] laudātes eum, quòd non esset cum illa gente amplius agendum interdicto reticendæ Euangelicæ prædicationis, à Christo imposito, cùm dixit: [In Ciuitates Samaritanorum ne

intraueritis:] Matth.cap. 10. miserunt ad illos Petrum, & Ioannem: ad vnam enim Prouinciam in fide confirmandam, Petrus erat omnino, tamquàm summus Pontifex, ipsomet cum Ecclesia tota illud ordinante, destinandus. Praeterea cùm Ioannes apud Luc. cap. 9. postulasset à Christo facultatem, ignem de cælo super Samaritanos, illum, in suam ciuitatem cum suis Discipulis, non recipientes euocandi: quando fuit à mansuetissimo Domino, ob vindictæ illius appetitionem, reprehensus; oportuit, vt Ioannes etiam Petro comes adiungeretur: vt ambo scientes iā cuius Spiritus essent filij; ignem alium descendere super Samaritanos supplicarent, orantes pro illis, vt Spiritu sancto replerentur. Petrus ibidem Simonem, donum Spiritus sancti hominibus per manuum impositionem conferendi, pecuniæ possidere tentantem, cum ipsa pecunia perpetuę perditioni, nisi resipisceret, erogauit.

Petrus cap. 10. Angeli hortatu, solus, inter omnes Apostolos, a Cornelio accersitur, vt in fide eum instruat; cuius occasione, vidit vas linteum è cælo descendens, volatilibus, quadrupedibus, reptilibusque terræ oppletum: quæ omnia delicatus, immo, & superstitiosus Petrus manducare fuit iussus: superstitiosus, inquam, quod à Deo animalia mundata, Gentes, scilicet, ad Ecclesiam vocatas, ipse Ecclesiæ factus fundamentum, eas super suos humeros portaturus, adhuc immunda, adhuc & communia reputaret. De quibus omnibus, opus fuit, vt fratribus ex Iudæis superstitiosis cap. 11. faceret satis, ingenti illum existimantibus piaculo constrictum, quòd ad viros præputium habentes, cum illis etiam manducaturus, introiret. Et cap. 12. licet Herodes Iacobum occidisset Apostolum, cùm tamen considerasset studia, ac Iudæorum placita eo collimare; vt vnus tum Petrus omninò interficeredatur: eo apprehenso, in carceremque coniecto, Hebræorum desideria satiasset: nisi Deus summum Ecclesiæ Pontificem, pluribus, ac grauioribus efficiendis in Ecclesia negotijs, Angelico ministerio, è carcere, è catenis, è quattuor militum, vigilibus in eo custodiendo, quaternionibus subduxisset.

Magna sunt quidem hæc cum Petro, & à Petro gesta Scripturæ sacræ testimonijs comprobata: ex quibus claré constet, inter splendorem, quem dabant Deo ceteri candidi Nazarẹi eius, Apostoli videlicet, esse, vel quasi tot sydera, totve soles, declarantia, Petro olim à Christo Ecclesiæ prælationem, & primatum, seu maioritatem, vt Apostoli loquebantur, promissam, dum Matth. cap. 16. dixit illi: [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues regni cælorum, &c.] tamdem, pridie quàm pateretur, illi exhibitam, dictis verbis. [Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.] Ostendunt etiam ab Apostolis ipsis, de maioritate, ac primatu contendentibus, perspicuè ex illis adiunctis verbis Christi pro forma exercen-

dæ

dæ dictæ maioritatis, quam præscripserat, dicens, [Reges Gentium, &c vos autem non sic, &c. Simon, &c. aliquando conuersus, confirma fratres tuos :] fuisse intellectum; Magistri constare voluntatem, vt Petru omnibus esset major, ac prælatus : cùm in longo relato Apostolorun Ierosolymis discursu, vel vbicumque alibi, vel omnes simul, vel sequestri incederent, vnanimi tamen consensu, in grauioribus, & difficilioribus rebus, primas, tamquam primo, semper Petro detulerint partes: ipseque, totius propagandi Christiani ædificij, pars magna, referatur, exstitisse.

Magnum certè est argumentum ad præfata roboranda, Petrum Antiochiæ postea per septem annos Ecclesiæ vniuersæ, ex Cathedra Apostolica, ac suprema, ius administrasse. Magnum est etiam, inde orbis caput Romam Sedem eamdẽ transtulisse, ac in animum induxisse suum, magnaque ex parte effecisse; vt ciuitas errorum omnium mater, ac magistra, esset filia, ac vnius discipula veritatis. Magnum fuit, inde ad orbis varia loca, variasque nationes plures Apostolos, Episcopos, Presbyteros, ac fidei Christianæ prædicatores, Petrum destinasse: quæ, cùm prolixam eius vitæ narrationem contineant, ab eius Historiographis sunt petendá. Sic tamdem magnum fuit, Petrum, & ipsam Romam, iuxta nomen suum; & Isaiæ vaticinium, cap. 26. ciuitatem sublimem sic humiliasse: vt quam orbis ferè vniuersus terrarum, pro capite suo, & super caput suum, veneratione humili, agnoscebat constitutam, pauperis, & egeni Petri peditis pes ac pedes conculcauerit viuens, conculcauerit moriens, eius summum Imperium temporale in summi Sacerdotij commutans Imperium, vt quicquid in orbe non possidebat armis, Christiana religione contineret.

Maximum exemplum quoddam in Petro exsequutionis mandati, [Confirma fratres tuos.]

MAGNA sunt quidem hæc cum Petro, & à Petro gesta: sed adhuc restant, maxima quædam Petri acta declaranda, quæ doceãt Christum ad hunc vsum rogasse pro fide Petri immediatè, pro fide verò fratrum mediante Petro: eorum scilicet fratrum, qui à Petro firmandi essent: nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorum putà, quos Petrus in fide solidaret. Quòd si pro fide Petri, & eorum, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est: consequens est necessario, vt cùm dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem: [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,] quæ, scilicet, esset vsque ad consummationem seculi duratura: non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide, & Cathedra firma successorem; quam Cathedram ea nocte cœnæ, occasione quæ-

ctionis; & contentionis Discipulorum, Petro, & eius legitimis successoribus confirmauit.

Sint ergo hæc duo sequentia exempla maxima, exercitij Petri in confirmandis fratribus: primum quorum habetur Act. cap. 15. Habita fuit Synodus Ierosolimitana de relinquenda legis Mosaicæ obseruatione; in qua Petrus suam proposuerat diffinitiuam sententiam, de dicta lege abroganda. Et quia Iacobus erat Episcopus Ierosolimitanæ Ecclesiæ, in qua surrexerant ex hæresi Pharisæorum quidam, qui dicebant, oportere seruari legem Moysis: necessariumque videbatur, vt quid ipse sentiret, populus, cui præerat cognosceret, & verum cum capite suo concordaret: postquam Petrus perorauit, & tacuerunt Paulus, & Barnabas, qui cum Petro consentientia, de conuersione Gentium, narrauerant: respondit Iacobus, dicens: [Viri fratres, audite me: Simon narrauit, quemadmodum primùm Deus visitauit sumere ex Gentibus populum suum nomini suo: & huic concordant verba Prophetarum.] & paulò post: [Propter quod, ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum:] & quæ sequuntur. Iacobus igitur auctoritatem Petri citat; cum Prophetico testimonio consentientem: quo confirmatus, audet dicere constanter; [Propter quod ego iudico, &c.] id est, quia Simon sic exposuit, & cum eius expositione, vt à Deo reuelata, concurrunt verba Prophetarum: [iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus couertuntur ad Deum.] scilicet, cogendo eos ad obseruantiam legis: quod dixerat prius ipse Petrus: [Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum,] scilicet legis Mosaicæ, [super ceruices Discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus?] Addidit deinceps Lucas: [Tacuit autem omnis multitudo;] quod satis explicat, auctoritati Petri omnem Synodum acquieuisse, in fide illius dogmatis confirmatam.

Sed de hac Petri sententia, quid scribat Tertullianus in libro de Pudicitia, videamus. Postquàm dixit, in Petro exstructam esse Ecclesiam, volens exemplis id ostendere, exitum, & experientiam rei manifestantibus, subiungit: [Ipse denique primus in Christi baptismo reserauit aditum cælestis regni, quo soluuntur alligata retrò delicta; & alligantur, quæ non fuerant soluta secundùm veram salutem; & Ananiam vinxit vinculo mortis, & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis.] & infra: [Sed, & in illa disceptatione custodiendæ legis, primus omnium Petrus Spiritu instinctus, & de nationum vocatione præfatus, etiam nunc, inquit, quid tentastis Dominum, de imponendo iugo fratribus, quod neque vos, neque Patres vestri sufferre valuerunt? Sed enim per gratiam Dei credimus salutem consequuturos, sicut illi.] Vltimò addit Tertullianus hanc sententiam. [Et soluit quæ omissa sunt legis, & alligauit quæ seruata sunt.]

Verùm

Verùm consideremus, pro hac confirmatione fidei à Petro exspectanda, quod Lucas post Iacobi perorationem subiunxit: [Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam, &c.] Tunc, scilicet, cùm Iacobus propter expositionem Petri Apostolorum Coryphæi, & verba Prophetarum illi consona, iudicauit, non esse legis obseruationem à Gentibus requirendam. Ecce quemadmodum tam Apostoli, quàm Presbyteri, & omnis Ecclesia firmitatem sententiæ ex Petri explicatione, & diffinitione, cum testimonijs consentiente Prophetarum, eduxerunt. Cui formæ, Synodum ratam habendi, vniuersa deinde Concilia ritè celebrata institerunt: vt eorum Decreta, non nisi Pontificis auctoritate, firma essent; vt sicut Benedictus III. ad Igmarum Rhemensem Archiepiscopum, de Synodo eius à Pontifice confirmanda, ante septingentos annos scripsit: [quæstio inde nullis aliquando temporibus oriatur, & aspirantes in Deo anhelitus, compressi funditùs perpetuò maneant; ne ampliùs illorum contradicentium aduersitatibus Dei conturbetur Ecclesia.] Ob hanc caussam etiam Leo Magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit: vt ipse in Epist. ad Marcianum Imperatorem restatur, dicens: [Ne, per malignos interpretes dubitabile videatur, vtrùm, quæ in Synodo Chalcedonensi, per vnanimitatem vestram, de fide statuta sunt, approbem; hæc ad omnes fratres, & Coepiscopos nostros, qui prædicto Concilio interfuerunt, scripta direxi, &c.] Eadem quoque fuit caussa cur Tridentina Synodus, contra ætatis nostræ Hæreticos, habita præcedenti seculo, à Pio IV. Romano Pontifice confirmaretur: ad quem, ex dictis, spectat confirmare, ac ratam habere Concilij sententiam: vt etiam Phocius Constantinopolitanus ad Nicolaum I. scripsit, & Basilius Magnus, cum postularet à Romano Pontifice, vt transmitteret Legatos suos ad Orientem, cum actis Concilij Ariminensis, vt ea rescinderet; confitetur, Romanum Pontificem ὁεὶ ταῦτα αὐθεντεῖν, (hoc enim verbo vtitur,) idest, ius, & auctoritatem habere in his: vt ex eius epistola ad Athanasium, in qua hæc scribit, intelligi potest.

Neq; prætereamus, pro visu huius maximę functionis Apostoli Petri, esse obseruatione dignum, cum rem omnem controuersam sic diffinisse: [Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum, audire Gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut nobis, & nihil discreuit inter nos, & illos: fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices Discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus? Sed per gratiam Domini IESV Christi credimus saluari, quemadmodū & illi.] Vnde est consequens, in illis verbis, [Vos scitis:] & item in illis, [elegit per os meū:] Petrum significasse, τὸ αὐθεντικόν, idest, auctoritatē sibi à Deo

tributam, quæ, eis scientibus, conuenienter Scripturæ sanctæ, ad confirmandam Christianorum omnium fratrum fidem, & verbi promulgationem, pertineret. Hac enim ratione *τῆς αὐθεντίας*, idest, auctoritatis excepta, æquè omnes Apostolos ad prædicandum Euangelij verbum, Christus elegerat: sed ratione, vti diximus, huius eminentis auctoritatis, Petrus solus fuerat, os omnium, constitutus.

Maximum aliud secundum exemplum exsecutionis, per Petrum factæ, mandati, [Confirma fratres tuos.]

MAXIMVM tamen Petri gestum, secundum pro exsecutione tanti præcepti, cum Pontificij, ac primatus munere, sibi à Christo iniuncti, ex Apostolo Paulo, Epist. ad Galat. c. 1. restat explicandum. Gloriatur apud illos, ibi Paulus, id Euangelium prædicasse, quod non ab hominibus, neque per hominem, sed per ipsius Christi reuelationem didicisset. Hinc hominum quorumcumque ad illius notitiam, consuetudine, ac magisterio prætermisso; Apostolorum etiam sibi priorum, Ierosolymæ assistentium, conuersatione non curata: cum Arabiam, euangelizando Dei verbum, pertransisset, & Damascum, vbi Christus IESVS illum vas electionis, hoc est, electum, illi ministerio designarat, illud fideliter exsequẽdo, reuersus esset: hiscè sic addit: [Deinde post annos tres (à conuersione, scilicet,) veni (è Damasco, nempè fugiens, de quo Act. c. 9. vt quidam interpretantur) Ierosolymam, videre Petrum: & mansi apud eum diebus quindecim.] Maximum iam hic elucet Petri gestum: per tot annos Christi Euangelium, illud sibi Christo ipso reuelante, prædicauit Paulus: Apostolorum alium vidit neminem, nisi obiter Iacobum fratrem Domini; quos non adijt, quia, ad sui muneris exsecutionem, illis, neque theoricè, neque practicè, sibi persuasit, indigere: & tamen post tres annos, Petrum vt videret, ascendit Ierosolymam, & cũ eo fuit per plures dies commoratus.

Hic notat Ambrosius, Paulum ad Petrum venisse, veluti primum inter Apostolos: & sic opus erat, vt Paulus cum Petro Euangelium conferret: vt dum ab eo, & illud, & eius prædicatio essent comprobata, Petrus præcepto, de Ecclesiæ vniuersis munijs confirmandis, esset par; & Paulus obligationi, de Ecclesiæ, & eius summo Pontifici suam doctrinam subijciendo, non deesset. Aduertit etiam Theophylactus Paulum, tamquàm ad se maiorem honorandum, ad Petrum venisse; & ideò non dixisse, *ἰδεῖν*, idest, cernere, simpliciter: sed *ἱστορῆσαι*: idest, videre & cum obseruatione intueri.

Affirmauimus Paulum cum Petro illis quindecim totis diebus, suam doctrinam Euangelicam contulisse, hiscè moti fortissimis litteralibus argumentis. Primò, nam cùm c. sequenti fateatur Paulus, post annos quattuordecim sibi reuelatum fuisse, vt ascenderet Ierosolymam: illius

aduen-

aduentus illa fuit præcipua caussa; vt cum Ecclesiæ columnis Petro, Iacobo, & Ioanne Euangelium, quod prædicabat, conferret: ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Qui licèt nullam accessionem, ad doctrinam, quam docebat, fecissent, eam tamen hæc res inde habuit vtilitatem, vt cognita per Apostolos gratia, à Christo Paulo communicata, eiusq; prædicatione inuenta purè Euangelica, ac omni digna & confirmatione, & laude, iunctis dextris inter eos, concordiæ, & amicitiæ, scilicet, Symbolo, in Ecclesiæ Ierosolymitanæ facie, liberiùs posset Paulus munere vti Apostolatus in Gentibus, Euangelium illud nempè annunciando, quod Iacobus, quod Ioannes, & quod ipse Petrus omnium Apostolorum vertex, ac Coryphæus, suis ex circumcisione charissimis fratribus, nunciarent.

Hoc ergo præiacto fundamento, certo certius colligitur, quando primùm Paulus adijt Petrum solum, & apud eum quindecim egit dies, hoc præcipuè in illis ab vtroque fuisse gestum; vt Paulus, quod per reuelationem IESV Christi, ad Patris dexteram sedentis, Euangelium acceperat, Petro, qui illud à Christo in terris viso, & cum hominibus conuersanti didicerat, referret; vt Paulus, ex hac assequeretur collatione, symphoniam & suæ, & Petri doctrinæ, & nihil suæ superadditum, nihil à Christo fuisse detractum: immò se idem prædicare Euangelium, quod Petrus, ab eodem Auctore, apud suos fratres, & contribules & prædicandum, & confirmandum suscepisset.

Est secundum argumentum; quia Paulus cum illo 1. capite scripsisset, Euangelium se per Christi reuelationem expressisse; vt illud Gentibus afferret: addidit, [continuò nō acquieui carni & sanguini: neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos, &c.] Scimus Hieronymum, argumento quodam coarctatum, sic distinguere: vt illud mox, statim, siue continuò, non cum carne iungeretur, & sanguine, sed cum superiori legeretur cohærens, scilicet, [vt euangelizarem illum in Gentibus continuò:] & statim exordiatur: [Non contuli, &c.] Sed esto, exordium sit sequentium, & legatur, [continuò non acquieui, &c.] est sensus, non continuò contuli cū carne, & sanguine. (οὐ προσανεθέμην, habetur Græcè, idem, scilicet, verbum, quod infra c. 2. repetitur, οὐδὲν προσανέθεντο, & Interpres vertit; nihil mihi contulerunt:) tum cum homine, nemine communicaui: hominem neminem, super Euangelij doctrina, in consilium adhibui: addit, continuò, idest, tunc; quia vt vidimus, diù post cum Petro, & alijs Apostolis, de Euangelij contulit prædicatione. Ex verbis ergo Apostoli habemus, hac phrasi loquendi vsum, cum carne & sanguine non contulisse Euangelium; quasi (quod verum est) quod cælesti diuinoque firmatum decreto erat, ab homine esset nullo modo discernendum. Haud tamen hinc erat consequens: vt cum ipso decernente Deo, decretum illud non iterùm, ac tertiò, immò sæpius conferretur.

Oportuit ergo, vt Paulus per totum illud triennium, quod, à sibi facta Euangelij reuelatione, fuit elapsum, secum millies euoluisset: in Euangelio quod, priuilegio quodam miro, & insolito, cælitùs acceperat, contineri: Petrum Apostolum, illam fontalem Euangelij confessionem, qua Christum, filium Dei viui, Patri consubstantialē prædicauit, Matth.c.16. non ex reuelatione carnis, & sanguinis, idest, non, quia eam, vel cum vllo hominum contulisset, vel ab homine accepisset; sed Patre ipso cælesti reuelante, ad Christi filij pedes, Apostolis ceteris præsentibus, extulisse. Opus hinc erat; vt si caro & sanguis, homines nempè, nō erant de diuinitùs præiudicata Euangelij doctrina, in consilium vocandi; ad illius tamen collationem, homines similis reuelationis participes vocarentur. Cumq; Petrus tali priuilegio fuisset inter Apostolos insignis, dicente Christo, Matth. c. eodē, [Beatus es Simon Bar Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi; sed Pater meus, qui est in cælis:] immò ex hoc gratuito Patris fauore, quo Petrum fuerat prosequutus, ansam Christus sumpsisset, Petro totius Ecclesiæ regimen committendi; subdente eodem statim: [& ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.] Petrus inter omnes Apostolos à Paulo fuit quærendus, & conueniendus: vt reuelatio, reuelationi comparata, & per eam confirmata, indubitatam per Ecclesiam auctoritatem obtineret.

Suffecisset verò Paulo cum Petro quindecim dies Christianæ doctrinæ collatores exegisse: vt & sibi non defuisse videretur, quin arcana Euangelica, quæ, ad tertium cælum raptus, didicerat; Petro, qui cælorum omnium claues, à Christo acceperat, patefecisset: vt ianitor cæli, an ad cælos fuisset admissus Paulus, fideli suo testimonio declararet; item vt Petrus præcepti Dominici illius, [cōfirma fratres tuos,] cōstans, ac pertinax exsequutor manifestaretur; qui doctrinam Paulo à Christo è cælis per reuelationem traditam, Christi ipse in terris Vicarius, tanta auctoritate, nihil illi detrahendo, nihil augendo confirmasset. Suffecisset hoc; inquam, vt post quindecim annorum deinde spatium, haud necessum fuisset Paulo, etiam præuia reuelatione, Ierosolymam ascendere, cum Petro rursùs, & ijs qui ibidem in pretio erant Episcopis, & Presbyteris, quam Gentibus afferebat, doctrinam Euangelicam collaturus. Intercedente tamen grauissima persecutione, quam à falsis quibusdam fratribus patiebatur Paulus Christi sedulus imitator, nouum, suæ veræ, ac certæ Euangelicæ professionis, ac enunciationis, testimonium inquisiuit.

Ostendebat, & præ se ferebat Paulus quocumque terrarum prædicās proficisceretur, se plenam, & absolutam Euangelij doctrinam diuinitùs, non verò ab hominibus accepisse: reuelationes sibi factas, & ad cælos raptum, cùm id, gloriæ Dei augendæ, ferebat occasio, sincerius enarrabat. Erant interim quidam ex Iudaismo subintroducti falsi fratres, circum-

cisionem Baptismo associare volentes, illamq; haud esse vmquam, etiam Gentilibus ad fidem conuersis, prætermittendam, proteruè defendentes, contra id quod, & Paulus docebat, & quod in Apostolorum, ac Presbyterorum Concilio, Act. c.15. fuit ad mentem Pauli definitum. Fratres illi Apostolos, Presbyteros, ac ceteros maiores natu Ierosolymis degentes, magni æstimabant, in pretio esse habendos maximo, asserebant, eorum laus, & existimatio, maximopere iactabatur ab illis, atque malitiosè, & inuidiosè eorum doctrina, cum Pauli doctrina comparabatur: vt hoc contentionis præiudicio, Paulini Euangelij auctoritas, fidesque esset insigniter minuenda. De quo Augustinus super Epistolam ad Galatas ipsius Apostoli, est videndus. Totius rei cardo in hoc versari videbatur, An Paulo, ea, quam exigebat, esset fides adhibenda: cùm affirmabat, se in fonte originali Christi pectoris Euangelij fluenta potauisse. Quid faceret tum Paulus? id equidem quod in simili graui difficultate fecit Christus; ne, quantumcumq; cælestibus auctus reuelationibus, super magistrum discipulus esse conaretur.

Ergo Christi IESV Saluatoris doctrina ex eo, apud Iudæos, in suspicionem, vel non veræ, vel insolentis, venerat; quòd, à suo solùm auctore, haberet testimonium; cui, in propria caussa, non esse credendum, & præcipuè, si de re maximi ageretur momenti, qualis erat mutatio integri Hebræorum status, & apud ipsos Hebræos, & apud Gentium Nationes viri sapientes docuerunt. Christus huic obiectioni apud Ioan.c.5. sic respondit: [Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum:] ac si dicat, pluribus Græcis Doctoribus explicantibus: quia ego de me ipso testimonium perhibui, existimabitis non esse verum? At non est sic. & subdit: [Alius est, qui testimonium perhibet de me: & scio, quia verum est testimonium eius, &c.] & c.8. opponentibus Pharisæis sic: [tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum:] respondit Christus: [Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio vnde venio, & quo vado, &c.] & infra: [Solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater, & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.] Ecce Christus, qui fidelis, & verax erat, & viam Dei in veritate docebat: etiam falsò, etiam, malitiosè, etiam per contemptum, illius credibilibus satis testimonijs fidem abrogantes, haud fuit dedignatus remittere Iudæos ad testimonium, quod de ipso sua opera dabāt, quod Ioannes Baptista dederat, Ioan.c.1. & ad Patrem, Matth.c.3 testificantem: [Hic est filius meus dilectus, &c.] & rursus ad eumdem, testimonium idem, immo auctius, Matth.c.17. in Thabor monte repetentem. Qua rei gestæ huius luce, & quo Christi exemplo præeunte, opus fuit Paulo, similibus illi calumnias, circa suæ doctrinæ euulgationem, fra-

tribus falsis texentibus, diligenter obuiam ire; ad aliquod eos compellans, & compellens testimonium adeò firmum sentiendum, quo eorum falsi, de Pauli ambigua doctrina, sparsi rumores euanescerent: & id tale erat omninò futurum, si ijdem, qui apud dictos fratres erant in pretio; quorum primus erat Petrus, post exactam Paulinæ doctrinæ disquisitionem, nihil accessionis, nihil diminutionis eidem factæ, dextras cum Paulo sociarent, eamdem ex condicto, quam Paulus retulerat, Euangelicam veritatem, cùm esset eadem cum illa, quam ipsi prædicabant; in posterum per orbem vulgaturi.

Quinque Corollaria, ex præfatis excerpta.

COLLIGVNTVR ex prædictis sequentia Corallaria, doctrinam, circa quam versamur, valdè corroborantia. Et primum est, Petri maximam esse prærogatiuam, etiam per Paulum ipsum fuisse declaratum, scribente Tertulliano, lib. 4. contra Marcionem, Paulum, cùm adijt Apostolos, collaturus cum eis Euangelium, ne fortè in vacuum currere, aut cucurrisset: id significasse, ne non secundùm illos credidisset, & euangelizaret. Et addit Tertullianus: [Auctoritatem fidei & prædicationis suæ optauit,] quam præcipuè à Petro erat habiturus, quatenùs erat caput, & petra Ecclesiæ fundandæ apposita à Christo fundamentum, iuxta effectum sui nominis, Cephas, quod Chaldaicè, petra, Græcè autem, caput significat. Vnde Theodoretus Epist. ad Leonem Papam affixa Commentarijs eius, in Epistolam ad Romanos: [Si Paulus, inquit, prædicator veritatis, & Spiritus sancti tuba ad Petrum accurrit; vt ijs, qui Antiochiæ, de viuendo secundùm legem Moysis, disceptabant, definitionem, & explicationem ab eo ferret: multò magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus; vt à vobis medicinam vlceribus Ecclesiarum feramus.]

Asserit etiam Hieronymus Commentarijs in Epist. ad Galat. Paulum post annos tres, honoris ipsi Petro deferendi caussa, illum inuisisse: quod & Epist. 11. ad Augustin. repetit. Addit Chrysostomus Homil. 87. in Ioan. [Quia os Apostolorum Petrus erat, & vertex ipsius cœtus, propterea Paulus ascendit eum videre, prę alijs.] Et Ambrosius Commentarijs in eum locum ait: [Quia dignum erat, vt cuperet videre Petrum, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.] Adiungit Tertullianus, de Præscription. [ex officio, & iure id illum fecisse.] Theodoretus etiam dixit: [Principi Apostolorum, quem, par erat, honorem tribuit.] Vnde non dubitauit Gregorius, Homil. 18. in Ezechielem, Apostolum Paulum, minorem fratrem, appellare: sicut nec Augustinus, Petro posteriorem: immò dicere, [primatum Apostolorum in ipso Petro excellenti gratia præeminere.] Neque obiter prætermittemus considerare, ijs actionibus, videndi primò Petrum, ac deinde, etiam per reuelationem, admonitum

Paulum aſcendendi Ieroſolymam, ad cum alijs Apoſtolis, & ſenioribus Petrum ipſum, quaſi caput, & fundamentum Eccleſiæ, primò conſulendum, futuris omnibus demonſtraſſe Chriſtianis, nullam doctrinæ ſucceſſionem in Eccleſia fore recipiendam, & approbandam, præter illam, quam per Apoſtolorum Euangelium, & prædicationem excepiſſet. Quod adeò conſtanter obſeruatum fuiſſe à primitiua Eccleſia notat Auguſtinus, vt [ſi Paulus ipſe (verba ſunt Auguſtini lib. 28. contra Fauſtum c. 4.) non inueniſſet in carne Apoſtolos, quibus communicando, & cùm quibus Euangelium conferendo, eiuſdem ſocietatis eſſe appareret, profectò Eccleſia illi (ſic extra ordinem miſſo) non crederet; ſed cùm cognouiſſet, eum hoc annunciantem, quod Apoſtoli annunciauerant, in eorum vnitate, ac communione viuentem, meruit auctoritatem.] Quod idem Tertullianus contra Marcionem prius adnotarat.

Sophronius itē Ieroſolymitanus Patriarcha Epiſtola Synodica ad Honorium Roman. Pontificem, cuius etiam meminit Phocius Conſtantinopolitanus, in ſua Bibliotheca, ſic ſcripſit: [Apoſtolica, & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur (Epiſcopatum intelligit,) ad eos, qui in Hierarchijs capeſcendis, & adminiſtrandis, maiores ſunt, omninò ſincerè referant, quid ſentiant, & qua fide ſint, vt Paulus illis tradidit valdè cautè: ne in vacuum currerent, ſi qua in parte fides manca eſſet, &c.] Et infra quærens, quare Paulus cum Petro, & Apoſtolis contulerit Euangelium, [Cōmunicauit, inquit, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μηνυσάμενος, ideſt, cupiens, affectans, concilians, ſeu, iuxta quoſdam, poſcens, interrogando, quod dicunt eſſe Latinè ſtipulari, & Græcè μηνύσασθαι, vt firmum ſibi fieret, quod tradebat.] Hoc eſt igitur, quod Tertullianus dixit, veluti vim verbi huius Græci exprimens, [auctoritatem ſuæ prædicationi optaſſe.] Videnda ſunt cetera, quæ multum faciunt ad hoc argumentum, in præfata Epiſtola. In eamdem ſententiam Theophylus Alexandrinus in 2. lib. Paſchali, notauit in Origene: [In tantum, inquit, ſeipſo magiſtro intumeſcens, vt non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus Spiritu ſanctò contulit cum prioribus Apoſtolis Euangelium, ne in vacuum curreret.] Immò notandum eſt maximè, non prius Paulum de prædicatione ſua dixiſſe, ad Galat. c. 1. [Licèt nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, Anathema ſit.] & iterùm: [Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, Anathema ſit,] quàm dogma fidei ſuæ prædicationis auctoritate Petri, Iacobo, & Ioanne in concilium adhibitis, firmatum, ac ſolidatum, & veluti ſigillo Apoſtolicæ petræ ſignatum fuerat, & munitum.

Habetur Corollarium ſecundum, qualiter Petrus ex officio, ac præcepto, confirmauit hic fratres illos, qui ſubintroierant libertatem Pauli, in Euangelio prædicando, exploraturi, & eum apud ceteros Apoſto-

ios, quasi circumcisionis contemptorem damnaturi, Pauli nempè doctrina laudata, & approbata, ab illorum animis falsam, quod in se erat, opinionem eximendo: qui nisi refractarij, & à fide alieni esse vellent, Petro, & in eo Ecclesiæ, super eum stabilitæ, erant dubio procul credituri. Ecclesiæ enim dicentis vox, diuina est vox: nam cùm Christus Luc. c. 10. Apostolis dixit, [Qui vos audit, me audit;] apertè docuit, vocem magistrorum Ecclesiæ, esse vocem Dei. Vnde Paulus, 1. ad Thess. c. 2. sic docuit: [Cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum; sed sicuti verè est, verbum Dei.] Hinc Augustinus, verbum Apostolorum, verbum Dei esse ostendit, dicens, Tract. 109. in Ioannem: [Non propterea non est verbum Dei, quia dictum est verbum Apostolorum: sed ideò verbum Dei, quia Deus id donauit: ideò verbum Apostolorum, quia Deus illis primitùs, ac præcipuè commendauit.]

Tertium Corollarium est, Paulum meritò, toties gloriatum fuisse de Christi imitatione; immò ipsius stigmata in suo corpore portare. Nam præter id exemplũ dudum à nobis inductum, de testimonio Christi, apud perfidos nutante Pharisæos; & de testimonio Pauli, apud fratres contempto malitiosos: Christus Dominus, sic Matth. c. 16. suos rogauit discipulos: [Quem dicunt homines esse filium hominis?] Et illis varias, ac totidem falsas opiniones referentibus, subiunxit: [Vos autem quem me esse dicitis?] idest, vt Hieronymus ibidem exponit; [illis, qui homines sunt, humana opinantibus, vos qui estis Dij, quem me esse existimatis?] Quando Petrus Apostolus diuino afflatus spiritu, ac Patris æterni reuelatione delibutus, illam protulit, millies à Christiano cum pietate indies proferendam, confessionem: [Tu es Christus filius Dei viui.] Paulus autem communicans Christi passionibus, à diuersis diuersa de eo sentientibus, ac dicentibus fuit fratribus impetitus: vt aliquando dixerit: [Quasi morientes, & ecce viuimus; vt castigati, & non mortificati; vt seductores, & veraces; per infamiam, & bonam famam: per gloriam, & ignobilitatem:] & his similia: sed præcipuè circa doctrinæ Euangelicæ prædicationem, plures molestias, à pluribus falsis fratribus, supportauit.

Oportuit ergo, vt tantus Christi imitator, discipulos ipsos Christi adiret, & maximè Petrum, quasi iam expertos, ac peritos, ad similes quæstiones respondere, rogans illos: [Vos autem, quem me esse dicitis?] Tunc Petrus, Paulo primùm per quindecim auscultato dies, ac post annos quattuordecim discursu eiusdẽ prædicationis fructuosissimę perspecto: gratia insuper, quæ ipsi cælitùs data erat, cognita: dextra societatis illi cum Ioanne, & Iacobo Coapostolis data, quod erat concordiæ Symbolum, vti diximus; & prædicationis ministerijs diuisis, vt illi in Circumcisionem, hoc est, ad Iudæos maximè attenderent conuertendos; Paulus in Gentes, hoc est, studio præcipuo, ac primo, Nationum, vbi

Deus

Deus notus non erat, conuersionem ad fidem Christi procuraret: hoc omninò de Paulo visus fuit Petrus coram Ecclesia, & ad Ecclesiam, graue testimonium protulisse. Hic est vas electum à Christo, in quo sibi complacuit nomen suum, ac Euangelium, per orbem portari: ipsum audite: Et in hoc sensu negare non possumus, Petrum Apostolum, Pauli Apostoli, non ab hominibus, neque per hominem, sed per reuelationem IESV Christi edocti, tanti, scilicet, Theodidacti etiam, quasi ex officio, ac Christi præcepto, seriem prædicationis, ac doctrinam vniuersam confirmasse.

Quibus hic addendum est, aliâs Petrum Apostolum doctrinæ Pauli eximium, & commendatorem, & assertorem, & confirmatorem exstitisse. Cùm enim sua Epist. 2. c. vltimo, agens de extremo iudicio, illius Pauli assertionis meminisset ad Romanos, ad idem propositum, scriptæ, c. 2. scilicet: [Existimas autem, ò homo, qui ita iudicas, eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? An ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?] assertionem eam, sic Petrus approbando, citauit. [Propter quod, charissimi, exspectantes, satagite immaculati, & inuiolati ei inueniri in pace, & Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini. Sicut & charissimus frater noster Paulus, secundùm datam sibi sapientiam, scripsit vobis: sicut & in omnibus Epistolis, loquens in eis de his. Et protinùs Petrus subiungit: [In quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant; sicuti & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.] Legerat quidem curiosè summus Pontifex Petrus Pauli Epistolas, easque voluit diligenter euoluere: quasi dignas, quæ è manibus Ecclesiæ Præfectorum numquam caderent: & quæ non essent à nobis oscitanter legendæ: ni velimus eas, seu nostra inscitia, seu scientia instabili, deprauare.

Quartum Corollarium, ad nostrum præsens intentum, certissimè sequitur: Paulum cum Petro omnem Politici regiminis rationem, quæ vel ad Ecclesiasticorum spectaret seorsum Politiam, ciuilemq; administrationem, vel quæ ad totius corporis Ecclesiæ normam pertineret, expressè contulisse: & hoc tam in genere, & vniuersè, quàm specificè, & singulariter; eamq; omnem sicuti Paulus, in cęlis se illam accepisse, attestabatur, à Petro in terris fuisse, & exceptam, & confirmatam. Immò est certissimum, tunc in re illa grauissima, & quã vt ponderosissimam, est incredibile prorsus, à primis illis Ecclesiæ columnis non fuisse maxima cautione animaduersam; Petrum multa specialiter agnouisse ex Pauli conuersatione, quæ Christus illi, ad tertium rapto cælum, clarè circa Ecclesiæ Politiam vniuersam, gerenda monstrauit, quæ Apostolis, in carne degens mortali, haud declarare voluit; quia neque tempus, neque occasio, neque illorum dispositio, neque rerum status, neque nationis

Hebrai-

Hebraicæ conditio, neque redemptionis, & eius humilitatis cursus, neque tamdem antiquarum Propheriarum complementum, agendi, docẽdi, aut conuersandi alium modum postulabant. Hoc assertum, est expressa doctrina ipsius Apostoli Pauli, qui iterùm contra eos, qui verba eius, tamquam humana, contemnerent, seseq. ipsos, tamquam peritos, ac sapientes, venditarent, sic ad eos loquitur, 1. ad Corint. c. 14. [An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit? Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis, cognoscat, quæ scribo vobis, quoniam Domini sunt mandata.] Et tamen multa, quæ Paulus ad Corinthios scripserat, in Scriptura Euangelica non habentur: sed doctrinam suam, Domini mandatum vocat, sicut alibi Euangelium suum; quia ab illo, tamquam ab Apostolo, & Euangelista, & Doctore Gentium, verbum illud Dei processit, non ab illis alijs superbis Corinthijs, qui illum procaciter contemnebant.

Sequitur quintũ Corollariũ strictissimè ad nostrum institutum: Quæcumque Paulus in suis disposuit Epistolis, quæcumque docuit in sui Apostolatus discursu, circa Politiam Ecclesiasticam, eiusue regimen ciuile, siuè solas respiceret Ecclesiasticas, siue etiam seculares personas; ea omnia esse mandata Dei, & Euangelium Christi IESV, & à Christo IESV Paulo per reuelationem communicata, & per Petrum, & Ecclesiam approbata, & confirmata; & quæ de Iure diuino ligent omnes Christianos respectiuè: & à quibus, Dei Euangelio constante, neque à secularibus, neque ab Ecclesiasticis Principibus, & Pastoribus integrum & licitum sit recedere: ab illis Ecclesiasticam, modo quocumque indebito, Iurisdictionem vexando, ab his eam, vel, ob cupiditatem, ampliando, vel ob desidiam, non defendendo.

Confirmatio Politiæ Ecclesiasticæ, ex alijs Scripturæ locis.

CVM igitur multa iam dixerimus, ad probandum ex Christi Domini verbis, in vltima cæna habitis, colligi, eum instituisse Politicum Magistratum Ecclesiæ Præfectorum: immò ex verbis prædictis, quibus specialiter Petrum fuit allocutus, illum summum constituisse Pontificem ac Prælatum, addito præcepto, vt ipse ceteros fratres, non solùm in fide confirmans, verùmetiam & instaurans, consummans, perficiens, vniuerseque confirmans eorum Politiam, & Diuinam, & humanam, sibi in Euangelio insinuatam, totum ædificium Ecclesiæ solidaret: hoc nobis agendum restat, vt locis alijs Scripturæ sacræ, & sanctorum Patrum explicationibus, assertionem præiactam confirmemus. Habuimus quidem in superioribus, confirmandi Ecclesiam, & curam, & munus Petrum Apostolum ad Christum Ecclesiæ angulare fundamentum reiecisse, 1. Epist. cap. 5. alludendo, videlicet, ad Prophetiam Vatis regij Apostolorum nomine Deo supplicatione expositam,

Psalm. 67. scilicet, [Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis, &c.] habuimus & Christum vicissim Petro Apostolo confirmandi Ecclesiam, & curam, & munus, quasi ipsius futuro Vicario, demandasse.

Reperimus tamen Paulum Apostolum cælitùs edoctum, eam etiam rationem, vniuersam confirmandi Ecclesiam, & eius fideles, siue in spiritualibus, siue in Politicis actionibus, intellexisse, subdelegari posse: cùm ad Thessal. 1. cap. 3. sic scripsit. [Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: vt nemo moueatur in tribulationibus suis. Ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus.] Et vt quæ confirmatio esset à Timotheo Thessalonicensibus facienda, constet: & esse similem illi, de qua Christus loquutus fuit, iniungens Petro, [confirma fratres tuos:] notandum est, ex cap. 2. ipsius Epistolæ; Thessalonicensium Ecclesiam, & eius Prælatos, graui, & vrgenti tribulatione fuisse exercitos, à suis etiam affinibus, & contribulibus excitata: ne Euangelium Christi Gentibus vlteriùs nunciarent. Hoc sic describit Apostolus; [Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa, in Christo IESV; quia eadem passi estis vos à contribulibus vestris, sicut, & ipsi à Iudæis, qui & Dominum occiderunt IESVM, & Prophetas, & nos persequuti sunt, & Deo non placent, & hominibus aduersantur: prohibentes nos Gentibus loqui, vt salui fiant.] Hæc tribulatio, & angustia, de qua hic Apostolus facit mentionem, Ecclesiæ Thessalonicensium Capita, Pastores, videlicet, & Presbyteros, ac Præfectos omnes Ecclesiasticos principaliter, & quærebat, & inueniebat. [In hoc enim, inquit Apostolus, positi sumus:] ex persona sua ostendens, eos omnes, qui præfecturam cum illo haberent communem, in communem etiam esse positos quasi ruinam, & in signum, cui foret contradicendum. Et hinc est certum, primitiuis illis (cum spiritus gaudio repetendis) Ecclesiæ temporibus, quibus persequutiones vigebant Christianorum, Episcopatum, vel ambisse, vel desiderasse, nihil fuisse aliud, quàm optasse, ac voluisse, pro Christo martyrio consummari. Misisse ergo Paulum ad Thessalonicenses suum Discipulum Timotheum, ad eos, & confirmandos, & exhortandos, idem est, ac, misisse, ad confirmandam Hierarchiam, & Politiam Præfectorum illius Ecclesiæ; ne propter persequutionem, à suis, & affinibus, & conciuibus, motam, animo despondecrent circa fidem, & Ecclesiæ gerendi, tàm Spirituale, quàm Ciuile regimen; sed illis, qui eorum exspectabant iugulum, spontaneè, pro Euangelij gloria, & publicatione, iugulum præstarent. Est etiam idem, ac, misisse, ad exhortandos Christianos ceteros, vt pro fide, ac circa fidem, quam illucusque fortem habuerant, se tunc fideliores ostenderent ipsa fide, & omni obedientia, ad suos Præfectos obseruata; quo vtrosq; & imperantes, & obsequentes, immotos, tribulatio præsens, inueniret.

Est

Est & alius locus, Act. c. 15. vbi de Paulo scriptum est: [Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum:] idest, sedulò monens, primò, vt in regula fidei accepta manerent: deinde vt Hierarchiam, & Politiam Ecclesiasticorum ministrorum, & imperantium, & parentium illibatam conseruarent: quò Ecclesiæ ædificium altè consurgeret. Qui enim Corinthios, Christo etiam in sermonis exordio contestato, Politicum regimen, circa negotia secularia, per Christianos ipsos administrāda, docuerat: qui Ephesios instruxerat, circa Politiam Ecclesiasticam, viuendi regulam, per tot ministros exhibendam: [ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi,] quod est Ecclesia vniuersa; quomodo prætermitteret, partes ipsius corporis, Ecclesias Syriæ, & Ciliciæ, & in fide, & in omni Politica administratione confirmare? hic Presbyteros, illic Episcopos, alibi Prophetas, verbi Dei interpretes, pro locorum necessitate, constituendo, munia illis Ecclesiastica dispartiendo, præcepta Apostolorum, ac Seniorum, ac Christi Iesu, circa obedientiam, ad seculares Principes; circa reuerentiam, ad Ecclesiasticos Prælatos: ac circa totius Christiani status structuram, illis sæpius inculcando.

Eadem est confirmatio, & illa, quā Act. c. 16. scribuntur Paulus, & Timotheus solerter præstitisse: hisce verbis: [Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & Senioribus, qui erant Ierosolymis. Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.] Incrementum hic fidelium, traditur ab Historiographo Luca, quasi effectus confirmationis Ecclesiarum; vsu loquendi Scripturæ, quo, coniunctione illa, &, sæpius rem, cui adiungitur, à priori insinuatur, emanare. Crescebant ergo, numeroq. augebantur Discipuli, ac Christiani, quia Ecclesiæ eorum genitrices, ac matres, fide confirmabantur: fide inquam operationis, quatenus ab Apostolo, & Timotheo, animis promptis, ea omnia, & credenda, & facienda, & obseruanda excipiebant, quæ Apostolorum, & Seniorum nomine, sibi, & proponebantur credenda, & imperabantur præstanda. Inter hęc autem, cùm ex præcipuis vnum esset, Hierarchiæ, & Politiæ Ecclesiasticæ, circa vtrumq. forum ordinata dispositio, Ecclesiarum illa confirmatio, vtriusque etiam illius fori, & institutionem, & conseruationem, pertingebat.

Quid colligatur ex prædictis, & circa explicitam à Petro faciendam fratrum confirmationem, SS. Patrum sententia.

COLLIGIMVS ex his locis, & alijs, ad cauendam prolixitatē, prætermissis, illa, quæ præcipua sunt in ratione fidei propagandæ, officia; ædificare, videlicet, & consummare; plantare, & rigare; inchoa-

re,& perficere: tum verò Ecclesiæ Hierarchiam,eiusque regiminis Politiam instruere: & instructam,sartam,& tectam tueri: & ea omnia,sub cōfirmationis verbo,comprehensa esse latè conspeximus. Colligimus etiā hæc officia,quæ Deo sunt principaliter propria, Petro nihilominus primùm,& eminenter in vltima cœna ab ipso Deo,Christo, videlicet, Deo & homine fuisse communicata,quæ post eum, vel potiùs per eum, alijs essent ministerialiter communicanda: & id omne, præceptum illud, [Confirma fratres tuos,] includebat; quo sermone ad Petrum habito, maioritatem,seu præfecturam,in Ecclesiasticis personis esse futuram, Apostolos præsentes,& eorum edocuit successores. Hierarchiam ergo, & Politiam,& spiritualem,& temporalem, perfectissimam fore insinuauit:eam tamen,quæ à Petro, videlicet,tamquam omnium confirmatore,& ab illius successoribus Romanis Pontificibus,eodem,fratres omnes fideles confirmandi, functuris munere, dependeret. Quod vltimum assertum 4.Parte erit ex professo pertractandum.

Hunc sensum ex Sacris Scripturis hucusque erutum, iam olim Sancti etiā Patres,& Doctores præfata Christi verba explicātes,nobis tradiderunt.Leo Maximus,in suæ assumptionis Anniuersario sermone, sic ait: [Commune quidem erat omnibus Apostolis periculum,specialis tamen à Domino Petri cura suscipitur: tamquam si aliorum status certior sit futurus,si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ordinatur auxilium; vt firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur,per Petrum Apostolis conferatur.]Hic illa verba, [tamquam si aliorum status certior sit futurus,] maximè sunt notanda: status namque Apostolorum erat, esse sal terræ, lucem mundi, ciuitatem supra montem positam, prædicatores Euangelij, Pastores & Doctores orbis terrarum vniuersi; quæ omnia munia excellentiam Apostolorum,eorumque successorum, super fideles omnes manifestant; & ex consequio,statum huius Ecclesiasticæ Politiæ, fore per vnum Petrum ordinatissimè confirmandum.

Augustinus in lib. de Quæst. veter.& nou.Testam. q.79.sic ait: [Quid ambigitur? pro Petro rogabat Saluator, pro Iacobo autem, & Ioanne non rogabat,vt ceteros taceam?Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in Præposito populus aut corripitur,aut laudatur.] Et serm. 124. de Tempore, scribit: [Totius corporis morbum in ipso capite curat Ecclesiæ,& in ipso componit omnium membrorum sanitatem.] Vbi meminisse oportet eorum,quæ diximus supra,ex Apostolo Paulo, de coagmētatione,& instauratione, seu consummatione Sanctorum, in opus ministerij,in ædificationem corporis Christi mystici, tempore passionis eiusdem Christi Domini realis corporis, languidi, ægroti, conuulsi; sed ad pristinam sanitatem, Petro adimplente Christi præceptum illud,

[Confirma tuos fratres] restaurandi.

Ambrosius in Psalm. 43. mirè nostro suffragatur intentui: exponens enim hæc ipsa verba: [Vide, inquit, quid dicat Dominus, & intellige. Ventilatur Petrus, incidit in tentationes: sed Ecclesiæ præponitur, postquam tentatus à Diabolo est; ideoque ante significat Dominus, quid sit illud, quòd postea eum elegit Dominici gregis pastorem: nam huic dixit: Tu autem conuersus, confirma fratres tuos.] Hic manifestè videmus, verba illa, [confirma fratres tuos:] significare, Ambrosij iudicio, fore Petrum Dominici gregis Pastorem, & ex consequenti, Christum Dominum Apostolorum contentionem diremisse, haud damnata in Ecclesia superioritate, ac prælatione, immo Petri eis insinuato, & præostenso Pontificatu, ac Hierarchia, & Politia omni Ecclesiastica prænotata: Præfectorum in ea ordinibus præiactis: ministrorum munijs prædoctis: parentium, & imperantium exercitijs præfixis: ac denique nihil in Hierarchia, & Politia Ecclesiastica Apostolos, & Seniores, maioresque natu Ecclesiæ instituisse; quod à Christo Domino, inter relinquendum in perpetuum suum verum, & reale corpus, corpori suo mystico, quod est Ecclesia, in cœna vltima non fuerit & præconceptum, & eius Apostolis circumstantibus prædictum.

Rem totam hanc sic Theophilactus super Euangelij, quem versamus, locum, explicauit: [Manifestus, inquit, verborum sensus est: Quod cùm te Discipulorum Principem fecerim; tu, cùm post negationem fleueris, & resipueris, confirma reliquos. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra, & firmamentum es,] Nihil dilucidiùs, nihil clariùs poterat dici, vel potest adduci ad præfatam auctoritatem explicandam.

Dissoluitur Argumentum contra probationem Conclusionis sumptam ab illo loco, Lucæ. cap. 22. [Vos autem non sic, &c.]

SI dicatur adhuc contra prædicta: Fuerit Apostolorum illa contentio, de præfectura quacumque ab illis, post Christi Præceptoris mortem, administranda, siue in spiritualibus, & diuinis rebus tantùm, siue etiam in ciuilibus, ac exterioris fori: Christi tamen responsio, & Primatus approbatio, seu institutio, & Petri ad illius, & Ecclesiæ supremum caput assumptio, & designatio, ad rerum spiritualium negotia gerenda tantùm videtur facta, vt supra arguebamus, quę in primo principio iam diximus, absque controuersia ad Ecclesiasticam spectare iurisdictionem. Est tamen in oppositum hoc irrefragabile argumentum. Christus Dominus tàm hoc loco, quàm alibi instituit in Ecclesia sua, Hierarchiam de Iure diuino per se primò, constantem Episcopis, Presbyteris, & alijs ministris ipsi Ecclesiæ coæternam; (immo propter quam Ecclesia, ex dictis supra, est æterna) & liberam à iurisdictione cuiusq; laicæ Potestatis: Ergo potestas Politica, quo ad Ecclesiasticas personas

tem-

temporalis exterioris fori, est etiam de Iure diuino, & illæ unt immunes, & liberæ tali iure à quacumque iurisdictione seculari.

Antecedens propositio, est doctrina Apostoli 1. ad Corint. cap. 12. sic scribentis: [Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde Virtutes, &c.] & infra: [Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numqu d omnes Doctores? numquid omnes Virtutes?] Et ad Ephes. cap. 4. scribit: [Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, &c.] Vt supra latè deductum est. Quo ex loco in Concil. Trid. sess. 23. cap. 4. colligunt Patres dictæ Hierarchiæ constitutionem, & Can. 6. ibidem sic diffinitum est: [Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam, Diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, & Presbyteris, & ministris, Anathema sit.] & Canon 7. sequenti: [Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, &c. vel ordines ab ipsis collatos, sine populi, vel Potestatis secularis consensu, aut vocatione, irritos esse, &c. Anathema sit.] Consequentia præfati Enthymematis probatur: repetendo primùm illud suppositum superiùs factum: Ad Ecclesiæ, videlicet, & durationem, & consistentiam esse accidentarium, ipsam eiusque fideles sub infidelium, siue sub Catholicorum Principum, ditionibus contineri. Tum sic procedimus: Hierarchia spiritualis nequit omninò quieta, pacifica, ac perpetua consistere, secluso grandi miraculo, nisi ciuilis Ecclesiasticarum caussarum in rebus temporalibus administratio, quietam, pacificam, ac perpetuam illius durationis materiam, ac caussam efficientem ministrorum ei suggerat: Ergo vbicumque à Christo Domino, ab eius Apostolis, à sacris Concilijs Hierarchia spiritualis de Iure diuino sancita est; ex consequenti, est de Iure diuino, saltim per se secundò, Politica externi fori temporalis administratio Ecclesiastica constituta.

Propositio antecedens probatur: & fingamus, Romanam Ecclesiam hucusque sub ditionibus infidelium Imperatorum permansisse: quis vnquam mentis compos enunciasset, ad Diocletianum, ad Commodum, ad Caligulam, similesque Imperatores Gentiles, ad Constantium, Theodoricum, similesque Hæreticos Principes, eorumque fidei, seu perfidiæ ministros, caussas ciuiles Ecclesiasticorum fuisse, & fore deferendas, quæ dubio procul vel retardare, vel promouere, cursum dictæ diuinæ Hierarchiæ possent? vt ab expertibus, & contemptoribus, vt à deprauatoribus rerum Ecclesiasticarum, Hierarchia Ecclesiastica dirigeretur, conseruaretur, augeri valeret, vel impediri? Quid cani cum balneo? vel cum sancto? quid porcis cum margaritis? quid fideli cum infideli? quid Christo cum Belial? cum ipse dicat, Matth. cap. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

Vbi meminisse oportet, rei illius gestę, ac supra relatę, corā Aureliano Imperatore Idololatra, instantibus Catholicis Episcopis contra Paulū Samosatenum Hæreticum, super possessione domus Episcopatus, à quo fuerat eiectus: de qua re lumine solo naturæ ductus, & doctus Imperator, respondit, Ecclesiasticorum illud iudicium haud ad suam iurisdictionem pertinere.

Confirmatur hoc antecedens assertum fortissimè: quia videtur esse Canon expressus 57 Concilij Niceni: qui sic habet, iuxta translationem, ex Arabico doctissimi Francisci Turriani, quæ eadem est ferè cum ordinaria illa Alfonsi Pisani. [Locus Episcopi, inquit Concilium, in oratione sit in summo sacelli, siue capellæ, &c. In omnibus verò, quæ ad Diaconos spectant, quibus præest Archidiaconus, siue quid inimicitię, aut peccati, aut litis, inter eos ortum fuerit, aut aliud quidquid ad iudicium eius necessariò pertineat, nihil referat Archidiaconus ad Episcopum: sed ipse potius eorum controuersias dirimat; si quidem sub potestate eius sunt Diaconi, & debet leuare Episcopum hoc onere. Archidiaconus enim præest vniuerso officio orationis, & per eum gubernari, & disponi debent quæcumque ad Ecclesiam pertinent: ne si huic officio desit, transferatur hoc iudicium, & gubernatio ad seculares; quę quidem possit esse caussa, vt meritò Clerici minus Episcopum timeant, & potestas Episcopi, & Sacerdotum debilitetur: quia non possunt tueri veritatem: ex quo fiat, vt populus multa peccata incurrat, neque acquiescat iudicio, in quo oporteat, acquiescere, & in vniuerso populo alij alijs placeant, & non Deo: & hoc etiam populum ab oratione auertat.]

His accedit vltimò Christum, & eius Apostolos, qui insigniter subiectionem, & obedientiam ad Principes laicos, suos Christianos discipulos docuerunt, Ecclesiasticos ministros, circa hanc Politiam illorum exterioris fori, dictis Principibus obedire debere, numquam docuisse. At sub generali quacumque regula subiectionis ab eis data, intelligenda non venit: quia idem fuisset, vt ad sensum præfati Canonis Concilij Nicæni colligitur, ac dixisse, Non sit Ecclesia; cùm extorsionibus, circa ciuiles Ecclesiasticorum caussas, frequentibus, possent Principes infideles, clauam fidei, & Diuinæ Hierarchiæ, à ministris Ecclesiasticis extorquere. Quæ ergo facultas, ac potestas infidelibus Principibus, in Ecclesiasticarum ciuilium caussarum administratione, numquam competijt, vt neque Christianis competat Principibus, necessum est.

Explicatur adhuc locus. Luc. 22. pro confirmatione Conclusionis.

MONVIT ergo Christus præfato loco suos Discipulos, vt in hoc Ecclesiastico, etiam Politico Principatu administrando, nō Gentium reges, sed illum imitarentur, subdens: [Nam quis maior est, qui

recum-

recumbit, an qui ministrat? Nonne, qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.] Hoc & præcepit Calixtus I. Epist. 2. c. 3. fieri in administratione ciuilium caussarum, per Ecclesiasticos gerenda, dicens: [Nec aliquo dominationis fastu, sed humillima, & concordi administratione: sicut Dominus ait: Non veni ministrari; sed ministrare. Matth. c. 20. & alibi: Qui maior est vestrũ, erit minister vester.] Atqui, si Dominus exemplo suo, Apostolos, & eorum successores, Prælatosq; quoscumq; Ecclesiasticos dominationem administrare iubet, certum est, non solùm illorum principatum Ecclesiasticum non negare, immò & ipsum maximè constituere; nam de se dixit ipse: [Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.] Matth. c. 28. & Paulus 2. ad Corinth. c. 14. scripsit: [In hoc Christus mortuus est, & resurrexit: vt & viuorum & mortuorum dominetur.] Hoc ipsum manifestè declarat particula comparatiua à Luca ibi apposita, scilicet, [vos autem nõ sic:] quocumque enim sermone Latino, Hebræo, Græcoue in collatione, demonstratione, seu affirmatione posita, similitudinem nouimus denotare.

Quod si ad etymon, verbiq; proprietatem attendamus; κατακυριεύειν Græcè, quod verbum habetur etiã apud Matth. c. 20. & apud Marc. c. 10. cum Apostolorum ambitiosam enarrant contentionem: non simplici forma dominari significat: sed nimium, vel violentia quadam media: vt si versum fuisset Latinè, [dominantur in eos:] Latina præpositio accusandi casui iuncta Græcæ præpositionis κατὰ vim exprimeret, quæ frequentiùs in malam accipitur partem. Est similis huius verbi vsus pluries in Scriptura; vt apud Iosue c. 15. Chaleb desiderans ciuitatem Chariatsepher in suam redigere potestatem, dixit: [Qui percusserit Chariatsepher, καὶ κατακυριεύσει αὐτῆς, idest, & ceperit eam; vt transtulit Hieronymus, & est dictu, tamquàm captiuæ, eius fuerit dominatus: & iure belli potestatem illius fuerit adeptus, qua sibi liceat iura, quæ Domini habent in seruos, in eam exercere: de quibus Exod. c. 21. fit mentio.

Hunc locum Lucæ sic paraphrasi illustrauit Origenes: [Principes Gẽtium ait, non contenti tantùm regere suos subiectos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui estis mei, non erunt hæc: & qui principatum desiderat Ecclesiæ, debet fieri omnium seruus, in humilitate seruili; vt obsequatur omnibus, in his, quæ pertinent ad salutem, &c.] & infra: [Non ista dicimus, vt inclinemus Ecclesiasticum principatum: est enim interdum quando, secundùm vocem Apostolicam, peccantes coram omnibus arguant: vt & ceteri metum habeant; est aliquando, vt vtens potestate sua, tradat peccantem Sathanæ, in interitum carnis; vt spiritus saluetur in die Domini nostri IESV Christi.] Sensit idem Chrysostomus, adnotans, Christum ibi non solùm Apostolorum contentionem, sed vno ictu Gentium etiam tyrannicum principatum reprehendisse; sic sententiam elucidans: [Ita horum quidem inuidiam,

illo-

illorum verò arrogantiam succidit.]

Immò ipsa Euangelij littera seipsam, quibuscumq; eiusdem Enarratoribus, clariùs explicat. Quæritur inter discipulos de primatu; si Christus illum suis voluisset abrogare Ecclesiasticis, quid faciliùs dictu fuisset, quàm respondere: vbi non est primatus, neque est Primas, vestra sodalitas æqualitate hac fuit à me instituta, vt Capitis, ac Præfecti, & nomina, & munera longiùs sint ab ea releganda. Vel certè quid meliùs, ac diuiniùs respondisset Christus, discipulorum facilè contentionem sedaturus: illos interim ad Principibus laicis meram obedientiam præstandam, remittendo. Attamen alia processit summus Præceptor via: admisit enim primò contentionis, ac quæstionis Apostolorum subiectã materiam, scilicet, primatum, ac maioritatem, inter illos & habenda, & exercenda: neque suam Christianam Rempublicam futuram Acephalam; cũ protinùs esset moriturus, non solùm pro gente Iudæorum, quod Caiphas, anni illius Pontifex, Ioan. c. 11. prophetauerat: sed etiam vt filios Israel, spiritu etiam, non carne solùm, dispersos per mundum, vsque ad Christi consummationem, congregaret in vnum: vt scripsit Ioannes ibidem; vt Prophetiæ descriptæ apud Ezechielem, & alibi, de vnitate Pastoris futuri in Ecclesia, complerentur. De quibus agemus postea: Ad hunc ergo effectum, Monarchicam Christum relinquere Christianam Rempublicam oportebat; cum integra Hierarchia, ac Politia; vt à Capitis, ac Pastoris vnitate, vnitas expetita in ouibus resultaret.

Subiecto verò contentionis supposito, ad qualitates attributas, ac opportunas, seu necessarias, in discipulo, primatum volente inter ceteros obtinere, suæ integræ responsionis descriptionem applicauit. [Qui maior est in vobis, dixit, apud Lucam, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut ministrator: Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.] Apud Matth. [Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.] Apud Marcum: Quicumque voluerit fieri maior, erit vester minister, & quicumq; voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus. Nam & filius hominis non venit, vt ministraretur ei; sed vt ministraret.]

Ex qua Christi doctrina, nedum primatum inter discipulos, ac generaliter in Ecclesia, non prohiberi, aut improbari, immò maximè statui, ac probari, sic facilè colligitur. Quisquis inter vos volet primus esse, dixit Christus Dominus, esto vestrum omnium seruus; ergo hic seruus erit primus: primatusque erit, omnium seruum esse, ac omnibus ministrare. Talem primatum se habere inter fideles, quibus Euangelium annunciabat Paulus, 1. ad Corinth. c. 9. asseruit: [Cum essem liber, dicẽs, ex omnibus, omnium me seruum feci.] & 2. ad eosdem, c. 4. [Non enim

nosme-

nosmetipsos prædicamus : sed IESVM Christum Dominum nostrum; nos autem seruos vestros, per IESVM.] Non ergo Christus improbauit illam seruitutem, quæ primatus est, & maioritas; immò eam tantùm docet, ac confirmat, & præterea nihil. Ea enim sunt eius verba, & mens: vt fiat sicut minor, minister, & seruus, qui affectat aliorum suscipere principatum. Ratio hæc subsequens Christi id confirmat: [Sicut, vel, etenim filius hominis non venit, vt ei ministraretur: sed vt ministraret, exponeretque animam suam pro multis.] Christus certè erat Primas, habebat imperium, exercebat maioritatem: idest, potestatem amplissimam, Pontificatum maximum, præfecturam summam, supremum sacerdotium: [Vos vocatis, inquit, me Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim.] Ioan. c. 13. Et tamen primatum illum, eam superioritatē, se habere explicat, quam imperat Apostolis demissè, ac humiliter exercere: [Etenim, inquit, filius hominis venit, non vt ministraretur ei: sed vt ministraret.] Non carebat, idcircò Christus alio primatu, neque hæc ministratio, seu seruitus, præfecturam aliam auertit, vel excludit, vel simul ferre non potest.

Primatus hic vterque iam olim coniungi iubetur, etiam ab Ethnicis: vt quantò quis maior sit, tantò se gerat summissius: quod Cicero cum omnibus Politicis luculenter docet. Præstat quis præfectura, dignitate, ac Magistratu, est Princeps, est Rex: est ergo primus, est summus, caputque Reipublicæ, omnesque dignitate antecedit. Ecce maioritas, ecce primatus, ac præstantia dignitatis. Is idem præcellit humanitate, comitate, clementia, mansuetudine, tapinophrosine; non est ferox, & sæuus, sicuti Ethnici: hac re ceteris est anteponendus, erit prior, & primus. [Rectorem te posuerunt,] inquit Salomon, Ecclesi. c. 32. [noli extolli, esto in illis, quasi vnus ex illis. Curam illorum habe, & sic conside: & omni cura tua explicita recumbe, (siue vt Græcè habetur, & omnem vsum, tui fac; & approbatus quiesce) vt læteris propter illos: & ornamentum gratiæ, accipias coronam.] siuè vt Græcè scribitur, & εὐκοσμίας χάριν, idest, moderationis, seu, modestiæ, seu officij rectè gesti, gratia, accipias coronam. Hæc docuit Rex regum, totumque princeps, Deus per regem: haud reges tollens; sed, ne efferantur superbè in suos fratres, eos instruens.

Et ne per plures etiam ex Ethnicis regibus, ne per plurimos sacros Antistites, exempla sit quærere necessarium, exemplorum sufficit primum exemplar Christus, qui de seipso dixerat: [Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.] Matth. c. 11. Quis enim se vnquam eo gessit demissius? Cùm suorum, etiam Iudæ, abluisset discipulorum pedes, ait: [Scitis quid fecerim vobis; vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego vester Magister, & Dominus laui pedes vestros, quantò magis vos, alter alterius debetis lauare pedes? Exē-

 plum

plum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] Ioan.c.13. Quod intimè adnotauit Paulus, cùm de Christo scripsit, Philippenses exhortans Epist. ad eos c.2. [Hoc sentite in vobis, quod & in Christo I E S V, qui, cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; sed semetipsum exiniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.] Ecce Christus, Magister, & Dominus; ecce de quo ipse Paulus scripsit ad Hebræos, c.9. [Christus assistens Pontifex futurorum bonorũ, &c.] quò maior fuit, eo demissiùs seruus omnium esse voluit; non suam amittens potestatem; sed ornans: non suam præfecturam abnegans, sed confirmans; non primatum suum abrogans, sed constituens: suis tantùm discipulis viam muniens, qua ad dignitates, præfecturas, ac primatus Ecclesiasticos facilè expeditè, dignèque valeant peruenire.

Quid ni etiam, occasione primatus, ac præstantiæ dignitatis, semel iam discipulis contendentibus, voluerit Christus paucis, nedum typhũ, omnemq; fastum, ab illorum eximere animis, quòd ad res ipsas spectat, verùm & illos edocere, quibus nominibus, superioritas, & prælatio quęcumque, in Ecclesiastica schola, quæ omnem spirarent humanitatem, ac mansuetudinem, vocaretur? Hinc munia, & officia Præfectorum Ecclesiasticorum, ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, sanctà, sanctèq; à nostris progenitoribus concepta, Apostolus, Papa, Episcopus, Archiepiscopus, Pastor, Primas, Patriarcha, Presbyter, Diaconus, Hypodiaconus, Archimandrita, Abbas, huiusmodique cetera, quæ, proprijs consideratis etymis, hanc, à Christo in suę scholę Præfectis, desideratam solicitudinẽ, humanitatem, curam, seruitutem, minoritatem, ministrationemq; insigniter repræsentent. Itaque principatum, seu ipsius rem, apprimè in Ecclesiastica schola necessaria esse, ab ipso Christo intellexerunt Apostoli, & ab illis eorum sanctissimi successores, ac discipuli perceperũt: nomina verò in principatu minimè: ea prẹsertim, quæ insolentiores excitare motus, fumosioresq; spiritus stultis possent hominibus commouere. De quibus præclarè, vnico verbo, sic loquutus fuit Magnus Gregorius, [Non titulis studeo florere, sed moribus.]

Inter istam tamen à Christo demissam adeò commendatam, pręfecturæ Ecclesiasticæ administrandæ formam: ne quis vel secularis iurisdictionis amans, vel amens, sibi persuaderet, quæ humanitate, ac mansuetudine cum subditis, per Ecclesiasticos Præfectos geri non possent, infecta ad illorũ libitum, permansura; ministrationem, ac seruitutem illam esse innuit Christus; qua, flagello etiam arrepto, sacra profanantes, è templo, vt per ipsum olim, si esset possibilitas, arcerentur. Vnde subitò Paulus ipse, omnium aliàs factus seruus, & seipsum prædicans seruum, per I E S V M; ab eo etiam iam immortali edoctus; in suo Euangelio, in illo Christiani, ac Diuini corpore Iuris, quasi titulos de Iudicijs, de

Accusationibus, de Testibus, &c. inseruit, 1. ad Timoth. cap. 5. scribens, [Aduersùs Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.] Et 1. ad Corinth. c. 4. cùm præposuisset, se esse ministrũ Christi, &c. quò explicaret, hoc ministerium, adeò ab ipso in vltima cæna discipulis demissè gerendum, iniunctum, iudiciariæ potestatis auctoritatem includere; c. 5. & 6. eam actu, & effectu ipso in Corinthios exercuit, & quo pacto esset ab Ecclesiasticis iudicibus exercenda commóstrauit. De quo infra latè est agendum, & latè etiam superiùs actum est.

Probatio præpositæ Conclusionis, & eius veritas, Petri sententia secundò confirmatur.

IN præfatam loci huius Euangelici expositionem, miro consensu Patres omnes Græci, immò & Latini conspirarunt. Erit tamen iam operæpretium, eam ex testimonio Apostoli Petri, 1. Epist. c. 5. audire: qui, verbis ipsis Christi conceptis, locum illum elucidans, sic Episcopos, Presbyteros, Rectores, Ducesq; & Potestates omnes Ecclesiasticas alloquitur: [Pascite, qui in vobis est, gregem Dei: prouidentes non coactè, sed spontaneè, secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in Cleris; sed forma facti gregis, ex animo.] Ecce quale regimen ciuile docuit Petrus, per Ecclesiasticos solùm Prælatos, in Christianos omnes, sed præcipuè in Ecclesiasticas personas, administrandum. [Pascite,] inquit, idest, regite, id enim verbum, ποιμαίνειν, etiam significat Græcè: vnde illud Interpres, modò per verbum regere, vt Matth. c. 2. [Ex te exiet Dux, qui regat populum meũ Israel:] modò per verbum, pascere, transfert: & apud Ethnicos etiam Auctores, vt apud Homerum passim, hoc verbum significat, regere, & gubernare: quasi idem sint, pascere cibo, pascere verbo. [Pascite,] ergo ait, vel regite, [qui in vobis est, gregem Dei:] idest, Christianos qui Christi sunt grex, vobis gubernandus commissus: [prouidentes: non coactè, sed spontaneè.] Presbyteros ergo vult gregi suo prouidere, & attendere, Græcè ἐπισκοποῦντες, idque non vi, sed voluntariè, ac liberè, non solùm enim intelligendum est hoc actiuè, ex parte regentium, [vt cum gaudio illud faciant, & non gementes;] vt dixit, ad idem propositum, Paul. ad Hebr. c. 13. sed ibi omninò allusit Petrus ad hanc Christi doctrinam, quam tractamus; vt hæc aduerbia, passiuè etiam intelligantur, ex parte gregis regendi; quasi dicat, in caussis & negotijs, quæ ad vos adducta fuerint, quasi per modum arbitrariæ compositionis, ex promiscua Christianorum multitudine, neminem cogatis, præter omne ius, & fas, cæca libidine caussas decidendo; nam tunc certè esset nuncium remittere legi Christi, [Si peccauerit in te, &c.] qui testibus agi, & à Præpositis Ecclesiæ, seruatis seruandis ceteris, eas voluit terminari.

Addit Petrus [secundùm Deum], idest, iuxta Christi doctrinam: vel propter Deum, idest, propter Christum, qui hoc vobis onus imposuit; vel, [secundùm Deum;] idest, solùm Deum, & eius legis æquitatem, in nostris cordibus scriptam, considerantes: vel, vt loquitur Damasus Epist. 4. ad Stephanum, & Concilia Africæ, de hac materia latè scribens, cap. 6. [charitatiuè pro Deo, & fraterno amore cuncta peragentes.] Addit: [neque turpis lucri gratia;] idest, absit à vobis omnis quæstus, aut auaritia, quæ iudicum animis est solita insidiari; sed propter Christum hanc assumite prouinciam, in visceribus charitatis.

Attamen (quod ad præsentem præcipuè facit conclusionem) cùm de caussis Ecclesiasticarum personarum ciuilibus, ad vos, tamquàm ad legitimos iudices fuerit delatum; quia ibi maius vobis imminet periculum, sicut in quibus estis, exclusa omni alia ciuili Potestate, Præfecti, eas tractate, [non dominantes in Cleris;] idest, non aliquo dominationis fastu, sed humillima, & concordi administratione: vt dicit Calixtus I. loco citato supra Epist. 1. non vexantes eos imperiosa auctoritate, & potentia: non instar laicorum, & secularis potestatis duritèr, ac importuno strepitu, iurisdictionem exerceatis in Ecclesiasticas personas; quæ maiori sunt cum mãsuetudine tractandæ: vt quæ præcipuè, sunt de hæreditate, & sorte Domini, & quarũ Deus præcipuè, sors, & hæreditas est; [sed forma,] idest, exemplũ [facti] vestri specialis huius [gregis, ex animo,] idest, sincerè, & mente pura, ad imitationem Christi Domini, qui cùm hanc nobis suggereret doctrinam, nostram iurisdictionem Ecclesiasticam, ciuilem etiam, contra regum, & principum, siue Gentium, siue Christianorum, ciuilem Potestatem etiam, distinguens, subiecit: [Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.] Luc. c. 22.

Hinc colligitur, qualiter sit explicandus Apostolus Paulus, scribens sic ad Corinth. 2. c. 1. [Non quia dominamur fidei vestræ; sed adiutores sumus gaudij vestri.] Certum est enim, Apostolum, caussa fidei ab eis susceptæ, non fuisse dominum Corinthiorum. Vnus est enim nostrum omnium Dominus qui nos creauit, & in libertatem Euangelij, per redemptionem, asseruit. Præpositum tamen, & Pastorem fuisse vice Christi, & eius nomine leges ferre, & præuaricatores punire potuisse, non negabit, qui legerit illud, 1. ad Corinth. c. 11. [Laudo vos quòd præcepta mea tenetis:] & plura alia, quæ statim latiùs exponẽdã cõsequentur.

Ergo nullus vmquam Catholicus docuit, debere Episcopos populis dominari violentia; aut iniuria: Patres, Pastores, Præsules, non dominos esse dicimus, eo sensu, quo Christus ibi dominatum Gentilium regũ reprehendit, tyrannidem, & superbiam eorum redarguendo: & docendo se filium hominis non ministrari, sed ministrare, de Patris sinu descendisse: modum ethnicæ gubernationis taxans, & sui regiminis formam

pro-

proponés: qui cùm verè esset Magister, & Dominus, vt ipse ait Ioan. c. 13. ea tamen humilitate præerat, vt seruire, ac ministrare potiùs videretur.

Et hanc doctrinam, quam Petrus, & reliqui sui Coapostoli, à Christo didicerant, ea rationeq; in praxi, & vsu exercuerunt; vt per ciuitates & loca congrua, Patriarchas, & Primates constituerint, à quibus grauiores caussæ non solùm Ecclesiasticorum, verùmetiam omnium fratrum Christianorum, iudicari deberent. Præbet de hoc luculentum testimonium *Stephanus* I. qui anno Christi 257. rexit Ecclesiam, sic scribens, Epist. 2. Decret. [Vrbes enim & loca, quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed, etiam multis ante aduentum Christi, sunt statutæ tēporibus: quorum Primates, etiam Gentiles, pro maioribus etiam negotijs, appellabant. In ipsis verò vrbibus post Christi aduentum, Apostoli, & successores eorum Patriarchas, vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia, salua in omnibus Apostolica auctoritate, & maiores caussæ, post Apostolicam Sedem, sunt referendæ. Et licèt (Apostolo prohibente) inter Christianos non debeant accusationes exerceri; sed si prohiberi non poterit, accusationes Episcoporum, ad memoratos Primates debent, ab accusatoribus deferri. Studendum est tamen Episcopis, vt dissidentes fratres magis ad pacem, quàm ad iudicium eos vocent.

Vnica hac ratione circa Christi, ac Petri verba conclusionem confirmamus: nam illa neutiquam congruè spirituali, ac diuinæ Hierarchiæ, modestè, & demissè administrandæ, tantùm aptari possunt; non enim eius administratio sola, siue ex parte materialis, siue ex parte efficientis caussæ, videtur adeò capax esse illius tam solertis Christi, & Petri parænescos ad Ecclesiasticos factæ Præfectos, de modestia, ac humilitate in illius exercitio conseruanda, & prætendenda. Certum est namque inter gerenda spiritualia, diuinaq; munia, haud illud fuisse timendum tantum periculum superbæ dominationis, ac insolentis supercilij, cui præcauendo, Christus, ac Petrus, & verbis, & rebus gestis, summa diligentia laborarint. Tollatur à diuinæ Hierarchiæ exercitio alterum exercitium Politicæ potestatis circa externas res, ac temporales in Ecclesiæ Prælatis: nihil ferè ibi, nisi oneris intercedit. Quod honoris est, id magna ex parte, si nō maiori, Politię exterioris fori sibi gubernatio vēdicat; tale est hominum auersum de rebus iudicium. Vnde cùm pauci onus, honorem plures & optent, & ambiant, credendum omninò est, Ecclesiasticorum munerum gerendorum appetentiam, etiam per ipsosmet Apostolos nondum Spiritus sancti donis recreatos, quò humiliores essent; iam tunc conceptam, in rebus his coëuntibus in vnam eamdemq; Hierarchiam, non onera pluries, sed honores affectare. Tamdem hinc fit consequens, & ex parte Ecclesiasticorum hominum, semper esse intellectum in Ecclesiastico statu, illa non separari exercitia, & ex Christi, & ex Petri parte esse admissum, immò institutum; vt administrata cum

modo, & forma, per ipsos Ecclesiasticis præfinita personis, nunquam fuissent separanda.

Hæc qui, præ inscitia, non intelligit diuinæ Paginæ loca; vel si intelligit, malitiosè deprauat; is oportet, vt terminis ipsis rerum exprimendarum insigniter abusus, & transgrediatur terminos, quos in theori designarunt Scripturæ sanctæ, & earum optimi Enarratores, & sacra Concilia, & tot adhuc sanctissimi Pontifices; item & quos in praxi posuerunt Patres nostri Apostoli, eorumque dicti supremi Romani Pontifices, ceteriq; Episcopi, ipsorum Apostolorũ respectiuè successores, quos terminos immotos hucusque conseruauit Ecclesia; neque eos, ea etiam inter Gentes conuersante, illarum Imperatores ausi sunt transgredi, vel illos suo loco vnquam Catholici Principes commouerunt. Sed quanta cum ratione, & solido hæc dicantur fundamento, ex sequentibus probationibus apparebit.

Ex Apostolo Conclusio, & eius præfata explicatio tertiò probatur.

EADEM Euangelici loci explicatio confirmatur testimonio eiusdem Pauli Apostoli, Act.c.20. dum, vale dicens maioribus natu, & Presbyteris Ecclesiæ Ephesinæ, sic eos fuit exhortatus: [Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.] Dictum verbum Græcum ποιμαίνειν, etiam habetur hic, & illud optimè transtulit Interpres, regere. Esse igitur hoc regimen, de quo Ephesios Prælatos admonebat Apostolos, maxima ex parte Politicum, seu ciuile, circa Ecclesiasticarum nedum personarum caussas, per illos tractandas: verum etiam circa omnes omnium Christianorum lites, discordias, & differentias: est efficaci argumento, primò: quòd de munditia manuum suarum circa vestes, aurum, & argentum Ephesiorum, seu circa illorum concupiscentiam subiunxit statim sermonem, dicens: [Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui, &c.] vt, qui discipulos suos ad sui erat solitus imitationem exhortari, Ephesios Iudices, Ecclesiasticos, Presbyteros, & Episcopos, ad similem abstinentiam, à muneribus super innocentem accipiendis, animaret. Hoc autem circa spiritualem iurisdictionem exercendam contingere, non est frequens: immo illo fuit beato seculo, præterquam Act.c.8. apud Simonem Magum, inauditum.

Secundò, quia regiminis huius Ecclesiastici ciuilis habenas, eo maiori cum cura, & attentione, prudenter tractari Apostolus commendauit; quia videlicet, esset, [regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.] Cùmq; Christus in Cruce non acquisiuerit, vel meruerit mundi creationem, aut Potestatum, quæ illum gubernant institutionem, acquisiuit tamen in sanguine suo munditiam, & splendorem stolarum animarum sanctarum, quæ lotæ in illo, candidæ ex menstruatis coram Pa-

tre æterno comparerent: neque negari potest, immò est omninò fatendum, Christum summum Sacerdotem acquisiuisse in Cruce, sanguine suo, speciali ratione, Ordinis sacerdotalis, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ, prout à laico etiam Christiano ordine distinguitur, maiestatem, secundùm totam suæ potestatis, siue spiritualis, siue ciuilis, latitudinem; vt Gentibus, quæ erant eius hęreditas, & terminis terræ, qui erant eius possessio, ex Psal. 2. conuertendis, & ad Christianum gregem adducendis; aditus facilior, per Ecclesiasticos ministros, à nemine, quocumque prætextu, impeditos aperiretur; possentq; liberè dicere: [Viam facite, præbete iter, declinate à semita, auferte offendicula de via populi mei:] Isai. c. 57. atque etiam, vt maior in figurato Christiano sacerdotio excellentia refulgeret, quàm olim, siue in legis naturæ statu, siue in Mosaicæ legis testimonio præfulsisset. Nec enim veteris legis sacerdotes characterem habebant Ordinis; sed tantùm potestatem faciendi ministrationes, quas, sub pœna mortis nulli alteri licebat facere: vt notat Tostatus ad cap. 3. Matth. cùm tamen legis gratiæ, seu nouæ sacerdotes characterem habeant, & sint perfectioris status, quàm Moyses, qui fuit primus Prophetarum. & quàm Aaron, qui fuit summus Sacerdos; & hoc quo ad potestatem etiam, quam à Christo Domino, & absoluendi, & ligandi susceperunt. Nunc enim, vt Leo Magnus, serm. 8. de Passione loquitur, [& clarior ordo Leuitarum, & dignitas amplior seniorum, & sacratior est vnctio sacerdotum.]

Quòd si huic loco Pauli ad Ephesios in Actibus loquentis, quem tractamus, adiungantur conditiones illæ, quæ inter alias, ab eodem Apostolo, Epist. 1. ad Tim. c. 3. & ad Tit. c. 2. requiruntur in Episcopo; videlicèt, iustitia, & integritas, &c. si Pauli etiã addatur maiestas, ac potestas, ad Corinth. 1. c. 4. hac auctoritate scribentis: [Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mãsuetudinis?] (de quo loco Paulino plurimus infra redibit sermo:) facilè perspiciemus illud, de quo Ephesijs Presbyteris, & Episcopis Paulus loquebatur, post doctrinæ, ac fidei firmitatem illis commendatam, fuisse regimen iudiciarium, & ciuilis Ecclesiasticę administrationis, à Prælatis Ecclesiæ cum primum exspectandum: vt qui succederent, tamquàm scribæ docti, & iudices recti, in docendo, & iudicando, scribis & iudicibus Leuiticæ tribus, non iam ad vnam tribum Leuiticam, sed ad duodecim tribus Israel, idest, omnem populum Christianum, modis explicatis, iudicandum, consessuri.

Probatur Conclusio quartò ex lege naturæ, & scripta.

VNDE sicuti si à Patriarcha Iosepho AEgypti summo Præfecto, per Pharaonem regem constituto, esset requisitum: quare Genes. cap. 47. terram sacerdotalem, quo tempore vendentibus AEgyptijs, præ

fame, suas possessiones, omnis terra in regiam concesserat potestatem immunem præseruasset: & eam sacerdotibus integram, ipso rege Pharaone annuente, reliquisset? responderet Patriarcha sanctus: Quia id adeò esset legi naturæ conforme: vt hominum mentibus, quasi esset ab ipsa inscriptum, illudque dictaret: vt, loquendo cum Theodoreto ibidem, [quamtumuis, homines impij eos, qui non erant dij, pro dijs tamen habitos, tantopere venerarentur:] De quo naturæ lumine exstat notatio Ambrosij Epist. 71. ad Irenæum. Ex qua lege, euidenti conclusione colligitur, quòd sacra à profanis, & personæ diuinis mancipatæ cultibus, ab alijs omnibus hominibus liberæ secernerentur.

Et sicuti, si postulatum fuisset à rege Iosaphat, quanam ratione circa Ecclesiasticam illius temporis Politiam, 2. Paralip. cap. 19. ministeria Principum familiarum, & Leuiticæ tribus distinguendo, designasset Sacerdotes, & Leuitas, qui cum Principibus illis iudicia in Ierusalem exercerent; sic dicens. [Omnem caussam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, inter cognationem, & cognationem; vbicumque quæstio est, de lege, de mandato, &c. ostendite eis, &c.] & infra: [Amarias autem sacerdos, & Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit; porrò Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent:] facilè respondisset: quòd iudicium ciuilium caussarum inter cognationem, & cognationem Leuiticæ tribus, ad iudices superiores eiusdem tribus Ecclesiasticos pertineret: ipsa lege Domini id ordinante: cùm Aaroni summo Pontifici, & eius successoribus Deus dono Numer. cap. 1. omnes Leuitas concessisset. Cuius etiam iudiciariæ potestatis habetur insignis memoria, Deuter. cap. 16. & 1. Esdr. cap. 7. & 3. cap. 8. & Ezechiel. cap. 44. qui Prophetæ legem Domini, circà hoc disponentem, optimè nouerant.

Sic tandem ad nostrum propositum colligendo; si rogatus fuisset Paulus, an loco prædicto, ciuilem hanc regendi, & iudicandi, & præcipuè personas Ecclesiasticas, facultatem Ephesijs Ecclesiasticis voluisset commendare? certè respondisset, vel maximè eam illis commendasse sanctè tractandam: quòd status Ecclesiasticus, & sacerdotalis nouæ legis, non fuisset dono datus Christo summo Sacerdoti; sicuti Leuitarum tribus Aaroni: sed à Christo fuisset in cruce suo sanguine specialiter acquisitus: vt Sacramentorum, excellentioris ordinis nouæ legis, ministris liberis, & immunibus à temporali Potestate secularium Principum, hæreditatem omnium Gentium, sibi à Patre promissam, faciliùs vendicaret. Vnde de hac immunitate, seu parte, & sorte speciali sacerdotum Dei viuentis, & Ecclesiasticorum omnium potuit melius dicere Christus statui Ecclesiastico, quàm olim moriturus dixit Iacob Patriarcha ad Ioseph filium suum, Genes. cap. 48. [Do tibi partem vnam ex-

trà

tra fratres tuos, quam quidem non tuli in gladio, & arcu meo de manu Amorræi: sed illam acquisiui in cruce proprij sanguinis effusione.

Confirmatur adhuc quarta probatio Conclusionis, ex lege scripta.

QVAM vltimam probationem Conclusionis ex fundamento, quod habet in lege naturæ, & in lege Mosaica, libet adhuc vberiùs corroborare. Et quidem quod attinet ad hanc immunitatem Ecclesiasticam certissimè non solùm imitari eam, quam Sacerdotes habebant in lege scripta, & nostro hoc tempore Gratiæ, nihil illorum auctoritatis Ecclesiasticis, & Diuinæ legis administris decessisse, verùmetiam cumulatiorem accessisse, antiquas Scripturas diligentiùs scrutando, reperiemus. Siquidem lib. Num. cap. 17. iubetur Princeps, & omnis populus ingredi, atque egredi ad verbum Eleazari Sacerdotis. Et lib. Leuit. cap. 4. describuntur quattuor genera sacrificiorum: ex quorum ordine, ac dignitate rectè colligunt Interpretes ordinem, & dignitatem personarum, pro quibus ea offerebantur. Erat primum sacrificium vituli, quo nullum erat maius; idque pro solo Pontifice, vt pro persona omnium dignissima: alterum sacrificium item vituli, pro tota Synagoga: tertium hirci vilius, scilicet, & abiectius, pro rege: quartum denique capræ, id est, infimum, & vilissimum, pro priuato quolibet immolabatur. Ex quo Philo Hebræorum doctissimus, in lib. de Victimis. Theodoretus Quæst. 1. in Leuit. Procopius Gazæus in Comment. 4. cap. Leuit. Pontificem Rege præstantiorem, & maiorem, etiam apud Hebræos, fuisse confirmant. Sic in lib. Iosue cap. 14. 17. 19. & 21. perpetuò, cùm nominandi sunt Sacerdos, & Princeps, Eleazarus, & Iosue, primo loco Sacerdos, secundo Princeps appellatur.

Tandem illud ex 4. lib. Reg. cap. 11. est summoperè considerandum; vbi Ioiada Pontifex Maximus Athaliam reginam, tùm, ob tyrannidem, tùm, ob corruptam religionem, de solio deturbari, & Ioas regem in eius locum substitui, iussit: atqui non consulendo, aut orando, sed planè imperando, negotium omne confecisse, verba illa sacri Codicis attestantur. [Et fecerunt centuriones iuxta omnia, quæ præceperat eis Ioiada Sacerdos.] Qui auctores autem Catholici hanc secretam Pontificiam, & sacerdotalem potestatem, à potestate regia, seu seculari fuisse in statu antiqui Testamēti negant: vt Auctor, quisquis fuerit, Opusculi D. Thomæ attributi inter sua, num. 20. lib. 1. cap. 14. & Tostatus super cap. 2. Exodi, & Iosue cap. 3. & 4. & 3. Reg. cap. 2. & super caput 12. 4. lib. Reg. quæst. 8. ipsi viderint, quibus infirmis testimonijs, seu rationibus innitantur. Nobis enim, si quæ dicta sunt non persuasissent, Leuitas, Ecclesiasticum, videlicet, statum, in lege scripta fuisse immunes, tam quo ad personas, quàm quo ad res, & bona sua à Politica laica Potestate: attamen hæc euidens id demonstratio suaderet. Nam cùm lege

illa cautum fuerit: vt Leuitis certę ciuitates ad habitandum assignarentur: Deut. cap. 35. quas posteà Iosue cap. 21. suæ Historiæ, illis contradidit, numero quadraginta octo ciuitates, sex illis, quæ pro fugitiuis seruiebant, adnumeratis: si Leuitæ, quibuscumque alijs Israelitis exclusis, illas ciuitates incolebant, vt Leuitæ suam Politicam iurisdictionem inter se exercerent, statu seculari suorum fratrum ab ea excluso, adeò est necesse intelligere: vt ad aliud sentiendum nullus aditus esse relictus videatur.

Iudiciorum qualis fuerit ordo apud Hebræos.

VBI non sine fructu, & probatione Conclusionis, qualiter in Hebræo populo iudiciorum fuerit tractata materia deducamus. Omissis igitur ijs, quæ ex Talmudicis libris Petrus Galatinus (& sunt consideratione digna,) retulit: ex antiqua, & noua sacra Pagina, & ex Iosepho Concilij Ierosolymitani institutionem, confirmationem, ius, & potestatem, sic colligimus. Apparet ergo in primis, hoc tribunal à Deo fuisse institutum; vt à iudicio iudicum, ad concilium Seniorum, & Sacerdotum, veniretur. Nume. enim cap. 11. sic loquitur Dominus ad Moysen. [Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël; quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum: & descendam, & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis; vt sustentent tecum onus populi: & non tu solus graueris.] Deuter. autem cap. 17. sic scriptum est, Moyse ad populum dicente: [Si verò difficile atque ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, caussam & caussam, lepram & lepram: & iudicum intra portas tuas videris verba variari; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.] vt ibi scilicet eũ inuoces. [Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem; & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegit Dominus: & docuerint te, iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum; nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo suo, & decreto iudicis, morietur homo ille.] Hoc ergo iudicium tributum fuit iudici, siue supremo Principi, & sacerdotibus, ac senioribus populi: hi enim erant præcipui, qui præerant loco, quem elegit Dominus.

Iosephus autem lib. de Antiq. sic hanc legem concepit, vt præcipuam Senatus fecerit mentionem, sic scribens: [Si verò iudices nescierint, de rebus ad se delatis, pronunciare: integram caussam in vrbem sanctam mittent: & conuenientes Pontifex, & Propheta, & Senatus, quod visum sit pronuncient.] Postea ipse Moyses cap. 19. nominat clarè iudi-

ces

ces ipsos, quos diximus sacerdotes, dicens. [Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis: stabunt ambo ante Dominum, coram sacerdotibus, & coram iudicibus, qui erunt in illis diebus.] Et Iosephus item sacerdotes commemorauit, lib. 2. contra Appionem, sic scribens; [Sacerdotes nostri semper colunt Deum, quos semper regit, qui genere primus est: qui quidem ante alios sacerdotes Deo sacrificat: leges custodit: dijudicat controuersias: conuictos delicti punit: cui qui non obedit, is pœnas luit, tamquàm in Deum impius.] Et rursus eodem loco: [Sacerdotes, omnium inspectores constituti sunt à Moyse; qui autem principatus fieri possit hoc sanctior? aut quis honos Deo conuenientior? vbi & plebs vniuersa est ad pietatem bene comparata, & sacerdotibus concredita rerum maximarum cura præcipua.] Hactenus Iosephus.

Quin etiam Moyses ipse in concilio caussam cognouit eius, qui Sabbato ligna colligebat: vt habetur Leuit. cap. 15. sic referente Philone lib. 3. de Vita Moysis: [Comprehensum hominem adduxerunt ad Principem, cui assidebant in Concilio Sacerdotes: aderat verò vniuersa multitudo ad audiendum, in die Sabbati. Moyses autem, quo supplicio dignus esset, ignarus, Deum consuluit; qui lapidibus cędendum esse, respondit.]

Hoc tribunal à Moyse institutum, denuò sanciuit, vt supra referebamus, Iosaphat rex Iudæ, iudicijs alijs in ciuitatibus confirmatis: vt scribitur Paralip. lib. 2. cap. 19. [In Ierusalem quoque constituit Leuitas, & Sacerdotes, & Patriarchas ex Israël; vt iudicium, & caussam Domini iudicarent habitatoribus eius: præcepitque eis, dicens, sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem caussam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis, inter cognationem, & cognationem, vbicumque quæstio est, de lege, de cæremonijs, de iustificationibus (in translatione vero Græca habetur apud Septuaginta Interpretes, de præcepto, mandato, iustificationibus, & iudicijs,) ostendite eis: vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem Pontifex vester in ijs, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: Zabadias filius Ismaël, qui est dux in tribu Iuda super ea opera erit, quæ ad regis officia pertinent: magistri (Græcè, scribæ) Leuitæ erunt coram illis.]

Inibant igitur hoc Concilium, vt ex dictis apparet, Iudex, siue Rex cum Principibus populi: duodecim, videlicet, tribuum singularum capitibus, & cum senioribus populi, septuaginta, scilicet, illis Senatoribus, quos diximus, & Pontifex cum Principibus sacerdotum, illis, videlicet, qui vicenis quaternis sacerdotum classibus, seu vicibus, singuli præerant singulis; & tamdem cum scribis, hoc est, legis Doctoribus,

quos Iosephus Prophetas nuncupauit. Quo Concilio Babylonica deleto transmigratione, cùm reuersis in solum natale Iudæis reliqua instituta restituerentur, fuit etiam, referente Iosepho lib. 11. sacerdotibus potestas iudicandi in Cōcilio restituta. Præmonuerat hoc Ezechiel cap. 44. Dei mandato, inquiens: [Sacerdotes populum meum iudicabunt, quid intersit inter sanctum, & profanum; & inter impurum, ac purum indicabunt eis: & circa iudicium sanguinis, ipsi insistent, vt dijudicent: & iustificationes meas iustificabunt; & iudicia mea iudicabunt: & leges meas, & præcepta in omnibus diebus festis meis custodient.] Hoc est de caussis capitalibus, & religiosis cognoscent: atque homines iustificabunt, idest, absoluent: & iudicabunt: idest, condemnabunt, sicuti ego in lege præscripsi faciendum: vbi, qui venia, qui pœna digni essent, demonstraui.

De iudicio in hoc Concilio peracto in ipso Assamonæorum Imperio, Hyrcano regnante, fit mentio apud Iosephum, lib. 14. quo tempore vigebat lex, cuius idem meminit: [Ne cui nocenti eriperetur vita, nisi huius Concilij, (siue, vt Græcè illud explicemus, Synedrij) sententia condemnato.] Sed Iudæa inde, post Aristobulum victum, in potestatem Romanorum redacta, ac prouincia constituta, Antipatrum Herodis patrem Procuratorem accepit: eo iure, vt nec Pontifex Concilium ipso inscio, atque inuito Procuratore, conuocare: nec Concilium, absque auctoritate Procuratoris Romani, in damnatum possent animaduertere: vt Iosephus lib. 20. agens de sancto Iacobo, Domini fratre, subnotauit.

Herode postea vita functo, & Archelao eius filio rege ab Augusto Cæsare Viennam relegato, Iudæa iterùm prouincia Romanorum effecta, & Procuratori subiecta fuit. Quo tempore Pharisæi, & Sadducæi magnas in hoc Concilio, & opes habuerunt, & gesserunt partes: duæ, videlicet, sectæ, seu hæreses Assamonæorum temporibus subortæ: id quòd ex Senioribus, Sacerdotibus, Scribis, & Principibus, alij in vna, in altera alij hæresi versarentur. Hinc Christus Dominus, qui hac tempestate Euangelium mundo attulit, sæpè huius Concilij, & eorum, qui illud inibant, fecit mentionem; quod ipsius Euangelij diuulgationi, ac Christi eiusdem gestis sæpiùs legitur obstitisse: & à quo tamdem iudicium sicuti iniustissimum, sic & celebratissimum, de eius morte prolatum fuit: vt ex Euangelica Historia comprobatur.

Quam autem iurisdictionem hoc exercuerit Concilium etiam habetur Act. cap. 3. 4. 5. 6. & 23. & apud Ioseph. lib. 20. dum agit de S. Iacobo Minore, & de Bello Iud. lib. 4. & in vita S. Matthiæ Apostoli, & apud Iosephum Gorionis: dum refert gesta anni, quo Ierosolyma à Tito fuit euersa. Sed de hac tribus Leuiticæ immunitate, & iurisdictione, adhuc statim alium locum, ex Ioanne subijciemus.

Ex

Ex quibus omnibus clarè perſpicitur, in antiquo populo, nedum cauſſas ſacerdotum,& Leuiticæ tribus, ab ipſis fuiſſe Leuitis iudic bus cognitas: verumetiam totius populi Iudaici cauſſarum cognitionem, ad Sacerdotes, & tribum Leuiticam pertinuiſſe. Abſit autem, vt quiſquam Chriſtianus ſuum in animum inducat, Synagogam Iudæorum rectiùs fuiſſe ordinatam, iuſtiùs, aut ſanctiùs: ideoque ea ex parte Chriſti Eccleſiæ præferendam: vmbram, ſcilicet, quam appellauit Paulus ad Hebræ.cap.10. corpori: figuram,& legem, veritati, & gratiæ; quam nuncupauit Ioann. cap. 1. humile tugurium veteris Teſtamenti à ſeruo conſtructum, & paucis poſt annis deſtruendum, noui Teſtamenti regali Palatio, quod ædificauit Deus, & non homo; ex Paul.ad Hebræ.cap 8. & ædificauit in omnem æternitatem duraturum.

Vltimò. Pro hoc argumento eſt notandus inſignis locus ex Euangel. Ioann. cap. 2. Habetur enim apud Lucam, cap.20. ſacerdotes,& ſcribas Iudæorum Ieroſolymitanum adminiſtrantes Magiſtratum Eccleſiaſticum, iniquè ferentes Chriſtum in templo frequentiſſimè ad populum conciones habere, quadam die à Chriſto fuiſſe in templo percunctatos, qua illud faceret poteſtate? Quod fuit quærere, quis ex ſuperioribus Leuiticę tribus miniſtris illam ſibi commiſiſſet facultatem? & cùm alia,ſed ſicuti opportuniſſima,ſic, & prudentiſſima interrogatione ad illos facta, tunc reſpondere Magiſter noluiſſet: poſtea tamen, cùm dicto loco apud Ioannē è templo pluribus impoſitis flagellis ementes,& vendentes ibi boues, oues, columbas, & nummularios eieciſſet: & res non ſolùm ad verba, ſed ad verbera etiam, à Chriſto eſſet redacta: nam eo facto ſacerdotum, & Leuitarum beneficijs, redditibus, fructibus, atque emolumentis, ex cambijs, ex illicitiſque negotiationibus nimiū detrahebatur: iam tunc rem vrgentes,illum ſic fuere alloquuti: [Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?] Ergo ad noſtrum propoſitum: ſi negotiationum ciuilium quæ vendendo, & emendo, & ad menſam campſorum, ac nummulariorum dando in templo à Leuitis, & ſacerdotibus gerebantur, & iuſti, & iniuſti, iuris,& iniuriæ, quæ ibi poterant reperiri, eſſet iudex, ſecularis Iudæorum Poteſtas, & Magiſtratus, potiùs Sacerdotes ad illum, Chriſtum deferrent, eum accuſantes, quòd in Republica, ſub zelo religionis, tumultus excitaret, rerum commutationes, ac pecuniarum interdiceret vſus, & hominum neceſſaria commercia prohiberet. Si poteſtas illa ad Procuratorem Pilatum, & Romanum ſpectaret Magiſtratum, grandis ſui voti euaſiſſent compotes; vt qui anxiè deſiderarent, Chriſtum iudicio ſiſtere Præſidis Romani, quaſi Cæſaris ditionem perturbantem. Reſtat igitur, vt iudicia negotiorum ciuiliū temporalium inter Leuitas, ad ſolos Leuitarum Præfectos, qui Chriſtum tunc interpellabant,pertinerent. Vnde colligendum eſt; congruentiùs, æquiùs, iuſtiuſque, Eccleſiaſticam familiam Chri-

stianam foro secreto,& proprio ex Iure gaudere diuino, quanto Leuiticæ tribus sacerdotio, excellentiùs fuit sacerdotium consequuta.

Confirmatur adhuc probatio quarta Conclusionis ex lege naturæ.

QVOD verò spectat ad alterum membrum probationis præfatæ, hanc scilicet immunitatem Ecclesiasticam, vel esse de iure naturæ,vel saltim adeò esse iuri naturæ conformem: vt si non euidentissima consequentia, ex illius deducatur principijs, saltim euidenti deducatur; probatur illa doctrina, quam speciali de caussa, hic inserimus ex Couarruuia pijssimo, & doctissimo Doctore,& Episcopo. Is ergo Pract. Quæst.cap.31. nu. 2. sic asserit 3. concl. [Totus ferè orbis Christianus in hanc Clericorum exemptionem à seculari iurisdictione, propter publicam vtilitatem, consensit.] Vbi duo sunt valde notanda, consensus, videlicet, communis Christianorum; & ratio consensus; videlicet, publica vtilitas: quæ duæ res vix possent, immò neutiquam possent sic coaluisse: nisi ex iure naturæ euidenti consequentia ducerentur. Id enim in quod homines omnes ratione inducti conspirant, à ratione insita à natura procedat,necessum est. Id prætereà quod publicam affert vtilitatem, est plusquàm certum, vt ad naturæ legem consequatur. Licèt præfatus Doctor exemptionis nomine, nos immunitatis vtamur, vt qui via alia procedamus.

Probatur quintò Conclusio, ex communi seculorum consensu.

QVO argumento possumus similiter concludere quintò principaliter, hanc immunitatem Ecclesiasticam esse de Iure diuino;vt habet Conclusio, sic colligendo: Status Ecclesiasticus vniuersus ab initio nascentis Ecclesiæ sensit, hanc sibi immunitatem à seculari Potestate deberi, propter publicam vtilitatem: ergo est illis debita de Iure diuino,& legis Christianæ institutione. Antecedentis veritati vsque ad tempora Conciliorum, quæ in tertio Ecclesiæ seculo celebrata sunt, nihil potest opponi; quia primi Ecclesiæ Prælati & Pastores id senserunt, vt Clemens Epist.1. ad Iacob. fratrem Domini: Anacletus Epist. 1. nu.1. & 2. num. 2.& 3. nu.4. Alexand. I. Epist.1. nu. 1. & refertur 11. quæst. 1.Relatum est. Sixtus I.Epist. 2.nu. 1. & refertur.2.quæst.6. si quis vestrum. Telosphorus Epist. vnic. nu. 4. Higinus Epist. 1. num. 2. 3. & 4. Pius I. Epist.1.nu.2. Anicetus Epist.vnic.nu.3. Eleutherius Epist.vn.nu. 2. & 3. Victor Epist.1.nu 3. & refertur 3. quæst. 6. Accusatus, & Epist 2. Zepherinus Epist. 1. & 2. nu. 1. Calixtus I. Epist. 1.nu.2.& habetur 11. quæst. 3. Iniustum, & Epist. 2. nu. 1. & refertur 23. quæst.3. Notum est. Fabianus Epist. 2.nu. 2. & Epist 3. per totam, & refertur. 1. quæst. 6.Si quis iudicem,& 3. quæst.6. Si quis Episcoporum, &, Pulsatus ante, &, Qui crimen. Cornelius Epist. 2. nu.2. Lucius Epist.vn.num.2.& ha-

betur 2.q.7.Criminationes. Stephanus Epist.1.per totam,pluries in decretis relata, Sixtus II. Epist.1.& 2. vt ibidem pluries. Felix I. Epist.2. vt ibidem sæpiùs. Gaius Epist. vnic.nu. 1.2.& 3. vt ibi pluries. Marcellus I. Epist.1. Eusebius Epist.1.& 3.vt ibi sæpiùs. Melchiades Epist.vn. hu.1. Qui omnes Pontifices sancti cum alijs per orbem Christianum inferioribus Episcopis,in exsecutionem Apostolicorum Canonum 73.& 74. qui immunitatem Episcoporum, & Presbyterorum à secularium Iudicum potestate declarauerant; quoties per Principes seculares tyrannos ab huius immunitatis exercitio non fuerunt præpediti, illam administrauere. Magnum est autem, eadem habere monumenta maiorum, ijsdem vti sacris,& sepulchra sortiri communia,quæ apud antiquum populum ingens fuit benedictio reputata.

Iam deinceps exstat in Concilio Antiocheno circa annum 340.habito c.11.relato,25.q.8.Si quis Episcopus.expressum Patrum præceptum, de hac Politia,vt Ecclesiastici omnes coram Ecclesiastico solùm foro agāt, & suas tractent caussas;in quam ordinationem sequentia Concilia consenserunt vnanimiter: vt constat ex generali Concilio Sardiceñ.cap.3. relato 6.q.4. Hosius Episcopus, & cap.7.relato 11. quæst.9. Si quis Episcopus,ex Concilio etiam Africano,sub Bonifacio, & Cælestino, Canon. 21.& in Concilio generali Nicæno. Can. 57. & Chalcedoneñ.Can.9. & habetur 11.q.1.c.Si clericus. ex Concil. Agatheñ.Canon.32. vt ibidem. c.Clericum.Carthagineñ.3.Can.9.vt ibidem.c.Placuit. Mileuitañ. circa idem tempus,Can.19.ibidem.capit. Placuit vt quicumque. Romano sub S.Siluestro I.ibidem.c.Si quis clericus.Hispaleñ.2.c.9. Matisconeñ. 2. Can.9.& 10. Colonieñ.p.9.c.20. Lateraneñ. sub Leone X.sess.9. & ex Concil.Triden.sess.25.cap.20.vbi hoc vltimum Concilium,ordinatione diuina, asserit,hanc Ecclesiasticam immunitatem sancitam; sicuti illud Lateraneñ. sub Leone X. affirmat, non solùm humano Iure, sed diuino esse Ecclesiasticos à seculari immunes potestate. Consensus igitur communis Ecclesiasticorum Patrum,& maximè in Concilijs conuenientium in hanc suam immunitatem, propter publicam Ecclesiæ vtilitatem, nequiret absque dubio, nisi ex legis Christianæ intimo sensu, quæ illam esse de Iure diuino dictat,emanare.

Neque obstat,si dicatur, Patres ibi suam caussam egisse, & cùm non haberent, qui impedirent, facilè sibi hanc iurisdictionem, seipsis auctoribus,vsurpasse. Nam respondetur, Spiritum Christi, qui Concilijs sacris interest celebrandis, numquàm fuisse passurū, vt qui ad Christi gloriam congregati sunt, Christi doctrinæ interpretes, & sequaces, etiamsi definiendo non processerint,de Iure diuino aliàs non cohærentem, hanc iurisdictionem sibi adiudicassent: & eam ordinatione diuina asseruissent institutam; nisi spiritu eodem dictante,eam eo strictissimo titulo,& iure sibi esse debitam,intellexissent.

Sextò

Sextò probatur Conclusio ex Christi Domini doctrina apud Matthaeum.

PROBATVR sextò principaliter Conclusio, ex dicto illo Christi Domini, apud Matth. c. 17. Cùm enim occasione didrachmatis, per capita singula, à populo Iudaico tributi ergò debiti Romano Imperatori: quod didrachma, an Christus esset solitus soluere, vel tunc soluere vellet, ab illius exactoribus fuerat à Petro postulatum, rogasset Christus sic Petrum: [Reges terrae à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filijs suis, an ab alienis?] & Petrus respondisset: [Ab alienis:] subiunxit Christus protinùs: [Ergo liberi sunt filij:] idest, [inuectigabiles,] inquit S. August. 1. de Quaest. Euangel. c. 23. addens: [Quantò magis sunt liberi filij regis, sub quo sunt omnia regna:] idest, vt communis habet Doctorum expositio; quantò magis ergo liber sum ego aeterni regis filius, totaque mea Ecclesiastica familia.

Neque hic egisse Christum, de vniuerso populo Christiano, quasi ex eo quòd, in filiorum numerum computetur, sit inuectigabilis, & à tributis Reipublicae liber; docet Apostolus, qui ad Rom. c. 13. Christianos ad soluenda vectigalia, & tributa regibus, ac reipublicae, instruit. Ergo Christus de se solùm, & de sua tota familia id dixit: quasi quae ex sua natura, & conditione fuerit à Christo instituta de Iure diuino à ciuilibus immunis Potestatibus.

Neque hic loquutum fuisse Christum de se solùm, quatenùs erat filius Dei; itaut, tamquàm homo, necessitate coactus didrachma soluerit, constat; quia Ioannes XXII. damnauit Ioannem Iandunum, & Marsilium de Padua Haereticos, id asserentes. De se ergo quatenùs etiam homo erat, & Ecclesiae caput, id dixit: neque de se solo, sed de se, & sua cuncta familia egisse, est manifestum; cùm Petro iniunxerit, pro ambobus staterem Imperatoris Fiscali receptori consignare.

Probatur septimò Conclusio Christi Domini facto.

SEPTIMO probatur Conclusio Christi facto, qui sacerdotum illicitas, & turpes negotiationes, vendendo, & dando ad mensam pecunias in templo, etiam flagello adhibito, castigauit; qui tamen rogatus ab illo laico, de quo supra diximus, inter eum, & suum fratrem noluit iudex consedere. Hinc sic colligimus argumentum; Christus, etiam vt homo, erat temporalis mundi totius Rex, & Monarcha, potestate excellentiae; qua sibi, ex vi hypostaticae vnionis, vti homini filio Dei naturali, & creaturarum omnium fini, homines nedùm, verumetiam creaturae omnes, de iure subdebantur; [Per eum enim fecit Deus Pater, secula;] inquit, Paulus ad Hebr. cap. 1. non solùm efficientia ipsa, vt qui cum Patre sit vnus Deus, qui mundum condidit: non solùm vt per rerum creatarum exemplar, verumetiam vt per finalem earum omnium caus-

sam; vnde sicuti, ex eodem Paulo, est [finis legis Christus, in iustitiam omni credenti:] ad Rom.c.10.sic finis est conditionis mundi Christus ad perfectionem omni existenti:inde erat à Patre Rex seculorum,& regum, & Dominus dominantium constitutus. Hanc tamen potestatem temporalē Christus cohibuit, illi homini præfato in sua caussa exercitium iudicij postulatum denegando; Cæsari, ex condescensione, tributum pendendo; Regis nomen,& munus,quod sibi turbæ voluerunt imponere, Ioan.c.6.etiam euitando: vt maior in Christo versùs homines misericordia præfulgeret, qui cùm esset diues, & Dominus, propter nos egenus factus est;non minus mirabili dispensatione, hanc excellentissimam potestatem non exercendo; quàm, vt pati posset pro nobis, gloriæ, quæ ex eadem vnione suo corpori debebatur, ne in illum influeret, temperando. Et nihilosecius ipse Dominus potestatem, quam, vt Sacerdos summus,etiam in Ecclesiasticos specialem habebat,voluit in templo cōtra Leuitas,& sacerdotes facto ostendere, nedum in eorum quæstus, qui in odia hominum incurrerant, improbatione: sed adhuc in negotiationum secularium lucris vetitis castigandis. Documentum certè firmissimum, de ipsius esse institutione, immunitatem Ecclesiastici fori in Politicis caussis, quam solam ipse, seclusis alijs negotijs laicæ Politiæ, per seipsum, tam grandi auctoritate exercere dignatus est.

Probatur octauò Conclusio, ex Apostolo Epist.ad Timotheum.

OCTAVO principaliter probatur Conclusio insigni loco Pauli, 1.ad Timoth.c.5. sic scribentis: [Aduersùs Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.] Ecce verba concepta; Episcopus, Iudex: accusator, quicumque, siue Christianus, siue infidelis: reus, Ecclesiasticus: testium plurium depositio: caussæ instructio: quæ adeò probant fori Ecclesiastici, exteriorisq; eius tribunalis in caussis temporalibus institutionem, vt secundùm allegata, & probata, iudicium feratur; de Iure esse diuino: vt contra sentientes minimè ab hoc loco valeant expediri.

Nam si nomine Presbyteri, intelligat Paulus quemcumque hominem seniorem: siue is sit sacerdos, siue laicus; vt sentit Chrysostomus; habemus intentum expressum, non solùm huius Conclusionis, sed etiam & precedentis: caussas,videlicet, etiam laicorum in foro exteriori Ecclesiastico omninò debere iudicari: Si verò iuxta Ambrosij,& Patrum communem explicationem, intelligitur hic, Presbyter, solus ille, qui est sacerdos, habemus, Ecclesiasticum Presbyterum non permittendum accusari: nisi sub duobus testibus in foro Episcopi. Sed iuxta hanc interpretationem,etiam colligimus,laicos apud Episcopum accusari solitos; vnde doctrina Apostoli eò tendit: vt faciliùs aduersùs eos accusatores

&

& admitti, & audiri possent: quam contra sacerdotes, propter Ordinis dignitatem.

Hic locus est illustris, & quem Theologi Doctores, qui aliàs formalitates subtilissimas venantur, & Iuris canonici textuales prudentes, & legum ciuilium acerrimi Ponderatores, vt qui in rebus his Politicis, ac moralibus tam dilucidè hanc iurisdictionem Ecclesiasticarum personarum repræsentet, insigniter venerarentur. Vnde nobis præbet occasionem propositam Conclusionem firmissimè probandi ex doctrina summorum Pontificum supra relatorum: sed præcipuè Clementis Epist. 1. Anacleti 1. 2. & 3. Euaristi 2. Alexandri I. 1. Telesphori 1. Pij I. 1. & 2. Stephani I. 2. Sixti II. 2. Eusebij, Fabiani, & aliorum: atque etiam sacrorum Conciliorum, & Patrum sanctorum, quorum omnium Decreta 2. q. 7. & alibi pluries in Iuris canonici corpore referuntur. de Non accusandis Episcopis. Ergo inter eos Clemens testatur ex B. Petri doctrina, sic de Episcopis dicēs: [Sed & laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat: & cunctos illis subditos esse præcipiebat: cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremq. ac discretam à secularibus & laicis hominibus esse, & spirituales quosq; (Pneumaticos, videlicet, de quibus supra diximus) atque sacerdotes super carnales, & laicos semper constituendos docebat: quoniam pro minimo inquit, nobis esse debet, vt à talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die.] Quæ verba eadem sunt cum illis Pauli, 1. ad Corinth. cap. 4. sic dicentis: [Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, vel ab humano die: sed neque meipsū iudico: nihil enim mihi cōscius sū: sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est.]

Vter verò horum Apostolorum ab altero hæc verba sit mutuatus, nostra nihil refert; illud verò multùm refert, vt pro re nata ea sinceriter intelligamus: quæ Photius Constantinopolitanus hoc scholio illustrat: [Existimet homo, sic nos habere, vt dixi: & quod potissimùm dispensatores decet habere; nos quoque existimet. Decet enim illos, vt fideles sint: hoc autem dixit, non extollens se; sed potiùs doctrinæ suæ, quam prædicabat auctoritatem tuetur. Etenim si liberum illis reliquisset iudicare de se, & in se inquirere, prædicationem minimè recepissent. Ne tamen videretur, non propter prædicationem, & ad communem vtilitatem, dixisse hæc, sed ad arrogantiam, subiungit; sed non in hoc iustificatus sum. Non licet vobis, nec alijs, me dijudicare; sed oportet potiùs doctrinam percipere, credere, & nihil dubitare: immò nec ego, quāuis nihil mihi conscius sum, possum me dijudicare; sed exspectanda mihi est sententia iudicis: & interim in timore mihi viuendum.] hactenus Photius.

Hinc poteſt intelligi illud, quod Petrus in Epiſt. Clementis eiſdem verbis, eodemq; ſpiritu vſus, dixit, ad auctoritatem quoque Euangelicæ doctrinæ, quam Epiſcopi prædicabant, & prædicant, & ad ſanctitatem vitæ illorum, voluiſſe pertinere. Epiſcopos enim non decet, nec æquum eſt à laicis, contra charitatem, accuſari. Quòd ſi accuſandi iuſtè ſunt, non apud laicam id fieri oportet Poteſtatem. Docuit enim bene Petrus ſacerdotum vitam ſanctiorem, ac diſcretam à ſecularibus, & laicis hominibus eſſe, & Spirituales, ſcilicet, Pneumaticos, quoſque, atque ſacerdotes, ad cognoſcendum potiùs de carnalium, atque laicorum cauſſis ſemper conſtituendos, ea firma ratione, quia, inquit, indignum eſt, vt qui Spirituales ſumus, & fideles miniſteriorum Chriſti diſpenſatores, à talibus, ideſt, à carnalibus iudicemur. Neque verò ſolum indignum eſt Spirituales, ſacerdoteſq; à carnalibus laicis iudicari, ſed nec iudicari etiam ab humano die: ideſt, quantumuis perſecutiones ita volente Deo patiantur, indignum eſt tamen, vt contemptui propter eas habiti, pretio minimo à ſecularibus reputentur.

Sic ipſe Paulus gratulatur Galatis, Epiſt. ad eos, c. 4. quòd apud eos non fuerit iudicatus ab humano die; dum dixit: [Nihil me læſiſtis. Scitis autem, quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iam pridem, & tentationem meam in carne mea non ſpreuiſtis, nec reſpuiſtis: ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me: ſicut Chriſtum I E S V M.] ideſt, verbum, quod euangelizaui, non accepiſtis, vt Epiſt. 1. ad Theſſ. c. 2. idem ſcripſit, [ſicut verbum hominum: ſed ſicut verbum Dei.] Itaque infirmitatem carnis, & tentationem in carne, vocauit, humanum diem; vt Petrus in Epiſt. Clementis. Hac loquendi phraſi vſus eſt Abdias Propheta c. 1. iuxta lectionem Septuaginta: cùm prophetans Idumæis (qui calamitatibus Iſraelitarum lætabantur,) vltionem in bello: [Ne aſpicias, quit, ò Idumæe, diem fratris tui, in die Alienarum.] ideſt, ne habeas quaſi pro ſpectaculo calamitatem Iſraelitarum, qui ſunt fratres tui ex Iacob oriundi, & ne læteris ſuper filijs Iuda, in die interitus eorum.

Idem Petrus, quaſi Pauli præfatam doctrinam, de modo recipiendi accuſationem aduerſus Presbyterum, & à quo debeat recipi, cōfirmans, docet dicta Epiſt. Clementis, non ſolùm Diuinas, ſed & humanas leges, maiores à minoribus accuſari, & iudicari, prohibere. Iam verò certum eſt, inter Eccleſiaſticum, & ſecularem ſtatum, illum, maiorem, minorem hunc, meritò fuiſſe in Chriſtiana Republica iudicatum. Ergo Petrus eos, qui ſacerdotibus coæquales non erant, ab eorum accuſatione, & vexatione prohibebat: quia diſcipulum ſuper magiſtrum eſſe, aut vllam ei iniuriam inferre, nullatenus debere oportet. A coæqualibus autem permittit, eos accuſari: ideſt, ab idoneis, & probatis, & qui ſuſpicionibus, & ſceleribus careant: vt ait Anacletus, Epiſt. 2. Neque cùm tales ſunt accuſatores, habentur infra eos, qui accuſantur; neque tunc eſſe di-

scipulum supra magistrum, est, contra adductam doctrinam Petri, præsumendum.

Addit autem Paulus: [Testor coram Deo, & Christo IESV, & electis Angelis eius, vt hæc,] scilicet, quæ ad recipiendam accusationem aduersus Presbyterum, & quæ ad correptionem publicè peccantium pertinēt, [custodias sine præiudicio:] idest, sine inconsideratione, & temeritate: id enim significat Græcè χωρὶς προκρίματος, sequitur Paulus; [nihil faciens in alteram partem declinando.] Temeritas autem, præiudicium, & inconsideratio, in recipiendo accusationem aduersus Presbyterum, declinatur: si, Apostolica Constitutio ex 2. lib. Constit. Apostolic. c. 49. seruetur; quæ iubet, vt ab Ecclesiastico iudice primùm, de accusatore diligenter inquiratur, quæ eius vita anteacta, & qui mores, quæ conscientia, quæ caussa ad accusandum adduxerit; vt etiam Euaristus, Epist. 2. & Telesphorus, Epist. 1. ordinarunt, quod Ignarus Rhemensis Archiepiscopus dixit, [an ex propria temeritate,] & expressiùs adhuc S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. ad 2. tradit; [cùm caussa vexandi, & non affectione charitatis; sed praua voluntate, ad accusandum accedunt.] Hoc ipsum priùs Gratianus quoque dixerat, 2. q. 7. Si qui sunt. & ferè per totam: Tunc enim superbia inest in eiusmodi accusatione; quam meritò lex, non solùm Diuina, sed & secularis prohibet. Sic igitur ratio Petri rationi, & dicto Pauli annectitur, Pneumaticos, seu Spirituales quosque, eosdemq; sacerdotes, semper supra carnales, eosdemq; laicos constituendos esse: quod est, esse illos maiores, & hos minores: & sic maiores à minoribus accusari, & iudicari prohibere legem Diuinam: illam, scilicet, ore ipsius Christi latam, Matth. c. 10. [Non est discipulus supra magistrum.] Ex qua fit consequens, Episcopos, & sacerdotes, & in vniuersùm Ecclesiasticos, qui sunt Spirituales, à carnalibus laicis iudicari, per legem Diuinam, non licere. Immo quasi eius legis transgressores reprehendunt Ambrosius, Epist. 78. & Augustinus, Epist. 162. eos, qui Ecclesiasticas caussas terrenis iudicibus iudicandas committunt.

Conclusio probatur nonò ex Apostolo, Epist. ad Hebræos.

NONO probatur principaliter Conclusio testimonio eiusdem Apostoli, ad Hebræos c. 13. sic scribentis: [Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.] Ecce Apostolus Episcopis, & Rectoribus Ecclesiasticis, & illorum fori Ducibus, sic enim habet Græca lectio, ἡγουμένοις vult obedientiam præstari, & illis omnes Christianos subiacere, & subditos esse. Agere autem hic Apostolum de Prælatis tantùm Ecclesiasticis, constat primò, ex eodem Capite: non enim longè ab eius initio, sic fuerat Hebræos exhortatus: [Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei.] Ecce appellat Præpositos, Apostolos illos, qui ipsis verbum Dei annunciauerant, Petrum, videlicet, & alios

Disci-

Discipulos. Constat secundò, ex ratione adducta ibi, vt illis morem gerant: [Ipsi enim, inquit Paulus, peruigilant: quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.] Licèt enim ex accidenti, quia modò Ecclesia Principes habet Christianos, illis etiam obediri debere colligamus ex hoc loco; cùm etiam suo modo, & ordine peruigilent, quasi rationem Deo, pro subditorum reddituri animabus; attamen Hebræi Neophyti, ad quos tunc scribebat Paulus, neque habebant, neque cæteri Christiani, quibus hæc doctrina communis tradebatur, erant habituri semper Principes seculares, qui pro illorum peruigilarent animabus, Deo, illius summum, & vltimum iudicium reuerentes, de eis rationem reddituri.

Alias interrogandi essent Nerones, Decij, Diocletiani, & similes Imperatores, & nunc Reges Sinarum Gentiles, quam vigilantiam adhibuissent, vel adhibeant, quasi rationem reddituri pro animabus Christianorum, quos vel habuere subditos, vel habent? qui neque immortalitatem animarum credebant, vel credunt. Reliquum est, vt de Præfectis solùm Ecclesiasticis egerit Paulus, non solùm Diuina, & spiritualia administrantibus: sed etiam in foro exteriori caussas ciuiles, Ecclesiasticas præcipuè, atque etiam seculares, expedientibus; quod fastidium, solo, subditorum obedientiæ, & promptæ subiectionis, condimento, videbat posse deuorari: sicuti Augustinum dixisse, meminimus supra: vt omninò impleretur illud, quod Eccles. c. 7. dictum est: [In tota anima tua, time Dominum: & sacerdotes illius sanctifica: In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit; & ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua: & honorifica sacerdotes.]

Neque obstat, si dicatur contra, Adhuc ipsam rationem dicti Apostolici arguere, ibi agere Apostolum, de rebus Prælatorum purè spiritualibus, ad suas oues pertinentibus, de quibus reddituri sunt rationem Deo Pastores, ac Præpositi Ecclesiæ, & in quibus absque dubio, exclusa laica Potestate, omnem exercere debent iurisdictionem: vt primo Principio supposuimus. Respondetur enim, sub hac vniuersa doctrina, ibi Apostolum maximè exhortatum fuisse Hebræos Neophytos, qui, vt ex Actis Apostolorum, c. 2. constat, omnibus suis fortunis cesserant; vel mobilia, & immobilia vendiderant bona, eorum pretium ad pedes Apostolicos adducentes: vel à perfidis Iudæis ea diripi fuerant passi libenter; vt ex eadem Epist. c. 10. apparet, dum illis scribit: [Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio sustinuistis:] & denique seipsos, corpora, animas, bona, Apostolis contradiderant. In quorum bonorum, per Præpositos Ecclesiæ, administratione temporali, cùm possent aliquando scrupulis molestari (vti Act. c. 6. cœperunt murmuria inter ex Græcis, & ex Palæstinis Hebræos Neophytos, circa hoc subnasci) an dicta bona ab ipsis abdicata, bene, vel malè, iustè, vel iniustè, ab Ecclesiæ Præpositis admi-

ministrarentur: hinc Apostolus etiam de temporali subiectione, quam, circa ciuilia negotia, Ecclesiæ, Prælatis præstandam esse sciebat, cogitans, dixit: [Obedite Præpositis vestris, & subiacete illis:] nihil interim curantes, qualiter illi, vel inter vos dissidia componant, vel vestra olim bona, iam verò Ecclesiæ communia, distribuant; certus sum enim quòd[ipsi peruigilant:quasi pro animabus vestris rationem reddituri.] Sed Paulum circa hunc locum iterum,& tertiò audiemus infra 3.P.argumento.2.contra Conclusionem, 1. & Par.4.

Probatur decimò Conclusio, ab effectu.

DECIMO confirmatur Conclusio, ex post facto, & ab effectu subsecuto circa hanc iurisdictionem Ecclesiasticam; tempore, quo Christianam Imperatores orbis fidem,ac disciplinam susceperunt. Nam sicuti supra à consensu communi orbis Christiani arguebamus,hanc immunitatem esse, vel de iure naturæ, vel euidenti consecutione ex illo deduci; sic nunc erit operæpretium, vt eam esse de Iure diuino colligamus, eamdem rationem prosequendo,Christianorum Imperatorum, & Principum secularium non solùm consensum, verumetiam iudicium appellare. Hi enim omnes, & omnes laicæ Potestates, Ecclesia iam ad finem tertij seculi, & deinceps maiores vires colligente, vna conspiratione, vno sensu, iudicio vno, hanc illi immunitatem, hanc libertatem personis Ecclesiasticis per leges, per statuta, per Constitutiones, quæ passim habentur, & ab omnibus ferè hanc caussam defendentibus referuntur, facto ipso, & facti, legumque sancitarum perpetua tuitione, restituerunt; nihil certè, ex proprio,& suo donantes,nec auctores dictæ immunitatis, vel eius inchoatores, seu introductores exsistentes: quasi lege priuata, seu priuilegio, vel gratuito, vel honesto Ecclesiam,& eius Ecclesiasticas personas decorantes. Verùm cùm de sacris doctrinis, de iure Ecclesiæ, essent optimè instituti, & informati à suis Apostolis, & Christianis Doctoribus; intellexerunt,hanc immunitatem,fuisse diuinitùs datam Ecclesiæ à Christo; cùm eam, per vim, Imperatores Ethnici, & antiqui tyranni,sicuti Deo cultum debitum,sponsæ suæ Ecclesiæ,prioribus seculis, abnegassent. Hinc ergò hanc immunitatem,Ecclesiasticis personis restitutam, fartam & tectam conseruari deinceps mandarunt: certi dubio procul, nihil ex hac Ecclesiastica potestate, ac iurisdictione suis iri detractum ditionibus, ac ciuili potestati: immò certi, honorem regis, iudicium diligere: neque egere terrenam Maiestatem, (Ecclesiasticam, videlicet, inuadendo Politiam externi fori) ex Diuo Bernardo, falsis honoribus,veris ornatam titulis dignitatum.

Sed vt in speciali facto aliquid circà hanc rationem proponamus; Fœdericus Imperator in Codice Iustiniani, de Episcopis, & Clericis, Authent. Statuimus omni iurisdictione omnino interdicit in Clericos,

omni-

omnibus Magistratibus. [Statuimus, inquit, vt nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel ciuili, trahere ad iudicium secularε præsumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones: quòd si actor fuerit, suo iure cadat; iudicatum non teneat: & iudex ex tunc, potestate iudicandi priuetur. Sancimus etiam, vt si quis Clericis, vel Ecclesiasticis personis iustitiam denegare præsumpserit, tertiò requisitus, iurisdictionem suam amittat.] Iustinianus ipse, quid eo ipso loco Authentico præcedenti? mulctam certè, viginti auri pondo illis irrogat Magistratibus, qui in ius Episcopum vocauerint. Nouel. 123. c. Nulli, & ibi Episcopos apud Metropolitas, hos apud Patriarchas, dicit, iudicium accepturos. Vbi valde est notandum, à Iustiniano omnem aditum intercludi putantibus, id sua constitui auctoritate: cùm in exordio se, ex antiquis sacris Canonibus, ita statuere, profiteatur. Quod & titulus ipse docet: laicosque etiam permittit, Episcoporum iurisdictionem prorogare.

Immò quædam quæ, tantùm ostensis fontibus, supra adduxeramus, erit nunc opportunum expressiùs enarrare. Arcadius, & Honorius ante Iustinianum, ita scribunt Præfectis Prætorio, de Episcop. audien. l. 8. [Si qui ex consensu, apud sacræ legis Antistitem, litigare voluerint, non vetabuntur: sed experientur illius, in ciuili dumtaxat negotio, more arbitri sponte residentis, iudicium.] & l. 9. [Episcopale iudicium sit ratum omnibus, qui se audiri à Sacerdotibus elegerint: eamque illorum iudicationi adhibendam esse reuerentiam iubemus, quam vestris necesse est deferre potestatibus, à quibus non licet prouocare. Per iudicum quoque officia, (ne sit cassa Episcopalis cognitio,) definitioni exsequutio tribuatur.] Hoc ipsum copiosiùs antea statuerat Theodosius Magnus, anno Christi. 395. & habetur 11. quæst. 1. [Quicumque, inquit, litem habens, siue petitor: vel in initio litis, vel decursis temporum curriculis: siue cùm negotium peroratur, siue cùm iam cœperit promi sententia: si iudicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illicò, sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcoporum iudicium, cum sermone litigantium, dirigatur.]

Qui Canon collectus fuit ex C. Theodosiano, lib. 16. tit. de Episcopali iudicio. l. 1. quæ repetitur lib. 6. Capitul. cap. 281. & in Conc. 3. Valentino, sub Lothario. Et apud Iuonem, & Anselmum, sequuntur hæc: [Multa enim quæ in iudicio captiosæ præscriptionis iuricula non patiuntur, inuestigat, & promit Sacrosanctæ religionis auctoritas.] Item ead. caus. & quæst. sequitur Canon. [Omnes itaque caussæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententijs terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmentur: nec vlteriùs liceat retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. Testimonium etiam ab vno licet Episcopo, perhibitum, omnes iudices indubi-

tanter accipiant: nec alius audiatur, cùm testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus: hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes.] Quæ lex per Carolum postea fuit renouata in suis Capitularibus, loco modo allegato, & habetur eadem caussa, & q. cap. Volumus. Hinc Patres in Concilio Mileuitano, Imperatorum Arcadij, & Honorij, ac Theodosij Constitutiones, & acceptantes, & exsecutioni dari optantes, sic Canone 19. statuerunt contra Ecclesiasticas personas, quæ suo non vterentur Ecclesiastico foro, & refertur 11. quæst. 3. [Placuit, vt quicumque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obsit.]

Hoc eò referimus libentiùs, primò, vt sit notum omnibus, quanta fuerit apud omnes, & apud Imperatores præsertim, vetus Episcoporum auctoritas: secundò, vt eluceat fundamentum illud Ecclesiasticę iurisdictionis supra à nobis latè tractatum, & adhuc infra tractandum, ex loco Euangelij Matth. cap. 18. [Si peccauerit, &c.] Ex quo enim alio loco conuenientiùs ortum habuit hæc edita ab Imperatore Ecclesiastica potestas? nisi quia Episcopos ad iudicandas suas temporales caussas eligere Christianis omnibus ab initio licuit, & in eodem Ecclesiastico tribunali eas erant soliti tractare? ita vt Theodosius in hac Episcopos repererit possessione, & haud dignum duxerit, morem antiquũ perturbare. Vnde inquã, hęc tanta iurisdictio Ecclesiastica? & tãti ab Imperatoribus æstimata? & tanta maiestate continuata? nisi quia nata fuit cum Republica Christiana? & ab ore prodiuit Christi illius Institutoris? & cum Republica Christiana succedentibus seculis adoleuit? Cumque Christiani effecti Imperatores, Ecclesiam, non barbaram, non diffutam hominum esse congeriem reperissent; sed Congregationẽ, quę à perfectissimo suo Legislatore Christo, perfectissimas leges, etiam Politici sui regiminis: nihil interim perturbatis, quassis, aut loco motis Imperatorum, ac Regum, etiam Ethnicorum ditionibus accepisset: illius potestatem ciuilem immotam reliquerunt, & ampliarunt.

Et quod non caret admiratione: Theodoricus Gothorum rex, quamuis esset Arrianus, ac Italiam, Romamque teneret: de hæreditatis controuersia inter Episcopum, & priuatum cognoscere noluit: vt de eo scribit Magnus Aurelius Cassiodorus ipsius Theodorici Pręfectus Prætorio, lib. 3. Variarum. [Quoniam, inquit, caussarum vestrarum qualitas, vobis iudicibus terminari debet: à quibus exspectanda magis, quàm imponenda iustitia.] Et lib. 1. de Clericis Augustanæ ciuitatis, calumniantibus Episcopum suum, quicquam decernere noluit: sed reijcit

caussam ad Mediolanensem Archiepiscopum, cuius erat illa iurisdictio: eò quod, inquit, Clericatus nomine fungebatur. Qualiter autem Pontifex Maximus etiam Episcopis ius dicebat; vel eligere arbitros compellebat, habetur apud Gregorium Magnum lib. 1. Epist. 36. Concilia etiam in Prouincijs, vel Metropolitani hoc iudicium versùs Episcopos exercebant, à quibus ad Romanum Pontificem, si opus esset, prouocabatur. Quæ iuribus vulgaribus satis constant.

Tandem Alexander Consil. 8. lib. 1. ex sententia illa Iustiniani in Authentico. Quomodo oporteat Episcopos, docet distinctas esse à Deo has iurisdictiones, Ecclesiasticam, & Laicam: & ibi narrat Baldum scribere, de prohibente Clericum in ius vocari, vt non constituat ius nouum; sed discedat ab errore veterum legum Ethnicorum. Si quidem numquam Clerici iurisdictionis fuerunt laicorum.

Posset etiam Conclusio confirmari ex pluribus summorum Pontificum decretis, editis post tertium Ecclesiæ seculum: nam Prædecessorum acta circa hoc, & decreta, iam sunt supra relata: quasi quæ apud eos qui proterua mente huic Ecclesiasticę non aduersantur iurisdictioni, credidimus pondus habitura. Posset fulciri etiam ex multis Sanctorum, & antiquorum Patrum testimonijs, etiam in corpus Pontificij iuris redactis, ex quibus hanc immunitatem esse de Iure diuino colligitur: quod est certè forte argumentum, audire id docentes Pontifices, apud quos clauis scientiæ resedit, & Doctores, apud quos vberiùs donum intellectus resedisset. Attamen quia Patres illi, quasi partes (quod certè minimè decuisset) in suspicionem affectatæ iurisdictionis, ab aliquibus, de Catholica Ecclesia malè meritis, forsan vocarentur, & quia hoc argumentum est ab excellentibus Doctoribus Iurisperitis satis dilatatum: nos fabrilia ad fabros tractanda relegantes, ab illo prosequendo penitùs abstinemus nunc: quarta huius tractatus Parte pro aduersantium argumentorum confutatione de eo forsan aliquid additiuri.

Probatur vndecimò Conclusio, ex vi prioris Conclusionis.

VNDECIMO, roboratur Conclusio, nam si Christus reliquit Ecclesiæ sufficiens remedium, iuxtà primæ conclusionis assertum, quo lites quæcumque inter Christianos omnes excitatæ, sopirentur ex charitate, & æquitate Christiana, in Ecclesiasticis tribunalibus: si Paulus audaciam Christianorum in vniuersum accusabat, qui dictæ Christi doctrinæ vestigijs non insistentes, secularia negotia ad laicam Potestatem deferebant iudicanda; neutiquàm credendum est, eumdem Christum Dominum, & eius imitatorem Paulum, & ceteros Apostolos, in tot locis Euangelij, & suorum Scriptorum suprà adductis, de hac Iurisdictione Ecclesiastica in foro exteriori, iuxtà præfatas illorum expositiones, & de hac Ecclesiasticarum personarum expressè de Iure diuino

statuta

ſtatuta immunitate non egiſſe. Quæ ratio adeò valuit apud Patres indicto Concilio 3. Carthaginen. anno 400. ferè à Chriſti ortu celebrato, vt ordinauerint cap. 9. & refertur. 11. quæſt. 1. cap. Placuit. vt viri Eccleſiaſtici ad forum ſolum Eccleſiaſticum in cauſſis quibuſcumque accederent temporalibus: ſic concludendo notandis verbis: [MALE SENTIRE DE ECCLESIA, QVI DE IVDICIO SECVLARI POSCVNT AVXILIVM: CVM PRIVATORVM CHRISTIANORVM CAVSSAS APOSTOLVS AD ECCLESIAM DEFERRI, ATQVE IBI TERMINARI, PRAECIPIAT.]

Concluſio probatur duodecimò, ab inconuenienti.

OVES (duodecimo argumento) pateretur Chriſtus de ſuis Paſtoribus iudicare? Sal terræ, Eccleſiaſticas, videlicet, perſonas, vellet in ſua perfectiſſima Politia, propter ſuas lites, & negotia ſecularia, à ſecularibus iudicibus, quaſi ſal euaneſcens, foras mitti? Illuminatores mundi, ab in eo illuminandis, vellet, in negotijs etiam iuſtitiam ciuilem concernentibus, illuminari? Ciuitatem ſuprà montem poſitam, vellet, à villis, à caſtellis, à ſuburbijs ſtatus laici, diſcerni? Et verenda Patrum voluiſſet Chriſtus, à filijs quotidie diſcooperiri? Eccleſiaſticorum, ſcilicèt, qui ſunt Eccleſiæ Patres, culpas ciuiles, & temporales, permiſiſſet paſſim in ſecularibus tribunalibus manifeſtari, argui, & iudicari? quò facilè ſtatui laico Sacerdotalis maieſtas in contemptum deueniret. De quo videndum d. 96. Quis dubitet. cum alijs ibi relatis. Abſit, vt hoc de tanto Legislatore ſuſpicemur. Et non potius firmiter nobis perſuadeamus, Chriſtum Dominum ſufficienter prouidiſſe Eccleſiæ, circa ea quæ neceſſaria ſunt, nedum ad ſalutem æternam, & ſpirituales res, verùmetiam ad ordinis, & ſtatus Eccleſiaſtici Politiam, & externam conſeruationem: iuxta illud Iſai. cap. 5. [Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ, (ideſt, Eccleſiæ,) & non feci?] Ad quod omninò requirebatur in Eccleſiæ Paſtoribus & gubernatoribus poteſtas exterior coerciua, & directiua circa res ciuiles, & verſùs Miniſtros Eccleſiaſticos: vt Eccleſia non ſolùm diceretur appoſitiſſimè ſimilis eſſe humano corpori, regno, ciuitati, domui, ouili, naui, arcæ Noe: verùmetiam terribilis, ex Cant. cap. 6. vt caſtrorum acies ordinata vocaretur.

Abſit, vt non potius Magnum Conſtantinum Imperatorem, intelligamus, Dei ſpiritu motum, libellos ſupplices, (quod referunt Ruffin. lib. 10. Hiſtor. c. 2. & Sozomen. lib. 1. c 16.) maleferiatorum Epiſcoporum, & de ſua dignitate, & immunitate Eccleſiaſtica malè meritorum, cauſſas ſuas ciuiles, & temporales continentes, flammis commendaſſe: Epiſcopos, Clericos, & Eccleſiaſticos omnes miniſtros, & eorum cauſſas, ſolius Dei iudicio, ideſt Eccleſiaſticæ Diuinæ iuriſdictioni affirmando,

fuiſſe

fuisse à Christo Domino reseruatos; vt qui dij essent vocati, & idcircò non possent ab hominibus, qui dij non essent similes, iudicari.

Quæ ratio tam videtur efficax, & adeò intellectum conuincere cuiuscumque Catholici, ac bene dispositi hominis: vt ea sola sufficeret, ad hanc immunitatem Ecclesiasticam, apud eum esse de Iure diuino comprobandam: quantumuis propositis firmissimis testimonijs essemus destituti: cùm dictent legis Christianæ æquitas, excellentia, & ordo Christianorum cordibus iuxtà quintum principium altè reposta: hanc immunitatem neutiquam fuisse à Christo liberè dimissam, quæ ad nutum posset, sub quocumque velamine, à Potestatibus secularibus violari.

Hoc argumentum, quasi palmarium, (si de hac materia testimonijs sacris adeo confirmata, argumentis adhuc agendum est:) assumpserunt Patres in illo Concilio 2. Matisconen. supra citato, dum Can. 19. sic statuerunt: [Licet Reuerendissimi Canones, atque sacratissimæ leges de Episcopali Audientia, in ipso penè Christianitatis principio, sententiam protulerint: tamen quoniam eadem postposita humana in Sacerdotes Dei grassatur temeritas: ita vt de atrijs venerabilium Ecclesiarum violenter abstractos, ergastulis publicis addicant: censemus, vt Episcopos nostros secularium fascibus præditus, iure suo contumaciter ac perperam agens, de sancta Ecclesia, cui præest trahere audeat.] & data statim forma iudicandi de Episcoporum caussis per Metropolitanos, &c. additur. [Nefas est enim, vt illius manibus Episcopus, aut inssione de Ecclesia trahatur, pro quo semper Deum exorat, & cui, inuocato nomine Domini, ad saluationem corporis, animæque, Eucharistiam sæpè porrexit. Hoc enim decretum à nobis præfixum, qui fuerit audacter transgressus, tam ipse, quàm omnes, qui ei consenserint; vsq; ad generale Concilium Anathemate de Ecclesia separentur.] Ratio autem hæc Patrum grauissima, cùm sit communis omnibus Ecclesiasticis respectiuè; idem Can. sequenti. 20. de eisdem statuerunt. Et certè his, & alijs à nobis prædictis attentè consideratis: videtur nihil aliud velle quicumque magnum Chaos, (quod inter statum ac ordinem Ecclesiasticum, & secularem de Iure diuino in huius Politicæ administrationis, ac iurisdictionis, ratione firmatum est) seiungere, discernere, expellere, ac separare contendit: quàm vnum in toto orbe Christiano, eiusque statibus efficere vultum: [Quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles.] & quem sic confusæ profanæ, ac religiosæ iurisdictionis vultum, neque ipsa bifrontis Iani, vel tricorporis Gerionis, aut tricipitis Cerberi secula cognouerunt.

Probatur decimotertiò Conclusio, ex Christi doctrina: Matth. cap. 18. [Si Ecclesiam non audierit, &c.]

DECIMOTERTIO (& fit confirmatio quarumdam præcedentium rationum:) Ecclesiæ, eiusque Prælatorum summa est potestas in hac

Christiana republica erigenda, regenda, dirigenda, corrigenda, augenda, & conseruanda. Hæc doctrina, oportet, vt sit nobis communis cum omnibus Catholicis hominibus, quique Euangelij profitentur integram veritatem, quæ id docet Matth. cap. 18. ex ore Christi: vt [qui Ecclesiam non audierit, sit nobis sicut Ethnicus, & publicanus] æstimandus. Hæc lex omnes tenet ciuiles Magistratus, omnes afficit Christianos: denique aut fidelis non est, aut huius legis venerator, opus est, fiat, qui de iurisdictione Ecclesiastica optat de iure disputare; aut effectu ipso discernere vult. Neque intelligat oportet, legem illam à Christo nudam, ac inermem scitam, latamque fuisse: immò eo legi adhibito robore, vt se præstiterit securum vadem, addito, Amen, in cælo fore similiter ligatum, quod Ecclesia, eiusque Præfecti in terra ligassent; solutumve ratione fore eadem in cælo, quicquid in terra ijdem Præfecti dissoluissent.

Expositores verò huius loci Euangelici, qui de potestate data Ecclesiæ, idest Concilio Episcoporũ, illum intelligunt, haud moramur: nec nos retardabunt, dummodo haud cum Hæreticis Interpretibus, negent Chrysostomo, Ambrosio, Theophilacto, Euthimio, & Doctoribus multis alijs, dici Ecclesiæ rem, cùm eius etiam dicitur Prælatis singulis, respectiuè, eosque Ecclesiæ nomine à Christo fuisse significatos: cùm iam supra ex Cypriano, & Hieronymo intellexerimus, multò magis dici Ecclesiam propter Præsides eius, quàm propter fidelium, qua constat, reliquam congregationem. Sit ergo vtraque interpretatio vera: cùm sæpiùs in Ecclesia grauissimi suboriantur casus, qui Conciliorum, siue Prouincialium, siue Oecumenicorum postulent, sub conuenienti Capite, solemnitatem: interpretationem vtramque amplectimur, quæ caussæ nostræ confirmandæ valet conuenientissimè deseruire.

Si igitur Ecclesiæ Episcopus Apostolus Paulus, quominus Christiani forum seculare adirent, in suis negotijs secularibus, intercessit: si iussit, vt suis Præpositis obedirent: quòd nedum de ciuili, inter ipsos Ecclesiasticos, regimine, sed de eo, prout ad ipsos protenditur laicos, intelligendum est: si ipse iniunxit Episcopis, vt attenderent sibi, & vniuerso gregi, cui pascendo, ac regendo Spiritus illos sanctus præfecerat: si summi Ecclesiæ Catholicæ Præfecti Romani Pontifices, idest, Ecclesia; si sacra tot Concilia, idest, Ecclesia prohibuerunt, Ecclesiasticorũ caussas cognosci à ciuili laicæ iurisdictionis Potestate; necesse est, vt de Iure diuino Ecclesiasticæ personæ Ecclesiastico obtemperent Politico Magistratui: necesse etiam est, vt omnes Principes seculares, omnes Magistratus ciuiles legibus dictorum Apostolorum, Pontificum, ac Conciliorum, hanc immunitatem Ecclesiasticam sancientibus, pijs obsequantur animis, Hierarchiam, ac Politiam Ecclesiasticam, circa suum Politicum externum temporale regimen, non violando: ni velint ab Eccle-

sia tamquam Ethnici, ac publicani, per eius Prælatos, & præcipuè, per summum Pontificem, separari. Sanctarum enim harum legum, ac sacrarum Constitutionum Principes seculares non oppugnatores, sed patronos, ac protectores, ad eas exsequutioni decenti mandandas, Apostoli, Pontifices, Concilia delegerunt.

Ex duobus Notandis Collectio valde attendenda, pro Conclusionis confirmatione.

TAMDEM, vt concludamus, notandum est primò: Omnes Catholicos Doctores, qui de hac Ecclesiastica iurisdictione, & immunitate, seu vt quidam loquuntur libertate, aut exemptione scripserunt, vnanimi consensu, siue Theologi, siue sint Iurisprudentes, docuisse; hanc libertatem, vt sic loquamur, fori, quam modo possident Ecclesiasticæ personæ, etiamsi non esset de Iure hoc præcisè diuino, non posse, à quocumque Christiano Principe, neque debere auferri, tolli, imminui, aut impediri: iuxta l. Si quis argentum. §. fin. de Donat. & Princ. inst. Innocent. cap. Nouit. de Iudic. Decium. ibidem num. 93. qui Imolam, Felin. & alios citat, Card. in consi. 83. num. 4. Felin. in cap. 1. nu. 19. de Const. & in c. 1. not. 1. de probat. Innocent. & alios c. 1. de maior. & obed.

Hujus assertionis ea ab his Doctoribus adducitur prima ratio: quia cum talis libertas, seu exemptio sit Dei conueniens seruitio, & ad honorem, & suorum ministrorum maiestatem, & exteriorem splendorem introducta: Pontifice supremo sacrarum rerum Principe exsistente, potuit ipse solus ad hunc effectum, & ad finem hunc, Dei patris, Christi IESV, & Spiritus sancti seruitium, per orbem amplificandi, absque alicuius secularis Principis, vel consensu, vel priuilegio, hanc exemptionem Ecclesiasticis attribuisse personis. Sic Nauarr. cap. Nouit, de iudic. notab. 6. num. 29. quam esse communem opinionem docuit Couarr. nu. 3. cap. 31. Quæst. Pract. Conc. 3.

Est secunda dictæ assertionis ratio: quia Principes seculares omnem habent auctoritatem à Republica, & à populis, qui in eos illam à se transtulerunt: vt partim superius à nobis dictum fuit, & vberiùs 4. Part. Tract. infra deducetur: Sed vniuersa Christiana Respublica, Ecclesiasticarum personarum exemptioni, suum præstitit consensum: Ergo Principes illam nequeunt ab illis auferre, vel illius vsum impedire. Hæc fuit sententia Victoriæ Relect. 1. de Potest. Eccles. sect. 7. prop. 7. Soto in 4. dist. 25. q. 2. art. 2. Conc. 6. qui sic loquitur. [Quamuis Clerici neque in suis personis, neque in suis bonis essent Iure diuino liberi, nihilominus potuit Papa, etiam inconsultis Principibus, & debuit, eos ab eorum exactionibus, & foro excipere; cui quidem exemptioni Principes contrauenire nequeunt.] Quod idem scripsit Couarr. loco statim allegato, Conc. 4.

Hi omnes Doctores, cum alijs, quibus hæc doctrina non ſolùm, verùm & ratio doctrinæ communis eſt, ad grauiſſima illa verba Nicolai I. ad Michaelem Imperatorem ſcribentis reſpexerunt; dum dicit, [Eccleſiæ Romanę priuilegia Chriſti ore in B. Petro firmata in Eccleſia ipſa depoſita, antiquitus obſeruata, & à ſanctis vniuerſalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Eccleſia iugiter venerata, nullatenus poſſunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari. Quoniam fundamentum, quod Deus poſuit, humanus non valet amouere conatus, & quod Deus ſtatuit, firmum validumq; conſtituit; illeque potiſſimum peccat, qui Dei ordinationi reſiſtere tentat. Priuilegia, inquam, eius Sedis vel Eccleſiæ perpetua ſunt, diuinitùs radicata, atque plantata ſunt: impingi poſſunt, transferri non poſſunt; trahi poſſunt, euelli non poſſunt: quæ ante veſtrum Imperium fuerunt, & permanent (Deo gratias) hactenus illibata, & quibuſcumq; Chriſtianum nomen prædicatum fuerit, illa ſubſiſtere, non ceſſabunt, immutilata.]

Secundò notamus, eſſe certum ex Gregorio Magno, vt habetur 11. q. 3. [Priuilegium omninò mereri amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.] Idem docuere Simplicius Papa, Epiſtol. 2. Decret. & Nicolaus I. Epiſt. ad Igmarum, quæ incipit, Beatitudinis tuæ. & Auguſtinus ſerm. 247. de tempore, Gloſſ. in c. Reſcripta. 25. q. 2. ſic dicens: [Si ex poſt facto incipit enormiter lædere, ſtatim non valet: vt extra, de decimis. Suggeſtum. quàm citò enim priuilegium recedit ad iniquitatem, ſtatim non valet; vt ff de vulg. ſubſt. ex facto, &c.] Cuius Gloſſematis doctrinam ſequutus fuit Panorm. in c. Suggeſtum. de decimis. cum communi Iuriſprudentum Schola.

Quibus præmiſſis, ſic colligimus. Si hæc Politica Eccleſiaſtica poteſtas de Iure præcisè diuino non eſt; videtur ex dictis, de iure poſitiuo Canonico, ſeu Ciuili, ad hos fontes, ad has radices, ad hæc omninò fundamenta reducenda. Et ſine ordinis præiudicio, Primò, videlicet, ad Principum laicorum voluntatem, & conſenſum, & eorum priuilegia: vnde intrat iuris regula: [Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt:] Secundò, ad conuenientiam pro Dei ſeruitio, edita à ſummis Pontificibus ſtatuta Canonica: pro poteſtate, quam in res, ſeu perſonas habent ſacras, & pro obligatione, & debito illa edendi: Tertiò, ad tranſlationem ſpontaneam, quam Reſpublica fecit Chriſtiana huius ciuilis poteſtatis, per Eccleſiaſticos iudices, in Eccleſiaſticas perſonas exercendam. Quibus accedat: quartò, vſus antiquus, & inueterata conſuetudo: Quintò legitima præſcriptio: Sextò interrupta iuſta poſſeſſio: Septimò immemorabilis acquiſitio; accedant Octauò in foris Principum ſecularium pro ea perpetuæ ſententiæ; & Vltimò continua cum his, & alijs, ſi qui reſtant, titulis, Politicæ huius poteſtatis obſeruantia. Fontes ſunt certè hi limpidi, haud facilè turbandi: radices ſunt certè firmæ fundamenta

alta, & quæ haud facilè conuelli queant à Principibus laicis, aliquid contra hanc Ecclesiasticam iurisdictionem volentibus admoliri. Aliàs nobis sigillatim à primo vsque ad vltimum Christianum Principem respondeant, supplicamus: quandó cum hisce titulis, cum hisce iuribus, immò cum illorum aliquibus, suas possident ditiones: defendentne illas à quocunq, Principe extraneo in eas irruente, Christiana lege integra? Bello, ferro, igne circa hoc iniurias sibi illatas propulsabunt, charitate Christiana non discussa? Diuitias, opes, pecunias, honorem, vitam, & suas, & suorum subditorum cuicumque exponent periculo, Christi Euangelio illibato, ne maiorum suorum ditiones in dominium iniustum alieni Principis concedant? Credimus certè, eos ingenuè professuros, se esse paratos ad sua imperia, sua regna, suas Respublicas, suas ditiones, sua denique omnia iustè possessa, & iniquè impetita, tuendum, quocumque Principe, siue Ecclesiastico, siue seculari, non obstante; immò neque de iure valente prohibere.

Et tamen hæc Ecclesiastica Politica iurisdictio, tot titulis, tot iuribus constans, si alicubi terrarum minus seuerè à iudicibus Ecclesiasticis exerceatur; si vnius Clerici delictum aliquod (quod non est difficile contingere) remaneat impunitum, vel ea ratione, qua laici actores, vel alij expetebant, vel exoptabant, non punitum: Deus bone! quæ, & quantæ subitò tragœdiæ à ministris secularibus excitantur? qualiter in iurisdictionem hanc inuehunt? eam non priuilegium, aut aliquid eorum, quæ relata sunt; sed iuxta secundum notabile, prauilegium esse, iam non ferendum, conclamando. Hinc si Principes ea imbuti sint doctrina, dictum ciuilem Ecclesiasticam potestatem Iure diuino non subsistere, verendum est, vt sinistris Consultorum malè de Christiana pietate merentium, accedentibus consilijs, post tot, quibus aliàs dicta Politia subsistit iura, tam promptos, tam expeditos, tam faciles, tam se præstent paratos ad eam proculcandam, & cum sua potestate laica ciuili confundendam; vt se promptos, expeditos, faciles, paratosq; ad suas ditiones, multò minoribus constantes, defendendas, iuribus, præstitissent.

Interest ergo maximè Ecclesiæ rem, pijssimi, & doctissimi Theologi, & Iuris prudentes Doctores præteriti, qui instans hoc Ecclesię periculum non vidistis; præsentes, qui illud iam oculis instare cernitis; futuri, qui, qua temporum gliscit calamitas, illud forsan instantiùs experiemini; interest, inquam, vt filios vestros discipulos, item & Principes Christianos, ac omnes seculares, quibus estis Sal, & Sol à Christo Domino contributi, doceatis; vt memoriter teneant, & ore decantent, hanc Politicam Ecclesiæ facultatem, ab ipso Christo Domino, à suis, eius spiritu perfusis, Apostolis de Iure diuino fuisse institutam; vt si alicubi terrarum, propter Ministrorum incuriam, Ecclesiasticorum negligentiam, vel abusum nutet, si in damnum potestatis Principum secularium ver-

gat: intelligant, cuiuscumq; damni, nocumenti, aut inconuenientis cuiuscumq; ex ea actiuè, vel passiuè orti, remedium à summo Pontifice ab Ecclesia ipsa esse exspectandum; nulla autem ratione, illius applicationē, de iure, sibi fore ipsis præsumendam. Nam asserere, posse dari casum, quòd summi Pontifices Romani, quòd Ecclesia, suæ iurisdictionis caussa, quibuscumque subortis damnis, nocumentis, inconuenientibus, vel abusibus non eat subitò obuiam, & gratis dicetur, & haud cum ratione congruit, haud cum Ecclesiæ, & summi Pontificis illius Capitis, & Episcoporum, Presbyterorum, & aliorum ministrorum stat Hierarchia; cùm sit Ecclesia columna, & firmamentum veritatis; terribilis, vt castrorum acies ordinata; cultrix iustitiæ: totius æquitatis conseruatrix. c. 1. §. sed diuersum. de alien. fœud. lib. 1. fol. 175. & ibi notat Bald. notab. 6. nu. 5. fol. 25. cum alijs pluribus.

Rogabunt verò nos Catholici Doctores, an illos ad affectum, an ad effectum eius doctrinæ, quam ab eis postulamus edoceri, conuocemus? An, videlicet, optemus, eos sic affici Ecclesiasticæ iurisdictioni, ac Politiæ, vt eam vellent esse de Iure diuino, an verò, vt eam de Iure diuino esse, efficacitate demonstrent? Affectu enim, & voto, dicent, se facilè teneri; effectum autem hunc ab eis, non ita facilem æstimari. Quibus respondemus cum Christo Domino. Matth. c. 7. [Omnis qui petit, accipit; qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur.] Petant ergo, & accipient; quærant, & inuenient; pulsent, & aperientur illis Scripturæ sacræ ab eo, qui aperuit discipulorum sensus, vt illas intelligerent; absq; dubio enim ex illis, partim à nobis adductis, partim inferiùs adducendis, & ex alijs, quas vti doctiores, & in eis exercitatiores, reperient, affectu prauio pio, qui plurimum ad hoc conducit, hanc Politicam Ecclesiasticam Potestatem, non esse libertatem, aut exemptionem, titulis dictis supra, vel eorum aliquibus, vel humano quocumque, aut positiuo iure, in Ecclesiam introductam: sed esse immunitatem, Ecclesiæ, de Iure diuino, connatam; neque fuisse, aut esse Reipublicæ Christianæ voluntariam actiuam suæ potestatis in Ecclesiasticos Præfectos translationem; qualis est potestas secularium Principum; sed fuisse & esse translationem passiuam, vtique à Christo Domino, & eius Apostolis à seculari foro, Ecclesiastici fori exterioris expressam separationem, secretionem, & distinctionem; à quo, Euangelio integro, velint nolint seculares Principes, velit nolit status, & ordo Ecclesiasticus, tam actiuè, quàm passiuè, inabdicabili proprietate debeat gubernari. Sicuti enim solis naturæ, consequa affectione, lux inhæret: & sicuti hominem esse rationis particeps animal, vti discursu, & admirari, & ridere, πάθει, coniunctum est: sic suo sequitur ordine, & modo, Ecclesiam esse, ac inseparata proprietate, habere regimen Politicum externum, à ciuili laico secretum, pro Ecclesiasticis personis, ab Auctore Ecclesiæ constitutum.

Ma-

Maneat ergo firmum, Christum Dominum in Melchisedech rege, & sacerdote, Genes. c. 14. & Psal. 109. & ad Hebræos c. 5. adumbratum, & ex sacerdotibus, & regibus ortum, regnum sacerdotale, cuius fit mentio Exod. c. 19. in regale sacerdotium conuertisse: ex Petro, & Ioanne supra relatis: hoc est, noui Testamenti Sacerdotio impertitum etiam fuisse Politici regiminis auctoritatem, & dignitatem, in superioribus à nobis ex sacris Codicibus, & eorum grauibus Enarratoribus deductam: & inferiùs adhuc deducendam. Vt cùm in hac sua noua lege sit altius, ac sublimius Sacerdotium, vti per quod homines ad bona cælestia traducuntur: non solùm à ciuili iurisdictione laicorum Principum immune sit effectum à Christo supremo Sacerdote, illius institutore: verumetiam, vt supra omnem ciuilem Magistratum ita excellat, vt hic illi, Diuino iure, iuxta quod superiùs Conclusione Vnica. 1. Parte probatum est, debeat, si à Christianis administretur Principibus, subiacere.

Circa cuius II. Conclusionis probationem, adhuc in solutione ad 2. proximum Argumentum, item ad 2. & 3. Argumentum 3. Partis, erit nobis amplius immorandum.

OPPOSITIONES CONTRA SECVNDAM CONCLVSIONEM.

PRIMVM ARGVMENTVM.

Ab exemplo, & facto Salomonis, circa Abiathar Pontificem.

NON obstat si contra Conclusionem arguatur primò: Salomon rex 3. Reg. c. 2. exsuit summo Pontificatu Abiathar, vnde colligitur antiquæ legis sacerdotes seculari Politiæ paruisse. Respondent enim aliqui, vel id fuisse factum spiritu Prophetico: vt impleretur, inquiente sacro Textu, sermo Domini, quem loquutus est super domum Heli, in Silo: sic Turrecremata: vel factum vnius Principis non esse pro iure constituendum. Simili enim ratione, Christi lege iam per orbem vniuersum coruscante, facto iniquo, & exemplo iniquiore, Imperatores nonnulli, seu Reges, Pontifices etiam Romanos, & iudicauerunt, & deposuerunt, vt Constantinus in exilium misit Liberium, Iustinianus Silucrium; Theodoricus rex Ioannem I. in carcerem coniecit, vbi etiam

mortem obijt. Otho I. Ioannem XII. deposuit, & Leonem VIII. substituit. Henricus III. Gregorium VI. sede expulit, & Clementem II. iussit ordinari; de quibus omnibus obuiæ historiæ mentionem offerunt sufficientissimam. Cùm tamen hæc omnia facta sint, neque aliquo bono subsistant iure; vt de Liberio testatur Athanasius, in Epist. ad solitariam vitã agentes; idem de Siluerio Liberatus in Breuiario, c. 22. de Ioanne I. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 30. & certissimum est Constantium, & Theodoricum fuisse Arrianos, Iustinianum Euthychij detentum hæresi; vnde, tyrannide præuia, Pontifices deposuerunt. Ab Othone I. bono zelo, sed scientiæ experte Ioannes XII. fuit Pontifex destitutus; vt etiam refert Otho Frisigensis lib. 6. c. 23. qui idem eod. lib c. 32. affirmat Henricum III. haud Gregorium deposuisse; sed persuassione sua, vt Pontificatui cederet, expressisse, quia Simoniacè videbatur ingressus; quo sponte cedente, Clemens fuit in illius locum canonicè subrogatus. Sic multi Catholici Principes Episcopos, & Sacerdotes propter priuatas iniurias in exsilium egerunt, qui tamen nullum ideò iudicium Ecclesiasticum iustum, vel exercuerunt, vel se exercere posse, existimarunt.

Sed notamus pro responsione speciali argumenti specialis: quòd culpæ Abiathar, vt à sacerdotio esset remoueri dignus, hæ sunt è sacro textu ibi: Dauid rege superstite, eo inconsulto, & inuito, Adoniæ partes fuit seditiosè sequutus, regnum illi affectans asserere; contra Dei præscriptum, Dauid voluntatem, & in Salomonis, cui diuinitùs erat repostum, fraudem, Salomone tamen in regni thronum euecto; cùm Adonias legatur illi supplex, sub mentis melioris conditione, ipsius gratiæ restitutus; nusquàm tamen legitur Abiathar reuerentiam, regibus à sacerdotibus debitam, Salomoni præstitisse. Cuius pertinacis animi, & conspirationem continuò, contra Salomonem, molientis, signum illud est; quòd ambiente postea Adonia, etiam regis matre Bethsabea media, Abisac regis Dauid quondam vxoris, virginis tamen, nuptias, Salomon insidias, quæ suum in regnum parabantur, subodoratus, matri respondit: [Postula ei, & regnum,] quasi diceret: id enim est consequens ad reginæ connubium: addens, [ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ;] quasi legitima colligens ratione, fratrem Adoniam maiorem natu ad reginæ thalamum assumptũ, summi Sacerdotis Abiathar vnctione approbatũ, Ioab summi belli Ducis protectione munitum, regno protinus, ab ipso, nedùm cum ignominia deturbato, verùmetiam vita exsuto Salomone, potiturum. Ecce quot crimina in vno sũmo Sacerdote: sacrilegij, perduellionis, seditionis, pertinacis conspirationis, & omninò læsæ regię Maiestatis. Quibus criminibus publicam Iudaici populi pacem turbantibus, cùm non suppeteret aliud commodius Regi remedium, quàm Pontificis, qui se illis contaminauerat, ab officio suaq; functione destitutio: haud sine Numinis

vo-

voluntate, in ordinem illum redegit. Quòd si adhuc de facto processit, tantò Salomoni plus est ignoscendum, quantò absque electionis alicuius turbamẽtis, ex institutione antiqui Sacerdotij, rectam per lineam, Sadoc, ex Eleazaro seniore filio Aaron descendens, erat subitò certus successor ad Pontificatum assumendus.

Neque crediderimus, absque grandi mysterio, in republica Hebræorum instituenda, Deum Opt. Max. Moysen, qui erat summus Sacerdos; vt habetur Psal. 98. Exod. c. 40. Leuit. c. 8. & docent Damasus, Epist. 5. & Gregor. Nazianz. 11. Orat. de Moyse, & Aaron, Augustin. de regno Mosis, quæst. 68. in Exod. & de Pontificatu, q. 23. in Leuiticum, & Enarratione in eundem Psal. 98. Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum, Chrysost. Homil. 3. in Act. Apost. Philo Iudæus, lib. 3. de vit. Mosis, & omnes ferè Doctores Græci, & Latini: etiam Regem, sicuti eum appellat Philo, vbi supra, populo suo constituisse; nè à tanti Legislatoris, si secularis, & laicus solùm fuisset, factis, & iudicijs exercitis, etiam circa Sacerdotalem tribum, in Scriptura relatis, arguerent, similiter vero, Ecclesiasticam impugnantes esse de Iure diuino immunitatem, Sacerdotes scriptæ legis Principibus secularibus subiacuisse. Quid? Immò aliquando cum Anton. de Rosellis, lib. de Potest. Papæ, & Imper. errarunt quidam, asserendo, insanum esse, & Hæreticum dicere, quòd administratio vniuersalis rerum temporalium possit esse apud Romanum Pontificem, aut apud aliquem alium in sacris ordinibus constitutum. Quem graui censura notauit Nauarr. super c. Nouit. de Iud. notab. 3. nu. 76.

Quæ initia Politiæ Hebraici regiminis sub Sacerdote, eodemq; Rege, seu Duce, si cum eius vltimis cõferamus, reperiemus; reuersis è Babylonia, post annos septuaginta captiuitatis, Iudæis: Pontifices denuò, vt inquit Iosephus lib. 11. qui fuerũt pro tempore, & Sacerdotum, & Iudicum gessisse personas, vt iam superiùs idem referebamus. Et populo deindè ab Antiocho seruitute oppresso, Leuiticam Assamonæorum surrexisse familiam, vt ex libris habemus Machabæorum, qui primùm sub nomine Principis, postea sub Regis nomine, rem Iudæorum vniuersam administrarunt; donec pertinaci duorum fratrum regum Hyrcani, & Aristobuli dissidio Cn. Pompeius, bellum in Syria gerens, adductus, ipsam prouinciam occupauit. Hinc fratribus extinctis, populi Romani beneficio, Proselyti Ascalonitæ à primo Herode in regno successere Iudaico, qui rectiùs appellari tyranni potuerunt. Vnde colligimus, quòd Iure diuino, neque assistente, neque resistente, quò Sacerdotes temporalem Reipublicæ teneant administrationem, vel ab illa arceantur; Sacerdotes voluit Deus plures simul populo Duces, Iudices, & Reges, exsistere, ne in Christianæ legis statu, potestatem regiam, seu merè temporalem, qualem summus Pontifex Romæ, & suo in Ecclesiastico statu, & alij Ecclesiastici Prælati per varia loca habent, Sacerdotibus seculares Principes,

vel inuiderent; vel illam cum spirituali sua, & Politica hac, de qua tractamus iurisdictione, esse insociabilem affirmarent, quam inferioris ordinis antiqui sacerdotes tenuissent.

Alia exempla, & facta in lege antiqua, contra assertum Conclusionis afferuntur, & dissoluuntur.

ARGVITVR etiam contra hanc Ecclesiasticam immunitatem, exemplo Iosue Ducis Israelitarum, qui ipse non sacerdos gessit regimen Sacerdotum, dum cap. suæ Historiæ, 2. præscripsit Sacerdotibus de portanda Arca fœderis: immò quod est maius, cap. 4. exposuit mysterium duodecim lapidum, quos in transitu Iordanis erexit: & cap. 5. circumcidit filios Israel: & cap. 8. ædificauit altare Domino: & cap. 15. concionatus fuit populo, illum, ne commercium iniret cum Gentibus, admonendo.

Dauid similiter rex regimini institit Leuiticæ tribus, dum 1. Paralip. c. 13. Arcam reduxit, & capit. 16. benedicit populo, in templo, & c. eod. constituit ministros altaris.

Iosaphat item rex, capit. 17. constituit Leuitas, & sacerdotes, &c. & cap. 20. prædicauit Ieiunium vniuerso Iuda, & populum ad fidem fuit cohortatus.

Ezechias rex instaurauit templum, tulit æneum serpentem, concionatur Sacerdotibus, & Leuitis, 2. Paralip. cap. 29. iussit fieri Phase extra tempus suum, c. 30. Et idem de Iosia rege narratur, c. 34.

Ad quæ exempla primò respondetur in vniuersùm; quòd cùm Synagoga vetus in vno concluderetur populo, & in vno loco sub illa fieret sacrificium, non erat incommodum, vt vni Iudici, alterius à Leuitica tribu, vni quoque Regi Synagogæ cura, magna ex parte, committeretur; immò sic erat sacerdotium vni regno coniunctum: vt ex regni partitione, partitio religionis fuerit, quasi necessariò, consequuta. Hoc exemplo Ieboroam, 3. lib. Reg. cap. 12. constat, qui regni scissionem religionis quoque schismate, cumulauit. Quamuis enim directè, & immediatè, non religionis, sed regni fuerat facta diuisio, vt edocet Augustinus lib. 17. de Ciuit. Dei, cap. 12. & de Vnitate Ecclesiæ, cap. 12. tamen propter coniunctionem sacerdotij cum regno Dauidico, & cum Ierosolymitano templo, consequutum est schisma, ipso, videlicet, Ieroboam timente, ne ex occasione vnius religionis, in vno loco obseruandæ, regnum quoque ad vnam esset Dauidicam familiam, reuersurum. Attamen Ecclesiæ latitudo maxima, quæ orbis ipsius solùm limitibus est circumscripta, cum vnitate religionis Christianæ multitudinem regnorum optimè comprehendit: quia non vni regno, aut loco, sed vni summo Pastori, & vni regulæ fidei religio sacra Christiana innititur, & adhæret: eas in suo regimine, ex suæ institutionis natura, habens vires, vt secularis ad suam

con-

consistentiam, ac perennitatem nullatenùs sit indiga potestatis.

Hoc discrimen clarè & apertè Scriptura ipsa videtur insinuasse: cùm Synagoga quidem dicta sit, regnum sacerdotale, Exod.c.19. Ecclesia autem à Petro, 1.Epist.c.2. regale Sacerdotium nuncupetur. In ijs enim Petri verbis Auctore, S.Thoma in Commentar. ad illum locum, praerogatiua noui Testamenti, respectu veteris innuitur. In nouo enim Testamento sacerdotium praeminet regno, sicut spiritus corpori: in veteri verò regnum praeminebat sacerdotio: ideò ibi regnum, hic sacerdotiū in substantiuo ponuntur, eò quod ibi quasi ex regno, subsisteret religio, hic verò ex sacerdotio perennetur.

Sed quia adhuc nonnulli vrgent argumento, ex Augustino, Epist. 48. quasi veteres reges figura fuerint Principum Christianorum: sciendum est, non esse illam mentem Augustini, quam fingunt; illos enim horum fuisse figuram, sub conditione docet Augustinus, his verbis: [Verumtamen, inquit, si facta praeterita in Propheticis libris figura erant futurorum; in rege Nabuchodonosor vtrumq; tempus praefiguratum est, & illud quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia.] vbi ille non rem asserit categoricè, sed proponit hypotethicè.

Deinde sint illa facta praeterita figura futurorum, non propterea in omnibus debet figurae veritas respondere: sed tantummodo, quantùm, & quatenùs noui huius, & temporis, & Testamēti patitur excellentia. Cùm ergo sit hic status excellentior, ideò quoscumque veteris regiminis defectus, debet, non imitari, aut exprimere, sed corrigere, & superare. Esset autem ingens defectus in Ecclesiae regimine, vt ex pluribus demōstrauimus, seculari Potestati subijci, quod fieri potuisse (sine praeiudicio veritatis facti) veteris Synagogae imperfectio non vetabat.

Attamen, ne euasisse potiùs, quàm argumento satisfecisse videamur, & vt praefatorum regum illę res gestae intelligantur, exemplis singulis respondemus. Iosue ergo Moysi successit, vt habetur Num.cap.27.& Deuter. cap.34. Refertur enim, quòd Moyses ipsi Iosue manus imposuit, initiante quoque eum Eleazaro: & repleuit eum spiritu Sapientiae. Itaque non omnem quam Moyses, sed magnam partem illius exercuit potestatis. Moyses enim à Deo immediatè fuit missus, atque edoctus in omnibus, fuit etiam, vt supra probauimus, & dux seu rex, & sacerdos: Iosue autem dux tantùm populi creatur, vt quaest.48.in Numer. Theodoretus adnotauit. Ideò enim ad Moysen dixit Deus: [Dabis ei partem gloriae tuae, (non ait, omnem, & eamdem) vt audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel,] & subiungit Deus. [Pro hoc, si quid agendum erit Eleazar sacerdos consulet Dominum, ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo.] Ecce iam non Iosue dux est Eleazaro, in his quae ad Deum pertinent, sicut Moyses erat Aaroni, sed contra, Eleazarus sacerdos ipsi Iosue praeponitur, & ex eius consilio om-

nia Iosue facere præcipitur. Consilio diximus, non quòd liberè, aut acceptare, aut repudiare posset: sicuti Princeps suorum potest Consiliariorum sententias: sed cui omninò esset ab eo obtemperandum: sicuti antea ipsi Moysi debebat Aaron obtemperare. Tandem certum est, Iosue, non illa omnia, quæ in obiectione fecisse dicitur, per seipsum præstitisse: ad textus enim illius veritatem sufficit, ea ministris, ad quos spectabant, fieri commendasse.

Modo simili, quæcumque Dauid rex fecisse refertur, ea omnia haud ipse fecit, sed fieri curauit: nec ex suo ea fecit genio, vt lib. 1. Paralip. c. 16. habetur; sed [iuxta omnia, quæ scripta sunt in lege Domini, &c.] cuius etiam legis (ne in ea, vel accipienda, vel explicanda sua auctoritate, vti posse videretur,) iubetur futurus rex, Deuter. c. 17. (quod pium Dauidē fecisse omninò credēdum est,) accipere exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus. Præterea per Dauidem constitutæ sunt Sacerdotum, & Leuitarum vices [secundùm ministeria sua, 1. Paralip. c. 24. vt ingrediantur domum Domini, & iuxta ritum suum,] non arbitrio regis præscriptum, sed sub manu Aaron patris eorum, sicut præceperat Dominus,] idest, sub spirituali regimine Aaronico, nō regio: nisi quatenùs, ad obseruationes rituum exsecutioni mandandas, opus esset. Et hanc potestatem Christianis Regibus non negamus, immò sacra Concilia eos obtestantur, vt Ecclesiæ Constitutionibus assiduè insistant exsequendis.

Quæ refertur Iosaphat fecisse, ea mente, eo sensu, eo modo fecit, quibus Dauid, & Iosue, nihilque excessisse, ipsemet 2. Paralip. c. 24. hisce verbis demonstrat: [Vbicumque quæstio, inquit, est de lege, de mandato, de ceremonijs, de iustificationibus, (vel, vt Græca habet lectio, & superiùs dixisse meminimus, de præcepto, mandato, iustificationibus, & iudicijs,) ostendite fratribus vestris, vt non peccent in Domino. Amarias autem Sacerdos, & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.] Ecce qualiter ea, quæ Diuina sunt, & ad Diuina faciunt, secularis Principis curæ subtrahuntur. Verbis enim illis, [in his, quæ ad Deum pertinent,] non solùm rei Diuinæ cultum, quasi spiritualem, significari, sed etiam omnem plenè rerum, quæ ad Diuina quomodocumque spectant, administrationem, certum est: eisdem enim verbis vsus est Deus, Exod. c. 4. ad Moysen dicens: [Aaron erit os tuum. Tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinēt.] Quis autem dicat Moysen tantùm in re Diuina facienda præfectum à Deo fuisse? cum hoc potius Aaronis esset, & officium, & exercitium? Eisdem rursum verbis vtitur Ietro, Exod. c. 18. ad Moysen: [Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent: vt referas, quę à Deo dicuntur ad eum: ostendasq; populo ceremonias, & ritū colendi, &c.] vbi apertè ea, quæ ad Deū pertinēt, exponuntur, ad doctrinam, & regimen, non ad cultum spiritualem tantùm referri.

Eze-

Ezechias non aliter circa Dei cultum operam dedit, quàm Iosue, Dauid, & reges prædicti, dicente de eo Scriptura apertè, 4. Reg. c. 18. [Fecit quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia, quæ fecerat pater eius;] scilicet Dauid, & apertiùs, 2. Paralip. cap. 29. [Constituit Leuitas, &c. secundùm dispositionem Dauid, & Gad videntis, & Nathan Prophetæ, sicuti Domini præceptum fuit per manum Prophetarum eius:] vt, videlicet, exsecutioni committeret, quæ per ministerium Prophetarum, & Sacerdotum Deus præceperat. Quicquid tamdem refertur Ezechias fecisse, quæ siue ad Diuinũ, siue ad Ciuilẽ Leuiticæ tribus iurisdictionẽ videntur pertinuisse, de consilio id, & postulatione Sacerdotũ fecit, vt Lyrensis in Glossa, iuxta Hebræorum sententiam, explicauit.

Ad omnia Regis Iosiæ gesta respondetur, eum diligenter curasse, & suo regio mandato decreuisse: vt cultus Dei in lege præscripti seruarẽtur, quã legẽ per Moysen olim latam, hic per manus Helciæ Sacerdotis accepit; vt narrat Scriptura 4. Reg. c. 22. & 2. Paralip. c. 34. illudque præstitit, quod in ipso Deuteronomio c. 17. Moyses iussit, accipere exemplar legis à Sacerdotibus, deinde custodire verba, & ceremonias eius. Custodit autem Rex verba legis, non solùm ipse seruando, sed etiam curando, vt ab alijs seruentur. De quo videndus Augustinus lib. 1. contra Parmenian. c. 7. & in epist. 48. vbi de religione dicere, seu cognitionem ciuilium caussarum, permittit seculari Principi, hoc sensu, vt delinquentes Ecclesiasticos, seu Ecclesiastico subditos foro, exsilio, mulctis, gladio punire possit: punire quoque non simpliciter, sed postquam ab Episcopis conuicti, damnati, & gradu Clericali depositi fuerint; huc enim rem disputando deduxit.

Ergo gesta Iosiæ ad eam exsecutionem spectant, quæ Regibus, quæ Principibus secularibus, iurisdictione ciuili Ecclesiastica illibata, concessa est; vt scilicet, præscribant, quæ sua est potestas, & efficientia in exsequendo, non quomodo faciat status Ecclesiasticus, sed vt faciat; & tũc Ecclesiastici, non imperium Principis, sed præceptum exsequuntur legis, procurante, & iubente Principe. Esset hoc idem ac, si Rex quicumque Catholicæ fidei professor iuberet, in aliquo sui regni loco, hæresi contaminato, & detento, omnino Sacra fieri Catholicorum ritu, diu intermissa: tunc enim illud præstarent Sacerdotes, non vt mandatum regium, sed vt iam Diuinam, & Sacerdotalem functionem, à Deo, per Ecclesiæ ministerium, institutam; rege verò procurante, & opportuna media, quibus illud faciat, adhibente. Longè igitur aliud est ponere, Potestatem secularem medium quoddam esse nobilissimum, ad Diuinam, & ciuilem Ecclesiasticam Potestatem restaurandam, & conseruandam, & exsequendã: & longè aliud est affirmare, illam etiam in esse, ac natura sua, à potestate secularium Principum dependere: cùm illud verum, hoc esse falsissimum conuincatur.

Pro solutione horum Argumentorum generali, Notandum.

SEd pro pleniori solutione horum omnium exemplorum, iuuabit meminisse ex superius dictis, B. Synesium in AEgypto Episcopum nos edocuisse: antiquitùs & Sacerdotis, & Regis munera in eamdem personam conuenisse. Quæ quidem sic gesta fuisse, in prima Ecclesiastica Monarchia, vsque ad legis scriptæ originaria tempora in Dei populo, in 4. Parte infra erit à nobis amplius explicandum. Interim certum est, etiã Gentilium illorum tempora, quibus veritatis radius haud, sicuti nobis, vel antiquo effulserat Hebraico populo, semper intellexisse, adeò proprium esse Principum, curare, & tueri Sacra: vt plerique veterum hęc duo munera, Sacerdotium, scilicet, & Regnum habuisse coniuncta describantur. Diogenis Pythagorici fuit hęc expressa & mens, & doctrina: qui apud Stobæum de Regno, tria hæc in legitimo requirit Rege, [vt belli Dux sit: vt Iudex: vt Sacerdos.] Attamen quia multiplices illæ curæ, nimiùm distringere Principẽ videbantur: meritò ab alijs inter eas fuit discrimen institutũ. Refert Tit. Liu. sic lib. 1. de Numa: [Tum Sacerdotibus creãdis animum adiecit, quamquam ipse plurima Sacra obibat: ea maximè, quæ nũc ad Flaminem Dialem pertinent. Sed quia in ciuitate bellicosa, plures Romulos, quã Numas reges putabat fore: ituros{q}. ipsos ad bella: ne Sacra desererentur, Flaminem Ioui assiduum Sacerdotẽ creauit.] Quod tamen haud perpetuò conseruatum fuit: cùm Augustus Cæsar iterùm Maximum Pontificatum Imperio adiunxerit: & idem sequuti fuerint Principes posteri: quasi & tutelæ suæ, & Maiestati, immò & Reipublicæ, quo Deorum conseruaretur cultus, conueniret. Hoc idem apud Malabarum reges in Orientali India, referente Ferd. Lopez. lib. 1 Hist. Ind. cap. 14. religiosè suo modo perstat, qui & Reges, & Brachmenes, seu Sacerdotes sunt, & lex eos in loco sacro mori cogit, Deo veluti ministros consecratos.

Sed ad nostra animum appellentes: Principibus Christianis eam inspectionem in rebus Sacris futuram, quę, tuendi eorum caussa, susciperetur: sicuti sancta Concilia eam illis iniungunt, vt constat ex vltimo OEcumenico Tridentino sess. 16. in fine, & 25. cap. 20. prope finem, & olim prædictum fuit, & sancti Patres illud docent, & ratio ipsa conuincit. Edixit Deus prædicendo, per Isaiam cap. 49. Ecclesiam suam affando Sponsam: [Erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ.] Iterum cap. 60. [AEdificabunt filij peregrinorum muros tuos: & reges eorum ministrabunt tibi.] Augustinus Tract. 11. in Ioan. [Pertinet hoc ad Reges seculi Christianos, ait, vt temporibus suis, pacatam velint habere matrem suam Ecclesiam.] Leo autem I. sic alloquitur grauissimè Leonem Imperatorem: [Debes Imperator incunctanter aduertere: regiam potestatem tibi, non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad

Ecclesię præsidium esse collatam. Caussam horum describit Ambrosius Epist. ad Valentinian. [Cùm enim, inquit, omnes homines, qui sub ditione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus terrarum, atque Principibus; tum ipsi vos omnipotenti Deo, & sacræ fidei militatis.] Certum est autem, primum militiæ Sacramentum esse, salutem, commoda, & dignitatem eius, cui militamus contueri. Hoc verò dum sancti Patres docent, dum Concilia Sacra à regibus postulant: dum Spiritus sanctus, ab eis præstanda prædixit: regibus ac Christianis Principibus in Ecclesiam ipsam nihil dedere iuris, neque regimen Politicum seculare cum regimine Politico Ecclesiastico miscuere. Absit. id tantùm voluere, vt vim, fraudes, turbas, & externa mala ab Ecclesia arcerent; & quod esset in ipsis, pacata Sacra præstarent, & quieta: cùm, qua Christiani sunt, velle debeant, qua potentes sunt, id ipsis posse, à Deo, propter summum imperium, concedatur. Contra hanc veritatem sola vox Hæresiarchæ Donati, vel eorum, qui ipsius inhærebunt vestigijs, audiri poterit, scilicet: [Quid est Imperatori cum Ecclesia?] olim iam apud Optatum Mileuit. lib. II. condemnata. Pro veritate verò ipsa, inter innumera exempla, sufficiant Constantini Magni, Caroli Magni, Caroli V. Imperatorum, ac æternæ mem. Philippi II. Hispaniarum Catholici Regis tempora, quorum Heroum inspectione, tutela, & protectione, qualiter floruerit Ecclesia vniuersa, partim oculis nostris perspeximus, partim antiquiora illa secula conspexere.

SECVNDVM ARGVMENTVM.

A termino spiritualitatis.

NEQVE obstat, si dicatur secundò: Testimonia ex sacra Pagina supra adducta sufficienter explicari in genere, de spirituali, circà Diuina, Ecclesiasticarum personarum Politia, iurisdictione, superioritate, præfectura, & obedientia; quam, vt in primo principio dictum est, status secularis Ecclesiastico statui non negat, neque inuidet.

Respondetur enim primò, similes Scripturæ sacræ citatæ Interpretes, hoc subterfugio, nō posse euadere Conclusionis doctrinam, vel hoc ariete concutere ædificium illius, tam profundis innixum explicationum litteralium sacræ Scripturæ fundamentis. Ergo hæc omnia simul considerãda sunt, & sumenda: primò, id quod, ex rei natura, dictat intellectui benè dispositio lex naturalis, & ipsius lumen: deinde, quid dictet ipsa lex Christiana: tertiò, quid reperitur scriptum in sacris antiqui, & præcipuè noui Testamenti libris: quartò, quomodo fuerint hæc testimonia explicata, & intellecta à sanctis Patribus, ab antiquis Classicis Doctoribus, ac præcipuè à sacris Concilijs, & à summis Pontificibus, qui Spiritus Christi assistentiam, & clauem habebant scientiæ, ad sensus Di-

uinorum

uinorum eloquiorum aperiendos: quintò totius Christiani orbis, iam inde à nascentis Ecclesiæ primordijs, in hanc immunitatem consensus, propter ipsius vtilitatem: sextò præcipuè Imperatorum omnium, & Principum Christianorum, & cuiuscumque generis Potestatum communis conspiratio, in eadem immunitate suis Constitutionibus sancienda, & suo fouenda patrocinio: septimò, effectus subsecutus, quo pacificè, & quietè gaudet Ecclesia hac immunitate, & hoc foro exteriori ciuili, possessione nullo tempore vnquam interrupta. Quæ omnia adeò arguunt esse Diuinam traditionem, & à Christo Domino de Iure fuisse diuino ordinatam: vt insufficientissimè Doctores contrarium sentientes eam à solo Iure humano, siue positiuo, siuè cum addito, à Iure diuino Canonico, concedant procedere; contenti Iuri esse diuino stricto, de quo nos loquimur, conformem non negare: vel vltimò docentes, hanc, quam verissimè appellamus, Immunitatem, potiùs esse formaliter exemptionem, positiua Ecclesiæ lege sancitam, & obedientia, seu priuilegio Principum Christianorum confirmatam; quamquàm inchoatiuè à Diuina Christi, & à naturæ legibus ortum habuerit.

II. Responsio, à coniunctione Politiæ Ecclesiasticæ cum Hierarchia.

RESPONDETVR secundò, spiritualem Ecclesiasticorum Prælatorum potestatem, circà res Diuinas, & spirituales, adeò esse coniunctam cum potestate hac Politica, seu Iurisdictione ciuili temporali, de qua loquimur; vt in praxi, & vsu nequeant vlla ratione separari. Vndè est necesse, vtramque esse de Iure diuino, prout ab omni humano positiuo, Canonico, vel Ciuili distinguitur, confiteri. Qualis enim fuisset, vel esset Ecclesiasticæ spiritualis administrationis facies, in locis maximè, vbi sunt adeò rari Ecclesiastici, vt vnus Parochus numeroso Christianorum gregi, pro administrandis Diuinis Sacramentis, sit constitutus: si laicæ illorum Potestati liceret, de sui Parochi vitijs, & negotijs secularibus, vel inquirere, vel cognoscere? Absit ab Ecclesia, quæ [supra firmam petram est fundata.] Matth. cap. 7. [terribilis etiam, vt castrorum acies ordinata,] Cantic. cap. 6. talis imbecillitas, talis confusio. Immò cùm Christiano populo sigillatim sit æterna salus, de Iure diuino, per Sacramentorum remedium, ex vi Baptismalis professionis, conquirenda: censendum est, Christianum populum habere de Iure diuino ius contrà laicam Potestatem, vt ab ea ministri Sacramentorum, status videlicet Ecclesiasticus, nullo possint prætextu præpediri; quin ad exercenda sua accedant munia: cum iustitiæ sit, in Ecclesiasticorum delictis satis consultum, si solùm per Prælatos Ecclesiasticos puniantur. Quod argumentum in superioribus fuimus ex Decretis sacrorum quorumdam Conciliorum prosequuti.

Hæc ratio habet hoc altissimum fundamentum. Nam licèt hominum

ſocietates tranſtulerint dominium, & regimen temporale, quo, eas lumine naturæ illuſtrante, tenebantur gubernari, in Imperatores, Reges, Principes, & Præfectos quoſcumque, iuxtà vel Monarchiæ, vel Ariſtocratiæ, ſeu cuiuslibet gubernationis formam: quo facto iure Gentium ſtabilito, nunc velint, nolint, illis ſunt obtemperaturæ: quæ omnia vtrumque ius tractantibus ſunt nota: nulla ratione tamen in dictos Præfectos quoſcumque tranſtulerunt poteſtatem regiminis, quæ ex rei natura erat intransferibilis; & cuius, ex conſequenti, dictæ hominum vniuerſitates dominium non habebant: Sed poteſtas adminiſtrationis Politicæ, & iuriſdictio in perſonas Eccleſiaſticas, & Diuino cultui mancipatas, erat intransferibilis ex ſua natura: Ergo ea nequaquam in Principes ſeculares fuit translata. Maior huius ſyllogiſmi conſtat ex regula Iuris in 6. [Nemo enim plus Iuris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habeat.] Minor probatur, quia illa poteſtas ciuilis, ſeu immunitas, vt perſonæ Eccleſiaſticæ, ac Deo ſacratæ ſecreto tribunali & regant, & regantur, ex coniunctione ad poteſtatem, quam perſonæ Eccleſiaſticæ habent ſpiritualem, & Diuinam, & cum qua nihil habent commune laicæ Poteſtates, facta eſt altioris ordinis, quàm ſit poteſtas regiminis ciuilis ſecularis, & ad eſſe ſpirituale eſt eleuata: vti cogitatiua potentia in homine, ex coniunctione ad potentiam rationalem, facta eſt quaſi rationalis, ad particulares attingens ſyllogiſmos faciendos: Ergo dicta poteſtas eſt à poteſtate ſpirituali inſeparabilis; Ergo omninò fuit, & eſt intransferibilis.

Confirmatur hæc ratio primò: nam vt in 3. Parte Tractatus dicemus, regna non fuere inducta propter reges; ſed reges propter regna. Hinc regna ſunt regibus ſuis potiora: immò ſuperiora caſibus illis, quibus reges poteſtate ſibi conceſſa abuterentur ad eorum deſtructionem: vel ad finem contrarium illius, ad quem regna ſe ipſis regibus conceſſerunt, vel concedere debuerunt. Verba ſunt doctiſſimi Nauarri ſuper cap. Nouit. de iudic. notab. 3. num. 100. & ibi citat Almain. cap. 15. col. 11. de Suprema poteſtate Eccleſiæ, & in Veſperijs, docentem, regnum non eſſe regis, ſed communitatis, & ipſam regiam poteſtatem, iure naturali, eſſe ipſius communitatis, & non regis: ob idque communitatem non poſſe à ſe penitùs illam abdicare. Ergo ſi communitas nequiuit à ſe abdicare poteſtatem, & in Principem transferre, vt in ordine ad ciuile & naturale bonum Reipublicæ, ipſe Princeps deſtructionẽ illius moliatur, multò minus potuit ſe abdicare poteſtate gubernationis paſſiuæ ſpiritualis, & Politicæ exterioris, quę ad rem ſpiritualem pertinet omninò conſeruandam: nullaque ratione eſt admittendum, facultatem regiminis Politici, ſeu ciuilis Eccleſiaſticorum miniſtrorum, quibus, in ordine ad finem ſupernaturalem, eget, in Principes ſeculares tranſtuliſſe.

Secundò fortiſſimè confirmatur; quia ex regio Vate, qui regum iura

optimè nouerat, Psalm. 113. [Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filijs hominum.] Ergo terrenorum solùm cura, & administratio ad Principes pertinent: attamen ex Ezechiele. cap. 18. [Ecce, dicit Dominus, omnes animæ meæ sunt.] Ergo animarum cura & administratio, vt præcepto affirmatiuo de credendo in Deum, & colendo eo satisfacient, à Principum ordine, regimine, iurisdictione, ac ciuili gubernatione non pendet: ergo neque ministrorum, quibus hæc omnia peragenda sunt regimen, & administratio ad seculares dictos Principes spectat: vti in quos populi nequiuerunt, in sui præiudicium spirituale, illam potestatem reiecisse.

Argumentum contra hanc solutionem dissoluitur.

QVOD, vt facilius intelligatur, sic arguitur contra: Hæc Politica potestas est simpliciter temporalis: cùm iuxtà temporalia simpliciter versetur: ergo hac parte, & est transferibilis in laicos Principes, & fuit in eos per hominum congregationes cum quacumque alia ab initio translata potestate.

Respondetur tamen: Iudicium de hac potestate esse sumendum, ex eo, quod in ea est simpliciter, formaliter, & per se ex parte effectus, non autem ex eo, quod est simpliciter, materialiter, & per accidens, & ex parte caussæ. Licèt ergo exerceri iudicium in Ecclesiasticas personas, per Potestatem laicam in rebus temporalibus, sit materialiter, & ex parte caussæ, quid temporale simpliciter; hoc tamen est per accidens, ex quo potest talem effectum producere, quo dicta potestate à sæcularibus Principibus præsumpta, in ordine ad mores, ad acquisitionemque æternæ beatitudinis, dictæ societates hominum vehementissimè læderentur ex impedimentis, quæ circà Sacramentorum administrationem, Dei verbi prædicationem, & applicationem cuiuscumque spiritualis medicinæ, quæ per ministros Ecclesiasticos animarum languoribus deberet adhiberi, facilè possent suboriri. Cùm ergo hominum societates nequiuerint eam potestatem ministrorum Diuini cultus, quæ circà spiritualia versatur, suis Principibus tradere, quia sua non erat, vt constat ex præiacta secunda confirmatione, neque etiam potuerunt in eos transferre potestatem hanc ciuilem, quæ illi est annexa, & qua translata, suum spirituale interesse, cui cedere nequiuerunt, & nequeunt, haud integrum remaneret.

Confirmatur secunda argumenti responsio, ex lumine naturæ, & Romanorum antiqua lege, & ab inconuenienti.

CONFIRMATVR hoc ipsum tertiò, ex ipso lumine naturæ, quo illustrati Legislatores Romani omnem Reipub. Politiam, omne robur, & columen ad hoc tandem generalissimum legum suarum

princi-

principium voluerunt esse reducta, scilicet. [Salus populi suprema lex esto :] de quo videndus Cicero lib. 3. de Legib. Ad hanc legem, tamquàm in vltimum finem, in grauissimis Reipublicæ negotijs omnia voluerunt consilia referri : vt sub qua pietas generis humani, iuraque omnia ad eam seruandam instituta, omnisque Reipublicæ moderatio contineretur. Quòd si Gentes populi salutem, & quidem temporalem, supremam esse legem, in Imperatores, Principes, & Potestates quascumque dominantem, censuerunt: nihil insolens affirmamus, scilicet, salutem populi Christiani æternam, supremam esse legem, in omnes Potestates laicas, æstimandam. Cuius legis supremæ, cùm non minima ratio constet, ex hac Ministrorum Ecclesiasticorum immunitate, quò spiritualium functionum perstet excellentia, & exercitium, illam diuino esse Iure sancitam asseueramus; vt cui populi, & hominum cœtus, nisi propriæ salutis rei, & contemptores fuissent, quod de eis præsumendum non est, cedere numquàm valuerunt.

Hoc argumentum habet hanc vltimò energiam, ab inconuenienti, & absurdo ingenti, quod in humanis legibus, à naturali solo instinctu editis, non contingens, aliàs in statu Christianissimi ordinatissimo, vt est castrorum acies, Cant. cap. 6. ordinata, esset admittendum; vt videlicet posset status secularis, dictæ iurisdictionis Ecclesiasticæ prætextu, trahere ad se spiritualem Ecclesiasticam potestatē, immo illam contemnere, vel conculcare : vndè in subditis prorsùs Catholicæ religionis integritas deperiret. Hoc inconueniens considerantes Patres in Concilijs, supra relata, ea decreta, quæ nihil aliud quàm explicationes huius Diuini iuris fuere, tradiderunt. Heu Principatuū, qui ab Hæreticis possidentur misera, & dolenda exempla, hoc argumentum confirmantia!

Confirmantur hæc sacra Scriptura testimonijs.

ET vt totius huius argumentationis vis ex sacra Scriptura fortiùs colligatur : attendere oportet, Christum Dominum Apostolos, operis sui primos vicarios, & Ecclesiasticos rectores, non homines, sed maius quid hominibus æstimasse: ex Hieronym. in illud Matth. cap. 16. [Vos autem quem me esse dicitis ?] ab Ecclesiasticis rectoribus, ac præfectis, docens, esse expetendum iudicium, non quasi ab hominibus, sed quasi à dijs; quod non solùm in rebus est intelligendum spiritualibus, verùmetiam in ciuilis iurisdictionis administratione, quæ est quoddam quasi spirituale iudicium: quod expresse probatur ex Psalm. 81. sic incipiente : [Deus stetit in Synagoga deorum : in medio autem deos dijudicat.] Et in qua congregatione Deus steterit, illos dijudicans, explicatur in fine Psalmi, esse, videlicet, Ecclesiasticorum iudicum præcipuè, dum dicitur : [Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes :] ad quod allusit Christus, Matth. cap. 19. dicens, [ergo liberi sunt filij]

[Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de Principibus cadetis.] Ecce qualiter Eccleſiaſtici iudices à laicis diſtinguuntur, dum illorum iudices iniquos à ſede & vita, quaſi vnum ex iniuſtis Principibus ſecularibus, prædicitur deturbandos. Deos appellat Spiritus ſanctus Prælatos Eccleſiæ in Diuinis, & ſpiritualibus rebus præſidentes, deos appellat ciuiles Eccleſiæ cauſſas dijudicantes; vt qui tamquàm dij in illis ſuperiores, etiam ipſorum Imperatorum, Regum & Principum ſecularium, ſunt à Deo conſtituti: etiam tamquàm dij dijs, ad iudicandum, non Principum munificentia, à ſeculari Magiſtratu, ſed Dei ornatiſſima prouidentia, ſecernantur.

Contra Politicorum hæreſin.

DISCVRSVS noſter, cùm habeat magnas vires contra Politicorum noſtri temporis peſtilentiſſimam hæreſin, eſt dignus, qui ab omnibus Catholicis Doctoribus Theologis, ac Iuris vtriuſq; prudentibus, & excipiatur, & vberiùs confirmetur. Pro quo eſt omninò ſciendum: Politicorum genus quoddam Hæreticorum vltimis hiſce temporibus conſurrexiſſe Homericæ ſimile Chimæræ, quæ, Parte leo prima, media capra, anguis in ima, fingebatur. Hac fictione homines hi relicta, verè corde Athei, ore dubij, opere Hæretici reperiuntur; Quos meritò doctiſſimus, ac pijſſimus Cardinalis Hoſius, eò plerumq; manifeſtis Hæreticis nocentiores eſſe cenſuit, quò faciliùs virtutis, & officij ſimulatione decipiunt, efficientes id tamdem, vt prudentes aliàs, atque ſimplices Chriſtiani, à ſinceritate Euangelicæ doctrinæ, & fidei, ad quamdam ſemigentilem Philoſophiam dilabantur. Horum nos omnia placita, ſeu deliria etiam, quæ è re nata ſunt, nolumus recenſere: referemus aliqua; id primùm admonentes Chriſtianum lectorem, hanc gentem Cruci Chriſti inimicam, eiuſdem æquor hac velle nauigare conditione: vt quaſi noui Azotij arcam Dei, ideſt, fidem Chriſti, iuxta Idolum Dagon, hoc eſt, iuxta Euangelicorum, (ſic enim, ſi dijs placet, Hæretici vltimi ſe nuncupant) perfidiam, in eodem templo, velint ſtare; & ipſum Dagon immobilem permanere. Quem ruentem, nec diſſimilis ſocietatis ferentem coniunctionem, ſuis erigunt conſilijs: & millies nutantem, & cadentem, millies nituntur, ſacræ Arcæ inſociabilem ſociare. Miſeri, ac doloſi homines, hoſtibus Iudæ, ac Beniamini ſimiles, qui ad Zorobabel, & ad Patrum Principes, 1. Eſdræ, c.4. ſic loquebantur: [Ædificemus vobiſcum: quia ita vt vos quærimus Deum veſtrum.] Quos rectè reprobauerunt Zorobabel, & Ioſue, & reliqui Patrum Iſrael Principes, dicentes: [Non eſt nobis, & vobis, vt ædificemus domum Deo noſtro: ſed nos ipſi ſoli ædificabimus Domino Deo noſtro Iſrael.] Qua ratione æquum, immò neceſſarium eſt, vt Politicis reſpondeant Catholici Principes, niſi velint, ſuorum Principatuum ruinam celerem intueri.

Igitur eorum hi sunt quidam errores ex illis, quos cõtra nostræ argumentationis certam seriem profitentur. Regem, videlicet, nullis subdi legibus, sed supra leges, & omne ius esse, nullumque habere superiorem: quamobrem, vti boni suorum regum serui, (sic enim se appellant,) dum illis morem gerunt, securè se quid vis agere posse, putant, quantocumq; cum scelere sit coniunctum: vt ad Assassinorum album illum pertinere videantur, qui vt scribit Paulus Aemilius circa annum 1 2 3 5. in Perside, nullam legem, neque fidem agnoscebant, præter Principis sui voluntatem. Sic & isti blaterant, Regem suum solius Dei, non hominum iudicio subiacere: populo autem id solùm esse relictum, vt oret, ac regis, animo demisso, quascumq; dispositiones patiatur. Maiora crimina censent aduersùs Rempublicam ciuilem, quàm aduersùs Ecclesiam: aduersùs corpus, quàm aduersùs animam: magis apud eos negotiosè de tributo Cæsaris, quàm de cultu Dei disputatur: grauiusq; inter illos in Principis, quàm in Dei Omnipotentis Maiestatem, crimina commissa puniuntur. Similes alias Ethnicè defendere hæreses referuntur, inter quas, cum ipsi Athei religionem, nihil aliud, quàm Phantasma, ad eludendos, ac deterrendos nominis opinione, homines, commentum esse existiment: non solùm, excluso quocumque Ecclesiastico foro, ac regimine, secularibus omnem ciuilem in omnes subditos attribuunt potestatẽ, verùmetiam in malorum delapsi profundum, ad nutum, & motus voluntatis Principum omnia efformant: sicuti ad primi cæli mobilis gyrum, inferiores mouentur orbes; sic docendo, in suscipienda, conseruanda, vel deserenda religione, ad Principum electionem, & voluntatem, subditorum debere voluntates conformari.

Et vt immensa æterni Numinis eluceat prouidentia, & iustitia: & Catholicus populus æternas ipsi gratias agere non desistat, ecce cum hisce Hæreticis, Hæreticos plures alios, & maximè eorum superbos Ministros insigniter castigauit. Alicubi enim Centuriarum Magdeburgensium Babylonici consarcinatores conqueruntur, Politicos hos, illotis quasi manibus, in gubernationem illam spiritualem irrupisse: falcemq; misisse in alienam messem: functionibus se immiscuisse alienis peragendis: sicuti olim rex Osias, magnoq; cum supercilio audere, nouas religionis formas componere, easque Ministris, sub ministeriorum administrandorum efficaci, ac inmisericordi destitutione (grande malum!) intrudere prædicandas. Iam de Politicis hisce quidam Ministrorum proprius Propheta Fl. Illyricus præsagisse refertur, fore; talẽ eos in Ecclesiã administrationem introducturos, qua in fine seculi, partim imposturis, partim crudelitate, ita extinguatur fides Christi, vt apud paucissimos, cùm iudicaturus viuos, & mortuos veniat, inueniatur.

Sed quid infelices animæ aliud exspectabatis? Almæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ sacra Capita Pontifices supremos, ceteramq; illius Di-

uinam Hierarchiam despexistis: & cum eis vniuersam Catholicam religionem proculcastis: veritatis certæ, ac fidei auitæ, & immaculatæ, quā S. Romana docet, docuit, & semper docebit Ecclesia, esse discipuli contempsistis, antiquorum, ac præsentium aliorum errorum, vos nuperos Magistros venditastis: quid erat reliquum? nisi vt qui Sacerdotum summorum audire blanda monita nō sustinuistis, infimorum etiam laicorum dura præcepta Epicurea toleretis. An plus honoris, & commodi (antiqui Hæreticorum parentum vestrorum scopi) insolenti hac, atque audaci religionis Catholicæ mutatione, vestro abdomini, cui infaustè seruitis, vos esse acquisituros existimastis; quàm essent Athei similes Principes, eorumque Magistratus, pro grandioribus proprijs honoribus, & vtilitatibus ad sui libitum, ex vestro ministerio quæsituri? Ergo Agar superbæ, ac fugitiuæ filij, reuertimini ad Saram, sanctam Catholicam Romanam Ecclesiam, Dominam vestram; & sub manu eius humiliamini: vt quam, ex commutata religione, vim pati à Magistratibus Politicis condoletis, cum eadem restituta, in viam eos, ne vlteriùs Ecclesiastica iura violent, reducatis.

Cùm ergo Politici hi Regum, & Principum potestatem dilatantes, vsque ad Ecclesiæ, vsque ad Dei contemptum, & Episcopis, & Doctoribus Theologis, & Iurisprudentibus, & Philosophis, & Orthodoxis omnibus; immò & ipsis etiam Hæreticis Ministris, ac eorum aliàs Symmistis vociferantibus, sint Ecclesiæ pestes, eamq; impleant Idolomania, & Christianismum in Epicureismum nitantur transformare: certè Conclusionis nostræ hæc adducta ratio, est meritò consideranda, & à Politicorum calumnijs, & futilibus impugnationibus, per Doctores Catholicos vindicanda, quæ potestatum, ac facultatum in Rerumpublicarum spontanea suæ iurisdictionis translatione disiungit officia: vt Regibus, ac Principibus, illis, quæ sua sunt, integris remanentibus, ab Ecclesia, quæ sua sunt, minimè subtrahantur. Vnde contra hos vanos, & insanos Politicos Catholici Principes vnam religionē Christianam Orthodoxā Apostolicam Romanā venerantes, & tenētes, illius Ministros diuino esse Iure immunes à sua ciuili fateantur oportet potestate; vt religionis Christianæ, & Catholicæ professio firmiùs subditorum animis hæreat, intelligentium, Ecclesiasticum statum, Ecclesiæ Prælatos, & verbi Dei sanos, & puros Prædicatores esse audiendos, tamquàm de Iure diuino immunes prorsùs, & liberos à Ciuili laica Potestate: cui noluit Christus subessent; ne à temporalibus suis forsan commodis multi distracti, in illis, circa quæ à Principibus secularibus aliàs dependerent, à via recta doctrinæ Orthodoxæ, & Catholicæ fidei, ad deuias semitas peregrinorum dogmatum declinarent. Hoc Ecclesiasticæ Hierarchiæ decebat regiminis maiestatem, ex qua apud Gentes etiam barbaras eius Auctoris Christi Domini Maiestas nosceretur.

TER-

TERTIVM ARGVMENTVM.

Ex loco Pauli ad Roman.c.13.[Omnis anima, &c.]

TERTIO opponunt multi contra Conclusionem,& contra Paulum Apostolum pro ea allegatum,ipsummet Apostolum Paulũ, ad Roman.c.13.sic docentem; [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est Potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt:]cum pluribus sequentibus doctrinis: quæ assertionis nostrę vires videntur eneruare. Quẽ locũ sic explicat Chrysostomus:[Facit hoc Apostolus, vt ostendat Christum leges suas non ad hoc induxisse, vt Politias euertat: sed ad melius instituat: ostendens, quòd ista imperantur omnibus Monachis, & Sacerdotibus, non solùm secularibus:id quod statim in initio declarat: Omnis anima, &c. siue sit Apostolus, siue Propheta, siue tamdem quisquis fuerit, neque tamen pietatem subuertit ista subiectio.]

Sequitur eum Theodoretus, super eumdem locum, sic dicens:[Siue sit Sacerdos aliquis, siue Antistes, siue Monasticam vitam professus, ijs cedat,quibus sunt mandati Magistratus.]Similiter OEcumenius explicat, dicens: [Omnem animam instruit, siue Sacerdos sit quispiam, siue Monachus, siue Apostolus; vt Magistratibus subdantur.]

Huic præcipuè innituntur argumento; quasi palmario, qui hanc ciuilem Ecclesiæ iurisdictionem,& Ecclesiasticarum personarum immunitatem non diuinitùs traditam,sed donatione,seu priuilegio maximè Principum asserunt,fuisse in Ecclesiam introductam.

Ad quod sufficienter respondent plures Doctores, considerantes ab initio Capitis, vnde illius materia,& finis congruè sumenda sunt, Apostolum amplissimam, & latè patentem sententiam proferre: & sic ad seculares dumtaxat Magistratus minimè restringendam. Hinc sublimiores Potestates, quas Paulus nominat,ipso adhuc annuente Chrysostomo, vniuersè accipiunt;vt Ecclesiasticas etiam Dignitates complectantur: & sit sensus; omnem Christianum instrui ab Apostolo, obedire superiori Potestati, suppositione, vt loquuntur Logici, accommodà; seu vt Iuris loquuntur prudentes, respectiuè; videlicet, Christianum secularem laicæ Potestati, Ecclesiasticum verò Ecclesiasticæ. Sic Tertullian.in Scorpion.c.14.Irenæus,lib.5.c.24. Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus,Primasius,in illud c.13.Epist.ad Rom. Alexander Alen. 3.p.q.1.memb.5. S. Thomas, Bonauentura, Ricardus, AEgidius, Durandus,Carthusiañ.2.sent.d.vltima. Anselmus super hunc locum, sic scribens: [Omnis anima,ideft, omnis homo, sit humiliter subditus Potestatibus, vel secularibus, vel Ecclesiasticis, sublimioribus se.] Sequitur D.Bernardus,Epist.42. ad Senoneñ. Archiepiscopum, & Epistol.183.ad

Con-

Conradum Imperatorem: ex hoc testimonio conuincens illum, debere summo Pontifici subdi, hisce verbis: [Quam tamen sententiam, cupio vos, & omnimodis moneo custodire, in exhibenda reuerentia summa,& Apostolicæ Sedi, & B.Petri Vicario:sicuti ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari Imperio.] Quem locum Apostoli S.Symmachus,& S.Hormisda, Epistolis ad Anastasium Imperatorem,& S. Leo IX. Epist.ad Michaelem Patriarcham,modo prædicto explicauerunt.

Ergo ex hac doctrina Apostolica hoc habetur, quemq; in suo ordine, & genere parere debere, filium patri, vxorem viro, ciuem Magistratui, Magistratum ipsum superiori Principi; quod & Paulus Græca hac voce significat, ὑπερεχούσαις ἐξουσίαις, idest, superioribus Potestatibus: quare vniuersè ab eo est propositum, & vniuersè concludit,dicens: [cui tributum, tributum: cui vectigal,vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.] Hinc non solùm ad ciuilem, sed ad omnem etiam aliam Potestatem lex Pauli pertinet; tametsi exempli caussa, illam eò proposuerit, quòd ciuiles Magistratus, cum gladio vtantur, videri poterant,non cōstituti à Deo: sed vi, & armis Imperium vsurpasse. Immò, inquit, Apostolus, Dei sunt Diaconi, ad vindictam malefactorum, bonos verò commendandos,ac condignis præmijs confouendos. Ecce hæc responsio habet fundamentum in Græca lectione illius verbi, sublimioribus, scilicet, ὑπερεχούσαις, quod sonat Latinè etiam, præcellentibus, seu clariùs, superioritatem habentibus: quamcumque, videlicet, siue Ecclesiasticam, siue secularem. Cùmque, vt dictum est, Prælati Ecclesiastici habeant hanc præfecturam: dum illis se subdunt Ecclesiasticæ personæ, oportet, vt Apostoli doctrinæ satisfecisse censeantur.

Ex Basilio solutio præfata confirmatur.

SED Magnus Basilius insigne luce Apostoli hunc locum, ex alio ipsius Apostoli loco,c.23. lib.de Const.Monasticis illustrauit. Arguit ergo sic, à minori colligens ad maius, quantò maiori attentione sit Ecclesiasticis,quàm secularibus obediendum Principibus.[Si igitur,inquit, qui mundo huic præsunt, ex lege humana, illam imperandi potestatem habuerunt, ijs diuina lex pietatis cultores tantoperè voluit esse subiectos: & quod maius est, quorum vita tota tunc erat impietas: quàm magna tamdem ei à pietatis cultore præstanda obedientia est, qui à Deo constitutus Præses sit, & imperandi potestatem à legibus illius acceperit? Et qui defendi potest, cum non Dei ordinationi resistere, qui Antistiti resistat suo? Præsertim cùm apertissimè Apostolus iubeat,omni in re parendum esse spiritualibus Præpositis? ipsi enim peruigilant, quasi rationē pro animabus vestris reddituri,vt cum gaudio hoc faciant,& nō gementes;hoc enim nō expedit vobis.] Ecce secundùm Basiliū Apostolus

Apo-

Apostoli Glossator, propria Glossa proprium textum explicauit.

Et nihilominùs si cum solo Hieronymo hęc res esset transigenda; ipse facilè respondet, per sublimiores Potestates, esse, Ecclesiasticas Dignitates, intelligendas.

PRIMVM NOTANDVM.

Circa quæ sit sublimioribus Potestatibus obediendum.

ATTAMEN pro pleniori satisfactione, & huius loci exacta intelligentia, primò est notandum: hanc obedientiam, ab Apostolo in cunctis Christianis requisitam versùs sublimiores Potestates, eam solam esse intelligendam, quæ cum Christiana aliàs non pugnat pietate. Hæc est doctrina D. Ignatij, Epist. ad Antiochenos, dicentis: [Cæsari subdici estote in ijs, in quibus subdi nullum animæ periculum est.] Approbatur etiam hæc doctrina in Concil. Ephesino OEcum. Tom. 4. cap. 16. inducta illa regij Vatis auctoritate, ex Psalm. 118. [Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum: & non confundebar.] Sed quia tam Patres Græci, quàm Latini idem sentiunt, ab eis citandis abstinendo, ipsum Paulum, sic ad Tit. c. 3. seipsum explicantem, audiamus. [Admone illos Principibus, & Potestatibus subditos esse: dicto obedientes: ad omne opus bonum paratos esse.] Quo in loco sic loquitur Hieronymus: [Si bonum est, quod præcipit Imperator, ac Præses, iubentis obsequere voluntati: si verò malum, & contra Deum sapit, responde ei illud de Actibus Apostolorum: Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus.] Et Augustinus serm. 6. de Verb. Domini, secundùm Matth. sic egregiè docet: [Potestates à Deo ordinatæ sunt: & Potestatibus obediendum est: sunt enim à Deo. Sed hic ipsos humanarum rerum gradus aduertite. Si aliquid iusserit curator, nonne faciendum est? Tamen si contra Proconsul iubeat, non vtique contemnis Potestatem: sed eligis maiori seruire. Nec hinc debèt minor irasci, si maior prælata est. Rursus si aliquid ipse Proconsul iubeat, aliud iubeat Imperator; numquid dubitatur, illo contempto, huic esse seruiendum? Ergo si aliud Imperator iubeat, aliud Deus, quid iudicatis?]

SECVNDVM NOTANDVM.

Explicatur quæ Potestas sit à Deo.

SECVNDO est notandum ex Chrysostomo, Homil. in Psalm. 148. & præcipuè ex Isidoro Pelusiota, lib. 2. Epist. 216. & ex Theophylacto, ad cap. 13. Epist. ad Rom. loco quem tractamus: [Prouidentiæ Dei opus esse, in eos, qui Magistratus gerunt, & in eos, qui illis parent, vniuersum diuisisse: ne hoc sublato, interiret: dicente Salomone, Prou. c. 11.

vbi non est gubernator, populus corruit. Vnde est aduertendum, Apostolum non dixisse: non est Præfectus, seu Princeps nisi à Deo: sed dixit: Non est potestas nisi à Deo: vt intelligeretur, ibi esse sermonem de re ipsa, idest, de Magistratus officio, non de Magistratum gerentibus. Nam quod inter homines Imperia, & Magistratus sint, atque alij imperent, alij pareant, neque sursum, & deorsum omnia misceantur, hoc dixit Paulus esse opus Diuinæ sapientiæ. Quod si impius, vel sacrilegus Princeps gesserit Magistratum, nequaquàm dixit Paulus, à Deo illum fuisse creatum, aut designatum: licèt à Deo sit, propter peccata populi, vel alijs de caussis, regnare permissus.] De quo in 4. Part. Tractatus nobis grandis restat sermo.

II. Responsio ad Argumentum, ex D. Petro, & SS. Patribus.

POTEST ergo sufficienter ad Argumentum responderi; quòd cùm potestas Ecclesiastica Ciuilis, super Ecclesiasticas personas fuerit à Christo tam decenti ordine, tam decenti ratione, diuinitùs instituta; & potestas secularis laica etiam sit à Deo: & iuxta Apostoli sententiam: [quæ a Deo sunt] potestates [ordinatæ sunt,] facilè ex hoc ipso loco arguitur, iurisdictionem Ecclesiasticam, & immunitatem Ciuilem personarum Ecclesiasticarum non solùm non tolli, verumetiam acriter confirmari. Nam si circa opus bonum tantùm, si circa ea, quæ cum pietate coniuncta sunt, omnis anima adstricta est Potestatibus subdi secularibus: si eæ Potestates vellent auferre ab Ecclesia, & Ecclesiasticis personis hanc potestatem, & immunitatem, cùm id esset iniquum, malum, & contra pietatem, nequaquam in hoc esset illis obediendum.

Præterea, cùm Potestates sint à Deo ordinatæ: si ciuilis Magistratus vellet hanc Ciuilem Ecclesiasticam tollere iurisdictionem: hoc non esset ordinare, sed ordinem confundere: vnde qua auctoritate Pauli vult sibi laica Potestas obedientiam præstari, eadem debet recognoscere, hanc à solis laicis personis sibi esse præstandam; neutiquam tamen ab Ecclesiasticis, in rebus, quæ forum exterius Ecclesiasticum, iam ab antiquo, habet, ad se, ex vsu & praxi, pertinere. Itaque vt vno verbo rem concludamus, Potestates laicæ sunt ordinatæ à Deo, sed sub Deo, ne temerè irrumpant in potestatem, quam ab ipso Deo esse probauimus datam, erectam, institutam.

Hanc harum Potestatum secretionem, & fori vtriusque, & secularis, & Ecclesiastici distinctionem, magnificis, sicuti Diuinis verbis, significauit Spiritus sanctus, per Christi Domini Apostolum Petrum loquens, 1. Ep. c. 2. hanc secularium Christianorum Principum potestatem, quasi Ecclesiasticam, sacramq; functionem censendo: dum ad differentiam antiqui status, qui Exod. c. 19. fuerat regnum Sacerdotale ab eodem Spiritu sancto, & habitũ, & appellatum, regalẽ noui Testamenti statum, Sacerdotiũ

appellauit. Quia nimirum Christianorum reges tunc regio se nomine dignos ostendunt; si sacerdotali, & Ecclesiastico Christi statui sustinendo, & sacerdotum Ecclesiasticis legibus corroborandis, suam regiam auctoritatem impendunt: in quo verti propriè cardinem regalis, inter Christianos, splendoris, omnes antiquissimi, & sanctissimi docuerunt Episcopi; omnes fortissimi, atque optimi, & Imperatores, & Reges crediderunt. Sic qui Magni Constantini Imperatoris temporibus vixit Magnus Hosius Cordubēsis Episcopus, Constantium illius filium, ab Arrianis seductum, & eorum persuasione, negotijs Ecclesiasticis se immiscentem, grauiter monet, apud Athanasium, in Epist. ad Solitariā vitam agentes, dicens: [Ne te misceas Ecclesiasticis, nec nobis Episcopis, Imperator, in hoc genere rerum Ecclesiasticarum præcipe; sed ea potius à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit, nobis ea, quæ sunt Ecclesiæ.] Imperatoremq; eumdem clarissimi Episcopi Paulinus Treuirensis, Lucifer Caralitanus, Dionysius Mediolanensis, & alij seriò monuerunt: ne Ecclesiastica corrumperet: neue Romanorum Imperium Ecclesiasticis Constitutionibus immisceret: quorum iudicium Magnus item Athanasius comprobauit.

Sed Gregorius Nazianzenus, pro Concione, Imperatorem Theodosium grauissimè sic alloquentem sentiamus, Orat. 17. [Te quoque, ò Imperator, imperio meo, ac throno lex Christi subijcit. Imperium nos quoque Episcopi gerimus: addo etiam, præstantius, ac perfectius: nisi verò æquum est, spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere, Diuinis præferri humana? Sed non dubito, quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis: vtpotè sacri mei gregis ouis sacra, Magniq; Pastoris alumna, rectèq; iam olim à spiritu docta, & instituta.] In hanc eamdem sententiam loquitur Chrysostomus, Homil. 4. de Verb. Isaiæ. Quibus Patribus, & sanctis Episcopis Græcis accinunt & Latini Patres, & Episcopi sancti; sic enim Ambrosius, Epist. 32. Vet. edit. Valentinianum affatur Imperatorem: [Noli te grauare, Imperator, vt putes, te in ea, quæ Diuina sunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: sed si vis diutiùs imperare, esto Deo subditus: scriptum est, quæ Dei, Deo: quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ: publicorum tibi mœniorum ius commissum est, non sacrorum.] Hilarius autem Pictauiensis Episcopus sic cum Athanasio, Hosio, Paulino, & reliquis Constantium Imperatorem alloquitur, lib. ad eumdem: [Prouideat, inquit, Clementia tua, vt ad omnes vbique iudices Prouinciarum, ad quos sola cura publicorum negotiorum pertinere debet, scribatur; ne posthac præsumant, atque vsurpent cognoscere caussas Clericorum, &c.]

Quibus in locis Episcopos sanctos non loqui de sola spirituali, & Diuina, circa Diuina, & spiritualia pura, & mera, Prælatorum Ecclesiæ po-

testate; sed etiam de ea, quam in foro exteriori ciuili Ecclesia habet, ab illorum seculari potestate secreta, & ex dictis superiùs facilè potest percipi: & ex eo, quòd tam hi sancti Doctores, & Episcopi, quàm alij antiquiores similes laboriosè in hoc vnum insudarunt: vt Imperatoribus, & Principibus secularibus persuaderent, apud Ecclesiasticos, non apud seculares, Episcoporum, & aliorum Ecclesiæ ministrorum ciuiles caussas agitandas.

TERTIVM NOTANDVM.

Circa statum Euangelicæ promulgationis.

PRO vrgentissima tamen responsione ad argumentum, adhuc tertiò est notandum: quòd cùm lex Christiana esset inter infideles per orbem prædicanda, quorum regimen, ipso naturalis luminis radio, in ipsis obscurato, tot erroribus scatebat: & quorum Principes plerumque subditos, quasi tyrannide, opprimebant; immò cùm præcipuè arx Imperij totius orbis Roma esset Christo, & eius doctrinæ Euangelicę, & Apostolis sacris petenda; quò faciliùs lex Christiana in orbem vniuersum penetraret: quæ est ratio S. Leonis ter Maximi, maximè condecebat ad eiusdem legis sanctitatem declarandam, & ad progressum Christianismi: ne Christiani, ex eo, quòd à Christo Domino, eorum Auctore, in libertatem Euangelij, idest, libertatem à peccato vocati erant, extollerentur in superbiam, & arbitrarentur in huius vitæ itinere, non esse seruandum ordinem suum; vt, Imperatoribus, & Potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita erat, se non esse subdendos, æstimarent.

Si enim tempore procedente, sed ante Augustinum (cuius est hæc doctrina in expositione quarumdam propositionum in Epist. ad Rom. propos. 72. quē sequitur Anselmus, ijsdē verbis, in dictam Epist.) Cresconius Grammaticus, si longè post, Vualdenses, & Begardi Hæretici: si deinceps Ioannes Vuicleuus, & tamdem Martinus Lutherus, & sentina Hæreticorum plurium nostræ tempestatis illius fœtore infecta, & maximè qui Libertini, & Liberi fratres vocantur, ex varijs locis sacræ Scripturæ perperam intellectis, vel ex suo malo genio, Magistratuum secularium ordinatam à Deo potestatem, & denegant, & denegabant: si rustici in Germania hoc præcedenti seculo anno 1525. Thoma Muncero instigatore, & duce, adeò funestos tumultus excitarunt, & adeò sanguinolentas strages ediderunt, occasione, per dictos Hæreticos, assertæ & prætensæ Euengelicæ libertatis; quid foret illo beato seculo, quando fidei zelus, & charitatis spiritus in primitiuorum fidelium pectoribus feruebat? Quàm facilè infidelibus, Principibus, siue etiam fidelibus, dum eos forsan non tam religiosè, & Christianè conuersari, & regere

vide-

viderent, potestatem inhiberent, & eis subdi, quasi Deo gratum obsequium præstantes, detrectarent? Nam de potentia, qua iam, & numero, & Gentis auctoritate erant instructi Christiani, non solùm ad impunè negandam Imperatoribus hanc obedientiam, verumetiam ad ipsos opprimendos, & cum suis Idololatris ceteris subditis prorsus delendos, si libuisset, vel licuisset, audiendus est Tertullianus in Apologetico, in hoc patientiam Christianorum commendans, & Imperatorum Infideliũ insipientiam propalans, & traducens, qui non animaduerterent, eorum imperia Christianæ legis modestia, & sufferentia, non Idolorum cultu, & efficacitate propagari.

III. Responsio ad principale Argumentum, ex iustitia, & prudentia publicationis Euangelij.

IGITVR ad argumentum pleniſſimè respondendo: vt occluderetur os Principibus Infidelibus, nec existimarent, legem Christianam eorum dominijs insidiari; Christi IESV præceptoris vestigia sequutus, qui dixit: [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo:] Paulus 1. ad Timoth. cap. 2. beneuolentiam Christianam versus Principes seculares Christianis iniungens, ait: [Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt: vt quietam, & tranquillam vitam agamus.] Præcipiens autem, vt exhiberent honorem, reuerentiam, & obedientiam Principibus debitam, scripsit ad Tit. cap. 3. [Admone illos Principibus, & Potestatibus subditos esse; dicto obedire: ad omne opus bonum paratos esse: neminem blasphemare.] Et de hoc ipso erudiens Christianos Petrus. 1. Cap. 2. scripsit: [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum: siue regi quasi præcellenti, siue Ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] & postea addit: [Regem honorificate.] Et tamdem ipse Paulus generaliſſimum circà prædicta complexus dicendi modum, & hanc Christianam Philosophiam fidelium omnium cupiens mentibus firmiter inhærere, loco quem tractamus, conclusit sic; [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.]

Respondetur Oppositioni contra solutionem loci Paulini.

NEQVE obstat, si adhuc dicatur contra: Si particulari hac de caussa Apostolus illam vniuersalem adhibuit doctrinam: debuisset saltim Antistites Ecclesiæ, Apostolos, & Euangelistas, & Monachos, ibi ab hac ciuili Principum potestate docere immunes esse: vel certè debuisset, clarè, & manifestè hanc immunitatem Ecclesiasticarum personarum ibi adstruere. Quid enim periculi erat, raros Episcopos, raros

Presbyteros, raros Parochos, raros Ecclesiasticos, quales habebat Ecclesia primitiua, & Apostolos, & Euangelistas, & Prophetas esse immunes à Ciuili hac Principum potestate? dicendo, quò faciliùs, & dulciùs coràm laica Politia, huius iurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ nomen leniret: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus IESVS in qua nocte tradebatur, vel aliàs alibi, Sacramentorum, quos instituit ministros, omninò à laica Principum liberos esse iniunxit Potestate.

Respondetur enim, quòd cùm Apostolus Ephesios, & Timotheum, & Titum, & Discipulos alios, per vniuersam suæ prædicationis peregrinationem, sufficienter de hac immunitate, siuè per literas, siuè domesticè intra priuatos parietes, instruxisset: scribendo ad eos, qui Romæ erant, vel futuri erant, Christianos, huius immunitatis facere specialem mentionem minimè decuisse: tam ex parte Principum imperantium, quàm ex parte Christianorum subditorum. Ex parte Imperatorum, quia cùm iurisdictionis, & immunitatis materia sit odiosa, & zelo plena, difficile persuaderentur, illam Ciuilem potestatem Ecclesiasticam, sic manifestè prædicatam; contra ipsorum potestatem non aliquid insidiosum concipere, non aliquid turbamenti continere. Hæc suspicio eò cresceret maximè, cùm, numerum Ecclesiasticarum personarum non augeri, esset accidentarium; quo aucto, Politica status considerata ratione, grande suis ditionibus censerent periculum, grande damnum generari. Ex parte verò Christianorum subditorum non decuit; primò, quia cùm Ecclesia tunc inciperet florere, facilè posset marcescere, & ad nihilum reduci, (Deo per maiora, & frequentiora miracula, non succurrente:) si, quo ad suum statum Ecclesiasticum, & Sacerdotalem Principum legibus, & Potestati ciuili publicè non parere edocta, vtriusque ex consequio status Christiani homines, à Principibus, non vt Christi Martyres, sed vt sicarij, atque Rerumpublicarum, earumque Ciuilium ditionum euersores publici necarentur. Secundò, quia si cùm fastuoso, ac sonoro strepitu Ecclesiasticorum tribunalium Ecclesia fundaretur, cùm tunc etiam coniugati, & habentes liberos ad Sacerdotium admitterentur, libertatis insuper, ac immunitatis dulci nomine blandiente, facilè Christianorum excedens numerus ad statum Ecclesiasticum conuolaret; quò Principum secularium, ac Politici sui regiminis molestias effugerent: vnde legis Christianæ amor in odium, ipsis etiam Christianis factis Principibus, verteretur. Si enim audiuistertius opus fuit, vt Concilium Tridentinum Sess. 23. cap. 6. medelam adhiberet, ne occasione primæ acceptæ tonsuræ, in reliquis merè laici, homines à seculari essent immunes Christianorum Principum potestate: quid fuisset actum originarijs illis Ecclesiæ nascentis temporibus, in quibus Principes infideles Sanctis dominabantur?

Hac eadem ratione intelligendum est, Chrysostomum, & illos Patres Græcos, explicando locum Pauli, quadam quasi hyperbole, Apostolos, Euangelistas, Prophetas, & Monachos ad obediendum sublimioribus Potestatibus fuisse ibi vocatos, affirmasse. Quia ex illorum hac inclusione sub illa regula generali, nullum sequebatur periculum: vt qui aliàs instruxissent optimè seculares Potestates, quid nam illis iuris, & in quas solùm personas competeret: simul verò exemplum laicis dabatur: vt facilius obedientiam Principibus præstarent, à qua neque tales Ecclesiasticæ personæ subtraherentur. Si verò illos excepissent: certè imminebat ingens periculum; vt ad vocem libertatis, ac immunitatis similium personarum à laica Potestate, multi à Deo non missi renascerentur Apostoli: plures surgerent vani Prophetæ: neque noui mendaces deessent Euangelistæ; ac sicuti olim Thebaidæ deserta sanis, sic tunc frequentes ciuitates malè sanis Monachis replerentur.

Neque magis mirum est, Apostolos huius Ecclesiasticarum personarum, & earum Ciuilis iurisdictionis immunitatis, in legis Christianæ visceribus contentæ, quæ, temporum successu, erat pleniùs vsu manifestanda, & vsque ad seculorum erat finem duratura, non clariùs meminisse, ijs verbis, quibus omnium contra sententium os oppilaretur: quam mirum est, in Concilio ab Apostolis Actuum cap. 15. celebrato, Spiritui sancto, & ipsis visum fuisse, nouæ ex Gentibus in Ecclesia factæ plantationi indicere, lege sancita, vt à suffocato, & sanguine abstineret; quæ lex erat, mutatis circumstantijs, citissimè progressu temporis abroganda. Præterea Catholicis, ac pietatem spirantibus, & Principibus, & eorum Consiliarijs, quæ ex sacris Codicibus loca habemus, pro Ecclesiastica asserenda immunitate, sufficiunt; vt illam & fateantur, & admittant, & venerentur: illis verò, qui, vt inquit Apostolus, sunt ex contentione, sicuti Euangelij Christi I E S V clarissima doctrina ad sanctissima Mysteria Sacramentorum credenda, & confitenda non sufficit, neque aliter apposita ad confitendam, & recipiendam Ecclesiasticam iurisdictionem sufficeisset.

Immò ex ipsa maxima animaduersione, qua, in theoria, Politici huius regiminis Ecclesiastici materia, ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, tractata fuit, intellexerunt pro Apostolis patribus nati in ea sequentes filij, etiam Patres nostri, qua maxima cautione, potestate sibi à Christo tradita, siue circa Diuinam Hierarchiam, siue circa Politiam Ecclesiæ exteriorem, essent vsuri. Notamus enim, Euangelij luce iam Principum Gentilium mentibus illustratis, maiorum nostrorum prouidam circumspectionem exstitisse; vt Imperatores, ac Reges, etiam circa fidem ipsam Catholicam, vel falsas opiniones, vel ipsas puras hæreses profitentes, patienti animo tolerarent. Sic Constantium, ac Valentem Arrianos, Anastasium Eutichyanum, Heraclium Monothelitam, & similes

alios

alios passi sunt: ne prudens Ecclesia potestate sibi & licita, & debita, incassum, spe sublata fructus, vteretur. Docuit enim nos antiqua experientia, tantam esse quorumdam Regum cum improbitate, ac sæuitia coniunctam potentiam; vt Ecclesiastica censura, neque ad eos coërcendos quicquam prosit, & Catholicis populis, in quos Principes irritati magis sæuiunt, esset damna non mediocria paritura. Quid namq; , quæsumus, profuisset quondam Ecclesiæ, si tentasset, vel Ostrogothos Reges in Italia, vel in Hispania Vuisegothos, aut Vvandolos in Africa excommunicare nomine ipso, ac de solio deturbare? quamuis id facere iure optimo potuisset. Quod idem de Constantio, Valente, & alijs supra relatis est similiter intelligendum. Neque enim omnia, quæ licent, consequens est, etiam expedire.

Erant siquidem ea tunc tempora, vt potiùs ad martyrium subeundum Episcopi, quàm ad Principes, parati inuenirentur, coercendos. Cùm tamen florere postea cœpit Ecclesia, viditq; suæ potestati exserendæ locum congruum aperiri, vel cum ipsorum Principum spirituali vtilitate, vel certè ab'que detrimento, & pernicie populorum; non sibi defuit, quin tam circa res fidei maiores, quàm circa Ciuilis suæ iurisdictionis exercitium, vt pluribus ad manum exemplis constat, amplissimam sibi à Christo traditam facultatem demonstraret.

QVARTVM NOTANDVM.

Seu IV. solutio Argumenti principalis.

VLTIMO tamdem, pro huius Paulini loci explicatione, & ad illud ab eo sumptum argumentum facillima responsione, considerandum est: quòd hac Ciuili Ecclesiastica potestate integra, & firma constituta, non ideò non est omnis anima, id est, omnis Christianus, etiam Ecclesiasticus, Potestatibus sublimioribus secularibus subdita. Episcopi enim, & Parochi, & Monachi, & omnes vniuersùm Ecclesiasticæ personæ in Christianis Prouincijs subditi sunt, & vassalli Imperatoris, Regum, & Principum secularium: si non quò ad potestatem coactiuam, saltim tenentur obedire eorum legibus temporalibus, quæ haud legibus Ecclesiasticis aduersantur. Tenentur etiam si actores sint, in suis litibus ciuilibus, quas gerunt contrà laicos, illorum fori stare iudicio; & subsunt secularibus Principibus in rebus generalissimis temporalibus, statû Reipublicæ, legibus Canonicis saluis, concernẽtibus. Subsunt etiam simpliciter, quò ad subiectionẽ reuerentialem, de qua in specie fuit loquutus Apostolus illo loco, dicens; [cui timorem, timorem: cui honorem, honorem:] quod testatur Nicolaus Papa in Epist. ad Michaelem Imperatorem propè finem: & Theodoretus lib. 4. Hist. cap. 7. re-

fert verba Imperatoris; ſcilicet, [Probos Epiſcopos non ſolùm Dei, ſed etiam Imperatorum legibus obtemperare.]

Explicatur Innocentius, cap. Nouerit.de Sent.excom.

ET hoc ſenſu videtur congruè explicandus Innocentius in cap. Nouerit.de Sent. excommunicat. ſic dicens. [In temporali autem generaliter, & generali Eccleſiæ ſolus Imperator, qui vniuerſis, & Clericis, & laicis in temporalibus præeſſe debet, priuilegia concedere poteſt.] Eſt enim intelligendum hoc dictum, iuxta illud Apoſtoli, quod explicamus, ſcilicet, [Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.] Si enim ſubdi debent Imperatori tam Clerici, quàm laici, certè eo modo, quo ſubditi ſunt in temporalibus generaliter, in illis, ſcilicet, generalibus rebus dictis, quæ innuit Apoſtolus, etiam debet Imperator illis generaliter præeſſe: non autem in particulari hac ciuili Politia, quæ aliàs fuit à Chriſto data ſuo Clero, & quam Apoſtolus, in foro ſecreto exteriori, Eccleſiaſticos docuit habituros. Deinde cùm in ſpiritualibus præeſſe non debeat: cùm hæc immunitas Eccleſiaſtici ſtatus ſit quid coniunctum cum purè ſpirituali illius poteſtate: ex ſupra probatis, adeo vt Iuriſdictio ciuilis Eccleſiaſtica ſit ab ea inſeparabilis, propter eleuationem hanc, quam habet ad eſſe quoddam ſpirituale: iam non dicitur quid temporale, in quo debeat Imperator præſidere.

Sed quia ſermones ſunt omninò, ex certa Philoſophia, intelligendi formaliter; cùm Innocentius ibi fuerit loquutus de priuilegijs, quæ conceſſit Imperator Eccleſiæ, circa ea temporalia, vel eas res, in quibus, ex rei natura, ipſe præerat, & præeſſe debebat: quam præſidentiam à ſe abdicauerat, lege priuata eam Eccleſiaſtico ſtatui relaxando: Reſpondetur; Imperatorem generaliter Eccleſiaſticis etiam præeſſe in temporalibus, quò ad protectionem: vt inquit Gloſ. c. Conuenior. 23. q. 8. vel præeſt quò ad generaliſſimam gubernationem eorum, quæ in Nouiſſ. Iuſtiniani, ſeu Iuſtini, ordine 149. referuntur: ad quam gubernationem temporalem ibi relatam, cùm, ex rei natura, tributa, & vectigalia, per ſingulorum ſubditorum capita, requirantur, in his temporalibus, & Clericis, & laicis præeſt Imperator; itaq; etſi bona Eccleſiæ ſint, tamquam bona Dei, & pauperum, ab hiſce oneribus immunia: vt docet Ambroſius dicto c. Conuenior. de quo poſtea 3. Parte dicemus, perſonæ tamen Eccleſiaſticorum ab hoc tributo, ſeu vectigali, ad quod recipiendum Imperator omnibus præeſt generaliter, non ſunt immunes in actu, ex ſua natura; ſed ex Imperatoris, vel Principum exemptæ ſunt priuilegio: vel ex ſummi Pontificis, id Principibus aſſentientibus, Conſtituto.

Et ſic ſtrictè eſſe intelligendam hanc Imperatoris præſidentiam, docent Iuſtinus Orat. ad Antonin. Pium, Didymus Alexandrinus Enarratione in 1. Epiſt. Petri, eſtque doctrina ipſius Ambroſij dicto c. Conue-

nior. Immò Apostoli Pauli, qui loco illo explicito, ad Rom. c. 13. cùm addidisset: [Itaq; necessitate subditi estote, &c.] subinuxit: [Ideò enim & tributa præstatis:] quod [est signū subiectionis,] inquit Dionys. Carthus. ibid. Itaque Paulus specificè declarando se, ad tributa, & vectigalia reddenda subiectionem contraxit. Immò est doctrina ipsius Christi, qui omninò existens inuectigabilis, vt ex Augustino diximus, pro se, & Petro iussit tributum seculari reddi Potestati, cum propter vitandum scandalum; tum propter exemplum; ostendens benè reddere eos, qui debent, cùm ipse reddidit, qui non debebat. De qua re sic notabililer docet Ambrosius, ad c. 5. Luc. [Magnum quidem est, & spirituale documentum, quo Christiani viri sublimioribus Potestatibus docentur debere esse subiecti; ne quis constitutionem Regis terreni putet esse soluendam. Si enim censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui non putes esse soluendum? Et ille censum soluit, qui nihil possidebat: tu autem, qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognosces?] Et Augustinus Tract. 6. ad cap. 1. Ioan. & refertur c. Quo iure. 8. d. ait: [Quare nolite dicere, Quid mihi, & Regi? nam quid tibi ergo, & possessioni? Aliter noli dicere, possessiones tuas: quia ipsa iura humana renunciasti, quibus possidentur possessiones.] Quo loco Augustinum de eis possessionibus loqui, non quas Ecclesiæ intuitu, sed quas titulis alijs Ecclesiastici obtinent, certum est; nam de bonis Ecclesiæ, seu Christi Domini eius Auctoris, quid sentiendum sit, 3. Parte disputamus.

Et quia desideramus Theologicè huic satisfacere difficultati, conseruando hanc iurisdictionem, Ecclesiasticamq; immunitatem esse de Iure diuino, & non esse exemptionem ex priuilegio Imperatorum, seu Principum: & simul admittere, Imperatores generaliter debere præesse & Clericis, & laicis, vt dicit Innocentius; rogamus considerari: Imperatores Christianos nō debere pręesse plus in Ecclesia Clericis, quàm Imperatores Ethnicos approbauit Christus Hebræo in populo præesse, & approbauerunt Apostoli in populo Christiano eisdem Clericis præfuturos. Sicuti enim non decet ab obedientia, & subiectione, quàm Christus, & sui discipuli Imperatoribus præstari voluerunt, & docuerunt, aliquid detrahere; sic neque est conueniens, illorum præsidentiam in Ecclesiasticas personas amplius dilatare. Ergo si Christus, ex condescensione, tributum pro se, & etiam pro Petro Imperatori Romano soluit; ideò fecit; quia sciebat, exactores tributorum scandalizandos, si Magister adeò verax, & viam Dei in veritate docens, tributa, quæ ad Potestatis secularis Romanæ onera ferenda, honestè, ex suppositione, quòd Hebræo populo præerat, ordinata fuerant, soluere denegaret. Sed hac præsidentia Romanorum Imperatorum in cunctam gentem Iudæorum, & horum subiectio in temporalibus sub Romanis Imperatoribus, non derogauit spirituali libertati, & subiectioni eorum sub Deo: neque Politicæ

potestati Sacerdotum, vt sua iudicia ciuilia, in caussis suis Leuiticis, & sacerdotalibus exercerent: quod habebant de lege Moysis: vt notat Dionys. Carth. ad c. 22. Matth. & nos supra clarè probauimus: cùm ex Ioann. c. 2. Christum in templo Sacerdotes ostendimus, etiam iudiciariè, cum Iudæorum patientia, castigasse; Romani Imperatoris, qui tàm Clericis, quàm laicis in temporalibus præerat, illæsa auctoritate; ergo concludendum est, hanc ciuilem Ecclesiæ iurisdictionem, & hanc Ecclesiasticorum immunitatem ex Diuino iure esse constitutam; neque obstare, quominùs possit Imperator eam non habens, neque illam priuilegio Ecclesiæ conferens, vtpotè, quæ sua non erat, adhuc dici, generaliter, & generali Ecclesiæ in temporalibus præesse debere.

Et si hæc solutio adhuc non facit satis iuris Canonici Doctoribus, cùm ipsi nobiscum teneant Conclusionem propositam cum Innocent. videlicet, & Hostiens. c. 2. de Maior. & obed. Gloss. in c. Si Imperator. distin. 96. verb. Diuino. & Ioan. Andr. Dominicus, Archidiac. Ancharran. Franchus, in c. Quamquam. de censib. in 6. post Gloss. ibi. Abbas, Felinus, Decius, Butrius, in c. Ecclesia S. Mariæ, de Constitut. Aufrerius, Clem. 1. de offic. Iudic. ordin. vers. Ad quæstionem, Lap. alleg. 92. nu. 7. Prob. in addit. ad Monach. in cap. Si iudex, de sentent. excom. in 6. nu. 1. vbi etiam in hanc sententiam citat Maleret. in Tractat. de Elect. Hieron. Gigas in Tract. de crim. læsæ Maiestatis, quæst. 68. num. 5. Tiber. Decian. in Tract. crimin. lib. 9. cap. 9. nu. 1. Riminald. in repet. c. Quæ in Ecclesiarum, nu. 54. Euerard. Cons. 19. nu. 13. incip. In materia quæstionis, & in Consil. 42. incip. Visis, & benè discussis. nu. 25. & 26. Petrus Belluga Valentinus in Speculo Princip. rubr. 11. tit. de præposit. §. videndum, nu. 1. & 2. Alex. Cons. 8. n. 1. vol. 1. Nat. Cons. 435. nu. 15. Roland. Cons. 4. nu. 7. vol. 1. Bened. Cano. de Priuileg. Eccles. personal. tit. de for. comp. Priuileg. 11. Ferdinan. Vasquez, de success. creat. §. 21. limit. 28. Rota Romana, in antiq. tit. de Consuet. Decis. 10. n. 4. Decis. Consilij Neapolitani, apud Grammaticum, Decis. 61. Decisio Senatus Parisiensis, relata à Rebuff. in Concord. vbi de protectione Concord. ipsi omnes viderint, qualiter ipsius Innocentij dicto sit faciendum satis: nam doctrinam à nobis hucusque adductam credimus Theologicæ esse valdè conformem facultati.

Explicatur S. Ioannes Chrysostomus.

AD cuius Argumenti calcem visum est, Chrysostomum explicare, qui in Dialog. de Sacerdotio separat regalem potentiam ab Euāgelico ministerio: dicens: [Ministerium esse munus commissum à Deo, vt sine armis doceatur homo: non autem esse potestatem dandi, aut adimendi regna, seu, (quod ad nostrum facit institutum) sciscendi leges ad Reipublicæ administrationem.] Si tamen rectè Chrysostomi mens inspiciatur, non negat eo loco, posse summum Pontificem circa Regū, & Prin-

cipum caussas, quæ statum Christianismi, cuius est Caput, & Iudex, concernunt, agere, & leges Politicas Ecclesiasticas condere, & Ecclesiam ad id non habere à Christo Domino potestatem: sed solùm disputat de difficultate, quam Episcopi, in ouibus suis curandis, patiuntur. Docet ergò pastores irrationalium ouium, quibus corporales tantùm morbi curandi sunt, posse facilè oues suas, licèt renitentes, & inuitas curare: cùm sit illis promptum, eas vincire, includere, secare, & vrere. Similiter iudices seculares, qui solùm externas populi actiones regunt, facilè posse vinculis, carceribus, gladio, quibuslibetuè pœnis populum cogere, ad externam tranquillitatem, & pacem; Episcopo verò, cui propositum est, vitijs animorum mederi, difficillimam impositam esse prouinciam: cùm nemo possit curari à vitijs, nisi velit; neque tormentis vllis adigi possint homines ad virtutes.

Chrysostomum autem non fuisse in ea sententia, vt non possint Episcopi, & leges ciuiles Ecclesiasticas ferre, & ad earum obseruantiam suos subditos cogere, testimonio est ipse Chrysostomus Homil. 70. ad populũ Antiochenum: vbi prohibens, ne quis mulieres præficas aduocet, ad funera deploranda, de quibus habetur Marci c. 5. sic loquitur: [Ne cogam eas vera, & propria mala deflere.] Et infra: [Si verò, quod absit, contempti fuerimus, minas ad rem deducere cogemur: vos quidem Ecclesiasticis castigantes legibus, illas verò, sicut eis conueniet:] habebat enim per vniuersum Patriarchatum carceres signatos, pro reis subditis castigandis. Et Homil. 83. in Matth. Diaconos monet, vt indignè ad Eucharistiam accedentes, pro potestate, cohibeant, ijs notandis verbis: [Si Dux quispiam, si Consul, si ipse denique, qui diademate ornatur indignè adeat, cohibe, & coerce; maiorem in illo habes potestatem.] Hinc colligitur; cùm scribit Chrysostomus, lib. 2. de Sacerdotio, Episcopum solis persuasionibus, non autem vi, & potestate cum ouibus suis acturum, Sanctum, acerrimũ aliàs iurium Ecclesiæ defensorem, loqui de animorũ interna conuersione, & curatione, non de externa improbitate cohibenda. Videndus ipse Chrysostomus, Homil. 44. in Psalm. Homil. 2. in Acta Apostol. Homil. 15. in Epist. 1. Pauli ad Corinth. Vbi maximè aduertit, vt in vniuersali Ecclesiæ tribunali, cum charitate paterna, & Christiana pietate, eius summa potestas coniungatur.

QVARTVM ARGVMENTVM.

A iudicio exercito in Christum coram Pilato.

QVARTO arguunt aliqui contra Conclusionem ex eo, quòd Christus Dominus tribunali steterit P. Pilati, secularis Principatus Romani iudicio condemnandus, & condemnatus: vnde hanc assertam à nobis immunitatem Ecclesiasticam, ex Christi summi Pontificis hoc facto, credunt labefactari.

Et quidem Marsilium de Padua, & Ioannem de Ianduno hoc argumēto abutentes, hæresis condemnatos videbit lector in Bulla Ioann. xxII. vbi latè explicatur, Christum de Iure ibidem non potuisse iudicari: factum autem nihil suffragatur Conclusionis veritati destruendæ. Mirandum tamen esset, viros Catholicos, ad rem, de qua agitur, velle hoc exēplum detorquere. Quid enim oportet Christi Domini pro humano genere sponte susceptam passionem cōmemorare? de qua miratus Isaias dixit c. 53. [De angustia, & de iudicio sublatus est:] qua iniquitate occupatus Propheta, Epiphonemate subdidit: [Generationem eius quis enarrabit?] id est, homines illos tam profligati seculi, & eorum iniquitatem? iuxta grauissimorum Patrum explicationem.

Igitur cùm OEconomia nostræ redemptionis tantæ sit profunditatis, tantæ sit admirationis, tantæ sit immensitatis res; vt de consilijs æternis Beatissimæ Triadis in Verbo incarnato, per crucis consummationē, iam manifestatis, adhuc admirabilitate stupefacti Angelici spiritus de Christo ad Patrem, purpureis illis insigne notis, ascendente rogauerint, vt refert eodem spiritu Prophetico Isai. c. 63. [Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?] immo oportuerit, eos de multis, quæ dispositionem huius sacramenti absconditi à seculis, vt inquit Paulus, fuerunt subsequuta, per Ecclesiæ militantis certos fieri illuminationem: iuxta quod, explicante D. Thoma, docet Apostolus ipse ad Ephes. c. 3. dicens: [vt innotescat Principibus, & Potestatibus in cælestibus, per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei:] his inquam datis, quid oportet, intellectum humanum ansam, ex iudicio, in Christum Dominum arripere exercito, ad iudicium Ecclesiasticum, à laica, ex ipsius Christi institutione, immune Potestate, interrumpendum? Traditus fuit Christus, & ad mortem damnatus ab statu Ecclesiastico Sacerdotum, ab statu seculari reipublicæ, ab Hebræis, à Gētibus; vt inde maior esset ipsius gratia, inde illustrior effulgeret misericordia: quòd qui pro omnibus à Patre, & à se, ex Diuina charitate, tradebatur, ab omnibus, ex humana iniquitate, traderetur; & omniū statuum, omnium hominum sentiret iniuriam, qui omnium statuū, & hominū omniū statuebat iustitiam: & omnium hominum experiretur ingratitudinem, qui omnium hominum delebat impietatē.

Cùm autem ex dicto Christi Domini, Ioan. c. 19. ad Pilatum, videlicet, [Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper:] Hæretici prædicti, Pilatum fuisse ordinarium Redemptoris nostri iudicem, asserebant; Hæretico suo fallebantur spiritu: illa namque verba de potestate, ex Dei permissione, sunt accipienda: vt sensum hunc reddant: nulla aduersus me potestate vti posses, nisi Deus hoc tibi permitteret. Quæ explicatio est Chrysostomi: quem sequuntur Glos. & Præposi. in c. Verum. 96. dist. Iuxtà hanc etiam Dei tolerantiam, conformiter ad Euangelij verba, Augustinus, & Bernardus, de hac potestate agentes, sunt explicandi.

QVINTVM ARGVMENTVM.

Ex appellatione Pauli Apostoli ad Cæsarem interposita.

QVINTO arguunt nonnulli contrà Conclusionem; Paulum Apostolum Act.c.25. Cæsarem appellasse; qui, si hanc Ecclesiasticam recognosceret immunitatem, & iurisdictionem, summum eius Iudicem fuisset potiùs appellaturus; quo eodem argumento dicti Marsilius de Padua, & Ioan. de Ianduno damnati à Ioanne xxII. abutebantur. Respondetur tamen facilè; Paulum, in sua illa caussa, non potuisse, nec debuisse aliter effugere vim sibi ab impijs illatam Iudæis, & à Festo Procuratore, qui eis gratiam præstare volebat, vt ibidem asseritur, dissimulatam; quod ipse Paulus etiam expressit, dum se id fecisse coactum affirmat: vt iam Doctores etiam plures adnotarunt. Quæ solutio sic est explicanda: nam in primis Concilium Ecclesiasticum Ierosolymitanum Iudæorum legem zelantium, ad quod Paulum Festus deducere quærebat, iam Christiano, & Apostolo, non erat legitimum forum; appellare verò Petrum Ecclesiæ Christianæ Caput, & summum Pontificem, res Festo Gentili plusquàm ridicula videretur. Ad quem ergo appellaret Christianus homo, & ciuis Romanus? nisi ad Imperatorem Romanum Festo supremum iudicem, qui nedum Iudæorum technas, verùm & Festi iniustitiam detegeret, & Paulo debitam libertatem arrogaret?

Est simile, sicuti si Christianus hodie ab Hæreticis vim aliquam Constantinopoli, religionis caussa, pateretur: certè non ad Papam vel quẽcumque Ecclesiasticum Prælatum; sed Christianissimè ad ipsum Turcã, qui sibi ius diceret, appellaret. Sic enim de anno 1585. Budæ, cùm Christianis Catholicis, quoddam in ea templum fartum, & tectum, cum suis Sanctorum imaginibus conseruare contendentibus, Hæretici quidam Caluinistæ Iconoclastæ obstreperent, & templo potiri, & imagines Sanctorum subuertere, & delere appetentes; re per Catholicum Sacerdotẽ templi Ministrum, non ad Papam, sed ad Turcam Bassam, & quidem iuuenem, ciuitati ius reddentem, appellata: ipse auscultato, & approbato argumento Sacerdotis, ab antiquitate templi, cum suis Sanctorum imaginibus, per reges Hungariæ erecti, qui Catholicam Religionem profitentur: & nouitate reiecta sectæ illorum, qui è sacro loco conabantur, & Catholicum Presbyterum, & Diuorum imagines deturbare: caussam pro antiqua, & vera religione tuitus, ac Sacerdote, sicuti possidebat, possidere, iusso: profanos Hæreticos, baculo etiam percussos, à templo procul abesse iussit, condemnatos.

Respondetur secundò, & optamus plurimùm responsionem adnotari. Paulum non de fidei negotio, aut de hæresi fuisse tunc à Iudæis accusatũ: aliàs tantus Apostolus haud iudicem fidei Christianæ hominem Ethnicum, ac inde ejusdem fidei planè contemptorem appellasset. Si enim pa-

ti noluit Ambrosius in Palatio Valentiniani Imperatoris, qui se tamen Christianum profitebatur, Christi caussam agitari: ne fortè Ethnicus aliquis inter iudices, qui de Christo triumphum ageret, consederet: si Magnus Athanasius Constantium Augustum Antichristum appellare non dubitauit, quòd in Concilio Sacerdotum præsidere ausus esset; Apostolus Paulus Athanasij, & Ambrosij præceptor eiusdem Christi caussam, sponte sua, ad Imperatorem Ethnicum, tamquàm ad legitimum iudicem detulisset?

Erat igitur caussa, non de fide, non de hæresi, sed de seditione, suborta; ac de tumultu in Iudaico populo excitato; quam, primùm coram Felice, deindè coram Festo, postremò coram Nerone iudice perorauit. Nā accusatores eius, Act. c. 24. dicebant: [Hunc inuenimus hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum: qui etiam templum violare conatus est.] Et Paulus respondebat: [Non plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem: & neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in Synagogis, neque in ciuitate.] & cap. 25. [Neque in legem Iudæorū, neque in templum, neque in Cæsarem quicquam peccaui.] Quinimò ipsi Romani iudices non ita imprudentes erant, vt de ijs rebus iudicare vellent, quas non intelligebant: quod in Pilato Christum iudicaturo nouimus euenisse; qui dum variè de templi Ierosolymitani, vel destructione, vel reædificatione, de Dei inuisibilis filiatione præsumpta, rebus, scilicet, ad legem Iudæorū spectantibus, Dominus I E S V S apud illum constantissimè ab ipsis Iudæis accusaretur, moras subinde, ac moras, in eo damnando, necteret: attamen dum de regia affectata dignitate fuit insimulatus, Cæsaris reueritus regiam, ac conspicuam potestatem, accusatorum ad effectum reduci postulationem impiam, iudicauit. Idem fit notum in eodem Paulo, verba coram Gallione, Act. c. 18. pro sui defensione facturo: quem, sicuti & Iudæos illius accusatores, sic, præmeditata ratione, excepit Proconsul: [Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ò viri Iudæi, rectè vos sustinerem: si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus legis vestræ, vos ipsi videritis, iudex ego horum nolo esse.]

Cùm igitur Paulus, quasi seditionis concitator, à Iudæis accusaretur: & Iudæorum respublica in Romanam administrationem concessissent, apud quam, & eius Principes, summoperè intererat Christianorum statum, semel intelligi, ipsorum in vnum coitiones nullam, sub religionis prætextu, in secularem Rempublicam conspirationem machinari: iure optimo Apostolus suam innocentiam, circà tantum, ac tam scandalosū sibi imputatum crimen, purgaturus, vt ipsi inimici Gentium Principes essent iudices, postulauit.

Respondetur tertiò, & vltimò: Apostolum Paulum Gentium Magistrum, in sua tunc persona, exemplo docuisse Ecclesiam, qualiter siue inter Gentes, siue inter Christiano addictos iam nomini, esset omnibus Ecclesiasticis conuersandum. Eorum enim illibata iurisdictione permanente, voluit in quibusdam casibus, ciuilem Potestatem laicam, conniuente, immò & sic statuēte Ecclesiastica disciplina, de Ecclesiasticis personis iudicare. Casuum horum vnum est schisma, seu seditio: cuius criminis tunc Apostolus reus agebatur: vt refertur inter alios, à Gloss. 23. q. 5. c. Principes, verb. intra Ecclesiam. quam integram placuit hic transscribere: [Laici, inquit, habent iurisdictionem multipliciter intra Ecclesiam: quandoq; in personis ipsis, cùm sint incorrigibiles; vt 32. dist. Eos qui. & infra c. De Liguribus. Item quandoq; propter ambitionem alicuius: vt 79. dist. Si quis pecunia. Item cùm fidem volunt subuertere, vt dist. 8. Quo iure. vt sup. eo. cap. 1. & 17. dist. Nec licuit. Item cùm falsarius est Clericus: vt extra. de crim. fals. Ad falsariorum. Item cùm & schisma faciunt Clerici, & cùm contemnunt excommunicationem: vt infra c. De Liguribus. Item & vbicumque Ecclesiastica potestas deficit: vt hic. Item & cùm tributum petunt ab Ecclesia: vt infr. 23. q. 8. Conuenior.] Hucusque Gloss. quæ qualiter cum dictis casibus sit intelligenda, seu ad praxim reducenda, consulendi sunt Iurisprudentes, & summus Pontifex, ad quem spectat iura Canonica, & condere, & interpretari. Quod ad rem verò facit, ex hac Glossa intelligitur etiā, iuxta assignatū in ea penultimum casum, Ecclesiastica tunc potestate deficiente accidentariè, cùm de Ecclesia potuisset Paulus dicere: [Soror nostra parua, & vbera non habet:] Cant. c. 8. legislationis, videlicet, insimul & exsequutionis, iure optimo eum, & voluisse, & debuisse suos accusatores ad Cæsaris tribunal prouocare.

SEXTVM ARGVMENTVM.

A varia administratione huius Politicæ potestatis, per summos facta Pontifices.

SEXTO arguitur fortissimè contra Conclusionem: Nam ea exsistente vera, non posset summus Pontifex hanc Ecclesiasticorum immunitatem alterare, restringere, vel minuere; cùm tamen illam in multis restringat caussis; nequiret etiam caussas, & lites Clericorum laicis Iudicibus committere dirimendas: & tamen Glossa in c. Valdè. distin. 49. hoc admittit: & c. Non si. 2. q. 3. habetur. Romanos Pontifices suas caussas Imperatoribus delegasse: nequiret ex priuilegio laicæ Potestati hanc Ecclesiasticam iurisdictionem, & Politicum regimē administranda permittere: neque tamdem potuisset multis in locis, contra hanc Clericorum immunitatem, consuetudo in rebus nonnullis præualuisse: quæ contra Ius diuinum vtique non teneret.

Prima pars solutionis ad Argumentum.

ARGVMENTVM hoc plura inuoluit, quæ sunt propriè à Iuris vtriusque peritis tractanda; immò latissimè ab ipsis tractātur; ad quos Lectorem, ad rem hanc integrè percipiendam, vti à nostro instituto extraneam, amandamus. Vnde per rerum capita breuiter respondetur. Hanc iurisdictionem Ecclesiasticam Politicam, seu ciuilem diuidi in legum Ecclesiasticarum conditionem, & in earum legum exsecutionem. Et quidem leges condere Ecclesiastico foro deseruientes, directiuas, & coactiuas simul, ad solam Ecclesiam, & eius pertinet Prælatos de iure Diuino. Non dixerimus, modò dubitari, in Ecclesia esse de iure Diuino potestatem, ad puniendum Christianos, id meritos, punitione coactiua; nam asserere contrarium, est hæresis damnata, cum suis auctoribus dictis Marsilio de Padua, & Ioanne de Ianduno, in præfata Bulla Ioannis XXII. Sed quod dicimus, consequenter ad nostram Conclusionem, est; ad Ecclesiam, & eius Prælatos, & summum Pontificem, & Concilia sacra spectare, de iure Diuino, legum ciuilium, Ecclesiastico foro deseruientium, conditionem, non autem ad laicam Potestatem; à qua nulla lex coactiua potest in Ecclesiasticas ferri personas. Attamen prædictarum legum exsecutionem, nihil obstat, ab Ecclesia, & eius Prælatis laicæ cuicumque committi Potestati. Et tunc talis laica Potestas non gerit officium iudicis per se Ecclesiastici: sed Ministri exsecutoris legum Ecclesiasticarum.

Hæc videtur expressa doctrina Apostoli Pauli, dicto loco ad Roman. c. 13. sic de Christianis, siue laicis, siue Clericis discolis, in specie loquentis: [Si autem malum feceris, time;] scilicet, Potestatem, de qua est sermo: [Non enim sine caussa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.] Ecce quàm Apostolus, vt dictum est ex Augustino, & Anselmo, fuerit maximè cautus, ad Christianos, qui Romę degebant, scribens ea ratione, ac forma, ne Romanorum tantopere affectata potestas, vel minimum, à Christianæ legis professoribus damnaretur. Sciebat tamen, Christianos nimium offendendos Imperatorum Ethnicorum, & eorum Ministrorum similium impietate: ac insuper præuidebat, illos, nisi acri fræno coercitos, vix sibi, quin in Potestates Ethnicas insurgerent, fuisse temperaturos. Hinc tot incommodis, ac tantis inconuenientibus obuiandis, haud sibi visum fuit remedium sufficiēs illum Apostolicum Canonem 84. Christianis editum omnibus, scilicet: [Quisquis Imperatorem, aut Magistratum contumelia affecerit; supplicium luito. Si Clericus sit deponitor, si laicus à communione remouetor.] Voluit igitur eo loco seriò instruere fideles, tam laicos, quàm Ecclesiasticos, ita ab eis cum Principibus, etiam Gentilibus, lege, & patientia Christiana esse agendum; vt si ab illis, verbis, factisuè, offenden-

dis, & à designandis facinoribus, non desisterent, quæ facili via ab Ecclesia per pœnarum, iuxta sua sancita, inflictionem valerent purgari; id remedij esse in promptu, vt laica Potestàs animaduerteret, etiã gladio: in seculares quidem personas, tamquàm Dei minister, qui laicam ordinasset Potestatem: in Ecclesiasticas verò, tamquam Dei Minister, idest, Ecclesiæ, cuius caput est Christus Deus, qui Ecclesiasticam Potestatem instituisset: cuius exsequendis legibus cùm debeat, tàmquàm Minister, Princeps secularis deseruire, etiamsi esset infidelis, docuit Paulus, vel saltim propter hanc Ecclesiæ vtilitatẽ, à Christianis omnibus honorari.

Immò est certum, Prælatos Ecclesiasticos, cùm suam potestatem, & auctoritatem in Clericos sibi subditos nequeunt, propter illorum, vel contumaciam, vel insolentiam, vel aliàs exercere, ad Principes seculares omninò debere recurrere, & eorum auxilium, & brachium postulare: qui eis suffragari tenentur: notantibus Bald. in c.Olim. num. 14. de rescript.Panormit. in c.Tua. nu.10.de decim. & alijs: addito text. in c.1. de offic.ordin. De quo brachio seculari præstando, latè à Iurisprudentibus, tàm hisce, quàm alijs in locis varijs, & nouissimè à pio, ac erudito Molino Ilerdensi Doctore, optimè disputatur.

Confirmatur hæc doctrina ex illo loco superiùs adducto, Sap cap.2. vbi Spiritus sanctus Reges, & Potestates seculares appellat Ministros Regni Dei: idest, Christi, & eius Ecclesiæ, quæ est suum regnum: ad exsecutionem etiam specialiter Ecclesiasticarum legum, & sacrorum Canonum: ex quorum custodia, Ecclesiæ totius Politia, & eiusdem compago integra perseuerat. Cui Diuinæ doctrinæ accinit Clemens, Epist.ad Iacobum fratrem Domini, dum sic scribit de Petro: [Omnes Principes terræ, & cunctos homines eis obedire, (idest, Episcopis,) & capita submittere, eorumq; adiutores exsistere præcipiebat.] Intelligendum certè adiutores futuros, non in Ministris Sacramentorum consecrandis, sed in legibus ciuilibus Ecclesiasticis exsequendis.

Neque tamen importunus nimiùm censor, vel parũ pius, qui huius Epistolæ non tãti fecerit auctoritatẽ, illam (si Catholicus sit) 23.q.5.Principes.cũ tribus seqq.& Conc.Trid. defugiet, qua Sess. 16.in fine, & Sess.25.c. 20.propè fin. sub tit. De recipiẽdis, & obseruandis Decretis Concilij habetur: vbi adeò anxiè Ecclesia laicæ commendat Potestati; vt sacrorum Canonum, & Conciliorum Decreta, & immunitatem Ecclesiasticam Diuina ordinatione sancitam, tueantur, conseruent, & exsequutioni debitæ mandent. Quo in loco Patrum intentio sancta fuit, laicas Christianas inducere Potestates, vt assistant Ecclesiasticorum tribunalium infirmitatem adiuuando; quò personæ Ecclesiasticę securiùs sua omnia exerceant munera, & quando opus fuerit, per Ecclesiæ Prælatos legitimos castigentur. Immò seculares Principes eò enixiùs exhortatur Concilium ad sacrorum Conciliorum, & Pontificium Decretorum curandam exse-

quutionem,in rebus Politici externi fori:ne;vt dicebat Imper.Arcadius, C.citato,de Episcopal.audient.l.9.fit cassa Episcoporum cognitio:atque etiam quò præsumit faciliùs, laicas Potestates,reuerentia, quæ Dei ministris,ac personis Ecclesiasticis debetur, præpeditas, ad eorum pœnarũ culpis conformium, exsequutionem, difficiliùs inducendas.

Est igitur Ecclesiastici fori decentissimus mos, iam ab initio nascentis Ecclesiæ,vt ex Epist.2.Decretali Pij Papæ constat,vt supra innuimus, in grauissimis, & atrocioribus criminibus, vltimo supplicio afficiendos homines Ecclesiasticos laico remittere Magistratui, mortis pœnam in eos exsequuturo. Neque hoc facit,quia non possit Ecclesiasticum tribunal iudicium corporalis pœnæ (etiam sanguinis) in subditos Ecclesiasticos exercere;exẽplo Christi,qui Ioan.c.2.vt ex eo loco supra arguebamus.7.Conclusionis confirmatione, flagris etiam impositis, profanatores templi, & Sacerdotes, & laicos ab eo eiecit; exemplo Petri summi Pontificis, qui Ananiam, & Saphiram coniuges, Spiritui sancto mendaces in iusta pretij consignatione agri diuenditi, subita morte mulctauit: Act.c.5. exemplo Pauli, qui Elymam Magum, Proconsulem Sergium Paulum à fide abducere conantem,cæcitate ad tempus percussit: Act. cap. 13.& contrarium docentes, Marsilium de Padua, & Ioannem de Ianduno Ioannes XXII. in dicta Bulla hæresis damnauit: vt diximus. Sed hanc exsequutionem pœnarum, & corporeæ torturæ,(quam posset etiam Dæmonibus committere,sicuti fecit Paulus,incestuosum Corinthium,1.Corinth.c.5.& Hymeneum, & Alexandrum blasphemos,ad Timoth. 1.cap. 1.tradens Sathanæ torquendos:) & Ecclesiasticos mortis pœna animaduertendos laicis remittit iudicibus, inter alia plura;vt ipse status Politicus secularis agnoscat, Ecclesiam, quæ à Potestatibus illius in laicas personas iustitiam desiderat administrari,eam etiam strictissimè,iuxta suas Canonicas Sanctiones, in personis Ecclesiasticis custodire.

Circa quam doctrinam adhuc est operæpretium, propter nonnullorũ, qui se Catholicos venditant,cùm nihil sint minus,fusiùs immorari.Quod igitur ad hæresis maximè cognitionem criminis attinet; ad Politicum concedimus spectarè Magistratum, in Hæreticos, ab Ecclesia iudicatos, & damnatos,seuerè animaduertere: attamen iudicare, sitne aliquis Hæreticus, an non, qui ad Politicum Magistratum, & non potiùs ad Ecclesiasticum, existimat pertinere, eum frigidè nimis, in Ecclesiasticis nedùm iuribus versandis, verùm & historijs euoluendis, fuisse oportet, spatiatum. De qua materia scripserunt latè plures D. Thomæ Interpretes,super Artic.3.q.11. 2. 2. & Doctissimi Castro, de Iusta Hæretic. punit.& Episcopus Simancas in suis Catholic. Instit. Est nimis nota illa Athanasij vox, in Epistol.ad Solitariam vitam agentes, de Imperatore Constantio,qui in caussis fidei iudicium sibi arrogare nitebatur.[Quando, inquit, à condito æuo auditum est, quòd iudicium Ecclesiæ auctori-

tatem suam ab Imperatore accepit? Aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antea Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt: sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt; nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit.] Et infra: [Quis videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & præsidere iudicijs Ecclesiasticis, non meritò dicat, eum illum ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est?]

Haud est dissimile, quòd S. Martinum Imperatori Maximo, de hæresi Priscilliani cognoscere volenti, palam dixisse, scribit Sulpitius, 2. lib. Sac. Histor. [Nouum & inauditum esse nefas, quòd caussam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret.] Accedit Ambrosius, sic alloquens Valentinianum Iuniorem. Epist. 32. Vet. edit. [At certè si vel Scripturarum seriem Diuinarum, vel vetera tempora retractemus: quis abnuat, in caussa fidei, in caussa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam senectutis maturitate prouectior: & tunc de hoc censebis, qualis Episcopus sit, qui laicis ius Sacerdotale substernit. Pater tuus vir maturioris æui dicebat, Non est meum iudicare inter Episcopos: Tua nunc dicit Clementia; Ego debeo iudicare.] Et infra: [Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio: sicut factum est sub Constantino Augustæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante præmisit: sed liberum dedit iudicium Sacerdotibus.]

Secunda pars responsionis ad Argumentum.

SED esto quò ad aliam partem argumenti, summus Pontifex, nedùm exsequutionem legum Ecclesiasticarum laicæ Potestati, verùm absolutè cognitionem caussarum, circà personas Ecclesiasticas, Principi, vel Potestati cuicumque seculari committat, & deleget: adhuc & id potest facere, Iure Diuino, ex quo iurisdictio hæc sibi competit, non violato. Docet id Glos. in c: Valde. dist. 49. quia eorum, quæ sunt iurisdictionis, capaces sunt laici, quibus queant committi: secus eorum, quæ Ordinis sunt, quorum semper incapaces exstitere. In quo casu solùm vtitur, tamquàm ministra, illa persona, quam iudicem constituit, ad illarum caussarum cognitionem. Qui iudex delegatus, id Papa sibi non prohibente, si procederet, in caussarum talium cognitione, per leges ciuiles Reipublicæ communes, etiam pœnales, & coerciuas, etiam grauissimas, non haberent tunc Ecclesiastici quid de Pontifice quererentur, quasi de iuris Diuini transgressore, qui legibus coactiuis Principis secularis Clericos quoscumque subijceret, à quibus diximus diuinitùs esse immunes. Sicuti seculares Potestates non habent vnde colligant, hanc Ecclesiasticam iurisdictionem non esse Iure diuino sancitam, quam summus Pontifex illis potest delegare; etiamsi in cognitione caussarum à suis legibus vtan-

tur coactiuis. Et ratio horum est, quia cùm legis Christianæ opus sit ex Principijs 2. 3. 4. & ex alijs supradictis, non solùm legem naturæ, sed & omnes leges humanas perficere, & æternam beatitudinem hominibus procurare; condecens fuit, & est, vt intelligant Ecclesiasticæ personæ, à quibus maior est sanctitas, maior est vitę puritas exquirenda: de quo videndum Concil. Trid. Sess. 22. c. 1. Ref. leges, quæ laicis sunt formaliter coactiuæ, sibi, si id propriæ exigant culpæ, esse coactiuas virtualiter; quando summus Pontifex id dignum esse iudicauerit: nam tunc non leges Ciuiles, sed Ecclesiasticæ sunt censendæ; quasi, ex virtute Commissionis caussæ, à Pontifice ad Ecclesiasticos, in sentētijs, & earum exsequutionibus, applicatæ.

Tertia pars Responsionis ad Argumentum.

AD illam partem Argumenti, de consuetudine circà hanc iurisdictionem vbicumque introducta, respondetur: eam, si legibus sequēdis Ecclesiasticis, in procedendo contrà Ecclesiasticos, insistat, esse interpretandam, quasi Ecclesia, & eius Prælati, & summus Pontifex illum reginimis modum, quasi Ecclesiasticum esse intellexerint; & eo, & illum exercentibus vti, quasi legibus Ecclesiasticis, & Ministris ab ipsis delegatis, quod possunt efficere ex supradictis.

Quarta pars Responsionis ad Argumentum.

AD partem aliam Argumenti de Priuilegijs, circa hanc immunitatem, per Pontifices laicæ attributis Potestati: satisfaciunt Iuris prudentes, qui de hac materia scribunt luculentissimè: nos præcipuè Theologiam tractamus: interim solùm affirmantes, neque per concessionem huiusmodi priuilegiorum summum Pontificem Ius lædere diuinum, ex quo sibi hæc iurisdictio competit: quia numquàm siue subdelegando, siue priuilegia conferendo, à se hanc abdicat potestatem, quæ est in totum inabdicabilis; veluti de Iure illi inhærens diuino. Vnde semper illi restat cum priuilegiatis Principibus secularibus accumulatiua iurisdictio, vel ab illorum iudicijs ad suum supremū tribunal prouocatio.

Pro generali Responsione ad Argumentum, Notandum.

PRO cuius Argumenti totius adhuc in genere solutione, est maximè considerandum: quòd Ecclesiæ Prælati, & iudices, & præcipuè summus Pontifex, debent esse semper parati, non solùm ad reddendam omni poscenti eos rationem nostræ spei, siue fidei, iuxtà doctrinam Petri Apostoli 1. c. 3. verumetiam tenentur eam reddere Deo strictissimam, & hominibus insigniter satisfacere, circa fori Ecclesiastici huius exterioris administrationem. Hæc doctrina est Christi Domini, eo ipso tempore Ecclesiasticis omnibus facto, & verbis tradita, quo eos esse immunes, &

liberos à ciuili Magistratu declarauit. Nam cùm loco allegato Matth. c. 17. pronuntiasset Christus, liberos esse filios: idest, se, & suos discipulos, & omnem suam Ecclesiasticam familiam: vt est probatum: statim Petro præcepit sic: [Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem; illum sumens, da eis pro me, & te.] Ecce quantum, & quatenùs voluit Christus hanc libertatem filiorum, & immunitatem Ecclesiasticorum inter ipsos exerceri; scandali, actiui videlicet, occasione sublata; qua intercedente, nullum non lapidem iussit moueri, vt iustitiæ suus locus, in oculis laicæ Potestatis, relinquatur. Quam Christi, circa Ecclesiasticam immunitatem, institutionem, & circa vsum eius doctrinam, sic intellexit Petrus ipse Apostolus 1. c. 2. instruens specialiter quidem Ecclesiasticos, quibus maior hæc obtigit libertas, & immunitas: [Quasi liberi, inquit, non tamen velamen malitiæ libertatem habentes.]

Colligimus ex hoc, quòd quo Iure diuino gaudet Ecclesia hac immunitate, eodem diuino Iure tenetur prouidere summus Pontifex, vt Ecclesiasticum forum, seculare non scandalizet forum; & vel per ipsos Ecclesiasticos, vel per subdelegationem in laicam Potestatem, vel per Priuilegia ipsi concessa, vel concedenda, omnino fiat iustitia in Ecclesiasticas personas. Scandalis enim est omnino obuiandum; vt notat bene Glossa super c. Presbyterum. & De rectoribus. & Tua nos. de Cler. ægrot. & hæc est doctrina Christi Domini Matth. c. 18. latissimè proposita. Vnde Felin. in c. Nihil. de præscript. refert cumulatè 33. casus, quibus, ratione scandali, aliquid contra regulas Iuris communis conceditur. In casu autem nostro, quod agitur à Clericis, ab alijs facilè trahitur in exemplum: vt in c. Magna. de reg. iur. Corda enim infirmorum ex mala fama, & malis Clericorum gestis percutiuntur: & ministerium Ecclesiæ vituperatur: 2. q. 5. c. Presbyter si à plebe. Et de scandalo vitando legendus S. Thom. 2. 2. q. 43. Alex. 2. 2. tit. de scandalo. Ricard. in 4. d. 38.

Attamen vt hæc ad praxim, & vsũ faciliùs reducantur, S. Sedi Apostolicæ, eiusque supremo Pontifici Christi Domini Vicario, est maximè attendendum ad Prouinciarum Christianarum maiorem, vel minorem ab alma Vrbe distantiam, propter ordinarias appellationes, & necessarios ad ipsam recursus: Regionum varietatem, iuxtà quam hic mitiores, ferociores illic sunt homines; Ecclesiasticorum maiorem, vel minorem potentiam, ad iustitiam administrandam, vel sufferendam: laicorum promptiorem, vel minus promptam, ad hos, vel ad illos iudices obediẽtiam: ad Nationũ cum Hæreticis, & Infidelibus, vel cum Catholicis confinia; & denique ad Gentiũ feruentiorẽ, vel tepidiorẽ, versus Ecclesiasticos, vel summum Pontificem, pietatẽ; vt omnibus his, & alijs circũstantijs apprimè consideratis, colligant dicta S. Sedes, & eius summus Chri-

stia-

stianorum Sacerdos, & Iudex, qua via, quo medio, quo temperamento, absque dicto scandalo, vbique Ecclesiasticæ iurisdictioni consulatur.

Iudicium de Imperatorum, & maximè Iustiniani Constitutionibus, de rebus sacris, &c.

ERGO sicuti neque affirmauerimus, Imperatores illos, quorum vel Leges etiam, & Constitutiones de rebus, & personis Ecclesiasticis adhuc in corpore Ciuilis iuris habentur, eas malo animo, quasi Ecclesiasticæ iurisdictioni vellent præiudicium inferre, diuulgasse: Quid enim facerent sub tali temporum conditione? certè illa videntur ducti ratione, quòd Ecclesiæ adhuc corpore vires integras non habente, neq; summis Pontificibus in tam excelsum Maiestatis thronum (sibi aliàs semper debitum) euectis, & Episcopis minus potentibus, & Ecclesiasticis rarioribus, & promiscuo populo insolentiori, Gentilitij cultus nondùm facibus defæcato, non reppererunt facilius præ manibus remedium, quàm Imperatoria Maiestate omnes cuiusque status Christianos in officio cótinere; sic etiam numquàm nobis persuadebimus, quosdam Theologos, & etiam Iurisprudentes, qui vltimis hisce temporibus hanc materiam tractarunt, negasse de Iure diuino esse hanc immunitatem Ecclesiasticam institutam; nisi attendissent ad suorum temporum abusus: qui, vtpotè antequã vel S.Conc.Trid. celebraretur, vel antequàm in Prouincijs Christianis plenè obseruaretur, circà Ecclesiasticæ immunitatis exercitium, irrepserant. De quibus vbicumque, & quandocumque exstiterint, summus Pontifex, & sacra Concilia, & Prelati Ecclesiæ sunt respectiuè interpellandi, orandi, monẽdi: à quorum scitis, legibus, sanctionibus, senatusconsultis, consilijs, exhortationibus, tactis denique sunt vniuersæ Ecclesiastice Politiæ energia, & fructus desideratæ reformationis exspectanda.

Attamen, quia Scriptores aliqui, contra hanc immunitatem Ecclesiasticam, Iustiniani Nouellas in medium proferunt; quibus Ciuilium, & Ecclesiasticorum criminum differentia notatur: & ex illis, in corpore Cæsarei iuris adhuc exstantibus, vrgere videntur, ad laicam Potestatem de Ecclesiasticis Ministris iudiciũ spectare: addentes etiã à Ioanne II. Pontifice eum fuisse Imperatorem l. Inter claras. C. de Sum. Trinit. & fide Cathol. insigniter commendatum; nos ab hoc argumento, præiudicata grauissimorum, & Chronologorum, & Theologorum, & Iurisprudentium respõsione dissoluto, vlteriùs premendo, desistemus. Sufficiat tantùm, Nouellarum lectores, & commendatores admonere primò, Iustinianum nõ propter earum editionem fuisse à Pontifice laudatum; quas neque vidit: cùm antequam ederentur, diem clauserit extremum. Laudauit ergo Pontifex in Imperatore, quòd Ecclesiæ dignitatem tueretur: Maiestatem coleret: Sedi Apostolicæ cuncta subijceret: Romanam Ecclesiam aliarum omnium caput, & Magistram agnosceret: iustitiam administraret: scele-

ta castigaret:flagitia legum auctoritate compesceret: contra eas delicta vlcisceretur : ac denique tunc res Ecclesiasticas pio studio complecteretur. Secundò admonemus eos, Iustinianum temporis successu à fide Catholica alienum exstitisse: quantumcumque eum Nicephorus, zelo potiùs, quàm scientia, curauerit excusare. Quid ergo mirum, si accedente Treboniani hominis impij, legum illarum de rebus sacrosanctis Ministri, opera, in messem alienam miserit falcem, qui referente, & dolente, Ambrosio lib 5. epist. 32. vet. edit. inaudita temeritate, fidei controuersias diffinire, non dubitauit? Tertiò hortamur eos, vt legant attentius Nouellam 8. qua, qui zelo (sit admissum) bono, tulit de Ecclesiasticis rebus leges, quas consultiùs, sicuti iustiùs edendas ad Ecclesiasticam Politiam detulisset: is potestate iusta, & ab Euangelij sacris fontibus, & Canonibus supra relatis hausta, & expressa, SINGVLIS PROVINCIARVM PRAEFECTIS, VOLVIT, INSPECTORES EPISCOPOS IMMINERE; VT SI QVID INIVSTVM ADMITTERENT, EIDEM IMPERATORI DEFERRENT. Quæ sanctio si hodie in Prouincijs Christianis obseruaretur, Deus bone, quas iustitiæ secularis administratio vires sumeret, quibus curis, damnis, calumnijs, vexationibus, & exactionibus, pauperes, & vniuersè omnes Principum longè agentes Vassalli eriperentur! quæ salus integra rebus publicis, & earum supremis Potestatibus resultaret!

Notandum, pro vsu Ecclesiasticæ huius immunitatis, &c.

SED pro vsu huius Ecclesiasticę immunitatis sanctiùs exercendo, & pro abusu diligentiùs vitando: cùm plura possent dici, quæ à nobis dicta debita auctoritate careret: supplicamus, pauca quæ D. Bernardus ad hanc rem mirificè facientia, lib. 3. de Consideratione ad Eugenium Papam scripsit, considerari. [Et quia hæc scribimus Romæ, ne quis sibi in animum inducat, illius nos velle, vel tribunalia vellicare, vel, omnino tacendo, plus innuere; cùm non debeat vim nobis adhibere maiorem metus, quàm fides, dicamus liberè: ad Nunciorum, quos summi Pontifices per Prouincias mittunt Christianas, vellemus præcipuè attendi personas; quæ tales essent, vt ex vngue illorum rectæ administrationis huius sacræ immunitatis, in Leonis cognitionem, integritatis, videlicet, Curiæ, possent omnes Catholici, ipsi denique possent Hæretici deuenire.] Sed de hac immunitate quò ad personas Ecclesiasticas, adhuc nobis infra cum Apostolo Paulo, grandis sermo. 3. Part. Conclus. 1. Argumento 2. contra eam.

Interim haud pro huius Partis coronide silentio prætereundum existimauimus: hoc esse certissimum: quod siue iudices Ecclesiastici, & Sacerdotalis fori ministri ritè rectèque in suis obeundis iudiciorum munijs versentur: siue quæ, vel temporum, vel hominum sit misera conditio,

tio,

tio: aliquoties abusus aliquot, circa id irrepant, Principum secularium vetustissimum esse morbum: vt mira, sicuti dira istiusmodi prurigine vrgeantur; vt quæ Sacerdotum sunt, noua in dies appetentia, properent vsurpare. Vnde notauit iam olim Ambrosius lib. 5. epist. 32. edit. vet. vulgo dici: [Quod Imperatores Sacerdotium magis optauerint, quàm Imperium Sacerdotes.]

Suppositum notandum pro legibus à quacumque Potestate ferendis.

QVO loco, vt tandem genericè, ac vniuersùm de legibus, siue Ecclesiasticis, siue secularibus ferẽdis, sermonem semel conferamus, qui ad totius Tractatus doctrinam non leue præstet iuuamentum, hoc esto maximè notandum Suppositum.

Legis cuiusque iustitia, vel iniustitia; eius obligatio, seu non obligatio, præcepti denique cuiusque obedientia, vel inobedientia, ex quattuor caussarum communium generibus, formali, materiali, efficienti, & finali, est necessariò mensuranda. Sic docet S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4. & 2. 2. q. 60. a. 5. ad 1. Ad quæ caussarum genera reducuntur omninò qualitates omnes legis positiuæ, quas describit Isidor. lib. 5. Etym. c. 20. citatus. dist. 4. Erit autem lex. & illa etiam, quæ à Platone in Dial. de Regno, & ab Arist. 2. Polit. c. 3. & 7. referuntur: & de quibus idem S. Tho. dicta 1. 2. q. 95. a. 3. cum suis Interpretibus latè disputat.

Oportet igitur ad legis iustitiam, vt caussa finalis accedat, & ad bonũ commune, siue spirituale, siue tẽporale, referatur; si lex, videlicet, profana sit, ad ciuiũ pacẽ; si Ecclesiastica, ad Ecclesię pacẽ, & animarũ salutem; vt loquitur S. Tho. Quodlib. 12. Art. 26. Efficiẽs causa ille est omninò futurus, qui in eos, quibus lex affertur, exercet imperiũ: nec suam transgrediatur potestatẽ. Caussa cõstat formalis, quando lex iuridico fertur modo. Attamen quò ad materiam illud requiritur necessariò, vt prohibeãtur opera mala, & præcipiantur virtutes: siue ea, quæ concernunt Iuris diuini, seu naturalis, vel Ecclesiastici exsecutionẽ. Leges enim siue præcepta quæcũq; si darentur, quæ Diuino, naturali, aut Ecclesiastico bono repugnarent, eis tamquã iniustis, & nullã obligationẽ inducentibus, intrepidè esset obsistendũ. Docuit namq; optimè S. Tho. 1. 2. q. 19. a. 4. & q. 95. Ar. 2. & 3. omnẽ humanã legẽ eatenùs vim legis habere, quatenùs à lege Diuina, & naturali deriuatur, & eis est conformis; quòd si aliquid cõtra Deũ, vel Ecclesiã præcipiat, tamquã iniusta, nec obligat, nec ei est obediẽdũ: vt testatur S. Th. 1. 2. q. 96. a. 4. & 2. 2. q. 12. a. 2. ad 1. & q. 60. a. 5. ad 1.

Ex qua certissima doctrina, poterunt vtriusq; fori Principes, Ecclesiastici, & seculares, deducere, qua ratione se gerere debeant in sua exercẽda potestate, circa legum conditionem: vt neq; quæ Iuris diuini sunt, seculares audeant Principes temerare: neque quæ ad laicum omninò spectant Magistratum, Ecclesiastici Ministri affectent exercere.

TRACTATVS

TERTIA PARS.

QVAESTIO TERTIA.

An immunitas bonorum Ecclesiasticorum, ad Ecclesias, Loca pia, & Clericos pertinentium, quæ quomodocumque ministerijs, & vsibus Diuinis deputantur, sit statuta de Iure diuino?

EST sensus Quæstionis: An Clerici sint immunes, & liberi Iure diuino, à soluendis tributis, censibus, contributionibus, & alijs oneribus, ratione bonorum Ecclesiasticorum, quę soliti sunt Principes laicorum suorum subditorum bonis imponere? Hanc Quæstionem in hoc sensu tractamus; vt consequenter loquamur ad secundæ Quæstionis decisionem; vbi ex Paulo, & eius sanctis Interpretibus, ex Christi facto, & ratione reddita sui facti, collegimus; nullum esse inconueniens affirmare, Ecclesiasticas personas, (sine veritatis præiudicio) ratione personarum, vectigalia, & tributa pendere debere Principibus secularibus; nisi ex priuilegijs, vel alias ex consuetudine tolerata, ab eorum fuissent exemptæ solutione: bona tamen Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum, & pauperum vsibus dicata, Diuino iure immunia esse ab omni exactione tributorum affirmamus.

Quam etiam distinctionem, soluendi tributa pro persona, vel pro bonis Ecclesiasticorum, habemus ex Ioanne XXII. in Bulla relata Marsilij de Padua, & Ioannis de Ianduno damnatoria: affirmante, non concludi ex facto Christi tributum Cæsari soluentis, quòd omnia Ecclesiæ temporalia subsunt Imperatori, & ea possit accipere, velut sua: cùm quantumuis Christus tributum soluerit ex debito, quod est falsum; pro personis tamen sua, & Petri id soluisset, non pro rebus, quæ possunt esse libera, persona tributaria exsistente: sicuti contrà, rebus, & bonis tributarijs exsistentibus, posset persona inuectigabilis permanere.

PRIMA CONCLVSIO.

BONA ad Ecclesiam, modo quocumque, spectantia, sunt immunia, & libera de Iure diuino, à quocumque onere, per Potestatem secularem, imponendo.

Probatur primò Conclusio ex confessione secularium Principum.

HAEC Conclusio primò probatur ex ipsorum secularium Principum confessione, tàm in facto, quàm in iure; hac suppositione præuia, quòd Principes non patiuntur, vectigalium, & tributorum facilè fun ctiones abrogari. Id constat expressè ex conquestione Ciceronis, circa hoc, de diuisione agri Campani, lib. 2. ad Attic. epist. 16. & ex liberalitate Neronis, in vectigalibus omnibus plebi relaxandis, per prudentes Cōsiliarios, & Senatores cohibita; vt habet Corn. Tacit. lib. 13. Annal. & ex l. Vectigalia. 10. de Vectig. & cōmiss. li. 4. C. tit. 61. & alijs ibidē legibus.

Cùmque Principes adeò attentè incumbant vectigalibus, tributis, & censibus à bonis subditorum corrogandis, pro Reipublicæ, & status cōseruatione: nihilominus facto, & iure Pharao rex Aegypti, (quæ gens, vt Auctor est Iustinus Martyr, generis vetustate ceteris nationibus sese antecellere iactabat) vt habetur Genes. c. 47. siue Iosephus rege annuente, terram Sacerdotalem liberam reliquit ab omni tributo imposito terris, ob penuriam, venditis: quod erat quintæ partis frugum. De quo facto videndus Iosephus lib. 2. Antiq. c. 4.

Neque obstat, si dicatur, hoc fuisse factum ex priuilegio Principis, vel fuisse non Barbari regis opus, sed Iosephi, ex suę religionis mori pietate, ad illam exemptionem Sacerdotibus concedendam. Nam respondemus; quòd cùm immunitatem Druydarum, qui religionem, & sacrificia publica, & priuata apud Gallos olim procurabant, relatam à Cæsare lib. 6. Commentar. de Bell. Gall. prætereamus adducere, ad Conclusionis confirmationem: sicut & Atheniensium, & Romanorum Sacerdotum libertatem, à Græcis, & Latinis Historiographis celebratam: hoc facto, & exemplo Aegyptiaco libenter vtimur: quasi, in Scriptura sacra, ex sanctitate, & iustitia facientis insigniter approbato. Atque etiam respondemus, iure factum, quòd apud Aegyptios nedùm Sacerdotes erant, ab antiquioribus temporibus, ab omni tributo immunes, verùmetiam à tributis exactis ab alijs, tertia pars illis, ex Pritanæo, seu publicis horreis, dabatur ad cultum diuinum, & eorum alimenta; altera Principi; tertia militibus: ex Diod. Sic. lib. 1. Biblioth. c. 6. Quos imitati sunt Romani, antiquo illo instituto, quo sumptus sacris in rebus necessarij, iam inde à Numæ temporibus, suggeri sacerdotibus ex publico cœperunt: vt Liuius lib. 1. commemorat. Ex quo loco simile formamus argumentum, sicuti superiùs de immunitate sacerdotum à ciuili Potestate: scilicet, quòd lumen ipsum naturalis legis id suadeat: vt quæ Deo sunt sacrata, ab omni onere libera conseruentur. Viden. Liu. lib. 1. Arnob. lib. 3. adu. Gent. Dionys. Plutarch. & Blond. lib. 2. Rom. Triumph. Alex. ab Alex. li. 2. c. 8. & li. 5. c. 10.

Et quidem Deo dicatum non esse ad vsus humanos transferendum, habetur in iure Ciuili, l. In tantum. §. sacra. de rer. diuis. P. sacra. eod. tit.

apud Iustinian. l. Aut sacræ. de contrahen. empt. P. Sed in l. Summa. ff. de rer. diuis. & Inst. eod. tit. §. Nullius. sic dicitur: [Diuini iuris sūt res sacræ, religiosę, & sācte, & quod Diuini iuris est, id in nullius bonis est:] sed Dei: vt ibi Glos. subaudiendū esse, testatur. Igitur Ecclesiastica bona, quæ sūt Deo dicata, & oblata, sancta, & religiosa sunt; ergo sunt facta Iuris diuini, in nullius hominis computata bonis: & à ciuili, & profano, etiam Regio vsu secreta, Deo reseruata, cui, & non Cæsari sunt reddenda. Habetur etiam ex iure Canonico, c. Bene quidem. d. 96. c. Decretum. 10. q. 1. c. Nulli. c. Prædia. c. Apostoli. c. De rebus. c. Indignè. 12. q. 2. c. Laicis. & c. Si quis primum. 16. q. 7. c. In qualibet. §. Sancimus. 22. q. 8. c. Quæcumque. 25. q. 2. c. Cum laicis. de reb. Eccl. non alienan. Concil. Agathen. 1. c. 4. apud Gratian. c. Clerici. 13. q. 2. Cōcil. Charthag. 4. c. 3. apud eumdē ibidē. c. Qui oblationes. Cōcil. Rom. 5. sub Symmacho. 16. q. 1. c. In Canon. Concil. Aurelian. 3. c. 22. Aquisgran. sub Pipin. c. 26. Valentin. 2. c. Vnico.

Probatur secundò Conclusio ex lege Veteri.

PROBATVR secundò Conclusio ex legis antiquæ statuto: Leuit. c. 27. [Omne quod Domino consecratur, inquit, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi poterit.] Vnde Bonifacius I. illud edidit decretum 22. q. 2. cap. Nulli. quo constituitur, quicquid Domino consecratur, ad ius Sacerdotum pertinere. Et quando Deus iussit numerari populum, & capitationem pro singulis dari in vsum tabernaculi, Exod. c. 30. Leuitæ non fuerunt numerati, ea ratione, vt capitationem soluerent: sed alia, vt ministeria tabernaculi exsequerentur. Ezechielis quoque cap. 45. diuisio fit totius terræ promissionis in quattuor partes, post separatas primitias Domino: quarum prima templo, & Sacerdotibus deputatur: altera Leuitis; tertia ciuitati; quarta Principi; & iussum ibi; vt Princeps contentus esset sua parte, nec partes populi, seu Sacerdotum, & Leuitarum depopularetur.

Probatur tertiò Conclusio ex Concilio Lateranensi.

TERTIO posset probari Conclusio testimonio plurium summ. Pontificū, quorum etiam Canones sacri in corpore Iuris referuntur: à quibus, ratione superiùs consulta, adducendis supersedemus. Et quia à Doctoribus hanc materiam ex sacris Canonibus tractantibus passim adducuntur. Solùm interim rogamus Magnum Gregorium lib. 7. epist. ad Sabinianum, de hac Conclusione docentem, & legi, & auscultari. Attamen Concilij Lateranen. sub Leone X. grauissimum testimonium, Sess. 9. in Bulla reformation. Curiæ non prætereamus: quod sic habet: [Et cùm fructuum Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarū, Monasteriorumque, & aliorum quorumcumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio, & administratio ad nos, & ad Romanum

Pontificem pro tempore exsistētem, & illos etiam, qui huiusmodi Ecclesias, Monasteria, & beneficia iure, & canonicè obtinent, solùm pertineāt: sæcularesq; Principes, omni etiam Diuino iure id prohibente, dictis Ecclesijs, Monasterijs, & beneficijs intromittere se nullatenùs debeāt, &c.] Ecce totius Ecclesiæ, Spiritu sancto assistente, de immunitate bonorum suorum beneficiorum, &c. iudicium, quale in Conclusione retulimus.

PRIMVM NOTANDVM.

Pro quarta probatione Conclusionis.

VT tamen quartò Conclusionem probemus, ad originaria, more nostro, ac iuxta 7. Principij præscriptum, Ecclesiæ tempora recurramus. Est ergo notandum primò, Christum Dominum habuisse plures Discipulos per vniuersam Iudæam, & Galilæam, & alias regni Iudaici prouincias, qui non solùm ipsum ad suas ciuitates venientem excipiebant hospitio: verùm & quæ vitæ erant necessaria sibi, suisq; Discipulis subministrabant; idq; tam copiosè, vt quod fortunæ tenuioris hominibus, & alijs pauperibus Christum insequentibus, distribui posset, interdùm superesset. Hoc habemus ex Ioanne, non semel testante, Christum ad domum Lazari, & eius sororum in villa Bethaniæ diuertisse: vt habet c. 11. & 12. Idem apparet, Luc. c. 19. de Zachæo. Item Ierosolymis erat Christo obuia semper domus Simonis leprosi, vt Matth. c. 26. & Marc. cap. 14. vel illa in qua Diuinum illud celebrauit Pascha nouissimum. Vidua similiter Nainita, & Centurio Capharnaita, Christi in gentibus, ac notis deuincti beneficijs, perpetui erant illius hospites. Qui omnes præterea eleemosynas affluenter Christo, & suis faciebant Discipulis: sicuti Luc. 8. refertur: quòd cùm Christus discurreret prædicando per villas, & castella, comitatus suis duodecim Apostolis, mulieres aliquæ, quæ fuerant curatæ à spiritibus infestis, ac malignis, & à grauibus infirmitatibus, videlicet, Maria, quæ vocatur Magdalena, & Ioanna vxor Chusæ Procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ Christum sequebantur: de suis facultatibus ei conuenienter ministrantes. Hinc habuerunt Apostoli ad manum paucos illos panes, & pisces, quoties Christus numerosam multitudinem hominum, illis sua benedictione multiplicatis, sustentauit: apud Matth. cap. 14. & 15. & Marc. cap. 8. & Luc. c. 9. Et Ioann. c. 6. referuntur Apostoli dicentes: [Euntes, emamus denarijs ducentis panes, & dabimus eis manducare.] Ex quo intelligitur Apostolos ad prædicta denarios habuisse.

SECVNDVM NOTANDVM.

NOTANDVM est secundò, Christum Dominum maximè curasse, vt dicta bona, præter necessaria ad suæ familiæ sustentationem,

in pauperum vsus concederent. Hoc constat ex insigni loco Ioan. c. 13. nam cum Christus in illa vltima cœna Iudæ dixisset proditori: [Quod facis, fac citius. Quod nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei: quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei IESVS, eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis aliquid daret.] Quem locum explicat Augustinus in Psalm. 103. dicens: [Ergo quia dicebamus, fratres, & de pascendis pauperibus: cùm Dominus loculos haberet; tamen quando dixit Iudæ eum tradituro, Quod facis, fac velociter; non intelligentes ceteri quid dixisset, arbitrati sunt, eum dixisse, vt aliquid præpararet, quod daretur pauperibus; ille enim loculos habebat. Possent hoc suspicari, nisi hoc haberet in consuetudine Dominus? De his ergo, quæ dabantur, & in loculos mittebantur, dabatur tamen & illis pauperibus, quos, Dominus docuit, non contemnendos.]

Est etiam similis doctrina Chrysostomi, in Comment. super Ioan. dicentis: [Quare veram verbi IESV caussam non deprehenderunt? Putabant, vt egenis aliquid daret, dixisse. Multum IESV curæ erant pauperes: & hoc ad nostram doctrinam: hic enim loculos habebat, & pecunias: atqui nemo pecunias Christo dedisse narratur: sed quòd Discipulis victui necessaria præbebant. Quomodo enim, qui neque peram, neque baculum ferri iubet, loculos ferebat? Ad pauperum ministerium, vt intelligas, quanta tibi inopum, & miserorum, hac etiam parte, cura impendeat.]

Eamdem doctrinam sic deducit dictus Augustinus, lib. de Mendac. c. 15. citatus 12. q. 1. cap. [Habebat Dominus (sequitur) loculos à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiæ pecuniæ forma est instituta: vt intelligeremus, quod præcipit, non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruaretur à Sanctis: sed vt Deo propter ista non seruiatur: &, per inopiæ timorem, iustitia deseratur.]

TERTIVM NOTANDVM.

TERTIO est notandum: Quod quia nonnulli huius adductæ à Sanctis doctrinæ, & testimoniorum sacri Textus, quæ retulimus, mentem, & verba ad simplicem vsum facti, segregatum ab omni proprietate, vel dominio, & ab omni iure vtendi, detorquebant: Ioann. XXII. in Extrauag. Licet. Apostolica diffinitione conclusit, talem explicationem, & assertionem erroneam, & Hæreticam esse censendam: & quod Christus Dominus, eiusque Apostoli habuerunt dictorum bonorum proprietatem, & dominium; & quod ius illis vtendi ipsis competierit: & illa vendendi, donandi, vel ex ipsis alia acquirendi: prout dicta Extrauag. & eius Gloss. latissimè, & continetur, & explicatur.

Curtas

Curtas quidem, ac pertenues Christus, sed tamen aliquas habuit facultates: neque enim eam sibi vitæ rationem instituendam putauit, vt præ inopia mendicare cogeretur: id quod sacræ Paginæ perspicuè ostendunt. De quo videnda etiam definitio dicti Ioann.xxII.Extrauag. Cùm inter nonnullos. & Extrauag. Quia quorumdam. de Verbor.signific.vbi Zenzelinus.videnda etiam damnatio ab Vrbano IV. facta nouem Articulorum contra illam Extrauagant. Cùm inter nonnullos. Parisijs defensorũ: quæ habetur inter errores,post 4.lib.Magistri Sent.excussos. De qua materia,& pro Notãdi confirmatione,vidẽda Oratio R.ac Doctissimi D. Ioannis de Polemar Archidiaconi Barchinoñ. S.Apostolici Palatij Rotæ Caussarum Auditoris,qua de Ciuili Clericorum dominio agẽs,in Concilio Basiliensi, anno Domini 1433.per tres dies,quartum Bohemorum Articulum refutauit. Vid.vlt.edit.Concil.Colon.an.1606.

QVARTVM NOTANDVM.

ADNOTANDVM est quartò, Quòd hæc bona temporalia, quæ Christus cum suis Apostolis habuit:(in quorum locum succeßere bona, quæ modò habet Ecclesia: sicuti, & Ecclesiastici in Christi,& suorum Ecclesiasticorum Discipulorum locum,)& quæ alendæ suæ familiæ, & pauperum subleuandis necessitatibus, deseruiebant; quatenùs erant alimenta Christi, & Apostolorum, & proindè quatenùs modò sunt alimenta Ecclesiasticorum ministrorum: erant illis tunc, & sunt nunc istis debita de iure Diuino: & erant,& sunt bona Dei,& Christi, & Ecclesiasticorum, de tali iure Diuino à Christo expresè tradito, & ab Apostolis clarè expresso. Christus enim inter alias potestates,quas dedit Apostolis,& eorum Successoribus,& ministris Ecclesiasticis,est vna,accipiendi vitæ necessaria ab ijs, quibus spiritualia subministrant.

Hanc potestatem contulit Dominus, cùm mittendo ad prædicandum Apostolos, illis dixit, Matth.c.10.& Luc.c.10. [In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua, vel cibo suo.]Hoc ipsum Apostolus Paulus ex multiplici radice deducit; scribens 1. ad Corinth.cap.9. [Quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit?quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?] Quod confirmat ex scriptura legis Mosaicæ, Deuter.c.25.dicentis: [Non alligabis os boui trituranti:]illud de Ecclesiæ Ministris explicãdo. Et subdit paulò post: [Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?]Et post pauca: [Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt: & qui altari deseruiunt, & de altari participant?Ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.] Et 1.ad Timoth.c.5. sic etiam docet: [Qui benè præsunt Presbyteri,duplici honore digni habeantur;] idest, duplicata

bono-

bonorum temporalium portione gaudeant: id enim significare etiam, honorem, in Scriptura docet Hieronym. ad Matth. c. 15. & est frequens Apostoli phrasis: [Honora,] inquit, initio huius capitis, idest, ale, [viduas, quæ verè viduæ sunt:] sequitur dicens, [maximè, qui laborant in verbo, & doctrina: dicit enim Scriptura: Non alligabis os boui trituranti. &; Dignus est operarius mercede sua.]

Et in hac potestate sumendi vitæ necessaria fundatur, maxima ex parte, rationabilitas decimarum, & totius dotationis Ecclesiæ, loco decimarum, & primitiarum, quæ in lege veteri templi ministris, & Leuiticę toti tribui solui iubebantur. In Exodo, Leuitico, Numeris, & Deuteronomio.

Quatenùs verò hæc dicta bona, quæ Christus, & sui habebāt Discipuli, & quæ similia modò illorum habent successores, & Ecclesiasticus status, erant, & sunt bona pauperum necessitatibus applicata, & applicanda: & in quo, maxima etiam ex parte, fundatur rationabilitas decimarū, & primitiarum, dotationisq; Ecclesiæ, ex Card. Caiet. in 2. 2. S. Thom. q. 87. art. 1. & q. 185. art. 7. loco illarum decimarum, quæ Deuter. c. 14. & 26. specialiter pro pauperibus, & peregrinis, & aduenis, & pupillis, & viduis secernebātur: & quas noluit Deus in Christiana lege ab alijs secerni decimis, propter præsumptā maiorem eius Ecclesiasticorum ministrorum, in illis dispensandis cū pauperibus, charitatem: vt docet Alex. Alensis 3. p. q. 51. art. 5. membr. 6. hac inquam ratione, sunt etiam iuris Diuini, & immunia, quasi bona Dei, & Christi, & ab eo de iure Diuino, facto ipso, libera instituta; qui solus ipse cum suis Apostolis Ecclesiasticis personis, exclusis etiam ab hoc ministerio Septuaginta alijs electis Discipulis, horum bonorum voluit habere proprietatem, dominium, & vsum, ea reddendo immunia ad dictos duos effectus, à quacumque secularis status Potestate; vt in quę, tamquàm in bona Dei ipsius, inferior laici Principatus dispositio actione omni penitus priuaretur.

Doctrina hæc est S. Anacleti Martyris, qui anno Christi octuagesimo quarto, ipse quintus à Petro summum gessit Pontificatum: qui sic ait Decretal. Epist. & refertur, 12. q. 2. [Qui abstulerit patri, aut matri aliquid, dicetque, hoc peccatum non esse, homicidij particeps est. Pater noster, sine dubio, Deus est, qui nos creauit; mater verò nostra, Ecclesia est, quæ nos in Baptismo regenerauit. Ergo qui Christi pecunias, & Ecclesiæ rapit, vel fraudat, homicida est.] Ecce sanctissimus Pontifex bona semel à fidelibus Ecclesiæ oblata, docuit ab Ecclesiasticis feruenti zelo, & studio singulari defendenda: quòd essent pecuniæ Christi: sic enim eas appellat, & consequenter vti iuris Diuini, immunia à laicis sibi oneribus imponendis.

Hoc etiam sensit S. Prosper, lib. 2. de Vita contemp c. 16. dicens: [Nunc autem, quia Christiani temporis Sacerdotes magis sustinent, quàm cu-

rant

rant possessiones Ecclesiæ, etiam in hoc Deo seruiunt: quasi Dei sunt, ea quæ conferuntur Ecclesiæ: Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicuius cupiditatis, sed, fidelissima dispensationis intentione, non deserit. Quapropter possessiones, quas oblatas à populo suscipiunt Sacerdotes, iam non sunt res mundi credendæ, sed Dei.] Quam doctrinam hausit ex S. Augustino, Tract. 6. in Ioan.

Idem docet Chrysostomus Magnus, apud Nicephorū Calistum, lib. 13. Hist. Eccl. c. 24. qui cùm Olympiadi Diaconissæ, eo inconsulto, suas opes alias, profusis eleemosynis, & donis, in pauperes eroganti, modum vellet imponere: quo in veros pauperes dispensarentur: sic eam alloquitur: [Illud autem te maximè spectare decet Olympias, quandoquidem tua sponte Deo ipsi bonis tuis cessisti; & dominio, possessioniq; pecuniarum renunciasti: vt eas de cetero, veluti Diuini iuris factas, rectiùs, maiori cum æquitate dispenses: obnoxiamq; te rationi reddendæ, si quid de eis præter rationem factum fuerit, esse scias.]

Sed nisi nos vehementer cæcutimus, vnicum illud exemplum de Anania, & Saphira coniugibus, Act. c. 5. relatum hanc doctrinam Anacleti, & dictorum Sanctorum, esse Spiritus sancti doctrinam demonstrauit. Erat quidem Petrus Ecclesiæ caput, Euangelicæ doctrinæ singularis cultor, ac in pascendis Christi ouibus, ipsius Christi Magni Pastoris, magnus ipse, ac sedulus imitator: & audierat Christum docentem, Matth. cap. 11. [Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde;] interfueratq; concioni illi altissimæ, quando Christus docuit, Matth. cap. 5. [Beati mites; quoniam ipsi possidebunt terram;] & abscissa Malchi auricula, eiq; per Christum restituta, quasi non Malchum, sed Christi patientiam, vt benè adnotauit Tertullianus, percussisset, illum dicentem audiuerat: [Mitte gladium tuum in vaginam, &c.] nihilominùs tamen is tantus Christi Apostolus, ob vnius mendacij crimen, super agri proprij horum coniugum venditione, & pretij consignatione, vtrumq; morte repentina castigauit.

Quid agis Apostolorum Coryphæe? summorum Pontificum Archetypon, Sacerdotum vertex, Episcoporum exemplar, speculum Ecclesiasticorum? Hoc est, iuxta præscriptum tuum, pascere gregem non coactè, sed voluntariè; neque turpis lucri gratia, sed formam, te factum esse gregis ex animo? Ager ille hæreditarius erat Ananiæ, & Saphiræ; si illum non vendidissent, non peccassent: si mobilia tantùm bona sua ad pedes attulissent tuos, merito ingenti non caruissent. Vendunt agrum, partem pretij tibi offerunt, partem suis quottidianis necessitatibus reseruarunt; quid hic criminis intercedit, quod tam exemplari esset punitione vindicandum? Certè patrocinium Petri suscipere res erit felix: nā ad hæc omnia proposita responsio facilis est: Ager venditus ea mente, vt ad pedes poneretur Apostolorum, pro ministrorum Ecclesiæ sustentatione, & pro pauperum alimentis, non est ager Ananiæ & Saphiræ,

sed est Christi pecunia: quæ & facta Diuina, nequit, nisi per ministros Ecclesiasticos dispensari. Vnde ager, & eius pretium Deo donatum, fraudari nequiuit in parte, quod in toto potuisset absque labe non offerri. Quæ veritas, ad futuram rei memoriam, & omnium exemplum Christianorum oportebat, vt in Ecclesia per eius summum Pontificem Petrũ Apostolica illa sicuti breui, sic & graui punitione, fundaretur. Hic est discursus Textus sacri: sic enim ad fraudatorem illum loquutus fuit Petrus: [Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? non es mentitus hominibus, sed Deo. &c.] Eant nunc, & bona ab Ecclesia legitimè iam possessa, dicãt nonnulli malè de ea meriti, de iure Diuino non esse immunia, quasi bona Christi: cùm hic Spiritus sanctus dixerit, etiã fuisse Dei, & hominis, Christi IESV, & eius Ecclesiæ bona, agrum & agri pretium possidenda. addito etiam per os Petri, eorum OEconomiã, ad illius curam, quasi ad OEconomum perspicacissimum, cui, & non hominibus, fuerat Ananias mentitus, pertinere.

QVINTVM NOTANDVM.

EANT nunc, & sit quintum Notandum, hi nouissimi bonorum Ecclesiæ Catones Censorini, & dicant, ea non fieri propria Ecclesiæ: nam in eis conuincendis, haud æquum reputamus, tempus terere: hoc enim apud Catholicos Doctores in controuersiam venit nullam, sed Cõciliorum Decretis, auctoritate summorum Pontificum, sanctorum Patrũ sententijs, & Imperatorum est legibus comprobatum. Immò est etiam certum, res dictas Ecclesiæ, siue adiudicatas, siue donatas, siue quæsitas, repeti, reuocari, vel adimi non posse. Cùm enim fiat res talis accipientis Ecclesiæ, si dominium, & possessionem, suum denique omne ius donãs, adiudicans, vel contrahens amittat: iam non deinde à donantis, vel adiudicantis contrahentis, dantis, vel offerentis consensu, vel dissensu dictarum rerum dominium, & proprietas pendent. Alias precaria certè earum esset possessio, non res Ecclesiæ: si voluntate mutata, ex quibuscũque sit caussis, donans, adiudicans, vel contrahens, dans, vel offerens ipsas posset reuocare. Itaque aut res Ecclesiæ, necesse est, neque factas esse, neque amissum ius à donantibus, &c. aut ab eis repeti non posse, neque eorum voluntatis vllam rationem habendam.

Sciunt Iurisprudẽtes, sciunt morali tantùm virtute præditi homines, nihil tam ab omni iuris, æquitatisq; ratione remotum, quàm consensu, vel dissensu vnius ex contrahentibus à contractu, conuentione, pacto, concordia, renunciatione, vel donatione facta discedere: vel relicta testamento, codicillis, vel aliquo supremo iudicio, hæredes, ac posteros, vel non præstare, vel præstita repetere, & reuocare: vel ea, quæ cum graui

com-

communitate transiguntur, vel transacta sunt à maioribus, cassa, & irrita reddere. Corruit enim totum ipsum ius Ciuile, nedum Canonicũ; omne societatis humanæ fas, Congregationum æquum, commercij vis, ius Gentium repugnat, vnde nati contractus; nedum Christiana omnis, & religiosa disciplina. Fides data violatur; leuitas, inconstantia, temeritas aliter: quibus rebus tamdem consociatio hominum ipsorum inter se dissoluitur: à quo non solùm generosi, & illustres animi abstinent, tamquàm ab indignissimis sordibus, verùmetiam cætarij ipsi, lanij, fartores, & vnguentarij sunt soliti abhorrere. Dictum fuit bene de aliter, vel agentibus, vel sentientibus.

Quod petijt spernit, repetit quod nuper omisit:
Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto.

Neque aliud hic potest considerari, quam defectus propriæ æquitatis, & turpis sententium mutantium mentis vacillatio.

Perstet igitur, proprietatem, & dominium rerum Ecclesiæ, non in contrario consensu, vel dissensu donantium, contrahentium, dantium, vel offerentium, aut eorum tamdem à quibus acquisitæ sunt, sed in iure ipso esse firmiter posita, & stabilita. Plures enim aliàs mutatæ voluntatis, & consensus contrarij speciei, fucatæ caussæ, & rationes numquam donantibus, &c. deessent, si ab illorum constante, vel inconstante voluntate bona Ecclesiastica dependerent. Sic nec multis olim Imperatoribus, Regibus, ac Principibus rationes defuerunt, quorum cupiditati alij Christiani Principes, Præfectorum Ecclesiæ infirmitatem adiuuando, fortiter repugnarunt; nec tamen illi eo prætextu inuadebant res quasdam Ecclesiæ, quòd ex eorum arbitrio, siue antecessorum suorum donantium, ita ius Ecclesiæ pendere putarent: sed quòd vel Imperij, Regni, aut Principatus esse, aut priuatas iniurias, se vlcisci, ac persequi, asseuerarint.

SEXTVM NOTANDVM.

SED illam collectionẽ, quòd hæc bona quatenus sunt pauperũ bona, ab omni sint seculari Potestate immunia: notamus sextò, adhuc eò confirmari certiorem, & veriorem, quo ex loco Chrysostomi citato in Commentar. super Ioannem conijcimus, eum sensisse: quòd forsan Christus Dominus loculos non habuisset, neque voluisset Ecclesiastico in statu eos vmquàm haberi, ant propter ministrorum tantùm alimenta possideri. Et est ratio, quia facilè posset sperari, absque aliqua proprietate, vel dominio Ecclesiasticarum personarum, circa bona temporalia, quottidiano victui necessaria à Christiano grege Pastoribus fuisse liberaliter eroganda: iuxtà illud, quod apud Luc. c. 10. dixit Christus Apostolis, mittens eos ad prædicandum: [Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.] & postea c. 22. [Quando misi vos, sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi di-

xerunt: Nihil.] Alimenta enim, & quibus tegerentur, quibus contenti debebant esse Apostoli,& Ecclesiastici ministri, ex Paulo, 1.ad Timoth. c.6. quis non sperasset fuisse à Christianis benignè illis suppeditanda? Et nihilominùs voluit bonus Dominus Ecclesiam amplissimis facultatibus dotari, & Ecclesiasticas personas bona temporalia etiam affluenter possidere; vt inopum solatio, & pauperum indemnitati, quorum vsibus illa debebant multum inseruire, tutiùs, & consultiùs prouideretur.

Quæ coniectura ex Chrysostomi doctrina adducta,habet etiam altiùs fundamentum in illa Diœta,per quinque Apostolos celebrata,super diuisione prædicationis Euangelij,ex parte Nationum:& super curis,quibus ab eis, inter prædicandum, erat incumbendum: quæ sic descripta legitur,Epist.Pauli ad Galat.c.2.[Cùm cognouissent gratiam,quæ data est mihi; Iacobus,& Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi,& Barnabæ societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem in Circumcisionem: tantùm vt pauperum memores essemus: quòd etiam solicitus fui hoc ipsum facere.]

Mira res! acceperat Paulus à Christo Domino, quod tradebat Ecclesiæ: non acceperat ab homine, neque per hominem didicerat Euangelium: sed illud per reuelationem habuerat IESV Christi: vt ipse testatur, 1.ad Corinth c.15.& ad Galat.c.1. nihil circa hoc illi contulerant dicti Apostoli, vt ibidem asserit: qui vt ex dictis superiùs constat, nihil incrementi,decrementi nihil, illius fecerant prædicationi:vnde nouerat benè Paulus Euangelicæ,& Christianæ doctrinæ instituta: circa quæ, & Symboli collectionem, & diuulgationem vniformem ab Apostolis ordinatam, nihil Paulum instruentes, nihil commonefacientes, pauperum inuicem solùm curam, & memoriam, à Christo crebris concionibus iniunctam ministris Ecclesiasticis, refricarunt. Egenorum enim solatio, nisi fidelium oblationibus, ad Ecclesiasticas manus, liberis, & immunibus peruenientibus, haud, per illas, potuisset conuenienter prouideri. Vnde Gregorius Nazianzenus, Orat.16.sic de hoc facto loquitur: [Veneror Christi loculos,& Petri, & Pauli conforme iudicium in pauperum cura non diuidenda; cùm tamen prædicationem diuisissent.]

SEPTIMVM NOTANDVM.

ECCLESIASTICARVM rerum, vt notamus septimò, duo sunt genera: vt ex S.Thom. in 4.d.25. & alibi, & ex Archidiacono ad c.19. apud Gratianum, 16.q.7.& Panormitano,ad c.38. de Simonia, colligitur. Quædam namque res spirituales, quædam annexæ spiritualibus dicuntur. S.Thomas res spirituales in duas distribuit species, ceteri in tres; quæ differentia verbis,non re,tenetur. Aut enim natura dicuntur spiritualia: vt ea,scilicet,quæ per seipsa huiusmodi sunt: vt res ipsæ Diuinæ: propter quas reliqua & sunt,& dicuntur spiritualia: vt fides, spes,

charitas,& gratia: dona,& beneficia Diuina: beatitudo,ac felicitas sempiterna: & Deus ipse. Aut spiritualia dicuntur caussa: & sunt quibus illa consequimur: qualia sunt Sacramenta,à Christo fidelibus tradita: quasi quædam auspicia,quibus illa comparantur: vt Baptismus,manuũ impositio,&c. Aut tamdem dicuntur spiritualia effectu: qualia sunt, quæ ex illis proficiscuntur,functiones,& munera, quæ ab alijs accepta, alijs traduntur, vt sacerdotium,& dignitas ordinis: vt ait Glossa ad c. primũ. 1. q. 1. His addit Archidiaconus quarto loco,signa,prodigia,miracula, vaticinia. Huic diuisioni accinit Aristoteles 4. Metaphys. asserens, sanum dici,vel ipsam sanitatem: vel eius caussam, eamq. conseruans: vel eius effectum,seu signum: vt venustatem,ac pulchritudinem.

S. Thomas vbi supra,breuiùs spiritualia illa omnia duplici claudit differentia: aut enim,inquit,sunt res ipsæ per se,vt Sacramenta, & Diuina beneficia; aut sunt munera,& officia sacra, & functiones. Spiritualibus verò annexa appellat alia quidem, quæ Sacramentorum caussa parata sunt: vt vasa sacra,templa,fana, delubra,cœmeteria: alia verò officijs sacris dedicata: vt decimæ,primitiæ, oblationes, & iuspatronatus. Appellat hæc Archidiaconus,accidentia: Panormitanus, dependentia; alij nominibus alijs. Patronatus ius longiùs abest à spiritualibus, quàm decimæ: ex Canonistarum sententia: quas non solùm annexas spiritualibus,vt Theologi,sed spirituales etiam esse iudicant. Licet hæc facilè cõcilientur: si decimas ipsas,& fructus consequi,& adiunctos esse, connexosque spiritualibus dixerimus: quod Iuris Canonici Doctores non negabunt; ius verò ipsum decimarum,dictorumque fructuum tàm ex parte Dei Auctoris illa instituentis,quàm ex parte finis,ad quem instituta sunt,spirituale esse: quod videtur S. Thomas dicto loco docere. Quibus sacris muneribus accedunt fundi,census, & similes redditus,quæ quãdiù illis adiuncta sunt,eorum,quibus adiunguntur, induunt naturam. [Quæ enim religiosis adhærent,religiosa sunt,] inquit Paulus Iureconsultus, l. 45. de rei vendicatione. Hinc Armacanus lib. 10. c. 16. in Quæstionibus Armenorum. non aliter de bonis illis, quàm de spiritualibus censet statuendum.

Ergo si fructus ipsos,qui percipiuntur,quando vel decimæ, vel ceteri redditus soluuntur Ecclesiæ, consideremus: nulli est dubium esse quid carnale,seu temporale: ius tamen illud,fructus illos, ac decimas percipiendi,& spirituale est,& Ecclesiasticis tantùm conueniens; nec laicorũ esse potest,qui illius incapaces sunt: & quia Deo consecratæ sunt,& quia primùm sibi ipsi ipse Deus,non homines consecrarunt. Si enim ad originem decimarum,ac primitiarum soluendarum recurramus, in lege antiqua, quæ nouæ,ac nostræ fuit figura, Exod. c. 22. & Leuit. c. vltimo. Deus sui iuris decimas fecit: quas Sacerdotibus,& Leuitis, Num. c. 18. & Deut. c. 18. liberaliter dedit. Voluit etiam adeo sibi sacras esse signi-

ficare, vt se ipse propter decimas, hæreditatem Leuitarum, & Sacerdotum per Metonymiam dixerit: [Dominus, inquit, est hæreditas eorum] Ecce decimæ sunt Sacri ordinis hæreditas, & hæreditas est ipse Dominus: cœlestis, scilicet, Spiritus, à quo vita nobis, spiritusque, quem nos omnes ducimus, est concessus, quique quasi per vniuersitatis huius arterias est diffusus. Is, inquam, Spiritus est illa hæreditas, & decimarum ius: vnde ius hæreditarium spirituale esse meritò est existimandum.

Immo singulari consideratione aduertendum est: noluisse Deum ex vno, vel duobus laicorum fundis hæc vectigalia, seu decimarum tributa percipi, sed ex omnibus; deinde non ex hisce, vel illis terræ fructibus, sed ex omnibus; ex frumento, ex fœtu, ex lana, ex arbore, &c. vt omninò Regiam, vt summè Imperatoriam, negotium præseferret, maiestatem. Asserunt namque Iurisperiti, l. 6. de præscription. tributa, testimonium esse vniuersalis dominij, & Imperij: quod se habere Legislator supremus, dum dictas decimas sibi præstari, & sui loco Leuitis vltimò lege lata Diuina auctoritate sanciuit.

Has decimas earumque solutionem haud improbauit postea Christus ipse: immo nō omittendas esse docuit, Luc. c. 11. dicens ad Pharisæos: [Væ vobis, qui decimatis mentam, & rutam, & omne olus; & præteritis iudicium, & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.] Neque hoc vectigal, ac tributum Dei sustulit in Ecclesia, nona sua Republica, immo & Cæsari, suum tributum, Deo, suum asseruit; illis sicuti Diuinis, sic compendiosis, ac mysterio plenis verbis: [Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.] Matth. c. 22. & Mar. c. 12. Nisi quis velit tempore legis gratiæ, quo Leuitarum clarior est ordo, ex Leone Maximo, quo excellentior est Sacerdotum dignitas, quo Ecclesiastica Hierarchia Synagogæ Politiæ tantò est illustrior, quantò Solis splendor, Lunæ claritati: & quantò veritas, figuræ vmbra, ipsa rerum antecellit imago; hoc, inquam, tempore velit, non posse dici de ordine, ac statu Ecclesiastico, cum suis annexis, seu accidentibus, seu dependentibus rebus, melius multò, quàm de Leuitica tribu:

Spiritus intus alit, totosque infusa per artus
Mens, (scilicet Diuina) *agitat molem, & magno se corpore miscet.*

Non disputamus in præsentiarum, de horum, fructuum, ac decimarum quota: de hac vel illa, tanta, vel tanta parte, quæstio, siue à Theologis, siue à Canonistis suis aptis locis disputata: de rei agimus substantia: vt quota, vel ad consuetudinem, vel ad præscriptionem, vel ad alium competentem reducatur titulum: ac quæcumque, siue vniuersitas, siue persona Ecclesiastica particularis, id iuris eo, quo cæteræ tractatur materie, coram iudicibus tueatur. De ipsius rei agimus entitate; pauperibus, scilicet, sacris ædificijs, ac vasis, & ornamentis, Ecclesiasticis varijs ministris, tamquam victimas aræ, hæc bona adiudicata, hos fructus contribu-

tos,

ctos, has decimas, esse secretas, affirmantes: vt qui altari seruiunt, ex Apostolo 1. ad Corinth. c. 9. de altaris debeant emolumentis, de Iure diuino sustentari. Quid vocat altare; seu aram? an lapides ipsos? an ara res sacra non est? an igitur bona Ecclesiæ, decimæ, & oblationes, quas aræ nomine significat, sacræ non erunt? Sunt certè sacræ, sunt Iuris diuini, sunt Clericorum propriæ, quibus summus ille Princeps, ac Sacerdos, suum istud vectigal, quod sibi à laicis pēdi voluit, liberalissimè resignauit. Appellentur ergo à Canonistis latiori vocabulo, spirituales, quia ea, quæ Clericorum tantùm sunt priuatiuè ad laicos, spiritualia illis dicuntur; siue à Theologis, qui hac voce, spiritualis, vtuntur in stricta magis significatione, annexę spiritualibus, nominentur; vt demonstrent, earum ius à Clero seiungi non posse: siue elegantiùs cum Hieronymo 16. q. 1. c. vltimo, Diuini iuris nuncupentur, verè res sunt sacræ, ac sacris mysterijs dedicatæ. Et si rerum summa diuisio est, ex Paulo Iureconsulto l. 1. de Rerum diuisione, vt aliæ Diuini iuris sint, vt sacræ, & religiosæ; aliæ humani: quæ aut priuatæ sunt, aut publicæ: certè hæc bona Ecclesiæ, eiusque ministrorum, sub illo sunt primo diuisionis membro computanda.

Hinc Can 4. & 5. Apostolorũ in domum Episcopi, & Presbyterorum primitiæ perferri iubebantur: qui eas in singulos Diaconos, ac reliquos Clericos distribuebant. Hinc lib. 2. Constit. Apostolicarũ c. 25. de soluendis decimis, ac earum facienda partitione, diuinè, ac specificè disseritur: locus à pijs quibuscumque & legendus, & cum magna animi consolatione meditandus. Qualiter autem hæ decimæ sint tributum Dei, habetur in Concil Lateran. 3. c. 54. & ex eo extra, de Decimis. c. 33. & quomodo sint soluendæ, & quæ sequantur incommoda ex earum non solutione, pluribus in locis, tàm in corpore Iuris, quàm apud sanctos Patres agitur: sed hæc sunt stricti potiùs tractatus, nos ad bonorum Ecclesię latitudinem reuertamur.

OCTAVVM SVBNOTANDVM.

ATTAMEN pro præcedentium Notabilium, & pro Conclusionis ipsius pleniori, ac stricta magis probatione adhùc octauò subnotandum est: quòd ex illo loco Matth. c. 17. superiùs allato, ad probandi Ecclesiasticam immunitatem, quò ad personas, dicente Christo: [Ergo liberi sunt filij:] licet non colligat Ioannes XXII. in Bulla damnatoria Hæreticorum Marsilij de Padua, & Ioannis de Ianduno, omninò bona Ecclesiæ esse immunia, & nequaquàm obnoxia, vt à sæculari Potestate possint vectigalibus, censibus, seu tributis onerari: ostendit tamen inde non colligi oppositum, scilicet, esse subiecta. Et quia Conclusio nostra ex dictæ Bullæ serie si non definitur, tamquàm de fide tenenda, docetur certè, tamquàm vt verissima non neganda: placet illius verba formaliter recitare; & sunt hæc.

Ergo liberi sunt filij: constat autem Christum secundùm carnem fuisse Dauid filium: iuxtà testimonium Angeli sic dicentis: Dabit ei Dominus sedem Dauid patris eius, &c. & per consequens, quòd ipse à solutione tributi, vel census erat prorsùs immunis. Hoc etiam ex hoc patet, quòd statim subiunxit: Vt autem non scandalizemus eos, vade, & da staterem pro me, & te, eis: vbi euidenter patet, quòd, non vt adstrictus, sed vt euitaret scandalum, staterem tributi exactoribus iussit solui. Ex prædicto autem dicto suo nituntur cōcludere præfati viri reprobi, quod omnia temporalia Ecclesiæ subsunt Imperatori; & ea potest accipere velut sua. Videntur enim supponere, quòd ex hoc, quòd Christus tributum soluit ex debito, res temporales eius Imperatori subessent, & per consequens res Ecclesiæ temporales sint Imperatori subiectæ, & eas possit recipere velut suas. Quæ quidem Conclusio nullatenùs ex præmissis sequitur, nec sequi potest, etiam apparenter. Cùm enim liqueat ex prędictis, Christum fuisse à solutione tributi, vel census liberum, & immunem; & staterem non soluisse ex debito, sed vt aliorum scandalum euitaret: nullo modo potest concludi, quòd res Christi, quales sunt res Ecclesiæ, subsint Imperatori. Prętereà etiamsi Christus staterem soluisset ex debito, impertinenter concluderetur ex eo, quòd res Christi, quales sunt res Ecclesię, subessent Imperatori: cùm Christus non pro rebus, sed pro persona, staterem soluerit antedictum: quod patet ex eo, quòd illum iussit solui pro se, & Petro, modo prędicto, non pro rebus suis, & bonis. Vndè non sequitur, quòd ex eo, quòd persona est tributaria, sint & bona: immo, qui pro persona tributum tenetur soluere, habere potest bona libera, & è contra.] Hucusque in Bulla.

Videmus, qualiter hic summus Pontifex illos duos Hæreticos contrarium dogmatizantes damnauerit: vt etiam falsa admissa suppositione, quòd Christus fuisset soluendo obnoxius tributo pro persona, res tamen eius nullo modo, sicuti colligit, & strictissimè docet Papa, tributorū oneri subiacerēt. Et hoc ideò, quia illa Christi consequentia: [Ergo liberi sunt filij:] ijs fortissimis antecedentibus, doctrinę ab ipsius spiritu emanantis, solidetur.

Nam primò Christus erat filius Dei, & homo Deus, Regum terræ Dominus, & Princeps: vnde ab illius rebus nullus poterat Princeps tributū exigere. Ad hæc, eius Apostoli erant de sua familia, gaudebant per consequens Patrisfamilias immunitate: vt supra Parte 2. diximus. Deinde pro Patribus antiquis Sacerdotibus, nascebantur in Ecclesia Apostoli, & Ecclesiastici filij: ex Psalm. 44. Ergo sicut illorum bona erant immunia, vt & horum etiam essent bona libera, erat necessarium. Vlteriùs in eodē Psalmo, quē de Christo, & Ecclesia interpretatus fuit ad litteram Paulus, ad Hebr. c. 1. Ecclesia appellatur filia; [Audi, inquit, filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui:]

in cuius præmium, etiam temporale, hæc facta fuit ad illam repromissio: [Et filiæ Tyri,] idest, Gentilitas, [in muneribus,] non iam Idolorum oblatis templis, vt de templo Vestalium virginum, quo loco modò Ecclesia S. Petri ad Vincula est, legimus apud Blondū lib. 2. Romæ Triūph. sed [in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis;] absque dubio, precantium more, preces in Ecclesia muneribus, & oblationibus præmunientes; de quibus Paul. 1. ad Corinth. c. 11. vt de Ecclesia diuitijs, etiam affluenter, ornata posset dici illud Prouerb. c. vltim. respectu cuiuscumque falsæ religionis, apud Nationem quamcumque, cum suis opibus, & ministrorum splendore conspicuæ: [Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas.]

Attamen, quia in hac erat constituenda à Christo maiestate, illam spernendo: & inter diuitiarum copiam, & affluentiam, non in illis cor apponendo; sed ad effectus dictos, & dicendos: committenda prædicitur, cum suis bonis temporalibus, iam Christo per orbem prædicato, Regibus sic tractanda: Isai. c. 49. videlicèt: [Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum:] Christum, scilicet, in cruce: [& afferent filios suos,] Ecclesiasticos, scilicèt, viros, [in vlnis, & filias suas,] scilicèt, Ecclesiæ varias religiones, [super humeros portabunt: & erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutritiæ tuæ.] Quod explicans adhuc vberiùs idem Propheta, sic de Ecclesia prædixit, c. 60. (quod legi à pijs omnibus desideramus: cùm enim omnibus Sanctis, & Doctoribus cōsentientibus, ibi ad litteram de Ecclesia sit sermo Catholica, haud possibile erit, quin ex lectione illa, gaudio speciali, de excellentia futura tūc in Ecclesia, & nunc iam existente, & ad oculos demonstrata, perfundantur:) [Et suges lac Gentium, & mãmilla Regum lactaberis.] Ecce officium, & munus Regum, & Principum secularium versùs Ecclesiam gerendum; vt eam alant, nutriant, pascant, etiam pretioso suarum diuitiarum lacte. Ecce libertas, & immunitas bonorum Ecclesiasticorum, & vis consequentiæ à Christo factæ: [Ergo liberi sunt filij.] Itaque Principes, & laicæ Potestates, eo ipso, quòd sibi arrogare vellent ius Ecclesiam grauandi, & tributorum, censuum, & vectigalium super suis bonis imponendi, eodem se gererent modo, sicuti illi, qui cùm suæ protectioni commissum haberent orphanum; vt ipsum, suasque fortunas in libertatem asserent; ipsi rerum pupilli auidi, & sitibundi, extincto orphano, quæ defendere, & protegere sua debuerant auctoritate, in propria conuertere commoda, in suam, toto conatu, trahere possessionem procurarent.

Ex his Notandis Conclusionis colligitur probatio.

QVIBVS prænijs annotationibus, facilè Conclusionis veritas elucescit. Si enim Christus Dominus habuit bona, & eorum dominium, & proprietatem, & vsum: pro suæ familiæ Ecclesiasticæ sustentatione,

& pro pauperum miserijs succurrendo: super quæ nullum censum, nullum vectigal, tributum nullũ admisit: Si bona Ecclesiasticorũ successere in locum bonorum, quæ Christus habuit: Si quatenùs sunt alimenta ministrorum, sunt illis debita immunia de Iure diuino: Si quatenùs sunt bona pauperum, sunt Iuris diuini, & Christi pecuniæ, in nullius alterius bonis computanda: Si Diuina prouidentia præcipuè gestum est, vt Ecclesia loculos haberet, & amplas dotationes, & pinguia Sacerdotia; vt pauperes, qui euangelizabantur, maximum suæ inopiæ leuandæ remedium in Euangelistarum cura, & patrocinio reperirent: Si bonorum semel Deo, etiam proposito solo, dicatorum, penès dicantes amplius potestas non conceditur remanere: Si in antiquæ legis decretis, Sacerdotali status ab omni tributo ex suis bonis liber erat soluendo, qui noui excellentioris Sacerdotij erat figura: Si naturalis legis lumen Gentibus, vt suorum Sacerdotum immunia reseruarent bona ab his oneribus dictauit: Negari non potest, hanc immunitatem bonorum, quæ ad Ecclesiam spectant, de Iure esse diuino constitutam. Vndè non mirum est in Concil. Lateranen. sub Alexandro III. habito, c. 19. relato in c. Non minus, de immunit. Eccles. conqueri Patres, quòd seculares Potestates, & ciuitates tot onera imponerent Ecclesijs, & bonis, & personis earum; vt sub eis deterioris conditionis factum videretur Christianum Sacerdotium, quàm sub Pharaone, qui legis æternæ notitiam non haberet; & nihilominùs Sacerdotum terram, vt habuimus suprà, à quibusuis oneribus immunem, & liberam declarasset.

OPPOSITIONES CONTRA CONCLVSIONEM.

PRIMVM ARGVMENTVM.

A concessione Priuilegiorum Principum Speciali.

ARGVITVR tamen sic à nonnullis contrà Conclusionem. Si hæc bona Ecclesiæ adiudicata sunt Iure diuino, à quibuscumque Principum secularium oneribus immunia; vt Pontificum Constitutiones prætermittamus nunc, quid opus fuit, dictos Principes priuilegijs particularibus Ecclesiæ, circà hoc, concedere, exemptionem? Sic enim habet Imperator Iustinianus lib. 1. C. tit. de Sacros. Ecclesijs, lege 18. [Sanci-

mus res ad venerabiles Ecclesias, vel Xenones, vel Monasteria, vel Prochotrophia, vel Brephotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel denique ad aliud tale consortium descendentes, ex qualicumque Curialis libertate, siue inter viuos, siue mortis caussa, siue in vltimis voluntatibus habita, à lucratiuorum inscriptionibus liberas esse, & immunes; lege scilicet, quæ super huiusmodi inscriptionibus posita est, in alijs quidem personis suum robur obtinente: in parte autem Ecclesiastica, vel aliarū domuum, quæ huiusmodi pijs consortijs deputatæ sunt, suum vigorem, pietatis intuitu, mitigante.] Idem conceditur in Nouell. Constitut. 131. § Ad hæc. Latior deinde Constitutio in fauorem Ecclesiæ Federici II. Cæsaris emanauit in §. Item quæcumque communitas. de Statut. & consuet. Episc. & Cler. C. Quorum priuilegiorum instar in omnibus ferè Christianis Prouincijs, alia per Principes seculares Ecclesiæ circà suorum bonorum exemptionem concessa noscimus: quæ legibus, & statutis earum particularibus referuntur. Sic de Etheluolpho Rege Angliæ scribit Guillelmus lib. 2. c. 7. & Ranulphus lib. 5. c. 30. Polychron. sic de Bolislao Rege Poloniæ, Cromerus lib. 3. de rebus Polonorum: sic de alio Bolislao Pudico respectu Ecclesiæ, & Archiepiscopi Cracouien. idem Cromerus lib. 9. scribit priuilegia Ecclesiasticis, quibus à publicis oneribus liberarentur, indulsisse.

SECVNDVM ARGVMENTVM.

Contra immunitatem personarum, à simili Priuilegiorum concessione.

IDEM argumentum formari potest contrà immunitatem Ecclesiasticarum personarum superiùs Parte 2. assertam. Nam si illa de Iure diuino est statuta, quid opus fuit priuilegijs Constantini, Iustiniani, Theodosij, Arcadij, Honorij, vel aliorum Imperatorum etiam in corpore Ciuilis iuris relatis? quid necessum fuit Henricum Archiepiscopum Gnesnensem ingenti auctoritate sua, diligentia, & persuasione, Lesci Albi Principis, & Ducum, Procerumque Polonorum obtinuisse consensu, & vniuersi Conuentus constitutione; vt Ecclesiasticus ordo ab omnium profanorum Iudicum, etiam Ducū, ac ipsius summi Principis iurisdictione prorsùs liber esset; itaut ne per exceptionem quidem vllam, aut reconuentionem, pertrahi ad vllum profanum, siue laicum forum possent: Summo Pontifice suo id diplomate confirmante? vt habet Cromerus lib. 7. Hist. Quorum priuilegiorum instar, respectu vtriusque immunitatis, personarum videlicet, & bonorum Ecclesiæ, in omnibus ferè Christianis Prouincijs, per Principes seculares concessa plura noscuntur: quibus, si Ecclesia de se hanc haberet immunitatem, nullatenùs indigeret.

Prima Responsio ad Argumenta.

HAEC argumenta sunt confinia, & similia, & ideò à nobis simul hic posita; ad quæ breuiter, & verè posset responderi, sicuti suprà ferè

responsum fuit; hæc priuilegia concessa à Principibus secularibus Ecclesiæ circà immunitatem personarum, & bonorum, seu exemptionem, vt dicunt, qui ex priuilegijs ortum habuisse eam asserunt, non fuisse verè Priuilegia: sed veram restitutionem immunitatis, quam Ethnici Principes tyrannicè Ecclesiasticis interceperant personis, & bonis; & ipsi Principes Christiani paulatim didicerunt Ecclesiæ esse debitam, & à Christo, & eius Apostolis institutam: postquàm Prælati, & Ecclesiæ Doctores, temporis successu, id ipsis efficaci persuasione suggesserunt.

Ergo quotiescumque Principes seculares de immunitate Ecclesiastica leges tulere fauorabiles Ecclesiæ Ministris, non dicuntur certè noua priuilegia constituisse, sed ab onere veterum discessisse legum: quia vt supra bene probatum est, numquam à principio Clerici subiacuerunt laicæ potestati. In quam sententiam communi ferè consensu Iurisprudentes eunt: vt Bald. in Authent. statuimus, Alex. Conf. 8. Videtur super primo nu. 1. vol. 1. Bertrand. Conf. 182. Prima etenim. num. 36. volum. 2. Riminald. Iunior in c. Quæ in Ecclesiarum. sub num. 54. de Constit.

Quibus non obstat, reperiri constitutiones Pontificum, in quibus eximuntur Clerici à potestate Iudicis laici: quia respondetur, tales eorum exemptiones, & prohibitiones esse potius declaratorias, quàm de nouo promulgatorias; cùm iam antea à tali subiectione essent immunes, vt inquit Gloss. in c. Si Imperator. in verbo, & discuti. 96. d. quam sequuntur plures grauissimi Iurisprudentes, à quibus citandis abstinemus, contenti ipsius Ioannis Pontificis aurea verba referre, scilicet: [Ad Sacerdotes Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad seculi Potestates: quas si fideles sunt, Ecclesiæ suę Sacerdotibus, voluit, esse subiectas,] & infra: [Non à legibus publicis, non à Potestatibus seculi, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus omnipotens Deus Christianę religionis Clericos voluit ordinari, & discuti:] Glossę verò verba sic habent: [Ergo antequam esset aliqua Constitutio, Clerici non erant de iurisdictione seculari. Vnde omnes Constitutiones, quę emanauerunt, quòd Clerici nō sūt iudicādi, nisi ab Episcopis, nō sunt nisi Iuris Diuini declarationes.]

PRIMVM NOTANDVM.

Circa Euangelij per orbem plantationem.

SED pro plenissima Argumentorum solutione, notandum est primò: Initio nascentis Ecclesiæ, in id Apostolos persuadendum Gentibus ad fidem conuersis maximè desudasse; vt intelligerent, nullum ex disseminatione Euangelij fieri Apostolis, & eorum Discipulis prædicatoribus compendium, siue diuitiarum, siue humanæ gloriæ, potentiæ, & æstimationis: immò his contemptis, se esse paratos, illorum bonis in nullo grauatis, eorum libertate in nullo læsa, suis etiam sumptibus, & suis

labo-

laboribus, sua patientia, immò, & ignominia, [per infamiam, & bonam famam, per gloriam & ignobilitatem,] vt ait Paulus Euangelij lucem illis inferre: modò remedia ad hoc, vt è suis mentibus infidelitatis, & vitæ veteris, & profanæ tenebras eliminarent, accipere non recusarent. De quo dixit Paulus, ad Ephes. cap. 5. [Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino.] Et 2. ad Corinth. c. 12. [Non quæro, quæ vestra sunt, sed vos.] Et specialiter, 1. Corinth. c. 9. postquam longo sermone docuisset, mercedem deberi suam Euangelij ministris, ex ipsius Christi instituto, addidit: [Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus; ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.] Et 2. ad Corinth. c. 11. ait: [Aut numquid peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini: quoniam gratis Euangelium Dei annunciaui vobis?] Et infra: [Et cùm essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui; nam quod mihi deerat suppleuerunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus, sine onere me vobis seruaui, & seruabo.] Et cap. 12. ait: [Signa tamen Apostoli facta sunt apud vos, in omni patientia.] Et Act. c. 20. loquens maioribus Ecclesiæ Ephesinę, sic coram eis suam, circa hoc, caussam perorauit: [Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui: sicut ipsi scitis: quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.] Et de sua patientia, vt Thessalonicenses Christo lucrifaceret, scribit ad illos, 1. Epist. c. 2. [Nam & ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos: quia non inanis fuit: sed antè passi multa, & contumelijs affecti; sicut scitis in Philippis.] Hinc Chrysostomus docet, quòd isthæc orbem Christo fidelem, ac obedientem pepererunt: in Apostolis, & Euangelicis Prædicatoribus: [terribilium perpessio, diuitiarum neglectus, gloriæ contemptus, & secularium negotiorum segregatio.]

Ergo ad rem, de qua agimus, Apostoli, & Prædicatores Euangelij, & Ecclesiarum Prælati, qui ne offendiculum vllum ponerent Euangelio, in locis, vbi erat opus, siue actiuè, siue passiuè illud vitare, à Christianis aliorum locorum victum, & vestitum accipiebant: & summa cum humilitate, & patientia conuersabantur illic: quid efficerent in exercenda potestate, & superioritate fori exterioris Ecclesiastici à Christo Domino, pro puniendis ciuilibus culpis Christianorum, quæ ad illum forum pertinent, instituti? carceresne signarent? compedes, & catenas præpararent? machinas erigerent, ad reos torquendos? Nequaquàm. Et tamen lex Christiana non erat iniustior antiqua lege præcipiente, Deuter. c. 25. [Pro mensura peccati, erit & plagarum modus;] neq; apud illam ignorabatur bonos virtutis amore peccata odio prosequi, quæ committere mali, vel pœnam propter ipsam, reformidant. Hac igitur necessitate compulsi Apostoli, ad pœnas confugerunt spirituales, in quibus admittendis nihil Christiani dubitarent; vt quas scirent, nihil omninò commodi imponentibus Prælatis, sibi autē salutarem esse futuras medicinā.

Hinc

Hinc Apostolicorum Canonum pœnæ illæ, excommunicationes, & ab vsu Eucharistiæ remotiones, & Sacerdotum depositiones, & similes aliæ. Hinc pœnitentiæ illæ publicæ antiquæ non solùm, sed etiam solemnes, maxima cum animi alacritate à delinquentibus acceptatæ: de quibus Augustin. Epist. 54. Concil. Carthaginen. 2. & 3. Orig. in Homil. 15. in Leuit. Ambros. de pœnit. c. 10. S. Syricius Papa, Epist. 1. c. 5. vt Feria etiam quarta in capite Ieiunij saccis induti, ab Ecclesia per Episcopum expellerentur, instar Adami, è Paradiso extorris: quousque Feria quinta Hebdomadæ pœnosæ, ad reconciliationem, & communionem recipiebantur. De qua solemni pœnitentia est frequens mentio apud omnes Auctores qui de officijs Diuinis Tractatus composuere. Et apud Innocent. 1. Epist. ad Decennium Episcopum Eugubinum, c. 7. & Concil. Agathen. apud Gratia In. c. in capite. d. 50.

Colligitur confirmatio II. Conclusionis 2. Partis.

HVIVS doctrinæ insigne exemplum habetur, 1. ad Corinth. c. 5. supra adductum, sed hic obiter repetendum. Condemnaturus Apostolus Paulus in foro exteriori Ecclesiastico quemdam Corinthium publicum incestuosum: vt qui patris sui habebat vxorem: longo præambulo sermone, c. 4. sic Ecclesiam Corinthiorum alloquitur: [Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.] Et multa deinde disserens, qualiter minimi faceret à Corinthiis iudicari, idest, approbari, & commendari; sic enim explicat Georgius Græcus auctor; siue reuerà illud [à vobis iudicer] intelligatur iudicio sisti, vel vobis, vel [iudicer ab humano die,] idest, cuiuscumque iudicio, ex Ambrosio. Nam sicuti dies iudicij appellatur in Scriptura dies Domini, sic iudicium hominum, dicitur dies humanus: (quem locum suprà, 2. Parte aliter explicuimus, etiam ad idem intentum) subdens deinde, sibi nihil conscium esse; muro aheneo se esse munitum: nulla facti conscientia, nulla culpa, qua pallesceret, pregrauari: nihilominus addit: [Qui autem iudicat me, Dominus est:] idest, approbationem, & commendationem Domini magnifacio; non enim qui, vel à se, vel ab alio commendatur, est approbatus: [sed quem Deus] approbat, vel [commendat;] vt ipse dixit, 2. ad Corinth. c. 10. Vel certè est sensus: soli iudicio Domini, neque alicuius alterius, subsum: quasi Apostolus, quasi vester Episcopus, Pastor, & Pater: [Nam per Euangelium ego vos genui.] ex 1. ad ipsos c. 4.

Neque obiter pertranseundum nobis est hic, Paulum Scripturæ antiquæ Interpretem Diuinum, videri formaliter, ac litteraliter alludere ad locum illum Ieremiæ, cap. 17. Vbi cum Propheta præmisisset, maledictione eum hominem præpeditum iri, qui in homine confideret: statuendo, videlicet, [carnem brachium suum:] idest, in humana fragilitate suæ spei figendo anchoram, & firmando potentiam: ex Augustino, lib. de Gra-

tia,

tia,& lib.arb.cap.4.subdit deinde: [Benedictus vir, qui confidit in Domino: & erit Dominus fiducia eius.] addit infra de Iudæis suis contribulibus, eius verbis, quasi ex ore Dei non procedentibus, fidem abnegantibus: ac sese prædicationis, ac commonefactionis Propheticæ iudicibus, ac censoribus constituentibus: [Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est verbum Domini? veniat. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens; & diem hominis non desideraui: Tu scis. Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit. Non sis tu mihi formidini: spes mea tu in die afflictionis.]

Ecce conquestio similis Paulina cum Corinthijs, cos cùm fuit de verbo Domini, circa Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ac Politiæ immunitatem, cap. sequenti 4. instructurus. Præiacto enim fundamento, se esse ministrum Christi, & dispensatorem mysteriorum Dei: hoc est in Deo, non in homine fidere, subdit: sibi nihil esse curæ, quòd Corinthij de suæ doctrinæ veritate, de sui ministerij facultate, de suæ dispensationis, circa Ecclesiasticam iurisdictionem, auctoritate vellent iudicare: cùm nihil certè deberet turbari, etiam requisitus à Corinthijs de hoc verbo Domini: cùm ipsum Dominum Euangelij sui Auctorem pastorem sequeretur, cuius iudicio solo hæc erat caussa reseruata. Et sicuti Ieremias, rectum fuisse, quod de ore eius egressum fuerat, affirmauit: sic Paulus, & sibi nihil conscium esse: & sicuti Propheta adhuc post declaratam suam innocétiam, Dominum deprecabatur: ne illi esset formidini: sic Paulus, à Domino considerans, se fore iudicandum, suæ diffidens innocentiæ, [non in hoc, inquit, iustificatus sum.] Tandem Ieremias diem hominis, idest, prosperitatem humanam, nõ desiderauit: & Paulus ab humano die, idest, Corinthiorum, siue quorumcumque fidelium laude approbari contempsit, siue sicuti Ieremias, ex Chald. interpretatione, diem hominis, idest, tribulationem, & afflictionem inimicis suis non optauit: sic Paulus, vt supra innuebamus, in die mala, non timebat à die mala: in suis, videlicet, periculis, ac laboribus, pro Euangelicæ doctrinæ disseminatione, pro nihilo reputauit, præiudicata hominum sententia, vel approbari, vel reprobari: nihil illis vnquam mali optans, qui ipsius in prædicando veritatem detraherent libertati: dummodo cursum Euangelij propagandi, ac ex eo docendi Ecclesiæ Prælatorum potestatem, consummaret.

Quorsùm hæc omnia Paule? In fine illud additur Capitis: [Quid vultis? inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate?] Quo loco per virgam exponit Augustinus, lib. 3. contra Epist. Parmeniani, c. 1. iudiciariã potestatem puniendi peccatores, & delinquentes, in foro etiam exteriori: in eamdem consentientibus explicationem Chrysostomo, & ceteris eius loci Interpretibus. Ergo sic intelligendus est Paulus loqui: siue approbetis, siue me commendetis præ alijs Apostolis, qui omnes sumus ministri Christi: siue de mea vita, & moribus, & conuersatione velitis, quã

tum-

tumuis vestrum non sit, sed Domini, iudicare; omninò ego sum vester iudex Ecclesiasticus in foro exteriori. Vultis ergo, vt veniam ad vos rigidus iudex, an mansuetus Pater? Audite ergo me patienter, & continuat, c.5. [Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes; itaut vxorem Patris sui aliquis habeat;] & proferens sententiam, concludit postea: [Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui, vt præsens, eum, qui sic operatus est. In nomine Domini nostri I E S V Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri I E S V Christi, tradere huiusmodi hominem Sathanæ, in interitum carnis: vt spiritus saluus sit, in die Domini nostri I E S V Christi.] Quem locum sic explicat Theodorus Græcus, quod per abiectionem ab Ecclesia, & abalienationem à Deo, in potestatem Sathanæ veniret.

Mirum est, quàm hic locus secundam Conclusionem, à nobis in 2. Parte superiùs positam, illustret. Ecce Christianus reus incestuosus; cuius delictum, etiam hodie, ad forum exterius Ecclesiasticum pertinet. Ecce iudex Episcopus, & Apostolus Paulus, quasi pro tribunali sedit: [Absens, inquit, corpore, præsens autem spiritu, iudicaui eũ, qui sic operatus est:] idest, condemnaui: sic enim intellexit, & transtulit Interpres Syrus. Ecce sententia: Christi nomine inuocato, videlicet: [In nomine Domini nostri I E S V Christi, &c.] Hoc non est, expressè in Pagina noui Testamenti habere Ecclesiam, & suos Prælatos de iure Diuino, iurisdictionem condistinctam à seculari Potestate in ciuilibus caussis? Est certè: nisi ab hac littera longè discedamus.

Sed legatur deinceps finis illius Capitis: [Nonne, inquit Paulus, de his, qui intus sunt, vos iudicatis? nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.] Ecce verba expressa fori Ecclesiastici à laico foro, & iudicio distincti. Ecce Paulus, qui omnem animam docuit fore Potestatibus sublimioribus subditam, & qui, si audiret Corinthium aliquem Christianum laicæ Potestatis subterfugere dominationẽ, illum acriter reprehenderet; confirmat Corinthios, vt erigant tribunal Ecclesiasticum, & in eo diffinitiuis sententijs culpas ciuiles, ad illud, castigent, pertinentes. Ecce verba concepta, scilicet: [Auferte malum ex vobis ipsis;] mutuata ab Apostolo, ex præceptis iudiciarijs Domini, in antiqua lege, crediderimus, in Deuteron. à cap. 13. & deinceps nouies repetita.

Obiectio contra prædicta diluitur.

ATTAMEN pro huius primi notabilis maiori adhuc claritate, instemus cum ijs, qui hanc immunitatem sentiunt, non esse diuinitùs traditam; sic contra arguendo: Apostolus hoc casu, solùm vsus fuit sententia excommunicationis: neque negamus Prælatos Ecclesiæ, hanc

posse

posse imponere: hoc enim ad illorum pertinet spiritualem potestatem: de qua 1. Principio dictum est, non esse quæstionem: nam pœnas spirituales, iuxta suam Politiam, seu Hierarchiam merè spiritualem, à nemine negatur, posse ab illis in Christianorum delictis applicari.

Nam huic obiectioni, seu nostri Notandi solutioni, sic respondetur: vel hic Prælatus in Ecclesia Apostolus Paulus, imposuit hanc pœnam, & protulit hanc spiritualem sententiam excommunicationis in hunc hominem Corinthium, ea sola ratione, qua Christianus existens, delictum contra sextum commisit Decalogi præceptum; quasi idem potuisset facere contra quodcumque peccatum, circa quodcumque admissum præceptum; & si hoc datur, est consequens, non solùm iuxta 1. Conclusionem 2. Partis, omnes caussas, & lites Christianorum quorumcumq; à Prælatis Ecclesiæ posse iudicari, si illi consentiant, vel illorum implorent tribunalia: verùm etiam debere iudicari necessariò, per pœnarum spiritualium applicationem; immò, quæ iam est maior Ecclesiæ potentia, per pœnas etiam corporales: quod non credimus admissum iri: vt Nauarrus infra citandus docet: quòd Episcopus, videlicet, contra publicum furem, vel percussorem, vel contumeliosum in fratrem secularem quemcumque sententiam ferat excommunicationis, & illum Sathanæ sic tradat: vel illum pœna temporali, & corporali mulctet. Ergo illa pœna excommunicationis fuit per accidens spiritualis: ratione, videlicet, euitandi tunc strepitum pœnarum corporalium, quibus, vt in Ecclesiastico tribunali fit nunc, debuisset ille Corinthius castigari. Ergo illa sententia ab Apostolo in Corinthium incestuosu n prolata non fuit, quasi à iudice spiritualis Hierarchiæ potestate vtente, ratione peccati simpliciter: sed tamquam à iudice Ecclesiastico Politico, & Politica Ecclesiastici externi fori vtente potestate in caussa, quam hodie etiam in facto videmus ad Ecclesiæ forum externum pertinere. De quo argumento videndus Nauarrus, in c. Nouit. de iud. Notab. 6. num. 21. & 22. Vbi asserit sibi difficillimum illucusque visum fuisse.

Quòd si dixerint, Caussa Corinthij incestuosi erat mixti fori, vnde potuit Apostolus de illa cognoscere: habemus intentum: Ergo Ecclesia habet de iure Diuino exterius forum, cum quo habeat seculare forum mixtim quarumdam caussarum cognitionem: nam, mixti fori, termini sunt relatiui ad vtrumque forum, quorum altero deficiente, delicta neutiquàm, mixti fori, vocarentur.

II. NOTANDVM: SEV AD I. CONSEQVVTIO.

VRGENTISSIME verò hunc locum prosequendo, notamus secundò, Apostolum Paulum eosdem Corinthios, 2. ad illos cap. 10. instruxisse sic: [Rogo autem vos: ne præsens audeam, per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos, tamquàm

ſecundùm carnem ambulemus.] Eſt ſenſus, ſic vos in bonum componite, ne, cùm ad vos venero, iure meo vtar: per eam poteſtatem, qua in ſuſpicionem venio aliquorum, quaſi corporeis pœnis velim vos in officio cōtinere: & ſubdit: [In carne enim ambulantes, non ſecundùm carnem militamus:] ideſt, haud hac forma, per pœnas caſtigando corporales, diuulgare decreuimus Euangelium: eiuſq; Hierarchicam, ac Politicam poteſtatem: quod non terrore, ſed amore à vobis & credi, & operibus cupimus, acceptari. Subdit per parentheſim: [Nam arma militiæ noſtræ non carnalia, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum.] ideſt, adeò valida Dei virtute, vt munitiones & machinas Principis huius mundi euertere, & demoliri poſſint: ſequitur, [conſilia deſtruentes,] ideſt, (continuando ſuperiora) militamus non carnalibus pœnis legem Euangelicā plantantes, ſed conſilia Græcè λογισμοὺς, ideſt, ſyllogiſmos, & Philoſophorum vanas, ſicuti humanas rationes, quibus ad fidei noſtræ principia ſe muniunt deſtruenda, deſtruimus, & diſſoluimus. Sequitur: [& omnem altitudinem,] videlicet ſcientiæ, ſiue potentiæ deprimimus, [extollentem ſe aduersùs ſcientiam Dei: & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.]

Ecce forma diuulgandi Euangelium, qua oculis, & auribus intuentium, & audientium propoſita, adeò faciles faceret progreſſus, vt ad illud quærendum, excipiendum, & obſeruandum Gentes mutuis ſeſe exhortationibus incitando confluerent, illud Iſai. c. 2. complentes, & dicentes: [Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob. Et docebit nos vias ſuas:] ne doceant nos vltra Philoſophi, vel potiùs decipiant ſuis conſilijs, ſeu ſophiſmatibus: quia, [non docebit iam vir proximum ſuum:] ex Ierem. cap. 31. ſed omnes erimus Θεοδίδακτοι, ideſt, [docti à Domino,] ex Iſai. c. 54. & Ioan. c. 6. qua audita, & credita doctrina, ſequuntur dicentes, quò ad promptam obedientiam fidei operum deſignandorum, [& ambulabimus in ſemitis eius;] & reddunt ſui facti rationem, videlicet: [quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem:] ideſt, hæc lex, & hoc verbum Euangelij docetur à Deo, dicitur, & commendatur à Domino, cuius ignis eſt in Sion, & caminus eius in Ieruſalem. Iſai. c 31.

Ecce differentia nouæ, & antiquæ Legis, & diuulgationis vtriuſq;. Veterem Legem laturus, Exod. c. 19. manifeſtatur Deus Moyſi terribilis in monte, ignem, & fumum ſpirante, qui mortis timorem ipſi populo incuſſit. Et c. 24. promittit, ſe illi daturum legem ſcriptam in tabulis lapideis. Et c. 31. dicitur: [Dedit quoque Dominus Moyſi completis huiuſcemodi ſermonibus in monte Sinai duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei.] Et c. 32. [Et reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, & factas opere Domini. Scriptura quoque Dei erat ſcalpta in tabulis.] De nouę

legislatione scribitur, Act. c. 2. [Apparuerunt Apostolis dispertitæ linguæ, tamquàm ignis:] in cuius medio non solùm non sunt timore perculsi, non æstuati, Eccl. c. 51. verùm [cœperunt loqui,] scaturigine maximæ consolationis perfusi, [prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.]

Ecce non Moyses portans in manibus legem scriptam in tabulis lapideis; sed illud Deuteron. c. 33. ad litteram completur, dictum de Deo, legem Christianam ferente: [In manibus eius ignea lex,] de igne Dei in Sion, videlicet, & de camino eius, quod erat in Ierusalē, vt dixit Isaias procedens: iuxta cuius legis splendorem, & ardorem, docet Paulus cum sua illa feruenti charitate, cum patientia, Corinthios, & Christianos omnes legis Christianæ disciplinam; non cum carceribus, non cum pauore; non cum timore; non cum corporearum inflictione pœnarum, quibus occupatæ Gentes ad legem, & Legislatorem, & eius Ministros accedere formidarent. Toto cælo erant hæc mysteria agenda diuerso: in Legis enim Mosaicæ latione, populus ad montem Sina appropinquare prohibetur; de legis Christianæ diuulgatione, dicitur consequenter in Deuteronomio: [Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.] De quanam doctrina? qua homines liberi vagentur, nullis pœnarum timoribus præpediti? quò natura ad malum prona instigante, & lege nulla pœna prohibente, per suorum possint desideriorum exsequutionem spatiari? Absit. Nam legis Christianæ disciplina non legibus Platonis, non Aristotelis, Licurgi, Solonis, & similium erat ordine, & iustitia superanda: in quibus lumine solùm naturæ ducti earum conditores, præmio, & pœna per leges ostensis, ac impositis, docuerunt optimè, omnem esse Rempublicam moderandam.

Haud hæc omnia otiosè videbūtur dicta, si Apostolum ad Corinthios, loco quē tractamus, post obsecrationes, & preces, sermonem, prosequentem audierimus, institutum: [In promptu, ait, habentes vlcisci omnem inobedientiam: cùm completa fuerit obedientia vestra.] Verba aurea, immò verba ignea contra quoscumque forum Ecclesiasticum exterius, & immunitatem Ecclesiasticarum personarum esse de iure Diuino, & à Christo ipso fuisse institutum, abnegantes. Quorum verborum hic est sensus germanus, nullo Doctore Catholico repugnante. Postquàm vos Corinthij remedia adhibueritis, à me præscripta: illis non proficientibus, ad vltionem delictorum vlteriùs procedemus. Remedia autem data ab Apostolo, Corinthijs, & quę dabat Christianis, in delictis puniendis, erant illa quidem spiritualia, erant illa pharmaca, quibus ex condicto Apostoli vti decreuerūt; qualia erant excommunicationes à Christianorum fratrum commercio; ab Ecclesia eiectiones; ab Eucharistiæ vsu priuationes: in Ecclesiasticis verò personis, etiam depositiones; & similes pœnæ, quæ ad animarum salutem ab Apostolis excogitatæ, omnem à delinquentium Christianorum animis eximerent suspicionem,

Prælatos Ecclesiæ aliud, quàm illorum æternam salutem procurare.

Quo autem erat vlteriùs procedendum, explicat illis verbis; [in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam;] ac si diceret, remedijs lenibus, suauibus pharmacis, blandis medicinis, quæ, (quantumuis sint alijs dura, cùm ad solam charitatem, & animarum tendant salutem, ipsis delinquentibus alicubi, ea vel per publicam, vel per solemnem pœnitentiam admittere non solùm non recusantibus, verùmetiam, vt spiritus saluus fiat in die Domini, illa appetentibus,) ex præscripto nostro processerunt, vestra obedientia applicatis in culpis publicis, energia, & optata efficacitate carentibus: iam deinceps sum paratus, pœnis corporalibus, contra delinquentes procedere, signatis carceribus, & iudicio aduersùs eos instructo, Ecclesiastico in foro; vt iustitia charitati succedens, partes sit legis Christianæ in nullo deficientis, impletura.

Igitur idem Apostolus, qui Corinthijs, quorum multi deliquerant, vel ipsi delicta perpetrando, vel aliorum culpis conniuendo; vt 1. Epist. ad illos, dicto c. 5. notauerat: scribens illis secundam, c. 1. sic in fine ait: [Ego autem testem Deum inuoco in animam meam: quod parcens vobis, non veni vltra Corinthum; non quia dominamur fidei vestræ:] idest, distuli venire ad vos, ne rigoroso examine de vestris delictis in foro exteriori Ecclesiastico esset mihi opus inquirere. Quod, absit, dicam, quia præfecturam, & dominationem velim mihi super vos arrogare, ea ratione, quia Christianam apprehendistis disciplinam; quod vel maximè ab ea, & à meis est moribus alienum. Epistolam tamen concludendo, c. 13. vt illorum animi hac semel imbuerentur opinione, Apostolum id magnis de caussis, & speciali, & necessaria consideratione fecisse: non quòd ex legis ordinatione, aliter sibi agere non licuisset: sic ad eos loquitur: [Prædixi enim, & prædico vt præsens vobis, & nunc absens ijs, qui ante peccauerunt, & ceteris omnibus: quoniam si venero iterum, nõ parcam.] Et infra subdit: [Ideò hæc absens scribo: vt non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.] Duriùs posse agere Apostolum, potestatem habere ad alias pœnas, quàm excommunicationem, quam iam apud Corinthios exercuerat, infligendas; quænam alia potestas est, quàm coerciua potestas Ecclesiastica, medijs carceribus, catenis, compedibus, pecuniarijs pœnis, & similibus corporalibus, & temporalibus castigationibus, quæ, in foro cõtentioso Ecclesiastico, eas merentibus infliguntur? Quam potestatem non à Principibus secularibus, non ab eorum donationibus, priuilegijs, & exemptionibus habuisse, sed à Christo, plenis buccis in Imperatorum Romanorum conspectu, asseruit Apostolus sibi traditam: quò Ecclesiastici fori ædificium perduraret. Vnde superiùs eodem hoc dixerat capite: [An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?] dum in eorum errata exteriori iudicio, ac pœna, si

opus

opus esset, se animaduersurum minaretur. Quamtumuis, vt postea dicetur, gladij huius potestatem Ecclesia, quoad Imperatores Christiani effecti fuere, consultissima ratione, non fuerit vsa.

Cuius discursus, & loci Paulini expressam assertionem de hac immunitate, ordinatione, & traditione Diuina in Ecclesia à suis initijs constante, ipsius Pauli visum est alio testimonio vltimo confirmare: omnem huius secundi Notandi, & longam seriem hoc epilogo breui ex ipso ad Timotheum 2.c.4. scribente sic, concludendo. [Testificor, inquit, coràm Deo, & Christo IESV, &c. Prædica verbū, insta opportunè, importunè argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.] & paulò post: [Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ.] Ecce quanta commendat Apostolus Ephesiorum Episcopo Timotheo, vt Christianæ obseruantiæ cursus apud Ephesios prosperaretur: vnico tamen verbo quod supererat sic concludit: [Ministerium tuum imple:] id est, si doctrina tua patiendo non capitur, fac vt agendo capiatur; Si dicta non sufficiunt, accedant facta: Si contemnunt verba, experiantur verbera: Si conuincere reos non est sat, vincire sit satis: Si obsecrari se non sinunt, obserari conueniet: Si culparum increpatio despicitur, deprecatione indigeāt pœnarum: quas per Deum[per Christum IESVM, qui iudicaturus est viuos, & mortuos per aduentum ipsius, & regnum, testificor]esse ab eo in Ecclesia ordinatas, iuxta Ministrorum, Prælatorumque Ecclesiæ præscriptum, in foro exteriori, delinquentibus imponendas: quibus hanc dedit, sicut, & mihi potestatem; vt eorum ministerium copiosiùs impleatur. Immò vt lex Euāgelica, (iuxtà quod 3. Principio ostendimus) legibus omnibus esse perfectior demonstretur.

Quæ omnia à Paulo, Timotheo, & in eo omnibus in Ecclesia futuris Episcopis, Pastoribus, & Præfectis, iniungebantur, eo modo tractanda, & in vsu, & exercitio præstanda: vt pro temporū varietate, iuxta Ecclesiæ maiores, vel minores vires, prudēter gererentur: quod nos docuit ipsa rerū mater experientia; vt, videlicet, illis humilioribus Ecclesiæ initijs, Prælati in ea, pœnis spiritualibus prius adhibitis Christianis discolis, iuxta delictorū mensurā puniendos alios corporaliter, ciuilibus Principū laicorū Potestatibus traderēt: vt supra dictū est: pro qua caussa glađiū portabant, etiam vt Dei ministri. Temporū verò successu, Ecclesiaq; & respirante, & viribus aucta, in suo foro potentiori, & ad pœnas etiam temporales, & corporales adhibendas apto, & instructo punirentur.

Obiectio contra prædicta ex ipso Paulo dissoluitur.

VNVS ex ipso Paulo, contra ipsius Pauli tam hic, quàm in superioribus adductam doctrinam, scrupulus restare videtur; cùm tam serius Christi Domini imitator, qui Ioan. c.6. ne Rex à turbis eligeretur, fugam in montem arripuit: immò posteà cap.18. regnum suum non esse

de

de hoc mundo affirmauit, Christianos omnes, & præcipuè Ecclesiasticos sic docuerit Ministros.2.ad Timoth. c.1.[Nemo militãs Deo implicat se negotijs secularibus:]qua doctrina, toties assertam temporalem Ecclesiasticam Iurisdictionem, quasi seculi negotijs plenam, visus fuit Apostolus condemnasse.

Respondetur tamen:Christum, quem imitabatur Apostolus, noluisse Regem creari in hoc mundo, & mundi, qua mundus formaliter est, regnum prudentissimè recusasse; quia Rex æternus à Patre constitutus erat super Sion montem sanctum eius: & acceperat Gentes hæreditatem suam, & possessionem suam terminos terræ:ex Psalm.2.Vndè etiam Apostolis, & successoribus eorum non Regnum aliquod terrarum, sed Ecclesiasticam præfecturam cum amplissima commisit potestate.

Quæ quamuis ad res Diuinas, & æternas propriè pertineat; (vndè etiam nomine clauium Regni cælorum appellata est:)tamen ad res etiã terrenas, & corporeas se extendit, quoties id postulat fidei caussa, religionis incolumitas, animarum salus, & exterioris, Politicæque administrationis Ecclesiasticæ ratio. Quare non implicat se, (vt ad Apostoli Christi imitatoris deueniamus edictum;) negotijs secularibus, qui secularia negotia non propter præsens seculum, sed propter æternam attingit felicitatem. Alioquin Apostolus ipse negotijs se implicasset secularibus, dum.1.ad Corinth.c.7.& 1.ad Timoth.c.5. de cõiugali debito reddendo, de nuptijs adolescentium viduarum, & de liberorum procreatione, & educatione adeò singularia præcepta tradidisset. At de hoc 2. Parte supra à nobis fusius disputatum est, Parergo de Ecclesiasticis iudicibus. &c. fol.57.& tit. Pro Ecclesiasticis circa iudicia secularia occupatis fol.66.

TERTIVM NOTANDVM.

Circa statum Christianorum initio Ecclesiæ.

NOTANDVM tertiò pro argumenti solutione, quo pacto initio nascentis Ecclesiæ status Iudæorum, siue etiam Gentium, quæ fidem Christi amplectebantur, se haberet. Ergo eò ipso quòd aliquis ex Hebræis ad Christianam transibat professionem, ceteri Iudæi crucis Christi inimici, tam efferato animo, tantaque eos indignatione insectabantur; vt eorum nedùm personis, si possent, vim inferrent; verùmetiam illorum res perdere, inuadere, diripere, ipsis summa esset religio. Hoc Saulus verum esse, Actuum cap.9. abundè demonstrauit; primò[paternarum traditionum abundantiùs æmulator existens;]vt ipse testatur ad Galat.c.1. Iudæos Neophytos persequendo; posteà verò à Christo misericordiam consequutus, ex Iudæo feruente factus Christianus ardens, in ipso suæ conuersionis limine, multis modis à Iudæis ad mortem appetitus. Quod ipsum ex martyrio Stephani, & eius concione ad Iudæos

habi-

habita Act. c. 7. & ex persequutione magna in Ecclesia facta Act. c. 8. vberiùs comprobatur.

Sed videndum, qualiter ipse Saulus, iam Paulus, ad suos contribules scribens, cap. 10. sic eos laudat: [Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. Et in altero quidem opprobrijs, & tribulationibus spectaculum facti, in altero autē socij taliter conuersantium effecti. Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.] Neque maior fuit gratia Gentilium in eos, qui ex ipsis Christo nomina dabant: ab illis enim, vt erāt rabidi, & truces, Christianorum bona crudeliter diripiebantur. Hoc docet idem Paulus ad Thessal. 1. c. 2. sic eorum fortitudinem commendans: [Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa: quoniam & vos eadem passi estis à proprijs contribulibus, quemadmodum & illi à Iudæis.]

Illa tamen priori feritate, in Iudæis, iam proprijs sedibus per Romanos pulsis, ratione commutationis status, deferuescente: in Gentibus verò, ratione numerosissimæ Christianorum multitudinis, mitescente: tam hi, quàm illi cœperunt Christianorum bonis minus inhiare; ea, contenti Gentium Principes, (nam Iudæorum prorsùs corruit Imperium) cuiuscumq; essent conditionis, siue laicis, siue Ecclesiasticis vsibus inseruirent, grauissimis tributis, vectigalibus, & censibus onerare. Extat huius veritatis insigne testimonium apud Socratem Hist. Eccles. lib. 3. c. 3. de Iuliano Apostata Imperatore, qui exactione, & mulctis pecuniarijs persequutionem Christianorum grauissimè auxit: quam occasionem nacti Prouinciarum Præsides, ipsi etiam emolumenti proprij caussa, longè grauioribus exactionibus, Christianos exhauriebant. Quod si addamus ex Tertulliano in Apolog. c. 43. solitos fuisse Gentiles conqueri de Christianis, quòd à contributionibus, pro suorum templorum fabricis, se subtraxissent; facilè intelligemus, quibus oneribus ab ipsis Gentilibus super suis bonis premerentur. Quæ rerum Christianarum prioribus illis seculis facies, ne per Historiographos ampliùs relata, quæratur; præsenti statu bonorum, quæ Christiani sub tyrannide communis inimici Turcæ possident, sub tot, & tam importunis tributis, exactionibus, & rapinis, manifestè qualis fuerit conspicietur.

II. RESPONSIO AD ARGVMENTA.

QVIBVS adnotatis, iam est facilè ad Argumenta proposita respondere. Nam cùm antiquis illis persecutoribus cessantibus, Gentilium Imperatorum, & Principum, Christianarum Prouinciarum successores Imperatores, & Principes Christiani cum suis Ministris, cum suo regimine, cum suarum Rerumpublicarum institutione, in antiqua se conspi-

conspicerent exstare possessione, etiam attentata, etiam iniusta, de delictis etiam Clericorum, in suis tribunalibus cognoscendi; & exigendi tributa, & census à bonis, etiam Ecclesiarum vsibus applicatis: non fuisset facilè immunitatem Ecclesiasticam circa has res, per Ecclesiæ Patres sibi demonstratam, à Christo institutam, & traditam fuisse de Iure diuino, ad vsũ, & praxim reducere; immò fuisset impossibile, nisi firmissimis suis Sanctionibus pragmaticis id cauissent; vel forum Ecclesiasticum exteriùs stabilire: vel à tributis bona Ecclesiastica liberare. Vocentur ergo ab eis donationes, priuilegia, exemptiones, exceptiones, liberæ concessiones, vel huius integræ immunitatis relaxatio, alijs mille nominibus ad libitum ab eis, vel à quibuscumq; contrarium sentientibus Doctoribus, nuncupentur; nobis numquàm aliud certè erunt, quàm Leges, seu Constitutiones immunitatem firmantes, quã Dominus IESVS in Ecclesia tradidit, ac instituit; vel illius immunitatis declarationes: vel veriùs restitutiones; nam antiqui moris contrarij, & consuetudinis numquàm allegare potuissent præscriptionem: non solùm tamquàm malæ fidei possessores, verùm etiam, quia, cùm hæc immunitas esset de Iure diuino statuta, eam contrà Ecclesiam non potuerunt præscripsisse.

Quòd si ex Constitutionibus Imperatorum, vel Principum, immunitatem hanc, iuxtà veritatem, Ecclesiæ restituentibus, iuxtà aliquorum doctrinam, eam priuilegijs, vel donationibus, relaxantibus, licet arguere; illam, Ecclesiam de Iure diuino traditam non habere: licebit sic viris contra vxores arguere, vbi non fuerit specialis, & expressa lex prohibens concubinatum: videlicèt, Constantinus Imperator l. 1. de Connub. C. Theod. statuit, vt nemini licentia concederetur, matrimonio constante, concubinam apud se habere; Ergò hoc fuit priuilegium ad vxorum editum fauorem, ergo aliàs licet concubinam vxori adiungere. Mala consequentia. Concubinatus enim, de Iure diuino, vxoratis est prohibitus: Matth. c. 5. & 19. & 1. ad Corinth. c. 6. Sanciat igitur de hoc legem Imperator, ea enim opus est, non ad ius, quod iam præexstitit, statuendum; sed ad, Imperatoria Maiestate, Ius illud diuinum ad praxim, & vsum reuocandum.

Sancimus, dixit Imperator Iustinianus, vt Canones quattuor sanctorũ Conciliorũ seruentur.] An idcircò Canones hi auctoritatẽ, robur, & vim habẽt suã à Iustiniani Sãctione? Absit. Ergo dũ Imperatores, Reges, Principes, Populi, & Nationes de Deo, de fide, religione, statutis, præceptionibus, legibus, cõstitutionibusq; Diuinis aliquid statuũt, sciscunt, sanciunt, imperando, prohibendo, permittẽdo: haud earũ rerũ, quas ita iubent, vel vetant, Auctores sunt, neque ab eis dicendæ sunt institutæ. Hominũ enim sententiæ, scita, decreta, vel suffragia, vertere rerum essentiam, vim, & efficacitatem nequeunt: quã ex sua natura sortiuntur. Itaq. Imperatores, Reges, Principes, Constitutiones de ciuili Ecclesiastica potestate publi-

cantes,

cantes, quæ aliàs à Deo emanauit, non secùs fecerunt, aut faciunt, quàm Magistratus, cùm Principum statuta, & leges generales seruare iubent: quod rectè quidem faciunt, estque eorum munus: legum tamen vis haud ab eis proficiscitur, quarum condendarum non ipsi, sed Princeps habet potestatem; apud quem summum imperium ad id necessarium reperitur.

Sub hac agendi forma, multi Reges in suis dominijs, de Ecclesiasticis rebus leges tradiderunt: quas suis populis, vt Ecclesiæ tutores, ac defensores, seruandas commendarunt. Sic Catholici Hispaniæ Reges copiosissimè, qui eorum erat Catholicæ fidei zelus, de rebus Sacris, ac Ecclesiasticis personis, multa suis cauerunt legibus, ac ex veterum Patrum sanxere decretis: sicuti 1. Parte Constitutionum Regni, titulo 4. l. 72. & quinto, l. 66. vbi de Pontifice Maximo, quas ob caussas constitutus sit, explicant: item quæ sit eius auctoritas, ac potestas; quod fortasse nullo in loco alio clariùs, ac dilucidiùs pertractatur. Ibidem de toto ordine Sacro statuitur: Episcopos demonstrant hospitalitatis, docendiq. caussa institutos. Et quid mirum, si de hisce rebus, etiam à Regibus, tot leges ferantur? Omnium namque cùm intersit, illorum maximè interest, statum, ac ordinem Ecclesiasticum, quasi Reipublicæ dignissimam partem, sanam, ac incolumem conseruare.

Exstitere olim frequentes, apud Ethnicos Philosophos, disputationes, quis optimus esset Reipublicæ status? Et varijs inter eos, discrepantibusque sententijs, solus Christus Dominus silentium imposuit: cùm in optimis Antistitibus illum esse docuit collocatum. [Vos] inquit Matth. c. 5. [estis sal terræ;] quo sine, omnia putrefiunt. [Vos estis lux mundi:] qua sine, omnia tenebræ. [Vos estis ciuitas super montem posita:] idest, estis ceteris eminentiores: vt qui sitis Episcopi, & Pastores ab Spiritu sancto constituti: quibus sine, Ecclesia nihil aliud erit censenda, quàm grex huc, atque illuc dissipatus. Hinc non solum Pontificijs, Ecclesiasticis, & Comitialibus fuit opus legibus: sed iustissimorum etiam Regũ: vt consultissimè ista omnia suis in regnis anteuerterent: & status Ecclesiasticus, sub Regum protectione se esse considerans, suis munijs diligentiùs vacet obeundis: ac status, & ordo secularis, Regum, ac Principum curam, de Ecclesiasticis conseruandis functionibus, attendens, suis contentus spatijs, Ecclesiæ non inhiet immunitatibus auferendis, ac diuitijs deuorandis.

Huc igitur Regum leges, & illę maximè Hispaniarum collimant: vt nedum Pontificij libri, Concilia, & Patres Prouinciam omnem de statu edoceant Ecclesiastico, verumetiam Constitutiones, legesque Regiæ, quæ tantam apud Gentem habent auctoritatem. Hæ verò haud putandæ sunt vlla ex parte Pontificis Maximi debilitare Maiestatem; immo magis iuuare: cùm vtraque Potestas & sacra, & profana sibi mutuas impendunt operas: vt vtraque omni adhibita cura, solicitudine, ac dili

gentia inuicem se conseruare,& possit,& debeat: & Diuina,humanaque sint coniuncta, & deuincta; cùm vnus sit vtriusque Princeps æternus Deus, & Christus, à quo vtraque fluit, & qui vtramque continet in hac mortalium procuratione, vtramque ministram, vtramque habeat Reipublicæ Christianæ, ex vtroque constante statu, perennitati famulantem.

Sed pro maiori totius rei explicatione,& vt intelligatur,quid ad Imperatores,Reges,Principes Christianos spectet:pro Hierarchiæ, & Politiæ Ecclesiasticæ statu tuendo,defendendo, ac conseruando, placuit adscribere formaliter quattuor Capitula Canonica,ex 23.q.5. quæ sic habent.Primum est Isidori dicentis.

Principes seculi nonnumquam intra Ecclesiam,potestatis adeptæ culmina tenent;vt, per eamdem potestatem, disciplinam Ecclesiasticam muniant. Ceterum intra Ecclesiam Potestates necessariæ non essent:nisi,vt quod non præualent Sacerdotes efficere per doctrinæ sermonem, Potestas hoc impetret, per disciplinæ terrorem. Sæpè per regnum terrenum,cæleste regnum proficit: vt qui intra Ecclesiam positi, contra fidē, & disciplinam agunt,vigore Principum conterantur: ipsamque disciplinam,quam vtilitas Ecclesiæ exercere non præualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat; & vt venerationem mereatur,virtutem Potestatis impartiatur. Cognoscant Principes seculi,Deo se debere esse reddituros rationem, propter Ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt. Nam, siue augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes,siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit.]

Item Leo Papa c.[Res autem omnes aliter tutæ esse non possunt: nisi quæ ad Diuinā confessionem pertinent, & Regia,& Sacerdotalis defendat auctoritas.]Vbi Gloss.verb.Cōfessionem.explicat,idest,[ad Ecclesias Christum confitentes.]

Item ex Cōcilio Turonensi 3.c. [Incestuosi,parricidæ,homicidæ, multi apud nos reperiuntur;sed aliqui ex illis Sacerdotum,nolunt admonitionibus aurem accommodare; volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet,per secularis Potentiæ disciplinam, à tam praua consuetudine coērceri:qui, per salutifera Sacerdotum monita, noluerunt reuerti.]

Item Hieronymus super Ieremiam. c. [Regum officium est proprium, facere iudicium, atque iustitiam,& liberare de manu calumniantium vi oppressos: & peregrinis, pupillisque,& viduis, qui faciliùs opprimuntur à potentibus,præbere auxiliū:& vt curam eis præceptorum Dei maiorem iniiceret,intulit:Nolite contristari,vt non solùm eripiatis: sed ne patiamini quidē,vt vestra cōniuentia eueniat, eos ab alijs contristari; & sanguinē innocentē nō effundatis in loco isto. Homicidas enim,& sacrile-

gos,&c. Et post pauca: Si, inquit, hoc feceritis, ò reges Iuda, tenebitis pristinam potestatem.]

Huius Sanctorum doctrinæ limitibus, si se Imperatores, Reges, Principes Christiani contineant, pacatam habebunt matrem suam Ecclesiã: quod Augustinus ab illis postulat: vt vidimus supra, hoc argumentum etiam tractantes; 2. Parte. Arg. 1. contra 2. Concl. tit. Pro solutione horum argumentorum generali. fol. 142.

Idem dixerimus de omnibus alijs Constitutionibus Imperialibus, quæ in corpore Iuris habentur, non solùm dictam tribunalis Ecclesiastici immunitatem, in rebus ciuilibus, attingentibus, sed ipsa merè spiritualia, quæ in primo Principio retulimus, ordinantibus. Quo iure enim, (si sana mente, quod credimus, procedebant,) de spiritualibus Sanctiones ediderunt, eodem & de ciuilibus ordinarũt; quòd si malo animo processissent, qua necessitate fuere postea coacti, à sanciẽdo circa merè spiritualia, ibidẽ cõtenta, desistere: debuerunt etiã ab impedienda ciuili, & Politica administratione Ecclesiæ destitisse. Neque fuisset vmquàm possibile, omnes Christianarum Nationum Imperatores, Reges, Principes, & laicas Potestates vnanimi conspiratione, vt dictum est, in hac asserenda Ecclesiæ immunitate conuenisse; nisi Ius diuinum in eorum cordibus id scriberet, diceret, inspiraret.

TERTIVM ARGVMENTVM.

Contra totam Politiam Ecclesiasticam.

AD calcem probationis primæ Conclusionis 2. Partis Tractatus huius, & alibi remisimus argumentum difficile hoc loco dissolnendum; quod est generale ad omnia, quæ de Ecclesiastica, & Iurisdictione, & Immunitate, hucusque, quasi firmissima, diximus, consedere. Arguere igitur sic liceat, contra prædicta: Conclusionum præpositarum constante veritate, & statu, ac ordine Ecclesiastico de Iure diuino immuni passiuè à Laicorum Principum iurisdictione; eodemque statu, ac ordine actiuè superiore, ac iudice legitimo constituto, in omnibus Christianorum caussis: nihil omninò videtur ab Ecclesiastico exceptum foro: vnde consequens, seu necesse est, omnem secularium Principũ iurisdictionem penitùs absorberi. Quæ certè est grauissima difficultas: & à pijssimo, & doctissimo Nauarro, dicto c. Nouit. de Iudic. optimè ponderata.

Itaque internam iurisdictionem Ecclesiæ, eiusque Prælatis esse attributam, facilè, ac sine inuidia admittunt Principes: qua, communione, cõgressuque fidelium delinquentibus in materia congrua, interdicant: eos, videlicet, excommunicent: quod iurisdictionis est: vt latè de Sent. excom. & ex l. Vlpiani 8. de Pœnis, habetur. Admittunt etiam ea, sine quibus hæc

iurisdictio nequit explicari; quæque necessariò comprehendit: qualia sunt, rei vocatio, seu citatio; eiusdem defensio; & si oportuerit, & voluerit, inde ad aliud etiam Ecclesiasticum maius tribunal prouocatio: qui ordo iudicij, etiam in hac interna iurisdictione exercenda, necessarius est: ex Concilio Sardicensi, & Carthaginensi, & alijs apud Gratianum, 11. q. 3. Et tamdem caussa est docenda legitima: vt habetur 2.q.1.ex Iustiniano in Authentico, de Sanctissimis Episcopis: nisi interueniat contumacia: vt eodem loco ex Concilio Triburiensi demonstratur. Hanc iurisdictionẽ appellare etiam, externam, nihil vetat: nos eam, internam esse, dicimus: ea ratione, qua animos hominum, quasi vinculis, adstringit. [Omnis Christianus,] dicit Augustinus, 11.q.3. [qui à Sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ traditur. Quomodo? quia, scilicet, extra Ecclesiam diabolus est, sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui de Ecclesiastica communione remouetur.]

Nec difficiles se præbent Catholici Principes, plures casus Ecclesiasticæ ciuili iurisdictioni relinquendo: quos refert Nauarrus, ad c. Nouit. de Iudicijs. Notab. 3. num. 113. Attamen asserere, sicuti nos mordicus & asseruimus, & asserimus, ex Euangelij dispositione, Matth. c. 18. [Si peccauerit, &c.] omnes lites Christianorum ad Iudices Ecclesiasticos fuisse deferendas ita, vt peccatum, seu crimen, hanc iurisdictionẽ illis tribuere videatur: adeo est difficile intellectu Principibus laicis, vt statim colligant, hoc concesso, ad Ecclesiasticum exterius forum omnia esse delicta pertrahenda, suasque iurisdictiones funditùs interire.

Molinaeus vrget hoc argumẽto: & eius euasiones contra Politiã Ecclesiæ.

HOC argumentum fuit Molinæi, quasi Achilles: quo Ecclesiæ potestatem, ac iurisdictionem conuellere, sibi posse persuasit. Premebatur certè primùm, expresso Euangelij textu, quem negare non poterat: licèt illũ detortè nimis voluerit explicare: quasi non esset ibi sermo, nisi de peccatis publicis: quod nullo modo subsistere posse, iam 2. Parte circa 1. Concl. dictum est. Deinde Constituta illa Theodosij, & Caroli Magni, relata supra 2. Parte circa probationẽ 10. Concl. 2. fol. 125. quæ illa Epistola Innocentij III. ad Galliæ Episcopos, vnde c. Nouit. de Iudic. sumptum fuit, etiam notat: vt siue actor, siue reus, posset, etiam alio inuito, & lite contestata, Iudice relicto laico, Episcopum adire: vt suo iudicio litem dirimeret: hæc, inquã, Constituta hominem, aliàs ingenij acerrimi, valde conturbarunt: considerantem, illa veterem Episcoporum auctoritatem insigniter demonstrare: neque leuiter Imperatores tantos ad illud Episcoporum tribunal plurimùm ampliandum processuros fuisse; nisi Ecclesia, & illius Sacerdotium Euangelica, quoad suam iurisdictionem, maiestate fuissent originaliter ampliata. Quocirca gratum lectori faciemus, si ad quas angustias res tanta Molinæum adegerit, ex ipsius

hac

hac formali responsione cognoscamus.

Hoc factum esse, inquit, cùm Principes, etiam Franci, & Gallici nullũ faciebant quæstum de litibus subditorum: nec sacrosanctam Iurisdicundi administrationem quæstui habebant; sed debito oneri: nec aliud quærebatur, quàm vt lites, & earum occasiones minuerentur: & subditi quambreuissimè, & minori sumptu sincerum ius obtinerent: quo etiam tempore ambitiosi, & indocti non fiebant Episcopi: sed viri sanctitate, doctrina, & vita conspicui: quorum iudicio, (si eis vacabat) pacificari subditos, non solùm subditorum intererat, sed Principum: qui sic eatenùs commodè exonerabantur: nec periculum erat, quòd veteres illi Episcopi, hac occasione, iurisdictionem Principum sibi vendicarent. Et paulò post: Et sic cessante caussa legis, videlicet, Innocentia, Doctrina, & Fidelitate Episcoporum eius temporis, quibus tam Principes, quàm subditi tutò fidere possent, cessat lex.] hucusq; Molinæus.

Contra euasiones Molinæi.

HIC primò clarissimè conspicitur, quid sit ἄνω ποταμῶν, seu contra torrentem niti: ecce quanta in paucis verbis censura digna, in homine, qui nedùm Episcoporum, verùm & Principum se Censorem iactitauit. Sacram ergo iurisdictionem Episcoporum in laicos excidisse primò, ait, ex Principum quæstu: cùm olim haud fuerit quæstuosa, sed Principum munus, & officium. Et quidem primam huius assertionis partem difficilè probabit; cùm lucra ex iuris, & iusti administratione, circa lites, & iurgia, antiquissima apud Principum, & Rerumpublicarum ditiones sint: possentq; exempla, etiam inuidiosa, adduci contra litium antiquos comperendinatores, vipereumque sibilantes Aduocatos: quæ ostenderent, quæstus rationem numquam litibus, in foris secularibus, tractandis defuisse. Esto tamen, alicubi quæstuosa non fuerit: sed Principum munus, & officium haberetur: quid aliud secundò sacrorum Ministrorum iurisdictionem commendat magis, quàm eam à Principibus illis fuisse approbatam; qui eam, suum esse munus, reputantes, haud meliùs suo functuros se munere credebant, quàm si eam exercendam Episcopis, ac Ministris Ecclesiasticis reliquissent? Tertiò ingenuè, haud ab ingenuo teste, ingenuam tamen in se ipsa confessionem excipimus, & veneramur: quòd, scilicet, quotiescumque quærebatur, litibus, & earum fri obuiam occasionibus, & subditos breuiter, paruo sumptu, sinceroque iure iudicari, id in Ecclesiasticis Ministris fuisse omninò reperiendum. Hucusque Principum antiquorum sanam mentem fuisse narrat Molinæus, præsentium verò taxat auaritiam: qui, siue sint, siue non sint, Episcopi huius tempestatis tales, quales fuisse olim statim subiungit: quæstui tamen inhiantes, ab illis integram illam, quam habebant priùs, vel saltim, quam illis Theodosius, & Carolus reliquerant, iurisdictionem in

laicos abstulerunt. Quo casu, quid opus fuit ad inclinatam præsentium Episcoporum virtutem confugere? Quantumcumq; enim illa suis staret numeris absoluta, cupiditate intercedente Principum, exstingueretur: hæc enim si regnet, potentior est, & res maiores in orbe demolitur: quanto magis iure, si quod erat illis ea in re, Episcopos spoliaret?

Attamen quartò, an mitiùs cum Episcopis agat, perlustremus. Triplici eos inurit notâ: scilicet, Innocentia, Doctrina, & Fidelitate defecisse: quæ supponit, legis exstitisse caussam: ea que deficiente, vulgaribus id ostendentibus iuribus, legem omninò cessaturam. Currit hic Molinæus, plusquam discurrit: mouetur affectu, effectu non stat: rapitur oratione, ratione non fertur: quid enim opus est Innocentia Episcoporum? quid Doctrina? quid Fidelitate? Nihil enim eis suorum iurium tutum, nihil eis saluum foret, vbi quæstu, & lucro res à Principibus ageretur. Deinde, integerrimis Episcopis aliquot, ex tanto eorum numero, exsistentibus, doctrinaq; & innocentia conspicuis: cùm ratio in eis non cessaret legis, nec ipsa cessaret: nisi petulanter, ac procaciter tales esse hodie aliquos, inmò multos Ecclesiæ Præsules negaretur. Quintò, isthæc omnia insanam eorum hominum redolent hæresin, qui subiectionem, & obedientiam ijs Præfectis exhibendam asserunt tantùm, qui vitæ merito, sanctitateq; pollerent: hæc enim interna sunt, Deoq; soli cognita; neque parendi necessitas, efficiendiq; obligatio, quæ legitimi Præsides commendant, ab animorum puritate, sed à suorum munerum nascitur designatione: docente, & dicente Christo, etiam de Scribis, & Pharisæis Moysis doctrinam exponentibus, cùm ab eius longiùs abessent exercitio: Matth. c. 23. [Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, seruate, & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.] Nam de Infidelitate Episcoporum, quod dicit caussam fuisse, quare adempta fuerit eis illa grandis iurisdictio; periculo, scilicet, subeunte, ne reliquam etiam omnem sibi vendicarent: fidem non reperiet apud prudentes: inermes enim Sacerdotes armatorum Principum numquam ditiones vi oppugnassent: sicuti neque armati potentiaq; instructi eas hucusque alicubi terrarum oppugnarunt. Ecce quã terra opplere, quo puluere voluit Molinæus, sacram Ecclesiasticam iurisdictionem obscurare.

PRIMVM EX XVIII. NOTANDIS.

ERGO pro huius rei declaratione, primò notandum est: Totius huius controuersiæ caput esse, legem illam Christi, Matth. cap. 18. latam, & à nobis superiùs expositam: 2. Parte, Concl. 1. scilicet: [Si peccauerit in te frater tuus, &c.] Lex illa in hac potissimùm potestate spectanda est: quæ eum sensum facit, quem ibi diximus, quem que Innocentius III. dicto c. Nouit. de Iudiciis. constanter defendit; vt de peccato sit

omni-

omninò iudicium, ac Censorum Ecclesiæ iudicium; dicente Christo: [Si peccauerit,&c.] Diximus de peccato, vel certo, vel ab accusante per errorem, vel malitiam, peccato reputato. Nullus igitur negare potest, Christum Ecclesiæ de peccato decernere notionē, & iudicium: ait enim: [Si peccauerit,&c. dic Ecclesiæ.] Eò ecce res à nobis reducta, vt iam non cum personis, an ratio legis cessit in eis, sit agendum: sed ea ipsa sit in se ex circumspicienda; cui opponi, de dicta ratione cessante, non potest: vt cum Christi Legislatoris iustitiæ, & æquitati nitatur, ab hominibus haud valeat reprehendi.

SECVNDVM NOTANDVM.

EST secundò notandum; Facilè nos admittere, in publicis, seu peruulgatis peccatis, nihil impedire, quem moneri priuatim; & ita de ipsis posse eum argui, adhibitis etiā testibus, & formula Euangelij seruata; quod & Hostiensis, & Felinus docent. Verè tamen non est necessaria: cùm neque teste tunc, neque accusatore sit opus: vt iam ostendimus. Vnde Paulus negotium hoc decidisse videtur: dum 1. ad Timoth. c. 5. ait: [Peccātes coram omnibus argue:] idest, [conuictos,] vt explicat Glossa: [vt ceteri timorem habeant;] docens publica publicè esse reprehendenda. At priuata priuatim arguenda, docent Ambrosius ad Caput 17. Lucæ, & Hieronymus ex ipso Paulo 2. ad Thessalonicenses: sic eos instruente: [Quod si quis non obedit verbo nostro, per Epistolam hunc notate: & ne commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare: sed corripite, vt fratrem.] Ecce diuersæ reprehensionis diuersi fines: in priori, vt ceteri coerceantur, intendendum est; in posteriori, ne quis suo vulgato scelere fiat impudens, & præfractus. Intelligi autem præcipua ratione in illo Euangelico textu, non ea flagitia, quæ peruulgata, seu notoria dicuntur; sed quæ latent, explicuimus superiùs ex Augustino: quod & repetit ad Cap. Matth. 15. & apud Grat. 2. q. 1. sic illum locum explicans: [Si peccauerit in te, idest, in te solùm scientem:] quod & Hieronymum, & Chrysostomum ostendimus docuisse: neque hanc aliquis vnquam Doctor explicationem impugnauit.

Immò habemus eam ex Canone 79. Concilij Nicæni, sic dicente: [Et quicumque ex Ecclesia aliquid indignum faciat; adhibebitur ei remedium, per exhortationem, & diligentem admonitionem, dum non est manifestum, quod facit: vt non perseueret in eo, & discedat à via Sanctorū Dei, eorumq; conuersatione; imponendaq; ei pœnitentia, prout conueniet. Quòd si pœnitentia, & exhortatione non emendetur, separetur à communione fidelium, & abscindatur, tamquam membrum putridum, ne contagio eius in reliquum corpus peruadat. Et qui non paruerit, Synodus eum excommunicat.] Hic Canon nihil aliud est certè, quàm expositio quædam verborum Christi: [Si peccauerit, &c.]

TERTIVM NOTANDVM.

TERTIO est notandum, Maximam inter Doctores Catholicos quæstionem versari, de quibus delictis loquatur Christus Dominus: nam si de omnibus sit eius sermo, nihil erit, de quo non sit ad Ecclesiam referendum; siue in criminali, siue in ciuili controuersia sit negotium peragendum: cùm omni iudiciali, & negotiali quæstioni subsit iustum, vel iniustum; & peccatum verum, vel imaginatione comprehensum. Nam si quis, vt de actione loquamur personali, ex aliquo contractu, vel quasi contractu, maleficio, vel quasi maleficio, sit mihi obligatus, (qua ratione obligatio his contineri dicitur à Iurisprudentibus, l. 1. de Actionibus, & obligationibus, & in Instit. Iustin.) num peccare videbitur in me, si non soluat? Similiter ille in quē actione in rem, vel interdicto experiri possum; si rem quam vendico, vel possessionem non restituat, an non in me peccare dicam? Siue cùm etiam explicuerimus, illud peccatum genericè, ac in vniuersum fore de ijs etiam, quæ contra Deū, & proximum perpetrantur, intelligendum; si illa etiam Ecclesiæ sunt iudicio deferenda, quid ciuili iudicio relinquetur? Quòd si contra intelligamus, nihil horum Christum complecti; quid ergo erit Ecclesiæ? quorsùm dici, vel quid dici Ecclesiæ à Christo imperatum est?

QVARTVM NOTANDVM.

QVARTO est notandum, Doctores Canonistas huius legis Christi pondere hinc oppressos, & illinc Argumenti facti vi, absolutam delictorum notionem Ecclesiæ negare: vt, scilicet, per accusationem proceditur: illam tamen certis in casibus ei concedunt planè, & absque vlla controuersia. Sic Hostiensis, Ioannes Andreas, Barbatius, Panormitanus, & alij multi censent, verbum hoc: [Si peccauerit, &c.] ad hæc tantùm pertinere: ad crimē suapte natura Ecclesiasticum, vt Simoniam, Hæresin, vsuras, nuptiarum caussas, iusiurandum, pacem, publica delicta, & quibus præterea in rebus ciuile iudicium non datur; vt in obligatione naturali tantùm; ad caussas quoque calamitosorum, miserorum, & afflictæ fortunæ hominum, vt viduarum, pupillorum, inopumq́; : ex ijs, quæ traduntur à Gratiano, d. 87.

Sed hæc omnia copiosiùs, cum suis expressis textibus, refert Nauarr. ad c. Nouit. de iudicijs. Notab. 3. Argumēto posito. n. 2. & resoluit in eius solutione sic. nu. 123. [Fatendum est, potestatem Ecclesiasticam in casibus in eo relatis, & alijs, quos referunt in eo citati, cognoscere inter laicos; eo quòd ea, de quibus cognoscit, sunt supernaturaliter instituta, vel reuelata: quales sunt articuli fidei: & qualia sacramenta, aut eis annexa: & sacramentalia: & per legem Diuinam supernaturalem declarata, cùm essent obscura, sola lege naturali attenta; qualis est prohibitio vsurarū

aut

aut inest eis aliquid supernaturaliter institutum: quales sunt personæ,& res Ecclesiasticæ: aut cognitio illa est necessaria, vt aliqui consequantur vitam æternam: aut ad tollenda impedimenta, illa consequendi: qualis est gubernatio Imperij vacantis, & datio curatoris alicuius regis: & similia.] Quæ sequuntur apud Nauarrum, iam ad aliud genus rerum pertinent, ibi videantur.

A Doctoribus ergo ijs, qui ad hæc peccata, & ad res has circumscribi volunt illam legem Christi, cuius rationem non docent, rogamus. Quis amplissimæ, ac vniuersæ legis illius sententiam cancellis illis circumsepsit? Deinde illæ distinctiones, ac subdistinctiones, potiùs casuum confusionem, quàm claritatem, innuunt: vt difficillimè inter Ecclesiasticos, & laicos iudices, de illorum positiua, vel priuatiua cognitione, possit conuenire. Tertiò, hi casus quanam via Ecclesiæ tuti, ac salui erunt? An, quia ei Christus de iure Diuino, eos dicta lege concessit? an quia Principes sic illos admiserunt; vt potuissent etiam recusare? an augeri, vel minui ad suam, ac suorum Consiliariorum, & Ministrorum voluntatem possent? Nam si ex rerum, ac personarum ratione, ac circumstantijs, visum fuit semel, legis sententiam hisce vinculis adstringere; illis, quod facillimum est, mutatis, rursus oporteret, legem strictiùs coarctare. Ac tamdem, & à Principibus, & à Doctoribus inquirimus, cum Isai.c.40. [Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes,& colles in statera? Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo inijt consilium;& instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?] vt cùm illam sanxit legem, sic voluerit omninò, fuisse intelligendam, sicuti dicti Doctores autumant, ne alias à iuris eorum prudentia deuiaret?

QVINTVM NOTANDVM.

QVINTO est notandum: Quod cùm aliqui Doctores Theologi, & Iurisprudentes etiam teneant, hanc Ecclesiæ miram potestatem cœpisse à Christo passo, nempè à tempore, quo dixit Petro, Ioan. c.20. [Pasce oues meas:]& refertur c.Solitæ.de Maior.& obedientia, qui possent etiam adducere illud Matth.c.vlt.[Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo, &c.] alij dicant ortum habuisse à tempore, quo Christus dixit Petro, Matth.c.16.[Tibi dabo claues regni cælorum:] nos cùm hæc loca Euangelica partim iam supra tractauerimus; partim simus infra vberiùs tractaturi, 4.Parte: & sciamus, ijs optimè probari, Ecclesiæ, ac eius summi Pontificis potestatem; nihilominùs horum Auctorum sensui nihil repugnantes, etiam nostrum proponimus; cùm Doctoribus alijs, approbandum.

Is ergo est, illam Christi legem, Matth. c. 18. toties à nobis repetitam, iurisdictionis Ecclesiasticæ fortissimum, ac firmissimum iecisse fundamentum: vt qui eam impugnant, sicuti impius Molinæus, impugnans iniquè, ac traducens Innocentium III. qui dicto c. Nouit. de iudicijs. ei, inter alia, innitebatur: legē illam oppugnare videantur, ad quam tuendam adiunxit Christus Dominus, statim ab eius sanctione, admirabilem illam potestatem, quà nulla alia vnquam hominibus continget maior: firmissimūq; illud excommunicationis Ecclesiasticæ presidium, quod innititur ijs verbis, ex receptissima sanctorum Patrum, & Doctorum interpretatione; immò ab ipsis Hæreticis non negata: [Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos: vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis, quæcumq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.] Quæ lex, nisi de accusationibus super flagitijs, peccatis, delictisue quibuscumq; siue in nos, siue in proximum, siue, quod est maius, in Deum, loqueretur commissis, haud tam firmo fundamento sancti Patres, & vniuersa Ecclesia, eiusdem potestatem in excommunicandis rebellibus, & accusatis sontibus, collegissent.

SEXTVM NOTANDVM.

NOTANDVM est sextò: Philosophos antiquos multa de disserendi arte, multa de rebus naturalibus, earumq; caussis, de Diuinis etiam non pauca, & disputasse, & conscripsisse, tam ingeniosè, quàm eruditè: quin etiam de ea Philosophiæ parte, quæ ad mores pertinet, siue Ethicen, siue OEconomicen, siue Politicen spectemus, plurima litteris prodidisse. Legumlatores præterea priscos statutis, decretis, ac sanctionibus pluribus Respublicas ornasse, instituisse, ac gubernasse; sic verò hæc, vt tam Philosophi, quàm Legumlatores omnes virtutem nobis, tāquam egregium quoddam caput, oculis tamen orbum designarint. Cùm enim Charitas, & Humilitas virtutis veluti oculi sint: quibus sublatis, omnis eius splendor extinguitur; alteram illi, scilicet, Charitatem ne, per somnum quidem, quod dicitur, vnquam conspexerunt: hinc omninò caruerunt vinculo perfectionis: alteram, scilicet, Humilitatem è virtutum numero semper expungendam, atque inter vitia censuerunt collocandam: vnde totius studiosæ actionis absolutum ædificium, eius fundamento sublato, deturbarunt. Et hoc est, quod Augustinus in illis meritò desiderabat, lib. 7. Confess. c. 20. cùm se ex Platonicorum librorum lectione Charitatem, & Humilitatem discere, negaret, potuisse. Hoc & cap. sequenti latè prosequitur: & à nobis nunc inducitur, qui simus me-

mo-

mores; 3. Principij huius Tractatus, vbi differentiam inter leges Ciuiles, ac legem Christianam notabamus.

Ergo quid amplius hæc Christiana Respublica ceteris, seu antiquitus celebratis, seu in posterum celebrandis, habeat: qua parte earum, ac Regnorũ, Principatuum, Imperiorum emineat legibus, Iciis, decretis, statutis, sanctionibus, si consideremus, legis Christianæ Charitatem, ac Humilitatem statim inspiciemus: & hisce virtutibus suam Politiam omnem contineri videntes, oportet, illam quibuscumque alijs legibus præponamus. Charitas Verbum æternum fieri hominem in tempore fecit: dicente ipso, Ioan. c. 3. [Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum Vnigenitũ daret.] Quod & 1. Epist. c. 3. & 4. latiùs repetitur ab ipso Ioanne: accinente Apostolo, ad Rom. c. 5. & ad Ephes. c. 2. & alibi sæpè. Et qui Charitate sua sola motus, ad tantam se demisit Humilitatem, vt morte Crucis, humillimo patiendi genere, consummaretur: nihil aliud sæpiùs, nihil enixiùs, nihil diligentiùs hominibus, quàm Charitatem, per Euangelij latitudinem, commendauit. [Finis præcepti,] dixit Apostolus, 1. ad Tim. c. 1. [est Charitas:] τέλος, perfectio, etiã explicatur. Finis enim ac legis Christianę perfectio vnico Charitatis nexu, exercitio, & vinculo terminatur. Nouerat hoc optimè Ioãnes Euãgelista, suis discipulis Charitatem, vsque ad illorum etiã nauseam, prædicando: hoc adhibito pharmaco, vt, eam quasi repetitam Crambem, gustu exciperent placido, facilibusq; auribus eamdem iteratam sæpius doctrinam auscultarent: quòd præceptum Domini, Charitas in proximum, esset: quo adimpleto, subdidit Paulus, ad Rom. cap. 13. legem suis integrè partibus adimpletam.

Fuit igitur, quod optamus, maximè animaduerti ab Ecclesiasticis omnibus, ratio ea præfixa Christo Domino, eiusq; discipulis Petro, & Iudę, qui, sua Canonica, dominationem spernentes taxat, & Apostolo Paulo, qui doctrinam hanc in tertio hausit cælo: vt, videlicet, seculares secularium caussæ Christianorum, quatenùs sunt Christiani, in Ecclesia, per Ecclesiasticos Ministros, vel ab eis designatos iudices, decernerẽtur: vt Charitas inter eos vigeret, nutriretur amor, feruerei dilectio, conspiceretur Humilitas, flagitium tolleretur.

Charitatem Christus, & eius Apostoli Christianæ Politiæ institutores, in Christiano actore postulant: vt reum primò conueniat amicè, super delicto in se admisso, Christianam ab eo satisfactionem exspectando. Charitatem adhuc ab eo expetunt: dum vnum, vel duos adhiberi secum statuunt; quò testibus additis, à conuicto reo, Arbitris enim illis confundentibus, aliàs satisfactio negata possit obtineri. Charitatem & vlteriùs ab illo exigunt, dum ad Præfectum Ecclesiasticum rem totam iubent, ab eo deduci: vt non tantùm Ethnicis legibus, siue aliàs Ciuilibus, quãtùm ex legis Christianę æquo, & bono, ius & fas dicto actori tribuatur. Humilitatem commendant reo: dum, quia damnum intulit

vel iniuriam fecit, volunt, absque sua iniuria, à læsa parte secretò conueniri, corripi, & admoneri. Humilitatem docent illum: dum argui testibus deberi volunt, & vnius, vel duórum sui dedecus facinoris demonstrãtium stare verbo. Humilitatem illi exponunt vberiùs exercendam: dum Præfecti Ecclesiastici iudicio, vt obediat, præcipiunt: ni velit à communione fidelium extorris, ipsi Dæmoni præda factus, quasi alter Cain profugus peruagare. Humilitatem contra actori præ oculis ponunt: dum iniustum passum, cum iniustè agente, mitissimo se gerere modo constituunt, vt conditionis humanæ, miseræ, scilicet, ac talibus subiectæ accidentibus, memor, non tumore præsentis sui iuris, sed timore similis futuri casus, eamdem benignitatem impendat peccanti fratri, quam sibi peccanti ab eo optaret exhiberi. Charitatem simul obtendunt reo: dum quam ipse, iniquè agendo, discidit, cum fœnore reportat: quando siue actor, siue Pneumatici, vel spirituales, & sapientes ab eo Arbitri inducti, siue Ecclesiastici Præfecti, seu iudices, non malum pro malo illi, quod supra dicebamus ex Augustino, reddentes: sed iræ locum dantes, eum ad mutuam cum fratre charitatem, primò omnium procurant, conciliandam, reuocare.

SEPTIMVM NOTANDVM.

SEPTIMO notandum est: quo pacto hæc omnia, quæ theoricè dicta sunt, in praxi vera reperiantur: ex locis & superiùs adductis, & modo, quia id rei postulat ratio, repetendis. Clemens Epistola illa 1. sæpè citata, refert, sibi Petrum præcepisse: vt lites laicorum Diaconis, immò laicis ab eis instituendis, dirimendas committeret; propter necessitatem; ne laici apud infideles disceptarent; quod est in Christianam religionem contumeliosum; & ne Episcopus in ijs occuparetur, cuius cura, & solicitudo essent, Dei verbo prædicando, meliùs reseruanda. Non commisit etiam hoc Presbyteris, sed Diaconis, vt puderet laicos ire ad Ethnicos iudices; cùm scirent esse in Ecclesia infra Episcopos, immò infra Presbyteros, qui possent, & noscerent sapienter caussas de dissidijs, ac rebus secularibus iudicare. Sic docuit Paulus, 1. ad Corinth. cap. 6. vt πρὸς ἐντροπὴν, quo eius verbo vtamur, idest, vt [ad verecundiam,] illis dicens, eos, videlicet, rubore suffundens, à iudicijs Ethnicorum adeundis retraheret, dixit: [Secularia igitur negotia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles?]

Pertinent & huc, quæ superiùs retulimus, ex Clemente libr. 2. Constit. Apostolic. c. 45. & 46. de iudicandis caussis secularibus in Ecclesia; eadem sunt enim cum ijs, quæ Paulus illo loco docuit. Ex eiusdem ta-

men dicta Epistola 1. notanda sunt illa verba, scilicet: [Qui lites habent fratres, ne à Potestatibus mundi iudicentur: (has enim vocat ἐξουσίας) sed à Presbyteris Ecclesiæ ad concordiam adducantur: eisque omninò promptè pareāt.] Vbi Clemens prohibet fidelibus, contendere apud infideles iudices: ac, ne eorum iudicia, propter imperitiam legum secularium, adeant: iubet Presbyteris, non quidem, vt seculares caussas laicorum, tamquam ciuium forenses iudices cognoscant, & iudicent; sed potiùs tamquā ij, ad quos pertineat præire laicis Christianis, veluti Charitatis, & Humilitatis duces: vt hi illos sequantur, & ad Deū, ex illorū arbitrio, iudicio, æquo, & bono, prolato se cōuertāt, & à peccatis desistant, ac flagitijs, & sceleribus perpetrandis: quod est officij sacerdotalis propriū, vt ex Dionysio Areopagita lib. de Eccles. Hierarch. c. 9. potest intelligi, cùm de Melchisedec dicit, cur in Scriptura vocatus sit Sacerdos, idem Rex exsistens: vt qui vtroque, scilicet, munere, & Regis, quo ad populū, & Sacerdotis, quo ad Deum, insignis esset: vt regiminis Ciuilis negotia, quæ temporalium naturam rerum habent, ab æterno fine, cui adipiscendo inseruit Sacerdotium, sciamus, haud esse superanda.

Immo ipse Clemens c. eo citato ex 2. lib. Const. Apostol. clariùs se ipsum explicuit: cùm enim c. 46. dixisset: [Ne igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant:] sequenti deinceps c. 47. ait: [Fiant iudicia vestra secunda Feria: vt si fuerit discessum à sententia: (idest, si non paruerint promptè, vt in Epistola dixerat,) possitis liberè vsque ad sabbatum sedare controuersiam: & pacificare disceptantes in diem Dominicum.] Quod proximo superiori capite dixerat: συμβιβάζειν εἰς φιλίαν; quo verbo συμβιβάζειν vsus est idem Clemens in eo loco Epistolæ nunc recitato: quod non est eorum, qui propriè modo secularium iudicijs præsunt; vt reddant tantùm vnicuique ius suum, nihil præterea ad eos spectet, vt disceptantes à peccatis reuocent: sed magis eorum, qui ideo tamquam feciales quidem legati, Christi præsunt huiusmodi iudicio: vt omnem curam, ac diligentiam in primis adhibeant, quo ad concordiam, & pacem res omnis, ne peccent fratres, adducatur.

Verbum enim hoc συμβιβάζειν suum fecerunt tigniarij, siue fabrilignarij, qui duo ligna συμβιβάζουσι, cum illa inter se committendo, aptandoq. coire faciunt, Vulgo *incastrare*, Hispanè *encaxar*. Vnde sumitur pro cōpingere, & coagmentare, accōmodare, & ad cohærentiam adducere. Sic loquutus fuit Paulus de Christo Ecclesiæ capite, ad Colossen. cap. 2. [Ex quo totum corpus, per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei.] idest, per commissuras, & compages, suppeditatum: & συμβιβαζόμενον, coagmentatum, seu compactum, augescit augmento Dei. Et ad Ephes. c. 4. [Veritatem autem facientes in charitate crescamus in illo, per omnia, qui est caput Christus; ex quo totum corpus compactum, & connexum, per omnem iuncturā subministra-

tionis, secundùm operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui, in charitate.] idest, ex quo totum corpus, conuenienter, congruenterque συμβιβαζόμενον, coagmentatum, & compactum, siue commissum, &c. Inde translatè συμβιβάζειν, (vt coagmentari pacem dixit Cicero,) significat conciliare, & ad amicitiam, fœdusque adducere.

Hæc fuit mens Anacleti Papæ Epist. 1. item & Carthaginen. Concilij 3. c. 9. quæ supra Parte 2. citauimus: dū secularia negotia ab Ecclesiastico tribunali voluere, sacerdotali iudicio, terminari: Christi Domini primò, & Pauli doctrinæ insistentes; qui priuatorum caussas Ecclesijs deferri iussit. Quibus locis, tam Anacleti, quàm Concilij Carthaginensis, priuatorum caussas, idest laicorum, oportet, intelligamus: laici enim in genere sunt priuati homines respectu Clericorum: qui cum sint Ecclesiæ ministri, vel dignitates, vti communes, & publici homines reputantur. De quo videndā Gloss. dist. 4. c. Deniq;. verbo ipso.

Habemus ex ijs tandem Christi Domini, & Apostolorum eius finem, & intentum fuisse, ad Charitatem omnia inter Christianos reducere; Charitatis vnicam erigere Categoriam: vbi omnes eorum actiones locarentur; Charitati creandæ, fundandæ, radicandæ, augendæ, conseruandæque incumbere; vt corpus illud, quod mysticum repræsentauit Apostolus, ad Colossenses, & Ephesios, cuius caput est Christus, cor vnum, & vnam tantùm habens animam, ex innumeris Christianorum, & animabus, & corporibus resultaret. Neque rem impossibilem, dum hoc & desiderarūt, & iniunxerūt Reipublicæ Christianę, eius institutor Christus, & eius operis vicarij Apostoli animo conceperunt: cùm initio Ecclesiæ nascentis referat Lucas, Act. c. 4 multitudinis credentium, cor vnum, & vnam animam exstitisse. O mirum Christianæ Reipublicæ ædificium! Ecclesiasticis Præfectis tremendum, Principibus secularibus adorandum! Quis enim vnquam hoc genus iudicandi inter laicos Christianos, tamquam de vita æterna, vel morte, vt ait Clemens ibidē, (siquidem agitur de peccato ad mortē tollendo,) ad potestatem Gentium, siue ad quamcumque Ciuilē potestatem laicorum Principum, quā Ciuilis est, pertinere dixerit? Quis velle τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν: idest, conciliare, seu pacificare dissidentes, spectare vnquam putauit ad illud, quod de Gentibus dixit Christus Dominus in Euangelio, Matth. scilicet, c. 20. & Marc. c. 10. [Principes Gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos.] κατακυριεύειν enim, & κατεξουσιάζειν, exercere potestatem contra eos, siue in eos dominari significant: & hæc est vis illius præpositionis κατὰ, locis illis, vt supra etiam aduertebamus. Sed cùm hæc doctrina sit quasi communis & Euangelij, & illius narratorum conceptio, vidend. dist. 90. per totam, & maximè illud ex Concil. Carthaginen. 4. cap. [Studendum est Episcopis, vt dissidentes fratres, siue Cleri-

cos, siue laicos ad pacem magis, quàm ad iudicium coerceant.] & ibi Glossa omnino videnda.

Legantur igitur sacri Codices: Euangelia sancta relegantur: Apostolorum euoluantur scripta, & inspiciantur acta: suorum discipulorum primitiua illa millies repetantur Decreta: & Conciliorum, summorũque Pontificum Constituta ab Ecclesiæ exordio, ad nostra vsque tempora, inquirantur: plenæ reperientur paginæ, quibus Imperatoribus, Regibus, Principibus, iubentur Christiani, etiam Ethnicis, honorem, timorẽ, tributum, vectigal, & similia deferre: attamen vbi Ciuilis potestas in Christianos, qua Christiani sunt, illis immediatè attribuatur, inueniẽt nullibi: quia Ciuilis potestas, quatenùs Ciuilis, Charitatem illam neque habet, neque pro fundamento profitetur: quam voluit Christus in sua Republica, omnibus Christianis eiusdem incolis, in suorum operum actionibus, prælucere: & in suis quibuscumque discordijs, litibus, & quęstionibus, per Prælatos Ecclesiasticos, ministrari: cùm, ex rei natura, Christianus, qua Christianus est, supernaturaliter Ecclesiasticæ potestati subijciatur.

OCTAVVM NOTANDVM.

HINC est breuiter notandum octauò, quare Christus Dominus, cùm illam tulit legem, qua huius iurisdictionis iecit fundamentũ, dicens: [Si peccauerit in te, &c.] nõ dixit, [Si te audierit,] tibi de iniuria, vel læsione, seu quocumque errore in te admisso, fiet, per illum fratrem, satisfactio: sed dixit: [Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.] Erat scitum hoc, Christique Constitutum, Charitatis lex: de Charitate primò cogitauit: & qui iustitiæ potuisset, in illa gradatione, ac procedendi iuridica forma, primas deferre, detulit Charitati: quia voluit, vt præcipuè curaret frater de peccato, in fratre lædente, tollendo: & id maximè curarent Arbitri, vt à peccato, & errore, illũ ad Charitatis inducerent rectam viam: & eũ vltimò Iudices haberent principalem, & eximium scopum, vt pacem inter fratres discordantes conciliarent, ac coagmentarẽt. Nã in ceteris, quis vnquã negabit, illa via à Christo propalata, illa ab eo forma iudiciorũ præscripta, etiam iustitiæ, quò læsæ fieret satis parti, suas fuisse partes asseruatas? Optimè hic illud Pauli, 1. ad Timoth. c. 1. dici potest: [Finis præcepti est Charitas:] idest, præcipuus huius præcepti scopus, Charitatis fuit inter Christianos conseruatio.

Hinc notanda clausula suam Canonicam Epistolam conclusit Iacobus Apostolus, illustri Commentario hunc Euangelij locum explicans: (vnde in Biblijs Vulgatis ad marginẽ in eo loco, cũ hoc Matth. c. 18. concordantia citatur:) sic dicens, [Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum; scire debet, quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte: & operit mul-

titudinem peccatorum.] Ecce Iacobus, saluatorem animæ fratris appellat eum, qui iuxta Christi doctrinam, & dictum, fratrem suum lucratur: vt fratrem lucrari, & fratrem saluare, idem sint: neque mirum fiat, Apostolum, 1. ad Corinth. c. 3. Christianos, Dei adiutores nuncupasse: immo ad Coloss. c. 2. hoc respectu, & similibus, difficillimum illud aliàs Axioma [Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia:] protulisse.

Et hanc præfatam sanctionis Euangelicæ mentem fuisse, docuit clarè Photius Constantinopolitanus Patriarcha, in illius loci Scholio. Postquã enim Christus Dominus reos egit auctores scandalorum, quique in fratrem peccant: sermonem conuertit ad eos, qui se putant iniuria affectos ab illis: perindeque est, ait Photius, ac si diceret: [Ne concidas animo, neue peccatum proximi in te commissum, damnum putes: potes enim illud in magnum lucrum vertere: scilicet, si adieris eum, qui in te peccauit, ostenderisque ei peccatum, & reipsa coargueris: plerique enim, cùm peccant; excæcati, non vident turpitudinem facti: postea verò pulsa cæcitate, vident: qui exiguam occasionem nacti, omninò corrigunt, quod commiserunt. Tu verò, quamuis ille sit duriusculus, & ad emendationem difficilior, ne continuò negligas ire ad eum; immò semel, & iterùm, & tertiò adi; eumque ad emendationem prouoca: magnum enim lucrum feceris, si fratris tui liberator exstiteris.] hactenùs Photius.

Cuius in Scholio illa verba sunt maximè notanda, scilicet, [eum reipsa coargueris:] item, & illa: [corrigunt, quod commiserunt:] item illa: [ad emendationem difficilior:] tamdem illa: [ad emendationem prouoca. Nam esto, peccatum fratris fuerit furto pretiosam supellectilem à fratre surripuisse: supposita superiùs allata hac certissima Augustini regula: [Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum:] quomodo re ipsa frater coargueretur? quomodo corrigeret, quod commiserat? quomodo illum ad emendationem difficiliorem, ac contumacem, frater adhuc ad emendationem prouocaret: nisi in omnibus his actionibus, ea subesset charitas, quæ restitutionem ablatæ supellectilis necessariò includeret: vt iustitia etiam suum locum consequeretur? Sed quia finis legis Christianæ, eiusque præceptorum est charitas, vt habemus ex Apostolo, per charitatis terminos loquutus fuit Christus: iisdem vsi sunt Apostoli: iisdem & Patres, ac sanctorũ Codicum Enarratores. Christus dixit, [Lucratus eris fratrem tuum:] Iacobus scripsit: [Saluabit animam eius à morte.] Photius explicuit, [Lucrum feceris, si fratris tui liberator exstiteris.] Christus docuit Petrũ de numero remissionis culparum, ac peccatorum: [Nón dico tibi septies, sed vsque septuagies septies.] Iacobus dixit, [Operit multitudinem peccatorum:] Photius commentatur, [Quamuis ille sit difficilior ad emẽdationem, ne continuò negligas ire ad eum: immò semel, & iterùm, & tertiò adi: &c.] & de vno, eodemq;

deli-

delicto agebat, cùm si ageret de pluribus, haud finito numero necessitatem, fratrem adeundi, comprehendere voluisset. Quæ omnia charitatem spirant, charitatem loquuntur, charitatem clamāt: qua semel inter fratres constituta, iustitiæ, in satisfaciendo iniurijs, necessarij sunt dubio procul omnes actus successuri.

NONVM NOTANDVM.

NONO est notandum; Quòd cùm Christiani primò Ierosolymis, vt ex Apostolorum Actis cap. 4. & 9. constat, ad illorum pedes omnia conferrent: nec quicquam cuiusquam proprium esset, etiam litibus eos carere, necessum erat: neque iniuriæ, vel maleficij caussa, adeundus erat iudex: cùm bonorum communioni maior animorum accederet vnio: ingenti illo, ac numeroso Christianorum corpore, quasi esset corpus naturale vnum, vno corde, & anima vnica, sustentato. Et hæc quidem fuit huius nouæ Reipublicæ plantatio; quæ cùm latissimè deinceps diffunderetur, ac vbique terrarum propagaretur: solùm collegium Clericorum, vt infra vberiùs deducemus, communes fortunas habuit: ipsis enim & decimæ, & primitiæ, ipsis stipes, Christianorumque dabantur oblationes: ab ipsis, tamquàm Reipublicæ totius Christianæ Rectoribus, in eos vsus, quos infra referemus, insumendas.

Hinc inter Clericos, de rei vindicatione, nulla lis, scelera fortasse erant aliqua: inter laicos verò, ab vtroque capite, variæ accidebant disceptationes: quæ omnes illa ipsa Christi sanctione, [Si peccauerit, &c.] iudicio Ecclesiæ sedabantur. Ethnico verò tribunali vndique erat aditus interclusus: nisi Christiani in ius ab Ethnicis vocarentur: tunc enim necesse erat eis parere: vt Paulum quoque, & Petrum, & omnes viros sanctos vi magis, quàm vltrò legimus fecisse. Immo Paulo commodum, seu necessarium fuit visum, Cæsarem appellare, Act. c. 25. Nec Christus ipse ab Ethnicis improbis, ac impijs iudicibus, & ab eis decreto supplicio euasit: cùm tamen per se ipse iure liber exsisteret. Quæ omnia cùm originalibus illis Christianis essent notissima, & vsu, & praxi recepta, iustissimè Paulus Corinthios, vt sępius vidimus, increpabat, quòd iudicio inuicem coram infidis contenderent censoribus, & iudicibus: iubetque, pro suis negotijs Christianum iudicem constituere. Vnde restat clarum, omne iudicium Christianorum fuisse Ecclesiasticorum Præfectorum, vel iudicum, quos vel Ecclesia, eiusue Prælati nominassent.

DECIMVM NOTANDVM.

EST decimo notandum: In hoc Ecclesiastico iudicio cruentam non fuisse pœnam, nec sanguinis imperium; sed quasi relegatio, vel deportatio, & capitis diminutio, excommunicatio succedebat; per quam ciuitas Christiana amittebatur; & à societate, & fidelium communione,

rebellis, ac inobediens Christianus pellebatur. Hoc fuit Christi statutum dicentis: [Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.] Cui & alia annectebatur animi, ac corporis pœna; cùm Sathanæ tradebatur, visibiliter affligendus; quæ ex alijs ipsius legis verbis fuit sumpta: cùm dixit Christus: [Quicquid ligaueritis, &c.] Horũ omnium illustris, sicuti curiosus, ac verax testis est Tertullianus, qui, Hieronymo Auctore, floruit anno Christi ducentesimo decimo, & ante Imperatores Christianos annis centum. Hic ergo in Apologetico cap. 39. mores, & ritus Reipublicæ sic descripsit Christianæ: [Certè, inquit, fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominùs inculcationibus densamus; ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura Diuina. Nam & iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conspectu: summumque futuri iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti commercij relegetur.] Hucusque Tertullianus.

De qua re Constantinus cognomento Aposcholastichòn, ante hos mille annos, scripsit in proœmio Collectionis Canonum Apostolorum, & Synodorum, quos tempore Iustiniani in quinquaginta capita distribuit. [Discipuli, inquit, Christi, ijdemque Apostoli, quin etiam, qui ei successerunt, & Ecclesiæ sanctæ Episcopi, & Doctores fuerunt. quibus multitudinem Gentium, ac Iudæorum fallacia, & tyrannide Diaboli liberatam, & ad Regem, ac Dominum gloriæ recto animo, & fide conuersam, Spiritus sanctus, sanctè regendam, commisit; non sunt arbitrati decere; vt qui peccarent, verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt: hoc enim valde stultum esse videbatur, ac nimis indecorum. Immo potius studebant, vt quampromptissimè periculis se pro eis obijcerent; retrò regressos reuocarent; errantes adhuc, & à recta deflexos via, sine mora corrigerẽt; in profundum præcipitatos omnibus modis extrahere curarent. Qui verò iam putrescerent, ac valde ægrotarent, sapienter gladio spiritus abscinderent; confractos, & viribus defectos quibusdam blãdis pharmacis, & vinculis rationalibus alligarent, & eis pristinam valetudinem, Diuina gratia, & Spiritu sancto adiuuante, restituerent.

VNDECIMVM NOTANDVM.

VNDECIMO est notandum: Quòd ad Clericos, ac statum Ecclesiasticum spectat, illorum solùm Episcopum iudicem semper exstitisse; hoc testante Paulo ad Timoth. 1. c. 5. dum sic illum instruit: [Aduersùs Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.] Laicis ab Episcopo iudex assignabatur: vt ex Epistola eiusdem Pauli 1. ad Corinth. habemus, superius à Clemente, & Anacleto, in suis Epistolis, explicata. Ex quo constat, Episcopos huius Christia-

stia-

ſtianæ Reipublicæ Principes fuiſſe,& eius regendæ, dirigendæ,& conſeruandæ habenas tenuiſſe. At, quia res tanti ponderis Moyſis præiudicato exemplo, in plures erat humeros diſpertienda; habebat Epiſcopus felicioris gubernationis cauſſa, quaſi duo Magiſtratuum genera: vnum erat Presbyterorum, qui veluti illius conſiliarij,& aſſeſſores, Reipublicæque ſenatores, iuxta nomen ſuum, maximis, ac ſummis rebus operam dabat: [Qui benè præſunt Presbyteri,] dixit Paulus ad Timotheū, loco relato: [duplici digni honore habeātur;] ideſt, ex Eccleſiaſticis bonis dupla portione: [maximè qui laborant in verbo,& in doctrina.] Quibus duabus rebus, vt ipſi Philoſophi Gentiles adnotabant, nihil maius, nihil poterat præſtabilius reperiri. Alterum genus erat iudicum, apud quos Chriſtiani diſceptabant: qui & ab Epiſcopo creabantur, & illi parebant. Vndè clarè perſpicitur, quòd omnis hæc iuriſdictionis poteſtas Epiſcopi ſolius erat; ſiquidem ipſi ligandi, ipſi ſoluendi facultas erat contributa; nemo alius id efficere poterat, præter Epiſcopi voluntatem; cùm id à Chriſto omnibus, ſine diſcrimine, non fuerit conceſſum: ſed Apoſtolis, quorum in locum ſoli Epiſcopi ſucceſſerunt.

Erat ergo neceſſarium, vt iudicio horum ſecularium Magiſtratuum, in cauſſis ſecularibus, Epiſcopus præeſſet ſententiarum pronunciationibus; vt quicumque non pareret, gladio ignis, ſic enim Anathema Clemens vocauerat, feriretur. Nihil enim prodeſſet iudicare laicos ſecularia, ſi nō fuiſſet, qui cogere poſſet ad parendum: quod tunc fiebat, quādo Epiſcopus, durum,& contumacem Chriſtianum, ſententiæ non obſequentem, ab ſpirituali conſortio ceterorum ablegabat. Non poterat tū aliud Eccleſia, nec grauiori ſupplicio ſub Ethnicis Imperatoribus aliquem afficere: neque aut illi, aut ſui Magiſtratus id eſſent paſſi: immo in Chriſtianos iudices, quaſi in ſicarios animaduertiſſent; qui ſine imperio mero, vel mixto,& nulla publica auctoritate,& poteſtate, id ſibi arrogarent; ignorantes, hanc Rempublicam à maiore, æterno, videlicet, Principe conſtitutam. Prædicto igitur modo Epiſcopus cum ſecularibus Magiſtratibus, ſecularia negotia iudicabat: quia non poſſent aliter Cenſores illi in ſuo iudicio exhibere, vt nunc loquuntur iuſtitiæ complementum; neque actores, ſiue litigantes quicumque obtinere ius ſuum; ex quo fieret, vt facilè in peccato remanerent, qui parere nolentes iudicio, nulla pœna ad id compelleretur: quod à Canonum Doctoribus dici ſolet, propter defectum, vel impotentiam: cùm tamen eò maximè totius illius Politiæ finis collimaret, vt malum auferre poſſet, ac efficaci medio, ne quis in peccato vſque ad mortem perſiſteret, prouideret.

XII. NOTANDVM.

DVODECIMO eſt notandum; Non propter prædicta eſſe exiſtimandum, Eccleſiam non habuiſſe gladij poteſtatem; licet Impe-

ratorum illorum,ac Principum metu, ea non vteretur. Hæc enim poteſtas Ciuilis, ſeu Politica eſt;quod eſt dictu,omnes homines iure in vnum cœtum ſociatos, per ſeipſos illam habere: eſt enim naturalis,& neceſſaria;ſine qua nulla populorum congregatio,aut ſocietas eſſe poteſt: ſed cum illa,& ex illa,quaſi propria quędam affectio,& proprietas,ex eſſentia rei,quod dicunt Philoſophi,naſcitur,& emanat. Nam niſi ſint,qui improbos coërceant,flagitioſos cohibeant, refrenent inſolentes,quique defendant ab iniuria bonos,vbi ſocietas conſiſtet? Eſt autem gladij poteſtas,ex ſententia legis tertiæ Vlpiani,de Iuriſdictione omnium Iudicum, nihil aliud quàm, Præfectura gladium habens, ad animaduertendum in homines ſcelere contaminatos;ideſt,Præfecti ſunt ipſi,tuendis bonis, cōprimendiſque facinoroſis, deſignati.

Hoc idem ſcripſit Paulus ad Romanos.c.13. cùm Ethnicorum etiam patienter iniunxit Chriſtianis imperium ferre: dicens de Poteſtatibus; [Ideoque neceſſitate ſubditi eſtote,non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam:] ideſt,non ſolùm, quòd metuendi eſſent,qui conſtituti ſint à Deo miniſtri contra flagitioſos; ſed etiam ob conſcientiam, quòd malè agendum non ſit:id enim tum fuit conſcientia. Siue vt Chryſoſtomus ibi explicat,dicens:[Itaque etiamſi inobedientem nulla ira cōſequeretur; ſic quoque tamen te ſubijci oportebat, ne conſcientia carere videreris:atque erga beneficum ingratus.] Similiter Petrus 1. cap.2. docuit,Duces Regum miſſos[ad vindictam malefactorum,laudem verò bonorum.]Vnde hæc præfectura non poteſt non eſſe laudabilis, & commendatione digna in omni hominum congreſſu, etiam latronum, etiam pyratarum:ſi inter eos vlciſcendi ſcelera ratio aliqua haberetur. Præfecturam iſtam habent populi,& ciuitates,quæ defectione imperium legitimi Principis diſruperūt;eam habent tyranni, qui prouincias, ciuitates,ditiones propriorum Dominorum occuparunt; hanc habere putantur Principes,Turca,Sophus, Scytha, Tartarus, & Chriſtiani nominis perfidiores hoſtes;qua ſi carerent,in nullum hominem iuſtè animaduerterent, ſed iniuſtè, ſceleratiſſimi ab eis damnati, punirentur.

Poteſtatem verò hanc, & naturali lege conſtare, & Gentium Ciuiliq; iuri inniti,ea fortiſſima ratione probatur; ſcilicet, quòd præceptum de non occidendo homine,iuris naturalis Diuini ſit; ex cap.4.Geneſ.Exod. c.20.& Matth.c.26. at à lege Diuina nemo poteſt caſum aliquē excipere; niſi Deus ipſe legis Auctor;quia illud verè eſt diſpenſare in lege naturali,& Diuina; quod fieri nequit ab homine: vt habetur apud Theologos Doctores, ſuper 37.d.3.Sentent.& S.Thomam,1.2.q.100,ar.8,ad 3. Gloſſ.1.memorabilem in Summa diſtin.5.Innocentium,communiter receptum, c.Quæ in Eccleſiarum. de Conſtit. Ergo ſi quæ eſt lex, quæ in aliquo caſu permittat,vel iubeat,occidere hominem ſontem, oportet illam legem eſſe, ſiue Diuinam, ſiue naturalem, ſiue Ciuilem, ſeu Gentiū

legem

legem iustam: sed potestas ista, de qua loquimur, in præfatis,& similibus hominum Congregationibus, extendit se vsque ad hominis occisionem inclusiuè, etiam ab Apostolis Petro, & Paulo commendatam; qui laudant gladij potestatem, idest, præfecturam,& Præfectos gladio vtentes, [ad vindictam malefactorum.] Ergo à Deo, siue à legis naturalis emanat principio; quasi passio, affectio, seu proprietas ipsi hominum sociato congressui naturalis.

Cùm verò Christiana Respublica fuerit à Deo legitimè erecta, non caruit profectò hac Ciuili, simul atque instituta fuit, potestate: neque si coitiones hominum illę, quas retulimus, suam secum Politicã, attulerunt, & afferunt, quasi naturali ex consequio, potestatem, Christiana tot Gentium communio illius erit expers æstimanda. Quid expers? Propria est, germana, ac genuina hæc Ecclesiæ assignata Ciuilis facultas, ex eius essentia fluit; habent siquidem naturalia, habent moralia, habent & similiter supernaturalia suas affectiones, & proprietates, vt supra innuimus, quibus carere non possunt. Hac potestate vti valet Ecclesiastica Congregatio, quotiescumque res postulat; neque cùm ea vtitur, tunc talis potestas extrinsecùs accedit: sed accedit actus, siue vsus: vt cùm ridet, qui est rationis particeps,& simul ad ridendum aptus. Tantùm igitur abest, vt ab Imperatoribus, vel Principibus Christianis hæc fuerit potestas profecta, Ecclesiæq; communicata; vt ante Christianos quoscũque Principes illam habuerit; vti suæ coæuam natiuitati, ac erectioni: quare ab Imperatoribus, ac Principibus Christianis eripi postea non potuit; neque iure aliquo hac sponsali dote Ecclesiam potuerunt spoliare.

XIII. NOTANDVM.

TERTIODECIMO notandum est; Quòd neque inde colligimus, succedente Republica Christiana, cum sua hac legitima ciuili potestate, Ethnicorum fuisse ciuilem extinctam potestatem; aut certè Turcarum, & Barbarorum nulla nunc Politica potestas haberetur; immò Christiani in coercendis, ac castigandis Christianorum delictis, capitali, vel cruento supplicio, illa Ciuili Ethnicorum potestate vtebãtur; vel cùm Ciuili in caussa, obedientia iniurij deficiebat fratris, fratri læso licebat, illum fratrem ad vlteriorem, ex legum apicibus, Gentilium Ciuilem potestatem deferre iudicandum; quod Concilium Antiochenum cum Paulo Samosateno egisse, iam supra retulimus. Et fortasse nihil intererat, à quocumque flagitia punirentur; cùm Christiani, à suæ potestatis, etiam gladij exserendi, essent exercitijs impediti. Cui malo vt iretur obuiam, & ne intelligerent Christiani sontes, flagitiorum à se commissorum, liberè pœnas debitas euasuros, si monita, & supplicia, cũ quibus ab Ecclesia contra eos procedebatur, spiritualis suæ portionis obliti, minus obtemperarent; consultissimè ab Ecclesia prouisum fuit.

Et quidem Pius Pontifex, Epist. 2. Decretali. similes homines, cùm expressè de Clericis disposuit, Curiæ seculari tradi præcepit. Erat enim memor, Christum Dominum, Matth. c. 5. lege Euangelij, quæ spiritualis est, iussisse; [iustitiam nostram abundare, plusquam Scribarum, & Pharisæorum;] quod Paulus, 1. ad Timoth. c. 1. interpretatus est, [superabūdasse gratiam Domini nostri IESV Christi, cum fide & dilectione;] & item ad Hebræos, c. 10. [hanc legem non operari iam iram, vt illa vetus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione, duobus, vel tribus testibus moriebatur; [immò diuersa ratione in futurum seculum iudicium mortis reseruasse: nihil interim expressè in hoc sanciendo, metu capitalis pœnæ: cùm nihil nisi propter fidem, & dilectionē, iubeat, aut vetet. Vnde Apostolus Episcopo, seu Presbytero, non esse percussorem expressè præcepit. Meminerat tamen, ex eo, quòd Christus, vt habetur, lib. 6. de Constit. Apost. liberam reliquerat voluntatem Christianorum, non præsenti, eademque breui morte mulctans Euangelicæ legis transgressores: sed reijciens negotium in altero seculo iudicandum: non idcircò Potestates seculi frustra aduersùs, vel Clericos, vel in vniuersum Christianos omnes, gladium portare: quia vt docetur Constitut. Apostolica, libro earum 2. apud Clementem, c. 34. [Potestatis seculi est, præesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum pacem, ac bellum suscipere.] Hinc cùm Clericus reus mortis erat, Curię tradebatur; idest, Potestati seculari, vt pro Ecclesia cum eo bellum susciperet: quod fiebat, cùm ab eo, iuxta delicti mensuram, pœnas exigebat; quod hodie in praxi ab Ecclesia etiam obseruatur. Igitur & ex Euangelio, & ex Apostolorum traditione, quæ omnia honestè, & secundùm ordinem in Christiana Republica fieri præceperunt, habemus: eas caussas, quæ potestatem gladij requirebant, ne delicta Christianorum remanerent impunita, vnde ferociores indies fieri possent, Ecclesiæ gladio, cuius exserendi, quatenùs Respublica legitimè instituta erat, habebat potestatē, Principum Ethnicorum potentia, & legis Christianæ, qua laborabant, ignorantia, intercepto, per ipsos saltem Ethnicos Principes, voluisse castigari.

Pro qua doctrina legendus est omninò Canon Apostolorum. 27. prohibens, [ne Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus fideles, propter peccatum, aut infideles, propter iniuriam verberarent; alioqui gradu mouerentur; non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit, quin potius cùm percuteretur, non repercutiebat; cùm pateretur non comminabatur.] Quem Canonem sequuta fuit Antiochena Synodus annis quinque post Nicænam celebrata: innouans enim ferè eisdem verbis Canonis Apostolorum 32. sententiam, in eum Presbyterum, qui Episcopo pio, & fideli alioqui contempto, per ambitionem, & tyrannidem, aliud altarę, contra Episcopum erigeret; si vocatus ab Episcopo semel, iterùm, & tertiò pa-

rere

rere nollet, & gradu motus tumultus adhuc,& turbas in Ecclesia cieret; iubet Synodus Canone 5.vt, per ciuilem Potestatem , quam Pius Pontifex more, & vsu Romano, vocauit Curiam, corrigatur.

Citauit vtrumque Canonem, & Apostolorum, & Synodi Antiochenæ Synodus Constantinopolitana,quam retulimus 2.Parte,initio probationis 1.Concl.dum in extrema parte Canonis sui Noni, in eos,qui Canonem Apostolorum malè interpretabantur : quasi prohibuisset quidem Presbyteris, ne alios propter peccatum suis manibus verberarent; sed non, ne iuberent ab alio verberari : sic statuit: [Si qui verò fuerint, qui neque monitis, neque supplicijs Ecclesiasticis corrigi voluerint,nemo hos per Magistratus loci corrigi prohibuerit, siquidem Synodus Antiochena, Canone 5.sanxit vt qui seditiones in Ecclesia mouerent, manu externa, idest, per ciuilem Potestatem corrigerentur.] Non ignoramus hanc Constantinopolitanam Synodum,vtpote sub impio quodam Patriarcha Photio habitam illegitimam esse reputatam, quantumcũq; Theodorus Balsamon, citando ex eo quosdam Canones,sanctam,& OEcumenicam nominarit: immò Gratianus, 7.q.1. c.Temporis. & c.Hoc nequaquam. eamdem etiam Synodum formaliter disponentem, ibidem citauerit. Attamen hoc saltim certum est 383. Episcopos, in illa Synodo prædictæ sententiæ fuisse, asserendo,se eam ab antiquitate, & præcipuè ex Concilio illo Antiocheno desumpsisse. Iam verò certum est,Synodum Antiochenam legitimam, cuius Canoni dicti Episcopi inhærentes,illud decreuerunt, de incorrigibili Presbytero sanxisse, vt Potestati ciuili traderetur : quasi quòd ex traditione Canonica Apostolorum dimanaret, quæ Episcopis prohibet verberare. Ex quo consequens certissimum est, primitiuam Ecclesiam idem,in omnibus omnium Christianorum criminibus, quæ gladio, pœnaq; cruenta indigerent,obseruasse. De quo Part.2.supra actum est, loco modo citato.

Totius tamen huius Notandi confirmationem , nisi fallimur,Apostolus Paulus, 1.ad Corinth c.6. supra fusiùs explicato, manifestè præstat. Nam primò optabat , nulla iudicia inter Christianos exerceri : cùm dicit : [Iam quidem omninò delictum est in vobis , quòd iudicia habeatis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis,& fraudatis : & hoc fratribus?] Quo loco,sicuti quando scripsit ad Romanos,c.12. [Non vosmetipsos defendentes, Charissimi: sed date locum iræ : scriptum est enim : Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus :] enarrationem fecit Apostolus Euangelicæ illius doctrinæ, Matth.c.5.& Luc.c.6. [Audistis, quia dictum est, oculum pro oculo , & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo:sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuã, præbe ei alteram; & ei qui vult tecũ in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere,dimitte ei & pallium.]Hanc Christi, & Apesto-

li doctrinam replicauit Clemens supra ex Constitutionibus Apostolicis citatus: vt quæ primò omnium Christianis, pro Charitatis conseruatione sit replicanda.

Pergit tamen Apostolus, arguere Corinthios ex concessione; ac, quid illo Christi consilio non excepto, litibus, dissensionibus, iudicijs, &, eorũ occasione, alijs accidentibus, gerendum inter Christianos vniuersè sit, demonstrare. Hoc autem erat vt iudicia fratrum inter fratres tractarentur. Ergo ex suppositione, talis est Pauli Propositio: & Apostolica lex: [Secularia iudicia per Christianos administrantor.] Et quia excipere possent Corinthij: Quid si fratres iuris ignorent Ciuilis disciplinam? sequitur Paulus legis suæ Apostolicæ conditionem: seu nouam apponere legē, scilicet: [Contemptibiles Christiani,] idest, qui neque iuris scientia pollent, neque vlla in æstimatione habentur; Ethnicis quibuscũque prætermissis, fratribus Iuridicundo præficiuntor.] Hæc vltima legis pars, seu noua lex, est ab Apostolo inducta consultò Corinthiorum tacite obuiãs exceptioni: nam de priori ab illis neglecta, quasi iam ipsis edicta & nota conqueritur; eos audaciæ, ob eam rationem, incusando.

Sequitur quasi nouæ legis, seu eius partis apud Apostolum correctio: cùm dicit: [Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum?] Est sensus; si non suppeteret frater intelligens iudicij inter vos, pro vestris discordijs, seu negotijs administrator; cùm hucusq; non instituerim, aut expresserim, etiam inferiores, seu fratres viliores iudicijs edicendis, esse, præ Ethnicis, omninò sufficientes, admitto vos nihil egisse insolens; iustitiam apud Infideles iudices, de fratribus, vobis fieri postulantes. Ne enim delicta remaneant impunita, & vt suum ius vnicuiq; tribueretur: iudice competenti Christiano non habito, quin iudex infidelis adiretur, haud prohibuissem. Colligimus ex his, ad rem nostram: Deficiente iustitiæ administratione ex parte caussæ efficientis, iudice, scilicet, sapiente, apud Corinthios, & Christianos admitteret Paulus, iudicem adiri Ethnicum: Ergo deficiente iustitiæ exsequutione ex parte effectus, adire Ethnicum iudicem non vetaret: Ergo sua illa lege, qua Christianis forum seculare Gētilium adire prohibuit, haud iurisdictionem voluit Principum secularium tam necessariam in mundo violare. Immò consequenter ad ea, quæ dicta sunt habemus ex Apostolica doctrina, Euangelicæ illius sæpiùs citatæ: [Si peccauerit in te, &c.] confirmationem; fratres Christianos monitis, arbitrijs, præceptis, sententijs, ac tandem supplicijs spiritualibus Ecclesiæ non emendatos, quin à fratribus læsis, actione suæ restitutionis, seu iniuriæ apud competentes alios Magistratus accusarentur, prohibitum in Ecclesia nō fuisse. Ad hoc facit mirè doctrina illa S. Isidori supra adducta, ex Gratiano, 23. q. 5. Principes.

Voluisse autem Paulum Apostolum, Euangelio, quod à Christo de cæ-

illis acceperat, sibi præeunte, vt quamdiu à Christianis, neque innocentes defendi, neque nocentes poterant castigari; quòd ab ipsis iuris, & iusti præstari non poterat, per ciuiles, etiam Ethnicos, Magistratus præstaretur. Idem nos admonuit: cùm de eis, ad Romanos, c. 13. scripsit: [Nō sine caussa gladium portat. Dei enim minister est; vindex in iram ei, qui malè agit.] Hinc illis tributa pendere, & parere adeò solicitè Christianis omnibus commendauit. Hanc obedientiam, quæ non præstita à primæuis illis Christianis, ipsis adhuc Principibus Ethnicis, eos scandalizaret: vt, immorigeros, ex hominibus ciuilibus, immò sicarios, lege Euangelica, eos effectos esse, proclamarent; tum maximè elucebat; dum crimine à Christiano commisso, quod pœna capitis, aut alio quopiam graui supplicio esset plectendum; Ethnicorum Curiæ tradebatur. Qua enim ratione, lex Christiana, totius iustitiæ speculum, & exemplar, carere voluisset ea vtilitate, quæ ex correctione, per leges Ciuiles, ac Potestatem, etiam Ethnicorum, percipiebatur; vt sui professores, ad bene viuendum, & à delinquendo cessarent, incitarentur? Et hac ratione vsus fuit Cyrillus in Iulianum scribens Apostatam, Christianis, quòd Romanorum vterentur legibus, exprobranti. Quod priùs docuerat Calixtus I. Pontifex, Epistola 2. Decretali, hisce verbis: [Quis enim dubitat, leges humanas, rationi, & honestati non repugnantes, esse amplectendas: præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel Ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur?]

Hoc tamē vnū restat hic à nobis explicandū, quid esset factum: si, exēpli gratia, dū Petrus, & Paulus Apostoli Romæ sacrū Euangelium prædicarunt; à cuius fontibus hanc Ecclesiæ potestatem Ciuilem, diximus, emanare, illud protinùs Imperator Claudius, & vniuersus S. P. Q. R. suscepisset, illud Nero, cum Romano eodem populo, & sequentes Imperatores acceptassent? Cùm enim Christi IESV, eiusq; Euangelij sit quasi Gentilitium insigne: [Non eripit mortalia, Qui regna dat cælestia;] quid esset circa Politicæ huius administrationis rationem inter Apostolos, & Imperatores gestum? & qualiter hoc merum Ecclesiæ imperium explicarent? Neque aliud respondendum videtur: quàm quòd Apostoli Christi IESV Romanis Imperatoribus, ac eorum ministris, & Magistratibus exponerent: legem Euangelicam leges omnes Ciuiles perficere, earumq; fas & ius eatenùs æstimandum, quatenùs ab illius nō exorbitant iure: iuxta Conclusionem vnicam, 1. Parte à nobis assignatā. Adderent deinde: finem legis pręfatę eò excellentiorem fini legum Ciuilium, quò illa ad æternam, illthæc ad temporalem hominum tendant pacem fundandam, & confouendam: iuxta quod 3. Principio à nobis fuit inductum. Subiungerent præterea: legem Euangelicam docere suos professores, inter mundanas eorum dissensiones, vel per iniuriarum cōdonationem, vel per conuenientem seipsis actoribus, reis, arbitris, & iudi-

cibus satisfactionem, eas consopire: vel Arbitris quibusdam bonis viris cõsopiendas permittere; vel tãdẽm Episcopis, ac Prælatis Ecclesiasticis, ex iustitia, & charitate, absq; illo strepitu, & figura iudicij, cõmittere dirimẽdas: iuxta Christi præscriptũ illud: [Si peccauerit in te, &c.] Adiungerent vlteriùs, & similem agendi modum circa delicta in proximum, vel in Deum commissa: iuxta prædicta Parte 2. circa Concl. 1. explicationem: tamdem præscriberent hoc certum Principium: Ecclesiam, hanc habere internam à Christo potestatem, per suos exercendam Prælatos, vt de Christianorum omnium delictis, ac peccatis cognoscat, nè in illis ad mortem vsque perseuerent. Docerent etiam illos, Ecclesiam habere de iure Diuino, de caussis Ecclesiasticorũ iudicare, priuatiuè ad seculares Principes; explicantes illis luculẽtissimè seriem Euangelij, ac Christi eius Auctoris mentem, tam in terris, quàm in cælis à Petro, & Paulo haustam, & expressam. Hoc supposito, dicti Imperatores, eorumq; Magistratus absque dubio, & Ecclesiasticum tribunal, quò ad Ecclesiasticas personas, primò omnium venerarentur, protegerent, & conseruarent: deinde, eas leges, quas Constantinus, Arcadius, & Honorius, Theodosius, & Carolus Magnus ediderunt, quas supra retulimus, ipsi priores edidissent. Et tamdem Ecclesiasticum forum, exemplum facti totius mundi alijs Principibus, in ea, quam hodie habet in Hispanijs maiestate, sub Catholicorum Regum protectione, immò fortassè in maiori, ac grandiori auctoritate, conseruassent.

Ex his omnibus est satis exploratum, Ciuilem omnem iurisdictionem in Ecclesia fuisse, eoque iure vsos Christianos semper: præter eam, quam merum imperium Iureconsulti appellant: idest, gladij potestatem; quæ, accidente casu, erat præpedita. Quod imperium, si gerere potuissent, gessissent profectò, non minus, quàm illi Christiani nunc, qui sub Turcæ sunt ditionibus; si potentiores euasissent. Sed cùm æquum sit, flagitiorum esse pœnas, & iustos, ac bonos defendi; à quocumque id fieret, primitiui Christiani, quasi minus referret, non curabant: immo vt quietam, & tranquillam vitam degerent, tributa pendi, & vectigalia præstari, Principibus iubebat Paulus; & orationibus, obsecrationibus, postulationibus, & gratiarum actionibus, pro eorum salute fundendis, Christianos distineri. Quid tamen foret, si Paulus à vi, & gladio, meroque Ethnicorum imperio, omnique punitione cruenta, Christianos eximere potuisset? Exemisset certè: vt à ciuili alia iurisdictione, dum eorum foro fidelibus prohibuit; hoc namque poterat, illud minimè: vt enim ait illa priori ad Corinthios relata Epistola: indignum est, vt vos, qui Angelos iudicabitis, quibus omnia parebunt, ab impio, ab infido, quasi cane rabido, iudicemini. Oculis tamen lynceis Paulus inspiciebat, ne quid officeret Euangelij propagationi; cuius caussa, faciliores alias res, cùm tamen posset, vt ipse testatur alicubi, haud exsequutioni demandabat.

XIV. NOTANDVM.

QVARTODECIMO notandum est, Imperatoribus postea Christianismo imbutis, non simul & semel, Ecclesiasticam hanc Politicam, Ciuilemque potestatem, in nouam fuisse formam commutatam. Non fuit vnum genus Magistratuum continuò, ex Ethnicis, & Christianis iudicibus conflatum; immò annis octoginta post Magnum Constantinum, qui res Christianorum ipse Christianus miro studio auxit, Theodosio item Magno imperante, Symmachus Ethnicus fuit Præfectus Prætorio Vrbis Romæ; vt ex eius intelligitur Epistolis; qui ad Paganismum, qui iam ferè sepultus erat, suscitandum, curauit Valentinianum Imperatorem commouere. In quem Ambrosius, lib. 5. Epistolarum scripsit. Prohibuerant quidem edicto Constantinus primò, deinde eius filius Cōstantius, sacrificijs Ethnicis, Idolis, templis, ac omni Gentili ritu: vt docent lex 2. de Paganis in Codice Theodosiano, & lex 1. de Paganis in Cod. Iustiniani. & ibi habetur pluribus alijs legibus: id ipsum à Gratiano, Valentiniano, Theodosio, & tandem ab Arcadio, & Honorio factum esse cognoscitur: & Concilia Imperatores, vt ita constituerent, hortabantur: vt Carthaginense Concilium V. postremo Capite. Nondum tamen Paganismus conciderat, quod ex Concilio Africano, c. 27. intelligitur: sed Imperatores, sicuti Iudæos, sic & Paganos sinebant, & à Theodosio lege 6. in eo ipso Iustiniani Codice fuit sancitum, ne Pagani à Christianis læderentur.

Exstincto verò iam, sensimq; diffuso, consumptoq; Paganismo, (fuit enim postea crimen publicum, vt lege postrema ibidem Leone Imperatore, perspicitur:) vnus tum fuit omnium Magistratuum laicorum status; neque iam, si quis frater Christianus eorum sententiæ non obtemperaret, haud erat necessaria Episcopi auctoritas, ac censura Diuina; cùm esset Princeps, qui cogeret, vel apparitoris seueritate, vel supplicio, vel ijs modis, qui referuntur in iure Cæsareo, de Iurisdictionibus, de Re iudicata, & exsequutione. quiq; erant antea Paganismi: nam ius etiam Ciuile Digestorum, Paganorum fuit, & Codicis Iustiniani bona pars. Optimus enim Reipublicæ Romanæ status, sicuti consilio, prudentia, & æquitate, sic amplitudine, splendore, & gloria omnem Ethnicum regiminis modum, qui aliàs fuit vmquam, superauit. Id etiam factum fuisse, non sine Diuino consilio, adnotauit Cyrillus in Iulianum scribēs Apostatam: vt Respublica Christiana commodiùs dilataretur; quò, vt postea sumus dicturi, Principum plurium inter se dissidentium æmulatio, Euangelij non obstaret promulgationi: sed faciliùs ad Gentes, sub vnius Imperatoris Romani contentas Imperio, penetraret.

Effecit itaque prudentia Iuris Ethnica Romana, vt Christiani Imperatores, populi, prouinciæ, & nationes eam retinerent; illis demptis,

quæ Episcoporum disciplinæ, Christianæq; Reipublicæ moribus repugnarent: in reliquis, videtur in illis legibus, vt de Tutelis, de Contractibus, & alijs multis, ipsa Christiana pietas relucere. Atque vt Imperatoribus illis, potentissimis aliàs, principiò Paganismum ferre, fuit necessarium: sic & sanctissimis aliàs Episcopis nonnulla à lege deuiantia Euangelica: sicuti vsuras, Iustiniani etiam ætate; quæ omnia temporis processu, Christiana pietate, ac doctrina sese in Gentium cordibus insinuante, ac sidente, fuere in formam congruentem, ac debitam restituta.

Quando igitur non fuit iam opus adire Episcopos, contra illos laicos, qui Magistratuum Christianorum dicto non essent obedientes; Imperatorum, Regum, ac Principum ea fuit præcipua cura, vt non tantùm iurisdictionis huius negotia, sed grauiorum etiam casuum Reipublicæ momenta, & ad summa in eis ferenda Decreta, cum Episcopis, & Presbyteris, sicuti cum laicis primarijs Senatoribus consultarent: cùm antea in maximis etiam Reipub. Christianæ periculis, ac discriminibus, veluti tyrannorum Ethnicorum, vel ferenda, vel vitanda immanitate, rei totius clauum Episcopi tenerent. Immò in præsentem diem hinc Episcopi, vt apud Hispanos, Regum à consilio, & sunt, & nuncupantur. Quamobrem iam deinceps Episcopi ab illis antiquis curis vacui omnibus, & à grauissimo Iurisdicundi, quod eminenter gerebant, munere, ac à, reali præsentia in iudicijs assistendi, onere liberi, potuere diligentiùs, deuotiùs, & attentiùs Diuinis rebus, cum Presbyteris, ac Clericis dare operam, ac cælestia, duplicato cum fœnore temporis, meditari. Quo nouo, atq; insolito otio fruẽtes, sicuti olim Apostoli cùm effectu dixerunt: [Nõ est æquũ nos derelinquere verbũ Dei, & ministrare mẽsis:] Act. c. 6. sic & Episcopi sentiebant: Non esse bonũ, cælestibus, idest, potioribus occupationibus prætermissis, litium enodandis, vel calumnijs, vel anfractibus ministrare. Hinc Augustini, & aliorum, quæ supra retulimus sanctorum Episcoporum suspiria, ex rerum temporalium, ciuiliumq; negotiorum iudiciali inter laicos exercitio, quibus Deus nondum fecerat otia illa toties exoptata.

Indicarũt ergo iam postea Magistratus Imperatorum, Regum, & Principũ illos ipsos laicos, quos antea Episcoporum Magistratus, seu ab eis censores, ac iudices constituti iudicabant: nisi cùm de religionis præceptionibus, ac caussis controuersia nasceretur. [Quoties,] inquiunt Arcadius, & Honorius (l. priori de Religione in Codice Theodosiano:) [de religione agitur, Episcopos conuenit agitare: ceteras verò caussas, quæ ad ordinarios Cognitores, vel ad vsum publicum pertinẽt, legibus oportet audiri.] Quicquid igitur religioni Christianæ repugnabat, ad Episcopi iudicium deferebatur: & cùm multa repugnarent, multa quoque eius erant: caussæ quoque viduarum, pupillorum, & inopum: quod ex multis Concilijs, tum ex Carthaginensi V. c. 9. & refertur 23. q. 3. explo-

ratum est.[Ab vniuersis, inquit, Imperatoribus, visum est postulandum, propter afflictionem pauperum, (quorum molestijs sine intermissione fatigatur Ecclesia:) vt Defensores eis aduersus potentias diuitum, cum Episcoporum prouisione, deligantur.]

XV. NOTANDVM.

EST quintodecimo notandum; Ecclesiasticorum caussas omnes, Ecclesiastico semper foro iudicandas remansisse; quod aliter fieri nequiuit: cùm hæc iurisdictio de Iure diuino per ipsos administranda Clericos, fuerit à Christo instituta, erecta, & ordinata; neque potuisset Ecclesiasticus status, ea se, etiam si voluisset, abdicare. Vt enim Clericorum institutor, & probator est Episcopus, ita fuit semper, esseque debet iudex, & censor: neque hæc iurisdictio potuit esse Imperatorum, Regum, aut Principum, cùm Magistratuum Episcoporum, eam solùm in Christianos subditos iurisdictionem nacti fuerint; seu ad se transtulerint, seu conseruauerint, quæ solùm laicos, in negotijs laicorum, pertingebat. Huic veritati præstat primò irrefragabile argumentum, Imperatores, scilicet, ac Reges, cæterosque Principes, qui Euãgelicæ colla submiserunt disciplinæ, cùm ad iurisdictionis actum, & exercitium inter ipsos, & Episcopos deuentum fuit, Ecclesiasticum forum, Ecclesiasticis semper intactum, ac illibatum reseruasse. Est quidem iurisdicundi, hominesque, sub hac ratione, morigeros efficiendi, quo Respublica constet, Principibus innatus quidam zelus, vt numquam passi fuissent, tantam Clericorum multitudinem à suo seculari foro, iri subtractum: si ad se trahere, transferre, vel in se conseruare hanc eorum iurisdictionem, sicuti eam, quæ secularium erat, potuissent. Hoc argumentum, propter materiæ zelotypia plenæ grauitatem, cùm sit de iurisdictione, à priori, quod docent Logici, nostram assertionem videtur comprobare.

At secundo argumento illam etiam confirmamus: id autem est, quòd cùm nonnulli Clerici ius quæsituri, vel quæsiti, conferrent se ad Magistratus Imperatorum Christianorum, (hæc est enim audaciæ, contumaciæ, & petulantiæ vis, nisi efficaciter comprimatur:) à Concilio 3. Carthaginensi, citato 11.q.1.c.Placuit. fuit sancitum, Ecclesiasticos, forum proprium Ecclesiasticum, in temporalibus suis negotijs sequi debere; hac addita in contumaces nota: [Malè sentire de Ecclesia, qui de iudicio seculari auxilium postularent.] De quo supra 2. Parte, hoc loco etiã adducto, est fusiùs pertractatum. Huc pertinent leges illæ omnes Imperatorum, qui Magistratibus ciuilibus laicis hæc omnia interdixerunt; quæ à Gratiano 11.q.1.ex Concilijs sacris adnotantur.

Neque solùm apud ciuiles Magistratus conueniri nequeunt Ecclesiastici: sed, nec damnati à suis Episcopis, ab illis debent adiuuari, aut vterque arceatur à fidelium communione, ex Concilio Agathensi, c.13. & habetur 21.q.5.& ex Concilio Antiochensi, paulò post Nicænum celebrato.

Refer-

Refertur etiam ibidem: [Vt si Presbyter, vel Diaconus exauctoratus, ad Imperatorem confugerit, ob hanc ipsam temeritatem, numquam instituatur: neque veniæ spes vlla ei supersit: sed prouocet Metropolitanũ, vel legitimum alium superiorem.] Quorum omnium sacra Concilia, ac sanctorum Patrum scripta luculẽtum pluries testimonium subministrãt. videndus Gratianus citata 11. q. 1. multa his similia referens.

Episcoporum autem caussas Romanus cognoscebat, sicuti hodie cognoscit, Pőtifex; quod ex Gratiano, loco citato, notum est: & ex Gregorio, lib. 4. Epist. 34. ad Constantinam Augustam, sic scribente: [Si Episcoporum caussæ mihi commissorum apud pijssimos Dominos, aliorum patrocinio disponuntur: infelix ego in ista Ecclesia quid facio? Sed vt Episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares iudices habeant. Omnipotenti gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter suggero, quia aliquantulum exspecto: & si ad me venire distulerit, in eo exercere districtionem Canonicam nullo modo cessabo.]

Idem & tertio argumento breuissimo roboremus; quòd cùm illo tempore Episcoporum nulla esset potentia: neque diuitijs aucti, eo splendore externæ conuersationis fulgerent; vnde posset præsumi, iurisdictionẽ hanc Ecclesiasticam in Clericos vsurpasse: est consequens, illam tamquã inseparabilem proprietatem à sua Diuina, ac purè spirituali fluentem potestate: quasi Ecclesiastico ordini, ac statui naturalem, ac consequam, inter supremas Principum secularium Potestates, non ex pacto, conuentione, aut contractu, inter ipsos, & Episcopos: non exemptione, priuilegio, aut libera illorum laxatione, aut concessione, aut conniuentia: sed quale illud rei natura postulabat, integram constantissimè perseuerasse.

Et quartum etiam adiungemus, idem probans, argumentum: quia quoties Imperatores, vel Reges, seu Principes conati sunt iurisdictionem hanc sacram Ecclesiasticorum lædere, suam ipsi mutarunt, & imminuerunt: & quamdam malorum Iliadem suis & personis, & Principatibus inuexere. Exempla inter plurima alia sint clara, Henrici, & Friderici Imperatorum, qui Episcopos dare & pellere præsumentes, & Ecclesiastica iurisdictione, quasi rebus vt profanis; sicuti in suos spirituales patres insurrexerũt, sic in eos naturalibus eorũ liberis cõmotis, Hẽricus IV. à filio vexatus miserè perijt, Fridericus II. à Manfredo filio suffocatus; Henricus II. Anglorum rex, qui Thomam Archiepiscopum Cantuariens. sem indignis habuerat modis, ac, eius occasione, gladijs tandem impiorum Martyrẽ occũbentẽ vidit, à filio propemodum oppressus fuit. Fridericus verò Imperator, cognomento Aenobarbus calamitosior, cùm sacrũ alias gerens bellum, ob solum tamen contra Alexandrum III. tot annis Schisma, & Ecclesiasticam Politiam, ac immunitatem adeo vexatam,

Obrutus insanis disperijsset aquis.

Succedat & quintum firmissimum argumentum, quo clarissimè con-

spiciatur, hanc iurisdictionem Ecclesiasticam, Ecclesiæ Ministris, tamquã eorum propriam, ac de Iure traditam, & habitam diuino, fuisse semper conseruatam. Nam haud nuda, & formaliter in Ecclesiasticos, & de Ecclesiasticis caussis in Episcopis perstitit: immo pluribus alijs attribuenda, & applicanda casibus: quos supra ex Canonistis enumerauimus Doctoribus, & non omnes quidem; quod est illustre testimonium, non per attributionem iurisdictionis à Principibus laicis factam Ecclesię, illius potestatem Politicam, seu Ciuilem constare: immo non esse modo ampliorẽ, per decretionem, seu imminutionem suæ amplissimæ illius potestatis contigisse: quæ non fuit tanta, quin Ecclesiasticum forum suæ relictum primæuæ Christianæ, & Apostolicæ institutioni, ad lites multas laicorũ se extendat decidendas. Sic supra referebamus ex Concilio Carthaginẽsi 5. & ex alijs, quæ à Gratiano 23. q. 9. referuntur, caussæ viduarum, pupillorum, & inopum, ad Ecclesiasticum forum spectant; si quis similiter per potentiam alicuius non potest ius consequi à ciuili Magistratu, ad tribunal Ecclesiasticum, tam ex c. 11. & 15. de Foro competenti, quàm ex pluribus Concilijs venire permittitur. Quin etiam Episcopi id per se ipsi curabant: [Vt iudices, aut potentes,] inquit Concilium Turonense, c. 27. [qui paupere opprimunt, si commoniti à Pontifice suo, non se emendauerint: excommunicentur.] Leguntur multa etiam exempla, qualiter propter adulteria, vel diuortia, in viros potentissimos Episcopi, & summus Pontifex vsi sint hac sua Ciuili Ecclesiastica potestate. Et tamdem multarum aliarum caussarum notio, vt ex Concilijs sacris, ac Canonibus Ecclesiasticis colligitur, Episcoporum fuit, & est hodierna die; quæ hęc breuiter perstringi possunt; immo cùm superiùs relatæ ferè sint, & multum aliàs sermonem postulent, relinquũtur, loco proprio cognoscẽdæ. Quæ omnia demonstratiuè probant, iurisdictionem Ecclesiasticam, nõ vt riuulum à flumine laicæ iurisdictionis deductum, priuilegio currere: sed, tamquam flumen ipsum à fonte Diuini iuris, ex ipso Christi, & Apostolorum eius præscripto, deriuatum.

Argumentum hoc sextum rem omnem concludat: nam cùm illa demũ grandis caussa esset, cur Episcopus ex epistolis Pauli, Clementis, & Anacleti citatis, de secularibus caussis cognosceret, ac iudicaret; ne, videlicet, in peccato ad mortem perseueraret, qui eius decretis, vel sententijs parere nollet; (ad hoc enim denunciabatur Anathema, vt sicut Apostolus ait: [spiritus saluus fieret in die Domini:] & sic Christiani discerent non blasphemare: sicut dicit alibi; denique vt sic discerent, nõ fraudare, non furari, aut similia designare scelera, aut alia quacumque iniuria afficere:) immo quia, propter peccata impiorum, vt ait Salomon, Prouerb. c. 28. iudicia, siue lites excitantur, & Episcopi sunt medici spirituales peccatorum: quibus curatis, lites tolluntur, & iudicia vacant: idcirco integrum semper, & absolutum fuit, & est, de omnibus caussis secula-

tribus, Episcopis eatenus saltem cognoscere; vt in peccato ad mortem non remaneat frater; quod Canonistæ Doctores, cognoscere per viam denunciationis, appellarunt. Hoc tamen intelligendum docent, dummodo laicus actor, qui relicto suo foro iudicium petit Ecclesiasticum, non agat hoc, dolo, vel malitia: quod excipere potest reus, eamque exceptionem Ecclesiasticus iudex, si legitima sit, ex c. Nouit. de Foro competenti. omninò tenetur acceptare.

XVI. NOTANDVM.

SEXTODECIMO est notandum; Quibusdam adhuc scrupulum hinc circa prædicta ingenerari: quia si vera sunt ea tanta, tamque miranda, quæ hactenus de iurisdictione Ciuili Ecclesiasticæ potestatis explicauimus, cur, dicūt, lex illa Theodosij Magni, & Caroli Magni, relata 11. q. 1. c. Quicumq;. Volumus. cuius supra mentionem fecimus, abrogata est? qua sancitum erat, vt liceret cuique, siue is actor esset, siue reus, relicto foro seculari, etiam lite contestata, iudicium Ecclesiasticum adire. Quibus faciemus satis, ex pluribus capitibus propositæ difficultati respondentes: si ante omnia caussas dictę legis stabiliendæ proponamus.

Et primò ex parte laicorum considerandum est; longam, scilicet, & antiquam à suis maioribus acceptam consuetudinem, lites, quæstiones, dissidia, disceptationes, omnigenasque dissensiones, ac differentias, coram laicis Magistratibus, per Episcopos designatis agitandi, quarum exitus, ac termini faciles, præsentia accedente Episcopi, Anathematisque timore, quæ partibus, quin eximiè placerēt, erat impossibile: id in Christianorum animis effecisse: vt cùm iurisdictio laicorum, quos Imperatores Magistratus habebant, successisset, quæstuosa forsan, & saltem formula, sicuti longa, sic & odiosa vtens, negotia, & lites sine debito terminandi; suis honestis, ac frequentibus ab Imperatoribus querimonijs obtinerēt, vt legem illam ferrent, instantibus tot inconuenientibus obuiaturam.

Secundò respondemus, quia religiosissimi Imperatores intelligebant, verissimum esse illud, quod ex Salomone dudum referebamus, ex impiorum peccatis lites suboriri, quas sapientes exstinguerent: ad Episcopos autem, tamquam ad medicos quosdā spirituales, spectare, peccatis medicinam adhibere; optabant sanctè, & piè, vt sublata inter Christianos litium caussa, idest, peccatis, lites simul, eorum effectus, auferrentur.

Est tertia fortissima ratio, ex parte ipsius Christianæ legis. Omnis enim Christianus, quatenus est Christianus, supernaturaliter videtur subijci potestati Ecclesiasticæ, super quocumque actu, etiam profano: vnde nihil aliud illi effecere Imperatores, cum illis legibus, quàm vt flumina ad locum, vnde exierant, reuerterētur; iurisdictionem, scilicet, Ecclesiasticam suo antiquo cursui restituere.

Has rationes, & caussas legis dictæ, quisque de antiquorum Christia-

norum

norum sinceritate,de Imperatorumque pietate meritus,& sentiens bene, veriores,potioresque iudicabit,quàm illam Molinæi supra adductam: quòd ea tempestate tanta esset iudicum Ecclesiasticorum Innocentia, Doctrina,& Fidelitas,in iudicando: vt illi Imperatores legis huius latores è Republica esse existimauerint,vt omnes lites, alterutra ex partibus volente,Ecclesiasticorum iudicio cernerentur. Illæ namque integræ partes Sinceritatis,Sciẽtię,& Fidei,esto,illas concederemus beatis antiquioribus seculis, sequentibus in malum, ac peius in dies labentibus: (quæ est & rerum,& humanorum maximè morum,& vicissitudo,& incõstantia,)deficere poterant;at hoc mutari non poterat, quin ad Ecclesiasticos spectaret,tamquam ad spirituales medicos, peccatorum curatio; nec illud rursus mutari,quod ait Scriptura,[Ex peccatis nasci lites:] & idem Salomon Prouerb.c.17.[Qui amat delicta, gaudet pugnis:] idest, iurgijs,& contentionibus delectatur.

Caussa ergo stabilitæ legis declarata,cur & abrogata fuerit,oportet, declaremus. Est quidem verissimum, ac certissimum, à Christo fuisse Ecclesiæ concessam eam iurisdictionem Ciuilem,cum singulari potestate,quam Diuinam,ac spiritualem, non immeritò,nuncupare possumus: cùm ad cælestia homines legis Euangelicæ professores eleuaret, efficeretque,vt terrena subitò peritura æternis, duraturis perpetuò, deseruirẽt.Est perspectũ satis,ex dictis diffusè à nobis supra,legis Christi quasi Interpretem Paulum exstitisse:dum Corinthijs, & in eis Christianis omnibus Ethnico prohibuit foro,ac iudicio.Est etiam extra controuersiam, vsam fuisse Ecclesiam eo iure,vt ex Tertulliano, & ex Concilio Carthaginensi, Ciuilis illius potestatis auctoritatem, & exercitium, IVS APOSTOLICVM, vocante,cognouimus. Neque dubium iam est, Ecclesiæ gladij potestatem non defuisse;cùm societas,ciuitas,ac congregatio hominum legitima esset; neque eam clariùs dari, aut exprimi à Christo fuisse necesse:cùm instituendo ipsam Rempublicam,illam quoq; potestatem intelligatur,instituisse,sine qua esse iustè, & ordinatè minimè potuisset;docente etiam naturali Philosophia,eum,qui vult finem, & ea quæ ad finem necessaria sunt media, ex consequio, voliturum. Et vltimò certum est, hac gladij potestate non vsam Ecclesiam, nisi postquam Christiani Imperatores Euangelicam doctrinam, ac fidem susceperunt.

Et tametsi in Ecclesia iurisdictio instituta fuit à Christo, ab eo quoq; vsu distincta fuit: vt Petrus est interpretatus. Sic enim dixit Clementi, in epistola sæpiùs allegata,vt refertur, 11.q.1. [Te quidem oportet irreprehensibiliter viuere,& summo studio niti,vt omnes vitæ huius occupationes abijcias:ne fideiussor exsistas;ne Aduocatus litium fias: neue in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris,mundialis officij occasione, perplexus.Neque cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare

vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare. Hæc verò opera, quæ tibi congruere minus diximus, exhibeant sibi inuicem vacantes laici: & te nemo occupet ab ijs studijs, per quæ salus hominibus datur.] Relicta ergo fuit laicis exercitatio caussarum forensium inter ipsos laicos, iurisdictioque Ciuilis, seu merum, mixtumque imperium Ciuile: non illud quidem Diuinum ligandi, & soluendi, quod Episcoporum, tamquam qui Apostolis successere, quibus illud dedit Christus, proprium est, & quibus illo haud vmquam licuit abdicari.

Dum igitur lex illa Imperatorum optionem daret actoribus, & reis, caussas seculares ad Episcopum deferendi, doctrinam Petri, & Ecclesiasticam disciplinam, Christianorum nimis aucto numero, iam confundebat, & solicitudinem salutis animæ, in solicitudinem secularia iudicandi, conuertebat. Hinc meritò fuit abrogata: cùm illa solùm in Ecclesiastico foro expedierit postea iudicare, quæ pertinent vel ad tollendum peccatum iniustitiæ, ex defectu; vel ad tollendum peccatum fratris fratrem scandalizantis: vel denique illa, quæ maturo, grandi, & antiquo cōsilio sacra Concilia, & Pontifices supremi, (quæ recensere denuò, vel omnia, haud est necessarium,) Ecclesiastico iudicio reseruarunt.

Et hæc quidem præcedens ratio, tenet ex parte ministrorum Ecclesiasticorum: addamus aliam ex parte litigantium: nam sub Principibus Christianis, & qui iustitiam, quasi tales, volunt in suis Rebuspublicis administrari: si reus declinaret laicam iurisdictionem, optans apud Ecclesiasticam iudicari; quoties illi iuxta Imperatorum legem allatam, libuisset: facilè intelligeretur, malitiosè, dolo, ac fraude, id facere. Quòd si actor rursus, parato reo ad satisfaciendum coram laica Potestate, illū ad forum Ecclesiasticum pertrahere vellet, facilè etiam perspiceretur, malitiosè id, dolo, ac fraude machinari. Et hæc exceptio posset semper adhiberi, quam Ecclesiasticus iudex admittere deberet: cùm Ecclesia sancta fraudem, & dolum odio habeat: c. Sedes. c. Ex tenore. de Rescript. c. 2. de Operis noui nunciatione. nec vexare aliquem cupit, quæ omnes leuare desiderat: c. finali. de Dolo, & contum. c. Vt debitus. de Appellat. Hinc igitur prudenter actum est; vt qui potest conueniri coram laico Magistratu, neutiquam corā Ecclesiastico conueniatur: & qui ibi iudicio sisti non vult, nullibi velle facere satisfactionem præsumatur. Hinc legem prædictam fuisse iustè constat antiquatam.

XVII. NOTANDVM.

DECIMOSEPTIMO notandum est, facilè ex prædictis, argumento proposito fieri satis posse. Non solùm enim Principum secularium iurisdictio, & potestas, ex Ciuili Ecclesiastica potestate, damnum non recipit; non solùm ab ea non absorbetur, quin potius maximè stabi-

litur,

litur, ac roboratur. Nam primò Ecclesiasticum forum, olim amplissimum, seculares secularium caussas à se prorsus abiecit, easque laicis Magistratibus cognoscendas, ac decidendas reliquit, casibus exceptis excipiendis. Præterea sacra illa propria potestate ligandi, & soluendi, quoties opus est, seculare forum adiuuat; vt iustitia in Republica quacumq; Christiana floreat, ac ius suum vnicuique tribuatur. Quo loco videmur omninò nobis considerare sacros Antistites, qui olim totius erant areæ messores, vtpotè ad quos prædicta Ciuilis integra iurisdictio laica inter Christianos pertinebat; nunc spicas solùm colligere, quæ metentium fugiunt manus; de certis quibusdam cognoscendo casibus laicis; qui si rectè perspiciantur, negotij multum, laboris plus, fastidij plurimum secū afferunt: vtilitatis propriæ, excepto exercitio charitatis, nihil, aut parū: cùm ea, quæ honoris sunt, & quæstuosa, omnia ab ipsis Magistratibus secularibus agitentur. Quod tamen Ecclesia non solùm non fert molestè, verùmetiam gratissimè accipit: id tantùm à laicis postulans Potestatibus: vt suis contentæ limitibus, sacros Diuinæ, ac Politicæ iurisdictionis Ecclesiasticæ terminos non inuadant.

XVIII. NOTANDVM.

DVODEVIGESIMO tamdem notandum est, interim dum in 4. Parte teximus differentiam harum Potestatum, Ecclesiasticæ, & secularis: vtramque esse à Christianis maximè colendam, & obseruandam: vt quæ à Deo proficiscantur, qui hanc Christianam Rempublicam gemino hoc brachio, voluit, esse potentem: vt bene refertur 96. dist. Duo sunt. vt scelera in flagitiosis vindicarentur, & ad illorum, qui iusti sunt, quibus lex non est posita, ex Paulo 1. ad Timoth. c. 1. morum honestatem collaudandam. Oportet tamen, vt considerent laici Principes, Ecclesiasticam in sua latitudine, (quod ex antiquis Patribus, tota dist. citata docetur,) semper superare Potestatem: vt quæ à Christo Domino sit immediatè instituta, vt fusiùs 4. Parte videbimus; & quæ ab Ecclesiæ cœtu extrudere potest; quod omnibus mundi Principibus secularibus efficere numquam licuit, nec licebit. Talem enim, ac tantam, eam Christus Ecclesiasticis contribuit Præfectis, Apostolis, videlicet, eorumque successoribus sacris Antistitibus, & Prælatis, qui Christi eiusdem locum replicant: vt nullus ab ea eximi valeat, si Reipublicæ Christianæ incola velit recenseri.

Quò tamen est hęc Diuina Ecclesiasticorum potestas Præsulum maior, & excellentior, eò considerari magis oportet ab illis, vt ea, nisi grauissimis de caussis, vti prætermittant. Fuit quidem ea vtendum sæpius, antequam Principes laici militiæ Christianæ adscriberentur; propter publicam Ecclesiasticorum Magistratuum auctoritatem, ad scelerum coërcionem: cùm exercere aliam cruentam pœnam nequirent; neque com-

modiùs remedium vllum flagitijs suppeteret euitandis : gladij potestate,(quæ aliàs Ecclesiæ debebatur,)per Magistratus seculares interclusa. Vnde hoc erat tantum supplicium, hæc pœna, hic omnis metus, hoc vinculum, hic nexus totius Christianæ Reipublicæ, eiusque & spiritualis, & ciuilis disciplinę. Itaque, vel, quod est simile vero, Christi Iesu sanguinis adhuc feruentis sensu, ac consideratione intima, Christiani omnes attentiùs à perpetrandis sceleribus, à delictis abstinebant committendis : & à commissis maiori cura resurgebant ; vel tamdem, Præpositi eorum hac pœna aliquoties irrogata, & sæpiùs solùm significata, statum Christianismi charitatis funiculis alligantes, debito in officio continebant. Poterat igitur tunc aptissimè dici illud, quod de Iano Ouidius Fast. 1, loquente, sic scripsit.

Pròque metu populum, sine vi, pudor ipse regebat;
Nullus erat, iustis reddere iura, labor.
Nil mihi cum bello, pos es, pacemque tuebar;
Et clauem ostendens, hæc, ait, arma gero.

Attamen iam nunc in Principatu, Imperioque Christiano non tantopere Anathemate, summa illa, videlicet potestate, est opus : gladius est namque præstò, adsunt apparitores, qui exsequantur: pœnę ad manum sunt corporales: & agendum est cum hæreditate, & rebus, & corpore, non cum animo, vt confodiatur : neque est, pro libidine, hac sacra abutendum medicina: empti enim sunt Christiani pretio magno: neque sic sũt faciles, & gratis iterum pro calceamentis venundandi : [Ipse præterea, ligandi, atque soluendi potestate se priuat,] inquit Gregorius Magnus, & habetur 11.q.1. [qui hanc pro suis voluptatibus, & non subditorum moribus, exercet.] & deinde: [Iudicare dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum caussis, sua, vel odia, vel gratiam sequuntur. Non debet is pœnam sustinere Canonicam, in cuius damnatione, non est Canonica prolata sententia.]

De hoc Clemens, 2. lib. Const. Apostolicarum. c. 21. sic scribit : [Scitote enim, quòd qui eum, qui iniuriam non fecit, eijcit: aut, qui se conuertit nõ recipit, fratrem suum occidit: & sanguinem eius fundit. Sicut Cain sanguinem fratris sui fudit, cuius sanguis, qui ad Deum clamat, requiretur. Iustus enim à quopiam iniustè occisus, apud Deum erit in requie sempiterna; similiter eueniet ei, qui ab Episcopo, sine caussa, fuerit excommunicatus. Qui tamquam pestiferum eijcit eum, qui est extra culpam, is quidem sæuior est interfectore: quòd neque in Dei misericordiam intuetur, neque bonitatis Dei erga pœnitentes memor est; neque in eos aspicit, tamquam in scopum, qui multorum peccatorum veniam, pœnitendo, impetrarunt. Ideircò violentior est ipso homicida, qui corpus perimit, is, qui innocentem ex Ecclesia eijcit.] Et tamdem Leo Max. Epist. 89. in vlt.

edit.

edit. Concil. accedat, sic scribens Episcopis quibusdam: [Nulli Christianorum facile communio denegetur: nec ad indignantis fiat hoc arbitriũ Sacerdotis; quod in magni reatus vltionem, inuitus & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis. Cognouimus enim, pro commissis, & leuibus verbis, quosdam à gratia communionis exclusos, & animam, pro qua Christi sanguis effusus est, irrigatione tam saeui supplicij sauciatã, & inermem, quodammodo, exsutamq; omni munimine, Diabolicis incursibus, vt facilè caperetur, obiectam.]

Animaduersio pro his, quae de poena Anathematis, seu ignis gladio, tam hic, quàm 2. Parte dicta sunt.

CVM autem tam 2. Parte, circa 1. Conclusionem, quàm hic plura de hac vltima Christianorum poena, scilicet, Anathemate, seu gladio ignis, scilicet, excommunicatione, sceleribus non cognitis, per flagitiosos, neque salutari poenitentia purgatis, dixerimus: Aduertendum omninò est, haud nos sensisse, omnibus aequaliter delictis, quasi ipsa essent aequalia, vt sentiebant Stoici, illam Anathematis spiritualem fuisse poenam applicandam, aut applicatam. Vltimis ergo flagitijs, extremisq; contra Decalogi praecepta, seu legis Christianae claram disciplinã, commissis facinoribus, seu illis, quae, cunctis attentis circumstantijs, id exigebant, excommunicatio, & ab Ecclesiae congressu eiectio seruabatur. De ceteris sic docet Clemens, lib. 2. Constit. Apostolicarum. c. 48. [Ne de omni peccato idem iudicium pronuncietis: sed de vnoquoque suum; singulis delictis, tum paruis, tum magnis, multa prudentia iudicatis. Aliter, inquam, facto, sermone, item aliter proposito; alio modo conuitio, alio suspicione: atque etiam alios quidem solis minis, & terroribus subijcies: alios mulctatione largiendi pauperibus: rursùs alios ieiunijs comprimes: item alios ex Ecclesia eijcies, pro magnitudine, & grauitate criminis; siquidem lex non omne delictum eodem supplicio puniebat; quinimmo alio, atque alio, commissa in Deum, in Sacerdotem, in templum, in hostiam: aliter in Regem, in Ducem, in militem, in subditum, in aequalem, aut in famulum, aut in possessionem, aut iumentum, siue in pecus. Rursùs secùs peccata in parentes, & propinquos; aliter peccata ex consulto, aliter non voluntaria: atque alios quidem morte puniebat, vel cruci affigendo, vel lapidando, alios verò mulcta pecuniae, vel verberibus, vel talione. Ergo vos quoque diuersa delicta, diuersis poenis plectite: neque iniuria accidat, quae iram Dei prouocet. Cuius enim insti iudicij eritis intermedij, eius mercedem feretis: nam quo iudicio iudicabitis, Matth. c. 7. eo iudicabimini.]

Argumenti Conclusio.

QVAE quidem sufficiant, vt Principes seculares, nullam de Ecclesiastica iurisdictione in posterum laborent sinistra opinione:

cùm

cùm neque antiqui, neque præsentes Ecclesiæ Prælati, vmquam aliud præ oculis habuerint, quàm vt Euangelij lege seruata, omnia Christianorum acta in charitate fierent: & vtraque inconfusa iurisdictione, vni Deo Patri, & Christo IESV, in Spiritus sancti vnitate, ab omnibus seruiretur. Sed iam reliqua prosequamur.

SECVNDA CONCLVSIO.

DISPENSATIO, & administratio bonorum ad Ecclesiam, & Ecclesiasticos formaliter pertinentium, & similiter circà eadē Legislatio spectat, de iure Diuino, ad Ecclesiasticas personas, respectiuè; exclusa ab his omni laica Potestate: nisi ad horum aliquod, tamquàm ministra, ab Ecclesia conuocetur.

DIXERIMVS illud verbum in Conclusione, [formaliter;] vt intelligatur, hic non comprehendi bona, quæ etsi ab Ecclesiasticis possideantur, sunt tamen vel patrimonialia, vel aliàs ad ipsos pertinent; non verò qua ratione Ecclesiastici sunt: de quibus Concl. 1. loquebamur. Dixerimus aliud verbū, [respectiuè,] vt intelligatur à Capite Ecclesię, summo, videlicet, Pontifice Romano, vsque ad quemuis Prælatum, vel ministrum Ecclesiasticum, vnicuique, iuxta sanctiones Ecclesiasticas, dictas in Conclusione qualitates conuenire.

PRIMVM NOTANDVM.

PRO cuius Conclusionis explicatione, est hic notandum primò: Quòd cùm in superioris 1. Conclusionis probatione, bona Ecclesiæ in alimenta Ministrorum, & vsus pauperum diuiserimus tantùm; fecimus id, quia Christi Domini viuentis in carne passibili habuimus rationem, qui, ad duos dictos effectus, sua bona destinarat. Quo ad cælos assumpto, iam oportuit, hæc bona Ecclesiæ, & suorum Ministrorum in tertium etiam effectum concedere: qui non minus illorum assertam immunitatem, esse de iure Diuino confirmabit.

Igitur Ecclesiæ bona sunt adiudicata, atque distincta ad ministrorum alimoniam, primò: & ad pauperum secundò sustentationem: & tertiò ad cultum Diuinum exteriorem instituendum, & conseruandum, & si à tyrannis tollatur, restituendum: quod vnico verbo, pro fabrica, videlicet, declaratur: vt personis Ecclesiasticis, & pauperibus, & fabricæ, sint omninò dicta bona adiudicata. Hanc bonorum Ecclesiæ distinctionem, & partitionem, subdiuidendo portionem personarum, in partem Episcopis, partem ceteris Ecclesiasticis attribuendam, primus lege Ecclesiastica induxit S. Siluester: qui copiosissimis donatus fidelium oblationibus, co-

gi-

gitans, qualiter & eorum votis, & intentioni,& suo satisfaceret ministerio: congregata Romæ ducentorum septuagintaquinque Episcoporum Synodo, adhuc sub Constantino Magno imperatore, hanc Spiritu sancto ibi assistente, definitionem promulgauit: cap.4. [Commoneo autem vos omnes mihi consortes,monumentum hoc; vt de redditibus Ecclesię quattuor partes fiant:quarum vna cedat Pontifici,ad sui sustentationem;alia Presbyteris, & Diaconis,& omni Clero: tertia templorum, & Ecclesiarum reparationi: quarta pauperibus, & infirmis, & peregrinis.]

Hanc quadrifariam bonorum Ecclesiæ, seu simpliciter trifariam distributionem sequuti sunt omnes deinde Pontifices, Synodiq; omnes, vt S.Simplicius, S.Gelasius, S.Gregorius Magnus, & alij, vt 12.q.2. latissimè legitur. Quæ quidem partes horum bonorum, quatenùs alimentis Ecclesiasticarum personarum, & pauperum leuandis miserijs assignantur, iam superiùs probatum est, fuisse Christi Domini institutionē: quod & Sanctorū roborauimus doctrina,& præcipuè Augustini,lib.de Mendac. c.15.adducta.c.Habebat.12.q.1. Tertiam verò portionem pro fabrica, siue templorum ædificatione, reparatione, & cultus Diuini exterioris conseruatione, qualiter etiam de iure sit instituta Diuino,vt probemus, ad principia proxima Ecclesiæ, vt moris est, & iuxta 7. Principij assignationem,mentis oculos conuertamus.

Ergo Isaias cap.56. agens de statu pręsentis Ecclesiæ,& Diuinis ad eā factis promissionibus, sic Deum loquentem inducit: [Adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ. Holocausta eorum,& victimæ eorum placebūt mihi, super altari meo;quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.] Hoc est, Hieronymo,ibidem Auctore,[non vni Genti Iudææ,nec vni Ierosolymæ vrbis loco: sed in toto orbe terrarum.] Quem locum ipse Christus Dominus,Matth.c.21.Marc.c.7.& Luc.c.19.ad templorum,& sacrarum Ecclesiarum, quæ in Christianismo erant erigendæ, commendandam maximè venerationem, contra profanatores templi Ierosolymitani Sacerdotes, & laicos adduxit. Ecclesias autem has,& orationis domus cœptas fuisse ædificari,saltem in domibus particularibus,vt in eis ad adorandū, & Sacramenta celebranda à fidelibus conueniretur, statim à Christi in cælos ascensione, docet Paulus, 1.ad Corinth.c.11.eos reprehendens, quòd ab eis Agapæ, quas initio sanctè in Ecclesia coluerant, iam in conuiuia, diuitum dissolutione, fuissent commutatæ; sic dicens: [Numquid non habetis domos ad manducandum,& bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos,qui non habent?] Et deinceps:[Si quis esurit,domi manducet.]

In harum autem Ecclesiarum mole struenda, & sartatecta conseruanda partem esse bonorum Ecclesiasticorum insumendam,est expressa Christi institutio: cùm enim eo viuente in carne passibili,ipse solus esset Ec-

clesiæ,

clesiæ, templum, & summus Sacerdos, & sacrificium: non solùm de eo illud, quod Salomon, suo templo magnificentissimè ædificato, 3. Reg. c. 3. dixit, poterat enunciari, scilicet: [Ergo ne putandum est, quòd Deus habitet super terrã?] Verùm si Apostolo Paulo licuit, ad Corinth. 1, cap. 3. & in illis Christianis omnibus dicere: [Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim sanctum est, quod estis vos:] multò meliùs potuit, & debuit dici templum Christus, in quo, iuxtà eumdem Paulum, ad Coloss. c. 2. [inhabitabat plenitudo Diuinitatis corporaliter.] Igitur cùm hoc sanctissimum templum Maria Magdalena adiret venerabunda, cultum Diuinitatis plenitudini, & Christi humanitati latriæ exhibitura: Matth. c. 26. Marc. c. 14. & Ioan. c. 12. libra vnguenti pretiosi nardi pistici illius caput, & pedes vnxit, trecentis denarijs à Iuda æstimati proditore. Quo de tanti pretij perditione dolente, quasi illo in egenorum vsum conuerso, charitati fuisset meliùs consultum; pro templis Christus, & sacrorum eorumdem vasorum, vtensiliũ, & ornamentorum copia, & vsu, caussam suscipiens, docuit, non solùm de Ecclesiæ cunctis bonis, personarum Ecclesiasticarum alimonijs prouidendum, ex iustitia: non solùm pauperum necessitatibus succurrendũ, ex iustitia, & charitate; verùm, & Ecclesiarum, & templorum cum suis omnis generis sacris apparatibus, instandum erectioni, & conseruationi, & restitutioni, ex iustitia, & religione: neque partes pauperum, & templorum, rerumq; dictarum, maiori necessitate non vrgente, confundendas, quas testamentum vltimum, & nouum ipse iamiam condens, quasi distincta legata, haud confundi permisisset. Hæc cùm iam scripsissemus, legimus Theophylactum, super Marcum, hanc Christi Domini vnctionem, quasi forte argumentum, contra illos assumpsisse, qui, sub erogandæ eleemosynæ prætextu, Eucharistiæ Sacramentum Augustissimum in vili pyxide, seu turricula conseruabant.

Christo verò Domino postea de Cruce deposito, ecce Ioseph ab Arimathia, nobilis Decurio, ecce Nicodemus, vterq. Christi Discipulus, ecce deuotæ mulieres, Matth. c. 27. Marc. c. 15. Luc. c. 23. & Ioan. cap. 19. cùm varia dona Christo in viuis agenti, & eius Discipulis, & misissent, & præstitissent, tam pro sua, quàm pro egenorum inopia perferenda: iã adesse tempus intelligentes, quo bona Ecclesiæ, & Ecclesiasticis oblata in vsum Diuini cultus etiam essent conuertenda: quis mercatur sindonẽ nouam, Christi inuoluendo corpori; quis fert mixturæ, & aloës quasi libras centum, ipsum vngendo, cum aromatibus ingentis pretij: quis parat aromata, quasi integro triduo Christus in sepulchro fuisset vngi denuò exspectaturus; quis angustum templum ædificatum donat templo sanctissimi corporis, & plenitudini Diuinitatis ab eo numquàm discedẽtis: sepulchrum, videlicet, illud nouum in petra excisum: quo augustius aliud non fuit in mundo, templo præsepis excepto, quod Christo in car-

ne

ne apparente, non post illius illustrem, & longam prædicationem, & miraculorum, etiam moriendo, raram patrationem, rationales creaturæ, sed ipsarum deficiente charitate, in rupe etiam excisa, fortuiti ipsius casus, obuiæ naturæ ipsius manus parauerunt.

Neque mirum fiat, si sepulchrum Domini, quod ex Isaia, c.11. erat futurum gloriosum, templum etiam nuncupemus: nam in ipsis Ecclesiæ exordijs nedùm, verùm sequentibus aliquibus seculis, in Cœmeterijs Episcopi, & Synodos congregabant, & Psalmos canebant, & Sacramenta administrabant. Quòd si non oculis ipsis Romæ, in S.Pancratij Cœmeterio, seu Catacumbis, Conciliorum appellatam, sicuti erat, subterraneam Cameram perspexissemus, id habemus scriptum apud Clementem, lib.6.Constitut.Apostolic.c.29. & ab Athanasio in Apologia sua. Cùmque Cœmeteria, seu sepulchreta, quæ vocat Plutarchus, lib.de Homero, & Catullo, essent Christianis, quod nunc sunt templa, & Orationum loca: vt constat etiam, ex Cassiodoro, lib.5. Histor.Tripar.cap.3. quando profani Imperatores persequutionem in Christianos instaurabant, in primis eos, à Cœmeterijs arcere solebant, ne in vnum facultas conueniendi suppeteret; eos insuper sugillantes, quòd ad mortuorum sepulchra, tamquàm ad nouos Deos adorandos, concurrerent; vt legitur in vitis Sophistarum, ab impio Eunapio descriptis; dum verò persequutionem intermittebant, rursùs mandabant, vt Cœmeteria Christianis libera restituerentur. Vnde fit, ad nostrum intentum consequens, Cœmeteria cum templorum iuribus, de bonis Ecclesiæ participare.

Hinc iam ab antiquissimis Christianismi temporibus, post exstructam Basilicam, duo decreta sunt Ecclesiæ necessaria, ad rem Diuinam, in ea peragendam: vnum est dos, alterum consecratio. Dos opus est, vt Sacerdotum victui, & vestitui aptiùs consuleretur: eorumq; rationibus esset prouisum. Sic enim habet Concilium Bracharense 2. tit.5. [Hoc tantùm vnusquisque Episcopus meminerit: vt non priùs dedicet Ecclesiam, aut Basilicam, nisi antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius, per donationem chartulæ confirmatum accipiat: nam non leuis est ista temeritas, si sine luminarijs, vel sine sustentatione eorum, qui ibidem seruituri sunt, tamquam domus priuata, ita consecretur Ecclesia.] Et in Concil.Tolet.3.cap.19. Episcopis interdicitur, Ecclesiã consecrare: nisi priùs dotem chartula confirmatam habuerint. S. Chrysostomus verò Homil.18. in Acta: [Quasi, inquit, ducta vxore, vel sponsa, vel data virgine: sic erga Ecclesiam affectus sis; dotem inscribe illi: ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur.] De quo habetur, de Consecr. d. 1.c. Nemo. & c. Cùm sicut.

SECVNDVM NOTANDVM.

SED vt primi huius Notandi ratio ab ipsa nascentis Ecclesiæ origine deducatur; notandum est secundò: Quòd ea bona, quæ in superio-

ris Conclusionis probatione, Notando 1. retulimus, Christum Dominum habuisse: deinceps dicebamus, ea sic ab eo fuisse administrata, vt, familiæ propriæ, exceptis alimentis, & alijs, quæ parcissimè ad vitæ erant vsum necessaria, reliqua in egenorum manus peruenirent. Et cùm haberet Chistus plures Discipulos laicos viros pios, & mulieres religiosæ, & diuites, vt diximus, illum sequerentur: quorum omnium aliquibus posset munera, & dona sibi oblata dispensanda concredere: eis prætermissis; immò Septuaginta duobus alijs Discipulis præteritis, ex suo Collegio duodenario Iudam dictorum bonorum dispensatorem elegit: qui etsi postea scelestus fuerit, & immanis proditor, dignitate tamen, immò secundùm præsentem iustitiam, alijs vniuersis discipulis, præter vndecim, illustrior, & sanctior habebatur. Huic Christus OEconomiam familiæ, huic pauperum curam commisit, ipsi loculos tradidit; vt ea quæ mittebantur, non suo arbitratu, sed Magistri ex præscripto dispensaret.

TERTIVM NOTANDVM.

TERTIO est notandum: Quòd quantum ex Christi facto, & institutione elicere possumus: hanc primam legem tulit de bonis Ecclesiasticis dispensandis, Matth. cap. 14. & Marc. c. 6. vbi cùm referatur, Apostolos voluisse dimittere turbam hominum copiosam, post Christi concionem; vt per villas, & castella euntes corpora curarent, Christus id illi prohibuit, dicens: [Vos date illis manducare.] Quod nihil fuit aliud, nisi, ex suppositione, quòd Apostoli viri Ecclesiastici, habebant tunc pecunias, vt habetur in textu, ex responsione illorum hac: [Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare:] hoc, inquam, casu, Christi dictum fuit lex præceptiua talis: ECCLESIASTICI, DE BONIS SVIS, EGENOS ALVNTO. Quòd si responsio Apostolorum fuit repræsentatio suæ indigentiæ, & imperatæ subuentionis impossibilitas, referente Ioanne c. 6. Philippum fuisse, qui dixit: [Ducentorum denariorum panes non sufficiunt: vt vnusquisque modicum quid accipiat:] hoc casu lex vrgentior est, videlicet, cum stricta clausula, HABITA, VEL NON HABITA FACVLTATE, ECCLESIASTICI PRÆLATI EGENOS ALVNTO. Id est, quacumque curent industria, per alios pios, & locupletes Christianos, pauperibus prouidere; vel, vt legis vim adhuc vrgeamus, (quæ explicatio effectibus mille quadrat subsequutis:) sic lex concipiatur: ECCLESIASTICI PRÆLATI, AD PAVPERVM SVBVENTIONEM, SI ALIVNDE NON SVPPETAT, MIRACVLA EDVNTO. Ad cuius iussionis, seu legis sonitum, fide plenus, orationi instans, S. Benedictus Pater noster ducentis farinæ modijs, auctore benignitatis, præter Deum, ignorato, ad portam Monasterij Cassinensis repertis, fuit famelicos suos fratres consolatus: ex Gregorio Magno Papa, & suo olim Monacho, lib. 2. Dial. c. 21.

Immò

Immò cùm Christus, Luc.c.12.sic Christianos fuisset exhortatus: [Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori, quid induamini;] & infra: [Pater autem vester scit, quoniam his omnibus indigetis;] decuit omninò dicta lege prouidere, quo solicitudinem, quam ab his remouere curabat, aliorum solicitudine, qui de illis, & pro illis essent soliciti, compensaret. Vnde quando paupertas, neque esset effectus primæ hominum inobedientiæ: quando non pateret fructus, qui ab Augustino, serm.2.de Serm.Domini in monte, à D.Bernardo, Sermon.in Festo omnium Sanctorum, à Cassiano, Coll.3.& à S.Thoma, 3. Part.q.40.art.3.referuntur; Diuinam certè maximè declarat prouidentiam, potentiam, & sapientiam, quæ de hac pauperum OEconomia inducitur, Prouerb.c.8.sic loquens: [Cum eo eram cuncta componens, ludens in orbe terrarum;]quod dixit quidam:

Ludit in humanis Diuina potentia rebus.

Est enim hic Diuinus lusus, vt pascens, scilicet, Christus sępiùs hominũ millia, ex paucis panibus, & piscibus: velit se, & suam Apostolicam familiam à Martha solicitè hospitari, & pasci: Lucæ c.10. Est Diuinus lusus potentis Dei, impotentes velle hic inter versari homines, & egenos: & nomen illorum, olim probrosum, coram se honorabile reddere: ex Psalm.71.vt diuitibus mundi eos esse ditiores ostenderet; cùm diuitiarum abiecta solicitudine, diuites ipsos, vel alios pauperes, sed cælesti, virtute locupletes, suæ inopiæ curatores, & prouisores fuissent consequuti.

Vnde in hac lege condenda, ex consequio, miris modis Christi effulget prouidentia: qui, ne materia deesset vnquam Ecclesiasticis Prælatis, eam obseruandi, vniuersam Ecclesiam hac prærogatiua decorauit; vt in ea pauperes semper conuersarentur, quibus contratres Christiani benefacerent, & quorum curam Ecclesiastici gererent. Quod priuilegium ipse Legifer, & summus Pontifex suo diplomate muniuit, quo tempore, vltimò fuit ad Patrem discessurus. Accedente etenim, vt referebamus, ex Matth.c.26. Marc.c.14. & Ioan.c.12. Maria Magdalena ad Christum recumbentem, & illius capite, & pedibus vnguento pretioso delibutis, Christus excepit Iudæ murmurationem, quasi in fraudem esset pauperũ factus ille tantus sumptus, hisce verbis: [Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis.] Idest, cura pauperum te minus tangit, qui diuitis, & pauperis simul in vnum sanguinem vendidisti. Sciant tamen Ecclesiæ meæ Prælati, eò ab eis maiori studio illorum curã retinendam, quò eos certiores reddo, cùm præsentia mea corporali passibili caruerint, in mei locum, & vicem, pauperum copiosam turbam numquam in Ecclesia defuturam.

QVARTVM NOTANDVM.

VBI libet maximè quartò aduertere; Christum Dominum impensè desiderasse: vt apud nos multis, miris, & ineffabilibus modis illius memoria conseruaretur: immò vt apud nos seipsum passim, volentibus, nolentibus præsentaret. Hinc voluit remanere apud nos primò, per præsentiam realem corporalem, sub figura visibili: secundò per præsentiam realem spiritualem, inuisibilem: tertiò per præsentiam figuralem, visibilem. Sic primò habemus Christum præsentem in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento: secundò habemus Christum spiritualiter Ecclesiæ regimini, immò Christianorum quorumcumque in vnum, in illius nomine, coeuntium directioni assistentem: tertiò habemus Christi Vicariam pauperum multitudinem. De primo ipse dixit, Matth. c. 26. & 1. ad Corinth. c. 11. [Accipite, & comedite. Hoc est corpus meum:] & Luc. c. 22. [Hoc facite in meam commemorationem.] De secundo ipse promisit, Matth. c. vltim. [Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.] Et c. 18. [Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.] De tertio dixit illud: [Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis.]

Circa primum, præceptum habemus: id enim est illud: [Hoc facite, &c.] ac si dicat, Præcipio vobis, vt sacrificetis. Facere enim, est sacrificare, tam apud Ethnicos Auctores, Plautum in Asinaria, Virgilium in Bucol. Eclo. 3. Cicer. pro Muræna. Macrob. 3. Saturn. quàm apud sacras Litteras, Leuit. c. 15. & 13. Numer. c. 6. 8. & 9. Iudic. c. 13. 3. Reg. cap. 18. Ezech. c. 43. Ierem. c. 7. עשׂה, enim verbum Hebraicum, & facere, & sacrificare significat, ועשׂינו, habetur Exod. cap. 10. idest, [& faciemus,] idest, sacrificabimus Domino: sicuti idem verbum habetur, Psalm. 66. dum Latinè transtulere Interpretes: [Offeram tibi boues cum hircis.] Et Ezechiel. c. 45. dum Latinè transfertur: [Et sacrificium ephi per vitulum: & ephi per arietem faciet.] Esse verò præceptum, fieri hoc sacrificium, est doctrina S. Dionys. de Eccles. Hierarch. c. 3. S. Martialis, Epist. ad Burdegalen. c. 3. Clementis lib. 3 Apostol. Constit. c. 18. & omnium sequentium Ecclesiæ Doctorum. Circa secundum, & tertium habemus Christi promissum, quod certius est, fore adimplendum, quàm est certum, nos primum illud præceptum adimpleturos.

In primo vult Christus, memoriam retineri suæ præteritæ passionis, in secundo suæ præsentis actionis, in tertio nostræ passionis, & actionis: pauperibus enim conspectis, vult, vt fastum demittamus, humilitatis admoniti; & miseriam eorum considerantes, ad mentem, aliàs auersi, redeamus; charitatis operibus, & eleemosynis propria peccata redimendo.

In primo eget status laicus Ecclesiastico statu; cùm apud solos Sacerdotes potestas conficiendi illud Diuinissimum Sacramentum, & sacrifi-

cium

cium resideat; in secundo eget vterq; status Christo, immò eget Christo, & seipso; ille enim semper stat ad ostium nostri pectoris, etiam pulsando. Apocalyp.cap.3. vnde si per nos non steterit, vasa subtrahentes, 4.Reg.c.4.oleum illud & pretiosum, & effusum, Cant.c.1. Diuinæ suæ specialis assistentiæ, siue maioribus, siue minoribus Christianorum Cōgregationibus influere non cessabit: in tertio quasi eget Christus nobis: cuius tanta est ad homines charitas, tantus amor, vt cùm resurgens ex mortuis iam non moriatur, ex Paulo ad Rom.c.6. cùm humanæ miseriæ mala pœnæ, quæ pro nobis suscepit, iam ad eius Diuinum, & humanum non accedant tabernaculum: ex Psalm.90. voluit inter nos certissimos suæ ipsius personæ olim in terris visæ, & cum hominibus conuersantis, indigentes, & pauperes, Vicarios esse substitutos, ipso testante, Matth. toto cap.25. Est Diuina Christi mens: vt si forsan in throno Eucharistiæ maiestate eminentem, in Congregationum regimine, & directione superiorem residentem, ad illum accedere vereamur: in pauperibus egentem, & nobis supplicē, quasi superiores adire promptis gressibus audeamus.

In primo tandem status Ecclesiasticus est natu maior, & excellentior laico statu. Sacerdotes enim sunt [ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei:] ex 1.ad Corinth.c.4. sed ex consequio sunt statui laico superiores, & Patres; in secundo vterq; status est æqualis, egendo Christi spiritu, qui actiones omnium aspirando præueniat, & adiuuando prosequatur: sine quo nihil possunt facere, ex Christi ipsius assertione, Ioan. c.14. in tertio status Ecclesiasticus est minister: ex Paulo ad Rom.c.15. est seruus, & laico statui hoc sensu inferior: cùm Christus voluerit ab huius humeris tantum onus administrandi, dispensandi, & legibus erigendi, & emendandi, bona, & circa bona omnia, quæ ipse habet in Ecclesia, ad Ecclesiasticorum Prælatorum humeros transportare.

Neque ex hoc discursu intelligat status secularis, nos, asserentes nostram immunitatem, in bonis Ecclesiæ administrandis, dispensandis, & leges circa isthæc ferendis, velle illum reddere immunem ab eleemosynis erogandis, quò pauperum inopiæ subueniatur. Immensum certè ab hac doctrina distamus. Habent namque Christiani omnes à Christo Domino sibi impositum hoc præceptum, Luc.cap.11. [Quod superest, date eleemosynam: & omnia munda sunt vobis:] idest, non necessaria, sine quibus vitam vos, vestrique commodè transigere potestis, pauperibus largimini: seu, ex his, quæ vobis diuitijs affluentibus superfuerint, eleemosynas erogate. Et Luc.c.16. præcepit diuitibus, vt [facerent sibi amicos de Mammona iniquitatis.] Et ibidem c.17. viduam pauperculam, duo minuta mittentem in Gazophylacium, vnicè commendauit; cùm prius cap.16. diuitem immisericordem in Lazarum mendicum æternis flammis punitum demonstrasset. Et Paul.ex Psal.111. 2.ad Corinth.c.9. sic docuit: [Qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in bene-

dictio-

dictionibus, de benedictionibus & metet.] Et superiùs c. 8. terminum, & modum in eleemosynis faciendis seruandum, Christianis proponēs, ait: [Si enim voluntas prompta est, secundùm id, quod habet, accepta est, non secundùm id, quod non habet. Non autem vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, in præsenti tempore, vestra abundantia illorum inopiam suppleat; vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum.] Sed cùm de hoc omnes sancti Doctores super his locis diuinè loquantur, & S. Thom. 2. 2. q. 32. sit pręcipuè videndus: vnum Gregorium Nazianzenum, Orat. 16. audiamus, dicentem: [Haud existimassem, esse præceptum de eleemosyna largienda: nisi viderem, quòd in iudicio de hac re rationem sibi reddi postulabit, quòd famelicus fuit in suis pauperibus, & eius fami non fuit subuentum.] Et Chrysostomus Homil. 37. ad Popul. Antioch. docuit, eleemosynam non tantùm fuisse à Christo Domino, propter pauperes, quantùm propter eam facientes commendatam.

QVINTVM NOTANDVM.

QVINTO est notandum: Quòd Christus Dominus secundam legem tulit de bonis Ecclesiasticis administrandis, Matth. c. 10. & Luc. cap. 10. cùm ad prædicandum destinans Apostolos, sic dixit: [In eadem autem domo manete; edētes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua.] Hæc fuit lex præceptiua circa bonorum Ecclesiæ dispensationem: cuius est sensus: ECCLESIASTICI, EX BONIS EORVM, QVIBVS ECCLESIASTICA ADMINISTRANT, ALVNTOR. Quam legem Paulus, 1. ad Corinth. c. 9. & ad Galat. c. 6. & ad Timoth. c. 5. insigniter fuit interpretatus. A cuius tamen obseruantia inter Corinthios abstinuit; vt ipse docet dicto c. 9. & 2. ad ipsos Corinth. c. 11. speciali motus caussa, scilicet, offendiculum quoddam à via Euangelij auferendi: propter quosdam Pseudoapostolos. Felicior in hoc Protoparentibus, qui cùm comedendi de omni fructu arborum paradisi, vno excepto, haberent mandatum, Genes. c. 2. eos de illo solo vetito, & intra breue tempus, legimus comedisse; cùm Apostolus non in vno paradiso, sed inter Corinthiorum populosissimam Ecclesiam, voluerit, per longum tempus, ab illorum, ad suum victum, ex lege Christi, concessis, bonis omnibus abstinere.

SEXTVM NOTANDVM.

SEXTO est notandum; Quòd Christus Dominus tertiam legem tulit de bonis Ecclesiasticis dispensandis, quando cultui Diuino externo, ea insinuauit inseruitura: loco dicto, Ioan. c. 12. cùm, vel Apostolis pluribus, vel solo Iuda indignè ferentibus, vnguenti pretiosi effusionem super caput Christi; quasi melius fuisset consultum, si pretium vnguenti

venditi, in pauperum consolationem cessisset. Christus mulieris bonum opus, verbis gratissimis, futuris sæculis, & æternam facti memoriam commendauit. Quod certè nihil aliud fuit, quàm legem hanc condere, videlicet: DE BONIS ECCLESIAE, CVLTVS DIVINVS EXTERNVS INSTITVTOR, AVGETOR, ET CONSERVATOR.

SEPTIMVM NOTANDVM.

SEPTIMO est notandum; Quòd crescente in millibus, & millibus numero fidelium, vt habetur Act. c. 2. & 4. viri, & fœminæ diuites, & opulenti cuncta, quæ habebant, etsi amplissima essent, & opulentissima bona terrena, vt expeditiùs Christum consequerentur, distrahebant: eorumque pretia Apostolis, quibus suas animas concrediderant, pro suo arbitratu, ceteris Christianis, hilariter offerebant, dispensanda. Testatur hoc Luc. Act. c. 2. dicens: [Omnes qui credebant, erant pariter, & hab. bāt omnia bona communia. Possessiones, & substantias vendebant, & diuidebant ea omnibus, prout cuique opus erat.] & c. 4. [Multitudinis Credentium erat cor vnum, & anima vna; nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.] Et infra: [Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat.]

Hac rerum pulchra facie in Ecclesiā introducta; oportuit, vt Apostoli lege sancita, quo pacto, tot, tantaque bona, tot fidelium administrarentur, & sanctè dispensarentur, ordinarent. Multitudo igitur Christianorum ex varijs coaluerat Nationibus, cumque Græcorum Hebræorum animos suspicio intercedentis cuiusdam affectus, circa hanc bonorū particionem, versus Hebræos Palæsthinos, vel veri, vel imaginatione comprehensi, titillaret, Act c. 6. ecce Apostoli conuocata multitudine, illi optionem, considerandi viros boni testimonij, præstiterunt, quos Apostoli ipsi præficerent ei muneri, inter alia, vt pauperibus ministrarent: quò ipsi interim mensarum ministerio liberi, prædicationis officium liberiùs adimplerent.

Hæc fuit ratio septem illos primos Diaconos, seu Ecclesiasticos constituendi ministros, per manuum impositionem, qui Apostolis rem sacrā facientibus assisterent, qui Euangelizarent, & tandem pauperum, & viduarum curam susciperent, eisq; ministrarent non tantùm, verùm, vt dissidia, quæ inter ipsos pauperes, ac pauperum ministros orirentur, componerent, & transigerent; & vt in vniuersum iurgia omnia inter promiscuam Christianorum multitudinem excitata, per illos, vt supra ex Isidoro retulimus, sopirentur.

Horum Diaconorum instar, in omnibus Ecclesijs, iuxta Christianorū

maio-

maiorem, vel minorem numerum, & Ecclesiarum in bonis temporalibus sufficientiam, Diaconi plures, vel pauciores fuere ab omnibus Apostolis creati. Benè tamen Diaconos illos nominauere: quia non solùm ministri pauperum, & multitudinis Credentium fuere electi: sed, vt ministri Apostolorum etiam essent; à quorum ordine, arbitrio, & imperio haud debebant exsilire: cùm certè Apostoli, vt ex c.2. Epis. ad Galat. superiùs probauimus, curam pauperum absolutè, tamquàm à suo munere, & ab Euangelizando insociabilem, neutiquàm abiecissent. Et hoc nihil aliud fuit, quàm hanc de bonis Ecclesiæ acquisitis, & acquirendis, legem condere: videlicet: ECCLESIAE BONA, PER DIACONOS, ECCLESIASTICOS VIROS, ADMINISTRANTOR.

OCTAVVM NOTANDVM.

ET quia de electione, ac institutione Diaconorum egimus, operæpretium erit, semel de Hierarchia Ecclesiasticorum notitiam inserere: vt qualiter à secularibus distingueretur, agnoscatur.

Notandum est ergo octauò, qualiter, & in quos status hæc noua Respublica, quam Ecclesiam appellamus, scinderetur. Nuncupauit Christus Dominus hanc suam Rempublicam, Ecclesiam, idest concionem, & gregem: & in vtraque nomenclatura, suam esse constantem voluntatem declarauit, vt vnus esset Ecclesiastes, & vnus Pastor, isque esset Petrus: cùm Ecclesiæ nomine attento, ei dixit, Matth. c. 16. [Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meam:] gregis verò spectato vocabulo, [Pasce,] inquit, Ioan. c. 20. [oues meas:] & cùm Apostolorum nulli tale quid dixerit, Petri Præfectura omnium est aliarum certissima: vt ea sit sola Ecclesia, concio; & grex, quam ducit Petrus eius Pastor, à Christo Domino primo Pastore designatus. Ergo quantumuis Græcè, Ecclesia, concionem denotet; nos tamen Christiani eo nomine, Fidelium esse solùm congregationem, iã per Antonomasiam intelleximus; cui Petrus, & eius successores Romani Pontifices, Ecclesiastes, Coryphæi, & Pastores exsistant: quod & Cyprianus, & Hieronymus, olim dixerunt; nam qui ab hac μάνδρα, seu grege discedunt, vt docet Ambrosius, citatus 24. q. 1. c. Adnocauit: fideles nec sunt, nec dicuntur; vnde Nouatorum, & omnium Hæreticorum, & antiquæ, & nouæ congregationes, & coitiones, Ecclesiæ non sunt: & Theodosius, & Valentinianus de Hæreticis, l. 5. conuenticula dici voluerunt, nomenque Ecclesiæ, aiunt, nimia sibi audacia vendicare.

In hac Ecclesia, seu Republica Ecclesiastica, Hierarchia eius tota sic fuit nata, sic adoleuit: vt eius caussa omninò Diuina sit, nihilque humana ratio, vel secularium Principum, in ea statuenda, sibi attribuere possit diligentia. Principiò igitur Christus ipse Hierarchiæ Auctor Ecclesiasticæ, duos instituit ordines, Apostolorum, videlicet, duodecim, ac Septuaginta Discipulorum: ex Luc c. 6. & 10. multitudo reliqua, Credentium,

no-

nomine signabatur: ex Act. c. 2. vbi, Credentes, vna esse referuntur. & c. 4. [Multitudinis Credentium erat cor vnum: &c.] Fratres etiam dicebantur: Act. c. 11. & tamdem Antiochiæ Christianorum nacti sunt nomen: ex eod. cap. Apostolos creauit Christus, qui pro eo legatione per mundū fungerentur, ex Paulo, 2. Corinth. c. 5. & ad Ephes. c. 6. Discipulos septuaginta per regiones, ad quas ipse erat venturus, binos, ac binos prædicatores destinauit: ex Luca, c. 10. Tertius Diaconorum ordo ab Apostolis fuit adiectus: qui in communi vita degentibus Christianis omnibus ministrarent, iuxta nomen suum: διακονεῖν enim Græcè id significat, ministrare, scilicet: quem ordinem, re, & nomine facilè percipiemus ab ipso Christo Domino in sua fuisse institutum persona, qui dixit, Matth. c. 20. [Nō veni ministrari, sed] vt sim Diaconus, [διακονῆσαι,] Græcè, idest, [ministrare] ceteris, & illud actu, & reuera præstiterit, discipulorum lauando pedes, & suū sacratissimū corpus ipsis tūc dispertiendo; vnde cetera sacra munia, quæ ad Diaconos, præter mensarū curam, pertinebant, facilè colliguntur. De quo viden. d. 93. apud Gratianum per totam.

Apostoli etiam, qui omnes à Christo fuerant Episcopi creati, Episcopos alios creauerunt, qui sibi vita functis succederent, quique per ciuitates Christianis præsiderent, & verbum Dei, quod illorum erat, sicuti est, maximum munus, prædicarent. Hi haud poterant vbique in ciuitatibus docere publicè, neque cetera curare, quæ huius Reipublicæ erant, impediti Ethnicorum impietate, ac potētia: (immo neque ipsi Apostoli, initio passi mille Iudæorum persecutiones, Ierosolymis:) prohibebant enim collegia, cœtusque, vt Plinius Nicomediæ, ex Traiani edicto, se fecisse narrat, Epist. lib. 10. & Martianus Iurisconsultus de Collegijs illicitis, mandatis principalibus, ad Prouinciarum Præsides, ita contineri ait. Fuit igitur necessum primò ab Apostolis, deinde ab Episcopis ab eis institutis, & eorum successoribus eligi viros ætate prouectos, atque ingenio, doctrina, probitate, religioneque eximia, qui Presbyteri inde dicti sunt, quos sacerdotio inaugurarent: sicuti & ipsi à Christo Domino in vltima cœna sacerdotes fuerant ordinati; & cum quibus sua onera dispertirent: vt, scilicet, docerent populum in ciuitatibus, vel vicis, publicè, vel priuatim, vt rei ferebat commoditas: sacrificium Deo offerrent, Episcoposque iuuarent in toto hoc munere, Christianæ Reipublicæ gubernandæ.

Presbyteros hos fuisse iam Apostolorum temporibus, ex eorum Actis, c. 14. & 15. constat, & alibi; item 1. ad Timoth. c. 5. ait Paulus: [Qui benè præsunt Presbyteri, duplici digni honore habeantur: maximè qui laborant in verbo, & in doctrina.] Et ipsi vetat, quominus accusationē contra Presbyterum, nisi sub duobus, vel tribus suscipiat testibus: quod ex Apostolorum Can. 2. est peruulgatum. Quæ omnia haud sine exemplo veteris Reip. ab Apostolis gesta sunt: in qua Num. c. 11. iussus fuit Moy-

sos septuaginta congregare Presbyteros, cum quibus Dominus Deus, de spiritu, ac energia Moysis, aliquid partiretur: quò populi in regimine, eum sanctiùs, ac expeditiùs adiuuarent. Horum instar, Presbyteri ab Episcopis constituebantur: vt docendi, baptizandi, sacra faciendi, ac denique administrandæ huius Reipublicæ, cum eis curam, & onus sustinerent. Exstant de hoc Apostolici Canones 1. & 38. & Tertullianus id docet, Apologet. c. 39. dicens: [Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti: neque enim pretio vlla Dei res constat.] vbi vocat Episcopos, Seniores: quia Episcopi omnes, Presbyteri, seu Seniores dicebãtur; licet nõ è cõtrario: Episcopus enim Presbyterorũ omniũ est maximus; vnde, & summum Sacerdotium, Episcopatũ, Taurinatẽse Conciliũ c. 1. nuncupauit. Episcopatus igitur est dignitatis nomen, Presbyteratus ætatis, vt & Hieronymus ait, apud Gratianum, 93. d. de quorum Seniorum, seu Presbyterorum ad Episcopos subiectione; præter id, quod ex Paulo ad Timoth. statim retulimus, Ignatius Epist. ad Trallianos, & Magnesianos, & Philadelphienses, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi partes describens, est legendus. Erat & inferior ordo eorum, qui Hypodiaconi dicti sunt: & semilatinè, vulgò, Subdiaconi, appellantur, in Diaconorum creati subsidium, quibus & suberant, ac ministrabant: de quo fit mentio Can. 43. Apostolorum.

His Ordinibus, quos sacros maiores nostri vocauere, accesserunt sequentes minores. Acolythus, videlicet, dicebatur, quasi non prohibitus, à verbo, κωλύειν, Græcè; quia ei quasi soluto, & libero, ac mitificato, licebat se sacris immiscere, ac cereolum, & vrceolum, quod sacra conficiendæ Eucharistiæ parabatur, quasi res sacras contrectare: cuius, & erat munus, Ecclesiæ lucernas, ac luminaria concinnare. Licet Isidorus, omninò videndus pro his, quæ referimus, d. 21. Cleros. Ceroferarios, appellet Acolythos: & nonnullis placeat, dictos esse Acolythos, vel Acoluthos, à verbo ἀκολουθεῖν, quod sequi significat: vt essent quasi pedissequi, ac famuli, seu comites, quos definierunt quidam Iureconsulti, de Iniurijs l. 15. eos, qui frequentandi cuiusque caussa, vt sequerentur, essent destinati.

Exorcistæ deinde erant, qui Christi auspicio, numine, ac nomine, Dæmones profligabant, vel comprimebant: & precationes, quibus ad hoc vtebantur, Exorcismi dicebantur. Hoc munus est antiquissimum, & à Christi discipulis, vt ex Euangelio constat, Luc. c. 11. & alibi, peragebatur: & Act. c. 19. ostenditur, & etymon verbi, & Exorcismi forma, dum dicitur: [Tentauerunt autẽ quidam, & de circumeuntibus Iudæis Exorcistis inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini IESV, dicentes: ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν; idest, orcizamus vos, per IESVM, quem Paulus prædicat: &c.] idest, [adiuramus,] vt transtulit Latinus Interpres: vt faciat sensum, iuramento adstringimus: id enim significat ὁρκίζειν, exacto iuramento, ab aliquo cauere; & illi Exorcistæ reli-

gione

gione, quã iusiurandum, veteres appellarũt, obstringebant Dæmones, religionis IESV Domini vi, eos coercebant, ac sedabant potestate, sibi ab Episcopis data: qui cùm eam à Christo accepissent ligandi, ac soluendi, & comprimendi, & adstringendi Dæmonis facultatem etiam fuerant consequuti; cùm eam Christus Dominus in se credentibus, Marc. c. vltimo, communicauerit, dicens, illos, in eius nomine, ab Energumenis Dæmones eiecturos.

Præterea & Anagnostes erat, Latinè Lector: qui ordo Apostolorum etiam fuit ætate: vt apparet ex eorum Canone 43. Is maximè fuit necessarius, nam precationes, & supplicationes, ac processiones publicę fiebant, legendiq; in concione ipsa Christianorum mos erat, horis etiam antelucanis: vt Plinius, lib. 10. Epist. ad Traianum, & Tertullianus in Apologetico, c. 2. & 29. tradiderunt: & oportebat, vt essent aliqui, quibus horum incumberet cura, vt commodè fierent: cum S. P. N. Benedictus, etiam ad lectionem inter epulas, cauerit, cap. 38. Regulæ, ne frater quicumque arrepto casu codice, recitaret, aut concineret: sed is, qui & præuia, Hebdomadę initio, benedictione, ad Missarum Dominicalium solemnium exitum, & studio diligenti facto priùs, fratrum edentium valeret aures recreare. Anagnostis his quidam annumerant Psaltes, Latinè Cantores; sed certè hic non est ordo, cum Psalmista posset absque scientia Episcopi, sola Presbyteri iussione, cantandi suscipere officium, ab eo admonitus, vt quod ore cantabat, corde crederet, neque id operibus improbaret.

Ostiarius est vltimus; quem nedum cùm ædes sacræ construi cœperunt, verùm & initio eiusdem Ecclesiæ per domos singulas, quasi peregrinantis, est verosimillimum exstitisse, cui claues committerentur: sub quibus & sacra vasa, & cetera mystica ornamenta, ad sancta facienda, asseruabantur. De quibus omnibus ministris Ecclesiasticis ab Episcopo, vsque ad Ostiarium, & Psalten, videndum Concil. 4. Carthaginense, à c. 2. vsque ad 10. citatum à Gratiano, 23. d. Subdiaconus. cum 5. seqq. Attamẽ de eorũ muneribus, ac functionibus, cùm hodie in Ecclesia perseuerent, & praxi ipsa constent, plura dicere supersedemus: solùm antiquissimo vno teste Ignatio, Epist. ad Antiochenses, eorum antiquitatem demonstrantes, dum sic scribit: [Saluto sacros Diaconos, &c. saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque Confessores.]

Facilè est iam ex dictis colligere, discrimen grande totius Christiani populi tunc cœptum esse, duplicem eiusdem statum, ac conditionem successisse: cùm hi ministri, ordinem integrarent vnum, qui omninò fuit à reliqua Christianorũ multitudine, quasi alio ordine secernendus. Ergo Fideles, seu Credentes omnes, aut Clerici erant, aut laici: ducimus genus Christiani ab Oriente, & Græcis: quid mirum, si & ab eis nomina

Græca sortiamur? Laici dicuntur Latinè populares, seu, vt quidam interpretantur, profani; λαὸς namque est, populus: Clerici dicuntur, qui in sortem peculiarem Domini sunt adsciti: κλῆρος enim sortem significat: vnde & Clerici, sicuti Isidorus, d.21. dicta declarauit. De quibus omnibus, & ibi, & d.23. licet plura videre: sicuti, apud Apostolorum Canones, & Concilij Romani per Siluestrum statim post Nicænum celebrati, c.7. & Epist. Nicolai, 1. ad Michaelem Imperatorem: vt in corpore iuris Canonici pluribus in locis.

Cùm igitur hæc Respublica indies per orbem augeretur: liberum erat cuiq; sua retinere, vt dicemus postea: mensibus tamen singulis, vel cùm vellet, cōferebat stipem, aût quiddam maius pro deuotione, vel pietate, aut sufficientia maiore; vt habetur ex Tertulliano vbi supra: quibus tempore procedente, ac toto ferè orbe Christiana in pace composito, primitiæ fuerunt, & decimæ contributæ. Alebantur ex ijs præfati ordines, qui sacris faciendis, Reipublicæq; administrandæ operam dabāt; & quòd ita in eam sortem, victus, curandæq; rei sacræ, & publicæ essent vocati, & quasi sortitò delecti, Clerici appellabantur. Res eæ omnes, quæ dabantur à fidelibus, in Episcopi erant manu, & is distribuebat illas Clericis, quibus erant communes, necnon & inopibus: vt ex Canone Apostolorum, 3. & 4. compertum est. Hæc omnia exemplo antiquatæ nuper Hebræorum Reipublicæ facta sunt: vti Hieronymus citatus 12.q.1. Clericus. docuit. Terram namque Cananæorum, Deuter. c.23. iussit Deus diuidi vndecim Israel tribubus, duodecimæ autem quæ Leuitarum, siue Ecclesiasticorum erat, sacrificia, decimas, primitias, oblationesq; dari voluit: eorumque partem sese esse dixit: vnde Leuitæ verè dicebant, [Dominus pars hereditatis meæ:] quod sic interpretatur Hieronymus, illa ipsa Quęstione. Clericos etiam eo dici ait, quod Deus sit sors eorum, idest pars, & sorte electi sint: omnes, inquit, Deus in suos elegit: hi namque sunt reges, se & alios in virtutibus regentes, & ita in Deo regnum habent, quod ipsum & corona in eorum capite designat. Et alibi idem Hieronymus latè demonstrat, quanta olim Clericorum, & præsertim Presbyterorum dignitas exstiterit.

Qualiter autem [Christus Dominus assistens Pontifex futurorum bonorum,] ex Paulo ad Hebr. c.9. & quando gesserit hæc omnia enarrata munia Ecclesiastici corporis huius mystici, per suum reale corpus, petendum est ab ijs Doctoribus, qui de sacris ritibus, de ordine Ecclesiæ Hierarchico, agunt ex professo; nobis ad statuum, seu ordinum Ecclesiæ notandam distinctionem, dicta sufficiunt.

NONVM NOTANDVM.

NONO est notandum; Qualiter vnus Apost. Paulus Conclusionis propositæ probat efficacissimè veritatem. Is enim 1. ad Corin. c.8.

Mace-

Macedonum,& Christi exemplo ad largiendas in vsum pauperum eleemosynas, Corinthios exhortans,Macedones,per illius manus, suas eleemosynas,etiam rogando,vt illas acciperet, Sanctis Ierosolymæ egentibus,testatur,remisisse.Eodem capite laudat Apostolus Deum,cui pauperum cura adeò est cordi,vt,mirabili sua prouidentia,ministros prędestinaret,qui ardentissimo zelo procurarent, quæ ad pauperum essent vsum conferenda.Inter eos autem Titum huius ministerij commemorat studiosissimū,dicens:[Gratias ago Deo,qui dedit eādem solicitudinem pro vobis,(videlicet circa pauperes,)in corde Titi:quoniā exhortationē quidem suscepit:sed cùm solicitior esset,sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrē nostrum, cuius laus est in Euangelio,per omnes Ecclesias. Non solùm autem,sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostrę,in hanc gratiam,quæ ministratur à nobis,ad Domini gloriam,& destinatam voluntatem nostram.]

Ecce Paulus mittit cum Tito Presbytero,seu iam Episcopo fratrem, & comitem suæ peregrinationis Barnabam,etiam Episcopum,segregatū ex Dei præcepto, Act.c.13.in opus Euangelij,& administrandi bona Ecclesiæ, qui cum alio tertio fratre Presbytero, cuius infra eodem capite meminit, faciant Collectas, siue colligant eleemosynas à Corinthijs oblatas, quas à se solùm, non à secularibus ministris, dixit administrari ad Dei gloriam, iuxta Pauli promptam voluntatem. Similiter bona Ecclesiæ ex fratrum eleemosynis, Act.c.11. corrogata, ad subuentionem pauperum Sanctorum, qui, fame grassante sub Claudio Imperatore in vniuerso orbe, Ierosolymis vehementer angebantur,per manus Barnabę, & Sauli mittuntur ad Presbyteros Ierosolymitanos, qui ea Christianis egentibus dispensarent. Item ad Rom.c.15. est insigne exemplum huius administrationis bonorum Ecclesiæ,pro alimentis ministrorum, & subuentione pauperum,sed ijsdem bonis per Ecclesiasticos solùm dispēsandis: dum sic scribit Paulus: [Cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc: Si vobis primùm ex parte fruitus fuero. Nunc igitur proficiscor in Ierusalem, ministrare Sanctis. Probauerunt enim Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes Sanctos,qui sunt in Ierusalem.Placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles, debent,& in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur cùm consummauero, & assignauero eis fructum hunc, per vos proficiscar in Hispaniam.]

Ergo Macedonia, & Achaia contribuunt ad alimoniam pauperum Sanctorum, qui erant Ierosolymis: idest, Ecclesiasticorum Ministrorum præcipuè,& Christianorum, è quibus exierant, qui illis Gentibus annunciauerant verbum Dei: hi enim tamquam qui paupertatem illam grandem in Euangelio solùm consultam, amplexi fuerant, Sancti, ad

differentiam communium pauperum; vt infra videbimus, dicebantur.

Attamen vt fundaméta hæc, quibus innititur Conclusionis probatio, firmissima persistent, vnus locus Pauli accedat, ex 1. ad Corinth. c. 16. vbi sic eos alloquitur: [De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinaui Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam Sabbati vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens, quod ei bene placuerit: vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem præsens fuero, quos probaueritis per Epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. Quòd si dignum fuerit, vt ego eam, mecum ibunt.] Super quem locum notat valdè illud verbum, [ordinaui,] Chrysostomus; [Non consilium dans, inquit, non rogans, sicut aliàs fecerat, sed Apostolica auctoritate statuens, & ordinans.]

Ecce Apostolus statuit, & ordinem adhibet, quo pacto Ecclesiæ bona ad alimenta Sanctorum Ministrorum, qui erant Ierosolymis: (quibus nihil minus, quàm à Macedonibus, debebatur à Corinthijs, qui spiritualiũ illorum bonorum participes etiam fuerant facti:) & ad eleemosynas etiã Sanctorum aliorũ, per collectas Dominica Die, qua præcipuè ad Deum colendum Christiani, iam ab ipsis Ecclesiæ primordijs, conueniebant, cõgregata, sint mittenda Ierosolymam, per talium Presbyterorum manus, quibus comitem assignari Paulum ipsum, sibi maximo ducendum esse honori, iudicaret. Ordinatione ergo Spiritus sancti, per Paulum ordinantis, sancitum est de iure Diuino, hæc bona Ecclesiastica, siuè pro alimentis ministrorum, siuè pro eleemosynis pauperum, siue tandem pro fabricis sint expendenda; vt per Ecclesiasticos administrentur, dispensentur, & circa horum bonorum rationem leges Ecclesiasticæ constituantur. Immò crediderimus, sacrum Concilium Tridentinum, ad hunc locum Pauli respexisse, quando Sess. 25. c. 20. loquendo de Ecclesiastica immunitate in genere, [Dei ordinatione,] illam, dixit, fuisse constitutã.

Colligitur Conclusionis integra prima probatio.

QVIBVS præmissis notationibus, Conclusio posita sic probatur. Bona Ecclesiæ formaliter adiudicata, quadrifariam, vel simpliciter trifariam distribuenda sunt, vt ex S. Siluestri Constituto patet, in 1. Notando: ad alimenta, videlicet, Ecclesiasticarum personarum, ad pauperum subuentionem, & ad cultus Diuini externi maiestatem. Et vt constat ex 2. Notando, Christus Dominus sua bona, in cuius locum Ecclesiæ bona successere, per Ecclesiasticum suum ministrum Iudam, dispensauit: neque simpliciter ad illius arbitrium, sed vt semper ex Magistri nutu, in bonis illis administrandis, dependeret. Similiter vt ex 3. 4. 5. & 6. Notandis clarum est, Christus ipse, qui apud nos miris voluit modis remanere, leges tulit, & ordinationes, & dispositiones fecit, quo pacto hæc bona essent dispensanda; tractantes. Et vt apparet ex 7. No-

tando, Apostoli Præceptoris Christi vestigijs inhærentes, ordinarunt, & disposuerunt, qualiter hæc bona essent distribuenda. Et vt 8. habet Notandum. Hierarchia apparet Ecclesiastica, quam hæc bonorum pertingebat distributio. Et 9. Notando Apostolus Paulus clarissimam lucem huic doctrinæ dedit, siue hęc bona distribuendo, siue circa ea, vt Apostolus, pręcipiendo, legem ferendo, ordinando cum imperio; quo toto primitiuæ Ecclesiæ tempore, pluribus exsistentibus secularibus Discipulis sanctissimis, nulla illorum vmquàm, circa hoc, habita fuit ratio. Ergo exclusa omni laica Potestate, ad Ecclesiasticos pertinet horum bonorum dispensatio, administratio, distributio, & circa illa Legislatio: nisi, ex illorum commissione, aliquid horum laicis gerendum commendetur.

DECIMVM NOTANDVM.

Pro 2. & 3. integra Conclusionis probatione.

VERVMTAMEN, vt sicuti testimonijs, sic ratione etiam, ex intimis sacræ Scripturę visceribus educta, Cōclusio probetur, notandum est decimò: Hanc bonorum Ecclesiæ administrationem, & circa ea legislationem adeò esse cum spirituali Ecclesiasticorū immunitate, & potestate, immò cum ipsa religione Christiana, quatenus Respublica Christiana est, cōiunctas: vt quantumuis, circa bona temporalia distribuenda, versentur, nequeant tamen religione, & spirituali potestate, & immunitate illæsis, ab eis, in praxi separari. Scimus autem apud omnes de Christi Domini Euangelio rectè sentientes, constare, quæ pertinent ad religionem, & Dei cultum, adeò cum iure coniungi Ecclesiastico, vt qui alterum tulerit, vtrumque videatur sustulisse: cap. Quicumque. 12. q. 2. cap. Frater. 17. q. 4. l. 1. C. de Sepulch. violat.

Hoc ergo primum sciendum est, antiquos diuersarum hæreseon, seu sectarum Auctores Philosophos, omni studio semper curasse; ad suas sectas propagandas, discipulos externis beneficijs allicere, & in societatē, & amicitiā, temporalibus subsidijs, conciliare. Refert Diogenes Laertius, in vita Epicuri, illum Philosophum moriturum, in vltimis tabulis, partem magnam suorum redditutum consignasse, ad eorum sustentationem discipulorum, qui eius doctrinæ sectatores, suis patrimonijs diuenditis, in communi vixerant; ne deinceps, Præceptoris præsentia orbati, mendicare cogerentur. Plato 12. Dialog. de Legibus, hospitia publica voluit propè templa ædificari, in quibus Sacerdotes, eos omnes, qui ad Athenarum studia, & mores, & ceremonias confluerent visendum, ex proprijs templorum redditibus susciperent, & alerent. Lucianus in Dea Syria est Auctor, similibus publicis hospitijs peregrinos, qui ad eā, religionis ergò, proficiscebantur, hospitatos fuisse. Gymnosophistæ,

referente Philostrato, in vita Apollonij, lib. 16. c. 4. domos habebant communes, in quibus, & excipiebant, & benignè, proprijs sumptibus, tractabant eos, qui conueniebant ad eos, consilijs postulandis, vel Philosophię secretis mysterijs, aut Deorum ceremonijs addiscendis. Iosephus narrat de Hebręis, lib. 21. quanta charitate, & benignitate Proselytos amplectebantur; de quibus Christus sic reddit testimonium, Matth. c. 23. [Vę vobis Scribæ, & Pharisæi, quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnũ Proselytum, &c.] Quod idèm facere Turcas hodie, cũ his, qui Machometi turpibus mysterijs initiantur, referunt Marinus Barlecius, & Cuspinianus, ille lib. 1. Hist. Epit. hic de Relig. Turcarum.

Sed vt ad priora, & antiquiora Ecclesię secula veniamus, Augustinus lib. 2. de Morib. Manich. scripsit, quemdam ditissimum Manichæum, Romæ Discipulos plures Manichæi diu domi continuisse, & proprijs sumptibus sustentasse; quia doctrinæ sui Præceptoris nondum capaces, eam non sequendam, sed irridendam auditoribus proponebant, Gennadius de Iuliano Episcopo Capuan. Hæretico Pelagiano scriptum reliquit, illum pauperum cura suscepta, & inter eos, & pecunijs, & muneribus largis distributis, plures ex illis studiosè, & acriter, in Pelagianæ hæresis partes solicitasse. Sit vltimum exemplum, ad cognoscendũ quantum doctrinæ accedat auctoritatis, si ex eã sperent auditores, compendia sibi temporalia etiam affutura: Heraclides lib. de Paradiso c. 30. ait, se oculatum esse testem, plures Hæreticos ad Catholicæ fidei gremium Galatiæ redijsse, duorum piorum coniugum, valida grassante fame, largis eleemosynis inuitatos.

Fuit ergo iustius, vt Apostoli Christi doctrinæ sectatores, Christi operis Vicarij, maiori intenderent cura, Christianis Neophytis alendis, non vt quasi arcta, beneficentiæ, & communionis, de qua loquitur Apostolus ad Hebræos c. 13. arte, homines vellent, vt Christiani fierent, inescare; quod grauiter annotauit Bonifacius Papa, & habetur 1. q. 2. c. Quam pio. idque eò minus de Ecclesiæ illius columnis potuit cogitari, quò bona, quæ distribuebant, pro maiori portione, ab ipsis ea acceperant, Christo, & eius pauperibus renunciata, in quorum ea rursùs beneficium dispensabant.

Attamen Apostoli sancti id solùm præ mentis oculis habebant, hominum animos diabolica fraude deceptos, è tenebris Aegyptijs, ad veritatis lumen adducere: & quousque virtutibus plumescerent, curabant, in Ecclesiæ nido, pullis coruorum eos inuocantibus, ex Psalm. 146. escas præparare; quousque ad montana, ad cælestia, videlicèt, possent, sicuti maiores passeres, transmigrare; postulantes ab Aegyptijs vasa aurea, & argentea, & vestem pretiosam, Exod. c. 11. & 13. quæ deerant, ad plenè, extrà Aegyptum, Domino sacrificandum. Tunc ad litteram adimpletum fuit id, quod Christus Dominus Marc. c. 10. & Luc. c. 18. promise-

rat, dicens: [Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Euangelium; qui non accipiat centies tantum nunc, in tempore hoc; domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus; & in ſeculo futuro vitam æternam.]

Quæ res tantæ fuit apud Apoſtolos conſiderationis, vt priuſquàm ſeptem illos Diaconos eligerent; de quibus diximus ſupra: etiam relicta prædicatione Euangelij, & cum verbi Dei diſpendio, quód in bonam terram cadens faceret fructum centuplum: Matth. c. 13. numeroſiſſimæ Chriſtianorum multitudini ſuſtentandæ deſudarent; vt ipſi conqueruntur Act. c. 6. dicentes: [Non eſt æquum derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis,] non ſolum Chriſti legis, ex Marco nunc citatæ, ſed etiam veteris legis, licet mortuæ, nondum tamen forſan tunc mortiferæ, habẽtes rationem, qua Deuter. c. 15. ſic cauetur: dum de libertate ſeptimo anno ſeruis agitur reſtituenda: [Et quem libertate donaueris, nequaquã vacuum abire patieris: ſed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.] & infra: Non auertes ab eis oculos tuos, quando dimiſeris eos liberos; quoniam iuxta mercedem mercenarij, per ſex annos ſeruiuit tibi.

Hac lege edocti Apoſtoli, eos, quos Chriſtus Dominus ſeruos ſuo pretioſo ſanguine in libertatem Euangelij, idest, à legis duritia, & à peccato aſſeruerat, ipſi Chriſti operis geſtores, & actores, neutiquàm vacuos abire permittebant: immo illorum neceſſitatibus corporalibus apprimè ſemper conſuluerunt: quaſi paupertatis, deformis alias ſponſæ, ſpecioſi Paranymphi: ne charitatis paralyſi in ventrem Neophytorum inſiliente, Chriſtianæ profeſſionis feruor tepeſceret, vel omninò deficeret: donec [formato iam Chriſto in illis,] ex Apoſtolo ad Galat. c 4. [in menſuram ætatis plenitudinis deuenientes fidei,] ad Hebr c. 10. [ſcirent ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti:] & ſic [implerentur in omnem plenitudinem Dei.] ad Epheſ. c. 3. vnde quaſi viri, [perfecti in agnitionem eiuſdem Dei filij,] ad Epheſ. c 4. [occurrere potuiſſent.]

Hęc etiam eſt expreſſa doctrina D. Ioannis 3. Can. ſic ſcribentis ad Caium: [Chariſſime, fideliter facis, quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ, in conſpectu Eccleſiæ; quos benè facies deducens dignè Deo. Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à Gentibus. Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi: vt cooperatores ſimus veritati.] Explicant hic aliqui illud [veritati,] videlicet fidei, alij ſãctitati. Eſt tamẽ germana huius loci explicatio hinc ſumenda. Chriſtus eſt Veritas, ipſo dicente apud Ioan. c. 14. [Ego ſum via, & veritas, & vita:] cooperari ergo veritati, eſt opera ſimilia facere veritati, vel cum eadem veritate, ſcilicet Chriſto, eadem opera efficere. Chriſtus igitur Luc. c. 9. volentibus Apoſtolis dimittere turbas,

post concionem habitam ab eo, vt supra notabamus; sic illis praecepit: [Vos date illis manducare:] quod & praestitit ipse, hilari, & abundanti conuiuio, ad manum panibus paucis, & paucis piscibus multiplicatis, eos excipiendo.

Vbi Ambrosius non decuisse, docet, copiosam illam auditorum multitudinem famelicam dimitti: ne deficerent in via; id est, non solùm, ne corporali defatigatione languescerent: verùm etiam, ne à doctrina audita deficerent, ac scrupulis circa illam angerentur; & dubitationibus, quae subnasci in eorum animabus, (quae ex doctrina Aristotelis, & Galeni, afficiuntur à corpore, sicut è conuersò) ex corporibus fame laborantibus; molestarentur. Cooperari, iuxta hoc, veritati, dixit S. Ioannes, esse; Christianos, scilicet, pauperes, & peregrinos, cibo animae, cibo etiam corporis, Christi imitatione, recreare.

Similem reddit Augustinus rationem Collectarum, quas Apostolus faciebat: lib. de Catechizandis rudibus: quia hi, qui ex Gentibus ad fidem Christi veniebant, & suis diuenditis facultatibus, semel eas pauperibus largiebantur; haud potuissent, & Deo seruire, & vitae necessaria procurare: adhuc rudes in doctrina Christi, & quasi tyrones in arcta militia Christianismi. Cumque ex Remigio super c. 15. ad Rom. hi Neophyti haud essent mysterijs instituti, vt possent verbi Dei incumbere praedicationi; ideò ieiunijs, vigilijs, & orationibus vacantes, sacrae Scripturae intelligendae, quod reliquum erat temporis, incumbebant.

Hinc ad Apostolorum imitationem, primis illis Ecclesiae temporibus, ex Tertulliano, in Apol. c. 34. tanta cura, tanta sollicitudine, condemnatos Christianos ad arenarias, ad aurifodinas, ad lapidicinas, ad metalla, ad balneorum structuras, (quorum vestigia adhuc ipsa Romanae Vrbis nos docet ruina,) denique ad carceres, subuenire suis largis, & frequentibus eleemosynis, ceteri Christiani procurabant, ne tam necessario destituti subsidio, fidei Catholicae professioni renunciarent.

In quibus omnibus neutiquam haec subsidia temporalia, finem dicimus fuisse constituta eorum, qui illis adiuuabantur; quod fuisset non Deum, sed seipsos, & corporalia quaerere: sed erant quaedam conditio, sine qua haud fuisset, miraculis crebris non succedentibus, possibile, tanti aedificij molem, vel consurgere, vel inconcussam perseuerare. Et his consonat doctrina illa Augustini, à nobis superius adducta, videlicet, [Non esse cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse praeceptum à Christo, vt nihil pecuniae seruaretur à Sanctis, sed ne Deo, propter ista, seruiatur, & propter inopiae timorem, iustitia deseratur.]

Quibus antiquioribus rebus gestis, si praesentis Ecclesiae statum comparemus, in partibus vtriusque Germaniae haeresi infectis, in Anglia, Scotia, Hibernia, Polonia, Geneua, Seduno, Rupella, & vbicumque Hereticorum audacia Ecclesiae bona in secularis potestatis transferenda docuit,

& effecit potestatem: vnde omninò abscissa est spes, per Episcopatuum, Abbaciarũ, Sacerdotiorum pinguium, & Ecclesiasticorũ redituũ subsidia, pauperes hæreticos ad saniorem mentem, ex occasione, cõuertendos & Catholicos in sancta sua professione confirmãdos; facilè ex his omnibus, hac ratione collecta, Conclusionem roborabimus.

II. Probatio integra Conclusionis.

BONA temporalia Ecclesiæ, quatenùs vtilia ad opera virtutum exercenda, quibus in vitam æternam perducimur, videlicet, ad eos vsus, quibus, iam diximus, esse adiudicata; secundùm hoc directè, & simpliciter contenta fuere sub merito Christi Domini; sicuti & nostra prima gratia, & illius augmentum, & omnia illa, quibus adiuuamur, post primam acceptam gratiam, ad beatitudinem consequendam. Vnde dicta bona nuncupantur congruè, sanguis Christi in cruce effusus; ergo sub hac ratione, ab illis solùm sunt administranda, & dispensanda, & ab illis, circa ea, sunt ordinationes, & leges præscribendæ de Iure diuino, quibus spirituale nostræ beatitudinis opus, est de Iure diuino, per Christum Dominum, & per eius sacros Apostolos, demandatum. Sed hoc solùm spectat ad Ecclesiæ Ministros, & Prælatos, & maximè ad summum Pontificem: ergo Conclusio nostra vera est.

Maioris antecedens propositio est doctrina Sancti Thomæ, 1. 2. q. 114. art. 10. Consequentia in maiori est nota; quia media necessaria ad finẽ spiritualem, vt sic, à curantibus spiritualia sunt tractanda. Assumptio cũ ex pluribus locis Sacræ Paginæ possit probari, sufficiat modò ille Apostoli Pauli ad Ephes. c. 4. de Christo scribentis: [Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi.] Ecce Prælati Ecclesiæ sunt consummatores Sanctorum, vt corpori Christi reali, & vero corpus Ecclesiæ mysticum cohæreat: & ædificium consurgat Ecclesiæ integrum, & illud Regnum resultet, quod Deo, & Patri est tandem Christus traditurus: ex ipso Paulo, 1. ad Corinth. c. 15. de quo inferius adhuc sermo redibit. Tota ergò argumentationis vis cohæret.

Obiectio quædam soluitur.

NEQVE obstat, si dicatur contrà, Ratione eadem posse probari, omnia bona status secularis esse etiam ab Ecclesiasticis, & ministris spiritualibus dispensanda, &c. quatenùs sunt vtilia ad dicta opera virtutum, quibus ducimur in vitam æternam; & quæ comprehenduntur etiam sub merito Christi.

Nam respondetur; quòd hæc bona temporalia sunt bona hominum, iuxta illud Psalm. 113. [Terram autem dedit filijs hominum;] & non

sunt simpliciter,& per se ad illum finem destinata: vnde habent se ad eũ remotè: quocircà eorum dispensatio simpliciter spiritualem ordinem non attingit:sed ad homines,vt sic,pertinet. Attamen bona Ecclesiæ sunt destinata ab ea ad illum finem proximè,scilicet,dum sunt alimenta Ecclesiasticorum,vt habeamus Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum; dum sunt subuentio pauperum,vt dum [pauperes Euangelizantur,]ex Isai.c.62.Matth.c.11.& Luc c.4.[& beatificantur.] Matth.c 5.& Luc.c. 6. Christus exsulans in illis sæpius à domibus diuitum, habeat in Ecclesiasticis bonis vbi caput suum reclinet; dum sunt applicata pro fabrica,& cultu Diuino externo, habeat Ecclesia vbi Deo pensum debitum exsoluat suarum laudum, & venerationis; in quibus omnibus considerationibus sunt simpliciter, & per se bona ad illum finem distincta;vt illis medijs,in suo genere,vltimam quietem in cælis adipiscamur. Ergo tamquàm bona Dei,& Christi,& media ad illum colendum, illi seruiendum,& ipso fruendum,sunt à solis suis ministris Ecclesiasticis, qui Matth.c.16.& Ioan.c.10.maiores hominibus, & Dij ab ipso Christo vocantur,dispensanda, &c.

III. Probatio integra Conclusionis.

VNDE sicuti colligebamus supra, immunitatem personarum Ecclesiasticarum,ex coniunctione,quam habet ad spiritualem potestatem,esse factam quasi illius ordinis, & ab illa esse inseparabilem: sic modo colligimus, hanc dispensationem bonorum Ecclesiæ, & circa eã legislationem,ex coniunctione,quam habent,ex Christi,& Ecclesiæ institutione, ad dictum finem,esse factas altioris ordinis,ad solos Ecclesiasticos,& spirituales Ministros pertinentes.

Quod ex eo vltimo cõfirmatur:quia nisi ab hoc esset exclusa laica Potestas,[abundante iniquitate,& charitate refrigescente:] quod futurum prædixit Christus Matth. c. 24. facilè timentes Dominum minuerentur omni bono,contra illius promissum, Psalm. 33. & videremus iustum derelictum,& semen eius quærens panem: cùm id numquàm viderit Regius Propheta: ex Psalmo 36. quo tempore charitas in mundo breuioribus spatijs arctabatur.

LEGES
De Bonorum Ecclesiæ dispensatione.

SED pro Conclusionis, & eius probationis complemento, adiungimus leges expressas, quas Apostoli, & Ecclesiastici sequentes Prælati, in sui muneris exsequutionem, circa hæc bona Ecclesiæ tulerunt, vel antequàm à S. Siluestro, sicuti diximus, in Concilio Romano qua-

drifa-

drifariam distribuerentur, vel paulò post. Ergo ipsi Apostoli Canone 41. citato, 12.q.2.sic diffiniuerunt:c.[Præcipimus,vt in sua potestate res Ecclesiæ habeat Episcopus. Si enim animæ hominum pretiosiores illi creditæ sunt, multò magis decet, eum curam de pecunijs agere: itaut eius potestate omnia indigentibus dispensentur, per Presbyteros, & Diaconos; & cum timore, & omni solicitudine ministrentur,] sequitur in c.[Ex his autem, quibus Episcopus indiget, si tamen indiget, in suas necessitates, & peregrinorum fratrum vsus,& ipse percipiat: vt nihil ei omninò possit deesse. Lex enim Dei præcipit, vt qui altari deseruiunt, pascantur de ipso.]

Fuit secunda lex lata præcedentis germana, in Concilio Agathensi, c.35.& refertur eadem 12.q.2.c.[Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem: ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reuerentia, & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget, si tamen indiget, tam in suis, quàm in fratrum, qui ab eo recipiuntur, necessarijs vsibus, profuturis:itaut nulla qualibet occasione fraudentur: iuxta S.Apostolum sic dicentem: Habentes victum,& vestitum, his contenti simus. Quòd si contentus his minimè fuerit, conuertat autem res Ecclesiæ in suos domesticos vsus: & eius commoda, vel agrorum fructus non cum Presbyterorum, Diaconorumque conscientia pertractet: sed horum potestatem domesticis, aut propinquis, aut fratribus, filijsq; suis committat: vt per huiusmodi personas occultè res lædantur Ecclesiæ, Synodo Prouinciæ pœnas iste persoluat.]

Tertiam legem edidit Concilium Carthagineñ. tertium nomine, & inde refertur, 12.q.3.videlicet, [Placuit,vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tamquàm rerum Dominicarum inuasionis crimine teneantur obnoxij: nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis obuenerit, faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint,honore Ecclesiastico indigni, tamquàm reprobi,iudicentur.] Fuit igitur hoc Patrum sacrum sancitum, vt quæ Episcopus, aut Clericus ex paupere ditior factus, ex bonis Ecclesiæ emisset,eadem Ecclesiæ cederent,eidemque illa,in quemlibet,quouis titulo,transferendi facultas non esset. Sanciendi autem huius Canonis hæc fuit occasio: Cùm reddita Ecclesiæ pace, vbique bonis afflueret, quamplures ex his, qui ei ministrabant, pietatè in quæstum commutantes,studio sanctitatis, & cura pauperum abiectis,diuitias colligendi ardore dumtaxat flagrabant. De quibus sic scripsit Hieronymus, Epist.2. ad Nepotianum: [Nonnulli sunt ditiores Monachi, quàm fuerant seculares:vt Clerici,qui possident opes, sub Christo paupere, quas sub locu-

plete,

plete, & fallace Diabolo non habuerunt; vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos.] Et paulò post: [Negotiatorem Clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem, fuge.]

Quartam legem tulit Symmachus Papa, sic ad Cæsarij consultationes respondens: Epist. 5. [Possessiones quas vnusquisque Ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari, quibuslibet titulis, aut distractionibus, vel sub quocumque argumento, non patimur: nisi fortè, aut Clericis bonorum meritorum, aut Monasterijs, religionis intuitu, aut certè peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, vt non perpetuò, sed temporaliter perfruantur.]

Quinta lex est Gelasij, qui 12. q. 2. sic statuit. [Quattuor tam de reddito, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuslibet Ecclesiæ facultas admittit: sicut dudum rationabiliter est decretum, conuenit fieri portiones. Vna est Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricæ.] Et similia habet Gregorius Magnus ibidem, dum scribit Augustino Cantuarien. Archiepiscopo, in hæc verba. [Mos est Apostolicæ Sedis, ordinato Episcopo præcepta tradere: vt de omni stipendio, quod accidit, quattuor debeant fieri portiones: vna, videlicet, Episcopo, & familiæ eius: propter hospitalitatem; atque susceptionem: alia Clero: tertia verò pauperibus: quarta Ecclesijs reparandis.] Quod Concilium Toletanum, ead. q. institutum ab Apostolis fuisse, testatur, vt ex Can. 41. supra adducto exploratum est. Et de horum Ecclesiæ emolumentorum iusta partitione, habetur diffusè, per Ambrosium, aliàs citatum, 12. q. 2. cap. Aurum habet.

Episcopus vnde dictus.

ET cùm hisce legibus, Episcoporum appellentur personæ, vt Ecclesiæ res, iuxta illius administrent decreta: placuit semel adnotare nomen hoc; vnde, vel quare retinuerint. Probauimus partim in superioribus, Episcopos Ecclesiæ, & præfuisse, & præesse debere, & summam Ecclesiasticæ administrationis ad illos spectare: quod ipsum est adhuc inferiùs comprobandum. Episcoporum tamen nomen potiùs, quàm Præsidum, vel Præfectorum, vel illustrius aliud sequuti sunt; quia quantũuis Episcopus, Latino vocabulo, Inspector sit, quod eorum optimè adaptatur muneri: hi tamen apud Ethnicos etiam Episcopi dicebantur, qui pani, ac rebus præfecti erant venalibus: quæq; ad quottidianũ victũ pertinebant. Hoc erat personale munus: vt Arcadius Ethnicus Iureconsultus docet, in l. postrema, de muneribus, & illud definit esse, quod functione animi, & corporis exsequimur, sine aliquo nostro incommodo. Vt tutela, & cura. Sic Valentinianus, & Valens Imperatores, in l. 1. de Episcopali audientia, scribunt. [Negotiatores, qui ad domum nostram

per-

pertineat;ne commodum mercandi videantur excedere, Christiani, quibus verus cultus est iuuare pauperes, & positos in necessitate, prouideant Episcopi.] Nondum erat Paganismus sepultus, & id antea Episcopi Ethnici curabant. Item ex Concilio Valentino, de emptione, & venditione, sic scriptum est. [Placuit vt Presbyteri plebes suas admoneant,] vt & ipsi hospitales sint, & non cariùs vendant transeuntibus, quàm mercatu vendere possunt; alioqui ad Presbyterum transeuntes hoc referant: vt illius iussu, cum humanitate sibi vendant.] Vbi Presbyter, Episcopus dicitur, vt etiam Bernardus explicat.

Primum ex quattuor Corollarijs, quæ colliguntur notanda.

QVÆ Apostolorum, & summorum Pontificum, Conciliorumque Decreta, alijs similibus, quæ afferri poterant, nunc omissis, eo etiã sine fuere hic inserta, quia magno vsui, ad inferiùs tractanda, sunt nobis profutura. Interim tamen primò ex illis colligimus: non solùm prædicta fuisse curæ Episcopis: sed ex Ecclesiæ etiam bonis, sua nimirùm parte, vt ex Gregorio Magno perspeximus, hospitales erant in egentes, aduenas, & peregrinos. Vnde Ioannes Apostolus Diotrophem quemdam exsecratur, quod istud officium negligeret præstare. His addit Concilium Carthaginense, 4. c. 50. excipi etiam solitos conuiuio; quod conuiuium, quæ hospitalitas, & humanitas, Agapæ pauperum dicitur, in Laodiceno Concilio, & apud Gratianum, d. 42. ἀγάπη Charitas dicitur, ab ἀγαπᾶν, id est, diligere. Episcopi autem à suis Diaconis, de suorum, & aduenarum inopia, certiores fiebant, de morbis eorum, & grauioribus quibuscumque casibus, quò essent parati, illis subuenire. Et hoc fuisse inter præcipua munera Diaconorum, ex Epistola Clementis, iam citata supra, habemus: sicuti ex illo Apostolorum Canone, paulò ante adducto, per eos, & per Presbyteros necessaria fore illis subministranda. Nunciabatur etiam Christianæ plebi, vt inuiserot, ac, largis eleemosynis, grauissimè decumbentes subleuaret.

Secundum Corollarium.

COLLIGIMVS secundò, & quantò in periculo suarum animarum versentur Episcopi, vel similes Prælati, qui quadrantem illum pauperum retinent inter suos redditus: neque eum pauperibus, & egenis, per singulos annos, restituunt, reddunt, & consignant. Quadrans certè ille, idest, bonorum Ecclesiæ temporaliũ quarta pars lege Apostolica, Pontificia, Comitiali; voluntate denique eorum, qui res Ecclesiæ donarunt, quotannis est pauperibus persoluendus: nam non plus iuris Antistites in sua quam egentes, in sua habent portione: sunt enim illius tantùm administratores, ad erogandum illis, non autem ad suis, vel sanguine, vel affinitate iunctis, vel domesticis arrogandum. Neque ad

corruptelam prauæ, ac inueteratæ consuetudinis, licet illis appellare, quæ ius nulli tollit: sed ipsa potiùs est tollenda. Abusus & vitij apud integros iudices nulla est præscriptio: immò pœna grauior: vsucapiendum enim est, non abusu: & consuetudo auget flagitium, non minuit, denique non præmium, sed sceleris pœna computatur. Habent Clerici Ecclesiæque ministri, sua & pinguia alicubi sacerdotia, & stipendia, quæ partes eorum loco sufficienter esse possint: ex Concilio Toletano, relato. 12. q. 2. quadrans ad reficienda ædificia sacra, alijsque ministerijs templi inseruiendum, constitutus, licet alicubi non integer, attamen nulla præscriptione summouetur, quin si opus est per iudices competentes dictis munijs, inuitis etiam eius detentoribus, applicetur. Cur quadrans hic quartus afflictorum, & egentium, quæ est quasi tot liberorum legitima pars, in iudicium, Romanis id Pontificibus, quorum est Christiani populi cura, præcipientibus, non veniet: siqui sunt Antistites, qui æs istud al ienum dissoluere recusarent?

Quid? illa lapidea ab Ecclesia ne magis, quàm animantia ista curanda? Absit. Cùm præsertim in summa egestate, vel Reipublicæ vltimo damno, ac quasi extremo spiritu, non tantùm, quæ ædificijs reficiendis, vel erigendis sacris, similibusque muneribus destinata sunt, verùmetiã sancta ipsa vasa, & omnia penitus intima domus Dei vtensilia, externa denique, ac interna, quęcumque sunt paramenta, egentibus sint contribuenda: quin etiam demolienda essent templa: si eorum lapides panes essent, aurum, vel argentum, vt pauperes, inopes, & afflicti in illa annonę caritate leuarentur. Quid vmquam sacri Pontifices Romani æquius, pium magis, sanctum magis, & magis Numini æterno gratum, ac Reipublicæ Christianæ ex vsu magis, quàm hæc vna res esse posset? cùm hanc ob caussam pietatis in iacentes, infirmos, miseros, viduas, pupillos, senes imbecillos, & Nobiles ad inopiam redactos, felix publica res, & priuata summa pax, & tranquillitas, sempiterna salus, & incolumitas promitti à Deo, ex sacrorum Codicum testimonijs, comprobetur.

Se pręsentem, etiam corporaliter, in Sacramento mirabili Eucharistię, Christus Ecclesiæ semper affuturum promisit: dicens, vt habet Ecclesia: [Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.] & Luc c. 22. [Hoc facite in meam commemorationem:] quod supra dicere cœpimus. Se affuturum præsentem Ecclesię, spopondit, per gratię, & regiminis assistẽtiam, & subministrationem: cùm dixit: [Ego vobiscum sum, vsque ad cõsummationem seculi:] at quia ad corporis realis Christi receptionem ea requiritur, ex Apostolo, 1. ad Corinth. c. 11. probatio, ne indignè illud præsumamus manducare: quia ad gratiæ, per Sacramentum pœnitentię, vel aliàs veram contritionem, grandis requiritur in peccatore diligentia: ad regiminis ab Spiritu sancto communicati, grandis est in Pastoribus Ecclesię vigilantia necessaria: facillimam tertiam inijt

Chri-

Christus viam, sese hominibus præsentandi, dicens: [Quicquid vni ex istis,] de minimi habitis, ac pauperibus, & afflictis loquebatur, [fecistis, mihi fecistis:] quod per regium prædixerat Vatem, Psalm. 40. [Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem:] idest, ex Euthymio, intus egenum, & pauperem, legit Christum.

Locus esset infinitus communis in liberalis eleemosynæ laudibus, & excellentijs declamandis: quid, non in liberali, sed de iustitiæ rigore debita ab Episcopis portione pauperibus postulanda? Nonne hæc voluntas Imperatorum, Regum, Principum, Rerumpublicarum, & eorum qui Ecclesias locupletarunt, appareret: quamtumuis Apostolorum, Conciliorum, Pontificum, Patrumq; Ecclesiæ sanctorum Decretis sancitum esset prorsus nihil: vt egenis, ac inopia laborantibus, relictam aliquam partem quoque vellent, non autem totum vni soli, qui, quasi Charybdis vorax, omnia valeret absorbere? Numquam profectò ea tot defunctorum mens fuit: numquam is tot Christianorum animus: immò salutis æternæ studium, quod in hac exercenda pietate effulget, quod in miserorum succurrendis necessitatibus declaratur.

Quòd si tantopere leges, & omnis Diuina, & humana ratio, atque iudicium, defunctorum voluntates amplectuntur, & colunt in rebus, quæ singulorum sunt vsibus applicatæ: quid in hac publica, Diuina, & religioni adeò coniuncta? Quocirca supplicamus summo Pontifici Paulo V. pijssimo, ac Canonum Ecclesiasticorum zelantissimo exsequutori: & per Christi IESV, cuius personam gerit, viscera obtestamur: idemque viui, idemque mortui, tam ab eo, quàm à suis Romanis Pontificibus successoribus, supplices deprecamur: vt commoneant, & vbi opus est, cogant sua auctoritate Apostolica Antistites, per orbem Christianum: siqui sunt, qui istud negligunt: ne hoc sacrum Euangelicum, Apostolicum, Conciliare, Pontificium, Comitialeque ius excidere patiantur: ne status secularis ab Ecclesiastici ordinis reuerentia deterreatur: si videat, dum millia millium scutorum aureorum; immò decies centena millia non ministrant, (cum absconsita, & inuisa sint:) sed assistunt solis Antistitibus; millium millia pauperum, & decies centena millia virginum, viduarum, seniorum imbecillium, orfanorum, Nobilium egentium, carceribus detentorum, ac peregrinorum egent, torquentur, & affligantur.

Exempla duo administrandi Ecclesiæ bona, pro sequentibus Corollarijs notanda.

HIC tamen nolumus silentio premere duo notanda exempla: alterum laicæ Potestatis, circa bona Ecclesiæ dispensanda, iniquè satagentis, per Ecclesiam æquè reiectæ: alterum laicæ Potestatis, circa legem iustam, de bonis Ecclesiæ ferendam, curantis, ab Ecclesia non admissæ: ex eo, quòd leges Principum, ac Ciuilium Magistratuum, si quid

priuatim ad Ecclesiæ, siue Clericorum vtilitatem decernant: nisi firmentur Ecclesiastica auctoritate, irritum sit, & inane: cap. Bene quidem. d. 96. cap. Final. de reb. Eccles. non alien. Gloss. & Doctor. cap. Eccles. S. Mariæ. de Constit. præcipuè Panor. num. 3. notab. 3. Butr. num. 3. Zabarel. nu. 3. Imol. nu. 7. Berous. nu. 6. & 26. Dec. nu. 16. 88. 91. Felinus latissimè. Bal. nu. 5. & cap. Si duobus. nu. 3. de Appell. Abb. cap. Non minus. num. 10. de Immun. Eccles. Surd. lib. 3. Cōs. 62. & 301. Turrecrem. cap. Cùm ad verū. d. 96. nu. 4. Card. cap. Quæ in Ecclesiarum. nu. 2. de Const. Imol. ibidem nu 6. Dec. nu. 16. & infra. Butr. num. 97. quæ omnia iura Canonica nihil sunt aliud, quàm iuris Diuini, & Euangelici latior explicatio.

Ergo cùm Sixtus I. Pontifex, in ipsa ad martyrium via, sanctum admoneret Leuitam, seu Archidiaconum Cardinalem Laurentium, de thesauris Ecclesiæ festinè in pauperes dispensandis: cùm post triduum esset ipsum gloriosi martyrij triumpho sequuturus: ea dispensatione per eum studiosè facta, ad Pontificis vota; Principe laicæ potestatis tyranno armato gemina face; auaritia, vt à Laurentio tolleret aurum; impietate, vt auferret Christum; Laurentius vnico verbo victoria ouans, ostensis Ecclesiæ pauperibus, per eorum manus, in cælestes thesauros Ecclesiæ facultates fuisse, respondit, deportatas. Cùmque ex Eusebio, lib. 6. Histor. cap. 26. Et ex Orosio, lib. 1. c. 25. diuitiæ illæ Ecclesiæ maximè fuissent thesauri Philippi Imperatoris primi Christiani, quos Fabiano, plusquàm decennio ante, ad pauperum vsum, pro expiandis suis obtulerat facinoribus: ne nobis sint importuni contradicentes, illum fuisse Principem Infidelem, cui Laurentius tradere Ecclesiastica bona nō debebat: fingamus, fuisse eumdem Philippum Christianum Imperatorem, qui ea bona à Pontifice, vel eius Ministris repetebat; eadem certè animi fortitudine, per martyrij etiam, si oportuisset, intercessionem, fuissent illi à Laurentio deneganda: atque in pauperum vsus insumenda.

Alterum est exemplū ardentissimi zeli immunitatis Ecclesiasticæ defendendæ: cùm in Concilio Romano, sub Simplicio Papa, Basilio, Odoacri Regis vicemgerenti, legem, de non alienandis bonis Ecclesiasticis, ferenti Patres intercesserint: legem aliàs competentem, ab incompetenti laico Legislatore editam consultissimè refutantes. Videndum Concil. 3. sub Symmacho Papa, cap. 1. & seqq.

Tertium Corollarium.

HINC colligimus tertiò, loquendo vniuersè, tam quò ad personarū Ecclesiasticarum, quàm quò ad earum bonorum immunitatem: quo magno Consilio, tam iura Canonica, quàm Ciuilia cauerint: vt cùm semper spectandus sit animus Legislatoris, vnà cum verbis, quibus leges exprimuntur: l. Cùm Pater. §. donationis. ff. de legat. 3. Calder. Consil. 12. inter Consil. Anchar. n. 3. Anch. ipse Cons. 145. & ad c. Canonum statuta.

quæst.

quæst.11.princ.num.168.de Const. Alex. lib.2.Conf.211.nu.10. Si legis verba Ciuilis obscura sint, aut ambigua, Iudex tum Ecclesiasticus compellere potest Legislatorem, vt legem perinde interpretetur: vt appareat, ea Ecclesiasticos non comprehendi. Gemin.c.Fin de immunit. Eccles. in 6. Franc. ibidem. nu 2.

Quartum Corollarium.

COLLIGIMUS quartò, quàm rationi congrua eorum sit Iurisprudentium sententia, qui eas leges Ciuiles, contra libertatem Ecclesiasticam esse definiunt, ex quibus Clerici efficiuntur timidiores. Bartol. Auctent. Cassa. C. de Sacrosf. Eccles. & l.1.§.quæ oneranda.ff.quarum rerum actio non detur. Angel. ibidem. Bald. d. Auctent. Cassa. Abbas. cap. Nouerit. de Sent. excommun. & in repet. ad cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. de Cōstit. Ancharic. Canonum statuta. vers. quartò circa hoc. de Constitution. item quàm certa sit eorum Iuris scientium opinio, qui illas leges, esse contra libertatem Ecclesiasticam, affirmant, per quas tolluntur, vel imminuuntur, ea quæ iuris communis beneficio, vel aliquo saltem priuilegio Ecclesijs, atque personis Ecclesiasticis debentur. sic Cin. & Salicet. d. Auctent. Cassa. C. de Sacrosf. Eccles. Bald. in repet. ad l. Cunctos populos. vers. nunc de tertio membro. C. de summ. Trinit. & Fid. Cathol. & in Auctent. statuimus, in fin. C. de Episc. & Cleric. Conf. 187. & §. Ius autem Ciuile. q. vlt. Institut. de Iure nat. Gent. & Ciuil. Fulgos. l.1. C. de Summ. Trin. & fid. Cathol. Lap. alleg. 91. Alex. lib. 2. Conf. 211. lib. 6. Conf. 18. Conf. 209. nu. 14. Conf. 210. num. 11. Butr. Imol. Felin. c. Eccles. S. Mariæ. nu. 69. de Constit. idem Butr. c. Nouerit. de Sent. excommun. n. 9. Innocen. & Panorm. ibidem. nu. 2. qui lib. 2. addit, hanc esse communem theoricen. Rursus Imol. in c. Cùm terra. de elect.

Explicatur vltima pars Conclusionis.

ILLA particula vltima Conclusionis, qua asserimus, laicos homines, ex commissione Ecclesiasticorum, ad quos spectat bonorum Ecclesiæ dispensatio, posse aliquid circa ea gerere negotij: nulla eget probatione. Nam supposita veritate Conclusionis, tamquàm ministri, ad illud munus possunt assumi. Hic tamen nullum præiudiciū factū esse volumus, secularibus Iuspatronatus habentibus, in quibuscumque Ecclesiasticis, & pijs locis; & ob id aliquam bonorum ibi administrationem, vel curam: de quo videre licet Concil. Tolet. 9. c. 1. quod nihil obstat nostræ Conclusioni. Cùm talia Ecclesiastica, & pia loca nequeant institui, erigi, conseruari, nisi Ecclesiasticis viris, & Prælatis, respectiuè, consentientibus, ea conseruantibus, visitantibus, reformantibus. Quæ omnia altioris sunt speculationis, longè distantia à nostri Tractatus instituto.

Dubia quædam circa prædicta.

VERVMENIMVERO, vt his faciamus satis, qui vel Ecclesiæ opibus, sitibundi, & hiantes, insidiantur: vel illas saltem Ecclesiæ inuident: vel vltimò circa earum dispensationem dubitant: vel satagunt: vel, quod peius est, se ingerunt non vocati: conueniens visum fuit, sequentia tractare Dubia fusiori disputatione.

I. *Circa Ecclesiæ bona, & maximè immobilia.*
II. *Circa bonorum Ecclesiæ acquisitorum dispensationem.*
III. *Circa Legislationem de bonis Ecclesiæ acquirendis.*

DVBIVM PRIMVM
Circa Ecclesiæ bona, & maximè immobilia.

NON desunt, qui zelo, & æmulatione, Dei forsan, sed non secundùm scientiam: ex Apostolo, ad Rom. cap. 10. voluissent, Ecclesiæ Christum suum caput pauperem sequendo, in ea puritate, & simplicitate permansisse: qua primitiui eius post Christum institutores Apostoli, fuere, per orbem vniuersum, conuersati; tantò à rerum temporalium extranei cura, quantò æternarum auidi curatores; qui in carne degentes, verè dicebant cum Paulo, 2. ad Corinth. c. 10. [In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus:] quia, ad Philipp. cap. 3. [nostra conuersatio in cælis est.] Felicis status felix quidem votum: felicior etiam Ecclesiasticis hominibus actus: si possent, instantibus his temporibus periculosis, dicere cum ipso Paulo, 2. ad Corinth. c. 6. [Quasi nihil habentes, & omnia possidentes:] & non potiùs vereri possent, de illis proloquium eiusdem Apostoli verificandum: scilicet: [Nihil intulimus in hûc mundum, haud dubium, quia neque auferre quid possumus.] 1. ad Timotheum, cap. 6.

PRIMVM NOTANDVM.

ET vt faciliùs ab hac difficultate nos expediamus, eius abdita per decem sequentia Notanda propalemus. Est ergo notandum primò: Philosophos antiquos voluisse inducere Respublicas, ad publicas res, & communes habendas. Hoc fuit Platonis institutum, in suarum legum conditione: sicut & S. Clemens, Epist. 5. De communi vita docet: & refertur 12. q. 1. c. Dilectissimis. Est tamen Auctor Theodoretus, lib. 9. contra Gentiles, nullam Rempublicam, Regnum nullum leges Platonis suscepisse: neque ipsos suos Athenienses illarum curasse: quas crudeles, & inhumanas esse censuerunt: & Aristoteles, lib. Politic. 1. c. 2. eam communu-

municationem rerum, difficilem nuncupauit.

Nihil tamen mirum, homines in natura lapsa, ex Protoparētis delicto, & in proprijs mille alijs criminibus volutantes, ingens id naturæ integræ bonum, quo temporalibus bonis indiſtinctè, abſque, meū, & tuum, pronominibus, frui hominibus licebat, & neſciuiſſe, & ad praxim reduci, impoſſibile eſſe, iudicaſſe. Neque mundum ad illa retrahere ſuæ infantiæ felicia initia, gloria erat Philoſophis concedenda, quæ mundi Conditori, & Reparatori eſſe noſcebatur reſeruata.. Itaque Chriſtus Dominus hāc bonorum temporalium communionem, & Apoſtoli eius Diſcipuli prædicarunt, & ad vſum, & praxim reuocarunt: & inter primos Chriſtianos fuit obſeruata religioſè: vt conſtat ex Apoſtolorum Actibus: cap. 4. & refertur 12. q. 1. c. Scimus. & hodie in Religionibus obſeruatur, & fortaſſe perfectiùs: vt ſentit R. Epiſcopus Toſtatus q. 29. ſuper 3. cap. Geneſ quàm tunc inter Chriſtianos communes ſeruabatur.

SECVNDVM NOTANDVM.

VBI omninò aduertendum eſt ſecundò: Hanc vitæ communitatem ab Apoſtolis ſanctis inſtitutam, &, Apoſtolico exemplo, primæ illi Eccleſiæ Ieroſolymitanæ commendatam, ad quam hortatur Clemens dicta Epiſtola, vt ad vitæ ſanctitatem commodiſſimam. ne quis eam, tamquàm otioſam, & humanæ vitæ incommodam, contemnere, aut reprehendere auderet: vt iam olim auſi ſunt Hæretici quidam, patres eorum qui hiſce vltimis temporibus, eam ab Eccleſia, etiam cum Eccleſia, à ſuis prouincijs perfidè profligarunt: idcircò ad ortum naturæ integræ ante peccatum retulit eius originem Clemens, dicens: [Vſus enim omnium, quæ ſunt in hoc mundo, communis omnibus hominibus eſſe debuit: ſed per iniquitatem, hoc eſt, propter peccatum Adæ, factum eſt: vt alius hoc ſuum eſſe dicat, & alius iſtud: ſic inter mortales facta diuiſio eſt.] Et ad hunc eumdem ſtatum naturæ integræ, ac nondum, propter peccatum, diuiſæ, hoc genus vitæ communis, Magnus Baſilius docuit, referendum.

Quo ergo Clemens, exemplo Apoſtolorum, traditionem vitæ communis, maximè ex voto ſuſceptæ, commendaret, & ad eius neceſſariam vouentibus obſeruantiam commoueret: rationem ex naturæ integræ ſtatu petiuit, ac ſi diceret. An ſtatus naturæ illius, quæ à Dei manibus, ſuis numeris abſoluta egreſſa eſt, in quo vſus omnium rerum eſſe debebat communis, non ſatis edocet vos, communem vitam à ſanctis Apoſtolis traditam, ad excellentem ſtatum pertinere? Vt iam qui ſtatum vitæ communis Religioſorum improbant, vt faciunt noui Hæretici, ſit conſequens, vt ſtatum quoque primæ innocentiæ Paradiſiacæ improbaturi planè videantur.

Huius tamen vitæ communis, ex naturali charitate proficiſcētis, perfectio, & conſummatio, eſt vita communis per Diuinam gratiam oſtenſa,

& tributa: cùm Dominus, vt docet Basilius in Asceticis Cõstitutionibus, congregatis discipulis communia omnia, & se ipsũ communem eis præbuerit: sicuti charitatis naturalis perfectio, & absolutio, est charitas spiritualis, & Diuina. De quo notando videndi sunt dictus Basilius, & Augustinus, & maximè dum Psalmum 127. [Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum:] pertractant: cum alijs Patribus, & Doctoribus, qui Cœnobiticam defendunt viuendi disciplinam.

TERTIVM NOTANDVM.

TERTIO est notandum: Bona temporalia, & eorum possessionem haud esse legi Christianæ repugnantia: sicuti Hæretici dicti Apostolici, apud Augustinum de Hæres. c. 40. malè docebant, & Iulianus Apostata: qui, sicuti supra diximus, Ecclesiæ persequutionem augens, cum vectigalibus, tributis, & varijs extorsionum modis, Christianorum bona ferè omnia depeculabatur: ad eorum querelas, ex Christi doctrina, iuxta ipsius commentationem, Christianos malâ fide bona habere temporalia, solitus erat respondere.

Vltimis autem temporibus in Conc. Constantien. fuere damnati in VVitcleffi tres errores grauissimi, Sess. 8. 10. 32 & 33. Primus videlicet, [Ditare Clerũ, est contra regulam Christi.] Secundus, [Siluester Papa, & Constantinus Imperator errauerunt, Ecclesiã ditando.] Tertius, [Contra Scripturam sacram est, quòd viri Ecclesiastici habeãt possessiones.] Sanctus autem Thomas 2.2. q. 188. a. 7. quærens, An habere aliquid in communi diminuat perfectionem Religionis? partem negantem acerrimè defensauit. Neque pœnitebit lectorem consulere Orationẽ R. Ioannis de Polemar Hispani, S. Rotæ Auditoris, quã habuit in Concil. Basiliensi, de Ciuili dominio Clericorum: anno Christi 1433. & habetur To. 4. Conciliorum in vltima editione Coloniensi.

Attamen D. Dionysius lib. de Diuin. nomin. c. 6. scripsit Christianam Rempublicam initio nascentis Ecclesiæ trifariam fuisse diuisam; in Monachos, Clericos, & Seculares. Monachi, ex Philone, lib. de Vita contemplat. in remotioribus locis vitam agebant austeram in communi, & sine proprio: orationibus, & mysterijs addiscendis, & contemplandis vacantes. Clerici viuebãt in communi, & vixerunt vsque ad tempus Vrbani I. Papæ, de quo dicemus statim: non tamen quin ex illis aliqui suas in particulari facultates possiderent: sicuti fuit Philemon, & aliqui Christi Domini, secundùm carnem, consanguinei: qui fuerunt Episcopi, & hereditates possidebant: iuxta Eusebium, & Egesippum: de quo videndus Thom. Vualden, lib. 1. art. 3. c. 37. Ex Christianis ceteris multi, vel quia Concilium Apostolorum, Act. c. 15. id non postulauit; vnde arctissima nolebant constringi vita: vel alijs de caussis, de quibus quinto Notando statim dicemus, suarum facultatum neque vsum, neque proprietatem abdicabant:

cabant:vt constat ex Act.c.9.vbi refertur Dorcas pijssima fœmina Ioppe à Petro resuscitata, precibus etiam plurium viduarum, quæ Petro ostenderunt tunicas,& vestes,quas,ex suis facultatibus, illis fecerat.

Ibi etiam habetur, Petrum in eodē portu apud Simonem Coriarium, per dies multos,fuisse commoratum.Act.etiam c.16. Lydia purpuraria Paulum cum Timotheo coēgit in domo sua manere.Hoc clarissimè probatur ex Pauli 1.ad Corin.c.11.vbi reprehendit diuites Corinthios,qui sacratissimam sumpturi Eucharistiam; soliti primò ex ipsius Pauli institutione,Christi asseclæ,pauperes ad conuiuium excipere in Ecclesia: iam illis contemptis,vel non exspectatis, charitatis fraternæ fomento in libidinem solutam diuitum commutato; & conuiuia communia, & opipara celebrabant,& sacræ Communionis cælestibus mysterijs pascebantur. Vnde est consequens, Corinthios suas integras facultates retinuisse.

Immo iudicia,& Iudices erant,& lites:ibidem c.6.& ad rei familiaris curam,& studium hortatur idē Paulus Ep.ad Timoth.c.5.& ad Titū,c.2. Nec serui,propter Baptismi susceptionē manumittebātur,aut liberabantur dominorū potestate: ead.Epist.c.6.In quo etiā constat,diuites fuisse, cùm eos exhortetur,ne in thesauris suis spem reponant,&c & ad Coloss. c.3.ait: [Exspoliantes vos veterē hominem,cum actibus suis:& induentes nouum; eum, qui renouatur in agnitionem secundùm imaginem eius,qui creauit illum:vbi non est Gentilis,& Iudæus,circumcisio,& præputium;Barbarus, & Scytha; seruus, & liber; sed omnia, & in omnibus Christus.

Alij tamdem Christiani,licèt facultatum suarū proprietati nō renunciassent:vsum tamen earum ex charitate liberum reliquerunt fratribus Christianis,tanta cum animorum sinceritate,vt referat Lucianus in vita Peregrini,multos ex Gentilibus astu,& dolo malo Christiana abutentes simplicitate,diuitiarum non mediocria fecisse compendia, se Christianos egentes simulando. De qua Gentium oculis inuisa, auribus inaudita, & moribus insolenti fraternitatis charitate,immò de ipso nomine fraternitatis, & fratrum, qualiter in admirationem Gentiles raperentur, notat Tertull.in Apologet c.39.

QVARTVM NOTANDVM.

HIC tamen est quartò subnotandum;quòd singularis fuit ratio de Christianis; qui Ierosolymis, ad Christi, & Apostolorum prædicationem, crediderant: hi enim omnem suarum diuitiarum proprietatem, & vsum à se abdicantes, tam mobilia, quàm immobilia bona distrahentes, suarum facultatum pretium ad pedes Apostolorum adducebant: vt habetur Act.c.2.& 4.qui prout singulis erat opus Christianis, & vestitum,& victum quottidianum,initio per seipsos, deinde per Dia-

conos,

conos, quos ad id crearunt munus, diuidebant. Cùm enim in hanc Rempublicam, qui venirent, & sua venderent, & vniuersitatis eorum pretia etiam facerent, ad Apostolorum dispensationem: fuit consequens, vt inde, tamquam ex ærario publico, Christiani omnes alerentur: eisque, quasi in Prytaneo, victus quottidianus præberetur.

Hæc Apostolica institutio habuit caussam materialem, Iudaicæ Reipublicæ, videlicet, futuram dispersionem, & ciuitatis vastationem à Christo prædictam: Matth. c. 24. Marc. c. 13. & Luc. c. 19. sic habetur 12. q. 1. c. [Futuram Ecclesiam Apostoli in Gentibus præuidebant. Idcircò prædia in Iudæa minimè sunt adepti: sed pretia tantùm ad fouendos egentes, & cetera.] Cùmque ciuitas, & templum essent subuertenda, ne, vt docet Beda Venerab. paruuli, & lactentes in fide, admirando sanctum seculare, à Prophetis sanctis, à Domino ipso institutum, à sinceritate fidei Christi ad carnalem Iudaismum laberentur: consulta ratione nihil proprij voluerunt Apostoli in ea terra ab Ecclesia possideri, in qua Christi sanguine clamante Iudæorum obstinatorum interitum, radices non erat altas habitura.

Verùm ad formalem, & finalem caussas adspiciendo, id ea ratione ab Apostolis fuit gestum: vt reparationis nostræ per Christum IESVM gratia affulgeret mundo, ad eius creationis gratiam comparata; & secundi hominis de cælo cælestis 1. ad Corinth. c. 15. ad primum hominem de terra terrenum excellentia coruscaret. Vnus enim Adamus, & eius coniux in gratia conditi, quam Deus illis cum natura fuit ipsa largitus: in paradiso omnibus affluentes bonis, quasi omnibus egerent, ligni vetiti copia non suppetente; de eo gustantes, non Dei scientiam, falsò à Dæmone promissam, sunt consequuti: sed gratiam, & sanctitatem perdiderunt. Erant certè vnica tantùm prohibente lege adstricti, ad custodiam facili, in materia non odiosa, & quam, si per extrema Paradisi, & non per proprij appetitus vagarentur extrema, in medio virtutis obedientiæ habitantes, in medio Paradisi non fregissent.

Quibus contrà opponitur Ierosolymis, Act. c. 2. & 4. amplissima ciuitate, O Christi IESV gratia immensa, & donum non vt delictum 1. ad Rom. c. 5. multitudinis Credentium inuicem, & cum Christo cor vnum, & anima vna: qui omnibus egentes, omnibus abundabant: quoniam nullus eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: & legis Christianæ arcta via, ex Matth. c. 7. circumsepti, quasi ex Matth. c. 11. Iugum suaue, & onus leue sufferentes, in medio nationis prauæ, ex Epist. ad Philipp. c. 2. templi adita vnanimiter frequentantes, frangentes circa domos panem, salutari scilicet ligno vitæ, Eucharistiæ sacramento recreati, cum exsultatione, & simplicitate, & charitate, quæ omnem exsuperabat scientiam, Deum nouæ lucis, & noui Mundi, & nouorum hominum Conditorem collaudabant.

Vnde

Vnde quò nostrum afferamus intentum, de illa primitiuorum Ecclesia in cælis conscriptorum, relata ad Hebr.c.12, placet considerare; fuisse dubio procul dictum in spe, quod in re de illorum fuit parente Iacob pronunciatum: Sapient. c. 10. Cùm enim filij, ex Aristotele, sint aliquid patris: de Israele ipso, & simul dictum fuit de suis carnalibus, &, quod gloriosius est, de spiritualibus filijs, iuxtà illud, quod Ioan.c.1. dixit de Nathanaele Christus, scilicet; [Ecce verè Israelita, in quo dolus non est:] & iuxta illud Pauli, ad Rom.c.2. [Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne est circumcisio: sed qui in abscondito Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu, non littera:] &, c. 9. [Non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ; neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij; sed in Isaac vocabitur tibi semen. Id est, non qui filij carnis, hi filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.]

Ergo Spiritus sancti proloquium de Israele parẽte, & Israelitis filijs tale est: [Iustum deduxit sapientia per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei: & dedit illi scientiam sanctorum.] Verè enim sapientia Dei Patris Christus IESVS, qui olim in Israel effecerat & hæc, & quæ inferiùs referuntur, in veris Israelitis Christianis primis idem perfecit: illos enim deduxit per vias rectas: quando suos Discipulos eduxit è ciuitate Ierosolymitana, Luc.c.24. quasi valedicerent legis Mosaicæ obseruantiæ: & deduxit eos foras in Bethaniam, iuxta suum nomen, domum videlicet, obedientiæ legis Euangelicæ: præcipiens eis, vt eo ad cælos assumpto, ne discederẽt à ciuitate Ierosolymitana: sed exspectarent promissionem Patris: Act. c. 1. qua impleta, deducerentur, & deducerent alios per vias, & semitas rectas. Isai. c. 40.

Insuper ostendit illis regnum Dei: quando rogatus ab eis ibidem: [Domine si in tẽpore hoc, restitues regnum Israel?] eis respondit: [Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed,] aliud, videlicet, vobis ego regnum meditor: [accipietis enim virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos:] qui efficiet vos [regnum Sacerdotale, & regale Sacerdotium:] 1. Petr. c. 2. & Apocalypſ. cap. 5. [qui docebit vos omnia quæcumque dixero vobis.] Ioan. c. 14. Et tandẽ sic dedit illis scientiam Sanctorum: qua, scilicet, scirent [reprobare malum, & eligere bonum.] ex Isai. c. 7.

Felix certè infelicis promissi, in donum felix, commutatio: tunc enim pro scientia promissa à Dæmone primis parentibus, quæ illos in barathrum coniecit ignorantiæ, & sui, & Dei, data fuit Christianis primordialibus illa scientia Sanctorum, vt posset Paulus, Sanctos eos simpliciter, ad ceterorũ per orbem Christianorum distinctionem, celebrare: sic enim de eis ad Rom.c.15. loquitur: [Nunc igitur proficiscor in Ierusalem ministrare Sanctis. Probauerunt enim Macedonia, & Achaia colla

tionem aliquam facere in pauperes Sanctos, qui sunt in Ierusalem.] Quo loco Remigius eos, ait, à Paulo appellari pauperes Sanctos, qui fortunis suis venditis, ad Apostolorum proiecerunt pedes earum pretia: vel illos, qui propter fidei confessionem, suorum bonorum rapinam cum gaudio sustinuerant: ad quos Paulus sæpius argentum, aurum, triticum, & vestes, vt antiqui scripserunt Doctores, affluenter etiam demandauit.

De quibus idem Paulus sic loquitur 2. ad Corinth. c. 9. [Quoniã ministerium huius officij, non solùm supplet ea, quæ desunt Sanctis: sed etiam abundat, per multas gratiarũ actiones, in Domino.] Agebat Paulus de eleemosynis à Corinthijs erogandis primitiuis Christianis, Ierosolymis egentibus: & est sensus: Quoniam harum eleemosynarum administratio, non solùm necessaria victui, & vestitui Sanctorum, qui sunt in Ierusalem, subministrat: sed etiam facit, vt plurimæ, à plurimis, Deo gratiæ agantur; quia vestra ea charitate corda inflammat, vt tanto cum animi candore, Sanctis illis subuenientes, quasi confiteamini denuò Euangelium Christi, illius primis professoribus communicantes (iuxta quod ipse ad Galat. c. 6. docuerat) in omnibus bonis: quasi, qui ab eis, & vos, & ceteri catechizentur Christiani: & insuper, quia ipsi reciproca, vel etiam eminentiore, pro vobis obsecrant charitate.

QVINTVM SVBNOTANDVM.

CONSEQVENTER quintò est subnotandum ex Augustino, libro nunc citato cap. 23. quòd hi pauperes, seu Sancti, in numeroso Ecclesiæ exercitu excubias faciebant; ieiunijs, & orationibus assiduò vacantes; & contra Dæmonum efferatas, vitæ sanctimoniæ, dimicantes potestates: quibus stipendia, ex aliorum Christianorum bonis, Apostoli mittebant: qui, si nihil aliud facerent, quàm Apostolis, ad debellanda vitia, per orbem diffusis, custodire sarcinas Constitutionum Christianarum & rituum cultus Diuini, quæ Christus, quæ Apostoli, instituerant, & docuerant; stipendio illo non essent priuandi, ex spolijs auarorum diuitum, quos Apostolica victoria Christo subdiderat; hoc Iure belli, per os Magni illius bellorum Domini Ducis Dauidis, olim sic enunciato 1. Reg. c. 30. [Aequa pars erit descẽdentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas & æqualiter diuident.]

Sed cùm de his Sanctis Ierosolymitanis pauperibus, & caussis eos sic Apostolos consolandi, Ambros. in 2. ad Corinth. & Hieronymus epist. cõtra blasphem. Vigilant. & q. 1. ad Hedibiam, optimè loquantur: solùm notentur, in c. 15. ad Romanos, illa verba, quæ consultò hic referenda voluimus, scilicet: [Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum IESVM Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa: & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusalem Sanctis.] Quo lo-

co Hieronymus illorum inde arguit excellentem sanctitatem, quod Apostolus, quasi quid excellens, dixerit primò, se proficisci in Ierusalem, ministrare Sanctis; sed inde præcipuè, quod orationibus se Romanorum commendat, vt dicti Sancti velint illas eleemosynas acceptare. Vnde concludimus, de illis ad litteram Isaiam fuisse vaticinatum, dum c. 6. Iudaica delineata cæcitate, in Christo agnoscendo, & conuersione quorũdam ex eis, maximè ex ciuitate Metropoli Ierosolymitana, sic prophetat: [Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur:] & infra: [Semen sanctũ erit id, quod steterit in ea;] id absque dubio semen, de quo c. 1. dixerat: [Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus.]

SEXTVM NOTANDVM.

SEXTO est notandum; vix Apostolis, vel eorum pluribus vita sanctissimè functis, pristinum illum Credentium ardorem paulatim tepuisse: ac pro communi illa quiete, discordias, ac contentiones, consilio diabolico, succreuisse. Fuit eius rei illa potissimùm occasio; quòd non eodem omnes iure haberentur, qui ad fidei professionem accedebant. Siquidem ab ea multitudine, quæ ex alienigenis, & varijs, ac diuersis gentibus confluebat, Ecclesia, iam vsque à primis Apostolorum temporibus, ex eorum Conciliari decreto, Act. c. 15. edito, nihil amplius requirebat, nisi, vt ab immolatitijs Idolorum, à fornicatione, à suffocato, & sanguine temperarent. Hoc enim pro stabiliendis fidei fundamentis, abolendaque inueteratæ Gentilitatis consuetudine, expedire iudicatum est.

Hæc libertas malè accepta, deteriorem reddidit antiquũ cõmunis vitæ statum; cùm enim non omnibus, sed Gentilibus tantùm, ea, quam diximus ratione, indulta fuisset; effecit nihilominus, vt Ierosolymitanæ etiam Ecclesiæ perfectio contaminaretur: siquidem crescente magis in dies indigenarum, aduenarumque numero, eò paulatim res fuit redacta, vt non solũ in ijs, qui ad fidẽ Christi recens conuenerant, verùmetiã in illis, qui erãt Ecclesiæ Principes, cõmunis antea vitæ vinculũ laxari cœptum fuerit: vnoquoque ex illis secum statuente, nihil se magnopere reprehensione dignum admittere: si, quod Gentibus concessum esse videbat; retentis substantijs, proprijsque facultatibus, Christi fidem, ac confessionem sequeretur. Tractat de hoc fusè Cassian. Coll. 18. cap. 5. & hæc fuit occasio Clementi, scribendi epistolam illam 5. supra relatam, de Communi vita, fratribus Ierosolymitanis.

Vtcumque sit; quò faciliùs genus Christianum propagaretur, in suis, quemque ad fidem venientem, facultatibus viuere permissum est: ne rerum communicandarum, aut amittendarum metus, à Christianismo quẽquam reuocaret. Verumenimuerò non solùm quo tempore, quadragesimo post Christi Domini mortem anno, Iudæa à Vespasiano, & Tito va-

stata,& Ierusalem ciuitas,olim sancta, fuit cum templo diruta, & igni, ac ferro depasta. saltem aliquod hoc semen sanctum,quod referebamus adhuc superfuisse in ciuitatem Berithum translatum fuit: ne cum impijs Iudæis deperiret,& ibi diu conseruatum. Verumetiam Sanctis illis originalibus, in ciues Sanctorum,ad Ephes. c. 2. & domesticos Dei in cælos translatis, successere Ecclesiastici religiosissimi, immo & seculares viri multi,qui in communi viuentes, Apostolorum, & Sanctorum, quos diximus,vitam imitantes,vitæ Christi memoriam,non libris scriptis, sed rebus gestis,diutiùs conseruarunt.

De quo videnda Epistola Decretal.Vrbani I. de Comm. vi. & oblat. fidel. ad omnes Episcopos. Videnda etiam Epistola ad Ierosolymitanæ Ecclesiæ Clericos,Clementis I. qui hanc ipsam viuendi regulam tenuit; & refertur 12.q.1 Consilium. Quo verò ne latiùs serperet malum illud præconceptæ discordiæ,magisque in dies ad contentionem animi incitarentur: hac ratione tanto huic periculo primùm occursum est.Siquidem communi & Sacerdotum,& fidelium omnium consensu fuit prælectum: vt loco pretij, quod pro venditis agris solui consueuerat, hæreditates ipsæ,ac agri,Episcopis traderentur.Existimarunt autem id fore consultiùs,Ananiæ,& Saphiræ exemplo persuasi, cum sic omnis in posterum mentiendi similiter occasio tolleretur.

Dicti verò Vrbani I. sanctissimi Pontificis, iam tertio Ecclesiæ seculo, anno Christi 224. exstat de hac re dispositio cap. Scimus. 12.q.2.& cap.[Videntes(sequitur)summi Sacerdotes,& alij atque Leuitæ, & reliqui fideles,plus vtilitatis posse conferre: si hæreditates, & agros, quos vendebant,Ecclesijs,quibus præsidebant Episcopi,traderent: eò quòd ex sumptibus eorum,tam præsentibus,quàm futuris temporibus, plura, & elegantiora ministrare possent fidelibus,communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum:cœperunt prædia,& agros, quos vendere solebant,matricibus Ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsæ verò res in ditione singularum Parœciarum Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum,erant,& sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus; è quibus Episcopi,& fideles dispensatores eorum,omnibus communi vita degere volentibus ministrare cuncta necessaria debēt, prout melius potuerint:vt nemo in eis egens inueniatur: ipsæ enim res, fidelium oblationes appellantur, quæ à fidelibus Domino offeruntur. Memoratis ergo augmentationibus, in tantum Ecclesiæ, in quibus Episcopi præsident,Domino adminiculante, creuerunt, & in tantis maxima pars earum abundat rebus,vt nullus sit in eis communem vitam gerens, indigens:sed omnia necessaria ab Episcopo, suisque ministris percipiat. Ideo si aliquis exstiterit modernis, aut futuris temporibus,qui hæc auellere nitatur,iam dicta damnatione feriatur.] Hucusque Pontificia Constitutio.

Con-

Consectaria decem ex prædictis habita.

EX quo contextu plura colliguntur, quæ ad rē apprimè faciunt: primò enim miramur fuisse, qui dicant, Ecclesiam à tempore Vrbani I. Pontificis, bona immobilia possedisse: cùm ipse testetur, iam antiquitùs cœpisse superiores Ecclesiæ Prælatos immobilibus prædijs, in communi vitam agentium necessitatibus subuenire. Sic legimus Calixtum quintum decimum à Petro Pontificem, iuxta Augustini supputationem, decreuisse, vt ex eius Epistola 2. Decretali constat; ne Prælati alienarū Parœciarum, sibi possessiones vendicarent: ex qua habentur Canones, 7.q.1. Sicut alterius vxor. & 9.q.2. Nullus. Ipso etiam prior Pius Papa I. decimus à Petro, decretum tulerat contra seculares, Ecclesiæ in suos vsus prædia pertrahentes. exstat Epistol. 2. & inde habetur, 17.q.4. Sicut qui Ecclesiam.

Ecclesias, secundò, Christianorum possessiones olim sub Gentilibus Imperatoribus habuisse, non tantùm Pontificum dicta Decreta declarant, sed ipsa etiam Imperatorum Edicta, quibus eas illis ablatas reddi mandauerunt, idem euidenter demonstrant. In Edicto namque Constantini, atque Licinij, hæc scripta leguntur: [At quoniam ipsi Christiani non solùm ea loca, in quæ conuenire solent, sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quæ non priuatim in singulos, sed ad ius totius ipsorum Communitatis, idest, Christianorum spectabant: singulis, qui ea posſident, mandes, velim, vt omnia per legem, quam supra posuimus, absque vlla controuersia, Christianis, idest, Societati ipsorum, & conuentui reddāt.] Illa autem loca, quæ ad Christianos dicit spectare, Ecclesiastica fuisse, sequens eorum Edictum, ad Annullinum conscriptum declarat, his verbis: [Quare volumus, vt simulac hasce litteras à nobis acceperis, si quæ ex his possessionibus, quæ ad Catholicam Christianorum Ecclesiam, in quibuscumque ciuitatibus, aut locis pertinent, &c.]

Quæ gesta, & Pontificum decreta tertiò, maximam habent cum gestis, & decretis in antiquo Testamento affinitatem: in quo omnia, ex Paulo, 1. ad Corinthios c. 10. in figura contigerunt. Nam olim Leuitis, quamquàm decimis ditarentur, non erat omninò interdicta rerum possessio; quippè qui ex mandato Dei, Num. cap. 35. in singulis tribubus vrbes sacerdotales habebāt, ad habitandum: ipsisq; concessa erant suburbana ad alenda pecora: & poterant agros, & vineas ex oblationibus populi licitè emere, licitè etiam distrahere, & vendere: quod Leuit. c. 25. & 3. Reg. c. 2. & Ierem. c. 32. & Act. c. 4 satis indicatur apertè. Si ergo hoc antiquis illis Sacerdotibus Diuino erat iure concessum, quo iure, quaue ratione, hoc noui Testamenti ministris Ecclesiasticis erit interdictum? Approbauit quidem Deus Patriarchæ Iacobi filium Leui, exhæredantis sententiam, eiusque posteris nullam partem terræ in duodecim dumta-

xat partes, pro numero duodecim tribuum diuisæ assignari permisit. Attamen decimam partem omnium fructuum sibi, tamquàm proprio Iudæorum Regi, loco tributi debitā, vna cum quadraginta & octo ciuitatibus, inclusis illis quæ erant refugij, & earum suburbanis prædijs, illis tamquàm suis hæredibus donauit. Esset quidem ridicula vehemens illa multorum Pontificum, & Conciliorum Decretis, rerum Ecclesiasticarum interdicta alienatio: si Ecclesia nullam rem licitè possideret.

Neque obstat quartò, Christum, Luc. c. 14. sic docuisse: [Qui non renunciat omnibus, quę possidet, non potest meus esse Discipulus;] id enim intelligendum est, sicut & illud, quod sequitur: [Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.] Certum est enim, non ad odium, sed potiùs ad amorem parentum, filiorum, vxoris, & vitæ propriæ quemlibet hominem Diuina lege obligari: si horum amor Dei charitati, quem super omnia diligere debemus, nihil obstet, aut præiudicet. Sic si rerum possessio, animum à Dei cultu auocet, mala est, eoque casu planè deserenda. Si verò Ministris Dei, & pauperibus alimenta præbendo, eumdē Dei cultum promoueat, vtilissimè sanè, & iustissimè Ecclesia temporalium rerum, & bonorum dominium, ac possessionem, iam ab antiquioribus suis seculis, est solita retinere.

Quintò patet, hanc bonorum immobilium assignationem, non summorum Pontificum solùm, non Episcoporum, non Presbyterorum, non Diaconorum, & tamdem Ecclesiasticorum solùm iudicio, verùmetiam secularium fidelium hominum sententia, & assensu fuisse factam: vt qui in communi, siue Ecclesiastici, siue laici degebant, commodiùs possent sustentari. Hinc notent seculi præsentis, & deterioris seculares, quo animo Ecclesiæ diuitias, vel inuadant, vel inuideant, quas ei secularium melioris seculi sententia confirmauit.

Sextò est certum, quòd ad solos Episcopos, & fideles ab eis nominatos dispensatores, cura horum bonorum pertinebat, & in posterum voluerunt prædicti omnes pertinere.

Septimò apparet, quòd horum bonorum ea lege distributio fiebat, vt Ministri, quorumcumque in communi viuentium, rationem habentes, iuxta personarum qualitatem, officium, & meritum, vitæ necessaria eis largirentur.

Octauò est maximè ponderandum: quòd hæc bona immobilia, ex sua primæua institutione, solùm fuerunt deputata ad eorum vsum, qui illis renunciantes, in communi vitam agere, ritu Apostolico, eligebant: & ad pauperum, qui illis adhærebant, subuentionem. Nam ad victum, & vestitum Ecclesiasticorum Catechistarum, & Ministrorum, quibus, ex Apostolo, contenti esse debebant, vt diximus, fideles omnes de iure Diuino contribuere aliàs tenebantur; exclusa consideratione illorum bonorū

im-

immobilium, quæ aliundè ex fidelium oblationibus fuerant solidata. Et hoc primò constat, quia cùm ministrorum labor, & his, qui bona sua retinebant, & illis, qui ea in communi vtenda erogabant, insudaret: fuisset iniustum, diuites, & commoditatibus affluentes Christianos à Ministris eximi sustentandis, vt ex pauperum oblationibus viuentes, illis gratis inseruirent. Secundò constat, ex Agathensi Concilio supra relato: cap. 33. de quo, 12. q. 2. cap. Episcopus. vbi omninò supponitur, Episcopum ex bonis, quæ administrabat, neutiquàm sibi, & familiæ necessaria comparaturum; nisi eo casu, quo aliàs indigeret: addita hac conditionali: [si tamen indiget:] quasi res esset infrequens, Episcopum & Pastorem aliàs à suis ouibus non pasci corporaliter, quibus spiritualem pastum ministrasset.

Nonò, quòd hæc bona appellantur bona Domini, ipsi in terra morientium oblata à fidelibus, vndè quasi superioris iuris, extra hominum secularium sunt curam, & administrationem: quæ spectat ad eos, qui sunt de sorte Domini, & quorum Deus est sors, scilicet, Clericos.

Vltimò, quòd Episcopis horum bonorum curam gerentibus, miris incrementis Ecclesiastici hi redditus augebantur.

SEPTIMVM NOTANDVM.

SEPTIMO est notandum, ea quæ, de vitæ communione inter Christianos hucusque obseruata fuisse, retulimus, promiscuè ad vtrumq; ordinem, & Ecclesiastici, & Secularis status pertinuisse. Laicis tamen ab ea communione secedentibus, Clerici in eodem vitæ statu diutiùs permanserunt. Auaritiæ enim motus illi, vndè tota Laicorum orta fuit, abiecta vitæ socialis participatione, secessio, haud ita facilè eorum, qui Diuino se cultui addixerant, mentes concusserunt. Hoc esse verum id valdè confirmat, quod Hieronymus relatus 12. q. 1. c. Duo sunt. Leuitã quemdam, quòd propria obtineret bona increpans, sic ait. [Illi autem, nempè Clerici, victu, & vestitu cõtenti, debẽt omnia habere communia:] at si ea bona habere propria passim licuisset, reprehensioni illi locus nõ fuisset. Accedit Augustinus Hieronymo, qui Serm. 52. ad populum Hyponensem, & refertur ead. caus. & q. cap. Nolo. sic loquitur: [Qui habuerit proprium, vel habere voluerit, parum est, vt dicam, non mecum manebit:] & infra. [Quomodo ergo cuicũque, qui voluisset extra manere, & de suo viuere, non tollerem Clericatum ei?]

Quibus non obstant, quæ supra diximus, de diuisione tripartita, seu quadripartita bonorum, per Siluestrum Pontificem facta, ex quibus pars quarta Clericis erat assignata: hoc enim sic est intelligendum, eam inter eos fuisse sic diuisam, vt cuiusque necessitatibus subueniretur: non tamen vt proprium, eis esset licitum possidere. Succedente tempore, licèt communis hæc vita à Clericis fuerit suscepta, non tamen eodem modo, eam legimus conseruatam. Nam cùm passim à ceteris fructus tan-

tùm communicarentur, agrorum verò proprietates possent esse singulis peculiares: exstitere nonnulli, qui proposito sanctiori, sese ex voto arctiori communioni deuinxere: ac præter fructus, communicata insuper rerum suarum omnium proprietate, eodem plures in loco vitam degere præoptarunt. Quem morem ab Vrbani Papæ primi ætate, vt iam insinuauimus, à nonnullis institutum. cap. Scimus, &, c. seq. 12. q. 1. ad Augustini, Gregorij I. immò & Gregorij VII. vsque tempora, traductum fuisse pluribus in locis reperimus: vt c. Nolo. c. Certi. c. Tua fraternitas. ead. q. & caussa: cap. Quoniam. de vit. & honest. Cleric. & in Cathedralibus Ecclesijs præsertim fuisse seruatum, asserit Gullielm. Durand. lib. 6. de Diuin. offic. de septem diebus post Pascha. nu. 6.

Cùm igitur constet, hanc rerum temporalium communionem diutiùs inter Clericos, quàm inter laicos fuisse retentam: etiam certum est, hos non ita constanter in ea perseuerasse. Et quidem circa eam, aliud de bonis Clericorum patrimonialibus, aliud de Ecclesiasticis est ferendum iudicium: cùm non simul & semel hæc bona communia esse desierint. Et de patrimonialibus si agamus bonis, illorum diuisionem, non eodem tempore, & tentatam, & obtentam fuisse reperimus: sed illud in hac re, quod in alijs rebus, vsu videmus contigisse, quas aduersùs Principes, siue spirituales, siue temporales sint, attentat multitudo: vt non nisi post ingentes, diuturnasque contentiones, suorum votorum optatum exitum consequatur.

Testis est huius contentionis Hieronymus, qui à rerum cupiditate propriarū Clericos curauit reuocare, ostendēs sequentibus verbis, quod illis vitæ institutum conueniat maximè, qui se Clericos esse profitētur. [Est autem,] vt refertur c. Duo sunt. 12. q. 1. inquit, [vnum genus, quod mancipatum Diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare conuenit, vt sunt Clerici. Aliud verò genus est Christianorum, vt sunt laici: his licet temporalia possidere.] Et ead. q. & caus. c. Clericus. sic idem loquitur: [Quòd si Clericus quidpiam aliud habuerit, præter Dominum, pars eius nō erit Dominus: verbi gratia, si aurum, si argentum, siue possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus, non dignatur Dominus fieri pars eius.] Et infra subdit: [Sed quasi Leuita, & Sacerdos viuo de decimis, & altari seruiens, altaris oblatione sustentor: habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudus nudam crucem sequar.]

Augustinus verò multitudini efflagitanti nolens amplius obsistere, eiusq; annuens votis, sic Hyponensem populum, ser. 52. affatur: & refertur 12. q. 1. c. Nolo. & c. Certi. [Qui volunt habere proprium, quibus nō sufficit Deus, nec Ecclesia sua, maneant vbi volent, & vbi possunt: non eis aufero Clericatum, nolo habere hypocritas: malum enim esse, quis ne sciat? malum est cadere à proposito, sed peius est simulare propositum,

&

& infra subdit: [Dixeram enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem Clericatum : sed seorsum manerent, & seorsum viuerent : quò quomodo possent Deo viuerent : & tamen ante oculos posui, quantum mali sit, à proposito cadere : malui enim habere cæcos, vel claudos, quàm plangere mortuos : qui enim hypocrita est, mortuus est.] Attamen quia Clerici professioni iudicatum est non aduersari, vt propria quis bona obtineret: in Concil. Agathensi, supra citato, cùm leges de bonis temporalibus Ecclesiasticorum referebamus, ea illis omninò permissa fuere: vt 12.q.1.c.Episcopi. habetur, & additū, vt de rebus Episcopi proprijs, vel acquisitis, vel quicquid Episcopus de suo proprio habet, hęredibus suis, si voluerit, derelinquat.

Et hæc quidem de bonis patrimonialibus Clericorum dicta cùm sint, si de bonis proximè Ecclesiasticis agamus, ea communicari seriùs desiere: sicuti enim Clerici diuturniori tempore, in vitæ socialis communione permanserunt, sic & fuit par, illos cum sibi adiudicata à Siluestro portione bonorum Ecclesiasticorum, diutiùs in vitæ communione perseuerasse. Sic supra diximus, Simplicium Papā I. illam diuisionem bonorum approbasse: c. De redditibus. 12.q.2.& Gelasium anno Christi 494. c. Nobis. & cap. Concesso. ead. q. & caus. Cùm verò Episcopi, sibi cœpissent vendicare etiam ea bona, quæ Parochialibus Ecclesijs, etiam cum onere illas sartas, & tectas, conseruandi, erant obligata : Clerici suo præiudicio moniti, etiam cœpere quisque suæ Ecclesiæ oblata, vt propria retinere, certa parte decimæ Episcopis reseruata : quod consuetudine primùm introductum, postea lege fuit cautum in Tarraconeñ. Concilio 1. c. 8. sub annum Christi 482.

OCTAVVM NOTANDVM.

NOTANDVM octauò, qualiter se res habuerit postea, illo priori deuotionis feruore in dies iam tepescente, quo vitæ communio fuerat asseruata; nam cùm plures reperirentur Christiani, qui neque in abditos deserti secessus se vellēt recipere: neque etiam palàm in vrbibus, hominumque frequentia commorari: medium quoddam vitæ genus elegerunt, in ciuitatibus quidem, sed ab hominum semoti commercio, intra claustra sese continentes, cum certis legibus, & specialibus regulis alicuius Senioris imperio subiecti morabantur. His autem nullo iure denegari potuit, quin certa prædia, resuè alias immobiles possiderent; quorum redditus communem illis victum suggererent. Immò cum deuotione, vt diximus, in Christianis frigescente, nihilominùs illos in quibus frigebat doleret, grande illud bonum vitæ communis, seu Paradisi cælestis è manibus sibi eripi, ab oculis sibi dilabi: cœpere fideles nobiles, & pecuniosi, diuitijs proprijs supplere, quod vitæ instituto non valebant, seu volebant præstare, & illis, qui vitæ arctam communionem

conseruabant sub prædictis legibus, & obedientia affluenter opes diuidere, quibus loca communia construerent: ad quæ se reciperent, vitam communem culturi, quicumque, ex vocatione Christi, maioris perfectionis studio tenerentur.

Institutum hoc probauit Iustinianus Imper. Nouel 133. & confirmatum fuit in Concil. Agathen. cap. 38. illa verò loca appellata fuere Cœnobia, à communi ibidem obseruata viuendi ratione: sicuti quòd ea conuersatio non multum abesset à solitudine, illius professores Monachi, ipsa autem loca, Monasteria etiam fuere nuncupata. Neque Anachoretæ, Monazontes, & Sarabaitæ lectorem præpediant: quasi ab illis vel Monasticæ vitæ institutum primò emanarit, vel de illis sermonem non subtexamus specialem, quia de re hac vniuersè agimus, neque ad propositum nobis scopum spectat, horum seu originem, seu progressus indagare. Hoc certissimum est in Orientali Ecclesia primò, Magni Basilij tempore, anno Christi 369. & in Occidentali deinde, à S.P.N. Benedicti ætate, ab anno 500. circiter vsq; ad 542. & deinceps, Monasticũ hũc Ordinem, ab Antonio item Magno in Aegypto, sub annum 357. & ab alijs sanctis Patribus in desertis varijs, excultum insigniter floruisse. Et tunc Anachoretæ pro Monachis, & Monachi pro Anachoretis sunt habiti: sicuti constat ex Cassiano Collat. 18. & lib. 5. c. 36. & ex Hieronymo epist. ad Paulinum, & habetur c. Si cupis. 16. q. 1.

Hic tamen omninò est aduertendum, non omnes qui hoc vitæ communis genere vtebantur, & Monachos exstitisse, cùm fuerint multi etiam qui Monachorum instar, eumdem locum plures simul incolerent, vnoque omnes refectorio, & dormitorio vterentur: qui à vita communi, quam ducebant, Canonici appellabantur: qui pariter, sicuti de Monachis dictum est, res possidebant immobiles: vnde singulis Præbendæ suggerebantur. De his exstat Constitutio Gregorij I. anno Christi 592. cap. Quia tua fraternitas. 12. quæst. 1. & Eugenij I. anno 654. c. Necessaria, ibidem: eiusque à Gregorio VII. facta approbatio, anno 1073. cap. Quoniam. de vit. & honest. cleric. quò spectat decretum illud Concil. Toletan. 4. c. 23. [Ob hoc constituendum oportuit, vt si qui in Clero puberes, aut adolescentes exsisterent, omnes in vno conclaui atrij commorentur: & lubricæ ætatis annos in disciplinis Ecclesiasticis agant: deputato probatissimo seniore, quem testem vitæ, & magistrum disciplinæ haberent.] cap. Omnis ætas. 12. q. 1. Quorum Canonicorum duo genera exsistunt, alterum eorum, qui præter communia bona, ipsi etiam singuli proprium aliquid obtinebant: qui quoniam non erant adstricti certæ alicui regulæ, poterant dici, non regulares Canonici: vnde passim, Canonici, simpliciter appellabantur: alterum eorum, qui communi vitę, paupertatis insuper votum adiunxerunt. Vnde rebus omnibus relictis, præter quas in dies ex communitatis, & cœtus substantia, ad vitæ sustentationem

cionem percipiebant, diuino cultui sese totos dicauere: & quia arctiori vitæ generi, & instituto erant addicti, fuere Canonici Regulares appellati.

Hinc egressum fuit examen illud sanctorum Monachorum, qui D.P.N. Benedicti disciplinæ sectatores, ipsius coronæ fuere in cælis effecti participes. Hinc exortus sanctorum copiosus numerus Canonicorum Regularium sub D. Augustini regula viuentium, vt de Occidente solummodò loquamur, atque etiam de eo tempore, quo sequentes in Ecclesia Religiones nondùm fuerant institutæ: sed vel Canonici Regulares, vel Monachi Benedictini præcipuè Apostolicã viuendi formam in Ecclesia conseruabant. Hic licuit videre, quanto consilio Ecclesia Spiritu sancto inspirata, immobilia bona voluerit ab Ecclesiasticis possideri: cùm ex hisce duabus tantùm scholis Apostolicæ disciplinæ, pro Apostolis, & viris Apostolicis patribus, tot filios fuerit consequuta: vt illud Isaiæ, c.49. ad litteram viderit in se completum: [Viuo ego, dicit Dominus: quia omnibus his velut ornamento vestieris: & circumdabis tibi eos, quasi sponsa: quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt, præ habitatoribus: & longè fugabuntur, qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus: fac spatium mihi, vt habitem. Et dices in corde tuo. Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiua, & istos quis enutriuit? Ego destituta, & sola, & isti vbi hic erant?]

NONVM NOTANDVM.

NONO est notandum, consequenter ad doctrinam superiùs adductam ex Chrysostomo: quòd Ecclesiam, & eius Ministros bona immobilia possidere, in illorum potiùs fauorem secularium, qui ea bona Ecclesiæ contulerunt, gestum est, quàm in eorum, qui ijsdem bonis sustentantur. Quocircà meminisse oportet, id quod iam suprà innuebamus, & modò vberiùs prosequimur; Christum Dominum in suis Diuinis concionibus grandi feruore diuites, & potentes, ad opera misericordiæ præstanda, semper fuisse exhortatum: quasi negotiorum, quæ à Patre in mundo agenda suscepit, vnum esset ex maximis, pauperibus, & inopibus parcere: & ex vsuris, & iniquitate redimere animas eorum: Psal.71. & hoc, nunc duris, & tenacibus interminando; nunc suauibus, & benignis magna promittendo. Luc.c.11. sic ad Pharisæos diuites hypocritas dicebat, [Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.] Et cap.14. consulens, quæ personæ essent ad conuiuium ab illis excipiendæ, ait: [Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites, ne forte te, & ipsi reinuitent: & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conui-

uium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris.] &, c. 6. diuitibus auaris, duris, & immisericordibus sic comminatur: [Væ vobis diuitibus, qui hic habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis: Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis, & flebitis.]

Et certè cùm diuites, vt propositum nostrum adhuc inducamus, possent esse contenti: quantumcumque aliàs pauperibus succurrere iuberentur, hac sorte, quòd bona, quæ natura fecit communia, Gentium iure, à se fuerint occupata; quæ forsan pauperum Maiores olim occuparunt, & vel impotentia, vel negligentia, vel per alios mille casus, mille rerum discrimina, perdiderunt: vndè ab iis ipsi essent liberi difficultatibus, quas inopia, & egestas innumeras secum aduehit: nihilominùs tamen Christus, qui hinc pauperum caussam adeò benignè fouendam, & fauendam suscepit; ne vel illud ipsum, quòd diuites in pauperum conferrent subsidia, & vsus, extimescerent sibi periturum: magnificis promissionibus, amplissimaque tum temporali, tum æterna mercede pollicita; eleemosynæ præceptum nedum exornare, verumetiam voluit communire.

Sic Matth. c. 19. Apostolis sciscitantibus à Christo, quid præmij tamdē sibi, qui propter ipsum cuncta reliquerant, esset exspectandum? Præceptor dulcis, nihil moratus, eos inclinasse cor ad eius faciendas iustificationes, propter retributionem: ex Psalm. 118. sic respondit: [Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet;] vbi Marcus addidit, dixisse: [etiam in tempore hoc: & vitam æternam possidebit.] & Matth. cap. 5. sic loquitur ad misericordes; [Beati misericordes; quoniam ipsi misericordiam consequentur.] Luc c. 6. sic ad diuites concionatur: [Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagulatam, & supereffluentem dabunt vobis in sinum vestrum. Eadem quippè mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.] Hoc est excessu haud comparabili præmij, & retributionis magnitudo, pro eleemosynis vobis in futura vita rependenda, superabit officiorum vestrorum, quæ in præsenti vita pauperibus præstitistis, meritum, ac dignitatem.

Quid quòd Matth. c. 18. & 25. se hospitem in hospite susceptum, egenum in egeno beneficio affectum fuisse, infirmum in infirmo fuisse curatum, carcere inclusum in carceri emancipatis fuisse visitatum, & tamdem quicquid in minimos ex suis beneficij collatum fuerit, in se fuisse collatum, constantissima doctrina asseuerauit? Et Matth. c. 5. dum cælestem mercedem promittit illis, qui non vti gloriæ vanæ mancipia damnata, sed, vti veri filij Dei, opera faciunt, & patris æterni gloriam suis studijs satagunt promouere, sic effatur: [Et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.]

Spe-

Spectant etiam huc parabolæ duæ,altera de diuite epulone,& Lazaro paupere, Luc.c.16.altera c.10.de homine illo, qui cùm ab Ierusalem in Iericho iter perageret institutum,à latronibus interceptus, & miserabiliter exsutus,& læsus,ac vulneribus confosus,derelictus à Sacerdote etiã, & à Leuita interim immisericorditer præteritus ; à Samaritano , saucij calamitate tacto, erectus,equoq; impositus,in ciuitatem reductus,hospiti,qui eius curam gereret,solutis priùs sumptibus,fuit commissus. Hinc Theophylactus super Epist.ad Thessal. c. 4. docet , Deum plures fecisse pauperes,vt hac medicina saucijs diuitum conscientijs mederetur.Et vbi Paulus ad Rom.c.15.scribit:[Obsecro vos fratres , &c. vt adiuuctis me in orationibus, &c. vt obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusalem Sanctis:]notat Hieronymus,inde colligi,plus vtilitatis dantibus,quàm eleemosynam accipientibus succrescere:cùm orationibus sit à Deo obtinendum , vt pauperes velint eleemosynam acceptare. Augustinus Serm. 26. de Verb.Domini, & Theophylact.super Epist.ad Titum c.3. latè põderant,qua ratione Christus,qui Angelorum ministerio, sicut aliquando fecit,poterat pasci,Marthæ,& sororis sedula ministeria , illarum consulens meritis,& vtilitati spirituali, voluerit experiri. Simili inducit ibi Augustinus caussa,olim Eliam ad viduam fuisse Sareptanam à Deo missum pascendum,3.Reg.c.17. qui certa, & quottidiana portione , priùs à coruo pascebatur;vt viduæ,scilicet,vtilitati potiùs, quàm Prophetæ necessitati consuleretur.

Vbi neque est prætereunda silentio parabola illa villici, Luc. c. 16. apud herum profusionis insimulati ; qui ad rationes subducendas vocatus,adeo prudenter cum heri debitoribus negotia transegit ; vt si in posterum villicatione destitueretur,illorum, quos ipse medijs liberauerat debitis,gratitudine intercedẽte,posset subsidijs adiuuari.In qua parabola inducenda,Christus Iudæos fuit exhortatus, vt facerent sibi amicos de Mammona iniquitatis: id est, beneficentia in pauperes, conciliarent sibi amicos,qui cùm ipsi deficerent,vitæ cursu exacto,in Diuina , & æterna sua tabernacula eos reciperent.

Ergo ex Mammona iniquitatis,videlicet, diuitijs (quæ non quòd per se sint malæ , sic fuere à Christo appellatæ ; sunt enim creaturæ Dei , & eius dona,sed quia plerumque ad malum inflectunt :) plures Christiani Ecclesias erigentes,Monasteria Fundantes, Cœnobia condentes , eaque redditibus copiosis exornantes,id tandem effecerunt; vt agmina Sanctorum Ecclesiasticorum,Episcoporum,Canonicorum,Sacerdotum,Leuitarum,Monachorum,& vtriusque sexus personarum,religionis vinculo adstrictarum consurgerent;quæ tot Fundatorum, & ingentium diuitiarum largitorum,peccata comedentes,& ipsos,quasi Angeli ab Abrahamo, & Sara hospitio suscepti,Genes.c.18.vt fructus operum Deo acceptorum producerent,benedixerunt : eos etiam , vt agnum diuitiarum sacrificio

com-

completo, iuxta præceptum Exod. c. 12. comederent, animarum ex vicinio pauperum addito numero, adiuuerunt: ipsorumque oculos in fractione panis suarum diuitiarum aperuerunt: sicuti fecit Christus in Emaunte, Luc. c. 24. vt mysteria cælestia penetrarent: & tamdem in æternis tabernaculis, mansiones etiam illis æternas, sicuti & beatas præpararunt.

DECIMVM NOTANDVM.

DECIMO, & vltimò, circa præsens Dubium, est notandum: quòd cùm crescente mundi malitia, & in diuitibus opũ tenacitate, iàm à fundandis nouis Monasterijs, post vndecimum Ecclesiæ seculum ferè fuisset cessatum: & ea quæ erant fundata, aliquantulum à sua perfectione originaria defecissent: & Ecclesiastici ceteri etiam partim inutiles facti essent, & à semita recta declinassent: Christus Dominus, qui est lapis ille Zachariæ, c. 3. super quem septem oculi sunt, circumspiciens, non dormitans, neque dormiens, ex Psal. 120. custodiens Ecclesiam; qui vt benè notat Alex. Alen. 4. p. q. 107. memb. 2. art. 2. prioribus Ecclesiæ seculis prouidit Ecclesiæ de miraculis, in Sanctis, potentibus in opere, & sermone, contra Idololatriam: seculis sequentibus de doctrina, in tot Patribus, & Doctoribus lumine superno, ad Scripturas intelligendas, illustratis, contra Hæreses: & nos addimus de doctrina, & charitate prouidisse tot, & tantorum Monachorum; contra seculorum currentium tepiditatem: hisce tamdem vltimis seculis, contra hominum declaratam auaritiam: cùm in illis adeò iam abundet iniquitas, & refrigescat charitas: iuxta Christi prædictionem, Matth. c. 24. prouidit de Religionibus mendicantium Religiosorum; quorum exercitus ad debellanda superflua diuitiarum in secularibus à Deo armatus, & instructus, bona possidet, etiã in aliquibus Religionibus immobilia, millium millibus Religiosorum, & pauperum sustentationi, & cultus Diuini exterioris vsui sufficientia: quæ in manibus secularium paruissimo hominum numero forsan sustentando, haud, vt iamiam explicabimus, suffecissent.

DVBIVM SECVNDVM.

Circa Bonorum Ecclesiæ acquisitorum dispensationem.

LONGIVS se protraxit stilus, quàm voluissemus, in præcedenti tractando Dubio; sicuti etiã, nobis inuitis, ipse Tractatus totus protrahitur: neque alia meliùs ratione à lectore veniam precari scimus; quàm si consideret, tam illa, quæ de Ecclesiasticis personis, quàm, quæ de Ecclesiasticis bonis; & vtrorumque immunitate differimus, ea ex Scri-

pturis

pturis sacris firmitate muniri: vt si ipsi inimici nostri Hęretici sint iudices, ex Deut. c. 32. quin sobrietatis, & veritatis verba cum Paulo, Act. c. 26. loquamur, nequeant inficiari.

Igitur de administratione bonorũ Ecclesiæ dicturi, duas classes diuisas videmus, eorũ scilicet, qui, siue bona æmulatione, sed nõ secundũ sciẽtiam, ex Paulo ad Rom. c. 10. vt dicebamus; siue mala mente, & malo animo, de Ecclesiæ diuitijs argumentantur. Et de his vltimis nihil curemus, quia cùm bella argumenta, vbicumque potuerunt, in bellica conuerterint tormenta, pilis, & gladijs de fide Catholica disceptando, Ecclesijs diruendis, Monasterijs subuertendis, Cœnobijs dissipandis, & Xenodochijs destruendis: ad similes disceptationes respondere non est facile, quia [acie vincendæ sunt:] ex Tacito. Scimus tamen, quod dolemus, id obtinuisse Hæreticos Germanos in multis superioris, & inferioris Germaniæ prouincijs, & quorumdam Principum ditionibus, Hæreticos Anglos, & Scotos etiam in Anglia, & Hibernia, & Scotia obtinuisse: sicuti alibi Hæretici alij obtinuerunt: vt, videlicet, dirutis templis, vel in sordidas officinas commutatis, expulsis Sacerdotibus, Episcopis suis sedibus exactis, Monachis è suis Cœnobijs exclusis, cunctis denique Ecclesiasticis, Catholicisq; Ministris è suis dignitatibus perturbatis: bona illorum, possessiones, scilicet, hæreditates, prædia, redditus, emolumenta, & prouentus, Principibus secularibus adiudicarentur. Hæresiarchæ, Lutherus, Zuinglius, Philippus Melancthon, Brentius, Caluinus, Beza, & alij similes, scelesti, & facinorosi, filij Diaboli, & gloriæ infernalis putida mancipia, Principibus, inquam, secularibus, quorum venabantur gratiã, & fauorem, diuitias Ecclesiæ, reformationis, quod peius est, intuitu, nefariè tradiderunt.

Retinent ea Ecclesiæ bona illi Principes: & quieto, quamuis malo animo; possident tamen: quasi veluti cum delectabili, & vtili, sic etiam cũ bono honesto attentata illa possessio cohæreret. Rogamus interim ipsos, vt nobis significent, quotus illorum sit, qui in locũ tot vnius Ordinis S.P.N. Benedicti Monasteriorum funditùs euersorum, in quibus tot Monachi, tot Sacerdotes, tot Nobiles, tot pauperes, tot peregrini, tot hospites alebantur: saltem vnum Xenodochium erexerit: in quo bona illa Monachis, & alijs, & secularibus, & Ecclesiasticis viris erepta, pauperibus Christi, saltem quò ad centesimam ex his, quas abligurierunt, partibus, contribuantur! Vnicum certè non proferent, neque proferre poterunt, qui hoc fecerit: cùm nobis sit in promptu ostendere, consilio horum Hæreticorum, quæ illorum est consueta pietas, plusquàm sexcenta Xenodochia, inter alia pia loca, suorum Principum auctoritate, euersa, direpta, & suis bonis fuisse spoliata.

Neq; ignoramus, ipsos Duces Saxoniæ, iam sæpiùs doluisse ruinam, & direptionem tot Monasteriorum, quæ in suis ditionibus olim illustrissi-

ma exstiterunt: videntes iuuentutis mores in dies ad peiora dilabi; neq; esse vnum in amplissima Prouincia locum communem, vbi si non Catholica, saltem morali, saltem humana, illa iuuentus imbui possit disciplina, & à frequentibus, quæ secum aduehit, vitijs deterreri.

Sic in specie Augustus Saxoniæ Dux, dum Ratisbonæ cũ Maximiliano Imp. patre Rodolphi prçsentis Gloriosi Imp. in publica ageret Diæta, cõfessus fuit ingenuè Alberto Duci Bauarico, prçsẽtis Guilielmi Ducis patri, se vnius brachij fuisse abscissione, si liceret, redempturum, vt tot, ac tanta suæ prouinciæ exstarent Monasteria; tot, ac tanta loca similiter pia manerent: quæ sui subditi Lutherani solo adæquauerant; ea adducta ratione, quòd nobilitas filiorum aucta prosapia, ac tot felicia suorum vasallorum ingenia, neutiquàm vltra possent placido negotio, scientiarum, & totius litteraturæ otia excolere: otia profana, & iuuenilem libertatem, consectariaque inde mille vitia deuitando.

Confitetur idem ingenuè Scotiæ prouincia: agnoscens Monasteriorum tam virorum, quàm feminarum generalem in ea demolitionem, eorumque redditυum in profanos status secularis vsus conuersionem, quasi totius prouinciæ opes, diuitias, & pecunias exhausisse. Mirum dictu! sed quod experientia, rerum matre, verum esse cognoscatur: diuitias, videlicet, Ecclesiasticas, secularibus additas diuitijs, quasi aquilæ plumæ, inferiorum auium plumas erodunt, seculares diuitias corrosisse. Nullo enim inter statum Ecclesiasticum, & secularem interiecto discrimine, hominũ sacrorum cœlibatu cessante: seculari pompæ omnes cùm seruiant, familijs studeant augendis, liberis propagandis, necessum est, vt diuitiæ prouinciæ, non iam inter Ecclesiasticos, & laicos, proportione proportionis laico statui, vtili, & congrua, & Ecclesiastico sufficienti: sed commutata Mathematica proportione, inter laicas personas diuidantur. Hinc non solùm Scotiæ, sed & Angliæ, & Germaniæ superioris, & inferioris prouinciæ hæresibus infectæ, suis edoctæ malis, intuentur, qualiter à se proiectis Ecclesiasticis, & Catholicis ministris, per quos res earum secundæ quondam erant ornatæ, nunc si aduersæ sint, haud à suis Pseudoministris, vel minimum, subleuantur.

His tamen Hæreticis omissis, quorum iniquitates, quando completæ fuerint, ex Genes. c. 15. tunc misertus Dominus Ecclesiæ suæ, super illis acriter visitabit: ex Isai. c. 10. ad illius primæ classis homines deueniamus; qui, quasi charismata æmulantes meliora, ex Paulo 1. ad Corinth. c. 12. circa diuitiarum, quas habet Ecclesia, dispensationem, optarent, vt alia via procederetur. Boni sanè viri, sed stultè sibi consulentes: qui cùm cane peius, & angue, ab Hæreticorum deberent sententia fugere, qui Ecclesiasticos viros, & Ecclesiam Romanam matrem nostram, & dilectam Christi sponsam suggillantes, & infamãtes, fictis in dies criminibus, apud incautos, & inscios populos admurmurant, obijcientes: bona

Eccle-

Ecclesiæ esse bona pauperum;& subindè viros Ecclesiasticos esse illorum crudeles negatores.

Hi, inquam, boni viri,cùm vniuersa alia Hæreticorum dogmata , vti exsecranda,maximè detestentur: quo tamen malo genio ducti, nescimus, hac in caussa illi plus nimio se fautores præstiterunt. Est autem nobis plusquam compertum,si hoc à grato in Ecclesiā animo, vereque in pauperes liberali proficisceretur: fuisse illos cautiorem,ac moderatiorem liberalitatem desideraturos. Attamen cùm ex eorum controuersis de hac caussa sermonibus, sæpè à mendacio, contra veritatem , homines seculares stare consuescant: eorum non solùm dicendi, verùm & carpendi incauta assiduitas,ingentem in illis dicendi,immò,& faciendi,(quod experimentali conuersatione cognouimus:) aduersùs Ecclesiasticorum diuitias audaciam generauit.

Quibus,vt faciamus satis,eorū vota, Sanctorū Patrū esse vota proponamus: vt si Sāctis illis Ecclesiæ Proceribus satisfactū fuerit per nos,nequeāt sibi non satisfactū iri denegare. Ambrosius 2. lib. de Officijs. c.28. & refertur 12.q.2.c.Aurū.sic docet. [Aurum Ecclesia habet,nō vt seruet: sed vt eroget,& subueniat in necessitatibus.Quid est opus custodire,quod nihil adiuuat?]& infra:[Aurū sacramenta non quærunt: neq; auro placent,quæ auro non emuntur:ornatus sacrorū,redemptio captiuorū est.] Cuius argumenti tā ibi,quàm alibi plura idem S.Doctor sæpius repetit.

Hieronymus Epist.ad Nepotian.& habetur ibidem,c.sequenti,sic ait: [Gloria Episcopi est,pauperum opibus prouidere : ignominia Sacerdotis est,proprijs diuitijs studere.]& infra,eodem cap. ex eodem Hieronymo de institutione Monachi , ad Paulinum : [Crates ille Thebanus,homo quondam ditissimus,cùm ad philosophandum Athenas pergeret,magnum auri pondus abiecit : neque putauit , se posse, & virtutes, & diuitias simul possidere . Nos suffarcinati auro, Christum pauperem sequimur.]Idem Epist.ad Demetriadem,caussam pauperum, & infirmorum , etiam contra templorum fabricas, & Ecclesiarum ornamenta, perorat. Et epist.ad Rusticum,S.Exuperij commendat charitatem, qui vasa altaris distraxerat Tholosæ , vt pauperibus subueniret : sic illum laudans : [Nihil illo ditius,qui corpus in canistro, sanguinem portat in vitro .] illam sacræ Eucharistiæ pyxidem,seu Custodiam,omnibus vasis aureis , vt pauperes sustentarentur, præferendo.

Chrysostomus sic docuit : [Pauperibus Christi debentur ornamenta altaris.] & Homil. 16.in Matth. consulit, vt potiùs pauperibus , quàm Ecclesiæ ornamentis, in legatis distribuendis,prouideatur .

D. Bernardus in Tractatu de colloquio Simonis,& Iesu, dixit: [Sanè patrimonia pauperum,sunt facultates Ecclesiarum.]

Neq; ignoramus Cimonem Atheniensem prædiorū, & vinearū, hortorū,& possessionum parietes,muros, & sepes,vt refert Plutarch. demolitū,

vt egenis omnibus,& peregrinis suæ essent diuitiæ communes.

Fabium Maximum,apud Valerium, lib.4.de Liberalit.legimus,vnicā hæreditatem propriam vendidisse; ne captiui Romani quidam ciues apud hostem Hannibalem remanerent.

Hæc exempla,& has,& alias mille sententias similes, quas Hæretici vanè iactant,Catholici imprudenter commemorant, perlegimus, vidimus, ac pro dignitate expendimus. Sed quid inde? Anne, quia vel aliquis abusus in bonorum Ecclesiæ dispensatione irrepsit;vel si(absque veritatis præiudicio,)non hodie,sicuti olim,tam sanctè expenderentur, inde esset consequens, vt Ecclesia, dicta bona non possideret; & secularibus,ac dominis forent attribuenda prosanis,quibus plures alere possent canes,equos pascere,sustentare parasitos? An si,circa bonorū Ecclesiæ dispensationem, aliquot litteræ commotæ sint, fuerintve, consequium fuit,vel est,vt tota,de eis administrandis,Christiana labet disciplina?

Suppositum ad sequentes Considerationes.

ET pro dicendis, supponendum ducimus:Diuitias,inter alias, hanc secum difficultatem comportare,vt inter homines discordiarum facilè semina serant: quod abundè vel Genes. c. 13. illa manifestat historia; quando Abrahamum,& Lothum,quos natura sanguine, gratia coniunxerat charitate,vnū ad dexterā;& alterū ad sinistrā regionis,insociabilis diuitiarum societas separauit. Hinc colligamus oportet, nihil esse mirum,si diuitiarum Ecclesiæ occasione,acuta,plusquàm pia, nonnulla ingenia tumultuentur:quæ speramus, sequentibus Considerationibus, si non in facto, de iure tamen quietanda.

PRIMA CONSIDERATIO.

Circa Oeconomiam difficilem diuitiarum Ecclesiæ.

PRIMA sit consideratio. Tractare diuitias, res est difficilis: diuitias autem tractare Ecclesiasticas,difficillima res est. Primam propositionem latissimè probare potuimus,post Gregorium Magnum lib.2. Moralium in Iob, c. 26. eam tamen lectoris experientiæ probandam relinquimus: circa secundam sic versamur. Vnum habuit Christus,ex duodecim Apostolis,specialem suorum bonorū dispensatorem,Iudam:& hic fur erat:& præ auaritia,ipsum tradere Diuinum Præceptorem non dubitauit. Sic Ioannes in Euangelio, c.12.cùm exposuisset Iudæ murmurationem,propter vnguentum à Magdalena,in Christi caput,& pedes effusum,adiecit: [Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur erat, & loculos habens,

quæ mittebantur, portabat.] De quo Cassian. lib. 7. c. 23. affirmat, eum nequaquàm ad tam scelestum proditionis facinus fore deuolutum :[nisi Philargyriæ morbo fuisset infectus: nec Dominicæ necationis reus sacrilegus exstitisset: nisi prius solitus fuisset creditos sibi loculos cōpilare.]

Apostoli ipsi, Christi Domini primi filij, & Ecclesiæ primi Patres, erant dispensatores eorum bonorum, quæ ad illorum pedes à Fidelibus oblata, omnium Christianorum communi vsui deseruiebant; & Act. c. 6. [Crescente numero Discipulorum, factū est] subitò [murmur Græcorū,] (id est, Iudæorum, qui ex Græcia erant,) [aduersus Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quottidiano viduæ eorū.] Paulus 2. ad Corint. c. 8. refert, sibi datū fuisse ab Ecclesijs comitē, vt eleemosynę, quæ in pauperes colligebantur, quàm rectè dispensarentur, suo testimonio comprobaret. Locus est insignis, & sic habet : [Misimus etiam cum illo fratrem nostrum, cuius laus est in Euangelio, per omnes Ecclesias. Non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatā voluntatem nostram: deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis in Domini gloriam. Prouidemus enim bona, non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.]

Idem Apostolus scribens ad Rom. c. 15. de eleemosynis, quas à Macedonia, & Achaia collectas Ierosolymam ad Sanctos deportabat, sic loquitur : [Hoc igitur cùm consummauero, & assignauero eis fructum hunc, &c.] vbi Glos. id est, pecuniam obsignatam reddidero. Et Anselmus docet, pecunias Ecclesiarum, regionum, seu prouinciarum, sigillis fuisse Paulo traditas obsignatas, qui in earum consignatione, illius fidelitatis signum euidentissimum exstitissent. Quibus addendum est, ex Ambrosio, & Theophylacto, non solùm signatam pecuniam Paulum tulisse; verùmetiam illam Ierosolymis Sanctis distribuendam assignasse: idest, in publico ærario, seu deposito, sub fideli custodia, vt moris erat, posuisse.

Ipse Apostolus sic scribit ad Corinth. 1. c. 16. [De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinaui Ecclesijs Galatiæ, ita, & vos facite. Per vnam Sabbati vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens, quod ei benè placuerit: vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem præsens fuero, quos probaueritis per Epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. Quòd si dignum fuerit, vt ego eam, mecum ibunt.] Ecce Apostolus Dominica die iussit, quemque Corinthium domi suæ seponere eleemosynam, quæ viris probatis in Ierusalem transportanda traderetur: ne, vt inquit Glos. in Ecclesiam delata, fortè à Sacerdotibus in alios vsus consumeretur.

His si adiungamus Deuteron. c. 14. fuisse præceptum, vt Israeliticus populus, tertio quoque anno separaret decimam partem ex omnibus, quæ sibi nascebantur, & intra ianuas suas reponeret: vt peregrini, pupil-

li, & viduæ comederēt, & saturarentur: quasi securiùs, apud vnumquemq; decimas dantem, decimæ illæ, quàm apud quoscumque Collectores cōseruarentur. Item si meminerimus, 4. Regū, c. 12. prohibitos fuisse Sacerdotes, propter infidelitatem, vltra accipere pecuniam à populo, ad instauranda sartatecta domus Domini: sed Ioiada Pontificem, Gazophylacio instructo, statuisse: ibi recipi offerentium eleemosynas: quod pro maiori populi, & Regis Ioas satisfactione, coram ipso Pontifice, & Scriba regio aperiebatur, & pecunia operum Templi Præsidibus numerabatur: ex his, inquam, habebimus, quàm sit difficilis, quàm fuerit, quàm semper erit, bonorum Ecclesiæ, recta, pura, & immaculata dispensatio.

Hinc Christus, Matth. c. 24. & Luc. c. 12. sic dicebat: [Quis putas est fidelis seruus, seu dispensator, & prudens; quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum, seu, in tēpore tritici mēsuram?] Et Paulus hortabatur, scribēs ad Rom. c. 12. [Qui tribuit in simplicitate,] id est, ex Sanctorum Patrum expositione, dispensator, & bonorum Ecclesiæ distributor, ad iustitiæ, & æquitatis normam, nulla intercedente fraude, ea bona dispenset. Et 1. ad Corinth. c. 4. dicebat: [Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur?]

Et hæc quidem dicta sint, circa difficultatem tractandi Ecclesiasticas diuitias, quò ad obiectum ipsum: nam si quò ad illud consequentia, fastum, videlicet, & superbiam, quæ, ex occasione, in harum distributione opum, Diaconibus solita sunt innasci, calamus esset extendendus, longiùs forsān, quàm desideramus, & proposueramus, abiremus. Interim tamen ad præsentium temporum leniendam inuidiam, & simul, vbi, & quibus opus est, cautionem debitam applicandam: hoc solùm, & retulisse, & meminisse iuuabit: Anastasium, scilicet, I. Pontificem summum, circa annum Domini 400. constituisse, vt quoties Euangelia recitarentur, Sacerdotes non sederent, sed curui starent; cuius decreti, & sanctionis noscet lector hanc occasionem intercessisse.

Tempore enim Anastasij Romæ inter Presbyteros, & Diaconos grauis fuit oborta contentio: hi enim res Ecclesiæ temporales administrantes, elati supercilio, Presbyteros, ordine superiores, contemnebant. Hinc Presbyteri in illos insurgentes, ex consuetudine Romanæ Ecclesiæ, eiusque præscripto, ipsis sedentibus, Diaconos stare debere, contenderunt. Contentionis eò est progressa pertinacia, vt etiam cùm stantes Diaconi coram populo legerent, seu Euangelium decantarent, Presbyteri tamen minimè è sedibus exsurgerent. Hoc factum fuit Anastasius illo decreto detestatus: vt Augustinus, & Hieronymus monuerunt.

Licet verò Romanæ Ecclesiæ Diaconi maiori tumescerent fastu, Augustini testimonio, propter Vrbis Romanæ magnificentiam, quæ omnium Christianorum est caput, & quia ordinandis Presbyteris adstarent, & caussas diuersorum ad summum Pontificem referrent, accepta-

que ab ipso responsa petentibus redderent: attamen ex bonorum temporalium administratione, non Romæ tantùm, sed vbique maiori obsequio Diaconi, quàm sacerdotes frequentabantur; eaque occasione aduersùs Presbyteros ceruicem fastuosiùs erigebant. Exstat celebre testimonium de hoc apud Gregorium Magnū lib. 1. epist. 19. & lib. 2. epist. 14. 15. & 16. Honoratus namque ibi Archidiaconus Salonitanus conquestus est degradari se potiùs, quàm prouehi; cùm ab eo in Presbyterum tentaretur ordinari; non aliam sanè ob caussam, quàm quod Diaconi maiori honore, propter bonorum administrationem sibi commissam, à populo obseruarentur. Horum autem procaciam c. 15. & 18. Concilium etiam Arelaten. 1. Can. 16. vulgato 18. Concilium Nicænum cap. 18. Concil. etiam Carthagineñ. 6. nomine, licet ordine 5. c. 36. & Concil. Toletan. 4. postea vberiùs vidimus retudisse.

SECVNDA CONSIDERATIO.

Circa caussam Ecclesias locupletandi: & earum bona iustè expendendi.

SECVNDA sit Consideratio. Charitas, quam viri Ecclesiastici in pauperes exercebant, exstitit potissima caussa, vt Christiani tot prædia, tot possessiones, tot Ecclesijs hæreditates, tot bona applicarent temporalia; hoc pro comperto habentes, & Dei cultum sic semper augendum, & redditus, & bonorum prouentus, inter Ecclesiasticos ministros, & pauperes, fideliter iri distributum. [Neque sunt fraudati à desiderio suo;] ex Psal. 77. cùm sanctus Martyr, & Pontifex Vrbanus in suis illis decretis suprà ex 12. q. 1. c. Videntes. relatis, hoc reddat testimonium: [Memoratis ergo augmentationibus, tantùm Ecclesiæ, quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante, creuerunt; & in tantis maxima pars eorum abundat rebus, vt nullus sit in eis, communem vitam gerens, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo, suisque ministris percipiat.]

Quapropter maximè ab Ecclesiasticis viris curandum est; vt bona Ecclesiastica fideliter, & cùm charitate dispensentur: ne si partim iam adimpleta est, tamdem omninò illa D. Bernardi Prophetia adimpleatur: scilicet: [Deuotio peperit diuitias, filiæ suffocabunt matrem.]

Et vt interim quænam hæc deuotio fuerit, siue in Sacerdotibus accipientibus, siue in secularibus donantibus, siue fuerit in vtrisque, quod est verosimilius, explicare pertranseamus: verendum certè multum est, bona Ecclesiastica, & eorum redditus notabiliter imminuendos; nisi de eorum fideli, integra, & religiosa dispensatione, per Ecclesiæ Prælatos, & per summum Pontificem præcipuè, legibus, & sanctionibus Ecclesiasticis, quæ vel antiquas sanctas innouent; vel nouas efficacis-

stimas addant, quantocitiùs prouideatur. Non recitamus hæc ex folijs Sibyllinis, neque oracula Apollinis venditamus, Lacedæmonum Rempublicam, propter auaritiam, ire pessum, respondentis; Cicerone asseuerante 2. lib. Offic. idem, de omni diuite Republica, prædixisse. Sit etiam quasi parergon, id quod Theophrastus lib. 5. de Plantis, c. 15. & lib. 6. c. etiam 15. scribit: plures plantas, & arbores, plura etiam animalia à sua propria crassitie suffocari; spiritibus vitalibus, per poros, & venas, ne transeant, interceptis.

Ad Christum ergo nostrum veniamus Diuinum Legislatorem: qui si in templo, lege Mosaica adhuc viuente, illicitas non admisit negotiationes, & arrepto, seu potiùs paulatim, & magna cum patientia, facto ex funiculis flagello, Ioann. c. 2. vendentes oues, boues, & columbas, & ad mensas, manibus colybo decoloratis, sedentes mensatores eiecit è templo, effuso ære, & mensis eorum subuersis: credimus, illum haud facilè esse passurum, Ecclesiastica bona iniquè administrari; cùm Ecclesiasticos viros, ad secularium hominum reformationem curandam, in Ecclesia constituerit: & ad eos Sanctos consummandos: quod dicebat Apostolus, sæpius suprà relatus: non autem vt bona Ecclesiæ, eiusdem Ministris, & pauperibus erepta, qui sunt filij, dent canibus ad manducandum.

Dicite Pontifices, in fræno quid facit aurum?

aiebat D. Bernardus, epist. 42. ex Persio: tot miseris, egenis, & pauperibus, ob similes superfluitates Ecclesiasticorum, fame pereuntibus. Refert Gaguinus lib. 4. Hist. Gall. Ludouicum Pium Imperatorem Aquisgrani in Episcoporum Synodo, id ab eis obtinuisse: vt vestium profanitate, & annulorum, ac gemmarum curiositate reiecta, Ecclesiasticam viuendi modestiam externo cultu Episcopi, & Sacerdotes repræsentarent. De quo videnda, quæ decreuit Concil. Toletan. sub Sixto IV. Pont. de anno 1473. sub tit. [Quòd Prælati non incedant publicè sine roccheto: nec induantur sericis vestibus, nec calcient sotulares albos, &c.] item sub tit. [Quòd non induantur Clerici vestibus sericis, rubris, vel viridibus: nec calcient sotulares albos: vel borseguis albos, vel rubros, nisi cum nigris desuper sotularibus.] Immò de vita, & honestate Clericorum, quales debeant esse, iura Canonica sæpius alloquuntur.

Quòd si asseramus, hisce vltimis Ecclesiæ temporibus, ea maximè ratione, seculares Principes occasionem sumpsisse, ad bona Ecclesiæ pro grandi parte, siue licitis, siue illicitis modis, in suos fiscos inuehenda; quia transuersam illorum dispensationem fieri ab Ecclesiasticis considerabant: forsitan à vero nihil deuium proferemus. Hæ sunt decimæ, hæc sunt subsidia, hæc sunt in dies alia onera à secularibus Principibus petita, & à summis eis concessa Pontificibus, ex bonis Ecclesiasticis. Sunt, videlicet, commemorationes isthæc Ecclesiasticorum imme-

morum

morum Christi IESV beneficij, & vel cum Zachæo, dimidium suorum, dixerimus meliùs Christi eiusdem, bonorum, pauperibus tribuere: vel quartam saltem partem à S. Siluestro, & sacris Canonibus illis attributam, fideli dispensatione consignare.

Templorum immunitate, ò Ecclesiastici diuites, tamdiù malefactores, & illorum res, & bona gaudent, quàmdiu eorum sacra septa non transgrediuntur: in personis, & in bonis pœnas, si transgrediantur, protinùs luituri. Ecclesiæ bona, eorum sunt Christianorum magna ex parte, oblationes, vt S. Vrbanus, loco citato, dicebat, qui pro suis redimendis peccatis, eleemosynarum loco, Ecclesijs, & Ecclesiasticis viris dispensanda tradebant; quæ quàmdiu in Ecclesiasticos legitimos vsus fuerint distributa, immunitate gaudebunt; quæ malè, & iniquè dispensata, vel quia ab ipsis secularibus, modis quibuscumque, Deo sic iustissimè permittente, intercipientur; vel quia Christus Dominus aliàs ea velit imminutum iri, ab immunitate ad imminutionem facillimè dilabentur. Quantumcumque enim habeamus eiusdem Christi Domini promissionem; Ecclesiam in finem vsque seculi duraturam: bonorum tamen eius temporalium durationem, haud est certum, sub hac promissione contineri. Qui enim fecit, vt initio nascentis Ecclesiæ multitudinis Credentium esset vnum cor, & anima vna, omnibus bonis temporalibus pro nihilo reputatis, abiectis, & contemptis; efficere poterit, vt ad locum, vndè exierunt hæc charitatis, & fraternitatis clara, & rapida flumina reuertantur, vt iterùm similiter fluant: Eccles. c. 1. nisi fide, integritate, ac religione, à priuatis Ecclesiasticis dispensentur.

Hanc Considerationem hac consideratione concludimus; Ecclesiasticos omnes orantes, considerent: hinc tot exactiones, per Principes seculares, à bonis Ecclesiasticis quottidie fieri; quia id expetunt debita, ex illis, pauperibus non soluta. Vndè Christus summus Pontifex assistens futurorum bonorum ad Patris dexteram, ad Hebr. c. 1. & 9. & simul Aduocatus pauperum apud Patrem, per suos Vicarios summos Pontifices præsentium suorum bonorum vult fieri has vel commutationes, vel compositiones: quæ si nunc tertiam, si mediam bonorum vel similem attingunt quotam, quo casu hæc bonorum Ecclesiæ temporalium administratio ad iustam non reducatur bilancem, timendum est; ne Christus ipse ficum aridam omninò reddat, [ne vmquàm ex illa fructus nascatur in sempiternum:] sicuti fecit Matth. c. 21. & Marc. c. 11. quo loco ex Lyrensi, de Sacerdotibus ad litteram, facto ipso, Christus Dominus fuit loquutus: in quibus nullam fuit expertus pietatem.

Quis enim credidisset, Prophetam sanctum, grauem concionatorem, ipsorum Sacerdotum modestum veneratorem, Ierosolymæ triumpho publico, sicuti insolito, ac miro exceptum; ipsis infantibus ipsius laudes perficientibus, non fuisse aliàs ab vno ex Sacerdotibus hospitio, & con-

uiuio excipiendum ? cùm Glossa super c. 11. Marc. asserat, eum, an ab aliquo inuitaretur, oculatissimè circumspexisse. Vndè illum, oportuit, Bethaniam, eadem die, regredi impastum: vt Lazari, & sororum solita charitate pasceretur. Hauserunt forsan Sacerdotes Hebræi impietatem, & in pauperes tenacitatem ab Aegyptijs Sacerdotibus; de quibus refert Herodotus lib. 2. ad recipiendum faciles, ad donandum semper tenaces, & difficiles reperiri. A quorum omnium moribus eò plus decet Ecclesiasticos esse longè, quò Sacerdotio excellentiori initiati, temporalia bona calcando, æterna, quæ sunt illorum pars, & funiculus, & hæreditas, debent semper meditari.

TERTIA CONSIDERATIO.

Circa tempus, & modū Ecclesiæ diuitias, &c. pauperibus, &c. erogandi.

TERTIA sit Consideratio: Non ideò quia bona Ecclesiæ immobilia non distrahuntur, ornamenta Ecclesiarum non litiantur, altarium, & totius cultus Diuini vasa sacra non venduntur; vt inde pauperes alantur, redimantur captiui, orphanis, & pupillis, peregrinis, ac vtriusque sexus indigentibus Christianis omnibus subueniatur, Ecclesiæ bona, est colligendum, iniquè dispensari. Absit, absit, Ratio enim, quæ in primitiua Ecclesia, vel suadebat Patribus, vel verius ab illis exigebat, vt Ecclesiarum bona siue essent prouentus annui, siue sacra vasa, in pauperum vsus, & subsidia, siue in quottidianum victum, & vestitum interdum conflata expenderentur, illa fuit, quæ à nobis supra cùm fuerit tractata, superfluum esset, modò eamdem repetere pluribus; breuiter tamen erat: vt fidelibus, qui siue ex Hebræis, siue ex Gentilibus fidem susceperant, bonorumque suorum, post personales persequutiones, fieri spolia ab Infidelibus constanter patiebantur, apud fideles summa esset charitate consultum: neque temporalium subsidiorum defectus, æternorum valeret votorum cursum retardare.

Ex his Christianis plurimi Tyrannorum deuitantes rabiem, & furorem, ad eas se conferebant ciuitates, in quibus Episcoporum protectione, & auctoritate contutatis, securiùs vitam transigere, concedebatur. Tanta verò interdùm horum confluebat multitudo simul, vt in vna ciuitate propè Constantinopolim, Nicæa dicta, plura quàm decem millia propter Christum exsulantium fuerint inuenta: ad quorum subsidium Atticus Archiepiscopus Constantinopolitanus sanctitate, & doctrina vir insignis, ex Nicephor. lib. 14. c. 24. trecentos coronatos misit Calliopio Presbytero Nicæno, vt eos in dictos egenos Christianos distribueret, consignandos. Testis est Chrysostomus Homil. 33. ad populum

Antio-

Antiochenum, qualiter vna sola Ecclesia Antiochiæ, suis annuis redditibus, tria millia viduarum, & virginum sustentabat.

Quotiescumque igitur casus ferebat, tantam, tamque copiosam fidelium multitudinem ad aliquam se recepisse ciuitatem, tum temporis, si vel diuitum, vel omnium aliorum Christianorum eleemosynæ non sufficiebant eis sustendandis; Episcopus, cui ex Christi, & Apostolorum institutione, hoc onus incumbebat; suo ex officio in horum fidelium pauperum victum, & alimoniam, quicquid haberet insumere tenebatur. Et si adhuc id non esset illorum leuandis necessitatibus satis, bona Ecclesiastica, quæcumque illa forent, consultis Presbyteris, Diaconibus, & viris alijs Ecclesiasticis, in hos sanctos vsus poterat, & debebat expendere: adeò vt si bona ruralia, si prædia, hæreditates, & agri, & similia non sufficerent, ipsa vasa sacra, rebus deputata Diuinis peragendis, ipsæ vestes sanctæ, quibus ornabantur Ministri sacra facturi, omnia denique templorum essent ornamenta distrahenda; vt dictæ necessitati omninò succurreretur.

Itaque si quando Symmachus Papa, referente Ioan. Diacono, in Anastasio, & in Hist. Miscell. lib. 15. ducentis viginti, iuxtà Sigibert. verò in Chronic. ducentis viginti quinque Episcopis Africanis in Sardinia insula exilio relegatis, per impium Trasamundum VVandalorum Regem, quotidiana præbebat subsidia, aliunde illi thesauri Ecclesiæ non suppeterent: (sicuti propter suam largissimam charitatem, abundè semper suppetierunt,) nisi sacra profunderet vasa templi Vaticani, nisi ab ipsis Sanctorum Petri, & Pauli capitibus adorandis, gemmas, & sapphyros auferret in Sacrosancta Basilica Lateranensi, cum ceteris eius pretiosis paramentis: vasa sacra, gemmæ, & sapphyri, paramenta omnia fuissent, ac Ecclesiæ Romanæ ornamenta, subhastanda: quo sacris illis Episcoporum Africanorum capitibus necessaria subsidia non deessent.

Sic etiã præsentiũ suorum temporũ peregrinis necessitatibus subueniendum, & ex charitate, & ex iustitia, censuit Ioannes IV. summus Pontifex, dum de anno Domini 640. referente Anastasio, misit per omnem Dalmatiam, seu Istriam multas pecunias ad redimendam captiuorum multitudinem, quam Slaui Gentiles fuerant deprædati. Qui eò prudentiùs ea fuit liberalitate vsus, in Ecclesiæ Romanæ, ad similes vsus, erogando thesauro, quo experientia compererat, illud ab Honorio prædecessore in damnum fuisse ipsius Ecclesiæ congregatum. Cùm enim sciret, Imperatores, eorumque ministros auidè in Ecclesiarum inhiare bona, eamque ob caussam in eas, sacrilegas plures fecisse inuasiones, quò malum præuerteret, indemnitatique Romanæ consuleret Ecclesiæ, præiudicata S. Laurentij sententia, & efficacitate, illud vtile satis remedium æstimauit, thesaurum, videlicet, Ecclesiæ pauperibus erogare, Christianos tot captiuos è Gentilium manibus redimendo.

Vbi volumus omninò, posteritati in his scriptis antiquorum Ecclesiæ seculorum memoriam consecrari : quibus, si pauperes, si infirmi, si peregrini, qui beneficijs, eleemosynis, & subuentione indigerent vrgentioribus in ciuitate aliqua non conspicerentur ; tunc ad pauperes Ecclesiarum ; & ciuitatum viciniorum subsidia residua mittebantur : ita tamen, vt missæ illæ oblationes ab Episcopis & Pastoribus, Presbyteris, seu Diaconibus, & reciperentur, & distribuerentur. Immò non proprij nostri iudicij sensui innixi, sed Apostoli Pauli auctoritate suffulti, & eius Diuinis exemplis instituti, & præceptis salutaribus confirmati, audemus, & dicere, & docere : si res eueniret, casusue id postularet, ita omninò præsentibus seculis fore faciendum . Is enim Diuinus, & Doctor , & Apostolus collectas Macedoniæ, & Achaiæ factas, atque Corinthi, Ierosolymam in eorum pauperum, qui illic agebant, (quos, vt supra vidimus sæpius, Sanctos vocat) misit : vt etiam superius fuit latissimè relatum . Paulus autem cùm esset Episcopus, & illis tunc pauperibus sic consuleret, etiam facto ipso, Oeconomiæ subsequentibus in posterum Episcopis obseruandæ ; quotiescumque similis emergeret necessitas, viuum exemplum dereliquit .

Cùm verò Romana Ecclesia, omnium per orbem Ecclesiarum mater, & magistra, & fuerit, & sit, & vsque ad finem seculorum, (quicquid Hæreticorum turba obstrepat) sit futura : hoc Apostolicum adeò excepit exemplum, adeò illud quasi vni sibi impositum agendi præceptum fuit amplexa: vt olim, si quæ, pauperibus Romanis pastis, essent analecta, seu residua, ab ista, per sui summi Pontificis manus, ad pauperes aliarum ciuitatum, quorum tunc temporis magnus erat concursus, mitterentur . Huius religiosæ consuetudinis exstat insigne testimonium Dionysij Episcopi, apud Nicephorum Calixtum, lib. 4. cap. 8. Hist. Eccles. is enim in Epistola, quam ad S. Soterem Romanum Pontificem scripsit, sic ait: [Iam indè ab initio hæc vobis consuetudo : vt fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis ; & Ecclesijs multis, quæ passim sunt in vrbibus, subsidium mittatis : per quod iamdudum egenorum penuriam recreatis : & fratres in metallis opus facientes alleuatis : moremque Romanum à maioribus acceptum Romani retinetis . Quem non solùm conseruauit, sed adauxit etiam Beatus Episcopus vester Soter: cùm liberaliter munera submittendo : tum fratres ad nos redeuntes, vt filios suos pater amantissimus, sermonibus beatis cohortando .] Hucusque ex Nicephoro .

In quibus animaduersione dignum esse maxima censemus, id quod affirmat, morem, scilicet, à maioribus acceptum fuisse Romanis, plura beneficiorum genera, & subsidia mittere fidelibus fratribus, qui in alijs ciuitatibus commorabantur : vt hinc liceat nobis colligere, Ecclesiam, quæ in tot, ac talibus benedictionibus seminauit, & in dies varijs bene-

ficentiæ generibus ſeminat, de benedictionibus, ſecundùm Apoſtoli Pauli, ex Pſalm. 111. etiam prophetiam, ad Corinth. 2. c. 9. iuſtiſſimè tantam, ac talem maieſtatem in ſpiritualibus, & in temporalibus meruiſſe.

Præuia hac obſeruatione, erit facilè intelligere, quo ſenſu ſit excipienda Chryſoſtomi ſententia illa, ſcilicet; [Eccleſiæ ornamenta pauperibus debentur.] Item, & illa Venerab. Vualfredi Abbatis, de Rebus Eccleſiæ, c. 14. cùm ſatiùs eſſe dixit, pauperibus, quæ viua Dei ſunt, & ſic nobiliora tēpla, ſubuenire, quàm tēplorū parietes extruere, vel exornare: eoque nomine B. Gregoriū in primis laudat. Item, & cunctæ aliæ ſententiæ à SS. Patribus prolatæ de bonis Eccleſiæ adminiſtrandis. Id enim pij viri ſolū docent, videlicet, in his, quāuis ſacris, ac religioſis tēplorū ædificijs, & ornamentis, ſi cetera non adſint Chriſtianæ pietatis officia, religionis perfectionē nequaquam eſſe ſitam: ſed præſtantiores, nobilioreſque virtutes ſedulò parandas, quibus animus ad pietatē informatur, Deo Opt. Max. longè gratius acceptiuſque videri beneficentiæ genus illud, quo indigentium inopia ſubleuatur, quàm quo templa, atque altaria auro gemmiſque fulgent: Quo ſenſu aliquid ſubolfaciebat naturali lumine ſolùm ductus Perſius à D. Bernardo ſupra citatus: dum dixit:

Dicite Pontifices, in ſacro quid facit aurum? &c.

Vbi referemus conſultò ex Auctore vitæ eiuſdem D. Bernardi lib. 2. cap. 8. tantum illum Abbatem, & pijſſimum, & Dei cultus zelantiſſimum, quondam Theobaldum Comitem, eadem pietate, ſimilique zelo, magnos facientem ſumptus in Abbatijs conſtruendis, & nouis templis ædificandis, monuiſſe: vt domeſticis fidei pauperibus ſubleuandis inſeruiret: vt templis egentium Chriſtianorum immortalibus ædificandis plurimum operæ impenderet. Intellexit ſanè ſanctus ille Doctor, quàm certa, quàm ſecura ſit Philoſophia illa:

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines: Quos, &c.

neque ideò quaſi qui contra templorum, & Monaſteriorum erectionem declamauerit, incuſandus eſt: de quo veriſſimè enunciari potuit illud Eccleſiaſt. c. 50. [Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt; duplex ædificatio, & excelſi parietes templi:] qui nedum materialia plura templa, & Monaſteria exſtruxit: verùm, & templi maioris, quod eſt Eccleſia vniuerſa, altitudo, & moles tunc ab ipſo, quaſi fundata, quaſi in veritate, rectitudine, & iuſtitia fuit confirmata, quando Petro Leone Antipapa excluſo, Innocentium eſſe verum, & certum Pontificem Eccleſiæ, illum abijcientibus demonſtrauit.

Igitur quid noſtræ ætatis Epiſcopi nonnulli Deo in extremo iudicio rationem cū ipſis ponenti, & hoc ipſis exprobranti, poterūt reſpondere? Qui cùm non multitudinem, ſed exiguum ſatis hominum numerum, propter Catholicæ fidei confeſſionem exſules, proſcriptos, egenos, nudoſq; videant, incerta ſede vagari, panemque vitæ ſuſtendandæ viliſſima, &

abiectissima quærere mendicatione, ipsi nihilominus nulla commiseratione tanguntur, nihil patiuntur super eorum contritione: iuxtà illud Propheticum lamentum, Amos c.6. nec eorum sortem miserantes, eis non ex sacrorum vasorum pretijs, sed ex suorum thesaurorum, à tineis, & blatis corrosorum, superfluitatibus minimè curant prouidere.

Quod audiuimus, quod vidimus, & perspeximus, & Ministrorum Regis nostri Catholici Philippi II. æternæ, claræ, & piæ memoriæ manus contrectauerunt, & per eorum manus, omni exceptione maiorum, accepimus, hoc testamur: Regem illũ habita notitia D. Nicolaum Sanderum Anglia profugum Callaica, versus Hispaniam, petijsse littora; in hanc Archiepiscopo Compostellano scripsisse formam: [Nicolaus Sanderus Doctor Catholicus, & pius, & amicus noster, propter Christum, Anglicis finibus extorris, ad Callaicas nostras appellet oras: benefacietis, si per vos, & vestros suffraganeos Episcopos deduxeritis illum ad nos, dignè Deo.] Qua tanti Regis animaduersione, & tantorum Archiepiscopi, & Episcoporum Euangelica charitate nobiliter exceptus, & ad Regem introductus Catholicum Doctor ille cum suis socijs, Apostolica gauisi sunt se vidisse apud Hispanias tempora, qui Apostaticam suorum contribulium fuerant experti tempestatem.

Quòd si ad instantis temporis, quod nos ad hæc scribenda impulit, statum, hanc Considerationem traducamus: tanta supererogationis quasi opera vlterius vrgere prætermittentes, quæ supra de Ecclesia Romana, & de Attico Constantinop. Archiepiscopo, versùs longè dissitos pauperes retulimus: aduertant, obsecramus, Episcopi, aduertant Ecclesiastici diuites, & pecuniosi, quomodò se gerant cum Sacerdotibus, cum viris Religiosis, cum Ecclesiasticis, cum secularibus ex dominijs terrarum, quæ hæresibus detinẽtur, ad se confugientibus, vt Catholico sibi liceat more viuere: nam aliqua nos inuadit rationalis suspicio, plures Ecclesiasticos, & seculares ab illis dominijs recessuros fuisse, si charitatem maiorem in dispensandis bonis Ecclesiasticis se sperarent, inter nos Ecclesiasticos, recepturos.

Pro talium ergo, & similium pauperum exsulum, & extorrium caussa, licet Episcopis res alienare Ecclesiasticas: immo illas debent distrahere; quam doctrinam latè definitam reperirent apud Ambrosium lib. 2. de Officijs, c. 28. qui fusioris huius rei cognitionis desiderio tenerentur.

Alia est etiam caussa, ratione cuius sacri Canones decreuerunt, Ecclesiastica bona venundari, & alienari, & hæc est, captiuorum redẽptio, Declarauit, hanc esse idoneam caussam, S. Gregorius Magnus summus Pontifex, lib. 6. Epist. c. 99. seu Epist. 35. ad Episcopum Messanum, & refertur 12. q. 2. sic docens: [Et sacrorum Canonum, & legalia statuta permittunt, ministeria Ecclesiæ, pro captiuorum esse redemptione vendenda.] Et ad Demetrium, & Valerianum Firmanos Clericos, idem, de re,

eadem, sic constituit, lib. 7. Epist. 14. & apud Gratian. cap. sequen. [Sacrorum Canonum statuta, & legalis permittit auctoritas, licitè res Ecclesiasticas in redemptione captiuorum impendi.]

Est simile & illud decretum, quod ex Ambrosio lib. de Officijs, ibidem citatur c. Aurum. & aliud, quod ex octaua Synodo sub Hadriano II. c. 15. ibidem refertur c. [Apostolicos, & paternos Canones renouans hæc sancta, & venerabilis Synodus definit: neminem prorsus Episcopum vendere, vel vtcumque alienare ciuilia, & vasa sacrata: excepta caussa, olim ab antiquis Canonibus, ordinata: videlicet, pro redemptione captiuorum: sed non tradere salaria Ecclesiarum in emphyteotica pacta: nec alias rusticas possessiones venundare; ac per hoc Ecclesiasticos redditus lædere, quos ad propriam vtilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem, esse decernimus.] & infra: [Quisquis autem post hanc definitionem nostram, contrarium quid huic sanctæ Sedi, & vniuersali Synodo agere tentauerit, deponatur, vt præuaricator Diuinarum rerum, & præceptorum: cassata, videlicet, quæ facta est in scriptis, vel sine scriptis, ab Episcopo, venditione, vel emphyteotica traditione, vel alia qualibet alienatione ciuiliorum, & salariorum locorum. Qui verò ceperit, aut emerit aliquid ex prædictis ciuilijs, vel salarijs, & non restituerit Ecclesiæ iterùm, quæ Ecclesiæ sunt: vel non reddiderit, ad incidendum, chartam venditionis, vel emphyteoseos, sit Anathema, vsque dum fecerit, quod ab hac sancta, & vniuersali Synodo confirmatum est.]

Tertia est etiam caussa, qua sacrorum alienationem bonorum Canones permiserunt: & hæc est fabricæ necessitas, & indigentia. Et pro maiori totius huius rei, & claritate, & confirmatione, visum est, doctrinam integram Ambrosij, dicto c. Aurum. apponere: [Aurum, inquit, habet Ecclesia, non vt seruet; sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus.] & post pauca: [Nonne melius conflat Sacerdos, pro alimonia pauperum: si aliqua subsidia desunt: quàm si sacrilegus contaminet, & asportet hostis? Nonne dicturus est Dominus; Cur passus es tot inopes fame mori? Certè habebas aurum, vnde alimoniam ministrasses.] & paulò infra: [Quid dices? Timui, ne templo Dei ornatus deesset; respondet: Aurum sacramẽta non quærunt; neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est; nemo potest dicere, cur pauper viuit; nemo potest queri, quòd captiui redempti sunt; nemo potest accusare, quia templum est ædificatum: nemo potest indignari, quia humandis fidelium reliquijs spatia laxata sunt: nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies defunctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ, etiam initiata, confringere, conflare, vendere licet: Opus est, vt de Ecclesia, mystici poculi forma non exeat, nec in vsus nefarios sacri calicis ministerium transferatur: ideo intra Ecclesiam primùm quæsita sunt vasa, quæ initiata non essent, deinde comminuta, po-

ſtremo conflata, per minutas erogationes, diſpenſata egentibus, captiuorum quoque pretijs profuerunt.]

Quandocumque vna ex his tribus narratis cauſſis vegeret, eſſet tunc temporis integrum Epiſcopis, & Eccleſiaſticis viris, res Eccleſiaſticas in eos vſus, quos Canones ſacri præſcribunt, inſumere : ea tamen adhibita moderatione, quam octaua illa Synodus adhibendam decreuit; ſcilicet, Eccleſiarum ſalaria, non eſſe tradenda in emphyteotica pacta; neq; alias poſſeſſiones ruſticas fore vendendas; neque Eccleſiaſticos redditus imminuendos: quos in vtilitatem propriam, & pauperum eſcam, peregrinorumque ſubuentionem, & ſacri cultus externam profeſſionem, eſſe deſtinatos, antiqui Patres Eccleſiæ ſtatuerunt.

Imperatorum etiam Sanctionibus, ſecus ne fiat, rerum ſacrarum alienatio, quàm ex relatis cauſſis, ſolerter cautum eſt; ad ſacrarum legum maieſtatem exſequutioni faciliùs commendandam: vt l. 16. de Sacroſanctis Eccleſijs. & Authentica, quæ ſequitur eam legem, ob æs alienum Eccleſiæ, id quoque licere docet, in vaſis tantùm non neceſſarijs. Egentibus ergo, captiuis, & Sacris, ab antiquis Patribus eximia charitate, pietate, bonitate, & iuſtitia, conſultum eſt; adeò vt ipſa Sacra, inopum quoque cauſſa in promptu ſint, non ſolùm res aliæ Eccleſiæ. Et quid mirum, ſi decimas ipſas, vt ſuperiùs diximus, magna ex parte, ſuæ conſequuntur iuſtitiæ complementum, quia egentium animarum ſunt tributa? [Decimæ,] inquit Auguſtinus 15. q. 1. [tributa ſunt egentiũ animarum. Quòd ſi decimam dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies; ſed etiam ſanitatem corporis, & animæ conſequeris. Non igitur Deus præmium poſtulat, ſed honorem: Deus enim noſter, qui dignatus eſt totũ dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam.]

Qui oblationes] inquit Concilium Carthaginenſe 4. c. 95. & habetur 13. q. 2. [defunctorum, aut negant Eccleſijs, aut difficulter reddunt: tamquam egentium necatores excommunicentur.] Et Concilium Vaſenſe 1. c. 4. eodem loco Gratiani. [Qui oblationes, inquit, defunctorum retinent, & Eccleſijs tradere remorantur, vt infideles, ab Eccleſia ſunt abijciendi; quia vſque ad exinanitionem fidei peruenire certum eſt, hanc pietatis diuinæ exacerbationem: quia, & fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes conſolatu alimoniæ & neceſſaria ſuſtentatione fraudantur. Hi ergo tales, quaſi egentium necatores, neque credentes iudicium eſſe Dei, habendi ſunt. Amico quippiam rapere, furtum eſt, Eccleſiam verò fraudare, ſacrilegium.]

Iuſtiſſimæ ſanè, & ſanctiſſimæ, & Pontificiæ, & Conciliares, & Imperatoriæ Cõſtitutiones: nam vt ad importunas hominum quorũdam propoſitiones conniueremus: vt ad illorũ vota, ſemel bona Eccleſiaſtica diſtracta, vendita, & alienata, in captiuorum concederent redemptionẽ, vel in

pau-

pauperum manus traderentur:attendãt ipsi,& attendite,precamur,boni viri seculares,dicite,amabò,Ecclesiastici,& Patres Regulares, harũ propositionum, vel Doctores,vel introductores, quàm miserabilis, quàm obscura,quàm fœda præsentis nostræ Ecclesiæ facies conspiceretur? Bonis enim Ecclesiæ semel diuenditis,& distractis,neque vnde Ecclesiæ ministri viuerent, neque exstruendis templis, neque iuuandis pauperibus, aut vnde peregrini exciperentur,esset reliquum: templa ruerent, ministri deficerent,qui in sacris ministerijs operantur,religio funditùs interiret: & Ecclesia, regina,& sponsa,quæ adstat à dextris Christi, ex Psal. 44.[In vestitu deaurato, circumdata varietate,] viduam se doleret; & pro lætitia,& exsultatione, luctum esset maximum inuisura. Hoc Lutherani vellent, hoc Zuinglistæ optarent, hoc magno mercarentur Caluinistæ,hoc inferni proles, Hæreticorum colluuies ad praxim reduci votis omnibus desiderarent.

Præterea vt vestris semel dictis faciamus satis, qui Ecclesiastica bona in captiuorum, velletis,redemptionem commutari; esto, venundentur: ad Turcam transmittantur:nihil prorsus Ecclesiæ sit reliquum:vt nullus apud hostes Christiani nominis homo Christianus detineatur: si hostes Christianismi his denuò diuitijs aucti,irruptionibus nouis factis, alios caperent Christianos:quibus bonis essent in libertatem vindicandi? vestrisne viri seculares? (nam iam cum Ecclesiasticis omnibus,firmata suppositione,spoliatis bonis temporalibus,non loquimur.) Sed hoc quantũ vobis arrideat,vos ipsi iudicate,qui ardentiùs aurum, auidiùs argentũ, propensiùs temporalia bona, quàm viri omnes Ecclesiastici procuratis.

Hoc opus, hic esset labor,illis secularibus persuadere, vt vel decem captiuos Christianos,cum centies millesimâ suorum bonorum portione, in libertatem assererent,qui omnes captiuos vellent hodie redimi, omnibus Ecclesiæ bonis alienatis. Quàm efficaciter,siue Logicè,siue Rhetoricè declamarent. Vnde familiam,dignitatem, filios, domesticum splendorem,ea,quam à maioribus accepimus,sustentabimus honestate? Qui Reipub. caussam, qui amicorum, qui sanguine nobis coniunctorum negotia tractabimus? Qui Regum,& Principum obibimus munia? Qui inimicorum effugiemus sanna? Qui augendis sufficiemus fortunis, ne crescente prole,in plures diuisa hæreditate,plures relinquamus filios pauperes, vnius patris diuitiis successores? Compertum habemus, hæc,& similia plurima,tales inuidos,& rerum Ecclesiasticarum osores,suarumq. amatores, fuisse enunciaturos; qualia sunt soliti inculcare, quoties ad ipsos,de eleemosynis largiendis, sermo,per Dei præcones,enarratur.

Sed cùm ad plura,quæ adhuc restant dicenda,nostra properet oratio, & sit animus in sequentibus hoc argumentum, contra seculares viros, pro Ecclesiasticis,fortiùs vrgere: hanc gratiam à viris Religiones sacras profitentibus,nobis fieri supplicamus;vt, qui in dispensatione bonorum

Eccle-

Ecclesiasticorum, præcipua debeant esse exemplaria ceteris Ecclesiasticis; notent, quid Chrysostomus, & Theophylactus explicent oleum quinque prudentium virginum esse, apud Matth. c. 25. vbi illud ad opera misericordiæ omninò autumant pertinere. Gregorium legant lib. 1. Regist. Epist. 24. vnctionem illam lapidis à Iacob factam, Genes. c. 28. ad contemplatiuos religiosos, interim ad fratrum subleuandas necessitates, descendentes, applicantem. Isidorum lib. 2. de Diuin. offic. audiant, Monachorum antiquorum circa pauperes alendos curam maximam commendantem. Cassianum auscultent lib. 10. c. 20. Diuinè de Monachorum opere manuali disserentem. Augustinum tractent lib. de Moribus Eccl. c. 21. omninò videndum, vt antiquorum Monachorum inspecta charitate, præsentium Monachorum tepiditas confundatur. S. Basilium Epist. ad Iulianum videant, & ibi quemdam Monachum sacrorum Euangeliorum codicem distrahentem, vt pauperibus eius pretium daret: hoc addito elogio, [Vendidi doctrinam, quæ me docuit omnia vendere, & dare pauperibus.] D. Thomæ attendant Theologiæ declaranti, 2. 2. q. 187. ar. 2. quid seculares, quid religiosi teneantur, tempore necessitatis, facere, vt pauperibus subueniatur.

Et tamdem cùm sanctorum Monachorum, & Patrum charitas effecerit, vt plures viri seculares, suas libentissimè ipsis dispensandas relinquerent possessiones; quibus bona temporalia Ecclesiæ insigniter fuere aucta: vt Petrus Blesen. optimè notat epist. 29. timeant cum eo ibidem, ne auaritia Principum futurorum, occasione accepta à Religiosorum negligenti charitate, in redditus, & possessiones Ecclesiasticas inuolet: & illud Iob cap. 31. impleatur: [Si despexi prætereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est: si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem: humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.] In pœnam enim iustam frigescentis charitatis, aduertit ibi grauissimè dictus Blesen. Monasteriorum, & Conuentuum redditus minorari.

Et qui Ecclesiasticos, per horum Sanctorum doctrinam, credimus esse de suis muneribus, ac obligationibus sufficienter commonefactos; modò seculares oramus, meminerint, lib. 2. Machab. c. 3. grauem vindictam factam de Heliodoro; quòd, ex mandato Regis, vellet aurum etiam creditum, seu depositum, intra templi septa accipere: grauior enim est exspectanda vindicta à Deo in seculares, qui non solùm deposita in Ecclesia: sed bona ipsius Ecclesiæ, quæ ipsius Christi deposita sunt, ex quo ipsi seposita, auferre volunt, vel tentant: in quo templi sanctitas magis in proprijs, quàm in alienis, violatur.

QVAR-

QVARTA CONSIDERATIO.

Circa præsenti tempore, Ecclesiasticorum bonorum dispensationem.

INTERIM tamen, dum considerantes cum S. Leone ter Maximo, naturã hominũ, ficuti semper habet quò recedat, semper habere quò crescat, Ecclesiasticos, quasi fideles dispensatores bonorum Ecclesiæ, conamur, per Sanctorum Patrum exempla, & exhortationes, in officio continere: deuios verò ad officium reuocare: & laicos circa huius materiæ tractationem consideratiores reddere: quarta sequatur Consideratio: & statum Ecclesiæ hodiernum parumper inspiciamus, in bonis Ecclesiæ dispensandis: & forsan, non solùm Hæreticos, verùm Catholicos quosdam nimis sciolos, de hac bonorum dispensatione vanè differentes, confundemus. Vbi cùm viros Religiones graues professos videamus, circa bonorum Ecclesiæ administrationem, & Monasteriorum diuitias, non differere, sed blaterare, facilè suspicamur, externo eos tantùm cultu, habitu tantùm externo, religionis materiã degustasse. Si enim quos Ecclesię fructus Religiones solũ Monasticæ, cum suis diuitijs, pepererint, millium, & millium Sanctorum, & Doctorum, & Pontificum summorum, & Cardinalium, & Archiepiscoporum, & Episcoporum, Martyrum, Confessorum, & Virginum consideremus, vel vnus S.P.N. Benedicti Ordo insipientium Religiosorum ora debuisset obturare.

Ergo ab Ecclesia Romana, aliarum omnium Imperatrice, & Magistra vsque ad vltimas per Orbem Ecclesias, si leuemus oculos ad ingentia Sacerdotia, pingues Episcopatus, affluentes Ecclesiasticos redditus, in septuplo, credimus, secularium hominum, quàm Ecclesiasticorum vsui deseruire. Et qui Ecclesiasticorum bonorum prouentus, si inter Ecclesiasticas solùm personas diuiderentur, forsan quottidiano victui, & vestitui illorum congruè non sufficerent: inter plures distributi, per ipsos Ecclesiasticos, seculares, aliquorum ex illis forsan delicijs, plusquàm necessitatibus mancipantur.

Vbi vellemus maximè aduerti Historiam Iudic. c. 17. relatam de Micha diuite, Leuitam apud se hisce verbis detinentem: [Mane apud me, & esto mihi parens, ac sacerdos: &c. fuitque illi quasi vnus de filijs. &c.] Itaque, quem, vt parentem, ad illum venerandum, excepit; vt filium, ad illum delicatè tractandum, acceptauit. Nostris verò temporibus, qua prugia diligentia, quo medio examine, qua, etiam Mathematica, seu, strictiùs loquẽdo, Astrologica indagine, Princeps vnus, vel Nobilis, seu manis pecuniosus mercator, sacerdotem vnum in domum admittit suam; quò rem sacram, Missam, scilicet, celebret: quem ad hoc munus semel exceptum, paulatim filij pædagogum, domus semiœconomum, grauium

deinde negotiorum constituit gestorem: vt à Missa, ad missum se conspiciens trãslatum, ne mittatur foras, oporteat, suas omnes res missas facere, exspectans in dies, quando cura, seu superassistentia equorum, seu comestallia, modesto Sacerdoti concredatur. Quod omne, præmium ingẽs vnius parcæ portionis, cum duodecim forsan annuis scutis, consequitur: reliquum, in exspectatione præstandi sibi in posterum, apud aliquem potentem Ecclesiasticum, fauoris continetur.

Cùm è conuerso, quicumque Ecclesiasticus, vel ducentorum annuis scutorum redditibus honestatus, duos saltem secum assumat seculares; & simili proportione omnes Ecclesiastici in suis insumendis procedant redditibus: vt Ecclesiasticorum bonorum vsus ferè sit secularium, cura verò, & solicitudo, vt illi commodè degant, ad Ecclesiasticos sit potiùs patronos deuoluta. Sunt certè Ecclesiasticæ diuitiæ hodie, quasi agnus ille Paschalis, Exod. c. 12. Nam cùm Ecclesiasticorum, (qui alios deberent ex domestica æquitate, & charitate, Ecclesiasticos, ad illius esum admittere, siue hac, siue illa non fiat occasione, de quo nunc non disputamus) maior sit numerus, vt sufficere possit, ad vescendum agnum, scilicet, ad illas diuitias consumendas; assumunt vicinos, seculares homines: iuxta numerum animarum, non solùm quæ sufficiunt ad esum agni: verùmetiã quæ interdùm supersint, vt ossa illius, aliàs non comminuenda, confringant: ipsa videlicet Ecclesiastica bona, quò ad proprietates, hæreditates, possessiones integras, vel debitis onerent, vel prorsùs comminuant, infringant, & distrahant: contra sacrorum, quæ supra referebamus, Canonum instituta.

Sunt Ecclesiastica bona, apposita quidem Ecclesiasticorum mensis: quorum redditus, & prouentus cum Ecclesiasticis cantant; si tamen attentè considerentur; non opus est, cum Daniele c. 14. pauimenta domorum tot hominum Ecclesiasticorum cinere spargere; non opus est abscõditos introitus, & subterraneos inquirere meatus, per quos videantur introire, qui ad ea bona concurrunt deuoranda ceteri non Ecclesiastici: nam clarè, & apertè, Ecclesia id dissimulante, ea innumera secularium turba consumit, varijs ad mensam, & demensum Ecclesiasticorum titulis admittenda. Inter quos ille Princeps Ecclesiasticus Toletanus Archiepiscopus, hunc grauiter retulit, cùm nobili quodam viro ei inseruire ambiente, in familiæ contubernium ab eo tamdem admisso, & Oeconomo interpellante, illius minimè domum, vt quæ familia numerosa constaret, noui hominis egere ministerio: subiunxit Archiepiscopus: [Si nos illo non habemus opus, opibus ille nostris habet.] Vnde valde miramur, homines seculares non votis omnibus desiderare, vt Ecclesia, & Ecclesiastici diuitijs augeantur: quas vident, & sciunt, in suos ipsorum secularium vsus esse maximè conuertendas.

Pergamus tamen vlteriùs, & ab his rigidis Ecclesiasticorum redditũ

censoribus percontemur: quidnam futurum esset de tam copiosa sexus vtriusque multitudine, quæ in Religionibus Deo seruit, consilia Euangelica pro præceptis colens, si ea Ecclesiasticorum bonorum pars, tot Monasterijs virorum, ac mulierum non fuisset attributa? Nam vt prætereamus, quod in hac re præcipuum est, prædestinatorum numerum, hac ratione, multum iri auctum; dum Christiani vocationi Diuinæ annuentes, in portu Religionis securè nauigant, quis tantam esset hominum cō gregationem, pro dignitate, in seculo saturaturus? Nobiles suis fideicōmissis, & primogenituris, ad primogenitos, omnes ferè suas, volunt, opes deriuari: primogeniti, quæ hominum est auaritia, & ambitio, secundo, & tertio, deindeque genitos, suasque sorores contemnunt, & alicubi, neque mensis dignantur: & non solùm vna hæreditas, vna possessio, sed neque [Romanos geminos,] vt Diuinè adnotauit S. Cyprianus, [vnum nō cepit regnum, quos vnum vteri suscepit hospitium.] Et tam insolenti ambitioni, auaritiæque secularium sola medetur Religio: dum Monasterium vnum alicuius Ordinis Monachalis, (vt ibi modò fiat exemplum, ac iuxta nostræ Hispanæ prouinciæ morē:) tribus millibus annuorum redditũum scutis dotatum, triginta (præter aliam variam hominum multitudinē,) alit Religiosos, seu Religiosas, & nobiliter, cuius Monasterij splendorem plures seculares primogeniti, cum singulis tribus millibus scutis annuis, non exæquant.

Solùm meæ professionis Monasterium Regium S. Benedicti in ciuitate Vallisoleti, S. Sedi Apostolicæ immediatum, & cuius R. Abbati, post summum Pontificem, tantùm debeo obedientiam, cum decem millibus vix scutis annuorum prouentuum, domi sexaginta Monachos, viginti Conuersos, triginta seruitores, seminarium viginti quattuor scholarium laicorum alit: præter eleemosynas, quas in particulari, & secretò, viris, & feminis aliàs honorem profitentibus, sed egestate laborantibus, & promiscuis pauperibus, publicè bis in hebdomada largissimè ad portam tribuit: præter in fabricam, & cultum Diuinum, & benignam hospitalitatē, amplas expensas: & præter sumptus non modicos, quos in reformatione ordinaria suæ Congregationis Vallisoletan. per suũ Abbatē facit: & præter impensas, in celebrandis singulis triennijs in domo propria Congregationis Capitulis generalibus: quibus oneribus vnus ex illius prouinciæ Potentatibus, cum suis centum millibus scutorum annuis, non esset sufficiens perficiendis, & perferendis.

Hæc considerata fuere iam longè ante à Chrysostomo Homil. 33. ad populum Antiochenum: dum diuitum taxans auaritiam, dixit: [Si vellēt diuites, facilè possent alimenta egenis præstare: quandoquidem Ecclesia Antiochiæ, & quidem non amplioribus redditibus, quàm illorum quilibet, honestata, neque etiam ad ditiores facta collatione, alit quotidie tria millia viduarum, & virginum, absque carcere inclusis, ægrotis, pe-

regrinis,& egenis mendicis,quibus etiam succurrit, & absque victu,& vestitu Ministrorum,& omnibus est sufficiens.] Ingens,ac mira sanè vnius illius Ecclesiæ charitas! non solùm veneranda,sed & imitanda: quam vtinam vetustatem,nouitas legum, & Ecclesiasticarum Sanctionum per summos Pontifices,& per sacra Concilia restauraret.

Quod interim dum fit,ab Ecclesiasticis omnibus est enixè postulandũ: vt Hymnis,Psalmis,& Canticis spiritualibus,quibus se quottidie, iuxta Apostoli doctrinam,inuicem exhortantur: ad Ephes. c.5. & Deo sacrificium laudis,ex Psalm. 49. immolant: symphoniam adiungant manuum ad linguæ concentum:vt[in intellectibus manuum suarum]ex Psalm.77. prosperè deducantur, bona Ecclesiastica,quasi bona non sua,sed aliena, Dei, scilicet,profusissimè in pauperes,& eiusdẽ cultum impendendo. Sic enim misericordia ceteris sacrificijs à Deo, per Oseam cap. 6. præponitur: qui Diuinas alias laudes Sacerdotis personantis, pietate, & charitate nudas; sic per Amos increpat,c.6.[Qui canitis ad vocem Psalterij: sicut Dauid,putauerunt se habere vasa cãtici. Bibentes vinum in phyalis,& optimo vnguento delibuti:& nihil patiebantur super contritione Ioseph.] Quos certè,manibus ad os applicatis, Dæmon formidaret;qui à Saule Regum 1. c. 16. Dauide coràm eo psallente, recedebat, non tam Musicæ artis concentu, quàm Dauidica tremefactus pietate.

QVINTA CONSIDERATIO.

Circa ea,quæ ab Ecclesiasticis præstanda sunt, in Principum, ac Rerumpublicarum necessitatibus.

VERVMTAMEN pro bonorum Ecclesiæ dispensatione iustificanda; & vt penitiùs hanc caussam introspiciamus,& eius,quam tractamus,rei secretiora mysteria diuulgemus,quinta iã sequitur Cõsideratio. Ergo Imperatores,Reges,Principes,Respublicas, egentes non solùm fingamus,sed facto ipso, & experientia cõsideremus,eos, plus forsan,quàm particulares suos subditos egere; & pecuniarum inopia,ad tot,& tam grauia sufferẽda onera, laborare. Et supponamus modò,pontem ciuitatis,maligna fluminis irruptione,demolitum,rursus reficiendum: mœnia,vel vetustate,vel hostis tormentis diruta,& collapsa; vias communes dissipatas: vt cessare cogantur per eas transeuntes; & denique ciuitatis,vrbis, prouinciæ,communia,& confinia loca ea defensione,erectione,reædificatione,seu instauratione indigere,quę à Principe solùm,à Republica solùm,à ciuibus solùm, vel fieri est impossibile, vel est nimis difficile,vel quantumcumque sit possibile,vel non tam difficile,est tamen difficillimum, secularium,& comprouincialium hominum sedare multitudinem:quin contra Ecclesiasticos viros, se ab his oneri

bus

bus subtrahentes, non murmurent cum scandalo, vel non insurgant. Quid tunc facto est opus? quænam hæc est immunitas Ecclesiasticorum bonorum, quæ has murmurationes, vel non sopiat, si est de Iure diuino; vel non quietet, si adeò fundamentis validis solidatur? Quòd si his addamus, Imperatores, Reges, Principes, Reipublicæ Duces in suis etiam personis egere, argumentum ad vltimum sui ponderis deducemus.

Quod circà hanc Considerationem dicitur, esto, non solùm Ecclesiæ, verùm cuiuslibet lectoris pij iudicio suppositum: nã, & Ecclesiæ, & Christianorum Doctorum sapientium, & insipientium omnium appellamus iudicium, & sententiam, quibus ex Paulo, ad Rom. c. 1. debitores nos esse confitemur.

Supponimus quidem omninò, & præmonemus, non esse inuidendum Ecclesiæ, & Ecclesiasticis viris: si laicis personis bella gerentibus, longè à suis domibus pugnantibus, tributis, censibus, vectigalibus, ad Reipub. munera tuenda, & functiones obeundas, oneratis, huiusmodi Ecclesiasticæ res, & personæ sua immunitate, & libertate potiantur; quamquam, & ipsi in eadem contineantur Republica, in eodem sint loco: & quamuis in priuilegijs, & vtilitatibus publicis, ex dictis cõtributionibus succedentibus, participes sint: & commoditate, defensione, & beneficio, quæ per tributa, & vectigalia indicta, & superindicta, eueniunt, perfruantur. Siquidem sicuti Ecclesiasticæ personæ, & cum suis bonis Ecclesia, immunes sunt à laicorum illis oneribus, & participant nihilominùs commodis, & vtilitatibus illorum; sic contrà, laicorum personæ immunes sunt ab oneribus, laboribus, muneribus, & functionibus Ecclesiasticis: & nihilominùs participes sunt cultus Diuini, orationum, meritorum, & ministeriorum Ecclesiasticarum personarum. Sic corpus nutritur Reipublicæ, per temporalia, corporalibus necessarijs, per spiritualia verò, verbo in anima: & ità onera in vtriusque vitæ diuersis modis agendi, & degendi iustissimè compensantur.

Ergo Ecclesiastici Deo Domino quottidiè pro se, & pro populo inseruiunt, & ministrant. Hinc vt laici in corporalibus onera contrà soli sustineant, est congruum: ne Ecclesiastici duplici onere, & ministerio corporali, & spirituali prægrauentur. Hæc doctrina traditur optimè à Nicolao I. in epist. 7. ad Michaelem Imperatorem: & inde refertur dist. 10. c. Quoniam idem. quæ videtur expressa in populo Israelitico. Exod. c. 17. contrà Amalec, pugnante, & Moyse sedente in collis vertice, & Dominum, pro victoria obtinenda, manibus leuatis, exorante. Vndè non esse absurdum, quòd Ecclesiastici gaudeant beneficijs statutorum populi, licet non supportent onera temporalia, quæ seculares ferunt; quia onera, & certè maiora, subeunt spiritualia; docuit Paul. Castren. Cons. 300. incipiente, In Christi nomine. Et hoc primò docue-

ds rat

rat Apostolus Corinthios 1. Epist. c. 9. sic scribens; [Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus !] Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potiùs nos ?] Et ad Romanos scripsit c. 15. [Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles, debent, & in carnalibus ministrare illis.]

Hæc tamen omnia ea sunt non districtione, sed discretione tractanda: cum eo nedum grano, verùm integro modio salis condienda, vt facilè sit aliàs in errores plures incidere: facilè sit, non solùm quietè non conuersari vtramque, & Ecclesiasticam, & laicam Potestatem; verum etiam illas misceri, vocari in inuidiam, & penitùs conturbari. Nam si illo Exod. loco c. 13. Mosem, interim dum populus descendit ad prælium, orantem consideremus; licebit videre, Aaron, & Hur manus Mosis graues sustentantes: quo habitu corporis durante, inspexerant, victoriã ab Israelitis stare, quo deficiente, è manibus elabi. Et hoc idem esse dictu, haud incongruè intelligemus, ac Imperatorẽ, Regem, Principẽ omnia pacata, omnia prospera populo negotiari, dũ Deo primùm per orationes, & preces placato, Imperatoris, Regis, Principis, manus, & brachia, manu vtraque, brachio vtroque rerum temporalium Aaron, & Hur, Ecclesiasticæ videlicet, & laicæ Potestatis sustentantur; vtrisque sua bona temporalia, suas diuitias pro Imperatoris, Regis, Principis, necessitatibus offerentibus.

Quia verò exempla valdè docent, & theoria in praxi, maximè circa res has morales, qualiter sit intelligenda, declaratur: refert Gregorius Turonensis de Gest. Franc. lib. 4. c. 1. Iniuriosum Episcopum, quintumdecimum à S. Martino, Turonensem, Clotarij Regis edicto restitisse: quo mandauerat, vt omnes Ecclesiæ tertiam partem fructuum fisco penderent; & cum ferè omnes Episcopi subscripsissent, illum solum id denegasse: pœnas, etiam grauissimas Regi comminatum, si bona Ecclesiastica attrectare pergeret: eoque territum Regem, edictum antiquasse; & veniam culpæ ab Episcopo fuisse deprecatum.

Auctor est Neubrigensis lib. 5. c. 21. & 24. quòd sub annum salutis 1195. cùm Ricardus Anglorum Rex neruis ad bellum gerendum necessarijs destitueretur: (nam fiscus erat exhaustus, cùm sui è vinculis redemptione, tum continuis cum Rege Gallorum bellis:) ab Episcoporum bonis manus non abstinuisse. Hoc ferens indignè Gualterius Rothomagensis Archiepiscopus, aliàs Regi familiarissimus, statim sacris in vniuersa sua Diœcesi cessantibus, ad Romanum Pontificem confugit; inque eius gremium querulas voces cum lacrymis effudit. E vestigio Regijs Legatis subsequentibus, ac Regis sui Domini coràm Pontifice necessitatem, qua vrgebatur, exponentibus, ibi summus Pontifex pro Rege prudentissimè pronunciauit.

Ecce Iniuriosus Episcopus laudandus, & imitandus: ecce Gualterius

ab ipso Pontifice zeli inscij notatus: dum ille Regem, absque necessitate, Ecclesiastica bona iustè vetuit contrectare: hic Ecclesiastica bona, quin à Rege in extrema necessitate haberentur zelo, non secundùm scientiam, voluit impedire.

Narrat Osorius lib. 9. rerum Emmanuelis, quòd Alphonsus I. Lusitaniæ Rex inclytus, qui cùm tenues admodùm opes possideret, Saracenos innumerabiles, opibus, & potentia feroces, maxima, ac diuturna belli contentione, è Lusitaniæ finibus expulit: numquàm tamen sacris opibus manus, vel permissu etiam Pontificis summi, inijcere, in animum induxerit. Neque Sancius eius filius, qui cùm bellum durissimum Saracenis Bœticam incolentibus inferret, propè Hispalim, Bœtim fluuium eorum sanguine tinxit: neque Ioannes I. qui Septam urbem expugnauit: neq; Alphonsus V. qui Tingim, & Arzillam, & Alcassarem armis, atque virtute cepit: neque Ioannes II. qui in Africano bello clarissimum specimen egregiæ virtutis exhibuit.

Contrà verò ex eodem Osorio ibidem, Emmanueli Regi, quamuis prædecessores suos opibus longissimo interuallo superaret, Leo X. Pontifex concèssit anno 1513. vt tertiæ, atque decimæ partes vectigalium, quæ alendis Sacerdotibus, & alijs sacris vsibus sunt distincta, in belli, quod in Mauritania gerebat, sumptus illi tribuerentur: sicut & effectum est. At verò Legatorum opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant, adiectum fuit; vt illa vectigalia, non modò pro Christi religione verè militantibus, sed quacumque alia ratione, benemeritis à Rege possent condonari. Quo introitu ad hominum cupiditatem Aulicorum patefacto, id actum est: vt sacra vectigalia multis in locis hominibus lautissimis, qui non solùm numquàm hostium vultum adspexerant; sed etiam, facta Africani belli mentione, contremiscebant, donarentur. Itaque post illius muneris concessionem, nec Africæ bellum eadem felicitate gestum fuit, & nobilitas maiori inopia conflictari, & pluribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quo plures vectigalium accessiones fiebant, eò sumptibus minus necessarijs, & casibus interdùm acerbioribus exhauriebantur.

Argumentum pro caussa laicorum Principum.

ATTAMEN circa hanc Considerationem, pro sæcularium caussa, circà bona isthæc, vrget argumentum hoc: quòd lib. 4. Regum c. 18. Rex Ezechiâs metu Sennacherib Assyriorū Regis, pacem, per subiectionem, ei offerentis, vtque solueret eidem indicta per ipsum, tributi nomine, trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, dedit omne argentum, quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris Regis. Ex quo loco videtur colligi, quòd in casu necessitatis, ad contributiones, pro Reipublicæ vtilitate, Ecclesiarum, & Ecclesiastico-

rum

rum bona vocentur; hocque indè colligitur, quòd bona hæc, vt diximus suprà, sunt adiecta Ecclesiæ, vt oppressos, & captiuos redimat, pauperes iuuet: c. Sacrorum. c. Sicut. ex Gregorio. c. Aurum. ex Ambrosio. c. Gloria Episcopi. ex Hieronymo 12. q. 2. Et indè multò magis pro defensione patriæ, ex quo prospicitur, anteuertitur, & precauetur, ne captiui fiant, & pauperes: fatius enim est, damnum præuenire, quàm, post vulnus acceptum, quærere medicinam. l. fin. C. in quib. caus. in integ. rest. non est necess. l. 2. C. quando liceat sine iud. se vind. & omninò [Precauere periculum præstat, quàm deprecari pœnam;] vt docuit Prouerbialis Philosophia.

His accedunt aliqui casus ab Imperatoribus expositi, in quibus voluerunt, ipsas Ecclesias, & domos ipsas Imperiales, eorumque bona contribuere: in c. Ad hæc sancimus. in Nouel. 131. in l. Ad instructionem. C. de sacros. Eccles. quando videlicet, sternendæ essent viæ publicæ: aut pontes noui instruendi, aut dum instructi, essent reficiendi: vel si quid habeant in ea ciuitate, aut loco vbi talia opera sunt: quæ & trahuntur ad muros ciuitatis, puteos publicos, & similia: quibus inhærentes Senatus quidam seculares aliquando Ecclesiasticas personas, ratione suorum bonorum, ad contribuendum similibus operibus condemnarunt; vt de Senatu Parisiensi Papo in sua Rhapsodia Arrestorũ nõ semel refert.

Præterea, quia in negotijs, quæ ad communem vtilitatem pertinent, æquum videtur, vt personæ Ecclesiasticæ, ad quas pertinet etiam commodum, contribuant. Sic videtur colligi ex cap. Peruenit. de Immunit. Eccles. contrà personas Ecclesiasticas, ea ratione, in murorum custodia, quia omnes tam hos, quàm illos respicit. Et tamdem, iuxtà regulam generalem, [Non est ferẽdus, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem subire recusat.] l. vnica. §. pro secundo. C. de caducis tollendis.

Responsio; & difficultatis resolutio.

QVIBVS expositis, primò omnium, vt videtur, resoluendum est: leges Imperiales dictas, vel alias similes laicæ Potestatis, nullo modo obligare Ecclesiasticos: neque super illorum bonis, & rebus, seu personis, rerum contemplatione, potuisse, vel posse vmquàm eis tales leges præscribi; vt satis suprà probatum est, & nunc breuiter probabitur. Imperatores ergo id admittimus effecisse, vt interim dum per Ecclesiam, & maiestate fungentem, & eius summos Pontifices potentiores, circà hæc prouidebatur eo modo, quo ad exitum res deueniret optatum, & iustum: quid æquum, & ius Ecclesiasticum ferrent, ostenderent; qui Pontifices potentia iam firmati, numquàm statum secularem in his, de Ecclesiasticis conqueri, passi fuerunt. Itaque non impugnamus Imperatorum leges, quia ex caussis, propter quas ad contri-

butio-

butionem teneri Ecclesiasticos asserunt, iniustas reputemus: cùm enim reuerà sint iustę, & æquæ, mouere debent Ecclesiasticos, ad subueniendum laicis, in necessitatibus vrgentibus: sed eas reijcimus, quia disponunt de rebus Ecclesiæ, quod facere iustè non possunt.

Ratio autem horum est, quia ex S. Thoma 2.2.q. 16. art. 1. lex non imponitur ab aliquo Domino, nisi suis subditis. Vnde legis præcepta præsupponunt subiectionem cuiuslibet recipientis legē, ad eum qui fert legem: de quo videnda, quæ ad calcem Partis. 2. huius Tract. dicta sunt: Ecclesiastici verò, & eorum bona non subiacent Imperatoribus, aut Principibus secularibus: illi quidem, propter caussas in 2. Parte Tractatus huius superiùs adductis; bona verò quia sunt Dei, & Christi IESV, & à fidelibus Ecclesiæ oblata, Deo, & eius Ministris, cultui externo Diuino, & pauperibus inseruitura: vnde non sunt legibus secularibus administranda, sed Ecclesiasticis: cùm super illis leges condendi sola Ecclesia, & eius Prælati, & pręcipuè summus Pontifex, & sacra Concilia legitimam habeant potestatem.

Hæc doctrina fundatur in illa adducta ab eodem S. Thom. 1.2. q. 90. art. 9. vbi asserit, non sufficere, quòd lex primò, & principaliter respiciat bonum commune; sed etiam esse opus, vt emanet, vel à multitudine, vel ab habente curam multitudinis. Cumque in nostro casu summus Pontifex sit, qui multitudinis Ecclesiasticorum, & suorum bonorum curam habet: vt latissimè suprà probatum est: ad illum, & ad Ecclesiam, non ad laicam Potestatem legislatio de prædictis attinet bonis distribuendis; Quo loco D. Thomæ nunc citato videndus omninò Card. Caietanus, etiam pro hac summi Pontificis, quam, circà multitudinem Ecclesiæ, habet, cura, optimè differens.

Stantibus his, intrant optimè obiter iura Canonica, hoc idem confirmantia. c. Benè quidem. c. Si imperator. c. Cùm ad reum. 96. distinct. c. fin. de reb. Eccles. non alien. c. 2 de Foro compet. & viden. Oldrad. Cons. 83. nullus est enim in lege condenda maior defectus, quàm potestatis; l. Omnes populi. ff. de iust. & iur. & ibi Caccialup. & Ias. l. Curate. & ibi Bal. C. de don. ante nupt. c. Super de offic. deleg. Romanus Cons. 118. n. 2. Et ius extra territorium dicenti impunè non paretur. l. fin. de Iur. omn. Iud. de quo videndi Doct. c. 2. & c. Etsi Clericis. de Iud. Abb. in c. Ecclesia S. Marię. num. 10. de constit. in 6. & specialiter Rebuff. in Constitution. Regni in Proœmio. num. 61. qui allegat S. Thomam pro hac, quam ibi docet, conclusione probanda. Intrat etiam congruè Ius ciuile: idem confirmans l. Decernimus. C. de Episc. & Cler. Immò certum est, leges quascumque ciuiles omni prorsus auctoritate carere, si Clericos, siue eorum bona obliquè tantùm attingant. c. Statutum 1. & ibi Glos. & Doct. verb. indirectè. de Hæret. in 6. c. final. de immunit. Eccles. in 6. & ibi Glos. verb. libertatis. Anchar. cons. 55. num. 7. & 8.

Quibus sic præmissis; in necessitatis casibus, vbi facultates laicorum sunt exhaustæ, posse ex consensu personarum Ecclesiasticarum, aliquid exigi auxilij nomine, iam placuit Concilio generali Lateraneñ. quod etsi prohibuerit, propria laicali auctoritate exigi, vel imponi, tamen ex consensu Episcopi, permisit; vt habetur in c. non minus. de Immunit. Eccles. His tribus concurrentibus, vt ibi notat Panorm. num. 5. Primò, quòd collectam deliberet Episcopus, cum Clero; quia cùm immunitas, circà hæc bona Ecclesiastica, sit totius Cleri illa habentis, & Ordini à Deo concessa; non sufficit Episcopi consensus; Secundò requiritur, quòd hæc subsidia petantur, & soluantur, imminente maxima necessitate, vel vtilitate ciuitatis: vel angustia regni maxima id suadẽte: Tertiò, quòd facultates laicorum ad id congruè non sufficiant.

Hodie tamen quartò requiritur, quòd summus Pontifex ad id consulatur: ex alio Concilio Lateraneñ. ex quo habetur cap. Aduersus. de Im munit. Eccles. quod huic nititur rationi; quia tanta est hodiè inuidia, &, vt textus ibi loquitur, impertinentia laicorum, vt facilè vel minis, vel coactione, Clericos ad consentiendum compellere possent: etiam non vrgente necessitate. Ideò sub pœna excommunicationis, ne id fiat inconsulto Pontifice, vetitum est. Deinde alia præcipua ratione hoc est dispositum; quia cùm hæc immunitas, vti diximus, sit singulorum Ecclesiasticorum: non potest, etiam à singulis Clericis, in sui præiudicium renunciari, Pontifice caussam non cognoscente, & dispensante. Sed hoc ex ipso Panormitan. adhuc intelligitur, dummodò recursus hic ad Papam, nimia vrgente necessitate, non impediatur. De quo videndus ipse omninò d. c. Non minus. num. 10.

Vbi inter alia notat hoc, quòd maximè esse notandum, credimus: hæc omnia non ad deliberationem solam laicorum esse facienda. [Vndè,] inquit Panormit. [ad hoc pondera, quòd cùm ad hæc onera, possessiones non sint obligatæ: sed collecta est imponenda personis, contemplatione rerum: oportet, quòd Clerus, & populus principaliter conueniant, & deliberent super hac exactione redimẽda; nec totius populi deliberatio obligabit Clerum, nec contrà. Cùm enim agatur de vtilitate vtrorumque, oportet, & consensum vtrorumque interuenire: & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: Clem. 1. de censib. c. Ad hoc. de offic. Archid. In similibus enim omnibus populum, & Clerum concernentibus, vtrique debent vocari. c. fin. de feri. c. 1. de constitut. Si tamen Clerus nollet, absque caussa legitima, consentire, populus poterit officium superioris Ecclesiastici implorare; vt cogat Clerum, ad consentiendum, & contribuendum: vt in simili in c. Nullus. de Iur. patr.]

Hinc maxima nos premit admiratio, qui fiat, quòd seculares Principes opem ab Ecclesiæ opibus imploraturi, non primùm hanc Panormitani obseruent doctrinam; qua seruata, certum est, eos maiora forsan

fuisse

fuisse ab Ecclesiasticis Ordinibus subsidia exspectaturos, ad consilia prius de imminentibus necessitatibus, & earum remedio vocatis: stante illa certissima Comici cuiusdam Philosophia: [Nulla res tam facilis est, quin difficilis fiet, quam inuitus facias.] & contrà. Quod cùm proponimus, aduertant, vellemus, Principes seculares, hac lege esse istud explicandũ; dummodò Regulares, quorum non est minima in Ecclesiastico statu pars, & qui non minimã illius bonorum sortiti sunt portionem, ad dictorum consiliorum partem, &, ad bonorum illam distributionem, vocandi essent: cùm aliàs à suis Conecclesiasticis Clericis secularibus, in similibus partitionibus, quia illis neque exspectatis, neque auditis, eas faciunt, notabiliter onerentur.

Rem tamen hanc clariùs, & strictiùs explanando, cùm rationes pro secularibus magnam habeant vim, ad tria capita præcipua caussam hanc intelligimus posse reduci: nempè considerata potestate Imperatoris, Regis, Principis, seu Reipublicæ; deindè necessitate: & tandem temporalium rerum qualitate, & quantitate. Demus enim Regem (idem dicimus de superioribus quibusque secularibus imperantibus,) egere, ad onera regni supportanda: Ecclesiasticos autẽ bonis temporalibus affluere; necessitatem tamdem valdè premere, & vrgere; tunc certè necessitas, quod non est in lege licitum, efficere potest licitum: c. Quod non est licitum. de reg. Iur. in 6. Amarissimæ enim, immò inuictæ sunt necessitatis leges; quæ permiserunt Dauidi, à facie Saulis fugienti, præ esurie, comedere de panibus propositionis, de quibus alijs, quàm Sacerdotibus, non licebat participare. 1. Reg. c. 20. Effecerunt etiam, ad deuitandam paratam mortem ab inimicis, vt, contrà præceptum legis, Sabbato pugnauerint Machabæi: lib. 1. Machab. c. 2. Similiter effecit fames, vt excusarentur Discipuli à Christo, quòd Sabbato satorum spicas vellerent, & ederent: Luc. c. 6. Dauidis insuper dicto exemplo à Christo Domino ibi inducto.

Amarissimæ ergo cùm sint necessitatis leges, eò in negotio, quod tractamus, sunt amariores, quò plura, quæ tam circa personas, quàm circa bona Ecclesiastica, pro necessitate fuerant admissa, aliàs non admittenda necessitate cessante, malè, & dictis personis, & bonis Ecclesiasticis verterunt: conditionis humanæ miseria sic ferente. Bellicis his vltimis temporibus in prouincijs, vbi hæresis ferociùs est grassata, eo prætextu, quòd de salute communi, & Ecclesiæ, & Religionis ageretur, quidam Principes Catholici personas Ecclesiasticas, & Ecclesiæ bona oneribus personalibus, & realibus prægrauarunt: & Clericos, & Regulares ad arma capienda compulerunt. Hinc effectum est, v exigua scintilla Religionis, quæ in Ecclesiarum, & Monasteriorum erat septis conseruata, ab Hæreticorum vastatione, & irruptionibus propemodùm exstincta fuerit; & qui stabant in cultu, & in castris Dei

iam mores militares insolentis seculi, cælestis militiæ obliti, didicerunt. Vnde quorum arma ieiunia, & orationes sunt, & quibus seriò vacantes militiam temporalem insigniter, ad victoriam de Hæreticis obtinendam, adiuuissent: subtracti à Dei seruitio, eius indignationem, & iram vehementiùs, suis malis moribus, prouocarunt.

Instante similiter necessitate, cùm Hispania Saracenorum impio dominatu premeretur: post felicissimam illam à Molismensi Monasterio D. P. N. Benedicti Ordinis, in Cistertio, Monasterio eiusdem Ordinis, ortam reformationem: cùm plura eiusdem obseruantiæ Monasteria in Hispania ditissima, suis opibus, & Monachorum personali industria, ac fortitudine, ad bellum contra Mauros proficiscentium, ab illorum manibus partem non mediocrem Castellæ per Calatrauam, & Alcantaram eripuissent: tamdem Monasteria cum suis Monachis, & bonis euanuerunt: illis, ad quosdam religiosos, scilicet, vxoratos Commendatores, commutatis.

Neque illius tempestatis, neque præsentis, quam referebamus, Ecclesiastici bella gerentes felices Abrahami, & Regis, & Sacerdotis imitatores exstiterunt; qui Genes. c. 14. cum suis vernaculis trecentis decem & octo, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, & scholasticis scientias, & cultum Diuinum, & pietatem à magno illo Patriarcha, & Doctore in Schola publica addiscentibus, cõtra quinque illos Reges, prædam multam, & vassallos à Sodomorum Rege abigentes, instructis; & cum illis de dictis Regibus victoria potitus, ad sua reuersus, eadem pietate cum illis fuit, qua antea, in posterum conuersatus.

Quid dixerimus, eos non fuisse Abrahamum Patriarcham feliciter imitatos? Regem vtinam fuissent Sodomorum Gentilem imitati: qui Abrahamo gratias accepti agens beneficij, hac fuit animi magnitudine vsus, dicendo: [Da mihi animas, cetera tolle tibi.] Abijssent, & millies abijssent bona Ecclesiastica tam tunc, quàm modò; & personas, & animas, & Monasteriorum, & Ecclesiarum cultrices retinuissemus: quæ Deo in Ecclesijs, & Monasterijs illis seruitia, ritu antiquo Monastico, impenderent, quantumuis aliàs cogerentur mendicare.

Nisi forsan Hispaniarum Catholico, & pientissimo nostro Regi Philippo III. potiùs placeret, (quò Sanctorum Patrum nostrorum Benedicti, & Bernardi, quibus illa Monasteria, quorum redditibus Commendatores dicti, in Hispanijs hodie viuunt, suam institutionem, & suam debebant reformationem, votis, etiam Hispaniam cum suorum Monasteriorum opibus defendendi, sanioribus responderet: & bellica suorum regnorum negotia fortiùs, & securiùs tractaret: suorumque subditorum in illis regnis quieti, & paci consultiùs esset prouisum) cum S. D. N. Papa Paulo V. agere: vt consilium illud illuminati Eremitæ Raymundi, quod inter alia, Lugduni, ab hinc ducentis quinquaginta annis cir-

citer, summo Pontifici, & Cardinalibus dedit, tamdem admitteretur; vt, scilicet, ex dictis illis, & omnibus alijs Hispaniarum Ordinibus Commendatorum Militaribus, vnus tãtùm fieret Ordo Militaris; qui ad imitationem Religionis D. Ioannis Ierosolymitani, maritimis in locis Prouinciæ nostræ assistentes, Saracenorum, & Turcarum nedùm domi insultus continuos prohiberent; verùmetiam foris illorum potentiam opprimerent, infringerent, eneruarent.

Conclusio Considerationis, cum Appendice notando.

EX quibus omnibus, huius Considerationis conclusionem hanc, cum suo Appendice, colligimus: videlicet, maiorem tributorum, & exactionum partem in Ecclesijs, & Ecclesiasticis factam, importunis Principum secularium postulationibus, non tam necessitate, quàm inuidia populi factam: qui cùm inter Diuina, & humana, vel nesciat, vel nolit, constituere differentiam; & modulo suo, pedeque crasso, Dei opes, & ei inseruientes Ministros dimetitur. Non enim omnis necessaria defensio, quæ confert vtilitatem Ecclesiæ, exigere debet ab Ecclesia auxilium de bonis, aut personis: quandoquidem laici ad hoc tenentur ex officio; protegere, scilicet, & defendere bona, & personas Ecclesiæ, tãquam eius filij; sicuti, & Curiones, & qui bonis gaudent Ecclesiæ, & munus gerunt deseruiendi Diuino cultui, tenentur orare, & Deum interpellare, pro communi salute, & laicorum animarum; etiamsi nonis largitionibus non iuuentur. Immò postquàm Princeps, Dei minister, & populus Ecclesiã defenderint, nulla alia ab ipsa exspectata mercede: [Serui inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus:] ex Christi Domini doctrina, Luc. c. 17. dicere debuissent.

Appendix esto: sanctissimis summis Pontificibus, & Principibus secularibus, & Ecclesiasticis personis proponimus; his vltimis quidem, primò, vt quoties in Republica, in regno, in ciuitate, vel loco, ingruunt cõmunes necessitates, faciles sint ad eis subueniendum: non exspectatis, vel arrestis à Papone relatis, vel secularium querelis; quorum manibus oculatis, cùm manualibus, & oculatis subsidijs, fit faciliùs satis, quàm cum intellectualibus, subtilibus, & Metaphysicis, circa hanc obligationem, distinctionibus. Secundò, illis in memoriam reuocamus leges, de dispensatione bonorum Ecclesiæ, quas supra delibauimus: scilicet, clauem auream, ad hæc bona Ecclesiastica aperienda, & dispensanda: siue in his maioribus, siue in ordinarijs necessitatibus, hanc esse per Ecclesiam antiquitùs illis traditam: Vt siquidem Canonibus Apostolorum, oblationes fidelium, & bona Ecclesiæ in Episcoporum, & Ecclesiasticorum Prælatorum potestatem, respectiuè, redigi, sit stabilitum: sequentium tamen Pontificum summorum, & Conciliorum sacris decretis, intelligant, sibi tres hos terminos fuisse appositos, & his tribus regulis, suam illam esse facultatem circumseptam. Prima, [Ne pro suo libito, ea bona dispen-

sent;

sent; sed consilio Presbyterorum,& Diaconorum.] Secunda, [Ne consanguineis,aut domesticis,vel amicis dispensanda committant: nedum omninò attribuant.] Tertia, ac postrema. [Ne ea Ecclesiastica bona à sacris, quibus, fidelium deuotione, dicata fuerant, liceat vsibus alienare.

Principibus proponimus secularibus: vt metuant,formident, & valde trepident, Ecclesiastica bona contrectare,& à suis primò caueant consiliarijs; à suis secundò timeant confidentibus; ab ipsis tertiò fugiant sibi intimis,& secretis Ecclesiasticis auscultandis: si vlteriores honores ab ipsis adhuc exspectant obtinere: quoties de his bonis agendum illis est,vel contingendis,vel à summo Pontifice postulandis: & hanc tantam rem,non cum hominibus in Angelos lucis transformatis, sed cum viris omni ambitione, & proprijs vacuis vtilitatibus, immò cum ipsis veris Angelis lucis, qui sibi præsident, tractent; qui dubio procul securiùs illis se præbebunt,per inspirationem,monitores,& consiliarij, haurientes ex fonte notitiæ æterni Verbi quid deceat Reges, de his tēporalibus postulare. Adest ex occulto omnibus magister Deus: ex antiquissima Philosophia,nedum Christiana:& vassallorū ab Ecclesiasticis, ad laicos nuper in Hispania translatio,cum minimo fructu Regij ærarij,& ingenti,& vassallorum,& Ecclesiasticorum Dominorum,damno, de hac Christiana,necessaria,& iusta Parænesi, Principes omnes Christianos, potest, & debet sufficienter edocere.

Sanctissimis summis Pontificibus proponimus,& supplicamus: vt illis placeat,quoties de bonis Ecclesiasticis copiam, & facultatem secularibus Principibus,seu Rebuspublicis fecerint,illos maximè hortari;ne illa bona in suorum conuertant ministrorum vsum; & prorsus illis inhibere, ne illorum bonorum exactio,& cōsignatio fiat,per secularium ministrorum manus; sed per ipsos Ecclesiasticos distribuantur, colligantur, & Principibus assignentur. Quo seruato,Ecclesiastici ipsi,& eorum bona maximæ partis expensarum compendium facient: sitis etiam laicorum ad hæc bona aliquantulum exstinguetur: si ipsi eis exigendis non occupentur: Principum tamdē secularium vtilitas,insigniter promouebitur: si per manus Ecclesiasticorum integram habeant bonorum partem à Pōtifice designatam, quæ ministerio laicorum ad æraria Principum sæpiùs peruenit imminuta.

SEXTA CONSIDERATIO.

Circa Ecclesiæ thesauros: qualiter sint æraria publica.

SEXTA tamdem, & postrema, circa Dubium hoc, succedat Consideratio: quæ forsan seculares omnes, & prçipuè Principes, reddet plus consideratos, in Ecclesiasticis bonis, vel inni-

den-

dendis, vel quærendis, vel postulandis, vel, si ab ipsis fuerint oblata Ecclesiasticis, etiam à summo Pontifice, quorumdam præcendentium Principum exemplo, non attrectandis. Et supponimus, Imperia, Regna, & Respublicas, semper procurasse, æraria habere publica, ad res, bello, paceque gerendas, & pro Reipublicæ securitate, & defensione, quæ maximè in pecuniarum sunt sitæ copia; & quibus suppetentibus, & domi, & foris, res grauissimæ conficiuntur. Notum est, ex Suetonio in Augusto, c. 91 Principem illum, qui valde rem Romanam auxit, prȩter alia antiqua Vrbis æraria, ad Imperij diuturniorem conseruationem, ærarium militare, cum vectigalibus nouis instituisse; vt perpetuò, ac sine difficultate, sumptus, ad tuendos, in militia, scilicet, milites, & præmijs, post militiam, & à missione, prosequendos.

Nostris temporibus qualiter se habeant in Aethiopia Rex, seu Imperator Presbyter, quē vocant, Ioannes, qualiter Turca, legimus alibi: quo pacto se gerant Respublica Veneta, Genuensis, Lucensis, & aliæ, vel legimus, vel audiuimus, vel vidimus. Regem Galliarū Christianissimū, quæ illius est animi magnitudo, & rerum gerendarum experientia, pecunijs augendis, & in ærarium, quod regni sit tranquillitas, studere intelleximus, comportandis. Regem nostrum Catholicum, paternæ, atque auitæ pietatis studiosissimum, diuturnis bellorum in Germania inferiori, & alibi motibus, Imperij etiam proprij mole, terrarum accedente disiunctione, & continuis auxilijs varijs Christianis Principibus præstandis, contra Hæreticorum insultus, & Turcarum irruptiones, scimus, esse plurimum exhaustum; ac ærarium speciale in publicam, ac generalem beneficentiam, adhuc in non subditas sibi gentes commutasse. Sed omnibus Principibus Catholicis, omnibus Rebuspublicis, vellemus, esse persuasū, Deum Opt. Max. qui altiori cura rebus eorum prospicit, gubernandis, & dirigendis, æraria voluisse coram illorum oculis esse proposita, & quidem ditissima, suis loco, & tempore, in vsus necessarios, exhaurienda.

Sunt hæc æraria, bona Ecclesiastica mobilia, aurum, argentum, vasa, vestes, gemmæ, & varia ornamenta, & myrmecia, quę in singulis Ecclesijs Monasterijs, pijsque alijs locis prostant, Dei seruitio, vel vota Christianorum, nuncupata: quæ Deus ipse, in Principum etiam secularium commodum, & vsum, si oportuerit, vult ibi, dispensanda, conseruari. Non eget Deus Dominus hisce thesauris: [cuius est terra, & plenitudo eius:] ex Psalm. 23. [Meæ sunt omnes feræ filuarum;] inquit ipse Psal. 49. [iumenta in montibus, & boues: Cognoui omnia volatilia cæli; & pulchritudo agri mecum est.. Si esuriero non dicam tibi; meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.] Et Regius ipse vates inde Dominum Deum esse suum arguit, quoniam bonorum eius non egeret. Psalm. 14. Et licet ipse Deus Dominus posset, Principibus Christianis, per suos Apostolos, & Prædicatores, explicare, quod, & ipsi Principes crederent,

vel credere saltem deberent, cum semper esse paratum illorum succurrere necessitatibus: quantumcumque id per miracula esset exspectandum: tamen voluit Dominus, (vt præsentiori remedio viso, animis ne despondeant,) eos præ oculis habere promptam medicinam, vltimis, & grauissimis penuriæ pecuniarum ægrotationibus medendis: hoc est, thesauros in Ecclesia bonorum temporalium esse repositos, quasi ex ærarijs communibus, in illorum vsum, si res sic postulet, insumendos.

Principum ergo, ac Reipublicæ interest totius negotium, Ecclesiasticos thesauros sanctissimè asseruari, & augeri; cùm non solùm Diuini cultus gratia: sed etiam salutis Principis, & publicæ causa reponantur. Diuitiæ hæ latere non possunt, priuatorum possunt; illæ citra tumultum, & seditionem in acerbissimo Reipublicæ tempore, siue famis, siue belli, capiuntur, priuatorum vix vnquam: nam maior est semper rei familiaris studium, quàm publicæ, vel Principis: quæ, quasi demissa per aures segniùs irritantia animos, ad illa quæ sunt oculis subiecta fidelibus, seu potiùs dixerimus, infidelibus comparantur.

Non sunt hęc somnia vnius Monachi, vel Rhetorica theoremata, quæ in praxi non succedentia, haud eloquentiã, sed loquacitatem arguant, efficacitatem verò in opere subterfugiant. Et cùm plurimis possemus exemplis vti, quæ sunt in hac materia extremæ demõstrationes, pro omnibus tamen tria subsequentia, ne antiquiora quæramus, deseruiant: ex quibus, quasi ex vngue, leonis reliquam structuram, & proportionem liceat æstimare. Præcedenti seculo, de anno 1577. Rege inclyto Lusitaniæ Sebastiano bellum in Africam meditanti, & modis omnibus apparanti; cùm suus auunculus Gloriosissimus Philippus II. sanctæ mem. Rex Catholicus ad Guadalupeñ. S. Mariæ Cœnobium, neque precibus, neque consilijs, illum à malesanis, maleque institutis posset auocare decretis: tamdem profecturo ad bellum pecuniarum copia minus suppetente, sui Lusitani Regni Ecclesijs, ac earum Præsidibus, & Gubernatoribus exposita necessitate, promptissimis animis omnes, omnia ei vasa aurea, & argentea, cunctamque pretiosam supellectilem templorum obtulerunt. Quo maximè subsidio, exercitus, Rege præeunte, ductus in Africam, successu infelici fuit pugnatum; neutiquam tamen ab Ecclesiasticis, obstantibus quin eorum diuitiæ illuc adsportarentur, euitato.

Anno verò millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio Constantinopoli à barbaris Turcis obsessa; cùm Constantinus Paleologus eius vltimus Imperator ciuibus prudenter proponeret Constantinopolitanis, vt eductis, vel potiùs effusis proprijs pecunijs, & thesaurorum apertis abditis, frumenti publicata copia, rẽ adiuuarent publicam, eisq; liberaliter in commune redactis, adiuuaretur pręsens miles Latinus Venetus, ac Genuensis, qui Turcæ conatibus resisteret, patriam obsidione liberaret, eique Imperium assereret: visus eis quasi ludens loqui, dum

thesau-

thesauros secretiùs abscondunt particulares: dum nummos occultant: dum pretiosam ibi fodiunt supellectilem; immò ipsam annonam, & frumentum, inopia simulata: adminiculo rerum Ecclesiæ tantùm, sacrique ærarij, Imperator Barbarorum impetum sustinuit: quousque in summa rerum egestate vrbs capta est: ac immanis hostis nouæ Romæ potitus, id tamdem effecit, vt qui publicis adeò laborantibus rebus, suis solùm consulentes, & proprijs commodis, succurrere noluerunt; commodis nedum proprijs, verumetiam thesauris, pecunijs, supellectile, filijs, vxoribus, libertate, patria denique charissima priuarentur. Auctor est huius lacrymabilis Historiæ Leonardus Chiensis, Archiepiscopus Mytilenensis, qui tunc aderat: & ad rem gestam sic exclamat: [O miseri Græci, qui inopiã fingebatis; ecce iam in lucem venerunt thesauri vestri, quos, pro vrbis subsidio, denegastis. Turcæ securibus scrinia scindunt, fundos fodiunt pro thesauris, qui tanti reperiuntur noui, & veteres, vt nulla sit vrbs, quæ tãtis affluat, & omnes absconditi in manus Turcarum deuenerunt.]

Quod facinus, tacita quædam est responsio, ad illud argumentum, quo contra nostram, poterant viri laici, insurgere Considerationem, asserentes: suas seculares diuitias, æraria esse publica, & obuiandis publicis exposita patriæ, & Principis periculis; neque esse opus mysterium aliud fingere, ad æraria Ecclesiarum publica confugiendo. Nihil enim aliud illis opponimus, aut respondemus, quàm rem hanc Constantinopoli, atauorum nostrorum ætate gestam; absque dubio nostris seculis, (caueant enim benè sibi Principes) similibus, in occasione simili, experimentis iterum, & iterum, & millies gerendam. Plura namque exempla possent afferri, quibus in summis Reipublicæ periculis, cùm quæ erant Ecclesiæ adessent, priuatorum opes Principibus suis defuerunt.

Quibus exemplis, si ea dolenda tertiò accesserint, ex Anglia, Scotia, Hybernia, vtriusque Germanię magna parte, & alijs prouincijs, olim Catholicis, vbi iam thesaurus sacer nullus est; vbi Hæreticorum falsum verbum, & verus gladius omnia Ecclesiæ bona diripuit, abstulit, deprædatus est: eaque in secularium Principum, vel in suorum Ministrorum transtulit potestatem; (Idololatriam, si Dijs placet, vt ipsi blaterãt, deuitantes, verè autem Argyrolatriam inducentes;) haud nostræ Considerationi, & credere, & accedere dicti Principes hæsitabunt. Hoc enim est plusquàm compertum, redditus, qui vni alendo integro Monasterio, Monachorum numerosissimo constante numero, erant sufficientes; vni Ministro, cum sua curta, non sufficere hodie, familia sustentandis. Principes deinde non ideò ditiores, non feliciores, non augustiores floruisse.

Si verò mentis attentis oculis, (vt par est) Imperatores, Reges, Principes, Respublicæ Catholicarum prouinciarum, nostram hanc versent Cõsiderationem, inuenient: suorum Principatuum diuturnam stabilitatem, non Theologicè, non Philosophicè, sed Politicè solùm, immò omninò

Ethnicè, considerando, res illorum nimiùm interesse: vt Ecclesia diuitijs augeatur, Ecclesiasticæ personæ floreant, & numero crescant: illarum negotia, & res pacatè se habeant, plebs promiscua ad Principum nutum, & imitationem, illis se obsequentem præbeat: quæ est tanta quædam firmitas, & fortitudo contra res nouas in Reipublicæ statu molientes, nedum contra Catholicam fidem, verumetiam contra Principum ditionē, quanta est hodie imbecillitas Principum, qui Hæreticorum insanis consilijs, res Ecclesiæ pessumdantes, & Ecclesiasticos contemnentes, vel prorsus exterminantes, iniquiùs, quàm fuit Glauci, & Diomedis permutatio, commutarunt fortitudinem, qua contra sceleratos subditos pollebant olim, stante Ecclesiæ Hierarchia, & Politia terribili, vt castrorum est acies ordinata, in imbecillitatem, & impotentiam, qua se vident pluribus in locis à suis vassallis, distractis ad confusionem Hæreticam, sperni, contemni, & alicubi conculcari. Is enim semper est, is fuit semper, is semper erit Hæreticorum animus, & finis: eam, videlicet, potentiam sibi in plebe parare, qua elati, cristas contra ipsos Principes erigentes, eos sibi in omnibus habeant morigeros: immò vt illos è dominijs, & ditionibus facilè possint exigere, sibi solis Rerumpublicarum regimen affectando.

Animaduertere tamen hic opus erit, quandoquidem æraria hæc publica thesaurorum, & diuitiarum Ecclesiæ, pro Reipublicæ necessitatibus, affirmamus, esse consultissimè, & prouidentissimè asseruata; ne Principes seculares has necessitates, vel fingant, vel somnient, vel facilè, quæ sint extrema pericula, explicent: quæ tanto remedio egeant, vt Ecclesiarum bona, à suis statis vsibus distrahi, ab Ecclesiasticis, & summis Pontificibus sit petendum. Hæc namque omnia, ea sunt cautione tractanda, ea consideratione prouidenda, eo ponderanda libramine, nè dum ad extremam, vel quasi extremam, æstimant fortasse Rempublicam aleam deuenisse: quæ tamen erat media, & cui medijs poterat primis mederi: extremis Reipublicæ remedijs consulentes, ad extremam ipsi Principes, & consilij, & pecuniarum, semel intempestiuè profusarum, penuriam reducantur. Igitur, vt hæc Deo dicata, sunt certissimus Dei, & Principis, ac Reipublicæ thesaurus oculatus, ita extrema esse debent: neq;, priùs quàm cùm solùm hoc Diuinum humanis superest auxilium, attingenda.

DVBIVM TERTIVM.

Circa legislationem de bonis Ecclesiæ acquirendis.

CVM ex diuitijs, & earum occasione subnasci facilè iurgia, iam superiùs, exemplo Abrahami, & Lothi, auunculi, & nepotis Sanctorum, comprobauerimus; & ea quæ modò dicenda sunt, eamdem veritatem vberiùs declarabunt. Creuere cum Christiana deuotio-

ne Ecclesiæ,& Ecclesiasticorum diuitiæ, vsque ad Valentiniani, Valentis, & Gratiani Imperatorum tempora: quibus adeò inualuerat sordida,& impudens Clericorum, & Monachorum quorumdam auaritia, captantium munera,& hæreditates viduarum,& pupillorũ: cuius rei præbent testimonium Hieronymus Epist.2.3.& 22.& Ambrosius paulo post, Sermone 7.& lib.5.Epist.31.in antiq.vt lege Diuina,ea ratione,contemptui habita,lege fuerit cohibenda Imperatorum:quam habemus ad Damasum Pontificem rescriptam,in C. Theodosiano, lib.16. l. 20. de Episcopis,& Clericis.

Eam tamen legem non secularem, sed potiùs esse dicendam Ecclesiasticam, hinc autumamus: primò, quòd lecta fuerit in Ecclesijs Romæ, præter omnem morem:quod est argumentum, ipso summo Pontifice Damaso agente,qui tantam Ecclesiasticorum insolentiam reprimere non poterat,ab Imperatoribus editam, aduersùs Diuinorum decretorum contemptores,ad eiusmodi Ecclesiasticorum quæstuariam, & sordidam officinam proturbandam.

Colligimus idem secundò ex Hieronymo,dicta Epist. 2. ad Nepotian. vbi huius legis faciens mentionem largam,sic eam perstringit: [Pudet dicere; sacerdotes Idolorum,Mimi, & aurigæ, & scorta hæreditates capiunt;solis Clericis,& Monachis hoc lege prohibetur;& prohibetur,non à persequutoribus,sed à Principibus Christianis:nec de lege conqueror: sed doleo,cur meruimus hanc legem.] Vbi,dum Hieronymus non conqueritur de lege,de qua per seculares Principes solùm edita, in materia eam graui,& re tam probrosa,Pontifice, ad quem fuit factum rescriptũ, non id postulante,esset maximè conquesturus;haud est simile vero,eam, Papa non petente,fuisse latam.

Tertiò, quia à Principibus Christianis dicit fuisse factam prohibitionem illam: cumque Damasus esset Princeps Principum Christianorum, ab illo, priùs procurante, qui eam etiam, per Ecclesias diuulgauit, emanasse,credendum est.

Quartò id censemus,quia cùm dictus Põtifex esset sanctissimus,& caussa legem condendi fuerit, per insolentiam Ecclesiasticorum, notissima; omninò est intelligendum,remedium tanti mali,ab eo, qui Ecclesiæ totius curam gerebat,fuisse contra Ecclesiasticos,legis Dei contemptores, perquisitum;quos ipse non valebat,efficacitate,& potentia, ad id necessaria, coërcere.

Et hæc ratio inde maximè confirmatur,quòd,vt habetur Epist.4.eiusdem Damasi, decies in Decretis citata, plures vulgauit ille Pontifex Ecclesiasticas leges,ad forũ contentiosum spectantes; qui si ad efficiendũ prædictam legem facilè acceptari, se cerneret potentem,eam ipse solus, absque Imperatoribus,protulisset. Vtcumque tamen sit, dicta lex, aliquando fuit tolerata, sed breui videtur abolita: sicuti non multò post

lex quædam alia, huic persimilis Valentiniani, Theodosij, atque Arcadij, Cod. Theodos. lib. 16. de Episc. & Cleric. l. 27. hortatu, (vt creditur) Ambrosij, ab ijsdem fuit Imperatoribus antiquata.

Quæ lex, quantumcumque non prohiberet Ecclesijs, hæreditates accipere, vel legata, vel quid huiusmodi: neque ius contrahendi, neque acquirendi bona stabilia: sed ipsis Ecclesiasticis personis, siue Clerici essent, siue Monachi, prohibebat, ne hæredes instituerentur; quia malis, immò sordidis artibus, nonnulli ex illis hæreditatem expetebant viduarũ, & pupillorum, eos circumuenientes, eorumque bona, magno filiorum, ac necessariorum damno, per speciem pietatis, aucupantes: quod, tamquàm impium, reprehendit Augustinus Serm. 49. & 50. de diuers. qui tamen eos magnopere laudat, qui secundo, tertioue loco Ecclesiam scribunt hæredem: nihilominùs adhùc lex dicta aditum nobis facit, ad disserendum, quid in simili casu, seu alijs, qui casum illum imitentur, vel imitari videantur, in Ecclesia sit agendum: & qua ratione, leges, & à quibus sint ferendæ; ne status secularis, & Principes, de Ecclesia, & Ecclesiasticis personis, quasi nimium cupidis, conquerantur.

Sciendum est ergo, quòd, vel huius legis imitatione, vel casuum similium contingentia, vel intuitu boni publici, vel assidua cura, qua hominum incertæ prouidentiæ, & cogitationes timidæ, rebus futuris conantur prouidere; vel pusillanimitatis tamdem, quidam spiritus seculares inuadens Principes; iam, per eorum quosdam, leges notauimus editas, per quas Ecclesijs, Collegijs, Monasterijs, Societatibus, & Locis pijs, bonorum immobilium acquisitio interdicitur; quas Communitates, Manus mortuas appellauere; vel quia quantumcumque personæ earum singulares eximantur rebus humanis, & mutentur; ipsæ nihilosecius semper permanent immutatæ; vel quia, sicut morientium manus firmissimè, quòd apprehendunt, retinent; sic quicquid similes Societates in manum, & potestatem suam semel accipiunt, difficillimè remittunt, immò illud accumulando conseruant.

Non est nobis mens, fusiùs de Amortizationis materia hac differere, quàm sit necessarium ad Dubij positi formalem resolutionem delibandam. Ideò allegare textus iuris, vel Pontificij, vel Cæsarei plures, vel super eos Doctores scribentes supersedemus; quibus hæc, & sequentia multa poterant confirmari; ad eos enim, qui hoc ex professo tractarunt, reliqua remittemus; nostrum Tractatum Theologicè, iuxta nomen suum, quantum valeamus, continuando.

Harum legum meminerunt Petrus Belluga Valentinus, in Speculo Principum. rubr. 14. & Franciscus Cohelius de Immun. Eccles. quò ad Valentinum, & Lusitanum regna in Hispanijs: Faber quò ad Gallias ad l. quoties. C. de rei vend. Idque ab omni æuo, inquit Guillelmus Benedicti, ad c. Raynutius. ad ver. Et vxorem. num. 3. & 4. de test. Quò ad

Bel-

Belgium, per Burgundos Principes fuisse similiter latas, & à Carolo V. Imperatore amplificatas, & confirmatas, refert Petrus Pech. Tract. de Amortizat. c. 4. Quò ad Angliam Polydorus lib. 17. easdem leges refert Heduardum I. protulisse.

Aduersùs quas leges fuit inuenta medicina, quæ appellatur Amortizatio: quæ est, earum solutio, & laxamentum; & describi potest. [Translatio bonorum immobilium: iussu, seu licentia Principis, in Manum mortuam facta: ex qua resultat Communitati, quæ Manus mortua dicitur, ius, illa in perpetuum retinendi.

Argumenta pro his legibus instituendis.

DE harum legum iustitia, seu iniustitia, acriter hinc, inde, à multis Doctoribus Iurisprudentibus disputatur; quibusdam eas, tamquã libertati Ecclesiasticæ contrarias, damnantibus; quibusdam eas approbantibus, quasi illam non lædentes; neque in illius odium promulgatas: horum præcipuæ rationes sunt.

Primò, quia Princeps, cuius imperio omnia, & omnes à sua origine subduntur, legem sibi placentem rebus suis potest imponere.

Secundò, quia laicos, in rebus temporalibus, Ecclesiasticis præponere, est æquum.

Tertiò, quia non odio Ecclesiæ, sed bono publico sunt eæ leges inductæ; ne maiori rerum immobilium parte ad Ecclesiam translata, laici soli publicis oneribus ferendis compellantur; neque id præstare possint.

Quartò, quia leges hæ rem sibi subiectam respiciunt, & personas suorum subditorum ad contrahendum, obligandúmque sese Ecclesiæ inhabiles reddunt.

Quintò, quia Ecclesiæ nihil detrahitur, sed solùm acquirere prohibetur.

Sextò, quia non est hoc Ecclesiæ iura diminuere; sed nolle laicos, sua illi communicare.

Septimò, quia Ecclesia non læditur in quæsitis: sed certam formam accipit in quærendis: ne omnia bona temporalia in eius potestatem deueniant.

Octauò, quia interest iura varia Principum plurimùm, ne bona immobilia in Ecclesiam transferantur; vnde illorum fiscis detrahatur.

Nonò, quia sicuti testator quilibet potest prohibere, ne sua alienentur bona, & in Communitatem mortuam deueniant: fortiùs Princeps eam potest prohibitionem, de dictis bonis, promulgare.

Decimò, & vltimò, quia sicuti Ecclesia, & summus Pontifex leges tulerunt, de illorum bonis non alienandis: sic Principes de secularibus bonis suorum subditorum non alienandis, & in Manus mortuas tradendis, leges, videntur, iustè posse publicare.

PRIMVM FVNDAMENTVM.

PRIMVM igitur, pro dicendis, hoc iaciamus fundamentum. Huiusmodi leges, & constitutiones, censemus, nequaquam odio Ecclesiæ fuisse exortas, neque latas: quia hoc est à Christianorum Principum pietate nimis alienum; qui semper præsumuntur iustè, & piè ad leges condendas moueri: Glos. ad leg. Relegati. ff. de pœn. quod sæpiùs docent Doct. Et illorum Constitutiones eorum subditis, in dubio, sanctæ, & rectæ videri debent: donec vel ab ipsis, vel ab Ecclesia aliter iudicentur: & ad dictas leges ferendas, bonam fuisse intentionem statuentium, sensit Driedo, de Libert. Christiana Lib. 2. c. 3.

Quòd si in specie loquendum sit: Reges Galliarum experta fuit Ecclesia, cùm leges has coderent, Christianissimos; Reges Hispaniarum summè Catholicos: Duces Burgundiæ, & Imperatorem Carolum V. fidei auitæ tenacissimos, & hostibus Ecclesiæ infestissimos: Angliæ Reges obsequentissimos Ecclesiæ: & Religionis, quando eas leges ferebant, deuotissimos; ita vt, per id tempus, Anglia, omnium ferè totius Europæi orbis Latini Monasteriorum, & Cœnobiorum parens, & altrix, appellari potuerit: ex ea enim prodiere, qui vel nouos instituerunt, vel veteres viuendi eorũ ritus instaurarunt; qua gloria idem Polydorus in dicta Historia, & quidem iustè, felicem illã tunc, at modò infelicissimã, insulam decorauit. Quid non decoraret? cùm tam ea, quàm Hybernia, & aliæ adiacentes sibi, Sanctorum insulæ vocarentur? O tempora! O mores! O rerum vicissitudo! Quis vmquam tantum tunc sperare dolorem potuisset? ibi, sub Regibus edicta secularia solùm tractantibus, fidẽ Catholicam integram perseuerasse: sub Regibus litteras, etiam sacras profitentibus fidem Catholicam corruisse.

SECVNDVM FVNDAMENTVM.

SECVNDVM sit fundamentum. Quicquid Ecclesia bonorum possidet, habet, & acquirit, id in fauorem maximũ possidet, habet, & acquirit secularium, & laici status. Quod proloquium si semel secularium, siue Principum, siue subditorum, animis insideret; & si Ecclesiastici, qua decet, & æquum est, oculata obseruantia, legum præfatarum de bonis Ecclesiæ dispensandis, id demonstrarent; ea forsan inter vtrumque statum, Ecclesiasticum, & secularem, super bonis Ecclesiæ temporalibus acquisitis, seu acquirendis, quies consurgeret; quæ nulla vmquàm legum similium intercessione rumperetur. Circà quod fundamentum ea, quæ suprà diximus in hac secunda parte Tractatus, cùm de bonis Ecclesiæ ageremus, Conclusione prima, sunt omninò reuidenda.

Et priusquàm fundamenti rationem adducamus, hoc solùm aduertimus,

mus, quòd bona mobilia, veluti sacra vasa, iocalia, monilia, vestes sanctæ, apparatus, & ornamenta templorum, quæ habet Ecclesia, neq; Ecclesiastici status, neque laici ea esse iudicamus, quò ad dictum fauorem actualem: cùm Dei ministerio inseruiant in sacris locis: è quibus cùm nihil propriæ vtilitatis proueniat Ecclesiæ Ministris: si seculares homines ea bona Ecclesiæ inuident, cum Deo, non cum Ecclesiasticis id agant Ministris; & Deum eam partem bonorum, quibus externo cultu internus in eum Christianorum affectus appareat; (vt per eos ore fiat, ad salutem, confessio fidei, qua, ex Paulo ad Rom. c. 10. creditur ad iustitiam,) conquerantur Ecclesiæ contulisse; qui totum quod bonorum temporalium habent, illis liberaliter, & gratiosè largitus, ingratis eam etiam bonorum Ecclesiasticorum portionem non adiunxit. Sed adhuc hæc bona mobilia habitualiter, & in præparatione animi, seu spiritus ipsius Ecclesiæ, ad secularium ipsorũ fauorem sunt asseruata: cùm occasione; & tempore id exigentibus, vt dictum est, promptissimè ab Ecclesia in laicorum vsus, & vtilitatem insumerentur.

Suppositio notanda, pro Fundamento stabiliendo.

ERGO pro fundamento probando, suppositionem placet hanc fingere: Ecclesiam, scilicet, omnia bona immobilia omnium Christianorum possidere; quæ est suppositio omninò repugnans eorum menti, & intento, qui, ne Ecclesiæ plura bona immobilia accrescant, dictis legibus præcauerunt: quasi verentes id ingens inconueniens, quod sequeretur; si Ecclesia non solùm omnes, verùm plures iam Christiani orbis diuitias occuparet. Ecce ergo ex hac suppositione, Ecclesia omnibus Christianorum, & ornata, & onerata immobilibus bonis, non solùm vmbram habens in Religionibus primitiui sui aurei seculi, & præteritorum bonorum: sed ipsam, in suo toto ambitu, imaginem rerum: faciliùs certè nunc è tantorum, quæ fingunt seculares Principes, inconuenientium salebris effugiemus. [Diuidebant] inquit Luc. Act. cap. 2. (agens de Apostolis dispensatoribus, & bonis Ecclesiæ dispensatis) illa omnibus, prout cuique opus erat.] Quod idem repetit iisdem verbis cap. 4.

Attendite obsecramus, Principes Christiani seculares, quid facti, quid iuris, si Ecclesia, sicuti bona quædam certa immobilia possidet, ab eius Ministris manibus omnia tenerentur, Imperatori, Regi, tunc temporis, Principi, Nobili, ignobili, ciui, hospiti, peregrino, virgini, viduæ, vxorato, cælibi, hero, seruo, prout cuiusque ferret status, & conditio, ab Ecclesia esset cumulatè satisfaciendum; mœnia ab ea ciuitatis essent struenda, & restituenda; faciendi, & reficiendi pontes; sternendæ viæ publicæ; putei effodiendi communes; fontes huc illuc deriuandi; belli negotia gerenda; pacis artes tractandæ: & tandem, curæ in tantam,

& tam copiosam Rectorum secularium multitudinem dispertitæ, vnius Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, forent solicitudine perferendæ. An hoc ingens inconueniens videtur, Principes Christiani seculares? An videtur mille, & mille legibus à vobis præcauendum, ne illud cogamini deuorare? Haud ea certè est rerum iam humanarum dispositio, vt sint aptæ, quatenùs cum illis benè adeò gereretur. Actum est tamen benè cum Ecclesia, & eius Ministris, quos à curis huius mundi secretos voluit suus sponsus Christus sibi, & suis ministerijs continuò intendere spiritualibus: vt nemo militans Deo, implicaret se his negotijs secularibus; vt ei, cui se probauit, iuxtà Apostoli doctrinam, ad Timotheum 2.cap.2. posset aptiùs complacere.

Et nascentis Ecclesiæ exordio, nihil dubitamus, Apostolos, sicuti feruenti Christi sanguine adhuc exteriùs conspersos, sic eius ardenti charitate interiùs inflammatos, prouinciam hanc, si non impossibilem, difficillimam tamen, subijsse: spiritualia, videlicet, & temporalia administrandi; vtrique muneri se suffecturos sperantes: cùm illorum quodlibet per mille, & alios mille ministros, vt congruè fiat, sit repræsentandum. Vnde tempore paulatim procedente, & querimonijs, seu lamentis, siue iustis, siue iniustis, super bonorum per fideles oblatorum distributione, etiam Apostolicè facta, subortis, inter ex Græcis, & ex Palæsthinis, Hebræos Christianos; tandem intellexerunt Ecclesiæ illæ duodecim columnæ, ampliora esse spatia charitatis in animo, quàm quæ corporeis possent gressibus perambulari: & huic muneri, temporalia ministrandi, & distribuendi, liberè renunciantes, & Diaconibus septem illud præstandum iniungentes, Dei verbo se reseruarunt prædicando.

Tria Consectaria pro Fundamenti structura.

EX qua doctrina colligimus primò, consequenter ad ea quæ præcedenti Dubio tractabamus: quòd Ecclesia, & Ecclesiastici viri ea proportione tenentur, in eorum secularium fauorem, qui inibi relatis sacris Canonibus, & doctrinis præscribuntur, sua bona immobilia, & eorum prouentus dispensare, qua bona hæc immobilia possident. Circa quod S.Thom. 2.2.q.185.art.7. & omnes super eum Doctores scribentes sunt consulendi.

Colligimus secundò, quòd si aliundè non esset res consideranda, ex hoc capite non esset valdè Ecclesiæ, & Ecclesiasticis viris laborandum vel pro bonis temporalibus acquirendis, vel quominùs non acquirantur, legibus secularibus, de hoc agentibus, resistendum: vbi habent expressam Spiritus sancti doctrinam, per os Tobiæ, sic filium suum instruentis, lib. suo c.4. [Quomodo potueris, ita esto misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.]

Nihilominùs colligimus tertiò, vanis angi timoribus eos, qui ne omnia Reipublicæ bona temporalia in manus Ecclesiastici status tamdem deueniant, & timent, & nobilitati, laicis, ac Principibus maximè, existimant, esse consulendum, cum legibus, vlteriorem dictorum bonorum acquisitionem, eidem statui interdicentibus. Similes enim homines, pro statu Coniugali sancto, contrà sanctiorem Virginitatis statum zelantes irrident August. de bono Coniug. cap. 10. Chrysostom. de Virginit. c. 15. qui docet, eos, non boni communis studio, id facere: sed suæ pigritiæ, ac negligentiæ prætextum quærere: & de terrarum orbe conseruando solicitos, quod ad ipsos nihil pertinet, animæ suæ, tamquàm alienæ rei, curam in vltimas curas reiecisse. Sic certè, vel irridendi, vel potiùs dolendi, qui quo tempore abundare adeò cœpit iniquitas, vt multorum refrigescat charitas versùs pauperes, & egentes Christianos: vnde debuissent nobiles, & pecuniosos ciues ad eleemosynarum erogationem, & ad status Ecclesiastici redditus augendos exhortari, quo eisdem pauperibus res tutiori essent loco constitutæ: illos potiùs à benefaciendo deterrent: &, à statu Ecclesiastico bonis temporalibus ampliando, totis nituntur conatibus auocare.

Fundamentum ex dictis stabilitur.

PRAEMISSIS his, Fundamentum dictum sic sternimus: Quicquid Ecclesia bonorum habet, præter id, quod ex eorum prouentibus Ecclesiasticorum vsui decenti necessarium est, & id quod ad cultus Diuini externi splendorem separatur, in pauperum, peregrinorum, viduarum, virginum, omnis generis egenorum non solùm domesticorum fidei, sed etiam infidelium, vsum, & commodum, sacris id Canonibus sic disponentibus, habet: quorum omnium cura, nisi ab Ecclesiasticis gereretur, & ab Ecclesia, à laicis esset omninò gerenda: nam hæ sunt res, quæ quottidianam, & manualem præuentionem, & subuentionem requirunt: Ergo ex hoc capite, in fauorem laicorum cedit, Ecclesiam bonis mobilibus, & immobilibus, quibus tot seculares gaudeant, cumulari. Quòd si viri Ecclesiastici aliquid à suo munere, & debito degenerant, & in laicorum, etiam proximorum, ac sanguine coniunctorum, ac domesticorum, (id aliàs iustitia, & charitate non exigentibus) dictos prouentus consummant, fortiùs tenet nostrum Fundamentum, & eorum abusus, ex occasione, argumento Politico illud corroborat, omninò laicorum rem, & negotium agi, si Ecclesia crescat opibus, & bonis immobilibus augeatur.

Hoc Fundamentum adhuc sic firmamus, ex doctrina D. Thomæ dicto loco. 2.2.q.185.art.7.ad 4. Ex qua, & eius Commentatore Card. Caietano clarè perspicitur, quàm in fauorem manualem, & quottidianum laicorum, hæc bona Ecclesiæ sint attributa; quibus tam sedula cura

debent Ecclesiastici, secularium diuitum, quantum possunt, curas, pauperum verò miserias, subleuare. Sic ergo ibi docet sanctus Doctor: [Bona Ecclesiarum, vsibus pauperum deseruire debent. Et ideò si quis, necessitate non imminente prouidendi pauperibus, de his quæ superfluunt ex prouentibus Ecclesiæ, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum, vtilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit. Si verò necessitas immineat, pauperibus erogandi; superflua cura est, & inordinata, vt aliquis in futurum conseruet: quod Dominus prohibet, Matth.c.6.dicens: Nolite soliciti esse in crastinum.] Et commentario marginali sic ibi docet Caietan. [Videte, qui augendis Ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter creditis vos vacare, tabescentibus pauperibus, & vtinam non arescentibus: quoniam peccatis, iuxtà Auctoris sententiam, tot pauperes puellas nobiles, tot pauperes ciues pupillos, orphanos, viduasque posthabendo.]

TERTIVM FVNDAMENTVM.

TERTIVM sit fundamentum consequens, seu annexum. Ecclesia non est fundata in bonorum temporalium possessione: sed in eorum contemptu. Hæc doctrina attingit secundum, & quintum Principia huius Tractatus; & pro ea, peruidẽda sunt ea, quæ diximus suprà Conclus. 1. huius 3. Partis, octauo Subnotando. §. Nam primò Christus, & seq. Attamen. fol. 192. & 193. & doctrinæ huius ea est ratio; quia Ecclesia habet pro capite, & fundamento, Christum Dominum; [neque fundamentum aliud potest poni, præter id quod positum est, quod est ipse Christus:] ex Paulo 1. ad Corinth. c. 3. sed Christus Dominus dicebat de se verè, iuxtà Vatis Regij scriptum: Psalm. 39. [Ego autem mendicus sum, & pauper:] cùm dixit Matth. c. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.] Et Paulus idem sic de eo loquitur 2. ad Corinth. c. 8. [Qui cùm esset diues, propter vos factus est egenus.] Membra verò huic capiti respondentia, & ab eo dependentia, libenter illius, & imitari, & excipere paupertatem, sic sunt professa semel, & semper repetere debent eamdem professionem: sic dixit Petrus, omnium Ecclesiasticorum nomine: cuiusque, videlicet, in suo ordine: Matth. c. 19. [Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.]

Vnde insurgat, oportet, etiam apud sapientes, & prudentes, ingens admiratio, dum Ecclesiam, & Ecclesiasticos videmus, diuitijs copiosis, & facultatibus affluentibus abundare: itaut, præter aliarum Ecclesiarum, & ceterorum Ecclesiasticorum, per orbem, thesauros, redditus, emolumenta, & prouentus, sola vna Romana Ecclesia, & illius Beatiss. Pontifex summus, cũ tot Illustrissimis, & Reuerendissimis Cardinalibus, quasi cum tot Proceribus, Senatoribus, immò Principibus, Ecclesiæ vni-

uersæ ius dicens, cum tot tribunalibus, tot Prælatis, tot Ministris suo splendore, sua maiestate, & magnificentia Catholicorum oculos delectet, Hæreticorum perstringat, Iudæorum pudefaciat, Machometanorum confundat, Gentilium in admirationem rapiat, & denique inimicorum omnium perterrefaciat; & tantus hic splendor, tanta maiestas, tam excellens magnificentia, eius thesauri, diuitiæ, gaza per vndas, & super vndas maris, suo Ecclesiam Romanam ad ima pondere non trahentia, gradi possunt; quia his affluendo diuitijs, noluit cor apponere; ex Psalm. 61. parata cum suo Pontifice Petri successore, sicuti in Primatus dignitate, sic, & in miraculorum gloria, vicariam ei operam præstare: & vndas maris calcando, ad Christum tantorum operum Auctorem, siccis gressibus peruenire.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

Immò cùm diuitiæ, & earum splendor sit quædam æternorum vmbra bonorum, quò plus Ecclesia, & Ecclesiastici rebus æternis, & bonis veris, ac permanentibus acquirendis, studuerunt, eò plus illos rerum, & diuitiarum vmbra, quam fugiebant, temporalium est sequuta.

Hinc aliquando mirabamur, Paulum Apostolum, inter alias Episcopi conditiones, illas Epist. 1. ad Timoth. c. 3. & ad Tit. c. 1. tam anxiè postulasse; vt, scilicet, esset hospitalis, & benignus; & vt se gerat, sicut Dei dispensator, & suæ esset domui benè præpositus; ne si domi nesciat præesse suæ, Ecclesiæ Dei diligentiam non habiturum, consequentia Apostolica, colligatur. Mirabamur, inquam, super quibus prouentibus temporalibus, vel à Christo, vel ab ipsis Apostolis, & Paulo super Prouinciarum, Regnorum, Ciuitatum, Rerumpublicarum secularium iuribus consignatis, certis, & statis, ab statu laico ipsis Episcopis tribuendis, seu reddendis, hanc curam bonorum externorum benignè dispensandorum commendasset. Nam de portione, qua, de Iure diuino, erat Episcopus à suis ouibus sustendandus, vt quæ tantæ partitionis non esset futura capax, nihil erat opus, tot documenta replicare. Cessauit tamen admiratio, postquàm legimus apud ipsum Apostolum 2. ad Corinth. c. 6. [Quasi nihil habentes, & omnia possidentes :] in quo docuit, ab hoc diuitiarum neglectu, diuitiarum Ecclesiasticarum copiam exspectandam. Quid hic de S.P.N. Benedicti Regula dici posset?

QVARTVM FVNDAMENTVM.

QVARTVM sit fundamentum. Loquendo in vniuersum, non solùm lex aliqua afferri non potest, qua ostendatur, omnium rerum dominia fuisse, ab ipsa origine, Principis, seu Regis solius, non etiam priuatorum hominum: verùm neque hucusque clarè constitit, quando, iam hominibus suarum rerum à mundi initio dominium tenentibus, posteà Reges, & eorum inceperunt potestates. Pro

cuius fundamenti veritate demonstranda, notamus: primum Regnum, de quo in Scriptura sacra fit mentio, tyrannide Nembroth, fuisse erectū: ex Genes. c. 10. quia, iniusta violētia, multos hominum suo subdidit imperio. Id enim Expositores sacri illius ibi assertam venationem, idest, innocentium hominum oppressionem, explicant: de qua dicitur ibi: [Nembroth cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator corām Domino. Ab hoc exiuit prouerbium: Quasi Nembroth, robustus venator corām Domino. Fuit autem principium Regni eius Babylon.] Hunc sunt imitati illi, qui nefarijs artibus, proditionibus, insidijs, corruptelis, nobilium hominum cædibus, imperium, vel in suos, vel in alienos vsurparunt; vt apud Græcos Pisistratus, Nearchus, Dionysius, Phalaris, Gelo, & tyranni similes alij computandi.

Ex hac ignoratione originis regiæ potestatis, quidam eam ad astrorum motum, & caussam retulerunt: quasi ex constellationibus siderum, & signorum varia positione, nascentibus fatalis regnandi auctoritas præberetur. Hanc vanitatem redarguit D. Gregorius Homil. 10. in Euangelia, eos irridens Hæreticos, qui Christo regnum, stellam, de qua Matth. c. 2. fit mentio, dicebant, præsignasse: vnde Magos, siderum scientia præclaros, illius ortum regium, asserebant, cognouisse. Reddit hanc caussam Glossa celebrādi Pharaonem Genes. c. 40. & Herodem Marc. cap. 6. dies suos natilitios: cùm existimarent, regiam suam Maiestatem à sui ortus horoscopo dependere.

Censuerunt nonnulli, & meliùs, homines, quos, ad hauriendam prudentiam, Spiritus sanctus per Salomonem ad formicam misit, Prouer. c. 6. ad sibi de rege prouidendum, qui eorum pacis, & belli negotia tractaret, naturæ ipsius instinctum, ad mundi totius, cuius homo est primaria pars, considerationem remisisse. Cùm enim omnes creaturæ ordine quodam dirigantur; cùm cælorum orbes ab vno motore circumferantur; cùm in elementis sit vnius super alterum dignitas, & excellentia; cùm in bestijs, in volatilibus, in ipsis apibus, vnus certus detur gubernator, & ductor: cùm in piscibus, cùm in ipsis metallis gradus diuersitas, & perfectionum distinctiones reperiantur: cùm in omnibus Vniuersi rebus, aliæ emineant, aliæ subsidant: aliæ suo modo imperent, aliæ pareant; esset monstrosum, si homo solus, cuius vsui creaturæ omnes seruiunt sublunares, & qui rerum est finis omnium, ex ipso Aristot. etiam 2. Physic. sine rectore viueret, sine ordine vagaretur. Hæc fuit Hieronymi sententia, Epist. 4. ad Rusticum, & ex eo 7. q. 1. c. In apibus. adnotatur.

Et prætermissa Plinij Athei opinione, qui lib. 2. c. 7. Deorum, & inuentum, & nomen ad hominum retulit necessitates; quasi pro earum numero, Deorum fuisset numerus inuentus, & auctus: dum quisque iuxtà suam indigentiam, Deum qui illi succurreret, inuenisset: Cicero

acu-

acutiùs, & prudentiùs philosophatus, lib. 1. de Offic. hinc originem credit Regũ emanasse, quòd pauperes ad diuitem aliquem potentiorẽ, qui eos à violẽtijs aliorum diuitum tutaretur, se conferentes, & illius se defensioni cõmendantes, tandẽ more, & dominandi hac consuetudine paulatim introducta, ad regiam maiestatem potentes illi benefactores adspirarunt. Et feliciter quidem regimen successit, quousque regia auctoritate in tyrannidem degenerante, ne Reges voluntate propria, vel voluptate potiùs, ad illicita liberè traherentur, de legibus per Respublicas fuit prouisum: cum aureis, & primis illis seculis, ex Seneca Epist. 91. sapientibus aliorum regimen obeuntibus, Leges, & Reges diuersis nominibus, seu Vnius solùm litteræ diuersitate, iisdem tamen carceribus tenerentur.

Ciceronis locus est insignis, qui sic habet: [Iustitiæ fruendæ caussa, apud maiores nostros, & in Asia, & in Europa, bene morati Reges, olim sunt constituti. Nam cùm premeretur initio multitudo ab ijs, qui maiores opes habebant; ad vnum aliquem confugiebant virtute præstantẽ, qui cùm prohiberet iniuria tenuiores, æquitate constituenda, summos cum infimis pari iure retinebat. At, quia non semper ius æquabile ab vno viro consequebantur, leges sunt inuentę, quæ cùm omnibus semper vna, atque eadem voce loquerentur.] Et lib. 3. de Leg. ait idem Cicero: [Omnes antiquæ Gentes Regibus quondam paruerunt: quod genus imperij primùm ad homines iustissimos, & sapientissimos deferebatur. Deinde etiam posteris eorum prodebatur; quod & in ijs etiam, qui nũc regnant, manet. Quibus autẽ regia potestas non placuit: sed eã à se abdicare voluerunt, non ij nemini, sed non semper vni parere voluerunt.

Refert Plutarchus in vita Romuli, pauperum, & seruorum adunatas copias, Romulo, contra Regem Amulium conspirandi, & regium Romanum thronum conscendendi, fundamenta præstitisse. Cæsar 6. de Bello Gallico narrat, se Galliam factionibus, & dissidijs inuenisse discissam; quia pauperibus sub potentiorum protectionem se recipientibus, hi auctoritate pollebant, ceteris omnibus, ea remanentibus, destitutis. Vnde ponderat Budæus in Pandect. fœudorum initia traducta; dum hinc vassalli subiectionem, illinc tutelam, & protectionem, illorum Domini, spoponderunt. Et omninò Reges, à Republica, & à ciuibus habuisse auctoritatem, illaque esse posteriores, neutiquam autem Rempublicam à Regibus, est asseuerandum, dependere. l. 1. ff. de Const. Princip.

Iactum præterea fundamentum, eiusque etiam rationem adhùc clariùs vera esse constat hinc; quòd antiquo populo Hebræo sic promisit Deus, regia dignitate nondum in eo erecta: [Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.] Deut. c. 11. & Iosue c. 1. Ecce quot seculis dominia priuatorum hominum, Iudæorum Regum, super eos directiuam, & coërciuam potestatem præcesserunt. Deinde populo Iudicum imperio

fasti-

lex quædam alia, huic perſimilis Valentiniani, Theodoſij, atque Arcadij, Cod. Theodoſ. lib. 16. de Epiſc. & Cleric. l. 27. hortatu, (vt creditur) Ambroſij, ab iiſdem fuit Imperatoribus antiquata.

Quæ lex, quantumcumque non prohiberet Eccleſijs, hæreditates accipere, vel legata, vel quid huiuſmodi: neque ius contrahendi, neque acquirendi bona ſtabilia: ſed ipſis Eccleſiaſticis perſonis, ſiue Clerici eſſent, ſiue Monachi, prohibebat, ne hæredes inſtituerentur; quia malis, immò ſordidis artibus, nonnulli ex illis hæreditatem expetebant viduarũ, & pupillorum, eos circumuenientes, eorumque bona, magno filiorum, ac neceſſariorum damno, per ſpeciem pietatis, aucupantes: quod, tamquàm impium, reprehendit Auguſtinus Serm. 49. & 50. de diuerſ. qui tamen eos magnopere laudat, qui ſecundo, tertioue loco Eccleſiam ſcribunt hæredem: nihilominùs adhùc lex dicta aditum nobis facit, ad diſſerendum, quid in ſimili caſu, ſeu alijs, qui caſum illum imitentur, vel imitari videantur, in Eccleſia ſit agendum: & qua ratione, leges, & à quibus ſint ferendæ; ne ſtatus ſecularis, & Principes, de Eccleſia, & Eccleſiaſticis perſonis, quaſi nimium cupidis, conquerantur.

Sciendum eſt ergo, quòd, vel huius legis imitatione, vel caſuum ſimilium contingentia, vel intuitu boni publici, vel aſſidua cura, qua hominum incertæ prouidentiæ, & cogitationes timidæ, rebus futuris conantur prouidere; vel puſillanimitatis tandem, quidam ſpiritus ſeculares inuadens Principes; iam, per eorum quoſdam, leges notauimus editas, per quas Eccleſijs, Collegijs, Monaſterijs, Societatibus, & Locis pijs, bonorum immobilium acquiſitio interdicitur; quas Communitates, Manus mortuas appellauere; vel quia quantumcumque perſonæ earum ſingulares eximantur rebus humanis, & mutentur; ipſæ nihiloſeciùs ſemper permanent immutatæ; vel quia, ſicut morientium manus firmiſſimè, quòd apprehendunt, retinent; ſic quicquid ſimiles Societates in manum, & poteſtatem ſuam ſemel accipiunt, difficillimè remittunt; immò illud accumulando conſeruant.

Non eſt nobis mens, fuſiùs de Amortizationis materia hac diſſerere, quàm ſit neceſſarium ad Dubij poſiti formalem reſolutionem delibandam. Ideò allegare textus iuris, vel Pontificij, vel Cæſarei plures, vel ſuper eos Doctores ſcribentes ſuperſedemus; quibus hæc, & ſequentia multa poterant confirmari; ad eos enim, qui hoc ex profeſſo tractarunt, reliqua remittemus; noſtrum Tractatum Theologicè, iuxta nomen ſuum, quantum valeamus, continuando.

Harum legum meminerunt Petrus Belluga Valentinus, in Speculo Principum. rubr. 14. & Franciſcus Cohelius de Immun. Eccleſ. quò ad Valentinum, & Luſitanum regna in Hiſpanijs: Faber quò ad Gallias ad l. quoties. C. de rei vend. Idque ab omni æuo, inquit Guillelmus Benedicti, ad c. Raynutius. ad ver. Et vxorem. num. 3. & 4. de teſt. Quò ad

Bel-

Belgium,per Burgundos Principes fuisse similiter latas, & à Carolo V. Imperatore amplificatas, & confirmatas, refert Petrus Pech. Tract.de Amortizat.c.4. Quò ad Angliam Polydorus lib.17.easdem leges refert Heduardum I. protulisse.

Aduersùs quas leges fuit inuenta medicina, quæ appellatur Amortizatio:quæ est, earum solutio,& laxamentum;& describi potest.[Translatio bonorum immobilium: iussu, seu licentia Principis, in Manum mortuam facta: ex qua resultat Communitati, quæ Manus mortua dicitur, ius, illa in perpetuum retinendi.

Argumenta pro his legibus instituendis.

De harum legum iustitia,seu iniustitia, acriter hinc,inde,à multis Doctoribus Iurisprudentibus disputatur; quibusdam eas, tamquā libertati Ecclesiasticæ contrarias, damnantibus;quibusdam eas approbantibus, quasi illam non lædentes; neque in illius odium promulgatas: horum præcipuæ rationes sunt.

Primò, quia Princeps, cuius imperio omnia, & omnes à sua origine subduntur, legem sibi placentem rebus suis potest imponere.

Secundò, quia laicos, in rebus temporalibus, Ecclesiasticis præponere, est æquum.

Tertiò, quia non odio Ecclesiæ,sed bono publico sunt eæ leges inductæ; ne maiori rerum immobilium parte ad Ecclesiam translata, laici soli publicis oneribus ferendis compellantur;neque id præstare possint.

Quartò, quia leges hæ rem sibi subiectam respiciunt, & personas suorum subditorum ad contrahendum, obligandumque sese Ecclesiæ inhabiles reddunt.

Quintò, quia Ecclesiæ nihil detrahitur, sed solùm acquirere prohibetur.

Sextò, quia non est hoc Ecclesiæ iura diminuere; sed nolle laicos,sua illi communicare.

Septimò, quia Ecclesia non læditur in quæsitis: sed certam formam accipit in quærendis: ne omnia bona temporalia in eius potestatem deueniant.

Octauò, quia interest iura varia Principum plurimùm, ne bona immobilia in Ecclesiam transferantur; vnde illorum fiscis detrahatur.

Nonò, quia sicuti testator quilibet potest prohibere, ne sua alienentur bona, & in Communitatem mortuam deueniant: fortiùs Princeps eam potest prohibitionem, de dictis bonis, promulgare.

Decimò, & vltimò, quia sicuti Ecclesia, & summus Pontifex leges tulerunt,de illorum bonis non alienandis: sic Principes de secularibus bonis suorum subditorum non alienandis, & in Manus mortuas tradendis, leges, videntur, istè posse publicare.

PRI-

PRIMVM FVNDAMENTVM.

PRIMVM igitur, pro dicendis, hoc iaciamus fundamentum. Huiusmodi leges, & constitutiones, censemus, nequaquam odio Ecclesiæ fuisse exortas, neque latas: quia hoc est à Christianorum Principum pietate nimis alienum; qui semper præsumuntur iuste, & piè ad leges condendas moueri: Glos. ad leg. Relegati. ff. de pœn. quod sæpiùs docent Doct. Et illorum Constitutiones eorum subditis, in dubio, sanctæ, & rectæ videri debent: donec vel ab ipsis, vel ab Ecclesia aliter iudicentur: & ad dictas leges ferendas, bonam fuisse intentionem statuentium, sensit Driedo, de Libert. Christiana Lib. 2. c. 3.

Quòd si in specie loquendum sit: Reges Galliarum experta fuit Ecclesia, cùm leges has conderent, Christianissimos; Reges Hispaniarum summè Catholicos: Duces Burgundiæ, & Imperatorem Carolum V. fidei auitæ tenacissimos, & hostibus Ecclesiæ infestissimos: Angliæ Reges obsequentissimos Ecclesiæ: & Religionis, quando eas leges ferebant, deuotissimos; ita vt, per id tempus, Anglia, omnium ferè totius Europæi orbis Latini Monasteriorum, & Cœnobiorum parens, & altrix, appellari potuerit: ex ea enim prodiere, qui vel nouos instituerunt, vel veteres viuendi eorũ ritus instaurarunt; qua gloria idem Polydorus in dicta Historia, & quidem iustè, felicem illã tunc, at modò infelicissimã, insulam decorauit. Quid non decoraret? cùm tam ea, quàm Hybernia, & aliæ adiacentes sibi, Sanctorum insulæ vocarentur? O tempora! O mores! O rerum vicissitudo! Quis vnquam tantum tunc sperare dolorem potuisset? ibi, sub Regibus edicta secularia solùm tractantibus, fidẽ Catholicam integram perseuerasse: sub Regibus litteras, etiam sacras profitentibus fidem Catholicam corruisse.

SECVNDVM FVNDAMENTVM.

SECVNDVM sit fundamentum. Quicquid Ecclesia bonorum possidet, habet, & acquirit, id in fauorem maximũ possidet, habet, & acquirit secularium, & laici status. Quod prologuium si semel secularium, siue Principum, siue subditorum, animis insideret; & si Ecclesiastici, qua decet, & æquum est, oculata obseruantia, legum præfatarum de bonis Ecclesiæ dispensandis, id demonstrarent; ea forsan inter vtrumque statum, Ecclesiasticum, & secularem, super bonis Ecclesiæ temporalibus acquisitis, seu acquirendis, quies consurgeret; quæ nulla vnquàm legum similium intercessione rumperetur. Circà quod fundamentum ea, quæ suprà diximus in hac secunda parte Tractatus, cùm de bonis Ecclesiæ ageremus, Conclusione prima, sunt omninò reuidenda.

Et priusquàm fundamenti rationem adducamus, hoc solùm aduertimus,

mus, quòd bona mobilia, veluti sacra vasa, iocalia, monilia, vestes sanctæ, apparatus, & ornamenta templorum, quæ habet Ecclesia, neq; Ecclesiastici status, neque laici ea esse indicamus, quò ad dictum fauorem actualem: cùm Dei ministerio inseruiant in sacris locis: è quibus cùm nihil propriæ vtilitatis proueniat Ecclesiæ Ministris: si seculares homines ea bona Ecclesiæ inuident, cum Deo, non cum Ecclesiasticis id agant Ministris; & Deum eam partem bonorum, quibus externo cultu internus in eum Christianorum affectus appareat; (vt per eos ore fiat, ad salutem, confessio fidei, qua, ex Paulo ad Rom. c. 10. creditur ad iustitiam,) conquerantur Ecclesiæ contulisse; qui totum quod bonorum temporalium habent, illis liberaliter, & gratiosè largitus, ingratis eam etiam bonorum Ecclesiasticorum portionem non adiunxit. Sed adhuc hæc bona mobilia habitualiter, & in præparatione animi, seu spiritus ipsius Ecclesiæ, ad secularium ipsorū fauorem sunt asseruata: cùm occasione; & tempore id exigentibus, vt dictum est, promptissimè ab Ecclesia in laicorum vsus, & vtilitatem insumerentur.

Suppositio notanda, pro Fundamento stabiliendo.

ERGO pro fundamento probando, suppositionem placet hanc fingere: Ecclesiam, scilicet, omnia bona immobilia omnium Christianorum possidere; quæ est suppositio omninò repugnans eorum menti, & intento, qui, ne Ecclesiæ plura bona immobilia accrescant, dictis legibus præcauerunt: quasi verentes id ingens inconueniens, quod sequeretur; si Ecclesia non solùm omnes, verùm pluresuam Christiani orbis diuitias occuparet. Ecce ergo ex hac suppositione, Ecclesia omnibus Christianorum, & ornata, & onerata immobilibus bonis, non solùm vmbram habens in Religionibus primitiui sui aurei seculi, & præteritorum bonorum: sed ipsam, in suo toto ambitu, imaginem rerum: faciliùs certè nunc è tantorum, quæ fingunt seculares Principes, inconuenientium salebris effugiemus. [Diuidebant] inquit Luc. Act. cap. 2. (agens de Apostolis dispensatoribus, & bonis Ecclesiæ dispensatis) illa omnibus, prout cuique opus erat.] Quod idem repetit iisdem verbis cap. 4.

Attendite obsecramus, Principes Christiani seculares, quid facti, quid iuris, si Ecclesia, sicuti bona quædam certa immobilia possidet, ab eius Mortuis manibus omnia tenerentur. Imperatori, Regi, tunc temporis, Principi, Nobili, ignobili, ciui, hospiti, peregrino, virgini, viduæ, vxorato, cælibi, hero, seruo, prout cuiusque ferret status, & conditio, ab Ecclesia esset cumulatè satisfaciendum; mœnia ab ea ciuitatis essent struenda, & restituenda; faciendi, & reficiendi pontes; sternendæ viæ publicæ; putei effodiendi communes; fontes huc illuc deriuandi; belli negotia gerenda; pacis artes tractandæ: & tandem, curæ in tantam,

& tam copioſam Rectorum ſecularium multitudinem diſpertitæ, vnius Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum, forent ſolicitudine perferendæ. An hoc ingens inconueniens videtur, Principes Chriſtiani ſeculares? An videtur mille, & mille legibus à vobis præcauendum, ne illud cogamini deuorare? Haud ea certè eſt rerum iam humanarum diſpoſitio, vt ſint aptæ, quatenùs cum illis benè adeò gereretur. Actum eſt tamen benè cum Eccleſia, & eius Miniſtris, quos à curis huius mundi ſecretos voluit ſuus ſponſus Chriſtus ſibi, & ſuis miniſterijs continuò intendere ſpiritualibus: vt nemo militans Deo, implicaret ſe his negotijs ſecularibus; vt ei, cui ſe probauit, iuxtà Apoſtoli doctrinam, ad Timotheum 2.cap.2. poſſet aptiùs complacere.

Et naſcentis Eccleſiæ exordio, nihil dubitamus, Apoſtolos, ſicuti feruenti Chriſti ſanguine adhuc exteriùs conſperſos, ſic eius ardenti charitate interiùs inflammatos, prouinciam hanc, ſi non impoſſibilem, difficillimam tamen, ſubijſſe: ſpiritualia, videlicet, & temporalia adminiſtrandi; vtrique muneri ſe ſuffecturos ſperantes: cùm illorum quodlibet per mille, & alios mille miniſtros, vt congruè fiat, ſit repræſentandum. Vnde tempore paulatim procedente, & querimonijs, ſeu lamentis, ſiue iuſtis, ſiue iniuſtis, ſuper bonorum per fideles oblatorum diſtributione, etiam Apoſtolicè facta, ſubortis, inter ex Græcis, & ex Palæſthinis, Hebræos Chriſtianos; tandem intellexerunt Eccleſiæ illæ duodecim columnæ, ampliora eſſe ſpatia charitatis in animo, quàm quæ corporeis poſſent greſſibus perambulari: & huic muneri, temporalia miniſtrandi, & diſtribuendi, liberè renunciantes, & Diaconibus ſeptem illud præſtandum iniungentes, Dei verbo ſe reſeruarunt prædicando.

Tria Conſectaria pro Fundamenti ſtructura.

EX qua doctrina colligimus primò, conſequenter ad ea quæ præcedenti Dubio tractabamus: quòd Eccleſia, & Eccleſiaſtici viri ea proportione tenentur, in eorum ſecularium fauorem, qui inibi relatis ſacris Canonibus, & doctrinis præſcribuntur, ſua bona immobilia, & eorum prouentus diſpenſare, qua bona hæc immobilia poſſident. Circa quod S.Thom.2.2.q.185.art.7. & omnes ſuper eum Doctores ſcribentes ſunt conſulendi.

Colligimus ſecundò, quòd ſi aliundè non eſſet res conſideranda, ex hoc capite non eſſet valdè Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis viris laborandum vel pro bonis temporalibus acquirendis, vel quominùs non acquirantur, legibus ſecularibus, de hoc agentibus, reſiſtendum: vbi habent expreſſam Spiritus ſancti doctrinam, per os Tobiæ, ſic filium ſuum inſtruentis, lib. ſuo c.4. [Quomodo potueris, ita eſto miſericors: ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue; ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.]

Nihilominùs colligimus tertiò, vanis angi timoribus eos, qui ne omnia Reipublicæ bona temporalia in manus Ecclesiastici status tamdem deueniant, & timent, & nobilitati, laicis, ac Principibus maximè, existimant, esse consulendum, cum legibus, vlteriorem dictorum bonorum acquisitionem, eidem statui interdicentibus. Similes enim homines, pro statu Coniugali sancto, contrà sanctiorem Virginitatis statum zelantes irrident August. de bono Coniug. cap. 10. Chrysostom. de Virginit. c. 15. qui docet, eos, non boni communis studio, id facere: sed suæ pigritiæ, ac negligentiæ prætextum quærere: & de terrarum orbe conseruando solicitos, quod ad ipsos nihil pertinet, animæ suæ, tamquàm alienæ rei, curam in vltimas curas reiecisse. Sic certè, vel irridendi, vel potiùs dolendi, qui quo tempore abundare adeò cœpit iniquitas, vt multorum refrigescat charitas versùs pauperes, & egentes Christianos: vnde debuissent nobiles, & pecuniosos ciues ad eleemosynarum erogationem, & ad status Ecclesiastici redditus augendos exhortari, quo eisdem pauperibus res tutiori essent loco constitutæ: illos potiùs à benefaciendo deterrent: &, à statu Ecclesiastico bonis temporalibus ampliando, totis nituntur conatibus auocare.

Fundamentum ex dictis stabilitur.

PRAEMISSIS his, Fundamentum dictum sic sternimus: Quicquid Ecclesia bonorum habet, præter id, quod ex eorum prouentibus Ecclesiasticorum vsui decenti necessarium est, & id quod ad cultus Diuini externi splendorem separatur, in pauperum, peregrinorum, viduarum, virginum, omnis generis egenorum non solùm domesticorum fidei, sed etiam infidelium, vsum, & commodum, sacris id Canonibus sic disponentibus, habet: quorum omnium cura, nisi ab Ecclesiasticis gereretur, & ab Ecclesia, à laicis esset omninò gerenda: nam hæ sunt res, quæ quottidianam, & manualem præuentionem, & subuentionem requirunt: Ergo ex hoc capite, in fauorem laicorum cedit, Ecclesiam bonis mobilibus, & immobilibus, quibus tot seculares gaudeant, cumulari. Quòd si viri Ecclesiastici aliquid à suo munere, & debito degenerant, & in laicorum, etiam proximorum, ac sanguine coniunctorum, ac domesticorum, (id aliàs iustitia, & charitate non exigentibus) dictos prouentus consummant, fortiùs tenet nostrum Fundamentum, & eorum abusus, ex occasione, argumento Politico illud corroborat, omninò laicorum rem, & negotium agi, si Ecclesia crescat opibus, & bonis immobilibus augeatur.

Hoc Fundamentum adhuc sic firmamus, ex doctrina D. Thomæ dicto loco. 2.2.q.185.art.7.ad 4. Ex qua, & eius Commentatore Card. Caietano clarè perspicitur, quàm in fauorem manualem, & quottidianum laicorum, hæc bona Ecclesiæ sint attributa; quibus tam sedula cura

debent Ecclesiastici, secularium diuitum, quantum possunt, curas, pauperum verò miserias, subleuare. Sic ergo ibi docet sanctus Doctor: [Bona Ecclesiarum, vsibus pauperum deseruire debent. Et ideò siquis, necessitate non imminente prouidendi pauperibus, de his quæ superfluunt ex prouentibus Ecclesiæ, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum, vtilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit. Si verò necessitas immineat, pauperibus erogandi; superflua cura est, & inordinata, vt aliquis in futurum conseruet: quod Dominus prohibet, Matth.c.6.dicens. Nolite soliciti esse in crastinum.] Et commentario marginali sic ibi docet Caietan. [Videte, qui augendis Ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter creditis vos vacare, tabescentibus pauperibus, & vtinam non arescentibus: quoniam peccatis, iuxta Auctoris sententiam, tot pauperes puellas nobiles, tot pauperes ciues pupillos, orphanos, viduasque posthabendo.]

TERTIVM FVNDAMENTVM.

TERTIVM sit fundamentum consequens, seu annexum. Ecclesia non est fundata in bonorum temporalium possessione: sed in eorum contemptu. Hæc doctrina attingit secundum, & quintum Principia huius Tractatus; & pro ea, peruidenda sunt ea, quæ diximus supra Conclus. 1. huius 3. Partis, octauo Subnotando. §. Nam primò Christus, & seq. Attamen. fol. 192. & 193. & doctrinæ huius causa est ratio; quia Ecclesia habet pro capite, & fundamento, Christum Dominum; [neque fundamentum aliud potest poni, præter id quod positum est, quod est ipse Christus:] ex Paulo 1. ad Corinth. c. 3. sed Christus Dominus dicebat de se verè, iuxta Vatis Regij scriptum: Psalm. 39. [Ego autem mendicus sum, & pauper:] cùm dixit Matth. c. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet.] Et Paulus idem sic de eo loquitur 2. ad Corinth. c. 8. [Qui cùm esset diues, propter vos factus est egenus.] Membra verò huic capiti respondentia, & ab eo dependentia, libenter illius, & imitari, & excipere paupertatem, sic sunt professa semel, & semper repetere debent eamdem professionem: sic dixit Petrus, omnium Ecclesiasticorum nomine: cuiusque, videlicet, in suo ordine: Matth. c. 19. [Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.]

Vnde insurgat, oportet, etiam apud sapientes, & prudentes, ingens admiratio, dum Ecclesiam, & Ecclesiasticos videmus, diuitijs copiosis, & facultatibus affluentibus abundare: itaut, præter aliarum Ecclesiarum, & ceterorum Ecclesiasticorum, per orbem, thesauros, redditus, emolumenta, & prouentus, sola vna Romana Ecclesia, & illius Beatiss. Pontifex summus, cū tot Illustrissimis, & Reuerendissimis Cardinalibus, quasi cum tot Proceribus, Senatoribus, immò Principibus, Ecclesiæ vni-

uersæ

aersæ ius dicens, cum tot tribunalibus, tot Prælatis, tot Ministris suo splendore, sua maiestate, & magnificentia Catholicorum oculos delectet, Hæreticorum perstringat, Iudæorum pudefaciat, Machometanorum confundat, Gentilium in admirationem rapiat, & denique inimicorum omnium perterrefaciat; & tantus hic splendor, tanta maiestas tam excellens magnificentia, eius thesauri, diuitiæ, gaza per vndas, & super vndas maris, suo Ecclesiam Romanam ad ima pondere non trahentia, gradi possunt; quia his affluendo diuitijs, noluit cor apponere; ex Psalm. 61. parata cum suo Pontifice Petri successore, sicuti in Primatus dignitate, sic, & in miraculorum gloria, vicariam ei operam præstare: & vndas maris calcando, ad Christum tantorum operum Auctorem, siccis gressibus peruenire.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

Immò cùm diuitiæ, & earum splendor sit quædam æternorum vmbra bonorum, quò plus Ecclesia, & Ecclesiastici rebus æternis, & bonis veris, ac permanentibus acquirendis, studuerunt, eò plus illos rerum, & diuitiarum vmbra, quam fugiebant, temporalium est sequuta.

Hinc aliquando mirabamur, Paulum Apostolum, inter alias Episcopi conditiones, illas Epist. 1. ad Timoth. c. 3. & ad Tit. c. 1. tam anxiè postulasse; vt, scilicet, esset hospitalis, & benignus; & vt se gerat, sicut Dei dispensator, & suæ esset domui benè præpositus; ne si domi nesciat præesse suæ, Ecclesiæ Dei diligentiam non habiturum, consequentia Apostolica, colligatur. Mirabamur, inquam, super quibus prouentibus temporalibus, vel à Christo, vel ab ipsis Apostolis, & Paulo super Prouinciarum, Regnorum, Ciuitatum, Rerumpublicarum secularium iuribus consignatis, certis, & statis, ab statu laico ipsis Episcopis tribuendis, seu reddendis, hanc curam bonorum externorum benignè dispensandorum commendasset. Nam de portione, qua, de Iure diuino, erat Episcopus à suis ouibus sustendandus, vt quæ tantæ partitionis non esset futura capax, nihil erat opus, tot documenta replicare. Cessauit tamen admiratio, postquàm legimus apud ipsum Apostolum 2. ad Corinth. c. 6. [Quasi nihil habentes, & omnia possidentes :] in quo docuit, ab hoc diuitiarum neglectu, diuitiarum Ecclesiasticarum copiam exspectandam. Quid hic de S.P.N. Benedicti Regula dici posset?

QVARTVM FVNDAMENTVM.

QVARTVM sit fundamentum. Loquendo in vniuersum, non solùm lex aliqua afferri non potest, qua ostendatur, omnium rerum dominia fuisse, ab ipsa origine, Principis, seu Regis solius, non etiam priuatorum hominum: verùm neque hucusque clarè constitit, quando, iam hominibus suarum rerum à mundi initio dominium tenentibus, postea Reges, & eorum inceperunt potestates. Pro

cuius fundamenti veritate demonstranda, notamus: primum Regnum, de quo in Scriptura sacra fit mentio, tyrannide Nembroth, fuisse erectū: ex Genes. c. 10. quia, iniusta violētia, multos hominum suo subdidit imperio. Id enim Expositores sacri illius ibi assertam venationem, idest, innocentium hominum oppressionem, explicant: de qua dicitur ibi: [Nembroth cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator corām Domino. Ab hoc exiuit prouerbium: Quasi Nembroth, robustus venator corām Domino. Fuit autem principium Regni eius Babylon.] Hunc sunt imitati illi, qui nefarijs artibus, proditionibus, insidijs, corruptelis, nobilium hominum cædibus, imperium, vel in suos, vel in alienos vsurparunt; vt apud Græcos Pisistratus, Nearchus, Dionysius, Phalaris, Gelo, & tyranni similes alij computandi.

Ex hac ignoratione originis regiæ potestatis, quidam eam ad astrorum motum, & caussam retulerunt: quasi ex constellationibus siderum, & signorum varia positione, nascentibus fatalis regnandi auctoritas præberetur. Hanc vanitatem redarguit D. Gregorius Homil. 10. in Euangelia, eos irridens Hæreticos, qui Christo regnum, stellam, de qua Matth. c. 2. fit mentio, dicebant, præsignasse: vnde Magos, siderum scientia præclaros, illius ortum regium, asserebant, cognouisse. Reddit hanc caussam Glossa celebrādi Pharaonem Genes. c. 40. & Herodem Marc. cap. 6. dies suos natilitios: cùm existimarent, regiam suam Maiestatem à sui ortus horoscopo dependere.

Censuerunt nonnulli, & meliùs, homines, quos, ad hauriendam prudentiam, Spiritus sanctus per Salomonem ad formicam misit, Prouer. c. 6. ad sibi de rege prouidendum, qui eorum pacis, & belli negotia tractaret, naturæ ipsius instinctum, ad mundi totius, cuius homo est primaria pars, considerationem remisisse. Cùm enim omnes creaturæ ordine quodam dirigantur; cùm cælorum orbes ab vno motore circumferantur; cùm in elementis sit vnius super alterum dignitas, & excellentia; cùm in bestijs, in volatilibus, in ipsis apibus, vnus certus detur gubernator, & ductor; cùm in piscibus, cùm in ipsis metallis gradùs diuersitas, & perfectionum distinctiones reperiantur: cùm in omnibus Vniuersi rebus, aliæ emineant, aliæ subsidant: aliæ suo modo imperent, aliæ pareant; esset monstrosum, si homo solus, cuius vsui creaturæ omnes seruiunt sublunares, & qui rerum est finis omnium, ex ipso Aristot. etiam 2. Physic. sine rectore viueret, sine ordine vagaretur. Hæc fuit Hieronymi sententia, Epist. 4. ad Rusticum, & ex eo 7. q. 1. c. In apibus. adnotatur.

Et prætermissa Plinij Athei opinione, qui lib. 2. c. 7. Deorum, & inuentum, & nomen ad hominum retulit necessitates; quasi pro earum numero, Deorum fuisset numerus inuentus, & auctus: dum quisque iuxtà suam indigentiam, Deum qui illi succurreret, inuenisset. Cicero

acu-

acutiùs, & prudentiùs philosophatus, lib. 1. de Offic. hinc originem credit Regũ emanasse, quòd pauperes ad diuitem aliquem potentiorẽ, qui eos à violẽtijs aliorum diuitum tutaretur, se conferentes, & illius se defensioni cõmendantes, tamdẽ more, & dominandi hac consuetudine paulatim introducta, ad regiam maiestatem potentes illi benefactores adspirarunt. Et feliciter quidem regimen successit, quousque regia auctoritate in tyrannidem degenerante, ne Reges voluntate propria, vel voluptate potiùs, ad illicita liberè traherentur, de legibus per Respublicas fuit prouisum: cum aureis, & primis illis seculis, ex Seneca Epist. 91. sapientibus aliorum regimen obeuntibus, Leges, & Reges diuersis nominibus, seu vnius solùm litteræ diuersitate, ijsdem tamen carceribus tenerentur.

Ciceronis locus est insignis, qui sic habet: [Iustitiæ fruendæ caussa, apud maiores nostros, & in Asia, & in Europa, bene morati Reges, olim sunt constituti. Nam cùm premeretur initio multitudo ab ijs, qui maiores opes habebant; ad vnum aliquem confugiebant virtute præstantẽ, qui cùm prohiberet iniuria tenuiores, æquitate constituenda, summos cum infimis pari iure retinebat. At, quia non semper ius æquabile ab vno viro consequebantur, leges sunt inuentę, quæ cùm omnibus semper vna, atque eadem voce loquerentur.] Et lib. 3. de Leg. ait idem Cicero: [Omnes antiquæ Gentes Regibus quondam paruerunt: quod genus imperij primùm ad homines iustissimos, & sapientissimos deferebatur. Deinde etiam posteris eorum prodebatur; quod & in ijs etiam, qui nũc regnant, manet. Quibus autẽ regia potestas non placuit: sed eã à se abdicare voluerunt, non ij nemini, sed non semper vni parere voluerunt.

Refert Plutarchus in vita Romuli, pauperum, & seruorum adunatas copias, Romulo, contra Regem Amulium conspirandi, & regium Romanum thronum conscendendi, fundamenta præstitisse. Cæsar 6. de Bello Gallico narrat, se Galliam factionibus, & dissidijs inuenisse discissam; quia pauperibus sub potentiorum protectionem se recipientibus, hi auctoritate pollebant, ceteris omnibus, ea remanentibus, destitutis. Vnde ponderat Budæus in Pandect. fœudorum initia traducta; dum hinc vassalli subiectionem, illinc tutelam, & protectionem, illorum Domini, spoponderunt. Et omninò Reges, à Republica, & à ciuibus habuisse auctoritatem, illaque esse posteriores, neutiquam autem Rempublicam à Regibus, est asseuerandum, dependere. l. 1. ff. de Const. Princip.

Iactum præterea fundamentum, eiusque etiam rationem adhùc clariùs vera esse constat hinc; quòd antiquo populo Hebræo sic promisit Deus, regia dignitate nondum in eo erecta: [Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.] Deut. c. 11. & Iosue c. 1. Ecce quot seculis dominia priuatorum hominum, Iudæorum Regum, super eos directiuam, & coërciuam potestatem præcesserunt. Deinde populo Iudicum imperio

fasti-

fastidito, Regemque, vnanimi consensu, efflagitante, 1. Reg. c. 8. & Saule primo sibi Rege à Deo creato, ibi c. 10. illius id demeritis exigentibus, à Domino ipso reiecto: quantumcumque futurum Regem Dauidem, per Samuelem, Prophetico spiritu, ibi c. 16. designasset idem Dominus; vt tamen quæ esset caussa, qua homines ducti, hominem alium in suum superiorem, & Regem eligerent, fieret nota; dum Dauidi promissa à Deo Prophetica in effectu parabantur, refert sacra Historia de eius successibus, ibidem c 22. [Et conuenerunt ad Dauid omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo; & factus est eorum Princeps.]

Hinc ipse Dauid, iam quietè solio Regio inauguratus, & experientia edoctus, & spiritu afflatus Prophetico, Regiam Christi dignitatem in suo Regno excelsiori, & æterno describens, & omnium Regum, & omnium Gentium ad illam submissionem: sic dixit, Psalm. 71. [Et adorabunt eum omnes Reges; omnes Gentes seruient ei: quia liberabit pauperem à potente; & pauperem, cui non erat adiutor. Parcet pauperi, & inopi; & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris, & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.]

Et forsan Messiæ, & Prophetæ magno, quem exspectabāt Iudæi, plures ex illis temporali in Regno sedenti, eam esse Prophetiam aptandam, intellexerunt; cùm turbæ illæ, Ioan. c. 6. ex paucis panibus, paucis etiam piscibus, satiatæ, quæsiuerunt, Christum tanti operis patratorem, quasi, cui illa Dauidis Prophetia quadraret, in Regem constituere. Ipse tamen, qui consilij sui altitudine, non humanarum cogitationum humilitate, œconomiam grandem nostræ redemptionis, & salutis metiebatur, qui in Maiestate, & potentia ab hominibus in Regem exaltari deuitauit, in vilitate, & præsepis angustia, immò in crucis ignominia, voluit ostendere, se Regem à Patre æterno fuisse constitutum: ex Psalm. 2. dum Matth. c. 2. Rex quæsitus à Magis Regibus, etiam coram Herode Rege: & Rex regū, & Dominus dominantium, in summa paupertate ab illis, in Bethleem, adoratus; & dum Matth. c. 27. à Centurione filius Dei verus, cognitus, & proclamatus, & ex consequio, & hæres vniuersorum, ad Hebr. c. 1. & ad Galat. c. 4. paupertatem, & vilitatem, docuit, fuisse, & olim futuram Regum stirpem: quæ si non præcessisset, illorum Regia potestas, & auctoritas, numquàm fuisset subsequuta. De quo adhuc 4. Parte, infra c. 3. vberior sermo redibit.

QVINTVM FVNDAMENTVM.

QVINTVM sit fundamentum consequens. Homines, qui ciuitatem, regnum, Rempub. efficiunt, & integrant, tamquam ciues honesti, etiam honestis, & ingenuis immunitatibus sunt donandi; & ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Reipublicæ Magistratibus,

bus, ipsaque Republica tuendi sunt; & iniuria afficiuntur insigni, si super eorum bonis, leges ab eis præscribantur, quæ in mancipia potiùs, quàm in honestos ciues, conditæ esse videantur. Hoc esse verum inde constat, quòd ciues honesti, & probi, omnium antiquarum, & bonarum legum, omnium iustorum Legumlatorum auctoritate, & fauore, suarum rerum domini absoluti sunt, & constituti, & conseruati; adeò, vt tantisper dum Rempublicam non perturbant, vel aliquod designant facinus, cuius caussa, vel ipsa, vel alter conciuis, vel perturbetur, vel discrimini graui, aut leui, maximo, minimoue subiaceat; aut aliquod aliud detrimentum patiatur; persolutis etiam, quæ iustè, siue iniustè, (de quo modò non disserimus) exigerentur à Magistratibus, & Principibus vectigalibus, in reliquis, de suis rebus, prout animo fuerit collibitum, statuere viuentes, ac morientes possint. Cuius enim mortalium, (modò liber sit, & ingenuus) iure naturæ licet emere, vendere, permutare, donare, acquirere, & parta retinere, & rursus in vsus cuicumque Reipublicæ statui vtiles distribuere.

Doctrina hæc colligitur ex Apostolo Paulo, ad Rom. c. 13. sic scribente. [Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa; Dei enim minister est tibi, in bonum. Si autem malum feceris, time. Non enim sine caussa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.] Non permisit ergo Paulus, neque promisit Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Magistratibus absolutam potestatem: vt promiscuè, pro sua libidine, in omnes mortales, vel sæuirent, vel eorum bona inuaderent, vel dispensarent; nec illis est datus gladius à Deo in omnes absolutè, sed in eos tantùm, qui malè agunt. Petrus verò Apostolus idem docet, 1. Epist. c. 2. sic dicens: [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum; siue Regi, quasi præcellenti; siue Ducibus, tamquàm ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] De quo loco est inferius 4. Parte profundiùs disputandum.

Sed ipsemet Christus Dominus huius ciuilis libertatis accedat prædicator, dū Mat. c. 19. sic docuit quēdam adolescentē: [Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.] Ex quibus verbis, solis luce clariùs, conuincitur, Iure diuino, & naturali, hanc esse Ecclesiæ tributam potestatem, vt quiuis Christianus liberè se, suaque, Deo possit deuouere.

Inde licet colligere, quòd tantisper dum ciuis nihil mali operatur, Diuina constitutione, Diuino, ac naturali iure, suas fortunas, potestati, cura, ac imperio Magistratus, Principis, Regis, & Imperatoris, habet immunes; possuntque ciues tam viuentes donando, quàm moribundi suis vltimis tabulis, quibus voluerint, suorum bonorum, & possessionem, & dominium, (si aliàs à suis maioribus non sint iustè ad id efficiendum

prohi-

prohibiti, vel impediti,) curam, & dispositionem, exclusa quacumq; alia Magistratus auctoritate, relinquere. Itaque Imperatores, Reges, Principes, Respublicæ, & Magistratus, in legibus condendis Politicis, quæ statū, & cōmodum concernant cōmune, tenent principatū. Attamen in re œconomica, & domestica, ciuis Paterfamilias Principē personā sustinet; domique statuit quid velit fieri, & à suis domesticis, circa res proprias, custodiri. Et vt ciuibus, in suis ædibus, hæc auctoritas illæsa constet, Magistratus secularis eis suum patrocinium, suam, ex omni iure, debent protectionem: vt eorum securitate, omnes, ad quos spectat, talium ciuium parere cogantur voluntati. Quæ omnia, ea lege communi intelligenda censemus, dummodo ciuitati, regno, Reipublicæue aliquod detrimentum graue non immineret, quod Magistratus seculares, ad maiorem, circa ciuium priuatorum fortunas, sicut in extremis fit casibus, auctoritatem gerendam conuocaret.

SEXTVM FVNDAMENTVM.

SEXTVM sit Fundamentum consequens. Cùm Apostoli edocti à Christo, fideles omnes ad debitam Potestatibus sublimioribus subiectionem, & obedientiam præstandam, & præcipuè Paul. ad Rom. c. 13. docuerint: vt in superioribus latissimè explicuimus; nihilominùs in oculis Magistratus secularis, etiam Gentilium Principum, quibus maximè, ad omne vitandum scandalum, dicti Apostoli volebant, & docebant, à Christianis esse obediendum; Christiani diuites liberè de suis facultatibus disponentes, suas domos esse Ecclesias, & pro peregrinis, & pauperibus Xenodochia simul esse voluerunt. Hoc probatur ex Hieronymo, qui Epistola ad Eustochium, seu Epitaphio Paulæ matris, de ea, refert, visitante sancta Palęsthinæ loca, Cæsareæ Cornelij domum vidisse, Christi factam Ecclesiam: & Philippi Diaconi ædiculas, & cubicula quattuor virginum Prophetissarum, eius filiarum. Sic docet Thomas VValden. de Sacramental. tit. 17. c. 47. vbicumque in nouo Testamento verbūm hoc, Ecclesia, reperiatur, intelligendum esse, domum, vbi familia fidelium diues, & Deum colens, morabatur.

Paulus Apostolus hanc doctrinam mirè illustrat, ad Rom. c. 16. sic scribens: [Salutate Priscam, & Aquilam adiutores meos in Christo IESV, &c. & domesticam eorum Ecclesiam:] vbi Theophylactus, Ecclesiam vocari, dixit, non eo solùm, quia Christi doctrinam susceperat, sed etiam, quia erat Xenodochium, seu cōmune Hospitale Credentium: iuxta quod idem Apostolus scripsit ad Corinth. 1. c. vlt. dicens: [Salutant vos Aquila, & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia, apud quos & hospitor.] Et dicto c. 16. ad Roman. sic scripsit: [Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.] Et dicto cap. vlt. ad Corinth. [Salutant vos omnes Ecclesiæ Asiæ:] id est, omnes domus Christianorum diuitum, & potentium; circa quas, vt habe-

tur Act.c.2. frangebant panem,scilicet, vitæ,sacram Eucharistiam,fideles; & in quibus verbi Dei prædicatores,& pauperes,& peregrini Christiani hospitabantur.

Cuius doctrinæ,& Fundamenti si altiùs eruere voluerimus rudera, reperiemus in lege veteri quid simile:Deus enim,qui iniunxerat Iudæis, Deuter.c.15.ne omninò indigens,& mendicus esset inter eos;præter alia remedia,egenis prouidendi,apposita ibi,c.14. iusserat, vt adducerent in domos suas peregrinos,pupillos,& viduas,vt comederent ibi, & saturarentur:iuxta quod Tob.c.2. legitur, Sanctum illum senem, diebus festis, ad prandium timentes Deum,& egentes ex sua tribu, fuisse solitum inuitare. Et qui illam legem tulerat, factus tamdem homo, ad eius insigniter morem,apud Luc.c.14.sic hortabatur:[Cùm facis prandium, aut cœnam,noli vocare amicos tuos,neque fratres tuos,neque cognatos,neque vicinos diuites: ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium,voca pauperes,debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris:quia non habent retribuere tibi:retribuetur enim tibi in resurrectione Iustorum.]Hoc maximè confirmat id,quod superiùs dicebamus,hæc bona temporalia inter Ecclesiasticos, & pauperes distributa, plus vtilitatis afferre dantibus,quàm accipientibus;iuxta illud etiam Pauli ad Philipp. c.4. [Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio Euangelij,quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicauit in ratione dati,& accepti,nisi vos soli: quia & Thessalonicam semel, & bis,in vsum mihi misistis. Non quòd quæro datum, sed requiro fructum abundantem in rationem vestram.]

Insigne etiam est huius rei exemplum 4.Reg.c.4. duorum coniugum diuitum,& charitate præstantium,qui Eliseo Prophetæ sancto, Sunæ in domo sua,congruum,& perpetuum hospitium assignarunt; quibus Eliseus ἀντίδωρον exhibuit;primò desideratam prolem masculam illis; orationibus à Deo obtinens:& deinde illa mortua, eiusdem exsuscitationē impetrando. Qui mos agendi, maiorem arguit antiquitatem in Dei cultoribus;cùm Abrahamus,Genes. c.18. in ipso diei feruore, secùs viam, ad ilicem Mambre sederet,peregrinos,quos susciperet conuiuio,exspectans; quem ibi latuit,vt ponderat Paulus Apostolus,ad Hebr.c.13. Angelos hospitio suscepisse.

Quò tamen, quàm fuerit vsus hic, & consuetudo primitiuæ Ecclesiæ rationi congruens, & faciles se præbere Christianos in suis domibus, in Ecclesias, etiam,& Hospitalia,dedicandis, non solùm ex charitate, & cultu Christiano,non solùm ex legis antiquæ imitatione, sed à Gentili ritu,quodammodò possit videri,non abhorruisse; animaduertendum est, qualiter ex Homero, Odyss. lib.14. collegit,& probauit Iulianus Imperator Apostata,referente Histor. Tripartita,lib.6.c. 19. apud Ethnicos, ad quorum vomitum, per Apostasiam fuerat reuersus,erigenda commu-

& tam copiosam Rectorum secularium multitudinem dispertitæ, vnius Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, forent solicitudine perferendæ. An hoc ingens inconueniens videtur, Principes Christiani seculares? An videtur mille, & mille legibus à vobis præcauendum, ne illud cogamini deuorare? Haud ea certè est rerum iam humanarum dispositio, vt sint aptæ, quatenùs cum illis benè adeò gereretur. Actum est tamen benè cum Ecclesia, & eius Ministris, quos à curis huius mundi secretos voluit suus sponsus Christus sibi, & suis ministerijs continuò intendere spiritualibus: vt nemo militans Deo, implicaret se his negotijs secularibus; vt ei, cui se probauit, iuxtà Apostoli doctrinam, ad Timotheum 2. cap. 2. posset aptiùs complacere.

Et nascentis Ecclesiæ exordio, nihil dubitamus, Apostolos, sicuti feruenti Christi sanguine adhuc exteriùs conspersos, sic eius ardenti charitate interiùs inflammatos, prouinciam hanc, si non impossibilem, difficillimam tamen, subijsse: spiritualia, videlicet, & temporalia administrandi; vtrique muneri se suffecturos sperantes: cùm illorum quodlibet per mille, & alios mille ministros, vt congruè fiat, sit repræsentandum. Vnde tempore paulatim procedente, & querimonijs, seu lamentis, siue iustis, siue iniustis, super bonorum per fideles oblatorum distributione, etiam Apostolicè facta, subortis, inter ex Græcis, & ex Palæsthinis, Hebræos Christianos; tandem intellexerunt Ecclesiæ illæ duodecim columnæ, ampliora esse spatia charitatis in animo, quàm quæ corporeis possent gressibus perambulari: & huic muneri, temporalia ministrandi, & distribuendi, liberè renunciantes, & Diaconibus septem illud præstandum iniungentes, Dei verbo se reseruarunt prædicando.

Tria Consectaria pro Fundamenti structura.

EX qua doctrina colligimus primò, consequenter ad ea quæ præcedenti Dubio tractabamus: quòd Ecclesia, & Ecclesiastici viri ea proportione tenentur, in eorum secularium fauorem, qui inibi relatis sacris Canonibus, & doctrinis præscribuntur, sua bona immobilia, & eorum prouentus dispensare, qua bona hæc immobilia possident. Circa quod S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. & omnes super eum Doctores scribentes sunt consulendi.

Colligimus secundò, quòd si aliundè non esset res consideranda, ex hoc capite non esset valdè Ecclesiæ, & Ecclesiasticis viris laborandum vel pro bonis temporalibus acquirendis, vel quominùs non acquirantur, legibus secularibus, de hoc agentibus, resistendum: vbi habent expressam Spiritus sancti doctrinam, per os Tobiæ, sic filium suum instruentis, lib. suo c. 4. [Quomodo potueris, ita esto misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.]

Ni-

Nihilominùs colligimus tertiò, vanis angi timoribus eos, qui ne omnia Reipublicæ bona temporalia in manus Ecclesiastici status tamdem deueniant, & timent, & nobilitati, laicis, ac Principibus maximè, existimant, esse consulendum, cum legibus, vlteriorem dictorum bonorum acquisitionem, eidem statui interdicentibus. Similes enim homines, pro statu Coniugali sancto, contrà sanctiorem Virginitatis statum zelantes irrident August. de bono Coniug. cap. 10. Chrysostom. de Virginit. c. 15. qui docet, eos, non boni communis studio, id facere: sed suæ pigritiæ, ac negligentiæ prætextum quærere: & de terrarum orbe conseruando solicitos, quod ad ipsos nihil pertinet, animæ suæ, tamquàm alienæ rei, curam in vltimas curas reiecisse. Sic certè, vel irridendi, vel potiùs dolendi, qui quo tempore abundare adeò cœpit iniquitas, vt multorum refrigescat charitas versùs pauperes, & egentes Christianos: vnde debuissent nobiles, & pecuniosos ciues ad eleemosynarum erogationem, & ad status Ecclesiastici redditus augendos exhortari, quo eisdem pauperibus res tutiori essent loco constitutæ: illos potiùs à benefaciendo deterrent: &, à statu Ecclesiastico bonis temporalibus ampliando, totis nituntur conatibus auocare.

Fundamentum ex dictis stabilitur.

PRAEMISSIS his, Fundamentum dictum sic sternimus: Quicquid Ecclesia bonorum habet, præter id, quod ex eorum prouentibus Ecclesiasticorum vsui decenti necessarium est, & id quod ad cultus Diuini externi splendorem separatur, in pauperum, peregrinorum, viduarum, virginum, omnis generis egenorum non solùm domesticorum fidei, sed etiam infidelium, vsum, & commodum, sacris id Canonibus sic disponentibus, habet: quorum omnium cura, nisi ab Ecclesiasticis gereretur, & ab Ecclesia, à laicis esset omninò gerenda: nam hæ sunt res, quæ quottidianam, & manualem præuentionem, & subuentionem requirunt: Ergo ex hoc capite, in fauorem laicorum cedit, Ecclesiam bonis mobilibus, & immobilibus, quibus tot seculares gaudeant, cumulari. Quòd si viri Ecclesiastici aliquid à suo munere, & debito degenerant, & in laicorum, etiam proximorum, ac sanguine coniunctorum, ac domesticorum, (id aliàs iustitia, & charitate non exigentibus) dictos prouentus consummant, fortiùs tenet nostrum Fundamentum, & eorum abusus, ex occasione, argumento Politico illud corroborat, omninò laicorum rem, & negotium agi, si Ecclesia crescat opibus, & bonis immobilibus augeatur.

Hoc Fundamentum adhuc sic firmamus, ex doctrina D. Thomæ dicto loco. 2.2.q.185.art.7.ad 4. Ex qua, & eius Commentatore Card. Caietano clarè perspicitur, quàm in fauorem manualem, & quottidianum laicorum, hæc bona Ecclesiæ sint attributa; quibus tam sedula cura

debent Ecclesiastici, secularium diuitum, quantum possunt, curas, pauperum verò miserias, subleuare. Sic ergo ibi docet sanctus Doctor: [Bona Ecclesiarum, vsibus pauperum deseruire debent. Et ideò siquis, necessitate non imminente prouidendi pauperibus, de his quæ superfluunt ex prouentibus Ecclesiæ, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum, vtilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit. Si verò necessitas immineat, pauperibus erogandi; superflua cura est, & inordinata, vt aliquis in futurum conseruet: quod Dominus prohibet, Matth.c.6.dicens. Nolite soliciti esse in crastinum.] Et commentario marginali sic ibi docet Caietan. [Videte, qui augendis Ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter creditis vos vacare, tabescentibus pauperibus, & vtinam non arescentibus: quoniam peccatis, iuxtà Auctoris sententiam, tot pauperes puellas nobiles, tot pauperes ciues pupillos, orphanos, viduasque posthabendo.]

TERTIVM FVNDAMENTVM.

TERTIVM sit fundamentum consequens, seu annexum. Ecclesia non est fundata in bonorum temporalium possessione: sed in eorum contemptu. Hæc doctrina attingit secundum, & quintum Principia huius Tractatus; & pro ea, peruidēda sunt ea, quæ diximus suprà Conclus. 1. huius 3. Partis, octauo Subnotando. §. Nam primò Christus, & seq. Attamen. fol. 192. & 193. & doctrinæ huius ea est ratio; quia Ecclesia habet pro capite, & fundamento, Christum Dominum; [neque fundamentum aliud potest poni, præter id quod positum est, quod est ipse Christus:] ex Paulo 1. ad Corinth.c.3. sed Christus Dominus dicebat de se verè, iuxtà Vatis Regij scriptum: Psalm. 39. [Egò autem mendicus sum, & pauper:] cùm dixit Matth.c. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet:] Et Paulus idem sic de eo loquitur 2. ad Corinth.c.8. [Qui cùm esset diues, propter vos factus est egenus.] Membra verò huic capiti respondentia, & ab eo dependentia, libenter illius, & imitari, & excipere paupertatem, sic sunt professa semel, & semper repetere debent eamdem professionem: sic dixit Petrus, omnium Ecclesiasticorum nomine: cuiusque, videlicet, in suo ordine: Matth.c. 19. [Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.]

Vnde insurgat, oportet, etiam apud sapientes, & prudentes, ingens admiratio, dum Ecclesiam, & Ecclesiasticos videmus, diuitijs copiosis, & facultatibus affluentibus abundare: itaut, præter aliarum Ecclesiarum, & ceterorum Ecclesiasticorum, per orbem, thesauros, redditus, emolumenta, & prouentus, sola vna Romana Ecclesia, & illius Beatiss. Pontifex summus, cū tot Illustrissimis, & Reuerendissimis Cardinalibus, quasi cum tot Proceribus, Senatoribus, immò Principibus, Ecclesiæ vni-

uersæ

uersæ ius dicens, cum tot tribunalibus, tot Prælatis, tot Ministris suo splendore, sua maiestate, & magnificentia Catholicorum oculos delectet, Hæreticorum perstringat, Iudæorum pudefaciat, Machometanorum confundat, Gentilium in admirationem rapiat, & denique inimicorum omnium perterrefaciat; & tantus hic splendor, tanta maiestas, tam excellens magnificentia, eius thesauri, diuitiæ, gaza per vndas, & super vndas maris, suo Ecclesiam Romanam ad ima pondere non trahentia, gradi possunt; quia his affluendo diuitijs, noluit cor apponere; ex Psalm. 61. parata cum suo Pontifice Petri successore, sicuti in Primatus dignitate, sic, & in miraculorum gloria, vicariam ei operam præstare: & vndas maris calcando, ad Christum tantorum operum Auctorem, siccis gressibus peruenire.

Ardua res hæc est, opibus non tradere mores.

Immò cùm diuitiæ, & earum splendor sit quædam æternorum vmbra bonorum, quò plus Ecclesia, & Ecclesiastici rebus æternis, & bonis veris, ac permanentibus acquirendis, studuerunt, eò plus illos rerum, & diuitiarum vmbra, quam fugiebant, temporalium est sequuta.

Hinc aliquando mirabamur, Paulum Apostolum, inter alias Episcopi conditiones, illas Epist. 1. ad Timoth. c. 3. & ad Tit. c. 1. tam anxiè postulasse; vt, scilicet, esset hospitalis, & benignus; & vt se gerat, sicut Dei dispensator, & suæ esset domui benè præpositus; ne si domi nesciat præesse suæ, Ecclesiæ Dei diligentiam non habiturum, consequentia Apostolica, colligatur. Mirabamur, inquam, super quibus prouentibus temporalibus, vel à Christo, vel ab ipsis Apostolis, & Paulo super Prouinciarum, Regnorum, Ciuitatum, Rerumpublicarum secularium iuribus consignatis, certis, & statis, ab statu laico ipsis Episcopis tribuendis, seu reddendis, hanc curam bonorum externorum benignè dispensandorum commendasset. Nam de portione, qua, de Iure diuino, erat Episcopus à suis ouibus sustendandus, vt quæ tantæ partitionis non esset futura capax, nihil erat opus, tot documenta replicare. Cessauit tamen admiratio, postquàm legimus apud ipsum Apostolum 2. ad Corinth. c. 6. [Quasi nihil habentes, & omnia possidentes :] in quo docuit, ab hoc diuitiarum neglectu, diuitiarum Ecclesiasticarum copiam exspectandam. Quid hic de S.P.N. Benedicti Regula dici posset?

QVARTVM FVNDAMENTVM.

QVARTVM sit fundamentum. Loquendo in vniuersum, non solùm lex aliqua afferri non potest, qua ostendatur, omnium rerum dominia fuisse, ab ipsa origine, Principis, seu Regis solius, non etiam priuatorum hominum: verùm neque hucusque clarè constitit, quando, iam hominibus suarum rerum à mundi initio dominium tenentibus, posteà Reges, & eorum inceperunt potestates. Pro

cuius fundamenti veritate demonstranda, notamus: primum Regnum, de quo in Scriptura sacra fit mentio, tyrannide Nembroth, fuisse erectũ: ex Genes. c. 10. quia, iniusta violẽtia, multos hominum suo subdidit imperio. Id enim Expositores sacri illius ibi assertam venationem, idest, innocentium hominum oppressionem, explicant: de qua dicitur ibi: [Nembroth cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator coràm Domino. Ab hoc exiuit prouerbium: Quasi Nembroth, robustus venator coràm Domino. Fuit autem principium Regni eius Babylon.] Hunc sunt imitati illi, qui nefarijs artibus, proditionibus, insidijs, corruptelis, nobilium hominum cædibus, imperium, vel in suos, vel in alienos vsurparunt; vt apud Græcos Pisistratus, Nearchus, Dionysius, Phalaris, Gelo, & tyranni similes alij computandi.

Ex hac ignoratione originis regiæ potestatis, quidam eam ad astrorum motum, & caussam retulerunt: quasi ex constellationibus siderum, & signorum varia positione, nascentibus fatalis regnandi auctoritas præberetur. Hanc vanitatem redarguit D. Gregorius Homil. 10. in Euangelia, eos irridens Hæreticos, qui Christo regnum, stellam, de qua Matth. c. 2. fit mentio, dicebant, præsignasse: vnde Magos, siderum scientia præclaros, illius ortum regium, asserebant, cognouisse. Reddit hanc caussam Glossa celebrãdi Pharaonem Genes. c. 40. & Herodem Marc. cap. 6. dies suos natilitios: cùm existimarent, regiam suam Maiestatem à sui ortus horoscopo dependere.

Censuerunt nonnulli, & meliùs, homines, quos, ad hauriendam prudentiam, Spiritus sanctus per Salomonem ad formicam misit, Prouer. c. 6. ad sibi de rege prouidendum, qui eorum pacis, & belli negotia tractaret, naturæ ipsius instinctum, ad mundi totius, cuius homo est primaria pars, considerationem remisisse. Cùm enim omnes creaturæ ordine quodam dirigantur; cùm cælorum orbes ab vno motore circumferantur; cùm in elementis sit vnius super alterum dignitas, & excellentia; cùm in bestijs, in volatilibus, in ipsis apibus, vnus certus detur gubernator, & ductor: cùm in piscibus, cùm in ipsis metallis gradus diuersitas, & perfectionum distinctiones reperiantur: cùm in omnibus Vniuersi rebus, aliæ emineant, aliæ subsidant: aliæ suo modo imperent, aliæ pareant; esset monstrosum, si homo solus, cuius vsui creaturæ omnes seruiunt sublunares, & qui rerum est finis omnium, ex ipso Aristot. etiam 2. Physic. sine rectore viueret, sine ordine vagaretur. Hæc fuit Hieronymi sententia, Epist. 4. ad Rusticum, & ex eo 7. q. 1. c. In apibus. adnotatur.

Et prætermissa Plinij Athei opinione, qui lib. 2. c. 7. Deorum, & inuentum, & nomen ad hominum retulit necessitates; quasi pro earum numero, Deorum fuisset numerus inuentus, & auctus: dum quisque iuxtà suam indigentiam, Deum qui illi succurreret, inuenisset: Cicero

acutiùs, & prudentiùs philosophatus, lib. 1. de Offic. hinc originem credit Regũ emanasse, quòd pauperes ad diuitem aliquem potentiorẽ, qui eos à violẽtijs aliorum diuitum tutaretur, se conferentes, & illius se defensioni cõmendantes, tandẽ more, & dominandi hac consuetudine paulatim introducta, ad regiam maiestatem potentes illi benefactores adspirarunt. Et feliciter quidem regimen successit, quousque regia auctoritate in tyrannidem degenerante, ne Reges voluntate propria, vel voluptate potiùs, ad illicita liberè traherentur, de legibus per Respublicas fuit prouisum: cum aureis, & primis illis seculis, ex Seneca Epist. 91. sapientibus aliorum regimen obeuntibus, Leges, & Reges diuersis nominibus, seu vnius solùm litteræ diuersitate, ijsdem tamen carceribus tenerentur.

Ciceronis locus est insignis, qui sic habet: [Iustitiæ fruendæ caussa, apud maiores nostros, & in Asia, & in Europa, bene morati Reges, olim sunt constituti. Nam cùm premeretur initio multitudo ab ijs, qui maiores opes habebant; ad vnum aliquem confugiebant virtute præstantẽ, qui cùm prohiberet iniuria tenuiores, æquitate constituenda, summos cum infimis pari iure retinebat. At, quia non semper ius æquabile ab vno viro consequebantur, leges sunt inuentę, quæ cùm omnibus semper vna, atque eadem voce loquerentur.] Et lib. 3. de Leg. ait idem Cicero: [Omnes antiquæ Gentes Regibus quondam paruerunt: quod genus imperij primùm ad homines iustissimos, & sapientissimos deferebatur. Deinde etiam posteris eorum prodebatur; quod & in ijs etiam, qui nũc regnant, manet. Quibus autẽ regia potestas non placuit: sed eã à se abdicare voluerunt, non ij nemini, sed non semper vni parere voluerunt.

Refert Plutarchus in vita Romuli, pauperum, & seruorum adunatas copias, Romulo, contra Regem Amulium conspirandi, & regium Romanum thronum conscendendi, fundamenta præstitisse. Cæsar 6. de Bello Gallico narrat, se Galliam factionibus, & dissidijs inuenisse discissam; quia pauperibus sub potentiorum protectionem se recipientibus, hi auctoritate pollebant, ceteris omnibus, ea remanentibus, destitutis. Vnde ponderat Budæus in Pandect. fœudorum initia traducta; dum hinc vassalli subiectionem, illinc tutelam, & protectionem, illorum Domini, spoponderunt. Et omninò Reges, à Republica, & à ciuibus habuisse auctoritatem, illaque esse posteriores, neutiquam autem Rempublicam à Regibus, est asseuerandum, dependere. l. 1. ff. de Const. Princip.

Iactum præterea fundamentum, eiusque etiam rationem adhùc clariùs vera esse constat hinc; quòd antiquo populo Hebræo sic promisit Deus, regia dignitate nondum in eo erecta: [Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.] Deut. c. 11. & Iosue c. 1. Ecce quot seculis dominia priuatorum hominum, Iudæorum Regum, super eos directiuam, & coërciuam potestatem præcesserunt. Deinde populo Iudicum imperio

fasti-

fastidito, Regemque, vnanimi consensu, efflagitante, 1. Reg. c. 8. & Saule primo sibi Rege à Deo creato, ibi c. 10. illius id demeritis exigentibus, à Domino ipso reiecto: quantumcumque futurum Regem Dauidem, per Samuelem, Prophetico spiritu, ibi c. 16. designasset idem Dominus; vt tamen quæ esset caussa, qua homines ducti, hominem alium in suum superiorem, & Regem eligerent, fieret nota; dum Dauidi promissa à Deo Prophetica in effectu parabantur, refert sacra Historia de eius successibus, ibidem c. 22. [Et conuenerunt ad Dauid omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo; & factus est eorum Princeps.]

Hinc ipse Dauid, iam quietè solio Regio inauguratus, & experientia edoctus, & spiritu afflatus Prophetico, Regiam Christi dignitatem in suo Regno excelsiori, & æterno describens, & omnium Regum, & omnium Gentium ad illam submissionem: sic dixit, Psalm. 71. [Et adorabunt eum omnes Reges; omnes Gentes seruient ei: quia liberabit pauperem à potente; & pauperem, cui non erat adiutor. Parcet pauperi, & inopi; & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris, & iniquitate redimet animas eorum. & honorabile nomen eorum coràm illo.]

Et forsan Messiæ, & Prophetæ magno, quem exspectabāt Iudæi, plures ex illis temporali in Regno sedenti, eam esse Prophetiam aptandam, intellexerunt; cùm turbæ illæ, Ioan. c. 6. ex paucis panibus, paucis etiam piscibus, satiatæ, quæsiuerunt, Christum tanti operis patratorem, quasi, cui illa Dauidis Prophetia quadraret, in Regem constituere. Ipse tamen, qui consilij sui altitudine, non humanarum cogitationum humilitate, œconomiam grandem nostræ redemptionis, & salutis metiebatur, qui in Maiestate, & potentia ab hominibus in Regem exaltari deuitauit, in vilitate, & præsepis angustia, immò in crucis ignominia, voluit ostendere, se Regem à Patre æterno fuisse constitutum: ex Psalm. 2. dum Matth. c. 2. Rex quæsitus à Magis Regibus, etiam coram Herode Rege: & Rex regū, & Dominus dominantium, in summa paupertate ab illis, in Bethleem, adoratus; & dum Matth. c. 27. à Centurione filius Dei verus, cognitus, & proclamatus, & ex consequio, & hæres vniuersorum, ad Hebr. c. 1. & ad Galat. c. 4. paupertatem, & vilitatem, docuit, fuisse, & olim futuram Regum stirpem: quæ si non præcessisset, illorum Regia potestas, & auctoritas, numquàm fuisset subsequuta. De quo adhuc 4. Parte, infra c. 3. vberior sermo redibit.

QVINTVM FVNDAMENTVM.

QVINTVM sit fundamentum consequens. Homines, qui ciuitatem, regnum, Rempub. efficiunt, & integrant, tamquàm ciues honesti, etiam honestis, & ingenuis immunitatibus sunt donandi; & ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Reipublicæ Magistratibus,

bus,

bus, ipsaque Republica tuendi sunt; & iniuria afficiuntur insigni, si super eorum bonis, leges ab eis præscribantur, quæ in mancipia potius, quàm in honestos ciues, conditæ esse videantur. Hoc esse verum inde constat, quòd ciues honesti, & probi, omnium antiquarum, & bonarum legum, omnium iustorum Legumlatorum auctoritate, & fauore, suarum rerum domini absoluti sunt, & constituti, & conseruati; adeò, vt tantisper dum Rempublicam non perturbant, vel aliquod designant facinus, cuius caussa, vel ipsa, vel alter conciuis, vel perturbetur, vel discrimini graui, aut leui, maximo, minimoue subiaceat; aut aliquod aliud detrimentum patiatur; persolutis etiam, quæ iustè, siue iniustè, (de quo modò non disserimus) exigerentur à Magistratibus, & Principibus vectigalibus, in reliquis, de suis rebus, prout animo fuerit collibitum, statuere viuentes, ac morientes possint. Cuiusenim mortalium, (modò liber sit, & ingenuus) iure naturæ licet emere, vendere, permutare, donare, acquirere, & parta retinere, & rursus in vsus cuicumque Reipublicæ statui vtiles distribuere.

Doctrina hæc colligitur ex Apostolo Paulo, ad Rom. c. 13. sic scribente. [Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa; Dei enim minister est tibi, in bonum. Si autem malum feceris, time. Non enim sine caussa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.] Non permisit ergo Paulus, neque promisit Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Magistratibus absolutam potestatem: vt promiscuè, pro sua libidine, in omnes mortales, vel sæuirent, vel eorum bona inuaderent, vel dispensarent; nec illis est datus gladius à Deo in omnes absolutè, sed in eos tantùm, qui malè agunt. Petrus verò Apostolus idem docet, 1. Epist. c. 2. sic dicens: [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum; siue Regi, quasi præcellenti; siue Ducibus, tamquàm ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] De quo loco est inferius 4. Parte profundiùs disputandum.

Sed ipsemet Christus Dominus huius ciuilis libertatis accedat prædicator, dũ Mat. c. 19. sic docuit quẽdam adolescẽtẽ: [Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.] Ex quibus verbis, solis luce clariùs, conuincitur, Iure diuino, & naturali, hanc esse Ecclesiæ tributam potestatem, vt quiuis Christianus liberè se, suaque, Deo possit deuouere.

Inde licet colligere, quòd tantisper dum ciuis nihil mali operatur, Diuina constitutione, Diuino, ac naturali iure, suas fortunas, potestati, cura, ac imperio Magistratus, Principis, Regis, & Imperatoris, habet immunes; possuntque ciues tam viuentes donando, quàm moribundi suis vltimis tabulis, quibus voluerint, suorum bonorum, & possessionem, & dominium, (si aliàs à suis maioribus non sint iustè ad id efficiendum

prohi-

prohibiti, vel impediti,) curam, & dispositionem, exclusa quacumq; alia Magistratus auctoritate, relinquere. Itaque Imperatores, Reges, Principes, Respublicæ, & Magistratus, in legibus condendis Politicis, quæ statũ, & cõmodum concernant cõmune, tenent principatũ. Attamen in re œconomica, & domestica, ciuis Paterfamilias Principẽ personã sustinet; domique statuit quid velit fieri, & à suis domesticis, circa res proprias, custodiri. Et vt ciuibus, in suis ædibus, hæc auctoritas illæsa constet, Magistratus secularis eis suum patrocinium, suam, ex omni iure, debent protectionem: vt eorum securitate, omnes, ad quos spectat, talium ciuium parere cogantur voluntati. Quæ omnia, ea lege communi intelligenda censemus, dummodo ciuitati, regno, Reipublicæue aliquod detrimentum graue non immineret, quod Magistratus seculares, ad maiorem, circa ciuium priuatorum fortunas, sicut in extremis fit casibus, auctoritatem gerendam conuocaret.

SEXTVM FVNDAMENTVM.

SEXTVM sit Fundamentum consequens. Cùm Apostoli edocti à Christo, fideles omnes ad debitam Potestatibus sublimioribus subiectionem, & obedientiam præstandam, & præcipuè Paul. ad Rom. c. 13. docuerint: vt in superioribus latissimè explicuimus; nihilominùs in oculis Magistratus secularis, etiam Gentilium Principum, quibus maximè, ad omne vitandum scandalum, dicti Apostoli volebant, & docebant, à Christianis esse obediendum; Christiani diuites liberè de suis facultatibus disponentes, suas domos esse Ecclesias, & pro peregrinis, & pauperibus Xenodochia simul esse voluerunt. Hoc probatur ex Hieronymo, qui Epistola ad Eustochium, seu Epitaphio Paulæ matris, de ea, refert, visitante sancta Palęsthinæ loca, Cæsareæ Cornelij domum vidisse, Christi factam Ecclesiam: & Philippi Diaconi ædiculas, & cubicula quattuor virginum Prophetissarum, eius filiarum. Sic docet Thomas VValden. de Sacramental. tit. 17. c. 47. vbicumque in nouo Testamento verbum hoc, Ecclesia, reperiatur, intelligendum esse, domum, vbi familia fidelium diues, & Deum colens, morabatur.

Paulus Apostolus hanc doctrinam mirè illustrat, ad Rom. c. 16. sic scribens: [Salutate Priscam, & Aquilam adiutores meos in Christo IESV, &c. & domesticam eorum Ecclesiam:] vbi Theophylactus, Ecclesiam vocari, dixit, non eo solùm, quia Christi doctrinam susceperat, sed etiam, quia erat Xenodochium, seu cõmune Hospitale Credentium: iuxta quod idem Apostolus scripsit ad Corinth. 1. c. vlt. dicens: [Salutant vos Aquila, & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia, apud quos & hospitor.] Et dicto c. 16. ad Roman. sic scripsit: [Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.] Et dicto cap. vlt. ad Corinth. [Salutant vos omnes Ecclesiæ Asiæ:] id est, omnes domus Christianorum diuitum, & potentium; circa quas, vt habe-

tur Act. c. 2. frangebant panem, scilicet, vitæ, sacram Eucharistiam, fideles; & in quibus verbi Dei prædicatores, & pauperes, & peregrini Christiani hospitabantur.

Cuius doctrinæ, & Fundamenti si altiùs eruere voluerimus rudera, reperiemus in lege veteri quid simile: Deus enim, qui iniunxerat Iudęis, Deuter. c. 15. ne omninò indigens, & mendicus esset inter eos; præter alia remedia, egenis prouidendi, apposita ibi, c. 14. iusserat, vt adducerent in domos suas peregrinos, pupillos, & viduas, vt comederent ibi, & saturarentur: iuxta quod Tob. c. 2. legitur, Sanctum illum senem, diebus festis, ad prandium timentes Deum, & egentes ex sua tribu, fuisse solitum inuitare. Et qui illam legem tulerat, factus tamdem homo, ad eius insigniter morem, apud Luc. c. 14. sic hortabatur: [Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris: quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione Iustorum.] Hoc maximè confirmat id, quod superiùs dicebamus, hæc bona temporalia inter Ecclesiasticos, & pauperes distributa, plus vtilitatis afferre dantibus, quàm accipientibus; iuxta illud etiam Pauli ad Philipp. c. 4. [Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio Euangelij, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicauit in ratione dati, & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicam semel, & bis, in vsum mihi misistis. Non quòd quæro datum, sed requiro fructum abundantem in rationem vestram.]

Insigne etiam est huius rei exemplum 4. Reg. c. 4. duorum coniugum diuitum, & charitate præstantium, qui Eliseo Prophetæ sancto, Sunæ in domo sua, congruum, & perpetuum hospitium assignarunt; quibus Eliseus ἀντίδωρον exhibuit; primò desideratam prolem masculam illis; orationibus à Deo obtinens: & deinde illa mortua, eiusdem exsuscitationē impetrando. Qui mos agendi, maiorem arguit antiquitatem in Dei cultoribus; cùm Abrahamus, Genes. c. 18. in ipso diei feruore, secùs viam, ad ilicem Mambre sederet, peregrinos, quos susciperet conuiuio, expectans; quem ibi latuit, vt ponderat Paulus Apostolus, ad Hebr. c. 13. Angelos hospitio suscepisse.

Quò tamen, quàm fuerit vsus hic, & consuetudo primitiuæ Ecclesiæ rationi congruens, & faciles se præbere Christianos in suis domibus, in Ecclesias; etiam, & Hospitalia, dedicandis, non solùm ex charitate, & cultu Christiano; non solùm ex legis antiquæ imitatione, sed à Gentili ritu, quodammodò possit videri, non abhorruisse; animaduertendum est, qualiter ex Homero, Odyss. lib. 14. collegit, & probauit Iulianus Imperator Apostata, referente Histor. Tripartita, lib. 6. c. 19. apud Ethnicos, ad quorum vomitum, per Apostasiam fuerat reuersus, erigenda commu-

nia Xenodochia, quæ etiam instituí præcepit; licèt ex illo Homeri loco meliùs nos colligamus, domus proprias, Hospitia peregrinorū exstitisse. Vnde, quàm dignus fuit vituperari à Lactantio, lib. 6. c. 11. M. Cicero, qui domos Principum, & Magnatum, non pauperum, sed Illustrium, & similium Principum, docuerat, fore vsibus, ministerijs, & hospitijs aperiendas: tam dignus fuit laude Cimon Atheniensis, qui, referente Plutarcho in eo, domum propriam, quasi publicum peregrinorum, & pauperum receptaculum, dedicauit.

Auctore Diodoro Siculo lib. 6. de Antiq. gest. in Hispanijs olim, amica disceptabatur contentione, quis peregrinos primus hospitio exciperet; dataque ipsis optione, ad quem diuertere præferebant, eum, tamquam Dijs charum, reliqui venerabantur. Vt constet, hodiernum Hispanorum genium, in externis Nationibus, & facilè, & comiter excipiendis, & cum eis Prouinciæ, immò latissimi sui Catholici Imperij opibus, ac diuitijs communicandi, Maiorū suorum, à Patriarcha Thubal exstitisse, quasi extremis tabulis, speciale legatum: à quorum exsequendis vltimis voluntatibus resilire, grande, apud Catholicam Gentem, piaculum iudicetur.

Et omissa in imaginarijs, seu Idealibus Platonis legibus, lib. earum 12. hospites, & peregrinos suscipiendi, data forma; etiam modum, quo Indi, ex Strabone lib. 15. cum illis se humanè gerebant, præterlabentes: ad Romanos priscos, prudentissimos Politicos, veniamus; & ex Cicerone ad Attic. lib. 13. Epist. 1. videbimus, fuisse, per Magistratus, in domibus certis, hospitia designata ijs, qui, ad eum Republica agendum, quotidiè confluebant: quæ appellabantur, Parochiæ, & qui illis assistebant, Parochi: & hi ex Horatio lib. 1. Serm. Satyr. 5. ligna, salemq; illis gratis præbere tenebantur. Hinc Parochiæ Christianorum, quæ ab Euaristo Papa I. anno à Christo nato Centesimo, sunt diuisæ, iuxta Budæum in Pandect. sic appellantur à παρέχω verbo Græco, id est, præbeo, quia in his viaticū Sacramenti Augustissimæ Eucharistiæ asseruatur: de qua prouisione fidelibus iam morituris, seu etiam viuentibus, ad animæ cibum præbeatur. Neque incongruè possunt, ab eo etiam trahi etymo, quia peregrinorum erant hospitia, & mansiones, in quibus Parochi debebant congruam illis sustentationem exhibere. Licèt alijs, Paræcias esse dicendas, & à παροικῶ, id est, simul habito, nominis etymologiam esse placeat deriuandam.

Hinc licet considerare, priores illos nummosos, & Illustres Romanos ad Christi fidem conuersos, valde curàsse: domos suas in Ecclesiarum conuerti vsum: vbi & Diuina peragerentur mysteria, & pauperum, & peregrinorum consolationi occursum esset; vt hic Romæ inter plura alia exempla, in S. Pudentianæ Ecclesia conspicimus originalem illam Cappellam S. Petri primum, videlicet, locum, vbi apud Romanos fideles ex Gentibus conuersos, Christi sacer. Vicarius Missam celebrauit. Nam

aliàs

alijs in Transtyberina regione, apud suos contribules Hebræos, qui ibi degebant simul, sicuti hodiè degunt apud Aesculapij insulam, simile verò est, primò Petrum Apostolum sacra Missarum mysteria peregisse. Similiter videmus S. Cæciliæ Virginis, & Martyris domū in Campo Martio, sub ijsdem antiquis oratoria, & fornix, in Ecclesiam propè Excellentissimæ, ac Illustrissimæ Burghesiorum familiæ Palatia, (quæ quondam Illustrissimi, & Reuerendissimi Petri Cardinalis Dezæ Hispani bon. mem. fuerant,) erectā, & conseruatam: sicuti ipsa à Deo triduanis inducijs mortis obtentis, voluit dictam domum propriam in Ecclesiam consecrari. Quæ non minus, contrà impios Hæreticos Ecclesiarum vastatores, ostendit priscorum deuotionem sæculorum: quàm templi S. Petri in Vaticano miranda moles præsentium etiam arguit maiestatem.

SEPTIMVM FVNDAMENTVM.

SEPTIMVM sit Fundamentum: Euangelij luce per orbem vniuersum coruscante, & Ecclesia felicibus auspicijs dilatata, hic mos, nullo Principe sæculari impediente, in ea inualuit: vt quicumque fidelis, siue viuens, siue moriens, rerum, suarumque facultatū, & bonorum propriorum Ecclesiā, & Loca pia, & Ecclesiasticas familias hæredes instituere, vel quomodolibet bona sua illis posset adiudicare. Hoc Fundamentum habetur expressē, ex pluribus Imperatorum legibus, etiam in corpore Iuris contentis, quas referre prætermittimus; quia nō eget alia probatione, quàm oculata experientia, qua conspicimus in prouincijs Catholicis, Ecclesiam, & Ecclesiastica loca, & eorum Ministros opibus ingentibus ditari. Quas quidem non armis, aut bello, non vsurpatione, non occupatione, non ex lucro, non ex negotiatione illicita, nō cum alterius iniuria, non mala fide, sed ex antiquorum, seu præsentium fidelium dotationibus, largitionibus, eleemosynis, restitutionibus, oblationibus, donationibus, legatis, vltimis voluntatibus, decimis, primitijs, vel ex propriæ industriæ augmentationibus: vt loquitur S. Vrbanus I. c. Videntes. 12. q. 2. superius recitato.

Vbi postulamus aduerti, ideò nos affirmare, Ecclesiam liberè hæredem dictorum bonorum institutam: ne legem Valentiniani supra relatam nobis opponant. Nam illa, vt iam diximus, personarum sordidus quæstus fuit taxatus, circa hæreditates pupillorum, & viduarum: non autem Ecclesiæ vsus interceptus, habendi immobilia bona, ad ministeria in sacris Canonibus instituta. Nam de legibus Imperatorum Romani Senioris, & Nicephori, Phocæ, & Manuelis Comneni de hac re disponentibus, tamquàm de iniustissimis, nihil curamus; contra quas est satis ab alijs actū Scriptoribus. Illa verò Valentiniani lex, ab eodem fuit abrogata l. 28. eodem 2. tit. de Episc. & Cler. lib. 16. C. Theod.

RATIO DVBITANDI, CIRCA LEGES POSTERIORES *de bonis Ecclesiæ acquirendis.*

SED de legibus posterioribus secularis editis, vel edendis, circa prohibitionem factam Ecclesiæ, habendi bona plura immobilia, & de Amortizatione, de quibus disserimus, ferre iudicium, satis est periculosum: cùm prima facie videatur, vel Ecclesiæ libertatem, & immunitatem, cui Christianos omnes, & Catholicos pios fauere æquum est, vel Principum religionem, pietatem, & potestatem in discrimen esse vocandas. Adsit tamen Deus Pater, adsit Christus, Deus idem, & Dei filius, qui pro vtroque statu, Ecclesiastico, & seculari, mortuus est: adsit Spiritus sanctus idem Deus, qui, iuxta Christi Domini promissionem 2. Ioann. cap. 14. doceat nos omnem veritatem; adsit Sanctissima Trinitas, vnus Deus, qui non solùm omnes homines vult saluos fieri, ex Paulo 1. ad Tim. c. 2. sed etiam ad agnitionem veritatis venire: quæ dubio procul ex propositis Fundamentis difficillimis videtur inuenienda, vt propositæ Quæstionis, & Dubij exitus reperiatur.

Nam si quicquid bonorũ Ecclesia habet, in secularium, vel potiori pro ratione, vel saltem magna, cedit vtilitatem: vt habetur ex 2. Fundamento; Ecclesia enim cum suis Ecclesiasticis Ministris, super diuitiarum est fundata neglectione, ex 3. Si Imperatores, Reges, Principes, ciuibus subditis, & Rebuspublicis fuere posteriores: & ab eis, iam in suorum bonorũ dominijs constitutis, regendi potestatem acceperunt: ex 4. Itaut priuati ciues, de bonis, & rebus suis, etiam inuitis Principibus, possint disponere, ex 5. Vnde fuit ortum, vt Ecclesia nascente, quicumque Christianus diues ad libitum domi suæ, & Ecclesiam, & Hospitale, ex suis bonis sustẽtanda, consecrari procuraret, ex 6. Si temporis tractu id in Ecclesia, absque aliquo Principum secularium impedimento, feliciter admissum, & obseruatum fuit: vt Christiani omnes suorum bonorum siue mobilium, siue immobilium, Ecclesiam, & Ecclesiastica, & pia Loca, possent pro hæredibus constituere: ex 7. Hoc enim cõtinent sex vltima præiacta Fundamenta. Et nihilominus, iuxta primum Fundamentũ, posteriores hæ leges Amortizationis, bono animo sunt à secularibus Principibus excogitatæ: oportet, vt aliquis hic lateat error, qui explicatus doceat, æquo, & bono apparenti harum legum haud facilè esse credendum: quò ad Principes seculares: saltem quò ad futurum rerum statum; & quò ad Ecclesiasticos Prælatos, & maximè summos Pontifices suadeat, vt melioribus, & iustioribus via, forma, & modis prouideant, qua ratione status secularis Principes pauidi, & ibi trepidantes timore, vbi non est timor, ex Psalm. 13. quietentur. Neque enim res hęc maiorem habet difficultatem, quàm aliæ multæ, quæ ex charitate, & iustitia, æquo, & bono, inter vtrumque ordinem transiguntur.

RATIO, ET IVDICIVM
de his legibus editis.

AGITVR vel de his legibus resoluendum est, iam olim in prouincijs Catholicis editis, vel de in posterum edendis. De legibus editis, censemus: vel fuisse editas, abusu aliquo Ecclesiasticorum earum legum conditionem exigente: sicuti superius dictum est, Valentiniani legem illam, hac occasione, fuisse latam. Nam si ea distribuendi bona Ecclesiastica ratio, à nobis supra ex sacris Canonibus expressa, modestè, sanctèque seruata fuisset: fortè neque tot hostes hodie Ecclesia pateretur; neque huiusmodi legibus diuitiæ, possessionesque illius essent circumscriptæ. Attamen ex hoc capite hæ leges non possunt iustificari. Quia, vt supra ex D. Thom. & sæpissimè ex Iurisprudentium doctrina, cum Felino, c. Ecclesia S. Mariæ. de Constit. colligitur, frustra de honestate, & vtilitate legis disceptatur, si potestas, legis non subsit, proferendæ.

Vnde existimamus secunda alia ratione, has leges fuisse editas: videlicet, propter locorum angustiam; nam quantumcumque Ecclesiasticæ personæ bonis suis honestissimè vterentur; adhuc in regnis, prouincijs, Rebuspublicis, & ciuitatibus, quæ strictioribus spatijs, & terminis angustioribus circumscribuntur, nihil mirum est, Principes seculares, aliquod inconueniens reputasse, si Ecclesiæ, & pijs Locis, plura immobilia accrescerent bona; maximè, quia, cùm de ijs legibus ferendis tractauere, Ecclesia in dictis regnis, & prouincijs, tam pro Ministrorū alimonia, quàm pro externo Diuino cultu conseruando, diuitijs, ac facultatibus erat sufficientissimè decorata.

Ad hanc caussam judicamus referendas supra relatas leges Angliæ, & Lusitaniæ, & Genuensis Reipublicæ, & status Senensis, seu antiquæ eius Reipublicę, quæ sunt, scilicet, regna, & loca minus spatiosa. Et in Anglia tunc temporis tertia pars bonorum temporalium totius Insulæ, in Ecclesiæ, & Monachorum vsum cesserat. In Lusitania verò Ecclesiasticus status, quæ Lusitanorum semper fuit insignis, & nota pietas, diuitijs erat copiosissimè honestatus. Genuensis Respublica, & Senensis territorius angustis spatijs terminantur.

Verùm quia ad dictas leges iustificandas, auctoritas in condentibus deficiebat: in Anglia, Ecclesiæ ipsius consensum, & Ecclesiasticorum, in Parlamentis ex maxima illorum parte constantibus, credimus accessisse. Quod idem de Genuæ, & Senæ legibus existimamus. In Lusitania autem Rex Alfonsus III. per pactum nouum eas, referente Francisco Cohelio vbi supra, cum summo Pontifice, & Ecclesia transegit: vnde iustæ, & iam non seculares, sed Pontificiæ permanserunt.

Tertia alia ratio iustificandi has leges est, si quod olim ex Genes. c.

47. Iosephi industria, ac diligentia in Aegypti regno accepimus coëgisse, priuatorum bona Regibus, peculiari quodam iure, obstringerentur; & sic Princeps directum dominium bonorum totius regni, vel status haberet: & Ecclesiæ aliàs de necessarijs ad Ministros alendos, pauperes, proportione suæ dignitatis seruata, iuuandos, & cultum externum Diuinum instituendum, & conseruandum, sufficienter, per certam dotationem, prouidisset. His enim datis, nulla Ecclesiæ fieret iniuria, si Princeps, lege lata, illi, vlteriori bonorum immobilium interdiceret acquisitioni.

Ex hoc capite sunt iustæ leges similes regni Valentini in Hispanijs: cùm enim Rex Aragonum Iacobus, cum ingenti Christianorum manu, ad regnum Valentinum, è Maurorum manibus impijs eripiendum, pergeret; in Villa Alcañizes, Historiographis Hispanis referentibus, & quidem ex quodam illius Priuilegio id probantibus, votum simile emisit, quale olim Iacob Genes. c. 28. his conceptis emiserat verbis: [Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domum Patris mei, erit mihi Dominus in Deum: & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.]

Quo in loco haud est intelligendum, Iacob, ea conditione, Deum in Dominum se habiturũ vouisse: si ea quæ ab eo postulabat, ei benignè largiretur. Deus enim, & viuificans, & occidens, & pauperẽ faciens, & ditãs, ex Iob c. 13. 1. Reg. c. 2. Deut. c. 32. & Sap. c. 16. Deus noster omninò est, & in ipso debemus sperare. Sed votũ sic est cõceptum, Hebraico sermone id declarante: Si Dominus Deus, &c. reuersusque fuero prosperè, &c. & erit mihi Dominus in Deum; idest, si Deus hoc, & hoc fecerit, & se meum esse Deum demonstrauerit: *Se Iddio darà ad intendere al mondo, qualmente lui è mio Iddio, & io son seruo suo*; & lapis iste, quem erexi, seu posui statuam, erit Domus Dei: id est, *lui farà quello, & io in ricompensa, & in riconoscimento, farò vn tempio*, ex voto; *il quale sarà doue è questo sasso drizzato*. Idest, *lui si mostrarà Iddio benefattore, & io, se ben son seruo suo, pur mi mostrarò grato, &c.*

Similibus ergo votis se obstringens pijssimus, & Catholicus Iacobus Rex, promisit Deo, si illi Saracenos regno Valentino expellere, & Christianos suos vassallos, illo concederet, posse potiri, se quamprimùm Ecclesias, per regnum vniuersum, sufficienter dotaturum. Deus igitur votis annuens Regis, victoriam illi de Machometanis tribuit; vnde directus Dominus totius regni euasit Valentini. Ipse autem votorum memor, Ecclesias totius dicti regni fundauit, & dotauit largissimè, fructuum omnium decimis ipsis integrè adiudicatis: quas summus Pontifex priùs ipsi Regi speciali gratia concesserat. De quibus habemus in no-

stris

ftris ferinijs relationem, seu Informationem missam à Rege Catholico Philippo II. clar. memor. ad prudentissimum suum Legatum Comitem de Oliuares: quò, tēpore Sixti V. immortalis mem. Pontificis, & Principis, circa quamdam Decimarum litem, ab Episcopo Orioleñ. motam, sanctissimum Pontificem, & S. Rotæ Auditorium, ampla satisfactione, quietaret. Rex autē successiuè suis subditis regionis illius spatia possidenda distribuit. Nihil proinde factum est præiudicij, nulla Ecclesia posteà affecta est iniuria, si bona immobilia prohibita fuerit deinceps, Amortizatione non intercedente, possidere.

Ex qua doctrina colligimus, quòd, vbicumque terrarum Ecclesiastici orbis, similes leges inueniantur: si Principes possint probare, omnium rerum dominia fuisse eorum tantùm, non etiam priuatorum hominum; & quando spatia prouinciæ, vel regionis, vel regni fuere per priuatos homines occupata, id beneficio Principum habuisse: qui sibi, iuxtà cuiusque conditionem, Ecclesiæ verò, iuxtà illius statum, de bonis temporalibus necessarijs prouidissent; tunc certè tales leges, nulla essent ratione ab Ecclesia, tamquàm iniustæ, condemnandæ. Principes verò id probare non valentes, ad similes leges condendas, haud fortiori inducent ratione, quàm si, ius illud Aegyptiorum, quod retulimus, ius, omnibus commune esse Regibus, induxissent.

Quarta ratione, hæ hucusque factæ Constitutiones, de bonis Ecclesiæ non vlteriùs adiudicandis immobilibus, Principum Amortizatione non interueniente, possunt iustificari; quia, scilicet, ab ipsa Ecclesia, & Ecclesiasticis Proceribus probatæ, & admissæ sint: rogantibusque eas Principibus, à tot annis propalam, & publicè in vsum sint receptæ; non quòd in aliquibus locis, ab initio contradictionem aliquam passæ non fuerint; vt ait Papo, ad Consuetud, Borbon. §. 479. in initio: Sed quòd ab ea contradictione totus Clerus posteà recesserit; & tam longa annorum serie Amortizationem bonorum acquisitorum impetrauit. Hoc sensit Petrus Belluga citatus, dicta rubrica. 14. num. 37. vbi citans Forum Valentinum editum super hac prohibitione successionis, in Foro incipiente; Si Algonorra. de intestatis, asserit, fuisse factum cum consensu Curiæ, seu Comitiorum, & consequenter cum consensu Brachij Ecclesiastici, qui pro bonis suis, & interesse proprio in Curiam, seu Comitia, conuocatur.

Hæc ratio confert omninò ad excusationē fori regni Valentiæ, quando alia superiùs adducta legitima (sicut erat) non fuisset. Confert etiam ad Galliarum, & Burgundiæ leges iustificandas: quantumcumque aliàs Galliæ Regnum non se suis Concordatis, seu Regalium iure, (de quo videndi Arnulphus Ruseus de Amortizat. Grassal. lib. Regalium Franciæ, & Copinus de eius Regum domanio:) tueretur. Arg. cap. Inter corporalia, de translat. Episc. Glos. in c. 1. de post. prælat. in

6. &

6. & in c. Aqua. de celebrat. Missar. Et ad probandam Cleri consensus perennitatem, hæc tam à longe ducta Amortizationis postulatio mirificè facit. Tamdem cùm nemo sua bona iactare præsumatur, l. Cùm de indebito .ff. de probat. dubium non est, quin aliquid fuerit, tametsi nos lateat, per quod ad consentiendum Clerus, & Episcopi, & summi Pontifices fuerint inducti.

RATIO, ET IVDICIVM
de legibus similibus edendis.

De legibus, & similibus constitutionibus edendis, sic videtur dicendum. Rationes illæ decem, quibus moti aliqui Iurisprudentes latas has leges nituntur iustificare, & quibus inhærendo, in prouincijs, & Dominijs Christianorum, Principes, seu Respublicæ alias similes ferre vellent; illæ, inquam, rationes, quantumcumque ex capitibus, relatis etiam in discursu huius Tractatus, conditæ leges libertati, & immunitati Ecclesiasticæ non derogarent, iam olim neque placuerunt Abb. Panorm. Cons. 26. 62. & 63. & ad cap. Relatum. de testam. neque Felin. ad cap. Quæ in Ecclesiarum. de constitut. neque Federic. Cons. 86. neque Angel. ad l. Filiusfamilias. §. Diui. ff. delegat. 1. neque Io. Andreæ ad cap. fin. de immun. Eccles. lib. 6. neque Cassaneo ad Consuet. Burgun. tit. des mains mortes. §. 10. num. 45. & 50. neque Euerard. Cons. 239. col. vlt. Immò nec Bart. quidem sibi contrario ad l. fin. C. de exact. Quorum vestigijs insistendo, neque nobis placere possunt: quasi quæ plus habeant apparentiæ, quàm exsistentiæ: & quæ, vt ex responsionibus ad illas constabit, Rhetoricum potiùs colorem, quàm calorem Christianæ antiquitatis, & charitatis, quæ sunt optimi textus iuris, videantur demonstrare.

SOLVTIONES AD ARGVMENTA.

Ad primam ergo rationem respondetur: Difficillimè reperiendum Principem secularem, qui directum habeat bonorum omnium dominium, & cuius beneficio subditi ea habuerint bona; & casu admisso, procedendum est, sicuti supra. §. Tertia alia ratio, & seq. immediatè diximus. Immò magnam affert hodie admirationem: velle Principes ad originem suorum Principatuum confugere, à qua toties, suis posterioribus legibus in fauorem Ecclesiæ editis, recesserunt; & potestatem adeò vehementer vrgere, cuius initium, vel nescimus, vel si scimus, eorum, circà harum legum lationem, arguit potiùs impotentiam, quorum maiores olim summa veneratione, religione que ducti, non solùm ea vsi non sunt, verumetiam cuiuscumque generis bonorum acquisitionem Ecclesiæ, & liberè permiserunt, & liberaliter adiecerunt.

AD secundam respondetur, Omninò res tēporales ad laicos potiùs, quàm ad Ecclesiasticos pertinere, & istis illos esse in eis præferendos: quę benedictio de pinguedine terræ non ideò illis decrescit, quia Ecclesia plura, & plura immobilia possideat bona; siquidem ex sacrorum Canonum statutis, in ipsorum laicorum magna ex parte cedunt vtilitatem.

AD tertiam respondetur primò, Admittendo, quòd huiusmodi Constitutiones odio Ecclesiæ non edantur; sed quoniā Ecclesia per eas sola excluditur, & ea sit earum ferendarum pro potissima accepta caussa: vt ipsa vltrà non acquirat, vt ad dictum §.479. ait Papo: certè vnde Ecclesia vulnus accipiat, iuxtà Hieronymi sententiam suprà citatam, non multùm interest: si tamen manifestè vulneratur.

Respondetur secundò, nimium extolli hic bonum publicum, cùm tamen in quo consistat, neutiquàm explicetur. Neque enim est intellectu difficile, plus hoc bonum publicum referre, vt multi pauperes ab Ecclesia sustentētur, quàm vt pauci diuites seculares agrum agro, domum, cupidissimè, domui coniungentes, & copulantes, ex Isai. cap. 2. tenaci opulentia, ingentibus opibus perfruantur. Et cùm suprà præcedenti Dubio, Considerat. 4. circà hoc multa dixerimus, nunc tantùm exponimus contrà sentientibus præ oculis, exercitus hominum mendicantium, non solùm ad fores Cœnobiorum Monasticam Religionem profitentium, qui maioribus in communi opibus abundant, sed etiam ad fores ipsorum Religiosorum Mendicantium, singulis diebus stipem accipientes, & magno gaudio refectos.

Quàm verò nulla, vel exigua sit earum eleemosynarum comparatio cum his, quas ab illis pauperes accipiunt, qui nunc in Ecclesiæ bona (proh dolor!) conuolarunt, sibique tamquàm propria, & auita adscripserunt, testes sunt illæ omnes prouinciæ, in quibus olim antiqui earum cultores Catholici, amplificandis Ecclesijs, earumque prouentibus intenti, verè commune bonum, hoc est pacem, & tranquillitatem publicam, fidei vnitatem, & concordiam, fructuum vbertatem, commerciorum abundantiam, & facilem commutationem, & omnium denique rerum prosperitatem, Dei Opt. Max. beneficijs, obtinebant.

AD appendicem autem rationis tertiæ respondetur oculatissima experiētia, Plus multo vtilitatis laicis accrescere ex bonis, quibus Ecclesia ditatur, quàm illis decrescit vtilitatis ex eo, quòd onera, de quibus conqueruntur, debeant supportare. Licèt in hoc facillimè possit remedium adhiberi: rebus enim omnibus immobilibus nondùm ad Ecclesiam translatis, possunt onera aliqua generaliter realia imponi, cum quo ad Ecclesiam transire debeant: ex Bart. ad l. Rescripta. de muner. & honor. Felin. & Panorm. d.c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. Qua cautione adhibita, vt est Auctor Matth. de Afflict. ad Constitut. incipien. Prędecesso-

cessorum nostrorum.p.3.col.1.Carolus II. Siciliæ Rex similem legem,ad eas, de quibus agimus, reuocauit: satis esse arbitratus, si bona immobilia ad Ecclesiam, cum antiquis suis oneribus, sicuti & honoribus, pertransirent. l.fin.C.de exact. tribut.

AD quartam respondetur, Leges has neque res,neque personas Principibus sæcularibus subiectas in his respicere. Circà quam rationem,doctrina quartò, & sequentibus Fundamentis posita, circà hoc Dubium,est notanda, & etiam solutio ad primam rationem. Adhuc tamen aduertimus, non solùm dicta bona, & personas non subiacere seculari Potestati in hoc, verumetiam Dei Opt. Max. singulari misericordia, & liberalitate,seu potiùs altiori,quàm quod homines, vel edere, vel intelligere possunt regimine, à secularium Principum fuisse subtracta potestate. Nam cùm Ecclesia ex Decimis, & primitijs, & Christianorum his dotationibus, & donationibus, & legatis,tantæ Ministrorum, & Religiosorum, & pauperum, & peregrinorum, & secularis status, ex varijs caussis, & rationibus, hominum multitudini (præter cultus Diuini externi auctoritatem magnificentissimè conseruatam)prouideat: quibus omnibus, iuxtà cuiusque conditionem, Politia secularis, cum diuitijs,in proportione decupla, non prouideret; immò numquàm prouideret; quia hæc opera tanta ab Ecclesiasticis personis, per internos Spiritus sancti, fieri solùm possunt ductus, eorum charitatem inflammantes, secularibus neque sic affluenter communicatos, neque ratione status, communicandos; donum ingens fuit Dei summi Gubernatoris,in hac parte ciuium fortunas à seculari Potestate subducere,ne omnes tantæ curæ in eorum solos humeros voluerentur.

ALiàs, quæ est etiam responsio ad quintam rationem, Principes seculares, omnes eorum Respublicæ, & vniuersus secularis status hanc,exempli gratia,subeant in Christianis regnis, & dominijs, prouinciam; vt Ecclesiastico vniuerso statui per singulas personas,iuxtà cuiusque munus, qualitatem, officium, & conditionem, de victu, & vestitu congruo, & decenti prouideant, in quibus cetera circumstantia intelligimus,(quod de Iure diuino facere tenentur: vt in superioribus latè deductum fuit,)& deinde templa erigant, erecta conseruent, destructa restaurent, & eis necessaria impendant ornamenta, & quicquid ad cultum Diuinum, pro Ecclesiæ more, est opus contribuant; ædes capaces, & pauperibus suscipiendis opportunas ædificēt, necessarijs supellectilibus ornent, prouentibus annuis sufficientibus multitudini pauperum, & peregrinorum, qui conuenerint, curandæ, atque alendæ, & excipiendæ, ipsasque sufficienter dotent: Xenodochia,Orphanotrophia,Brephotrophia, Gerontocomia, & similia instituant opera pia, ab Imperatore Iustiniano, & sequentibus in corpore Iuris suprà relata, & vel ex eo, vel aliundè referenda: Monasteria verò tot Ordinum approbatorum virorum,

rum, & mulierum conseruent; & vbi opus fuerit, alia de nouo erigant; & hæc omnia in omnibus ciuitatibus, villis, castellis, locis, vbicumque denique Christiani orbis multitudo Christianorum coaluit, cuiusque loci obseruata proportione; & tunc nedùm leges edant, Ecclesiæ vlteriorem immobilium bonorum possessionem vetantes, verùm omnia Ecclesiæ bona capiant, curent, dispensent, administrent.

Sicuti tamen sumus certi, hoc ad praxim, & exercitium numquàm fore deducendum: & quia neque fieri potest, aut debet, immò imaginarium includit solum conceptum: & tamdem inter alias rationes, ne prædestinatorum numerus tardissimè, multitudine Ecclesiasticorum, ac Religiosorum, quæ tunc absque dubio nimis esset imminuenda, compleretur; sic sumus certissimi, tanto rerum ponderi mundi totius Imperatores, Reges, Principes, Respublicas, Senatus, Parlamenta, Consilia, Curias, Consistoria, præsentes denique, præteritos, & futuros homines seculares numquam fuisse, esse, vel fore suffecturos.

Cùm igitur plura ex his operibus fuerint, per Christianum orbem, instituta à fidelibus Catholicis, & pijs, & in dies instituantur, tamquàm medicinæ à Christo Domino adhibitæ, per eleemosynarum largitionem, seu aliàs restitutionem, animarum vulneribus curandis; neque simul, & semel debuerunt, aut potuerunt in Ecclesiastico orbe institui: neque est cur laica Potestas, eam sibi in personas, & in bona, arroget facultatem, vt animarum intercipiat suorum ciuium subditorum medicinas; quæ plusquàm totius status secularis, & Reipublicæ diuturnitas sunt æstimandæ; cùm [mundus transeat, & concupiscentia eius:]ex Ioan. 1. c. 2. & [prætereat figura huius mundi;]ex Apost. Paulo 1. Corinth. c. 7. animæ autem, pro quibus Christus passus est, cùm ipse non constituerit vanè filios hominum, ex Psalm. 88. eadem cum Christo sint æternitate duraturæ.

AD sextam, & septimam rationem ex proximè dictis etiam respondetur; & addimus adhuc: si tam ingens est periculum, ne sola Ecclesia omnia bona sibi accumulet, cur non ab ijs secularibus quoque sibi metuunt, & eos à plurium bonorum coaceruatione arcent, de quibus scripsit Isai. c. 2. [Væ qui coniungitis domum domui, & agrum agro copulatis, numquid vos soli habitabitis super terram?] Cur legibus similibus non obuiant illis, quibus auri sacra fames adeò insedit, vt, præter vicinorum agrorum coëmptionem, nihil cogitent diu, nihil noctu somnient, qui nihil quod væнum effertur, non illicò sibi comparant, & totos penè pagos possident? Præterà quis vmquàm, antè leges huiusmodi latas, Ecclesiam omnium rerum immobilium possessionem ad se traxisse vidit? etiam cum deuotio maior, & maior in Christianis charitas resplenderet. Immò non esset difficile probare, plus, in ijs quingentis vltimis annis, Ecclesiastica pia Loca perdidisse, quàm in mille sequen-

tibus, si tot duret mundus, sit acquisitura: etiamsi nullæ similes leges intercedant.

Respondetur ergo strictissimè, Quòd cùm ex Fundamentis præiactis, eo iure gaudeat Ecclesia, vt liberè bona immobilia accipere, possidere, & retinere possit: nihil habet rationis, nihil continet energiæ, aut momenti, illud quod dicitur exaduerso, nihil Ecclesiæ detrahi, sed aliena tantùm illi non communicari. Detrahitur enim multum Ecclesiæ, per has Constitutiones, cui potestas acquirendi, quæ iure communi ei concessa est, dissertim adimitur: offenditur certè multum Ecclesia in quæsitis, per has leges, cùm ei ius commune tot legibus, tot quæsitum titulis, versùs acquirenda eripiatur: quæ pluries sunt necessaria, ad conseruationem quæsitorum.

AD octauam rationem respondetur, Neque semper esse verum, Iura confiscationis in hisce bonis fisco Principis secularis adimi, vt ex l. Iubemus. C. de sacr. Eccles. constat: neque hæc consideratio antiquos deterruit Principes, quominùs illam, quarumcumque rerum acquirendarum, libertatem Ecclesiæ concederent. Confiscationes certè, Iura Dominicalia, & similia contemnere, quàm eo prætextu, Ecclesiasticum statum à commercio (ad quod vel infimus quisque laicus admittitur) arcere maluerunt. Sciebant enim optimè, Ecclesias Cathedrales diuites, Monasteria opulenta, & quæcumque Loca pia in subita egestate, in hostium insultibus, in quibuscumque ingruentibus periculis, quanto ipsis essent Principibus subsidio, quamque liberaliter tunc thesauros suos, siue æraria, quæ diximus, publica auri, & argenti sibi mutuarent, & absque vsura concrederent, vel omninò condonarent.

AD nonam rationem respondetur: Duci quidem argumentum à pacto, & voluntate defuncti, ad legem, seu statutum; sed rationis diuersitas inducit sæpissimè iuris diuersitatem: l. Adigere. ff. de iur. patron. Nam qui paciscitur, & testatur, rebus suis legem, quam vult, absque alicuius alterius præiudicio, præscribit. l. In re. C. de testam. Principes autem seculares, has leges ferre non possunt; quia iurisdictionem quidem habent super subditos ciues, & vassallos; nequaquam verò directum dominium habent bonorum eorumdem, vt est demonstratū. Vndè sinè graui prçiudicio, & Ecclesiç offensa, leges has nequeūt promulgare.

Respondetur secundò, Quòd paucorum testatorum prohibitio non potuit esse tanto Ecclesiæ præiudicio, quanto vniuersalis, & indistincta Principis, seu Reipublicæ interdictio, quæ non solùm pauca quædam immobilia, quæ defuncti in eam transferri vetuerunt, illi non addit, verumetiam omnium omninò bonorum constituit incapacem.

Tertio respondetur, Iure ipso naturæ considerato, diuersam esse rationem ciuium particularium, suarum familiarum conseruationi, & Principum, seu Rerumpublicarum, regnorum, ciuitatum, vel vniuersi

domi-

dominij, diuturnitati consulendi. Nam cùm ciuis particularis in alterius ciuis domum, & bona nullum ius habeat, ad suæ familiæ, & eius posterorum diuturnitati, & ad eam necessarijs, succurrendum, quàm est ius naturæ commune, quod in extremis casibus, omnia ciuium bona facit communia; facilè, nisi ea prohibitione, filiorum, & posterorum prouideret perennitati, vel familia exstingueretur, vel in maximam paupertatem deueniret cui ex fortunis Conciuium, nequaquam ipsa Respublica, neque ipsi Principes mederentur. Ad quos cùm particularium ciuium cura non tantùm spectet, quottidiè experimur, plures homines, etiam nobiles, sua bona vsque ad proteruiam, quòd in sacrificijs olim dicebatur, faciendam, consumpsisse, neque id Principes curasse; qui vident ex illis bonis, hac familia, siue hoc ciue deficientibus, alias nouas familias, nouos alios ciues excitari. Quæ ratio in Principibus, & Rebuspublicis non militat: nam cùm habeant facultatem, & auctoritatem extremis regnorum, ciuitatum, Rerumpublicarum casibus, necessitatibus, & periculis, prouidendi ex ciuium, & hominum status cuiuscumque bonis, nihil subit Princeps, vel Respublica detrimenti, si Ecclesiæ bona immobilia accrescant quæcumque, neque eam translationem bonorum in eam, possunt vmquàm legitimè prohibere.

AD decimam rationem respondetur: Toto cælo esse diuersum argumentum Pontificis, & Ecclesiæ bona sua alienari, per leges, prohibentium, & Principum secularium, similibus legibus, subditorum suorum bona non alienanda affectantium. Primò enim Principes non habent directum dominium bonorum, & rerum, quæ sui subditi habent, neque illis ea sunt obnoxia, vt est probatum; & vbi illud haberent, alijs supradictis conditionibus in Ecclesiæ beneficium accedentibus, congruæ dotationis, &c. possent ad similiũ legum procedere conditionem. Summus autem Pontifex, & Ecclesia habent dominiũ bonorum Ecclesiasticorũ, ad suam, & pauperum sustentationem, & ad cultus Diuini externi auctoritatem, attributorum. Vnde illa possunt, & debent, legibus, alienationem eorum prohibentibus, conseruare.

Secundò seculares homines sua tractant bona, quasi propria, vti reuera sunt; & ideo non egent, veluti pupilli, & paruuli hęredes, sub Principũ potestate, quasi sub tutoribus, & actoribus, vsque ad præfinitum tempus à Patribus, esse: sicuti docet Apostolus Paulus, ad Galat. c.4. Immò nullus secularis bona sua iactare præsumitur: ex d.l. Cùm de indebito. Ecclesiastici verò cùm cœlibatum profiteantur, inter alias rationes, ne vt docet D. Bonauentura 4. Sententiarum. dist. 37. q. 2. filijs bona Ecclesiæ vsurparent, & qui Ecclesiam habent pro spirituali sponsa, & pauperes pro filijs, ad vxoris secundæ carnalis, eiusque carnalium filiorum affectũ, vt in more est frequenti secundo alligatis matrimonio, dos prioris spõsæ, scilicet, diuitiæ Ecclesiasticæ traherentur: hinc fuit opus, vt quasi homini-

minibus,qui propria bona non tractant, hæredibus relinquenda:sed bona Christi,per Ecclesiam illis omninò,bonorum talium,quæ ad vitam possident,alienationem prohiberi.

Tertiò, abundante in dies iniquitate, & charitate hominum refrigescente,nihil opus est,Principes seculares arctare subditorum manus,per se satis parcas, ne Ecclesiæ possint immobilia bona relinquere. Immò facilè intelligitur, sola æternorum bonorum praua consideratione, à secularibus similia hodie opera fieri, quæ à Principibus, nisi animorum prius immortalitate negata,nullis queant rationibus impediri. Eadem tamen assignata caussa defectus charitatis,& iustitiæ in multis Ecclesiasticis vigente, omninò debuerunt omnes, ne Ecclesiæ bona distrahant, alienationis vitandæ legibus præueniri.

Quartò,Ecclesia non solùm nulli non facit iniuriam, Ecclesiastica sua bona prohibens alienari; verumetiam consulit maximè status laici indemnitati:vt minoribus Respublica curis, circa pauperum subuentionẽ, & Ministrorum victum, & cultus Diuini conseruationem, detineatur. Attamen Principes seculares, his legibus, sunt iniurij in suos subditos, eos vti mancipia tractantes,& quòd in se est,effectus plures prædestinationis impediunt, Deoque volunt modum præfinire, homines vocandi, iustificandi,& glorificandi:ne omninò adspiret, & applicet hęc gratiosa munera,& vel per eleemosynarum media,vel per illas de bonis suis,vel potius non suis,restitutiones,ad ea reseruet tempora maximè, quando vltimis tabulis suis homines Christiani sunt soliti donationibus, largitionibus,& pijs legatis, præteritorum labes criminum expurgare.

Consectarium ex prædictis.

EX quibus omnibus id esse videtur consequens, vt si tam auitæ pietatis,quàm auitæ essent seculares studiosi nobilitatis, ferrent æquo animo,etiam cum aliquo incommodo,Ecclesiam in temporalibus bonis augeri:à cuius Prælatis,& summis Pontificibus solùm exoptarent,solùm expeterent,Ecclesiæ reformationem,& sacrorum Conciliorum,& Tridẽtini,quod est Ecclesiæ quasi oculi,maximam obseruationem:quò prædestinatorum numerus augeretur, & ea felicia accelerarentur tempora, quando Christus,ex Apostolo Paulo, ad Ephes.c.5. Ecclesiam Deo Patri speciosam,& non habentem maculam,neque rugam, esset exhibiturus.

PERORATIO TRACTATVS IN COMMVNI, *de Politia, & Immunitate Ecclesiastica.*

AT nos quidem,quia rem hanc,tantùm in communi, & vniuersè, fuit mens pertractare, iam diximus. Diximus inquàm, quia quicquid ad leges Amortizationis editas,vel edendas iustè,est consequẽs,ab illis,qui materiam hanc in sua latitudine, tractauere, est

postu-

postulandum. Igitur in vniuersum de Politia Ecclesiastica, respectu Ciuilium legum secularium, & de Immunitate personarũ Ecclesiasticarum, & de Immunitate bonorum Ecclesiæ, à nobis, vt statui vtrique, & Ecclesiastico, & seculari, cum veritate, & pro veritate, faceremus satis, tractatum est, præcipuè ex sacræ Scripturæ, & Theologiæ fontibus, & locis; ex cuius Tractatus discursu, credimus, fuisse satis explicatum, & demonstratum, quod si hodie Christianismi corpus denuò creandum, statuendum, & per summum Pontificem, Prælatos Ecclesiæ, statum vniuersum Ecclesiasticum, Imperatorem, Reges, Principes, Respublicas, statum vniuersum secularem, & denique ministerio ipsorum Angelorum esset, ex Christi IESV Dei, & hominis cõmissione, erigendũ, ordinandũ, & disponendum; si hæc omnia essent facienda iuxta exemplar, quod nobis in monte præsentiæ corporalis Christi in carne, & eius Apostolorum, quibus aperuit sensum, vt intelligerent Scripturas, & eius Euangelicam doctrinam omni mundi creaturę prædicarent, monstratum est; essent omninò sic facienda, vt in nostris Conclusionibus, & resolutionibus explicata sunt: quò illa constarent Principia, pro Fundamentis iacta, & Euangelica, Apostolicaque Decreta, inter vtrumque, & Ecclesiasticum, & laicum ordinem firmarentur.

Cùm enim nihil aliud vel proposuerimus, vel censuerimus, quàm id quod in Scripturis veritatis, & propositum, & iudicatum est; nihil insolens affirmamus, iuxta prædicta à nobis, fuisse millies Ecclesiasticæ Immunitatis rationem disponendam, seu reponendam, ac redintegrandam: si millies suis loco, & terminis, à quibuscumque, vel secularibus Principibus, per violentiam, vel ab Ecclesiasticis, per desidiam moueretur. Quis enim ignorat, de Ecclesiæ origine si instructus sit, Apostolos sanctos, post missas illas litteras ab Ierosolymis, cum suo Decreto de cessatione legalium, ad Antiochenses, remansisse ibi multis diebus, conquirentes, vt docet Clemens lib. 6. c. 12. Apostolicarum Constit. vnà omnes, quę ad communem vtilitatem, & correctionem necessaria esse iudicarunt? Tunc Canones, seu regulas, Typos, seu formas, διατάξεις, seu Constitutiones ediderunt, Spiritu sancto illas ijsdem suggerente, quibus omnis Christiana disciplina à posteris obseruanda contineretur.

Hoc sensu scripsit Innocentius I. Victrico Episcopo Rhotomagensi, etiam mittens illi sexdecim Capitula, ordinis Ecclesiastici conseruandi: quasi quæ Apostolica traditione Ecclesia Romana suscepisset: in cuius Epistola sic habetur: [Digestas vitæ, & morum probabilium disciplinas, annexas litteris meis misi: per quas aduertant regionis vestræ populi, quibus rebus, & regulis, Christianorum vita, in sua cuiusque professione, debeat contineri: qualisque seruetur in Vrbis Romæ Ecclesijs disciplina.] & infra: [Propter eos ergo, qui vel ignorantia, vel desidia, non tenent Ecclesiasticam disciplinam, rectè postulasti, vt in partibus istiusmo-

di, quam tenet Ecclesia Romana, forma seruetur.] & subiungit: [Non quod noua praecepta aliqua imperentur: sed ea, quae per desidiam aliquorum neglecta sunt, ab omnibus obseruari cupiamus: quae tamen Apostolica, & Patrum traditione sunt constituta: Paulo monente, State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram.]

Ex quibus missis Capitulis, tertium sic habet: [Siquae autem caussae, vel contentiones inter Clericos, vel inter laicos fuerint exortae, placuit, vt secundùm Synodum Nicaenam, congregatis omnibus eiusdem prouinciae Episcopis, iudicium terminetur.] Quod Capitulum ex Apostolica traditione, quae est in Can. 37. duxit ortum: cùm iubeatur ibi, vt in Synodo prouinciali, quę bis singulis annis habenda sit, Ecclesiasticorũ caussę, quae inciderint, & controuersiae dirimantur. Similiter & illud decretum, quod Innocentius refert eodem capitulo: [Vt si maiores caussae in medium fuerint deuolutae, ad Sedem Apostolicam, sicut, inquit, Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, post iudicium Episcopale referantur:] ex Apostolica item traditione est profectum, quae Can. 34. habetur: in quo praecipiunt Apostoli, vt omnes Episcopi cuiusque nationis agnoscãt suum primum, & eum tamquam caput habeant, & nihil ex maioribus caussis, sine illius sententia agant. Vnde est consequens, multò magis eum cognoscendum, ac tamquam caput habendum, qui omnium, & primus, & summus est: qualis semper fuit Romanus Pontifex aestimatus.

Scribit Sophronius Patriarcha Ierosolymitanus, in Homil. de Agone Petri, & Pauli: [Postquam Beatus Petrus catenis illis, quibus, iussu Herodis, vinctus fuerat, fuisset Angeli manu, & potentia liberatus; multas eius regiones, propter Simonem Magum, perambulasse, verbum Dei praedicãdo: ac tamdem, inquit, rediјt Ierosolymam tertio anno vocationis Pauli; de quo ipse Paulus ait; Post tres annos ascendi Ierosolymam, videre Petrum, & mansi cum eo diebus quindecim: vbi (addit Sophronius) Canones, & Constitutiones fecerunt. Et Paulus quidem ad opus, ad quod vocatus fuerat, profectus est, Petrus verò iterùm reuersus Antiochiam.] Hucusque Sophronius.

Hoc ergo officium Canonum Ecclesiasticorum effecere tunc Apostoli, sicuti in toto nostro Tractatu habitum est, διορθοῦν, id est, corrigere praua: & hic eorum Canonum fuit vsus, praescribere ad communem vtilitatem Ecclesiae, quomodo oporteat, in Ecclesia Dei conuersari; sicut Apostolus ad Timotheum docuit, 1. c. 3. Postquam enim praescripsit, quales esse deberent, secundùm Ecclesiasticos Canones, qui essent Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi ordinandi, addit: [Haec tibi scribo, fili Timothee, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari; quę est Ecclesia Dei viui.] & 2. ad Corinth. cap. 14. postquam praecepta de officio pronunciandi sacras lectiones in Ecclesia, quod ordinatis solùm conue-

nit;& de docendo verbum Dei,quod est Sacerdotum; interdixit etiam mulieribus docendi exercitium in Ecclesia:subiungit,[omnia honestè,& secundùm ordinem,fiant in vobis.] κατὰ τάξιν, Græcè , quòd si nullę essent διατάξεις,idest,dispositiones,seu Constitutiones,quos,Canones, vocant, quomodo Apostolus, omnia secundùm ordinem fieri, præcepisset? Rursus 2.ad Timoth.c.2.[Solicitè,inquit, cura, teipsum probabilem exhibere Deo:operarium inconfusibilem,rectè tractantem verbum veritatis.] Græcè habetur ὀρθοτομεῖν,quod verbum significat,siue in moribus, siue in verbo,non esse recedendum à regulis Ecclesiasticis:sed potiùs iuxta eas dirigendam esse vitam,& doctrinam. Mutuatusque fuit Apostolus phrasim ex Salomonis Prouerbijs, dicentis, c. 11. [Iustitia innocentis ὀρθοτομεῖ ὁδοὺς, id est, recta incedit iustus , non declinans ad dexteram , neque ad sinistrā,ad nimium,videlicet,quia, [ne quid nimis,] (ex antiqua Philosophia,)neque ad parum,quia,[qui minima spernit, paulatim defluit,] ex eodem Sapiente: quæ sunt vitia;sed potiùs mediam ingreditur virtutis viam,vt tutissimus progrediatur.

Has Ecclesiasticas regulas,viuendi,degendi,gubernandi,ac in vniuersum Ecclesiæ immunitatem,siue quò ad personas,siue quò ad bona , obseruari,& optabat,& commendabat Paulus,ad Philipp.scribens sic, c.3. [Verumtamen ad quod peruenimus,vt idem sapiamus,in eadem permaneamus regula.] Græcè est, in eodem κανόνι. Est autem permanere in eodem Canone , ex Photij Patriarchæ Constantinopolitani interpretatione,eosdem mores seruare;& vnum,idemque sentire , tum in vita degenda,tum in doctrina. [Quemadmodum enim , inquit , qui aliquod dogma mutat,superiora etiam mutat , ac dissoluit : sic in vita , qui aliquid mutat,& relaxat,ac non potiùs eamdem limam seruat,etiam antegressa lædit.]Addit Apostolus : [Imitatores mei estote fratres : & obseruate eos,qui ita ambulant;sicuti habetis formam nos. Multi enim ambulant,quos sæpè dicebam vobis, (nunc autem & flens dico.) inimicos crucis Christi:quorum finis interitus;quorum Deus venter est; & gloria in confusione ipsorum,qui terrena sapiunt.] Quo loco ex peroratione ad orationem esset nobis prolixiorem redeundum : si nouos Politicos,cū hisce Pauli verbis,vellemus vrgere,& conuincere , ab Ecclesia illud regimen expellere nitentes,cuius formam,& scriptis,& sua persona ipsa Paulus pręstitit,& ad cuius imitationem omnes Christianos cohortatur.

Non sumus tamen nescij,vnum hoc esse maximè necessarium,quo deficiente hæc optima pars doctrinæ à nobis proposita , difficillimè est , ab his quibus incumbit,vel approbanda,vel eligenda. Est quidem hoc vnū necessarium, in secularibus hominibus pietas, in Ecclesiasticis æquitas, in vtrisque charitas. Colligimus hoc ex Apostolis Petro,& Paulo, quorū hic, sic 1.ad Timoth. c.4.scribit:[Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide,attendentes spiritibus

erroris,& doctrinis Dæmoniorum,in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam.] Et paulò post: [Ineptas autem,& aniles fabulas deuita; exerce autem teipsum ad pietatē: &c.] & 1.ad Timoth.c.6.[Est magnus quæstus,pietas cum sufficientia.] & ad Hebr.c.1.agens de Christo Ecclesiæ capite,ait,ex Psal.44.[Virga æquitatis,virga regni tui:]alludens ad Psal.118.[Aequitas iudicia tua.]

Petrus verò Apost. sic loquitur,2. Epist.c.1.[Vos autem curam omnē subinferentes ministrate,in fide vestra virtutem,in virtute autē scientiā, in scientia autem abstinentiā,in abstinentia autem patientiam, in patiētia autem pietatē,in pietate autem amorē fraternitatis,in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos,nec sine fructu vos constituent in Domini nostri IESV Christi cognitione.Cui enim nō præsto sunt hæc,cæcus est,& manu tentans,obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.]

Docent ergo nos hi diuini sermones,immunitatem Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum regnum esse,& libertatem æquitatis,& ideò cum æquitate, tam in spiritualibus,quàm in temporalibus administranda. Docent nos, gradatione hac,seculares ad charitatis esse terminum peruenturos,fide, virtute,scientia,abstinentia,patientia,pietate,quæ ad omnia vtilis est,& sufficiens:cùm amorem pariat fraternitatis proximi,qui secum coniunctam habet charitatem Dei; immò quæ totum Euangelium in vnico hoc instaurat præcepto,iuxta Apostolū,ad Rom.c.13. scilicet: [Diliges proximum tuum,sicut teipsum:plenitudo enim legis est dilectio:] vt Dei, & proximi charitatē,quasi caussam,& effectū,inuicem cohærere necessū sit.

Vt igitur huius corporis Ecclesiæ, quod ex Ecclesiastico,& seculari statu formatum est,compago firmiter hæreat,hæc in eo charitas ex Apostolo Paulo ad Corinth. 1.c.13.oportet inueniatur,& duret;quæ in secularibus hominibus sit patiens , in Ecclesiasticis sit benigna : in illis non æmuletur,in his non agat perperam ; in illis non inflettur, in his non sit ambitiosa;in illis non irritetur,in his non quærat,quæ sua sunt ; in illis non cogitet malum,in his non gaudeat super iniquitate ; in vtrisque tādem congaudeat veritati; omnia sufferat , omnia credat , omnia speret, omnia sustineat; quò hac charitate,quæ maior est,& omnibus virtutibus excellentior,in Ecclesiæ hoc sicuti speciosο,sic & mirabili , corpore non excidente,sequatur deinde,ex eodem Apostolo,ad Hebr.c.2. & eadem 1. ad Corinth c.15. finis : cùm Christus vnus Pastor vnius ouilis, ex Ioan. c.10.tradiderit regnum Deo,& Patri : cùm euacuauerit omnem Principatum,& potestatem, & virtutem . Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis:]ex Psalm.109.vt[nouissimè inimica destruatur mors:]& omnia,iuxta Psalm.8.prædictionem,Christi Dei,& hominis pedibus subijciantur .

TRA-

TRACTATVS, DE POLITIA, ET IMMVNITATE ECCLESIASTICA,

QVARTA PARS.

INTRODVCTIO AD RESPONDENDVM quibusdam Propositionibus Auctoris Anonymi, scribentis contra Immunitatem Ecclesiasticam: Et Christiana Paranesis ad Potestates seculares.

Cap. I. §. 1.

RECTVM est iudex sui, & obliqui:] vt iam olim summus Philosophus Aristoteles docuit. Hinc si rectè in superioribus nostri Tractatus processimus Partibus, obliquam quorumcumque aliter scribentium, seu sententium sententiam, credimus, fuisse sufficientissimè confutatam. Nihilominùs visis, quibusdam Propositionibus, quæ, de Iurisdictione seculari, contra Ecclesiasticos, Adespotę nuper in publicum prodierunt, nostra adhùc interesse iudicauimus, vel superiorem à nobis vniuersè traditam doctrinam, per nos ipsos in specie, ad quædam, in dictis Assertionibus, scripta prauæ doctrinæ conuincenda, applicare; vel quædam etiam alia addere, forsan non contemnenda: quibus dicta scripta, nedum acu tangere, verùm & compungere, valeamus. Nam si omnia, quæ de hac materia dicenda nobis suppetebant, proferremus, multi, quibus consultò parcimus, fuissent, nobis inuitis, appellandi.

2. De ardua ergo, & subtili materia, origine, videlicet, Ecclesiasticę, & laicæ scripturis potestatis, est nobis purgatam crebrò qui personat aurem, vt qui plura adduxerimus ex sacra Scriptura testimonia, quibus

potestatem Ciuilem Ecclesiasticam, esse de Iure diuino, confirmaremus; nunc singulari consideratione Apost. Pauli 2. ad Corinth. cap. 13. denuò integrum euolueremus. Cùm enim ex eo, quasi valido argumento, induxerimus in 2. Parte, hanc Ecclesiasticam iurisdictionem, ex illis verbis: [Prædixi enim, & prædico, vt præsens vobis, & nunc absens, ijs, qui antè peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniã si venero iterùm, non parcam.] & rursus: [Ideò hæc absens scribo, vt non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, non in destructionem.] Eo rursus capite euoluto (repetimus, quod supra adnotauimus,) maxima dignum esse consideratione, censemus, Apostolum, dum de hac loquitur potestate, se non loqui, sed ipsum eius Auctorem loqui Christum, his verbis æternæ memoriæ consignasse; [An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Christus?] O mira verba, & nullibi ab Apostolo, nisi de iurisdictione Ecclesiastica differendo, prolata!

3. Ergo Imperatores, Reges, & Principes seculares, quibuscũ in sequẽtibus nobis agendũ est, si quæ nostra est curta, & sciẽtiæ, & sanctitatis supellex, nequimus cum Apostolo dicere: [An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?] attamẽ eum, per suos sanctiores Ministros, loquentem, precamur, audiatis; audietis enim absque dubio: [quoniam loquetur pacem in plebem suam:] ex Psalm. 84. ad vtrumque statum, & secularem, & Ecclesiasticum conuocatam.

4 Persuadere verò hanc pacem, hisce vltimis diebus, alicubi seculari Potestati, rem esse cum difficultate coniunctam, hinc colligimus: quia, nisi nos fallit animus, ea nouissima instant tempora, de quibus Apostolus ad Timoth. 2. c. 4. sic Prophetico scripsit spiritu, [Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt; sed ad sua desideria coaceruabunt sibi Magistros, prurientes auribus:] est casus recti Græcè κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, id est, qui titillantur, & pruriunt auribus; quærentes, scilicet, qui sibi abblandiantur, impunitatem promittẽtes, & leniter aures scalpant, non veritate, & gehennæ terrore radant: vnde sequitur, [& à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.] Quibus verbis præstrinxerat eam doctrinam Apostolus, vt Episcopus Timotheus seipsum, circa Ciuilis potestatis facultatem arguendo, & increpando, instanter sicuti & fortiter gereret: exteriorem, videlicet, Iurisdictionem fori, exteriùs exercendo: de qua conceptis verbis, 1. ad eum cap. 5. si dixerat: [Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant.] Contra quam Politicam potestatem Ecclesiæ, quattuor, quasi agmine facto, illas grauissimas insurrecturas statim prædixit persequutiones; quæ sunt, videlicet, sanæ doctrinæ intolerantia, Magistrorum placentia loquendi prurigo, audiendæ veritatis fuga, & fabularum sequela.

5. Quibus persequutionibus obuiam iri posse, Apostolus ijs verbis docuit ibidem: [Tu verò vigila, in omnibus labora, Græcè mala

pate-

patere, opus fac Euangelistæ, ministeriū tuum imple.] Quattuor insignia remedia, totidem illis morbis à Prælatis Ecclesiæ adhiberi postulauit: sunt hæc: vigilia: labor, seu malorum perpessio: constans Euangelij propositio: & sui muneris implementum. Vigiliam requirit tempus illud, quando sanam doctrinam, de potestate Ecclesiastica, Principes seculares non sustinebunt; ne forsan Pastoribus Ecclesiæ super suis gregibus, in re tanti ponderis, nō vigilantibus, vel forsan dormientibus, maiorē à Christianis Principibus Ecclesia in hoc, quàm passa est ab Infidelibus, persequutionē patiatur. Cōstanti labore, quæcumq; mala patiendo, illis est insudandum: vt aceruus ille Magistrorum blanda loquentium, auribus secularis Potestatis ea audire prurientibus, cùm sit aceruus testimonij falsi, & cum Mercurij, (qui saltem viam, olim, iter agentibus, demonstrabat,) qui comparetur aceruo indignus, funditùs destruatur. Euangelij doctrinā præ oculis, præ auribus laicæ Potestatis, semel, iterū, tertiò, & sine numero repetita propositione per se, per Concionatores, per Doctores Ecclesiæ opponant: vt ad veritatem oculis perspiciendam, auribus percipiendam, conuertantur. Et vltimò, muneris, & sui ministerij, & verbo, & exemplo velint implementum applicare: quo remedio, nedum fabularum sequela in secularibus plurimùm cessaret Principibus; verùm & ipsi, & eorum subditi ad Ecclesiasticam Maiestatem non solùm agnoscendam, verùm, & cumulatissimè augendam, conuolarent.

6. Et quidem assentationem ministrorum Principibus aperuisse ianuam, ad Ecclesiæ inuadendam iurisdictionem, iam ab hinc quingentis annis, de Imperatoribus Græcis agens, deplorabat Simeon Thessalonicensis, lib. 8. de Mysterijs, & cerem. Ecclesiæ ruinas, quas iam tunc sentiebat illud Imperium, imputans Imperatorum præsumptuosæ audaciæ, dum Ecclesiasticā occupabant iurisdictionem: neque quæ erant Dei, Deò reddebāt, sibi verò, quæ erant Cæsaris reseruabant: [vt omnia (verba sunt Simeonis) sint digna gratia Dei, res sacra constituta, ac secularis aucta, ac non potiùs contra, alterum ab altero intereat.]

7. Præterea, negligentiam Prælatorum suggessisse caussam, vt plurimum potestas Ecclesiastica obnubiletur; grauissimè dixit Soto in 4. d. 25. q. 2. art. 2. in fine. addidit tamen diligentiam Potestatis secularis excessisse sæpiùs; inter quas, illorum videlicet negligentiam, & horum diligentiam, tertiam, qui posset auream, & inuenire, & applicare mediocritatem ex sacræ Scripturæ fontibus, is beatam, & felicem sortem nactus fuisse, vltimis hisce, calamitosisque temporibus, putaretur.

8. Igitur cùm Præfectorum Ecclesiasticorum exposuerimus munus, in hac Ciuili sacra potestate Principibus proponenda, eaque exercenda: ipsis Principibus legendum iam in primis proponimus Ezechielem Prophetam, c. 3. sic introducentem Dominum sibi comminantem; [Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo: & eris mutus, nec quasi vir

obiurgans, quia domus exasperans est,] Super quo loco dicit Glossa, Deum aliquando auferre doctrinam propter malos Doctores, aliquando propter prauos auscultatores. Attamen ibi mitiùs minatur Deus, qui maioribus Doctorum, & populorum id demeritis exigentibus, terribilior, iuxta Glossam in c. 10. Epist. ad Rom. introducitur ab Apostolo 2. ad Thessal. c. 2. his verbis: [Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent; ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non credunt veritati, sed consenserunt iniquitati.]

9 Itaque aliud est, Deum, Doctores Theologos, seu Iurisprudentes Principum secularium Consiliarios mutos, & non obiurgantes reddere: aliud est, occulta sua nobis permissione, eos loquaces, & sacrorum Canonum, & eorum Auctorum, & defensorum compati obiurgatores; vt non solùm veritatem Dei in iniustitia detineant; iuxtà Apostoli dictum ad Rom. c. 1. verumetiam videantur, in sanctissimæ Trinitatis simili Consistorio, quale 3. Regum. cap. 22. refertur, cum simili alio effectu, consedisse. Nam sicuti ibi Domino dicente: [Quis decipiet Achab, Regem Israel? &c. Egressus est spiritus,] & ingeniosum, sicuti promptum, sese obtulit illius deceptorem: addens ad illam Domini interrogationem, qua nam versutia esset huiusmodi deceptio peragenda? [Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius:] Dominus illius spontaneam suscepit obedientiam, & subitam oblationem, dicens, [Decipies, & præualebis; egredere, & fac ita:] simili discursu videtur Dominus, propter occultas nobis caussas, siue peccata sint populorum, seu errata Principum; siue in nostri malè collocati temporis vltionem, siue ad Ecclesiasticorum probandam patientiam, siue ad totius Ecclesiæ exercitium: ne, non afflicti persequutionibus, otio Christiani torpeamus: videtur, inquam, Dominus, hisce nouissimis temporibus, ad generale Concilium Doctoribus nonnullis Neotericis, Angelis etiam desertoribus conuocatis, proposuisse sic: Quis decipiet status secularis Christianos Principes aliquos? &c. & Dæmonibus, (qui credunt quod de iurisdictione Ecclesiastica credendum est, & contremiscunt,) præ pudore, & timore, tacentibus, homines quosdam, se voluntarios, & promptos Magistros errorum, & deceptionum, ijsdem, quibus Sathan sese ibi obtulit, verbis vtentes obtulisse. Nos, scilicet, subiungentes, decipiemus eos: & Domino rogante, In quo? Egrediemur, dixerunt, & erimus spiritus mendaces, &, iuxta illud Ezechielis, cap. 13. [addentes loquemur de corde nostro: videbimus vana, & diuinabimus mendacia, dicentes: Ait Dominus, cùm Dominus non miserit nos, & perseuerabimus, confirmãtes sermonem: Principes ædificabunt legũ contra Ecclesiæ immunitatẽ parietem, & nos liniemus eam luto, absq; paleis, & absq; tẽperatura:] Ex quo tamdẽ fiet consequens, iram Dei super talium Do-

ctorum impietatē, iuxta Paulum, ad Rom. c. 1. esse seuerissimè reuelandā.

10 Meliora tamen de vobis, Christiani Principes, exspectamus, meliora nobis de omnipotentis Dei promittimus misericordia; qui etsi Doctores hos egredi permiserit, at non addet eorum Doctorum, & ductorum, seu seductorum, spontaneam oblationem acceptare; dicendo; Egredimini, & facite ita: speramus enim casurum, secundùm Ezechielis ibidē prædictionem, parietem dispositionū quarumcumq;, Ecclesiasticā Maiestatem violantium, imbre inundante, seu flumine de sacræ Scripturæ ventre fluente, prægrandibus etiam lapidibus Doctorum piorum Catholicorum desuper irruentibus, & vento procellę Diuinæ veritatis dissipante. [Audite ergo] ex Ieremia cap. 13. [& auribus percipite, & nolite eleuari: Date Domino Deo vestro gloriam, antequàm contenebrescat, & antequàm offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Exspectabitis lucem, & ponet eam in vmbrā mortis, & in caliginē. &c. Dic Regi, & dominatrici, humiliamini; sedete: quoniam descendet de capite vestro corona gloriæ vestræ,] Cauete ne illud Isai. c. 29. in vobis compleatur, [Claudet oculos vestros, Prophetas, & Principes vestros, qui vident visiones, operiet.]

11 Immò supplicamus, consulatis Hadrianum VI. pijssimum, & doctissimum Pontificem, tractantem hunc locum, Quodlib. 4. & dicentem: nedum esse ingentem temeritatem, rei cuiusque iustum, vel iniustum, fas, vel nefas, non adhibitis necessarijs consilio, & Consiliarijs, suo proprio homines metiri iudicio, verumetiam in Consulentium, iurare verba, & consilia, Domino Deo ad illa, orationibus humilibus, & cordis vera contritione, non vocato: quam doctrinam fuerat Alexander Alensis 3. p. q. 30. memb. 3. art. 2. optimè prosequutus. Constat verò, illam esse Spiritus sancti, per Ezechielem, c. 14. dicentis. [Homo, homo, de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo; & scandalum impietatis suæ statuerit contra faciem suam; & venerit ad Prophetam, interrogans, per eum, me; ego Dominus respondebo ei, in multitudine immunditiarum suarum. Vt capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me in cunctis Idolis suis.

12 Neque dedignemini, legere apud Herodotum lib. 2. Crœsum regem Apollinis Oraculum super negotijs grauissimis, consuluisse; quibus postea, præter eius ex Oraculi responsione conceptam spem, malè vertentibus, vehementer de Apolline conquerebatur, illius responsa deceptionis insimulando; insuper & loco auri, & argenti, & donorum, quæ, Voti nomine, illius erat solitus nuncupare templo: partem catenarum, & compedum ferreorum, quibus implicitus tenebatur, remisit, cum hac Epigrapha, seu hoc, Ex voto: Deos ingratos, & fallaces, alijs non debere muneribus honorari. Quam culpam cum Apollo in Regis incogitantiam reiecisset, qui suas non integras, in re adeò graui, partes

præ-

præstitisset, responsorum dictionem, vim, & amphibologiam penitus examinando, coëgit Crœsum ad Apollinis excusationem acceptandam.

13 Cùm igitur, Christiani Principes, quid vobis opus sit facto, quoties inter vestram, & Ecclesiasticam potestatem emergunt dubia, ad consilia sana capienda, præfixerimus: is vltimò sit vobis lapis Lydius præ oculis, ad aurum seu stannum doctrinæ, & consilij vestrorum Doctorum, & Consulentium probandum: An, scilicet, illi proprijs attendant commodis, suæ prospiciant vtilitati, gloriæ inhient inanitati, ambitioni studeant; his enim apud illos intercedentibus morbis vehementibus, intercessione vehementi apud vos, orationum Sanctarum, instantium precum, piarum actionum, eleemosynarum, ieiuniorum, & sacrificiorum, est opus, vt talium Consulentium euitetis malignitatem; ne vestra, & consilia, & Dominia ad profundum errorum barathrum detrahantur.

14 Hinc S. Anselmus super illis verbis Apostoli. 2. ad Thessal. c. 3. [Gratis panem non manducauimus ab aliquo: sed in labore, & in fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem vestrum grauaremus;] docet, Paulum ea ratione, nihil ab illis, quibus verbum Dei annunciabat, accipere voluisse, vt liberioribus reprehensionibus illorum vitia notaret; neque munera ab illis accepta, Euangelio disseminando obstarent, aut Apostolicam correptionem impedirent.

15 Hinc Augustinus lib de Vtilitate credendi, c. 1. & refertur 24. q. 3. [Hæreticus, dixit, est, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatusque sui gratia, falsas, ac nouas opiniones, vel gignit, vel sequitur; ille autem qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam virtutis, & pietatis illusus.]

16 Valeant igitur Consulentes Principum mercenarij, qui sub nomine Magistrorum loquentes, quod munus secundùm tempus nosse, & exercere debuissent, ex Apostolo ad Heb. c. 5. rursus egent, quæ sint elementa Dei sermonis edoceri: valeant, cùm inter potestatem, & Politiam Ecclesiasticam, & secularem dissidia quærant, discordias seminent, controuersias procurent: & qualiter à Christianis Principibus, & eorum Ministris, proprij Pastoris, cui dictum fuit à Christo Domino Ioan. c. vlt. [Pasce oues meas;] Romani videlicet, Pontificis audienda sit vox, in sequentibus particulariùs demonstremus.

Occasione Propositionis primæ Auctoris Anonymi, duæ extremæ vitiosæ sententiæ, de Principum in Respublicas potestate, referuntur.

Cap. II. §. 1.

AVCTOR quidam Anonymus quarumdam Propositionum, de Iurisdictione secularium Principum, agentium, campum latissimum nobis aperuit, ad hanc quartam Partem Tractatus circa confutationem primæ suæ Propositionis exornandam, & sic habet.

Pro-

Propositio Auctoris Anonymi.

POTESTAS, quam habent Principes seculares super suis statibus, & prouincijs, est illis concessa à Deo immediatè, absque aliqua exceptione.

2 CVIVS Propositionis illi duo termini, scilicet, [immediatè,] & [sine, vel, absq; aliqua exceptione;] infeliciter fuere à suo Auctore in Propositionis fastigio constituti: vt grauiori, eodem non considerãte, ruina, per suam sequentem explicationem cadendo, opprimerentur. Si enim, vt ipse statim explicat, quadruplici titulo Principatus acquiruntur: electione, videlicet, successione, donatione, & iusto bello, quonam pacto à Deo immediatè Principibus conferuntur?

3 Terminus autem ille [absq; aliqua exceptione,] penitiùs consideratus, si eius sensus sit, nullum hominum statum, à seculari Principum iurisdictione esse liberum: vt minimum est erroneus; iuxta quorumcumq; Catholicorum Doctorum doctrinam: iuxta nostram autẽ, superiùs Parte 2. explicatam sententiam, est Hæreticus: cùm in omni doctrina Catholica, Ecclesiasticus status, sit à secularium Principum iurisdictione saltem exemptus: in nostra autem, ex Christi institutione, & Apostolorum decretis, esse ab ea de iure Diuino immunem, vt credimus, comprobatur. Si ille terminus significet, absque vlla exceptione potestatis alterius, vel rerum, aut negotiorum; est omninò illius sensus Hæreticus: nulla est enim Christiani cuiusque Principis potestas, quæ iuxta nostræ 1. Partis Tractatus vnicam Conclusionem, & iuxta 1. assignatum Principium, aliqua ratione summi Pontificis, & Ecclesię non subijciatur potestati.

4 Circa priorem illum terminũ, scilicet [immediatè:] cùm fusiùs versari vellemus, negotio hoc semel, & iterùm, & sæpiùs considerato, animaduertimus, rem omnem inter Politiam Ecclesiasticam, & secularem vbicumque controuersam, adeò ad huius Propositionis veritatem, vel falsitatem esse restrictam; vt ea vel consistente, vel ruẽte, caussam à quocumq; seculari supremo Principe, vel à sancta Sede Apostolica, & ab Ecclesia, quomodocumque de hoc controuertentibus, stare sit necessum: hinc, circa illius confutationem, erit operæpretium prolixiùs immorari. Igitur hæc Anonymi Propositio simpliciter est falsa, quod facilè probabitur: sed est absolutè hæretica: quod maiori eget probatione: nam esse piarum aurium offensiuam, scandalosam, temerariam, & erroneam, ex dictis, & dicendis manifestissimè cognoscetur.

5 Pro ea verò cõuincenda falsitatis, si adhuc nõ exstaret lex Christiana, & hæresis, ea exstante, notamus: quosdam præsentium temporum Politicos, Atheismum quemdam, seu Idololatriam quãdam in hoc seculorum fine, voluisse in orbe vniuerso, circa Principum, & Regum Maiestatẽ,

& auctoritatem renouare, Plinij impietate parem, qui hominem homini esse Deum, ipse cuiusque in verum, siue in falsum Deum, fidei expers, asseruit; & ea non inferiorem, quæ lib. Sapientiæ c. 13. 14. & 15. descripta reperitur. Sic enim pro Regibus, & Principibus caussam agunt secularibus, vt non modò personas omnium subditorum, esse Regibus, & Potestatibus laicis supremis obnoxias, & mancipio, nexuque teneri: verumetiam res omnes populorum, atque fortunas ita Principum esse proprias; vt fructu dumtaxat singulorum esse videantur: Principum omnia esse dominio, singulorũ vsu: illorum proprietate, horũ verò possessione.

6 Ab his ergo si quæratur, quis fuerit illius legis Auctor, per quã Austriaca familia cum Layni Calui, & Nunnij Rasueræ Castellæ antiquissimorum Iudicum, vel Pelagij Infantis Gothi familijs, Hispaniarum, Borbonia familia Galliarum, Stuarda Scotiæ, & modo etiam Angliæ regna obtineant: similiter Dux perpetuus Reipublicæ Venetæ, Dux ad biennium creatus Genuensi, cum suis Senatibus præsideant: alijs prætermissis exemplis: respondent primò; quia, videlicet, legis Auctor est idem qui regnorum, qui Rerumpublicarum, Auctor est Deus, qui solus eam & potest antiquare. Respondent etiam secundò, sicuti Propositionis, quam redarguimus, Anonymus Scriptor, quia, videlicet, potestates, & iura Imperatorum, Regum, Principum, Rerumpublicarum sunt à Deo illis immediatè concessa, sine exceptione, super suis statibus, & prouincijs.

7 Neque sibi ex sacra etiã Pagina auctoritates deesse credunt, quibus hæc somnia, quasi cœlestia Oracula, confirmẽtur: [Per me Reges regnãt.] Inquit Diuina sapientia, Prouerb. c. 8. [Vt viuentes intelligant, Altissimum dominari in regno hominum, & dare ipsum cui vult:] dicitur à Deo, Daniel. cap. 4. Item Eccles. cap. 10. dicitur, [Deum transferre regnum à gente in gentem.] [Feci terram, & hominem, & bestiam quæ est in superficie terræ potentia mea, & dedi eam cui visum est dare: &c.] Ierem. cap. 27. Comminari Deus sic scribitur: [Dabo tibi regem in furore meo:] Oseæ c. 13. Et tamdem habetur. Iob c. 34. [Facit, vt regnet hypocrita, propter peccata populi.] Item ad Rom. cap. 12. scribitur: [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit.] Quibus addunt Isidori sententiam referri à Gratiano, dicentis: [Difficile est reuocare Principem in melius, si vitijs deditus est: quia populares metuunt Magistratũ, Reges autem nisi retrahantur solo timore Dei, & tormentorum infernalium metu, præcipitant se in omnem licentiam: & se abire sinunt in abyssum peccati.] Neque est contemnendum, Reges ab Homero totius antiquæ Philosophiæ ferè Principe, διοτρεφέας, & διογενέας vocari, idest, à Deo genitos, ac Dei nutritios, vt Iliad. 2. & alibi. Ad quæ Argumenta omnia, infra c. 5. plenissimè satisfaciemus.

8 Ex qua doctrina colligunt interim, numquam Reges, Principes, & Duces Rerumpublicarum supremos, cum suis Rebuspublicis accepisse,

vel accipere debere legem aliquam,suæ supremæ potestatis,atque ditionis moderatricem: Principem enim animatam legem esse in terris,eiusque potestatem,& iurisdictionem nulla alia lege,quàm ipsius voluntate, in angustum posse cogi: & qui populi,vel effectu, vel affectu Numinis,in Regum, Ducum,Rerumpublicarum potestatem concesserunt,nec sibi parendi, nec Principibus imperandi modum vllum lege præscribere potuisse: sed vel sponte sua,vel inuitos,in eorum verba iurare coactos, legum quarumcumque vinculis solutum eis imperium reliquisse.

9 Non est nobis mens cum Catholicis velitare Doctoribus, qui piã, vt credimus, consideratione, Regum potestatem extollunt, quò populi obsequentiores regibus redditi, Deo Regi regum feruentiùs obsequantur. Quo sensu,iuxta patrias leges, & antiquas consuetudines,tanta est regis Galliarum in subditos potestas, & auctoritas; vt eum Baldus in Authent.Hoc amplius. vers. quæro an filijs.C.de fideicommiss. [Corporalē in suo regno Deum,] appellarit: qui certè loqui modestiùs debuisset. [Monarcham, & absolutum dominum,] eum vocat Socin. Cons.77. in 1.col.& Consil.175.in 2.col. Card.Alex.ad c.1. Quæ sunt regalia in vsib.fœudor.Francisc.Curtius Cons.49.col.33.& 34.ibi. Nono ostenditur. Anton.Corset.in addition. ad Panor.in c. Quæ in Ecclesiarum.in 2. col. de Constit.[Polum,ad cuius nutum regnum regitur, & dirigitur:] idem Bald.Cons. 416.in 1. part. Quæ omnia Cassan.5. part. Catalog. Consider.30.Gregorius Tholosan.lib.33.c.5. atque alij antiqui, & recentiores Gallici Auctores totidem verbis referunt, & sequuntur.

10 Loquimur ergo de illorum Politicorum, quos supra taxauimus, placitis,qui eam legum condendarum,& exsequendarum licentiam Regibus esse annexam edocent, vt quacumque impunitate regiminis præposita, liberè possint per suarum propriarum voluntatum, libidinum, & appetituum,latissimos campos spatiari.

11 Alij rursùs Ethnicos, seu veriùs loquendo, barbaros mores renouantes,societatum hominum potestatem,siue regnorum sint,siue Rerumpublicarum,siue quocũq; alio definiantur nomine, super Reges, & Principes suos adèo extollunt,adeò exaltant,vt superbè Regum diadematis, Ducum,& Principum sceptris insultent:& penes promiscuam hominum multitudinem velint residere; vt supremos suos Principes in ordinem cogant, & suis è sedibus, eos posse asserant,deturbare.

12 Pro hac vtraq; sententia præcedenti seculo, post illius insignem euersorem Lutherum, acriter à multis, qui ex illius popina prodierunt, pugnatum est: vi quidem & armis, luctuosissimis exemplis, quæ apud Historiographos est facilè legere; scriptis autem,pluribus Libris,& Apologijs de regni,& Regum iure agentibus: quæ si ab hominibus exijssent Catholicis, non mediocrem apud Reges, & Principes Christianos, quã eorum extollunt potentiam; vel apud populares homines, qua eam de-

primunt, auctoritatem comparassent.

13 Huius vtriusq; sententiæ Auctores, ea moti ratione, illius potiùs renouatores nuncupamus: quia prioris illius inconsideratissimi sermones, ne modò grauiori eos censura notemus, iam olim nequissimos Romanos Imperatores Caium Caligulam, Neronem, Domitianum, & similia monstra in tam nefariam hominum despicientiam, & totius Diuinitatis contemptum, extulerunt, vt inter eos Cal gula, referente Suetonio in eo, num. 27. & 28. optaret, vniuersam Romani populi multitudinem, vna ceruice, vno citiùs ictu abscindenda, contineri. Nero autem, scribente Dione, Teridatem Parthorum Regem constituerit, quòd illum quasi Mithram; seu illius gentis Deum Solem, adorarit; ipsum Neronem, suum esse fatum, suam esse fortunam, confitendo. Nostris verò temporibus, similes sermones, posteriores Anglorum Reges Henricum VIII. eius filium Eduardum, etiam filiam Elisabetham à moderato maiorum suorum imperio, in efferatam, & barbaricam tyrannidem adeò transformauerunt; vt post proiectas antiquas patriæ leges, post oppressum Clerum, exinanitam plebem, spoliatam, fugatam, & concisam nobilitatem, ipsas tandem Ecclesias non solùm auarissimè expilauerint, verùm euerterint, & Catholicam religionem fœdissimè conculcauerint: religionis etiam, quoties libuit, innouandę, blasphemia ineffabili, sibi auctoritatem arrogantes.

14 Posterioris autem sententiæ placita, seu deliria, quos hodierna die effectus infelices pepererint, inter plura quæ adduci possent, vnicum esto exemplum Caluinistarum in Scotia rebellium facinus, contrà Maiestatem Catholicæ, & pijssimæ Reginæ Mariæ pręsentis Regis Angliæ, & Scotiæ matris: quòd ipsemet impius Buchannanus latissimè suis in Historijs Scoticis enarrauit. Primò enim Regina in Gallijs agente, ab ea facultatem, Comitia Parlamentaria, impetrarunt, conuocandi, & in ijs, quod è Republica videretur, constituendi. Ibi Catholicam religionem è tota Scotia decreuerunt profligandam: quod neq; è Republica erat, neq; de illo vmquam Regina cogitauerat. Deindè, Reginam è Gallijs illuc traijcientem, sub eo exceperunt pacto, ne in statu iam recepto religionis quicquam immutaret: ipsi tantùm, eiusq; familiæ vna permitteretur Missa, eaq; priuata. Tertiò, quia Kal. Nouembris in Sanctorum omnium festo die, eius Sacellani apparatum, de more, celebriorem, rei faciendæ sacræ, adhibuissent, illud Idololatriam esse interpretati, quæ erat Catholica religio à plusquàm mille annis, à prima eius conuersione in Scotia perpetuata, post Reginæ caput eorum Anathematis deuotum, Proceres ad eam bello domandam, & regno spoliandam inflammarunt: vt tamdem ab Angliæ Regina Elisabetha impiè trucidaretur: qua iustitia id effecerit, æternis iam, cum impia altera Iezabela, quibus est addicta, flammis edocenda.

15 Si

15 Si verò ad antiquos respiciamus mores, super falsis huius sententiæ fundamentis introductis, mirabilis venit consideranda Asiaticorum Regum varietas: quorum alij, alterius extremi iudicij sectatores, adeò effrænati sunt tyranni, vt impunè quiduis perpetrent: & pro libidine, in omnium subditorum fortunas, & sanguinem grassentur: alij in aliud declinantes iudicium extremum, adeò seruiliter quorumdam Procuratorum imperijs obnoxij viuunt, vt quindecim simul Reges Goæ in eamdem arcem inclusos, oculis orbatos, & regio expulsos throno ab ijs, qui, ipsorum nomine, regnum administrabant, narrante Osorio lib. 10. Hist. Emmanuelis Regis, primo suo in Indiam appulsu, fortissimi reppererint Lusitani.

16 Horum extremorum duplicem eminentem scopulum, & vtrumque valdè periculosum, Catholici Doctores ex alto videntes, sanis, & sacris doctrinis efficiant, æquum est, vt media via Christiani omnes populi tutissimè gradientes, ad extremas errorum minimè dilabantur.

De Regum, & Principum secularium, seu Rerumpublicarum origine. Cap. III. §. 1.

NEQVE Tractatus præsentis contextus, neq; nostri suscepti argumenti, vel postulat ratio, vel admittit, vt longiorem instituamus sermonem, de Monarchiæ præstantia: de Rerumpublicarum siue Aristocraticè, vel Oligarchicè, siue Democraticè gubernentur, ad Monarchiam comparatione: de Regum iuribus: de Principum secularium, superiorem non agnoscentium, statu: de cuiusq; laicæ Potestatis auctoritate: de legum ferendarum origine, & caussis: & alijs id genus nonnullis, de quibus, si per tempus, & vitam licuerit, in nostris Christianis Magnis Politicis olim fusissimè differemus; & inferiùs aliqua etiam licet breuiùs adnotabimus: cùm eò tantùm nostra nunc properet oratio, vt assertam Anonymi Propositionem, quatenùs Principes seculares in legibus condendis ab Ecclesiæ, & summi Pontificis nititur examine omninò subducere, Hæreticam, nedùm esse falsam, comprobemus. Sed ad ea quæ in præsenti Cap. dicēda erunt, cùm optimè faciant illa, quæ superius 3. Parte, Dub. 3. Fundamento 4. adducta sunt; illis adhùc sequentia subtexamus: & quasi gradum quemdam, atque aditum, ad cetera dicenda, congruè fuisse præstructum, colligemus.

2 Si ab antiquioribus igitur Philosophis, & Philosophorum Principe, in rebus Politicis describendis, Aristotele, & eius sectatoribus Philosophis Gentilibus essent initia regnorum, Rerumpublicarum, seu ciuitatū exquirenda: qui mundum fuisse ab æterno, ex Sacræ Scripturæ, & fidei mysteriorum ignoratione, asseruerunt, & ciuitates, seu Respublicas, &

regna

regna ab æterno etiam dicerent exstitisse. Plato lib. 4. de Legibus, Aristocratiam laudans, eam, dixit, esse simulacrum, & imitationem quādam iustissimi, & beatissimi imperij: quod aureo seculo sub Saturno Poëtæ tradiderunt: is enim Deus, immortales quosdam, quos Græci Dæmones vocant, dicitur constituisse; qui in officio mortales omnes continerent. Quam fabulam penitiùs perscrutando, explicant Platonici Philosophi, iuxta suum sentiendi, & Philosophandi modum, vt nihil aliud ipsa fuerit significatum: nisi animum nostrum in partes distributum duas, quarum altera est rationis particeps, & immortalis, alia verò eiusdem expers, & morti obnoxia; quando igitur, dicunt, Dæmon, hoc est, sciens ille qui est, & sempiternus animus, insciæ, & mortali parti, idest, libidini imperat, & dominatur, non est dubium, quin siue indiuiduus homo, siue domus, siue ciuitas sit, summam beatitatem consequantur.

3 Neq; feliciùs, aut veriùs Poëtarum priores de hac re, vel luserunt suo seculo, vel præsenti luxerunt. Sicuti enim à Ioue Saturni filio principium Musas, sic ab eo principium autumant habuisse ciuitates: & eum posteà in Deum sacrantes, etiam sub illius solùm imperio Reges incepisse, docuerunt. Sic Horatius lib. 3. Carm. Od. 1. scripsit.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari Gygantæo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis.

Attamen Iouis tempora descensus Iacobi Patriarchæ in AEgyptum tempus non antecesserunt; ciuitates verò, ex sacra narratione, constat antecessisse: cùm Cain ex nomine filij sui Enoch, Genes. c. 4. Mose referente, & Psal. 48. id ipsi, & sibi similibus, iuxtà Hieronymi tralationem, sic exprobrante: [Vocauerunt nomine suo terras suas;] ciuitatem Enoch ædificauerit Orbis primam; immò æui; vt sensit Reuer. Episcopus Tostatus, lib. de Optima Politia, neq; legitur, neq; creditur aliam, vsq; ad Noë tempora, fuisse secundam. Maxima tamen versatur difficultas, in regiminis reperienda forma, qua vel ciuitas Enoch à Caino constructa, vel illæ, quæ iam post Noë tempora ædificari cœperunt, vtebantur.

4 Præsides hominibus datos, [ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum,] affirmat Petrus Apostolus 1. Epist. c. 2. Super quibus verbis sensit Innocentius IV. ad c. Quod super his. de voto, & vot. redempt. firmissimè Principum iurisdictionem fundari: sic dicens num. 2. [Iurisdictionem enim iustam, & rectam lego; vbi dicitur datus gladius ad vindictam, supra, de maior. & obed. solitæ, sed quando cœperit, nescio: nisi fortè, quòd Deus dedit aliquem, vel aliquos, qui facerent iustitiam super delinquentes: vel iure naturæ Paterfamilias super familiā suam habebat iurisdictionem omnem à principio: sed hodie non habet, nisi in paucis, & modicis: ff. de furt. respiciendum. & C. de pa. po. per

totum.

totum. Hoc autem certum est, quòd ipse Deus per se à principio exercuit iurisdictionem: vt not. de for. compet. licet.] Cuius eruditissimi Doctoris, & pijssimi Pontificis sententiam, suis verbis, ideò recitamus: quia ad sequentia magno est nobis vsui profutura.

5 Ipse ergo Deus, qui à principio perseipsum, vt inquit Innocent. exercuit iurisdictionem, vt patet in Caini sententia, pro fratricidio: potestatem regiminis ipsis hominibus naturaliter dedit: iubens namq; eorum multiplicationem, Gen. c. 1. & 2. voluit consequenter, hominum cœtus, & congregationes fieri: & inde vt haberent facultatem se gubernandi, leges necessarias constituendi, & iudicandi, ordinemq; Reipublicæ condendi: sine quibus, confusio, hominum congressus funditùs labefactaret: dicente Salomone. Prouerb. c. 14. [Vbi non est gubernator dissipabitur populus.] De quo habetur insignis doctrina, in c. fin. 89. dist. tam in principio, quàm cùm deinde dicitur; [Neq; enim vniuersitas, alia potest ratione constare, quàm si eiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret.]

6 Discursus huius hoc est fundamentum; quia qui voluit finem, hominum videlicet societates, intelligitur, & voluisse illa media prędicta, sine quibus is esse nequiret. c. præterea. de offic. de leg. l. 2. ff. de iurisd. omn. Iud. Præterea, fecit Deus hominem animal rationale Politicum: iuxta Arist. & S. Thom. illum explicantem, 1. Polit. quod idem siue is, siue alius Auctor inter eius Opuscula comprobat, lib. 1. de Regim. Princip. c. 2. & 4. at hominum societas, sine tali gubernatione, neq; augeri, neq; posset conseruari. Et cùm habeat homo, ipso Cicerone. lib. 1. Offic. referente, quod & docetur l. Vt vim. ff. de iust. & iure. insitam naturaliter potestatem se, vitam suam, corpusq; tuendi, cum moderamine, videlicet, inculpatæ tutelæ: absq; dubio habet facultatem in societate, ac congregatione hominum ea disponere, quę, congruo medio regimine, efficiant, vt inter eos pax mutua consequatur. Immò sufficit, Deum hominibus rationem naturalem indulsisse, vt omnia, quæ à ratione natiua oriuntur, qualis est ordo gubernationis, ac iurisdictionis, & ad eã necessariæ facultatis, ac potestatis, ipsi naturaliter fuisse concessa censeantur.

7 Iure Gentium fuisse instituta dominia, & regna, habetur l. Ex hoc iure. ff. de Iustitia, & iure. A mundi namque conditione, nulla inter homines excellentiæ distinctio præcesserat: vt §. 1. in Authen. Quibus mod. effic. sed cùm homines inuicem aduersari, & bellare cœpissent, ad diuisiones ideò Gentium deuentum fuit: & necessitate cogente, ne minor à maiore, pauper à diuite, debilis à fortiore grauaretur, capite indiguerunt, & Reges fuere creati: vt dicta l. Ex hoc iure. docuit optimè Bald. Vtilitatis ergo, ac necessitatis ratione, multitudini, & populo Magistratus præponi, oportuit, qui eum moderarentur, regerent, & gubernarent.

8 Quòd

8 Quòd si res altioribus à principijs sit petenda, certum est, aut omnes homines oportere esse iustos, & probos, quique seipsos præclarè regant, & agant ea quæ sunt rationi consentanea: aut necesse esse, alios ab alijs gubernari: si vlla sit societas constituenda. At omnes rationi obsequi, hominum corrupta natura, & mores praui non patiuntur: cùm ne metus quidem legum, Magistratuum, ac Potestatum timor, aut prompta supplicia, satis retinere, vel coercere possint nefariorum hominum impetus, & conatus: vnde necessum est, nullam societatem, neq; etiam latronum, sine Præfecto existere posse diuturnam.

9 Hinc Cicero 3. lib. de Legibus, ait, [Sine imperio, nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest.] Et ex eodem Cicerone lib. 3. de Repub. sic refert. Augustinus lib. 4. contrà Iulianum, c. 12. [An non cernimus, optimo cuiq; dominatum, ab ipsa natura, cum summa vtilitate infimorum, datum?] Aristoteles 3. lib. Polit. c. 4. dixit: [Hominem esse natura ciuile animal exposuimus: ac proindè homines etiam si ope mutua nihil indigeant, nihilosecius ad conuictum esse procliues. Oportuit igitur, vt præter id quod homines ad proprium mouebat bonum, vniuscuiusq; esset etiam aliud, quod moueret eos, ad bonum commune multorum: propter quod & in omnibus, quæ in vnum ordinantur, aliquid inuenitur, quod alia regat.]

10 Hæc doctrina est etiam Ægidij Romani Tract. de Regim. Principum, lib. 2. par. 1. c. 1. quæ habet insigne fundamentum, illud Spiritus sancti proloquium, Prouerb. cap. 11. [Vbi non est gubernator, dissipabitur populus.] Vnde Chrysostomus, in cap. 3. Isaiæ, dixit: [Nihil vmquàm est intractabilius, quàm Respublica, quæ vacat Principatu quemadmodum neq; periculosius quicquam est, naui suo gubernatore destituta.] Et ad populum Antiochenum Homil. 6. [Si Principes de ciuitatibus abstuleris, feris irrationabilibus similem irrationalem vitā degemus, inter nos mordentes, & nos deuorantes, pauperiorem potentior, mansuetiorem audacior.] Seneca 1. lib. de Clementia, dixit: [Imperium, est vinculum, per quod Respublica cohæret.] Et Plato tamdem in Protagora sic priùs docuerat: [Congregati homines sibi inuicem nocebant, se inuicem iniurijs, & damnis afficiebant: quare dispersi iterùm à feris lacerabantur. Necesse igitur fuit, vt congregati, in officio, per vnius imperium, continerentur.]

11 De nomine verò horum Præsidum, seu iurisdictionem exercentium, si quæramus; Augustinus 15. de Ciuit. Dei cap. 20. non dubitat, eos Reges appellare; & eorum primum Cainum, qui in dicta ciuitate Enoch regnauerit: addens, non fuisse consequens, vt primogeniti in regnum regnantibus succederent patribus: sed quos regnandi meritum, propter virtutem terrenæ vtilem ciuitati, vel sors aliqua reperiret: vel ille po-

tissi-

tissimum succederet Patri, hæreditario quodam iure regnandi, quem præ ceteris filijs dilexisset.

12 Et quantum ex antiquioribus Historicis Gentilibus elicere possumus, Reges etiam fuisse nominatos, primos illos Præfectos, scripsit Dionys. Halycarnas. lib. 5. sic dicens: [Omnes Græciæ ciuitates initio sub Regibus erant; sed posteaquam eorum nonnulli abuti potestate cœperunt, & in rebus administrandis, non tam rationem, quàm suam libidinem consectari, regni tædio, magna pars statum publicum mutauit: in leges, & magistratus, omni potestate, ac dominandi ratione transcripta,] Sequitur Corn. Tacitus sic lib. 3. dicens: [Vetustissimi mortalium nulla adhuc mala libidine sine probro, sine scelere, ideoq; sine pœna, aut castigationibus agebant. At postquàm pro modestia, & pudore, vis, & ambitio ingruebat, prouenere dominationes, multosq; apud populos æternùm manserunt. Quidam statim, aut postquàm Regum pertæsum est, leges maluerunt.]

13 Itaq; vt ex dictis omnibus colligi potest, primò Ciuiles hominum societates, vnum aliquem virum bonum, qui ius illis diceret, Regem creabant. Is cùm temporis interuallo degeneraret, neq; ab eo semper ius æquabile consequerentur, sed ex odio, auaritia, vindictæq; cupiditate, iniquè, & factiosè iustitiam administraret; eædem societates, legibus, à quibus non recederet, constitutis, eius potentiam aliquantisper infringebāt. Cùm autem ne sic quidem officio fungeretur, aliæ societates eum nouis sanctionibus, & regularum vinculis frænarunt, aliæ penitùs tollentes, nouos Magistratus instituère Aristocratiam, vel Democratiam, Rerumpublicarumve alias mixtas formas eligentes.

14 Colligitur etiam secundò, populorum, qui Reges, Principes, seu quoscumque imperantes Magistratus, sibi constituerunt, aliam esse habendam rationem ab ipsis imperantibus, quàm Politici homines asserunt: cùm constituentes illi, qua constituentes fuerunt, essent eminentiores: neque ex eo, quòd potestatē suam in Præfectos illos, vt sibi ius æquabile dicerent, transtulerunt, sint non quasi homines, sed quasi pecudes gubernandi. Absit autem, vt cùm populi potestatem supra prædictos Præsides declaramus, inconditam, ac confusam turbam, multorum capitum belluam, quam vulgus nominant, intelligamus; quæ insipientissimi cuiusquam furias, ferè semper, sequitur; apud quem sine rationis discrimine, sine iudicij ordine, sine mentis consideratione sæpiùs oritur

Seditio, sæuitq; animis ignobile vulgus
Iamq; faces, & saxa volant: furor arma ministrat.

ex Virgil. Aen. 1. Huius enim captare auram, animi corrupti, malitiosi, & iniusti semper fuit vitium, apud Ethnicos etiam sapientes, reputatum. Sit ergo propria, germana, ac Christianæ disciplinæ, post veram Politicam, populi acceptio, vt Procerum, Senatorum, ac eximia virtutis

probitatis iudicij, ac dignitatis auctoritate hominum prudentem, ac iure coalescentem multitudinem intelligamus; ex eo genere, videlicet, de quo ille apud eumdem Poetam:

Tum pietate grauem, ac meritis, si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant:
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

15 Populi ergo talis, regni talis, seu talis Reipublicæ, quæ omnia idē esse iudicamus, constituentis sibi Principē, quocumq; nomine cēseatur, partes potiores fuisse, intelligūtur, constituto: sicuti Genes. c. 39. Putifar constituens Ioseph, in Ægypto suæ familiæ Oeconomū. & Pharao toti prouinciæ Proregem: & Nabuchdonosor Danielem constituens super Babylonem: Daniel. c. 2. & Darius, c. 6. Optimates super regnum; ibidem c. 6. Et vt [minor sine contradictione à maiori benedicitur,] ex Paulo ad Heb. c. 7. sic & constituitur. Hinc est consequens, vt sine Regibus populi esse possint, Reges sine populis esse nō possint: cū fuerit liberū populis, qui erant alias natura liberi, ne cuiq; liceret quod liberet; sed cōmuni omnes vno vterentur iure, alio, quàm Regio, vti regimine: sicuti Thebæi tempore Nini, Rhodij, Massilienses, Romani, Carthaginenses, vt habetur ex Eusebio, in Chron. & Strabone. lib. 4. & 14. & alijs, Aristocratia fuere potius quàm Monarchia delectati. Quod si populus deesset, quasi Colossus basi destructa corruit, sic Rex, cuius est fundamentum, & basis populus, laberetur.

16 Ergo institutiones regnorū, ex electione humana originē ducere, & ad ius Gentium pertinere, omnibus persuasum esse, necesse est: neque enim iure naturali, quod est à Deo immediatè, fit, vt genus humanum per Monarchiam potius, quàm per Aristocratiam, aut Democratiam, vel aliam aliquam formam regiminis gubernetur. Siue igitur constituta sint regna, siue Respublicæ, hoc vel illo regimine floreant, non est à Deo immediatè factum, vt hæc familia potius, quàm illa, regnum, siue Ducatum, siue quemcumq; Principatum administret; sed populi consensu, & voluntate Reges, Duces, Principes sunt constituti; siue initio electione libera, quod minus frequens fuit, populus in aliquem vnum virum bonum, grauem, & sapientem ius suum transtulerit: siue quod frequentius accidit, tyrannicè, ac violenter oppressus, atq; armis, & potentia domitus, paulatim domitoris sui Regiam, siue quamcumq; aliam potestatem approbare cœperit, & amare.

17 Sic Iustinianus, ex Iurisconsulti sententia, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. §. Sed & quod Principi. & l. 1. ff. de Constit. populo suam omnē auctoritatem refert, dicens. [Sed & quod Principi placuit, legis habet vigorem; quia populus lege Regia, quæ de eius Imperio lata est, ei, & in eum omnem suam auctoritatem, & iurisdictionem transtulit.] Docet Seneca Epist. 108. vltra med. prouocationem ad populum etiam à

Regibus fuisse: tamquam videlicet, ad fontem, vnde eorum auctoritas dimanarat: quod ipsum, Regis Tulli Hostilij exemplo, Liuius lib. 8. Dec. 1. confirmauit.

18 Breuiter tandem Reges fiunt vel vsurpatione, vt Nemroth, Dionysius tyrannus: vel impositione Diuina, vt Saul, & Dauid, & priùs Moses: vel impositione humana, vt Herodes, & Archelaus eius filius: vel electione, vt Reges Hungariæ iure regni: item & reges Poloniæ: vel forte, aut augurio, vt olim inter Scythas is rex, cuius sagitta è medio ceterarum extracta: ex Guillelmo Tyrio, lib. de Sacr. bello, de Scythis: Darius Rex Persarum, cùm eius equus, (iuxta pactum) arte quadam adhibita, primus post solis ortum hinnisset: ex Ctesia in Persicis, de Dario; Romulus Remo fratri prælatus, auibus ad illum pluribus conuolantibus, ex Cicer. 1. de Diuin. de Romulo: & ex Liuio Decad. 1. vel successione, vt Salomon succedens Dauidi, & Philippus III. Rex Catholicus, successor alterius Philippi II. æternæ memoriæ, & ferè omnes Europæ Reges: vel vltimò natiuitate, vt Christus Dominus sine patre in humanis, vt qui ex regibus posthumi nascuntur: si infima mysterijs altissimis licet aliqua ex parte comparare.

Propositio Anonymi adhuc conuincitur esse falsa. Cap. IV. §. 1.

QVAE omnia si cùm superiùs dictis 3. Part. dub. 3. Fundam. 4. coniungantur, optimè Propositionem illam Anonymi, falsissimam esse demonstrabunt. Quantumcumque enim populos, & hominum societates Magistratibus subesse necessarium sit; & lumen ipsum naturam consequens, id suo digito in hominum cordibus inscribat; vt vitari, quamdiù viget eorum mutua communio, non possit: immò Principes omnes seculares, qua ratione iam superiores sunt, habeant à Deo in genere, & in vniuersum, ius immediatè subditis imperandi: quia, videlicet, est his obtemperandi præceptum impositum à Deo immediatè: (quod latius inferiùs, & clariùs explicabitur;) neq; aliàs essent illi Domini, nisi præcipere possent, neque hi essent subditi, nisi necessariò deberent obedire; attamen hos vel illos populos, esse immediatè à Deo huic, vel illi subditos Principi, Regi, Duci, Reipublicæ, omninò est falsum, affirmare. Quemadmodùm enim iure Gentium dominia vniuersa fuere distincta, quòd verò hæc res sit mea, illa tua, humanis est effectum legibus; sic etiam in vniuersum quòd regna sint, siue Reges, Iure gentium effectum est: quòd verò hi, vel illi sint Reges, seu Duces, &c. à ciuitatum, prouinciarũ, vel à populorũ electionibus, seu institutionibus dimanauit.

2 Nam prætermissis Gentibus bello subactis, siue iniusto, sicuti olim Alexander Magnus Asiã tenuit: immò sicuti, vt sentit Turrecr. in c. Duo sunt. num. 2. versic. Secundo spiritualis. 9. dist. & in Sum. de Eccl. lib. 1.

cap. 90. omnia quattuor Imperia fuere per violentiam vfurpata: & ficuti hodierna die Turca, communis hoftis, Græcorum Imperium fuo dominatu premit: fiue iufto, ficuti olim Clariffimus Gothifredus Bullonius Dux, & alij fequentes Reges Palæfthinam fubiugarût; Principes illi, qui à populo volente, & confentiente, ad regale faftigium, vel Principatum quemcumq; funt euecti, ab ipfis populis, ab ipfis hominum focietatibus, fub varijs regendi formis, dominium habuerunt.

3 Caftellani in Hifpanijs populi olim Iudicibus, Comitibus deindè, etiam cùm alia iam in prouincia erant erecta regna, fubdebantur: hodie Regnum Caftellæ latiffimæ Regis Catholici Monarchiæ obtinet principem locum. Galliarum regnum olim inter quattuor liberos, & fupremos reges fuit difpertitum; quorum fedes regiæ, ciuitates Parifiorum, Sueffionum, & Mediomatricum, vel Rhemorum frequentibus Hiftoriographorum monumentis, referuntur: hodiè vni Chriftianiffimo fubditur Regi. Anglia antiquitùs varijs fuberat regulis, nunc vnum agnofcit Principem. Italia contrà, quæ olim vnius populi Romani imperio, poftea Gothorum, & Longobardorum Regum ferè tota continebatur, noftra hac tempeftate inter plures eft Principes diftributa. Ligures Ducem habent, fed qui biennio imperet tantùm, & multis Reipublicæ illorum adftrictus legibus. Brabanti, & Saxones item Ducibus parent, fed perpetuis, & multò liberioribus. Hybernia Infula hodie Angliæ Regibus fubiecta eft; quæ olim fummis Romanis Pontificibus fubdebatur.

4 Angli rurfus, Galli, & Hifpani Regibus, fed diuerfis conditionibus imperantibus obfecundant. Heluetij, antè hos trecentos annos, Auftriæ Ducibus fubijciebantur; hodiè nō Duces, fed populares habent Magiftratus, & pro vna Republica, quæ tunc regionem omnem complectebatur, nunc in tredecim Refpublicas diuiduntur. Veneti populi Ducem habent, fed pluribus deuinctum legibus; quæ rerum tamen funt viciffitudines, cafus, & difcrimina, publicarum, quid mirum, fi iterùm vel Pontifici Maximo, vel Principibus, qui diuerfis per Italiam locis dominantur, fubeffent? ficuti eorum maiores illis, antè annum quadringentefimum quinquagefimum fecundum, (quando ex occafione vaftationum Attilæ Hunnorum Regis, ex illorum ditionibus confluxerunt in Venetas Infulas, inter æftuaria maris Barbaris inacceffa:) obtemperabant.

5 Difcant interim, & Anonymus fcriptor, & omnes qui de hac Principum agentes poteftate, vel malitia, vel ignoratione, hallucinantur: poteftatem regiminis paffiuam, effe omninò immediatè à Deo: actiuam autem in genere, in communi, & vniuersè, qua ratione dicit relationem ad pafsiuam, effe etiam immediatè à Deo: parere enim, & imperare, cùm fint, ἐκ τῶν πρός τι, feu, relata, ab eodem principio, eadem dimanatione, oriri neceffum eft; quod appellauit Turrecr. in Sum. de Ecclef. c. 91. verf. Ad fecundam rationem. lib. 1. omnem poteftatem quoad effen-

tiam esse à Deo immediatè. Attamen subiecta huius actiuæ potestatis, illi, videlicet, qui eam exercent, quòd sint Imperatores, Reges, Principes, Duces, Senatus, & similes imperantes, non sunt à natura, non sunt à Deo immediatè, non ab eius verbo, non ab eius veniunt præscripto, quòd vnum, & immutabile sit: sed à populorum originem ducunt moribus varijs, qui necessarijs caussis, iuxta temporum, ac rerum circumstantias, & Reipublicæ promptioribus commodis incitati, parendi, & imperãdi formas commutatas assumpserunt. Quod appellauit Turrecr. ibidem, potestatem, quò ad modum illam acquirendi, non esse à Deo immediatè. De quo optimè disserit Nauarr. in Relect. cap. Nouit. num. 147. vers. Sexagesimo infertur. de iudicijs.

6 Quam veritatem id maximè illustrat, quòd si vniuersum orbem mente, & cogitatione perlustremus; non solùm vbi Christiana religio, & disciplinæ vigent humaniores, sed etiam vbi rustica barbaries, vbi morum immanitas, & turpis Idolatriæ adhùc perstat cultus, vt in vltimis Indiarum Orientalis, & Occidentalis terminis, expressa cernuntur exẽpla ipsius naturalis luminis subditis, vt ipsis Magistratibus, & Principibus pareant, commendantis, neutiquàm tamen huius, vel illius Principatus, seu regiminis formam immediatè statuentis. Apud Calicutium, Narsingam, & longissima Africæ, & Asiæ littora, apud Iapponenses, & Sinas, in America, antè nostrorum Hispanorum in eas terras appulsum, dominationes, & Principatus, & reperiuntur, & semper fuere reperti; attamen non quos immediatè Deus Principibus tradidisset, sed quos diuersi populi creassent: vno loco Monarchiam meram, alio mixtam, alio Aristocratiam, alio Democratiam, pluris, nostri Hemisphærij, & Christianorum Principum regiminis instar, varijs rationibus æstimantes.

Respondetur Obiectionibus, Cap. 2. adductis. Cap. V. §. 1.

NEQVE erit difficile hanc doctrinam, ex illis ipsis testimonijs Scripturæ sacræ confirmare, quæ aduersarios pro se, Cap. 2. diximus attulisse. Primus namq; ille locus ex 8. cap. Prouerbiorum, [Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt:] sic docet Reges à Deo habere, vt regnent, quemadmodum habent ab ipso, vt iustas leges condant. Porrò vt leges condant iustas, non habent à Deo immediatè: quasi Deus illis dormientibus, vt quondam Salomoni, sapientiam infundat, aut leges dictet: sed consilio, prudentia, industria, & labore suo, Deo opitulante, legum conditores, iusta decernere consueuere: vnde etiam humanæ, non Diuinæ, leges similes appellantur. Hoc dicendi charactere, Reges dicuntur, à Deo habere vt regnent: quia cùm sapiẽtiæ donum, quod eo in loco præcipuè commendatur, illis adest, tum

de-

demum vel ad regnum legitimè iusteq; perueniunt, vel regnum iam adeptum probè gubernant, & moderantur.

2 Locus alter ex Danielis, c. 4. de prouidentia Dei concionatur, qua regna subinde mutantur, & de gente in gentem, de prouincia in prouinciam transferuntur. Prouidentia autem non tollit, sed regit humana consilia. Itaque non illa solùm dicitur Deus facere, quæ, nulla interiecta caussa, facit: sed ea quoque, quæ prouidentia ipsius dirigente, vel permittente, suo labore, & consilio homines faciunt. Id quod in regnis Babyloniorum, & Assyriorum, de quibus Diuinæ plenæ sunt Scripturæ, manifestè conspicimus. Certè enim Nabuchdonosor, de quo Daniel ibi loquitur, tam ampli regni habenas non à Deo immediatè habuerat: qui irrita oppositione, ac resistentia Gentium plurimarum, vi & armis ad eam fuerat euectus potentiam, ob quam etiā seuerè à Deo punitus fuit; & tamen quia Diuina prouidentia, quæ rebus etiam malis benè vti nouit, improba illa regnandi cupiditate, quam in Nabuchdonosor esse videbat, tamquàm virga furoris sui, ad Gentes alias puniendas, vti voluit; dicitur, Deum illi regnum illud maximum, & nobilissimum concessisse. Ierem. c. 7. [Ego dedi, ait Dominus, omnes terras in manu Nabuchdonosor Regis Babylonis.] Quomodo verò dederit, audiamus Isaiam cap. 10. [Assur, inquit, virga furoris mei, baculus ipse est: in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mandabo illi: vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponam illum in conculcationem, quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non sic existimabit; &c.]

3 Ecce missum videmus dici à Deo Regem Assyriorum, ad occupandam, & diripiendam Palæsthinam; non quòd præceptum habuerit, vbi obedientia laudaretur: sed quia permisit Deus, vt cupiditatem expleret suam, in eum populum, qui tali pœna dignus erat, puniendus etiam ipse postea, quòd alienam prouinciam nullo sibi iure vendicasset. Vnde in Isaia sequitur: [Et erit cùm impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius &c.]

4 A Deo igitur regna concedi, Reges esse timendos, & honorificandos, legimus in Scriptura sacra, regna verò ipsis, seu quibusque Principibus secularem potestatem immediatè à Deo esse donata, non legimus: vnde præsumatur, Ecclesiasticam disciplinam, non posse suis iustis legibus, eorum potestatem, in rebus Ecclesiasticis, & quæ ad Ecclesiasticos, iuxta superiùs dicta, pertinent, inhibere. Si enim sic liceret argumentari, consequens profectò esset, priuatis hominibus, quicquid tandem habent, immediatè à Deo dari: nec posse vlla de caussa per ipsos seculares Principes, legibus latis, suorum ipsis possessione bonorum interdici. Pauli Apostoli est insignis illa ponderatio, Act. c. 14. [Et quidem non

fine

sine testimonio, semetipsum reliquit, benè faciens, de cælo dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.] Et cap. 17. sic loquitur: [Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli, & terræ cùm sit Dominus, non in manufactis templis habitat: nec manibus humanis colitur, indigens aliquo; cùm ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia.]

5 Colligamus nunc, iuxtà Aduersariorum Dialecticam, argumentum hac ratione: Deus dat omnibus vitam, inspirationem, cibum, & omnia: Ergo nullam possunt seculares Principes edere legem, per quam, caussa ex quacumque, eorum subditi, vitæ, inspirationis, cibi, & suarum facultatum omnium vsu priuentur: Ergo iniusti sunt omnes Magistratus, qui latrones, adulteros, proditores, maleficos, aliosque id genus homines, vel bonorum mulctant ablatione, vel in eos mortis etiam pœna censent animaduertendum. Vitiosum sanè argumentum; cuius absurditas, falsam illam de regibus à Deo immediatè datis, & ex consequio, nullo modò ad obseruationem legum Ecclesiasticarum adstringendos, sententiam grandi demonstrat absurditate laborare.

6 Immò si hæc loca Scripturæ aliquid cōtra allatam doctrinam probarent, eodem modo, neque genitos à parentibus filios esse, ex eadem Scriptura probaretur: cùm Christus Dominus, Matth. c. 23. nominari in terra patrem, prohibuerit: vnumque patrem, qui in cælis est, asseruerit, tantùm esse. Quo dicendi charactere, Deū præcipuè esse, & agnoscendum, & inuocandum, quis nesciat, explicari? An quia mater septem iuuenum sanctorum Machabæorum, lib. eorum 2. c. 7. asseruit, se ignorasse, quomodo in vtero suo apparuerint, & singulorum membra haud ab ipsa fuisse compacta, ad Creatorem omnium, illorum referens originem, existimanda est, non illos genuisse, non tulisse in vtero, non peperisse, aluisse, erudiuisse?

7 Neque verò si Deus Iosephum, Genes. c. 45. pro salute patris, suorumq; fratrum præmisit, ideò qui eum vendiderunt fratres, aut scelere non sunt contaminati, aut reprehensione caruerunt: quasi nihil per eos factum sit in eo, quod pœna grauissima meruerit vindicari? Similiter quòd decem tribubus à Roboamo deficientibus. 3. Reg. c. 10. verbum hoc Deus à se factum esse affirmet, haud dicendus est, Rex imprudens, & superbus, caussam non dedisse, aut non errasse in eo grauiter, quòd iuuenum fuerit consilijs, iam spretis sanis Seniorum monitis, obsequutus? Neque si Deus est, qui dat incrementum, ex 1. ad Corinth. c. 3. inde Paulus plantando, & Apollo rigando, nihil omninò fecisse dicendi sunt: cùm Paulus certissimum se, secundùm suum laborem, præmium recepturum fateatur. Error certè crassus nimium hic est, quod Deo permittente, siue etiam inspirante, ac promouente, ac tandem vbique, & in omnibus prouidente, fit, ipsi soli Deo tribuere, vt caussis medijs, suus agen-

di

di cursus, siue cócursus denegetur. Sunt ergo Reges à Deo, sũt ab eo geniti, & eius nutritij, ex Homero, à quo omne bonum, seu [datum optimũ, & donum perfectum est:] ex Iacobo sua Epist. Canon.c.1. quod nó vetat, intermedio iure Gétium, & per populos fuisse suis ab initijs cóstitutos.

8 Neque in illo antiquo populo, cui Deus, ex speciali priuilegio, de Regibus aliquando prouidit, fuit Iudæorum alia mens, quàm Reges habere aliarum nationum instar: exponentibus illis sic Samueli, 1.Reg.c.8. [Constitue nobis Regem, sicut habent vniuersæ per circuitum nationes.] Iam verò certum est, apud Medos Deiocem, quòd primò amicorum, & vicinorum rixas componebat, iudicem, deinde Regem electum fuisse: vt post Herod. lib.1. Cicer.1. Offic. recenset. Romani autem primos suos Reges suffragijs populi communibus constituerunt. Quin & Iulius Cæsar, ex Sueton. arrepto Imperio, quò tutiùs regnaret, à populo se fuisse creatum, credi volebat: quem sequuti sunt Augustus, Tiberius, Caligula, & Claudius, populi consensum, suo firmando Imperio, postulantes. Neque modò pergimus vlteriùs proferre, quænam in populo perstet auctoritas, post Regem creatum: quia haud ad Regum, seu Principum scribimus eneruandam maiestatem: sed hoc intendimus probare, eos non immediatè à Deo; vt docet Anonymus falsò, sed à Republica gubernandi facultatem habuisse.

9 Ad præfatum similiter modũ intelligenda sunt alia loca, ex Ieremia, Osea, & Iob, superiùs allata. Illud autem Isidori penultimo loco positum, nihil efficit aliud, nisi Reges potentes, si probi esse nolint, vix posse, & ne vix quidem, experientia ipsa Magistra, ad rectam reduci viã; cùm plerumque contingat, vt nemo sit, qui eos, licet iure damnatos, re ipsa cogere, & coercere queat: quod in Ludouico IV. Friderico II. Imperatoribus, in Boleslao Poloniæ, Henrico VIII. Angliæ Regibus, immò in pluribus alijs iniustis Principibus fuit olim cumulatissimè comprobatum. Neque silendum est, Isidorum non scribere, nullum esse à quo Reges in ordinem cogi possint, eò quod à Deo sint regnis immediatè præfecti: sed ait, difficile esse reuocare Principem in melius; quod vt verum est, ita nihil contra nostram veram pugnat sententiam, Reges videlicet, & Principes seculares, non à Deo immediatè, sed ab hominibus fuisse regnis, seu Rebuspublicis institutos.

10 Tamdem, vt multa paucis perstringamus: Potestas temporalis in genere, est à Deo immediatè: [Per me,] dicente eius Sapientia, Prouerbior.cap.8. [Reges regnant, &c.] quod & Augustin. latè probat, 4. de Ciuit. Dei, cap. 5. quod cum S. Thom. 1.p.q.96. eius Interpretes demonstrãt: similemque potestatem in statu innocentiæ addunt perfectissimè fuisse reperiendam, & experiendam.

11 Præterea, potestatem temporalẽ, esse in genere, & in specie à Deo, speculatiua ratione, verum est; quia cùm Deus ipse infuderit Protoplasti

Adami intellectui omnium scientiarum habitus: nihil est dubium, intra eorum latitudinem omnia genera, & species omnes habituum scientiarum Ethicarum, & Politicarum contineri. Attamen, practica ratione, rem considerando, omninò falsum est, dictam potestatem à Deo immediatè in specie effluxisse; potest enim esse alicuius speciei Politicæ administrationis adhùc incognitæ, vel ex pluribus coalescere cognitis regiminis Politici, quæ omnia omnipotentia, & omniprouidentia Creatoris hominum commodis, arbitrio, & inuentioni seruauit: cùm illos in manu sui consilij dereliquit: vnde tot, ac tam multiplices regiminum formæ, à varijs hominum nationibus, varijs fuere temporibus introductæ. Quòd si in indiuiduo tamdem de hac sit agendum potestate temporali, est plusquam falsum, in vniuersum loquendo, illam immediatè à Deo Principibus concessam; quantumuis aliquibus veluti Moysi, Sauli, Dauidi, alijsque nonnullis à Deo dictam secularem potestatem fuisse, ex priuilegio, immediatè traditam cognoscamus.

12 Doctrinam hanc, alijs Scholasticis etiam loquendi formis, tradunt insignes Doctores, super vltima distinct. 2. Sentent. occasione quæstionis per Magistrum excitatæ, de potestate Dæmonum: Bonauentur. Art. 2. q. 1. Durand. q. 2. n. 6. AEgidius q. 13. Carthusian. q. 4. Docent enim in potestate præsidentiæ tria posse, immò debere, considerari: primò, eius essentiam: secundò modum, quo acquiritur: tertiò illius vsum. Quò ad primum, esse à Deo immediatè, certum est: quò ad alia haud est necesse, vt ab eo emanent absque medio; dicente Propheta Osea, c. 8. [Ipsi regnauerunt, & non ex me; Principes exstiterunt, & non cognoui.] Firmum igitur perstet apud Catholicè de potestate seculari sentientes, eam quò ad productionem in genere, à Dei, scilicet, voluntate, & instituto processisse immediatè; at quò ad exsequutionem, & suam operationem, de lege communi, ab hominum institutione dependere.

13 Hinc qui ex professo de potestatibus Ecclesiastica, & Laica tractarunt, hanc definierunt esse, potestatem naturaliter à Deo immediatè datam hominum communitati, ad sese gubernãdam in rebus naturalibus, & benè beateq; viuendum, secundùm rationem naturalem: potestatem autem Ecclesiasticam: hac explicarunt definitione; esse videlicet, potestatem à Christo immediatè; & supernaturaliter institutam, ad fideles, iuxta legem Euãgelicam, in rebus supernaturalibus, & quatenùs ad illa est opus etiam in naturalibus, gubernandos. Cum hac tamen distinctione, quòd cuiuscumque Laicæ potestatis caput, ex rei natura, & secluso priuilegio, Deiq; singulari facto, non est ab ipso Deo immediatè erectũ: cùm in Ecclesiastica potestate, eius primum, ac fundamentale caput, quod est summus Pontifex Romanus Petri successor, & Christi Domini Vicarius, sit ab ipso Christo immediatè, ac diuinitùs constitutum. De quo suo loco infra pluribus erit dicendum.

Christi Domini doctrina, praedicta confirmantur. Cap. VI. S. 1.

IN 2. Parte huius Tractatus, dùm II. Conclusionem exponeremus, illam sufficienter in genere, ex Christi Domini illo ad Pharisæos prudenti responso, Matth. c. 22. [Reddite quę sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo;] asseruimus, comprobari. Quòd si iam attentiùs, & specialiùs eam dispiciamus, vniuersas, de Politia Ecclesiastica, controuersias, semel cum omnibus secularibus Principibus dirimemus. Pro qua auctoritate, ad Anonymi falsam, & Hæreticam esse doctrinam, demonstrandum, inducenda, erit operæpretium aduertere: triplicem, inter alias, grauem quæstionem, fuisse Christo Domino, dum in terris visus, & cum hominibus fuit conuersatus, ex Baruch, c. 3. propositam: primam Facti, secundam Iuris, tertiam, vtriusque, & Facti, & Iuris difficultatibus innodatas.

Prima quæstio Christo proposita.

2 MATTHAEI igitur cap. 17. sic habetur: [Cùm venisset Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt didrachma, vel censum, à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, eum piscem, qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me, & te.] Hæc fuit, quam consideramus, prima quæstio, & fuit Facti ea, scilicet, An Christus, vel solitus esset didrachma census soluere Imperatoris Romani, publicanis eius exactoribus? vel illud tunc vellet facto soluere? & tamdem, si quantumcumque soluere vellet, adhuc tunc esset, vel non esset soluendo?

3 Et prætermittamus modo Petri subitam, & parùm consideratam, licèt humilem, & piam responsionem; qui iuris, per Christum Præceptorem, quæstione non decisa, spontaneum illum obtulit census exactoribus debitorem, quem Filium Dei viui, primò, Matth. c. 16. ex ipsius æterni Patris fuerat confessus reuelatione: immò super quem, vt ex eodem c. 17. habetur, in Thabor monte glorificatum etiam corpore, eumdem Patrem æternæ illius, sicut instantis semper & generationis, & natiuitatis audierat testatorem: quod certè, propter plures rationes, quas, ne longiùs euagemur, facere non debuisset: ne sua illa liberalitas, illiberalis, immò sanctorum iurium prodiga videretur. Ad Christi Domini doctrinam attendentes, in hac Facti quæstione, qualiter Diuinissima sua sapientia se gesserit, consideremus: ex hoc enim plura documenta Ecclesiastico statui valdè necessaria deducentur.

SEX

SEX DOCVMENTA NOTANDA.

4 IAM primò, Christus Dominus in rebus, quæ non personam vnam, sed totum Ecclesiasticum concernunt statum, noluit, vt singulis vna persona facilitate, seu humilitate sua, siue obedientiæ, siue demissionis prætextu, vniuerso præiudicet statui: secularium iniquis prætensionibus, seu postulationibus conniuendo, vel annuendo, vel non obstando, vel modo quocumque omissione, siue commissione, iura Ecclesiastica violando; sicuti Petrus, nimia illa sua festinatione, seu festinata animi demissione admisit, Magistrum didrachma soluturum; immò inter ipsum Magistrum, & census publicanos exactores, se medium interposuit exactorem.

5 Secundò, vult Christus Dominus, vt iuris Ecclesiastici status, siue ad personas, siue ad bona spectet, talis omninò habeatur ratio, vt illius quicumque professores illud tueantur, defendant, & explicent, & explicari faciant, pro secularibus satisfaciendo: vt si quid de illius rigore, quacumque ex caussa, fuerit remissum, vbi remitti potest: id sibi persuadeant, Ecclesiæ prudenti considerationi, & dispositioni, non ipsorum secularium præsumptuosæ, esse attribuendum facultati.

6 Tertiò, vult Christus Dominus, vt in ijs, quæ Facti quæstionem concernunt, Ecclesiastici, & eorum Prælati, & maximè Pontifex summus scãdalo studeant vitando: actiuo scilicet, vt supra, Parte 2. dictum fuit; qua animaduersione praua, multa, quæ de facto in orbe Christiano contingunt facinora, in quibus dijudicandis Ecclesiastica Politia, & immunitas à laica Potestate, vel præuenitur, vel opprimitur, seu opprimi videtur, vel omninò violatur; stante adhuc illius status iure, & à dicta Potestate non negato, licèt his, vel illis occasionibus intercepto, possunt, aurea quadam inter vtriusque status iudices interueniente mediocritate, quietari.

7 Mirum est enim, & summa dignum consideratione: quod cùm idem Dominus IESVS, apud eumdem Matth. c. 15. docuisset sic turbas: [Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem:] & statim illius aurem Discipuli vellicassent, dicentes: [Scis, quia Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt;] ipse Præceptor sic responderit: [Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorũ;] eumdem tamen de solutione didrachmatis postulatum, illud dari iussisse: ne modo quocumque census scandalizaret collectores.

8 Cuius doctrinæ Dominicæ, ea videtur esse dubio procul ratio; ibi, videlicet, rem cum doctis Pharisæis, hic autem cum indoctis Gentilibus, vel idiotis actitatam fuisse publicanis. Apud doctos enim illos, scandalum erat passiuum, & ideò spernendum: vt cui non sit necessum, immò sit impossibile, homines medicari: apud hos idiotas, & solùm sapientes

mensarios, scandalum fuisset actiuũ; & ideò voluit illud Christus euitari.

9 Possent enim publicani illi hac, vel simili ratione, Petrum forsan conuenire; si Christum iam intus, & secretò consultum retulisset, immunem se esse à census solutione asseuerare, dicẽtes: Vestras Philosophicas, Metaphysicas, seu Theologicas excusationes, seu quomodocumque prætensa iura, non intelligimus: Cæsarem agnoscimus Regem, cum potestate à Deo sibi immediatè concessa, in omnes status hominum, sine exceptione: (sicuti modò asserit hic Anonymus) ceteros æstimamus vasallos, & tributo ei reddendo obnoxios; quicquid Pharisæi contra sentiant: si liber est Magister vester, id nunc exsoluat, eam libertatem ignorantibus, quod postea coram sua iura scientibus repetat: quia hæc erunt signa iusti, & æqui Magistri, & viam Dei, in veritate sinceriùs edocentis, si Principi velit, sua esse vectigalia persoluta.

10 Quartò, vult Christus Dominus, vt antequàm, vel ad vitandum scandalum, vel ex condescensione, vel ex humilitate, vel quacumque alia ex consideratione, Ecclesiastici viri, & eorum Prælati in facto, in sententiam secularis eant Potestatis, Ecclesiastica omninò, circa subiectam materiam, iura firmentur. Alio enim modo res se habebunt, si tam circa personas Ecclesiasticas, quàm circa eorum bona, aliquid fuerit inter Ecclesiasticos, & seculares ex æquo & bono, & quasi per gratam, & charam Concordiam transactum: immò aliter se gerent, in condendis legibus Politicis laicæ Potestates, si ab Ecclesia, & legis Christianæ examine eas, vel sciant, vel sibi persuadeant, dependere: alia verò ratione hæc omnia se habebunt negotia: si præiudicata vana sententia, in suos induxerint animos, seipsos immediatè, sine exceptione, in status omnis generis dominari.

11 Quintò, voluit Christus Dominus, vt horum iurium, & sacræ hominum, & bonorum immunitatis iudicium, penes ipsos Ecclesiasticos, penes summum Pontificem, penes sacra Concilia resideret: ipsi soli de ijs decernerent, ipsi deciderent: qui non remisit Petrum ad quemquã hominum alium consulendum, circa suam, & suæ familiæ Ecclesiasticæ immunitatem: sed consulto Petro, statim decretum tulit, iuxta illius sententiam, de hac Ecclesiastica immunitate, dicendo: [Ergo liberi sunt filij;] vti supra fuit latiùs explicatum.

12 Ex quo sextò colligimus, valdè decipi, qui materiam vbicumque controuersam inter S. Sedem Apostolicam, seu Ecclesiasticos, & seculares Principes, de Ecclesiastica iurisdictione, asserunt, esse facilem, leuem, & inferioris momenti, quàm quæ tam efficacibus debeat tractari medijs, qualia sunt Excommunicatio, & Interdictum. Nam summo Pontifici Romano præit doctrina Christi, cui debet insistere; & sicuti ex parte materiæ, & obiecti, de quo inter Sedem Apostolicam, seu Ecclesiasticos, & Potestatem laicam, de prædicta Politia, versatur quandoque quæstio,

est

est res facilis compositionis: quia habet latitudinem; non enim in Mathematicis consistit immotis, vel proportionibus, vel adnumerationibus: sic ex parte efficientis caussæ, est difficilis, & cui firmandæ, decidendæ, & explicandæ omnes debeat summus Pontifex neruos intendere, vt semel intelligant seculares Principes, haud se habituros propria manu, & auctoritate, quod illis est ab Ecclesia, & à suo supremo Rectore, rerum necessarijs omnibus circumstantijs perspectis, vel exspectandum, vel expetendum.

Secunda quæstio Christo Domino proposita. *Cap. VII. §. 1.*

PRAEMEDITATA ratione diximus statim, tributi Cæsarei exactores potuisse Petro, Pharisæorum contrariam sententiam, de censu Imperatori Romano præstando, commemorare: vt ad secundam Christo Domino de Iure propositam quæstionem, aditum facere mus. Pro qua legimus inducenda, ipsius Reparatoris nostri in carne mortali degentis tempore, vel circà illud, Rempublicam Hebræorum nouis, & iniquis fuisse oppressam vectigalibus: sic scribente Cornelio Tacito, 2. lib. Annal. [Per id tempus Antiocho Comagenorũ, Philopatre Cilicum, Regibus defunctis, turbabantur nationes; plerisq; Romanũ, alijs regiũ imperium cupientibus. Et prouinciæ Syria, atque Iudæa fessæ oneribus, diminutionem tributi orabãt.]

2 Hinc verò sumenda videtur ratio, quare apud Iudæos, publicanorũ, qui erant horum vectigalium exactores, nomen malè audiret; vt Christo opponeretur illorum consueta conuersatio, etiam conuiuijs approbata; Luc. c. 5. eos enim peccatoribus publicis exæquabant: immò vt ipse Christus Dominus, Matth. c. 18. Christianum Ecclesiæ non parentem cum Ethnicis, & publicanis iusserit numerari.

3 Certum namque est, publicanorum ordinem Romæ honestissimum, ac Equestris dignitatis extitisse: referente pluries Cicerone; sed præcipuè dum sic scripsit pro Plancio. [Flos enim Equitum Romanorum, ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipub. publicanorum ordine continetur.]

4 Apud Iudæos verò contra adeò se res habebat, vt Thalmudici Doctores agentes de iudicum reiectione, asserant, reijciendos esse in iudicio, pastores, הגבאין vegabbain, idest, & publicanos, & διοικητάς, idest, negotiorum gestores, in Pandect. dispensatores, seu procuratores: hi enim vnà cum furibus, & fœneratoribus, impostoribus, alijsque infamia notatis personis, eadem Categoria claudebantur. Horum est ratio, quia cum Iudæi decimas tantùm in lege præscriptas, & vectigalia sancta pendere quotannis solerent: inuiti Romanorum publicanos, censum extra-

neo Principi corrogantes, videbant: siue illi Romani essent, siue ciuitate donati Romana, vt moris erat publicanis dominis, inferiores publicanos ex vrbe, vel prouincia, vbi degebant, electos, in partem suæ administrationis cum eo honore vocare: siue quomodocumque illorum essent socij: de quibus l. 1. §. hic. ff. de public. & vect. & com. Vnde etiam si dicti publicani Iudæi essent, ob præfatam caussam, quasi publica notatos infamia auersabantur.

5 Populum ergo Iudæorum, seu Principes Sacerdotum, Scribas, & Pharisæos, qui eum omnē repræsentabant, misisse videmus apud Matth. c. 21. & 22. Marc. c. 11. & 12. & Luc. c. 20. ad Christum quosdam ex Pharisæis, cum Herodianis, vt super grauissima Iuris quæstione illum consulerent: sicuti, & consuluerunt; sic illi exponentes, post longum suarum integerrimarum qualitatum exordium declamatum: [Magister, licet censum dari Cæsari, an non?]

6 Et priusquàm Christi Domini prudentissimam responsionem referamus, noscendæ sunt quæstionem proponentium, & eorum, quos sibi socios asciuerunt, conditiones; vt discrimen eluceat, in quod Christum conijcere nitebantur. De Pharisæis sic scribit Iosephus lib. 17. Antiq. c. 3. [Erat, inquit, quædam Iudæorum secta, exactiorem patriæ legis cognitionem sibi vendicans: quibus tamquam Deo, vt videri volebant, charos, addictum erat hoc mulierum sodalitium. Hi Pharisæi vocantur. genus hominum astutum, arrogans, & interdùm Regibus quoque infestum: vt eos etiam apertè impugnare non vereatur. Nam cùm tota gens Iudæorum fidem suam iureiurando obligasset Regi, & Cæsari, hi solùm non iurauerunt, excedentes sex millium numerum: quibus hoc nomine à Rege mulctatis, Pherore vxor pro ijs mulctam persoluit.]

7 Herodiani autem fuere appellati, qui Cæsari, tributum contendebant, esse soluendum; ea verò videtur fuisse eorum nomenclaturæ ratio; quòd Herodes Cæsari faueret impensè; & vti Iosephus ait, Cæsaris tributis in Iudæa quodammodò præesset. Hæc fuit sententia Origenis, Tract. 21. in Matth. & Hieronymi in illius Commentarijs. Immò addit Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Isaiam c. 11. Herodianos fuisse publicanos ipsos, qui illa tributa colligebant.

8 Ecce quam aleam erat Christus Dominus inter Pharisæos, & Herodianos, seu publicanos, in proposita decidenda quæstione, subiturus. Nam Pharisæi, qui Herodi, vti ex Iosepho retulimus, aduersabantur, finxere, se huius quæstionis, quæ cum Herodianis ab eis agitabatur, Christum iudicem constituisse: cùm, malignitate aliàs occultata, ideò illam ei proponerent, vt omninò vndecumque, & pro quacumque parte Christus quæstionem dilueret, possent illum in inuidiam conuocare. Et quidem si à parte stetisset negante, duplici ouarent victoria, & suam apud populum sententiam grauiorem reddentes, vt cui tantus Doctor adhæ-

fiſſet: & Doctorem læſæ Maieſtatis protinùs apud Herodianos incuſantes: vt Luc.c.23.poſteà falsò eum inſimularunt, quaſi populum, & gentem à ſoluendis Cæſari vectigalibus ſubuertiſſet. Si verò Chriſtus à parte ſtetiſſet aiente, firma apud Phariſæos ſtaret conſequentia, illum, ſcilicet, non eſſe Meſſiam,& promiſſum Iudæis Regem, qui tantum abeſſet, vt eos,ſicuti ſperabant,ex Iſaia cap. 14. à tributis ſoluendis liberaret; vt potiùs demonſtraretur, & patriæ legis contemptor, & Gentilis regis blandus adulator: vnde dubio procul apud plebem nimium Chriſti eſſet auctoritati derogatum.

9 Erat & ſecunda, pro reſpondendæ quæſtioni, Chriſto oblata difficultas; iam antiquis cognita Prophetis, difficilibus, ſicuti, & iniuſtis, experientijs; & quæ futura eſſet etiam Euangelij Prædicatoribus, & Apoſtolis cum illis communis: hæc eſt de Regibus, & Principibus, & laicis, in frequenti concione ad populum, agere Poteſtatibus: ac tamdem de omnibus Præfectis, à quibus vtriuſque ordinis, & Eccleſiaſtici, & ſecularis gubernacula diriguntur. Res quidem non ſolùm difficilis, ſed & perículoſa, à pauciſſimis intellecta Concionatoribus, à paucioribus feliciter tractata, & à paucis in poſterum, ſi ex præteritis licet præſumere, pro rei dignitate,æquitate, & maieſtate tractanda: Spiritu Chriſti IESV ardenti oratione non præconcepto.

10 Attamen tertia alia difficultas,& Phariſæorum, & Herodianorum malitiam, & temperati de Regibus ſermonis in publico proferendi,excedens difficultatem,Anonymi,contrà quem agimus, petit doctrinam: cùm ſecluſis malignantibus illis percontatoribus, Cæſaris etiam ſecluſa cauſſa, quæ quaſi de Principe in Rempublicam Hebræam tyrannide dominante, vel reijci poſſet à Chriſto verbo, vel contemni ſilentio: hoc vnum poterat tunc à Chriſto peti, & hoc nunc petimus: Republica Hebræorum ſic inſtituta, vt à Deo tam paſſiui, quàm actiui regiminis immediatè acceperit poteſtatem: vt conſtat ex tota antiquæ Paginæ ſerie, & ex Paulo Apoſtolo ad Galat.c. 3. affirmante; [legem fuiſſe illi ordinatam per Angelos in manu Mediatoris;] quod dixerat ſic Stephanus ad ipſos Hebræos Act. c. 7. [Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum:] & deindè doctrina hac Anonymi ſtante, Cæſarem ſcilicet, qui iure belli aliàs principatum in dictam Rempublicam exercebat, à Deo immediatè, eo ipſo habuiſſe ius imperandi ſuper illam: ad quem videlicet,tunc ex ijs hoc ius, & hæc gubernandi facultas, & auctoritas pertinebant, ad laicamne Iudaicam Poteſtatem, an ad Cæſarem Imperatorem? Rogabant ergo, & rogamus, Chriſte Domine,licet ne, cenſum dari Ceſari, qui à te Deo habet immediatam poteſtatem, an licet, cenſum ipſi denegari à laica Poteſtate Iudaica, à te immediatè condita: vt illud Iſai. adimpleretur vaticinium, cap. 9. dicentis: [Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris

eius

eius superasti : sicut in die Madian.]

11 Hic Christus Dominus,cùm[frustra iaciatur rete antè oculos pennatorum:] ex Prouerb. cap.1. non tantùm hypocritarum, ad quos tunc habuit sermonem, vt constat ex ipso responsionis hoc exordio: [Hypocritæ, ostendite mihi numisma census :] sed huius Anonymi doctrinæ,& omnium Principum secularium proprijs cancellis retinendæ potestati, præparans, & receptans generale remedium, adeò prudenter responsionem temperauit: vt si semel intelligatur, omnis per eam,de status Ecclesiastici, & Secularis immunitate,& prætensione,controuersia dirimatur. [Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris,Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.] Breuis ratio, & oratio, longissimis tamen, sicuti & grauissimis mysterijs onerata.

12 Deo enim, quasi immediato Imperatori,Regi,& Domino,quæ sua sunt,reddenda esse, docuit Christus: quoniam [Domini est regnum, & ipse dominabitur Gentium:] ex Psalm.29. Cæsari,& cuicumque Principi seculari, quæ sua sunt,reddenda esse, etiam docuit: quod & postea ex eius ore insigniter docuerunt Petrus, & Paulus Apostoli, latissimè ad hoc à nobis supra 2.Part. inducti. Difficultas tamen in eo maximè versatur, quòd Christus Dominus adeò fuerit generali sermone loquutus, vt nihil de hac & Dei, & hominis Principis potestate, indiuidua contrahens ratione, videatur adspectu primò insinuasse, cultum Deo Diuinum tantùm,quod aliàs videbatur esse manifestum, perhibendum: cetera cuncta temporalia Cæsari tunc, & Principibus alijs secularibus, tamquam in suis iuribus exercendis Deo immediatis,in posterum reliquisse.

13 Nihilominùs, qui sic Christi responsum, & explicarent, & applicarent, & ipsum Deum esse, & Dominum Sacramentorum, seu rerum merè spiritualium assererent, ceteris nuncium remisisse, vt ea immediatè à Principibus in omnes status hominum, sine exceptione, gererentur, illud ipsum cum Syris illis 3. Reg. lib. cap.20.sentirent, qui de Israele vincente, sic dixerunt: [Dij montium sunt Dij eorum;] immò breui temporis progressu, cum illis apud Iob cap.22. delirarent, dicentes de Deo: [Circa cardines cæli perambulat, nec nostra considerat.] Vndè quo vela contrahamus, est plusquam certum,Christum Dominum respondisse, Cæsari censum reddendum: quia licèt non haberet à Deo immediatam potestatem, cùm tyrannicè, & iniusti belli iure Hebræorum regnum inuasisset, in illius tamen dominium populus iurauerat, & illum in pace conseruabat; immò ab ipso populo quasi spontaneè in Regem fuerat exceptus; sic apud Ioannem c. 19. dicente ad Pilatum, [Non habemus Regem,nisi Cæsarem.]

14 In altera autem parte responsi, adeò clarè, adeò amplè Iudæos non solùm in rebus religionem concernentibus, verùm in temporalibus per legem, per suas congruas, & honestas traditiones, per suos vsus,

suas

suas praxes, & consuetudines æquas, & iustas, tam in statu Leuitico, & Ecclesiastico, quàm in statu seculari, iussis, statutis, & obseruatis, voluit esse liberos: vt ea omnia tamquàm à Deo profecta, & Deo debita, Deo responderit persoluenda.

15 Quæ doctrina cùm à Christo Domino, non propter Iudaicum populum præcipuè, ocyùs, ob sua scelera immania, immanibus tradendum hostibus, & ad finem vsque seculorum dispergendum, tradita fuerit; sed ad instruendum Christianismum, & omnes illius status professores; hunc omninò & facit, & facere debet, sicuti & semper faciet apud quoscumque Catholicos, & populos, & Principes sensum: Dictis, videlicet, Principibus reddenda fore à Christianis vectigalia; præstandum eis ab omnibus honorem; reuerentiam exhibendam; eorum obediendum legibus, quæ iniustæ non sint ab Ecclesia declaratæ, respectiuè ab omni hominum statu; iuxta superiorem 2. Partis doctrinam: hoc tamen, iuxta cuiusque Principis, non à se sibi arrogatam, sed à Republica, & legibus concessam potestatem; à qua habent, vt sint Principes, vt dictum est, & clariùs infra deducetur. In reliquis ordinem Ecclesiasticum esse, tamquàm ministrorum Dei peculiarem statum, Deo, ab ipsis Principibus, immunem conseruandum, & reddendum.

16 Præterea, quòd etiam in responsione ipsa Christi Domini includitur, statum ipsum secularem Principi subditum, non esse perindè, ac si totidem essent manubiæ victricibus Regum armis acquisitæ: quas propterea, suo arbitratu, possent distribuere, ac dissipare: non esse perindè, ac si Principes Dij essent, fataque possent suo nutu subditis dispensare, eosque haberent vti mera mancipia, in eum finem condita, vt Regum solùm vsibus inseruirent. Immò valdè mirum est, Principibus Christianis, eorum prauos Consiliarios, & Doctores exponere, in illorum inuenisse iuribus, post Christi lucem, & Euangelij veritatem, & doctrinam mundo affulgentem, eam potestatem in Ecclesiasticas personas, quã Ethnici, & præcipuè Imperatores Romani, iurisdictionis, & imperij auidissimi, numquàm in gentem Iudaicam inuenerunt, numquàm in gentẽ Christianam inuenissent. Vt tamen Christi Domini hæc decisio, & ad dubium hoc secundum responsio adhùc clariùs explicetur, ad tertiæ quęstionis, oportet, tractationem accedamus.

Tertia quæstio Christo Domino proposita. Cap. VIII. §. 1.

QVIA verò posset Anonymus adhùc instare: Christum Pharisęos, & Herodianos in illa responsione docuisse: ea tantùm Deo ab ipsis esse tribuenda, quæ Leuiticæ, seu Sacerdotali tribui erant, ex lege, commissa; circa sacrificiorum, videlicet, oblationem, templi cultum, Dei latriam, & cæremonialium præceptorum auctoritatem;

vnde fit consequens, apud Christianum populum, similes spirituales functiones, esse statui Ecclesiastico administrandas; & ad hoc esse à statu laico illi asserendam immunitatem: quo facto, reddet Deo, quæ Dei sunt; opportunè tertia quæstio, eidem Christo Domino proposita in Facto, & in Iure ab eisdem Pharisæis, sese iam offert pertractanda.

2 Ergo Ioan. cap. 8. Pharisæi, & Scribæ semel in templo coram Christo Domino quadam muliere adultera præsentata, ab eo, sub hoc tenore verborum, quæsierunt: [Magister, hæc mulier modò comprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandauit nobis, huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?] Quam quæstionem, additum ibi fuit ab Euangelista, eo fine fuisse ab illis Christo propositã: vt ex responsione, ansam eum arriperent accusandi.

3 Quo loco, & casu, pluribus, quæ à re nostra non valdè distarent, circumstantijs, quia ad alia pergimus, prætermissis: Facti quidem quæstio hic erat in confesso, quæstionis de iure solutio à Magistro exspectabatur: dolum tentatorum, ex tentatione, quasi securam promittebat victoriam: cùm præiudicatã sentẽtia, lege Moysis expressa, (saltem de pœna capitis, quicquid de genere mortis, per lapidationem, non sanxisset) Christi responsionem occupantes, id tamdem efficiendum sperabant complexione sua, vt vel legis reus, si ad Imperatoris Procuratorem Pilatum caussam remitteret: vel Imperatoriæ contemptor iurisdictionis, item & durus, si per illos legem exsequi iuberet; & tamdem, si mulierem absolueret, vtriusque, & Dei legis, & iuris Regis transgressor haberetur.

4 Accedit his, geminam præcedentem quæstionem fuisse in caussis ciuilibus, hanc in facto, & in iure criminis versari: quod sicuti est Reipublicæ noxius, sic supplicium de eo ab omnibus desideratur auidiùs, & in iudicibus, minus tenet arbitrij, qui ceteris deficientibus, ipsi, ex officio, quò Respublica pacatè degat, illius in similibus integras debent partes sustinere. Quas inter angustias, & alias infra dicendas, latissimum Christus Dominus suæ patientiæ campum aperiens, respondit: [Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat: Et iterùm se inclinans, scribebat in terram;] digito, videlicet, sicuti priusquàm responderet, illum retulit Euangelista descripsisse. Quo responso, innoxium, & innocuum, aliquem ex circumstantibus accusatoribus in adulteræ mulieris primum aduocans lapidatorem: illorum interim, ex grauissimorum Doctorum sententia, sceleribus, in templi puluerulento pauimento descriptis, solicitos, & malignos accusatores, solicitè è tẽplo, à proprijs conscientijs, exire compulit, accusatos. Hinc fuit consequutum, vt mulier libera ab illis coram Christo relicta; libera, dulci, & graui accepta ab eo reprehensione, discesserit: cùm non videretur decens, vt quam iustitia Pharisæorum, & Scribarum deficiens absoluerat, Christi abundans, & iustitia & misericordia condemnaret.

Primum Documentum oriens ex hac Christi Domini actione. Cap. IX. §. 1.

Ex qua tertia signata quæstione,& ad eam responsione,cùm omnis Christi actio nostra sit, ex regula Sanctorum,institutio, hæc sequentia ad rem nostram licuit argumenta, seu Documenta deriuare. Primò enim,hæc responsio Christi Domini, fuit Glossa magna, & mirabilis illius textus, seu Canonis eiusdem Auctoris , ex Decretis, apud Matth. relatis,scilicet: [Reddite quæ sunt Cæsaris , Cæsari ; & quæ sunt Dei , Deo:]ibi enim & quærentibus cauillosis legis Moysis exsequutoribus, & ipsi legi præcipienti,& Cæsari Imperatori, eiusque Procuratori Pilato , secularem in Iudæa exercentibus iurisdictionem, integerrimè suum æquum & fas, & suum decens fuit, Christi responsione, reseruatum . Ad Pharisæos enim,& Scribas,vt mitterent in adulteram lapides,respondit : quo & legem, & legis exsequutores approbauit . Sed quia excepit tantùm , vt mulieris peccatricis punitionem , propriarum in puniturus inspectio præcederet conscientiarum ; ne fortè de illis diceretur illud , [qui prædicas non mœchandum. mœcharis;] vel quid simile; ecce tentatores Christi , aliena relicta caussa , conuersi ad suas interiores ipsos malitias arguētes,quasi comprehensi,& indè confusi,ab illius se præsentia subduxerunt .

2 Neutiquàm tamen caussa mulieris ad statum erat absolutionis deducta ; nam delicti corpore constante , cùm per Romanos Imperatores , Iudæis, in caussis sanguinis, fuisset prohibitum, iudicare ; ipsis coram Pilato veritatem hanc sic, dum pro Christi damnatione instarent, confitentibus; Ioan.cap.18. [Nobis non licet ; interficere quemquam :] vbi Chrysostomus asserit , multum fuisse Iudæis à Romanis de potestate ablatum : si criminis cognitio illius ex eo fuisset à Deo, Romano Imperatori immediatè concessa,vt asserit Anonymus & ex consequenti,ipsius Procuratoris Pilati rem interesset delicti punitio; iisdem, qui tūc Christi præsentiam vitauerant, Iudæis,vbi iam,à secretiorum suorum criminum inspectore Christo,redargui nequirent , accusationem mulieris repetentibus, eam quantumcumque à Christo absolutam , à Romana efficere possent Potestate condemnari : insuper & Christo culpam,quasi qui criminosos absolueret, arrogando .

3 Christi ergo Domini illa responsio , seu iuris decisio Ecclesiastici , & secularis: [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari;& quæ sunt Dei, Deo;] sic præsenti fuit tacitè applicata quæstioni . Si Cæsar vobis prohibuit , caussas sanguinis exercere;vt quid ad me defertis adulteram hanc,mortis ream, quasi pro lege, & legis exsequutoribus,caussam hanc contra

Cæsaris sim constituta defensurus? Abite ad Cæsarem, ad eius, scilicet, Procuratorem: quia quamuis tyrannide Princeps occupet Imperium, in criminosos tamen iustè per eum, legum præscriptis, vindicatur: quo facto reddetis Cæsari, quæ, secundùm præsentem vestræ Reipublicæ statum, sunt Cæsaris.

4 Si non placet, ad Cæsarem deferre adulteram castigandam, legem habetis, & secundùm legem debet mori, lapidate eam; quia quantumcumque sit vobis vetitum, per homines, vltimo supplicio noxios afficere, Dei tamen exstat decretum de eo; & sic quæ Dei sunt, eritis Deo redditur i. Hoc tamen vos primò admonitos velim, nihil contrarietatis intercedere inter Deum, per legem adulterium à vobis morte plecti iubentem, & Deum permittentem Romanam potestatem, iure belli, vobis dominantem, huius iudicij exercitium alijs, quàm à se constitutis Procuratoribus, interdixisse: quia rei natura considerata, quò ad Reipublicę regimen, neque vobis lex à Deo data immediatè debebatur: neque Cęsari, aut Principi cuicumque seculari à Deo immediatè regimen. potestas, & ius tribuitur imperandi; quæ omnia à Rerumpublicarum varijs institutionum rationibus oriuntur.

5 Hinc est, quòd absolutè, neque vos contra Cæsarem, neque Cæsar contra vos, ab hoc termino, immediationis ad Deum, argumentum vllum firmum inducere poteritis. Interim admoneamini secundò, Deo vehementer displicere, criminum aliorum punitores, & iudices, criminibus, vel similibus, vel æqualibus contaminari: quod licèt eorum sententias, & applicatas ad culpas pœnas non reddat iniustas in effectu, at in affectu, eos iniustos satis arguit Vnde vestræ hypocrisis, & procuratæ meę accusationis sit, in pręsentiarum hæc exceptio, satisfactio, vt ille, qui inter vos, me de vestris conscientijs iudicante, quas an nouerim, puluis hic, terra hæc, in qua vos, tamquàm à Deo recedentes, inscribo, ferat testimonium, delicti se conspiciat innocentem, adulterę huius primus in campum prodeat lapidator.

Secundum Documentum ex eadem doctrina Christi oriens.
Cap. X. §. 1.

DOCVMENTVM secundum, quod ex Christi Domini doctrina hac colligitur, est grauissimum: & Ecclesiasticis, quæ frequenter cum laicis agitantur, aptissimum controuersijs dirimendis. Pro quo eruendo, notamus primò, adhuc in Pharisæorum, & Scribarum quæstione hac, de adulteræ mulieris punitione, virus grande hoc latuisse. Nam in prima, & secunda quæstionibus Christo supra positis, de Facto illa, & altera de Iure, nullam rogatores expressam fecerunt mentionē Mosaicæ legis: cuius

con-

contrapositio vel ad soluendum de facto didrachma tributi, vel ad declarandum, illud de iure esse Cæsari redde dum, præiudicium Christo responsuro, si non oculare, implicitum tamen ingeneraret: at in hac tertia quæstione legis Mosaicæ explicat s apponitur rigor, expressum inducitur præceptum: vt legis Diuinæ, ad Cæsaris, vel legem, vel prohibitionem, intrante comparatione, Christo responsuro discrimen grauius, & difficilius redundaret.

2 Verùm vt malitiosam horum Iudæorum mentem inspiciamus penitiùs, meminisse oportet, hunc textum expressum in lege Mosaica Deuteronomij cap. 17. reperiri. [Cùm ingressus, inquit, fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, &c. & dixeris; Constituam super me Regem, sicuti habent omnes per circuitum nationes: cum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.] Ex quo loco facilè fuisset Iudæis, Christum accusare quærentibus, quando de lapidatione huius adulteræ mulieris; & præcipuè quando de iure census dandi Cæsari, illum interrogarunt, hunc expressum legis textum induxisse, in terminis caussam terminantem: & Cæsarem ab omni iure census exigendi, siue potestatem illis, in sanguinis caussa, impediendi, inhibentem. Ab eo tamen inducendo cautè, sicuti Politicè, abstinuerunt: verentes, ne si ad nati Regis Iudæorum confusam vocem, Herodes tot millium innocentium effuderat infantium sanguinem, de eripiendo sibi regno anxiè cogitans, ad vocem expressam Iudæorum asserentium, ex lege Diuina, quodcumque Cæsaris, vel gentis cuiusque alterius generis, prætensum ius, antiquante, Regem ex numero fratrum suorum sibi deberi: Christo forsan ad illorum rogata omninò tacente, auditorum, qui eos ad Procuratorem Pilatum deferre possent, calumniæ, læsæ Maiestatis subitò damnandi, subiacerent.

3 Immò tanta fuit gentis illius in Deū impietas, in Christum feritas, & in se ipsos atrocitas, vt qui sanguinis proprij cōsulentes indemnitati, ab vsu, & collatione textus huius abstinuerunt, & Christo, vt vel legem, vel Regem contemneret, insidias parauerunt; alio textu legis arrepto, de quo Cæsare etiam curante, nihil illis fieret præiudicij: iam præsenti calumnia incassum, per Christi Domini sapientiam, vertente: vt ipsi mortem, non solùm inferrent, sed etiam accelerarent: sanguine ipsius innocentissimo, sed grauissimo, super seipsos excepto, & super suorum filiorum humeros, Cæsari etiam regnum vnanimi voce coram Pilato asserentes, sacratissimi dicti textus, quantum in ipsis fuit, tam vanè quàm procaciter auctoritatem abrogarunt.

4 Dixerimus vanè, nam cùm omnia in figura in antiqua Pagina, vt ait Apostolus 1. ad Corinth. c. 10. contigerint: velint, nolint Iudæi perfidi, Gentiles etiam, Infidelesque quicumque crepent profani, Hæreti-

ci quantumuis tabescant impij, in Christiana, & Catholica republica fuit ad litteram adimpletum, Regem nobis à Domino Deo fuisse constitutum illum, quem elegit Dominus de numero fratrum suorum: neque habemus Regem, qui sit alterius gentis, qui non sit frater noster, qui est Christus Dominus; Deus, cuius naturæ non sumus: homo, cuius naturæ sumus: iuxta huius Tractatus 2. & 3. Principium, qui propter hoc non confunditur, iuxta Paulum ad Hebræos cap. 2. nos vocare fratres, dicens: [Narrabo nomen tuum fratribus meis:] ex Psalm. 21.

5 Igitur omni se malitia munientes, & omni circumsepti cautela, rogaturi accesserunt Christum Dominum; quorum quæstio erat, quasi hæc durissima coarctatio. Quòd solueris didrachma census Imperatorij, accusationi nostræ non subest; neque alicuius alterius: nam vexationem tuam redimere potuisti; & Cæsari parens, forsan, sicuti & nos, fecisti inuitus. Quòd Cæsari, quæ sunt Cæsaris, Deo quæ Dei sunt, reddenda pronunciaueris, totius nostræ positionis vires succidit; cùm id & Dei, & Cæsaris vigentibus legibus, videatur posse in vniuersum custodiri. At nunc Dei legis specificæ, in casu hoc indiuiduo, & ad effectum de quo agitur, ad Cæsaris legem specificam stante collatione, quid iuris, quid facti, à te postulamus declarari? vt qualiter, quæ Cæsaris sunt, Cæsari sint reddenda, & quæ Dei sunt, Deo sint reddenda, pernoscamus. Hinc est orta illa instans perseuerantia, quærendi solutionem difficultati propositæ; quasi essent certi, inde sequuturam fuisse, illum accusandi, occasionem; dicente Ioanne; [Cùm ergo perseuerarent, interrogantes eum. &c.]

6 Insurgit hinc locus præfato Documento: Ad Christum fuit per Pharisæos, & Scribas recursum: vt suę doctrinę huius explicaret rationem, negotijs Diuinę, & humanæ legi subiectis specificè distinctis, & vtrique suis partibus adiudicatis: quis ergo inficias eat, simili ratione, ad summum Pontificem Christi ipsius Vicarium esse recorrendum: vt ipse declaret, quę negotia, ex pręscripto Euangelicę legis, ex Ecclesię vsu, ex traditione, ex Iure diuino, seu Canonico, ad Ecclesiasticum tribunal spectent; quæ verò ad laicam pertineant iurisdictionem? Vnde videtur, Hæreticum esse, asserere, seculares Principes in omnes subditos, sine exceptione, à Deo habere immediatam potestatem.

7 Pro quo Documento firmando, adhuc secundò notamus: magnam versari differentiam, inter regulam, & vsum regulæ; inter instrumentum, & instrumenti vsum, discrimen ingens considerari: quod manuali exemplo, in artificialium, seu Mechanicarum rerum materia contrectamus. Habet enim artifex quicumque varia in officina apta instrumenta, ad opera, iuxta suæ artis regulas, efficienda: quibus ipse vtens, felici successu, vel imaginem, si pictor sit, depingit ad viuum: vel vas aureum, si aurifex sit, affabrè conflat, & ornat; quod similiter de qui-

buf-

bufcumque poteft artificibus enunciari. Accedat interim artis inſcius quidam,& inſtrumentis vtatur iiſdem, nihil efficiet,quod artis regulas imitetur: & tamen inſtrumenta illa in potentia ſunt obedientiali, vt illis,ignarus etiam artis operetur. Hoc tamen ibi diſcriminis intercedit, quòd inſtrumentorum potentia illa,non eſt ad effectum abſolutum, incomplexum, & regularem; ſed ad effectum, relatum ad cauſſam efficientem, complexum, & diſiunctum, regularem,videlicet, vel irregularem: nam manui artificis formaliter, & iuxtà artis regulas, operantis,obediunt regulariter: ſecus manui ignari, & præter, vel contrà dictas regulas, efficientis, à qua mota talia inſtrumenta, irregulares effectus ſortiuntur.

8 Neque deſunt exempla in rebus moralibus, quæ idem demonſtrēt: & ſit hoc vnum ex ſacra Scriptura deſumptum. [Cani,] inquit Spiritus ſanctus,Sapient.c.4.[ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis vita immaculata.] Hæc eſt quædam regula generalis, & quoddam inſtrumentum factum affabrè ab ipſo Deo, & in ſacrorum eloquiorum penu repoſitum, ad iuuenum benè morigeratorum conſolationem, & ad ſeniorum,qui bis ſunt pueri,terroremꝪvt illi animo,bene operando,creſcant, hi à peccando deſiſtant; illi de virtute in virtutem eant, dum hi à virtutum ſemitis deuiant: neque temporis,intelligamus,curſu merita hominum dimetienda, quæ ex Paulo Apoſtolo 1. ad Timoth. cap.1. amuſſi charitatis puræ, & conſcientiæ bonæ, & non fictæ fidei menſurantur.

9 Ne tamen hoc Diuinum inſtrumentum, ſiue hunc clypeum inter mille alios, Cantic.c.4.pendentem ex turri Dauidica, crederent Chriſtiani, in eadem eſſe potentia, reſpectu omnium illo vti volentium, ad cuiuſque hominis, ſiue iunioris, ſiue ſenioris facta iudicanda: cùm eſſet futurus Chriſtianæ diſciplinæ peritus, & ſciens [ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti,] ex Paulo ad Epheſ.cap. 3. qui illo accepto inſtrumento, inter dicendum, vel de fratrum, vel de ſubditorum geſtis,ſciret optimè edere cenſuram: eſſet etiam rurſus futurus inſcius, imperitus, & audax, qui eodem non accepto, ſed arrepto inſtrumento, non eo vſus, ſed abuſus, in illis iudicandis, non fratrum,vel ſubditorum ſeniorum,vel iuniorum vitia,vel virtutes, ſed ſuam potiùs ignorantiam manifeſtans,inter eos diſiungeret charitatem: Chriſtus Dominus docēs, non quoſcumque ſcire tractare hæc, & ſimilia Diuina proloquia, ſeu inſtrumenta, in armamentario vtriuſque Teſtamenti repoſta, & aſſeruata, dixit Matth. c. 7. [Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini.] Paulus etiam Apoſtolus Chriſti imitator, & ab ipſo acceptæ doctrinæ tam ſtudioſus, quàm intelligens Commentator, ſic adiunxit, 1. ad Corinth.c.4. [Nolite antè tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus. &c.]

10 Eſto aliud ſimile exemplum, quod ab hiſce vltimo Pauli Apoſtoli

doctrina, & verbis, sumptum est. Exstat enim celebris sententia illa Marci Eremitę, viri, & antiquitate, & vitæ sanctimonia venerandi, in Sermone de Pœnitentia, de abusu horum instrumentorum, quę in sacra Scriptura continentur. [Cùm quempiam ex ditioribus, inquit, delinquentem videmus, corripere non audemus; sed dicimus, scriptum esse; Nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus. At in abiectioribus crimen aliquod leue nacti, mox insurgimus, euulgantes, ac dicimus, esse scriptū: Peccantes coram omnibus argue. Atque ita nostrā hypocrisim, siue malitiam, Scripturæ testimonijs peruersè tegimus.]

11 Ratione simili, Christus Dominus in hac difficili quæstione, de Ecclesiastica immunitate, & Principum secularium iuribus, voluit hanc regulam perpetuò coràm Christianorum oculis dependere; scilicet, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.] Vsus tamen regulæ, noluit vt cuique laico, cuique Principi seculari esset communis, & in procinctu; immò noluit, vt quicumque Ecclesiasticus, etiam si sit Prælatus, illa regula indifferenter vteretur. Esset enim tunc facilè, regula exsistente recta, iniquum ad effectum applicari.

12 Sciant ergo, oportet, laicæ Potestates, huius regulæ vsum, & applicationem, sibi ipsi Christum, regulæ Auctorem, reseruasse: & ex consequenti sacris Concilijs legitimè congregatis, quibus assistit Spiritus sanctus, docens omnem veritatem, & suggerens explicationem omnium, quæ Christus dixit: atque etiam summo Pontifici suo Vicario, qui à Christo habet potestatem, ad Ecclesiæ directionem, regimen, & instructionem: qui vices gerit Christi Domini, & habet claues Regni cælorum: hoc est, Ecclesiæ triumphantis, in quod nullus admittitur, cui ille portas, claue non errante, clauserit: hoc est, militantis Ecclesiæ, cuius est Pontifex, Rex, & Imperator in spiritualibus, & ad ea in sua consummatione, iuxta 2. Parte dicta, & explicata, pertinentibus; in quibus omnes Christiani, siue Principes, siue subditi, illius sunt oues, & ipse est eorum Pastor, cui dictum est à Christo absque status, & personarum discrimine. [Pasce oues meas:] Ioan. c. vlt. hoc est, claues habet potentiæ, & scientiæ; illius ad condonanda delicta, huius ad sacræ Scripturæ thesauros aperiendos: vt sciant omnes Christiani Principes, quæ sint illorum partes in Republica gubernanda; quò interim Reipublicæ Christianæ status in vniuersum, haud, Ecclesiastica læsa immunitate, perturbetur.

Tertium Documentum ex Christi Domini illa oriens doctrina. Cap. XI. §. 1.

DOCVMENTVM hoc aliud tertium, ex hac Christi responsione, seu Glossa magna illius Regulæ, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &c.] resultat, valdè etiam adnotandum. Non ex natura legis humanæ ciuilis, neque ex natura iuris, & po-

testatis Regum, seu Principum secularium; sed ex natura legis Euangelicæ, & Christianæ sumendum est, quid sit Cæsari, seu secularibus Principibus, & quid sit Deo reddendum.

2 Hoc vt explicetur, notamus, Pilatum Procuratorem Imperij Romani, apud Ioannem, cap. 18. & 19. Iudæis Christi Domini caussam, etiam vsque ad mortis supplicium iudicandam, seu exequendam, remisisse, hac concessione: [Accipite eum vos, & secundùm legem vestram iudicate eum; & iterùm: [Accipite eum vos, & crucifigite.] Cui Iudęi semel responderunt: [Nobis non licet interficere quemquam.] & iterùm, caussam vrgendo, subiunxerunt: [Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori; quia Filium Dei se fecit.] vtroque loco ius sibi, & potestatem, mortis supplicium de noxijs sumendi, fuisse abrogata fatentes, & ex legis præscripto, eam pœnam vltimam Christo irrogandam, ad Pilatum protestantes.

3 Si tamen Iudæorum gesta penitùs, circa suæ legis obseruantiam, ex ipso sacro textu perquiramus, inueniemus: eos Ioan. c. 8. tulisse lapides, vt iacerent in IESVM, quasi in blasphemum, post Diuinissimam illam ab eo habitam concionem de mysterio sanctissimæ Trinitatis, & de ipsius Christi Incarnatione, olim promissa Abrahæ, & iam exhibita. Et c. 10. Concione alia Christi de prædestinatione hominum, & de personarum in Diuinis distinctione, cum essentiæ vnitate à Iudæis auscultata, mercedem Christo prædicanti lapidum imbrem parauerunt: vel saltem illum apprehendere quæsierunt: nisi, quia nondùm venerat hora eius, è manibus illorum diuinitùs euasisset. Et c. 7. Iam miserant ministros ad IESVM apprehendendum, & carceri mancipandum. Et cap. 11. dederunt mandatum, vt indicaretur IESVS, vt apprehenderetur. Actuum similiter c. 7. Stephanus Diaconus à Iudæis, tanquàm blasphemus, fuit lapidibus obrutus. Et cap. 9. Saulus spirans minarum, & cędis in discipulos Domini, Christianam viam viros, & mulieres sectantes, vinculis iniectis, in Ierusalem vndecumque adducere conabatur.. Idem Paulus describit, 2. ad Corinth. cap. 11. se ter virgis cæsum à Iudęis, & quadragenis semper vna minus plagis acceptis, quinquies fuisse flagellatum. Actuum etiam cap. 5. Apostoli omnes cęsi, & propter nomẽ IESV contumelijs affecti, à Sacerdotum Principibus è carcere fuerunt liberati.

4 Et tandem si sub hac quæstione, de adulterę punitione, non latebat illa calumnia, de Cæsaris contemnenda iurisdictione, quę colligitur ex Chrysostomo, quem videmus sensisse, caussas sanguinis Romanos Procuratores ad suam aduocasse potestatem: sicuti superiùs Parte 2. circa probationem Conclusionis 2. tit. De iudicio. à nobis dictum fuit: sed iuxta sanctorum Ambrosij, & Augustini, & aliorum sententiam, argumentum hoc Phariseorum erat cornutum, & duplici hoc solùm periculo claudebatur; vt vel Christum, si ex misericordia mulierem absolueret, legis

violatorem; vel si damnaret, ex rigore, durum, & crudelem iudicarent: hoc certè casu, præcedentibus adiunctis, habebimus, Iudęos, & legis illius obseruatores éxstitisse, & legis cuiusque pœnalis exsequutionem, iuxta illius prę scripta, in fragrātibus saltem criminibus, habuisse: Cęsaris iurisdictione illam sibi, in reliquis salua obedientia, non vetante.

5 Fingamus ergo, ad Christi Domini prędicationem, gentem Iudaicā, tenebris mentis depulsis, & cordis cæcitate deposita, suę tempus visitationis cognouisse, & Christum Dominum, sicuti erat, pro Messia à se exspectato suscepisse: vel quia OEconomia nostræ Redemptionis, ex antiquis Prophetarum prædictionibus, in Christi pręsentia corporali passibili, vt in effectu demonstrante eas esse veras, constans, huic obstat fictioni, id fingamus, quod effici facillimum fuisset; hanc suam visitationem Ierosolymis dictam gentē Iudaicam agnouisse, quo tempore Actuū cap. 3. appositę sunt ad Christianam professionem, animæ circiter tria millia, audita Petri summi Ecclesię Pontificis prędicatione: Iudaicę verò gētis reliquum per vniuersam Palęsthinam Metropolis Ierosolymorum audita ad Christum conuersione, illius doctrinæ, simili consensu, credidisse.

6 Tunc quidem gens Iudaica, & Israelitę illucusque secundùm carnem, iam etiam secundùm spiritum, vt docet Apostolus Paulus, ad Rom. cap. 2. viri Iudæi Deum verum confitentes, & veri Israelitę, Deum verum, saltem per fidem, & in ænigmate, videntes euasissent: [Translato igitur Sacerdotio, necesse esset, vt legis translatio fieret;] ex Augustino, cap. Translato. de Constitut. Apostoli Pauli doctrinam, ad Hebr. c. 7. sequente: ceremonialia omninò cessare deberent: Decalogi sola perstaret, ex antiqua lege, obseruantia: non quia ex lege illa, sed quia præceptorum illorum vis ex naturę lege dependet: iuxta quorum primum, & secundum præceptum, templum illud Ierosolymitanum Augustissimum Christo venturo, & eius significatiuis sacrificijs dicatum, in Christi iam passi esset honorem commutandum.

7 Hoc verò difficultatem affert non leuem, quid tunc de legis esset preceptis agendum iudicialibus in illa Republica: quantumuis enim, ex vi legis antiquę, nihil fuisset de illis curandum vlteriùs; ex Christianę tamen legis disciplina, & iustitia, adulteria essent punienda, latrocinia vindicāda, castiganda homicidia, & omne denique maleficiorum genus, pœnis foret debitis coërcendum. Ergo vel ijsdem materialiter, quibus lex vetus illa crimina puniri iubebat à Christianis, vel alijs similibus punirentur.

8 Quo supposito, interrogamus ab hoc Anonymo Scriptore, interrogamus à quocumq; Principe seculari, siue Republica Christianis, interrogamus ab omnibus Catholicis Doctoribus; An hęc Respublica Hebręorū, facta Christiana Respublica, ius haberet, & potestatē, seipsā illis legibus

gubernandi? an verò Cæsari, & Imperatoribus Romanis nouum ius aliquod, immediatè à Deo sibi concessum, accreuerit, ad hanc Rempublicam gubernandam? Certè, si sapiunt, respondebunt, Christi Domini in mundum aduentum, & illius pro hominibus susceptam passionem, nihil fuisse operatam ad effectum nouæ alicuius iurisdictionis Principibus secularibus in Christianos, & fideles exercendæ. Neque enim ad regnorum temporalium, vel instituenda iura, vel augendam potestatem, Christus venit in mundum: quantumcumque veniens in illum, vt peccatores saluos faceret, ex Apostolo Paulo, 1. ad Timoth. cap. 1. indè fuerit consequutum, vt si regna, & Reges non erexerit, at correxerit; si non instituerit, at statuerit, & restituerit.

9 Potuisset igitur, suppositione hac stante, Romanus Imperator, ius habere, exigendi censum à Republica illa per capita; quò Cęsari integra constarent, quæ erant Cæsaris; & potuisset, & debuisset illa Respublica ius habere, seipsam per leges Christianas Deo, iuxta nouæ legis instituta, suum cultum exhibendo, gubernari; quò Deo, quæ Dei erant redderentur. Neque si Romanus Imperator ad maiorem in gentem illam potestatem adspiraret, minus ab ea, ex legis Christianæ rigorosa iustitia, esset illi obstandum; quàm hodie à quocumque Rege Christiano, alteri Regi Christiano in suas ditiones, eis potiturus, irrumpenti, vel in Republica aliqua libera, Duci eiusdem, Monarchiam in eam inuehere conanti, iustissimè à plebe, & Senatoribus obstaretur. Neque tantùm esset insipientia, non solùm esset audacia, sed extremum esset delirium, elleboro curandum, affirmare, ex Christianæ legis humilitate, charitate, & patientia, arma voluisse Christum Gentili Imperatori parari: vt immediatione noua, in antiquam gentem, noua Christiana imbutam disciplina, ampliorem iurisdictionem exerceret.

10 Quæ fictio, & suppositio, cum eo, quod ex ipsis colligimus, clariùs illustrabuntur, si meminerimus, quanta constantia, gens Iudaica, pro sua esset solita lege pugnare: vt ex illius temporis constat Historijs, & maximè ex Philone in descriptione suæ ad Caium Caligulam Imperatorem legationis, pro sua gente, omni prætendente conatu, ne in templo Salomonio, contra legis præceptum, Imperatoris dedicaretur statua; quibus actis, satis Iudaica fuisset apud posteros Respublica nobilitata: nisi ex Christi in crucem acti facinore impio, ad extremam iam vilitatem deuenisset. Quid enim fuisset, si non iam pro legis Mosaicæ, sed pro Christianæ disciplinæ obseruantia, Romano Imperatori supplicasset?

Obiectio quædam soluitur. Cap. XII. §. 1.

VIDEMVR tamen in eadem, circa hoc Documentum, hærere salebra. Nam seclusa Cęsaris iurisdictione, quam in ficta hac à nobis Republica, iam erat cõsequutus: adhùc in ea duplex hic

status distinctus, incommunisq; haberetur: Ecclesiasticus, videlicet, & laicus: ille Leuitico Sacerdotio, hic seculari antiquorum Regum, Iudicum, seu Ducum, & suorum subditorum, ex vndecim tribubus alijs à Leuitica, succedentis. Nisi Ecclesiastici Christiani, omninò deberent esse contenti suo foro, in rebus, videlicet spiritualibus, veluti Sacramenta, & similia concernentibus: & cum hoc, Deo, quæ Dei erant, redderentur: in reliquis autem statu seculari Christiano, etiã Romano Imperatori subditi, circa res alias temporales, & ciuiles tam in caussis laicorum, quàm in Ecclesiasticorum caussis, siue circa personas, siue circa eorum bona, sine exceptione, forum integrum exterius à Deo immediatè ipsi concessum permaneret: vt posset Christi regulæ illa pars, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari;] non solùm ad Romanum Imperatorem, sed etiam per translationem, (sicuti ea nunc vtimur, ad cuiuscumque laici Principis iura tuenda!) statui tunc talium secularium Christianorum applicari.

2 Pro quâ obiectione dissoluenda; siquidem agimus cum Catholicis hominibus, hoc solùm Catholicum fundamentum, ex Apostolo Paulo, 1. ad Corinth. cap. 10. præmittimus: Genti Iudaicæ [omnia olim in figura contigisse: scripta autem esse ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.] Esto igitur, controuersia de iurisdictione Ecclesiastica, & seculari, tunc inter vtrumque illum statum fuisset exorta; & vtraque pars regula illa Christi, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &c.] sua, suaque iura tueretur: quibus iudicibus, qua lege, quibus medijs esset controuersia dirimenda? Nam si status secularis habuisset hunc Anonymum Aduocatum, ad Dei confugeret immediationem: per quam assereret, ius, & potestatem, sine exceptione, Principibus, seu Magistratibus illis secularibus, etiam in personas Ecclesiasticas, etiam in eorum bona Ecclesiastica, fuisse à Deo contributa. Contra verò Ecclesiasticus status, si Nos haberet cum veritate, & pro veritate Aduocatum, affirmaret, dubio procul, immunitatem, tam quò ad personas, quàm quò ad bona, sibi fuisse à Christo Domino stabilitam de iure Diuino: & in ijs nihil laicam habere commune Potestatem.

3 Esset igitur tunc omninò recurrendum, ad Scripturæ sacræ, & actorum ipsorum Apostolorum fundamentum, & Documenti inducti doctrina persistet solidè: ad legis, videlicet, Christianæ iudicium, & præscriptum hæc tractanda forè: certum est, non ex Regum, vel Principum arbitrio, aut sensu, aut prætenso immediationis iure, illam fuisse controuersiam decidendam. Consequenterque ea loca sacræ nouæ Paginæ à nobis supra inducta Parte 2. essent producenda: ex quibus manifestè constaret, suum peculiare forum Politicum, seu ciuile statui Ecclesiastico fore de iure Diuino adiudicandum, & dispensationis suorum bonorum, & rerum, & circa eam legislationis iura sibi solùm de iure Diuino conseruanda. Quòd si Anonymus hic Consiliarius aliorum locorum sacræ

Scri-

Scripturæ sigeret aliemus, & extraneus à Sacris Patribus, & Doctoribus Catholicis Commentator, non esset tamen ad retractandum, vel si esset, facilè à Catholico quocumque Principe seculari sperneretur, qui hanc Apostolici illius fundamenti sequentem inductionem pernegaret.

4 Legis scriptæ, Prophetiæ priscæ, seu antiqui populi Iudaici decreta, doctrina, & gesta, exemplaria quædam erant, & typus eorum, quæ, per eumdē populum Iudaicum iam factum Christianum erant gerenda: Sed apud Aggeum cap. 2. sic habetur, [Interroga Sacerdotes legem, &c.] & Malac. cap. 2. dicitur, [Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.] Prius verò in Deut. c. 17. sic fuerat præceptum: [Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram; & iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, venies ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, neque declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel: Cunctusque populus audiens timebit: vt nullus deinceps intumescat superbia.]

9 Si ergo hæc fieri debebant in populo antiquo Hebræo, est consequens, ac necessarium, vt illa, eodem populo per Christi Domini pretiosum sanguinem à veteribus delictis emundato, & in sanctitate, & iustitia nouæ disciplinæ Euangelicæ constituto, quæ in antiqua lege umbraliter præcipiebantur, tum sanctè custodiebantur, tum sanctè gerebantur, potiori ratione, non vt ex vi legis præcepta, sed vt legis nouæ perfectioni conformia, custodirentur sanctiùs, & sanctiùs gererentur.

8 Aliâs Catholicorum omnium Doctorum iudicium, immò Christianorum Principum appellamus rationi consonum discursum, quanam consequentia liceret arguere Hebraicæ genti illi sic: Lex antiqua Christo in carne per passionem consummato, fuit abrogata: vnde non sumus iam populus Iudaicus, carne solùm, sed veriùs sumus Iudaicus populus, quia Christum Christiani confitemur: Ergo status secularis apud nostram Rempublicam omne regimen in omnes tam laicas, quàm Ecclesiasticas personas, & in eorum bona, omne ius, & potestatem omnem, in omnes fuit hominum status consequutus. Disparata certè consequentia: Hæccine essent opera translationis legis, translationis Sacerdotij in excellentiorem legem, in sublimius Sacerdotium Christi Dei & hominis, Ecclesiæ hostiæ, & Sacerdotis? legem, scilicet, nouo populo Chri-

stiano reliquisse imperfectiorem ea , quæ antiquabatur, quia ex Paulo Apostolo ad Hebræos cap. 7. nihil ad perfectum attulisset.

Corollarium, quod ex dictis colligitur. *Cap. XIII. §. 1.*

FIRMVM igitur, & constans manet Documentum; iura, & facultates status secularis, & Ecclesiastici, ex legis Euangelicæ fontibus esse hauriendas, & difficultatum circa hęc emergentium resolutiones, ex illius præscriptis, si expressa reperiantur, esse sumendas: sin minus ad Ecclesiæ Prælatos, & præcipuè ad Prælatorum Prælatum, summum Pontificem esse recurrendum: qui dubia declaret, & regulam illam, [Reddite quę sunt Cæsaris. &c.] applicet ad indiuiduos casus; tamquam qui scientię claues habeat, ad absconditos Scripturarum aperiendos sensus, grauissima pœna reo dubio procul futuro quocumque Christiano, qui illius explicationem, & imperium, circa iudicium difficile, & ambiguum, subterfugere procuraret.

2 Hinc colligendum est, hac lege expressa, hoc pacto claro, & hac numquam abroganda conuentione, cum omnibus Christianis prouincijs, earumque incolis, siue Principibus imperantibus, siue obsequentibus subditis, lex gratię, & Euangelica transegit; vt Christi Euangelium, regna, & Respublicas dirigeret, erigeret, regeret eo regimine, quo in Republica Hebræorum iam facta Christiana, iuxtà nostram suppositionem, fieri omninò debebat: vt non duodecim Tabularum leges, non Aristotelis, non Platonis, Lycurgi, Solonis, Legumlatorum Edicta, non Liuij Decades, Taciti Annales, vel Historiæ, Plutarchi Parallela, Philosophi Gentiles, Oratores, seu Poetę profani, Græcæ denique, vel Latinæ linguæ humaniores, & politiores traditæ disciplinæ regna, & Respublicas Christianas gubernent: vel potiùs eas transuersum agant, & pessumdent.

3 Et sicuti lex Christiana nihil circa regimen regnorum, & Rerumpublicarum attingit, vt vel ex Democratia, Aristocratia, vel è conuerso, vel ex vtraque Monarchia, vel ex Monarchia altera ex illis, vel vtraque resultet gubernandi forma, vel quomodocumque mixtum aliquod coalescat regimen, quod antiquitùs in prouincijs receptum labefactet: cùm de his non tractet Christiana disciplina: sic hoc solùm curat, disponit, & ordinat, vt regimen temporale, & ciuile prouinciæ, vel regni, vbi est admissa, vel admittenda, processus ipsius legis non solùm non impediat, verùm illos promoueat, illius ordinationes, decreta, statuta custodiat, & ea omnia quæ de illius sunt decore, æquo, & bono amplectatur, reddendo Deo in status Ecclesiastici conseruanda immunitate, quæ Dei sunt: vti quæ sunt Cæsaris Principibus secularibus ab ipsa lege incolumia conseruantur.

Quo

4 Quo loco tractando, ad illam responsionem Christi Domini, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari &c.] cùm longiores, quàm voluissemus, fuerimus: hoc capite placet concludere, breui sermone Principes seculares admonendo: ipsos in hac controuersia, de Ecclesiastica Politica potestate, à suis Doctoribus, si contrà sedem Apostolicam sentiant; non secùs quàm ab Hæreticis, impiè veneno illita doctrina circumueniri: Dæmone, ad quem fructus huius seminis Theologiæ corruptæ spectant, exspectante; dum quærunt, statum Ecclesiasticum, & secularem, quò ad iurisdictiones omninò permisceri: & hoc loco Christi, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. &c.] ignoranter, immò dolosè abuti: vt hoc altero brachio status Ecclesiastici cadente, qui si vigeat, Principes, & Respublicæ stabunt, obedientia secularium subditorum florebit, & omnia erunt, & imperantibus, & obsequentibus pacata. Hæretici ipsi, qui in speciem Principibus blandiuntur, illis sus, & potestatem, quam non habent, immediatam à Deo in omnes, sine exceptione, arrogantes, postmodùm, (qui talium Doctorum, seu Hæreticorum est mos) eosdem Principes in suis regnis, & Rebuspublicis apud suos subditos in odium primò, & inuidiam vocantes; dum iam non habeant hoc brachium Ecclesiasticum, cui fidant, & innitantur, tandem eos proteruè, & inhumaniter è suis solijs valeant exigere, excludere, perturbare.

5 Et cùm Canones plures sacri huc spectantes possent adduci, relati 24.q. 11. hic pro omnibus D. Hieronymi recitetur, ex lib. 2. Comment. super Oseæ. c. 5. [Transferunt, inquit, Principes Iuda terminos, quos posuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt.] Et infra, eod. cap. [De Hæreticis manifestus est sensus, quòd sophismatibus suis, & arte Dialectica sæpè opprimunt Ecclesiasticos.] Item ad cap. 9. [Veteres scrutans Historias, inuenire non possum, scidisse Ecclesiam, & de domo Domini popu'os seduxisse, præter eos, qui Sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est, speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuósum, in omnibus locis ponentes scandalum.]

Doctrina Petri Apostoli, & ad eius explicationem præludia, pro Anonymi illa Propositione hæresis conuincenda. Cap. XIV. §. 1.

CHRISTI Domini primus Vicarius Petrus Apostolus, contrà hunc Anonymum, & similes præsumptuosos Scriptores sic rem hanc, de qua controuertimus, diffiniuit: omnes Christianos exhortans, ad subiectionem debitam Principibus secularibus exhibendam. [Subiecti, inquit, 1. Epist. cap. 2. estote omni humanæ creaturæ; propter Deum: siue Regi, tamquàm præcellenti: siue Ducibus, tamquàm ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] Hic, humanæ crea-

turæ transtulit Interpres [illegible], potest & transferri, creationi, seu institutioni, seu ordinationi, ex Oecumenio, post Didymum, id etiā approbante Cajetano: quia Potestas secularis ab hominibus creetur, ordinetur, & instituatur.

2. Quo loco primùm videmus, hunc terminum complexum, [Omnis humana creatura,] omninò resolui ab Apostolo in hos duos terminos incomplexos, videlicet, Regem, & Duces; id est, in Principem secularem, & Ministros Principis secularis; neque aliud est, quod sub illo termino comprehendatur. Sed quare Rex, & eius Ministri ab Apostolo Petro, Humana vocentur creatura, quia videlicet per homines, & ab hominibus potestas illis confertur humano consensu, consuetudine, seu lege, est à nobis latiùs explicandum.

3. Rem igitur ab origine repetentes, prænotamus, mundi conditione per quinque primos seculi dies, iuxtà Mosis Historiam, Genes. c. 1. præcedente, Omnipotentem Deum, creaturam eam effecturum, quæ conditis illuc usque rebus omnibus, & frueretur, & imperaret, tale consilium ab Historiographo inductum inijsse, dicendo: [Faciamus hominem, ad imaginem, & similitudinem nostram; & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs, vniuersæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem suam. Ad imaginem Dei creauit illum, masculum, & fœminam creauit eos.]

4. Hic forsan non ingratis imitari poterimus Augustinum, qui scribens super Ioannem, post plura à Christo Domino gesta mysteria, & à se latè explicata: cùm ad Samaritanæ mulieris à Christo conuersæ Historiam explanandam deuenisset, Tract. 15. quasi nullum præcessisset in hæc verba prorupit; [Iam incipiunt mysteria.] Cùm enim multa de hac Ecclesiæ immunitate, & Principum iuribus dixerimus in superioribus, iam incipiunt mysteria: cùm toties repetitis, & rationibus, & verbis hominem quemcumque cuiuscumque cōditionis, status, & gentis Diuinam creaturam, & esse, & appellari, & ad imaginem Dei esse conditum, ad eius esse similitudinem audiamus, efformatum; cùm, nedùm Duces, seu Ministri Principum, verumetiam Reges, Monarchæ, Imperatores ab Apostolo Petro, Humana creatura, id est, ab hominibus creati, efficientia, & origine tam dissimili, nuncupentur.

5. Et certè rei natura hoc, intimè considerata, postulabat, vt homo qui, quasi quidam paulò minus ab Angelis, seu ab Eloim, à Deo, scilicet, vt Psalm. 8. legitur Hebraicè, rector imminutus, conspicuus in orbe cæteris creaturis imperaturus constituendus erat, ab ipso Deo, ad Dei ipsius imaginem, crearetur: hominibus verò, si id casus exigeret, vt super quos solus Deus dominabatur, rectorem visibilem, & dominatorem ocularem hominem, qui Humana, deberet appellari, creatura, homines ipsimet crearent.

6 Qui

6 Qui enim docent, homines super homines ius, & potestatem gubernandi à Deo immediatè suscepisse, in omnes suæ respectiuè ditionis, sine exceptione: vt verum fateamur, neque sciunt, quid sit homines hominibus dominari; neque intelligunt, qua consilij altitudine præuia, Deus condiderit hominem: neque æstimant, quam voluerit ipsemet Deus, hominem ad Deum habere dominij passiui immediatam relationem: neque penetrant, qua Diuina sapientia circa hominis suauitate se gesserit voluntatem: neque admirantur Diuinam potentiam, quæ vt maior effulgeret, ad maximam homines potentiam exercendam, voluit efferre: Dei denique eiusdem bonitatem aspernantur: qui ne homines, quibus ipse dominaretur, deessent, homines dum condere decreuit, humanis futuris miserijs, criminis excepta labe, liberalissimè voluit subiacere.

7 De quibus cùm plura sint adhùc dicenda, vt Petrum Apostolum Principes, & eorum ministros appellantem, Humanam creaturam, explicemus, Dei Opt. Max. verba, in consilio de homine creando, proposita perpendamus. Nam si sempiterni Patris Maiestas, Filio sempiterno, & sempiterno Spiritui, induceretur à Moyse solùm dixisse: [Faciamus hominem:] illustris quidem, & excellens hominis conditio notaretur: vtpotè ad quem creandum, totius Trinitatis tam grande consilium præcesisset: quod, ad ceterarum rerum creationẽ, nusquàm legebatur applicatum. Esset insuper ex parte rei adeò eminentis, hominis, videlicet, conditi, eius conditio mirabilis: neque sic innotesceret nobis, quid, ex parte Conditoris, ibi eminentissimum comprehenderetur: neque Regius Vates, Psalm. 138. mirabilem esse factam etiam Dei scientiam, ex homine, encomio tanto prædicaret.

8 Cùm verò inducitur Deus, in tribus illis inconfusis, & æterna vna Deitate constantibus, trino ineffabili, & reali numero condistinctis, consilium inijsse personis, hisce verbis: [Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram:] ratio quædam altissima innuitur, Deum mouens ad consiliũ, nostro intelligendi humano, seu crasso modo, conuocãdum, quæ dubias in partẽ vtramq; ,& aientem, & negantẽ potuisset inclinare personas; vt sicuti homo, decreto affirmãte sequuto, fuit creatus; sic caussis, illum non creandi, potioribus indicatis, negante intercedente decreto, homo à Deo minimè conderetur.

9 Doctores igitur Hebręi, & alij eiusdem sermonis periti, & pij, (alijs hunc locum hunc prætermissis explicandi rationibus, quas adducunt multi Patres, &, eas suo ordine veneramur:) docent, cõsilium illud (quod nos concipimus,) de hac præcipuè fuisse difficultate superanda coactum; An homo ad imaginem, & similitudinẽ Christi Dei, & hominis, & ad eius humanitatis, quam fuisset assumpturus, creari deberet? Cùm enim Isaias dicat de Deo, capit. 40. [Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?] & cap. 44. dicat ipse Deus: [Quis similis mei?]

doctrina, & verbis, sumptum est. Exstat enim celebris sententia illa Marci Eremitę, viri, & antiquitate, & vitæ sanctimonia venerandi, in Sermone de Pœnitentia, de abusu horum instrumentorum, quę in sacra Scriptura continentur. [Cùm quempiam ex ditioribus, inquit, delinquentem videmus, corripere non audemus; sed dicimus, scriptum esse; Nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus. At in abiectioribus crimen aliquod leue nacti, mox insurgimus, euulgantes, ac dicimus, esse scriptũ: Peccantes coram omnibus argue. Atque ita nostrã hypocrisim, siue malitiam, Scripturæ testimonijs peruersè tegimus.]

11 Ratione simili, Christus Dominus in hac difficili quæstione, de Ecclesiastica immunitate, & Principum secularium iuribus, voluit hanc regulam perpetuò coràm Christianorum oculis dependere; scilicet, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.] Vsus tamen regulæ, noluit vt cuique laico, cuique Principi seculari esset communis, & in procinctu; immò noluit, vt quicumque Ecclesiasticus, etiam si sit Prælatus, illa regula indifferenter vteretur. Esset enim tunc facilè, regula exsistente recta, iniquum ad effectum applicari.

12 Sciant ergo, oportet, laicæ Potestates, huius regulæ vsum, & applicationem, sibi ipsi Christum, regulæ Auctorem, reseruasse: & ex consequenti sacris Concilijs legitimè congregatis, quibus assistit Spiritus sanctus, docens omnem veritatem, & suggerens explicationem omnium, quæ Christus dixit: atque etiam summo Pontifici suo Vicario, qui à Christo habet potestatem, ad Ecclesiæ directionem, regimen, & instructionem: qui vices gerit Christi Domini, & habet claues Regni cælorum: hoc est, Ecclesiæ triumphantis, in quod nullus admittitur, cui ille portas, claue non errante, clauserit: hoc est, militantis Ecclesiæ, cuius est Pontifex, Rex, & Imperator in spiritualibus, & ad ea in sua consummatione, iuxta 2. Parte dicta, & explicata, pertinentibus; in quibus omnes Christiani, siue Principes, siue subditi, illius sunt oues, & ipse est eorum Pastor, cui dictum est à Christo absque status, & personarum discrimine. [Pasce oues meas:] Ioan. c. vlt. hoc est, claues habet potentiæ, & scientiæ; illius ad condonanda delicta, huius ad sacræ Scripturæ thesauros aperiendos: vt sciant omnes Christiani Principes, quæ sint illorum partes in Republica gubernanda; quò interim Reipublicæ Christianæ status in vniuersum, haud, Ecclesiastica læsa immunitate, perturbetur.

Tertium Documentum ex Christi Domini illa oriens doctrina. Cap. XI. §. 1.

DOCVMENTVM hoc aliud tertium, ex hac Christi responsione, seu Glossa magna illius Regulæ, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &c.] resultat, valdè etiam adnotandum. Non ex natura legis humanæ ciuilis, neque ex natura iuris, & potesta-

sertatis Regum, siue Principum secularium; sed ex natura legis Euangelicæ, & Christianæ sumendum est, quid sit Cæsari, seu secularibus Principibus, & quid sit Deo reddendum.

2 Hoc vt explicetur; notamus, Pilatum Procuratorem Imperij Romani, apud Ioannem, cap. 18. & 19. Iudæis Christi Domini caussam, etiam vsque ad mortis supplicium iudicandam, seu exsequendam, renuisse, hac concessione: [Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum; & iterum: [Accipite eum vos, & crucifigite.] Cui Iudęi semel responderunt: [Nobis non licet, interficere quemquam.] & iterum, caussam vrgendo, subiunxerunt: [Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori; quia Filium Dei se fecit.] vtroque loco ius sibi, & potestatem, mortis supplicium de noxijs sumendi, fuisse abrogata fatentes, & ex legis præscripto, eam pœnam vltimam Christo irrogandam, ad Pilatum protestantes.

3 Si tamen Iudæorum gesta penitùs, circa suæ legis obseruantiam, ex ipso sacro textu perquiramus, inueniemus: eos Ioan. c. 8. tulisse lapides, vt iacerent in IESVM, quasi in blasphemum, post Diuinissimam illam ab eo habitam concionem de mysterio sanctissimæ Trinitatis, & de ipsius Christi Incarnatione, olìm promissa Abrahæ, & iam exhibita. Et c. 10. Concione alia Christi de prædestinatione hominum, & de personarum in Diuinis distinctione, cum essentiæ vnitate à Iudæis auscultata, mercedem Christo prædicanti lapidum imbrem parauerunt: vel saltem illum apprehendere quæsierunt: nisi, quia nondùm venerat hora eius, è manibus illorum diuinitùs euasisset. Et c. 7. iam miserant ministros ad IESVM apprehendendum, & carceri mancipandum. Et cap. 11. dederunt mandatum, vt indicaretur IESVS, vt apprehenderetur. Actuum similiter c. 7. Stephanus Diaconus à Iudæis, tāquàm blasphemus, fuit lapidibus obrutus. Et cap. 9. Saulus spirans minarum, & cędis in discipulos Domini, Christianam viam viros, & mulieres sectantes, vinculis iniectis, in Ierusalem vndecumque adducere conabatur. Idem Paulus describit, 2. ad Corinth. cap. 11. se ter virgis cæsum à Iudęis, & quadragenis semper vna minus plagis acceptis, quinquies fuisse flagellatum. Actuum etiam cap. 5. Apostoli omnes cęsi, & propter nomē IESV contumelijs affecti, à Sacerdotum Principibus è carcere fuerunt liberati.

4 Et tamdem si sub hac quæstione, de adulterę punitione, non latebat illa calumnia, de Cæsaris contemnenda iurisdictione, quę colligitur ex Chrysostomo, quem videmus sensisse, caussas sanguinis Romanos Procuratores ad suam aduocasse potestatem: sicuti superiùs Parte 2. circa probationem Conclusionis 2. tit. De iudicio. à nobis dictum fuit; sed iuxta sanctorum Ambrosij, & Augustini, & aliorum sententiam, argumentum hoc Pharisęorum erat cornutum, & duplici hoc solùm periculo claudebatur; vt vel Christum, si ex misericordia mulierem absolueret, legis

violatorem; vel si damnaret, ex rigore, durum, & crudelem iudicarent: hoc certè casu, præcedentibus adiunctis, habebimus, Iudæos, & legis illius obseruatores exstitisse, & legis cuiusque pœnalis exsequutionem, iuxta illius præscripta, in fragrãtibus saltem criminibus, habuisse: Cæsaris iurisdictione illam sibi, in reliquis salua obedientia, non vetante.

5 Fingamus ergo, ad Christi Domini prædicationem, gentem Iudaicã, tenebris mentis depulsis, & cordis cæcitate deposita, suę tempus visitationis cognouisse, & Christum Dominum, sicuti erat, pro Messia à se expectato suscepisse: vel quia OEconomia nostræ Redemptionis, ex antiquis Prophetarum prædictionibus, in Christi præsentia corporali passibili, vt in effectu demonstrante eas esse veras, constans, huic obstat fictioni, id fingamus, quod effici facillimum fuisset; hanc suam visitationem Ierosolymis dictam gentẽ Iudaicam agnouisse, quo tempore Actuũ cap. 3. appositę sunt ad Christianam professionem, animæ circiter tria millia, audita Petri summi Ecclesię Pontificis prędicatione: Iudaicę verò gẽtis reliquum per vniuersam Palęsthinam Metropolis Ierosolymorum audita ad Christum conuersione, illius doctrinæ, simili consensu, credidisse.

6 Tunc quidem gens Iudaica, & Israelitę illucusque secundùm carnem, iam etiam secundùm spiritum, vt docet Apostolus Paulus, ad Rom. cap. 2. viri Iudæi Deum verum confitentes, & veri Israelitę, Deum verum, saltem per fidem, & in ænigmate, videntes euasissent: [Translato igitur sacerdotio, necesse esset, vt legis translatio fieret.] ex Augustino, cap. Translato. de Constitut. Apostoli Pauli doctrinam, ad Hebr. c. 7. sequente: ceremonialia omninò cessare deberent: Decalogi sola perstaret, ex antiqua lege, obseruantia: non quia ex lege illa, sed quia præceptorum illorum vis ex naturę lege dependet: iuxta quorum primum, & secundum præceptum, templum illud Ierosolymitanum Augustissimum Christo venturo, & eius significatiuis sacrificijs dicatum, in Christi iam passi esset honorem commutandum.

7 Hoc verò difficultatem affert non leuem, quid tunc de legis esset pręceptis agendum iudicialibus in illa Republica: quantumuis enim, ex vi legis antiquę, nihil fuisset de illis curandum vlteriùs, ex Christianę tamen legis disciplina, & iustitia, adulteria essent punienda, latrocinia vindicãda, castiganda homicidia, & omne denique maleficiorum genus, pœnis foret debitis coërcendum. Ergo vel ijsdem materialiter, quibus lex vetus illa crimina puniri iubebat à Christianis, vel alijs similibus punirentur.

8 Quo supposito, interrogamus ab hoc Anonymo Scriptore, interrogamus à quocumq; Principe seculari, siue Republica Christianis, interrogamus ab omnibus Catholicis Doctoribus; An hęc Respublica Hebręorũ, facta Christiana Respublica, ius haberet, & potestatẽ, seipsã illis legibus

gu-

gubernandi? an verò Cæsari, & Imperatoribus Romanis nouum ius aliquod, immediatè à Deo sibi concessum, accreuerit, ad hanc Rempublicam gubernandam? Certè, si sapiunt, respondebunt, Christi Domini in mundum aduentum, & illius pro hominibus susceptam passionem, nihil fuisse operatam ad effectum nouæ alicuius iurisdictionis Principibus secularibus in Christianos, & fideles exercendæ. Neque enim ad regnorum temporalium, vel instituenda iura, vel augendam potestatem, Christus venit in mundum: quantumcumque veniens in illum, vt peccatores saluos faceret, ex Apostolo Paulo, 1. ad Timoth. cap. 1. indè fuerit consequutum, vt si regna, & Reges non erexerit, at correxerit; si non instituerit, at statuerit, & restituerit.

9. Potuisset igitur, suppositione hac stante, Romanus Imperator, ius habere, exigendi censum à Republica illa per capita; quò Cęsari integra constarent, quæ erant Cæsaris; & potuisset, & debuisset illa Respublica ius habere, seipsam per leges Christianas Deo, iuxta nouæ legis instituta, suum cultum exhibendo, gubernari; quò Deo, quæ Dei erant redderentur. Neque si Romanus Imperator ad maiorem in gentem illam potestatem adspiraret, minus ab ea, ex legis Christianæ rigorosa iustitia, esset illi obstandum; quàm hodie à quocumque Rege Christiano, alteri Regi Christiano in suas ditiones, eis potiturus, irrumpenti, vel in Republica aliqua libera, Duci eiusdem, Monarchiam in eam inuehere conāti, iustissimè à plebe, & Senatoribus obstaretur. Neque tantùm esset insipientia, non solùm esset audacia, sed extremum esset delirium, eleboro curandum, affirmare, ex Christianæ legis humilitate, charitate, & patientia, arma voluisse Christum Gentili Imperatori parari: vt immediatione noua, in antiquam gentem, noua Christiana imbutam disciplina, ampliorem iurisdictionem exerceret.

10. Quæ fictio, & suppositio, cum eo, quod ex ipsis colligimus, clariùs illustrabuntur, si meminerimus, quanta constantia, gens Iudaica, pro sua esset solita lege pugnare: vt ex illius temporis constat Historijs, & maximè ex Philone in descriptione suæ ad Caium Caligulam Imperatorem legationis, pro sua gente, omni prætendente conatu, ne in templo Salomonio, contra legis præceptum, Imperatoris dedicaretur statua; quibus ctis, satis Iudaica fuisset apud posteros Respublica nobilitata: nisi ex Christi in crucem acti facinore impio, ad extremam iam vilitatem deuenisset. Quid enim fuisset, si non iam pro legis Mosaicæ, sed pro Christianæ disciplinæ obseruantia, Romano Imperatori supplicasset?

Obiectio quædam soluitur. Cap. XII. §. 1.

VIDEMVR tamen in eadem, circa hoc Documentum, hærere salebra. Nam seclusa Cęsaris iurisdictione, quam in ficta hac à nobis Republica, iam erat cōsequutus: adhùc in ea duplex hic

status distinctus, inconfususq; oriretur: Ecclesiasticus, videlicet, & laicus: ille Leuitico Sacerdotio, hic seculari antiquorum Regum, Iudicum, seu Ducum, & suorum subditorum, ex vndecim tribubus alijs à Leuitica, succedens: Vnde Ecclesiastici Christiani omninò deberent esse contenti suo foro, in rebus, videlicet spiritualibus, veluti Sacramenta, & similia concernentibus; & cum hoc, Deo, quæ Dei erant redderentur: in reliquis autem statu seculari Christiano, etiã Romano Imperatori subditi, circa res alias temporales; & ciuiles tam in caussis laicorum, quàm in Ecclesiasticorum caussis, siue circa personas, siue circa eorum bona, sine exceptione, forum integrum exterius à Deo immediatè ipsi concessum permaneret: vt posset Christi regulæ illa pars, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari;] non solùm ad Romanum Imperatorem, sed etiam per translationem, (sicuti ea nunc vtimur, ad cuiuscumque laici Principis iura tuenda!) statui tunc talium secularium Christianorum applicari.

2 Pro qua obiectione dissoluenda; siquidem agimus cum Catholicis hominibus, hoc solùm Catholicum fundamentum, ex Apostolo Paulo, 1. ad Corinth. capite 10. præmittimus: Genti Iudaicæ [omnia olim in figura contigisse: scripta autem esse ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.] Esto igitur, controuersia, de iurisdictione Ecclesiastica, & seculari, tunc inter vtrumque illum statum fuisset exorta; & vtraque pars regula illa Christi, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &c.] se, suaque iura tueretur: quibus iudicibus, qua lege, quibus medijs esset controuersia dirimenda? Nam si status secularis habuisset hunc Anonymum Aduocatum, ad Dei confugeret immediationem: per quam assereret, ius, & potestatem, sine exceptione, Principibus, seu Magistratibus illis secularibus, etiam in personas Ecclesiasticas, etiam in eorum bona Ecclesiastica, fuisse à Deo contributa. Contra verò Ecclesiasticus status, si Nos haberet cum veritate, & pro veritate Aduocatum, affirmaret, dubio procul, immunitatem, tam quò ad personas, quàm quò ad bona, sibi fuisse à Christo Domino stabilitam de iure Diuino: & in ijs nihil laicam habere commune Potestatem.

3 Esset igitur tunc omninò recurrendum, ad Scripturæ sacræ, & sacrorum ipsorum Apostolorum fundamentum, & Documenti inducti doctrina persistet solidè: ad legis, videlicet, Christianæ iudicium, & præscriptum hæc tractanda fore: certum est, non ex Regum, vel Principum arbitrio, aut sensu, aut prætenso immediationis iure, illam fuisse controuersiam decidendam. Consequenterque ea loca sacræ nunc Paginæ à nobis supra inducta Parte 2. essent producenda: ex quibus manifestè constaret, suum peculiare forum Politicum, seu ciuile statui Ecclesiastico fore de iure Diuino adiudicandum, & dispensationis suorum bonorum; & rerum, & circa eam legislationis iura sibi solùm de iure Diuino conseruanda. Quòd si Anonymus hic Consiliarius istorum locorum sacr.

Scri-

Scripturæ sequeretur alienus, & extraneus à SS. Patribus, & Doctoribus Catholicis Commentator, non esset tamen ad [illegible], vel si esset, facilè à Catholico quocumque Principe seculari sperneretur, qui hanc Apostolici illius fundamenti sequentem inductionem pernegaret.

4 Legis scriptæ, Prophetiæ priscæ, seu antiqui populi Iudaici decreta, doctrina, & gesta, exemplaria quædam erant, & typi eorum, quæ, per eumdem populum Iudaicum iam factum Christianum erant gerenda: Sed apud Aggæum 2. sic habetur, [Interroga Sacerdotes legem, &c.] & Malac. cap. 2. dicitur, [Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius; quia Angelus Domini exercituum est.] Prius verò in Deut. c. 17. sic fuerat præceptum. [Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram; & iudicum intra portas tuas videris verba variari; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis: & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, neque declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel: Cunctusque populus audiens timebit: vt nullus deinceps intumescat superbia.]

5 Si ergò hoc sic stabilitum in populo antiquo Hebræo, æquè est consequens, ac necessarium, vt sit, eodem populo per Christi Domini pretiosum sanguinem à veteribus delictis emundato, & in sanctitate, & iustitia nouæ disciplinæ Euangelicæ constituto, quæ in antiqua lege sanctè præcipiebantur, iam sanctè custodiebantur, iam sanctè gerebantur, a potiori ratione, non vt ex vi legis præcepta, sed vt legis nouæ perfectioni conformia, custodirentur sanctiùs, & sanctiùs gererentur.

6 Aliàs Catholicorum omnium Doctorum iudicium, immò Christianorum Principum appellamus rationi consonum discursum, quanam consequentia liceret arguere Hebraicæ genti illi sic: Lex antiqua Christo in carne per passionem consummato, fuit abrogata: vnde non sumus iam populus Iudaicus, carne solum, sed veriùs sumus Iudaicus populus, quia Christum Christiani confitemur: Ergo status secularis apud nostram Rempublicam omne regimen in omnes tam laicas, quàm Ecclesiasticas personas, & in eorum bona, omne ius, & potestatem omnem, in omnes fuit hominum status consequutus. Disparata certè consequentia. Hæccine essent opera translationis legis, translationis Sacerdotij in excellentiorem legem, in sublimius Sacerdotium Christi Dei & hominis, Ecclesiæ hostiæ, & Sacerdotis? legem, scilicet, nouo populo Chri-

stiano reliquisse imperfectiorem ea, quæ antiquabatur, quia ex Paulo Apostolo ad Hebræos cap. 7. nihil ad perfectum attulisset.

Corollarium, quod ex dictis colligitur. Cap. XIII. §. 1.

FIRMVM igitur, & constans manet Documentum; iura, & facultates status secularis, & Ecclesiastici, ex legis Euangelicæ fontibus esse hauriendas, & difficultatum circa hęc emergentium resolutiones, ex illius præscriptis, si expressa reperiantur, esse sumendas: sin minus ad Ecclesiæ Prælatos, & præcipuè ad Prælatorum Prælatum, summum Pontificem esse recurrendum: qui dubia declaret, & regulam illam, [Reddite quę sunt Cæsaris, &c.] applicet ad indiuiduos casus; tamquam qui scientię clauē habeat, ad absconditos Scripturarum aperiendos sensus: grauissima pœna reo dubio procul futuro quocumque Christiano, qui illius explicationem, & imperium, circa iudicium difficile, & ambiguum, subterfugere procuraret.

2 Hinc colligendum est, hac lege expressa, hoc pacto claro, & hac numquam abroganda conuentione, cum omnibus Christianis prouincijs, earumque incolis, siue Principibus imperantibus, siue obsequentibus subditis, lex gratię, & Euangelica transegit; vt Christi Euangelium, regna, & Respublicas dirigeret, erigeret, regeret eo regimine, quo in Republica Hebræorum iam facta Christiana, iuxtà nostram suppositionem, fieri omninò debebat: vt non duodecim Tabularum leges, non Aristotelis, non Platonis, Lycurgi, Solonis, Legumlatorum Edicta, non Liuij Decades, Taciti Annales, vel Historiæ, Plutarchi Parallela, Philosophi Gentiles, Oratores, seu Poetę profani, Græcæ denique, vel Latinæ linguæ humaniores, & politiores traditæ disciplinæ regna, & Respublicas Christianas gubernent: vel potiùs eas transuersum agant, & pessumdent.

3 Et sicuti lex Christiana nihil circa regimen regnorum, & Rerumpublicarum attingit, vt vel ex Democratia, Aristocratia, vel è conuerso, vel ex vtraque Monarchia, vel ex Monarchia altera ex illis, vel vtraque resultet gubernandi forma, vel quomodocumque mixtum aliquod coalescat regimen, quod antiquitùs in prouincijs receptum labefactet: cùm de his non tractet Christiana disciplina: sic hoc solùm curat, disponit, & ordinat, vt regimen temporale, & ciuile prouinciæ, vel regni, vbi est admissa, vel admittenda, processus ipsius legis non solùm non impediat, verùm illos promoueat, illius ordinationes, decreta, statuta custodiat, & ea omnia quæ de illius sunt decore, æquo, & bono amplectatur, reddendo Deo in status Ecclesiastici conseruanda immunitate, quæ Dei sunt: vti quæ sunt Cæsaris Principibus secularibus ab ipsa lege incolumia conseruantur.

Quo

4 Quo loco tractando, ad illam responsionem Christi Domini, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. &c.] cùm longiores, quàm voluissemus, fuerimus: hoc capite placet concludere, breui sermone Principes seculares admonendo: ipsos in hac controuersia, de Ecclesiastica Politica potestate, à suis Doctoribus, si contrà sedem Apostolicam sentiant) non secùs quàm ab Hæreticis, impiè veneno illita doctrina circumueniri: Dæmone, ad quem fructus huius seminis Theologiæ corruptæ spectant, exspectante: dum quærunt, statum Ecclesiasticum, & secularem, quò ad iurisdictiones omninò permisceri: & hoc loco Christi, [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. &c.] ignoranter, immò dolosè abuti: vt hoc altero brachio status Ecclesiastici cadente, qui si vigeat, Principes, & Respublicæ stabunt, obedientia secularium subditorum florebit, & omnia erunt, & imperantibus, & obsequentibus pacata: Hæretici ipsi, qui in speciem Principibus blandiuntur, illis fusè & potestatem, quam non habent, immediatam à Deo in omnes, sine exceptione, arrogantes, postmodùm, (qui talium Doctorum, seu Hæreticorum est mos) eosdem Principes in suis regnis, & Rebuspublicis apud suos subditos in odium primò, & inuidiam vocantes; dum iam non habeant hoc brachium Ecclesiasticum, cui fidant, & innitantur, tandem eos proteruè, & inhumaniter è suis solijs valeant exigere, excludere, perturbare.

5 Et cùm Canones plures sacri huc spectantes possent adduci, relati 4. q. 11. hic pro omnibus D. Hieronymi recitetur, ex lib. 2. Comment. super Oseæ. c. 5. [Transferunt, inquit, Principes Iuda terminos, quos posuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt.] Et infra, eod. cap. [De hæreticis manifestus est sensus, quòd sophismatibus suis, & arte Dialectica sæpè opprimunt Ecclesiasticos.] Item ad cap. 9. [Veteres scrutans Historias, inuenire non possum, scidisse Ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui Sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est, speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.]

Doctrinæ Petri Apostoli, & aduersus explicationem præludia, pro Anonymi illa Propositione hæresis conuincenda. Cap. XIV. §. 1.

CHRISTI Domini primus Vicarius Petrus Apostolus, contrà hunc Anonymum, & similes præsumptuosos Scriptores sic rem hanc, de qua controuertimus, diffiniuit: omnes Christianos exhortans, ad subiectionem debitam Principibus secularibus exhibendam. [Subiecti,] inquit, 1. Epist. cap. 2. [estote omni humanæ creaturæ; propter Deum: siue Regi, tamquàm præcellenti: siue Ducibus, tamquàm ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] Hic, humanæ crea

turæ

6 Qui enim docent, homines super homines ius, & potestatem gubernandi à Deo immediatè suscepisse, in omnes suæ respectiuè ditionis, sine exceptione: vt verum fateamur, neque sciunt, quid sit homines hominibus dominari; neque intelligunt, qua consilij altitudine præuia, Deus condiderit hominem: neque æstimant, quam voluerit ipsemet Deus, hominem ad Deum habere dominij passiui immediatam relationem: neque penetrant, qua Diuina sapientia circa hominis suauitate se gesserit voluntatem: neque admirantur Diuinam potentiam, quæ vt maior effulgeret, ad maximam homines potentiam exercendam, voluit efferre: Dei denique eiusdem bonitatem aspernantur: qui ne homines, quibus ipse dominaretur, deessent, homines dum condere decreuit, humanis futuris miserijs, criminis excepta labe, liberalissimè voluit subiacere.

7 De quibus cùm plura sint adhùc dicenda, vt Petrum Apostolum Principes, & eorum ministros appellantem, Humanam creaturam, explicemus, Dei Opt. Max. verba, in consilio de homine creando, proposita perpendamus. Nam si sempiterni Patris Maiestas, Filio sempiterno, & sempiterno Spiritui, induceretur à Moyse solùm dixisse: [Faciamus hominem:] illustris quidem, & excellens hominis conditio notaretur: vtpotè ad quem creandum, totius Trinitatis tam grande consilium præcessisset: quod, ad ceterarum rerum creationẽ, nusquàm legebatur applicatum. Esset insuper ex parte rei adeò eminentis, hominis, videlicet, conditi, eius conditio mirabilis: neque sic innotesceret nobis, quid, ex parte Conditoris, ibi eminentissimum comprehenderetur: neque Regius Vates, Psalm. 138. mirabilem esse factam etiam Dei scientiam, ex homine, encomio tanto prædicaret.

8 Cùm verò inducitur Deus, in tribus illis inconfusis, & æterna vna Deitate constantibus, trino ineffabili, & reali numero condistinctis, consilium inijsse personis, hisce verbis: [Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram:] ratio quædam altissima innuitur, Deum mouens ad consiliũ, nostro intelligendi humano, seu crasso modo, conuocãdum, quæ dubias in partẽ vtramq; , & aientem, & negantẽ potuisset inclinare personas; vt sicuti homo, decreto affirmãte sequuto, fuit creatus; sic caussis, illum non creandi, potioribus indicatis, negante intercedente decreto, homo à Deo minimè conderetur.

9 Doctores igitur Hebręi, & alij eiusdem sermonis periti, & pij, (alijs nunc locum hunc prætermissis explicandi rationibus, quas adducunt multi Patres, &, eas suo ordine veneramur:) docent, cõsilium illud (quod nos concipimus,) de hac præcipuè fuisse difficultate superanda coactum; An homo ad imaginem, & similitudinẽ Christi Dei, & hominis, & ad eius humanitatis, quam fuisset assumpturus, creari deberet? Cùm enim Isaias dicat de Deo, capit. 40. [Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?] & cap. 44. dicat ipse Deus: [Quis similis mei?]

& 2. Paralip. cap. 6 habeatur sic: [Domine Deus Israel, non est similis tui in cælo, & in terra:] Deo, secundùm Diuinitatem, simpliciter illa verba nequeunt adaptari.

10 Sic allegat locum hunc Magister Petrus Alfonsus Neophytus, Dialog. pro fide Christiana, titulo 8. quem sequuntur omnes, qui contra Hebræos scripsere perfidos: sed præcipuè Baptista, Tract. de Cõfutatione Hebraicæ sectæ, in 1. parte, tertiæ partis, indè dicit, hoc valdè confirmari: quia vbi nostra Vulgata lectio habet, illud verbum, [ad imaginem,] verbum Hebræum, בצלמנו, reddi potest Latinè, ad crucem, seu, in crucem nostram: vt sit litteræ sensus: Faciamus hominem ad crucifigendi imaginem Verbi, vel ad imaginem humanitatis, quam Deus Verbum est assumpturus, quæ ad modum, & crucis formam est ereanda.

11 Qua pijssima, & litterali stante explicatione, intelligimus, hominis conditionem ab æterno Patre, Verbo, & Spiritui propositam sancto, illis omnium rerum explicitis successibus, qui homini à gratia, & iustitia lapso originali, pro eius erant reparatione Verbo incarnando, pœnalibus euenturi; quasi Diuinæ illius secundę personæ, Pater hęreret exspectata sentẽtia, ad quam habebat sermonem: vt in Concilio Sirmiensi, cap. 13. diffinitur, Spiritus etiam sancti approbatione, quando implicita, in Adamo in animam faciendo viuentẽ, suæ mortis excepta conditione; ne mundus creatus hominem iustum non haberet, & cælum, eo lapso priuaretur: hominis creationem, Patris voluntati conformis, assensus Filij confirmauit.

12 Quo sensu Ioannem, in Apocalypsi, capit. 13. Christum vocasse, Agnum occisum ab origine mundi, facilè intelliget, qui Paulum Apostolum, Epist. ad Hebræos, altissimè hæc mysteria, tamquàm cum eruditiori gente tractantem attendat. Is enim Psalmum 39. versans, eumdem explicandi tenorem fuit sequutus, sic illum litteralibus Commentarijs illustrando. c. 10.

13 Ideò, inquit, ingrediens mundum, dicit: Hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi. Holocaustomata, & pro peccato non tibi placuerunt: tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: vt faciam Deus voluntatem tuam.] Quis enim iam poterit dubitare, regium Psaltem, ad primum Libri Genesis, Caput allusisse: quo loco Deus Pater, iuxta prædicta, optionem dedit Filio, vel hominẽ non creandi, vel creandi, sed ipsius Filij præmissa, vsque ad crucis mortem, obediẽtia recreandum: cùm sic eum locum Paulus Apostolus explicarit?

14 Itaque, quod retulit Moyses, dixisse Deum, [Faciamus hominẽ ad imaginẽ, & similitudinem nostram:] dixit Dauid, [In capite libri scriptũ est de me: vt facerem voluntatem tuam:] idest, in principio Genesis, seu בראשית, scriptum fuisse de Christo, ipsi Patrem proposuisse, vt in conditione hominis, eius morem gereret voluntati. Cùm verò additur ibi:

[Et

[Et creauit Deus hominem ad imaginem suam:] hic dicitur: [Deus meus volui,] idest, *In somma, Iddio creò l'huomo, perche cosi volse il suo Figliuolo*; & cùm ibi repetitur, [Ad imaginem Dei creauit illum,] hic dicitur, [Tunc dixi, Ecce venio.] Id est, Aduertite, quòd Deus Pater, Filij auscultata sententia, & paratà consensione comprobata, ad imaginem Dei, idest, Filij sui Adamum protoparentem efformauit.

15 De quo Diuino consilio, & Filij æterni in Patris æterni voluntatē, suam, plenissima resignatione, voluntatem conijciente, vt eius plenissimè possessionem adipisceretur, gloriatur ipse Filius, & Patris Sapientia, sic dicens, Prouerb. c. 8. [Dominus possedit me in initio viarum suarum: antequam quicquam faceret à principio:] ac si diceret: cùm initium, seu caput, seu principium, & præcipuum corporearum creaturarum homo esset creandus, Dominus Pater in casu, & ad effectum, de quo agebatur, plenam meæ voluntatis possessionem acquisiuit.

16 Ad quem locum vltimò, respexisse videtur Iacobus Apostolus, Ep. sua Canonica, cap. 1. dum dixit, [Voluntariè enim genuit nos Verbo veritatis: vt simus initium aliquod creaturæ eius.] Ibi namque, licèt de recreatione hominum, per verbum Euangelij, videatur Apostolus Iacobus, iuxta quorumdam Doctorum expositionem, egisse: cùm tamen gratia hæc naturam præsupponat, & ibi sic prædocuerit, [Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum: apud quem nō est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio:] compertum est, etiam apud Auctores sacros, [datum optimum] ibi, pro naturæ operibus, & conditione, & [donum perfectum,] pro gratiæ effectibus, & mysterijs Euangelij capiendum: Iacobo eodem Apostolo ibidem aduertente, apud Deum semel hominem creare, & recreare statuentem, neq; mutationem sententię, neque propositi vicissitudinem intercessisse. Vnde est consequens, eum sensum reddere verba sequentia: Pater æternus, Filij accedente consensu, & Spiritus sancti inclinatione comprobato, plena sanctissimæ Trinitatis resultante voluntate, genuit nos, efformauit, & creauit nos [Verbo veritatis,] idest, per Filium suum: vt simus ἀπαρχή, idest, initium, hoc est, primitiæ, seu primi, seu potiores rerum in orbe creatarum. Et quid mirum, primas homini deferri? numquàm enim Deus Angelos apprehendit, aut alicui eorū dixit, [Filius meus es tu.]

Obiectio quædam soluitur. Cap. XV. §. 1.

NEQVE obstat explicationi prædictæ, Beatissimam Triadem, fuisse inductam à Moyse, loquentem in multitudinis numero, dum dixit: [Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram:] cùm tamen solus Dei Filius Verbum, humanam esset naturam suscepturus: ad cuius homo imaginem fuit creatus.

2 Respõdetur enim, Verbi humanitatem, ea ratione, totius Trinitatis imaginem appellari: quia tota Trinitas erat Christi Incarnationem operatura: sicuti & eam fuit operata. Nam Pater Filium suum misit in mundum: Ioan. cap. 3. Christo dicente: [Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret: &c.] Filius ipse assumpsit humanitatem: Ioan. cap. 1. [Verbum caro factum est: &c.] & ad Philipp. capit. 2.] Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo I E S V: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.] Spiritus sanctus deniq; operatus est etiam Incarnationem: sic enim Luc. capit. 1. Angelus nunciauit B. Virgini: [Spiritus sanctus superueniet in te, &c.] & Matth. cap. 1. ait idem Angelus ad Ioseph: [Quod enim in Maria natum est, de Spiritu sancto est.] Hinc tota Trinitas, [imaginem, & similitudinem nostram,] appellat humanitatem, quam Filius Dei erat assumpturus.

3 Simili alio loco, hic locus insigniter explicatur: dum Canticor. cap. 8. Trinitatis Deitas, sic loquitur ad Ecclesiam: ex sanctorum Patrũ, & Doctorum concordi expositione: [Soror nostra parua: & vbera non habet. Quid ergo faciemus sorori nostræ, &c.] vbi omnes tres personę, Ecclesiã, sororem appellant: propter humanitatem, quam Filius Dei assumpsit, cuius soror, iuxta rei exsistentem veritatẽ, sola humana natura reperitur. Sic enim Ioan. c. 1. testimoniũ reddit: [Verbũ caro factum est: &c.]

Deum immediatè hominibus dominari semper voluisse, declaratur. Cap. XVI. §. 1.

SI homo in iustitia, & veritatis sanctitate, in qua à Deo fuit conditus, perseuerasset: eas omninò in mundo partes exsequi debuisset, quas à Deo sibi impositas legimus, dicto 1. cap. Genesis, hisce verbis: [Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam: & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.] Vnde quantumcumque inter homines fuisset disparitas, quò ad sexum, quò ad ætatẽ, quò ad corporum complexiones: immò in anima, quò ad notitiam, & scientiã, in quibus homines hominibus præstitissent: vt latè docet S. Th. 1. p. q. 96. art. 3. tamen homines hominibus dominari, qua ratione dominiũ opponitur seruituti, non concederetur: licet illi, qui maiori iustitia, & scientia pollerent, ad societates, & ciuitates, & Respublicas gubernandas, accedentes, dominiũ, eius nominis latissima accepta significatione, dici possent exercere: sed sicuti docet ibidem S. Doctor, Art. 4. tamquam in homines liberos, & quorum spontaneæ directioni, & gubernationi,

quæ nihil de hominis auferret excellentia, præsiderent.

2 Fecerat quidem Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam: ideò similem sibi, dominatus effecit potestate: vt quasi suus Vicarius, mundus minor, seu μικροκόσμος, in mundo magno, omnibus animantibus præesset. Quòd si vox, dominus, à domo sumpta est, vt is sit dominus, consequium est, cui cura domus incumbit: cumque mundus, magna sit quædam domus, quæcumque in ea sub curam hominis cadere potuerunt, ea domus Auctor hominis imperio subiecit. Exerceret autem homo imperium hoc in animalia acceptum, non quòd ea quasi ratione prædita aliqua, illius fuissent iussibus paritura: sed quòd industria, & scientia eximia præstans, cogniturus fuisset, qua ratione animans quoduis, sibi subditum, ac obediens prepararet. Ceterùm inter homines esset tunc temporis ordo aliquis, quo alij alijs præfuissent. [Quæ à Deo sunt, ordinatæ sunt:] dixit Paulus Apostolus, ad Rom. c. 13. scilicet, Potestates. Et hæc potestas nedum grata, verùm, & iucunda exsisteret subditis: quæ, post hominis lapsum, imperantibus laboriosa, obtemperantibus, ob vtrorumque sæpe superbiam, est molesta.

3 Ex quibus constat, in sacra Scriptura, vocem dominij, latiori sumi significatione, quàm Iuris eam consulti interpretantur. Hi enim illud definiũt, vt sit, [Ius de re corporali perfectè disponendi, aut vindicandi: nisi lege, aut conuentione prohibeatur.] Hanc auctoritatem vocant Græci, κύρος: vnde, κύριος, dominus: & inde Galli vocabulum, Sire, tribuũt Regi, quasi supremo regni Domino: sicuti Hispani, Señor, Regem vocamus, non dissimili charactere. Ius ibi, legitimam significat facultatem: sicuti res corporales, ea omnia quæ sub sensum visus, aut tactus cadunt, intelliguntur. Hac namque definitione, hominem ipsum nolunt iuris Antistites comprehendi: cui tamquam domino, est ipsum dominium reseruatum. Imperiũ autem domini in seruum, & mancipia, reuocant ad ius, quod dicunt, personarũ: ea enim propriè possideri non possunt, quorum domini esse, & quibus vti, pro arbitrio, non valemus. At nemo vmquam homo potuit esse totius hominis dominus: nemo in alterius animã potuit dominari. Hinc verus, & vnus hominis dominus ait: Matth. c. 10. [Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.] Quiuis verò potest occidere animam bouis, & agni, cuius dominus est, sicuti & corporis. Partiuntur etiam Morales Philosophi ius, in herile, paternum, mariti in vxorem, & huiusmodi: quæ omnia, & similia ad idem ius personarum reducuntur.

4 Cùm autem dominium triplex sit, scilicet, directum, vtile, & plenum: directum, quod habet dominus superior sine fructu, aut vsu: vtile, quod est cum fructu, & vsu, absque directo: plenum vltimò, quod resultat ex vtroque: sanè homo Deo compositus, nullius rei vmquam habuit directum dominium, quod est vnius, soliusque Dei: dicente illo sæpius

in ſacris Codicibus,[Ego Dominus:] τοῦ το γὰρ κράτος ἐςὶ μέγιςον Iliad. 4. vnde canit Eccleſia , [Tu ſolus Dominus :] σὺ γὰρ βασιλεύτατος ἐσσι. Iliad. 9. vtile habuit; quò rebus illis vteretur, quæ à Deo propter eū producta fuerant , & quibus Deus, haud neceſſitate compulſus vteretur: dicēte Regio vate Pſal. 15. [Dixi Domino, Deus meus es tu: quoniā bonorum meorum non eges .] Eſt tamen certum, abſolutè loquendo, homini datum eſſe initio plenum dominium eorum , quorum dominus eſt dictus in ſacra relata Scriptura: licèt poſt lapſum, multarum rerum tantùm retineat dominium: earum ſcilicet, quas ſubditas pacificè poſſidere poteſt: cùm in ijs , quibus ex arbitrio vti non poteſt , directè ſolummodo dominetur .

5 Immò neque Omnipotens Conditor de illa hominum ſiue directione, ſiue gubernatione, quæ dominatus faſtidioſi in ſtatu integro expers fuiſſet, vel præceptum tulit, vel dedit conſilium: quia iuſtitia originali, & gratia, in qua fuerat homo conditus, eius animum , & animi facultates omnes, ſiue formaliter, ſiue efficienter, ſua irrigante ſcaturigine, nulla ſui regiminis à Deo facta mentione , ipſe per ſe homo , quid homini alteri voluntarij deberet obſequij voluntarius intelligeret , & præſtaret voluntarius . Præterea cùm Deus homini ſuæ conditionis myſterium (futuri ſui caſus excepta notitia) reuelaſſet: dicente Paulo Apoſtolo, ad Epheſ. c. 5. de mulieris ex coſta viri ædificatione ; & Adami eam præcedente ſomno, [Sacramentū hoc magnū eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia:] non fuiſſet à Deo præſumendum, præcepto, ſeu conſilio eguiſſe illum , ad ſuam voluntatem Deo obſequentem ſeruandam , cùm alterius hominis non eſſet importuno obnoxia dominatui futura : in ſe autem ſemper eam rationi fuiſſet ſubiectam habiturus : vti qui ad Verbi æterni reſpicere perpetuò deberet exemplar , per cuius Patri certuam æterno voluntatem, ſe fuiſſe conditum cognouiſſet .

6 Verumenimverò illius ſtatus felicitate, & de in eo geſtis, ſeu gerendis, ſi in eo duraſſet homo, cùm non durarit, omiſſis diſputationibus: ad ſtatum præſentem , in quem per peccatum decidit, & in quo ſtamus, ſeu inſtamus, vti qui omnes in Adamo peccauimus, ex Paulo ad Rom. c. 5. deueniendo: Conditoris tantum fuiſſe versùs hominem amoris affectum, tam excellentem reperiemus exſtitiſſe charitatem, de qua ipſe dicit per Ieremiam cap. 31. [In charitate perpetua dilexi te:] vt neque hominis occupatus delicto, neque eius ingenti ingratitudine præpeditus, ab hominis ſe continuerit dirigendis particulariter rebus; reformandis negotijs: ſtudijs inſtruendis; immò illum miſerando attrahens, ſeu miſerās attrahendo : vt apud Ieremiam ibidem addit , ſibi vni, & ſuo dominatui præcipuè ſubdi voluit; varijs medijs, & remedijs, varijs homini indicans doctrinis, eius conditionem magnificam non tuliſſe, & quod ex Deo erat, in poſterùm non laturām, homines inuicem, ſed adhuc Deum ipſum, me-

dijs à se latis legibus, hominibus dominari.

7 Hinc licet simile vero sit, vt ex Augustino supra retulimus, ab ipso Caino, Reges homines regendi alios homines, fuisse consuetudinem deriuatã: vnde ponderat ipse Augustinus, 19. de Ciuit. Dei, c. 12. de hoc nihil compertum haberi: immò primos homines, & maximè Patriarchas, rectores pecudum, non hominum, in Scriptura sacra reperiri: regnum tamen, & eius dominatum grauem, Babylone, tyrannide Nemrothi, iam, ex ipsius sacræ Scripturæ vidimus contextu, erectum; quo loco primo legimus, Deum ab homine impio, quantum, & quatenùs valuit, è regno, & dominatu, quæ in homines, legis naturalis illis duobus affirmante, & negante præceptis, de sibi volendo, vel nolendo, quod alteri homines vellent, vel nollent, explicabantur, perturbatum.

8 Et cùm procedente tempore, esset Deus populum vnum selecturus, cui singulari amoris vinculo teneretur adstrictus: si ipse Deum, in Dominum; & suum præcipuè Regem, & excipere; & excolere pateretur: Abrahami, ex vniuersa hominum massa, secreta familia, & eius posteris Isaaco, Iacobo, & eius duodecim filijs, cum sua fœcunda prole, in grandem gliscentibus populum, & in Rempublicam numerosissimam dilatatis; post longas à Pharaone Aegypti Rege perpessas iniurias, illis in libertatem assertis, sub Duce Mose, seu suo Prorege, eam, quæ scripta extat, legem cælitùs contulit, sexcentis tredecim constantem præceptis: vt per legem, non per Regem gubernarentur: Regis, & regni, & dominatus iure, à Legislatore Deo, in suo semper pectore conseruato.

9 Grande quidem consilium! sed quod nequaquam scientiæ naturalis facultatem, sicuti neque notitiam excedit: vtpote à Deo, quatenùs naturæ est Auctor, hominibus insinuatum: cum Aristoteles 3. lib. Polit. c. 12. sic docuerit: [Qui legẽ imperare iubet, imperare iubet, & Deũ, & legem: qui homini (intelligendum sine lege) mandat imperiũ, admouet & bestiam.] Nã cupiditas veluti quædam bestia est; & ira peruertit eos, qui præsunt, etiamsi optimi sint viri: lex autem mens est affectu nullo perturbata.

10 Hinc dicto populo sub legis Mosaicæ custodia perstanti, Iudicibus nunc ex illa, ex alia nunc, è duodecim, in quas dispertiebatur, tribubus, ius dicentibus, vel illum ab hostium iniurijs vindicantibus: cùm semel, vt Iudic. c. 8. sacra refert Historia, summus Dux Gedeon Dei monitu, & auxilio mirabili, de Madianitarum quasi innumero exercitu, cum trecentis tantùm Israeliticis viris, cum totidem lagenis lucernas ardentes occultantibus, instructis, ad hostiũ fortissimorũ tot copias debellandas, insignem de illis victoriam reportasset: insolentis effectus, vel nouitate, vel stupore, fuit populus Israeliticus occupatus. Tribuũ etiã primores omnium, in Gedeonis amplitudinem, sibi eam, & honestam, & vtilem futuram persuadentes, conspirarunt: & quasi iure Gentium communi vtentes, Principem sibi quocumque nomine, titulo, ac iure, & quibus-

cum-

cumque conditionibus deligendi, sic & electione personæ, & caussis electionis, communi auctoramento firmatis, ad præstantissimum Gedeonem omnes viri Iraelitici sunt loquuti. [Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui: quia liberasti nos de manu Madian.]

11 Attamen, vt quemadmodùm hæc quæ vulgò maximi ducuntur, maximique sunt res, à sanctis, & Diuina luce præditis viris, accipiantur, & qualiter Heroes illi Iudaici populi priores, sibi persuaserint, Dei mentem fuisse, lege lata, per illam ipsummet in populum, non per Reges, dominium exercere; Gedeonis, & iudicium, & responsum, de oblato sibi dominio, penitùs considerare erit operæpretium. Quibus, inquit sacer Textus, ille ait: [Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus: sed dominabitur vobis Dñs.] Ac si diceret: Non debeo vobis dominari: quia non à Deo id munus subire sum iussus: non est fas: quia quamquàm frater vester sim, quamquàm manifesta Dei, vobisque declarata voluntate, ad Regium munus vocatus essem: tamen hoc dominandi nec verbum, nec ius vsurpare possem: lege nostra Deut. cap. 17. sic cauente: [Nec eleuetur cor eius superbia super fratres suos;] vnde dominium, etiam à vobis liberaliter oblatum, est à me liberaliùs recusandum.

12 Mirum est etiam, quàm perpetuo tenore, naturæ ipsius luce hominum id mentibus dictante, dominij huius, & rem, & nomen illis fore fugienda, ipsi potentiores solerter intellexerint Principes: cùm referente Orosio lib. 6. cap. 22. Octauianus Imperator Augustus, ludos aliquando spectans, histrione pronunciante, [O Dominũ æquum, & bonũ!] & populo illud, quasi de Augusto dictum, approbante, ipse manu, vultùque indecoras tunc reprimens adulationes, sequenti die, reapse numquam relictum, Domini superbum cognomentum, grauissimo Edicto repudiauit.

13 Verumenimuero in populo Hebræorum, qui nobis exemplar, & figura præfuit, & cui eloquia Dei, quæ nos etiam instruunt, fuere concredita, qualiter hæc aliàs cognita iustitia, seu constans, & perpetua non durauerit voluntas, vt explicemus, satis mirari nequiremus, vnde illud fit hominibus rerum optimarum, rerum omninò expetendarum fastidium: nisi prauitatem humanæ mentis agnoscеremus: qua ab eo iam tempore imbuta fuit, quo, decipienti potius colubro, quàm iubenti Deo, assentiri, & obsequi prætulit, & boni, ac mali affectatam notitiam, sponteanè studuit vsurpare: Quid enim hominum publicæ, quid priuatæ rei fuisset magis exoptandum? quid ei gratiùs contingere posset, quàm vnius Dei consilio regi, virtute defendi, manu conseruari, illustrari splendore, ornari maiestate? idque omni loco, omni tempore, ac etiam tam domi, quàm foris experiri. [Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum nõ eges:] protulit Potentissimus Rex Propheta, Psalm. 15. Dixi Domino, Rex meus es tu, oportuisset semper dixisse Hebræam Gentem: quoniam bonorum suorum non egens, indeque bona

illorum terrena non appetens, non quærens, non extorquens, per suam legem, ius suum tribui vnicuique præcepisset: efficiens, legem, per Ministros congruos, suos Locumtenentes, conseruari.

14 Attamen gubernante præfatū populū sic Samuele, felici, sicuti & innocenti, & rarissimo exemplo: præsumptuoso, ac graui displicere cœpit eius animo, proprij potiùs, quàm Diuini consilij appetenti, & stulta postulatione, spreto, & fastidito Dei viuentis benignissimo imperio, supremo regno, splendidissimo dominatu, qualiter mortali potiùs homini rerum summam, & Principatum tribui debere, censuerit, ipsis sacri eloquij verbis, Regum cap. 8. referamus; vt cùm asseramus, Deum ipsum hominibus semper dominari, quasi Regem voluisse, non nostras merces, sed Spiritus sancti veriloquia demonstremus venditare. [Congregati,] inquit sacra Historia, [vniuersi seniores natu Israel, venerunt ad Samuelem, in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis: constitue nobis Regem, vt iudicet nos, sicuti & vniuersæ habent nationes. Displicuitque sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent: Da nobis Regem, vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dominum. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuti sunt tibi: non enim te abiecerunt, sed me: ne regnem super eos.] Verba admirationis plena.

15 Dominationem ergo, regnum, & imperium in humanum genus omne vni Deo proprium esse, illique soli adscribendum, docet Textus sacer: [Potestas, & terror,] inquit Iob cap. 25. [apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? & super quem non resurget lumen illius?] Et Psalm. 29. dicitur: [Quoniam Domini est regnum; & ipse dominabitur Gentium.] Et Psalm. 65. [Qui dominatur in virtute sua in æternum: oculi eius super Gētes respiciūt.] Quòd si propria hæc dominandi auctoritas, si hoc ius regni speciale in omnes Gentes, Dei vnius est, quæ ille aliquando legitimè constitutis per Respublicas Regibus, certo statutoque modo, legis ipsius naturæ conditionibus signatis, concessit; quàm singulari, ac peculiari quodam iure in populum sibi singulariter dilectum, & curatum, ac præcipuo quodam exemplo dedicatum, huiusmodi auctoritas, & ius tribuenda fuerint, explicuit Rex ille, & Propheta, de Regum iuribus, Spiritus sancti in Schola altiùs informatus, Psalm. 59. dicens: [Et scient, quia Deus dominabitur Iacob.] Cùm tamen certum esset, Deum, Dominum esse, fuisseque Iacob, sicuti & omnium Gentium; quod supra dixerat, singulare dominium, in hoc loco, & regni, eiusque auctoritatis rationem peculiarem, asserens, fore in Iacob; Christi Dei, & hominis, & quæ non iam legis Mosis scriptæ populum illum in officio continentis terminis angustaretur; subdidit: [& finium terræ.] Quod idem Psalm. 113. clariùs expressit: cùm carneis oculis in Israelitici populi, de manu Pharaonis

liberationẽ,mentis autem altiori perspicatu defixis in mundum vniuersum,ex Dæmonis eductum seruitute, & in Christianam gratiæ libertatem assertum,sic idem regius Vates dixit: [Facta est Iudæa sanctificatio eius:Israel potestas eius:]beneficij,& præteriti in primo populo, & in secundo futuri,commemoratione repetita. Psalm.113.

Quale fuerit, & sit Christi Regnum. Cap. XVII. §.1.

HOC Christi regnum Daniel cap. 7. & eius dominium spiritu præuidens Prophetico,sic de eo fuit vaticinatus:[Regnum autem, & potestas,& magnitudo regni, quæ est subter omne cælum,detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei,& obedient.] Et Micheas item Propheta cap.4. sic de eo dixerat, [Et veniet potestas prima,regnum filiæ Ierusalem.] Ad quas promissiones dubio procul, Virginis Almæ Mariæ cogitationibus dum satisfaceret, respiciens Gabriel Angelus, Luc. c.1. Diuinam illam exsequens Verbum æternum ipsi annunciandi legationem,sic sermonem institutum continuauit: [Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum;& regni eius non erit finis.]

2 Neque est nobis mens,longum de Christi regno ordiri sermonem: quod necessarium cùm non sit,ad Apostolicam doctrinam D.Petri,quam versamus,explicandam,tædium nobis, nedum Lectori vlteriùs nostrum discursum intelligendi cupido ingeneraret. Breuissimè ergo de hac materia tractantes,quod sit ius,quæ potestas imperantium, & quæ obligatio parentium,cum quibusdam alijs, quæ tractata initio huius 4. Partis confirment,referemus.Interim meminerit Lector, quædam de hoc Christi regno, quæ ad præsentem disputationem faciant, fuisse à nobis Par. 1.superiùs pertractata.

3 Igitur, siue antiquis illis consideratis prædictionibus Prophetarum,vt Isai cap.9.[Multiplicabitur eius imperium; & pacis non erit finis.Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud,& corroboret in iudicio,& iustitia,amodò, & vsque in sempiternũ.] & infra cap. 3. [Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster,ipse saluabit nos.] & Psal.71.[Deus iudicium tuum regi da:]cum reliquis ibi de Christo,seu Messia ad litteram prædictis. & Zachar. cap. 9. [Exsulta filia Sion, iubila filia Ierusalem. Ecce Rex tuus venit tibi iustus,& Saluator.]& Psalm. 2.[Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam: & possessionem tuam terminos terræ.]& alijs,inquam, pluribus de regno Messiæ locis inspectis; siue nouo Angeli ad sacram Virginem notato Euangelio, auditis etiam mirabilibus, & rebus adeò

magni-

magnificis,quæ in Christi ortu contigerunt, falsa quædam opinio,Christi quorumdam consanguineorum mentes inuasit:& eum tunc mundo ex carnali affectione, vel propagatione regnaturum crediderant. Hoc errore forsan decepta Zebedæi vxor, de Christi consanguinitate sumpta audacia , postulauit ab eo, Matth.cap. 20. dextram,& sinistram sedem Iacobo,& Ioanni filijs,in regno temporali ab ipsis æstimato.

4 Fuit,& secunda falsa opinio Gentilium,& Romanorum,apud quos fuerat Christus diffamatus à Iudæis: suggerenti bus, velle eum,potestate tyrannica, armorum vi,& ministrorum copia,regnum inuadere : cui, vanæ licèt persuasioni,non leuē fidem,& Christi miræ , sicuti frequentes res gestæ,& populi,quæ eum sequebatur,multitudo comparabant. Hac occasione in Magorum aduentu nunciantium,Regem Iudæorum esse natum: [turbatus est Herodes, & omnis Ierosolyma cum illo;] vt habetur Matth. cap. 2. & Ioan. cap. 19. apud Pilatum Regni affectati fuit Christus insimulatus à Iudæis, ipsi in hanc formam exponentibus : [Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari .

5 Quàm verò fuerit difficile, hoc Christi Dei, & hominis regnum quale esset intelligere olim , cùm nobis iam sit manifestum satis, dummodò velimus attendere, Regum , & regnorum temporalium imaginarijs timoribus prætermissis,ex eo notum erit , quòd etiam credentes ex Iudæis, initio nascentis Ecclesiæ,immò ipso Christo Domino nondùm ad cælos assumpto,eum regnaturum temporali quadam successione putauerunt . Sciebant enim , se proprio regno esse priuatos , & ad Romanos Gentiles illud esse deuolutum . Vndè videntes,Christum esse natum de tribu Iuda,ex qua consueuerant esse reges ; considerantes eum potentem in opere,& sermone, sibi persuaserunt , illum fore regnum Israel restauraturum:& ab eo Iudaicam gentem,de Romanorum, gente non sancta, manibus liberandam .

6 Hinc in illa cum Christo , post eius resurrectionem peregrini habitu duorum Discipulorum Dialogistica conuersatione,Luc.cap.24.fusiùs explicata,post alia,suam tamdem regni ab eo reparandi sic desperationem extulerunt: [Nos autem sperabamus,quòd ipse esset redempturus Israel.]Quid ? quòd post diuturnam cum eodem Christo in carne passibili de eius rebus seu gestis,seu gerendis, ab Apostolis initam rationem: post ipsius è mortuis gloriosam resurrectionem : instante etiam ipsa illius ad cælos Ascensione mirabili : eorum animi hac opinione regni Israelitici temporalis,æterni ab eis meditati, imbuti, hanc vltimam illi explicandam quæstionem posuere: Actuum c.1. [Domine si in tempore hoc,restitues regnum Israel ?]

7 Quibus falsis tribus opinionibus ab hominum mentibus euellendis,adstans Christus Dominus, iniquè iudicandus coràm Procuratore

Romani Imperatoris Pilato, cùm in alijs multis, miro caussam suæ accusationis silentio transegisset de regno, & sua regia potestate rogatus, sic habuit ad eum orationem: Ioan. cap. 18. [Regnum meum non est de hoc mundo.] Quo verbo primam falsam conuulsit opinionem: mundum enim, iuxtà Chrysostomum, mundanam sui generis parentelam nominauit: ex qua haud virtutem, & regnandi acceperat potestatem: sed potiùs infirmitatem moriendi: quia ex forma serui fuit crucifixus, qui regnat ex virtute Dei ex Apostolo Paulo.

8 Vel dicendum, secundùm Augustinum: regnum Christi, super quo regnauit, fideles eius esse credentes in eum: quibus dicit; [Vos de hoc mundo non estis quia si de hoc mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret.] Christus ergo non dixit: Regnum meum non est in hoc mundo: quia in hoc mundo, & in futuro regnat super fideles suos, hic per gratiam, & in futuro per gloriam: sed dixit, [Non est de hoc mundo:] quia de hoc mundo est, quicquid hominum est à Deo creatum, & ex vitiata stirpe Adæ generatum. Sed iam factum est regnum non de hoc mundo, quicquid de ipsis hominibus per Christum regeneratum est: dicente Apostolo: [Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit nos in regnum filij dilectionis suæ.] ad Coloss. c. 1.

9 Aut faciliùs dicendum, verba hæc Christi apud Pilatum, [Regnũ meum non est de hoc mundo:] non negare regnum suum in hoc mundo: etsi dicat, [non est ex hoc mundo,] & ipse non attigerit ciuilem, quam sui contribules exspectabant in suo Rege promisso administrationem. Differunt namq; permultũ ista, esse ex hoc, & esse in hoc; quod & Aristot. docuit 5. Metaph. & inde hauserunt Iureconsulti, in bonis esse aliquid, &, ex bonis: Vlpian. in l. 1. de vi bonorũ raptorum. Aliud est enim, esse ex Italia: aliud, in Italia: aliud, hic esse, vel, hinc esse: quod & Græca vox, quæ apud Euangelistam habetur, ἐντεῦθεν, quæ motũ à loco significat, demonstrat. [Regnum, inquit, meum non est ἐντεῦθεν,] id est [hinc] neque enim Christi regnum ex his originem duxit terris; sed à Patre, & à se ipso, & altissimo, & æterno illo loco. [Dominus] inquit, Deus filius, apud Vatẽ Regiũ Psal. 2. [dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam: & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea: & tamquàm vas figuli confriges eos. Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terrã. Seruite Domino, &c. Apprehendite disciplinam, &c.].

10 Addidit Christus: [Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri vtique mei decertarent, vt non traderer Iudæis.] Quo verbo, falsitatis secundam conuicit opinionem: ministros namque, ex eodem Chrysostomo, Apostolos, & Angelos dixit, quorum vt regnaret, auxiliũ recusauit. Apostolorum quidem, cùm Matth. cap. 26. illorum compescuit impetum in ministros Iudæorum, Malchi iam abscissa auricula

pro-

prorumpentem: dicens Petro, aggressionis prohibitæ auctore, [Conuerte gladium tuum in vaginam, &c. Angelorum autem, cùm destitit rogare Patrem, qui sibi plusquàm duodecim eorum legiones, si armorum vi, res esset agenda, exhibuisset.

11 Tertiam tamdem eradicaturus opinionem falsam, sic conclusit: [Nunc autem regnum meum non est hinc. [Ac si diceret: Regnum meũ non ordino ad successionẽ temporalẽ: sed redempturus sum regnũ Israelitarũ, id est, videntium Deũ, seu Iudæorũ, id est, Deũ verum confitentium per orbẽ vniuersũ, vt æternas valeant mansiones possidere. Ex quibus colligitur vltimò, qualiter Christi potestas, & Maiestas Regia erat futura in Ecclesia, super suos fideles, nõ ex carnali propagatione, seu affectione, vt fuit opinio eius consanguineorum, sed spiritualis: non ex armorum potentia, vt fuit sententia Gentilium Romanorum, sed virtualis, & Diuina, animorum regimen, & optans, & aptans; non ex successione temporali, vt fuit iudiciũ credentium Iudæorum, sed perpetua, & æternalis: quæ Reges omnes constituens homines, gratia sua instanti, æternam gloriam quasi in semine continente, omnes Reges, hominibus, & ab hominibus constitutos, vt Ecclesia alicubi de illo canit, à timore eripiendorum sibi per Christum regnorum temporalium liberaret.

12 Inficiari igitur nullo modo potest, Christum Dominum, Regem fuisse, dicente Patre æterno, ad Filium æternum, etiam vt erat homo, sic Psalm. 44. illud Apostolo Paulo explicante, ad Hebr. c. 1. [Thronus tuus Deus in seculum seculi; virga æquitatis, virga regni tui.] De quo argumento benè disserit Turrecr. in Sum. de Eccles. c. 47. vers. Ad 2. respondetur. lib. 3. Immò fuisse Regem, & tunc etiam possedisse regnum mundi, quando nihil minus, quàm mundi regnum se quærere demonstrauit, testatur Chrysostom. Homil. 83. super cap. 18. Ioan. sic docens: [An non est mundi huius Christi regnum? quid ni? Quomodo, inquit, non esse? non quòd hoc etiam non possideat: sed quòd in cælo habeat imperium, non humanũ, sed longè maius, atque præstantius.] Et paulò inferius, sic ait, [Et regnum suum dicit, hinc non esse; non quòd mundum prouidentia, ac protectione sua priuet; sed, vt dixi, neque humanum, neque caducum esse demonstrat. Quid ergo Pilatus, Ergo Rex es tu? Respondit IESVS; Tu dicis, quia Rex sum. Ego in hoc natus sum. Si ergo Rex natus est, & omnia alia nata sunt, & nihil habet, quod acceperit. Itaque cùm audis, Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere: nihil aliud quàm generationem arbitraris: & in alijs similiter.] Probat ergo Chrysostomus, quòd Christus, dum erat in mundo, erat Rex mundi, & illud possidebat.

13 Quibus est addendum, illud Christi Domini assertum, Matth. c. 28. [Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.] & illud Ioan. cap. 13. [Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.] & illud Lucæ, c. 10. [Om-

nia mihi tradita sunt à Patre meo.] & illud ad Hebr.c.1. [Quem constituit hæredem vniuersorum.] & illud Petri Apostoli documentum, Act. cap.10.de Christo: [Qui constitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum.] & illud etiam Apostoli Pauli, ad Hebr.c.1. explicantis Psalmi 8.verba illa: [Omnia subiecisti sub pedibus eius.] dum ait. In eo enim,quòd omnia ei subiecit;nihil omisit non subiectum ei.]hæc, inquã, & similia loca,Scholasticos Doctores optimè explicare: vt Christus Dominus, ab instanti suæ conceptionis, in quo fuit homo, hæc potestas, & auctoritas, & hæc omnium creaturarum competierit subiectio. De quo videndus Turrecremat.in Sum.de Eccles.capit 96. vers.Secundo potest. lib.2.& S.Th.3.p.q.54.art.4.cum suis Interpretibus.

14 Hæc tamen potestas haud fuit caduca,& temporalis,ad modum aliorum Regum; neque per homines introducta; sed ordinis cuiusdam altioris,in ipso Christo,à Deo in res omnes creatas immediatè manans, & super omnes omnium hominum, & Angelorum actiones: & proindè media erat,hinc Diuinæ subdita potestati,hinc cuicumque potestati creatæ superior: suprema ad infimam creatam,& infima ad supremam, & increatam collata potestatem. Quæ fuit expressa doctrina Apostoli Pauli, qui explicans rursus de Christo illud Psal.8. [Omnia subiecisti sub pedibus eius,] 1.ad Corinth.cap.15.ne quis putaret,per illam dictionem, omnia, intelligi etiam Deum,ideò signanter à dominio Christi, eiusque potestate Deum excepit,subdens,[Cùm autem dicit,omnia subiecta sunt ei,sine dubio præter eum,qui subiecit ei omnia.]

15 Hanc autem tantam auctoritatem habuisse Christum,fuit necessarium,& conueniens,ob excellentiam,& eminentiam personæ,& ob caussam conuersionis,& redemptionis totius mundi; ita vt omnis in eo potestas essentialiter resideret super omnes,& de omnibus,siue spiritualibus, siue temporalibus:vt homines ex potestate sua,in cælo,& in terra illi crederent, & in eum sperarent: & ex non vsu illius voluntario, ipsiusque abiectione, qui humillimam, & pauperrimam duxit vitam, ad sui omnes homines imitationem induceret,& ad rerum humanarum despectionem incitaret. [Scitis,] inquit Apostolus, 2.ad Corinth.cap.8. [gratiã Domini nostri IESV Christi:quoniam propter nos egenus factus est;cùm esset diues: vt illius inopia vos diuites essetis.]

16 Id tamen perspicuè, hanc Christi Domini arguit summam potestatem, quia si illa non fuisset in eo, sanè paupertas,& illius demissio, non videbatur, tam commendanda,& tanta digna admiratione, quantũ fuit. Si enim nihil habebat, nihil esset eius voluntati, non dominandi, gloriosiùs attribuendum:attamen quia habuit,& noluit,admirabilis extitit; sese verum esse Deum docens,& super Angelos,& homines Regem & Dominum, & interim exemplum humilitatis nobis relinquendo, vt illius semper vestigia consectemur. Hoc sensit Cyprian.citatus,c.Domi-

nus.distinct.93.dicens: [Quæ omnia ab eo ideò facta sunt humiliter, atque patienter, vt nos humilitatis,& patientiæ haberemus exemplum: & non ex eo, quia noluit exercere, propterea non erat iam omniũ Dominus, omnemque potestatem non habebat.] Circa quam rationem, Aluar.Pelag.de planctu Eccles.lib.1.c.59.col.8.vers.Non enim est æquũ. est omninò consulendus.

17 His accinit Augustinus, Tractat.50.in Ioan.dicens: [Sed quid fuit Domino Regem esse Israel?] explicat Augustinus verba populi Iudaici, Christum triumphantē,cum palmarũ ramis excipientis, scilicet: [Benedictus,qui venit in nomine Domini Rex Israel.]Pergit.I.[Quid magnũ fuit Regi seculorũ,Regem fieri hominum?Non enim Rex Israel Christus, ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandũ,hostesque visibiliter debellādos:sed Rex Israel,quòd mentes regat,quòd in æternũ consulat,quòd in regnum cælorũ credentes,sperantes,amantesq; perducat.]

Petrum, & ex consequio, eius successores Pontifices Romanos, habere à Deo immediatè potestatem, Ecclesiam gubernandi, ostenditur.

Cap. XVIII. §.1.

CVM Christus Dominus,apud Matth.capit.16.dixit Petro, [Tibi dabo claues regni cælorũ:] id est, Ecclesiæ: sic enim Matth.cap.20. Regnum cælorum præsentis temporis militans Ecclesia, à Gloss. interlineali, ex omnibus antiquis Patribus explicatur: affirmari potest, tunc illis verbis, actu, & re ipsa potestatem eam illi, tamquàm suo futuro Vicario,præstitisse,qua caput esset Ecclesię:eaq; sibi,& suis successoribus legitimis Romanis Pōtificibus Diuino iure teneretur obedire;eo vsitatissimo more loquēdi Hebraico, quo futura pro præsentibus vsurpantur. Vnde Hieronym.sic ibi dicit:[Loquitur de potestate promissa, ac si data esset:]quē refert,& sequitur Cardinal.Turrecr.in cap.Ita Dominus.sub nu.20. vers.Ad 1.respondetur.19.distinct.& idem sentit Ferret.Vincentin.in cap.Canonum statuta.nu.8.& 9.de Constit. Vel certè fuit solùm promissio, quæ postea Ioan.c.vlt. in effectu exstiterit adimpleta: cùm dixit ibi idem Dominus Petro: [Pasce oues meas.]

2 Quomodocumque tamen se res hæc habeat,nihil apud Catholicos Doctores, nihil apud Christianos omnes, & ab initio nascentis Ecclesiæ fuit,& nunc est,& perpetuò erit compertius, quam Petrum Apostolum, & in eo omnes eius Romanos Episcopos,seu Pontifices summos, successores,à Christo ius,& potestatem immediatè habuisse,& habere,tamquam ipsius Christi Vicarios, super omnibus, & singulis hominum Christianorum orbis vniuersi statibus, absque aliqua exceptione rerum, negotiorum, aut personarum, ad omnium hominum gressus in viam

pacis, & æternæ beatitudinis dirigendos.

3 Sic habetur ex sacra Pagina: sic ex Apostolica traditione; sic docent omnes Patres, & Doctores: sic loquuntur omnia Canonica iura: sic explicant omnes eorum Interpretes; immò esse omnium Catholicorum concordem sententiam, testatur Alfonsus de Castro, de Iusta Hæreticorũ punitione, capit. 11. col. 14. vers. Demum quando Christus. lib. 2. De quo argumento videatur saltem, S. Th. Tractat. contra errores Græcorum. cap. 66. & in Sum. contra Gent. lib. 3. c. 76. & determinatio Concil. Florent. in fin. in Bulla Vnionis, &c. & inferiùs hæc omnia latiùs deducemus.

4 Erat hæc tanti momenti res, vt mirum fuisset, de illa in antiqua Pagina allatas, voluntate Diuina, claras non præcessisse Prophetias, quæ rerum succedente effectu, non iam prædictiones, sed ipsum possent verum Euangelium, in nouissimis manifestatum temporibus, appellari. Ergo Isai. cap. 28. sic promisit Deus: [Ecce ego mittã in fundamentis Sion lapidem: lapidẽ probatum, angularẽ, pretiosum, in fundamẽto fundatum:] id est, ad funiculum, & ad amussim, molis totius Ecclesiæ, cui lex de Sion erat exitura, supponendus. Quẽ lapidẽ, esse seipsum Christum Dominũ, ipsemet explicuit: Matth. c. 21 dicens: [Numquam legistis in Scripturis, Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?] Quo Diuino huius Prophetiæ Enarratore præeunte, quid aliud diceret Paulus, 1. ad Corinth. capit. 10. nisi, [Petra autem erat Christus.] & ad Ephesios, cap. 2. [Estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo IESV.]

5 Sed ecce Christus Dominus, qui ex Basilio, Homil. de Pœnit. & Homil. contra Sabel. & Arian. [Axiomata sua largitur alijs, non euacuans, sed nihilominus retinens:] hoc tantùm Axioma Petro soli, & in eo suis successoribus Romanis Pontificibus impertiuit. Audita enim illustri ea confessione, quam Petrus de eo ediderat dicens, Matth. capit. 16. [Tu es Christus, Filius Dei viui:] sic excepit statim Christus, [Beatus es Simon Bar Iona; quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi nõ præualebunt aduersus eam,] cum sequentibus.

6 Fuerat quidem illucusque Petrus, quasi vnus ex duodecim Apostolis, nulla inter eos excellentia, seu prærogatiua signatus: & cum alijs, nullo interiecto discrimine, vnus gregis Dominici futurus Episcopus: & ad cuius curam, quasi præconcepta ratione, Christus Dominus nostro intelligendi modo, Romanæ vrbis incolas, seu Diœcesanos destinarat. Insigni verò illa sequuta Verbi Incarnati Diuinitatis confessione, & inter ceteros Apostolos per Petrum, eiusdem prolata manifestatione, idẽ Verbum Christus Dominus, illum ex Simone faciens petram, super eam,

seu

seu super Petrum, illi fidei inhærentem, suam voluit vniuersam Ecclesiã ædificari: vt deinceps Petro, & eius successoribus Romanis Pontificibus, non iam vrbs Roma, sed cunctæ per mundum Ecclesiæ subiacerent.

7 Præcesserat certè huius facti, Genes. cap. 17. insigne exemplum: nam cùm Deus Abrahami fuisset expertus Fidem, Spem, & Charitatem: decreuissetque, illius semini largam benedictionem impertiri: vt tandem ex eo, secundùm carnem, olim mundum redempturus nasceretur: hunc ad illum habuit sermonem: [Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, (id est, Pater excelsus,) sed appellaberis Abrahã: quia Patrem multarum gentium constitui te.] & infra: [Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram:] id est, non vocabis eam, Principem meam, sed Principẽ, hunc enim verba Hebræa sensum faciunt. Quod nihil fuit aliud, cùm omnia illi ex Apostolo in figura contigerint, 1. ad Corinth. cap. 10. quàm dicere Christum Simoni: Non eris, seu vocaberis Abram, idest, Pater excelsus, seu solius Romę, id enim Hebraicè illud significat nomen, & punctorum facili mutatione, Romæ: nomen ibi continetur: sed vocaberis, seu eris Abraham: idest, multarum Gentium, quę in Ecclesiam sunt introituræ, Pater: id est, non Vrbis, sed Orbis, Patrem, & Pastorẽ te noueris constitutum. Similiter Sarai nominis mutatio, nihil fuit aliud, quàm dicere Christum: Non vocabis Romanam vrbẽ, Principem meam, sed, Principẽ: cùm super omnes orbis Ecclesias sit habitura Principatum.

8 Ecce ergo qua mira symphonia, Abraham, & Petrus duorum Testamentorum, veteris, ac noui Patriarchæ, & quasi fundamenta, collocentur. Abraham veteris, quia sibi generatio fuit larga antiqui illius populi repromissa: Petrus verò noui, cui generatio largior Christiani fuit commissa populi gubernanda. Ab illo iustificanda procedunt: in hoc iustificata fundantur. Ita, quod ille anxius exspectauit, hic se gaudet suscepisse. Illi dicitur, [Faciam te in gentem magnam:] huic dicitur, [Faciam te piscatorem hominum.] Illi dicitur, [In semine tuo benedicentur omnes nationes Gentium:] huic dicitur, [Iudicabis duodecim tribus Israel.] Illi dicitur, [Sicut stellas cæli ponam semen tuum:] huic dicitur, [Tibi dabo claues regni cælorum.] Ac per hoc ille fœcunditate seminis benedicti impletur: hic ante semen ipsum euangelizaturus assistitur. Abrahæ pro filijs claritas monstratur astrorum: sed Petro traduntur regna cælorũ: vt, videlicet, in eos, sine Petro, nec ipsi sint filij Abrahæ admittendi. Quamuis enim vetus Testamentum tẽpore fuerit prius: nouum tamen anteponendum est: cùm illa vetera, præconia sint nouorũ.

9 Est hæc potestas Petri, & summorum Pontificũ eius successorum, tã ampla in rebus spiritualibus administrandis, gubernandis, & disponendis: & in omnibus, quæ fini huic salutis hominum spiritualis, & æternæ, possunt obstare, directè, & simpliciter remouendis: vt crescente Hæreticorum, & numero, & sectarum diuersitate, & animos Catholicorum ho-

minum, maximè Principum, zelo, circa suas ditiones conseruandas, instigante, quibus summi Pontificis potestas in suspicioné forsan, quasi affectatæ illorum statuum téporalis dominationis, cœpit deuenire; vt cùm grauissimi Doctores Catholici, in hoc præcipuè opus insudarint, explicandi, videlicet, orbi Christiano, quæ, qualis, & quanta sit hæc Papæ potestas, idque sufficientissimè præstiterint: nos aliam decreuerimus inire rationé, hoc negotium breuiter tractandi: priùs ostenso, Christũ Dominum Pontificatum hunc summum, cum potestate prędicta immediatè, iuxta assertam Propositionem, instituisse.

10 Primò quidé illum instituit immediatè caussaliter, & effectiuè: quãtumcumque enim omnis potestas sit à Deo, vt supra 2. Parte, & dictum fuit ex Paulo Apostolo, ad Rom. cap. 13. & inferiùs adhùc declarabitur vberiùs: singulariter tamen Papalé potestaté Christus Petro tribuit, verbis supra relatis, ex Matth. super quibus Chrysostomus, sic Homil. ibi. 55. philosophatur. [Tibi dabo claues regni cælorum: nam Filius, quæ Patris est, & ipsius Filij potestaté Petro, vbique terrarum concessit, & homini mortali, omnium, quæ in cælo sunt, dedit auctoritatem Dei: vt per potestatem clauium, vbique terrarum Ecclesiam amplificaret.]

11 Concessit Christus secundò Petro, & suis successoribus Pontificatũ immediatè, materialiter, & subiectiuè: quia, cùm omnis potestas inter homines exercita, Diuinæ innitatur potestati, tamquàm fundamento, singulariter tamen potestas summi Pontificis, Christi Vicarij, fundata est super Christum, Apostolo Paulo sic docente, 1. ad Corinth. cap. 8. [Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus IESVS.] Ad quod facit Chrysostomi illa explicatio loci, ex Matth. c. 16. adducti, quæ Serm. de Pentecost. to. 3. sic habet: [Ideò dixit Christus, nõ super Petrum, sed super petram fundatam esse Ecclesiam; quia non super homines, sed super fidem Christi, potestatem Ecclesiæ fundauit.]

12 Tertiò, eamdé Petro, summisque Pontificibus Romanis suis successoribus potestaté Christus fuit largitus immediatè formaliter, & quidditatiuè: nam etsi omnis potestas formaliter consistit in quodam ordine superioris ad inferiorem; (vnde cùm Apostolus docuisset ad Romanos, dicto cap. 13. omnem potestatem esse à Deo, statim subdidit: [Quæ à Deo sunt ordinatæ sunt,] videlicet, Potestates:) singulari tamen ratione, potestas Ecclesiæ sic est à Deo ordinata, vt de ea dicatur, Cantic. capit. 4. [Est terribilis, vt castrorum acies ordinata.] Hinc colligitur ex ipsius Christi promissione, aduersùs eam, sempiternam inferarum potestatum confusionem, vbi nullus est ordo, ex Iob c. 10. minimè forè præualiturã.

13 Vltimò dedit Christus immediatè Ecclesiæ Papalem potestatem finaliter, & gubernatiuè: sic enim docet Augustinus, super illo verbo Apostoli, 1. ad Corinth. cap. 9. [Numquid de bobus cura est Deo?] explicans

Psal.145. quòd prouidentia quidem generali, Deus habet curam de bobus, & de omnibus creaturis: cùm dicat Propheta, Psal.146. [Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum:] attamen quamdam singularē curam habet de sua Ecclesia, quàm ad creaturas irrationales non extendit. De qua optimè potest explicari illud, quod Isai. cap.49. scriptum est: [In manibus meis descripsi te;] quasi, quam in manibus habet Christus, Ecclesiam, etiam proprio vulnerum descriptam olim sanguine, & eorum cicatricibus, ad rei perpetuam memoriam, gloriosè asseruatis, præsentioribus prouidentiæ oculis gubernet, custodiat, & contutetur.

14 Sed regno Christi Domini partim constituto: ac, illius in terris Vicarium exsistere visibilem, declarato, antequàm hęc omnia fusiùs probemus, ad imperantium, & subditorum hominum in genere pernoscenda officia transeamus: vt de Christi eodem regno, & sua Ecclesiastica Hierarchia, ac Politia habita maiori notitia, quo pacto Christianis, subiectos esse omni Humanę creaturę, à Petro iniunctū sit, faciliùs explicemus.

De potestate imperantium, ac subditorum obedientia, inter homines exercenda. Cap. XIX. §. 1.

NEGOTIVM aggredimur grande, sed occasione prædictorum, necessariò tractandum: vnde operæpretium erit, rem totam altioribus à principijs exordiri. Politiæ igitur in vniuersum ratione, quò ad parendi, & imperandi necessitatem, inter homines perspecta; quicumque Hæretico, vel aliàs barbaro, inculto, inhumanoque prorsus non falsus spiritu, fateatur opus est, omnē Potestatem, modo superiùs à nobis explicato, à Deo esse: ac tamquam Dei ministrum, qui eam exercet, vel spirituale, vel corporalem gestare gladium: tum hominem quemcumque suo Magistratui, siue Ecclesiastico, siue seculari obtemperare, & honorē, ac tributum reddere debere.

2 Hæc est doctrina Spiritus sancti, & per illius inspirationem Litteris sacris luculentissimè consignata. Exod.capit.22. [Dijs non detrahes, & Principi populi tui non maledices.] 3.Reg.cap.10. [Constituit te Deus regē: vt faceres iudicium, & iustitiam.] Prouerbior.c.8. [Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.] Sapient.cap.6. [Audite reges, & intelligite; discite iudices finium terræ. Præbete aures, vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum; quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur; quoniam cùm essetis ministri eius, non rectè iudicastis, neque custodistis legē iustitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis. Horrendè, & citò apparebit

vobis: quoniam iudicium durissimum his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, Potentes autē, potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, nec reuerebitur cuiusquam magnitudinē; quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter pro omnibus cura est illi. Fortioribus autē fortior instat cruciatio.] & infra: [Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum, & rex sapiēs stabilimentum populi est.]

3 In noua Pagina, Matth. cap. 17. docuit sic Christus: [Liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare (loquebatur Petro) & mitte hamum, & eum piscē, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me, & te.] Et capit. 22. [Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.] Luc. cap. 2. narratur Iosephum, & S. Virginē Mariam paruisse Edicto Imperatoris Cæsaris Augusti, vt irent describendi in ciuitatē suam Bethlehem. Ioan. cap. 19. dixit Christus Pilato: [Non haberes potestatem aduersùm me vllam; nisi tibi datum esset desuper.] Ad Rom. c. 13. [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo; Quæ autem à Deo sunt, ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.] Et infra: [Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui honorem, honorem.] Et 1. ad Timoth. c. 2. [Obsecro igitur primùm omnium, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarū actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt: vt quietam, & tranquillam vitam agamus.] Et ad Tit. c. 13. [Admone illos, Principibus, & Potestatibus subditos esse; dicto obedire; ad omne opus bonum paratos esse: neminē blasphemare.] Et ad Hebr. cap. 13. [Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris redditurі.] Et 1. Petr. c. 2. [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum; siue Regi, quasi præcellenti; siue Ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.] Et infra: [Regem honorificate. Serui subditi estote dominis, non tantùm bonis, & modestis; sed etiam dyscolis.]

4 Circà quam Spiritus sancti doctrinam, illis locis prætermissis, quæ de Ecclesiastica præcisè loquuntur præfectura, vt est, [Reddite quæ sunt Dei, Deo.] & item, [Obedite præpositis vestris, &c.] hæc enim, iam superiùs sunt tractata; pro ea parte Scripturarum, quæ vel præcipuè præfecturam secularem commendant; vt est, [Subditi estote omni humanæ creaturæ. &c.] vel licèt commendent etiam Ecclesiasticam, vt est, [Dijs non detrahes. &c.] &, [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. &c.] ab illa interim abstrahendo, primò notandum valdè est, eam tantùm ab Spiritu sancto subditorum versùs Principes obedientiam seculares, & Principum versùs subditos præfecturam commendari, præci-

pi,& approbari,quæ omninò fint cum iudicio, iustitia,& pietate in Deū, & proximum colligata. Quod habetur expresſè ex verbis illis. 3. Reg. cap.10.[Constituit te Deus regem: vt faceres iudicium,& iustitiam.] & ex loco Sapient.6.& ex Paulo, ad Titū.[Ad omne opus bonum paratos esse.]Habetur etiam tacitè insinuatum ipſo nomine, quo Præfectos dignatus est Diuinus ſpiritus nominare;dum dicitur,[Dijs non detrahes;] ſolo enim dicendi modo declarauit, Præpositis obediendum, vice Dei, ſed non contra Deum. Hoc ſic explicuit optimè Theodoretus,ſuper illum locum dicens: [Dijs non detrahes: Iudices Deorum nomine appellat, propterea quòd,ad vniuerſorum iudicis imitationem, iudicia illis credita ſunt. Hoc manifeſtè docet nos Propheta Dauid: nam cùm dixiſſet, Stetit Deus in Synagoga Deorum:mox ſubiunxit,Vſquequò iudicatis iniquitatem,& facies peccatorū ſumitis? Iudicate pupillo,& inopi:humilem,& pauperem iuſtificate. Eripite pauperem: & inopem de manu peccatoris liberate. Deinde illos accuſans,ſubiunxit: Neſcierunt, neque intellexerunt:in tenebris ambulant.]

5 Docuit idem Spiritus manifeſtè, miniſterium Regis quale eſſe debeat,exemplo,& ore S.Iob,ſic dicentis,cap.29.[Cùmque ſederem,quaſi Rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimoniū reddebat mihi: eò quòd liberaſſem pauperē vociferantem,& pupillū,cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat:& cor viduæ conſolatus ſum.Iuſtitia indutus ſum,& veſtiui,ſicut veſtimēto:] (quid aliud prædixit Iſai. de Chriſto?cap.11.[Et erit iuſtitia cingulum lumborū eius:] & Paulus Apoſtolus Chriſtianis præcipit, dicens, [Induimini Dominū IESVM Chriſtum;]ad Rom.cap.13.)[& diademate iudicio meo.Oculus fui cæco,& pedes claudo. Pater eram pauperum,& cauſſam,quam neſciebam, diligentiſsimè inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.]Et Prouerb.cap.20.[Rex qui ſedet in ſolio iudicij,diſſipat omne malum intuitu ſuo.] Itē, [Diſſipat impios rex ſapiens,& curuat ſuper eos fornicem.]& cap.29.[Rex iuſtus eriget terrā: & vir auarus deſtruet eam.] Item,[Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.]Et Sap.cap.1.[Diligite iuſtitiam,qui iudicatis terram,ſentite de Domino in bonitate,& in ſimplicitate cordis quærite illum.] Denique Paulus Titum docuit, vt vidimus, admonere Chriſtianos, ad omne opus bonum, à Principibus ſibi iniunctum,paratos eſſe.

6 Hoc Apoſtoli præcepto præuio, ſacra Thebæorum militū legio, ad militiā pro Imperatoris,ac Romanæ rei incremento,non ad malitiam pro Chriſtianæ legis abnegatione, ſe eſſe paratam,ceruicibus martyrio expoſitis, comprobauit. Item, & Martinus non haſta, gladio, & clypeo fidens, ſed Chriſti IESV inuocatione, hoſtium Apoſtatæ Imperatoris

pe-

penetraturum cuneos se curè, ipsi Imperatori promisit. De qua obedientia, qualis versùs Principes debeat esse, quale item eorũ imperiũ, habemus explicationẽ perpetuã sacræ Scripturæ, à sanctis Patribus expressam; de qua partim à nobis etiam 2. Parte actum est, partim statim est agendum.

7 Aduertendum est secundò, hanc iustitiam in Præfectorum secularium administratione ab Spiritu sancto requisitam, non solùm esse, virtutem eam particularem, Moralium aliarum Principem, communi vtilitati seruientẽ; quam, illa de caussa, popularem virtutem, Philosophus appellauit: quamque Iuris definiunt prudentes, [esse, constantem, ac perpetuam voluntatem, ius suum vnicuique tribuentẽ:] hac enim per Principes hos, in suis Rebuspublicis obseruata, parti sui muneris, non autẽ vniuerso, ac integro esset pro meritis satisfactum. Comprehendit ergo iustitia ab imperantibus suis administranda subditis, eam illius iustitiæ ambitus rationem, qua omnes virtutes, quæ Reipublicæ, & regunt, & firmãt statũ, intelliguntur; & quibus subditi sobriè, in ordine ad se; iustè, ad proximum; piè ad Deum viuant; quarum obseruantiæ, per Principes, est in Republica diligentissimè prouidendum: & inde iustitia hæc, Vniuersalis, à Philosophis nuncupatur.

8 Adnotandum est tertiò, hominum origine, & conditione considerata, facilè nedum à Christianis Theologis, Philosophis, & Iuris vtriusque prudentibus, nedum ab excellentibus ingenij acumine antiquis Philosophis, sed à quibuscumque mediocri intelligentia præditis, & qui res obuias, ac communi vitæ consuetudine tritas percipiunt, fuisse semper intellectum, homines, à natura ipsa, ad ciuilem societatem fuisse factos, ordinatos, & institutos. Hinc tot hominum cœtus, & communiones, hinc eorum tot congregationes, hinc ciuitates fabricatæ, constitutæ Respublicæ: vlteriùs ipsa natura proficiente, vt homines ibidem congregatos, pacis inter se, ac tranquillitatis, & optandæ, & obtinendæ, opportunis vinculis colligaret. Factum est hoc, legum, ac Magistratuum auctoritate; ne sinerẽtur homines agere, quod voluntas imperaret effrænis; neque cuique quod liberet, & liceret; esset enim aliàs impossibile, istiusmodi hominum cœtus, in statu suo, vel ad breue tempus conseruari.

9 Ratio igitur communis, quæ Respublicas finxit, & ordinum distinctiones, & Magistratuum iurisdictiones vnà refinxit: quas nisi adiũxisset, satiùs multo esset hominibus, vel dispersos vagari, vel ferarum more, in latibulis, lustrisque degere: quàm hac ratione in vnum confluere, vbi iniurijs accipiendis essent expositi; si interim nullis remedijs, ad iniurias, essent instructi, propulsandas. Certum est etiam, exceptis Gentibus iure belli subactis, & Regibus, seu Principibus, qui vi, & ferro regiones occuparunt, & inuitis populis dominationis iugum imposuerunt, alias hominum congregationes, ciuitates, prouincias, vel nationes, pa-

rendi,

rendi,& imperandi diuersas formas habuisse;dum alij Reges,alij Dictatores,alij Consules,vel similes Magistratus præfecerunt;eosque alij annuos,alij perpetuos sibi præfixerunt:cum eius potestatis, ac auctoritatis limitibus,vel laxioribus,vel angustioribus, (quod supra dicebamus,) qui à populorũ fuerunt voluntatibus,& electionibus approbati. Qua ratione, vel electione,Principes ad sublimem hanc imperij efferebantur celsitudinem,vel sint efferendi,nihil moramur;cùm,ad alia, quæ ad rem faciant,orationis nostræ series dirigatur.

10 Habemus interim orsa, media, & fines,propter quos humanæ Societates sunt institutæ.Orsa habemus, scilicet,vt ab iniurijs tuti sint in eis congregi,vt cum liberis,& vxoribus viuant tranquillè, & solitudinem communioni permutent,& cum bono priuato, bonum ab eis etiam publicum procuretur.Media habemus, quibus tam excellens consequatur bonum;leges Politicas inferiores, ac superiores Magistratus : amorem ciuium mutuum : concordiam publicam. Habemus fines, ad quos tendit hisce medijs Respublica; & eos Ciceronis ad Atticum verbis referamus. [Vt gubernatori,inquit,cursus secundus, medico salus, Imperatori victoria: sic Reipublicæ moderatoribus beata ciuium vita proposita est : vt ea opibus firma,copijs locuples,gloria ampla,virtute honesta sit.]Hucusque Cicero.

11 Et sufficisset quidem Spiritus sancti adducta superiùs doctrina, & hoc præfatum à natura,commune insitum hominibus magisterium : placuit tamen quartò,ex Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus,considerare, qualem,& quantam cohærentiam,& Dei mens,& hominum vita habeat, in Magistratuum,ac Præfectorum constitutione, quamque in ea firmissimè copulentur. Clemens Const. Apost. lib.4. cap. 12. sic docet: [Estote subiecti omni Regi,& Potestati,in ijs,quæ Deo placent; tamquam ministris Dei,& impiorum vindicibus, & vltoribus.] Quod & lib.7. cap.17. repetit ferè ijsdem verbis.& Canon. Apost.84. [Quisquis Imperatorem, aut Magistratum contumelia affecerit, supplicium luito: si clericus sit, deponitor: si laicus sit, à communione remouetor.] Ignatius Epist. ad Smyrnenses,[Honorare oportet,& regem.&c.]ac Episcopo excepto,addit:[Nec inter Principes quisquam similis Regi, qui in pace, & optimis legibus subditos moderatur.]Et Epist. ad Antiochenos [Cæsari subiecti estote in ijs, in quibus subdi nullum animæ periculum est. Principes nolite irritare, vt exacerbentur : ne ansam detis ijs, qui illam contra nos quærunt.]

12 Hoc docuerunt omnes Patres Græci, summa consensione : à quorum adducendis testimonijs, ad vitandum lectoris tædium abstinemus, hoc vnum Demetrij Cydonij,de Contemnenda morte,non prætermisso. [Non reperies, inquit, Respublicas leonum, aut elephantorum, aut aliorum animalium: sed ciuitates solorum hominum sunt opera:in qui-

bus sapientia sua inuenta,& mutua beneficia deponunt,atque ijs alij leges præscribunt, alij dicto sunt audientes. Ac à subditis, honores, & tributa Principibus penduntur,quæ virtutis, & inferiorum curæ præmia sunt: Principes autem assiduam eorum solicitudinem, qui ipsis parent, perpetuamque prouidentiam conferunt: quam tantam præseferunt, vt bonus, & iustus Princeps, suopte periculo salutem alijs præstet,& multi pro patriæ defensione occubuerunt.]

13 Ex Doctoribus, ac Patribus Latinis, Tertullianus lib. de Idolatria, cap. 11. Igitur, ait, quod attineat ad honorem Regum; vel Imperatorum, satis præscriptum habemus in omni obsequio esse nos oportere, secundùm Apostoli præceptum, subditos Magistratibus, & Principibus, & Potestatibus; sed intra limites disciplinæ; quousque ab Idolatria separamur. Propterea enim,& illud exemplum trium fratrum præcurrit, qui aliàs obsequentes erga Regem Nabuchodonosor, honorem imaginis eius constantissimè respuerunt,] Hieronymus ad cap. 3. ad Titum: [Paulus docet, inquit, credētes Principibus, & Potestatibus debere esse subiectos: Sed quia dixerat. Admone illos, Principibus,& Potestatibus subditos esse, poterat his, qui tormēta formidāt, occasio ad negandū dari; dū, iuxtà Apostoli dictum, se assererent, Principatibus, & Potestatibus esse subiectos,& facere quod iuberēt: propterea subiecit, obedire ad omne opus bonū. &c.] August. de Ciu. Dei lib. 5. c. 21. [Nō tribuamus dādi regna,& Imperij potestatē, nisi Deo vero, qui dat felicitatē in regno cælorum solis pijs, regnū verò terrenū, & pijs,& impijs, sicuti ei placet, cui nihil iniustè placet. Qui Mario, ipse C. Cæsari, qui Augusto, ipse & Neroni, qui Vespasianis, vel patri, vel filio suauissimis Imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo. Et ne per singulos ire necesse sit, qui Constātino Christiano, ipse & Apostatæ Iuliano. Hæc planè vnus Deus, & verus regit,& gubernat, vt placet: etsi occultis caussis, numquid iniustis?]

14 Circa cuius auctoritatis primam partem, videndus omninò est Irenæus, lib. 5. c. 24. impugnans illam Sathanicam assertionem, Matth. cap. 4. relatam,& Luc. cap. 4. [Hæc omnia mihi tradita sunt:] agebat de mundi regnis; [& cui volo, do ea:] vel, [Hæc omnia tibi dabo. &c.] alloquens Christum Dominum. Circa vltimam partem legendus Salonius, qui, paucis post Augustinum scripsit annis, in Parabolas Salomonis: vbi, quasi illum explicans, sic ait, [Numquid Christus omnibus tyrannis, impijs & Principibus dat regnum, & imperium? non vtique: verumtamen, ipso permittēte, impij Reges,& Principes suscipiunt regna, vel imperia: iuxta illud Iob, Permittit regnare hypocritam, propter peccata populi.] cap. 34. Videndus etiam Haymo, quasi Augustinum explicans. ad c. 13. Epist. ad Romanos, dicens: [Omnis potestas, siue maior, siue minor, quæ hominibus præstatur, aut ex voluntate Dei, aut ex permissione constituta est: sicuti dicitur per Salomonem: Per me Reges regnant,& Prin-

cipes docuerunt iustitiam,&c.] Idem docet Bruno Carthusianus, super eumdem Pauli locum. Gregorius Magnus lib.7.Epist.120.[Summum in regibus,ait,bonum est, iustitiam colere, ac sua cuique iur aseruare, & subiectis non finere, quod potestatis est fieri, sed quod æquum est,custodire.] Neque opus est per alios discurrere Doctores: cùm omnes,id ipsum quod ab alijs prius dictum est, repetant: & superiùs hoc idem fuit à nobis tractatum: ac vltimò,potiùs eum regibus loquantur Christianis: & statim inter ipsos, & reges qui Euangelium Christi numquam receperunt,sit discrimen ingens adnotandum.

15 Quintò est considerandum,ex Philosophorum Ethnicorum, immò & Christianorum,atque Theologorum, Iurisque, ac Ciuilis administrationis prudentium sententia,nullum esse in quacumque Reipublicæ forma,officiũ,aut nomen regali augustius, vel maiore cum honore coniunctum. Nam quamuis Democraticus,seu popularis Magistratus, & Aristocraticus,seu Optimatum Principatus, eo sensu,quo superiùs explicuimus,à Deo sit hominibus contributus: regium tamen diadema longè est quacumque alia dominatione diuinius, præstabilius,& hominum generi salutarius; quod qui vel imminuunt, vel contra illud seditiosè conspirant, Diuinæ voluntatis hostes, humanæ societatis inimici, publicæ quietis, & pacis turbatores iudicandi sunt: & vlteriùs,sunt ferro, ac flamma persequendi.

16 Non eleuamus reliquorum Principatuum auctoritatem,quos certè natura inclinando constituit, erexerunt hominum cordatæ congregationes,Deus approbauit: vt de obedientia eis à subditis præstanda,velimus aliquid esse diminutum, quibus nefarium censemus facinus repugnare. Regius tamen splendor, expressius multò Dei vnius vniuerso Præsidentis mundo repræsentat imaginem: hic illustriùs multò, & Solis vnius,sidera cetera suo lumine collustrantis,& mentis vnius, omnia corporis membra,atque officia dirigentis, & vnius Patrisfamilias,domum, & vnius Imperatoris,exercitum,& vnius naucleri,nauem, & in ipsis denique rationis expertibus animantibus, vnius arietis,ouium gregem, & vnius regis,examen apum,figuram gerit,gubernantis. Quibus similitudinibus vsi sunt antiqui Poetæ, & Philosophi proximè citandi: easdemque postea Christiani Patres ab illis,vt infra explicabitur,conduxerunt. Attamen hanc vltimam partem huius Notabilis,sequenti cap. & Notabili prosequemur.

In omni Magistratu, Principatum, & Monarchicum regimen esse optimum, breuiter exponitur. Cap. XX. §. 1.

QVAESTIONEM hanc, de Monarchię,ad ceteras regiminis à Philosophis descriptas formas, principatu, ac excellentia, haud est animus,prolixè tractare;eam potiùs supponimus,quàm

disputamus. Et quicquid Zuinglius, Bucerus, & Caluinus, cum suis oggāniant asseclis, & discipulis Hæreticis: Politici omnes Scriptores rectè sentientes, & sit quintum Notandum, Principatus regimen, omnibus alijs longè excellere docuerunt. Gentiles id Philosophi, Historici, ac Poetæ antiquissimi senserunt. Homerus Iliad. lib. 2. Euripides in Andromacha. Act. 2. Isocrates in Nicocle. Plato in Politic. vltra medium. Demosthenes Olynthiac. 1. de Philippo. Aristoteles lib. 12. Primæ Philosophiæ. Liuius Decad. 1. lib. 4. Seneca lib. 2. de Beneficijs. cap. 20. Lucanus lib. 1. Plutarchus De tribus Reipublicæ generibus, Monarchia, Democratia, & Oligarchia: & item, De Fortuna Romanorum. Plinius Natur. hist. lib. 11. c. 5. Pomponius in Pandectis, De origine Iuris. Dion. Cassius Romanæ Historiæ lib. 44.

2 Hinc ab antiquitate primò, satis Principatus Monarchicus commendatur: homines enim primi, & origini suæ, hoc est, Deo Conditori proximiores, malis artibus, fraudibusque nondum corrupti, optima vt elegerint, censendi sunt, qui tamen Principatum elegerunt. In familijs singulis, quod primum Imperij exemplum fuit, vnus Paterfamilias illud in omnes domesticos exercebat. Deinde plures familiæ cognationibus iunctæ, vnum habuerunt imperantem, & ex illis societates, congregationes, oppida cum orirentur, & vnum Præsidem: donec magna imperia nata, & oppressio cœpit ab ambitione exorta. Vnde, vt fusè supra tractatum est, vnius Præsidetis originem expressiorē habuit dominatus. Seneca hoc verissimè docuit, Epist. 91. [Primi mortalium, inquit, quique ex ijs geniti, naturam incorrupti sequebantur, eamdem habebant, & ducem, & legem: commissi melioris arbitrio. Et inde natura commenta est Regem: quod & ex alijs animalibus licet cognoscere, & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est, medioque, ac tutissimo loco.] Quibus autem alijs animalibus, partim dicta Epistola explicat, dicens: [Mutuis gregibus, aut maxima corpora præsunt, aut vehementissima: non præcedit armenta degener taurus, elephantorum gregem excelsissimus ducit. In ouibus, in auibus, & alio quocumque congregum genere idem est videre.]

3 A communitate secundò, etiā Principatus æstimanda est dignitas: est enim, ac fuit in orbe cōmunissimum, vnius imperio ditiones coerceri. Hinc Monarchiæ illæ antiquissimæ, Assyriorum, Medorum, ac Persarum, Græcorum, & Romanorum: nisi enim à Deo, & eius præcipua Principatus electione hæ Potestates essent, haud tot seculis consistere potuissent. De ijs autem Monarchijs, sic Daniel ait ad Nabuchodonosor: cap. 2. [Tu Rex regum es, & Deus cæli regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia, in quibus habitant filij hominum, & bestias agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione sua vniuersa constituit. Tu es ergo caput aureum, & post te cōsurget regnum aliud

mi-

minus te,& regnum tertium aliud æreum,quod imperabit vniuersæ terræ,& regnum quartum erit,velut ferrum:quomodo ferrum comminuit, & domat omnia,sic comminuet,& conteret omnia hæc.&c.]

4 Sic Iudæi à Samuele regem poscentes, argumento, à cęterarū nationum simili,vsi sunt,dicentes. 1.Reg.cap. 8. [Constitue nobis Regem , sicut & vniuersæ habent nationes.]In Italia primi illi Romani, ex Liuio lib.1.[In varijs voluntatibus, regem tamen omnes volebant.]Quòd si postea mutarunt, Aristocraticum eligentes imperium, rerum continuæ vicissitudini, & naturali mutationi tribuendum est: vt à Rege in tyrannum,à tyranno ad Optimates, aut populum Respublica transeat : iterumque ab his ad tyrannum , & Regem : contingit hoc fastidio , tædio, aut odio non Principatus, sed Principis alicuius eo abutentis. Ceterùm si pauca loca, neque diu,excipiamus , vetus hic orbis Monarchas ferè vbique habuit,in Asiá, Africa,& Europa : & nouus item orbis repertus sic est,aut fuit. Argumentum sanè validum,optimum vsu,ac ratione,& ab ipsa natura esse profectum , quod tam diu , & tam multis ostenditur placuisse .

5 Quòd si rationem tertiò exquiramus , ecce à nobis stat : à maiori primò iustitiæ exercitio in Principatus imperio. Diximus superiùs, iustitiæ fruendæ caussa imperia primùm reperta fuisse . Ea autem in Monarchia,magis floret,ac viget;ab eaque absunt noxæ,& corruptelæ,quæ in alijs illis formis,illarum regimen sunt solitæ deturpare . Rex si præsit,vel ipse ius dicit,(sicuti olim sæpius fiebat,& nunc alicubi fit)aut qui dicant, eligit, & designat . Si ipse, super metum , super gratiam , super auaritiam omninò est: & nihil istis, quæ sunt solitæ oculos iudicantium perstringere,donat . Si alij, sunt tamen ab ipso, & eos cura eligit, & electis iam superest,& intendit . Non sunt ijs vices Principis tenentibus libera iudicia, vt non iudicium huius metuant, & si quid iniustius agant, etiam promptam pœnam . In alijs regiminis formis nihil simile reperiatur.Si ad Optimates veniamus,factio, & agnati,& amici occurrent, & alternis inter se ius,aut iniuriam gratificantes. Si ad Democratiam, seu populare regimen eamus,magis,ac magis peccabitur; & ira, furore præcipiti, aut rapido affectu damnatos, aut dimissos passim videbimus. Fuere Atheniensium,& Romanorum Respublicæ, oculare huius veritatis exemplū;dum ostracismi,exilia, & mulctæ exstiterunt toties Optimatū; contrà verò pessimis honores erant delati,& iudicijs per vim,& manum etiam erepti . Ac tamdem corruptelæ ibi liberrimè semper regnauerūt.

6 Secundò,à tranquillitatis,& concordiæ cultu:id enim in societate, & hominum conuentu optimum , id optatissimum est: quietam , & tranquillam vitam agere,(quod desiderabat , ac postulabat Apostolus) à vi, & iniuria tutos . Hoc maximè efficit metus , vel auctoritas Principis , quem vnum omnes colunt,ac respiciunt,qui vnus omnia administrat,&

potest, apud quem vnum ius vitæ, necisque residet. Hinc subditorum animi magis domiti sunt, ac fracti, & iugo faciliùs colla submittunt. Non itidem hoc vsu venit inter plures dominos; eorum enim potentia, est sparsa, & inde minor: vt flumen in plures diductum riuos. Alius alium colit, & respicit, patronumque contra hunc, vel illum habet. Correctio ibi scelerum minus seuera, ac libera: quia in suffragijs, aut Comitijs, popularium egent opera: vnde, & conniueant, & indulgeant, singulorumq; exquirant gratiam, necesse est: sic minuitur auctoritas: hincque sequitur, vt reuerentia, & metus langueant, obedientiæ, & quietis sorte in Republica semper vinculum æstimata.

7 Est præterea certissimum, minus esse tranquillos, cùm ad Rempublicam sæpe auocentur; vbi cùm sint Comitia, fiant leges, in quibus iure suffragandi gaudent; in ijs ambitio, in ijs factio magnas vires habent: vnde seditiones sæpè, turbæ, ac pugnæ succedunt. Neque vbi Comitiorum potestas est, maior tranquillitas, quàm apud mare, quod raro est quietum: vtpote ventis plurimum, ac sæpè procellis agitatum. Tacitus Annal. 1. rem breuiter complexus, sic ait: [Suspectum Senatus, populique imperium, ob certamina potentium, & auaritiam Magistratuũ.] O quales duo scopuli! ad quos allisa Respublica, factionibus intestinis, ac ciuilibus bellis, nundinationibus, rapinis, corruptelis, in Magistratibus, in prouincijs, in iudicijs subruatur.

8 Hinc Iustinus Orat. cohortatoria ad Gentiles, ex suorum prudentium testimonijs, colligit Monarchici excellentiam Principatus, dicens, [Homerus sub persona Vlyssis, Græcorum exercitum alloquens, ait:

Non bene regnabunt multi, Rex vnicus esto.

Atque equidem ille, non bonum esse regimen multorum, sed è diuerso malum, re ipsa ostendere constitutum habens, eam ob caussam, bella illorum propter multitudinem, & prælia, & factiones, & mutuas insidias passim commemorat. Nam Monarchia, siue vnius imperium, pacatum esse consueuit.] Eamdem doctrinam, & eisdem ferè verbis Theodoretus, lib. 3. de Angelis. collaudauit.

9 Tertiò, à meliori, tutiorique agendi modo: Monarcha Princeps imperat diutiùs, vnus, & idem semper manet, assiduoque ipso vsu magis discit, & rem vt propriam cordi habet: contrà omnia fiunt in Magistratibus, qui mutantur. Annui enim cùm sint, ferè tunc ab imperio discedunt, cùm discere cœperant imperare. Intentio verò, aut cura nõ eadem est in breui, & alieno imperio, quod sæpè, aut ignotis, aut inuisis tradunt successoribus; vnde illis satis est, quacumque meliori via, in posterum securitate defungi: cùm Princeps non se solum cogitet, sed hæredes, non sibi solùm, sed futuræ consulat successioni.

10 Quid de arcanis consilijs, quartò dicemus? de litteris, quæ in regimine interueniunt? quid de pactionibus, & cum vicinis Principibus

tra-

tractatibus? quæ omnia oporteat haud intempestiuè vulgari? Inter plures secretum haud requirendum est: nemo liber accedit, aut tutò credit: quæ in Principatu locum non habent: in quo, aut vnus ipse tractat, aut fide vtitur ministrorum, quibus ea tractanda committit.

11 Inter plures quintò, pluries secreta intercedit corruptela; immò vnus aliquis facilè emi contra Rempublicam potest, & sana consilia, sub prætextu communis boni, aut euertere, aut impedire. Conquerebatur olim Demosthenes, Athenis id factum ab astuto Philippo: & hunc esse scopulum, vt ipse loquitur, ad quem res allidantur. Nec Romana res meliùs habuit, vbi Tribunus aliquis emptus, negotia turbabat, & hunc aut illum callidè super capita ciuium imponebat. Sic ille Poëta breui sermone longam retulit historiam, dicens:

Mutatusq; fuit momentum Curio rerum.

Ecce vnus Curio, à Cęsare corruptus, Cæsarem Pompeio prætulit: Reipublicæ, & libertati finem, ac vltimum exitium comparauit.

12 Quartò, & vltimo præcipuo argumento, à diuturnitate, est Monarchicum imperium anteferendum: illud natura fouet, illi ratio fauet, & Deus vnus, vnum illud non insigniter foueat? Si status alios consideremus, Sparta, quæ moribus, & viris florebat, vt diurnaturam longiùs crederetur, vix quingentos annos fuit libertate potita. Athenæ sæpè mutarunt, & oppressæ denuò respirarunt: turbidis tamen rerum successibus agitatæ, & continenti in metu, ac potentioribus obnoxiæ. Roma, quod forsan admiratione non caret, ob plura, quæ silentio inuoluimus, quadringentos paulò plus annos liberum illum statum conseruauit.

13 Quid hæc ad Principatus? Assyriorum antiquissimus, à Nino Beli filio incipiens, perpetua successione durauit, vsque ad Sardanapalum, annis mille ducentis quadraginta; vt vult Eusebius; vel, vt colligit Iustinus, lib. 1. mille trecentis: vel, vt Auctor est Diodorus, lib. 2. c. 7. mille quadringentis. Secunda Monarchia, quæ fuit Medorum, ac Persarum, annis quingentis viginti duobus circiter continetur; ex quibus Medi plusquàm ducentos ac sexaginta sibi vendicant, Persæ reliquos. Quamquam de ijs, & mirum, & notatione dignum est, haud diu ab Alexandro reuixisse: & vires regnumque, & recepisse, & reintegrasse, duce quodam Arsacio: qui, quoniam fuit Parthus, & initium regnum rursus in libertatē asserendi fuit à Parthis, Romani, atque alij, Parthorum id regnum nuncuparunt: reuera tamen in ijsdem ferè gentibus, & finibus; & permansit ad Imperatorē Alexandrum Mammeæ filium, per annos circiter quadringentos octoginta: quando iterum nomen Persarum surrexit Duce Artaxerxe, qui Artabanum vltimum Parthorum Regē loco mouit, & sustulit! Inde ad præsens æui, quo multiplicatis legationibus S. D. N. Paulum V. summum Pontificem, illius, & sanctitatis, & animi magnitudinis fama permoti, Persæ adierunt, (mira diuturnitas!) Persæ viuunt.

14 Tertia Monarchia Græcorum, si non tot computat annos, cùm ab Alexandro, qui Monarchiam Persarum, Medorum, ac Babyloniorum transtulit in Græcos, vsque in finem regni Persis, vltimi regis Macedonum per Romanos superati, circiter primum annum Ducatus Iudæ Machabæi, fuerint anni solùm centum septuagintaquattuor, & à fine regni Macedonum, seu à primo anno Ducatus Iudæ, vsque ad Iulium Cæsarem centum quindecim, & à Cæsaris primo anno, ad Christi natiuitatem fuerint anni quadraginta sex: quarta tamen Imperatorum Romanorum ab Augusto Cæsare, notum est, quàm longos habeat. AEgyptij olim suis regibus, ad vltimam Cleopatram, annorum millia plura numerabāt. Millia etiam annorùm multa suis hodie Sinarum populi adiudicant regibus. Et Hispanorū, ac Gallorum Monarchias pluribus annorum seculis, & durasse scimus, & duraturas speramus. Cum alijs in minoribus Principatibus similibus exēplis; quæ tamen alij regiminis status, vnam si excipiamus Rempublicā Venetam, (de cuius diuturnitatis ratione non est meus disputare) difficile, immò est impossibile demonstrare.

15 Habemus ex Stobæo, serm. 45. quòd Crœso Lydorum regi fratrem in consortium Imperij assumenti, quidam Lydus sapienter dixerit: [Omnium in terra bonorum ò Rex, maximum, est Sol; neque quicquam exstaret in terra, Sole non illustrante. Ac si gemini Soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia pessum irent.

16 Quòd in deliberando de statu Politiæ Persis conuenientiori, ex septem Proceribus illorum, qui Magos interfecerant, & qui consilij, vbi quæstio fuit agitata, erant Auctores, non Otano, populare gubernationē suadenti, non Magabyzo, qui Optimatum, ac paucorum regimen Democratico præferens, illud introducere conabatur, sed Dario, vtrique huic administrationis formæ Monarchicam esse meliorem, grauibus rationibus persuadenti, fuerit per socios alios assensum: refert Herodotus in Thalia. Quòd post consultationem habitam per Augustum Cæsarem cum M. Agrippa, & C. Mæcenate illo Principatum ei dissuadente, ac vt Rempublicam Romanis redderet Senatoribus liberam: huic consilium de retinendo principatum dante, ita tamen vt optimum Principem, non autem se gereret tyrannum, huic acquieuerit Augustus: refert Dion lib. 52. orationibus Agrippæ, & Mæcenatis contrarijs, quæ omninò legi merentur, dilatatis. Lydi autem illius sapientis, & huius Mæcenatis approbata consilia, bene vertisse Augusto Cæsari, certum est.

17 Sententiam hanc tenuere Patres, ac Ecclesiæ Doctores, vt Athanasius, contra Idolat. Chrysost. Hom. 34. in 1. ad Corinth. & Homil. 34. in Epist. ad Hebr. Euthymius in Panoplia. tit. 1. Cyprianus de Idolorum vanitate. Hieron. Epist. 4. ad Rusticum. Thomas. 1. p. q. 103. art. 3. Philosophicè, ac subtiliter à bonitate vnitatis, procedit ad Monarchiam extollendam: & addit, [Vnitatis autem caussa est vnum. Manifestum est

enim,

enim, quòd plures multa vnire, & concordare non possunt: nisi ipsi aliquo modo vniantur. Illud autem quod est per se vnum, potest esse caussa vnitatis conuenientiùs, quàm multi vniti: vnde multitudo meliùs gubernatur per vnum, quàm per plures.] Immò Eusebius Cæsarien. qui iã Orat. de laudibus Constantini Monarchiam, alijs regiminibus prętulerat, de Demonstratione Euangelica, lib. 3. c. 9. Leo Max. Serm. 1. in Nat. Apostolorum. Eucherius Lugdunen. Epist. ad Valerianum, probant Monarchiam Romani Imperij, pro faciliori Euangelij diuulgatione, Diuinã fuisse prouidentia præparatam.

Vnum Monarcham secularem, post Adamum, in orbe vniuerso non fuisse: docetur. Cap. XXI. §. 1.

SVFFICIENTER probato, Monarchicam gubernandi formam præstare ceteris, eamque supremum Deum ipsum mundi totius Conditorem, præ alijs, etiam in secularibus Potestatibus, elegisse, ponderandum est sextò, in illis per partes fuisse, respectu tamen orbis vniuersi, hucusq; exercitam, à Protoparentis Adami conditione, non fuisse: cùm neque Romani, quando sui Imperij limites longiùs produxerunt, omnibus eius prouincijs, ac regionibus imperauerint: neque postea vnquam Rex, vel Imperator vnus, earum dominium fuerit consequutus. An autem talis Monarchia sit aliquando in mundo sequutura, neque scimus, neque de hoc quicquam nobis credendum, scriptum, aut traditum est: neq; an eam introduci possibile sit, hucusq; vrgentibus sumus aliquibus rationibus assequuti.

2 Scripsit certè Engelbertus Abbas Admontensis, iam ab hinc trecentis annis, Lib. de Ortu, & fine Imperij Romani, in hunc modum: [Tutius, & melius est, omnia regna, & omnes reges subesse vni Monarchiæ; quia prima inuentio, & constitutio regnorum, & regum emanauit à natura: sicuti patet in feris, in quarum genere, leo est rex omnium ferarum, & in auibus, aquila est rex ceterarum volucrum omnium: ars verò, & ratio imitatur naturam.] Et cap. 18. ait: [Melius, & iustius est, semperque erit, quamdiu secundùm præuisum à Deo cursum rerum mundi, ipsi Deo placuerit, omnia regna, & omnes reges subesse vni Imperio, & Imperatori Christiano: quantum de iure, consuetudine rationabili, & præscripta competit, & conuenit vnicuique regno subesse, & obedire Imperio: quàm si singula regna, & reges per se starent, sine omni subiectione, & obedientia Imperij: tamquam multa capita, in vno corpore Christianæ Reipublicæ: quæ est vna, & vnius populi Christiani: & pro tanto habens vnum caput omnium; nisi de illa Republica, & vno populo Christiano, quis velit facere multorum capitum vnum monstrum.]

3 Cir-

3 Circa quam doctrinam, videtur Auctorem, neque exẽplis suis, neque rationibus, quam in orbe desiderabat Monarchiam, esse meliorem induxisse. Et quidem primò, natura ipsa, & ducente, & instigante, Monarchiam esse cunctis gubernationis formis præferendam, & supra scripsimus, & denuò Engelberto concedimus; artem verò, & rationem imitari naturam, Axioma est tam notum, quàm certum, apud mediocriter intelligentes; dum verò & leonis versùs feras, & aquilæ versùs aues, Monarchicum distinguit imperium, specierum atomarum, in speciebus atomis: vnius generis hoc exemplar ad homines transferens vniuersos, individua, videlicet, plura vnius etiam speciei atomæ, & sub vnius regimine, conuenientiùs asserit militaturos: tangit, haud tamẽ quò vult pertingit: sicuti pertingeret, si probaret, animantibus cunctis, animans vnũ, ab homine aliud, imperare. Sufficit ergo vt ars, & ratio naturam imitentur, diuersas in orbe; per eius partes, Monarchias, huius, & illius, & aliorum regnorum reperiri: sicuti animantium volatilium, vnum animal, terrestrium aliud, Principatum in cetera illius generis asseritur obtinere.

4 Secundò, si regna, & Reges Imperatori vni Christiano subijci sit meliùs, attamen quantum de iure, aut consuetudine præscripta, & rationabili subesse illi debeant, vbi nam inuenit Auctor ille, vel aliquis inueniet, de iure, vel de tali consuetudine, obsequi vni Imperatori, omnibus regnis, & eorum regibus competere, aut conuenire?

5 Tertiò, quanam ratione diuiso Christiano orbe, vno Reipublicæ Christianę corpore, in plures particulares Monarchias seculares, [illegible] nota illi potest inuri: cùm nullibi, vel in Scriptura sacra, vel in eius Enarratoribus vnquam reperiatur scriptum, caput vnum seculare Christianis omnibus præficiendum?

6 Quartò, qui colligendi modus est, quòd qui non admiserit vnum caput seculare, vni populo Christiano, vni Christianæ Reipublicæ præfici, esse melius, ac iustius, quàm in plura secularia per tot, seu tot prouincias capita dispartiri: velit multorum capitum vnum monstrum coaptare? Sunt equidem capita Monarchiarum inter Christianos, Imperator, & Reges, non sunt tamen capita vnius illius populi Christiani, & vnius Reipublicę particularis Christianę, cui in secularibus prędideãt, quatenùs est Christiana. Immò sub hac reduplicante ratione, & imperantes, & subditi membra sunt, omnes totius corporis Christiani, quod est Ecclesia, cuius caput Primarium, est Christus, Vicarium, fuere ab ipso Christo Petrus, & eius successores Romani Pontifices constituti.

7 Postremò, si vnus populus Christianus, ac vna ex eius hominibus fidelibus constans Respublica, quia non habeant vnum seculare caput, multorum capitum vnum est monstrum, dubio procul Ecclesia, ab eius ortu, per mille sexcentos annos, non solùm monstrosa, sed & monstrum

est. Cùm totius Christiani orbis Imperium, nullus solus hucusque gesserit Imperator.

8 Ecce quot absurda! ecce qua mente, huius doctrinæ falsæ subsidio, seculares Imperij auidi possent imbui reges; vt scilicet, de suis proferendis, ac dilatandis, eo titulo, procurarent, ditionibus: etiam cum Christianorum Principatuum, ac Rerumpublicarum Christianarum iniuria: ne Ecclesia monstro similis diceretur: sed vt plenam suam perfectionem assequeretur. Nullus ergo mentis compos affirmabit vmquam, Gallicanam, Italam, Germanam, Hispanamque gentes, non fuisse olim, Christianissimam primam, Religiosissimam sequentem; Pijssimam tertiam; Catholicam vltimam; nec regimine optimo potitas: ex eo, quòd, vel tunc in Regum plurium Monarchias scinderentur, vel nunc non omnes sub vno Imperatore, & capite confundantur.

9 Optimè certè cum vniuerso ageretur orbe, si vnus in eo, vnoque ordine Princeps, ac Monarcha præficeretur: nam non haberet hostem, neque populus alium, quàm suum Principem, neque Princeps alios, quàm suos populos, pertimesceret. Hominum tamen, ac nationum, quæ nunc est, & in dies erit maior diuersitas, vt cetera prætermittamus, vix quod numquam antea, erit in posterum perpessura. Sapientissimè certè Deut. c. 32. [quãdo diuidebat Altissimus Gentes, quãdo separabat filios Adam: constituit terminos populorũ, iuxta numerum filiorum Israel:] seu [Angelorum Dei;] ex Septuaginta: quibus regionũ curam demandauit: vt ex Daniel. cap. 10. constat: quò Monarchias, & Principatus, ac Respublicas, in Christiano orbe conseruari, omnes Christiani, sicuti & in pręsenti consistunt, optent, & à Deo, vt id efficiat, pijs obtineant precibus; dummodo sit [Pars Domini populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius:] habeat, videlicet, Christus Dominus eã in hisce Regnis, Rebuspublicis, Principatibusque partem, vt omnes legi Euangelicæ obsequẽtes, Catholicamque religionem profitentes, vnam Monarchiam spiritualem in terris agnoscant Christianam, sub vno Pontifice Romano Petri successore, & Christi Vicario constitutam: cuius quasi supremi Pastoris omnes etiam mundi singulares Monarchæ, eius se esse oues fateantur, & ad hoc Ecclesiæ Catholicæ Romanæ vnum ouile omnes, cum suis omnibus subditis, pertinere.

10 In reliquis nulli est dubium, ob præfatam etiam rationem, Principum raritatem pacatiorem esse, ac salubriorem vbique terrarum: maximèque rem interesse populi, amplitudinem Regum, Principumque tueri: ne plures succrescant hostes, eiusq; subinde calamitas augeatur. Populi maximè interest, ne familię hercíscundę iudicium, ita in regnis, sicuti in priuatorum hęreditatibus habeat locum: ac Regum liberi, quasi pro portionibus totius assis succedãt, vnde facilè bella post excitent: sed vnus sit Rex, cui omnes debeant obedire. Interest tamdem regni totius,

ne Reges, quæ regni sunt, ac Coronæ, vel distrahant, vel alienent: ne regni vires eneruent, magnitudinem minuant, dirimant vnitatem. Quapropter Apostolus, 1. ad Timoth. cap. 2. hortabatur Christianos omnes, ad preces, & obsecrationes, pro Regum, & Principum salute, ac incolumitate fundendas, ipsa illa addita ratione: [Vt tranquillam, ac quietam vitam agamus.] Et erant Ethnici Imperatores, quibus salutem à Deo iubebat Paulus precari; intelligebat nihilominus, nedum Diuinus, verùm & Status Politici, eiusque boni prudentissimus vir, quāti referat, paucos habere Principes: ne plures inter se hostes habeamus.

Monarchiam Ecclesiasticam, ab orbe condito, vsque ad Christum exstitisse, ostenditur. Cap. XXII. §. 1.

OBSERVANDVM est sextò, aliter se omninò rem habere Ecclesiasticæ Reipublicæ respectu: est namque certissimum, ab orbe condito, vsque ad præsentem annū M.DC.X. successione perpetua semper fuisse vnū Ecclesiæ Præsidē, & Monarchā: & consequenter, quæ tumcūq; in Politica seculari administratione, vnum totius orbis esse Moderatorem nō expediret: (de qua re nihil ponimus) secùs tamen in Ecclesiastica Politia, & Hierarchia, vbi Monarchiā, optimam esse gubernationem constanter affirmamus. Hæc doctrina est contradictoria pestilentissimi Caluini scriptis: qui lib. 4. Instit. c. 6. §. 9. cùm Monarchiam, non esse optimum regimen, docuisset; addidit statim: [Etiamsi esset in Politica administratione regimen optimum, Monarchiā tamen in Ecclesia non esse: neque vnum hominem dici debere caput Ecclesiæ, non solùm principale, sed neque ministeriale.] De qua materia cùm alibi etiā idem sentiret, super c. 6. Amos scribens, mirū est, quali inuectiua contra eos detonuerit, qui Henricum VIII. Angliæ Regem Ecclesiæ caput appellabant.

2 Siste gradum, Lector Christiane, obsecramus; & vnam fidem Catholicam, in bifidam fidem deplora, socius omnium piorum id deplorantiū, commutatam. Habent Reges Angliæ iam ab anno 1535. exceptis Regibus Clar. Mem. Philippo, & Maria Catholicæ, & Apostolicæ fidei Defensoribus, pro Apostolis fidei, & confessionis suæ, Martinum Bucerum, & Petrum Martyrem Vermilium, seu potiùs Ioannem Caluinum humani generis Megæram: huius hæreticam doctrinam plurimū, & credunt, & tuentur: ab ea interim eius parte, qua ipsis esse Ecclesiæ caput præcidit, adeò abhorrent, vt horreant aures, eorum referre Catholicorum numerum, quibus ob negatum illis hoc caput, capita, immò cuncta minutatim membra, immaniter praciderunt. Ecce fidem bifidam, ecce ab vno eodemque ore calidi, & frigidi simultaneam efflationem. Ergo Reges Serenissi-

reuissimi, si Catholicam vnam per Apostolos, & Apostolicos Prædicatores annunciatam vestris maioribus, & vobis fidem, & doctrinam, non recipitis: si hæreticam per Apostatas à fide, & Ministros Sathanæ propositam vobis fidem, & doctrinam, illius facta partitione, pro parte vobis tantùm placente recipitis; oportet, vt religio hæc, neque cum priorum vestrorum Apostolorum; neque cum posteriorum Apostatarum fide, dixerimus meliùs, infidelitate, & doctrina conueniens, arbitrij omninò vestri sit, cum antiquo nouum Euangelium permutare.

3 Quòd si cuique Regi est integrum, fidem suam ad libitum edere, vana certè fuit Apostolorum Christi prædicatio: inanis fuit & fides eorum omnium, qui illam ab eorum ore susceperunt, vitasque suas pro illius defensione mille martyrijs consecrarunt. Siccine tot sapientissimi Græci, siccine tot prudentissimi Itali, siccine tot acutissimi Galli, siccine tot fortissimi Germani, siccine tot grauissimi Hispani, vt de ceteris interim sileamus Nationibus, Apostolicæ fidei vniformis prædicatione, & susceptione desiperent, infatuarentur, hebescerent, deficerent, ac leues agerentur; vt si fidem semel susceptam, ad proprium nutum, biformem, vel septiformem efficere potuissent: viam, formamque ignorassent, quibus, absque charissimi sui sanguinis effusione prodiga, & Christianam nouam religionem susciperent, & antiquam Ethnicam non repudiarent? & Christum non vt vnum colerent Deū; sed vt suis Laribus additū: (quod ex Lampridio in Alexandro, Imperatorem illū efficere voluisse, scimus,) quò & verę, & falsę, & sanę, & vanę doctrinæ, viuo & fictis, vno, & pluribus dijs, Arcæ denique Testamenti, & Dagon Idolo, status parilitas seruaretur? Sed iam ad præcedentis sexti Notandi probationem accedamus.

4 Ergo proposita Catholica doctrina, suo ordine, sic probatur: primùm facto ipso, sicuti loquimur in genere, & de facto in ea. Vnde ad Adamum protoplastum, oportet, veniamus. Est quidem vnus Deus tantùm, qui solus cælum, terram, & cuncta, quæ terræ, cęlique ambitu continentur, creauit, conseruat, regit, & moderatur: neque in hac amplissima dignitate, & maiestate Deorum aliorum consortium patitur. Patris enim, & Filij, ac Spiritus sancti discretæ proprietates, in personis quidem realem numerum, in Deitate autem, cùm Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, sint vnus idemque Deus, nullum numerum induxere. Hic vnus Deus primo homini Adamo creato; & ex eius costa formata Eua, illi tandem potestatem dedit; & dominium, huic subiectionem, vt suo obtemperaret viro, iniunxit, sic dicens Genes. capit. 3. [Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.] Ab illo deinde seculo, vt verbis expressis S. Martialis Epist. ad Burdegalenses, cap. 1. loquamur: [Ex quo primus homo cœpit, à Deo formatus de limo, congregatio filiorum Dei, quæ iam cōgregabatur, proclamabatur.] Addit Epiphanius: [Sancta, & Catholica Ecclesia principium omnium est. Adam nouit Deum Patrem, & Filium, &

Spiritum sanctum: Propheta enim erat, neque circumcisionem habens, neque simulacra colens: sed Christianismi formam ostendens.]

5 Quòd si Adamus præ se ferebat hanc Reipublicę Christianæ formã, opus est, vt & Sacerdos exstiterit, & tamquàm Pontifex summus, Ecclesiæ præfuerit vniuersæ: sicuti Pontifex Max. Romanus successor Petri, qui fuit Sacerdos, & Vicarius Christi, qui fuit Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ Monarchiæ, & Institutor, & Rector, & summus Sacerdos, & supremus Rex; ipsius Christi Domini præcedente ordinatione, toti Ecclesiæ noscitur pręsidere. Aliàs Laicocephali Nouatores, hęresi infanda, sine capite capitosa, caput Ecclesiæ sui s secularibus arrogantes Principibus, fortissimum, immò altissimum posuissent refugium, tam alto à principio, Adamum Regem secularem, Ecclesiæ fuisse caput asserentes: neque Protestantes Principes Germani, hoc, inter alia, de Elisabetha Angliæ Regina tulissent aliquando iudicium, scilicet: [Quæ fœmineo, & à seculis inaudito fastu, se Papissam, & caput Ecclesiæ fecit.]

6 Verùmtamen Adamo isthæc non defuerunt, sic referente Mose Bar Cepha doctissimo Hebræo Rabino, de Paradiso, part. 1. capit. 28: [Auxit Adamum Deus Sacerdotij munere. Nam fuisse Sacerdotem, ex Dauidis Psalmistæ verbis, Psal. 139. cognoscitur qui, veluti loquentem Adamum cum Deo inducens, ait: Finxisti me, & posuisti super me manum tuam. Sacerdotium enim, manuum impositione confertur.] hucusque Rabinus. Non obstat, non legi in Scriptura sacra, Adamum Deo sacrificium obtulisse: est enim verisimile, eũ Domino Deo sæpius sacrificasse: quem nouerat omni cultu, tam interiori, quàm exteriori ab omni homine, & venerandum, & colendum: tacuit tamen de Adami sacrificio pagina Diuina, cuius Auctori, neque decens, neque conueniens visum fuit, vt in quo peccati origo monstrabatur, sanctitatis, ac religionis origo monstraretur. Vel suæ certè culpæ conscius, eamque contra se habens semper, præ animi humilitate, ab offerendis Deo sacrificijs abstinuit, contentus, quòd Præceptore Deo didicerat, suos filios instruere; oportere, videlicet, omnes homines interiùs, & exteriùs venerari Deum: profitentes, ac testificantes ea re, ipsum Dominum omnium, sese autem seruos eius: qui nisi eius potentia, eius benignitate, neque quibus premuntur malis liberari, neque optata bona consequi, neque ad æternam vitã, & vltimam felicitatem valeant peruenire. Fuit igitur noster Protoparens Adamus, quoad vixit, hoc est, nongentis triginta annis, à tota Ecclesia summus Sacerdos, & Pontifex veneratus.

7 Centum & viginti annis superuixit Seth Adamo parenti; cuius insignem virtutẽ Iosephus, libr. 1. Antiq. cõmendat: cui tamquàm homini optimo, ac loco Abelis sancti, semen sanctũ à Deo Euæ positũ, Sacerdotalẽ, ac Pontificiam dignitatẽ Adamus tradiderat. Vnde per illos annos eodẽ iure, quo Adamus, Ecclesiæ Monarchiam gubernauit. Post Seth mor-

tem, vixit Enos eius filius annos nonaginta octo, etiam dictæ Monarchiæ clarissimus administrator: cùm ei hoc reddat Spiritus sanctus testimonium, Genes. cap. 4. [Enos cœpit inuocare nomen Domini:] non quòd illucusque nullus sacrum illud inuocauerit nomen; sed quòd magis aucto humano genere, ille plus Diuino dilatando cultui laborauit. Ab Enos nati sunt filij Dei: sicuti à Caino filij hominum: ex Genes. cap. 6. Superuixit Enos parẽti, filius Cainam annis centum & quinque, ac inter primogenitos filiorum Dei fuit maior natu; & tamdiu, eodem, quo priores, iure, populi Dei tenuit Monarchiam, Cainam patri, filius Malaleel quadraginta quinque superstes annis, per eos, Princeps Sacerdos Ecclesiæ floruit. Defuncto Malaleel Patre, Iared eius filius, per sequentes centum quinquaginta & duos viuens annos, Monarchiam eamdem obtinuit. Mathusalem, post Iared auum suum, vixit ducentis quinquaginta & quattuor annis, vsque ad ipsum annum diluuij; quo temporis spatio hoc Monarchicum Ecclesiæ imperium summa cum potestate rexit.

8 Attamen Enoch pater Mathusalem, & Lamech pater Noẽ, hoc primatu fungi non potuerunt: ille quia ante maiorum suorum funera, in cælum, paradisum, videlicet, translatus fuit: alter quia quinquennio ante patrem suum Mathusalem, vitæ fuit subductus: & hinc in hac Monarchia Noë octauum locum obtinuit: qui post aui Mathusalem obitum, solus trecentis quinquaginta annis Ecclesiæ præfuit.

9 Hinc D. Petrus 2. Epist. c. 1. intelligitur dicens: [Originali mundo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit.] Erat quidem ab Adamo Noë generatione decimus: quia tamen neque Enoch, neque Lamech summo hoc fuere Pontificatu potiti, à quo iustitiæ præconium nascebatur, dicendum esse videtur, Adamum fuisse primum iustitiæ præconem, Seth secundum, Enos tertium, Cainam quartum, Malaleel quintum, Iared sextum, Mathusalem septimum. Noë octauum: vt Petri difficillimus ille locus explicetur.

10 Noë è viuis sublato, illi Sem eius pijssimus filius, cui viuens primas semper detulerat, centum viginti annos superuixit; ipse suis posteris, qui pietatem insigniter coluerunt, & nonus iustitiæ præco antestitit, & Altissimi Dei Sacerdos fuit: qui in Salẽ egit ciuitate, quæ postea fuit Ierusalẽ, referente Hieronymo, in Quæst. Hebraicis. Melchisedech, id est, Rex iustitiæ dictus. De quo Genes. cap. 14. sic habetur: [At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum, (erat enim Sacerdos Dei Altissimi) benedixit Abrahæ, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso, qui creauit cælum, & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt: & dedit ei decimas ex omnibus.] Vnde Paulus ad Heb. cap. 7. dixit: [Hic enim Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ, egresso à cæde regum, & benedixit ei.] Et infra: [Sinè vlla autem contradictione, quod minus est, à

melio-

meliore benedicitur.] Hieronymus autem de Tradition. Hebraicis in Genesim, refert, ex mente Hebræorum, Melchisedech, esse Sem, filium Noë: & annis vitæ ipsius computatis, eum ad Isaac vsque tēpora peruenisse: omnesque primogenitos stirpis Noë, donec sacerdotio fungeretur Aaron, Pontifices exstitisse.

11 Hæc igitur Monarchia prima durauit vsque ad obitum Sem, duobus millibus centum quinquaginta octo annis. Et quia vita hominum post diluuium, minore annorum spatio claudebatur, & ante Sem omnes eiusdem filij, nepotes, abnepotes, & trinepotes fato concesserant, & ipse Abraham annis quinquaginta sex, seu, secundùm Hieronymum, Epist. ad Euagrium, annis 40. vel secundum Caietanum super Genesim, annis 35. ante Sem decesserat, prima hæc Monarchia Ecclesiæ, eam materialiter, per partes temporis, diuidendo, fuit in Sem, nono præcone iustitiæ terminata.

12 Cùm ergo post Sem nulli iam ex longæuis reperirentur hominibus; & Idololatria, etiā viuente Sem, radices agere cœpisset: Deus omnipotens Abrahamo ex Hur Chaldæorum, ex patris etiam domo, suaque educto cognatione, & pietatem colere, & docto, & iusso, circumcisionis etiam veteri Sacramento instituto, & per Abrahamum, facto etiam, & sibi, & suæ excepto familiæ, tamdem instruxit illum, quibus sacrificijs se Deum vnum coleret. Hinc in sua amplissima familia primus exstitit Monarcha: solumque Melchisedech superiorem agnouit, ac ab eo, quasi minor à maiore, fuit, iuxtà mox dicta, benedictione cumulatus. Obijt Abrahamus, & Isaac eius filius omni hæreditate, ac benedictione paterna accepta, simili modo præfuit suis, & Ecclesiæ summus exstitit Patriarcha. Habebat Isaac duos filios vterinos, Esau, scilicet, natu maiorem, & Iacob; ille parui faciens primogenituræ illustre illud ius, quo iam à Noë, in Sacerdotio, & Pontificatu primogeniti per ordinem patribus succedebant, huiusmodi prærogatiuam, cum Iacob fratre, vili edulio commutauit: & Iacob prærepta inde paterna benedictione, in huiusmodi Sacerdotio legitimus Monarcha successit.

13 Et quidem Alcuinus Quæstion. in Genesim, referens, ex Hieronymo, quam de Melchisedech supra attulimus sententiam, cum eo addit ex Hebræorum sensu, hoc ius, & hanc Sacerdotij prærogatiuam, esse primogenita, quæ Esau fratri suo Iacob vendidit: vnde congruè fuit ab Apostolo, profanus, appellatus. E duodecim postea Iacob filijs, omnibus veræ religionis cultoribus Leui in Sacerdotio fuit patri subrogatus: post hunc Caath, post Caath; Amram pater Mosis, & Aaronis perpetua successione Ecclesiasticæ Hierarchiæ Principes exstiterunt. Hæc secunda Monarchia in terra peregrinationis, annis quadringētis triginta, à tempore promissionis factæ Abrahamo, vsque ad exitum filiorum Israel de Aegypto continuata est.

14 Ec-

14 Ecclesiæ tertia Monarchia, ab exitu Israel de illo populo barbaro, perstitit vsque ad Christum Seruatorem nostrum: cuius summorum Pontificum Catalogum, ordine illo, quo ab Aarone, ad postremum Ierosolymitanum excidium, alijs alij successerunt, referunt Iosephus, & plurimi ex modernis Scriptoribus, ibi videndus.

De prædictionibus Monarchiæ Ecclesiasticæ præsentis. Cap. XXIII. §. 1.

EXSTITISSE igitur Ecclesiasticum Monarchicum regimen à mundi origine, iam facto, & rebus gestis declaratū est: at si de nostra Catholica Monarchia præsentis Ecclesiæ sermo sit, habemus expressam ipsius promissionem, tamquam de re optima, ingentique Dei munere, ac beneficio, cuius prælectione, & consideratione, antiqui populi Hebræi patres longam suā exspectationem solabantur. Et primò Regius Vates Psalm 2. de Christo futuro Ecclesiasticæ Monarchiæ fundatore, institutore, & capite, sic loquitur, sub illius persona; [Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius; prædicans præceptum eius.] Et æterna sua generatione declarata, subditur, sub persona æterni Patris, [Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam. &c. Reges eos in virga ferrea. &c.] & additur. [Et nunc Reges intelligite; erudimini, qui iudicatis terram.]

2 Ecce admonitio, ecce exhortatio generalis ad Monarchicam, ad Aristocraticam, seu Oligarchicam, & ad Democraticam gerentes seculares administrationes, ministerialiter Dei Locumtenentes: quibus præcipit: [Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: ne quando irascatur Dominus. &c.] Ezechiel. cap. 37. [Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum suam. Et faciam eos in gentem vnam in terra, in montibus Israel: & Rex erit vnus omnibus imperans: & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna.] & infra: [Seruus meus Dauid Rex super eos, & pastor erit vnus omnium eorum.]

3 Daniel, cap. 2. post quattuor Monarchiarum mētionem, de quibus supra retulimus, subdit: [In diebus autem regnorum illorum, suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur: & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. Secundùm quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sinè manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum. Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt postea, & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius.] Oseæ c.

1. habetur, [Congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter: & ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.]

4 Tamdem Christus IESVS harum omnium Monarchiarum institutor, & auctor, priorum in lege naturæ, & scripta, quatenus Deus, & futurus homo, vltimæ quatenus Deus simul & homo in vna existens Diuina persona, Ezechielis suprascriptam Prophetiam elucidans, explicans, exsequensque, & quod exsequendum restabat, futurũ omnino confirmans, Ioan. cap. 10. sic loquutus fuit: [Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.]

5 Ex quibus Propheticis locis, fortissima argumenta, ad confirmandam Monarchiam Ecclesiæ Catholicæ, desumuntur. Circa locum Psalm. 2. noscimus, Christum Dominum constitutum fuisse Regem, fusum, seu vnctum, seu inauguratum, vt explicat Hebraicum verbum Melchi, Regem, videlicet, non quemcumque, sed illo significatum rege, cuius diadematum nomen ibi referebatur, scilicet Melchisedech: ad quem omnino allusit Psalmus, qui fuit, & Rex, & Sacerdos: vt supra explicatum est: de quo Psalm. 109. habetur: [Tu es Sacerdos in æternum: secundùm ordinem Melchisedech.] Agitur ergo ibi de illo Rege, cuius typus esset Melchisedech. Noscimus etiam Christum vnctum, seu inauguratum fuisse Regem super Sion, hoc est Ecclesiam, cuius initium, fundamentum, & mater est Sion: dicente Isaia, c. 2. [De Sion exibit lex. &c.]

6 Quòd si Ierusalem eadem erat, licèt auctior ciuitas, quæ olim Salem regia Melchisedech, vt Chaldaicæ placuit interpretationi, Genes. c. 14. & affirmat Hieronymus, Epist. ad Euagrium, sensisse sex Commẽtatores Græcos grauissimos, allusio regni Christi ad illius regnũ mirificè currit. Huius Ierusalem erat Sion mons biiugus, in cuius vno colle erat arx Dauidis, in alio templum Salomonis: vtroque enim Magistratu Ecclesia cõtinetur, munitur, & viget. [Super mõtem sanctum eius:] scilicet, Patris: siue Christi; nam & Hebraicè habetur, meum, quod est certè idem: namque mons est sacer Patri, & Filio, qui est cum Patre vnus Deus. Finis autem huius vnctionis Christi in Regem, & Sacerdotem, [prædicans, inquit, præceptum eius:] vt, scilicet, enarrem Dei statutum, & decretum. Ecce, inter alia, necessitas constituendi Christi in Regem, & Sacerdotem mundo: vt, scilicet, doctrinam Euangelicam, ac cælestem mundo narraret, prædicaret, annunciaret, & diuulgaret: vt Sacerdos, & iustitiæ præco; & quatenus Rex Omnipotens, iuxta suæ voluntatis consilium, illius assisteret protectioni, contra quorumcumque Monarcharum, Potentatuũ, Optimatum, siue populorum violentam contradictionem. Vnde illos statim admonet, de suæ huius tantæ Monarchiæ potentia, addens: [Et nunc Reges intelligite; erudimini. &c.] vsque ad Psalmi finem.

7 Eamdem Monarchiam Ecclesiæ, per Christum erigendam, significa-

uit

uit idem regius Vates Psalm. citato 109. cùm dixit: [Tu es Sacerdos in æternum: secundùm ordinem Melchisedech.] Ecce qualiter promittit Deus Pater Deo Filio, homini facto, quòd antiquato Sacerdotio, & Pontificatu tertiæ Aaronicæ Monarchiæ, æternum hoc Euangelicum esset substituturus Sacerdotium: secundùm ordinem, vel negotium, quod etiã explicat verbum Hebræũ, Melchisedech. Ordo igitur, & negotium in eo erant: primò fuit rex Salẽ, idest, pacis, & iustitiæ: secundò fuit Sacerdos Altissimi, ac Pontifex Monarcha, offerens panem, & vinum, incruentum sacrificium inter Chananæos, & Hebræos, ea communicaturis fideliter dispensando: tertiò fuit benedicens vtrique populo, ante legem datam, proque eis interpellans; seorsum autem Abraham, & eius posteris: quartò ab eis decimas accipiens: quintò ex Apostolo; [sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens:] sacris litteris, scilicet, expressa.

8 Hic ergo est ordo, hoc est Christi negotium, hic est ritus, iuxta quæ regnat in Ecclesia vera Salem, iustè, & pacificè. Est primò Sacerdos, & Pontifex summus, assiduè pro nobis, è Iudæis, & Gentibus collectis, apud Patrem in cælis interpellat: secundò se, sub panis, & vini speciebus, incruentè Deo offert; (immò & inde exorsus fuit suũ Sacerdotiũ, ex Theodoreto,) & fidelibus distribuit; tertiò affert in terris benedictionẽ vtriq; populo, gratiam, scilicet, Dei, & peccatorum remissionem: quartò in terris natus sine patre, in cælis sine matre: æternus à parte principij, & finis: cuius generatio, & ineffabilis, & incomprehensibilis est: denique verus Rex, & verus Sacerdos, cui nullus vmquam in eius locum succedet: vt verùs rex legibus, & armis congruis salutem, & pacem suorum: aduersùs hostes visibiles, & inuisibiles, tuetur, & conseruat: vt verus Sacerdos salutari religione, & Diuinarum rerum notitia populum imbuit, eiusque peccata donis, & sacrificijs expiat iugibus, Deũq; pro ipsorum salute continenter deprecatur. Ecce collatio Melchisedech, & Christi, à nomine, genere, loco, conditione, ritu sacrificandi, desumpta est.

9 Daniel loco citato, hanc æternam Christi Monarchiam, secundùm ordinem, ac negotium Melchisedech, vocat etiam regnum æternum, cui nullum aliud succedet: regnum, videlicet, & Monarchiã Ecclesiæ, cuius effectum, esse ait, futurum, vt cùm sit Diuinum, comminuat, & consumat regna, & Monarchias illas, de quibus fuerat loquutus: vt sciamus, in regnis, & Regibus terrenis, sub hoc æterno regno, & Rege militaturis, quicquid illius cælestis, & Euangelicæ legis statutis, decretis, ac ordinationibus cõtrarium est, quantumuis aurum, argentum, æs, ferrum priorum Monarchiarum redoleat, & sapiat, esse funditùs dissipandum.

10 Quòd si quærat aliquis, qua ratione de Ecclesiasticæ præsentis Monarchiæ efficacitate à Daniele prædicatur, aurum, argentum, &c. præcedentium Monarchiarum dissipaturam? quæ omninò esse desierant:

respondemus, earum adhuc reliquias remansisse: quæ per Christi regnũ, & Monarchiam, essent vltimò debellandæ. Remanserunt certè reliquiæ: quia remanserunt Dæmones, qui maiori ex parte Monarchias Chaldæorum, & Assyriorum, Medorum, & Persarum, Græcorum denique sub Alexandro Magno, ad vitia plurima excitabant; permittente Deo, etiam ob scelus populorum; qui adhuc non sunt à sua arrogantia deiecti, necdum sunt omninò ad vltimum supplicium demandati, ignem, videlicet, inferni, qui, vt Christus ipse dixit, Matth. cap. 25. est Diabolo, & eius angelis præparatus. Huius ergo vitia, & Monarcharum, cùm in terris regnarent, prædixit Daniel regnum Christi comminuturum: vt arrogantiam Assyriorum, humilitate: Medorum, & Persarum dolositatem, fraudem, & astutiam, qua rebellarunt contra Assyrium, simplicitate, rectitudine, & obedientia: Græcorum impetum, & ferocitatem, qua nec iam deuicto Dario, pepercerunt, sustinentia, & patientia; Romanorum verò superstitionẽ, & auaritiam paupertate, & fide, quam docuit, quamq; per orbem Apostoli prædicarũt, eorumq; etiã hodie profitentur successores.

11 Per hos tamdem Christus Dominus iugiter comminuit, & vsque in seculi finem comminuet omnia regna hæc, quæ in filijs, secundùm vitia adhuc intelliguntur perdurare. Hac enim ratione præmisit: [In diebus autem regnorum illorum;] & non, In diebus Romani Imperij, quod simul, ex parte, hæ antiquæ Monarchiæ in prauis, ac similibus extarent, & extent in Paganis, Sarracenis, Turcis, Hæreticisque: ac primorum Romanorum vitia Imperatoribus etiam multis adhæserint posterioribus; neque alio quã lapide abscisso desuper de monte sine manibus abolenda. Hic est Christus Dominus, hic est Petrus eius Vicarius, hic est summus Romanus Pontifex eius successor, cui regni huius Monarchici est omnis cura, ac solicitudo commendata.

De exhibitione præsentis per Christum Ecclesiasticæ Monarchiæ. Cap. XXIV. §. 1.

CHRISTO Domino humani generis Saluatore adueniente, quarta illa Monarchia cessabat, vltima verò instituebatur: quæ ortum habens in Petro Apostolorum Principe, in eius successoribus Romanis Pontificibus ad hæc vsque tempora durauit: estque inuitis inferorum portis, ad seculi consummationem duratur[illegible]. Nullius enim alterius regnum in æternum non dissipandum, prophetauit Daniel, nisi Christi Domini, cuius regni nullum futurum finem Angelus Luc. c. 2. Virgini Mariæ nunciauit. Quod ipsum declarauit Christus, quando Pilato apud Ioan. cap. 18. respondit: [Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, mini-

nistri

nistri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc.]Hoc est,vt supra dicebamus, à mundi caduca potentia non pendet, nec terrenis, sed spiritualibus viribus firmatur; spirituale est,spiritualibus vtitur,& spiritualium mensuram habet æternitatem.Denique discors omninò,& dissona à regnis mundi est hæreditas,quam Pater æternus voluit adire,& cernere Christum eius dilectum Filium,quando illum constituit hæredem vniuersorum: cùm ex præfato Daniele, dederit ei potestatem æternam, & regnum haud corruptioni obnoxium:vtpote contrario carens,cùm sit ipsissima pax,vnitas,& concordia : omnibus vni Christo obedientibus, & Christo vno omnibus imperante.

2 Volens igitur Christus Dominus omnes electos secum regnare,homo factus,inter hominesq; visus,& conuersatus; [fecit nos Deo nostro,] vt ait Ioan.Apocal.cap. 5. [regnum, & Sacerdotes;]dum,etiam in vita præsenti,supremi Regis nos participes effecit,donorum spiritualium influxu: quem ab institutis à se Sacramentis pendere ordinans,Mi nistros, vt ad nostrum deueniamus intentum,visibiles ordinauit: vt regnum spirituale,natura inuisibile,signis, & ministerio visibile fieret, & ad maiorem electorum firmitatē: & quò à vanissimo mundi huius regno,& Diaboli cœtibus,Sanctorum Ecclesia discernatur. Hoc ergo tantum,tamque excellens Christi regnum,quatenus visibile est,& per fidem in eo ambulamus, includit Rempulicam Christianam,cum Decalogi, ac Euangelij legibus:comprehendit Sacramenta visibilia,rerum inuisibilium Symbola:continet ministerium Hierarchicum,& Politicū; omnia à Christo ordinata,ab Apostolis vsque ad nostra tempora conseruata à veris fidelibus : & à futuris,si Catholicæ Ecclesiæ membra esse velint,tenore simili conseruanda.

3 Est ergo Christus Dominus datus à Deo Patre caput super omnem Ecclesiā: Ephes.c.1. est caput corporis Ecclesiæ,1.ad Corinth. cap. 15.& ad Coloss.cap. 1. est caput totius orbis,ex Psalm. 2. & Matth. cap. 28.est caput omnis viri. 1. ad Corinth.cap.11.attamen est caput, & Rex immortalis,& inuisibilis,vt habetur ex Paulo ad Timoth.sæpè:est Imperator immortalis, vt constat passim in Ioannis Apocalypsi : est Pontifex immortalis,vt dicitur ad Hebr.cap.6. Vnde suo corpori mystico,Ecclesiæ,videlicet,mortali,& visibili in statu militanti, oportuit,vt de capite prouideret visibili: cùm in potestatibus à Deo congruentissimè ordinatis,ex Paulo ad Rom.cap.13.corpus visibile, caput etiam à quo regeretur,visibile postularet.

4 Quo circa fides Catholica docet, D. Petrum Apostolum Ecclesiæ vniuersæ Principem, summum Pontificem, ac Pastorem fuisse à Christo Saluatore constitutū.Habetur hæc doctrina Matth.c.16.Rogāte namq; Christo suos discipulos; [Vos autem quem me esse dicitis? Respondens

Simon Petrus dixit; Tu es Christus filius Dei viui. Respondens autem IESVS, dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. Et tibi dabo claues regni cælorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.] Item Luc. cap. 22. quod 2. Parte supra latè explicuimus: [Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: Et tu aliquãdo conuersus, confirma fratres tuos.] & Ioan. c. 21. [Cùm prãdissent, dicit Simoni Petro IESVS, Simõ Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiã Dñe; Tu scis, quia amo te. Dicit ei; Pasce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simõ Ioãnis diligis me? Ait illi: Etiam Dñe, Tu scis, qa amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertiò, Simõ Ioãnis amas me? Cõtristatus est Petrus, qa dixit ei tertiò, amas me? & dixit ei: Dñe tu omnia scis; tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce oues meas.]

5 Hoc idẽ supra collegimus ex Act. c. 3. quando claudũ sanauit Petrus, ad portam templi Speciosam. Et cap. 5. Ananiam, & Sapphyram subitã castigauit morte. Capit. 15. in primo Concilio Ierosolymitano, primus Petrus, tamquam Primarius, sententiam dixit: cui omnes Patres Conciliares consenserunt. Et cap. 18. Paulus Ierosolymam ascendit, Petrum videre: de sua etiam cum eo Euangelica doctrina collaturus. Ac tamdem cap. 14. suæ summi Pontificatus functionis clarum Petrus specimen dedit; quando, [Stans cum vndecim, leuauit vocem suam, & sic loquutus est: [Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem vniuersi, &c.] His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, &c.]

6 Immò maxima animaduersione dignum est, pro satisfaciendo argumento eorum, qui omnes Apostolos, æquales in omnibus contendunt fuisse: hac eximia præfectura D. Petro, & eius successoribus Romanis Pontificibus denegata, quod alibi etiam infra attingimus: nihil cum Petro, & ceteris eius Coapostolis fuisse à Christo Domino excellenter gestum, quod sigillatim ab eodem cum Petro non fuerit actitatum. Orauit Dominus, Ioan. c. 17. pro omnibus Apostolis, Patrem, dicens, [Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo: sed pro his, quos dedisti mihi, &c. Non rogo, vt tollas eos de mundo: sed vt serues eos à malo:] Lucæ verò c. 22. ad Petrum sic loquitur Christus, [Ego rogaui pro te: vt non deficiat fides tua.] Matth. c. 4. promisit omnibus Apostolis sic: [Faciam vos fieri piscatores hominum:] Lucæ verò cap. 5. promisit Petro: [Ex hoc iam eris homines capiens.] Marc. c. 14. cùm paulò ante passionem suam oratum introisset hortum, tres discipulos aliquantulum prætergressus; qui-

bus vigilare iniunxerat, eosq;, dum rediret, inueniens dormientes, ad omnes quidem dixit: [Vigilate, & orate, &c.] ad Petrum autem: [Simon, dormis? Non potuisti vna hora vigilare?] Marc. cap. vlt. præcepit omnibus Apostolis: [Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ:] Ioannis verò c. 21. præcepit Petro: [Pasce oues meas.] Ioann. c. 20. communicauit illud grande imperium Apostolis omnibus: [Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt:] Matth. verò cap. 16. sic hoc imperium speciali ratione Petro communicauit: [Tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cęlis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cælis.]

7 Huius specialis Petri Apostoli potestatis memor Angelus, Marci cap. vlt. Christi Domini resurrectionem sanctis illis annuncians mulieribus, & iniungens eis, sicuti Apostolis indulgens, vt eos de tanto mysterio certiores facerent: [Ite,] addidit, [dicite discipulis eius:] quò tamen intelligerent, corpus illud Ecclesiæ haud sine capite remansisse: subiunxit statim, [& Petro, quòd præcedet vos in Galilęam:] quasi clarè significans, muneris esse Petri, dispersos cōgregare discipulos, quo nouus visibilis Pastor, & Episcopus Ecclesię cū suis ouibus in Galilæā pergeret, ab immortali Pastore, & animarū Episcopo Christo Domino tā sibi, quā illis, vale vltimum, solemni, ac magnifica cum benedictione, recepturus.

8 Hæc omnia manifestè arguunt, Christum aliquid magnum, & singulare, tamquam suæ fidei confessionis proprium præmium, Petro & promisisse primò, & postea concessisse: quod nihil est aliud, quàm illa eximia, & excellens dignitas, ac, inter ceteras Apostolis collatas, singularis: vt super eum Ecclesiam suam fundaret; id est, eum Ecclesiæ suæ Caput constitueret: suumque in ea Vicarium efficeret. Erat hoc præcedenti, de qua superiùs dicebamus, Abrahami figuræ cōuenientissimum: vt quēadmodum Christus duodecim Apostolos ad similitudinem duodecim Patriarcharum elegerat, ita vnum, veluti Abrahamum eligeret: qui, propter maiorem fidem, omnium erigeretur caput; & vt Abrahamus veteris, ita Petrus Euangelicæ Ecclesiæ fundamentum iaceretur.

Probatur doctrina præcedentis Capitis, ex SS. Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus. Cap. XXV. §. 1.

HANC veritatem docuerunt omnes Patres, tam Græci, quàm Latini: sic Clemens, Epist. 1. scribens: [Simon Petrus verè fidei merito, & integrę prædicationis obtētu, fundamentum Ecclesiæ esse definitus est.] Vocans eum deinde, Primitias electionis Domini. Dionysius Areopagita cap. 3. de Diuin. nomin. [Aderat Petrus su-

pre-

premum decus, & antiquissimum Theologorum columen .] Hippolytus Oration.de Consummat.mundi: [Princeps Petrus fidei petra,quem Beatum iudicauit Christus Deus noster . Ille Doctor Ecclesiæ, ille primus discipulorum : qui regni claues habuit,&c.] Origenes Homil.5.in Exodum: [Vide magno illi Ecclesiæ fundamento, & petræ solidissimæ,super quam Christus fundauit Ecclesiam,&c.] Ad Psal. 1. [Petrus super quem Christi Ecclesia, contra quam inferorum portæ non præualebunt, ædificata est.&c.] Homil.17. in Lucam : [Ergo scandalizati sunt vniuersi, in tantum, vt Petrus quoque Apostolorum Princeps tertiò denegarit .] ad cap.6.ad Rom.[Et Petro cùm summa rerum de pascendis ouibus traderetur,& super ipsum,velut super terram,fundaretur Ecclesia;nullius cõfessio virtutis alterius ab eo, nisi Charitas exigitur.] Eusebius Alexandrinus explanans illud:[Dicite discipulis eius, & Petro :] Hom. de Resurrectione: [Veni, inquit , ne timeas : nihil tibi de gloria Apostolici Chori minui : non te à dignitate remoui: non feci te secundum infra alterum : non dedi alteri claues : ne timeas , quod promisi, impleo: super tuam fidem, quæ sit petra, ædificabo Ecclesiam meam .] Eusebius Cæsariensis loquitur consequenter, Eccles. historiæ, lib.2. capit.13.& 14.& in Chronicis, [Petrus, inquit, Romanorum Pontifex Primus, cùm primùm Antiochiæ Ecclesiam fundasset,Romam proficiscitur .]

2 Concilium Nicęnum I. Canon 39. Arabico, [Ille, qui tenet sedem Romæ, Caput est, & Princeps omnium Patriarcharum : quandoquidem ipse est primus: sicut Petrus , cui data est potestas in omnes Principes Christianos , & omnes populos eorum : vt qui sit Vicarius Christi Domini , super cunctos populos , & vniuersam Ecclesiam Christianam . Et quicumq; contradixerit,à Synodo excommunicatur.]Videndus Athanasius,Epist.ad Felicem.Dorotheus Tyrius in Synopsi. Basilius Magnus ad cap.2.Isaiæ.& in proœmio de Iudicio Dei,vbi sic ait:[Beatus Petrus, qui & ceteris antelatus fuit Discipulis , cuique magnificentiùs, quàm reliquis omnibus datum testimonium est : magisque , quàm reliqui omnes, Beatus appellatus; cui claues regni cælestis commissi.] Idem docet Orat.3. de Peccato. & lib.2.cõtra Eunomium. & in proœmio Præceptionum latiùs disputatarũ.Cyrillus Ierosolymitanus Catech.11.[Omnibus Apostolis reticentibus, supra vires enim hæc erat doctrina, Petrus Princeps Apostolorum, & supremus Ecclesiæ præco, non comminiscens sibi, neque ratione humana persuasus,sed à Patre Deo in mente illuminatus, dicit ad ipsum : Tu es Christus Filius Dei viui .] Idem sentit Catech.17. Et Efræm Syrus in Panoplia. siue armatura spirituali; & item de Varijs tormentis inferni.appellat Petrum,Apostolorum Principem,&verticem. Et sermone de Transfiguratione Domini:[Sicut Moses,inquit,Societatis illius,& coniunctionis Hebræorũ,iussis Dei,Princeps fuit, ita Petrus Ecclesiæ Christianorũ:atq; vt ille veteris,sic hic noui Testamẽti Princeps.]

3 Gre-

3 Gregorius Nazianzenus videndus, Orat. 7. seu Apologetico ad patrem Gregorium, cùm Episcopus Sasimorum creatus est. & Orat. 26. quę est, de Moderatione in disputationibus seruanda. Epiphanius hæresi 51. & in Ancorato. Ioannes Chrysostomus Orat. 5. in Iudæos. & Orat. Encomiastica in Petrum, & Paulum. & Hom. in Petrum Apostolum, & Eliam Prophetam. & Homil. 33. & 85. in Matth. & Homil. 87. in Ioan. & Homil. 80. ad populum Antiochenum. & Homil. 9. ad Pœnitentiā. & super Psal. 50. Philo Carpathius super illis verbis Canticorum: [Caput eius aurum Cephas.] Nilus Epist. ad Eusebium. & Epistol. ad Magnam. Ioann. Cassianus de Incarnatione Domini. lib. 3. capit. 12. Cyrillus Alexand. lib. 2. in Ioan. cap. 12. & 4. cap. 28. & 10. cap. 41. & 12. cap. 64. & lib. 14. Thesauri. capit. 2. Maximus Constantinop. Patriarch. Epist. ad Orientales. Paulus Emissenus Homil. habita Alexandriæ, de Christi Natiuitate, deque Beati Cyrilli, qui ibi præsto erat, præstantia, & fide. Basilius Diaconus, & Archimandrita Epist. ad Theodosium, & Valentinianum AA. Isidorus Pelusiota libr. 1. Epistol. 142. & 285. & libr. 2 Epistol. 58. & 99. Sozomenus, lib 7. c. 4. Theodoret. ad cap. 1. ad Galatas, Basilius Seleucius Serm. 1. & Serm. 4. in Dauidem.

4 Synodus Chalcedonensis Actione 3. sic habet: [Ter Beatissimus, & omni laude dignus, Beatus Petrus Apostolus, qui est petra, & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & rectę fidei fundamentum.] Galla Placidia Epist. ad Theodosium Imperatorē. Victor Antiochenus ad Marci, cap. 3. & 8. Iuuenalis Episcopus Ierosolymitanus Epist. ad Presbyteros Palęsthinos. Episcopi Orientales ad Symmachum Papam: [Sicut, inquiunt, docuit gloriosus Apostolorum Princeps Petrus, cuius Cathedram Beatitudini tuę credidit Christus.] Andreas Cęsariensis ad cap. 13. & 21. Apocalyp. Anastasius Imper. Epist. ad Hormisdam. Procopius Gazæus ad cap. 62. Isaiæ. Andreas Cretensis Orat. de Transfiguratione Domini. Euagrius lib. 2. cap. 4. Sophronius Ierosolymitanus De laboribus, certaminibus, & peregrinationibus sanctorum Petri, & Pauli. Maximus Monachus Dialog. de Incarnat. Verbi. Stephanus Dorensis Epist. ad Martinum Papam. Constantinus IV. Imper. in Edict. pro 6. vniuersali Synodo. Germanus Constantinop. in Theoria rerum Ecclesiasticarum. Ioannes Damascen. Orat. de Transfiguratione Domini. & Historiæ Barlaam capit. 11. Elias Cretensis in Orat. 1. Nazianzeni. Constantinus, & Irenes. AA. ad

5 Synod. 2. Nicęn. & ibi Can. 4. [Pręcepit enim & Petrus Apostolus summus, Pascite gregem Domini, Episcopatum gerentes non per vim, sed sponte, ac voluntate, secundùm Deum.]Theophanes Corameus Sermone de SS. Apostolis. Theodorus Studites Epist. ad Paschalem Papam. & Epist. de Imaginibus. Methodius Constantinop. in Martyrio Dionysij Areopagitę. Michael Syngelus in Dionysio Areopagita. Ignatius Cōstantinopol. Epist. ad Adrianum II. Leo VI. Imper. in Serm. de Petro. Theo-

phy-

phylact:is ad cap. 16. Matthæi, & ad c. 22. Luc. & ad c. 22. Ioann. & ad c. 1. Epist. ad Galat. Simeon Metaphrastes, in vita Iacobi Apostoli, & in Encomio Ioannis. Psellus in Cantic. ad illud, [Crura eius sunt colũnæ marmoreæ :] per crura, inquit, Petrum intellige Apostolorum Principem, super quem Dominus in Euangelio Ecclesiam se ædificaturum promisit.

6 OEcumenius sequitur, ad cap. 1. Actuum, & ad c. 1. Epist. ad Galatas. Euthymius ad cap. 16. Matth. & ad cap. 21. Ioann. & ad c. 16. Marci. Georgius Cedrenus in Compendio Historiarum, fol. 375. Nylus Thessalonicensis de Primatu Papæ. Theodorus Balsamon ad Canon. 16. Synod. Carthaginen. Nicephorus Callistus lib. 2. Histor. cap. 14. & 44. Gennadius Scholarius de Primatu Papę, sect. 2. Gregorius Trapezuntius ad illud Ioãnis: Sic eũ volo manere, &c. Zaga Zabo, Episcopus AEthiops in Confessione fidei AEthiopicæ. Et tamdem Ieremias Patriarcha Constantinopolitan. respon. 2. cap. de Iustitia fidei, & bonis operibus. & responsion. 3. qui omnes, alius hoc, alius illo dicẽdi charactere, Petrum esse Principem Apostolorum, & fundamentum Ecclesiæ, confitentur.

7 Nec Patres Latini fuere segniores in hoc Petri asserendo Primatu, eum admittit, & describit Tertull. de Prescript. Hæreticorum, c. 22. de Monogamia. cap. 8. & de Pudicitia. cap. 21. Cyprianus Epist. 40. & 55. & 69. & 70. & 71. & 73. & de vnitate Ecclesiæ Catholicæ. & Exhortatione ad Martyrium. cap. 11. Zeno Veronen. Serm. de Circumcisione. Marcellus I. Epist. 5. Melchiades Epist. ad Episcop. Campaniæ. Iulius I. Epist. 1. ad Episcopos Orientales. Hilarius ad Psal. 131. & in Matthæum, Canon. 16. Ambrosius Sermon. 11. de Mirabilibus. & Sermon. 47. & 68. & ad cap. 24. Luc. & ad cap. 1. & 2. Epist. ad Galatas. & ad cap. 12. posterioris ad Corinthios. & in Hymno inquit (de gallo)

Hoc nauta vires colligit,
Pontique mitescunt freta,
Hoc ipsa Petra Ecclesiæ
Canendo, culpam diluit.

Prudentius Hymno de S. Laurentio.

Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic namque iam regnant duo
Apostolorum Principes:
Alter vocator Gentium,
Alter Cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

8 Optatus Mileuit. cõtra Donatist. lib. 2. & lib. 7. Patianus Epist. 3. ad Symphro. Damasus Epist. 2. Syritius Epist. 4. Hiero. ad Psal. 13. & ad c. 16. Matthæi. & ad c. 2. Epist. ad Galat. & lib. 1. aduersùs Iouinianum. c. 14. & lib. 1. Dialog. aduersùs Pelagianos. c. 4. & Epist. 54. ad Marcell. & 89. ad Augustinum. c. 2. Augustinus ipse q. 75. Veteris, & noui Testamenti. & Tractat. 56. & 124. in Ioann. & de Baptismo, contra Donatistas. lib. 2. c. 1. & Sermone 5. in festo Petri, & Pauli. & lib. 1. Retractat. cap. 21. Innocentius I. Ep. ad Victricium. Paulinus Nolanus Natali 4. S. Felicis. Maximus Taurinensis Hom. 1. in natali Petri, & Pauli, & Hom. 3. de ijsdem.

9 Phi-

9 Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, tom.2.c.16. [Nulli dubium, immò seculis omnibus notum est, Sanctum, Beatissimumq; Petrum Apostolorum Principem, & Caput, fideique columnam, Ecclesiæ Catholicæ fundamẽtum à Domino I E S V Christo Saluatore nostro, humaniq; generis Redemptore cælestis regni claues accepisse: soluendique, atque ligandi potestate, quam acceperat vsum fuisse: nec non per successores suos, hucusque semper viuere.] Sixtus III. de malis Doctoribus, & operibus fidei. Petrus Chrysologus Serm.78. & 107. & 154. Arnobius Romanus ad Psal.138. Eucherius Lugdunensis in vigilia sancti Petri: [Dicit, inquit, ei, Pasce oues meas: prius agnos, deinde oues commisit ei: quia non solùm Pastorem, sed Pastorum Pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit, & oues: pascit filios, pascit & matres: regit & subditos, & Prælatos. Omnium igitur Pastor est: quia præter agnos, & oues in Ecclesia nihil est.]

10 Leo Maximus Serm.2. in Anniuersario die suæ Assumptionis. itẽ Serm.3. & Homil. de Transfiguratione. & Epist.81. & 89. cap.1. Prosper Aquitanicus de Vocatione gentium. lib.2. capit.28. Felix III. Epist.1. ad Petrum Episcopum Antiochenum. Gelasius Epist.11. ad Episcopos Dardaniæ. Possessor Episcop. Epist. ad Hormisdam Papam. Aurelius Cassiodorus lib. de Amicitia. capit. Quali discretione benefaciendi sunt amici. Arator Histor. Apostolor. lib.1. & lib.2. Pelagius Epist.1. ad Vigilium Episcopum. Ioannes III. Epist. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ. Gildas Sapiens Correptione in Ecclesiasticum ordinem. Fortunatus lib.3. Carminum in honorem Petri, & Pauli Apostolorum. & lib.11. ad Chilpericum Regem. Gregorius Magnus lib.1. Epist.24. & lib.3. Epist.33. & lib.4. Epist.32. & lib.6. Epist.37. & Homil.21. super 16. cap. Marci. Isidorus Hispalensis de Vita, & morte Sãctorum. cap.69. & de Officijs Ecclesiasticis. lib.2. c.5. Ildephonsus Toletanus Serm.5. de Assumptione B. Marię. Adelhelmus de Laudibus Virginitatis, ad sacras Virgines cap.28. & Epist. ad Geruntium. Agatho Epist. ad Constantinum, Heraclium, & Tiberium AAA. Iulianus Pomerius contra Iudæos lib.3. Aponius lib.2. in Cantica. Beda ad cap.22. Lucæ. & ad cap.13. Ioannis. & Homil in vigilia Apost. Petri, & Pauli. & Homil. in die ipsorũ. Zacharias Papa Epist. ad Vittam. Alcuinus ad cap.21. Ioannis. Stephanus III. Epist. ad Carolum, & Carolomannum Regem Francorum. Hadrianus I. Epistol.3. Haymo. Dominica 2. post Pascha. Valfridus Strabo de rebus Ecclesiast. cap.22. Rabanus Maurus ad Matth. c.16. & ad c.vlt. Ioannis. Lupus Ferrarien. Epist.84. Nicolaus I. Epist.6. & Epist. ad Mediolan. Ioãnes VIII. Epist.75.

11 Eulogius etiam Toletanus, in Memorial. Sanctorum, sic loquitur: [Nam & B. Petrus Princeps Apostolorum, firmissimum Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, vtpotè cui ab ipso Redemptore dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.] Altercatio

Synagogæ,& Ecclesiæ cap.19. Luitprandus Ticinensis lib.6.c.8.Smaragdus ad c.vlt. Marci. Leo IX. ad Michaelem Imperatorem, & Leonem Acridanum.cap.7.& Epist.ad Petrum, Episcop. Antiochen. Petrus Damianus Sermone 1.de B. Andrea Apostolo. Alexander II. in Concilio Romæ celebrato. Gregorius VII.lib. 8.Epist.21.Anselmus ad caput. 16. Matthæi. Iuo Carnotensis Epist.54. Honorius Augustodunensis Sermone, de Petro,& Paulo,& Sermone, de Decollatione Ioannis Baptistæ.Rupertus Tuitiensis de Trinitate, & operibus eius. lib.1.c.25.& de Procesfion. Spiritus sancti.lib.9.c.28. Hugo Victorinus Sermone 64. de Apostolis Petro, & Paulo. Bernardus Serm.3. de Septem misericordiarum fragmentis.& de Considerat.ad Eugenium lib.2.c.9.& Sermone 1.in die Petri,& Pauli,& Epist.237.ad Eugenium Papam. Otto Frisingensis lib. 3. Chronicorum cap.15.Photo Prumiensis de Statu Domus Dei. libr. 1. Hugo Etherianus de Procession. Spiritus sancti. libr. 3. c.17. Guerricus Igniacensis de Assumpt.B.Mariæ. Serm.4.& Serm. ad Excitandam deuotionem in Psalmodiam. Godfridus Viterbiensis par. 14. Chronicorum. de Simone Petro. Adam Victorinus Prosa de Petro, & Paulo. & Prosa de S.Petro. Innocentius III. Serm.1.in festo S.Gregorij Papæ.& lib.1.Mysteriorum Missæ.cap.8. Albertus Magnus ad c.10.& 16.Matthæi.S.Thomas lib.1.contra errores Græcorum. c.32. Post quem omnes DD. Theologi,tam super sacra Biblia, quàm de Theologia Scholastica scribentes Commentarios, eamdem Petro Apostolo, in Ecclesiam Catholicam, auctoritatem, & potestatem,asseruerunt: sicuti & Iurisprudentes.

12 Hinc benè docent dicentes, esse concessum Petro, vt inter omnes Prophetas,& Apostolos,primum, post Christum, Ecclesiæ fundamentum sit: & locum, & vicem illius absentis replicet: nam illis verbis Christi, Matth.cap.16. [Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:] significatum fuit absque dubio,hanc se illi eximiam,& singularem dignitatem concessurum: vt super eum Ecclesiam suam ædificaret: id est,eum Ecclesiæ caput constitueret, suumque in ea Vicarium faceret. Hinc credimus certissimè cum prædictis Doctoribus, orbem pugnaturū esse terrarum pro Petro, contra Hæreticos impios, indoctos, & insensatos, hanc illi potestatem denegantes.

Petrum Apostolum Ecclesiam Romanam fundasse, gubernasse, ac suo sanguine consecrasse,demonstratur. Cap. XXVI. §. 1.

IMPII Hæretici Guillelmus quidam Ioan. Vuicleui preceptor, & Martinus Lutherus,& similja mundi monstra huic obstrepunt veritati: quorum Dogmata alij ex eorum Scholis malè sani homines sunt sequuti: Petrum Apostolum nec Romæ fuisse Episcopum, neque ibi prædicasse, asseuerantes: contra quos exstat manifesta veritas;

vt ex sequentibus apparebit.

2 Fuit ergo hæc prædictio Sibyllæ ex Chaldęo sermone in Græcum, & tandem in Latinum translata: quę sic habet: [Elegit sibi ex piscatoribus, & delectis numerum duodenarium: vnumque Diabolum: (Iudam scilicet.) Non in gladio, belloue AEneadem vrbem, (Romam) Regesque subijciet: sed in hamo piscantis: (scilicet Petri.) Citatur hæc Prophetia à Francisco Petrarcha de Otio Religiosor. libr. 1. & subiungit, quæ Erythrææ proculdubio Sibyllæ sunt: vt quæ ex illius libro ad contextum elicui. Citantur eadem à S. Bernardino Senense, 6. par. Serm. 1. de festiuitate B. Mariæ, & ab Antonino in Chronicis. par. 1. tit. 3. c. 9. §. 1.

3 Asseruerunt hoc Patres Græci: Linus de passione Petri. Clemens Epist. 1. ad Iacobum. Papias in Explanationibus Sermonum Dñi. Egesippus de Excidio Ierosolymitano. lib. 3. c. 2. Dionysius Corinthiacus Epist. ad Romanos. Irenæus lib. 3. cap. 1. & 3. Clemens Alexandrinus lib. Hypotyposeon. Origenes lib. 3. in Genesim. Petrus Alexandrinus de Pœnitentia. Canon. 9. Eusebius Cæsarien. in Chronicis & Ecclesiast. Histor. lib. 2. cap. 13. & c. 24. & lib. 3. c. 1. Athanasius in Apologia de fuga sua. Dorotheus Tyrius in Synopsi. Cyrillus Ierosolymitanus Catechesi 6. Epiphan. hæresi 27. Valentinianus, Gratianus, & Theodosius A A A. de summ. Trinit. & Fid. Cath. Gregorius Nazianzenus Iambico 1. Ioannes Chrysostomus Homil. 32. in Epist. ad Romanos. & in Encomio 12. Apostolorum. & in Encomio Petri, & Pauli. Ioannes Cassianus de Incarnatione Verbi. lib. 3. cap. 12. Sozomenus lib. 4. cap. 14. & lib. 9. cap. 9. Theodoretus ad Psal. 116. & ad cap. 1. ad Romanos. & Epist. ad Leonem Papã. & libr. 1. Hæreticarum fabularum. Galla Placidia Imperatrix Epist. ad Pulcheriam Augustam. Victor Antiochenus in Euangelium Marci. paulò post principium. Andreas Cæsariensis ad c. 17. Apocalypsis. Epiphanius Archiepiscopus Constantinopolitanus Epist. ad Hormisdam Pont. Romanum. Iustinianus in Authentica. Vt Ecclesia Romana centum annorum priuilegio gaudeat. Marianus Archimandrita, & ceteri, supplicatione ad Iustinianum Imperatorem. Procopius Chartophylax in Encomio Diui Marci. Maximus Monachus ad c. 4. Dionysij de Diuinis nominibus. Ioannes Damascenus Epist. de Trisagio. Tarasius Constantinopolit. Epist. ad Adrian. Papã. de non faciendo pecunia ordination. Elias Creten. in Orat. 3. Nazianzen. Nicephorus Constantinop. in Chronolog. Methodius Constantinop. in Martyrio Dionysij Areopag Michael Syngelus ibid. Theophylactus ad c. 1. Epist. ad Rom. Simeon Metaphrast. in Comment. de certaminib. lab. & peregr. Petri, & Pauli. & in vita S. Siluestri. cap. 5. Suidas in Nerone. OEcumenius de 12. Apostolis. Euthymius Procemio in Marcum. Ioann. Zonaras. tom. 2. Georg. Cedrenus in Nerone. Michael Glycas Parte 3. Annal. Nylus Thessalonic. de Primatu Papæ. Theodorus Balsamon in Commentarijs ad Synodum Carthaginen. Ni-

cetas Choniates Orthodoxæ fidei lib. 4. c.1. Nicephorus Callistus libr. 2.cap.15.& cap.35.

4 Idem affirmarunt Patres Latini: Anacletus Epist.3.Pius I. Epistol. ad Iustum Episc.Tertullianus de Præscription. aduersùs Hæretic.& contra Gnosticos. ad Scorpiacum.c.15.De Baptismo.c.4. contra Marcionē. lib.4.c.5.in Carminib.contra Marcion.lib.3.c.9.

Ex quibus electum magnum, plebique probatum,
Hac Cathedra, Petrus qua sederet ipse, locatum,
Maxima Roma Linum primum considere iussit,

Callistus Epist. ad Proclum Cataphrygam. Cyprianus libr.1. Epist.3.& lib.4.Epist.2. & libr.de Vnitate Eccles.Arnobius lib.2.aduers. Gentes. Marcellus I.Epist. ad Antiochenos. Eusebius Papa Epist.3. Lactantius Diuin.Institut.lib.4.cap.21.Ambrosius lib.3. de Sacramentis.c. 1.& lib. 5.Epist.32. vet. edit.Optatus Mileuitan.lib.2.contra Donatistas.Phylastrus de Simone Mago.Damasus in vita D.Petri. Prudentius Hymno 12. de passione Petri,& Pauli. & Hymno 2.de S. Laurentio. Hieronymus ad c.52.Isaię.& ad c.2.ad Galatas.& lib.de Viris illustrib.c.1.Ruffinus Inuectiua.2.in Hieronymum.Augustinus contra litteras Petiliani. libr.2. c.51.& cōtra Iulianum Pelagian.lib.1.c.4.Ad Quoduultdeum.Hæresi 1. & Epist.165.Innocentius I. Epist.1.ad Decennium Eugubinum.& 14.ad Bonificacium Presbyterum. Paulinus Nolanus.Natali 3.

5 Sequuntur Seuerus Sulpitius,sacræ Historiæ lib.2. Orosius lib.7.c. 6.& 7.Maximus Taurinensis in Natali Petri, & Pauli. Arnobius ad Psal. 106.Philippus Presbyter in Concil. Ephesino.tom.2.c.16. Petrus Chrysologus Epist.ad Eutychem.Leo I. Serm. 1. in Natali Petri,& Pauli.c.1. 3.& 4.& Epist.62.c.2 Prosper de Promission. & prædiction dimidij temporis.Gelasius in Decreto de Apocryphis Scripturę libris.Fulgentius de Incarnat.& gratia IESV Christi.c.11.Elpis vxor Boethij Hymn.de Apostolis Petro,& Paulo.Symmachus Apologet.ad Anastasium Imp.Synod. Romana 3.sub Symmacho.Possessor Africanus Epist. ad Hormisdam Papam. Iornandes lib. de Regnorum, & tēporum successione. Marcellinus Comes in Chronico.Arator in Acta Apost. ad finē.Cassiodorus in Chronicis.in Claudio.Fortunatus vitæ.S.Martini lib.3. Gregorius Turonen. Histor.Francorum.lib.1.c.25.Gregorius Magnus.ad Psal 4.Pœnit.& lib. 6.Epist.37.Isidorus Hispalen. de Vita & morte SS.c.60.Beda de sex ętatibus mundi.& Prologo super Marcum.& ad c.5.1.Petri & ad c.15.Actorum.Paulus Diaconus de Vita SS.Syri,& Iuuentij.Paulinus Aquilegien. lib.8.Historię.Haymo Hom.Dominicæ 3.in Quadrages.Froculphus Lexiouen.tom.2.lib.1.cap.12.Dreperius Floro.Hymno ad Michaelem Archangelum.Rabanus Maurus ad c.12.Iudith.Hingmarus Epist. de Dionysio Areopag.Nicolaus I.Epist.7.& 32.& ad cōsulta Bulgarorum.c.92. Hadrianus II.Epist.3.Ioannes VIII.Epist.76.Ado Vienn.en. Ætate 6. de

anno

anno 45. Regino Prumiren. lib. 1. Annaliũ. Luitprandus Ticinen. lib. 1. c. 8. & lib. 4. cap. 3. Hugo Floriacen. in Chronicis. Aetate 6. Petrus Damianus Serm. de S. Marco. Hermannus Contractus in Chronic. de Nerone. Marianus Scotus. Aetate 6. Florentius VVigorniẽsis lib. 2. Chronicorũ. Honorius Augustodunensis Serm. de Petro, & Paulo. Rupertus Tuitiensis ad cap. 3. Ionæ. Bernardus epist. 237. Hugo Victorinus Institutionis Monasticæ, de vanitate mundi, lib. 4. & Institut. Monast. excerptorum priorum lib. 6. cap. 6.

6 Petrus Cluniacensis ait, Epist. 1. [Quid enim! numquid per 25. annos, quibus Romæ Petrus Apostolus sedit, absque templo, vel Ecclesia, id est, orationis domo, vel paruo saltem Oratorio fuit? Non ne vt gestorum veracium series narrat, primus ipse Princeps Apostolorum Petrus, in Vrbe orbis capite, templum Christo, inter innumera Gentilium templa, construxit? Non ne & nos ipsi Romæ positi frequenter vidimus in cryptis antiquissimis Oratoria, & Altaria, qualia eo tempore fieri poterant: quæ ab eodem Apostolo constructa, sicut per successionem fama consentiens, ac celeberrima protestatur, in monumentum tantæ sanctitatis fidelibus ostenduntur, ac deuotissimè exosculātur.] Cuius testimonio quis fidẽ non adhibebit, & securè, & sincerè, si nobiscũ viginti ab hinc annis horum sanctorum locorum, quæ Petrus sua illustrauit præsentia, extiterit venerator? Quæ loca, & reliquias horũ sanctorum Apostolorum videre, legimus, D. Chrysostomum anxiè desiderasse.

7 Accedunt Otto Frisingensis lib. 3. Chronicorum cap. 15. Egbertus Presbyter aduersùs Catharos. Serm. 3. Petrus Comestor in Histor. Scholastica. lib. Actuum Apost. cap. 127. Godfridus Viterbien. part. 14. Chronicorum. Petrus de Riga ad finem Actuum Apostolorum. Gunterus lib. 4. Ligurini. Adam Victorinus Prosa de sanctis Apostolis Petro, & Paulo. Innocentius III. Serm. 2. de festo SS. Petri, & Pauli. Conradus Abbas Vrspergensis in Chronicis. de anno 43. Iacobus Vitriacus in Historia Orientali. cap. 78. Albertus Scandensis in Chronicis. Thomas Cantipetranus lib. 2. Miraculorum. cap. 53. Guillielmus Durandus in Rationali Diuinorum. lib. 7. cap. 43. Nicolaus III. de electione, & electi potestate. cap. 17. Nicolaus Lyranus ad c. 1. posterioris Epistolæ Petri. Martinus Polonus in Chronicis. in Petro, & in Nerone. Aluarus Pelagius de Planctu Ecclesiæ lib. 1. art. 68. Matthæus VVestmonasteriensis in Chronicis. de anno 41. Thomas VValdensis Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. c. 7. Martinus V. Constit. 4. AEneas Siluius Epist. 130. VVernerus Roleuingius in Fasciculo temporum. Petrus Apollonius Collatius in Fastis. in Natalitijs Petri, & Pauli Apostolorum Marcus Antonius Sabellicus Aeneadis 7. lib. 2. Albertus Crantzius in Metropoli. lib. 2. c. 1. Baptista Mantuanus lib. 6. Fastorum.

8 Tantorum Auctorũ, sola Hæretica perfidia, auctoritati refragatur:

quæ

quæ postquam in cælum sacræ Scripturæ posuit os suum, eamque profanis, & vocum, & sensuum nouitatibus adulterata est; lingua sua transiuit in terram: nihil, quod suo non sapiat palato, in sacris Scriptoribus, non aut negando, aut damnando, aut irridendo.

Pontificem Romanum esse B. Petri successorem, eamdemque cum illo in Ecclesia vniuersa ligandi, & soluendi habere potestatem; probatur. Cap. XXVII. §. 1.

QVANDO Christus Dominus Petro commisit gubernandam Ecclesiam, eique ad hoc munus plenè exercendũ tradidit cælorum claues, quis tam sit amens, vt credat, Christum Dominum, Ecclesiam, domum suam immortalem, super mortalem hominem ædificasse: quo mortuo totius ædificij molem corruere necesse esset? Non ergo super solum Petrum, sed super illum, & super omnes eius successores Ecclesiã fundauit: qui, quoniã defuturi numquã sunt, Ecclesia non corruet. Quorsum enim Christus, soli Petro, non autem eius etiam successoribus, tantam, ac talem, qualem Petro concrediderat, non concrederet auctoritatem? Constituebat namque Ecclesiam, instituebat officia, munera diuidebat: quæ, vel imprudentissimus quisque, non in personarum honorem, sed in eiusdem Ecclesiæ vtilitatem instituisset. Tamdiù ergo erant, quamdiù Ecclesia ipsa duratura: maximeque illud, quod, vt omnium maximum, ita omnium erat maximè necessarium, capitis, ac Principis Ecclesiæ; qui eius erat substernendus fundamentũ. Itaque, vt alia officia minora, non essent in posteros transferenda, hoc tamen, necesse erat omnino ad successores transmitti: sicuti omnes veteres Auctores docuerunt, Catholici, videlicet: nam de Hæreticorum turba, hanc veritatem negante, nihil à viris Orthodoxis est curandum: & à Græcis Patribus, & Scriptoribus ordiamur.

2 Ignatius in inscriptione Epistolæ ad Romanos sic habet, [Ignatius Ecclesiæ sanctificatę, ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χώρης ῥωμαίων. id est, [quę præsidet in loco regionis Romanorum Polycarpus, vt refert Hieronymus de Viris illustribus. in Polycarpo. Irenæus lib. 3. c. 3. Origenes, referente Eusebio, lib. 6. Hist. cap. 12. & idem Eusebius lib. 7. Hist. cap. 24.

3 Conc. Nicænũ I. in Canonibus collectis ex Epist. Iulij Papæ, Canon. 1. [Non debent, pręter sententiam Romani Pontificis, Concilia celebrari.] Canon. 2. [Vt omnes Episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur caussis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellent Sedem: atque ad eam, quasi ad matrem, confugiant: vt ab ea, sicut semper fuit, piè fulciantur, defendantur, & liberentur: cuius dispositioni omnes maiores Ecclesiasticas caussas, & Episcoporum iudicia, anti-

qua Apostolorum, eorumque successorum, & Canonum auctoritas reseruauit. Quoniam culpantur Episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem Sedis Papæ fieri placuit.] Et in Canonibus ex Arabico translatis. Canon. 39. [Consideret Patriarcha ea, quæ Archiepiscopi, & Episcopi in prouincijs suis faciunt: & si quid reperiat secus, quàm oporteat, factum mutet: & disponat, prout sibi videbitur: siquidem ipse est Pater omnium, & illi filij eius. Et quamuis sit Archiepiscopus inter Episcopos, tamquàm fratrer maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debent obedientiam, quia præest: est tamen Patriarcha ijs omnibus, qui sub potestate eius sunt, sicut ille, qui tenet sedem Romæ, caput, & Princeps est omnium Patriarcharum: quandoquidem ipse est primus: sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes Populos eorum: vt qui sit Vicarius Christi Domini nostri, super cunctos Populos, & vniuersam Ecclesiam Christianam. Et quicumque contradixerit, à Synodo excommunicatur.]

4 Athanasius Apolog. 2. contra Arianos. & Epist. ad Marcum Papam. Idem Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Episcopi Epist. ad Felicem II. Papam. quæ exstat tom. 1. Conciliorum. Constantinus Cæsar Epist. ad solitariam vitam agentes.

5 Concilium Sardicense cap. 5. [Hosius Episcopus dixit: Quòd si aliquis Episcopus adiudicatus fuerit in aliqua caussa, & putat se bonam caussam habere: vt iterùm iudicium renouetur: si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus: vt scribatur, vel ab ijs, qui examinauerunt, vel etiam ab alijs Episcopis, qui in propinquo morantur, Romano Episcopo: & si iudicauerit, renouandum esse iudicium, renouetur; & det iudices: si autem probauerit talem caussam, vt ea non refricentur, quæ acta sunt, quæ decreuerit Romanus Episcopus, confirmata erunt. Si ergo omnibus placet, statuatur. Synodus respondit, Placet.]

6 Et cap. 7. [Hosius Episcopus dixit, Placuit autem, vt si Episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint: si appellauerit qui deiectus est, & confugerit ad Episcopũ Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri: si iustũ putauerit, vt renouetur iudicium, vel discussionis examen, scribere ijs Episcopis dignetur, qui in finitima, & propinqua prouincia sunt: vt ipsi diligenter omnino requirant, & iuxta fidem veritatis, definiant. Quòd si is, qui rogat caussam suam iterùm audiri, deprecatione sua mouerit Episcopum Romanum, vt à latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid æstimet. Et si decreuerit, mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis iudicent, habentes eius auctoritatem, à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio: si verò crediderit, Episcopos sufficere, vt negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo iudicauerit.]

7 Basilius Magnus Epist. 52. ad Athanasium. & Epist. data Sabino Diacono, ad Pont Roman. Gregorius Nazianzenus Oratione 23. quæ est in laudem Heronis Alexandrini in exilium missi. & Oratione 52. quæ est Epist. 2. ad Cledoniũ. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. Edicto ad Populum Vrbis Constantinopolitanæ & habetur C. de summ. Trinit. & fid. Cathol. & apud Sozomenum lib. 7. cap. 4. Concilium Constantinop. I. Can. 3. [Cõstantinopolitanus Episcopus habeat priores honoris partes, post Romanum Episcopum: eo quòd sit ipsa noua Roma.]

8 Ioannes Chrysostomus Epist. ad Innocentium Papam. Palladius Hellinopolitanus in Vita D. Ioannis Chrysostomi. Synodus Ephesina Epist. ad Cælestinum Papam: [Quia verò necessitas exigebat, vt omnia quæ in hac sacra Synodo acciderunt, Sanctitati Tuæ declararêtur, nõ potuimus, his litteris nostris ad Sanctitatem Tuam, non perscribere, secundùm Seruatoris nostri omnium voluntatem, Pijssimorumque, ac Christi amantium Imperatorum nostrorum sanctionem, ex multis, varijsque prouincijs Episcopos supra 200. in Ephesiorum ciuitate conuenisse, &c. fuerunt in cõsessu nostro, & illi quoque, qui à Sanctitate Tua missi fuerant: videlicet, pientissimi Episcopi Arcadius, & Proiectus, vnaque cum illis Religiosissimus Presbyter Philippus; qui sua præsentia, tuam nobis præsentiã exhibuerunt, Apostolicæque sedis locum tenuerunt. &c. Vt autem omnia, quæ hic gesta sunt, cognoscas, integros Actorum Commentarios misimus, & Synodi subscriptiones.]

9 Cyrillus Alexandrinus Epist. ad Cælestinum Papam. Maximianus Constantinop. Episcopus Epist. ad Orientales. Socrates Ecclesiast. Hist. lib. 2. cap. 5. & 11. lib. 4. cap. 30. & lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 3. cap. 7. & cap. 9. & lib. 6. cap. 22. Theodoretus Epist. ad Leonem Papam. & Epist. ad Renatum Presbyterum. & Ecclesiast. Hist. lib. 2. cap. 22. & lib. 5. c. 10.

10 Concilium Chalcedonense Act. 1. [Et post hæc, residentibus magnificentissimis, & gloriosissimis iudicibus, &c. & ex læua quidem parte sedentibus Sanctissimis, & Reuerendissimis Episcopis, & Vicarijs Deo amicissimis Sanctissimi, & Reuerendissimi Leonis Antistitis priscæ Vrbis Romæ, &c. Paschasinus verò Vicarius Sedis Apostolicæ cùm in medio vna cum his viris Reuerendiss. collegis suis stetisset, dixit: Beatissimi, atque Apostolici viri, Papæ Vrbis Romæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcepta habemus præ manibus, &c.] & Actione 3. Legati Romani Pontificis primi subscribunt, [Paschasinus Episcopus, &c. Vice Beatissimi, atque Apostolici Vniuersalis Papæ Vrbis Romæ, &c.]

11 Anastasius Ierosolymitanus Patriarcha Epistola ad Felicem Papam. Achatius Constantinop. Epist. ad Simplicium Papam. Ioannes Constantinop. Epist. ad Hormisdam Papam. Archimandritæ, & monachi secundæ Syriæ, Epist. ad Hormisdam Papam. quæ exstat inter eius Epistolas. Theodorus Lector lib. 1. Coll. & lib. 2. Martianus Monachus, & ceteri

Ar-

Archimādritæ Orientales supplicatione ad Iustinianum Imperatorem. & Epist. ad Agapetum. Mēnas Patriarcha Constantinop. de quattuor Cōcilijs Oecumenicis. Procopius Cæsariensis lib. 1. de Bello Gothorum. cap. 2. Iustinianus Imperator C. de summ. Trinit. & fid. Cath. epist. ad Ioan. Papam. Eutychius Patriarcha Constant. epist. ad Vigilium Papam.

12 Synodus Mopsuestana epist. ad Vigilium Papam [Decebat, cùm primam Sacerdotis dignitatem sortiti estis, ea, quæ ad sanctarum Ecclesiarum illarum respiciunt, manifesta vestræ diutiùs honoratæ Beatitudini fieri.] Eustathius in vita S. Eutychij. Maximus monachus Disputatione cum Theodosio Cæsariensi Episcopo. Anastasius discipulus sancti Maximi, apud Gennadium Scholarium de Primatu Papæ. sect. 8. Sophronius Ierosolymitan. Epist. ad Stephanū Episcopum. Stephanus Dorensis libello ad Martinum Papam Sergius Cyprius Epist. ad Theodorū Papā.

13 Synodus item 6. Constant. Act. 17. subscriptiones. [Theodorus humilis Presbyter S. R. E. Locumgerens Agathonis Terbeatissimi Vniuersalis Papæ Vrbis Romæ, subscripsi. Georgius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos nouæ Romæ, definiens subscripsi.] Et Actione 18. [Proinde inspiratione sancti Spiritus conspirantes, & ad inuicem omnes consonantes, atque consentientes, & Agathonis sanctissimi Patris nostri, & summi Papæ dogmaticis litteris ad vestram fortitudinem missis consentientes, vnum de sancta Trinitate Dominum nostrū IESVM Christum etiam incarnatum prædicamus, in duabus perfectis naturis indiuisè. &c. Summus autem nobiscum concertabat Apostolorum Princeps: illius enim imitatorem, & Sedis successorem habuimus fautorem, & Diuini Sacramenti mysteriorum illustrantem per litteras confessionem, sibi à Deo inscriptam, illa Romana antiqua Ciuitas obtulit, & dogmatum diem à vespertinis partibus extulit. Charta, & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur.]

14 Constantinus Imperator Epist. ad Synodum Apost. Sedis antiquæ Romæ. Ioannes Patriarcha Constantinop. epist. ad Constantinum Papam. Tarasius Patriarcha Constantinopolit. in Synodo Nicæna 2. Act. 2. & Epist. ad Hadrianum Papam. Concilium 2. Nicænum, Actione 2. [Ecclesia Romana, est caput omnium Ecclesiarum.] Act. 6. [Exsecrabilis est, & profana, & adulterina septima Synodus Constantinopolitana: non enim habuit cooperarium, vt hæc, quæ nunc celebratur, Romanum Pontificem, neque illius Sacerdotes, neque per Vicarios, neque per Prouinciales litteras, quemadmodum fieri in Synodis debet. &c.] & Actione 7. legati Romani Pontificis primi subscribunt. Nicephorus Patriarcha Constantinop. Epist. ad Leonem III. Papam Theodorus Studites Epist. ad Paschalem Papam, Methodius Patriarcha Constantinop. in martyrio D. Dionysij Areopagitæ. Photius Patriarcha Constantinop. Epist. ad Nicolaū Papam. Ignatius Constant. epist. ad Nicolaū Papā. Act. 3. 8. Synodi.

15 Cõstantinopolitana 8. generalis Synodus Canon. 21. [Definimus neminem prorsus mundi potentium, quemque eorum, qui Patriarchalibus Sedibus præsunt, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare; sed omni reuerentia, & honore dignos iudicare: præcipuè quidem Sanctissimum Papam senioris Romæ: deinceps etiam Constantinopoleos Patriarcham: deindè verò Alexandriæ, & Antiochiæ, atque Ierosolymorũ. Sed nec alium quemquam conscriptiones contra sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare, vel cõponere liceat: sub occasione, quasi diffamator quorumdam criminum: quod & nuper Photius fecit, & multò ante Dioscorus. Quisquis autem tale facinus, contra fidem Petri Principis Apostolorum, ausus fuerit intentare, æqualem, & eamdem, quam ille, condemnationem recipiat.] Præsederunt in hac Synodo Donatus, ac Stephanus Episcopi Hadriani Pontificis Romani, & subscripserunt hac forma. [Ego Donatus Episcopus Hostien. Ecclesiæ, Locumtenens Domini mei Hadriani Pontificis, & vniuersalis Papæ, omnia quæ superiùs leguntur, huic sanctæ, & vniuersali Synodo Præsidens, ad voluntatem eximij Præsulis, promulgaui, & manu propria subscripsi.] qua forma subscribendi & eius Collegæ vsi sunt.

16 Leo Imperator cognomento, Sapiens, sequitur idem sentiens in quodã Sermone. Simeon Metaphrastes vitæ Gregorij Agrigentini Episcopi cap. 27. & vitæ Pauli Constantinop. Patriarchæ cap. 4. & vitæ sancti Stephani Iunioris c. 30. Ioan. Zonaras in Constantino. Prælati Greciæ Epist. ad Gregorium X. Georgius Pachimerius lib. 5. Historiarum, recenset capita pacis Græcorum, & Latinorum: [Principatus sit Romanæ Sedis: ad eam appellare liceat Græcis: & memoria Romani Pontificis vnà cum Patriarchis celebretur.] Nicephorus Callistus lib. 6. cap. 29. & lib. 9. cap. 8. & lib. 17. cap. 9. Nicephorus Gregoras lib. 5. Historiæ cap. 1. Ioseph Patriarcha Cõstantinop. in Conc. Florentino Sess. vlt. Armeniorum Oratores in Conc. Florentino, in Decreto Eugenij IV. Isai. Archiepiscopus Ierosolymitan. Epist. ad Eugenium IV. Ioan. Patriarcha Alexandrinus, referente Iacobo Nauarcho, in Epist. Asiatica. Nicodemus Abbas Aethiops Epist. ad Eugenium. Gennadius Scholarius de Primatu Papæ, cap. 9. & cap. 16. Georgius Trapezuntius Epist. ad Cretenses. & Opusculo de dicto Christi. Sic eum volo manere. &c. ad Nicolaum V. Leonardus Chieusis Mitylenæus Episcopus de Vrbis Constantinopoleos iactura, ad Nicolaum V. Petrus Patriarcha Maronitarum Epist. ad Leonem X. Zaga Zabo Episcopus Aethiops in confessione fidei Aethiopicæ. Petrus Abbas Aethiops Epist. ad Paulum III. P. M. Moses Mardenus Antiochenus in fidei professione. Nestoriani in Seleucia Parthorũ Epist. ad Pont. Romanum, pro Patriarcha initiando de anno 1552. Simul siud Sulacha Patriarcha Nestorianorum in professione fidei de anno 1553. Abdisus Patriarcha Assyriorum in suæ fidei professione, de anno 1562. Gabriel

briel Patriarcha Alexandrinus Epist. ad Clementem VIII. P.M. de anno 1595. & in confessione suæ fidei. Michael Metropolita Chiouiensis. Hypathion Episcopus VVlodimiriens. Cyrillus Episcopus Luciorienfis,& ceteri Russorum Episcopi Epist. ad eumd. Clementem VIII. Hypathion Protochronius,VVlodimiriensis Episcopus ad eũd. in fidei professione.

Latinorum SS. Patrum, & Doctorum de hoc eodem, sententia.

Cap. XXVIII. §. 1.

IDEM senserunt mente vna antiqui,& vltimi Ecclesiæ Patres, & Doctores Latini: Tertullianus de Præscriptioni. aduersus Hęreticos. c. 36. licèt lib. de Pudicitia, iam factus Hæreticus aliter senserit. Cyprianus lib. 1. Epist. 3. seu 55. & lib. 3. Epist. 1. seu 67. & lib. 4. Epist. 2. seu 52. & 8. seu 45. Synodus Romana sub Siluestro cap. 20. Ambrosius Oratione funebri de obitu fratris sui Satyri. & ad cap. 3. prioris ad Timotheum. & epist. 78. ad Theophilum Alexandrinum. & Epist. 81. ad Syricium. Optatus Mileuitanus lib. 2. aduersus Parmenian. Prudentius Carmine de S. Hippolyto. Stephanus Mauritaniæ in Africa Episcopus Epist. ad Damasum. Hieronym. Epist. 57. ad Damasum. & Epist. 8. ad Demetriadem. cap. 9. & Epist. 16. ad Principiam. cap. 3. & aduersus Ruffinum lib. 3. cap. 5. & 6. Ruffinus ipse in explicatione Symboli. August. contra Iulianum Pelagianum. lib. 1. c. 4. & lib. 2. contra Pelagium,& Cælestium. c. 7. & Epist. 106. 157. 162. & 165.

2 Concilium item Toletanum 1. sub finem assertionis fidei. Conc. Africanum c. 35. Concil. Mileuitanum Epist. ad Innocentium Papam. est apud Augustinum epist. 92. Concilium Carthaginense epist. ad Innocẽtium Papam. est apud Augustinum epist. 90. Seuerus Sulpitius sacræ Historiæ lib. 2. Posidius vitæ S. Augustini cap. 14. & 18. Philippus Presbyter in Conc. Ephesino. tom. 1. cap. 16. Maximus Taurinensis Homilia 1. de Natali sancti Laurentij. Vincentius Lyrinensis contra Hæreses. cap. 42. Petrus Chrysologus epist. ad Eutychem. & Serm. 185. Caretius, Salonius, & Verannius Episcopi Galliæ epist. ad Leonem Papã. quæ habetur inter eius Epistolas Coloniæ impressas. Episcopi Metropolis Arelatensis epist. ad Leonem Papam. Prosper Aquitanicus de Ingratis. cap. 2.

pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis,
Relligione tenet.

Et contra Collatorem. cap. 41. & de vocatione Gentium. lib. 2. c. 16. & in Chronicis. Ascanius,& ceteri Episcopi Tarraconenses epist. ad Hilarium Papam. Victor Vticensis de persequutione Vuandalica. lib. 2. Episcopi Dardaniæ epist. ad Gelasium Papam. quæ exstat inter eius epi-

ſtolas. Fulgentius de Incarnatione,& gratia IESV Chriſti,cap.10.
3. Accedunt Synodus Romana 3. ſub Symmacho, & 4. ſub eod. c. 3. Ennodius Diaconus lib. de Synodis ſub Symmacho habitis. Poſſeſſor Epiſcopus epiſt. ad Hormiſdam Papam. Concilium habitum in Epiro, epiſt. ad Hormiſdam Papam. Eulalius Carthaginenſis epiſt. ad Bonifacium II. Caſsiodorus lib. 11. epiſt. 2. ad Ioannem Papam. Amator Epiſcopus epiſt. ad Silverium Papam. Arator in dedicatione Actorum Apoſtolicorum Heroico à ſe carmine conſcriptorum. Liberatus Archidiaconus Carthaginenſis in Breuiario. Cap. 20. 21. & 22. Gildas Badonicus Correptione in Eccleſiaſticum ordinem. Concilium 4. Aurelianenſe. c. 1. [Quoties aliquid, inquit, de ſolemnitate Paſchatis dubitatur, inquiſita, vel agnita, per Metropolitanos à Sede Apoſtolica ſacra Conſtitutio teneatur.] Concilium 2. Turonenſe cap. 21. [Quis inquit, Sacerdotum contra Decreta talia, quæ à Sede Apoſtolica præceſſerunt, agere præſumat? Et quorum Auctorum valere poſsit prædicatio, niſi quos Sedes Apoſtolica ſemper intromiſit? Et Patres noſtri hoc ſemper cuſtodierunt, quod eorum præcepit auctoritas.] Concilium 1. Bracharenſe. cap. 22. [Placuit, vt eodem ordine Miſſæ celebrentur ab omnibus, quomodo Profuturus quondam huius Metropolitanæ Eccleſiæ Epiſcopus, ab ipſa Apoſtolici Sedis auctoritate ſuſcepit ſcriptum.] Videndum etiam de hoc cap. 21.
4. Ioan. Epiſcopus Rauennaten. epiſt. ad Gregorium Magnum: eſt inter ipſius epiſtolas lib. 2. Indict. 11. epiſt. 55. Iſidorus Hiſpalenſis præfatione in opus Conciliorum: [Subiecimus, inquit, reliqua Præſulum Romanorum decreta, vſque ad S. Gregorium: & quaſdam ipſius epiſtolas: in quibus, pro culmine Sedis Apoſtolicæ, non impar Conciliorum exſtat auctoritas. &c.] (Quanti Doctoris de quanto Doctore iudicium!) ſequitur, [Nullã Synodum ratam eſſe legimus, quæ non fuerit Apoſtolicæ Sedis auctoritate congregata, vel fulta.] Columbus, & cæteri Primates Epiſcopi prouinciarũ Africæ, Numidiæ, Mizazeni, & Mauritaniæ epiſt. ad Theodorum Papam. quæ exſtat in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. Conſultatione 2. Maurus Epiſcopus Rauennatenſis epiſt. ad Martinum Papam. quæ exſtat in Synodo prædicta Lateranẽ. Ionas Monachus in vita ſancti Euſtachij cap. 5. Aldelmus epiſt. ad Geruntium. Beda venerabilis Hiſt. Anglicanæ lib. 2. cap. 1. & lib. 3. cap. 3. & cap. 25. & 29. & Homil. in Natali S.P.N. Benedicti. & de ratione temporum. Bonifacius Moguntinus Epiſcopus epiſt. ad Zachariam Papam. & epiſt. ad Stephanum II. quæ exſtat apud Nauclerum Generatione 26. Alcuinus lib. de Diuinis officijs cap. 19. Paul. Diaconus de Geſtis Longobardorum lib. 6. c. 4. alias 15. & cap. 10. alias 28. Paulinus Aquilegienſis aduerſus Felicem Vrgelitanum. Ambroſius Anſuertus epiſt. ad Stephanum Papam præfixa Commentarijs in Apocalypſin: & in fine Commentariorum.

Concilium Caroli Imperatoris apud Gratianum dist. 19. In memoriam. quæ dist. tota facit ad rei, de qua agimus, confirmationem. Haymonius Historiæ Francorum lib. 2. c. 1. VVallafridus Strabo de Rebus Ecclesiast. c. 22. & cap. 31. Ionas Aurelianensis lib. 1. de Cultu imaginum. & lib. 3.

5 Præterea Strabus Fuldensis in Gloss. ordinaria 2. Paralip. c. 17. Rabanus Maurus ad Matthęi c. 17. & de laude S. Crucis. ad Gregorium IV. P. M. Hingmarus in Synod. apud S. Medardum. & Epist. ad Hadrianum II. Hildoinus in Areopagiticis. Landramus Turonensis, &c. Epist. ad Numenium Priorem gentis Britannicę. Anastasius Bibliothecarius Præfat. ad Pont. M. in vitam Ioann. Eleemosynarij à se versam. Rochaldus Suessionensis appellat. ad Nicolaum Papam. Synodus Triburiensis capit. 30. repetitis verbis citatis Concilij Caroli Imperatoris: [In memoriam B. Petri Apostoli, honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem: vt quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiasticæ rationis:] Regino Prumiensis in Chronicis de anno 842. 865. & 866. Luitprandus Ticinen. lib. 1. c. 8. & lib. 2. c. 13. & lib. 6. cap. 6. Notgerus Leodiensis in vita S. Lãdoaldi. Burcardus VVormatiensis lib. 1. c. 42. Berno Augiensis libello de quibusdam ad Missas spectantibus. Petrus Damianus in vita S. Barbatiani. & in vita S. Vitalis. & Epist. 11. ad Nicolaum Papam. c. 5. Laufrancus Cantuariensis de Eucharistia contra Berengarium. Guitmundus Auersanus de Sacramento Altaris. Anselm. Cantuariensis de Incarnat. Verbi c. 1. & in Præfatione in Epist. ad Rom. & super Caput illius 1. Aldebertus Genomanensis Epistol. 19. Edinerus Anglus vitæ S. Anselmi lib. 2. Iuo Carnotensis Epist. 48. ad Paschalem P. M. & Epist. 71. & 183. Leodienses Clerici Epist. ad Paschalem Papam. Otto Bambergensis Epist. ad eumdem. Rupertus Tuitiensis in Ioan. lib. 2. c. 3. & de Diuinis officijs. lib. 1. c. 17. & lib. 2. c. 22. Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis Ecclesiæ. c. 43.

6 Bernardus omninò videndus de Considerat. ad Eugenium Papam. libr. 3. cap. 8. & Epistol. 125. 131. 183. 190. & 237. & Serm. de priuilegijs B. Ioannis Baptistæ. Guigo Carthusianus prologo in vitam S. Hugonis Episcopi ad Innocentium II. Petrus Lombardus 4. Sententiar. distin. 24. Ioan. Gratianus distinct. 93. per totam. Petrus Cluniacensis lib. 6. Epistol. 14. ad Eugenium Papam. & Epist. 44. Ildegardis Epist. ad Eugenium P. M. & Epist. ad Alexandrum III. P. M. Otto Frisingensis in Chronicis. lib. 7. c. 32. Poto Prumiensis de statu Domus Dei. lib. 3. & 4. Petrus Blesensis Epist. 45. ad Pont. Rom. Arnulphus Lexouiensis Epist. ad Alexandrum Pont. Max. de promotione sua. Hugo Eterianus de Spiritus sancti procession. lib. 3. c. 17. Ioannes Salisberiensis lib. 8. Policratici. Capit. 17. & 23. Godfridus Viterbiensis in proœmio Histor. vniuersalis ad Vrbanum III. Guillelmus Tyrius Belli sacri lib. 11. c. 28. & lib. 15. cap. 15. Gulterus lib. 1. Dodochinus de anno 1099. Ioachim Abbas Florent. Prologo

1. in Apocalyp. Ioann. Beletus de Diuinis officijs. c. 13. & 14. Saxo Grãmaticus Histor. Danicę lib. 13, Conc. Lateranense c. 5. de anno 1215. Conradus Abbas VVrspergẽsis in Chronicis. de anno 1107. Iacobus Vitriacus Histor. Orientalis c. 75. Alex. Alensis p. 3. q. 40. memb. 2.

7 Rodericus Toletanus sic refert Rerum Hispanicarum lib. 6. cap. 26. [Gregorius vII. Papa, ad petitionem Regis Aldefonsi, misit quemdam Ricardum Abbatem S. Victoris Massiliensis, vt Ecclesias Hispaniæ, tot persecutionibus perturbatas, Ecclesiastico moderamine ordinaret. Qui minus religiosè officium peragens, cœpit irregulariùs se habere. Quod attendens Toletanus electus, per maris, & terræ pericula, se Romani Pontificis conspectui præsentauit. Et Gregorio vII. viam vniuersæ carnis ingresso, inuenit Vrbanum II. in Sede Apostolica substitutum: à quo gratanter & benignè susceptus, consecrationem, Pallium, & Priuilegium obtinuit: & Primas institutus Hispaniarum, Apostolicæ Sedis benedictionem suscepit.]

8 Vincentius Burgundus Prologo in quattuor specula doctrin. c. 13. & libr. 30. c. 61. Hugo Card. ad c. 17. Deuter. Henricus Hostien. Card. in Summa. §. Vnde, in fine Procœmij. & de Auctor. & vsu pallij. §. Et quo loco. Albertus Magnus ad c. 16. Matth. S. Thom. seu Auctor Opusculi. sibi adscripti de Regim. Princip. lib. 1. cap. 14. sed ipse Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. & contra impugnantes Religionem. c. 3. Post quem omnes eius Interpretes, omnes Scholastici Doctores, Iuris prudẽtes vtriusque, sacrorum Bibliorum Enarratores, & Historiographi, mira consensione, hanc assertam veritatem acerrimè contra impios Hæreticos defenderunt.

9 Longum esset etiam referre suo ordine Romanorum Pontificum Petri successorum testimonia, quæ ex eorum Epistolis Decretalibus habentur, ab Anacleto, vsque ad præsens æui: quibus tam verè, quàm grauiter, sapienter, & sanctè hanc suam auctoritatem profitentur. Attamen pro Catholicis haud illa apponere necessarium est: qui autem torrenti SS. Patrum, & Doctorum, ac Conciliorum resistere semel decreuerunt, quique commotionem nubis tot, ac tantorum testium nobis impositæ, non sustinent; neque summorum Pontificum scripta, quæ quasi aquę Siloe, cum maiori currunt silentio, neque eorum auræ tenuis sibilum sustinebunt.

Imperatores Christianos, Reges, Principes, & Magistratus Seculares, agnouisse semper Ecclesiæ Romanæ Primatum, describitur.

Cap. XXIX. §. 1.

REFERVNT Eusebius Cæsariensis lib. 6. c. 27. Histor. & Nicephor. Callistus lib. 5. c. 25. Imperatorem Philippũ & fuisse primum ex Christianis Imperatoribus, & B. Fabiano summo Ponti-

fici humiliter obedinisse; dum eum inter Christianos collocauit pœnitentes, pœnitentiæ cum illis; pro suis agendæ delictis, compartícipem, ac conscium futurum: ac Imperatorem summam hanc in Romano Episcopo auctoritatem cognouisse. Constantinus Magnus rescripto ad S.Siluestrum eamdem luculentissimè fuit professus. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius A A A. libr. 1. C. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol. l. Cunctos populos. idem, Damasum Petri reuerentes successorem, demonstrarunt. Honorius Augustus ad Bonifacium Papam. Valentinianus III. Epist. ad Theodosium Imper. quæ exstat in Concilio Chalcedon. Valētinianus, & Martianus AA. Epist. ad Leonem P.M. Martianus Imper. ad Leonem Papam. Galla Placidia Imperatrix Epist. ad Pulcheriam Augustam. Pulcheria Augusta epist. ad Leonem P. M. Anastasius Imper. epist. ad Hormisdam Papā. Iustinus Imp. epist. ad eumdem. Athalaricus Rex epist. ad Clerum Ecclesiæ Romanæ.

2 Est celebris Iustiniani epist. ad Ioannem Papam. & refertur C. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol. item & rescriptio eiusdem ad eumdem. in principio Authent. Vt Ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. & in Authent. de Ecclesiasticis titulis, & priuilegijs c. 2. & ad Bonifacium Papam. & in eius Decretis exstat. Sequuti sunt eadem mente Constantinus IV. Imper. epist. ad Domnum Papam. Iustinianus II. Imper. referente Beda de Sex ætatibus. de anno 4665. Luitprandus Longobardorum Rex in legibus Lōgobard. tit. 23. §. 5. Carolus Magnus epist. ad Elipandum Toletanū. & in priuilegio Ecclesiæ Bremensis. apud Crātzium in Metropol. lib. 1. cap. 7. & libr. 5. legum Franciæ. cap. 167. & lib. 7. cap. 235.

3 Kenulphus Rex Merciorum apud Anglos in hanc formam Leoni III. scripsit Pontifici: [Vnde meritò omnis per orbem exsultat Ecclesia: quia cùm omnium vetus remunerator bonorum, gloriosissimum gregis sui Pastorem Hadrianum perpetuò remunerādum, super æthera duxisset: suis tamen ouibus pia erexit prouidentia præuium, qui sciț ouile Dominicum ad caulas non inferius vitæ agitare. Nos quoque meritò, quos extremitas orbis tenet, eodem modo præ ceteris gloriamur; quia illius sublimitas, nostra salus est; illius proceritas, nobis perennis exsultatio: quia vnde tibi Apostolica dignitas, inde nobis fidei veritas innotuit.] Et plura quæ ibi sequuntur ostendentia clarè Angliæ insulam ab Apostolica Sede Euangelij lucem, quæ illam extolleret, eius verò tenebras, quæ illam deprimerent, à Petro Martyre, à Bucero, & Caluino impijs, & audacibus Hæreticis suscepisse.

4 Eduardus Rex Angliæ sic scripsit ad Nicolaum II. P. M. [Summo vniuersalis Ecclesiæ Pontificis Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex, debitam & subiectionem, & obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suæ electæ Ecclesiæ: quoniam in loco boni prædecef-

coris, vos optimum successorem constituit. Quapropter iustum iudicamus, apud vos, veluti ad solidam petram, acuere, & probare omnes bonas actiones nostras, & vestram notitiam, & societatem in bono habere; quatenùs eas donationes, & priuilegia, quæ obtinuimus apud prædecessores vestros, renouetis, atque augeatis nobis; videlicet, vt quod ille iniunxerat nobis, sub nomine obedientiæ, & pœnitentiæ, propter votum, quod voueram ire Romam, &, in remissionem omnium peccatorū meorum, construere Cœnobium Monachorum, in honore Apostoli Petri, ratum faciatis: & priuilegia possessionum, & dignitatum eiusdem loci confirmetis, renouetis, & decernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo, & confirmo donationes, & consuetudines pecuniarum, quas habet S. Petrus in Anglia: & ipsas pecunias collectas, cum regalibus donis mitto vobis: vt oretis pro me, & pro pace regni mei: & continuam, & solemnem memoriam instituatis totius gentis Angliæ, coram coporibus sanctorum Apostolorum.]

5 Quæ certè sola verba sufficere deberent, vt Serenissimi Angliæ Reges, Nouatorum suorum Doctorum, seu vilium, & ex plebis fæce seductorum, prætermissis falsis suggestionibus, prædecessorum Regum insisterent vestigijs, quam illi Catholicam sunt venerati religionem venerantes; ac summum Pontificem Romanum Ecclesiæ agnoscentes visibile caput, quò inuisibili Christo Domino visibiliter copulati, tamdem eo, in cælesti Ierusalem, & Ecclesia triumphante, Hæreticis peccatoribus videntibus, & irascentibus fruerentur. Sed pro maiore Ecclesiæ Romanæ, eiusque summi Pontificis circa hęc iustificanda caussa, semel, quid alij Anglię Reges de hoc & senserint, & scripserint, proferamus.

6 Regina Angliæ epist. ad Cælestinum Papā. quæ est 144. inter epist. Petri Blesensis: sic ait: [Gentes diuulsæ, populi lacerati, prouinciæ desolatæ, & generaliter tota Occidentalis Ecclesia confecta lamentis, in spiritu contrito, & humiliato supplicant Vobis, quem constituit Deus super gentes, & regna in omni plenitudine potestatis. Afflictorum, quęso, clamor introeat in aures Vestras: calamitates enim nostræ multiplicatæ sunt super numerum: nec ista dissimulare potestis, citra criminis, & infamiæ notam; cum sitis Vicarius Crucifixi successor Petri, Sacerdos Christi, Christus Domini, Deus etiam Pharaonis. &c. Vbi est zelus Eliæ, in Achab? zelus Ioannis in Herodem? zelus Ambrosij in Valentem? zelus Alexandri III. qui, sicut audiuimus, & vidimus, patriam istius Principis Fridericum, plena auctoritate Apostolicæ Sedis, à fidelium communione præcidit? Porrò tyrannus Apostolicas claues habet ludibrio: nec, nisi verba, reputat legem Dei. Scriptum est enim: Qui vos spernit, me spernit. Ideò si vestram non vultis, aut Ecclesiæ Romanæ iniuriam persequi; vobis tamen dissimulare non licet Petri opprobriū, & iniuriam Christi.

7 Eduardus Rex Angliæ epist. ad Bonifacium VIII. P.M. sic inscripsit: [Sanctissimo in Christo Patri Domino Bonifacio Diuina prouidentia Eduardus, &c. Conseruetur Paternitas vestra, ad regimen Ecclesiæ suæ sanctæ, per tempora prospera, & longæua.]

8 Comites, & Barones Angliæ sic ad Bonifacium VIII. P.M. scripserunt: [Sanctissimo in Christo Patri D. Bonifacio, Diuina prouidentia S. Romanæ, ac Vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, sui deuoti filij Ioãnes Comes VVarran. Thomas Comes Glocestriæ, & Hertfordiæ, deuota pedum oscula beatorum. S. Romana mater Ecclesia, per cuius ministerium, fides Catholica, in suis actibus, cum ea, vt firmiter credimus, & tenemus, maturitate procedit, quòd nulli præiudicare, sed singulorum iura seruari velit illæsa, &c. Sanctitati V. reuerẽter, & humiliter supplicamus, quatenùs Dominum nostrum Regem, qui inter alios Principes orbis terræ, Catholicum se exhibet, & Romanæ Ecclesiæ deuotum, iura sua, & libertates, & cõsuetudines, & leges, absque diminutione, & inquietudine pacificè possidere, & illibata persistere, benigniùs permittatis.]

9 Eduardus Rex Frãciæ, & Angliæ epist. ad Clementem VI. sic scripsit: [Sanctissimo Patri, ac Domino D. Clementi Diuina Dei prouidentia, Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Eduardus Dei gratia Rex Franciæ, & Angliæ, Dominus Hiberniæ, deuota pedum oscula beatorum.]

10 Henricus VIII. Rex Angliæ in Assertione. 7. Sacramentorum, aduersùs Lutherum. Art. 2. sic docuit: [Negare Lutherus non potest, quin omnis Ecclesia fidelium, sacrosanctam Sedem Romanam, velut matrem, Primatemque recognoscat, ac veneretur: quæcumque saltem, neque locorum distantia, neque periculis interiacentibus, prohibetur accessu. Quamquam, si vera dicunt, qui ex India quoque veniunt huc, Indi etiam ipsi, tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disiuncti, Romano tamen Pontifici se submittunt. Ergo si tantam, & tam latè fusam potestatem, neque Dei iussu Pontifex, neque hominum voluntate consequutus est, sed sua sibi vi vindicauit; dicat, velim, Lutherus, quando in tantæ ditionis erupit possessionem? Non potest obscurum initium esse, tam immensæ potentiæ: præsertim, si intra hominum memoriam, nata sit. Quòd si rem dixerit, vnam fortasse, aut duas ætates, superare: in memoriam, nobis redigat, ex historijs: alioquin, si tam vetusta sit, vt rei etiam tantæ obliterata sit origo, legibus omninò cautum esse cognoscit, vt cuius ius omnem hominum memoriam ita supergreditur, vt sciri non possit cuiusmodi habuerit initium, censeatur habuisse legitimum: vetitũq; esse constat omnium consensu gentium, ne, quæ diu manserunt immota, moueantur. Certè si quis rerum gestarum monumenta euoluat, inueniet, iam olim protinus post pacatum orbem, plerasque omnes Christiani orbis Ecclesias obtemperasse Romanæ. Quin Græciam ipsam, quam-

Ooo quam

quam ad ipsam commigrasset Imperium, reperiemus tamen, quòd ad Romanæ Ecclesiæ Primatum pertinebat: &c. prçterquam dum Schismate laborabat, Romanæ Ecclesiæ cessisse.]

11 Liceat nobis hic proclamare cũ Paulo, ad Galat. c. 5. Rex infelix, [currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire?] & cum eodem. c. 4. [O insensati] Hæretici Angli, & Scoti, [quis vos fascinauit, non obedire veritati: ante quorum oculos,] iam ab ipsa prima in Britannia, Anglia, & Scotia prædicatione Euangelij facta, [Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus?] Hoc solùm à vobis volumus discere: ex operibus Petri Martyris, Buceri, Caluini, & similium Sycophantarum, spiritum Christianum accepistis, an ex auditu fidei, per S. Iosephum ab Arimathia nobilem Decurionem, & nobiliorem Apostolum in Britannia primò prædicatæ, & deinde per SS. Damianum, & Fugatium, missos à S. Eleutherio Papa, & in Anglia primò per sanctos Apostolos, Augustinum, Laurentium, Iustum, Mellitum, & Petrum Abbatem, omnes Benedictinos Monachos, à Monacho Benedictino eorum speciali, & orbis Christiani communi Patre, summo Pontifice Gregorio Magno destinatos? Certè oportuisset, Vestrorũ imitari maiorũ pietatem: & Apologias & θεομάχους scriptas contra veritatem, in illorũ conuertere Eulogias, qui Vos è tenebris infidelitatis, in admirabile Catholicæ fidei lumen vocauerunt: eorum inhærere vestigijs, in eorum sepeliri sepulchris; (quæ fuit ingens Patrum, & Regum benedictio sub priori Testamento,) qui Pontifices Romanos successores Petri, Vicarios Christi Domini, Ecclesiæque capita cognouerunt. Hæresibus nuncium remittere oporteret, easque abiurare, & Catholicã fidem à vestris regnis exsulem, domũ postliminio reducere: vt çternis Elogijs in terra nobilitaremini, in cçlis verò gaudiũ, quod ex peccatorum conuersione nouum sequitur, Angelis crearetis.

12 Et quid opus est, Apologijs contra Reges illarum Insularum agere? Vos ipsos vobis ipsis, Reges Regibus opponimus: & non iam tot SS. Patres, & Doctores, ex Vestra gente, sed supplicamus, vt ad acta Regum Anglorum, & Scotorum auorum, proauorum, & atauorum Vestrorum Sanctissim. Prudentissim. & Fortissimorum, oculos conuertatis, eorum imitemini facta, veneremini scripta, studia consectemini: Ac tandem ad ea, quæ Henricus Angliæ Rex VIII. Ecclesiam Romanam amans, scripserit, non ad ea, quæ amens fecerit, attendatis.

13 Quid senserit Ludouicus Imp. habetur apud Gratian. d. 93. Ego Ludouicus. Itẽ Ludouicus, & Lotharius AA. epist. ad Eugeniũ P. M. Lotharius Rex epist. ad Hadrianum II. P. M. Basilius Imper. Constantinop. in Concil. 8. generali. Act. 6. Carolus Rex Franciæ epist. ad Hadrianum II. Leo Imper. Serm. de S. Petro. Otho I. Imper. apud Gratianum. distinct. 63. Tibi Domino Papç Ioanni. Hugo Rex Franciæ epist. ad Ioannem Papam. Fridericus I. Imp. epist. ad Emmanuelem Imp. Græcorum. Ludouicus Rex

Fran-

Francorum epist. ad Alexandrum P.M. Alexius Imper. Græcorum epist. ad Innocentium III. P.M. Leo Rex Armeniorum epist. ad eumdem Innocentium. Reginaldus Rex Insularum epist. ad Honorium III. Frideric. II. Imper. in Constitutionibus, de Statutis, & Consuetudinibus, &c. Carolus Rex Siciliæ epist. ad Clementem IV. S. Ludouicus Rex Franciæ in Documentis scriptis filio suo Philippo ante mortem. exstant apud Guillelmum Nangium. de Gestis S. Ludouici. Michael Palęologus epistol. ad Gregorium X. Andronicus Imper. Græcorum epist. quæ exstat Græcè in Bibliotheca Palatina. Henricus Dux Heluiæ epistol. ad Ioannem XXII. Vladislaus Rex Poloniæ epist. ad eumdem Ioannem. P.M. Sigismundus Imper. epist. ad Pontificem Romanum. quæ exstat in Appendice Concilij Basiliensis. Ladislaus Rex Hungariæ, & Bohemiæ Orat. Romæ habita ad Nicolaum V. P.M. exstat apud Cochlæum Histor. Hussitarum lib. 2. Ludouicus Rex Francorum epist. ad Pium II. Sigismundus Rex Poloniæ epist. ad Concil. Lateranen. Dauid Rex Æthiopiæ epist. ad Ioannem Regem Portugalliæ. & epist. 1. & 2. ad Pontificē Romanum. Damianus à Goa epist. ad Paulū P.M. [AEthiopum Imperator, cum omnibus suis regnis, sub tua disciplina viuere cupit: nec quicquam magis optat.] Carolus V. Imp. in Concil. VVormacien. Claudius Imp. AEthiopū epist. ad Paulum III. P.M. Franciscus Rex Bungi in Iapponia epist. ad Gregorium XIII. P.M. Procasius Rex Armeniorum epist. 1. ad eumdem Gregorium P.M. Barptholomæus Omuranorum Princeps epist. ad eumdem Gregorium P.M. Sigismundus III. Polonię Rex epist. ad Sixtum V. P M.

14 Omnes Imperatores, Reges, Principes relati, in suis scriptis mira consensione, summum Pontificem Romanum, Ecclesiæ vniuersę Caput, & Primum Ecclesiasticum Principem, & Patrem esse confitentur, & se ipsos illi, tamquam filios, omni animi demissione subiecerunt.

De Christi regno adhuc, & de Ecclesia potestate agitur, ex Mat. c. vlt. Cap. XXX. §. 1.

DE Christo Domino in mundum passibili, & mortali ingrediente, & in eo conuersante, aliter fuisse loquutos, siue antiquos Prophetas, siue ipsos Euangelistas, & Apostolos, aliter verò de eo à mundo ad Patrem regrediente, iam immortali, ac passionibus non obnoxio, facilè perspiciet quicumque in sacræ Scripturę lectione mediocriter versatus. Et pro antiquę Paginæ pluribus locis hoc explicantibus, sit modo satis vnus Isaias. c. 53. de Christo passuro, sic loquens: [Domine, quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti. Non est species ei, neque decor: & vidimus eū, & non erat aspectus;] & plura huiusmodi

quæ sequuntur. Ipse tamen Propheta de Christo, post passionem, & resurrectionem, ad cælos ascendente scribens, sic ait, cap. 63. [Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? &c.]

2 Pro noui Testamenti testimonijs, seu exemplis, accedat ipsemet Christus, Matth. c. 20. sic docens Discipulos suos: [Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare;] &, c. 11. [Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.] Attamen discessurus è mundo, & ad Patrem reuersurus, OEconomia nostræ redemptionis peracta, quàm magnifica de se protulerit, & quæ mandata Apostolis, de sua prędicanda per orbem, ac celebranda potestate, dederit, ex Matth. c. vltimo copiosè comprobatur. [Data est mihi,] dixit Apostolis, [omnis potestas in cęlo, & in terra. Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Docentes eos, seruare omnia quæcumque mandaui vobis.]

3 Quidam Interpretes de ea doctrina aiunt, Christum hic loquutum, quam in monte, vt habetur c. 5. apud eumdem Euangelistam, nouam, ac inauditam illucusque attulerat. Latissimè tamen, ex communi sententia SS. Patrum, & Enarratorum Euangelij, illa Christi mandata se extendunt: cùm plura, quàm illa eis aliàs proposuisset; cùm multa etiã illis solùm insinuasset: quorum intelligendorum, ac percipiendorũ tunc essent incapaces, quæ postea erant illis clariùs, Spiritus sancti aduentu, suggerenda. Quæ omnia voluit, & pręcepit Christus, vt Apostoli per orbem cunctos mortales edocerent. Talia erant mandata, quę Apostolus 1. ad Corinth. c. 11. scribebat, se illis allaturum dicens: [Cetera cùm venero disponam.] Et de quibus ibi dixerat, [Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores estis; & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.] Et cap. 14. sic scripsit: [Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quę scribo; quia Domini sunt mandata.]

4 Data est mihi, dixit, omnis potestas in cęlo, & in terra.] Lege cęlitùs accepta, descendit semel, & iterùm Moyses ad populum, quò eam curiosiùs obseruaret, nihil, præter Dei pręcepta, in ea contineri, sępius illum obtestando. Christus Dominus summus noster Legislator, id primum discipulos admonet; potestatem, videlicet, illam, quam erat nactus, & in qua, & cum qua, per orbem, operis sui eos Vicarios destinabat, non esse pręsumptam, nihil, sibi temerè arrogare: neque dare illis, quod aliàs ipse non haberet. Data quidem fuerat omnis potestas Christo, quatenùs Deus erat, à Patre ęterno, qui fons totius Diuinitatis exsistens, per ęternam generationem, potestatem omnem, sicuti & naturam ipsam Diuinam, dedit Filio, vt eum, [Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum, de Deo vero,] crederemus: sic dixit: [Omnia tradita mihi sunt à Patre meo.] Luc. c. 10.

5 Item

5 Item data est omnis potestas Christo: quia quando homo factus est, eam cum natura accepit humana: vt nobiscum illam communicaret: vt dixit Athanasius. Accepit prætereà potestatem Christus, quatenùs homo erat, quam, quatenùs erat Deus, naturaliter habebat: sicuti Gregorius Nissenus, & Cyrillus Alexandrinus explicarunt. Attamen, quòd ad hunc locum propriè facit, non loquitur Christus hic de quacumque potestate, sed de ea, quam Apostolis tribuebat: id est, de potestate sui regni spiritualis acquirendi, colligendi, & veluti recuperandi: ad quem effectum ad orbem Apostolos transmittebat. Sic loquitur Christus, tamquã de re noua, & quam ante resurrectionem, quasi non fuisset assequutus. Hoc & Athanasius adnotauit: vt eum sensum reddat, se de ea instituisse sermonem potestate, quam habebat, tamquam hominum redemptor, quamque per mortem, ac suam resurrectionem comparararat. Ius namq; hoc sibi perpetuum firmauerat, vt quia sui effusione sanguinis; magnò pretio! non auro, vel argento, de vana conuersatione genus redemerat humanum; homines cunctos in regnum congregaret suum, eosque sibi subditos, ac morigeros efficeret.

6 De illa certè loquutus fuit potestate, quam ei Pater, quasi per nouam, ac miram generationem à mortuis suscitato, vt explicat Psalm. 2. Petrus Apostolus Act. cap. 2. promiserat, dicens ibi; [Filius meus es tu; ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: & possessionem tuam terminos terræ. &c.] Et Psalm. 71. de ea dicitur: [Dominabitur à mari vsque ad mare; & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.] & Psal. 88. [Et ego Primogenitum ponam illum: excelsum præ Regibus terræ.] & Psal. 109. [Dixit Dominus Domino meo:] Pater, videlicet, Filio, sic explicante Christo Domino, Matth. cap. 22. [Sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.] De qua etiam per Isaiam cap. 49. prædictum fuerat. [Ecce dedi te in lucem gentium; vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui. Et seruaui te, & dedi te in fœdus populi: vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas. Et diceres his, qui vincti sunt, exite, & his, qui in tenebris, reuelamini.

7 De ea dubio procul loquutus fuit potestate, de qua Daniel prædixit cap. 7. [Aspiciebam in visione noctis; & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat; & vsque ad antiquum dierum peruenit. Et in conspectu eius obtulerunt eum; & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum; & omnes populi, tribus, & linguæ seruient ei. Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur.]

8 De illa tamdem egit potestate, de qua apud Ioann. c. 16. dixerat: [Confidite, ego vici mundum.] Hanc sibi affirmat Christus potestatem, per mortem, & resurrectionem suam, datam; quia eam cumulatissimè

meruit: dicente Paulo ad Philip.cap.2.[Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod, & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorũ,] Ea potestas data est Christo in cælo, & in terra; de qua, dixit Apostolus, ad Rom.c.14. [In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, vt viuorum, & mortuorũ dominetur.] Qua potestate instructos, ad regni sui fines propagandos, Apostolos misit: vt optimè aduersus Eutychetem lib.5. Vigilius Papa fuit interpretatus.

9 Data est mihi, dixit, omnis potestas in cælo, & in terra:] vt significaret, se vbique Dominum, vbique Regem constitutum: quod Paulus ibi expressit. Attamen insinuauit Apostolis, alteram regni partem, eam, videlicet, quæ erat in cælo, iam penitùs acquisitam, iam exstare paratam: alteram, quę erat in terris residua, per Apostolos, quos ad id mittebat, spiritualibus bellis acquirendam.

10 Qui ergo in eam regni partem, nullis miserijs, difficultatibus nullis obnoxiam, sed quietam, paceque fruentem, ascendebat, in solio suo ad dexteram Patris consessurus, Apostolos in alteram, curis, solicitudinibus, contradictionibus, luctibus, mortibus, omnique pœnarum, nedum delictorum, genere refertissimam, direxit; ea dispositione, qua sibi disposuit Pater æternus regnum: vt irent in mundum vniuersum, & fructum afferrent, & fructus eorum maneret: quasi cum illis imperium diuidendo, vt ipse scanderet astra cælestibus imperaturus, ipsi non iam Iudæam solam, sicuti olim eis præceperat, prædicando peragrarent, vt in qua fuisset Deus notus, eiusque nomen magnum ibi habitum, quæ etiam hæreditario quasi iure, suum erat peculiare regnum: sed ex Psalm. 13. in omnem terram eorum exiret sonus: & in fines orbis terræ eorum verba personarent.

11 Data est Christo omnis potestas, qua & ipse potentes misit Apostolos in opere, & sermone, per mundũ prædicaturos: vt populus incognitus Christo seruiret, ipsiusque dicto audiens esset: ex Psalm. 75. & illud Isaiæ cap.65. impleretur. [Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: inuenerunt, qui non quæsierunt me.] & illud Osee cap.13. ab Apostolo ad Rom.cap.9. celebratum: [Vocabo non plebem meam, plebem meam.] Ergo, dixit Christus Apostolis, vt intentũ concludamus, quandoquidem à me emittimini, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra, & à me est vobis communicata, (eam enim habet emphasim illa particula illatiua, [Ergo: docete omnes gentes.] Quod autem erāt docturi, erat Euangelium: dicente Marco c. vltimo. [Prædicate Euangeliũ omni creaturę.] addit Matthęus, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.] Ecce ianua, per quam erant homines admittendi, ad sequētia, scilicet, [Docentes eos, seruare omnia quæcũq; mādaui vobis.]

12 Hinc

12 Hinc est consequens, eodem praecepto teneri Christianos omnes excipiendi, ac seruandi Apostolorum mandata ab ore Christi proficiscentia, quo adstricti erant Apostoli ea hominibus publicare; eosque de eis copiosiùs instituere. Hinc est consequens, sanctiorem legem Deum hominibus cum Euangelio tribuisse, quàm in Codicibus antiquis, per Moysem, populo Hebraeorum descripsit: quò maior est Christus Filius, & Dominus in domo, quàm Moyses, solùm famulus reputatus. Hinc est consequens, non plus obligasse sexcenta & tredecim praecepta data illi carnali populo, ad sui obseruantiam, quàm Euangelij mandata suos obligant professores; & tamen, [irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla misericordia, duobus, aut tribus testibus moriebatur: quantò magis,] inquit Apostolus ad Hebraeos c. 10. [maiora meretur supplicia, qui Filium Dei conculcauerit, eiusque sanguinem pollutum duxerit?] eius mandata, per Apostolos nobis tradita, contemnendo.

13 Docentes eos seruare omnia, quaecumque mandaui vobis.]Moysi dictum olim fuit à Deo, Exod. c. 25. [Inspice, & fac secundùm exemplar, quod tibi in mõte mõstratũ est.] Apostolis dicitur, [Docẽtes eos seruare, quae mandaui vobis.] Vt omnia, scilicet, facerent secundũ exẽplar, quod ab ipso perceperant Christo. Vbi manifestè relucet potestas illis data, nouam hanc Christianam Rempublicam constituendi: eius tot negotia suscipiendi: eam armis legum sanctarum, etiam ciuilium, tutandi; moribus ornandi, statutis, decretis, Canonibus emendandi. Inter quae caelestia sancita, statim illud se praestat obuium, quo Christus vni Petro claues huius regni tribuendo, cunctumque gregem pascendum eius committendo curae, eum constituit fidelium omnium caput: quod ex primis est Christi mandatis, quod coteri Apostoli mundum vniuersum seruadũ docuerũt.

14 Mandatum igitur hoc habuerunt Apostoli publicandum: vt in praedicationis Euangelicae limine, totius domus, quae est Ecclesia Dei, ex Paulo, interior ornatus appareret: dum quò omnes domus incolae pacis, & concordiae arctiori vinculo astringerentur, vnum sunt iussi habere caput, Principem vnum venerari. Nam si inter se dissiderent: si haereses essent: (erant autem etiam Apostolis superstitibus, vt Nicolaitae narrantur à Ioanne in Apocalypsi: & ab ipso, ex Hieronymo in Prologo, fuit Euangelium conscriptum, propter Cerinthium, & Hebionẽ Haereticos: & Paulus, epist. ad Timotheum. de Hymenaeo refert, & Phileto. & epist. ad Galatas. de alijs: & Ignatius Petri discipulus, multos tum cauponari Euangelium docuit, in Epistola ad Trallianos,) quis fuisset inter eos iudex, & arbiter? Quem in hisce quaestionibus, ac difficultatibus adibant? Apud quem conquerebantur? Quis coercebat, aut coerceret imperio pares? An Titus Timotheum, is Titum, vel vterque Episcopus Iacobum Ierosolymorum Episcopum conuenirent, suarum Ecclesiarum quieti consulturi?

Quam

Quam potestatem, se à Christo Domino accepisse, intellexerint Apostoli; manifestatur. Cap. XXXI. §. 1.

CLEMENS discipulus Petri Apostoli, immò ab ipso Primitiæ eorum, quos ad fidem conuertit, vocatus non quòd primus, sed quòd fuerit potior, quique eiusdem Petri gessit summum Pontificatum, epist. ad Iacobum fratrem Domini scripsit, ipsum Petrum docuisse: cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, atque discretam à secularibus, & laicis omnibus esse: & spirituales, (seu Pneumaticos, quos supra dicebamus,) quosque, atq; Sacerdotes, super carnales, atque laicos semper constituendos, docebat. Quod cùm scripsit Clemens, nulli erit dubium, ex doctrina eiusdem Petri, qui Christum Magistrum habuerat, & ratione, & verbis eiusdem Christi fuisse vsum, quibus Luc. cap. 12. sic docuit. [Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?]

2 Eamdem præfecturam Apostolorum, ac eorum successorum, super omnes fideles, etiam Principes, & Magistratus, idem Clemens ibidem tradere prosequens; postquam docuerat, Episcopos exorbitantes, non esse à laicis reprehendendos, vel arguẽdos: sed supportandos, nisi in fide errauerint; subiunxit; [Illi ergo super istis sunt, non isti super illos: quoniam maior à minore, nec argui, neque iudicari potest. Nullus se extollat super Doctores, & magistros suos: quia discipulus super magistrum esse non potest.]

3 Anacletus Pontifex item summus epist. 1. eodem magisterio Apostolico imbutus, ait: [Omnis oppressus, liberè Sacerdotum, si voluerit, appellet iudicium; & à nullo prohibeatur; sed ab ijs fulciatur, & liberetur.] Quo loco, certum est, Anacletum, non de oppressis ab Ethnica Potestate agere, in quam, nullam ipse, neque ceteri Præfecti Ecclesiastici potestatem exercebant; neque illius valebant oppressiones impedire. Loquebatur ergo de Apostolica potestate, qua, ex Christi institutione, Præfecti Ecclesiastici iudices seculares Christianos, ipsis Christianis constituebant; à quibus docuit, integrum fore, vim, seu iniuriam patientibus, ad ipsos Præfectos Ecclesiasticos prouocare.

4 Habetur etiam 2. lib. Const. Apost. cap. 34. huius doctrinæ Apostolicæ traditio, quam omnes Ecclesiæ Orientis, & Occidentis tenent, obseruant, & venerantur. Caput ergo illud sic habet: [Nam si de parentibus secundùm carnem, ait Diuina Scriptura: Honora patrem tuum, & matrem tuam: vt benè sit tibi: &, Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur: quantò magis de patribus spiritualibus verbi Dei moneamur, honore, & charitate eos prosequi; vt beneficos, & nostros ad Deũ

lega-

legatos? qui nos per aquam Deo regenerarunt; Spiritu sancto impleuerunt: lacte verbi Dei aluerunt: & doctrinæ alimento nutriuerunt: monitis stabilierunt: corpore salutari, & pretioso sanguine nos dignati sunt nobisque peccata remiserunt: & sanctæ, ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt: ac promissionis Dei consortes, & Christi cohæredes constituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite: siquidem hi potestatem vitæ, & mortis à Deo acceperunt, in ijs iudicandis, qui deliquerunt: & in damnandis ad mortē ignis sempiterni. & ijs, qui se ad rectè viuendum conuertunt, absoluēdis, & viuificandis. & c. 34. Hos existimate vestros Præsides; hos putate Reges; his quasi Regibus vectigalia offerte; eos enim, eorumque domesticos alere debetis. Vt enim Samuel in 1. de Regibus lib. de Rege alendo sanxit populo: & Moyses Sacerdotibus in Leuitico; sic nos vobis, de Episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti Regis, pro viribus, seruitia, quæ vocant, præstabat, an non multò magis debet nunc Episcopus accipere ea, quæ sunt à Deo constituta, ad alendum eum, & Clericos eius? Immò si amplius aliquod dicendum est, plus hic accipiat, quàm ille olim accipiebat. Siquidem ille militaria tantùm administrabat, bello, & pace, ad custodiam corporis, susceptis: hic verò Sacerdotiū, ad Dei honorem, administrat; vt pericula ab anima, & corpore propulset. Quantò ergo anima corpore præstantior est, tanto est Sacerdotium regno excellentius: ligat enim, aut soluit supplicio, vel remissione dignos. Quo circa Episcopum, oportet, vt patrē diligere, vt regē, metuere vt dominū honorare, offerēdo ei in benedictionem vestram, fructus vestros, & opera manuum vestrarum; tribuendo, inquam, vt Sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas vestras; primitias frumenti, vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid Dominus Deus vobis suppeditat: & erit oblatio tua accepta in odorem suauitatis, Domino Deo tuo. Benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impertientis:] Hucusque Apostolica Constitutio.

5 Hæc doctrina non solùm tradita fuit à SS. Apostolis per sermonem, sed est facta Christi IESV Euangelium, cælitùs Apostolo Paulo reuelatum, & epist. ad Hebr. cap. 13. sic descriptum: [Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.] Loquutus fuit ibi Apostolus de Præpositis illis, de quibus initio Capitis dixerat, [Mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei.] & hi certè non seculares erant Magistratus, non seculi Principes, sed Apostoli, & eorum discipuli Ecclesiastici Præfecti: quos, speciali ratione, non ἐξουσίας vocauit, id est, Potestates, sicuti Lucas, c. 12. primò, & deinde idem Paulus ad Rom. c. 13. agēs in genere de Præfectis, siue Laici, siue Ecclesiastici essent, illos nuncupauerat: sed appellauit eos. ἡγουμένους, id est, duces, & quasi præeuntes: cùm ad

Præpositos spirituales magis pertineat, vt exemplo præeant: quemadmodum & ipse Apostolus 1. ad Timoth. c. 4. scripsit: [Exemplum esto fidelium, in verbo, & conuersatione, in charitate, & fide, & in castitate.] Similiter etiam Petrus docuit Episcopos. 1. c. 5. [Forma facti gregis ex animo.] scilicet, faciendo priùs, quod à subditis effici poscunt; dicentes cum eximio illo iudice Gedeone, Iudic. cap. 7. [Quod me videtis facere, hoc facite.] sicuti Paulus epist. ad Philip. cap. 4. [Quæ, inquit, & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite.] Hæc autem omnia ad animarum curam spectant, & referuntur: pro quibus illi vigilant, vt ait Apostolus, tamquam de eis Deo iudici supremo rationem reddituri.

6 Pauli Apostoli hac doctrina duce, quærendum est à quibuscumque, etiam supremis, in Christiano orbe Principibus secularibus, An ad hos Igumenos, ad hos Duces, ad hos animarum Præpositos pertineant, an non? Haud credimus responsuros, non pertinere; ne peioris conditionis haberentur, quàm reliqui fideles non Magistratus mundi, non Principes seculi, non Potestates orbis; cùm qui pro animabus eorum vigilarent, quasi de eis rationem reddituri, vt ceteri omnes habent Credentes, Igumenos, & Præpositos non haberent. O miseros, & infelices Germaniæ vtriusque, Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Geneuæ, Rupellæ, Sedani. &c. Principes, & Magistratus, quorum animas, Christi IESV sanguine redemptas de vana conuersatione, vigilijs pastorum, medicorum remedijs, cura patrum, impostores, & illusores Hæretici vestri Ministri spoliant, & nudant: eas præcipites agentes, vt rursus ad vomitum Atheismi reuertatur.

7 Sin verò pertinent Principum animæ ad dictos Igumenos, seu Duces, & Præpositos, vt necesse est fateantur: obedire ergo eis, & subiacere, sicut Apostolus præcepit, debent. Sunt ergo maiores eis: maiores enim, nullus ordo patitur, minoribus subiacere. Deinde, cùm Apostolus Petrus Episcopos contestatur, vt pascant gregem, qui in eis est, credendum est in eo grege, quem pascere iubet, Magistratus, Potestates, Principes, Reges seculi contineri? Neque hoc, Christiani Principes, Christianorum omnium Principi Episcopo est negandum. Locum igitur ouium tenent: ex quo fit rursus, vt sub potestate sint spiritualis Pastoris, vt Gregorius Nazianzenus, supra citatus, ad Imperatorem loquebatur: sunt ergo Episcopi, & Episcoporum, ac Christianorum omnium summus Pontifex, maiores, quàm Magistratus, Potestates, & Principes seculi: ad eosque omne ius Ecclesiasticarum rerum, & caussarum, & eorum omnium, quæ quantumuis Politica sint, ad eorum salutem animarum spectant: de quibus earum æternus Pastor à Pastoribus dictis, quos sui operis Vicarios constituit, est summam, sicuti diligentem, rationem quæsiturus.

8 Præterea cùm Christus Dominus ait Luc. cap. 12. [Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam

suam,

suam, vt det illis in tempore, tritici mensuram?] nullo modo dici potest, hunc dispensatorem, Principem esse secularem, sed Ecclesiasticum esse Præfectum: non Magistratum Ciuilem, sed spiritualem esse Præpositum, omninò fatendum est. Dispensator namque spiritualis, in domo Dei, quæ est Ecclesia, mensuram tritici Christianæ familiæ distribuit, congruo tempore; ne laboret fame illa, de qua minatus fuit Paterfamilias Iudæis, Amos cap. 8. dicens: [Ecce venient dies, dicit Dominus, & mittam famem in terram; non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.] Quod Cyrillus explicans, clarissimè in Iudæis impletum esse dixit: qui Propheta, & Magistro carent, sciente, crassitudinem detrahere historiæ, & sub littera latētia mysteria eruere, ac propalare. Cùm enim non admiserint Christum, dicentem Ioan. cap. 6. [Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi,] necessum est, vt in illis impleatur illud Isaiæ cap. 3. [Ecce serui mei comedent, vos autem esurietis: serui mei bibent, vos autem sitietis.] hactenus ex mente Cyrilli.

9 Doctrinam ergo verbi, & mandata, quæ Apostoli à Christo Domino euulganda acceperunt, cum speciali potestate, ea Christianos omnes edocēdi, & cum speciali mandato, ea recipiendi, & obseruandi, Christianis iniuncto, quibusque Episcopi, & Sacerdotes, & præcipuè Sacerdotum summus Romanus Pontifex, ministrant, vocat Christus ipsemet hic, [mēsuram tritici:] quæ accommodanda est, ad vsum, & necessitatem eorum, qui sunt pascendi, cùm non omnes, eadem sint ratione, per Ecclesiastica, ac Euāgelica pascua recreādi. Quis enim ignorat, præeunte Pauli magisterio, consulta victus ratione, alijs lacte opus esse, alijs solido cibo, qui perfectorum est? Temporis deinde notata circumstantia, certum est, ex Ecclesiaste dicente cap. 3. [Tempus tacendi, & tempus loquendi:] in tempore esse adhibendam verbi doctrinam, quæ veluti tritici mensura habetur: accinente Ecclesiastico c. 32. [Vbi auditus non est, non effundas sermonem.]

10 Ad hæc, illud etiam maximè declarat, hunc dispensatorem, quem constituit Dominus super familiam suam, quò ei opportunè de tritici demenso prouideret, non esse Ciuilem, sed Ecclesiasticum Magistratum; quòd difficilis, & ardua res sit, ipso Domino testante, huiusmodi dispensatorem fidelem, ac prudentem reperire. Hoc intelligitur, ex Idiomate Scripturæ sacræ, quæ has difficiles inuentu res, percontando est solita enunciare. [Mulierem fortem, quis inueniet?] dictum fuit, Prouerb. cap. vlt. [Verumtamen Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?] dixit Christus Dominus, Luc. cap. 18. sic & hic percontatus fuit: [Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus? &c.] Quod claro, & affirmante sermone Prouerb. cap. 20. sic scriptum fuit: [Virum fidelem, opus inuenire.] id est, arduum, summaque cum difficultate coniunctum est. Hoc enim significat hic, ἔργον, opus, vt illud Poe-

tæ,[Hoc opus:hic labor.&c.]& idem,Isidorus Pelusiota epist. ad Palladium Diaconum,adnotauit.

11 Haud tamen sic est difficilis inuentu dispensator Ciuilis, fidus, & prudens: id est,Rector,aut Præfectus ciuitatis,regni,vel prouinciæ,qui fide,prudentia,necessariaque animi dexteritate, legibus eam moderetur,& regat;cùm sola homini insita ratio de eo, quòd vnusquisque non vult affici iniuria, omnes doceat; sicuti,neque alios ab eo iniuria fore afficiendos. Hinc plures præcesserunt filij huius seculi, quales vocabat Christus Dominus,in generationibus suis fidi,& prudentes ciuitatum, immò Rerumpublicarum,& regnorum institutores,ac Legumlatores,vt Solon,Lycurgus,&c.qui quidē veritatem hanc non cognouerunt,quā solus Deus docet,quæque solùm habetur eius magisterio:eam enim, vt de Gentium Philosophis docuit Petrus Apostolus, apud Clementem, ab alio,qui eorum similis esset,discere non potuerunt. πλὴν πολιτείας, dixit, μόνης καὶ ταῦτα, ἐκείνης διὰ τὸ εὔλογον γνωρισθῆναι δυναμένης,ἥτις ἑκάστῳ,ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τοῦ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν,τὴν γνῶσιν παρίστησιν. hoc est, [præter solam illam Politiam,quæ propter rationis conuenientiam,cognosci potest:quæ vnicuique,hoc ipso, quòd iniuriam pati non vult,indicat,non esse alijs iniuriam irrogandam.]His accedit,Paulum Apostolum,secularia iudicare, facile esse censuisse,1. ad Corinth.cap. 6. inter eos maximè,qui Christiana imbuti disciplina,non pro suarum actionum fine, sed pro suarum passionum medio, ad pace Euangelica fruendum, lites essent habituri.

12 Opus igitur, ἔργον illud, ille labor: dispensatorem reperire prudentem, qui, vt oportet,præesse valeat Ecclesiæ; in qua administranda, tanta, tamq; excellens spiritualis est requisita prudentia,ad diiudicandum ne dum de spiritualibus, verùm de Ciuilibus Ecclesiasticis, ac secularibus legibus, ex quarum conditione iusta, & obseruantia debita, pax,& tranquillitas animorum Christiani populi pendet, pro quibus est Deo rationem redditurus:tanta, & tam eximia fidelitas,erga Deum, est necessaria, qui ei familiam suam concredidit; & eum domui suæ ad Sacramenta dispensanda præfecit: cumque ad ea dispensandum, charismate potestatis, & doctrinæ amplissimè cumulauit. [Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. &c.] dixit Christus Dominus: [Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Euntes ergo docete omnes gentes; baptizantes. &c. Docentes eos, seruare omnia, quæcumque mandaui vobis.]

13 Potestatem hanc,cum doctrina,à Christo Domino Apostolis communicatam, ad prædicandum Euangelium, baptizandum, docendum gentes omnes,seruare ea mandata, quæ illis tradiderat, inter quæ tot præcepta de Hierarchia, ac Politia Ecclesiastica, à nobis supra relata, continentur, appellauit Apostolus, scribens 2. ad Timoth.cap.1. verbo

con-

concepto, ac mysterij pleno, [Depositum;] sic dicens, [Bonum depositũ custodi.] Est autem in confesso apud omnes Doctores, etiam Philosophos Ethnicos, de iustitiæ specialis virtutis partibus tractantes, ad custodiendum depositum, magna opus esse fidelitate. Hinc Isaias, eos, qui docent alios, quæ ad salutem animæ spectant, quales sunt Ecclesiastici Præsides, Custodes, vocauit, dicens, c. 52. [Quoniam vox Custodientium exaltata est:] quæ est Cyrilli etiam obseruatio. Neque silendum est, Prophetam eumdem, c. 22. Sobnam Pontificem, qui in ijs, quæ ad Deum pertinebãt, summo præerat Sacerdotio, vocasse, Hebraicè סכן, Græcè translatum apud Septuaginta Interpretes, ταμίαν, id est, Thesaurarium, seu Custodem, eorum, videlicet, quæ fidei eius, tamquam depositum, commissa erant, nempè præcepta, cæremoniæ, & quæ modo quocumque Dei cultũ concernebant. Et hunc optimè noster vulgatus Interpres: [Præpositum:] nominauit.

14 Ergo cùm prudens, & fidelis dispensator ille apud Lucam, qui Custos, Thesaurarius, seu Præpositus est apud Isaiam, in illa Parabola à Christo Domino super familiam suam constitutus, si Scripturæ sacræ loquendi modus, si rei intima consideretur ratio, nequeat conuenienter Potestas quæcumque secularis, & ciuilis intelligi, esse: sed omninò sit Præfectus Ecclesiasticus explicandus: optimè Apostoli intra illius potestatis, quam missi fuerunt à Christo exercere per orbem vniuersum, intellexerunt contineri eam rationem, Ecclesiam cum sua Hierarchia, ac Politia instituendi, quam ei à suis initijs tradiderunt; quamque perpetuo ordine conseruauit; quò Apostoli fidem suam apud Ecclesiæ Institutorem Christum Dominum, ac præcepti illius Auctorem, scilicet, [Euntes ergo, docete, &c.] illud sic adimplendo, liberarunt: sicuti eorum successores, continenti seculorum serie eiusdem præcepti exsequutores, fidem, quam similem Christo debebant, liberantes, exemplum præcessere suis posteris, quo eiusdẽ exsequutioni incumbentes, fidem similem Christo debitam acerrimè liberabunt. Habent enim sicuti promptum, sic & securum iubentis Christi ipsius, ad tanti muneris functionem, auxilium; qui eo tempore, quo prouinciam adeò arduã illorum imposuit humeris, vt docerent omnes gentes, seruare ea, quæ in Euangelio à se prædicato, & cælitùs deportato, mandauerat, sic illis promisit: [Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.] Et hinc constat manifestè, doctrinam Petri illam à Clemente relatam, qua Spirituales quosq;, atq; Sacerdotes, super carnales, & laicos semper esse cõstituendos, docuit, mira concordantia, cum Parabola Euangelica, de dispensatore super Domini familiam constituendo, conuenire. Constat etiam, Hæreticos callidè docere, nõ obligari peccato Potestatibus secularibus nõ obedientes, ne contrario ab eis admisso, concedere cogantur, peccare eos, qui spirituali non obediunt Potestati.

Assum-

Assumptum praecedentis Cap. adhuc probatur, & quaedam Obiectio dissoluitur. Cap. XXXII. §. 1.

POTESTATEM talem se recepisse, intellexerunt Apostoli, quando Christus Dominus eos in orbem, praedicaturos Euangelium, destinauit; vt essent Ecclesiae Episcopi, quasi noui Moyses, & Aarones, vt sicuti illi in veteri Hierarchia, & Politia, sic & ipsi essent primi, & summi Sacerdotes in noua; & praeesset ex eis vnus caput totius Hierarchiae, qui tunc erat Petrus, eorum, & Christianorum omnium Princeps, & deinde eiusdem potestatem exercerent Romani Pontifices, eiusdem legitimi successores. Sic figurae, erat decens, correspondere veritatem, vmbrae ipsam rerum imaginem: vt sicuti erat Moyses Hierarcharum legis primus Mysta, & Dux, vt Dionysius Areopagita Eccles. Hierarch. c. 4. ait, in lege perfectiore vnus summus Mysta, & Dux, omnibus praeficeretur. Hoc certè ratio concordiae, ac animorum vnitatis, quam Christus suis discipulis adeò enixè commendauerat, postulabat: vt sicut erant super singulas Ecclesias, tamquam super singulas familias Christi, singuli dispensatores constituti, quibus sua cuique familia obsequeretur, vt concors esset: sic super vniuersos dispensatores esset vnus etiam constitutus, cui ceteri omnes dispensatores, & familiae Domini eis commissae obtemperarent: vt esset hac ratione Monarchiae, vna omnium membrorum, vnius corporis arcta compago, stricta connexio, & concors coniunctio; neque, quòd Paulus tantùm vetabat, in varias sectas, hic nexus quasi caelestis Christiani corporis, scinderetur.

2 Tantam, ac talem potestatem se à Christo Domino suscepisse, docuit Petrus, apud Clementem, cum Zacheum, Episcopum ordinare vellet, sic dicens: [Oportet multitudinem fidelium vni parere: vt hoc modo valeat in concordia persistere. Quod enim definit in Principatum vnius Potestatis, ad similitudinem Monarchię, facit, vt qui ei obediunt, propter conseruationem ordinis, pace fruantur. Contra verò, nolle vni obedire, cupiditate imperādi, caussa plenè exsistit & discordię, & ruinę.

3 De hoc omninò videnda est Apostolica Constitutio. 2. earum libr. c. 28. de honore Episcopis tribuendo, agens ex collatione ad ipsos Idolorum sacerdotes. Legendus est etiam Gregorius Magnus epist. ad Mauricium Imper. qui & ex illo Exod. c. 22. [Applica illum ad deos:] & ex illo Malach. c. 2. [Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est:] & ex relatione Eccles. Historiae de Constantino Magno, caussas Episcoporum, ad Episcopos, tamquam ad Deos, reijciente; de qua supra, & ex Paganorum religione falsa, honore verò maximo suos Sacerdotes dignante colligit,

& Prae-

& Præfectorum Ecclesiæ potestatem, & venerationem, quę eis à summis debetur Principibus: quam cùm illis exhibent, sibi magis ex humilitate, quàm illis ex reuerentia præstare impensa, verissimè Diuinus Gregorius æstimauit.

4 Neque est intelligendum, cùm Apostoli hanc à Domino potestatem acceperunt, sibi vnquam persuasisse, Politiam, ciuilemque administrationem, hominum quibuscumque congressibus, & congregationibus necessariam, sua illa tanta potestate iri disrumpendam, aut modo quocumque violandam: cùm licèt ore vno Pauli, adducto cap. 13. ad Romanos testimonio, communi tamen cunctorum consensu, Christianis fuerit omnibus sic iniunctum: [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit.] Verùm illam ciuilem facultatem secularibus Christianis Principibus, immò Ethnicis suo tempore, respectiuè, in ijs, in quibus subijci nullum esset animæ periculum, relinquendo, sese negotijs secularibus non implicantes, vt Deo placerent, cui se probarunt, seu delegerunt, ex Paul. 2. ad Timo. cap. 2. ab eorum tractatione, quantum poterant, abstinebant.

5 Intellexerunt ergo Apostoli, sibi eam à Domino potestatem communicatam, qua Ecclesiæ corpus, etiam Politicè, consisteret, eo modò, quo & Euangelium ipsius Christi Domini de hoc disponens, supra à nobis explicatum, prædicandum assumpsere: quò tamdem tamdem vtriusque potestatis, & spiritualis, & secularis officia, & munera actibus proprijs, & dignitatibus distinctis, discreta permanerent: vt Nicolaus Magnus Pontifex, itemque eruditissimus; ad Michaelem scripsit Imperatorem, de Discrimine potestatis Imperatoriæ, & Pontificalis disserendo. Cuius discriminis hæc est summa, vt & seculares Potestates, pro æterna vita, vt ille ait, spiritualibus Potestatibus indigerent: & spiritualis Potestas pro cursu temporalium tantummodo rerum, Magistratuum, & Potestatum legibus secularium vteretur: vt sic, addit, militans Deo minimè se negotijs secularibus implicaret: neque rebus Diuinis præsidere videretur, qui esset negotijs secularibus implicatus. Et modestia vtriusque ordinis curaretur, ne extolleretur vtroque suffultus: & competens qualitatibus actionum professio specialiter apparetur.

6 Obligant igitur, colligendo ex dictis, leges Potestatis secularium, quibus illæ qualitates Concl. vnica. I. Partis. supra attributæ sunt, conscientiam secularium, ad earum, respectiuè, obseruationem; dicente Paulo, dicto cap. 13. ad Rom. [Ideoque necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam:] id est, ne non obediendo, peccatum admittamus, de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam apud Deũ amittamus, impetrandi quod petierimus: sicuti Ioannes, 1. c. 3. omnes Christianos erudiuit. Obligant ergo ex consequio necessario, multò magis leges spirituales eorum, qui Ecclesiasticam, & Apostolicam nacti sunt potestatem, omnes Christianos, ad sui obseruan-

tiam,

ciam, hoc quoque dicente Petro, qui illam potestatem primus, inter primos, accepit, apud Clementem, cùm Zachæo, non quidem opus, & laborem Ecclesiam gubernandi, defugienti, sed ex nimia humilitate Episcopatum recusanti, ne præesse diceretur. Petri sunt hæc verba, summâ digna animaduersione: [Sin verò prorsus non vis sciri, quòd potestatem habeas gubernationis; videris mihi nescire, ad continendum in metu, & pudore multitudinem, multum valere, potestatem Præpositi manifestam. Vnusquisque enim ei, qui potestatem accepit, obtemperat, quippè cùm magnam obtemperandi necessitatem conscientiæ imponat.]

7 Isthæc est, Auctore Clemente, D. Petri sententia, de spirituali, & Ecclesiastica potestate, quam à Christo, siue simul cum alijs Apostolis, siue speciali ratione, quatenùs & illorum, & totius Ecclesiæ Caput, pro se, & suis successoribus Romanis Pontificibus, à Christo Domino accepit, & de qua loquebatur: quæque, si qualis, & quanta est, à Christianis omnibus noscer etur, haud Hæretici assererent, Ecclesiasticos Præfectos dominatum, & tyrannidem in conscientias exercere, doctrinam à Paulo Apostolo, & ab alijs suis Coapostolis scriptam, ad suam, & aliorũ perditionem, pro more deprauantes; errantes, neq; Scripturas sacras intelligentes: neque scientes virtutem, quam Apostolis, & eorum successoribus Præfectis Ecclesiasticis Deus administrauit: neque veterum Patrum, & Sanctorum sequentes interpretationes, qui dono intellectus illuminati, Ecclesiam non solùm sanctis suis actionibus, sed etiam doctrinis salubrioribus illustrarunt.

8 Is certè est verus dominatus, ea est vera tyrannis, huic Apostolicæ potestati, nedum Hæreticos, vbi potentiores sunt, aditum interclusisse, verùm fidei Catholicæ Orthodoxæ, & Apostolicæ professoribus, illius expressam, & publicam, immò, quæ crudelior tyrannis est, secretam confessionem denegasse: vt, sub ciuilis conuersationis tuendæ prætextu, solus Christus, & eius Christiana, Euangelicaque doctrina, exsulet: vbi plusquam centum & septuaginta nouarum hæreseon innumeris professoribus, earum clara, & publica professio non negatur.

9 Scimus etiam, quosdam Hæreticos, ex Lutheranis maximè, argumenti à Christi Domini doctrina desumpti, de dispensatore prudente, & fideli, vi, & efficacia conuictos, vt nihil intactum relinquant, de Præfectorum Ecclesiæ non solùm potestate, sed etiam fidelitate, & prudentia disseruisse: sicuti supra Molinæum vidimus disputantem: quibus occurrendũ etiã est: hocq; est habendũ pro certo, nihilo à nobis, vt vt sint, minore esse afficiendos honore, quàm si omnes qualitates à Christo Domino requisitæ illorum animos, & actiones exornarent. Hoc docuit ipse Christus, hoc monuit, hoc nobis facere præcepit toto suo Euangelio, hoc rebus à se ipso gestis, exemplo suis discipulis præeundo, declarauit. Ad

Sa-

Sacerdotes mittebat leprosos à se mundatos, vt illis ex lege Mosaica debitum obsequium exhiberent. Coram Pontificibus, & Sacerdotibus iudicandus adstans, non tantùm infidelibus sibi, & imprudentibus, sed & summè impijs, eorum fuit præsentiam reueritus. Sed illa generali doctrina, Matth. c. 23. Christus plures in Ecclesia de Præfectorum suorum exorituras querelas, & quæstiones semel amputans, & decidens, sic dixit: [Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate, & facite; secundùm opera verò eorũ nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.] Quod certè Christus Dominus non propter Moysen tantùm dixit, cuius lex breuissimo erat spatio temporis antiquanda: sed propter Ecclesiæ suæ futuros Episcopos, & Præfectos quoscumq; Ecclesiasticos. Et hoc ipsum docuit Petrus, referente Clemente, in ordinatione Zachæi, in Episcopũ Cæsaræ, omnes Christianos exhortans ad Episcopos honorandos. [Audite, inquit, Episcopũ vestrum, & ne pigeat, omnem ei honorem exhibere: non ignaros, quod ei præstatis, Christo præstari: & quod, hac occasione, Christo pręstatis, ad Deum referri: & ei, qui præstiterit, multò amplius esse reddendum.] & subiungit: [Thronum ergo Christi honorate: quia & Moysis Cathedram honorare iussi estis: quãuis, qui sederent, peccatores esse existimarẽtur.]

10 Et quia non scribimus Locos communes, sufficiat, pro hac persuadenda veritate, Gregorij Magni testimonium illud grauissimum, ex eadem Epist. citata ad Mauritium Imper. Postquam enim Pontificiam, Sacerdotalem, & vniuersè Ecclesiasticam extulerat dignitatem: ne quis bonos Sacerdotes honorandos esse putaret, malos contrà, non honorandos, subiungit prudentissimus, & fidelissimus domus Dei dispensator, & Pontifex. [Hæc ergo non tantùm specialiter, quantum generaliter, pro omnibus asserimus Sacerdotibus; quoniam adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei, qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius Prædicator dicit: [Nolite ante tempus iudicare; quoadusque veniat Dominus,] & reliqua. Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant, quia forsasse, quæ vos laudatis ille reprehendet: & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.]

Qualiter Apostoli illud Christi Domini præceptum: [Euntes ergo, docete, &c.] exsequuti fuerint, explanatur. Cap. XXXIII. §. 1.

COMMVNICATA igitur sibi à Christo Apostoli potestate, Euangelium per orbem prędicandi, Gentes, nedum Iudæos, edocendi, seruare omnia mandata, quæ ab eo acceperunt: eam conuersationis in Ecclesia formam, & plantarunt, & constituerunt, vt omnibus innotesceret Christianis, vt Cretæ, exempli gratia, Episcopi omnes Titum à Pau-

lo primum illic Episcopum creatum, Titus ipsum Paulum, Paulus ipse Petrum consulerent, ac cum eis, de grauibus Ecclesiæ negotijs, semper conferrent. Romæ Petrus, & Paulus de rebus, tamquam ex Pontificia, ac suprema Petri Cathedra, decernebant; nouam Rempublicam instituebant, non solùm religionis legibus, sed etiam Ciuilibus omnibus, quæ ad honestum vitæ genus pertinerent: quibus Petri, & Pauli Epistolæ refertæ sunt.

2 Interdixit Paulus, Christi hac potestate præuia, Christianis foro Ethnico, iussit Christianis Christianum cōstitui iudicem, 1. ad Corinth. cap. 6. quod priùs latè sumus prosequuti: sicuti quòd à Petro, Clemente, &c. Republica hac in dies Christiana augescente, fuit constitutum, vt primarum ciuitatum primarij Episcopi, & essent, & dicerentur Metropolitani, ceterisquè præessent. Hæc omnia clarè demonstrant Apostolorum summam in huius Reipublicæ erigendæ, ac conseruandæ potestatem, ab ipso Christo Domino sibi traditam. Condere enim nouam Rempublicam, iurisdictionem Ethnicis adimere, Christianis attribuere, sub ea, videlicet, forma superiùs à nobis descripta, & à Christo Domino designata, hoc certè Principis hominis erat: est namque summi Imperij, hæc summa iurisdictio. Petrus similiter cùm Clementem sibi sufficit, vetuit, ne in profanis negotijs versaretur: neve secularium caussarum, rerumve iudex esset, aut cognitor; sed laicis ipsis Christianis inter se relinqueret; qui si ignorarent, à Diaconis edocerentur: vnde omninò prohibuit, ne ad iudicia externa laici vocarentur; sed inter ipsos, iudices ab Episcopo sibi dari iussit: quod ex Epist. 1. Clementis, habetur etiam 11. q. 1. Te quidem. quæ tota est videnda: vt, quæ & Concilia, & Pontifices, Imperatoresq;, de hac iurisdictione sanxerint, considerentur, & superiùs satis de hoc dictum est.

3 Attamen iurisdictionem omnem, vt docent Iureconsulti, vel legatam, seu mandatam esse oportet, vel ordinariam. Hæc datur à Principe, vel à lege, illa ab habēte ordinariam, vel à Legato Principis. Quis ergo hisce Christianis laicis, quis hisce sapientibus, vel etiam ex Paulo contemptibilibus iudicibus hanc tribuerat iurisdictionem? Deinde, erat ordinaria, an mandata? Quis illis iudicibus mandauerat? Si ordinaria, quis concessit? Si mandata, aliena erat: cuius ergo? Ecce est necessum omninò ad hoc venire principium: [Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes, &c. Docentes eos, seruare omnia, quæcumque mandaui vobis.] Vt intelligamus, à Christo, inter alia, hoc fuisse Apostolis mandatum, vt Ecclesiæ Christianā Rempublicam eo ordine construerent, quo internè haberet, & leges, & earum exsequutores; quibus absq; secularis Potestatis interuentu, posset iustissimè gubernari.

4 Immò in eadem Clementis Epistola, dixit Petrus, Ecclesiam esse

nauim:

nauim: eius gubernatores, Episcopum, Presbyteros, & Diaconos esse; nauigantes autem, seu vectores, Græco vocabulo appellat, ἐπιβάτας, laicos ait esse. Quis ergo regebat illam nauim? quibus Iudicibus gubernatio nauis, & Magistrorum, ac inter vectores cum ipsis, & inuicem, rerum, ac caussarum cognitio competebat? Certè ex Petri, & Pauli, certè ex Christi sententia, ad Ecclesiam, eiusque Prælatos generale nauis regimen pertinebat.

5 Quòd si dixerit quis, Apostolis imposuisse Christum, docendi gentes, illud onus, ad cælum iam iam discessurum: Paulum verò tantæ huius Ecclesiasticæ iurisdictionis, ac potestatis descriptorē, haud ad Christum Præceptorem, sic potuisse suas dispositiones reuocare: accedat ipse Paulus, pro se respondens, etiam cùm de iurisdictionis materia erat specialiter tractaturus: 2. ad Corinth. cap. 13. [An experimentum quæritis, inquit, eius, qui in me loquitur Christus?] Poterant quidem ceteri Apostoli dicere, Omnia facimus in Reipublicæ Christianæ conditione, secundùm exemplar, quod à Christo, adhuc in terris agente, nobis monstratū est. Dicebat Paulus, 2. ad Corinth. cap. 12. [Raptum se fuisse, vsque in tertium cælum, & audiuisse in paradiso arcana verba, quæ non licet homini loqui.] Ibi didicit Euangelium, ibi hausit mandata, leges, statuta, decreta, quæ Ecclesiæ obseruanda proposuit: vt posset dicere etiam: Omnia facio iuxta exemplar, quod mihi in cælo monstratum est.

6 Ad hęc, peculiari Christi Domini prouidentia gestum est, vt Paulus, Ecclesiasticæ potestatis, & iurisdictionis esset singularis, & assertor, & descriptor, & enarrator; qui acerrimus exstiterat, Iudaicæ iurisdictionis tutor, & obseruator, & defensor; cùm non aliter, quàm acceptis patentibus Litteris à Principe Sacerdotum, Act. cap. 9. Damascum pergeret, vinctos in Ierusalem, Christianæ viæ professores quoscumque reperisset, adducturus. Sciebat ergo optimè Saulus, paternarum suarum traditionum, cùm erat zelantissimus æmulator, quid Cæsari Iudæorum tunc regi, quid Deo esset reddendum. Sciuit postea Paulus: [vas electionis factus Christo, vt portaret nomen illius coram regibus, & Gentibus, & filijs Israel:] Act. cap. 9. quid Cæsari, quid Regibus, circa iurisdictionem, ac potestatem in Christianos esset reddendum; quid interim Deo; cum Ethnico foro Christianis interdixit.

7 Neque inde colligendum est, Petrum, & Paulum, quæ dudum ædificauerant, rursus voluisse destruere: qui adeò studiosi erant honoris Regum, qui Christianis tam enixè commendabāt, vt essent eis subiecti: eos, obsecratione pręmissa, hortabātur ad orandum, postulandū, obsecrandū, & gratias agendum, in Diuinæ conspectu Maiestatis assiduè, pro Regibus, pro Principibus, pro ijs, qui erāt in sublimi constituti loco: vt quietam, tranquillam, & pacificam vitam agerent omnes; hos ergo Apostolos, sic Rempublicam suam nouam instruentes, haud est credendum, eam

aliundè voluisse confundere statum Politicum Regum, eũ Christianis, ne illorum in suis litibus adirent ministros, ac Magistratus, deterritis, perturbando. Sed, sicuti legem Euangelicam, sine fictione, à Christo didicerant, sic eam, absque Principum etiam Ethnicorum, circa hanc Ecclesiæ, eiusque Præfectorum potestatem, inuidia, in concionem, seu Ecclesiam hanc nouam coeuntibus fidelibus communicabant.

8 Hinc olim referente Luca, Act. cap. 5. Theudas, qui se magnum Iudæorum iactauerat ducem, eorumque libertatis assertorem, ceruicem, cum quadringentis viris, qui ei adhæserunt, contra Magistratum Romanum erigens, fuit ab eo subitò dissipatus. Iudas deinde Galileus tempore illius generalis, sub Augusto Imper. descriptionis orbis, auersa magna populi parte, illi persuasit, vt excusso Romanorum iugo, sese in libertatem vendicarent. Hic tamen non solùm seipsum perdidit, sed & omnes illi consentientes in extremum exitium pertraxit. Contra verò Petrus, & Paulus, nedum Palæsthinæ, & alijs remotioribus, Romano Imperio parentibus, prouincijs, verùm in ipso vrbis Romæ, seu orbis medio, Claudio, & subinde Nerone Imperatoribus, Euãgelij doctrinam inuexere. Ibi leges spirituales ediderunt, totius religionis cultum continentes, ibi leges ciuiles totius Ecclesiæ, ac Christianorum Reipublicę statum, ac ordinem spectantes, diuulgarunt: neutiquam tamen ob id à Magistratibus reprehensi Gentilibus, quasi ab eorum iurisdictione populos auerterent, vel in materia adeò sicuti Politica, scrupulosa, Imperatoriam vel læderent, vel imminuerent Maiestatem.

9 Et quid facilius Romanis Imperatoribus, potestatis auidis, imperij cupidis, ditionis sitibundis, quàm si in animum semel inducerent, leges Christianæ Reipublicę Ciuiles, suis esse do ninijs vel noxias, vel insidiosas, Apostolos, eorumque asseclas, ac discipulos Christianos hoc delere prætextu, quòd rebelles Imperio, sacram Romanam ditionem violarent? Hoc tamen neque Petro, neque Paulo à Gentium Magistratibus impositum fuit, quorum doctrina, quorum Epistolæ, & in eis leges Christianis præscriptę Politicę, haud Romanos latebant curiosos Iudices, ac Pręfectos. Et praxis saltem, earumque exsequutio, haud latere illos poterat, qui eorum notabant gesta, quasi hominum, qui noua Dogmata, siue, vt Athenis Paulo dictum fuit, Dæmonia noua nunciabãt.

10 Narrat Egesippus, nepotes quosdam Iudæ Apostoli, Domitianum Christianis iratum adijsse: illique exposuisse, Christi regnum, non mundanum, non terrenum esse; sed cæleste, & æternum, & sese illius sectatores, non arma, non gladios, non bella, non conspirationes tractare: sed orationes tantùm, ac preces; & à summo Deo quietam, ac pacatam vitam, tam sibi, quàm Imperatoribus impetrare. Qua ratione, ac oratione, Domitiani animus recõciliatus est, haud interim affectatę, seu præsumptæ iurisdictionis Christianos vmquam incusando. Sic Qua-

dratus,

dratus, & Aristides, Hadrianum in Christianos ardenter concitatum, suis orationibus, libris, & Apologijs placarunt; & Edictum ab eo in Christianorum gratiam tenuerunt. Iustini Apologia ad Antoninum Pium tantùm valuit, vt edixerit imperator, ne Christiani ampliùs vlla molestia afficerentur. Apollinaris Hieropolitanus Apologia quadam, similem gratiam à Vero Cæsare, sui seculi Christianis adeptus est. Similiter Tertullianus in Apologetico, Christianos à rebellionis crimine vindicauit. Themistius libro Valenti dedicato, pacatum eum reddidit, eòque adegit, vt pœnam mortis in Christianos latam, in exsilium commutarit.

11 Simili ratione alij Ecclesiæ Procere, sorationibus, precibus, scriptis declamationibus, sese Cæsaribus expurgarunt, & eos ex iratis, ac exacerbatis, sibi beneuolos reddiderunt. Nullibi tamē, neque apud delatorum querelas, neque apud Principum iras, neque apud Christianorum scriptas satisfactiones apparebit, Ciuilis administrationis præsumptæ, aut vsurpatæ iurisdictionis noxa, fuisse Rempublicam Christianam damnatam, aut eius Præfectos insimulatos, & conuictos: cùm tamen iurisdictionem sæpe à nobis prædicatam, sicuti à Petro, & Paulo, & ceteris Apostolis, ex Christi Domini ore illam acceperant, exercerent. Hac via gens Christiana altas egit radices, res Credentium auctæ sunt, Respublica Euangelica creuit, ac paulatim ipsos domans, ac vincens suos persequutores, Idolorum proculcato honore, Christi crucem, in ipsis Imperatorum diadematibus collocarunt.

Animaduersio differentiæ legis scriptæ, & Euangelicæ: & confirmatio prædictorum: & quale regnum Ecclesiæ sit dicendum.

Cap. XXXIV. §. 1.

TERTIO huius Tractatus Principio, de dignitate Legislatoris Christi, de eius legis quadam præmisimus perfectione: quæ viam sternunt, vt breuissimè subiungamus id, quòd huius regni, ac potestatis in Ecclesia caussam foueat, ac faueat. Statuūt Diuini Theologi, inter alias, hanc non mediocrem differentiam inter scriptam legem, ac Euangelicam, quòd lex, sit doctrina inchoata, Euangelium autem, doctrina perfecta.

2 In tribus autem versatur tota Scriptura; in Credendis, Sperandis, & Faciendis: seu in Mysterijs fidei, Promissionibus, & Præceptis. Sed in omnibus his tribus, longè præstat Euāgelica noui Testamenti doctrina, legis antiquæ magisterio. At hæc constabat iudicijs, Ciuilibus legibus, varijs, ac multiplicibus ordinibus, ac statutis, & decretis, quibus Hebræorum Respublica gubernabatur. Oportet ergo, concedere legi Euan-

gelicæ, etiam in hac parte, excellentiam, feliciora que, ac faciliora accepisse à Christo Legislatore mandata, quibus moles eminentissima huius Euangelicæ Reipublicæ sarta, ac tecta seruaretur. Hæc autem sunt illa, quæ sparsim per Euangelij sacros Codices continentur, quæq; Apostoli iussi à Domino prædicare Gentibus, eisin regnum Christi colligendis, ac congregandis exposuerunt: ac potestate sibi ab eo communicata, interriti, nullis Regibus, nullis circa hoc, eos impedientibus Principibus, plantauerunt.

3 Neque sumus immemores, Principio 5. huius Tractatus initio à nobis præposito, firmatum fuisse, hanc Christi Domini nouam legem antecuiusque Scripturæ, ad nouam Paginam pertinentis, editionem, perfectam, suisque numeris absolutam exstitisse. Quo supposito, cõsequens est, hæc omnia, quæ ex Euangelijs, ex Apostolorum siue gestis, siue scriptis, colligimus, ad Politiam, Ecclesiasticamque immunitatem firmandam; hæc scripta præcessisse, nedum Practicè, verumetiam & Theoricè. Et pro omnibus esto de iurisdictione Ecclesiastica, etiam in Laicos, exemplum: Scribit Paulus, vt vidimus 1. ad Corinth. c. 6. audaciam Christianorum Corinthiorum esse, aliquem fratrẽ conuenire alium fratrem, iniuriarum quarumcumque actione, coram iudice infideli, Sanctis, iudicibus prætermissis. Rogamus ergo pium Lectorẽ; quanã vrgenti, seu congrua ratione, Paulus cũ Corinthijs ageret, sic ex abrupto eos audaciæ arguẽs, si hoc illis non fuisset cũ ipso Euangelicæ prædicationis lacte suggestũ, ne Christianus Ethnicorũ forum adiret, vt contra Christianũ caussam agitaret?

4 Diximus, non latuisse Iudices, ac Præfectos Ethnicos, qua Politica gubernatione Christianorum regnum, seu cœtus, & congressus eorum regerentur; indeque facilè potuisse ansam sumere, eos inhibendi, si iurisdictionis laicæ violatores, & fori Principum vsurpatores reperirentur. Hoc autem verosimillimum esse, ostendit Epistola Plinij Secundi Ethnici, lib. 10. epist. ad Traianum Imperatorem; cùm Proconsul regeret prouinciam Ponti, & Bithyniæ: [Stato die, (inquit, de Christianis referens:) soliti sunt ante lucem conuenire; carmenque Christo quasi Deo dicere secum inuicem: seque sacramento, non in scelus aliquod, obstringere: sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent: ne fidem fallerent; ne depositum appellati denegarent: quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse, post Edictũ meum: rursusque coeundi, ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxium: quod ipsum facere desijsse, post Edictũ meum, quo, secundùm mandata tua, Hetærias esse vetueram:] *Vebetrias.* dicunt Castellani, corrupto vocabulo: quæ sunt hominum amicæ societates, ac coitiones.

5 Et quidem Politicarum legum illam dispositionem, quibus Christiana Respublica gubernabatur, non taxauit Plinius: quæ leges, haud solùm ad actum Theoricum pertinebant, sed etiam ad Practicum: & qui

prohi-

prohibebant furta, adulteria. &c. actu, & re ipsa in suis Hetærijs, & damnum ferentibus restitutionẽ, & inferentibus separationis à cœtu Christiano pœnam, iuridicis actionibus, irrogabant. Et hoc Romanam Plinij, & aliorum Præfectorum, & disquisitionem, & indagationem curiosa non latebat; à cuius iurisdictionis exercitio, numquam, quasi inofficiosi, fuere Christiani per Ethnicos perturbati.

6 Quòd si quæ Christus de hoc regno Ecclesiæ dixit, & docuit, & quæ sui Discipuli ab eo acceperunt, de hoc regno prædicãdo, mãdata coniungamus, & comparemus, videbimus, Christum, Matth. cap. 4. ad pœnitentiam homines inuitasse, appropinquatione regni cælorum illos exhortando: vbi Gloss. interl. regnum, ipsum Christum, qui dat, vel Ecclesiam, cui erat promissum, intellexit. Sed in processu Capitis docet Matth. Christum per totam Galilæam Euangelium regni prædicasse: quem locum optimè explicuit Apostolus Act. cap. 20. idem esse dicens, Euangelium regni prædicare, & testificari Euangelium gratiæ Dei: & ad Timoth. 1. cap. 1. appellat idem, Euangelium gloriæ Beati Dei. Et cùm Christus homines vellet à terrenarum rerũ cura auocare, & ad seria, & æternum duratura, quærenda transferre, sic docuit, Matth. cap. 6. [Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.] Quod regnum rursùs explicuit Apostolus ad Rom. c. 14. [non esse escam, & potum, sed iustitiam, & pacem, & gaudium in Spiritu sancto.]

7 Hoc igitur Christi regnum Apostolis, & Christianis certo modo communicatum, non fuit quid temporale, ad aliorum modum regnorũ, seu Regum; quæ eius potestas, non fuit caduca, & transitoria: neque per homines, instar terrenarum potestatum, introducta: sed superioris cuiusdam fuit ordinis, à Deo procedens immediatè in omnes res creatas, & super omnes omnium hominum, & omnium Angelorum actiones; & illud explicat dictio illa, [omnis;] dum dicit Christus, [Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra:] eumdem enim sensum facit illud signum [omnis,] ac si omnes per species singulas recenserentur à Christo potestates. Quod idem docuerat, Luc. cap. 10. dicens: [Omnia mihi tradita sunt à Patre meo;] & instante iam sua morte spontanea, ac voluntaria, sic dixit, Ioan. cap. 18. [Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.]

8 Paulus verò Apostolus hæc loca miris his Commentarijs illustrauit, ad Hebræos cap. 1. dicens: [Quem constituit hæredem vniuersorum.] & cap. 2. exponens illud Psalm. 8. [Omnia subiecisti sub pedibus eius:] subdit, [In eo enim, quòd omnia ei subiecit, nihil omisit non subiectum ei.] Et cùm 1. ad Corinth. cap. 15. idem vellet docere, quò se explicaret, & exceptione firmaret regulam in contrarium, eumdem locum Psalmi tractans, signanter Deum solùm ab hac Christi potestate, & ab eius dominio excepit dicens. [Cùm autem dicat, omnia subiecta sunt ei; sine dubio, præter eum, qui subiecit ei omnia.]

iamsi non esset summus in Ecclesia Pontifex, seu Papa, adhuc fore in ea illius potestatem summam, docetur. Cap. XXXV. §. 1.

QVA veritate cōstāte, noster dicēdi de hac potestate Petri. &c breuis accedat discursus, Principū secularium omninò vanis timoribus satisfacturus. Esto, Christus, sicuti reuerà instituit summi Pontificis auctoritatem, & potestatem immediatè demus, illam non instituisse; & qui de eius qualitate seu malint, quantitate, vel Principes seculares, vel eorū consiliarij, & à scientia, seu conscientia Doctores, & Theologi, de illius iddicate, & substantia, vel disputant, vel disputamus, omnes consensu o, non esse in Ecclesia Papam, & vnum summum Pontificē, admittamus. set tamen Ecclesia? esset lex Christiana? esset Euangelium, quod Christus docuit? esset regnum Ecclesiasticum? si non generale, ac vniuersum, onarchicumque sub vno capite summo Pontifice Romano, saltem in partes plures diuisum per prouincias, vel aliàs, cum suis congruis sæùs ex Apostolo ad Ephes. cap. 4. relatis ministris? an non esset? Certè ud Catholicos esset; apud impios Hæreticos, si non est in hoc seculo, rum obstinatam compescens audaciam, erit in futuro, pœnas igneas t, ac tantis eorum sceleribus perpetuas infligendò. Igitur hæc lex hristiana, hoc Christi certum, & indubitatum Euangelium, hæc sacræ Paginæ scriptura, docent expresse, in Ecclesia Catholica esse quamm potestatem, esse quoddam ius regni, esse quoddam regnum, cui immediatè omnes Christiani, siue subditi sint, siue ipsi supremi Dominatos immediatè, sine exceptione, debeant obedire.

Hæc fuit primò prædictio Isaiæ Prophetæ, seu Quinti Euangelie expressa sententia: qui præuidens in spiritu hanc Ecclesiæ Christiæ potestatem, & hoc eius regnum, & dominium, sic cap. 60. fuit vaticinas. [Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi, &c. Et aperientur portæ tuæ iugiter: die, ac nocte non audentur: vt afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adduntur. Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi, peribit: & gentes rtitudine vastabuntur. &c. Et venient ad te curui filij eorum, qui humiauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahent tibi. &c. Et suges lac gentium, & mammilla regum lactaberis. Et nam visitationem tuam pacem, & Præpositos tuos, iustitiam.]

Ecce, omnibus Catholicis Doctoribus explicantibus, Ecclesiæ reum, & potestas, & maiestas, quæ lacte gentium, & mammilla earum gum, id est, diuitijs populorum, & regum, erat satianda; Septuaginta terpretibus sic vertentibus; [& diuitias regum comedes:] & Chaldaico xtu id similiter explicante. Hæc tamen omnia de statu Ecclesiastico

in

in lege Christi, & de Ministris Ecclesiæ esse specialiter dicta, explicuit idem Propheta, dum cap. sequenti, eadem, quæ successura Ecclesiæ prædixerat, in eius Ministris Ecclesiasticis esse adimplenda, sic dicens, confirmauit: [Et vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini, ad glorificandum.] Quæ verba de Ecclesia ipsa superiori capite prædixerat, sic dicens: [Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram: germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.]

4 Sequitur dicto capite 61. dicens: [Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri: dicetur vobis: Fortitudinẽ Genti ũ comedetis;] vel, vt habet Hebraica dictio, opes, seu facultatem Gentium comedetis: [& in gloria earum superbietis:] seu ex Hebræo etiam Idiomate, lætabimini, seu splẽdidi, seu admirabiles, seu gloriosi eritis: vertẽtibus sic etiam Septuaginta Interpretibus: [in diuitijs earum eritis admirabiles.] Quo charactere dicendi, Ecclesiæ Catholicæ Ministros, cum sua maiestate, & immunitate videmus significatos, & eorũ bona immunia, ab ipsis etiam Regibus, illis nedùm tuenda, verumetiã liberalissimè fore præstanda, cum omnibus Patribus sic exponentibus, consideramus.

5 Deindè, vt loquamur ex nouæ Paginæ testimonijs, quando Christus Dominus in longinquam regionem discessurus ex Luc. c. 19. dixit Petro, Ioan. cap. vlt. [Pasce oues meas:] non arctauit suarum ouium, vsque ad finem seculi futurarum, custodiam, ad personalem Petri præsentiam, qui paulò post erat Christum per crucis ignominiam, seu veriùs gloriam sequuturus: ita vt, Petro vita functo, Fideles, eius oues, essent sine pastore permansuri: ergo præceptum illud ad Petrum Episcopum semper viuentem, id est, ad munus, & illius officium semper viuens, id est, ad Petri, ordine suo, successores illud tractaturos fuit directum: immò omnes Episcopos suarum ouium respectu, idem est intelligendum, à Christo eas pascendi, id est, gubernandi, & regendi præceptum habuisse. Vnde est consequens, de iure Diuino esse in Ecclesia hanc potestatem, & hoc regnum, cui omnes Christiani debeant obtemperare.

6 Sic rem hanc intellexit ipse Petrus, Diuinus Christi Domini Euangelicæ doctrinæ Scholiastes, dum 1. epist. cap. 5. sic scribit ad omnes Episcopos, immò etiam ad Presbyteros: [Pascite, qui in vobis est gregem Dei.] Idem docet Apostolus Paulus, Actuum cap. 15. sic exhortans Ecclesiæ Ephesinæ maiores natu: [Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos: regere Ecclesiam Dei, quã acquisiuit sanguine suo.]

7 Et cùm superiùs Parte 2. hoc argumentum latè tractauerimus, per recapitulationẽ, & breuem additionem, illud ex Scripturis sacris adhuc vrgeamus. Deut. cap. 17. sic habetur. [Si difficile. &c. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille; & auferes malum

de Israel.] Ex quo loco,& alijs similibus, Philo doctissimus Hebræus lib. de Victimis. & Theodoretus q. 1. in Leuiticum.& Procopius Gazæus in Commentar.4.cap. Leuitici.Pontificem Rege præstantiorem fuisse apud Iudæos cõfirmãt. Quòd si in antiquo populo erat in statu Leuitico talis, ac tanta potestas,quantò magis eam habent noui Pontifices testamenti?

8 Matth.cap.16.dictum fuit à Christo Domino Petro:[Quodcumque ligaueris super terram,erit ligatum & in cælis.] Quæ verba, Expositoribus omnibus Catholicis consentientibus, debent referri ad ea omnia,quæ secundùm Scripturæ vsum,dicuntur ligari:cùm ibi Dominus in genere sit loquutus:Sed ligare, significat, etiam imperando leges imponere,dicente Christo,Matth.cap. 23. de Scribis, & Pharisæis: [Alligant enim onera grauia:] Ergo ipse Petro promisit, vt quam obligationem, præcipiendo,fidelibus ipse,& Episcopi eius successores imposuerint, rata ab eo simul in cælis habeatur: & vt eorum præceptum,sit etiam præceptum ipsius Christi.Item cap. 18. [Si peccauerit in te. &c.] vsque ad illud,[erunt ligata & in cælis.]

9 Ioan.cap.20. sic dixit idem Dominus ad Apostolos: [Sicut misit me Pater,& ego mitto vos.] Super quem locum ait Chrysostomus, [suũ eis reliquit ministerium:]Sed Christus missus est à Patre cum potestate, etiam præcipiendi, & iudicandi, vt omnes Theologi docent; ergo hanc potestatem Apostolis dedit,præcipiendi, scilicet, & iudicandi,eo modo, quo sup ra à nobis declaratum est.

10 Ad Roman.cap.13.docuit sic Apostolus Paulus: [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit,] Quẽ locum fusissimè supra explicuimus 2.Par.& addit infrà: [Ideoque necessitate subditi estote,non solùm propter iram,] id est, metu pœnæ: [sed etiam propter conscientiam:]id est,peccati, si non subdamini: vt explicant Theod. Ambros.Beda,Anselmus in hunc locum,& Augustinus epist.54.

11 Et ad Corinth.1. cap. 4. idem scribit sic:[Quid vultis?in virga,] id est, iudiciaria puniendi potestate, vt omnes Enarratores Catholici interpretantur, [veniam ad vos?]& c. 11. [Laudo vos,quòd præcepta mea teneatis:]& 1.ad Thessal. cap.4. ait: [Qui hæc spernit,non hominem spernit,sed Deum.]& 2.ad eosdem cap.3. [Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate: & ne commisceamini illi.] Quod idem prius Christus Dominus Luc.cap.10.sic docuerat: [Qui vos audit, me audit;& qui vos spernit,me spernit.]

12 Item ad Hebræos cap. 13. sic docuit: [Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.] Quẽ locũ explicans Basilius in Constit.c.20.ait,[Apostolũ subiunxisse: Id enim vobis non est vtile:] Vbi Græcè nõ habetur negatiuè,sed ἀλυσιτελὲς id est,incommodum,seu damnosum: seu detrimentosum propter pœnas videlicet, quibus ab eis, si non obediatis, eritis puniendi in foro externo, & contentioso; vt suprà fusiùs probatum fuit.

13 Sic etiam ad Ephes. cap. 4. docuit; agens de Christo Domino, [Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi; donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei.] Quo loco meminisse oportet illius regulæ Tichonij, ab antiquis Patribus adeò approbatæ, de Christi duplici corpore, & reali, & vero; de quo non loquebatur hic Apostolus: & de corpore mystico, scilicet, tota Ecclesia cum Christo suo capite, de quo ibi loquebatur. Hoc corpus erat ædificandum ex duplici statu, & seculari, qui exciperet Apostolos, scilicet, missos, seu legatos, qui legatione, ex eodem Apostolo 2. ad Corinth. c. 5. pro Christo, per mundum vniuersum, fungebantur, vt Deo reconciliaretur: audiret Prophetas, id est, illam legationem explicantes, donis linguarum, & sermonum explicationis donatos; crederet Euangelistis, gesta Christi Domini, & eius legem enarrantibus: Pastoribus denique, id est, Rectoribus, Ducibus, Prælatis docentibus, & præceptis, exsequentibus iurisdictionem præmio, & pœna contentam, obtemperaret: & ex alio statu etiam ædificaretur, Ecclesiastico, videlicet, qui ex dictis Apostolis Prophetis, Euangelistis, & Pastoribus, seu Prælatis erat integrandus.

14 Ex quibus omnibus locis, & alijs supra Par. 2. Concl. 2. adductis, & alijs adhuc inferiùs, super hoc eodem argumento, adducendis, negari non potest, in Ecclesia, & eius Prælatis esse ius, & potestatem à Christo, Deo & homine immediatè illis datam, ad leges condendas, etiã coactiuas, præter Ciuiles, humanasque, quæ sint Diuinæ, & Euangelicæ, pro Ecclesia benè gubernanda: ad exercendum imperium in omnes omnium statuum Christianos, sinè exceptione; ad præcipiendum etiam actus indifferentes, faciendo, ex vi præcepti, necessarios; ad instituendas denique regulas, quæ humanarum, & Christianarum actionum directiones reputentur.

15 Sed huius iuris, & potestatis, exercitium, & actus ipse demonstrãt clarissimè, rationem. Apostoli enim Act. cap. 3. de suffocato, & sanguine, legem ediderunt: de quibus neque à Christo, neque à natura fuerat aliquid institutum. Ad Timoth. 1. cap. 3. legem tulit Paulus, de bigamis non ordinandis. Petrus in hac potestate Ananiam, & Sapphiram occidit. Paulus idem Elimam Magum excæcauit: & Alexandrum, ac Hymenæum excommunicauit; & in Corinthium incestuosum iussit, coram Ecclesia Corinthi congregata, sententiam ab eo latam excommunicationis promulgari.

16 Hæc tamdem cùm probent, tam in spirituali iurisdictione exercẽda, esse à Christo datam immediatè Ecclesiæ Prælatis potestatem in omnes Christianos, sine exceptione, quàm in externo, & cõtentioso foro Ecclesiastico, habemus intentum: quantumcumque non esset vnus summus

Pontifex in Ecclesia,sicuti est, qui Christi Domini vices gereret, adhuc seculares omnes, etiam Principes, huic esse subiectos potestati, & foro Ecclesiastico,in ijs,quæ ad illud respectiuè pertinent. Etiam habemus, dictos Prælatos posse, & debere simpliciter dici, & appellari, Diuinas creaturas; non solùm qua generali ratione,homines omnes, ex dictis, quatenùs à Deo immediatè creati sunt, Diuinæ creaturæ,nuncupantur; sed speciali, & indiuidua hac de caussa, quòd sint à Christo,non ab hominibus,constituti in Ecclesia, siuè Apostoli, siuè Euangelistæ, siuè Prophetæ,siuè Pastores, & Doctores; ad quos gradus est omnis Ecclesiasticus status regentiũ reducendus. Habemus tandẽ hac admissa potestate, etiam summi Pontificis Romani potestatem esse admittendam: & hac negata,illam Ecclesiæ ex consequio denegari.

Si Pontificia Romana dignitas esset ab hominibus instituta, adbuc haberet præfatam potestatem. Cap. XXXVI. §. 1.

PRAEDICTIS tamen hanc peculiarem rationem ducimus adiungendam,sed maximoperè notandam. Nam si, vt demonstrauimus iam,in societatibus hominum,generaliter, & in vniuersum de mundi totius gestis iudicando,licuit non solùm hominibus, verumetiã opus fuit, ad tenuiorum res à potentiorum iniuria defendẽdas,aliquem,potentioribus potentiorem,quęrere hominem,qui ius omnibus alijs æquabile reddens,ab eis omnis generis iniurias propulsaret; Cur id ipsum ergo, in Ecclesiastica non licuisset Politia,Ecclesiasticis societatibus,& personis, si à Christo aliàs Caput, & Monarcha Petrus, & sui successores Romani Pontifices nõ fuissent cõstituti totius Ecclesiæ; vnam, videlicet, aliquam personam Ecclesiasticam,potentiorem potentioribus,creare in superiorem, & summam Potestatem;quæ,ex Diuinæ legis Christianæ præscriptis, omnes Christianos in officio contineret? Quæ persona ad hanc amplissimam super alias potestatem, ad hoc summum ius in Ecclesia, tam in suis Spiritualibus, quàm in Ciuilibus rebus,& temporalibus,administranda,sic euecta;cùm esse deberet Episcopus quidam,& supremus Pastor,& Rector, & Episcopi à Deo,ex suppositione facta, immediatam haberent potestatem: essent dubio procul talis potestas,& tale ius ipsi immediatè concessa:vt Ecclesiã vniuersam,quò ad vtrumque statum,in ijs,quæ Ecclesiastica quæcumque concernunt negotia,gubernaret:neque aliter Christus Dominus Ecclesiæ visus fuisset,de adeò congruo regimine prouidisse.

2 Ergo esto,quod non est,quòd summ.Pontifex Romanus,quam super Ecclesiam vniuersam habet potestatem, à Christo Petro, cuius successor est, primò traditam, modo prędicto,hominum,scilicet, voluntate,ac po-

steriori

steriori, liberaque eam habuisset electione; esto, quod nõ est, quòd à tempore, quo Phocas Imperator, referente Anastasio, in Vita Bonifacij III. & Paulo Diacono, de Gestis Longobard. lib.4.c.11. declarauit sua sententia, ab Episcopo Constantinopolitano indebitè vsurpari OEcumenici nomen Patriarchæ, quod Romanæ dumtaxat Ecclesiæ deberetur, Romanus Pontifex, quasi summus Christianorum Sacerdos, orbi Christiano præsideret; hæc eius præfectura, perenni continuata consuetudine, præscribi potuisset: vt Ecclesiarum omnium, ac Christianorum cunctorum iustissimè, & Caput, & Princeps haberetur.

3 Itaque si præter Diuini iuris, quo supremi vnius Pontificis Romani maiestas, ac potentia est innixa, iuris humani rationem, scita, & constituta desideraremus; repetendus, conferendusque esset ortus huius amplissimi Sacerdotij, cum Imperiorum, Regnorum, Principatuum, ac Rerumpublicarum initijs: & horum neminem profectò reperiremus, cuius iustior causa Regni, Imperij, aut cuiusuis exsisteret Principatus. Quid enim iustius, æquius, aut sanctius, quid à quacumque corruptela accipi potest longius, quàm quod nec vi arreptum, neque armis occupatum, neque clam prçsumptum, sed vnoomnium suffragio, publica consensione, communi iudicio Imperatorum, Regum, Principum, Rerumpublicarum, ac populorum receptum, ac probatum est, quale est summi Romani Pontificis Imperium, per orbem vniuersum dilatatum? Quod optimè Henricus VIII. Angliç Rex superiùs relatus ponderauit. Vt faciliùs certè sit, Imperatorum, Regum, Principumque, quorum non alia esset iuris caussa, potestatem, imperium, ius, ac dignitatem, quàm vnius Romani Pontificis oppugnare.

4 Priuatus quis res suas præscriptione temporis longi, quod centum non excedat annos, à iure approbata, tuetur, & defendit, easque, aut inuadentes, aut sibi eripientes, ad integrè compellit, per Iudicem, restituendas; quid ni Pontificibus Romanis, qui, post Phocam, annos iam ferè mille cum suprema hac potestate sui summi computant Pontificatus, lex priuatis assistens hominibus non assistat? Vt interim de retrò actis temporibus, quibus hoc iure ad Petrum sunt vsque vsi Apostolum taceamus.

De Politiæ in Ecclesia institutione, ad Synagogam comparata.
Cap. XXXVII. §. 1.

SI eorum à nobis solùm fuisset habenda Principum secularium ratio, qui Catholici in Ecclesiæ continentur ouili, Ecclesiæ oues, vnius summi Pastoris, Romani Pontificis, & pastum ex Euangelico præscripto exspectantes, & auctoritatem reuerentes, contenti forsan esse possemus cum his, quæ superiùs dicta sunt: credentes, circa potestatem Eccle-

siasticam ciuilem, cumulatè fuisse cõtra opinantibus satisfactum: neque quasi, δευτέρας φροντίδας, esse adhuc à nobis exspectandas. Attamẽ, vt quicumque huius Ecclesiasticæ iurisdictionis æmuli, vel osores, modò Christum recipiant, semel agnoscant, Christi lege inuiolata, haud posse ab Ecclesiasticis eam personis auelli, in quarũ statu, est per Christi sanguinem, cum ipso Euangelij verbo, insita, plantata, irrigata, aucta, & hucusque in Ecclesia vera conseruata; ea, quæ supra dicebamus, nunc expressiora duximus apponenda.

2 De Synagogæ mirabili structura, circa iudicia exercenda, & de tribus Leuiticæ, & Sacerdotum potestate, de summorum Pontificum eiusdẽ auctoritate, actum est pluribus supra: & ostensum, qua ratione, per Babylonios olim regio nomine abolito, & populo in captiuitatẽ abducto, cùm post septuaginta annos, Dei benignitate, Iudaicę Reipublicæ res meliùs haberent, & eius forma cœpisset innouari, simul ipsius Dei mandato fuit instauratum Pontificale tribunal, fuitque antiquum Conciliũ restitutum. Hoc deinceps multò fuit illustrius; vt nihil maioris alicuius momenti, aut ponderis gestum fuerit, Pontificis summi non interueniẽte assensu, & facultate. Vltimò, Dei ipsius præuia voluntate, Regio quoq; imperio ad Pontificem summum delato, (qui, vt ex Iosepho lib. 13. c. 11. constat, vtrumque, & spirituale, & temporale tenuit, vsque ad Herodem tyrannum, qui & Concilio illi, & legitimæ item Pontificum successioni finem imposuit: quantumuis certo modo adhuc, vsque ad Ierosolymæ vastationem fuerit conseruata,) potestas Pontificia multò fuit quàm priùs amplior, multò fuit à Iudęis, immò ab ipsis Gentibus augustior æstimata.

3 Antiquo huic Testamento, nouum successit, ea differentia, vt cùm illud hircorum, ac vitulorum fuerit sancitũ sanguine, hoc Christi IESV, Dei & hominis, fuerit ore institutum, sanguine consecratum, morte stabilitum, cui aliud iam non sit amplius Testamentum successurum. In hoc Pontificatus Iudaicus, in Christianum, Moysi Cathedra, in Petri fuere Cathedram commutata: corpus vmbrę, figurę veritas, Ecclesia Synagogę successit. Vnde est necessum, vt per Christum IESVM, in ęterno Testamento, omnia ad ęternam stabilitatem aptissimè fuerint ordinata. Quanto ergo clariùs, necessum fuit, subditorum sanciri obedientiam erga supremos Pastores, regimen Politicum externum institui, per quod tanti corporis moles cõstaret, ac reformaretur: quãdo non de vmbris, & figuris, vt olim, sed de rerum tunc significatarum veritate, de Dei gratia, de æterna beatitudine, & sempiternis inferorũ supplicijs agebatur?

4 Ad condendum ergo, & sartum, ac tectum seruandum tantę magnitudinis ędificium; Christus ipse Dominus, vt docet eius Apostolus Paulus, ad Ephes. c. 4. [Dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad con-

summationem sanctorum, in opus ministerij, in ędificationem corporis Christi:] mystici, videlicet, quod est Ecclesia: [donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem Filij Dei.] Voluit autem Christus, tantam Ecclesię suę Rectoribus & Doctoribus subiectionem exhiberi, vt si quis illorum imperium spreuerit, is Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti imperium, eadem opera, censeatur reiecisse: dicente eodem Saluatore, Luc. cap. 10. [Qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum, qui me misit.]

5 Hoc ergo Testamentum, cùm ex Paulo ad Hebręos, cap. 8. in melioribus sit sancitum repromissionibus, ideò quæcumque illic, ad veteris Testamenti diuturnitatem, fuerant instituta, æquum est hic in Testamēto æterno, multò vigere firmiùs, multò colligi fortiùs, multò religiosiùs obseruari. Hinc Christus Dominus consultissimè, sicuti abundantissimè, prouidit Ecclesiæ de vno Pastore supremo inter Pastores, de vno inter Doctores summo Doctore, tanta, ac tali, diuinitùs collata gratia, circumsepto; vt super eum tutò noui Testamenti Ecclesiam ædificaret; cui fundamento, cui ædificio, eam firmitatem tribuit, id robur apposuit; vt ad Ecclesiam, super eo firmatam fundamento, euertendam, omnes & Tyrannorum furores, & Iudæorum rabies, & Hæreticorum fraudes, & Infidelium machinæ, & Dęmonum vires inanes essent, irritæ cederent, & incassum laborarent.

6 Licèt enim Petrus Apostolus, cuius humeris Christus Dominus, hoc Diuinum, excellens, grauissimumque onus imposuit, homo esset, eiusdem cum ceteris mortalibus fragilis conditionis, eam tamen, participatione quadam à primaria illa petra IESV Christo, accepit soliditatem, eam fortitus fuit firmitudinem: vt sicuti à Christo petra angulari, & Cepha, seu capite, hic Petrus, seu petra, & Cephas vocatus est; sic item à Christo illam habuit communicatam virtutem, vt in tradendis Christianæ religionis sanis Dogmatibus, eius fides ab originaria veritatis regula numquam deficeret, eius Cathedra à Spiritu sancto numquam esset deserēda. Et sicuti Christus à Patre, sic Petrus à Christo missus, Ecclesiæ toti per vniuersum orbem diffusæ, est præpositus: quem & agnis, & ouibus suo sanguine redemptis, pascendis, & regendis præfecit, summi Pastoris omni cura in eius humeros reclinata.

7 Hæc est certa, hæc est Catholica veritas, in Scripturis sacris luculenter, vt visum est, cōtenta, & ex iisdem Scripturis inuicem comparatis luculentiùs deducta: & recepta est, communi sensu Ecclesiæ, & omnium in ea doctissimorum Patrum, & Episcoporum, quorum loca ex suis Scriptis superiùs citauimus, & speciali ratione sunt videndi, Tertullianus de Præscript. Origenes Homil. 5. in Exod. Basilius lib. 2. contra Eunomium. Cyrillus in Ioann. lib. 2. c. 2. & 12. Epiphanius in Ancor. Chrysostomus in Matth. Homil. 55. & in Psalm. 50. Cyprian. de vnit. Eccles. & Epist. 75.

Augu-

Augustinus Sermon. 15. 16. 20. & 29. de Sanct. & de Verb. Domini, secundum Ioann. Tractat. 49. Annot. in Iob cap. 30. & in Psalm. 69. Hieronym. lib. 1. in Iouinianum. & cap. 2. in Isai. & cap. 16. Ieremiæ. Leo Serm. 2. de Anniuers. suæ Assumption. & Epist. 89. Ambrosius Serm. 47. Hilarius in Matth. c. 16. Prosper de Vocat. Gent. lib. 2. c. 28. Gregorius lib. 4. Epist. 32. & 76. Veritas hæc non solùm prædictorum Patrum ibi, & alibi pluries, & aliorum dictorum, verùm omnium Catholicorum Doctorum, & antiquorum, & recentium est, & scriptis, & confessione roborata: vt ea vna nihil sit in Christiana Theologia clariùs, nihil magis munitum, & inuictum, nihil, cõtra quorumcumque Hæreticorum impias assertiones, habeamus fortiùs roboratum.

8 Erat hæc & difficilis, & immensa ferè prouincia Petro aliàs administranda: nisi Auctor doni, tantam illi auctoritatem donasset, tam ingentem facultatem tribuisset: ne quid tanto muneri optimè deesset perfungendo. Et quid? Claues regni cælorum illi concredidit; verbo vnico eam, quæ maxima poterat excogitari, designans potestatem: tum eam, qua Ecclesia; cæleste in terra Christi regnum, gubernetur: tum eam rursus, qua Ecclesia ad æternum cælorum regnum perducatur. Vt enim ciuitatum Rectores, victorum quorumcumque voluntate se dedentes, traditis earum clauibus, quæ, summæ rerum omnium in ciuitatibus, quasi Emblema sunt, se totos illis regendos permittunt: sic eamdem potestatem clauium cõgruentissima Metaphora, Scriptura sancta significante, Christus Dominus regni sui clauibus summo Pastori Petro collatis, Matth. cap. 16. & Ioann. cap. 21. summam, & absolutam eidem, Ecclesiæ vniuersæ regendæ, potestatem concessit: illi se neque metas rerũ, neque tempora ponere, tunc vberiùs explicando, quando, vt omnis, siue dubitandi, siue cauillandi, præcideretur occasio, adiecit: ita Deum in cælis perpetuò Pastoris huius in terra prolatam sententiam firmaturũ: vt quodcumque is ligaret in terra, id item Deus ligaret, & adstringeret in cælis; & quodcumque is rursum solueret in terra, id quoque à Deo solutum in cælis haberetur. Illis enim verbis manifestè continetur, quicquid ad Ecclesiæ est bonum regimen requisitum, quicquid ad fidem est stabiliendam necessarium, quicquid ad disciplinam sanciendam, est commodũ, quicquid ad profligandos à Christiano ouili lupos, Hæreticos, videlicet, est vtile; siue seueritate opus sit ad restringendum, siue lenitate ad relaxandum: quò ad ista enim omnia, quodcumque in terris soluitur, vel adstringitur, idem in cælis quoque vel soluitur, vel ligatur.

9 Hinc Chrysostomus in illa verba Christi scripsit, aureo suo dicendi flumine: [A terra iudicandi, principalem auctoritatem sumit cælum: nam iudex sedet in terra, Dominus sequitur seruum, & quicquid hic in inferioribus iudicarit, hæc ille in supernis comprobat.]

10 Huc etiam spectat extremum illud Christi Domini è mundo ad

Patrem ascensuri præceptum, quo Petrus oues, agnosque suos βόσκειν, & ποιμαίνειν, pascere, scilicet, & regere, fuit iussus; id enim totum vox ea Christi manifestè comprehendit. Pascendi verò, & regendi humanas oues, officium quid efflagitet, vitæ communis consuetudo, communis ciuitatum, & Rerumpublicarum gubernatio facilè declarat: cùm sit, leges iustas ferre, iniustas tollere; artes honestas alere, inhonestas prohibere; instruere etiam, à quorum commercijs abstinendum sit, quibus studijs incumbendum: qui amandi sint, vt ciues, qui cauendi, vt proditores: quando contra inimicos pugnandum, quando vt in alta pace quiescendum: hæc enim omnia ciuibus suis Reipublicæ rectorem debere præscribere, tam est manifestum, quàm euidens est, pastoris officium exigere, vt à sanis ouibus morbosas arceat: vt salutaria ijs pascua prouideat: vt ouile contra lupos probè sepiat: vt eos à caulis suis baculi signo à longè fuget: etiam, si quando ad mactandas oues irruant præsumptuosè, eos pastorali gladio iugulando.

11 Addidit autem Christus, dum Petro excellentiam hanc vniuersalis concessit regiminis: [Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumq; solueris super terram, erit solutum & in cælis.] Quibus in verbis Petro promissa fuit potestas, non solùm ligandi, & soluendi in foro siue exteriori, siue interno: quæ vtraque sunt partiales tantùm actus dictarum clauium: sed quia claues ipsæ indefinitè promissæ, nec ad vnum aliquod aperiendi, vel claudendi genus determinatæ sunt, profectò promissa est illi tota potestas, quanta, & qualis illa esset, quæ clauibus contineretur.

12 Claues ergo regni cælorum Petrum accepisse, idem fuit ac, potestatem accepisse aperiendi, & claudendi regnum cælorum, seu vitã æternam: siue communionem Ecclesiæ militantis ligandi, & soluendi; in vtroque foro gubernando Ecclesiastico, & spirituali, & ciuili gubernatione, doctrina, prædicatione, Sacramentorum dispensatione, legum constitutione, sacræ Scripturæ interpretatione, Articulorum fidei declaratione, dubij cuiuscumque Dogmatis controuersi decisione, & quacumque alia ratione opus sit: siue exercendo ad ædificationem, siue subtrahendo ad perniciem: vel suam, si culpa, vel negligentia propria, id fiat, vel aliorũ, quando eorum salus illud requireret, ac postularet. De quo Paulus Timotheũ. 1. ad illũ. c. 4. hisce breuibus cõmonefaciebat verbis: [Hæc faciens, teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.] Admonuit autẽ doctè Tertullianus, lib. de Pudicitia. tam in primo Baptismo, quàm in disceptatione illa, de non seruanda lege veteri, Act. cap. 15. Petrum Apostolum tum reserasse aditum ad regna cælorum: tum & soluisse, quæ omissa sunt legis, & alligasse, quæ seruata sunt: vt iam superiùs dicebamus.

13 Præcesserat insignis tantæ huius rei gestæ figura, dum Isai. cap. 22.

summo Sacerdoti Eliachim, Christum Dominum adumbranti, dictum fuisset: [Dabo clauem domus Dauid super humerum eius:] explicuit statim Scriptura clauis eius vsum, dicens: [& aperiet, & nemo erit qui claudat: & claudet, & nemo erit qui aperiat.] Quod idem totidem verbis de persona Christi in Apocalypsi.cap.3.sic à Ioanne repetitur: [Sanctus ille, & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.] Sicut ergo in figura Eliachim, in veritate Christus, accipiens clauem domus Dauid, id est, Ecclesiæ, aut regni cælorum, accepit eadem opera potestatem claudendi, & aperiendi: sic etiam Petrus Ecclesiæ, loco Christi, Pastor suffectus, accepit ab eo potestatem clauium, scientiæ, & potentiæ: potestatem, videlicet, Ordinis, potestatem Iurisdictionis: & huius tam in foro externo excommunicandi, suspendendi ab officio, Indulgentias concedendi, leges ferendi, & exsequendi, docendi, & gubernandi: quàm in foro interno, crimina remittendi: quibus exercitijs, clauium ampla, & adęquata potestas continetur.

14 Vbi omninò aduertẽdum est, hanc potestatem, quæ in Petro eiusque successoribus Romanis Pontificibus singulari excellit modo, certa quadam ratione Apostolis omnibus, & eorum successoribus Episcopis, fuisse ab eodem Christo Domino communicatam: dicente ad eos Matth. c.18. [Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata, & in cęlo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta, & in cælo.] Haud enim sine grandi mysterio gestum est, vt eo tempore Simoni nouum nomen, Petrus, seu, Cephas, imponeretur, Marc.cap.3.& Luc.cap. 6. quo duodecim designauit Christus Apostolos: vt, videlicet, eodem momento de capite, Petro, & de corpore, alijs, videlicet, etiam Pastoribus, Apostolis, prospiceret: neque priùs, cùm non sit vsus capitis sine corpore: neque posteriùs, cùm sine capite nequeat corpus adaptari. Non quòd tunc completa nouæ Ecclesiæ esset forma: sed quia tunc formari cœpit, quasique in Christi vtero parturiri, quæ in die Pentecostes, per Spiritus sancti aduentum, qui est tamquam anima Ecclesiæ, ea esset vltimam suam formam acceptura.

Obiectio, de potestate ceterorum Apostolorum, ad Petri, eiusque successorum potestatem comparata, dissoluitur.

Cap. XXXVIII. §. 1.

VERVMTAMEN hanc Ecclesiæ potestatem, quæ tenenda omissis fictionibus, seu suppositionibus, supra factis, in summo Pontifice Papa Romano, tamquam in capite, in tota verò Ecclesia, tamquam in corpore mystico, capite, & membris integrè constante residet, ab eo tempore, quo Christus Petro, cuius verus successor in Pontificatu, & Pri-

matu est Episcopus, & Papa Romanus, claues regni cælorum dedit: vt Ecclesia in Capite, & Caput, propter Ecclesiam, scientiæ, ac potentiæ claues haberent, ad cælestes Ianuas, fidelibus, vel referandas, vel claudendas: hanc, inquam, potestatem, vt dicto Romano Pontifici inuidè, malitiosèque, seu propriùs hæretico spiritu, quidam Nouatores negotium facesserent, asseruerunt, æquè in omnibus Apostolis, eorumque successoribus Episcopis, quos Petro in omnibus æquales esse autumant, resedisse. Probant id, quia omnibus discipulis dictum fuit à Christo, Matth.ca.18.[Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata, & in cælo.] Et iterum dicit omnibus Apostolis, Ioann.cap.20. [Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] Vbi Ecclesiæ potestas, & claues illis datæ fuisse videntur.

2 Et Hieronymum hunc sensum admittere dicunt, dum ait: [At dicis, super Petrum fundatam Ecclesiam, &c.] & addit: [Licèt idipsum alio loco (Ioan. videlicet, cap.20.) super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur.] His similia habet Cyprianus, citatus. 4.q.1. c. Loquitur. dum ait, [Christum, videlicet, Apostolis omnibus, post resurrectionem suam, parem potestatem tribuisse: dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c.] & mox subiungit: [Hoc erant vtique ceteri Apostoli, quod erat Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis.]

3 Huic obiectioni breuiter respondebimus, si, ad prædictorum corroborationem, rem totam cum ipsorum Patrum, quos nobis opponunt, confessionibus conferamus. Esto ergo, & omnibus Apostolis potestas præfata, sit æqualiter contributa: triplici tamen intercedente discrimine, erit hoc omninò intelligendum. Est primum, quia ipsius Apostolatus non erat successio; parem enim habebant potestatem, quatenus Apostoli, in suis personis, non tamen in successores deriuandam. Apostoli namque, iuxta nominis etymologiam, erant legati, seu missi, ex Matth. cap.10. & Ioan. c.13. [Legatione fungimur, &c.] dicebat etiam Paulus, 2. ad Corinth. c.5. & ad Ephes. c.6. cum plena potestate, ad Ecclesiam, post Christum, inchoandam, augendam, & statuendam: priuilegio tamen singulari, atque extra ordinem. Quod expressit Seruator ipse dicens: [Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.] Ioan. c.20. Sed alia fuit præterea in illis Episcopalis, & iurisdictionis singularis potestas, propria vnicuique eo in loco, vbi sedem fuit specialem assequutus; vt Ephesi Ioannes, Hispaniæ Iacobus eius frater, Ierosolymæ Iacobus minor, Romæ Petrus, &c. [In ijs locis, seu sedibus,] inquit Irenæus, lib.3.c.3. [successores relinquebant, suum ipsorum magisterij locum ipsis tradentes.] Quo sensu, Hieronymus Epist. ad Euagrium, Episcopos, & Presbyteros, vocat successores Apostolorum: & Augustinus, Enarratione in Psalm.44. pro Apostolis constitutos esse in Ecclesia Episcopos, scripsit. At hoc respectu,

Episcopalis, scilicet, ordinariæ potestatis, inferiores erant Petro alij Apostoli. Hinc Andream, Iacobum, Ioannem, vocat Gregorius lib.4. Epist.38.singularum plebium capita,& sub vno capite Petro omnes mēbra Ecclesiæ. Hinc Petri successor Romanus Pontifex,statim ab ipsorum Apostolorum temporibus, Episcopus Episcoporum,& summus Pontifex est appellatus:vt habetur ex Tertulliano,lib.de Pudicitia. Igitur finita legatione Apostolorum, cum ipsis legatis, in qua erant, quatenùs Apostoli, omnes pares, Petrus, qui hanc potestatem plenam acceperat, non vt legatus, non vt Apostolus, non vt missus extra ordinem, sed vt Pastor ordinarius Ecclesiæ, eam ad suos transmisit successores Romanos Pontifices, in eis perpetuò duraturam.

4 Discrimen secundum est, ratione amplitudinis, & extensionis rerū gerendarum. Habuerunt enim omnes Apostoli parem potestatem, quò ad res cunctas administrandas, quę Ecclesię concernerent stabilimentū; non habebant tamen eam, quò ad superioritatem, & amplitudinem, in ordine eas gerendi. Respectu itaque aliorum omnium Christianorum, plenam singuli Apostoli, & supremam nacti fuere à Christo potestatem, non autem respectu ad se inuicem: quia Petrus erat caput, & omnium fidelium, & ipsorum Apostolorum. Hæc est doctrina Hieronymi in ipsis sequentibus verbis ad ea, quæ in argumento supra referuntur: dum ait: [Tamen inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio.]

5 Sic & Cyprianus post verba citata,subdit,[Sed exordium ab vnitate proficiscitur, Petro Primatus datur, vt vna Christi Ecclesia,& Cathedra vna monstretur.] Qui Cypriani locus, si integer legatur,nihil Nouatorum oppositionem adiuuabit. Sicuti neque Epist. 2. Anacleti Papæ, ex qua 21.d.c.In nouo testamento. & 22.d.c.Sacrosancta Romana. sumuntur: vnde & Cyprianus postea sua videtur deprompsisse. Qui Patres si attentè,& piè legantur,seipsos clarissimè explicant. Potestas verò,quę ex Ioan.cap.20.colligitur Apostolis data,quantum ad ligandum,& soluendum fideles subditos, non autem,quantum ad accipiendas claues, est intelligenda. Ergo Apostoli, qui respectu Ecclesiæ reliquæ, & suæ legationis,erant paris omnes potestatis:respectu tamen ipsorum mutuò, & ad inuicem, ac respectu Pastoralis administrationis, Petrum pro capite habuerunt. Et in hoc sensu, passim à veteribus Patribus, ipse Petrus, Princeps,Caput, & Coryphæus vocatur Apostolorum: immò Epiphanius in Anchorato,Coryphæotaton, illum nominat, id est, excellenti gradu, summum Apostolorum Coryphæum.

6 Tertium, idemque præcipuum discrimen est, quòd Petro data fuit potestas præceptiua, alijs autem tantùm exsequutiua. Itaque habuerunt Apostoli à Christo immediatè parem cum Petro potestatem faciēdi ea omnia, & exsequendi, quæ ad ædificandam Ecclesiam pertinebant,

soli

soli tamen Petro sic ista plena potestas data fuit à Christo, vt in ipso Ecclesiastico regimine, ipse præscriberet illa, quæ agenda, & exsequutioni essent committenda; ideoque omnis ab illo gubernādi potestas ad alios deriuaretur. Et hoc est, quod dixit Augustinus super Ioan. citatus 24. q. 1. cap. Quodcumque. [Petrus quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.] Cui accinit Hieronymus ead. q. cap. Omnibus. Item, hoc est, caput ceterorum fuisse, & vnitatem Ecclesiæ significasse, figurasse, & verè inchoasse: dum, quasi fundamentum, ac principium Ecclesiæ, & primus in ea, supremusque Pastor existens, hanc regiminis potestatem ad suos nedum moriens successores, sed etiam viuens, ad Ecclesiæ alios omnes Pastores deriuauit.

7 Hinc ait Cyprianus, lib. de Vnit. Ecclesiæ: [Vt vnitatem Christus manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem, sua auctoritate disposuit.] Id est, ab vno illo Capite in Ecclesia, suo Vicario Petro, actu incipientem: quod Act. cap. 2. factum est, vt notauit Ambros. Serm. 47. & Euthymius in Comment. ad Matth. cap. 16. Et Optatus lib. 2. contra Parmenianum, ait. [Apostolorum Caput Petrus Romæ sedit; vt in illa vna Cathedra, vnitas ab omnibus seruaretur: ne ceteri Apostoli singulas Cathedras sibi quisque defenderet.] In hoc sensu loquitur Cyprianus, cùm docet, Petrum esse originem vnitatis Ecclesiæ, & à Petri Cathedra vnitatem Sacerdotalem oriri. Et Leo Maximus scribit: [Firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis confertur.]

8 Ad hanc autem vnitatem inchoandam, haud esset satis, vt ad vnum Christum referantur, qui claues acceperunt: sed hoc vnum, ad quod referuntur ceteri, oportet, vt sit eiusdem generis caput: terrenum, scilicet, vel temporale, sicut hoc militantis Ecclesiæ corpus, temporale est. Ne corpus Ecclesiæ visibile; ἀκέφαλον, idest, capitis corpori conformis, & proportionati esset expers; vt aut corporis veram rationem non haberet, aut monstro simile videretur.

9 Quæ omnia adhuc vberiùs explicantur, si consideremus, vnitatem Ecclesiæ, non solùm hæresi, sed etiam Schismati opponi. Nam ad illam conseruandam, & sana fide in Deum opus est, & vera obedientia, & communione, ac nexu in vniuersam Ecclesiam, & eius præcipuè Principes: & cum illis, circa eumdem religionis cultum, cohærentia. Hinc dicuntur Schismatici, qui adhuc retenta fide, à communione fidelium, & præsertim à suis segregant se Pastoribus, & maximè ab vnitate Sedis Apostolicæ Romanæ. Quod Schisma, ex Cypriano, inde committitur, lib. 1. epist. 3. & lib. 4. epist. 9. quia vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex, vice Christi, non cogitatur.

10 Concludendo ergo, pro responsione argumenti, notandum est: quòd sicuti in hominum generatione, ex Augustino lib. 12. de Ciuit. Dei

cap. 21. ad vehementiùs commendandam humanæ societatis vnitatem, & vinculum concordiæ, vnum, ac singularem hominem Deus creauit, vt ab illo vno homine omne diffunderetur genus humanum: sic in hominum regeneratione, ad vnitatem fidei fortiùs retinendam, & vehementiùs commendandam, vni Petro fides est primùm altissima de Christo reuelata: Vnus Petrus cæterorum omnium caput, & pater statuitur: sic per vnum Petrum, quasi super petrā solidam, fundatur Ecclesia: vnus Petrus accipit cælorū claues; pro vnius Petri fide, ne deficiat, oratur: vni Petro oues suas pascendas Christus cōmisit: vt vnitatis origo ab vno capite Petro tot modis, & inciperet, & propagaretur; & denique in alios omnes fideles dimanaret.

11 Ex quibus hoc tandem efficitur, non sic ceteris Apostolis, vt Petro, collatas fuisse Ecclesiæ potestatem, & claues; sed solùm Petrum pro se primùm, & suis successoribus; deinde in ordine, etiam super Apostolos alios: tertiò tandem, vt ab illo in vniuersam Ecclesiam, suo ordine, deriuandas, accepisse.

12 Et sufficientissima sunt hæc, ad Petri asserendum Primatum, item, & Romani Pontificis, eius successoris: sed proteruis æqualitatis Apostolicæ defensoribus, excluso vno Principe, orbem vniuersum singulis Apostolis, eorumque successoribus, pro eorum Episcopatuum districto, seu Diœcesi tribuentibus respondemus: iam Romanum Pontificem primò probari, ex concessis ab illis, totius mundi Apostolum, seu Episcopum, cui vti tali parendum ab omnibus esset; Deinde de Petri Principatu, &, an eius successoribus, vti Principibus, esset obediendū, disceptaretur ab ijs, qui in Apostolorū succesere locum, non à contumacibus Hæreticis, qui illorum nō sunt successores. Vnde vertant se in omne latus, ratio adducta semper vigebit: & cùm Romani Pontificis auctoritatem, ac potestatem, seculis omnibus testatissimam, negant, omnium aliorum Episcoporum, quæ non ita ab Apostolis per Classicos Scriptores celebretur emanasse, negari necesse est. Nam si admittūt, alios posse quicquam, quod ita certū nobis traditū est, & hunc maximè posse, certissimū: quod si nec hūc, nec vllum: nisi minus certa certioribus potiora debeāt iudicari. De qua inter Petrum, & ceteros Apostolos differentia, cùm plures antiqui Patres, & Doctores multa Diuinè dixerint, D. Bernardus libris de Consider. ad Eugenium P. M. est, pro piorum consolatione Christianorum, perlegendus.

13 Ceterum dum Apostolorum successores appellantur Episcopi ab Anacleto Pontifice epist. 2. Augustino, super illa verba Psalm. 44. [Pro patribus tuis, nati sunt tibi filij:] Concil. Florentino. in Armeniorū instructione, & Concil. Trident. Sess. 23. cap. 4. ea ducimus, hoc, ratione intelligendum esse, vt dicantur Episcopi, succedere Apostolis, non propriè, eo modo, quo Episcopus Episcopo, Rex succedit regi: sed dupliciter:

ter: Primò, ratione sacri Episcopalis ordinis: secundò per quamdam similitudinē, & Analogiam: quia, scilicet, sicuti Christo Domino commorante in terris, primi sub eo erāt duodecim Apostoli; deinde Septuaginta duo discipuli; sic & nunc, primi sub Romano Pontifice sunt Episcopi, deinde Presbyteri, tertiò Diaconi. &c.

14 Aliás enim Episcopi nullam Apostolicæ alterius auctoritatis habent partem. Apostoli enim, vt habemus ex Matth. & Marco cap. vlt. fuere à Christo Prædicatores in orbem vniuersum destinati: vnde alias, atque alias Ecclesias fundare, & libros poterant Canonicos scribere: horum verò nullum Episcopi efficere vnquam potuerunt. Dono prætereà linguarum fuere Apostoli insigniti, quod non omnes Episcopi possederunt. Christus Apostolis, vniuersam Ecclesiam gubernandi, amplissimam contribuit facultatem, & iurisdictionem: illis verbis apud Ioannem, cap. 20. [Sicut misit me Pater, & ego mitto vos:] (tametsi ordinaria iurisdictio, quæ in posteros, per successionem transferretur, soli Petro, extraordinaria reliquis etiam Apostolis concessa sit:) Episcopi autem à Petri successore Romano Pontifice, cui dictum est, [Pasce oues meas; Pasce agnos meos;] suam iurisdictionem immediatè, vel à suis Patriarchis, qui suam habent immediatè à Romano Pontifice, certis limitibus definitam consequuntur. Ac tamdem non succeditur propriè, nisi præcedenti: at simul cum Apostolis exstitere plures alij Episcopi, in Ecclesiá: vt Timotheus, Titus, Euodius, alijque plures. Si ergo alijs, à definitis, modis successores Apostolorum dicerentur, cui Apostolo Timotheus, cui Titus, cui Euodius successere?

15 Prædicta igitur in hoc Capite, est legitima, Christiana, Catholicaque doctrina, est regia ab omnibus fidelibus terenda via: & cuicumque audaci Doctori, seu seductori aliter docenti, vel dicenti, est dicendum breuiter illud, quod S. Vitalianus Papa, ante hos mille annos ferè, Archiepiscopo Cretensi scripsit, epist. 1. cùm iniustè, & iniquè cum quodam suo suffraganeo Episcopo se gessisset: [Quæ ergo, inquit, sancti statuerūt Patres, indecentia sunt? an placentia tibi decentia sunt?]

De exercitio huius Potestatis Petri, eiusque successorum, adbuc per comparationem ad Synagogam. Cap. XXXIX. §. 1.

DE hac potestate, qualiter circa Ciuilis administrationem iurisdictionis fuerit in Ecclesiam introducta, diximus plura supra Part. 3. argum. 2. & 3. principali, contra personarum Ecclesiasticarum immunitatem, & totam Politiam: eius autem vsum, & praxim in illius Apostolicæ Ecclesiæ moribus originarijs si consideremus, fieri nequit, quin admiremur Dei in seruis suis potentiam, eamque suspiciamus, nobisque ipsis imitandam

re-

præsentemus egregiam primitiuorum Christianorum, erga Patres ...os, reuerentiam, & mirabilem subiectionem. Ergo si quis hæresim ali... am docebat, neque, monitus, ab ea volebat desistere, tradebatur Satha... , vt disceret non blasphemare: vt 1. ad Timoth. cap. 1. facto, videmus r Paulum Apostolum rei iudicem, contigisse.

Reum autem ex Chrysostomo Homil. 5. in illum locum, & Homil. ... in 1. ad Corinth. cap. 5. visibili quadam operatione inuadebat Dæ... on, aliquãdo, & eum adeò miserè vexabat, vt Hæreticus ille, seu excõ... unicatus, iam quasi inferni ipsas pœnas persentisceret: immò hac erant ...hristiani imbuti opinione, eum Christi speciali esse præsidio orbatum: ...de illius consortium exhorrebant, & quasi Diaboli membrum, luctu, & ...œrore vir ille ad desperationem ferè, ex 2. ad Corinth. c. 2. adigebatur.

Diuerso præterea agendi ordine, Act. cap. 13. Elimas Magus cæcita... fuit à Paulo percussus: & Petrus Act. cap. 5. Ananiam, & Sapphiram ...orte mulctauit. Denique Pastores illi primi, Christianos, siuè ob hære... ...am doctrinam, siue ob nefariam vitam, fratres à communione pri... ...bant Ecclesiastica: reliquos Christianos ita instituentes, vt cum eis, ... cibum capere, vel in domo eadem manere, vel familiariter colloqui, ...l prætereuntes salutare, vel vllum ciuile officium exercere, nefas exi... marent: sicut certum est, Ioannem Apostolum balnei vsum, vbi Cherin... s casu intrauerat, deuitasse.

Sicuti verò Apostoli hac summa à Christo facultate præditi, non ...ctatione, sed veritate, illud de se prædicabant, 1. ad Corinth. cap. 6. ...Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? quantò magis secularia?] & ad eosdem, c. 10. [Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo ...l destructionem munitionum: consilia destruentes, & omnem altitudi... ...m, extollentem se aduersùs scientiam Dei; & in captiuitatem redigen... s omnem intellectum, in obsequium Christi. Et in promptu habentes, ...cisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.] & ...idem 1. c. 4. [Quid vultis? in virga veniam ad vos?] Sicuti, inquam, hæc, ... similia non gloriosè de se iactabant Apostoli, sed verè efferebant, suã ...hristianos corrigendi, & castigandi potentiam significãtes; sic in Chri... ...ianis ipsis, nihil magis quàm summam erga suos Pastores humilitatem, ... reuerentiam, commendabant. Adsit pro omnibus testis idem Aposto... ...ls Paulus, hisce verbis Romanorum obedientiam extollens, epist. ad ip... ...s cap. 16. [Vestra enim obedientia in omni loco diuulgata est.] Eam... ...emque obedientiam constantem à Philippensibus exigebat, ad ipsos c. ... scribens. [Itaque charissimi mei, sicut semper obedistis, non vt in præ... ...ntia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu, & ...more vestram salutem operamini.] Et generali præcepto, ad omnes sic ...abuit sermonem Christianos, scribens ad Hebr. cap. 10. [Obedite Præ... ...ositis vestris, & subiacete illis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem

pro

pro animabus vestris reddituri.]

5 His igitur imperandi, parendique moribus inchoata, & perfecta Christi IESV Ecclesia, ab Ierosolymis incipiens, in omnes Asiæ, Africæ, & Europæ Prouincias, immò in ipsam forsan sese effudit Americam, & orbis extremas partes: doctissimosque Philosophos, eloquentissimos Oratores, acutissimos Iurisprudẽtes, sciẽtiarũ omniũ professione eminẽtissimos Doctores, Augures, Magos, Aruspices, Druydas, Brachmanes, falsæ licèt Religionis, apud populos tamen venerandos Sacerdotes sibi subiecit; ac tamdẽ etiã Principes, Reges, ipsos denique orbis terrarũ Imperatores, iuxta Prophetarum antiqua vaticinia, subiugauit. Sic namque perspicuè de Ecclesia prædixerat Isaias c. 60. [Aedificabũt filij peregrinorũ muros tuos: & reges eorũ ministrabunt tibi. Aperientur portæ tuæ iugiter; vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi, peribit.]

6 Ita nimirùm Dei Omnipotentis admiranda factum est prouidentia: nam certè in antiquo Testamẽto, post sacerdotium ordinatum, leges descriptas, institutas cæremonias, distributa sacrificia, quibus Synagogæ constabat harmonia, plura interiecta fuere secula, priusquam Regium nomen, auribus olim solùm perceptum, ad rei exsequutionem deueniret; quo toto tempore, nihil, ad sui seu institutionem, seu perfectionem, Synagoga desiderauit. Et postea, Babylonica sequuta captiuitate, deletis Regibus; eorũque imperio obliterato, eiusdem Synagogæ status, post populi Iudaici reditum in patrias sedes, nihil propterea imminutus, nihil est immutatus: immò antiquam suam conseruauit formam, adhuc per tempus sine Regibus: donec Christi aduentu, qui priorum erat promissionum terminus, & legis finis, legi, & promissionibus fuit suus exitus præstitutus: Nõ aliter in nouo Testamento Christi eiusdem Sponsa Ecclesia perfecta, suisque omnibus numeris absoluta, plerasque omnes cogniti, seu, si placet, incogniti terrarum orbis prouincias complexa est; & tamquam fructuosa arbor altis defixa radicibus, à paruis initijs exorsa, amplissimè suos dilatauit ramos: vt Christus ipse, Marci cap. 4. eam descripsit: trecentis ferè annis, priusquam, vel Rex, vel Imperator aliquis publico, & generali Edicto, in ipsius communionem adscriberetur. Quin immò cùm Reges terræ, cum Imperatores adstarent, & in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius, iuxta Psalm. 2 prædictionem, omnesque Regnorum, & Imperiorum suorum neruos intẽderent, vt quibuscumque possent artibus, & viribus, arborem hanc exscinderent: iuxta Christi ea sanguinis decursum plantata, fructum suum, in tempore suo, numquam destitit præstitisse.

7 Successere tempora temporibus, &, quæ humanarum est rerum vicissitudo, Imperium Romanum in varias fuit partes diuisum, nunc in Oriente, nunc in Occidente, aliquando inter duos, aliquando inter tres,

immò & inter triginta Tyrannos, vt sub Augustulo fuit dilaceratum, numquam tamen propterea Ecclesiasticæ Politiæ quicquam vel accessit, vel decessit: siuè sub vno Imperatore, siuè sub multis, siuè etiam sub nullis, aut cùm Imperatores iurati etiam Ecclesiæ essent hostes, eodem semper tenore progressa est Ecclesia, eamdemque perpetuò gubernandi retinuit formam illam a Christo, & Apostolis traditam: vt Pontifices præessent, alij verò quocumque appellati nomine subessent: illi essent Pastores, hi oues; ex quo itē est eamdēs, perpetuā, & immobilē Ecclesię Hierarchiā, & Politiam Imperatorū Baptismo nihil fuisse variatam; ideoq; necesse fuit, vt cùm Imperatores, Reges, Principes, veritatis Christianæ constantia conuicti, in Ecclesiæ corpus, per Baptismi Sacramentum inserebantur, (si quidem ea ad Ecclesiam adiunctione Pastores, & Episcopi non sunt effecti:) in ouium, & subditorum numerum susciperentur. Designarat hoc, idem Isaias Propheta clarè, dicto cap. 60. sic prænuncians: [Reges eorum ministrabūt tibi. (agit de Ecclesia) Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi, peribit. Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te: & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi: & vocabunt te, ciuitatē Domini, Sion sancti Israel.] Nihil clarius, nihil potuit dici illustrius, quo quasi præ oculis poneretur ea rerum commutatio, cùm Imperatores, & Reges, cùm Potestates quæcumque seculares, ex Ecclesiæ persequutoribus, Ecclesiæ, per Baptismum, altores, nutritores, & defensores effecti sunt.

8 Ex quibus omnibus id consequitur: Ad præsentes, & futuros Christianos, non minus quàm ad primitiuos, dicta omnia, & Christi, & Apostolorum præcepta spectare. Quare, si Reges, si Principes, si Imperatores Catholicæ sunt Ecclesiæ membra facti, per regenerationis lauacrum, Ecclesiam tenentur audire, eius Pastoribus debent respectiuè subiacere, vt obediant Præpositis suis necessum est: qui ex Paulo Apostolo vigilant, quasi pro eorum animabus rationem Deo æterno Pastori reddituri. Summus Pontifex ergo Episcopi, Ecclesiastici Prælati, quasi Pastores habent baculum, scilicet, virgam æquitatis, & directionis à Christo sibi commissam, qua illorum, æquè ac ceterorum Credentium, dirigant Christianismum; Apostoli sunt à Christo Dei Patris Apostolo constituti, ad Regum, Principum, & Imperatorū etiam (si sancti volūt esse,) cōsummationem, in opus ministerij tanta auctoritate præditi, qua & Angelos iudicabunt, quantò magis Principes seculares, quò ad ea, in quibus contra Ecclesiam Christi, & Christianam offendant pietatem.

9 Itaque Moderatores certos, sicuti necessarios, Ecclesiæ dedit Christus Dominus Episcopos, qui intrinsecam eius naturam curarent; videlicet, puritatē Dogmatum, Articulorū fidei, & Sacramentorū doctrinam: disciplinam Ecclesiasticam, & quæcumque alia, ad interiorem eius vitam, & tamquam animam, pertinent; atque etiam quò ad Ciuilem, & exter-

ternam inuicem Ecclesiasticam administrationem; sine qua cetera haud congruè consisteret. Quorum Curionum officium, quia circa sublimia, & valde recondita mysteria versatur, ideoque perpetuò præsentem Diuini Numinis gratiam singularem postulabat, idcircò Christus ipse, Matth. c. 28. promisit, se illis affuturum omnibus diebus, ad seculi vsque consummationem: & Ioan. c. 14. & 16. ab eis numquam recessurum Spiritum veritatis, qui eos in omnem duceret veritatem: qui per os Ieremiæ, cap. 31. asseruerat, priùs futurum, vt Sol, & Luna è medio tollerentur; quàm vt hæc promissio sua vi, & effectu destitueretur: aut leges istæ, de quibus ibi loquebatur, essent coram eo defecturæ.

10 Principes verò, & Reges, & seculares Potestates, & denique omnem ciuilem Magistratum iuxta & naturæ, & cuiusque gentis, seu prouinciæ mores ordinatum, ita iam gratiæ lege succedente reformauit, vt tum demum munere suo perfectè fungerentur, cum mystica, ac noua natiuitate in Ecclesiam insiti, Episcopis, ac Prælatis regenerantibus, vt filij patribus, & oues pastoribus, vt discipuli magistris, iuxta Christi præceptum, se subdentes, Politicum suum gladium dirigerent, ad eam extrinsecam Ecclesiæ pacem procurandam, cuius interna Sacramenta, & ciuilem Ecclesiasticorum administrationem externam, ad ea sarta tecta tuenda necessariam, diximus, Episcoporum fidei commisisse. Quod Principum secularium munus, cùm iam supra per Isaiam cap. 60. fuisse prædictum ostenderimus, adhuc ex ipso cap. 49. illud colligimus dicente: [Reges videbunt, & consurgent Principes; & adorabunt, propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel, qui elegit te.] Quod idem cecinerat regius Vates, Psalm. 2. & 71. Christi, videlicet, iugo fore Reges, & colla, & sua sceptra submissuros.

11 De prædictorum consequentia nullus dubitabit, qui Christiana, vel leuiter sit imbutus disciplina, [Gregis enim mei ouis es,] dicebat, vt supra retulimus, Gregorius Theologus ad Imperatorē suum Theodosium. &, [Quid Imperatori honorificètius est, quàm vt dicatur filius Ecclesiæ?] ad Valentinianum item Imperatorem cōstantissimus Ambrosius perorabat. Quòd si quæ latent in hac Principum secularium, ad Ecclesiam, & eius Prælatos, altissima subiectione mysteria propalare velimus, consequenter ad superiùs dicta reperiemus: fuisse hoc excellentissimum beneficium Regibus Infidelibus ad Christum conuersis, per eius fidem, & doctrinam Euangelicam contributum; quòd cùm priùs, cuiusque eorum regnum, etiam cùm optimè administraretur, esset Politicum merè, & mundanum, profanum, ac carnale, à veraque sicut religione, sic & sanctitate alienum: iam per Christianam professionem, qua ipsi in filios Dei, & Ecclesiæ adsciti sunt, eorum quoque sceptrum, sacrum, religiosum, Ecclesiasticum, immò spirituale, & sacerdotale quodammodo effectum est; quia ad eamdem Christi Ecclesiam cum Episcopis, & Sacerdoti-

bus, suo modo regendam admittuntur: & roborandis Spiritus sancti Diuinis sanctionibus, editis per eos, quos ex Petri doctrina, Act. cap. 20. Spiritus ille posuit, regere Ecclesiam Dei, sanguine Christi acquisitam, eorum sceptra inseruiunt: iuxta doctrinam cap. Principes. &c. ex Decretis supra adductam: id quod ipsissimum est Regum ministerium, à Prophetis Regijs Dauid Psalm. 2. & Isai. cap. 60. tot antea seculis prædictū: in quo præcipuè Regiæ potestatis natura vertitur: cùm inciderit in hominem Christianum.

12 Quamuis enim, vt ex Chrysostomo Homil. 15. in c. 2. Epist. 2. ad Corinth. Regum, & Principum, quatenùs Principes, & Reges sunt, officium est, leges de pace, de bello, de mercatura, de contractibus, de quiete ciuium, & de quibuscumq; alijs Ciuilibus bonis, & commodis ferre, in eoque pagani Reges, qui fuerunt iusti, suo Regali munere sunt rectè vsi: attamen cùm succedit, vt Christianus homo commissum sibi à Deo regimen quodcumque accipit, primo loco ab eo Christiana fides, & Euangelica est attendenda doctrina: & diligentissimè, ac omnibus intentis neruis prouidendum est, vt omnes illæ de pace, de bello, & ceteræ leges Ciuiles, cum legibus conueniant Christianis: & si quando in præiudicium, damnumue Religionis Christianæ eæ leges cedunt, in Regium officium, grauiter peccat, nisi ad Prælatorum Ecclesiæ, & summi Pontificis præcipui, ac primi eiusdem Prælati præscriptum, leges eas corrigat, & ita efformet, & immutet, ne noceant Christianæ professioni: vel illi (quantumcumque in speciem alias congruæ videantur,) quoquomodo sint aduersę.

13 Ergo quemadmodum apud Ethnicos Principes, in particularibus condendis legibus, suprema, & vniuersalis regula, ad quam sua omnia, cogitata, consulta, responsa, inuenta, scita, & præscripta dirigebantur, erat illud, quod ex Cicerone supra retulimus: [Salus populi suprema lex esto:] ita apud Christianos, quorum Regna Catholicam sunt fidem amplexa, quorum Imperia ad animarum salutem, & æternam tendunt felicitatem, quæ sola salus, Dei veri, & IESV Christi eius filij cognitione, ipso attestante Ioan. c. 17. comparatur, hunc sibi finem Reges, & Principes, in omnibus suis particularibus Constitutionibus perpetuò proponere debent, illumque firmum, constantem, & inuariatum tenere: [Salus animarum, æterna beatitudo, Christi Catholica fides, suprema lex esto:] ad quam omnes aliæ leges Reipublicæ dirigantur. Et ijs aduersa, & pugnantia Regum, Principum, seu Populorum decreta, non magis Christianæ leges censendæ sunt, quàm in illis Tyrannorum imperijs vocandæ sunt leges Ciuiles, quæ ad vnius Tyranni priuatum commodum spectantes, totius Reipublicæ statum confundunt, pessumdant, euertunt. Hæc sunt cōnsentanea dictis supra 3. Principio Tractatus, de vario fine, quem Respub. vti Ciuilis hominum congregatio coalescens, sibi præstituit, ab eo, quem vti Christiana Respub. habet, sibi à Christo Domino præstitutū.

Veterum Imperatorum, & Regum Hispaniarum sententia de prædictis, proponitur. Cap. XL. §. 1.

HANC doctrinam Optimi, Maximiq; illi Orientis, & Occidentis priores Christiani Imperatores firmiter amplexi sunt: in hunc sensum, in hanc venere sententiam, eamq; suis in imperando legibus, & moribus, roborarunt. Erat solitus dictitare Constantinus Magnus, referente Eusebio lib. 4. eius vitæ. cap. 24. [Vos, ò Episcopi, intra Ecclesiam, ego extra Ecclesiam à Deo Episcopus constitutus sum.] Theodosius mittens suo nomine Comitem Candidianum, ad generale Concilium Ephesinum, expressè ei præcepit, vt nullo modo se interponeret in illis, quæ de pijs Dogmatibus erant controuersá: hac addita ratione: [Illicitum est enim, qui non sit ex Ordine sanctissimorum Episcoporum, sese Ecclesiasticis immiscere tractatibus.] Imperator Martianus, vt ex Concil. Chalcedonensi habetur Act. 1. & 6. protestatus fuit, se illuc accessisse, vt Constantini Magni exemplo, quæ Episcopi Diuina auctoritate sacrosancta esse decernerent, ipse Imperiali potestate populis seruanda ediceret: & Decretis Concilij repugnantes, legitimis castigaret supplicijs: sicuti Constantinus damnatos à Concilio Nicæno in exilium eiecerat, Arij libros igni tradiderat, & qui eos celauerant, comprehensos capitali supplicio affecerat.

2 Ea igitur, quæ de rebus Ecclesiasticis Episcopi concluserant, suis Edictis firmabant Imperatores: & ad ea seruanda, pœnas insuper Ciuiles adijciendo, populos reddebant propensiores. Habemus insigne exemplum etiam Iustiniani Imperatoris (quantumcumque postea, vt supra dictum est, aliquid in rebus tractandis Ecclesiasticis deuiauerit,) is enim in Concil. 5. OEcumenico Constantinopolitano Actione. 1. enumeratis alijs quattuor prioribus Concilijs, sic loquitur in quadam forma ad Cōcilium missa: [His omnibus per diuersa tempora subsequutis, prædicti pię recordationis nostri Patres, eá quæ in vnoquoque Concilio iudicata sunt, legibus suis corroborauerunt, & confirmauerunt: & Hæreticos, qui definitionibus sanctorum prædictorum quattuor Conciliorum resistere, & Ecclesias conturbare conati sunt, expulerunt.]

3 Inspiciamus autem leges aliquas, in iure Ciuili contentas, hanc priorum, & piorum Imperatorum praxim declarantes. Vt Conciliorum generalium illibata maneat auctoritas; quod est Christianæ pacis, & vnitatis fundamentum, sic edicunt Theodosius, Valentinianus, & Martianus AAA. C. tit. de Sum. Trinit. &c. §. [Nemo Clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publicè tractare conetur in posterum, &c. Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendissimæ

Synodi,

Synodi, si quis, semel iudicata, ac rectè disposita, reuoluere, & publicè disputare contenderit. Et contemptoribus huius legis pœna non deerit.] Vt autem Hæretici cuiuscumque generis comprimantur, edicunt ibidē. §. Sancimus. Quò ad libros verò hæreticè, & suspiciosè conscriptos incendendos, & eos vel legere, vel habere sustinentes vltimo supplicio afficiendos, edicunt ibidem. Hæreticorum, & Conciones, & conuenticula funditùs interdicuntur ibi. §. Nullus.

4 Exstat denique, vt cetera prætereamus, illud Theodosij, & Valentiniani AA. Edictum, de Hæreticorum nuncupatione, ibidem. tit. 5. de Hæreticis. §. Damnato. dignum quod hodie in Germania, Polonia, Anglia, Scotia, & similibus prouincijs hæresibus infectis, seruaretur: quò Gentes illæ, quæ olim fidem Catholicam gloriosè profitebantur, suorū nouorum Doctorum nomine ipso (Euangelicorum relicta falsa nuncupatione) admoniti, intelligerent, se tales esse, qui Deo, qui Christo Domino deserto, ad Lutheri, Buceri, Caluini, Zuinglij, Bezæ, &c. luxuriæ, & libidinis mancipia profugerunt. Edicunt ergo sic Imperatores: [Damnato portentosæ superstitionis Auctore Nestorio, nota congrui nominis eius inuratur gregalibus: nec Christianorum appellatione abutantur. Sed quemadmodum Ariani, ab Ario, lege Diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinem impietatis, & Porphyriani, à Porphyrio nuncupantur, sic vbique participes nefariæ sectę Nestorij (Lutheri, Caluini, &c.) Nestoriani, (Lutherani, Caluinistæ, &c.) vocentur: vt cuius scelus sunt in deserendo Deum imitati, eius vocabulum iure videantur esse sortiti.]

5 Est autem in hisce Edictis illud maximè suspiciendum, quòd Imperatores in illis edicendis ab Episcopis instructi, & à sacris Concilijs edocti, Episcoporum, & Conciliorum Canonibus suas has leges conformarunt. Immò Iustinianus, hanc eamdem clausulam suis Edictis, frequenter erat solitus attexere: [Sancimus,] inquit Constit. 5. & 6. [sacras sequentes regulas; ne quis bigamus Sacerdos ordinetur.] & Constit. 131. [Sancimus, vt sancti Ecclesiastici Canones, qui à sanctis quattuor Concilijs expositi, & confirmati sunt, vicem legum obtineant. Prædictorum enim sanctorum Conciliorum decreta, perinde vt sacras Scripturas suscipimus, & Canones, vt leges custodimus. Ac propterea sancimus, vt secundùm eorum diffinitiones, sanctissimus veteris Romæ Papa primus sit omnium Sacerdotum. &c.] & Constitut. 109. [Veterumque Patrum, inquit, decretis inhærendo, Hæreticos illi dixerunt, & nos dicimus, quicumq; diuersarum Sectarum sunt, Eutychiani, Acephali, Manichæi, &c. & quicumque membrum sanctæ Dei Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ non sunt; in qua & omnes sanctissimi totius orbis habitati Patriarchæ, & omnes sub ijs constituti religiosissimi Episcopi, vno ore Apostolorum fidem, & traditionem prædicant.]

6 Et cùm summus Pontifex Agapetus, Anthimum Constantinopolitanum

tanum Patriarcham, propter hæresis reatum, ab Ecclesia expulisset: [Hanc,] inquit Iustinianus Constit. 14. [sententiam, tametsi per se satis valentem, multò tamen adhuc valētiorem reddit Maiestas Imperatoris, quæ Regia hac vrbe ipsum expellit.] Ob quam verò rationem, adeò studiosè sanctiones Ecclesiasticas legibus cōfirmet Ciuilibus, & vt ipse ait ibidem, quæ summum Sacerdotium decreuit, ea etiam Maiestas Imperatoria corroboret, optamus, à Principibus Christianis maximè considerari. [Si enim,] Constit. 127. inquit ille, [leges Ciuiles, quarum potestatem fidei nostræ Deus concredidit, per omnia firmas, & stabiles conseruari, ad subditorum securitatem, studemus, quantò plus studij debemus, circa sacrarum regularum, & Diuinarum legūm obseruationem, ponere: quæ pro salute animarum nostrarum definitæ, & constitutæ sunt?]

7 Quibus addendum est, præfatos Imperatores, ex præiudicatá hac sententia, & Sacerdotij, & Imperij forè semper limites discernendos, quò ad Sacerdotio, & Imperio debitam à subditis obedientiam; item &, nullum esse suis absolutum numeris, & Christianum in ciuilibus obsequium, quod in fide non esset Catholica fundatum; quoties Christianum hominem, ad munus aliquod publicum gerendum, efferebant, eum continuò ad fidei Catholicæ perpetuum cultum, sub Iurisiurandi forma hac, coarctabant. [Testor ego,] ex Nouel. Constit. 80. [iurando omnipotentem Deum, & vnigenitum Filium eius IESVM Christum, & Spiritum sanctum, ac gloriosam Dei Genitricem, & perpetuò Virginem Mariam, & quattuor Euangelia, quæ hisce manibus teneo, & sanctos Archāgelos, Michaelem, & Gabrielem: quòd occasione concessi mihi officij, puram conscientiam, & genuinum præstiturus sum seruitium, &c. & quòd cum sanctissima Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia communionem habeo: neque ei vlla vmquam in re, aut modo aduersabor: neque (quantum in me erit) alicui alij permittam. &c. Quòd si hoc non obseruauero, omnibus incommodis ero expositus, tam hic, quàm in futuro seculo, in horrendo iudicio Magni Domini Dei, & Seruatoris nostri IESV: habeboq; partem cum Iuda, & lepram Giezi, & tremorem Cain: vltra hoc, quòd etiam, pœnis lege Imperatorum comprehensis, ero obnoxius.]

8 Hoc modo in primitiua illa, & purissima Ecclesia optimi Imperatores de sua, quanta quanta erat, Imperatorum potentia, & crediderūt, & intellexerunt, & senserunt: hoc suis rebus gestis, & actionibus docuerunt: hoc exemplo glorioso, posteritati Christianæ, vniuersisque secularibus Principibus consecrarunt.

9 Regum Catholicorum Hispaniarum, de Hierarchia, & Politia Ecclesiastica constans iudicium Orthodoxum hic addere, per singulorum enumerationem, superuacaneum, sicuti prolixum esset opus; cùm eorum, & totius prouinciæ, & spatiosissimæ illius Monarchiæ Acta, Scripta, Dicta, nihil sint aliud, quàm consequa, & continens quædam Catholicæ,

& Apostolicæ fidei professio: Ordinis autem Ecclesiastici eiusque Romani summi Pontificis veneratio. Nihil patriæ indulgemus affectui: consulat Lector leges Hispaniarum Fundamentales, agentes de Hierarchiæ, & Politię, in Ecclesia, institutione: quas supra 3. Part. 2. respons. ad 2. Argum. principale. commemorauimus: & videbit: (quod & exteri iam Doctores Iurisprudentes prudentissimè adnotarunt,) nullibi forsan clariùs, aut maiori cum pietate, apud Scriptores, de Ordinis Ecclesiastici auctoritate, & functionibus disputari.

10 Quòd si antiquiorum Regum Hispaniarum, &, inter eos, plurium etiam Sanctorum, res gestæ, pro vniuersa prouincia, à Saracenorum infidelitate, à Iudæorum perfidia, ab Hæreticorum expurganda, fraude, non sufficerent, ad illorum, ac suorum fidelium subditorum perpetuam Catholicam confessionem fidei commendandam: Ecce præsentis Catholici nostri Regis Philippi III. cui Deus Opt. Max. quasi à se Optimo, & Maximo constituto Regi, Nestoreos concedat annos, factum mirandum, cuius sola consideratio, instantis seculi, per orbem vniuersum, mortales in admirationem ingentem rapit: futura forsan, quantumcumque certis, fidisque historijs consignetur, ad, de illius veritate, (tantum enim, ac tale est,) dubitandum incitabit. Cùm enim ab vltima prouinciæ totius è manibus Saracenorum recuperatione, per Reges Catholicos Clar. & Sanctæ Memor. Ferdinandum, & Elisabetham de anno 1492. facta, in regni Granatæ expugnatione, plurimum fuerit, per omnes, tam Ecclesiasticos, quàm seculares Magistratus, laboratum; vt à Saracenis, seu Mauris, (*Moriscos*, appellant Indigetes,) qui in sedibus antiquis, Baptismi sacri lauacro suscepto, permanserunt, superstitionis Mahometicæ rubigo detergeretur: & vt sectam suorum parentum impuram abnegarent: neque innumeris, sicuti varijs, & alijs efficacibus medicinis curata, infanda illius gentis, nomine tenus Christianæ, Babylon fuerit, desideratæ ab vniuersa prouincia, sanitati restituta: tamdem, tamdem, hoc anno M. DC. X. quasi noua quadam creatione, post sexdecim à Christo Domino nato secula annorũ, sequentis in primo denario, Omnipotens Deus Hispanis quasi cælum nouum, nouamq; terram recreauit.

11 Hoc enim anno M. DC. X. octingentis nonaginta octo, vel, vt alij supputant, nongentis nonaginta sex, ab occupata per ipsos Saracenos Hispania, ne vsurpatio indecora, cum prouinciæ dedecore, ad mille annos, sicut æternitatis vnam diem, accederet, iustissimis titulis, (quos modò, ex præiudicata faciẽtium, Regis Catholici, suorumq; grauissimorum Consiliorum, sententia supponimus, eosque Doctores Theologi, & Iurisprudentes, ac Historiographi propediem publicabunt:) conclusum est, vt gens infidelis, & barbara, non patrijs, sed vsurpatis sedibus pelleretur: sicuti expulsa est.

12 Ab exitu forsan Israel de Ægypto, & domus Iacob de populo barbaro:

baro: cuius ad sexcenta hominum millia, ex ijs, qui iuxta Scripturæ sacræ morem, computabantur, numerus ascendebat, vsque ad præsens æui, tantam, ac tam numerosam gentis, seu coloniæ expulsionem, seu deductionem haud credimus inueniendam: cùm ferè horum Saracenorum numerus ad totidem accedat capitum millia, quot inter præfatos Israel fuere filios numerata. Quos omnes, suis etiam opibus, ac pecunijs onustos, (ingens, in gẽtem adhuc læsæ Maiestatis obnoxiam crimine, liberalitas, ac Christiana, & Hispana Charitas!) pro fidei Catholicæ conseruanda puritate, pro religionis Orthodoxæ augenda maiestate, pro Maiorum suorum Regũ à D. Recaredo, à Gregorio Magno satis cõmendato, vsq; ad Philippũ II. parentem, æmulanda pietate, tam facilè, & hilariter Rex Catholicus Philippus III. ab Hispania, & suis omnibus Regnis expulit, quàm facilè, & hilariter Rex quicumque infidelis eos in suarum ditionum sedibus collocasset.

13 Erit tamen, vt speramus, quando, sine quando, qui Rex noster Catholicus, separans pretiosum à vili, ex Ieremiæ cap. 15. quasi os Omnipotentis Dei est; coronam aliam immarcescibilem, sibi in cælis, ex Petri Apostoli 1. c. 1. & 6. conseruatam, percipiat: ipso Petro, ex Christi Domini præcepto, pro quorum fide Catholica, & Hierarchiæ, & Politiæ auctoritate tuendis, augendis, & prosperandis laborat, illius pretioso, sicuti Deo amantissimo capiti eam imponente: & experientia felici cognoscet, quem afferat fructum Regibus Christianis, eos, suaque Regna, Regi Regum Christo Domino, ac Regno ipsius sponsæ dilectissimæ Ecclesiæ famulari.

De institutione Imperij, & aliorum Regnorum, per Ecclesiam, sequentibus temporibus. Cap. XLI. §. 1.

EX præiactis verò Christianis fundamentis, & ex illo præcipuè inter Christianos millies repetendo, scilicet: [Salus animarum suprema lex esto:] effluxit illa in plurimis regionibus praxis: vt populi non nisi Ecclesiastica auctoritate, Principes, & Reges, sibi voluerint præficere. Quamuis enim, vt supra latè propositum fuit, Regia Maiestas non à fide Christiana, sed à natura suam duxerit originem; omnesque legitimæ hominum societates eam habeant vim à natura ipsis insitam, vt ad commune, & tuendum, & promouendum bonum, & publica arcenda detrimenta, Magistratus sibi possint adsciscere pro sua voluntate: post Romani tamen Imperij inclinationem, quod Saracenorum potentia, sic fuit confractum, vt ducentis post Mahometum annis, vel corruisse visum sit, vel ad summas saltem angustias, quòd ad Occidentem attinet, fuerit redactum, Regna, & Im-

peria, quæ inter Christianos emersere, pleraque non tam populorum ea erigentium voluntate, quàm Ecclesiastica potestate, populis tamen idipsum volentibus, & vt fieret efflagitantibus, sunt instituta.

2 Etsi enim publicæ rei commoditas populari prudentia, & acumine discerni poterat; atque naturali sagacitate, rerum adiuncta necessaria experientia, prouideri, vtrum Regnum, vel alter cuiusque generis Principatus futurus esset salubrior; tamen, quia ijdem Christiani videbant, suam regionem membrum esse particulare vniuersi corporis Reipublicæ Christianæ, cuius communi bono priùs, quàm priuato sui status erat consulendum: idcircò regem postulabant ab Ecclesia, & eius supremo Pastore, quem ex Augustino, contra Epist. Pelagian. lib. 1. cap. 1. Christus ipse totius Ecclesiæ, quasi in sublimi arce speculatorem posuit: quò ille matura animaduerteret cum Ecclesia consideratione, quemadmodum cum illius vniuerso bono, bonum, & vtile illius particularis prouinciæ conueniret.

3 Anno à Christo nato octingentesimo, referentibus Paulo Æmilio, libr. 3. Auentin. in Annal. libr. 4. Paul. Diac. Rer. Rom lib. 23. Regin. lib. 2. anno 801. Zonara, Cedreno, Adon. Crant. Othon. Scoto, & alijs Historiographis, & Platina in Leone III. & Innocent. cap. Venerabilem. de elect. iā in Hispania, & Insulis maris Mediterranei nimis Saracenorum excreuerant opes, & potentia: immò bonam etiam partem Galliarum occuparant. Per Italiam verò omnia effusè Longobardi populabantur: afflictisque prouincijs Latinis miserabilem in modum, nullam opem Imperatores præstabant Græci: partim, quoniam in hęresim erant lapsi; partim, quia Reipublicæ, stupiditate animi præpediti, omnem quasi curam à se abiecerant. Tunc Italiæ, Galliæ, & Germaniæ Christiani, communi quodam desiderio, ac voto, diuidendum ab Orientali, Occidentale Imperium censuerunt: & nouo Imperatori Occidentale sceptrum committendum; ac in Leonem III. summum ea ætate Pontificem, reigerendæ curam vltimam reiecerunt. Translationis huius Græci Imperij ad Latinos fundaměta, Philippico excommunicato, olim iecerat Gregorius II. Leo autem expendit maturè, quasi Pontifex prudentissimus, Christianorum miras difficultates præsentes; vidit Imperij Græci onus imbecillis in feminæ, neque Cęsareo sanguine ortæ, humeris resedisse: quæ ad Europam contra Barbaros defendendam, haud sufficientem haberet facultatem. Considerauit insignem Francorum pietatem, & in bello gerendo mirabilem fortitudinem: perspexit præclaras victorias, contra Saracenos, Germanos, Saxones, Bauaros, Hungaros, & Longobardos, ipsis à Deo datas fuisse. Et tandem communi prudentissimorum Romæ, Italiæq; Senatorum consilio, in eam accessit sententiam, Italiam numquam fore quietam, nisi Carolus vrbis Romæ Consul, & Tribunus perpetuus creatus, præsens in Italia operā daret, ne quid illa

detri-

detrimenti caperet, & sua auctoritate Reipublicæ statum componeret.
4 Carolo igitur Romam aduenienti dictus Pontifex diadema Imperatorium, solemni ritu imposuit, ingenti assensu Procerum, qui in Vrbi conuenerant: populo vniuerso faustis vocibus acclamante: Carolo Augusto, à Deo coronato, Magno, & Pacifico Imperatori Romanorum, vita, & victoria. Quin & idem Pontifex, Pipinum Caroli filium inunxit ac decreto, & consensione communi, Italiæ Regem pronunciauit. Tanti huius rei gestæ nemo bonus hucusque exstitit improbator: neque ad nostram vsque ætatem quisquam, præter communem hostem Turcam, eiq; fauentes quosdam Lutheranos, dubitauit, quin, hoc tamquam plenissimo iure, Carolus Imperij habenas tenuisset. Immò ipsa Imperatrix Græcorum tunc, & paulò post Nicephorus Imperator, missis protinus in Italiam Legatis, cum Carolo fœdus, & pacem statuerunt, Imperium certis terminis separantes: quam diuisionem Michael Curopalates, & alij, qui in Græcorum successerunt Imperio, comprobarunt.
5 Quamuis autem deinceps Caroli posteris hæc Imperialis dignitas, Ecclesiastico decreto, facta est perpetua: ea tamen fuit conditio adiecta, vt nec sinè Pontificis assensu honor ille tribueretur, & penes eumdem Pontificem remaneret libera iudicandi facultas, an is, qui successione sanguinis proximus erat, ingenio item, ac prudentia, valebat munus Imperatorium exercere. Defixerunt oculos attentè summus Pontifex, & Ecclesiasticus, ac Christianus vniuersè Senatus in hac Imperij, seu noua institutione, seu potius restitutione, in Catholicæ doctrinæ æternam, & immobilem veritatem, à Deo Opt. Max. profectam: & simul ponderarunt vetustissimorum Patrum perpetuam, de Imperialis dominatus finibus, prædicationem, ipsorumque Imperatorum Constantini, Theodosij, Martiani, Iustiniani, &c. quorum gloria fuit in orbe Christiano clarissima, professionem, & consuetudinem; & qua ratione, sub illo Diuino Principum cum Episcopis, & cum summo Pontifice Romano nexu, Ecclesia Christi ad plurimorũ fuisset aucta salutem, Respublica Christiana seditionibus caruerit, moresque hominum singulorum, magis ad pietatem exstitissent compositi: vnaque aduerterunt, quantopere illa contraria Constantij, Iuliani, Valentis, & similium peruersitas, omni hominum exosa generi, fructus prædictis contrarios attulisset. Quam ob caussam, Imperatores illos sibi in posterum fore præfixerunt, qui Ecclesiam venerarentur, armis tutarētur, & suis, & subditorum moribus exornarent.
6 Debuit quidem in hac Imperij, vel creatione, vel recreatione, hominum illa tanta societas, quò vitæ Ciuilis consuleret inuicē directioni, cum Philosophis, & vetustis Legumlatoribus, ad naturalem Reipublicæ suæ finem, qui in externa iustitia, & morum probitate positus est, tantæ molis erigere opus: Imperij, videlicet, scindendo partes, & nouum Occidenti Imperatorem creando; & non deberet, considerando, se esse ho-

minum Christianorum societatem, (ad supernaturalem finem æternæ vitę, ad quem sola fides Christiana ducit, attendendo :) hanc cōditionem futuris suis adijcere Imperatoribus, vt nihil à fide Catholica admitterent dissentaneum, & vt circa vtriusque finis assequutionem, supremi semper Pontificis sententia spectaretur? Hinc illa apud sequentes Pontifices consuetudo retenta fuit, vt ipsi Romanum inungerent Imperatorem, eique manu sua Augustæ Maiestatis traderent insignia: vt Stephanus Pontifex dedit Ludouico Pio, eius etiam filio Lothario, Italiæ Rege, socio in Imperio patris declarato. Cuius filio Ludouico, postea Eugenius II. quia eum Imperio gerendo prauidebat ineptum, patre licèt summis id contendente precibus, Imperij coronam denegauit. Habentur hæc omnia apud Haymonium, lib. 3. c. 111. & lib. 5. cap. 28. & Platinam, in Paschali I. & Eugenio II.

7 Perseuerauit ergo Imperium hoc modo ad aliquot annos in Caroli posteritate. Sed vt est Imperiorum continua vicissitudo, in varios Principatus diuulsa Germania, Gallia, & Italia, Caroliq́ue posteris à maiorum pietate, & fortitudine degenerantibus, cùm propter multitudinem Tyrannorum, qui vndique emergebant, res & in Italia, & in Germania valdè turbarentur, de Imperio rursus instaurando, cœperūt Christiani Proceres cogitare. Erat ea tempestate magnum Othonis nomen in Germania, & propter religionis Catholicæ venerationem, & propter bellicam fortitudinē, qui ex Italia Saracenos, illisq́ue adhærentes profligans Græcos, Ecclesiæq́ue Romanæ pace, & tranquillitate restituta, primus Germanorum Principum, à Ioanne summo Pontifice Imperiali corona fuit donatus. Quamuis enim Othonis maiores Conradus, & Henricus magni Principes, egregium nomen, famæq́ue celebritatem, rebus præclarè gestis fuissent adepti; tamē post Imperium à iusta sobole, & agnatione Caroli Magni ablatum, primus hic Otho iustus, legitimusque Imperator numeratur: eò quòd prædicti eius maiores Pontificis auctoritate, benedictione, & consecratione caruerunt. Hæc omnia latè prosequitur Genebrardus in Chronico. post antiquiores Historiographos Bapt. AEgnatium, Arnulphum, Lambertum, Schafnaburg. Sigebertum, & Paulum AEmilium, & Platinam.

8 Neque existimet aliquis, hanc Othonis Imperatoris Germani Pontificia auctoritate creationem, vel reliquos Christianos Principes malè habuisse, aut ipsos Francos, quorum maximè intererat, cum Pontifice expostulasse; quasi iniuria illis fuisset illata, quòd à Caroli Magni progenie, ad Othonis stirpem, suprema illa Imperij Maiestas transferretur. Immò Othoni festos, celebresq́ue dies agenti, quòd Nicephorus Græcorum Augustus, Theophaniam filiam suo filio per Oratores despondebat, totius Latini nominis Proceres, ipseque Francus Rex, cum Galliæ Principibus, Græci ipsi etiam affuerunt, publica gratulatione, iudicio

Pontificis deferentes, illudque summa ratione nixum, communi testimonio comprobantes.

9 Ceterùm, quia procliuis erat Reipublicæ Christianæ lapsus in calamitates pristinas, nisi certus iniretur ordo, eos deinceps ab Imperio excludendi, qui tales essent, quales Caroli illi posteri, ex quo priores illæ miseriæ dimanarāt: Gregorius V. sapientissimus Pontifex, vt deinceps certa, & stabilis esset Imperatoris deligendi ratio, qui & Christiana cumprimis polleret Religione, & proximo loco virtutibus in Imperatore requisitis corusсaret: cum Christianorum Principum, & Ecclesiæ assensu, legem eam promulgauit, qua Germanorum nobilitati (qui eo tempore erant de Christiana Republica, sicuti olim Franci, præclarè promeriti:) Imperialem dignitatem perpetuam assignauit. Durat hæc lex in hodiernam vsque diem: qua tribus Archiepiscopis, Moguntino, Treuirensi, Coloniensi, & totidem secularibus Germaniæ Principibus, Saxoniæ Duci, Palatino Comiti, & Brandeburgensi Marchioni, & (si quando horum in diuersis eligendis Imperatoribus suffragia essent paria) Duci Bohemiæ electio attribuitur: ita nimirùm, vt quem electores illi designarent, is diceretur Cæsar, & electus: & cùm à Romano Pontifice confirmatus esset, & coronatus, tunc Imperator Augustus haberetur. De quo post Platinam in Gregorio V. & Onufr. Panuin. in Chronic. Genebrardus in Chronolog. de anno 995. est vidēdus, & maximè dictum cap. Venerabilem. de elect.

10 Per eadem tempora Hungaria fidem Christi suscepit, singulari diligentia, ac studio Stephani Principis, quem Hungarorum communis beneuolentia, & cōsensio Regia Maiestate dignum iudicauit. Ipse tamen optimus Princeps, & ob eximiam pietatem, ac religionem, post mortem ab Ecclesia in Sanctorum adscriptus Catalogum, oblatam renuit accipere dignitatem, priusquàm consultus per Oratores summus Pontifex Romanus, Apostolicæ Sedis decreto, eum illi honorem assignauit. Auctores Cromer. de rebus Polon. lib. 3. Genebrard. anno 984.

11 Ceperat bello Rogerius Siciliæ Comes Pontificē Romanū Innocentium II. cum suis Cardinalibus: miraque modestia vsus, eos protinùs liberarat: quam ob caussam, facilè multa quæ optabat, à Pontifice obtinuit; regni tamen Siculi, & Regis titulum, quem maximis præmijs, & pollicitationibus impetrare contendebat, ab illo numquam potuit obtinere. Successit illi hæres Guillelmus, qui magnam Apuliæ, Calabriæq; partem armis occupauerat: qui ab Hadriano IV. vtriusque regni, & Neapolitani, & Siculi titulos assequutus fuit: quantumuis Imperatoris Constantinopolitani Legatus ad Pontificem Beneuentum veniens, huius Regiæ titulo Maiestatis intercederet. Refert Platina in Hadriano IV.

12 Alfonsus similiter Portugalliæ Dux, cùm post deuictos quinque simul Saracenorum Reges, eorumque innumeras copias profligatas, Rex

ab vniuerso exercitu salutaretur, per plures annos sequentes, in Principatu gloriosis degens progressibus, numquam se Regem nominari fuit passus: donec ab Alexandro III. fuit Regiũ & nomen, & diadema consequutus. Refert Innocentius III. in quadam epist. ad Regem Portugalliæ Sanctium. & Genebrard. in Chronol. & fusiùs Roderic. Toletan. Histor. Hispan. lib. 2. cap. 26.

13 Hiberni, opera ministrorum, quos misit Sum. Pontifex, ad fidem Christi conuersi, se, suaque omnia in Romanæ Ecclesiæ ditionem, & potestatem tradiderunt: nullum alium, præter Pontificem Romanum, Hiberniæ Principem recognoscere volentes: & quos ille, suo nomine, Insulam gubernare deligebat. Vltimò ab Hadriano IV. postularunt anno 1156. vt Henricus II. Anglorum Rex totius Hiberniæ haberet dominiũ: quod Pontifex ipse Anglus illi concessit, ea conditione, vt illud, beneficio Ecclesiæ Romanæ donatum, profiteretur: immò alijs multis, quas Angliæ Reges seruare noluerunt. De qua re habentur testimonia Historicorum, Guillelmi Neobrigensis, lib. 3. cap. 9. Polydori Virgilij, lib. 13. Nicolai Sanderi, de Schismate Anglicano. ad annum 1542. & Genebrardi. Denique exstant de hoc Apostolicæ litteræ Ioannis. XXII. datæ ad Regem Eduardum II.

14 Ab alijs exemplis adducendis ex Croatia, Dalmatia, & Bulgaria, de Regio per Pontifices erecto nomine, & munere, consultò, quia ab alijs multis adducta sunt, supersedemus.

De Imperatorum, & Regum per Ecclesiam, eiusque summos Pontifices, destitutione. Cap. XLII. §. 1.

SAEPIVS in superioribus à nobis assertum fuit, ipsas Respublicas à natura edoctas, ad Reges, seu Magistratus, quocumque censeantur nomine, præficiendos sufficere: neque aliqua Christiana lege, aut Diuina, vel (vt existimamus) humana, esse adstrictas, ad summorum Pontificum sequendam voluntatem, in Rege, Duce, vel quocumque sibi Principe adoptando; modò tamen eorum priuata electio, in Reipublicæ, & Religionis Catholicæ detrimentum non vergeret. Sic olim Hispania à Saracenis oppressa, Pelagium Regẽ constituit, qui, felicibus auspicijs, eius recuperationem inchoauit. Sic Aragonij, & Nauarrenses, Garciam Regem elegerunt: de quibus Ioan. Vasæus in Chron. Hispan. cap. 17. & alij eiusdem prouinciæ Historiographi. Sic Otho III. Imperator, referente Guagin. rer. Polon. Tom. 1. in Boleslao. Principem Poloniæ tunc Imperio Germanico subiectum, ab obedientia exemptum Imperatorum, ad Regiam extulit dignitatem. Refert similiter Aeneas Silu. Hist. Bohem. cap. 21. Vratislaum eo tempore Bohemiæ Ducem

ab Heurico Imperatore Moguntiæ in Comitijs Imperialibus Regẽ fuiſſe declaratum; quem Pragæ, Treuirorum Archiepiſcopus, coram ſuis Prouincialibus regem iunxit, & regalibus inſignibus adornauit. Immò quin alij Duces, ſeu Principes ſimilibus modis, honoribus amplificati fuerint talibus, haud valde controuerſum eſt.

2 Attamen vt omnes illi, modo quocumque honores aſſequantur illos, ſi Chriſtiani ſint, quin Eccleſiæ, eiuſque ſummo Pontifici ſubſint, ita vt, ſi delinquant contra Reipublicæ Chriſtianæ generale bonum, poſſint, iuxta Euangelij, & regularum Eccleſiaſticarum præſcriptionem, corrigi, tam eſt certum, quàm eſt certum, tales Reges eſſe Chriſtianos, eſſe oues Chriſtiani gregis, eſſe filios Eccleſiæ, eſſe in Eccleſia Chriſti baptizatos, eſſe Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſubditos, eiſque præeſſe in Eccleſia Catholica Epiſcopum, ſummum Pontificem Romanum, qui pro eorum animabus, Chriſto earum ſupremo Paſtori, & Epiſcopo, omniumq; ſummo Iudici ſit rationem redditurus. Eſt enim hoc non humani, ſed Diuini iuris; non mutationi ſubiectum, ſed ſtabile, ac æternũ: nõ in cuiuſcumque vel Regis, vel gentis libera poſitum voluntate: ſed eſt præceptũ expreſsè à Chriſto Domino, eiuſque ſanctis Apoſtolis commendatum. De qua materia S. Thom. & eius Interpretes 2.2.q.12. Art.2. ſunt videndi.

3 Huius Dogmatis, huius rei praxis, fuit in orbe Chriſtiano ab antiquis eius ſeculis tam illuſtris, quàm demonſtrat exemplum adductum de Imperio Græcis erepto, & Francis in perſona Magni Caroli contributo. Haud enim Pontifex Romanus Imperium inſtituerat Conſtantinopolitanum: ſed poſtquam in Conſtantino I. Chriſtianum effectum eſt, illius poſteros ſiue ſucceſſione, ſiue electione, ſiue aliàs Imperatores, vt legitimos Eccleſia tota venerabatur. Cùm verò Philippicus, Leo Iſaurus, Conſtantinus Copronymus, eiuſque filius Leo in hæreſes varias incidiſſent, ſtatumque Eccleſiæ Orientalis, & Occidentalis inſigniter turbaſſent: poſtquam moniti, & correcti à ſummis Pontificibus, & præcipuè Cõſtantino VI. Gregorio II. & Gregorio III. ab hæreſi, & à ſuis flagitij alijs non deſtiterunt, Chriſtiani Occidentales, de Imperatore alio ſibi deligendo, cogitarunt. Tunc Leo III. vt dicebamus, Romanus Pontifex Imperium à Græcis iuſtiſſimè auulſum, apud Francos perpetuò adminiſtrandum collocauit.

4 Zacharias ſummus Pontifex, Francorum Regem Childericum, eò quòd ad priuatas libidines intentus, regni curam abieciſſet, Gallicano populo petente, nobilitate adiuuante, Eccleſia Chriſtiana comprobante & tamdẽ Zacharia ipſo ſummo Pontifice decernente, à Regali faſtigi fuit ſubmotus. Auctores ſunt Paul. Diac. de Geſt Longob. lib.6. cap. Regin. Scotus, & poſt eos, & alios plures, Paulus Aemilius. De qu cap. Alius. 15. quæſt. 6.

5 Cùm Sanctius II. Portugalliæ Rex, peſsimè regnum adminiſtrare

bo-

ona pars nobilitatis, & Cleri, fratrem eius Alfonsum Comitem Boloniensem, Vicarium, seu Coadiutorem, (vt sic dicamus) Regem elegit; quam electionem Innocentius IV. summus Pontifex confirmauit. De quo Odoardus Nonius in Hist. Reg. Portugall. & cap. Gradni. de supplen. neglig. Prael. in 6.

6 Boleslaum Poloniae Regem, ob infamem libidinem, & nimiam crudelitatem, & impiè occisum Stanislaum Episcopum Cracouien. Gregorius VII. Pont. Rom. regno priuauit; immò, & prouinciae ius conferendi Regalis Coronae abstulit: in qua per ducentos annos sequentes, vsque ad Primislaum I. nullus Princeps Regio fuit nomine decoratus. Referunt Cromer. de reb. Polon. lib. 4. Crant. Vandal. lib. 3. cap. 13. & 14. & Munster. Cosmograph. lib. 4.

7 Ioannes Angliae Rex, propter indigna, & nimis atrocia Ecclesiarum spolia, atque sacrilegia, per Innocentium III. Pontificem, & excommunicatus, & regali in subditos iure priuatus fuit; licet vltimò Pōtifici se submiserit. Auctor Polydorus lib. 15. Hist. Angliae.

8 Imperatores Ludouicus IV. Otho item IV. & Henricus III. à suorum temporum Pontificibus Alexandro III. Ioanne XXII. Clemente VI. Innocentio III. & Gregorio VII. Imperio fuere exauctorati. Sunt in his referendis rebus gestis Historiographi frequentes: & videndi Turrecrem. in cap. Alius. num. 5. & 6. 15. q. 6. Ioan. Quintin. Hed. in cap. Nouit. num. 127. cum duob. sequen. de Iudic. Paul. Grisald. in Decis. fidei Cathol. & Apostol. in verb. Papa. num. 25.

9 Vnica tamen Friderici II. Historia docet manifestè, quae sit Pontificum in Imperatores, & Principes seculares auctoritas, & quae fuerit Christiani orbis de ea fides. Habetur res gesta apud Palmeriū in Chronico. & cap. Ad Apostolicae. de sent. & re iud. Excommunicauerat Fridericum iam Honorius III. & deinde Gregorius IX. cùmque adhuc vi retineret Imperium, atque in Germania, & Italia, multi propterea cruentissimi suborirentur tumultus: Innocentius IV. succedens, in Concilio Lugdunensi Fridericum, missis ad eum, orbis Christiani nomin, Legatis, ad pacem ipsi satis proficuam inuitauit. Contempsit Fridericus omnis pacificationis formam, & haeresis suspicione, ac sacrilegiorum admissione, vsurpatione etiam Ecclesiasticorum iurium, omni condonationi sibi faciendae aditum interclusit. Ergo ob hos, & ob alios eius nefandos excessus, [Nos, cum patribus nostris (inquit Innocentius Pontifex,) & sancto Concilio, post diligentem deliberationem, ea auctoritate, quā Christus IESVS in B. Petri persona Pontificibus tradidit, memoratum Principem, qui se Imperio, & Regnis, omniq́ue honore, & dignitate reddidit tam indignum, omni honore, ac dignitate priuatum à Domino ostendimus, denunciamus, & simul sententiando priuamus; omnes qui ei fidelitatis iuramento tenentur adstricti, ab huiusmodi iuramento absol-

uen-

uentes: auctoritate Apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam deincep ei tamquam Imperatori, vel Regi pareat. Decernendo, quoslibet, qui deinceps, velut Imperatori, vel Regi, consilium auxiliumue præstiterint seu fauorem, ipso facto excommunicationis sententiæ subiacere.] Hæc Pontifex supremus.

10 Quibus rebus per Pontificem, & sacrum Concilium tam sanctè quàm fortiter gestis, nullus fuit in orbe Christiano Princeps, nulla fui in eo Respublica, quæ Pontificis sententiam improbarit: præter ipsiu Friderici milites, & Duces quosdam asseclas coniuratos. Electores tur Principes Henricum Lantgrauium ei successorem dederunt; ipsoque vit functo, Guillelmum Comitem Hollandiæ. Galliæ Rex Ludouicus san ctus iudicium summi Pontificis approbauit: & denique ipse Fridericu ab exercitu Pontificis, copijs multò minoribus, quàm erant illius copiæ profligatus, fugiens in Apuliam, morte violenta à filio spurio Manfredo de medio sublatus fuit. Auctor Nauclerus Gener. 42. & alij multi.

11 Quinimmò est animaduersione dignũ, ipsos Imperatores Græcos inter hos Patris, & filij, & cum Romanis Pontificibus, tumultus, refe rente Platina in Alexandro III. & Nauclero Gener. 39. Legatos ad Pon tificem misisse, qui ei pollicerentur, & magnas copias contra Frideri cum, & mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana conuenien tem, vt Occidentalis, & Orientalis eadem fieret: si pateretur, Imperium Romanum antea diuisum, in vnum corpus redintegrari. Verumtamen id facere renuit Pontifex, maxima grauitate, & animi constantia, non tam quid sibi in præsens, quàm quid in posteritatem, & vniuersè rebu Christianis vtile futurum esset, considerans; ac tamdẽ iteratæ legation Græcorum respondens, se nolle in vnum coniungere, quod olim hauc de industria sui Maiores, sed grauissimis caussis intercedentibus, disiun xissent. Redierunt ergo Legati, re infecta, Constantinopolim; ita tamen vt certum argumentum relinquerent, eam fuisse hac tempestate Eccle siæ Græcæ fidem certam, ac persuasionem constantem, quòd Pontifex Romanus iustis de caussis, ea, quam à Christo deriuatam habebat, pote state, Imperium Occidentis, & Orientis, vel disiunctum colligare, vel colligatum potuerit disiungere: eademque ratione, duo Imperia in vnum contrahere, quæ maiores eius, vnius facta partitione, separarant.

12 Neque silentio prætereundum est, omnibus Pontificibus, qui ve in Imperio transferendo, vel Regibus, & Imperatoribus dictis excommunicandis, deponendis, mutandis, adeò infracto animo laborarunt, nihil vmquã Rempublicam Christianam per plura præcedentia secula vidisse sanctius, nihil prudentius, nihil religiosius: vt omnes, affectibus carentes, eorum, & sequentium temporum Historiographi contestantur. Sicuti enim in veteri Testamento, illis Prophetis, Pontificibusque, qui, in prædictorum summorum Pontificum figura, contra suorum temporum

Tyrannicos, vel impios Reges eadem fecerunt, nihil fuit tunc magis Diuinum, & beneficum: vt constat in Samuele, Saulem, propter peccatum admissum, regno priuante, Dauide in eius locum suffecto: 1. Reg. cap. 15. & 16. in Elia Diuino spiritu, non modo in Israel, sed & in Syria Reges deponente, & alios creante, 3. Reg. cap. 19. in Pontifice Regem Oziam, eò quòd Sacerdotis officium vsurpasset, eiciente, & sententia lata eum, vti leprosum Vrbe, & regni administratione priuante. 2. Paralip. cap. 26. in Ioiada Pontifice Athaliam regnum tyrannide occupantem, occidi præcipiente: 2. Paralip. cap. 23. sic præfatis summis Pontificibus nihil fuit diuinius, nihil beneficentius: vt, si per singulos oporteret discurrere, rebus eorum sanctè gestis, facilè nobis esset declarare.

13 Exstat tamdem, vltimis hisce temporibus, insigne exemplum Pontificiæ auctoritatis: dum Diplomate suo Pontifex Alexander VI. orbis noui incolas Regibus Catholicis Castellæ concessit, contulit, assignauit. De quo qualiter fuerit intelligendum, Doctores plures Theologi, & Iurisprudentes sapienter disputarunt; ad quos Lectorem remittimus.

14 Sunt hæc quidem maxima supremæ auctoritatis, ac Pontificiæ iurisdictionis exempla: quibus addere possemus innumera alia, in rebus Principum secularium grauissimis, vel iudicandis, vel disponendis: à quibus referendis, quia Historias, & iura Canonica euoluentibus, sunt passim obuia, consultà supersedemus ratione, cùm minora facilè ex maioribus colligantur.

15 Vbi pro huius de Ecclesiæ, eiusque supremi Pontificis potestatis, confirmatione, optamus maximè notari: numquam nostram esse mentem asserere, Pontifices supremos habere potestatem, Reges, seu Principes Christianos exauctorandi, suisque Imperijs, & solijs deturbandi, volûtate antecedente: ita vt liberum sit Papæ, hunc vel illum Regem, seu Principem, Dominio priuare. Absit hoc ab Ecclesiæ, & Christi Euangelij regulis: quæ semper docuerunt, Christum non eripere mortalia, qui Regna dat cælestia. Ergo ad voluntatem consequentem Pontificis, est illa iurisdictio, & potestas alligata; quando, scilicet, præcedente Regum, seu Principum secularium culpa, de qua punienda Ecclesiasticæ disponunt, & Euangelicæ leges, & Ecclesiæ consensionem voluntate Pontificis subsequente, iuxta mensuram delicti, plagarum ab eo modus, etiam vsque ad regnorum, Imperij, vel cuiuscumque Principatus priuationē applicatur.

16 Vnde Nauarrus relect. super c. Nouit. de Iudici; 5. notab. 3. num. 99. & 100. sic formaliter scripsit. [Vigesimo primò colligitur ratio, quare Papa deponere potest Reges, adeò negligentes in regendis regnis suis: vt ob id populus Dei subditus illis, retrahatur à consequenda vita æterna; dum delicta ipsius non castigantur, boni scandalizantur, siue offenduntur, vnicuique suum ius non redditur: est enim illa quòd talis depositio, est necessaria in eo regno, ad tollenda impedimenta vitæ æter-

næ consequendæ: quo sensu simili, & germano accipi potest illud cap. Alius. 15. q. 6. Colligitur etiam ratio, quare Papam, quando cum auctoritate ipsius populus audet deponere Regem, potiùs decernet, deponentibus consentire, quàm deponere: quòd Glossa solemnis in dicto c. Alius, sensit: quia tunc non est necessaria depositio: sed consensus in depositionem, iuxta eorum opinionem, qui putant, regna non esse inducta propter Reges: sed Reges propter regna. Et ideo regna esse Regibus suis potiora, immò, & superiora, casibus illis, quibus Reges potestate sibi concessa abuterentur, ad eorum destructionem, vel ad finem contrarium illius, ad quem regna illa se, ipsis Regibus concesserunt, vel cōcedere debuerunt.] Hucusque Nauarr. Qui, extra hæreses, schismata, & similes casus, de quibus cap. sequenti dicemus, est intelligendus loqui: in illis enim non opus est populorum consensu, ad Regum depositionem: sed etiam sine illo summus Pontifex, vt caput Ecclesiæ, & eius legum, & Euangelicæ doctrinæ exsequutor, & conseruator, & fidei confirmator, Reges Hæreticos propria deponere potest auctoritate. De quo, propter malitiosam Hæreticorum doctrinam, qua Regum animos vanè inquietant, quasi Ecclesiastica potestas eorum sit Coronis insidiosa, adhuc infra nonnulla addemus.

17 Persistat ergo firmum, apud quoscumque de fide Catholica bene merentes, totis ferè trecentis annis, vsque ad Constantini magni ætatē, Christianam fidem absque Regum auxilio, cura, aut industria floruisse: pluresque gentes nihilominùs illam acceptasse: quo tempore in Ecclesia perfecta semper extitit Politia. Tempestate sequenti etiam, non semper Reges, ad studium Orthodoxæ Religionis propagandæ, animum adiecerunt; sed vbi id factum est, floruit feliciùs Religio Catholica; vt temporibus Constantini Magni, Theodosij Magni, Iustiniani I. & Caroli Magni: vt de Imperatore etiam Emmanuele refert Nicephorus, in Præfatione suæ Ecclesiasticæ Historiæ, & de Imperatore Alexio tradit Euthymius, in Præfatione suæ Panopliæ. At vbi id factum non est, adhuc erat populorum fides, erant leges Ecclesiasticæ, erant Dogmata Catholica rata, erant Canones stabiliti, Sanctiones constantes, disciplinæ conseruatio, per excommunicationes, degradationes, & pœnarum assignationes, quibus lupi ab ouili Christi arcebantur, eijciebantur latrones, castigabantur delinquentes, prœmio, & pœna Reipublicæ Christianæ moles continebatur: auctoritate sanè iudicio, ministerio, cura, & regimine Sacerdotum, & Pastorum, quibus fuerāt hæc omnia à Christo in Euangelio demandata. In hac denique Ecclesiæ Politia Principum secularium potestas, arma, leges ei, vt cetera omnia, necessum est deseruire. Ipsa autē, & sine ipsis integra iam sæpe stetit, & cum ipsis nūc integra stat, & adhuc si iterum esset sine ipsis, cum suis proprijs Apostolis Euangelistis, Prophetis, Pastoribus & Doctoribus erit olim perpetuò permansura.

De speciali Ecclesiæ potestate, circa Regum Christianorum abdicationem. Cap. XLIII. §. 1.

EST adeò grauis hæc materia, vt opus sit eam vberiùs explicare. Habemus ergo certissimum, in Ecclesia esse à Christo Domino relictam facultatem, eiq; concessum ius integrum, Reges Christianos exauctorandi: si id illorum in Christianam disciplinam, culpæ, vt dictum est, & ampliùs adhuc explicabitur, mereantur. Non comparamus modò Ecclesiæ, ac Christianorum ius ad thnicorum Principum iura, & præfecturam; nihil de obedientia, & sub:ctione à fidelibus, qui sunt illorum ditionũ membra, illis debita dispuimus: cùm sufficiant, quæ supra 3. Parte Argum. 3. principali dicta sunt, d intelligendum, quod ius habeat Ecclesia in regionibus, seu locis Ethicorum conuersandi; & quo pacto, scandalo vitando, ab omnibus sit hristianis in medio prauæ Ethnicorum nationis, laborandum.

2 Hoc solùm aduertere necessarium esse existimamus; neque Ethni- ɔs Principes, neque Turcam, & Sophum, & ceteras Mahometanæ Sectæ ddictas sublimes Potestates, haud eos Christianos, qui ad eas Respubli- ıs, quibus præsident, tamquam illarum membra pertinent, siue Clerici, ue Laici sint, habere simpliciter subditos ex iure naturæ: neque aliquis ;. Patrum, explicando Christianam doctrinam, hoc vmquam sensit: neue id Doctores Theologi Scholastici, aut Iuris vtriusque periti docueınt. Est enim naturæ ius inuiolabile, quod Euangelica nedum lex non ıstulit, verùm, & perfecit: neque Christus Dominus, qui de lege veteri ı tabulis descripta lapideis, Matth. cap. 5. dixit, [Non veni soluere leem; sed adimplere:] legem naturalem hominum innatam mentibus, le e Euangelica dissoluisset.

3 Aliàs damnandi omninò fuissent Armenij illi antiqui Christiani, ui referente Eusebio lib. 9. cap. 6. & 7. armis se contra Maximinum ıum Imperatorem defenderunt, & vt pace Christiana fruerentur, eius ɛercitum magna cum clade, & ignominia profligarunt. Damnandus set etiam Constantinus Magnus Imperator, qui ex Nicephoro, lib. 7. c. 8. ea potissimùm ratione, contra Maxentium, arma mouit, vt afflictæ er eum Christianæ religioni succurreret. Esset insuper incusandus, tamuam iuris naturalis violator, Atticus Constantinop. Episcopus, qui ɛrsas Christianos, à rege suo infideli profugientes, & auxilium à Chriiano Sacerdote suppliciter implorantes, non solùm eos, quibus potuit, ɔibus subleuauit; sed etiam Theodosium ad eorum suscipiendam densionem, bellumq́ue propterea cum Persarum Rege gerendum, incitat. Quo tamdem magna cum Persarum strage, victo, & regni guberna-

culis priuato, quietam deinceps in Perside Christiani vitam transeg runt. Est Historię huius Auctor, Nicephorus lib. 14. c. 21. Hi tamen on nes, & subditi Christiani Ethnicorum, & illorum fautores Principes tam Ecclesiastici, quàm Laici, propter has res gestas, miris in Ecclesia laudibus commendantur.

4 Prætermittimus fusiùs explicare, aliā esse rationē in Turca, Soph & quibuscumque Principibus Saracenis, Paganis, seu Ethnicis, terra quæ olim Christianorum fuere, occupantibus: nam cum ijs, quasi cu vsurpatoribus, ac iniquis detentoribus, ex lege Diuina, Naturali, C nonica, & Ciuili agendum est. Ac tamdem nolumus differere modò de iure, quod habent Christiani, bellum infidelibus inferendi: quæ qua stio à S. Thoma. 2. 2. q. 10. Art. 8. ad 3. fuit hisce verbis resoluta.

5 Infidelium quidam sunt, qui numquā susceperunt fidem, sicut Ge tiles, & Iudæi: & tales, nullo modo sunt ad fidem compellendi: vt ip credant: quia credere, voluntatis est: sunt tamen cōpellendi à fidelibu si adsit facultas, vt fidem non impediant: vel blasphemijs, vel malis pe suasionibus, vel etiam apertis persequutionibus. Et propter hoc fidel Christi, frequenter contra infideles bellum mouent: non quidem vt e ad credendum cogant: quia si eos etiam vicissent, & captiuos haberen in eorum libertate relinquerent, an credere vellent: sed propter hoc, eos compellant, ne fidem Christi impediant. Alij verò sunt infideles qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut Hæretici, quandoque Apostatæ: & tales sunt, etiam corporaliter compellendi vt impleant quod promiserunt, & teneant, quod semel susceperunt. Hactenus Angelicus Doctor.

6 Super quam auream doctrinam, Card. Caiet. Commentar. marg nalibus, sic scripsit: [Considera diligenter caussam iustam belli cont infideles, & compulsionis eorum: ne, scilicet, fidem IESV Christi imp diant aliquo trium modorum: vel blasphemijs, putà, dicendo mala de Christo IESV, aut Sanctis eius: vel persuasionibus, inducendo nostros a infidelitatem: vel persequutionibus, siue in communi, vt quottidie v demus, Turcas inuadere Christiani nominis gentes: vel in particulari si Christianos, aut prædicatores fidei occidant. Et fabrica super illam quoniam ad impedimēta fidei spectat, quòd non sufferunt in terris su prædicationem publicam fidei: quòd præmiant abnegantes Christum & accedentes ad eorum fidem, & alia huiusmodi. Ex hac quippè radi multæ quæstiones soluuntur.] Hactenus argentea Caietani doctrina. Ecce, Catholice Lector, nihil deest, nisi in Catholicis Principibus an morum consensio, vt Christo IESV auspice, Hæreticorum, & Saracen rum potentia conteratur.

7 Quibus præmissis, ad propositionem initio Capitis assertam, deu nientes, de iure, quod legitimum habet Ecclesia, Reges Christianos, al

dican

dicandi; & comparando Ciuilem eorum facultatem, ad Ecclesiæ facultatem, cui coniuncta, & subordinata est; nihil ab initio nascentis Ecclesiæ apud eam est notius, si materiam, & obiectum sui regiminis consideremus: quàm Reges, Christianosq; Principes, posse ab ea ad Euangelicæ legis obseruantiam compelli: & resistentes, posse ab Ecclesia in ordinem cogi: ac vltimò, Principatu iustissimè denudari. Hoc cùm dicimus, haud intendimus, quod manifesta calumnia, nos dicere, obijciunt Hæretici: penes Romanum Pontificem esse, vt Principes suo arbitratu, throno mouere, ditionum, ac Regnorum illorum iura immutare, abrogare leges, ac tamdem in eos, vt in Episcopos, & reliquos Ecclesiasticos Ordinis homines, plenam, & directam possit iurisdictionem exercere.

8 Animaduertite, Christiani Principes, nihil aliud nos velle, aut asserere, quàm id, quod vult, & asserit Christi I E S V Euangelium, cuius summi Pastoris oues estis, sicuti, & ceteri Christiani vestri subditi. Ex Euangelio ergo Christi, hoc ad Petrum Ecclesiæ Pontificem, suumque Vicarium, hoc ad Romanos Pontifices illius successores spectat, cũ Christi ipsius gerant vices: vt videant, ne quid Christo, ne quid eius Ecclesiæ, ac religioni iniuriæ fiat: ne quid vel populi, ac regni, vel Regum ipsorũ salutem impediat; cuiusmodi sunt hæresis, schisma, periurium, apostasia, & similia quæ sinè graui iniuria Christi, & Ecclesiæ detrimento, in Principibus esse nequeunt. Tunc enim Ecclesiæ, eiusque summo Pontifici licet, vt cùm leniter admonuisse nihil profuerit, cùm censuram sacram contemni sciuerit, cùm periculum graue, ex tali regimine, Ecclesia intellexerit imminere, deponique talem Principem, vtile, commodum, ac necessarium esse agnouerit; tum populos obedientiæ, ac cuiusque iuramenti vinculo eximat, idque curet, vt Principi alteri commodiori pascendus grex Christi redemptus sanguine committatur.

9 Hoc verò ius Ecclesiæ, eiusque summo Pontifici, propterea in solos Christianos Principes concessum est, quòd sicuti Ethnici Principes nullo se iure Ecclesię subiecerunt, (vnde Deus solus de illis, vt qui foris sint, ex Apostolo 1. ad Corinth. cap. 5. iudicabit:) sic ei Reges, ac Principes Christiani se, suaq;, id est, vniuersum suum imperiũ submiserunt. Sicuti enim illi, qui ciuitati alicui adscribuntur, & incorporantur; necesse est, vt se, suaq; omnia subijciant Magistratui eiusdem ciuitatis: sic & Reges, dum Ecclesiæ albo fuere adscripti, se, sua Regna, suas Coronas subiecerunt Ecclesiæ, vt ipsa suarum animarum, & omnium suarum ditionum subditorum curam susciperet: quò regnum illud maius cęleste, ac perpetuum, tam Reges, quàm ab ipsis recti ceteri possiderent. Hinc de iure, nõ aliter Christianis imperãdi, Principi cuiquam competit, quàm si Christo Regi Regum, eiusq; sponsæ Ecclesiæ, obedientiam & promittat, & obseruet.

10 Et ne ad gesta in antiquo populo, cum Regibus exlegibus, ac Dei summi præcepta Diuina spernentibus, diuertamus: quæ in libris Regum

& Pa-

& Paralip.passim occurrunt : cum Principibus agimus Christianis, ad eos ex Christiana loquamur disciplina. Prædixerat certè Isaias de noui populi Christiani integro statu, cap.49.[Et erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te: & puluerem pedum tuorum lingent: & scies, quia ego Dominus.] & rursus.cap.60. [Gens enim,& regnū,quod nō seruierit tibi, peribit.]Psal.2.scriptū est: [Reges eos in virga ferrea: & tamquam vas figuli confringes eos. &c.] & Psal.75.[Adorabunt eum omnes Reges : omnes Gentes seruient ei.]

11 Hæc omnia, quæ tam magnificam, tam Augustam Ecclesiæ personabant maiestatem,quæ quasi perterrefacere poterant Reges terræ,ne Ecclesiæ vnirentur cœtui, suorum timentes Imperiorum concisioni, ac suæ à suis ditionibus abdicationi: Christus Dominus, cui data fuit à Patre æterno omnis potestas in cælo,& in terra, nedum rebus, verùmetiam verbis ipsis adeò leniuit, vt miram tanta Ecclesiæ potentia suauitatem spiraret, suauem pacis, quietisque imperij fragrantiam redoleret. Ecclesiæ Prælatos appellauit Christus, Matth. c.5.sal terræ,lucem mundi, ciuitatem super montem positam : & quando Petrum Ecclesiæ vniuersæ, sicuti eius legitimum successorem Romanum Pontificem,præfecit: primò Matth.cap.16. eum petram,id est,solidum Ecclesiæ fundamentum iecit: deinde, ianitorem cæli effecit: & tamdem Ioan.cap. 20.eum Pastorem constituit. [Tu es Petrus, dixit, & super hanc petram ædificabo Ecclesiā meā.&c.Et tibi dabo claues regni cælorum,&c. Pasce agnos meos: Pasce oues meas.] Ergo si Principes, Christiani sunt, super Petrum oportet ædificati consistant: si cælum appetunt, per Petrum est illis aperiendum. Ergo oues sunt;nam præter oues,seu agnos, & Pastores in Ecclesia nihil est. Ergo à Petro per pascua conuenientia sunt ducendi.

12 Si Ecclesiam non audierit,] docuit Christus Matth. c.18. [sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus.]Ergo Reges,& Principes, Ecclesiam eiusque summum Pontificem non audientes, excommunicari possunt: & à cœtu piorum arceri. Vlteriùs, Ioannes docuit, 2.Epist. [Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic Patrem, & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam nō affert, nolite recipere eum in domum:neque, Aue, ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.] Docuit Paulus, scribens ad Tit.c.3. [Hæreticum hominem, post vnam, & secundam correptionem deuita.] Et ad Roman.cap.16. [Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.]Et 1.ad Corinth.cap.5. [Nunc autem scripsi vobis : non commisceri, si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut Idolis seruiēs, aut maledicus,aut ebriosus, aut rapax:cum eiusmodi nec cibum sumere.] Quod Pauli dictum, qualiter sit intelligendum, de Christiano-

n ominatim excommunicato, supra ex SS.Patribus explicuimus.

13 Idem Paulus scribens ad Galat.cap.1. sic ait: [Sed licèt nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, prærerquam quod euangelizauimus vobis, Anathema sit: sicut prædiximus, & nunc iterùm dico. Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, Anathema sit.] Et ad Thessalonic. 2.cap.3. [Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri IESV Christi: vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulãte inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.] Et infra: [Quòd si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate: & ne commisceamini cum illo, vt confundatur.]

14 Haud diuertimus nunc ad iura Canonica, & positiua, hoc idem luculentissimè constituentia; de quibus infra: sed præcisè, & formaliter, & strictissimè, ex hoc Christi IESV Euangelio, postulamus à Principibus Christianis, & eorum quibuscumq; Consiliarijs, quo modo hæc doctrina posset ad praxim in Ecclesia reduci, nisi in ea, & eius Præfectis, & præcipuè summo Pontifice resideret potestas, absoluendi vassallos ab obedientia Regũ, & Principũ, qui sese ijs delictis contaminarent, supra relatis, & quibus ex antiquo Ecclesiasticæ ordine disciplinæ, aliud, quàm depositionis Principis, congruum nequit remedium adhiberi?

15 Præterea sic docuit Apostolus ad Roman.capit.13. sicuti superiùs Part.2. latè declaratum est: [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit.&c.] Hoc autem non intelligitur, vt quisque Christianus cuicumq; potestatem habẽti subdatur; aliàs & à Gallis Anglis, & ab Anglis Gallis, & simili confusione, omnibus Principibus, ab omnibus esset Christianis obediendum. Cùm ergo nulla sit Potestas secularis vniuersa, vel locorum, vel personarum, oportet, vt Paulus id velit solùm docere, quemque in suo genere, sui generis Potestati, ex lege Christiana, esse obtemperaturum. Cùm ergo summus Pontifex Romanus, vniuersæ sit Ecclesię Potestas sublimior spiritualis à Christo Domino cõstitutus, necessũ est, omnes Christianos Principes, ex vi Paulini, dixerimus meliùs, Diuini præcepti, illi obedire, eumque tamquam Patrem, ac mentis Diuinæ Interpretem, & Euangelicæ legis explicatorem venerari.

16 Scripsit adhuc idem Paulus, ad Hebræos.cap.12. [Obedite Præpositis vestris, & subiacete illis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.] Quem locum, de Præsidibus esse intelligendum spiritualibus, supra probauimus: qui sunt Curiones animarum; cùm seculares Principes, ex doctrina Petri Apostoli, corporibus tantùm attendant custodiendis. Ergo cùm summus Pontifex, pro muneris excellentia, de omnium Christianorum animabus, quatenùs ab illius exercitio pendent, sit Deo rationem redditurus; oportet, vt Principum Christianorum curandis intendat animabus, etiam vsque ad illorum ab Ecclesia separationem, & vassallorum ab illorum obedientia subtractionẽ:

si opus fuerit:vt illorũ spiritus, quò omnia Prælatorum Ecclesiasticorũ acta debent collimare, in die Domini salui fiant.

17 Iam verò Principes seculares Christiani, Ecclesiæ sunt membra, quæ communione quadam, quasi nexu, & vinculo colligata sunt. Certum est autem, multorum vnionem haud posse consistere, nisi sit vnus Princeps: aliàs si quoduis per se, non solùm luxatum, verùm & abscissum, ac separatum pro arbitrio suo, huius mystici corporis membrum feratur, Ecclesiæ, quæ regnum Christi est, vnitas solueretur. Attamen ex Christi promissione, Matth. cap. vlt. dicentis: [Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi:] certum habemus, hoc regnum duraturum perpetuò, etiam in cælesti Ierusalem continuandum; addente Paulo. 1. ad Corinth. c. 15. [Oportet autem illum regnare,] agit de Christo regnante, in hoc, videlicet, statu, ante mortis extremam vastationem, quam sequetur regnum Ecclesiæ triumphantis: [donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.] Cùm ergo Ecclesia, non Babylon ciuitas, sed regnum sit Christi: cuius ciues in vnum coëunt, & in quod ascendunt tribus tribus Domini, ex Psalm. 120. ad nomini eius confitendum; sit etiam iudicij solium; oportuit, vt iudicem haberet vnum supremum, qui Christianum quemcumque, etiam Principem, non habentem vestem nuptialem, posset à communi Christianorum conuiuio, etiam per obedientiæ suorum subditorum vinculi solutionem, separare.

18 Deinde, etiamsi in hoc Ecclesiæ regno, vnus Christus Dominus illius institutor, & auctor, dominari debeat: cui potestas in cælo, & in terra fuit ab æterno Patre, per mortem, & resurrectionem eiusdem contributa: recedens tamen in regionem longinquam, ex Luc. c. 19. & Mat. cap. 25. Petrum, & eius successorem Romanum Pontificem, sibi Vicariũ substituit: vt vnio, & communitas vniuersè in orbe Christiano seruaretur: sicuti in superioribus, ex loco Matth. cap. 16. [Tu es Petrus, &c. Et tibi dabo claues, &c.] & ex loco Luc. c. 22. [Confirma fratres tuos, &c.] & ex loco Ioan. c. 21. [Pasce oues meas:] est sufficientissimè demonstratũ. Quibus est addendum, quò plus prætenditur, & probatur à Catholicis Doctoribus, regnum hoc Christi Domini, Ecclesiæ etiam suæ, eiusq; summo Pontifici communicatum, esse spirituale, non carnale: cæleste, non terrestre; æternum, non temporale: Diuinum, non humanum: eò probari fortiùs, illud, ad Reges humanos, & terrestres in ordinem cogendos, si id illorum exigant demerita, amplissimam habere potestatem.

19 Horum est perspicua ratio: nam quia talis potestas non est supra humanum, sed Diuinum regnum, à Deo omninò est: à Christo Domino immediatè, qui Diuinorum est Auctor, est Ecclesiæ, eiusque summo Pastori, ac Principi concessa: neque aliquis hominum, vel illam sibi potest arrogare, vel illam ab hominibus exspectare: vel alteri homini tribuere. Hinc ouibus omnibus, etiam Regibus, incumbit necessitas, Eccle-

fiæ, ac in ea Christi Vicario obtemperandi; quia eorum regnum temporale, Christi spirituali, & æterno debet, iuxta legis Euangelicæ regulas, inseruire.

20 Præterea, sicuti Deus vnus est, & Deus & homo vnus est Christus, sic eius Ecclesia vna est, fides vna est, Baptisma vnum est, lex Euangelica vna est; oportuit ergo, vt vnum haberet Ducem, ac Principem, qui Principes omnes Christianos, prouincijs dissitos, legibus ciuilibus differentes, potentia pares, sibi inuicem non subiectos, ad communem Ecclesiæ vtilitatem vniret; sub legis Christianæ obseruantia concordaret; obedientia æqualiter vni subditos efficeret; ac ab hac harmonia disciplinæ Christianæ discordantes, vt concentus perseueraret Christianus, etiam per obedientiæ suorum subditorum subtractionem, à totius connexione corporis Ecclesiastici remoueret. Neque inde colligendum est, Principes seculares ab Ecclesia, eiusque summo Pontifice suo iure priuari: quia vltrò, nullaque vi adacti, Ecclesiæ se dediderunt: & quia hoc eius imperium in animas est, & super peccata, quatenùs Deum offendunt, & quatenùs Ecclesiasticam congregationem, ac Christianam perturbant pietatem.

21 Ac tamdem meminisse iuuabit 3. Principij huius Tractatus, immò superioris in eo totius discursus: ex quo habemus certum, quatenùs Potestas ciuilis, ac secularis, terrena sit, & ab hominibus accepta terrenis, subditos habens terrenos, & finem sibi præfigens terrenum: id est, mundanam pacem, Reipublicæq; Politicæ temporalis quietem, & media illis consona: id est, leges, ac ciuiles virtutes, seu Politicas facultates. Attamen Christi, eius Ecclesiæ, eius summi Pontificis Vicarij potestas, spiritualis est, ac cælestis; subditi Diuini sunt, hoc est, filij Dei: hanc enim potestatem dedit Christianis suus Auctor, vt filij Dei fiant, nominentur, & sint: ex Ioanne, in Euangel. c. 1. & 1. Epist. cap. 3. finis denique est cælestis: vita, scilicet, æterna, cuius adipiscendæ media, lex Diuina, ac virtutes sunt infusę, nullis humanis rationibus acquisitæ. Vnde hæc potestas nedum priorem illam Ciuilem non tollit, sed non valentē per se subsistere, ob naturæ lapsæ corruptionē, Principum quādoq; tyrannidē, subditorum rebellionē, ac frequentia exterorū bella; illam perficit; homines, ad suis parendum Principibus, accendendo; Principes, ad suis cum charitate imperando subditis illuminando; ex quo illa Reipublicæ Christianæ per suas consurgit partes tranquillitas, quæ illam infidelibus reddunt terribilem, vt castrorum aciem ordinatam, ac ipsis inferorum liminibus formidandam.

22 Hac mira potestate muniti summi Ecclesiæ Pontifices, Reges, ac Principes, de quibus iam diximus deposuere: sed & tam ipsi, quàm alij inferiores Episcopi, Imperatores, & Reges à communione fidelium separarunt. S. Felix II. excommunicauit tamdem Constantium Imperatorem:

torem : Innocentius I. Arcadium : Anastasius I. Anastasium : Gelasius I. eumdem: Hadrianus I. Desiderium Longobardorum Regem:Gregorius II. Leonem III. Imperatorem: Nicolaus I. vtrumque, & Orientalem, & Occidentalem AA. Gregorius VII. Henricum Imperatorem: Alexander III. Fridericum Ahenobarbum : Ambrosius denique Archiepiscopus Mediolanen. Theodosium Imperatorem Anathematis mucrone percussit : vt ab vltimis Romanorum Pontificum similibus gestis rebus referendis sileamus. Si autem Lector desiderat mira de hac Ecclesiæ,eiusq; supremi Pontificis potestate legere , consulat Eusebium libr. 10.Histor. Ecclesi.cap.2.& lib.2.cap.2.Histor.Tripart.& lib.7.Gregor. Nazianzen. in Apologetico. Chrysostomum lib.3. de Sacerdotio. Ambrosium lib.de Dignitate Sacerdotali.& Epist.33.Vet.edit. Augustinum Epist.48.50.& 166.Nicolaum P.M.Epistolis ad Michaelem Imperatorem.Gregoriū I. Epistol.ad Gennadium. Gregorium VII.in Regist.lib.4.Epist.2.&lib.6. Epist.47.Sed pro omnibus oramus legi S.Ignatium,Epist.9.ad Philadelphien.& Epist.10.ad Smyrnenses.

Vt comparetur circa Regum,&c. potestatem,& ministerium doctrina Catholicorum, & Hæreticorum, horum aliqua placita, & acta narrantur. Cap. XLIV. §. 1.

APOSTOLVS Iudas in sua Canon. iam ipsius nascentis Ecclesiæ exordijs docuit,qualis esset Hæreticorum mens,dum de eis dixit:[Similiter & hi,carnem quidem maculant,dominationem autē spernunt,maiestatem autem blasphemant .] Scripsit Augustinus contra Cresconium Grammaticum. & ex eius lib.3.cap.51. habemus hoc Hæretici illius assertum : [Dedit Deus homini liberum arbitrium,Magistratus igitur non est,in impios animaduertere.] Guido de Vualdensibus Hæreticis, & Antoninus. 4.Part.tit.11.c.7.§.2. de eisdem referunt; nullum eos omninò iudicium sanguinis , aut cuiuscumque corporalis supplicij ferre : abutentes illa Christi doctrina : [Nolite iudicare.] Luc. cap. 6. Affirmabant Begardi , eos qui sunt in gradu perfectionis, & spiritu libertatis;non esse subiectos humanæ obedientiæ, neque ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligari : ex eo loco Pauli , 2.ad Corinth.c.3. perperam intellecto:[Vbi autem spiritus Domini,ibi libertas .] contra quos habetur. Clement.5.Extra. de Hæreticis.cap.4. & de his referunt Aluar. Pelag.de Planctu Ecclesiæ.lib.2.art.52. Antoninus vbi supra.§.4. Ioannes Vuicleuus in Articulis damnatis in Conc. Constantien. nullum admittit esse dominum ciuilem , dum est in mortali peccato. O semen Chanaan ?

2 Et hæc quidem sunt antiquiora: at Martinus Lutherus,qui primus

præcedenti seculo mutationem doctrinæ Catholicæ,& Apostolicæ instituit: libr. de Seculari potestate. inter Christianos nullam posse superioritatem esse,docuit:sed æqualiter vnum alteri subijci. Ac deinceps, pluribus in Principes seculares vsus inuectiuis, exemplum prçiuit Thomæ Muntzero,seu Monetario,& Philippo Melancthoni, & Anabaptistis, ac Libertinis, & Pukardicis Hæreticis, dicendi, scribendi, & agendi, etiam armorum vi,contra Principes seculares ea, quæ dicto seculo Germaniã, & alias prouincias tunc Christianas,peregrinis,& sanguinolẽtis seditionibus grauissimè afflixerunt, & magnam earum partem à communione fidei auitæ,& Orthodoxæ segregarunt.

3 Præfata gliscente doctrina Diabolica,inter plura,sequẽtia ex pijs, & grauibus descripsimus Auctoribus. Anno 1560. habitum fuit Geneuæ consilium,de Francorum Rege,Regina vxore,Regina matre,eius liberis, Proceribus, & Catholicis Magistratibus, ad certam diem, per insidias trucidandis: Theodoro Beza Principe, Ioanne Caluino Auctore, Ottomano subsignante, Episamio suadente; omnibus Galliæ prædonibus, & lanistis conscijs.Huius consilij, & conspirationis inuenta est,& typis excussa Epistola Caluini ad Viretũ Lausannç,sicut habet Bolescus c.21. vitç Caluini:& refert Genebrardus in Chron.740.

4 Launeus lib.2. Apologiæ. scribit, ministros Euangelicos, Basileæ consilium habuisse, vt Turca,contra Pontificem, & Reges accerseretur. Refert idẽ Genebrardus in Chron. 757. Prodijt olim exhortatio quædã ad Regis Galliæ Consiliarios;cuius Auctorem, Bezam fuisse, existimãt. Inter alia prætexit, docere se velle, quò pacto obuiam possit iri seditionibus,ob Religionem,suscitatis: sublatis,scilicet, è medio Principibus, qui suæ factionis non essent: promittitque futurum, vt exsistant aliqui Scæuolæ, qui, se putent sacrificium exhibere Deo, si vnius, aut alterius Principis nece,qui contrarium suaserit, socijs suis parentauerint. Profert deinde Minardi casum, qui cùm, (vt fuisse dicitur vir,magno quodam Catholicç fidei tuendç zelo præditus,) contra sectatores quosdam Caluini, duriorem in Consilio sententiam protulisset: egressus inde, statim fuit ex insidijs à quodam proditore trucidatus.

5 Non dissimile quidam, Iuliano Imperatori, idem scribit, accidisse: quasi conferre cum Christo Caluinum, cum Iuliano Apostata Regem suum vellet. Similiter & Regi Galliarum Sigisberto,ac propemodum tale quid,etiam contigisse Regi Macedonum Alexandro. Ac, ne videatur absq; Scripturis rem agere, quò magis incitet homines ad eiusmodi parricidia designanda,& simul Magistratui terrorem incutiat,ne suæ sententiæ contradicere, deque Hæreticis supplicium sumere audeat,exemplum etiam Petri Apostoli producit, quòd is manum armis admouerit, ad resistendum Iudaici Magistratus Ministris, qui ad capiendum ipsius Præceptorem venerant. Affert etiam Assassinorum, siue Beduinorum

exemplum, qui proposita sibi spe, voluptatis Paradisi à se consequendæ, solemni voto spondebant, se in Principes omnes sæuituros, qui sectæ ipsorum aduersarentur. Deinde Colam quemdam Mantuanum litterarum Mediolani professorem, qui prædicabat, eos, & in hac, & in futura vita fore Beatissimos, quorum manibus aliqua tyrannis opprimeretur.

6 Sanctius in responsione Bezam, & Bezitas appellans, sic habet: Vos non nisi per discordias regna vestra propagatis, & aliena occupatis. Vestramque doctrinam promoueri pridem declarastis, ex insigni, ense, quem libris vestris Geneuæ impressis initio appinxistis, cum isto Elogio: Non veni pacem mittere, sed gladium. Et iacta fuisse in Gallia, per bellicas strages, Religionis tuæ in campis Druidum fundamenta gloriaris.

7 Meminit quoque Alanus Copus, in 1. suo Dialogo, Angli cuiusdam seditiosissimi, qui vt subditos in Principem irritaret, & armaret, locum illum Petri: [Regem honorificate:] sic interpretatur, vt ex eo vellet statuere, quemlibet in sua Republica Regem, & Caput Ecclesiæ esse, & haberi posse. O infanda Hæreticorum ambitio!

8 Georgius Buchananus Iacobi Angliæ nunc, & Scotiæ Regis præceptor, & Poeta, libellum edidit seditiosissimum, in quo docet, quo modo Reges imperare populis suis debeant: & quatenùs illis obedire vicissim subditi teneantur: quæue esse caussæ possint, vt Reges, & Principes Catholici, Orthodoxi à subditis suis loco suo moueantur, deijciantur, in carceres compingantur, & mactentur: & quales in eorum loco reponantur. Cui respõdit doctissimè Vinzeius Abbas, apud Scotos eruditissimus. Stephanus etiam Iunius Brutus Celta libellum edidit, quem inscripsit, Vindiciæ contra Tyrannos. siue, de Principis in populum, populique in Principem legitima potestate. impressum anno 1580. in quo vnum agit, vt in Regiam auctoritatem subditos irritet; Principum autem potestatem certis cancellis, & legibus circumscribat: extra quas, si quo casu sese efferat, liberum esse vult subditis, Principem suum omni dignitate, & auctoritate spoliare.

9 Caluinus scribit in cap. 6. Danielis sic: [Abdicant se potestate terreni Principes, dum insurgunt contra Deum: immò indigni sunt, qui censeantur in hominum numero. Potiùs ergo conspuere oportet, in illorum capita, quàm illis parere: vbi sic proteruiunt, vt velint spoliare Deum iure suo.] Idem in c. 4. eiusdem Prophetæ. [Hodie, inquit, Monarchæ semper in suis litteris hoc obtendunt, se esse Reges, & Duces, & Comites, Dei gratia: sed quàm multi falsò nomen Dei prætexunt in hunc finem, vt sibi afferant summum imperium. Quid enim valet sæpè in Regum, & Principum titulis Dei gratia, nempe ne agnoscant superiorem, quemadmodum dicũt. Intereà libenter Deum, cuius clypeo se protegunt, calcarent pedibus: tantum abest, vt seriò reputent, se habere eius beneficio, vt regnent. Merus igitur fucus est, quod dicunt, se Dei gratia pollere do-

mina-

minatione;quod cùm ita sit,facilè hinc iudicium ferri potest, quàm superbè contemnant Deum profani Reges, etiamsi non abijciant eius nomen fallaciter:quemadmodum isti nebulones, qui palàm Deum subsannant,& ita profanant nomen gratiæ.] Et iterùm.

10 Hodie,(ne repetamus veteres historias:) vt Reges ferè omnes fatui sunt,& bruti,ita etiam sunt quasi equi,& asini brutorum animalium. Quò igitur quisque audacior, atque proteruior, eò plus auctoritatis consequitur in aulis. Meritò nobis deflenda est hæc Regum socordia, qui superbè contemnunt Dei dona in optimis quibusque, qui possent præesse in maximam vtilitatem populi:& interim habent in delicijs homines stupidos,& sui similes,& non efferũt,nisi suos lenones, & scurras, & homines nihili,quos Deus ignominia notauit.]

11 Ministri Ecclesiæ Gallicanæ prętensæ reformatæ,multos,per vniuersum regnum, seditiosissimos libellos partim Latinos, partim Gallicos conscripserunt, & euulgarunt: vt homines contra legitimam potestatẽ incenderent.Exstat etiã confessio generalis, quam regi suo Carolo IX. Hugonoti obtulerunt in Gallia: in ea Articulus 39.talis habetur. [Affirmamus parendum esse legibus,& statutis:soluenda tributa,& reliqua onera perferenda: subiectionis denique iugum voluntariè tolerandum,etiamsi infideles fuerint Magistratus:dummodo Dei summum imperium, integrum,& illibatum maneat.]

12 Habita est Synodus Euangelicorum Bernæ, anno 1572.in ea decretũ est Canon.3.[Vt in singulis ciuitatibus omnes iurent, se suosq; posteros,ea,quæ sequũtur capita rata, & inuiolata seruaturos.] & Canon.4.[Donec placuerit Domino, in cuius manu sunt corda Regum, mutare cor Tyrannis Gallicanis, & statum regni in meliorem ordinem constituere: aut exsuscitare Principem aliquem vicinum, quem cognoscanus,(per virtutem suam,& notas insignes,)esse liberatorem huius calamitosi populi interim singulæ ciuitates singulis annis eligent sibi Prætorem,qui illos regat tam in bello,quàm in pace.]Id effecerunt Hugonoti Lugduni,nouo instituto Senatu, ne quicquam Christianissimo Rege Carolo IX.reclamãte.& Canon.5.[Illi adiungetur Consiliũ 24. prudentium,qui ex nobilibus,& ignobilibus eligentur promiscuè;]& Canon.6. [Eligetur prætereà Consilium 72. quorum in rebus grauioribus, vbi de morte,vel vita agitur,in primis requiretur consensus.]

13 Sed eiusdem Synodi Canon. vltimus longè dignissimus est, cuius verba Christiani Principes alta mente reponant, de illorum enim pelle agitur.[Habeant,ait, Duces,& Prępfecti omnes hoc Axioma instar indubitati,& certissimi cuiusdam Oraculi:numquam, vt fidant ijs, (Regi, & Regijs)qui toties,tamque insigniter,fidem violarunt,quietemque,& pacem publicam: nec vmquam arma deponant,quamdiu viderint eos persequi doctrinam salutis, aut eiusdem doctrinæ discipulos. Quòd si aga-

tur

tur aliquando de pacificando, primum omnium illud constituatur, quod gloriæ Dei promouendæ conuenerit. Deinde diligentissimè caueatur securitati Ecclesiarum, ne deinceps exponantur immisericordiæ luporum, & tygrium: & si Deo placuerit, mollire corda Tyrannorum, eosque mutare, tum, bona cum voluntate, omnes se submittant ijs, quos Deus nobis dedit Principes naturales, quibus omne obsequium præstabunt: sin verò malum sit insanabile, & Diuinæ voluntatis sit, eos exterminare, tum, si Domino placuerit, aliquem Principem Christianum suscitare, ad peccata istorum vlciscenda, & populum suum liberandum, ei se Principi subiectos tradant, tamquàm alteri Cyro diuinitùs ad eos misso. Intereà his regulis se gubernent, quas nos illis tamquam leges præscripsimus. &c.]

14 Zuinglius quoque Martis, & Bellonæ Sacerdos lib. 4. Epistolarum. fol. 186. [Romanum, inquit, Imperium, immò quodcumque Imperium, vbi sinceram Religionem opprimere cœperit, si nos illud negligenter patimur, non minus contemptæ Religionis rei erimus, quàm ipsi oppressores. Exemplum est Ieremiæ 15. vbi exterminationem comminatur Deus Israeli, quòd Manassen permisissent impunè esse pessimū.] Et alibi paulò manifestiùs. [Quando Rex perfidè, & extra regulam Christi egerit, potest cum Deo deponi: cùm autem in manifestè impios, & delinquentes nō animaduertit, extra regulā Christi ambulat: magis verò cùm sceleratos prouehit, & innoxios prægrauat. &c. Dum hæc, inquam, facit, præter regulam Christi facit. Quòd autē deponi ab officio possit, Saulis exemplum manifestè docet 1. Regum cap. 15. & 16. Quia dum flagitiosi Principes, & Reges loco non mouentur, totus populus à Deo punitur; vt patet Ieremię 15. In summa, si Iudæi Regem suum non ita impunè consceleratum esse permisissent, à Deo non tam grauiter fuissent puniti: nec filij Israel, si exauctorassent Manassen. Oportet, oculum offendentem effodere, & abijcere: sic de manu, & pede. &c.]

15 Meminit Cochleus, Iacobi cuiusdam Kautij, Euangelici Ministri, qui docebat, omnem potestatem, ac regimen Principum, ex vero Diabolo, non ex Deo esse: & his prætereà verbis contra Ludouicū Palat. Rheni, & Electorem vsum fuisse memorat: [Non expelles me, inquit, Non permittam me à te expelli. Immò si velis me expellere, non permissurus sum ego: etiamsi mille capita propter hoc perire debeant. At dicis, me nihil aliud, nisi quod ad seditionem, Potestatumque oppressionem, tendat, prædicasse, ac docuisse: ob id nimirùm, quòd dico tibi, regimen, ac potestatem tuam esse contra verbum Dei: & non ex Deo, sed ex viuo Diabolo esse. Non igitur expelles me hinc, nisi priùs hæc regio tota, ac regna insuper aliquot propterea deuastentur. Dico tibi, quia huc à Deo destinatus sum, ad te docendum.]

16 Eamdem ferè seditionis, & rebellionis cantilenam cecinit in Polonia, Christi, Principisque sui perduellis Stankarus, cùm in Præfatione

suo-

suorum Canonum, & Reformationis in Regno institutę, sic ad Sigismundum Augustum Poloniæ Regem loquitur. [Quòd si Maiestas tua, hæc Sacrosanctum, & necessarium Reformationis officium neglexerit, Nobiles tui, qui, & ipsi gladium gestant auctoritate Diuina, tenebuntur, & debebunt, Sathanæ, & eius Religioni valedicere, atque Christo, & verbo eius se totos consecrare. Immò quilibet à Deo mandatum habet, vt inuito etiam toto mundo, (in caussa Religionis loquor) doctrinam filij Dei amplectatur: attestante voce illa cælitùs delata: Hunc audite. Vnde Apostoli dixerunt Principibus Sacerdotum. Obedire Deo magis oportet, quàm hominibus. Est enim Christus Rex Regum, & Dominus dominantium: Reges autem, & Principes, & Magistratus, Locumtenentes eius. Quòd si supremus Rex, nempe Christus, præcipit populis suis, vt Euangelium audiant, Idololatriam abijciant, & purum cultum amplectantur: Contrà, Reges hæc prohibent: nonne supremo Magistratui, nempe Christo, parendum est magis, quàm Locumtenentibus, qui in supremum Regem suum sunt rebelles? Maximè.]

17 Lepidum quoque est illud exemplum, quod Hessusius Magdeburgi accidisse scribit, inter ipsos Sathanæ verbi ministros. Fungebatur Hessusius Superintendentis munere, multaque in Senatum seditiosa verba pro Concione, more suo, vomuit. Rem eam quidam ex verbi Ministris probabant, quidam improbabant. Coactus est Senatus, Hessusium abdicare, ne tumultus fieret in populo. Eo abdicato, Capellanus ad D. Iacobi, nulla præmissa priuata admonitione, ministros omnes Hessusio contradicentes, & cum illis Senatum ciuitatis, pro concione excommunicauit, Diaboloque tradidit. Aderat tum præsens concionantis Capellani Pastor, qui fulmen excommunicationis vibratum audiens, admodum, vt habet Hessusius, commotus est, plenisque faucibus, voce quantum potuit intenta, clamauit: Mentiris, mentiris, sceleste, nebulo, fur: defendes te in domo Senatoria. Quin, & cultro euaginato ad suggestum properauit, vt Capellanum suum Bartholum è cathedra deturbaret: verùm ciues quidam eum tenuerunt, & è templo duxerũt. in lib. German. quem, Necessariam admonitionem, inscripsit, contra Senatum Magdeburgeñ.

Quædam peculiaria de regnis Angliæ, & Scotiæ, circa prædicta, adducuntur. Cap. XLV. §. 1.

IN præfatione libri, quem Geneuæ edidit Goodmannus præcipuus Anglicanus apud Geneuen. Ecclesiæ minister: Quemadmodum superioribus Magistratibus obediendum sit. &c. his verbis prouocantur subditi ad seditionem, & rebellionem contra Principes. [Quamdiù, inquit, Principes, & Magistratus, etiãsi coram Deo impij sint, scelesti, & reprobi, exteriùs

ta-

tamen curant, Dei leges custodiri, & obseruari ab alijs, tamdiù debemus illis obedientiam: sin verò audacter, & ipsi leges Dei transgrediantur, & alijs id ipsum præcipiant, tum perdiderunt eum honorem, & obedientiam, quam alijs subditi eis præstare tenebantur: neque deinceps habendi sunt pro Magistratibus: sed puniendi tamquam priuati homines.

2 Ioannes Knoxius, primarius Patriarcha Euangelicorum in Scotia, edidit Geneuę libellum, quem vocant: Appellatio ad Nobilitatē, & populum Scotorum. in eo plena sunt omnia seditiosissimorum consiliorum contra Catholicos: sed præcipuè in Mariam, Angliæ tunc Reginam, Catholicissimam, acerrimè subditos incendit, his verbis: [Illud audacter affirmauerim, debuisse Nobiles, Rectores, Iudices, populumque Anglicanum, non modo resistere, & repugnare Mariæ Iezabeli, quam vocant, Reginam suam, verumetiam, de ea, & Sacerdotibus eius, & alijs omnibus, quotquot ei auxilium tulerunt, mortis supplicium sumere, vt primùm apertè cœperunt Christi Euangelium supprimere.]

3 Scribit Auctor Responsionis ad persequutores Anglos, pro Catholicis. quòd cùm rebelles subditi, in Regem, & Reginam Scotiæ, nefaria arma caperent, Ministri Euangelici totius seditionis præcipui auctores, & fautores exstiterunt. Et initiò, contra Regem in ciuitate Sterlingi cōsilio, postea, & in acie gladijs, & bombardis armati, cū Comitibus Anguriæ, & Marræ steterunt, turbatoque patriæ suæ statu, pelli suæ metuentes in Angliam profugerunt: vbi in summo adhuc otio, & securitate viuunt. Talis fuit Patricius Gallouarus, in vrbe sancti Ioan. Minister, Andreas Polardus Subdiaconus Glascuensis, Iacobus Carmihel minister Haddinctoniæ, Andreas Harus Rector Renfroensis, Andreas Meluinus Theologiæ professor.

4 Talium Ministrorum, & aliorum istius farinæ hominum, adeò fuerunt seditiosa, & inquieta ingenia, & consilia, vt Regnum illud Scotiæ necesse habuerit in publicis Comitijs trium Ordinum leges sancire, quibus Ministrorum insolentia reprimeretur: & Episcopi quisque sui iurisdictioni, & auctoritati subijceretur: quæ tamen cùm in foro Aedimburgensi per Fæcialem Regium promulgabantur, ausi sunt illi ipsi Ministri, Regis, & Comitiorum auctoritati sese opponere. Iacobus enim Lausonius, Robertus Pontus, & Gualtherus Bacaquellus multis, & contumeliosis verbis leges latas prosciderunt, contra eas protestati sunt, & audaciam præterea suam, seditiosissimosque conatus à Georgio Notario in Acta publica referri voluerunt.

5 In alijs præterea Regni eiusdem Comitijs insolentissimè efflagitarunt, vt ipsi quoque in Regium Consilium, Parlamentum vocant, admitterentur tamquam Episcopis suis, & Superintendentibus pares: cùm Episcopi Diuina lege reliquis Pastoribus, & Ministris non præstent, sed

iisdem sint omnes, & auctoritatis, & potestatis, quicumque ad verbi ministerium accesserunt. Quam eorum præsumptionem, vt frangeret omnium supremus Superintendens, qui se Archiepiscopum sancti Andreæ vocat, multa conatus est: & in Angliam prætereà profectus, vt illius Ecclesiæ Sectarios de hac quæstione cõsuleret, neque tamē adhuc quicquam profecit. Inter eos autem articulos, quos pro sua auctoritate, & potestate, defendendos, ordo ille Sathanæ Ministrorum edidit, quàm pleni sint seditionis spiritu, quàm cædibus, & seditionibus delectentur, ostenderunt. Aiunt enim, posse Regem à suis Ministris excommunicari, immò, & à Regali solio deijci. Idque etiam in altero Superintendente Roberto Montgomeron, quem Archiepiscopum Glascoensem vocant, re ipsa exsequuti sunt. Nam à sede sua toto biennio, vi, & armis excluserunt, publicè excommunicarunt, ob hoc solùm, quòd non illorum auctoritate, & approbatione, sed Regis solius potestate, & denunciatione, illorum Archiepiscopus fuerit constitutus.

6 Quamobrem etiam Ninianus Vinzetus, Abbas Scotus, testatur in suo Flagello, quòd illius Regni Ministri seditionum Architecti, tam in scholis, quàm in Cathedris, nullam quæstionem sæpius, & vehementiùs agitent, quàm hanc, Deo ne magis, an Principibus obedire oporteat? Citat etiam hæc illorum verba, è vulgari quodam libello Latina facta. Vtrùm subditi debeant, suo Principi obedientiam præstare: quando quicquam contra mandatum Dei præcipit,] hoc est: Vtrùm Deo, an Cæsari, siue Regi, in rebus fidei, & Religionis magis obediendum sit; deliberatum est ostendere: non ad excitandos vllos in populo tumultus, sed ad homines ab errore liberandos. &c.] Et addunt.

7 Videtur quidem quasi non esset necesse, præsentem quæstionem tractare: siquidem expressum Dei verbum habemus, Deo nos obedire magis oportere, quàm hominibus. Attamen mundus hic improbus, & sceleratus, ita affectus est: vt cùm doctrinæ huius mentio fit, statim ansam arripiat calumniandi: quasi homines hac doctrina contra legitimum Magistratum, & Potestatem à Deo constitutam, turbandam, & euertendam incitentur. Operæpretium, vt in hac quæstione, verus inuestigetur scopus, & intentio, vt limites æquitatis non transiliantur: neve minus, neve nimiùm agatur: neque sub libertate Euangelica pacis turbatores, & manifestos hostes Reipub. neque rursùs sub obedientia erga Reges, & Magistratum inobedientiam contra Deum quæramus: sed Christianè, & modestè, secundùm doctrinam Christi, dentur Deo, quæ Dei sunt; & Cæsari, quæ sunt Cæsaris.] & paulò post.

8 Quattuor propositiones afferunt, quasi in Regum capita quattuor dispositas Machinas. 1. [Neque solus partus, neque sanguinis propinquitas, est qua efficitur, vt Rex legitimè imperet populo, Christum IESVM, æternamque eius veritatem profitenti: sed & in eius electione, quem or-

dinem instituit Deus in inferiorum iudicum electione, obseruari oportet. 2. Nullus manifestus Idololatra neque notorius Sanctorũ Dei præceptorum transgressor, promoueri debet ad quoduis publicum regimen, honorem, seu dignitatem, in quodcumque Regnũ, Prouinciam, aut Ciuitatem, quæ se Christo IESV, Sacrosanctoque eius Euangelio subdiderit. 3. Neque potest iusiurandum, votum, seu promissio constringere quemquam populum, vt Tyrannis obediat, eosque in Deum, & agnitam eius veritatem tueatur. 4. Sed si vel incircumspectè promouerint quemlibet manifestè impium, vel ignoranter delegerint talem, qui post, indignum se prodat auctoritate in Dei populum, (quales sunt omnes Idololatræ, crudelesve persequutores,) æquissimè possent ijdem deponere, & castigare etiam eum, quem inconsultè ante nominauerant, & delegerant.]

9 Rectè itaque in eodẽ libro, ait Ninianus, [Ministros istos, non Ministros, sed iudices, sed vindices, sed rerum dominos, sed Reges Regum, & Dominos dominantium esse velle: ob eam potestatem, & auctoritatem, quam sibi lucifèrico fastu arrogant, non solùm in omnia sacra, sed in Reges, & Principes: quos ponendos, amouendos, obtruncãdos, censent: si non iuxta verbum Dei dominentur. Vtrùm autem iuxta illud, an contra illud stet, penès se esse volunt iudicandi, decernendique facultatem.] Libet adhuc ipsorum verba prosequi.

10 Quemadmodum, aiunt, vassallus, cùm se Principi suo opponit, vel Regnum eius affectat, hac ipsa noxa ius amittit, & extremam incurrit pœnam: ita quoque Reges, & Principes quando iurisdictionem Diuinam violant, & super animas, & conscientias hominum, dominium arripiunt, ius suum amittunt, & in iram Dei incidunt, & indignationem. Quando enim Princeps quispiam tacitus, secum cogitat, vt est in Isaia 14. capite. Ascendam in cælum, & solium meum super sidera collocabo: & similis ero Altissimo: Huic respondet Deus: Ego contra te insurgam, teque euellam, & exstirpabo cum omnibus posteris tuis: immò ad inferos te deturbabo, & sceptro ferreo te comminuam.] Nec his contentus addit.

11 Et quando Pharao dicit Exodi 5. & 8. Quis est Dominus Deus qui mihi mandat, vt dimittam populum suum, vt ipsi seruiant? Non noui dominum. Tum denique venit Dominus Deus, & præcipitat eum in mare Rubrum: vt se agnoscere eum doceat: scriptum est enim; Qui me glorificat, hunc, & ego glorificabo: qui verò me spernit, spretus esto. Ex quibus omnibus ait, non solùm Principes, & Potestates discere debent, quousque potentia illorum præcipuè in rebus Dei, & conscientiæ sese extendat, sed etiam subditi quousque ipsi Principibus obedientiam præstare debẽt: nimirùm non vltrà, quàm quousque nihil fit contra verbum Dei: alioqui qui Deo hoc præcipiente pro se, illud verò pro persona Cæsaris, illud quod Cæsaris est, postponendum erit illi, quod iubet Deus pro se, ne seruus præponatur Domino, vassallus suo Principi. Et licèt hac in parte

ccusetur quis,crimine læsæ Maiestatis,ipsemet tamen intelligit,multò naius crimen læsæ Maiestatis Diuinæ esse,quàm humanæ.] Plura huiusnodi poteramus inde, his scriptis addere, hæc ad præsens sufficiant: & d specialiora de regno Scotiæ referenda descendamus.

Peculiaria adhuc alia Acta, in regno Scotiæ: ex libello Proditionis Scoticæ. Cap. XLVI. §. 1.

INTELLECTVM est à multis,quòd anno superiore Comites de Mora, & de Arguilles,cum nonnullis Scotiæ Nobilibus, & Optimatibus, à Sereniss. sua Regina, specie Religionis, denuò defecerunt. Cumque res eò tamdem recidisset,vt vtrimque arma sumpta essét:perduelles,vel indignissimi sceleris conscientia debilitati, vel suis,& suorum viribus,atque animis diffidentes,in Angliã profugerunt.Postea illi gratia, & deprecatione Reginæ Anglicanæ vsi, de reditu in Scotiam cogitarunt: & hoc sæpius impetrare sunt duixi,vt postquàm de sua culpa,& maleficio confessi essent, patriæ,fortunis,honoribus in integrum denique restituerentur. Sed Sereniss.Scotiæ Regina toties ab illis delusa, eorum verbis, & pollicitis fidem ampliùs abere noluit: statuitque (prout meriti videbantur) de trium Regni rdinum consensu, ac consilio,pœnas recidiuæ perduellionis reposcere. loc cùm illi animaduertissent, Regis animum tentare, ac permouere cœperunt:&,(vt homines facilè ambitionis impotenti cupiditate obcæantur,) cum eo pacificationis aliquot conditiones,& tamquam συνάλλαγμα quoddam, clam Regina inierunt.

2 Erant autem mutui fœderis leges huiusmodi:Quòd Rex præteritæ rebellionis culpam illis condonaret;bonis, & muneribus eosdem redderet:antiquam, & Catholicam Religionem ipse omninò abijceret; eaque oto Regno exstincta, Caluinismum inuehendum curaret: vicissimque illi se esse facturos,ac præstituros pollicerentur,vt Rex(si Reginam sine liberis decedere contingeret)iam inde non Regni hæres,& successor modò diceretur, sed etiam ad eius familiam, ius successionis, repulso Reginæ genere deuolueretur.

3 His pactionibus ita vtrinque constitutis; cùm interim Regina istarum rerum nescia, trium Ordinum conuentus, ad initium Martij superioris coëgisset, Rex summam beneuolentiam, & voluntatem vxori uæ ostendebat, omnemq; in Religione antiqua, quoad fieri posset, restauranda,perduellibusq; puniendis,operam,& constantiam spondebat. rimùm in Comitijs negotium Religionis tractatum est: & communi voce, ac consensione omnium Ordinum,exercitium antiquę pietatis assim Episcopis,& Ecclesiæ Pastoribus concessum. Deinde perduellium

caussa

caussa publicè agenda, & disceptanda sequebatur. Sed pridiè quàm id fieri debebat, id est, 10. die Martij, hoc Tragico, atrocique facinore, tota tractatio interrupta est. Aedimburgi Rex, & Regina Scotiæ vnà cœnabant, multis ex nobilitate, & ex Aulico comitatu primarijs viris, (vt in Regijs Principum, honoris gratia fieri solet) circumstantibus, sub horam septimam domini de Luneñ. & de Lindsan. & Comes de Morton, qui paulò ante à Regina bonis, & famæ fuerat restitutus, ac præterea Cancellariatus munere cohonestatus, alijque complures armati in cœnaculum irruperunt. Primò impetu in oculis Regis, & Reginę quemdam Secretarium, nomine Dauidem, hominem propè quinquagenarium, sexaginta vulneribus confoderunt. Eũ vel ideò inuisum, præter ceteros, habebant, quòd in Religione antiqua, & Reginæ seruitio, ac obseruãtia, constantissimè toto defectionum tempore permansisset, summaque prudentia, & vsu rerum Scoticarum, quo valebat plurimùm, perditis factionibus obstitisset.

4 Hac cæde perpetrata, omnibus, qui aderant, territis, Reginæ dira, & atrociora quæque minitantur: quodque longè indigniùs fuit, conuiciando, pulsando, grauidam, metuque penè consternatam, in cubiculum tamquàm in carcerem detrudunt: & octoginta milites cubiculi foribus apponunt; qui famulos, & famulas aditu ad Reginam prohiberent.

5 Trium noctium, & duorum dierũ spatio, Regina ita artè conclusa, & asseruata, cùm interim Comites de Mora, & de Arguilles, alijque transfugæ ex Anglia in vrbem appulissent perduelles, de toto factionis, & machinationis suæ negotio cum Rege seriò colloqui, & agere cœperunt: apertèq; denunciare, Reginam cõfestim de medio esse tollendam, & adulterij caussam comminiscendam, huicque parricidio velando prætexendam: Catholicos omnes, aut similiter interficiendos, aut aliquot interfectis, reliquos regno profligandos: Missam abolendam, & Euangelicam doctrinam (sic enim lubet illis appellare Caluinismum) diligentissimè, seuerissimèque confirmandam. Quæ cùm perfecta essent, tum demum se illum pro Rege admissuros, & omnem illi potestatem, ac auctoritatem concessuros recipiebant: eamq; spem, vt firmiùs illi inijcerẽt, quędã Edicta, sub eius solo nomine sanciri, & palàm per vrbis compita promulgari voluerunt.

6 Enimuerò Rex, siue proditionis crudelitate obstupefactus, siue quòd eò audacię perduelles numquam fuisse progressuros existimarat, vel etiã quòd idem periculum sibi ab istis impendere prospiceret: longè satiùs videri respondit, antequam quid aduersùs Reginam tentaretur, vt capita religionis probanda, & subscribenda ei proponerentur. Itaque per duellium nomine eam prouinciam suscepit, vt Reginam accederet, ab eaq; partim minis, partim precibus, assensum extorqueret. Rex in cubiculum vxoris ingressus, flens, de sua culpa ingenuè confiteri, & identidẽ

veniam

veniam sui peccati, quod grauissimum esse non inficiabatur, velut supplex implorare cœpit: postea; totam conspirationem aperire. Ac inter cetera, hoc perduellibus constitutum fuisse, dixit, vt Tametio Balfour, & dominis de Flamy, & Leuiston ceruices amputarentur, multi ex Primoribus cæderentur, & ex nobilissimis Reginæ puellis, nonnullæ in profluentem proijcerentur. Tùm verò Rex, etiamsi ab illis, & Regni obtinendi, & beneuolentiæ cum Regina Anglicana conciliandæ, summorumq; auxiliorum spe lætaretur, tamen se intelligere affirmauit, quòd tamdem sua opinione, eorumdem perfidia, non solùm deijceretur, verùm etiam in simile capitis sui periculum cum Regina vxore veniret. Sed iam se cogitare, quemadmodum illas insidias, quæ sibi, & vxori struuntur, effugiat.

7 Regina vbi coniurationis mysteria cognouit, maritum suum hortari, & rogare cœpit, vt ad socios rediret, seq; eò facilè adductam renunciaret, vt eorum postulatis omnibus subscriberet: sed tamen quò hęc decreta maioris in posterum momenti, & auctoritatis essent, neve per vim, & minas ab ea, quæ velut in custodia teneretur, expressa, & extorta putarentur, ijsdem Reginam aliquantulum laxandam, & milites dimittendos suaderet. Rex ad perduelles, qui responsum cupidiùs exspectabant, illicò reuersùs, docuit, se propensum Reginæ animum, & ad omnia quæ peterent, vltrò concedenda, facilè comperisse: sed tamen se consulere, vt illa paulò laxiùs, & liberiùs ad vnā dumtaxat noctē haberetur.

8 Ea de re inter illos diù, multumq; deliberatum est: cùm alij, non esse Reginæ occidendæ amittendam occasionem, censerent: alij, si id fieret, populi arma, & motus pertimescerent: alij, priùs omninò Reginæ consensum exprimendum, suaderent. Quare tamdem Regi permissum est, vt ipse, remotis militibus, suæ vxoris custodiam vnius noctis spatio in se reciperet: idq; propterea est ab illis indultum, quòd Reginam ita deplorata, & afflicta valetudine esse audiebant, vt vix eam noctem integram esset transmissura.

9 Sepositis ergo perduellium satellitibus, & sub mediam noctem aliquot ex Reginæ præsidiarijs custodibus intromissis, Rex, Reginam extra castrum Aedimburgi secum vnà cum tribus Nobilibus eduxit: cumque equos ascendissent, reliqua nocte ita eorum cursum concitarunt, vt sub auroram, ad munitissimam Dombarij arcem peruaderent.

10 Hac ratione Sereniss. Scotiæ Regina perduellium cruentas manus, præsentissimumq; mortis discrimen declinauit. Postridie cùm id perduelles cognouissent; suam omnes imprudentiam grauiter culpasse, feruntur; quòd se vnius mulieris promissis, & verbis deludendos esse, non præsensissent. Et interea rei benè gerendæ eam occasionem amisissent, quæ numquam sese oblatura esset. At nihilominùs quantos maximos possunt, suæ factionis hominum greges, collegere, vt, & Regi, cui iam

se quo-

se quoque infestos esse ostendebant, & Reginæ, si quid moliretur, obsisterent, suamq; conspirationem corroborarent.

11 Sed notandum est, eo ipso die, quo Regina in custodiam coniecta est, aliquot clarissimos, & fidelissimos eius Serenit. Clientes, & in ijs Comites de Boduel, Hontlaij, & Athel, per fenestras euasisse, breuiq; tempore, ad dominam, & Reginam suam liberandam, ferè nouem hominum millia confecisse: quorum auxilio perduelles ipsos in Angliam eiecerũt, & Reginam Ædimburgum reuocarunt: vbi de aliquot ciuibus conspirationis huiusce socijs sumpta supplicia fuere.

12 Hoc exemplo, (siquidem benè, feliciterq; cum illis agatur, qui alieno periculo, & infortunio cautiores fiunt:) hoc, inquam, exemplo, quod vsque adeò portentosum posteris videbitur, vt vix ea immanitate homines inuentos fuisse, (nisi ad temporũ nostrorum crudelissima queq; spectacula respiciunt:) sint vmquam credituri: Reges, & Principes admoneantur, vt insidias, & machinationes, quæ religionis velo teguntur, tamdem aliquando denudent: meminerintq;, quid à viginti annis Caluinismus mali, & detrimenti orbi Christiano importauit. Fas sanè huiusmodi Scholæ homines esse putant, quiduis in Reges, & Principes suos machinari: de eorum iure, ac auctoritate in dies aliquid cõuellere: ac, dummodo Euangelium (speciosus nimirùm, & popularis prætextus) obtendatur, tecta, & occulta sua esse consilia, & maleficia, neque à quoquam redargui posse, sibi persuadent.

13 Sensim sese primò insinuantes, & quasi irrepentes, vnam conscientiæ libertatem sibi dari postulant. At vbi inualuerunt, viresque creuerunt acceperunt, non eamdem ipsam vitæ, & religionis libertatem solùm, sed & vitam, & dignitatem Regibus, & Principibus suis eripere conantur: vti nuper admodum quidam Caluiniani furoris patronus, publicè edito scripto orbi legendum proposuit; Regum videlicet, mortibus, Euangelio aditum faciendum fuisse.]

14 Attamẽ huius narrationis accedat hæc Parenthesis, ex Genebrardo: vt, quo pacto cum ipso Rege se gesserint perduelles isti, Lectorem hic nõ lateat. [Igitur cùm priùs Regem, vt vidimus, corrupissent, ac per eum tamen frustrati essent: ipsum quoq; summoperè tunc exosi, quòd contra promissum ipsis factum, & omnia Regina indicauerit, & Catholicam fidẽ sequeretur: ad Iacobum se conuerterunt Reginæ fratrem, nothum, qui ab ipsa nuper fuerat in honore constitutus: tamquam fidelis ei futurus, & sanguinis coniunctione, & tanti honoris, beneficiorumq; accessione. Ille verò spe regnandi, ad illorum partes facilè adducitur. Itaq; non diù post, paulò ante Quadragesimam, anni 1567. cùm iam omnia magis cõciliata viderentur; inter Bachanalia illius tempestatis, vocati sunt ad conuiuium à quibusdam confœderatis Nobilibus, & Rex, & Regina, quæ infantulum Principem nondum bimum, simul videbatur allatura.

15 Illa verò siue, quòd perfidis hominibus assueta, nonnihil tale suspicaretur: siue, quòd valetudinis ratione,curaq; infantis Principis,aut alia quauis caussa, auocaretur, subitò ab illo conuiuio abstinuit: atque aliò se interim remotiùs contulit.

16 Eadem nocte confœderati,puluere tormentario, domum ipsam,& cubiculum,in quo Rex erat dormiturus,euertendum curauerunt. Itaq; cum exacto conuiuio, Rex dormitum abijsset, solusq; iam cum famulo cubiculario versaretur, siue quòd priùs è fenestra desilierit, tale quid præsentiens, siue quod simul cum ædibus in aera sublatus fuerit,in hortum proximum elapsus, atque ibi à confœderatis comprehensus, qui omnia vigilantissimè custodiebant,inter ipsorum manus suffocatus est.] Prosequamur ex præfato libello Proditionis,&c.

17 Cuius quidem sceleratæ cupiditatis immanitatem,non ita multò post ijdem, post effracta semel mentis, ac conscientiæ repagula ; Scoti perduelles in Reginam suam denuò exercuerunt. Quam post mariti noui Regis obitum captam, Angliæ Reginæ tradunt,non solùm propter hęreditarium quoddam odium inimicę, sed etiam ob diuersum Religionis studium infensissimæ.

18 Omnem porrò istius captiuitatis persequutionem, ærumnarum progressum, quas optima Regina per nouemdecim annos pertulit, & mortis crudelissimæ historiam,quam sustinuit, descripsit Nicolaus Sanderus lib. 3. de Schismate Anglicano. ex quo hæc pauca excerpsimus, & citantur in concertatione Ecclesiæ Anglicanæ.

19 Maria Stuarta Scotorũ Regina, cùm multa, vt dictum est,fanda, & infanda ab Euangelicis subditis suis pertulisset: Elisabethæ Angliæ Reginæ blandis litteris, nuncijs,muneribus, in Angliam inuitata,promissoq; militum præsidio, quò in Regnum restitueretur,adducta, fide publica accepta, in Angliam profecta est.

20 Sed non ita multò post ingressum, traditur nobilissimo Comiti Sallosuensi seruanda: apud quem, propter constantem Catholicæ fidei confessionem,duriùs semper tractata fuit.Sed maximè postremis diebus alijs custodibus difficilioribus tradita,varijs,& indignis modis agitata, ac calumnijs indignissimis impetita,vitam parum iucundam ad multos annos duxit.

21 Quæ, cùm Princeps fuerit, nec legibus, Regibusque Anglicanis obnoxia:tamẽ(quòd Principibus exteris, Regumq; omnium Oratoribus permittitur) vt auito more Deum coleret, Sacerdotemq; haberet, qui sacrum faceret, & Sacramenta administraret,nullo modo concessum est: quare magis, quàm exsilio, aut carcere, aut calumnijs aduersariorum affligebatur. Vbi & illud permirum, ac planè barbarum exstitit:quòd Regina cùm fuerit, & omnium mortalium Elisabethæ sanguine coniunctissima, atque ab illa in Angliam,ita vt cõmemorauimus,inuitata,

numquam tamen, licèt id obnixissimè sæpè postulasset, vel in colloquiũ, vel in conspectũ ipsius venire, his decem & nouem annis fuerit permissa.

22 Nec mirum sanè hoc videri debet, si vel Elisabethæ crudele ingenium, & consilium iam susceptum, siue Lecestrij, & sociorum, in pestilentissimis stabiliendis, ac propagandis hæresibus obstinatum animum; siue immane odium, quo sanctissimam Reginam, ob fidei Catholicæ constantiam, prosequuti sunt, attendas. Nam illa, de solio suo confirmando, vitaque tuenda, (quam iustis ex caussis in magno discrimine arbitrabatur versari) sollicita, ob barbaram Reginæ Scotiæ tractationem, crudelemque Scotiæ, & perturbationem, & deuastationem: tum ob seditiones, & tumultus subditorum, contra potentissimos Reges Hispaniarum, & Galliarum, suo, ac Oratorum suorum consilijs, excitatos, id vnicè expediuit, vt Regina Scotiæ, quam vinculis iam haberet constrictam, quacumq; tandem ratione, è medio tolleretur: existimans misera, se tunc futuram securam, si illam sepultam cerneret, quam sibi aliquando successuram, ope, & auxilio Christianorum Principum timebat. Lecestrius etiam, Cęcilius, & reliqua turba orbis perturbatorum, cùm optimam Principem ad perfidas suas partes pertrahere, aut animũ planè Heroicum, hæreseos veneno inficere non possent, tum demum in apertam rabiem conuersi, & optimam Reginam Scotiæ à cõspectu Elisabethę arcere, & crudelissimæ neci dare statuerunt.

23 Quod vt in speciem iustiùs præstarent, viri ad fraudes nati, miras excogitarunt coniurationes, in Principem suam, à Sereniss. Regina Scotiæ, eiusq; amicis susceptas: quòd, scilicet, decreuissent, Elisabetham de solio suo deturbare: Catholicam Religionem, relicto crudeli Caluinismo, in Insulam reuocare; & id genus alia, quæ aliter quàm varijs quibusdam litteris, more Caluiniano fictis, & excogitatis, probari non poterant: quæ tamen Lecestrio, eiusq; socijs (quibus nec conscientia est, nec religio, per summum scelus, Principes trucidare, eorumq; ditiones per tyrannidem inuadere) iustæ satis videbantur.

24 Ergo Catholica, ac Serenissima Maria Scotię Regina, in arce Northamptonię Fotheringamo, die 8. Febr. iuxta veterem annorum supputationem, impiæ Elisabethę, seu Iezabelis Anglię assertę Reginæ imperio, securi percussa est: ætatis suæ anno 44. à necę Regis sui mariti, 20.

25 Ecce, Lector prudens, per quam vassallorum versùs suos Reges Scotos obedientiam legitimam, ac solemnem subiectionem, Reformata religio, quam (si dijs placeet, immò quia dijs talium gentium placet) Rex Anglię, & Scotię vocat, in suã Scotiã Diuino planè miraculo introducta est: vt ipse asserit. Miraculo? immò absq; miraculo: ea enim Aristoteles non nouit, nouit tamen ἐκ τοῦ ἀῤῥήτου δοθέντος, πολλὰ συμβαίνειν. Eo enim admisso absurdo, vt subditi contra Reges suos legitimos, & naturales, iustos, pacificos, Catholicos rebellauerint, eosq; nedum coëgerint in

ordinem, verùmetiam vnius ambitiosi nothi,& alterius crudelis feminæ assertæ Principis efficacitate, ac proditione,trucidauerint, nihil est mirum populum Scotiæ fuisse miserè dissipatum.

26 Ecce qua præeunte in Regno Scotię cum vtroq; parēte rerum Catastrophe, communem, & quæ ad ius, dignitatemq; pertineat omnium, non modo Regum, sed aliorum etiam quibuscumque suprema est à Deo rerum Ciuilium demandata potestas, caussam agit Angliæ Rex; eos vt expergiscifcantur exhortatus,dū tempus est: neque sinant somno diuturniori,incidi in singulis, ad ruinā vniuersorum, auctoritatis suæ neruos. Quasi noui Gregorij Apostolus insonuerit auribus. [Tu verò vigila;opus fac Euāgelistę.] vel quasi de ipso solo Grecus decātauerit Poeta: Ilia.β.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσα μέμηλε.

27 Supplicamus ergo considerari, quæ nam ex ijs Consequutionibus ab Aristotele fuisset quasi legitima admissa? in lib.prioris Analyseos. Ecclesiastica vigente in Scotia disciplina, ac fide Catholica conseruata, Pontifice Romano,pro Christi Domini Vicario, sicuti reuerà est, habito, subditi Scoti suorum erant Regum dicto obedientes: Reges in alta pace degebant: ac pro patribus Regibus,Reges filij sub eadem vitæ tranquillitate nascebantur: Contra: Hæretica Caluinistica,&c. in Scotia introducta apostasia, fide Catholica violata, Pontificis Romani auctoritate negata, subditi Scoti à suorum se Regum obedientia subduxerunt: Reges, intestinis eorum agitati motibus, non solùm in pace, sed neque in bello viuere permissi sunt, sed suorum fuere vassallorum manibus, vel auxilio,consilio, ope, & opera trucidati: successisse verò in Regio Scotiæ solio,in trucidatorum suorum parentum locum,Iacobum VI. Diuino planè miraculo effectum est: cùm semel, iterùm, & tertiò,de ventre etiā matris Reginæ, fuerit ab Hæreticorum insidijs, & manibus liberatus: Ergo:A supremi Pontificis Romani auctoritate,quam vt Ecclesię Caput in Reges Christianos habet,& à Catholicis subditis,est à Regibus timēdum; vel, Ergo: A subditis Hæreticis, Caluinistis, &c. est à Regibus formidandum.

28 Sed tempus iam nos admonet,vt qualis sit doctrina Ecclesiastica, subditis Regum,ac Principum iniuncta:circa obedientiam ipsis præstandam, breuiter proferamus.

Catholicorum doctrina circa Regum ministerium,& potestatem.

Cap. XLVII. §. 1.

HABENT Ecclesia Catholica, Apostolica, Romana, & eius summus Pontifex, & vniuersè omnes Ecclesiastici Pastores & Doctores Christum Dominum Regem Regum,& Dominum do-

minantium, pro pace sua propria: eum vt Deum pacis, & non dissensionis venerantur: vnde neque in rebus gestis, neque in doctrinis, neque in dictis ab eis, vel à Catholicę fidei professoribus verendū est, vt ex ea aliquid iniustū, contra Reges, Principes, seu seculares Potestates moliātur. Doctrinam Euangelicam, & Apostolicam de Regum, ac Principum ministerijs, vbicumque reperiantur, honorandis, in superioribus sæpiùs commemorauimus. Interim videndū omninò, qua pietate; ac grauitate simul cum animorum demissione, egerint Concilia, Parisiense habitum de anno 829. sub Ludouico, & Lothario Imperatoribus, lib. 2. c. 2. 3. 4. & 5. & Moguntiacense de anno 888. celebratum. Et in illo Parisiensi c. 2. commendatur Isidori sententia, supra integrè allata ex Grat. 23. q. 5. Principes. & innuitur ibi, ex natura legis Euangelicæ, ac intra Ecclesiā, Potestates haud fuisse necessarias: nisi, vt quod non præualet Sacerdos efficere, per doctrinæ sermonem, Potestas hoc secularis, per disciplinæ terrorem, exsequatur.

2 Exstat in Concilio 4. Toletano c. 74. vel ex noua Edit. 75. insignis doctrina, de Regibus debita ab omnibus subditis Ecclesiasticis, siue Laicis veneratione, ac fidelitate: digna certè quę legatur semel, iterùm, & tertiò: sicuti statuto, decreto, & Anathemate, primò, secundò, & tertiò repetitis, Patres de prædictis obseruandis constituerunt. Immò eo tempore, eaque occasione Ecclesiastica tam graui lege, de tanti ponderis cauerunt negotio, cùm Rex Semithilana propriorum conscius scelerum, indeq; sibi metuens, seipsum regno priuauit, eiusque potestatis fascibus, vt Patres ibi loquuntur, exsuit.

3 Attamen ne crescat hic Tractatus immensè, sufficiat, citasse loca, quæ videant, quicumque de Christiana meriti benè pietate, contra præfatos Hæreticos, qui dominationem spernentes, Dominationes à summi Pontificis, & Ecclesiæ obedientia separantes, eis verbis solùm, ac in speciem adulantur. Ergo viden. ex Græcis. Canon. Apostol. 84. Clemens Constit. Apost. lib. 4. c. 12. & lib. 7. c. 17. Dionys. Areopag. de Diuin. nom. cap. 12. Ignatius Epistol. ad Smyrnen. & Epist. ad Antiochenos. Iustinus Orat. ad Antoninum Pium. Theophilus Antiochen. lib. 1. ad Autolicum. & lib. 3. Irenæus. lib. 5. c. 24. Origenes lib. 9. in Epist. ad Rom. Euseb. lib. 4. Hist. cap. 14. Basilius in Moral. cap. 79. Didymus Alexandrinus in 1. Epist. Petri. Gregor. Nazianz. Orat. 17. ad ciues Nazianz. graui timore perculsos. Epiphanius hæresi 40. Gregorius Nyssenus Orat. aduersùs eos, qui ægrè ferunt reprehensiones. Ioan. Chrysostom. Homil. in Psalm. 148. & ad c. 13. Epist. ad Rom. Hom. 23. Cyrillus Alexandrinus de Recta in Deum fide ad Theodosium Imperatorem. Isidorus Pelusiota libr. 2. Epist. 216. Theodoret. ad c. 13. ad Rom. Epiphanius Constantinopolitan. Epist. ad Hormisdam P. M. Procopius Gazæus ad Exod. illud c. 12. Dijs non detrahes. Maximus Serm. 9. Ioan. Damascen. Orat. 2. de Imaginib.

aotius apud Oecumen. & ipse Auctor ad cap. 13. Epist. ad Rom. Theoiylactus, & Theodulus ibidem. Simeon Metaphrastes de S. Melania. uthymius ad Psal. 148. & Præfatione in Panopliam. Demetrius Cydous de Contemnenda morte. Ieremias Constant. Respon. 1. c. 16.

4 Ex Latinis Auctoribus videndi, Martialis Epistol. ad Tholosanos. 8. Tertullianus ad Scapulam. c. 2. & in Apologet. c. 30. & 31. & de Idolatria. c. 15. Cyprian. de Baptismo Christi. &c. & lib. 3. Testimoniorũ l Quirinum. c. 38. Ambrosius ad c. 5. Lucæ. Optatus Mileuit. lib. 3. Hieonym. ad c. 3. Epist. ad Titum. Augustinus Epist. 48. & 54. de Ciuit. Dei. b. 5. c. 21. & in ExpositION. quarumdam Propositionum ex Epist. ad Roan. Propos. 72. & 74. & lib. 3. Confess. c. 8. Innocentius I. Epistol. 2. ad xuperium. cap. 3. Leo I. Epist. 82. Sedulius ad c. 13. ad Rom. & ibidem rimasius, Haymo, Anselmus, & Bruno Carthusianus. Gregorius Magnus lib. 1. Reg. c. 10. & lib. 4. Epist. 52. & lib. 7. Epist. 120. Isidorus Hispalẽ. b. 3. de Summo bono. c. 49. Concil. Toletan. 6. c. 13. & Concil. Tolet. 12. 1. Beda ad c. 12. Marc. Alcuinus Præfat. in lib. de S. Trinit. ad Carolum agnum. Prædictum Concil. Parisien. libr. 2. c. 8. Concil. Meldense c. 15. emigius ad Psalm. 88. Altercatio Eccles. & Synagog. c. 13. Radulph. lauiacen. lib. 3. in Leuit. c. 4. Petrus Damian. Epist. ad Carolum. & Epiol. ad Henricum Regẽ. Radulphus Ardens Domin. 23. post Trinit. Iuo arnoten. Epistol. 241. & 250. Hugo Victorinus de Sacram. fidei. libr. 2. art. 2. c. 8. & 9. Bernardus Epistol. 170. Petrus Blesen. Epist. 80. Ioannes alisberien. lib. 4. Polycratici, de Curia lib. nugis. c. 2. & lib. 6. c. 24. Guillmus Parisien. lib. 1. de Sacramentis. Alex. Alensis. 3. p. q. 137. memb. 3. acobus Vitriacus Domin. in Sexagesima. Albertus Magnus 2. Sentent. ist. 44. Thom. Aquinas, seu Auctor Opuscul. de Regimin. Princip. libr. 1. 8. & lib. 2. cap. 15. Bonauentura lib. de Ecclesiastica Hierarchia. Par. 2. acobus Genuen. Domin. 23. post Trinit. Serm. 3. Durandus à S. Portiano Sent. dist. 44. q. 3. Petrus Bertrandus Tractatu de Origine, & vsu Iurisictionis. Thomas Argentinen. 2. Sent. d. 44. q. 1. Art. 4. Ioan. Gerson. in ompendio Theologiæ. in expositione 5. Præcepti. & in Regulis moraliıs. de Auaritia. Laurentius Iustinianus de Triumphali Christi agone. 12. Aeneas Syluius Libello de Aulicorum miserijs. Dionys. Carthusianus ad c. 22. Matth. & ad c. 13. Epist. ad Rom.

5 Hi omnes Patres, & Scriptores miro in præfatis locis consensu, Mastatem Regum, Principum, immò quorumcumq; imperantium extolınt: docent eis omnem esse honorem exhibendum; tributa pendenda; xsoluenda vectigalia: eis auxilio, consilio, fauore ab omnibus adstanũ esse subditis: vt quietam, & pacificã vitã, iuxta Pauli Apostoli vota, mnes in Republica agant; quorum Scriptorum, ac Patrũ dicendi stilus uantum distet à stilo loquendi, ac docendi præfatorum audacium, præımptuosorum, ac impiorũ Sectariorum, facilè considerabit Lector, ma-

nua-

nualique praxi experietur, quænam versetur differentia inter eos Scriptores, qui ad agendum de sacra Regum, ac Principum Maiestate in superbo spiritus perduellis, iam ab ipso secundo suæ creationis instante, atramento, atra mente, calamum intinxerunt, & eos, qui donorũ Spiritus sancti participes, de eadem Regia Maiestate disputarunt.

6 Attamen quia dictũ est, in Ecclesia, eiusque summo Põtifice Romano residere potestatẽ, abdicãdi Reges, & Principes Christianos: cùm illud postulauerit Euangelij, ac Regularis Ecclesiæ disciplina: vt quo modo sit intelligendum, hanc Principũ obedientiam, cum Ecclesiæ illa potestate, eiusque exercitio conuenire, sequenti Capite quædam communiora apponentur, vt ad peculiaria posteà veniamus.

De Ecclesiastica disciplina, circa conuersationem cum Hæreticis, & Excommunicatis vitandam. Cap. XLVIII. §. 1.

QVID in sacra noua Pagina de hoc sit dispositũ, diximus cap. 43. §. 12. & 13. quòd si quæ Ecclesiastica deinceps docuerit disciplina, de Hæreticis, ac Excommunicatis vitandis, cõsulamus, Apostolorũ Can. 45. sic decretũ est: [Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, qui cum Hæreticis, vel solùm comprecatus est, segregetur. Si autem illis, tamquam Clericis aliquid operari permiserit, deponatur.] Quo loco notanda est Balsamonis expositio: [Comprecari, ait, est, simpliciter communicare, & in Hæreticorum preces mitiùs affectum esse: eos enim tamquam exsecrabiles habere, nec eis familiariter vti debemus.] Conciliũ 1. Nicæn. idẽ statuit Can. 5. Antiochen. Can. 2. Laodicen. Can. 33. Eliber. Can. 13. Arelat. 2. Can. 8. & in Epist. Sardicen. Concilij ad omnes Episcopos. vbi Patres complura Diuinæ scripturæ testimonia, quibus fidelium communio Excommunicatis interdicitur, adducunt. Et Toletanum 1. Canon. 12. & 15. Aquisgran. Can. 75. Antisiodoren. Can. 38. & 39. Bracharen. 1. cap. 33. Parisinum 1. cap. 7. Cæsaraugustan. cap. 5. & Turonen. 2. cap. 9. Triburien. cap. 11. quod Nicæni, & Antiocheni, & Callixti Pontificis decreti mentionem facit. Et Canon. 9. Concilij apud Palatium Vernis sub Pipino Rege, ad annum Domini 755. celebrati. Denique de hoc videndus Gratianus tota Caussa 11. q. 3. vbi copiosa adducit testimonia, idem confirmantia.

2 Habentur etiam innumera ferè summorum Pontificum similia Decreta. Quòd si antiquissima repetamus, Clemens Romanus successor Petri 3. & ipsius vberibus, vt ait Origenes, ablactatus, ad fugiendam Hæreticorum communionem, fideles adhortatur, lib. 6. Constit. Apost. Cap. 13. 18. & 27. Sequenti seculo Callixtus in Epist. ad Galliarum Episcopos, quam penè integram in suis Collectaneis habent Gratianus vbi su-

pra, Polycarpus, Anselmus, Burchardus, & Iuo. [Cum excommunicatis, inquit, nullus, nec in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet: nec, Aue, eis dicat: quia quicumque in his, vel alijs prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorũ institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit.] Fabianus mirabili electione, vt est Auctor Eusebius lib. 6. cap. 20. Callixti in eadem Petri sede successor, Epist. 1. cuius pars est apud Gratianum, Capite, Sicut. 11. q. 3. idem docet, ex Apostolorum traditione. Gelasius, qui fidei zelo, ac doctrinæ præstantia in Ecclesia excelluit, legendus in Epist. ad Anastasium Augustum. & Epist. ad Euphemianum. & ad Episcopos Dardaniæ. Similis Callixto Nicolaus I. in epist. ad Michaelem Imperatorem, hanc eamdem Apostolicam doctrinam tradit: quam refert Gratianus c. 3. distinct. 72.

3 Ex antiquis Patribus plura possent addi similia documenta, sed omninò audiendus est Tertullianus apud Latinos, libro de Præscript. aduersùs Hæreticos. cap. enim 30. loquens de Martione, & ostendens Ecclesiæ communione, ob hæresim, priuatum fuisse: [In perpetuum, inquit, dissidium relegatus est.] & lib. 1. ad vxorem. cap. 3. ab omni fraternitatis consortio excommunicatos arcendos esse, dicit: confirmans id Apostoli doctrina 1. ad Corinth. cap. 5. & cap. 12. de Præscription. &c. sic habet: [Apud Hæreticos omnia extranea sunt, & aduersaria nostræ veritati: ad quos vetamur accedere. Quis seruus cibaria ab extraneo, ne dicam, ab inimico Domini sui, sperat? Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus, donatiuum, & stipendiũ capiat: nisi planè desertor, & transfuga, & rebellis? Nemo inde instrui potest, vnde destruitur. Nemo ab eo illuminatur, à quo contenebratur.]

4 Leo item Apostolico spiritu præditus, ita concionatur Serm. 28. de Passion. Domin. [Viperea Hæreticorum vitate colloquia. Nihil vobis commune sit cum eis, qui Catholicæ aduersantes fidei, solo sunt nomine Christiani.] Cyprianus lib. 1. Epist. 3. propè finem sic prædicat: [Declinent autem fortiter, & euitent dilectissimi fratres nostri verba, & colloquia eorum, quorum sermo, vt cancer serpit.] & item; [Nulla cum talibus commercia copulentur: nulla conuiuia, vel colloquia misceantur: simusque ab eis tam separati, quàm sunt illi de Ecclesia profugi.] & rursùs: [Nulla societas fidei, & perfidiæ potest esse: qui cũ Christo nõ est, qui aduersarius Christi est, qui vnitatis, & pacis inimicus est, nobiscũ non potest cohærere.] Habetur autẽ apud Athanasium in vita Antonij, illum Magnum Abbatem, & insignem Christi Ecclesiæ columnam, numquam Hæreticis amicabilia verba dixisse: discipulis verò etiam præcipere solitum, ne propè Hæreticos quidem accedendum: non secùs, ac propè eos accedere formidamus, qui peste laborant. Est enim hæresis pestis in primis perniciosa; adhæret verbis, adhæret libris, solis colloquijs inspiratur.

5 Ex

5 Ex Græcis Patribus legendus est Gregorius Nazianzenus Orat. in funere patris; vbi Nonnam commendat, quòd, ne coacta quidem, domum Idololatrarum conspicere sustinuerit. Item, & Basilius ipse, ad quem eam Orationem habuit Nazianzenus, in Epist. ad Patrophilum. vbi scribit copiosè de eodem argumento.

6 Et omissis exemplis eorum Patrum, qui nimij, ac indiscreti huius disciplinæ zeli fuere ab Ecclesia notati: vt constat in Meletio, ab Eusebio aliàs commendato, lib. 7. Histor. Eccles. cap. vltimo, qui se ab Ecclesiæ communione separauit: ex Epiphanio lib. 2. tom. 2. c. 68. & cũ S. Petro Alexãdrino communicare noluit, eo nomine solùm, quòd is communionem eis dedisset, qui in persequutione Diocletiani ceciderant: Similiter in Lucifero Calaritano, vitæ innocentissimæ, & fidei integerrimæ Episcopo, vt ex Theodoreto, Socrate, & Sozomeno habetur, & eius præcipuè operibus elucet: denique qui fuit vir tantus, vt à Hieronymo in Dialog. etiã post Schisma, Beatus appelletur, & honorificis celebretur encomijs: qui tamẽ Schisma, in Ecclesia fecit: quia Episcopos, qui Arimini ceciderant, post eorũ resipiscentiam, & dignam pœnitentiã communicaret. His, inquam, omissis, qui nimiùm emungentes Ecclesiasticam disciplinam, Schismatis sanguinem elicuerunt, suppetunt exempla Athanasij Alexandrini in Ecclesiasticis Historijs notissimi, in Arianorum toleranda communione inexorabilis: Apollinaris, & Catholicorum, Montanistarum conuersationem deuitantium: de quibus Euseb. lib. 5. Eccl. Hist. cap. 15. Origenis etiam Pauli Hæretici communione se subducentis: de quo idem Euseb. lib. 6. cap. 3.

7 Hunc Ecclesiasticum Canonem, vtpotè in Ecclesia antiquissimum, Dionysius Alexandrinus, referente eodem Euseb. lib. 7. cap. 6. ab Heraclea Episcopo accepisse se scribit, nempe vt eos, (cùm essent accusati, qui consuetudine cuiuspiam eorum, qui alienam, & diuersam à fide doctrinã tuebantur, multùm vsi fuissent:) ab Ecclesia eijceret. Iuxta quem eumdẽ Canonẽ, Marcellus Ancyræ Episcopus Catholicus, neque Synodo Tyrensi, neque Ierosolymitanæ, neque consecrationi magni templi à Constantino ædificati interesse voluit, ea sola caussa, vt Arianorum Episcoporum vitaret communionem: vt testatur Sozomen. lib. 2. Hist. cap. 31. Narrat Athanasius de suis Alexandrinis Catholicis, qui quidem optabant, ægrotare potiùs, & periclitari sinè visitatione, quàm, Arianorum manus suis capitibus imponi, sustinere. Quorum plebeij quidam, (vt idem in Epist. ad Solitar. vitam agẽtes, scribit,) cùm ab Arianis verberibus compellerentur, vt eorum sequerentur communionem: [Non communicamus (respondebant) cum Hæreticis: verberate, vt lubet: Deus ob ista vos iudicabit.] Quibus addendũ est exemplum notandum, apud Pratum Spirituale, (qui liber eò quòd Sophronio dicatus sit, eius nomine circumfertur, & præter antiquorũ Patrum commendationes, à sextæ

Sy-

Synodi generalis à Patribus honorificè citatur,)c.177. de Monacho,qui in Euagrij cellula Hæretici habitare præsumens, paulò post,fune se ipsũ suffocauit. Vltimoque referemus,quod primum,& mirandum,ac memoriæ perpetuò commendandum est,exemplum Ioannis Apostoli, & Euangelistæ : qui in balneum intrare,vbi se Cerinthus Hæreticus lauerat,recusauit. Ecclesiasticæ verò disciplinæ conseruatrix Hispania, de hac Excommunicatorum conuersatione vitanda , lege etiam Regia 34. tit. 9. Part. 1.consultissimè,sicuti,& Catholicè cauit.

8 Ergo Euangelica lege,& Apostolorum doctrina,immò, & ea quam ex Concilijs,ex summis Pontificibus,ex Patribus,etiam quæ in iuris corpore habetur,considerata prudenter per Iuris prudentissimum, ac pijssimum Episcopum Couarruuiam,super cap. Alma mater.§. 1. num. 1. sic scripsit:[Hinc deducitur, cõmunionem cum Excommunicatis, prohibitam esse iure Diuino legis Euangelicæ. Id patet ex dicto c.Matthæi 18. & ex alijs Pauli , ac Ioannis Apostolorum locis . Hanc opinionem tenet Cosmas in Pragmatica Sanction.tit. de Excõmunicat.&c.verbo.nisi. Felin. post alios in cap. Nulli.de sent. excomm. & Theologi , qui nostra ætate aduersùs Lutherum scripsere. Illud tamen est in hac re obseruandum:lege Euangelica prohiberi communionem cum Excommunicatis in his, quæ ad Diuina pertinent : in alijs autem prohiberi lege humana . Etenim in Euangelio illa communicatio prohibetur , quæ verè, & propriè Christianorum est,& spiritualia respicit: & sic illa,quæ circa Diuina contingit, Auctore Thoma,in Addition. ad 3. Part.q.23.Art.3.Igitur communicatio in Diuinis,est cum excommunicato prohibita,lege Euãgelica,non in alijs:sicuti adnotarunt Ioan. Maior. in 4. distinct. 18.q.4. & Driedo in lib.de Libert.Christiana.pagina 137.Huc pertinent multa, quæ in præcitatis paulò antea locis,frequentissimè à viris sanctitate, & doctrina celebratissimis traduntur]Hactenùs Couarruuias.

9 Distinctionem hanc de communicatione in Diuinis, vel in reliquis Ciuilibus,&c.admittunt,& sequuntur Doctissimi Theologi, & Iurisprudentes posteriores: cui & nos accedimus;& miramur, Doctum aliàs , & Nobilem quemdam Hispanum,admissa distinctione hac, asserere,à dicto Episcopo falsò adduci pro ea approbãda D.Thom.eo loco allegato:cùm clara sit littera hoc affirmans,tam in corpore Articuli,quàm ad 1.& 2. argum. immò potuisset etiam citari S. Thom. 2.2. q.12. art.2. vt inde,si bene intelligatur , Couarruuiæ distinctio confirmetur . Hac doctrina præuia, quietantur animi tot Catholicorum , qui inter Hæreticos degunt,ab illorum oppressi tyrannide: intelligant enim cum Hæreticis in Diuinis nullo modo esse communicandum , neque in illorum hæresis crimine,neque in contemptum Ecclesiæ . In reliquis,veluti Ciuili tractatu, & conuersatione , & quæ ad Rempublicam pertinent cœtibus , seu congressibus adeundis,dummodo non sint tales,qui sint hæresis,& eius con-

fessio-

fessionis, protestatiua signa, (tunc enim idem est, ac de prædictis Diuinis iudicium ferendum) agere, & conuenire cum Hæreticis haud iure Diuino Euangelico prohibentur: sed Canonico positiuo.

10 Hic videtur similis casus expressus hoc confirmans, & doctrina clara Apostoli Pauli, 1. ad Corinth. cap. 5. [Scripsi vobis, inquit, in Epistola: Ne commisceamini fornicarijs: non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut Idolis seruientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exijsse. Nunc autem scripsi vobis, non commisceri, si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut Idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi, nec cibũ sumere.] Vbi omisso, de qua Epistola faciat mentionem Apostolus: videtur enim aliam Corinthijs scripsisse, quæ perierit: quia hoc nihil ad sensum: sententia Pauli hæc est: Non inhibui vobis conuersari cum fornicarijs Gentilibus, sed si quis fratrum, id est Christianorum, huiusmodi est, qui nominatur, & notatur in Ecclesia tali crimine, volo vos ab illo fugere. Alioquin si fugiendi vobis essent Gentiles fornicarij, &c. ab hoc mundo exeundum vobis esset, qui totus plenus est huiusmodi hominum.

11 Triplex igitur hominum genus distinguitur ab Apostolo, Gentilium, Christianorum excommunicatorum, & aliorum Christianorum: quo casu admissa in his communicatione ciuili cum Gentilibus, cum fratribus inordinatè, vt alibi dixit, ambulantibus, illis prohibet commisceri: sed quid si in Regno, Prouincia, vel Ciuitate, non sint nisi Hæretici, qui exierunt ex nobis, & Catholici? Certè, si à Catholicis ab Hæreticis oppressis, eorum est vitanda ciuilis cõuersatio: oportet, ex doctrina Apostoli, illos de illa Prouincia, Regno, vel Ciuitate exijsse: quòd haud est Euangelica lege commendatum. Et succedit regula generalis de vitandis excommunicatis, hac, inter ceteras, adiuncta exceptione, vtili, & necessario, exceptis casibus: qui ambo coëunt tunc temporis: cùm ex parte Catholici adstet necessitas, qui alio modo viuere in locò non potest: ex parte Hæretici exspectetur vtilitas; qui forsan sancta Catholici conuersatione motus aliquando, totius immunditiæ matrem hæresim abiurabit. Sed vt propriùs ad nostrum accedamus intentum, de communione subditorum cum infideli Principe, ex D. Thoma quæstionem hanc securiùs dissoluamus.

Vtrum Princeps, propter Apostasiam à fide, amittat dominium in subditos: ita quod et obedire non teneantur? ex 2.2. D. *Th. q.* 12. *Art. secundus integer: cum expositione Card.* Caiet. *Cap.* XLIX. §. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Princeps propter Apostasiam à fide, non amittat dominium in subditos: quin ei teneantur obedire. Dicit enim Ambrosius, & habetur, 11. q. 4.

quòd Iulianus Imperator, quamuis esset Apostata, habuit tamen sub se Christianos milites: quibus cùm dicebat, Producite aciem pro defensione Reipubl, obediebant ei: Ergo propter Apostasiam Principis subditi non absoluuntur ab eius dominio.

2 Secundò prætereà, Apostata à fide infidelis est: sed infidelibus dominis inueniũtur aliqui sancti viri fideliter seruisse, sicut Ioseph Pharaoni, & Daniel Nabuchodonosor, & Mardocheus Assuero: Ergo propter Apostasiã à fide, non est dimittendũ, quin Principi obediatur à subditis.

3 Tertiò prætereà, Sicut per Apostasiam à fide receditur à Deo, ita per quodlibet peccatum. Si ergo propter Apostasiam à fide perderent Principes ius imperandi subditis fidelibus, pari ratione propter peccata alia hoc amitterent: Sed hoc patet esse falsum: Non ergo propter Apostasiam à fide, est recedendum ab obedientia Principum.

4 Sed contra est, quod Greg. VII. dicit. Nos sanctorum prædecessorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate, aut iuramenti Sacramento sunt constricti, Apostolica auctoritate à Sacramento absoluimus; & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ad satisfactionem veniant: (habetur 25. q. 6. cap. Nos sanctorum.) Sed Apostatæ à fide, sunt excommunicati, sicut & Hæretici: vt dicit Decretalis extra. de Hæreticis. Ad abolendam. (habetur lib. 5. tit. 7. cap. 9.) Ergo Principibus Apostantibus à fide non est obediendum.

5 Respondeo, dicendum, Quòd sicut supradictum est, infidelitas secũdùm se ipsam non repugnat dominio: eò quòd dominium introductum est de Iure gentium, quod est ius humanum. Distinctio autem Fidelium, & Infidelium, est secundùm ius Diuinum: per quod non tollitur ius humanum. Sed aliquis per infidelitatem peccans, potest sententialiter ius dominij amittere: sicut etiam quandoque propter alias culpas. Ad Ecclesiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis, qui numquam fidem susceperunt: secundùm illud Apost. 1. ad Corinth. cap. 5. Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare? Sed infidelitatem illorum, qui fidem susceperunt potest sententialiter punire: & conuenienter in hoc puniuntur, quòd subditis fidelibus dominari non possint. Hoc enim vergere posset in magnam fidei corruptionem: quia, vt dictum est, homo Apostata prauo corde machinatur malum, & iurgia seminat, intendens homines separare à fide. Et ideò quàm citò aliquis per sententiam denunciatur excommunicatus, propter Apostasiam à fide, ipso facto eius subditi sunt absoluti à dominio eius, & iuramento fidelitatis, quò ei tenebantur.

6 Ad primum ergo dicendum, Quòd illo tempore Ecclesia in sui nouitate nondum habebat potestatem, terrenos Principes compescendi: & ideò tolerauit, fideles Iuliano Apostatæ obedire in his, quæ nondum erant contra fidem: vt maius periculum fidei vitaretur.

7 Ad secundum dicendum, Quòd alia ratio est de infidelibus alijs,

qui numquam fidem susceperunt; vt dictum est.

8 Ad tertium dicendum, Quòd Apostasia à fide totaliter separat hominem à Deo: vt dictum est; quod non contingit in quibuscumque alijs peccatis. Quo loco sic habet Card. Caiet.

An necesse sit, vt denunciatio excommunicationis praecedat, ad hoc, vt subditi sint absoluti à dominio excommunicati.

9 In eodē Art. circa illa verba, [Et ideò quàm citò aliquis per sententiam denunciatur excommunicatus, propter Apostasiam à fide, ipso facto eius subditi sunt absoluti à dominio, & iuramento, &c.] Dubium duplex occurrit. Primum est, An exigatur denunciatio, ad hoc, quòd subditi absoluti sint à dominio, & iuramento?

An necesse sit, vt declaretur Princeps priuatus dominio, ad hoc, vt subditi sint absoluti?

10 Secundò, supposito quòd sic: An exigatur denunciatio talis pœnæ, scilicet, quòd est priuatus dominio, & iure fidelitatis: vel sufficiat denunciatio censuræ, scilicet, quòd est excommunicatus? &c. Et est ratio Dubij vtriusque ex littera, quia exprimitur denunciatio; & hoc quò ad primum; & denunciatio solius censuræ; & hoc quò ad secundum.

11 In oppositum autem est; quia aut ad obligationem pœnarum à iure perlatam sententiam diffinitarum exigitur declaratio, aut non? Si non exigitur, ergo non est exspectanda denunciatio: sed quilibet, cui constat, Principem fecisse aliquid, propter quod perseuerat in excommunicatione, est absolutus. &c. Si verò exigitur, ergo non sufficit declaratio, quòd est excommunicatus: sed exigitur declaratio, quòd incurrerit pœnas consequentes.

12 Ad hoc Dubium, quamuis Canonistarum sit, pro simplicium tamen instructione, & ne exsurgat scrupulus solicitans, & vexans conscientias timoratas, dicitur: Quòd quia regulariter in pœnis, quæ non sunt Ecclesiasticarum censurarum, requiritur declaratio Iudicis, ad exsequutionem pœnarum: vt in cap. Cùm secundùm. de Hæreticis. in 6. habetur, & sufficiat, vt ibidem dicitur, sententia Iudicis super crimine, ad exsequutionem: ideò indubiè tenendum est, & quòd exigitur declaratio, seu denunciatio Iudicis, & quòd sufficit declaratio criminis, seu excommunicationis, cui coniuncta est à iure talis pœna. Tunc enim in suo principali, intelligitur declaratum accessorium.

13 Dixi autem regulariter, quia Panormit. in cap. Cùm non ab homine. extra. de Iudicijs. excipit casum, quando factum est notorium, vt nulla sit opus declaratione: & à Felino in cap. Rodulphus. de rescrip. multa ad hoc firmandum afferuntur. Periculosa tamen videtur mihi huiusmodi exceptio: quia quamdiu notorium facti toleratur à Iudice, tolerandum quoque insinuatur priuatis. Peruersusque ordo statuitur, vt priuati teneantur facere, quod superior timet attentare. Quod eueniret,

si Principe exsistente notoriè Hæretico, Ecclesia tacens vellet subditos illi non parere.

14 Accedit ad hæc, quod sententia declaratoria non semper exigitur propter facti, aut iuris incertitudinem: alioquin quando esset euidentia facti absque hoc, quod esset notorium, non esset opus declaratione: quod est falsum. Sed exigitur propter auctoritatiuam manifestationem: vt quod auctoritas publica inchoauit Lege, auctoritas publica perficiat Iudice. Quo fit, vt alterum de duobus dicendum sit, Post factum damnatum à iure, euidenter etiam constans: Aut iudicis sententiam declaratiuam requiri: Aut notorietatem æquiparare sententiæ declaratoriæ Iudicis. Quod quantum ad claritatem notitiæ, est verum; sed quantum ad auctoritatem claritatis, nescio esse, nec credo verum.

15 Puto tamen distinguendum inter posse, & debere; & quòd quando est ita notorium, quòd nulla possit tergiuersatione excusari, possit exsequutio fieri: non tamen teneantur ad exsequendum, quamdiu Iudex tolerat; vt sic notorium facti sortiatur effectum sententiæ declaratoriæ, quantum ad manifestationem, & non quantum ad auctoritatem. Et in materia præsentis pœnæ diligenter aduerte, quòd oportet; perseuerantiam censuræ esse notoriam: quia textus dicit, [Vsque ad satisfactionem, & quamdiù excommunicatus est.]

16 Hæc Card. Caiet. expositio, tam solidè, acutè, & prudenter D. Thomæ doctrinam interpretatur, quàm solidè, acutè, & prudenter ab Angelico Doctore, qui nouerat bene iura Canonica, fuit per omnia sua membra Theologicè distributa, & explicata. Habemus ergo ex solutione D. Thom. ad. 1. distinctionem statuum Ecclesiæ, & quid ratione cuiusque status sit ab illa tolerandum, vbi potestatem non habet ad Principes infideles compescendos. Quam doctrinam plures summi Pontifices Romani, vtpotè qui claues à Christo Domino nō solùm potentiæ, sed & scientiæ habeant, rebus gestis esse sanctam, securā, ac solidam ostenderūt: Inter quos Ioannis P.M. & tandem Martyris, tempore Theodorici Regis Ariani, historia est notanda. &c.

17 Doctrina Card. Caietani, dicimus iterùm, est tota aurea; & est quæ summorum Pontificum, & Ecclesiæ consulit auctoritati & clauium conseruat energiam, & efficacitatem: quæ omninò sunt verendæ, honorandæ, suspiciendæ, & exspectandæ: ne tumultus, illis contemptis, vel non exspectatis, in populis aliàs fiant: quibus haud facilè iudicium de suorum Principum delictis est deferendum. Et qui Doctores hac procedunt via, Sedem Apostolicam tutiùs venerantur: docentes ab illius exsequutione iurium Canonicorum esse exspectandum; quod alij minùs consultè à populorum docent esse manibus præsumendum. Sed hæc omnia, cùm pluribus circumstantijs, etiam moralibus, subiaceant, eam habent latitudinē, quæ haud facilè regulis specialibus subijciuntur. Et Caietani

censura illa §.13.huius Cap.est notāda.Meminisse etiam erit operæpretium, doctrinæ illius à nobis assignatæ,de differentia Regulæ, & illius vsus: supra hac Part.cap.10.§.7.8.9.& 10.

18 Interim experientia didicimus,quosdam summos Pontifices,quia tunc illud & temporis, & rerum gestarum circumstantiæ sic exigebant, Principes quosdam denunciasse sententialiter excommunicatos, & ab eorum obedientiæ vinculo subditos exemisse: quosdam alios, quia temporis,ac aliarū circumstantiarum illud postulabat ratio,ab hac sententiali abstinuisse, & abstinere denunciatione, ac vassallorum quasi manumissione: quia lenioribus remedijs credebant, Principes Hæreticos alias ad mentem saniorem reducendos: insuper attendentes, iuxta doctrinam D.Thom.hic ad 1.semper maius fidei periculum deuitandum.

19 Quo loco haud est silentio inuoluenda doctrina cælestis, sancti illius Pontificis Gregorij VII. quam cū olim inchoatiuè, ex discretione præcipua, Regula S. P. N. Benedicti,Ordinis cuius fuerat Monachus, & ex Scriptis Pastoralis Regulæ S.Gregorij Magni sui Prædecessoris habuisset, vltima sua perfectione eam hausit,& expressit ex Spiritus sancti, Romanis Pontificibus, ad Ecclesiæ regimen assistentis, magisterio, & inspiratione. Is ergo Pontifex lib.9. Epist.5. præcipiens cuidam suo Legato, vt restitueret Episcopos Normannos, quos alias deposuerat, ne Regem Angliæ,qui in Sedē Apostolicam,præ ceteris Regibus,obsequentior erat, exasperaret: & iubens, vt circa illius subditos mitiùs agat, sic habet: [Rex Anglorum, licèt in quibusdā non ita religiosè (sicut optamus) se habeat: tamen in hoc, quod Ecclesias Dei non destruit, neque vendit: & pacem,iustitiamq; in subditis suis moderari procurat: & quia cōtra Apostolicam Sedē,rogatus à quibusdam inimicis Crucis Christi, pactum inire,consentire noluit: Presbyteros vxores, Laicos decimas, quas detinebant, etiam iuramento dimittere compulit: ceteris Regibus se satis probabiliorem,ac magis honorandum ostendit: Vnde non indignum debet existimari, potestatem illius mitiùs esse tractandam: atque respectu probitatis ipsius, subditorum, & eorum,quos diligit,negligentias ex parte fore portandas: Denique meminisse potest Dilectio Vestra, qualiter & B.Leo Papa Neophytos, & B. Gregorius Venantium expatritium, quem suus Episcopus iniustè corripuerat, sustinuit: & quemadmodū clementia Domini,Iosaphat Regi Iudæ,qui impio Achab auxilium præbens, iram Diuinam meruerat, indulsit.]

20 Hactenus summi Pontificis Gregorij proposuimus doctrinam; ex qua colligere possunt Angliæ Reges,an destruere Ecclesias,aut vendere; contra Apostolicam Sedem,rogatu inimicorum Crucis Christi, pactum inire; status Ecclesiastici succidisse cœlibatū; Laicis & decimas,& bona Ecclesiasticorum contribuisse; ac tamdem Ecclesiæ Romanæ, & Christi IESV eius Sponsi scidisse vestem, summis eius Pontificibus obedientia

negata,

negata, & sibi ipsis esse Caput Ecclesiæ suæ Prouinciæ præsumpto: colligere, inquam possunt, an hæc omnia cum Regum suorum Maiorum, nedum qui sanctorum Catalogo adscripti sunt; verùm, & cum illis, qui vt ait Gregorius, non ita religiosè in quibusdam se habebant, aliqua valeant similitudine cohærere. Sed adhuc pauca, quæ circa hoc sese nobis dicenda offerunt, ex charitatis zelo, quo, ratione speciali proprij Monachatus Benedictini, in gentem Anglicanam ducimur, in Capita peculiaria reseruamus.

Hanc Ecclesiæ, & Pontificis Romani potestatem, in beneficium Regum, ac Principum Christianorum cedere: declaratur. Cap. L. §. 1.

CONSIDERANDVM tamen est maximè, circa D.Thomæ, & Cardin. Caietan. adductam doctrinam, inter Ecclesiam, eiusq; summum Pontificem Romanum, & Principes seculares Christianos, hanc quasi consistere mutuam, ac reciprocam obligationem: vt sicuti Principes Ecclesiæ, se suaq; subiecere sceptra, in quos nisi per Baptismi susceptionem, & in Christi Ecclesiæque filiorum adscriptionem, nullum Ecclesia formaliter, & præcisè, & seclusis tribus illis prædictis caussis, de eis bello etiam impetendis, ex eodem S.Thom. supra relatis c. 43. §. 5. ius haberet: sic Ecclesia Principes Christianos à suorum vassallorum inobedientia, rebellionibus, ac iniurijs tueatur, ac defendat: neque patiatur omni suorum armorum spiritualium penu exprompto, contra dictos Principes Christianos Christianorum subditorum perduellionem roborari.

2 Elucent hic certè cælestis huius in terris Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ac Politiæ præconia; hic altissima, in hac status secularis ad Ecclesiasticum subiectione, mysteria propalantur. Si enim Reipublicæ cuiuscumque cum suo Rege, seu Principe constitutionem consideremus; præmeditatis illis, quæ exstitisse diximus caussas, homines sub vno Duce, Principe, aut Rege conueniendi, statim sese offert hæc naturalis ratio: Principes suis subditis, ac illis subditos hac lege nedũ tacita, verùm expressissima cohærere: vt subditis, omni obediẽtia, ac subiectione suis præstita Principibus, Principes omnem protectionem, ac defensionem successiuè impertiantur. Horum altero in altera deficiente parte, totum vt corruat obedientiæ, & imperij ædificium necesse est: quasi fundamẽto altero, ex necessarijs ad illius molis integritatem, destitutum. Est enim hæc velut αὐτόχθων, indigenaq; lex Principatuum, eorumq; innata sceptris, (ait Aristoteles 5. Polit.) vt ea ipsa, Rempublicam, ac Imperij sui iura Princeps labefactans, publicis sceleribus, subditorum oppressione,

tyran-

yrannicaq; administratione, Corona mulctetur.

3 Romanis legibus tutor, qui in re pupillari grassatur, officio su ibusus, remoueri potest, accusatione suspecti: Princeps, qui populi tutc publicus est, si iniquè in officio versetur, tutelari regimine poterit abdi :ari. Duodecim tabularum legibus, patronus clienti fraudem facien: Sacer esse iubetur; id in Principe, vt teneat æquius est, quãto veriùs ill patroni totius populi gerit locum; & priuatę, vniuersitatis totius causs præstat. Fœudistica prætereà lege constat, quibus caussis fœudum amittitur à vassallo, ijsdem, & à patrono amitti: quod cliẽtela fœudalis pari vtrinque fide, & beneuolentia nitatur: dominusque in omnibus vi tem suo fœudali reddere debeat: ne si non reddat, malè fidus ex conse quio censeatur. Quòd si Claudij Imperatoris rescripto, peræquè iu amittitur patronatus, liberto à patrono alimẽtis denegatis, vt libertus iniuria facta patrono, in seruitutem reuocatur: certẽ hæc in Principe id habere debent ius, quem iuramenti Sacramento, vt ei populum, sic vicis sim populo relatio vna & eadem obligauit.

4 Igitur si Principum potestas, non qua Christiani sunt, sed qua Ci iiles Ciuilibus præpositi hominum congregationibus consideretur quasi inter patronos, & clientes, mutua inter ipsos, & subditos consurgi obligatio: mutuum etiam Felloniæ crimen, vt subditi erga dominum, si & Domini erga subditum. Hinc perit ius domino contra subiectos, præ ter cum eis pacta, aliquid in eorum perniciem innouanti. Est enim cer um in Principatus cuiusq; erectione, nec populos creasse, aut recepiss Principes, nisi certis fundamentalibus conditionibus: quibus à Magi stratu summo manifestè violatis, fit consequens, illos ius eorum abdi candorum habere, qui habuerant creandorum.

5 Et quidem hæc omnia in communi, ac generali doctrina vera cùm sint, quantumcumq; in particulari applicatione illius errare sit facilè si iam Reges, Christianosq; Principes, sub Christi Euangelio, cum Eth nicis in lege naturæ conferamus, hoc solùm inter eos discriminis inter cedit, quòd Christiani ad iustè, pieq; imperandum, multò sunt quàm illi arctiùs obligati: sicuti & eorum subditi Christiani, ad illis modestè ac patienter parendum, multò quàm Ethnici arctiùs obligantur. Illi à Republica, & ob publicum bonum creabantur; creantur & isti. Ill legum erant custodes, quibus ipsi etiam subdebantur; subduntur & isti Illi cõtempto bono publico, ad priuatum commodum omnia referẽtes à Rebuspublicis deponebantur, vt in Græca, & Romana, ex varijs cõsta historijs; & apud Christianos Respublicæ aliquando per varias prouin cias, vt est notissimum, suos Principes deposuerunt. Si qui ergo sigilla tim Regum voluerit percurrere iura, ratio, & natura communis omniun parens nihil Christianis Regibus indulsit supra Ethnicos veteres Roma nos, & Græcos singulare, si solam naturæ, & rationis legem intueamur

& pri-

& primam dignitatis Regiæ originem consideremus.

6 At si ad Euangelicam legem oculos conuertamus: vbi tot sunt præcepta diuinitùs edita, de Fide, Spe, Charitate, Iustitia; de vita beata, & inferorum supplicijs æternis; vbi Regia dignitas erroribus purgata Paganis, ad vnicam Christianę disciplinæ veritatem instituitur, & ad cęlestem refertur beatitudinem; vbi nulla est alia in ea promissæ felicitatis adipiscendæ via, nisi per Ecclesiam Catholicam; vndè Regia auctoritas in primis, debet Ecclesiæ bonum intendere, Ecclesiæ statum tueri; Ecclesiæ Canones promulgare, Ecclesiæ aduersarios expellere, Ecclesiæ seruandæ, propagandæ, amplificandæ omnibus modis studere; quando tot sunt vincula, obligationes, conditiones, pacta, iuramenta, de hac Ecclesia tuenda, eiusque Catholica fide, ad extremum vitæ spiritum, etiam cum sanguinis, nedum fortunarum omniũ dispendio, conseruãda: clarum est, Christianis Regibus tanto maiorem impositam esse iustè, pièq; regnandi necessitatẽ, quanto Christianæ Religionis sacra, vota, iuramẽta, quantò Christus Deus, vera fides diuinitùs infusa, æterna exspectata felicitas, magis conscientias Regum Christianorum deuinxerunt.

7 Tantæ in Regibus, & Principibus Christianis versùs Sanctam, Catholicam, & Apostolicam, Romanamq; Ecclesiam subiectioni, vt ex Ecclesiæ parte aliquod magnum responderet, quasi præmium quoddam oculare, opus fuit: quò & Principes iam ipsius vniti communioni, suo Politico imperio ingentem fuisse auctoritatis, ac honoris factam accessionem cognoscerent, & adhuc non vniti, ex Principum Christianorum prospera, sui status Politici cũ lege Euangelica, & Ecclesia, cõiunctione, ad fidem similiter suscipiendam, exemplo glorioso, mouerentur. Ergo priusquam Principum Christianorum Regna, & Imperia Ecclesiæ, incorporarentur, erant Politica, principijs, medijs, finibusq; continebantur, quæ naturali ab inclinatione, Gentium iure, communi hominum agendi ordine fundata, haud subditos arctiori ad Regna, & Principatus suis Regibus, ac Principibus asserendis, vinculo colligabant, quàm quo Politicè gubernata, inter imperantes, & parentes, Reipublicæ valeret persistere disciplina. Inferiora sunt hæc, comparata ad Regnorum, ac Principatuum Euangelicæ legis acceptantium amplitudinem, & maiestatẽ, ac illius conseruationis directionem: tum enim ex Politicis hæc Imperia facta Christiana, quicquid à natura, quicquid à Gentium iure, quicquid ab speciali Nationis, Regni, vel Prouinciæ indole boni fuerunt adepta, ex noua illa ad Christi legẽ adiunctione, ijs incremẽtis earũ omniũ virtutum, ac facultatum, quæ ad sui regiminis integritatẽ in eis erãt necessariæ, fuere aucta, vt quasi altioris effecta ordinis, non iam Politica simpliciter, sed Politica dicãtur Christiana, & quę priùs quasi moles quędam erãt lapidea, vnctione Christiani Charismatis delibuta, quasi aula Christi, & domus Dei, gloriosis, sicuti nouis titulis nuncupantur.

8 Pro-

8 Protegit igitur Ecclesia Principes, quos suscepit Protectores: quos admisit Defensores, defendit: suos tuetur Tutores: nutrit Nutritios: Altores alit: quia quos populi, ac Ciuiles subditorum congressus, suæ pristinæ libertatis memores, faciliùs vel fictis, vel veris acti rationibus, ac prætextibus, sicuti instituerunt, forsan destituerent: vt ab Ecclesia, cuius iudicio, & Reges, & subditi se submiserunt, defensos, ac protectos, veneratores Ecclesiæ, vel sponte amant, vel verentur inuiti. Antiqua ex Aristotele docuit Philosophia, eos Principes, maiori esse apud populos in veneratione, quos à dijs intellexerint amari: & Christiana non docuisset lex, Christianum Principem, Christi Ecclesiæ filium, quiq; eam, temporali qua pollet facultate, à Paganorum, ab Hæreticorum potentia, & iniurijs defendit, esse speciali cultu à suis subditis prosequendum? Docet certè disciplina Christiana subditos, ad cum Principibus, etiam Politicè, agendum, eam vitæ conuersationem, quæ eos reddit morigeros, obsequẽtes, tolerantes, quam ex communi Politicæ vitæ forma numquã expressissent: vnde Principes multò faciliùs, à tantis suorum munerum supportandis oneribus, subleuantur.

9 Ergo in regimine Christiano, hęc suo ordine consideranda veniunt. Primò, est status Politicus: qui, præcisè sumptus, ijs subest regulis agẽdi inter Principes, & subditos, quas humana prudentia reperit: vt congregationes, ac hominum coitiones, iure Gentium, sub vno capite, iuxta Reipublicę cuiusq; gubernationem, vnitę, quietè, ac pacificè, & inter se, & cum proximis alijs quibuscumq; Rebuspublicis conuersentur. Succedẽte verò, statum Politicum Christianæ annecti legi, sicut noua illi obligatio, & noua itidem accreuit perfectio: vt non iam regulis Moralibus, & Politicis solùm, ab imperantibus, & parentibus conuersetur: sed ab illis, maior animorum propensio, etiam in Politicis tractandis suis negotijs, sit exspectanda, ad horum obedientiæ præstationem: rursus hi ab illis, nedum iustitiæ vniuersæ administrationem maiorem exspectent, sed &, quod Politica gubernandi non pertingebat ratio, amplissimam in subditos omnes, sint exspectaturi charitatem.

10 Vlteriùs, quò noster tendit discursus, nouis regulis, nouis legibus doctrinæ Christianæ institutus Politicus status, noua relatione inter imperantes, ac parentes agendum est: si de illorum oriatur difficultas gubernatione. Sic iam ab ipsis regnorum orsibus, sub Euangelij Verbo, à Christianis omnibus subditis intellectum fuit, cum Ecclesia, eiusque summo Pontifice peragenda suorum Principum negotia, quæ illorum vel requirerent, vel mererentur abdicationem; neque iam eadem sola libertate à populis deliberandum de re tanta esse, qua, non intercedẽte Christiana lege, antiquitùs agebatur. Hinc, vt exemplis supra adductis, probatum est, Christiana regna, quoties suorum Regum experta sunt, in Politica etiam administratione, negligentiam, grauiter culpandam,

ımmorum Pontificum exſpectauere decreta, & conſenſionem: qui vt hriſtiani populi, qua Chriſtianus eſt, Principes, Principes illos Chriianos in ordinem etiam cogerent, populiſq; Chriſtianis, qui, qua Polici ſolùm erant, hac prætermiſſa diligentia deliberare poſſent, qua rant Chriſtiani, per ſummum Pontificem, iuxta rei, ac negotij rationem, rouideretur.

11 Hoc non eſt certè, Euangelicam legem, Eccleſiam, & eius ſummū ontificem Romanum, iura Regum, ac Principum infringere, Coronas eprimere, Maieſtatem violare; eſt eorum conſeruare iura, ſublimare Coronas, ſacrare Maieſtatem: quod ſolùm Hæreticos malè habet dolen:s, ab eorum manibus, per Eccleſiam tum, eam eripi præſumptam poentiam, qua non erubeſcunt, vt vidit Lector, ſuorum ſe Regum, ac Prinipum, Reges, Principes, Iudices, ac vindices conſtituere: ſacra profanis iſcentes, muſcæ in agendo cum ſuis Principibus, circa Philoſophicas oliticas ſolùm viuendi regulas morientes, ac ſacræ Scripturæ abutētes oćtrinis, vnguenti Spiritus cæleſtis perdentes ſuauitatem. Singula uæq; in Eccleſia locum tenent, circa regimen etiam Regum, ac Princium Politicum, ſortita decenter: omnia in Hæreticorum Synagoga loco iouentur indecora ſorte, pro eodem regimine perturbata. Videt Chriianorum quædam Reſpublica ſubditorum, ſui Principis eas res geſtas, irca eius regimen, quæ Ethnicam, vel infidelem aliàs hominum cōgreationem, vel ad minus patientem animum, vel ad agentem duriùs cum io Principe manum incitarent: pietate tamen imbuta Chriſtiana, quæ ocet, non tantùm dominos modeſtos, ſed etiam diſcolos, eſſe ſufferēdos, įſtinet exſpectans in Principe pœnitentiam; quia, etſi in ea ſit iudicij oliū, ſui tamen Capitis, & Auctoris memor, & imitatrix eſt, de quo dixit ſaias c. 30. [Exſpectat Dominus, vt miſereatur veſtri; & ideò exaltabiur, parcens vobis.] Audit tamen ſolùm Hæreticorum ſubditorum turba uædam, ſuum Principem, eius non ferri impotenter affectibus, & omni roiecta modeſtia, contra eum rebellionem ſuſcitat: ac armatura illa ortium Diuinæ Scripturæ, clypeis in Dauidica, videlicet, turri aureis nille pendentibus, ſacris Axiomatibus millies in ferreos, ſuorum Seluctorum Doctorum falſis dogmatibus, ac explicationibus tortuoſis, onuerſis, ferro etiam aliàs innoxium perſequuta.

12 Ecce, Lector Chriſtiane, quanta cum ſacræ Theologiæ præmediatione diximus ſupra: inter regulam, & regulæ vſum, inſtrumentum, k inſtrumenti, ad agendum ex arte, applicationem, maximam differentiā ıdnotari. A Principibus iuſtitiam eſſe in Republica adminiſtrandam, Philoſophia docuit Ethnicorum naturalis: dicēte Cicerone, in Paradox. ſſe [ius, & æquitatem vincula ciuitatis:] quibus remotis, regna magna ſſe latrocinia, aſſeruit Auguſtinus lib. 4. de Ciuit. Dei. cap. 4. Spiritus tem ſanctus dixit, Sap. cap. 1. [Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terrā.]

Reli-

Religionem esse ab omnibus, sed præcipuè à Principibus, colendam, etiã cùm vera incognita, vana Dæmonum detinebantur homines superstitione, eorum Philosophi, ac Philologi docuerunt. Liu. libr. 5. [Omnia prospera eueniunt colentibus deos; aduersa spernentibus.] Horat.

Dî, multa neglecti dederunt

Hesperiæ mala luctuosa.

Vnde Lactan. lib. 5. Instit. cap. 8. dixit: [Ideò mala omnia rebus humanis quottidiè ingrauescere, quia Deus mundi huius effector, & gubernator derelictus est: quia susceptæ sunt, cõtra quam fas est, impiȩ religiones.] Quod idem prosequitur Spiritus sanctus, vbi supra, docere, dicens Principibus, [Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: quoniam inuenitur ab his, qui non tentant eum; apparet autẽ eis, qui fidem habent in illum.] Paulus sic docuit: [Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.] & item, [Obedite Præpositis vestris, &c.] Apostoli docuerunt, [Obedire oportere Deo, plusquam hominibus.]

13 Hæc omnia, & similia supra adducta, sunt Axiomata vera, & doctrina certissima: sunt instrumenta, quibus, motis ab Ecclesia Prælatis, Diuinis Architectis, ac eloquij mystici Prudentibus, & præcipuè à supremis eorum, Pontificibus Romanis, ad Euangelicȩ, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulas, suis loco, & tempore, & debitis alijs circumstantijs, applicatis, illud in tractando negotio tam graui, quale est Regum, ac Principum abdicatio, iudicium in terra proferunt, quod Christi Domini in cælis ratihabitio consequatur. Eadem verò instrumenta ab Hæreticis eloquij Diuini mystici imprudentibus, ac sacram Theologiam ignorantibus, tractata: vt qui sinè Regibus, ac Principibus viuere vellent, contra Reges, & Principes ad libitum interpretantur; an sint iusti, vel iniusti: an Reipublicæ proficui, vel noxij: an Dei cultores, vel contemptores: an veram, vel falsam fidem profiteantur: non ex sacri Euangelij, ac antiquæ Christianæ disciplinæ fontibus haurientes, sed ex suarum cisternarum dissipatarum lacubus, & turbidis, & turbatoribus: vt qui quietas, & silentes aquas Siloë Diuinæ Scripturæ, aquas sapientiȩ salutaris Catholicæ conuersationis nequeunt continere. Sic Diuinis oraculis abutuntur Magi, ad Dæmonum inuocationes: sic sortes è sacris literis Euangeliorum, & Prophetarum petuntur: sic per ludum, & iocum, impietate obstetricante, sacras sententias ad Principum mores, & actiones, vel explicandas, vel insectandas, & irridendas Hæretici, ac dominationis osores, sunt soliti accommodare. Vnde est necessum, intelligant Christiani Reges, & Principes, in quantum, ac quale suorum regnorum, ac Principatuum bonum cedat, Ecclesiȩ iudicio, & eius summi Pontificis deliberationi esse remissam illorum abdicationem: qui ea maturitate, prudentia, & sanctitate in ea exsequenda procedit, quæ ex Sancto

Thomæ & Caietan. fuit cap. 49. demonstrata.

14 Et, quia dum hæc scripta meditaremur, fuit nobis, horũ occasione, propositum à quodam grauissimo, & doctissimo Pastore & Doctore, quid sentiremus de hisce duabus Propositionibus, scilicet, Summus Pontifex Romanus est successor Petri, & Vicarius Christi. & Summus Pontifex Romanus potest deponere Reges Christianos. in eodem ne essent veritatis gradu, & qua fide essent excipiendæ: Respondemus scripto, quod tunc verbo: Primam esse Theologicam quæstionem; secundam potiùs esse Hæreticorum conquæstionem. Primæ quæstionis pars affirmans, est de fide: de qua in superioribus actũ est copiosè. De secũda, in eo sensu, quo ab Hæreticis, Regum, ac Principum auribus instillatur, quasi odiosa, & inuidiosa, scripsit Apostolus 2. ad Timoth. cap. 1. [Stultas autem, & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia generant lites.] & vt docuit 1. ad ipsum c. 1. [non præstant ædificationem Dei, quæ est in fide.] & ad Tit. cap. 1. [Stultas autem quæstiones, &c. deuita: sunt enim inutiles, & vanæ.]

15 Sit tamen quæstio, & sincero esset animo ab ipsis Hæreticis proposita: instruxit nos iam Christus Dominus, Matth. c. 21. & 22. quæstiones similes, quæstionibus alijs propositis diuertere, quæ eorumdem quærentium sint tacitæ, vel responsiones, vel confusiones. Et cùm disputatum fusiùs à nobis sit, ac declaratum, quo sensu, hæc summa Ecclesiæ, Pontificisq; supremi potestas, in destitutione Principum Christianorũ sit accipienda: rogamus ab his quærentibus, vel conquærentibus, An Christo sit data à Patre omnis potestas in cælo, & in terra? An Christus hanc potestatem communicauerit Ecclesiæ, & Apostolis? An Christus inter eos vnum elegerit Petrum, cui tradidit claues regni cælorum? An Christus prouiderit Ecclesiæ de vno Pastore & Doctore, qui eam doceret, regeret, & gubernaret? An hic Pastor & Doctor, fuerit Petrus Apostolus? An hoc munus fuerit illi iniunctum ratione personæ, an vt in suos etiam transmittendum successores? An Romanam Petrus erexerit, & tenuerit Ecclesiam, eiusq; fuerit peculiaris Episcopus? An eius sint legitimi in eadem potestate successores Romani Pontifices? An Ecclesia sit Christi ouile, in quo nihil est aliud, quàm Christus Pastor æternus principalis, & summus Pontifex, Papa Romanus temporalis, & ministerialis Pastor, & ceteri omnes Christiani, etiã Principes, oues? Quibus quæstionibus, ex superioribus, iuxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, iuxta sacrorum Conciliorum decreta, Pontificum statuta, Patrum scripta, Doctorum testimonia, Ecclesiæ vniuersæ consensionem, decisis affirmanter: tum ad Quæstionem, iuxta veritatem à nobis explicatam, non in Hæretico superbo spiritu, suos Reges, & Principes subsannante, &, per armorum vim, è proprijs solijs expellente, sed in spiritu Christiano, hoc est mãsuetudinis, ac veræ Theologiæ poterit responderi.

16 Sit

16 Sit tamdem in communi huius negotij conclusio: Rempublicam quamcumque Christianam, sub Rege, vel Principe Christiano agentem, haud posse iam, nec debere, Politicè solùm considerari, aut tractari: immò grauissimam ipsi irrogari iniuriam ab illis, qui Status, quam vocant, rationi præcisè innixi, de illius regimine agunt moderando; cùm reuerà videantur, redemptionis per Christum Dominum factæ, inanem reddere effectum, euacuare Sacramentum, & senescentes iam Respublicas Christianas, ad initia suæ retrahere infantiæ, sub Ethnica, ac sola naturalis rationis olim cógnita disciplina: quod numquam fiet, nisi apud eas Christianorum Congregationes, de quibus prædixit Christus Dominus, [Cùm venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra?]

17 In reliquis, Rex, & Princeps, cum suis subditis hac lege sibi esse viuendum intelligat, vt nullam ab eis subiectionis relationem exspectare debeat, cui in eo non respondeat protectionis suorum subditorum mutua relatio; quòd si, quæ amore, ab illis speranda sunt, terrore, vel etiam medio iurisiurandi velit efficere Sacramento, subdito iurante quãcumque nouã legitimam obedientiam Ciuilis fidelitatis Principi, Princeps reciproca obligatione noua cõstringitur, subditum ab omni iniuria defendendi: vt ne quid in Spirituali, siue Politica conuersatione detrimẽti patiatur. Quòd si in iuramenti propositione, Euangelicæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ violatio, vel contineatur, vel insinuetur, à subdito suscipi Christiano non potest: qui, ex supradictis, iuri suæ conseruationis naturalis non cedens, dũ Principẽ sibi, etiã præstito iuramento, Politicè deligit; vt supra est probatũ: multò minus poterit à iure suæ supernaturalis conseruationis recessisse. Vanè ergo laborant Hæretici Principes, à Catholicis postulantes fidelitatis, ac Ciuilis obedientiæ, ac subiectionis iuramentum: nam esto, tam summi Pontificis, & Ecclesiæ, quàm suorum subditorum id ferret Catholica patientia, consideratis temporis, ac rerum omnium necessarijs circumstantijs; attamen est iustum, vt si, vltra Politica, in iuramento suscipiendo à subditis, circa supernaturalia, & Euangelicam, ac Ecclesiasticam disciplinam prodat Dominum, perdat dominium.

De cælesti protectione Regni Angliæ, & Regum eius reuerentia ad S. sedem Apostolicam, & deuotione ad Monasticum Ordinem S.P.N. Benedicti. Cap. LI. §. 1.

MATTHAEVS VVestmonasterien. in suo, Flores Historiarum, agens de S. Ina Confessore Angliæ Rege, sic scribit. [Anno 727. Ina Rex felix, & potens, Adelardo cognato suo regnum suum relinquens, Romam petijt: vt pro regno temporali commutaret æternum. Quò cùm peruenisset, fecit in Ciuitate domum, consensu, & voluntate

Gregorij Papæ: quam, Scholam Anglorum, appellari fecit: ad quã Reges Angliæ, & genus Regium, cum Episcopis, Presbyteris, & Clericis, in doctrina, & fide Catholica erudiẽdi, venirent: & sic in fide stabili roborati, ad propria remearent. Fecit prætereà iuxta domum præfatam, Ecclesiam, in honorem B. Virginis Mariæ fabricari; in qua, Anglis Romam aduenientibus, Diuina celebrarentur mysteria; & in qua possent, si quẽ ex illis Romæ mori contingeret, sepeliri. Et hæc omnia, vt perpetuæ firmitatis robur obtinerent, statutum est generali decreto, per totum regnum Occidentale Saxonum, in quo Ina regnabat, vt à singulis familijs denarius vnus, qui Anglicæ, *Romscot*, appellatur, Beato Petro, & Ecclesiæ Romanæ mitteretur: vt Angli ibidem commorantes, vitale subsidium inde haberent.]

2 Continuator Bedæ, qui est Guillelmus Monachus Malmesburiensis, de Gestis Anglorum, Continuationis lib. 2. cap. 4. sic habet. [Anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo septuagesimo secundo, Elfredus filius Ethelnulfi iunioris, qui vnctionem Regiam, & Coronam à Papa Leone Romæ olim susceperat, regnum accepit.] Et paulò post.

3 Solebat ipse postea in tempora feliciora reductus, casus suos iucũda, hilarique comitate familiaribus exponere: qualiterque per Beati Cuthberti meritum, eos euaserit. &c. Nam cùm quadam die in Insula inclusus, solus domi esset, socijs per oram fluminis ad piscandum dispersis, corpus curis ægrum sopori commisit. Et ecce Cuthbertus Lindisfarnensis quondam Episcopus,] ex ordine S. P. N. Benedicti Monasterij Mailrorensis assumptus [his dormientẽ alloquitur: Ego sum Cuthbertus, si audisti: misit me Dominus, vt tibi prospera annunciarẽ: quia enim Anglia iam dudum peccatorum pœnas enormiter luit, modò tandem indigenarum Sanctorum meritis, super eam misericordiæ suæ oculo respicit. Tu quoque tam miserabiliter regno extorris, gloriosè post paucum tempus, in solio reponeris: atque à Deo signum eximiũ tibi dabo. Venient hodie piscatores tui, magnam vim gradium piscium corbibus euehentes: quod eò erit mirabiliùs, quia his diebus, gelante aqua, fluuius asperatus, nihil tale sperari permittit. Super hæc, hodie gelido rore stillans aer, omnem piscantium artem deludit. Verùm tu fortunæ secundæ compos, Regaliter feceris, si adiutorem tuum Deum, & me eius nuncium competenti deuotione demerueris. Hæc dicens Sanctus, Regem soporatum solicitudinibus exsuit: matremque prope cubantem, tenuesq; somnos, propter curarum leuamen, ad durum cubile inuitantem, eiusdẽ nuncij confortauit lætitia. Experrecti ambo, vnum, & idem se somniasse, frequenti verborum recursu, iterabant: cùm piscatores ingressi, tantam piscium copiam exhibuere, vt, cuiusuis magni exercitus ingluuiem posse exsaturare, videretur. &c.] Prosequens victoriam Elfredi de Danis partam, & in regnum restitutionem. &c. Meminerunt etiã huius Historiæ

Vincentius lib.24. cap. 40. ex Helinando,& Vuilhelmus lib.2.cap.14. de Gestis Anglorum.& Ranulphus lib.6.cap.20.

4 Idem eodem libro cap. 34. scribens de temporibus Regis Angliæ S.Eduardi confessoris, & eius patris Etheldridi Anglorum etiam Regis, qui in exsilium cum liberis eiectus erat à Suenone Danorum Rege: [Viderat, inquit, quondam somnij reuelatione, seculi huius felicitatem Birtuuoldus,Guiltonensis Episcopus:] assumptus ex Monacho Benedictino Monasterij Glasconensis: [Viderat, & annunciauerat. Nam dum tempore Regis Cnutonis,cælestibus apud Glastoniam lucubraret excubijs,subijssetque illum cogitatio,quæ frequenter angebat,de Regia stirpe Anglorum penè deleta:hæc meditanti sopor erepsit.Et ecce in superna raptus,videt Apostolorum Principem Petrum, Eduardum, qui tunc in Normannia exsulabat,in Regem cõsecrare:cælibe designata vita; certo vigintiquattuor annorum numero computato. Eidemque conquerenti de posteritate, respondere; Regnum Anglorum est Dei, post te prouidet Regem ad placitum suum.&c.]Idem refert Polydor.Virg.lib.8.

5 Sedente Eduardo, Episcopo Exoniense,certior factus est Henricus V. Angliæ Rex, Monasticam in suo regno disciplinam valde collapsam, & ab antiquis institutis nimiùm deflexisse. Cui malo vt maturiùs obuiãretur,acciuit Londinum maximam Abbatum,& Conuentualium,vt appellant,Priorum frequentiam: illi sexagesimum, isti trecentesimum, & ampliorem numerum impleuerunt. Cui cùm Vuestmonasterij simul conuenissent:adijt eos Rex,cum Eduardo Episcopo: quos cùm benignè, & submissè Rex salutasset: concionem apud eos Eduardus habuit, quæ tota huc spectauit,vt omnes ingenij,industriæque suæ neruos, ad restauranda,& reparanda Monasticæ disciplinæ damna,ex dissolutiore viuẽdi genere recentiùs illata, intenderent. Post quæ, & Rex eos paucis affatus,hortatus eos est,vt veterum Patrum Monasticæ disciplinæ cultorum vestigijs accuratè insisterent, qui exactè disciplinæ suæ præcepta, & exquisitè obseruarunt: quos propterea maiores sui Reges mirificè suspexere; & singulari obseruantia coluere; & numerosa Monachorum, maximis sumptibus, Cœnobia condidere; amplisque prouentibus, annuisque redditibus ornarunt. Recessum iam nimis esse, recentioribus temporibus, ab antiqua illa pietate, & Monasticæ vitæ seueritate: quam si strenuè,& impigrè æmularentur,pietatis,& orationum,à quibus vnicè pendebat, illorum præsidio septum, nullum se, aiebat, hostem veriturum. Tradidit deinde scripto,quod potissimùm emendari postularet. Quibus illi emendandis, curam, vt tempus patiebatur, promisere.]Hæc Nicolaus Harpsfeldus Anglus in Histor. sua Ecclesiastica Gentis Anglorum. Seculo.15.cap.23.fol.in Manuscript.754.vbi citat Thomam Vualsingamum.ad Annum 1421.

6 Hæc,inter plura alia,selecta visum fuit, satis ad rem, hisce scriptis

apponere exempla reuerentię, quam Reges, & reg num Anglię ad S. sedē Apostolicam, Romanam olim habuerunt: vtilitatis, quam, ex speciali cum ea communione, sibi prouenturæ sperarūt: maiestatis æstimatæ, Pōtificum Romanorum manibus, etiā cum longissimæ peregrinationis tædio, Regio diademate redimiri. Demonstrant etiam perspicuè, militantis, ac triumphantis Ecclesiæ nedum communionem, verùm & ipsissimā vnitatem, cum familiaria illa Sanctorum præfata colloquia, qui iam cælestem incolunt Ierusalem, cum familiaribus Regibus terrestris Ierusalem, Ecclesiæ Apostolicæ Romanæ, sint habita, ac quasi cum ciuibus Sanctorum, & domesticis Dei: quæ Schismaticis, & Hæreticis aliàs Regibus denegantur.

7 Habemus etiam ex his, quod maximè considerari, supplicamus, ab Angliæ Regibus, vniuersoque regno: Regnum illud, ex Apostoli Petri assertione, Regnum esse Dei: & ad Dei placitum, de Rege, regno illi amplissimo prouideri. Habemus etiā, vbi humanum Regibus Anglię deesse funditùs videbatur auxilium, haud Diuinum, ne Regia stirps deficeret, defuisse: ac quasi delicias, & Deum, & cælestes Indigetes reputasse, & esse, &, vel insomnis, cum Angliæ Regibus conuersari. Habemus etiam hoc θεῖον δῶρον, Reges Angliæ, βασιλικὰ ἀντίδωρα, quòd Reges homines, ad Regem Deum, ad donantem redonantes, comparare fas est, compensasse: dum Romæ, Scholam erexere externam, vbi Semen sanctum Verbi Dei, Hæreticis non corrupti, aut commixti zizanijs, & Apostolicæ, Catholicæque conseruaretur fidei, ac disciplinæ: vt in Angliam translatum, in domestica illa Schola sacra Religionis Monasticæ D.P.N. Benedicti maximè insitum, & cum mansuetudine, ac pietate, à numeroso illo Monachorum Insulæ exercitu susceptū, ad salutem animarum Anglicæ gentis cresceret, ac fructus faceret in Domino, quibus, & Anglia, & Scotia, & Hibernia, omnes denique adiacentes, ab exteris etiam Nationibus, Sanctorum Insulæ, vocarentur.

8 Vera scribimus, & vera reperientur, si consulantur historiæ. Et absque cuiusquam inuidia, cùm S. P. N. Benedictum, & eius Monachos Anglos, Scotos, Hibernos laudamus, ex præiudicata sanctorum Patrum sententia, Deum laudamus: ad cuius laudem, certum esse asserimus, omnes ferè Sanctorum Catalogo, per Ecclesiam, adscriptos ex illis insulis, à primo in Angliam appulsu Augustini, & Ioannis, & aliorum supradictorum Apostolorum, quos ex ordine Benedictino illuc S. Gregorius misit, (de quo post antiquiores scribit Polydorus Virg. lib. 4.) fuisse, vel Monachos Benedictinos, vel Reges Angliæ, Monachos etiam eiusdem Ordinis, vel à Monachis ipsis educatos in ea Catholicæ fidei doctrina, & morum sanctitate, quæ eos ciues Sanctorum, cum Ecclesiæ publica, sicuti Apostolica manifestatione, fecerunt. Vnde habemus vltimò, quo zelo sancto Eduardus V. curauit, vt Monastica disciplina, Angliæ tunc pro-

lapsa,ad pristinum splendorem restitueretur;vt qui sibi facilè persuaderet,omnia prosperè,& Regijs consilijs,& Insulæ incolis successura; si Religione S.P.N. Benedicti florente, quasi aliam Iacobo demonstratam cælitùs haberent scalam, Monachorum cum Cælestibus, & increato, & creatis spiritibus conuersationem, per quam orationum sanctarum virgula ascendens fumi, ad humana Anglorum Regum, & Regni totius postulata,cælestem misericordiam deriuaret.

9 Neque præterire silentio iustum esset, in regno Scotiæ, (quod referente Hectore Boëthio lib.5. auctore Donaldo Rege, ad Christianam fuit fidem conuersum, Anno salutis ducentesimo tertio,neque ab ea post, vllis persequutionibus, vsque ad scribentis tempora,potuit dimoueri:) eum percrebuisse morem, vt exorto bello, ac Regijs instructis copijs, noua,sicuti fortissima,militum phalange exercitus augeretur: nam Monachi Benedictini in grandi cum Rege exibant numero, orando contra inimicos pugnaturi: sicut apparet in bello inter Edilfredum Northanymbrorum,& Ean Scotorum Regem,in quo centum & viginti Monachi orantes, trucidati leguntur:apud Bedam lib.2.cap. 2. Similibus enim præcipuis sanctarum orationum copijs pugnarunt, Israelitæ contra Amalechitas Exod. cap. 17. contra Philisthæos 1. Reg. cap.7. contra Arad Regem. Num.cap.21.Iosaphat Rex,contra Mohabitas,& Asa contra Aethiopes, Israelitæ ipsi,& Iuditha contra Holophernem,Machabæi contra tot hostes, Constantinus Magnus contra Maxentium, Theodosius contra Eugenium tyrannum,& Arbogastem, & alij multi tam Ecclesiastici, quàm seculares Christiani,salutem à Deo præcipuè,suis collabentibus,seu bello,ac inimicorum persequutionibus,afflictis Rebuspublicis impetrarunt.

De rebus in Anglia temporibus vltimis gestis: Et Parænesis ad Regem eius Iacobum, & eius Regna. Cap. LII. §. 1.

ET hæc quidem sic olim, siue in bello, siue in pace, ab Angliæ,& Scotiæ Regibus gerebantur. Vltimis tamen hisce temporibus quid? Deducunt, testor Aeterni Patris,quam misit in mundum,Charitatem,oculi mei lacrymarum fontem, quarum litura, litteræ atramento designatæ delentur: quasi hoc ipsum scriptum confundatur, confusurum se Angliæ, & Scotiæ regna; cùm isthęc commemoratio,exprobratio sit immemorum Christi IESV,eiusq; Sanctorum tanti antiqui beneficij. Considerando dolemus, & dolendo consideramus pro his, qui spirituali, ac temporali morte, iam à Schismate per Henricum VIII. Regem olim Christianissimum, & doctissimum Theologum,inducto, mortui sunt super excelsa tua vulnerati, An-

glia fortissima Insula. Incliti tui super montes tuos interfecti sunt. Quomodo ceciderunt fortes Catholici, tot Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, & Monachi Benedictini, & Carthusiani, tot Ecclesiastici, tot alij religiosi viri, tot seculares Christianissimi, & auitæ fidei Catholicæ tenacissimi! ficto etiam in multis ex illis perduellionis crimine capite fuere diminuti, securi percussi, strangulati, in frusta concisi, flammis, ferroq; pasti, exquisitissimisque tormentis de medio sublate: quibus reuerà ea sola culpa fuit, (etiam quo tempore sui imperij, impia Elisabetha, persequutionem Anglicanam & fouit, & crudeliter auxit,) non cum Rege Henrico postea Hæreticè desipuisse, sicuti prius cum illo Catholicè sapiebant.

2 Et hi quidem temporali vita, pro Christo, eiusque fidei Catholicæ confessione, contempta, æternam sunt consequuti; tunc incipientes sine fine viuere, quando finientes, viuere desierunt. At illi deflendi sunt, quasi miseri, qui præsentem, ac terrenam vitam Catholicis adimentes, se ipsos æternis Manium mortibus destinarunt. Occisi illi in terra, cælo sunt orti: occidentes hi, inferorum desinunt in occasu. Illis mortuis, eorum vita cum Christo in Deo, iuxta Pauli doctrinam, abscondita fuit, cùm Christus apparuerit, simul cum illo in gloria apparitura: his viuentibus, ipsa vita, cùm æternam subierint pœnam, præ oculis, conscientiæ propriæ confusionis onere grauis, adstans perpetuò, quasi perpetuò disparebit. Illi mortui sunt, vt meliorem inuenirent resurrectionem: hi moriuntur, vt non resurgant in iudicio, tamquam impij, hoc est, à mala resurrectione inueniantur.

3 Præterita, tamen, & facta præterlabentes, ad præsentia, & futura vertentes animum, & sermonem, scire auemus ab Angliæ, & Scotiæ, Sublimiori Potestate, quæ se, Dei Vicarium esse, affirmat, quas vices Dei gerit, dum Prædecessorum Regum Hæreticorum vestigia insequens, Catholicę Dei fidei, haud sinit liberè per regna Anglię, Scotię, & Hiberniæ, professionem spatiari? Et quidem, si de nomine agendum est, scimus à D. Bernardo, nihil tunc ab Hæreticis in hac materia æquiuocationibus verente, scriptum esse lib. de Præcept. & dispens. [Siue Deus, siue homo Vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò prosequendnm est cura, pari reuerentia deferendum. &c. Quicquid vice Dei præcipit homo, quod tamen non sit certum displicere Deo, haud secùs omninò accipiendum est, quàm si præcipiat Deus. Quid enim interest, vtrùm per se, vel suos ministros, homines, vel Angelos, hominibus innotescat suum beneplacitum Deus?] Ecclesiastico tamen iam, & Christiano loquendi more, Vicarius Dei, complexus est terminus, summò Pontifice, ac Prælato cuicumque Ecclesiastico, conceptè attributus, de quibus canit tam piè, quàm grauiter Mater Ecclesia, agendo cùm Christo suo Capite, in Apostolorum solemnijs, ab Hæreticis reprobatis: [Dignum

gnum est, te Domine suppliciter exorare: vt gregem tuum Pastor æterne non deseras: sed per Beatos Apostolos tuos, continua protectione custodias. Vt iisdem Rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti, præesse Pastores.] Sed esto, quæcumque Sublimior Potestas, quæ congruentiùs ab Apostolo Paulo, Minister Dei, appellatur, ex lib. Sapientiæ, Reges vocante, Regni Dei Ministros, vicem Dei gerat in sui dominatus exercitio: esto, quod retulimus, Petrum Apostolum edixisse, Regnum Angliæ, esse Dei, & ad eius placitum de Rege illi prouisum esse Regno: an inde in superbiam efferetur Rex Angliæ, Ecclesiæ, eiusque summi Pontificis Romani contemnens iura, violans disciplinam, traducens Maiestatem?

4 Ad hæc, meminisse oportet, doctrinæ D. Augustini de Regum potestate, supra adductæ cap. 19. §. 13. ex qua illud ad Regis Angliæ intentum vltimò colligi potest, Deum videlicet, qui in illa Prouincia dedit S. Sigebertum V. Regem Anglorum Orientalium, S. Alfredum, siue Ealfridum Northumbriæ Regem XIII. etiam doctissimum, S. Inam Saxonũ Occidentalium Regem XI. S. Ceoluulfum Northumbriæ Regem XVII. omnes etiam Monachos Benedictinos, & S. Eduardum Angliæ Regem Confessorem, ipse quoque dedit Regem Henricum II. Episcoporum oppressorem, Henricum VIII. & Elisabetham eius filiam Angliæ ruinas, & fidei Catholicæ persequutores, suis occultis, haud tamen iniustis iudicijs. Ipse denique post varios casus, post tot discrimina rerum, parentum suorum Henrici Stuardi, & Mariæ Stuardæ Scotiæ Regum, quæ supra descripsimus, dedit nunc Iacobum VI. illis Insulis Regem: vel, vt conuertatur, vt inquit Augustinus, vel, vt per eum Catholici exerceantur.

5 Quòd si præfatus Rex, in animum inducit suum, se Catholicam Religionem in regnis illis exstirpaturum, incassum laborat: neque quod eo potentiores Cõstantius, & Iulianus AA. efficere nequiuerũt, ipse, quãtumcumq; conetur, efficiet. Conuentu Mediolanensi à Constantio Imperatore Ariano indicto, ante omnia postulatũ est, vt Catholici, Athanasij damnationi subscriberent, & communionem cum Arianis inirent. Eusebius Vercellarum, Paulinus Treuirorum, Hilarius Pictauorum, & Lucifer Caralis Sardiniæ, Episcopi, qui constantes in fidei Nicænæ defensione manebant, à Constantio iussi, vt postulata perficerent haud quaquã se facturos, dixerunt, quòd ab Ecclesiasticis alienum legibus foret. Quibus Constantius: Atqui mea mandata pro lege habenda sunt, inquit: aut obtemperate igitur, aut in exsilium ite. Tum illi: Atqui regnum tuum non est, sed Dei, qui tradidit: vide autem etiam atque etiam, ne, qui dedit, eripiat: atque extremi iudicij memor, caue, ne morem Ecclesiasticum soluas, atque Imperium in Ecclesiasticas constitutiones inducas. Quibus verbis Constantius exacerbatus, ipsos plura dicere inhibuit, atque in exsilium exire præcepit: illi verò læti, quòd veritatem non pro-

didissent; puluere excusso, atque oculis in Deum conuersis abierunt. Refert post alios, Sigon. lib. 6. Imper. Occidental.

6 Iulianus Imperator Apostata, referente Theodoreto, legem tulit, Ne Christiani Grammaticam, aliasque artes liberales vel docerent, vel discerent. Nam nostris ipsorum, inquiebat, pennis percellimur: vt est in Prouerbio: siquidem, nostrorum scriptorum præsidijs muniti, bellum contra nos suscipiunt. Christianos etiam aula sua, militiaque expulit; inter quos fuerunt Iouinianus, Valentinianus, & Valens, qui post ipsum imperarũt. Odio prætereà Christianorũ permisit Iudæis Salomonij tẽpli reædificationẽ; quam cùm illi magno animorum ardore aggrederentur, horrendi flammarum globi è fundamentis erumpentes, exustis aliquoties operantibus, locum illum fecere inaccessum. Acciderunt & alia prodigia, quibus Iudæi ab opere cœpto sunt repulsi, atque deterriti. Referunt Ammian. lib. 23. Socrat. 3. & Theodoret.

7 Adstiterunt ecce Reges, & Principes conuenerunt in vnum, aduersùs Dominũ, & aduersùs Christum eius.] & [qui habitat in cęlis] irrisit eos. Nunc autem adstans denuò aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius summum Pontificem Romanum, eiusque notissimam, ac testatissimam in vniuersa Ecclesia potestatem, quid sperat Iacobus Anglię Rex? vel Caluinismi professionem, mandatis Regijs, & suis propositis iuramentis, à Catholicis extorquere, vel illius non Iudaicę, sed Turcicæ ferè fidei, & doctrinæ erigere, ac sustinere molem, Spiritu sancto, qui illarum Insularum curam gerit peculiarem, renitente? Vicit Constantium Christi Diuinitas, ac cum Patre consubstantialitas: vincet & Iacobum. Vicit Iulianum Christi Humanitas, cum eadem Diuinitate in vna subsistens persona: [Vicisti Galilęe:] dicente blasphemo, & impio Apostata: vincet & Iacobum. Et cùm, neque grassante Anglicana persequutione contra Catholicos, tempore Henrici VIII. neque eadem immanissimè aucta, tempore Elisabethę, effectum fuerit, vt vna Religio S. P. N. Benedicti penitùs in Anglia defecerit: cùm hucusque Semen sanctum Monasticę disciplinę, ex Monachis illorum temporum fuerit conseruatum, cui indies cum Regis, & regnorum illorum & honore, & spirituali sit accessio vtilitate, minus multò effici poterit, vt Catholicæ fidei professores vnquam deficiant, qui ex omnium statuum fidelibus aggregantur.

8 Quòd si miramini Monachorum constantiam Ordinis Benedictini, in curando per Angliam, Semen, Sanctis tot suis fratribus, qui videbantu r iam decessisse sine liberis instituti sui spiritualibus, suscitare, memineritis ex Beda, dum agit de S. Laurentio Archiepiscopo Cantuariensi, vno ex Monachis primis Angliæ Apostolis, illum, acerbissimis etiam plagis priùs acceptis Petri Apostoli manibus, nocte quadam, quia desperans de cõuersione Regis successoris Edilberchi, qui primus in Anglia Christo nomen dederat, de Insula deserenda cogitarat, ab eo in man-

datis habuisse: ne, in medio luporum oues positas, absque pastore relinqueret; sed ad quiduis, suo exemplo, pro illis se perferendum animaret. Apostolicum ergo Petri præceptum, ad Laurentium suum fratrem factum, ad se, omnes Monachi Benedictini, factum esse intelligunt. Sapientibus, illud dictum Petri sat est: vt per mille mortes, mille, si oporteat, martyria, neque fidem Catholicam in Anglia prodant, neque illius protectionem deserant, neque spem, Monastici ibi recuperandi splendoris, amittant.

9 Quid prodere? quid deserere? quid amittere? Immò constitutum, & certum habent, edocti ab Apostolo Paulo, 2. ad Corinth. cap. 6. nemini dantes vllam offensionem, vt eorum ministerium non vituperetur: in omnibus, de Omnipotentis Dei sperantes auxilio, & quòd in se erit, exhibere seipsos, sicut Dei ministros, in multa patiētia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, &c. in Charitate non ficta, in verbo veritatis, &c. per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, vt seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti, quasi morientes, & ecce viuentes, &c. sicut egentes, multos autem locupletantes: eamdem, (cùm ad imitationem eiusdem Apostoli, non quærant, Angli, vestra; sed vos.) tamquam nihil habentes, & omnia possidentes.

10 Vos igitur alloquitur Monastica S.P.N. Benedicti Religio, fortissimi Angli, per os indigni aliàs eiusdē Monachi, dignis tamen Apostoli Pauli verbis, quæ in Christianorum animis, & aculeos relinquerent, & altissimè defigerentur. [Os nostrum patet ad vos, ò Angli: cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis; angustiamini autem in visceribus vestris. Christiani estis, eamdem, oportet, habeatis nobiscum remunerationem: tamquam filijs dico: Dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum Caluinistis, vel quibuscumq; Hæreticis. Filioli mei, quos iterùm parturio, donec Christus formetur in vobis: non vt confundam vos, hæc scribo: sed vt filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo IESV, per Euangelium, ego vos genui. De cetero ergo rogamus vos, & obsecramus in Domino IESV, vt quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis, per Dominum IESVM.]

11 Quòd si præcepta, quæ Christianè, & Catholicè viuendi tradidere Monachi sancti Apostoli Angliæ, & Regibus, & vassallis essent nobis modò per singula repetenda, & è regione ea, quæ modò à Rege Angliæ, & Hæreticis alijs suis subditis geruntur, essent cum illis comparanda, longum esset negotium, & actum videremur agere; ostendendo, in quibus à Catholica deuiant disciplina. Breuiter tamen rogamus à Rege An-

glix

gliæ considerari, quid habeat commune cum fide Catholica,& doctrina Ecclesiastica, à suis maioribus recepta cum ipsa Euangelij vera luce, inter alia, negare transsubstantiationem in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, Missam abrogare priuatam, vsum inhibere sacrarum imaginum, intercessionem Sanctorum,& Indulgentiarum concessionem, nouitia, & nupera vocare, ac esse Antichristum summum Pontificem commentari. Hi sunt effectus Reformatæ religionis, quam, Diuino planè miraculo,asserit in suam Scotiam introductam?sunt certè effectus deformatæ religionis, & in Turcicum Alcoranum conuersæ, quæ speciosas alias prouincias Christianas Angliam,Scotiam,Hiberniam, Germaniā vtramque, Poloniam, & alias plures Lutheranismo primùm, & Caluinismo deinde infectas,ex parte maxima deformarunt. Quando enim, referente Beda lib.1.& 2.de Gest.Anglorum, S.Augustinus Monachus,& sui socij à D.Gregorio missi, Anglos cum Rege Edelbertho, ad fidem conuerterunt Christianam, Crucem pro vexillo ferebant argenteam, & imaginem Domini in tabula depictam: vt qui non ignorabant, ex ipsa Aristotelis Philosophia naturali; eumdem esse motum in imaginem, & in rē,cuius est imago; & certum sit,Ecclesiam Catholicam, iam auditis, perspectis, ac cum Spiritu sancto communicatis omnibus Iconomachorum, ac suorum Parentum Iudæorum rationibus, sæpiùs sacrarum vsum imaginum approbasse.

12 Eamdem esse Ecclesiam hodiè Romanam, quę erat, quo tempore Eleutherius P. M. SS. Damianum,& Fugatium ad conuertendos ad fidē misit Britannos,& Gregorius item I. P.M.Monachos supradictos,ad conuertendos destinauit Anglos, nemo negabit: eosdem esse officio, ac munere hodie Pontifices Romanos, qui erant Eleutherius, & Gregorius, quis inficias ibit? At neque Britanni, neque Angli, Antichristi opera, & industria, fatebuntur, se Christi fidem, ac religionem suscepisse. Quid ergo habet hodie nouum sacra Scriptura,quid Nouatores in ea mysterij à seculis absconditi repererunt,per quod, Vicarius Christi Domini summus Pontifex Romanus, Antichristus,ab Hereticis adeò procaciter nuncupetur? Ad summum Pontificem Romanum Bonifacium IV. venit S.Mellitus,vnus ex primis Angliæ Apostolis,Londinensis Episcopus,referente Beda lib.1.de Gest.Angl.cap.29.& 30.& lib.2.cap.3.de necessarijs quibusdam Ecclesiæ Anglorum,cum Christi Domini Vicario tractaturus. Et cùm idem P.M. cogeret Synodum Episcoporum Italiæ, de vita,& quiete Monachorū ordinaturus,Mellitus inter eos assedit, Anno octauo Phocæ Imperatoris, vt quæcumq; erant regulariter decreta, sua quoque auctoritate subscribens, confirmaret,ac Britanniam rediens,secum Anglorum Ecclesiæ mandanda,atque obseruanda deferret. Neque tamen tamquam ad Antichristum venit, neque Antichristi ordines ad suos detulit obseruandos.

13 San-

13 S. Theodorus Monachus à Vitaliano Papa Romano Auctore eodem Beda libr. 3. & 4. Histor. Eccles. Anglicanæ. Septimus Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia destinatus, Insulam, in omni Ecclesiastica mirum in modum exornauit disciplina; neque tamen, ait Beda, ex quo Britanniam peruenerunt Angli, feliciora fuere tempora: dum fortissimos, Christianosq; habentes Reges, cunctis barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota, ad nuper audita cælestis regni gaudia, penderent. Neque interim Reges, aut Regnum Angliæ, ab Antichristo, Pontifice, scilicet, Romano, se tam sanctum habuisse Archiepiscopum, aut eius doctrinam Ecclesiasticam per Insulam publicatam, Roma allatam, vt ab Antichristo sibi communicatam, quęrebantur.

Respondetur Hæreticorum tacitæ obiectioni: & continuatur Paranesis ad Regem Angliæ, &c. Cap. LIII. §. 1.

DICENT forsan Hęretici, qui Regi suggessere hāc de Antichristo, ad Pontificem Romanum, applicatam doctrinam: dicetq; cum eis eorum assecla Rex. Haud se esse tam stupidos, qui intelligant, vel Ioannem Euangelistam, vel Apostolum Paulum, agere ad litteram de Pontifice Romano: neque priores Hæreticos, qui hac vsi sunt, dicēdi παῤῥησία, verè autem, blasphemia, hominem illum verum, & realem, qui ab Apostolis illis designatur, esse Papam intellexisse: sed tam se, quàm illos, de Antichristo Tropico intelligere: quasi Pōtifici Romano, veri futuri Antichristi mores velint assimilari. Et hac quidem via, antiquus est in Hæreticis mos, Catholicorum in Ecclesia, à supremo Pastore, vsque ad infimam ouem, carpere mores, taxare defectus, vitia declamare. Quibus pijssimè, sicuti doctissimè respondit, inter alios, Sanct. Mem. Cardin. Hosius S. Concilij Tridentini Præses, tam lib. de Legitim. Iudicib. quàm in Iudicio, & censura, Ministr. Tigurin. &c. de Dogmate contra adorandam Trinitatem. Et quidem, si responsio ad similia Hæreticorum lamenta breuis esset petēda ab Erasmo, (qui vtinam haud se tam beneuolum, ac mitem in Lutherum præstitisset, quique multum, ac diu inter illius discipulos versatus, haud valdè visus fuit nonnullis, ab illorum diffidere doctrina,) is Epistol. in Pseudoeuangelicos, sic habet: [Vos strenuè clamatis in luxum Sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrannidem Romani Pontificis, in garrulitatem Sophistarum, in preces, ieiunia, & Missas; nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omninò quicquam in receptis placet: sed zizaniam euellitis cum tritico: aut, vt melius dicam, triticum euellitis pro zizania. Circumspice populum istum Euangelicum, & obserua: num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quàm faciunt hi, quos detestamini?] Plura alia similia habet hic Auctor ibi, & varijs locis alijs: qui, serò sapuit, se desipuisse, scribendo,

bendo, quæ vt ipso fatetur, si quis Deus illi prædixisset, exoriturum tale seculum, vel non scripsisset, vel scripsisset aliter.

2 Hac tamen omissa friuola satis excusatione; cùm nullum numen absit, si sit prudentia; & multò minus in Catholico Doctore, qui haud vnquam ea est doctrinæ, siue scribendo, siue loquendo, sparsurus semina, ex quibus Hæretici messe valeant cumulari fecunda: ad ea, quæ ad nostram doctrinam scripta sunt diuinitùs, [vt per patientiam, & consolationem Scripturarum spem habeamus,] ex Paulo ad Roman. c. 15. stilū vertentes, ab orbe condito, semper in Ecclesia boni malis permixti fuerunt. Neque nato ipso Christo, qui tantam, ac tam grandem iustitiam orbi attulit, vitia esse desierunt: etiam inter eius Apostolicæ Scholæ professores. In cælum oportet conscendat, qui vult locum, vbi nulli reperiantur mali: quamquam & ex cælo Angeli ceciderunt. In terra omnes declinauimus, simul inutiles facti sumus; non est qui faciat bonum; non est vsque ad vnum: dixit Regius Vates ante hos bis mille annos: & fuit multò ante verum, quàm dictum esset; & est nunc verius, quàm vellemus.

3 At si de status Ecclesiastici Prælatis agendū sit, sunt inter eos multi, ac multi boni, ac suis Euangelicè satisfaciunt muneribus: neque si ab hoc adhuc deficiunt, insectandi sunt, vel contemnendi: quamuis enim non habeant spiritum, quo ipsi sancti sint, habent tamen spiritum, quo sanctos alios faciant, siue Sacramenta ministrando, siue prædicando verbum Dei, siue alias functiones Ecclesiasticas exercendo. Cùm enim Euangelium, & Sacramenta efficacia sint, propter promissionem Dei, nō propter ministri personam; Euangelij, & Sacramentorum energiam noluit Christus, ex ministrorum dignitate dependere. Neque enim Euangelium, est illorum, sed Christi dicentis: [Qui vos audit, me audit:] nec illorum est opus, salnos facere auditores, & Credentes: sed Dei est opus, hoc mirabili artificio, æternam sibi Ecclesiam colligentis.

4 Docuit autem Augustinus, scribens contra Parmenianū, lib. 3. c. 1. in disciplina Christiana, quid primùm Credentibus propositum esse debeat, dicens inter alia: [Cùm omnis pia ratio, & modus Ecclesiasticæ disciplinæ, vnitatem spiritus, in vinculo pacis, maximè debeat intueri: quod Apostolus, sufferendo inuicem, præcipit custodiri; & quo non custodito, medicinæ vindicta non tantùm superflua, sed etiam perniciosa, & propterea iam nec medicina esse conuincitur: illi filij mali, qui non odio iniquitatum alienarum, sed studio contentionum suarum, infirmas plebes, iactantia sui nominis irretitas, vel totas trahere, vel certè diuidere affectant: superbia tumidi, pertinacia vesani, calumnijs insidiosi, seditionibus turbulenti. Ne luce veritatis carere ostendantur, vmbram rigidæ seueritatis obtendunt; & quæ in Scripturis sanctis, salua dilectionis sinceritate, & custodita pacis vnitate, ad corrigenda fraterna vitia, moderatiori curatione fieri præcepta sunt, ad sacrilegium Schis-

matis,

matis,& ad occasionem præcisionis vsurpant.]

5 Deinde,cũ cõsilia separationis, & inania,& perniciosa,& sacrilega esse dixisset:quia, & inopia,& superbia fiunt,& plus perturbāt infirmos bonos,quàm corrigunt animosos malos,Cypriani proponit exemplum, qui quamuis pessimos Coëpiscoporum suorum descripsisset mores: quòd cùm & ornamento esse ceteris deberent,& exemplo,Diuina procuratione contempta,procuratores rerum secularium fiebant, derelicta Cathedra,plebe deserta,per alienas Prouincias oberrantes,negotiationis quæstuosæ nundinas aucupabantur,esurientibus in Ecclesia fratribus, habere largiter argentum volebant : fundos, insidiosis fraudibus,rapiebant: vsuris multiplicantibus, fœnus augebant : tales cùm eos descripsisset , non se tamen separabat ab illis : verùm hæc illorum peccata deflebat : ac Diuinæ censuræ,iudicioque permittebat.Quin & in Epistola quadam, cùm illa Pauli verba produxisset: [In magna domo , non solùm vasa sunt aurea,& argentea:sed & lignea,& fictilia. Et quædam quidem honorata,quædam verò inhonorata.]Nos operam demus,inquit,&,quantum possumus,laboremus:vt vas aureum , vel argenteum simus . Ceterùm fictilia vasa confringere, Domino soli concessum est: cui & virga ferrea data est . Esse non potest maior Domino suo seruus : nec quisquam sibi, quod soli filio Patri tribuit,vendicare potest: vt putet , aut ad aream ventilandam,& purgandam, palam ferre se iam posse: aut à frumento, vniuersa zizania,humano iudicio,segregare . Superba est ista obstinatio, & sacrilega præsumptio , quam sibi furor prauus assumit . Et dum sibi semper quidam plus , quàm mitis iustitia deposcit, sumunt,de Ecclesia pereunt:& dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore cæcati,veritatis lumen amittunt :]

6 Hic docet Cyprianus,perire de Ecclesia,luméq; veritatis amittere, qui sibi, superba quadam obstinatione , plus assumunt , quàm deposcit mitis iustitia: & , quod soli Filio tributum est à Patre , sibi vendicant : vt à tritico zizania suo iudicio segregent . Quamobrem optimum est hac in re consilium Augustini , vt misericorditer corripiat homo , quod potest: quod autē non potest, patienter ferat: & cum dilectione gemat, atque lugeat,dum,aut Deus desuper emendet , & corrigat: aut vsque ad messem differat eradicare zizaniam , & paleam ventilare . Vt tamen securi de salute sua,bonæ spei Christiani,inter desperatos,quos corripere non valent,in vnitate versentur , auferant malum à se ipsis : id est, vt in ipsis non inueniatur,quod in moribus aliorum eis displicet. Diuinum est hoc sancti Patris Augustini consilium : à nobis ipsis malum , vt auferamus: quandoquidem ab Ecclesia,vniuersa mala tollere non possumus. Veniet suo tempore,qui,& zizania eradicabit, & paleam ventilabit .

7 Nescimus tamen,(immò scimus, considerata naturæ lapsæ conditione, nisi summo studio conemur , Christi IESV Euangelicis eam docu-

mentis reformare,)quomodo proniores sumus ad malum ex alijs,quàm ex nobisipsis auferendũ: cùm qui ferre nõ possunt mala,quibus laborat Ecclesia,multò ipsi sint grauiora soliti designare . Fuit quidem,vt superiùs diximus,Hæreticorum quorumdam placitum,seu delirium,Piccardorum videlicet, siue fratrum VValdensium , quòd nullus est Dominus Ciuilis,nullus est Prælatus,nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali : sed eam doctrinam , tamquam seditiosam,quamuis à Ioanne VVicleffo approbatam , non solùm Ecclesia Catholica in Synodo Constantiensi congregata , verùm & ipsi nostri temporis Hæretici alij condemnarunt: sic enim ea de re scribit, qui primus fuit,memoria nostra, hæreseon Architectus: [Hæc ideò,inquit,commemoro,ne Piccardi nostri vicini Hæretici,infelix populus, qui fœtore Romano gaudet ; sicut Pharisæus super Publicanum ; non autem compatitur : ne, inquam, illi nos crederent nescire vitia,& labes nostras, & immensum aduersùs nostram miseriam superbirent: si nos ista tacere,& approbare videremur. Scimus, heu,nostram caussam, & dolemus : non autem sicut Hæretici fugimus,& semiuiuum transimus: tamquam alienis peccatis pollui timeamus. Quo furioso timore illi sic timent : vt non pudeat gloriari, sese ideò fugere, ne polluantur: tanta est charitas. Nos verò quò miseriùs laborat Ecclesia,eò fideliùs assistimus,& accurrimus, flendo, orando, monendo, obsecrando. Sic enim charitas iubet,alterum alterius onera portare . Non sicut Hæreticorũ charitas facit,quæ solùm commoda quærit alterius,vt potiùs portetur,& nihil molesti sustineat à peccatis aliorũ. O blasphematores Dei,& proditores Christi! Si Christus fecisset,sicut vos facitis, quis vmquam saluatus esset?] Hæc,de Piccardis,Lutheri fuit sententia: quos vocat Hæreticos,vocat infelicem populum, vocat blasphematores Dei,& proditores Christi.Neque tamen desunt intereà meretrices, quæ sub his quoque lignis frondosis prosternantur .

8 Sed audiat Rex Angliæ eumdem, hæc ipsa de re loquentem in alio quodam libro: [Quòd Romana Ecclesia,à Deo sit,præ alijs omnibus,honorata,non est dubium.Ibi enim sancti Petrus, & Paulus, quadraginta sex Romani Pontifices , ac tot centena millia Martyrum,sanguinem suũ fuderunt: infernum,& mortem vicerunt: vt vel palpari queat; quàm singularem habeat ad eam Ecclesiam respectum Deus . Quòd si nunc, proh dolor! res habet Romæ,vt expediret habere meliùs: attamen neque hæc, neque alia caussa vlla tàm grandis est , nec esse potest ; vt ab Ecclesia illa separatio,aut discessio vlla fieri debeat.Immò quò peius res ibi habet,tantò magis accurrendum, & adhærendum est . Per separationem enim,& contemptum,non fit meliùs. Nec dimittendus est Deus, propter diabolum:nec vitandi reliqui boni,propter turbam prauam: immò propter nullum peccatum,aut malum,quodcumque excogitari , aut nominari potest , debet rescindi charitas, nec spiritualis vnitas diuidi. Cha-

ritas

ritas enim omnia poteſt,& vnitati nihil nimium graue eſt. Modica enim charitas,& vnitas eſt,quæ finit ſe,propter aliena peccata diuidi.]

9 Nec diuerſum à Luthero ſenſit Ioannes quoque Caluinus, cùm ſcribit c. 8. Symbol. Sect. 10. [Horrendæ ſunt illæ deſcriptiones,quibus Iſaias,Ieremias,Ioel, Habacuc, & alij,Eccleſiæ Ieroſolymitanæ morbos deplorant: in plebe, in Magiſtratibus,omnia vſque adeò corrupta erāt, vt clamet Iſaias: A vertice capitis vſque ad calcem pedis,nihil eſſe illic ſanum. Religio partim contempta, partim contaminata. In moribus partim referuntur furta,rapinæ, cædes,& ſimilia ſcelera. Neque tamen proptereà,aut nouas ſibi Eccleſias erigebant, aut noua altaria exſtruebant Prophetæ, in quibus ſeparata ſacrificia haberent: ſed qualeſcumque eſſent homines,quia tamen reputabant,Dominum apud eos verbum ſuum depoſuiſſe,& cæremonias inſtituiſſe,quibus illic colebatur, in medio impiorū cœtu,puras manus ad Deū extendebāt. Certè ſi putaſſent, aliquid inde ſe cōtagionis cōtrahere;cēties potiùs mortui fuiſſent,quàm paſſi fuiſsēt illuc ſe pertrahi. Nihil ergo eos retinebat, quominùs diſceſſionē facerent;quàm ſeruandæ vnitatis ſtudium. Quòd ſi religio ſanctis Prophetis fuit, ob plurima, & maxima ſcelera non vnius, aut alterius hominis,ſed propemodum totius populi,ſe ab Eccleſia alienare:nimiùm nobis arrogamus,ſi protinùs audemus,ab Eccleſiæ communione deficere: vbi non omnium mores, vel noſtro iudicio, vel Chriſtianæ etiam profeſſioni ſatisfaciunt. Iam Chriſti, & Apoſtolorum ſeculum quale fuit? neque tamen impedire potuit deſperata illa Phariſæorum impietas, & quæ tum paſſim regnabat,diſſoluta viuendi licentia, quin ijſdem ſacris cum populo vterentur,& in vnū cum reliquis templum, ad publica religionis exercitia,conuenirent. Vnde id? niſi quia ſciebant, malorum ſocietate minimè pollui, qui pura conſcientia, ijſdem ſacris communicarent. Si quem parum mouent Prophetæ,& Apoſtoli, ille ſaltem Chriſti auctoritati acquieſcat:] Hactenùs Caluinus.

10 Fuere quidē hæc ab vtroque valde piè, valde verè,ac circūſpectè ſcripta;ſed intereà tamē vtrumq; Prophetæ, Apoſtoli, & Chriſtus parū mouerūt: impijſſimè enim factum eſt ab vtroque,quòd ſe ipſos tamdem tam ſancta, tamque ſalubria monentes non audierunt: & ab Eccleſia Catholica, per ſummum ſacrilegium, diſceſſionem facientes, alijs, vt idem facerent exemplum, & auctores præiuere: Quæ res quantas orbi Chriſtiano calamitates attulerit, quantas ediderit ſtrages,lingua noſtra,immò nullo humano ſermone ſatis poterit explicari. Quid autem eo eſſe poteſt in hac controuerſia verius, quàm, quod ſcribit Lutherus? [Nullam eſſe poſſe tam grandem cauſſam,vt,propter eam, ab Eccleſia Romana ſeparationem,aut diſceſſionem facere liceat.] Et quid vbi neq; parua eſt cauſſa? Quid ad vos Rex Angliæ, de Romanæ Curiæ Cardinalium dignitate? Quid de ſummi Pontificis electione? Extremo cùm ſitis

orbe disiti Britanni, nihil miramur, grandi harum rerum ignoratione teneri: quæ visa, ingentem in vestris animis reuerentiam ad Romanam Curiam, & eius Ecclesiasticam amplitudinem, generarent: considerantibus, immò manuali praxi experientibus, summam, (quæ certè summa est,) Pontificiæ Curiæ Maiestatem, super admiranda summi Pontificis humilitate fundari, super incredibili Cardinaliũ requiescere comitate.

11 Quia tamen ad finem nostri Tractatus properamus: neque scribere animus est Apologias, hæc pauca, quæ charitas Christi vrgens nos, à nostro extorsit calamo, obsecramus, vt Regio animo excipiatis, ac memineritis dictum, & doctum à Platone, ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Quæ ergo Ecclesiastica Romana efficienda, circa suum regimen, præscripsit disciplina, magno illi constitere: sudauit, & alsit Curia vniuersa, pluribus, maximisque edocta experientijs, priusquàm ad illum agendi ordinem, & splendorem, quo res omnes in ea administrantur, attingeret: modò non est inquietandus à Principibus Christianis: sed potiùs in sui decoris perseuerantia confouendus.

12 Deinde cùm, de requie Enoch, & Eliæ, vos videmus disserere, haud obliuisci possumus Thaletis Milesij, de quo fertur, dum noctu cælum contemplaretur, in scrobem incidisse, quod ridens ancilla, δίκαια παθεῖν, ἔφη, ὅς τα παρὰ ποσὶν ἀγνοῶν, τὰ ἐν οὐρανῷ ἐσκόπει, intima ea, quæ Romæ cuicumque sunt peruia, ac cognita extero, ignoratis: altissima, & nobis extima inquiritis: in quibus quæstionibus, vel ipsis sacris Doctoribus, qui spiritu Intellectus à Deo fuere donati, tuta dubitatio; quo genere philosophari, & cautè indocti possunt, & docti gloriosè. Hoc vnum certissimè scimus, plus esse Enoch, & Eliam, de vestro, quàm vos, de illorum Paradiso solicitos. Neque enim, vt ex Erasmi ἀμφιβίου, hausistis illis scriptis, (de quibus ipse fassus est, si Astrologicam consuluisset pietatem, vel numquam, vel aliter ab eo fuisse scribenda,) quæ in cælis in æterno Sanctorum animarum receptaculo, in æternam est felicitatem collocata Virgo Theotócos, est vmquam à terrenis gaudijs, vlla terrenarum rerũ cura, aut solicitudine auocanda: vt, scilicet, ab aliqua, siue Angelica, Apostatica facultate, siue humana intercedente iniuria, à Patris, & Filij, & Spiritus sancti possit dimoueri glorioso conspectu; quod, & ceteris Sanctis cælestibus Indigetibus, cum illa commune est. Hoc tamen non solùm non vetat, & eam, & eos, nostra curare, vt contra vestra verba, verba hæc protulerit Cyprianus, libr. de Mortal. Serm. 4. [Magnus illic nos charorum numerus exspectat: parentum, fratrum, filiorum, frequẽs nos, & copiosa turba desiderat: iam de sua immortalitate secura; & adhùc de nostra salute solicita.] Sic S. Cuthbertus olim, vt legistis, Deo fruens, afflicti Regis Angliæ curabat gemitus, & suspiria; sic Petrus Apostolus alterius Regis, sine cura, posteritatem procurabat.

13 Curant ergo Sancti perpetua quiete fruentes de nobis, sine cura;

sine

fine folicitudine, foliciti funt; neque, cùm ex doctrina lib. Iob, ad aliquem Sanctorum conuertimur, illius nos precibus commendantes, eum à cælestibus gaudijs, vel auocamus, vel impedimus: neque est in illa suæ felicitatis æternitate momentum, in quo tot sancti Reges Britanniæ, & Scotiæ prædecessores vestri, quasi qui in Verbo ea, quæ ad Angliæ, & Scotiæ statum pertinent, vt propriora, propriùs ac clariùs intuentur, non nouas ad Deum preces fundant: vt vobis eam inspiret mentem, qua ipsos, veluti amicos Dei, & ab Regis Regum secretis, adeatis, humiliter eos deprecantes, vt quam, charitate propria, pro vobis orandi Deum, prouinciam susceperunt, propẽsiore eam suscipiant beneuolentia, à vestrijs pijs precibus incitati.

14 Ergo hac præuia Ecclesiastica, ac Christiana doctrina, verà narramus, Enoch, scilicet, & Eliam, qui siue in Paradiso terrestri primò creato, siue in aliquo refrigerij loco, quem illis Deus, Paradisum, ac requiẽ destinarit, ea præstantes charitate, quæ cum Deo vniens, omnes mortales vellet, eodem amoris nexu cum eo vniri, & pro regnis, & pro Regibus Angliæ, & Scotiẹ Deo Omnipotenti supplicarè solicitè, ea solicitudinis differentia, quòd vos Theoricè, de illorum disputatis mansionibus, otij multum, curæ plus, quasi in ijs, quæ vt ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐ πρὸς ἡμᾶς, vt dicebat Socrates, insumatis, vtilitatis nihil inde percipientes: illi Practicè, vobis commodi sint multum, si nostris acquiescatis monitis, allaturi.

15 Forsan, vel contemnetis, vel irridebitis hæc; neque ad vos accedere patiemini: at nos scimus, charitati inuiam nullam esse viam: ridete igitur, qui transubstantiationem totius substantiæ panis, & vini, in totum corpus, & totum Christi Domini sanguinem, in Augustissimo Eucharistiæ Sacramento negatis, quam Patres tercentum duodeuiginti in sacro Concilio 1. Nicæno, & Patres in Ephesino. 1. (de re loquimur, non de nomine) cõfessi sunt: (quę Concilia vos suscipere fatemini) ridete, inquam, vestros Anglos, Henrici Regis auspicijs, (referente Aenea Syluio, lib. 3. Cõm. in Panor.) in Gallia ab hoste circumuentos, nullas pacis conditiones admittente, mutua peccatorum confessione lustratos, pauxillum terræ in memoriam SS. Sacramenti, in quo Christus ipse Dominus verè, & realiter sumitur, deuorasse; cùm insighem de superbo hoste victoriam reportarunt. Quòd si hæc ridetis, rideatis oportet, sub Matthia Hungariæ Rege, Stephani Batori Transyluaniæ Præfecti, ductu, Milites cum hoste congressuros, mysticam terram, pro Eucharistiæ Sacramento, sumpsisse. Auctore Bonfinio, libr. 6. Decad. 4. Rideatis insuper Andronicum seniorem Imperatorem, decumbentem, cùm ad restinguendum feruorem sanguinis, frigida, pro more, vsus esset: eaque occasione, spiritus etiam deficere cerneret, & propter intempestam noctem, neminem reperiret, qui sibi Diuina mysteria impertiretur, surrexisse, & gra-

tias

tias egisse Deo; atque pro salute animæ suæ, cum multis lacrymis deprecatum, sacram Dei genitricis imaginem; (qui irrideris etiam imagines) quam in sinu gestabat, loco Diuinorum mysteriorum in os inseruisse; cumq; in lecto consedisset, statim priusquam diluxisset, ingenti, ex hac diligentia, recreatione consolatum, exspirasse! Auctor est Gregoras lib.9. Scimus scriptum esse ab Augustino, de similibus casibus: [Crede, & manducasti:] sed hoc ferebat tanta deuotio.

16 Quòd si semel Christianorum Patrum nostrorum bene gesta irridenda sunt, quæ debuissemus potiùs, & venerari, & imitari, irridete etiam, apud vestros Anglos, referente Balæo, Centur.2.cap.32. de Anno nongentesimo quinquagesimo, cœpisse Sanctorũ corpora è terris eleuari, & certis cæremonijs, ac religione singulari in capsas aureas reponi. Et Archiepiscopus Cantuariensis Odo, Vuilfridi, & Andoëni Monachorum nostrorum, ac Beatorum Episcoporum corpora Cantuariam transferri fecit. Hæc omnia si irrideantur, & vniuersa Ecclesiæ institutio, & Rerumpublicarum constitutio, & mundi vniuersi per Christum facta restitutio, quia humano, vel non capitur, vel mensuratur ingenio, irrideatur: & omnia tamdem, quæ Caluini non redoleant bimestres, vel trimestres, vel annuas Institutiones, risui habeantur, quasi insipientia: nam interim Diuina Sapiẽtia suis stans promissis in Gentium est interitu talium, cùm tempus acceperit, irrisura.

17 Interim igitur dum Scholã Anglicam à S. Ina Rege prædecessore vestro Romæ collapsam reædificatis; in qua Regum filij, ac multi futuri in Anglia Episcopi, & Sacerdotes, Ecclesiastica instituantur, iuxta menses pristinos disciplina, secundùm dies, quibus Deus singularissima protectione vestrorum Maiorum Regum merita, ac sua dona coronans, custodiebat eos: Quando splendebat lucerna eius super capita eorum, & ad lumen illius ambulabant in tenebris: Sicut fuit in diebus adolescentiæ conuersionis Angliæ gentis, quando Deus erat secretò in tabernaculis eius: Quando erat Omnipotens cum Regibus, & in circuitu eorum, absque vlla formidine, pueri eorum: Quando lauabant butyro innocentiæ pedes suos, & Romanæ Ecclesiæ petra fundebat illis riuos olei, Pastorum & Doctorum, ad eorum, & totius gentis consummationẽ: Quando Principes exteri ad tantæ Diuinæ beneficentię manifestationẽ, cessabant loqui, & digitum imponebant ori suo: Vocem suam cohibebãt Regum hostium duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat: Auris per orbem audiens, beatificabat eos, & oculus videns, testimonium reddebat eis: Eò quòd fidem Catholicam, Apostolicam, Romanam inuiolatam conseruarent, ac summis Pontificibus in omnibus, quòd Reges decet, se deuotos exhiberent. Interim igitur dum hæc cum Rege B.Iob cap. 29. habeant dicti Reges communia; sicuti sui habuerunt Maiores, præsentis status abiecta conuersatione, fide Catholica, quæ exsulat, in-

Prouincias illas publicè restituta, omni abiurata hæresi, atque à summo Pontifice benedictione percepta; obsecramus vos, Rex Serenissime, in Domino IESV Nazareno, Rege eius nomini confitentiũ, vt ex præiudicato Angliæ more, & exemplo, quod vobis præ oculis exponemus, facinus gloriosum, ac Rege docto dignum efficere aggrediamini.

18 Sed adhuc priusquàm nos exponendum hoc Regium opus aggrediamur; vobis in memoriam redicimus, quando de Anno 1554. Philippus II. Rex Catholicus, Ætern. Memor. in Angliam venit, Mariam Reginam optimam in matrimonium ducturus, secum ex Hispania adduxisse viros quosdam, & religione, & doctrina insignes, quales quidem viri omni veneratione dignissimi, non minorem sanè decorem Regio afferunt Comitatui, quàm vllus adstantium stipatorum, Magnatumve, seu Megistanon Illustrissimorum splendor; arma namq; cælata Mineruæ, seu Minerua armata, eas res conficiunt in orbe, quas inermis prudentia, vel imprudens hand vnquam potentia confecissent. Fuere inter hos Doctores F. Petrus de Soto, ex Dominicana Religione, vir & grauitate, & sanctitate celebris, qui Tridenti in Concilio defunctus est, & Fr. Alfonsus de Castro, ex Ordine S. Francisci, huius pietas, & doctrina ex libris suis, & præcipuè quos aduersus Hæreticos edidit notæ sunt, quique contra eos pugnans Bruxellis obijt: tum etiam Fr. Ioannes de Villagarcia, etiam Dominicanus, vir omni eruditione, ac facundia incomparabilis; qui omnes & sanctitatis, & eruditionis singularis gratissimam apud bonos omnes sui memoriam reliquerunt. Ex his Pater Ioan. de Villagarcia aliquot annis Oxonij sacras Litteras, magno studio, ac labore perlegit, disputationes exercuit, veraq; Theologiæ quasi fundamenta quædam restituit. Qui cùm toto illo tempore, his studijs Orthodoxæ doctrinæ tradendæ, hæresumq; confutandarum operã dedisset, permultosq; haberet in illa Academia discipulos, quos ille vnicè diligebat, quasi spem alteram Angliæ, in pristinum Catholicæ fidei statum, per eorum doctrinam, & prædicationem, restituendæ; ad postremum, cùm defuncta iam pijssima Regina Maria, animaduerteret, quò se Religionis status inclinaret; nullam prætermisit occasionem, (quantum in ipso fuit homine extero) Hæreticorum, Insulam doctrinis falsis, & peregrinis à vera fide abducentium, conatibus obuiandi.

19 Ab eo tempore, numquam vel Oxonij, vel alibi in illis Insulis sacra doctrina, Orthodoxa disciplina, ac Theologica sapientia floruit, immò ipsa Philosophia naturalis, illius Ancilla, ad Dominæ casum cecidit: vnde nihil est mirum, Regem Angliæ, arguta effugia, & Sophisticas appellare distinctiunculas, eam doctrinam, quã sacri Doctores feliciora, quàm sint nostra, ex Græcia, ac Latio Ethnicorum Philosophorum ingenia, ad fidei Catholicæ, ac Theologiæ sacræ adoranda adyra perduxere. Nec ideò illis regnis homines defuere, & sanctitate, & scientia il-

 lustres,

lustres, qui quantumuis patrijs sedibus, propter Christi fidẽ extorres, & monitis, & libris, tam proprio, quàm Latino idiomate, scriptis, fratres suos Catholicos in fide solidarent, Hæreticos ad fidem reducerẽt. Extitere, inter alios, grauissimi, ac sapientissimi Theologiæ, & Iurisprudentiæ Doctores commendandi Thomas Hardingus, Nicolaus Sanderus. Thomas Heskynus, Alanus Copus, Ioannes Rastellus, Thomas Dormarus, Ioannes Martialis, Georgius Bullogus, Edmundus Campianus, Thomas Stapletonus, Vinzetus Abbas, D. Gregorius Sayrus, Monachus Casinen. & Piæ Mem. clarissimi, ac doctissimi Cardinales Reginaldus Polus, & Alanus. Sed quid? Horum libri postremis his annis in Anglia interdicti sunt: idque grauissimis Edictis, mulctisque magnis additis: tantaque seueritate id ab illis hoc tempore obseruatur, vt nullum ferè angulum non perscrutatum relinquant. At qui viri? quàm egregij? Euangelij sui, videlicet, non Christi Domini Euangelij defensores. Et qui priùs Catholicos, non aliquot, sed omnes, ad scribendum, coram populo frequentissimo, summa vocis contentione, vultu, & audaci, & confidenti, sæpius prouocabant; ijdem nunc non permittunt, vel vllum Catholicorum librum in vulgari lingua à populo legi: & quod veritate non valent efficere, populi abutentes ignorantia consequuntur.

20 Atqui olim æquum putabant, vt sui libri, saltem vulgo permitterentur, Catholicosque maximè insimulabant iniustitiæ, quòd & Hæreticos libros, & ipsos Auctores simul passim comburebant. Quod si iniquum vmquam, aut iniustum in alijs fuit, quod certè non fuit, cur ipsi nunc id ipsum quod reuerà iniquum est, committunt? Sed scopum intentum, vt pertingamus, prætermittimus multa, quæ commemorari poterant, quæ cùm in Catholicis iniquissima esse calumniarentur, eadem tamen cùm ipsi faciunt, probant maximè: talis enim est apud illos legis naturalis commentatio. Illis bellum gerere contra quemlibet licet; de medio quoque tollere, per insidias quos velint, etiam viros Principes: Catholicis nec iustissima arma suscipere in Sectarios fas erit, immò vix contra oppugnatorem Turcam, se suosque defendere. Illi non debere se, aiebant antea, ad fidem vlla ratione cogi: nunc ipsi quosuis trahunt ad inaudita quædam, & perabsurda præstanda iuramenta contra fidem, ac S. sedem Apostolicam, fidelitatis Ciuilis insignita in fronte, sed quibus interiùs ipsius fidei Catholicæ ædificium quatiatur. Ergo sic vobis imponi sinetis Reges, & Principes Angliæ, & Scotiæ ab his seductoribus Sectarijs? eorum, dicetis, esse Reformatam religionem, qui Punica, seu Turcica fide, quam in Principes, & vniuersè in omnes homines seruant, noui Euangelij constituendi initia, & successus, à seditione, conspiratione, Principum Parentum vestrorum oppugnatione, circumuentione, profugatione, calumnia, ac tamdem crudeli occisione sunt auspicati? Caue Rex; nec dicas, tibi non prædictum:

Non

Non alios tali sperabis ab arbore fructus.

21 Neque sumus obliti, nobis opponi posse, Catholicos aliquot, (quod facere nõ debuissent) conspirationis in Regẽ Angliæ exstitisse Auctores, hisce vltimis annis: nam aliud est, quod homines proprijs affectibus indulgentes præstant, aliud quod ex præscripto alicuius institutionis: neque de statu, propter stãtes, sed de stantibus, propter statum, iudicandum est. Catholica disciplina non docet, Reges, aut Principes, subditorum manibus è medio tollendos: tumultus cõtinet, cõspirationes vetat, inhibet seditiones, modestis, & discolis Dominis, præcipit, ab omnibus Christianis obtemperari. Hic est status; Hunc, vel illum Christianũ, suæ fidei, & obligationis oblitum, in suum Principem conspirare, ad stantes pertinet: nec magis inde licet, contra statum arguere, quàm licet, vniuersam Dei Omnipotentis hominibus impositam legem traducere, quòd tot homines exleges, à Protoplasto Adamo, illam contemnant, innumeris flagitijs designatis.

22 Hinc miramur, Regem aliàs, ex attentatis, & præsumptis quorũdam Imperatorum gestis, contra summorum Pontificum Romanorum auctoritatem, collegisse argumentum, ad eam vel deprimendam, vel abnegandam: cùm simili consequutione, posset, contra Regis, vel Principis cuiusq; Edicta iusta, immò contra Regis Regum sacra mandata, arguere ex eo, quòd procaces aliqui ea prætereant subditi, sceleratiuè homines transgrediantur. Et quid est opus aliundè consequentias inuestigare? hac enim arguendi forma probata, sic licet colligere: Subditi, & vassalli Regum Scotiæ Henrici Stuarti, & Mariæ Stuartæ, contra eos rebellarunt: Ergo non erant legitimi Scotiæ Reges. Et vlteriùs, Ergo Iacobus eorum filius, non est legitimus Scotiæ Rex. Valeant ergo hæ collectiones, à lege, vel Principibus violatis, ad legis, vel Principum infringendam Maiestatem.

23 Igitur cùm Christiana institutio suos hortetur professores, ad summam obedientiam Principibus exhibendam: ad quid verò Hæreticorum incitet doctrina, ostenderimus supra; quid scripserit de hoc Erasmus in Epistola illa ad Pseudoeuangelicos, non pigeat audire: [Numquam eorũ Ecclesias, inquit, sum ingressus; sed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus omnium, iracundiam, ac ferociam miram præ se ferentibus.] Apud hos ergo, & concionatores, & auditores, conspirationes in Principes & inspirantur, & perficiuntur; si apud Catholicos, aliquis simili reperiatur implicitus culpa, desperationi forsan, conceptę ex iniustis gestis Principis, (quamq;, sicuti scit Princeps, ex lib. 2. Reg. cap. 2. esse periculosam, scire debebat Catholicus, esse modestia Christiana refrenandam:) adscribendum est: neque inde, totus est status Catholicus subsannãdus. Et pro vno hoc exemplo, succedant plura Catholicorum, qui Reges Angliæ venerantes, ab eis iniustè occisi sunt.

Quid sit Regi Angliæ faciendum, pro exstirpatione hæresɛon ab illis Insulis: & concluditur Parænesis ad eum. Cap. LIV. §. 1.

ET vt ad Thema, à nobis Regi Serenissimo proponendum, accedamus: meminisse oportet, Polydor. Virgil. libr. 26. Angliæ Histor. sic scripsisse: [Tantùm apud Anglos ordini tribuitur, vt Sacerdoti, vel de Maiestate damnato, alijsve sontibus, qui reliquis initiati sunt Ordinibus, vita concedatur: ijs etiam, qui legere sciunt, præter Maiestatis crimen, damnatis, vita conceditur; carceribus inclusis. Quòd si casu euaserint, ne spes vlla vitæ ampliùs sit, in palma manus sinistræ, sub pollice inuritur homicidis M. littera: quia Anglicè *Murdre*, homicidium dicitur: furibus verò T. quòd fur *Thefht*, vocatur. Qui sic Stigmatiæ effecti, si in peccato rursus inuenti fuerint, tum meritas illicò dant pœnas. Cuius instituti Auctor fuit Henricus VII. in Consilio. Anno regni 2.] Tantùm apud Anglos Sacerdotali concessum ordini! Tanti Ecclesiastici status venerata maiestas! Tanti. Et scientes solùm legere, & Alphabetarij, qui tam longè distant, vt inter Ecclesiasticos censeantur, eo, Regibus, & genti Anglorum visi sunt, in honore habendi, vt Ecclesiasticos in spe, Ecclesiasticorum in re, eadem, vel similia priuilegia tuerentur. Et quid hisce vltimis temporibus factū est cùm doctissimis, & sanctissimis viris? Aliquid in superioribus delibauimus; & credimus, haud vrgendo rem, sed tacendo, plus nos esse dicturos: cùm negligentiùs, & impropriùs lingua depingenda, sub velo silentij sint penitiùs explicanda.

2 Diximus ergo, ex præiudicato Anglorum Gentis facto, quod Regi facinus Regium aggrediendum forè censeremus. Esto enim, Principibus, (vniuersè loquamur,) nolētibus suorum subditorum, & domesticorum vti ministerijs quibusq; vel quia, ex Christi Domini doctrina: [Propheta nemo acceptus est in patria sua:] nam hominum est, facile eos, quos domesticè agnoscunt, contemnere: vel quia, etiam imaginatione comprehensæ, sæpiùs illis suffragentur eorum culpæ, in quibus culpas optassent, veriùs reperiri: vel quia, quibus domesticè vilescunt, oportet, vt, vel ex India, desideratæ merces accersantur; vel vltimò, quia id sic ferat rei, & temporis ratio, & necessitas: saltem ad nostrum propositum, vt ceterorū nullum hic concurrat, hoc habemus exemplum rei sequentis gestæ in Anglia: referente Sigonio lib. 12. Imperij Occidentalis.

3 Agricola Seueriani filius, Britanniam Pelagiana hæresi maculauit. Britanni, cùm neque peruersam doctrinam, qua gratia Christi peruertebatur, suscipere vellent; neque fallacias contrariæ opinionis refutare verbis valerent: auxilium à Gallicanis Episcopis postularunt. Illi Germanum Antisiodorensem, & Lupum Trecassinum Episcopos, ad id mu-

neris

neris delegerunt. Qui, teste Beda, iussis eorum obedientes, continuò iter ingressi sunt, atque ad portum profecti, traijciendi caussa, oram solnerunt. Dum autem cursum prosperè tenent, ecce derepentè, summā cæli, marisq; tranquillitatem, sæua adeò ventorum, vndarumq; tempestas inuoluit, vt parum abesset, quin nauis obrueretur. Tum S. Germanus, à ceteris metu trepidantibus, excitatus, Christi nomen implorat, atque aspergine aquę accepto, in nomine S. Trinitatis, ventos, fluctusq; perfurentes compescuit: quo facto, secundo rursus aspirante vento, reliquum nauigationis confectum est. Sacerdotes, benigno incolarum occursu excepti, statim populum illum, opinione, prædicatione, ac virtutibus impleuerunt. Cùm immundos spiritus ex obsessis corporibus pellerent, ipsos audierunt, apertè concitatam à se tempestatem, & illa conflata pericula, confitentes. Cùm autem pleriq; ciuium, rectæ assensi doctrinæ fuissent: tamdem, qui in pertinacia manserant, benè culti, ac comitati processere in medium. Et cùm, ad insignis colloquij spectaculum, omnis ætatis, sexus, gradusq; homines confluxissent, à Sacerdotibus copiam disputandi obtinuerunt: demum autem, cùm nuda, & inania verba loquuti, ac certis subinde Diuinæ Scripturæ testimonijs conuicti, respondere non possent, se errasse confessi sunt. Ita Concilium, ingenti populi clamore dimissum.]

4 Neque segniùs Scotica Gens (cum vtraque enim est nobis sermo,) vtilitatem ab exteris, quando, & rei occasio, & præsens illud postularet commoditas, procurauit. Sic enim scribit Hect. Boet. lib. 2. de Rebus eorum gestis. [Hispani duo Philosophi Athenas profecturi, vi tempestatis in Scotorum littus eiecti, & ad Regem Iosinā ducti, hospitalitatis ergò, solum Scoticum, maiores diuitias intra sua viscera, quàm in superficie, continere edocuerunt, & ad metalla inquirenda animos addidere: quin etiam, vt, ferarum abdicato cultu, (quem à maioribus suis, Aegypto oriundis, acceperant,) vnum Deum cæli colerent, non paucis persuaserunt.] Felices, ac veri Philosophi, verę sapientiæ amici, qui vanitatem forsan plurium scientiarum, vt discipuli, Athenis edocendi, veritatem vnius Dei, vt Magistri, Gentem Scoticam docuerunt.

5 Ecce Britannia, ecce Scotia Prouinciæ, à Gallis, ab Hispanis haurire non erubuerunt institutionem, ac pietatem, circa gratiæ Christi IESV efficacitatem, ac vnius Dei cultum; quæ hodie quantum egeant Catholicæ, Apostolicæq; veræ, audiendæ, ac percipiendæ fidei, considerent Rex, & sua Regna, cùm Caluini profiteantur doctrinam: hoc est, non vnam hæresim Pelagianam, sed eam, in qua omnes veteres hæreses, simul penè ab inferis suscitantur: in compendium antiqui Protohæreticorum omnes errores reducuntur: ac quicquid vel illi dixerunt, vel errando plus dicerent, vel posteriores, ac futuri, sunt Hæretici, contra veram Catholicam fidem, Orthodoxamq; prolaturi doctrinam, id omne Cal-

uini Inſtitutiones, vel in meſſe produnt, vel in ſemine præſtant. Neque enim opus eſt, aliundè Chriſtianiſmi per partes quærere abolitionem: cùm eam ſimultaneam, vnius Caluini ſcripta, vna Synopſi valeant demonſtrare. Qua præmiſſa veritate, Regium erit opus, ac ſuis dignum Maioribus, ſi Rex Britanniæ, & Scotiæ, & ſua Parlamenta, & Regna, à Summo Pontifice Romano poſtulent, Eccleſiæ, cui præſidet, communioni reſtitui; & ſibi Doctores Catholicos, ac Orthodoxos Prędicatores mitti ex Italia, Gallia, Hiſpania, & vbicumq; Apoſtolica viget diſciplina; qui ſimul cum pluribus Catholicis Doctoribus, & Prædicatoribus, quos habent illæ Prouinciæ, vel extorres ſedibus proprijs, propter fidem, vel occultè ibidem commorantes, tantam Chriſtianorum multitudinem, cum ſuis falſis prophetis, ad Matris Eccleſiæ gremium reducant, vera luce Euangelij, poſt tot, ac tantas tenebras, pro maiori parte Schiſmaticis, & Hæreticis illis Inſulis, reſtituta.

6 Hoc poſtulatum, Rex Sereniſſime, eſt tam iuſtum, quàm eſt certum, ex Caluini perdita vita, nefarijs conatibus, & ſanguinarijs in leges, & Reges ſuſceptis conſilijs, Regnorum, ac Rerumpublicarum plurium termiſeranda excidia ſucceſſiſſe. Non Rex, non Lex, non Reſpublica, non Principatus, vbicumq; Caluinus fuit exceptus, vel eius fuit auſcultata doctrina, immanem vim, Tartareaſq; hominis furias euadere potuerunt: quo minùs ima ſummis, in vtraq; Republica, & Spirituali, & Politica, verteret: quo effectum eſt, vt florentiſſimæ aliàs prouinciæ, ſanguinarijs Caluini conſilijs, ſint vſque ad proteruiam, (quod in ſacrificijs olim dicebatur,) deuaſtatæ. Eſto ergo, & Turcæ communi inimico eſſet propoſitum, Doctorem quemdam, ſimilia, in pluribus ex ſuis ditionibus, occaſione explicationis ſui Alcorani, perpetraſſe: & poſt illius ſepultos Manes, ad eius diſcipulos, eiuſdem doctrinæ hæredes, eumdem ſimul ſpiritum, quaſi cum ea legatum inſociabile deriuatum; an Turca hoc denegaret, vt cum antiquis Alcorani Enarratoribus ſentiretur, ac eorum diſcipuli audirentur, & doctrina illa noua expelleretur, quæ ea in ſua Republica excidia, eas vaſtationes, & diſcordias, ea diſſidia generaſſet?

7 Quod ergo Barbara Poteſtas efficeret, à Rege fieri, exculto diſciplinis humanioribus, poſtulamus; ne, doctrinam Caluini in illis receptam regnis, Caluinoturciſticam iam à doctiſſimis Theologis æſtimatã, ipſum Mahomethi Alcoranum potiùs æſtimemus, belli iure, non rationum pondere contutatum. Et quidem, ſi cum Caluino, lege præfata Henrici VI I. Angliæ Regis, fuiſſet actum, quem è carceribus Galliæ Stigmatiam, (ſiue vt Cicero loquitur, Stigmaticum,) exteræ ſuſcepere Nationes, non ad illius credenda dogmata, ſed ad flammis ſemel eradenda ſtigmata, excipere debuiſſent: ne doctrina Chriſti, ſuper cuius dorſum fabricauerunt peccatores, propter delicta aliena, doctrina Caluini ſuper cuius dorſum fabricauerunt iuſti, propter ſcelera propria, tam impiè fuiſſet

con-

conspurcata. Sed hoc,est orsa respicere, quæ tamquam facta, fieri nequeunt infecta:cùm,qui instant,optemus,finibus medicari. Portet ergo, Rex Serenissime,& Regna fortissima, in suis animis stigmata Caluini, Caluinistæ, Caluinistæ pacifici, Caluinistæ caussarij, Caluinistæ liberi, Caluinopapistæ: vos portare, cum Apostolo Paulo, in corporibus vestris,immò & in animis stigmata Domini IESV: vt nemo ex illis vobis vlteriùs molestus sit. Filij Sanctorum estis, nolite in impietate hæresis perdurare. Filij estis eorum,qui olim Catholici,ambulabant in luce,vt filij illorum luminis ambulate. Abijcite opera tenebrarum,& induimini arma lucis:neque,vt ex Tertulliano vidistis,à quibus estis semel conten ebrati,spe retis, vos esse in posterum illustrandos.

8 Et quid, Rex Serenissime ? hanc ne laudem velletis, ab Henrico Friderico filio Principe,vobis esse præreptam:vt per illum gloriosè, ad Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ vnionem,fiat omnium vestrarum ditionum reconciliatio,quod per vos gloriosiùs præstari potest? Pater estis, ille filius: non filij parentibus, sed parentes filijs εἰς λύριον τιθῶσι, Thesauros, videlicet, est à natura insitum, corrogare. Et quod nam ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ illustrius Principi, futuro Regi,relinquetis,quàm Catholicæ Apostolicæ Romanæ fidei professionem? Audite Regem, facientē Principem, successurum sibi Regem,Regio dono ditissimum, immò ditiorem ditissimis Regibus, Dei veri,fidei certæ,doctrinæ solidæ, semitas declinantibus. [Audi,fili mi,disciplinam patris tui:] Prouerb.cap.1.[& ne dimittas legem matris tuæ:vt addatur gratia capiti tuo,& torques collo tuo. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas. Si dixerint, Veni nobiscum: insidiemur sanguini,abscondamus tendiculas contra insontem frustra:deglutiamus eum sicut infernus viuentem,& integrum,quasi descendentem in lacum.Omnem pretiosam substantiam reperiemus,implebimus domos nostras spolijs.Sortem mitte nobiscum,marsupium vnum sit omnium nostrum. Fili mi,ne ambules cum eis: prohibe pedem tuum à semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt,& festinant,vt effundant sanguinem.]Habebat certè quasi prę oculis sapiens Rex,quicquid cōtra Reges,& regna,insipientes, & fraudulenti Hæretici, & Caluinistæ maximè, hisce vltimis temporibus,in Prouincijs, ad quas eorū peruasit contagio,effecerunt, & per singula,quç explicare esset longum,eorum impiè res obitas præfabatur.

9 Si autē hæc longiora videntur Monita, ecce aliud breuius Tob.c.4. ad filiū:[Omnibus autē diebus vitæ tuæ,in mente habeto Deum:& caue, ne aliquando peccato consentias,& prætermittas præcepta Domini Dei nostri.] Tamdem si breuissimè ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ Principis vultis auribus instillare, ecce Regis extremū illud, de re totius hominis,ad imaginem, & similitudinem Dei effigiati, iudicium: ecce finitio, infinitam quasi hominis cogitationem,fastum superbum,ac illam paulò

mi-

minus ab Angelis, seu à Deo, ex Hebræo, circumscribens imminutam maiestatem; [Finem loquendi pariter omnes audiamus: Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.] Timere autem Deum, & mandata eius obseruare, & Caluinisticam, à Dæmone in mundo sparsam, venerari doctrinam, tunc coibunt, quando.

Frigida constabunt calidis, humentia siccis:

10 Hæc sunt Monita, Philosophica, hæ sunt Politicæ Notationes, hæc Regia Mandata, quæ viuentem vos deceat, præeunte exemplo, ab Ecclesia, & eius summo Pontifice, schismatis, hæresis, ac totius præteritæ in vestris Regnis ab vnione Catholicorum secretionis, labis purgatione obtenta, filio Principi exsequẽda donare. Nã de Regio munere, quod ex magisterio Apostatæ Buchanani hausistis, siue Græcis, siue Latinis exaratum notis, cum in Catholica disciplina nothum sit, & ab excucullato profectũ Minorita, haud erit Henricus Fridericus, tam mẽtis impos, qui non intelligat, Principes, ac Reges maiores, ab impijs haud esse minoribus benedicendos, vel instruendos. Erit certè, quod speramus, cordatus ac quadratus vir, & quod vestra (quod vtinam non contingat) mentis non effecerit obstinatio, illius bonæ indolis efficiet, cum Dei gratia, facilitas: & legens ex Euangelio Christi Matth. cap. 10. [Inimici hominis domestici eius:] de vestro ΒΑΣΙΛΙΚΩ ΔΩΡΩ, eo perpetuis deuoto flammis, illud pronunciabit antiquum, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα; & fidem, quæ ex Apostolo Paulo, est donum Dei, ab Ecclesia Catholica, Romana exquiret: per calcatum Iacobum patrem, per calcatam Annam matrem; (nisi etiam resipuerit,) ex D. Hieronymi consilio, ad eum viuendi contendet statum, qui eum, ex vnione cum Deo, ex cõmunione cum Ecclesia Catholica Apostolica Romana, reddat securum, & de rebellibus quibusque subditis, & de inuidis quibusque inimicis, & de sceleratis, & audacibus Hæreticis se triumphaturum in terris, & in cælis æterna gloria, Caluino, & eius sequacibus vidẽtibus, & irascẽtibus, coronandũ.

11 Sed iam tempus est, vt quæ nos ad hæc scribendum impulit charitas, vela contrahat, &, ad finem Parænesi imponendum, compellat: nam licet ad agendum Monacho cum Rege Catholico parum, ad agendum cum Rege à verè Catholica fide alienum, & Monachismum negligẽte, multũ forsan ipsi, seu nimium iam negotij, ad nostri præcedẽtis discursus seriem, adiectum esse videbitur: & cui hæc pauca, ex domesticis adducta rebus gestis, non sufficiunt, externarum appositio, erit superuacanea iudicanda. Ergo Catholica Religio, de Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ Regibus, & Regnis antiquissimè benemerita, nouissimè ab ipsis tam impiè deformata, Monastica S. P. N. institutio, olim à Regibus, & Regnis illis tam æstimata, hodie tam miserè conculcata, illa mater communis, hæc specialis, tot pugionibus à vobis confossæ, considerantes se,

ficuti in extremis tabulis Cæsar Bruto, ferè ex asse integro Catholicos honores, Monasticamque gloriam Regibus Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ reliquisse, à quibus tam malè habeantur: illis iam oblitis, quorum res gestæ contra eas, apud Deum in obliuione non sunt; prætermissa Henrici VIII. affectata, & Eduardi VI. quasi infanti, & Elisabethæ muliebri ignorantia, ad vos Regem doctum Iacobum VI. inter præsentium inflictorum vulnerum se conuertit dolorem, καὶ σὺ τέκνον! iterans, eo dicēdi Charactere, quo Reges à fidei Catholicæ professione sequestres, ea dictionis licet dulcedine nūcupare. *Proyce tela manu, sanguis meus:* iteratis inclamat vocibus, Iacobe, & ab Hæreticis supplantatore, eorumce præbe, iuxta nomen tuum, supplantatorem. Quid supplantatorem? immò Doctorem: ea enim hoc negotium facilitate perficietur, vt sicuti

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui:

sic quicquid boni agunt Reges, in subditos facillima transmittatur imitatione: vt, quorum ad exemplum, orbis totus, bene attestante Claudiano, componatur.

12 Tamdem, si Maiorum vestrorum gesta, Rex, & gens Anglica, reuoluamus, ecce, referente Aemil. lib. 9. calcaria aurata Francorum in Curtracensi prælio cæsorum Curtraci in templo, ad victoriæ perpetuam memoriam suspendere: & de gloria solùm agebatur temporali: hoc est, quæ, tota perpetuitatis præsentis duratione percepta, momentum, quasi, ad æternitatem collata, erat temporis duratura. Et, de gloria animorum sempiterna, dum agitur, à Caluino Gallo, apposita vobis fuisse calcaria, ad efficiendum, vt templa sanctissima, & apud vos antiquissima conflagrarent, quò calcarium Curtracensium etiam perierit memoria, & simul omnis Catholicæ fidei, & disciplinæ decor à vobis egressus fuerit, non curabitis? Et qui Gallis, pedem terræ in vestris non concederitis ditionibus, Gallo Magistro, cælum vobis dispensandum traditis, vt ab eo, per illius hæresim, perpetuò exclusis,

Vestris illuserit aduena regnis?

13 Haud sic illusisse potuit Regis Præceptor Georgius Buchananus Almæ Vniuersitati, ac celeberrimæ Scholæ, quæ Salmanticæ, nobilissima mei ortus Ciuitate, floret; eosq; totius Diuinæ, & Humanæ sapientiæ fructus profert, qui non solùm Hispaniam, verùm & vniuersum exsaturant orbē. Appulit illuc infelix Apostata, in Humana notus Poësi, in Diuina nothus: florebant eo temporis in Schola, Magister Leo à Castro Grammaticus celebris, Philosophus insignis, Theologus Scholasticus doctus, & Bibliorum sacrorum Trilinguis purissimus Interpres, vt eius scripta in Cantica Canticorum, in Isaiam, in duodecim Prophetas Minores, in Matthæum, & Apologeticū volumen pro Vulgata editione, (quorū aliqua nondum sunt typis excussa,) manifestè demonstrant; item, & Magister Ioannes Scribanus, Philologus illustris, Philosophus clarus, Mathe-

maticus.excellens,Theologus,ac Iurisprudens modestus, ac totius antiquitatis,Hebraica,Græca,& Latina lingua,eminens indagator:item,& Magister Franciscus Sanctius Brocensis, Philosophus, ac Philologus illustris,triũ linguarum notitia clarissimus, Criticus oculatissimus: vt illius elucet scriptis varijs,circa humaniores disciplinas:in quibus,tres omnes fuere Magistri mei colendissimi:(nam Philosophiam, & S.Theologiam,in Monasticis nostri Ordinis Scholis, quas habemus Hispaniæ florentissimas,etiam Salmanticæ addidici,)ex dictis ergo Magistris,Ioannes Scribanus,cuius assueueram præcipuè disciplinæ,vt qui in Collegio eiusdẽ Vniuersitatis Trilingui,nobis Collegis domi aderat instituendis, mihi retulit, se Buchananum pauca dicentem,quasi ex vngue leonem, cognouisse: qui nisi cursu propero,à tantorum virorum, & ceterorum Magistrorum, ac Doctorum se subduxisset conspectu,Hispaniæ purgatus,haud veneno Caluinianæ,quam profitebatur, doctrinæ,innocentem, Iacobi post Scotiæ Principis,infantiam temerasset.

14 Supplicamus ergo regi docto, & Scriptori, vt Scriptorem Ecclesiasticum, eiusque scripta, in bonam excipiat partem, animo legat Regio, eligat docto, diligat Christiano, breuissimè vltimò ipsi proponentem,vt iterum, & tertio, & millies consideret; se asserere, quattuor priora venerari,& suscipere Concilia Oecumenica;nã si hãc propositionem intimè notet, omnis,de fide inter eum, & S.sedem Apostolicam, & Ecclesiã,quæstio erit facilè,sicut feliciter terminanda. Et huius consequutionis sentiat vim.Spiritus est Deus:Deus vnus est:ergo eius Spiritus vnus est. Hic vnus Deus, & eius Spiritus, Concilijs interfuit quattuor generalibus: ergo idem Spiritus & adstitit ceteris Concilijs vniuersis legitimis:nam ab illis prioribus generalibus Ecclesiæ Synodis,Spiritum hunc Christi Dei,ceteris Congregationibus similibus, vel in vniuersum, ab Ecclesia abfuisse,haud cohæret cum illius promissione,[Ego vobiscũ sum vsq; ad consũmationẽ seculi:]& Ecclesiæ domus,fuisset quasi Synagogæ domus, deserta. Ergo hic vnus Deus, & eius Spiritus S. interfuit Tridentinæ Synodo celebrandæ: vt Ecclesia Catholica verè clamat, se fuisse ibi,in Spiritu sancto legitimè congregatam.Ergo tenetur Rex, si, quattuor priora acceptare sacra Concilia, certus esset, & S.Concilium Tridentinum,eiusque definitiones acceptare. Quod si non acceptet,ergo quattuor Concilia generalia non acceptat. Constat, quia ex Philosophia Aristotelis,ab ipsa natura sacrata: [In simplicibus,error consistit, in non apprehendendo totaliter.] Deus,ex præiactis,vnus est: Spiritus eius vnus est: qui negat Spiritum Dei adstitisse Cõcilio Tridentino celebrando; & eum ab quattuor Cõciliorum celebrationibus,est consequẽs, affirmet, abfuisse. Qui enim non credit Spiritum sanctum, & interfuisse illis Cõcilijs,vt,alijs etiam legitimis similibus, interfuturũ,& de facto, cum habita fuere,præsentem:& cum Patribus ibidem definientem,Spiri-

tum sanctum indiuisibilem diuidit. Ergo, vel neque illi, neque prioribus Concilijs quattuor fidem habet, vel ceteris oportet habeat: quia, ex præiacta Philosophica regula, qui Spiritus sancti diuidit vnitatem, etiã separat simplicitatem. Spiritus autem, qui simplex, & vnus non est, Spiritus sanctus non est.

15 Sed quia dicet Rex: Se haud negare, Spiritum sanctum Concilio assistere legitimè congregato: sed id habendum, modo, & forma, [Vt loco indictum commodo, nec suspecto conuentu, Christiani omnes Principes, aut per se, aut per Legatos, possent adesse: & Ecclesiastici omnes, qui Christianam Religionem profitentur, illisq; veteribus, veræ, antiquæ, Catholicæ, & Apostolicæ fidei fundamentis adhærescunt, tutũ accessum, ac commeatum haberent, &c.] Certè oportuisset, Regem addere aliquod exemplum Concilij, in Ecclesia hucusq;, sub hisce forma, & modo, celebrati: in quo omnes Ecclesiastici conuenirent. Et dum disceptaretur, qui essent, qui fundamentis Catholicæ fidei adhærerent: & cetera comuntur, & moliuntur, seculorũ finis est: & Concilium, in valle Iosaphat celebrabitur: quãdo indutis immortalitatem, apparebit omnibus, qui veræ fidei adhæserint fundamentis, vt possessione creditorum gaudeant: qui ab eis recesserint, vt sera pœnitentia, incipiant credere cum Angelis Apostaticis, & contremiscere: ac, ex antecedentibus, & consequentibus, illam formare æternò iterandam consequutionem: [Ergo errauimus à via veritatis; & iustitiæ lumen non luxit nobis. &c.]

16 Concilia in Ecclesia, ad Episcopos, Prælatosque eius pertinent: de quibus dixit Apostolus, [Et alios quidem dedit Apostolos, alios autẽ Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum.] Illi ergo sunt in Concilio Consummatores, ceteri omnes Christiani, sunt consummandi: exspectẽt domi quasi sancti, quid Spiritui sancto, & Pastoribus, & Doctoribus Ecclesiæ visum est, ab omnibus Christianis, in rebus fidei credi, in morum necessaria disciplina teneri, in Politica Ecclesiæ administratione, temporum consideratis circumstantijs, obseruari. Principes Christiani adeunt per se, vel per Legatos sacra Concilia: vt audiant, quid loquatur in illis Spiritus sanctus: vt supra ex Imperatorũ vidimus confessione: &, vt quod Pastores & Doctores Ecclesiæ ibi congregati nequeunt exsequi in ea per doctrinæ sermonem, exsequantur illi per disciplinæ terrorem: ex Isidoro supra citato. Et tamdem quos S. Concilium Tridentinum, in Spiritu sancto legitimè congregatum, (quod vbi susceptum, & asseruatum est, miros fructus parit totius reformationis, Ecclesiasticæ disciplinæ,) non quietat, neq; quietabũt mille alia Concilia, suis imaginarijs formis, ac Ideis Platonicis, celebrata.

17 Summa rerum hæc est, Rex Serenissime. Hæretici hi vestri Doctores, & suggestores, & omnes vniuersè tales, Vobis, ac Principibus omnibus potentiam, summo Pontifici Romano, ac Episcopis inuident auctori-

tatem. In Regno non est nisi vnus Rex: quilibet, Rex ille esse vellet: etiā legitimo, ac naturali abdicato Principe: in Ecclesia non est nisi vnus supremus Pontifex: in vna Diœcesi vnus Episcopus: omnes Hæretici Ministri appetunt illum summum Pontificatum, seu Episcopatum: has dignitates Ecclesiasticas, qui attingere nequiuerunt, cōfuderunt: alijs sibi superioritatibus, ac præfecturis erectis: super quibus inter illos mirificè digladiatur. Hæc ambitio iam olim Ecclesiam turbauit non semel, & hodie conturbat: quam licèt radicitùs amputare in Ecclesia impossibile sit, esset tamen magna ex parte facile, Christianos omnes ad consensum in Religionem adduci: si Principes omnes Christiani, sacri Concilij Tridentini obseruantiam generalem suis in dominijs indicerent: vt antiqua Ecclesiæ Hierarchia, & Politia restituta, Hæretica Babylon in tot diuisa credendi linguas corrueret, & Christianorum Terra labij vnius, vni Deo, vni Christo capiti inuisibili inseruiret, vni summo Pontifici, visibili in ea capiti, ac Christi Vicario obtemperaret: quæ essent certa signa, nedum acceptationis quattuor priorum generalium Conciliorum, verùm, & totius & creditæ, & admissæ Euangelicæ maiestatis. Hæc est via tuta conseruandi Principes sua Imperia: nam qui ab illis exspectant fidem, qui eam Deo Principi æterno non seruant, suo malo discent, confidere in homine, propter brachium carneum, Domini brachio derelicto. Ieremia eos maledicente. c. 17.

18 Quæ omnia, si quasi argutias, & sophismata, Rex cum suis Doctoribus, iudicauerit: neque (quod, in spiritu contrito, & animo humiliato obsecramus Christi Domini, Dei, & hominis omnipotentem misericordiam, & pro nobis versum pretiosum sanguinem, ne fiat.) Romanæ, hoc est Apostolicæ Ecclesiæ reconciliari voluerit: sciat saltem, sic de eius, & illorum regnorum rebus gestis eam iustissimè clamaturam:

Perfidia cumulum lacrymis ego perluo ΠΙΣΤΙΣ,
Heu miseri! ornatas dilacerata comas.
Scilicet hoc restabat adhuc: vt Principe docto
Vincerer, & caussa stet potiore dolus.

19 Attendite ergo, Rex Serenissime, ad petram, vnde excisi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. [ex Isai. c. 51. Attendite ad Henricum patrem vestrum, & Mariam, quæ peperit vos. Huic Heroinæ, moueat Vos, Angliæ, vbi regnatis, mors crudeliter inflicta: & hæc sit infligentibus, seu eorum posteris pœnitentia: vt ad fidem Catholicam, vobiscum veniant, profitendam: quò illud compleatur ex Isaia, vbi supra: Vt consoletur Dominus præfata Regna, & consoletur omnes ruinas eorum: & ponat deserta eorum, quasi delicias. & solitudinem eorum, quasi hortum Domini. Gaudium, & lætitia inueniantur in eis, & gratiarum actio, & vox laudis. Quod vtinam videat S. Mater Ecclesia: & omnes eius filij Catholici, congaudentes de fratrum nostrorum, qui perierant, inuentio-

ne,

ne,cantemus : Exsultate Insulæ sanctæ, & omnes qui habitatis in eis: quia,FORTIOR EST FIDES, QVAM REPONIT POENITENTIA.

Quattuor documenta colliguntur ex prædictis de Regno Christi, & Ecclesiæ. Cap. LV. §. 1.

PRAEDICTA omnia,ante hoc quasi Parergon, docent nos primò,maximè esse animaduertendum ab omnibus Christianis,Dei supposita voluntate,qui ex Apostolo 1.ad Timoth. cap.2. [omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.] & cuius [voluntas,] iuxtà eumdem 1.ad Thessalon.cap.4. [est sanctificatio nostra;]quanam ratione hęc Dei voluntas sit ab illis inuestiganda. Neque post longam rei huius meditationem, aliud reperient: quàm in Euangelio regni, seu gratiæ, seu gloriæ Dei, eam esse sitam, & per manum, & in manu Christi, & eius doctrinæ,per Ecclesiæ Prælatos, & summum Pontificem explicatæ, esse dirigéndam: sic asseuerante Isaia cap.53. de Christo:[Si posuerit pro peccato animã suam,videbit semen longæuum:& voluntas Dñi in manu eius dirigetur.]

2 Docent nos secundò,quo strictissimo iure,Christi Domini in Cruce pendentis capiti fuerit superpositus illustris ille titulus, à Magis Regibus anteà præmeditatus, immò publicè Ierosolymis proclamatus, ex Matth.cap.2.Gentilis etiam Pilati & consensione,& iussu denuò inscriptus, & noua,post Iudæorum contradictionem obstinatã, approbatione firmatus; scilicet: [IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM;] nõ solùm tamquàm ex Dauidica familia Regia verus illius populi Rex, sed verus Rex Regum,& Dominus Dominãtium per vniuersum orbem, ex Apostol.Paulo, 1.ad Timoth.cap.6. & ex Ioan.in Apocalyp. cap.17. & 19. cùm in eius nomine,ex Apostolo ad Philippen.c.2.omne cælestiũ, terrestrium, & infernorum genu esset flectendum. Christus enim ex Ierem.cap.1.fuit constitutus Rex, super Gentes, & regna; vt euelleret,destrueret, dissiparet,ædificaret, & plantaret.

3 Docent nos tertiò, in hoc regno Ecclesiæ;rursùs rem ad proprium deuenisse Dominum; dominium videlicet, quod Deus in homines semper habere,diximus,voluisse, & quo Gentiles, ante Christi aduentum, in mundum,illum,quòd in se erat,suis spoliauerant vitijs: Iudæi autem Regem à Samuele postulando,Deum,quasi à suo iustè prætenso dominio abiecerant, ne super illos regnaret: illud,inquam, dominium,Christo fuisse, amplissima à Patre super omnes Gentes sibi tradita potestate, constabilitum.

4 Vndè intelligitur, quantum, & quam sublime mysterium includat Danielis illa Prophetia cap. 2. [In diebus autem regnorum illorum,

suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur. Et regnum eius, alteri populo non tradetur.] Regnum enim hoc, nihil est aliud, quàm Imperium Christi Dei,& hominis; indè verò Daniel illud suscitandum dixit; quia cùm Deus, vt in superioribus demonstratum fuit, voluisset, in homines per suas leges dominari,.& à Populo Hebræo Regem hominem postulante,quasi fuisset abiectus,ne super illos regnaret,illius regnum fuerat quasi sopitum somno; hinc prædixit proprijssimè Daniel,fore omninò suscitandum. Dictum fuit autem, regnum in æternum non dissipandum: quia Ecclesia, quæ est regnum Christi,numquàm deficiet;& sicuti ipse Rex Christus ex Apostolo Paulo ad Roman. cap.6[resurgens ex mortuis,iam non moritur:] sed[sedet ad dexteram Maiestatis in excelsis:] ad Hebr. cap. 1. sic Ecclesia numquam deficiet: immò post seculorum finem,in cælo,cumulatissima subditorum gloria, Regis Christi regnum æternò est duraturum. Quamdiù autem peregrinamur à Domino, habet huius regni Christus Vicarium summum Pontificem, qui iura illius, Ecclesiæ explicat vniuersę: dicente ipso Christo, Petro, & suis successoribus: [Tibi dabo claues regni cælorum.Matth.c. 16.vt superius fuit latiùs declaratum:&,[Pasce oues meas.&c.]vt supra.

5 Docent nos quartò, quanta consideratione S. Bernard. lib. 4. de Considerat. cap. 4. tractans illa verba Christi ad Petrum,Ioann. c.18. [Mitte gladium tuū in vaginā: sic docuerit:]Tuus ergo,& ipse tuo forsitan nutu, & si non tua manu, euaginandus: alioquin si nullo modo ad te pertinet:Ecce duo gladij hic.non respondisset Dominus;Satis est: sed. Nimis est.Vterque ergo Ecclesiæ,& spiritualis, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus: ille Sacerdotis, is militis manu;sed sanè ad nutum Sacerdotis,& iussum Imperatoris.]

6 Quo Doctore præuio, illum locum Euangelicum sic explicante, etiam Epist.256.ad Eugenium Papam, eiusque interpretationi,per spiritum intellectus cęlitùs sibi communicatæ, accedentibus Doct. Theologis,S.Thom. in 4.dist.45.q.vlt.in fine Henrico Gandauen. quodlib. 6. q.23.Augustino de Anc.S. Antonino,Siluestro,& alijs: item,& Doctoribus Iurisprud.Innocent.cap.Licèt ex suscepto.de for.compet. Panormit. ibidem,num.8.& cap. Caussam.2.qui filij sint legitimi.num.6.& cap.per venerabilem.eod.num. 15.& cap. Nouit.de iudic.num.12.13.& 16.quid vel impij Hæretici, vel parum sobrij Auctores aliqui Catholici,doctrinam Gregorij IX. Epist. ad Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, & Bonifacij VIII. de hoc vtroque gladio optimè traditam in Extrauag.Vnam sanctam.de maior.& obed.vel contemnunt, vel traducunt? Cùm Spiritus Christi, qui Ecclesiæ assistit regimini, & directioni, & eius Prælatorum summorum Pontificum,in docendis fidelibus,specialiter mouet linguas, & ora tractat, &,in ad illos scribendis documentis temperat calamum; sic Bonifacio summo Pontifici illam doctrinam

inspi-

inspirauerit: sicuti nobis persuademus, priùs illã D. Bernardo, Pontificales honores recusanti gerere, suggessisse. Maximè cùm Hæreticorum insignis Hæresiarcha Caluinus 4. lib. Instit. c. 11. §. 10. sic de D. Bernardo, in illis de Consid. libris loquente, fuerit loquutus: [Bernardus ita loquitur in illis libris, vt Veritas ipsa loqui videatur.]

7 Attamen pro legentium Catholicorum consolatione, cùm doctrina illius Extrauagantis non sit cuiuis facilè peruia, &, ad confirmandum quæ scribimus, sit maximè necessaria: libet hic aliquam illius partem inserere. Inquit igitur Pontifex.

8 Dicente Domino ipsi Petro: [Pasce oues meas;] meas, inquit, & generaliter, non singulariter has, vel illas: per quod, commisisse sibi intelligitur vniuersas. Siue ergo Græci, siue alij, se, dicant, Petro, eiusque successoribus non esse cõmissos; fateantur necesse est, se de ouibus Christi non esse: dicente Domino in Ioanne; vnum ouile, & vnicum esse pastorẽ. In hac, eiusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicèt, & temporalem, Euangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis: Ecce gladij duo hic, in Ecclesiã scilicet, cùm Apostoli loquerentur, non respondit Dominus; nimis esse, sed, satis. Certè, qui in potestate Petri temporalem gladiũ esse negat, malè verbũ attendit Domini proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam. Vterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis, scilicet, gladius, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus: ille Sacerdotis, is manu Regum, & militum: sed ad nutum, & patientiam Sacerdotis. Oportet autẽ gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem, spirituali subijci potestati. Nam cùm dicat Apostolus: [Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt: non autem ordinatæ essent, nisi gladius esset sub gladio, & tamquàm inferior, reduceretur per aliud in suprema, &c.] Nam veritate testante, spiritualis potestas terrenam potestatẽ instituere habet, & iudicare, si bona nõ fuerit: si de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Ieremiæ: [Ecce constitui te hodie super Gentes, & Regna, &c.] Ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spirituali: sed si deuiat spiritualis, minor à suo superiore: si verò suprema, à solo Deo, non ab homine poterit iudicari, testante Apostolo: [Spiritualis homo iudicat omnia: ipse autem à nemine iudicatur.] Est autem hæc auctoritas, etsi data sit homini, vt exerceatur per hominem, non humana, sed potiùs Diuina, ore Diuino Petro data, sibiq́; successoribusq́; suis, in ipso Christo, quẽ confessus fuit, petra firmata, dicente Domino, Petro: [Quodcũque ligaueris, &c.] Quicumq; igitur huic potestati, à Deo sic ordinatę, resistit, Dei ordinationi resistit: nisi duo, sicut Manichæus, fingat esse principia: quod falsum, & hæreticum iudicamus: quia testãte Moyse: [Non in principijs, sed in principio, cælũ Deus creauit, & terram.] Porrò subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ

declaramus, dicimus, diffinimus, & pronunciamus omninò eſſe de neceſſitate ſalutis.] Hucuſq; Pontifex.

9 Cuius Pontificiæ Deciſionis veritatem prioribus ſeculis Hugo de S. Victore adſtruxerat, Auctor tantæ auctoritatis D. Bernardi tempore, vt, Auguſtini lingua, ab ipſis Doctoribus vocaretur. Is igitur 2. libr. de Sacram. part. 2. c. 4. ſic ſcripſit: [Quanto autem vita ſpiritualis dignior eſt, quàm terrena, & ſpiritus quàm corpus, tanto ſpiritualis poteſtas, terrenam, ſiue ſecularem poteſtatem honore, ac dignitate præcedit. Nam ſpiritualis poteſtas, terrenam poteſtatem inſtituere habet, & iudicare, ſi bona non fuerit: ipſa verò, à Deo primò inſtituta eſt: & cùm deuiat, à ſolo Deo iudicari poteſt.] Quem fuit ſequutus, illum citans, Alex. Alenſ. 3. p. q. 48. memb. 1. art. 3.

10 Sed dictæ Deciſionis fundamentum ſi altiùs eruamus, omnes Philoſophos, & Theologos, inueniemus, Doctores explicantes, ſcientias inuicē ſubalternari: ſi vnius ſcientiæ finis, alterius ſubordinetur fini. Vnde ſimili ratione eſt conſequens, has geminas in Eccleſia poteſtates, haud duo corpora conſtituere ſeparata, & diſtincta: ſed vnicum, & ſolum, immò ſolidum corpus: cùm debita inter eas ſubordinatione, ſeu ſubalternatione; cum vtriuſq; eodem fine, qui eſt, vt per vtramque, diuerſis medijs, differentibus modis, animorum, hoc corpus myſticum efficientiū, hominum ſaluti in omnibus ſit conſultum. Quæ videtur expreſſa mens Diuini Spiritus, per Iſaiam Prophetam, ſic loquentis, cap. 28. [Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularē, pretioſum, in fundamento fundatum.] Quem lapidem, cùm Chriſtus, Matth. c. 21. de ſe ipſo, explicuerit, fuiſſe prædictum, dum dixit: [Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.] Pſalm. 117. etiam citato; Paulus Apoſtolus Chriſti ſectator, Chriſtum eſſe docuit, 1. ad Corinth. cap. 10. dicens: [Petra autem erat Chriſtus.] Super quam, voluit ipſe, Eccleſiam ſuam in perſona Petri ædificari, Matth. capit. 16. dicens: [Tu es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā.] eo modo, quo à nobis iam ſuperiùs explicatum fuit. Hoc idem vnicum dominium, exercitijs ſubordinatis diſtinctum, innuiſſe etiam videtur idem Spiritus cæleſtis, dum ſic Ierem. capit. 30. promiſit: [Non dominabuntur ei ampliùs alieni. Sed ſeruient Domino Deo ſuo, & Dauid Regi ſuo, quem ſuſcitabo eis.] Quod & Daniel. cap. 7. repeti videtur, dum ſcribitur: [Regnum, & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cælum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cuius regnum ſempiternum eſt: & omnes Reges ſeruient ei, & obedient.]

11 In quam ſententiam, quàm facilè coëant omnes Doctores Theologi, de Auctoritate, & Poteſtate Pontificis ſcribentes, videbit Lector, ſi illorum Tractatus, qui præ manibus ſunt paſſim, mediocri euoluat diligentia.

Quin-

Quintum documentum sequens ex dictis proponitur. *Cap. LVI. §. 1.*

DOCENT nos quintò prædicta, quàm profunda Theologia, S.Thomas hanc definierit Ecclesiæ potestatem 2. Sent. d.44.vltimis illius lineis, sic argumentum & proponens, & soluens: [Potestas, inquit, spiritualis, est altior seculari: Si ergo maiori potestati magis est obediendum, Prælatus spiritualis semper absoluere poterit à præcepto secularis potestatis: quod est falsum.] & sic respondet: [Ad quartum dicendum, quòd potestas spiritualis & secularis, vtraque deducitur à potestate Diuina: & ideò in tantùm secularis potestas, est sub spirituali, in quantum est ei à Deo supposita: scilicet, in his, quæ ad salutem animæ pertinent: & ideò in his, magis est obediendum potestati spirituali, quàm seculari; in his autem, quæ ad bonum ciuile pertinent, est magis obediēdum potestati seculari: secundùm illud Matth.c.22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo: nisi forsan potestati spirituali, etiam secularis potestas coniungatur: sicut in Papa, qui vtriusq; potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis, & temporalis.]

2 Quæ vltima verba, sunt valdè notanda: dum apex vtriusque potestatis, Papæ tribuitur. Quem locum Ferrariens.4. contra Gentes.c.76. sic explicat. Ex doctrina S.Thomæ 2.Sent.d.vltima: [Papæ præ omnibus obediendum est: & in his, quæ ad salutem animæ pertinent, & in his, quæ ad bonum pertinent ciuile.] Et subiungit: [Similiter, vt docet idem met S.Thomas, potest, ratione huius supremæ potestatis, vnumquēq; ratione delicti punire, & tallias, atque gabellas, pro Republicę Christianę conseruatione, imponere: sicut Rex in suo regno.] Et deinde dicit etiam S.Thomas, super Epistol.2.ad Corinth.c.11.Lect.2. [Quòd pro necessitate vnius patriæ, potest suscipere subsidium ab alijs partibus mundi: quia Ecclesia est vnum corpus.] De quo videndus idem S.Thom.vel Auctor Opusc.20.de Reg.Prin.lib.3.c.10.& 19.

3 Hanc etiam doctrinam S.Thom. priùs tradiderat Alexander Alen. p.3.q.40.membr. 2.dicens: [Collatione facta potestatis spiritualis ad secularem, potestas spiritualis, est super secularem: sicut anima super corpus. Vnde Ieremiæ primo dicitur: Ecce constitui te hodie super Gētes, & regna, &c.] Et sequitur Henric. Gandauen. Quodlibet.6.q.23. sic dicens: [In Ecclesia militante, sub Deo Christus est Hierarcha primus; post Christum, Petrus; cui ambas claues tradidit, & duos gladios commisit. Vnde Papa habet vtrumq; gladium; spiritualem, & temporalem in auctoritate quadam prima, & superiore.]

4 Quod ipsum, fusiùs est adhuc à nobis declarandum. Nam licèt po-

testas

testas Ecclesiastica, quę in summo Pontifice potissimùm, & in alijs Ecclesiæ Prælatis successiuè residet, & potestas Politica, quæ in Imperatore, Regibus, & alijs quibuscumq; Politicis sita est Principibus, non modò duæ sint, ac distinctæ finibus, & officijs; sed etiam separatæ interdum inueniantur: (aliquando enim Ecclesia nullos habuit Politicos Principes Christianos: & nunc etiam multi sunt Principes, ac Reges extra Ecclesiam) tamen quando Principes sunt Christiani, & in Ecclesiæ Catholicæ membris, ac filijs numerantur, duæ illæ potestates ita coniunguntur, ac conueniunt inter se, vt vnam Rempublicam, vnum Regnum, vnam Familiam, immò & vnum Corpus efficiant. [Vnum] inquit Apostolus, ad Rom. capit. 12. [sumus Corpus in Christo: singuli autem, alter alterius membra.] Quo in corpore mystico Ecclesiæ, est potestas Ecclesiastica, veluti animus; & Politica, veluti corpus: vt optimè docet Gregorius Nazianzenus, in Oratione ad populum timore perculsum, & Imperatorem irascentem.

5 Esse verò hoc extrà controuersiam, id est argumento, quòd Ecclesiastica, etiam Ciuilis, potestas, spiritualis, ac cælestis sit, vel formaliter, vel saltem origine: Politica autem sit humana, & terrena; rursùs, vt ex tertio Fundamento Tractatus huius constat etiam, illius finis, æterna sit beatitudo; huius autem, pax, & tranquillitas temporalis: illa animos, & corda potissimùm regat, ista in corporibus vim suam habeat: illa legibus Diuinis, & cælestibus Oraculis, ista iure Ciuili, ac Gentium vtatur: illa denique Auctorem immediatum habeat Deum, ista per ius Gentium, ac populorum, ad quoscumque Principes deriuetur.

6 Quemadmodum igitur seiuncta sunt animi, & corporis munera: & separata etiam inueniuntur in Angelis, qui mole carent corporea, & belluis, quæ rationis sunt expertes: & tamen in homine, quia vnam hypostasim efficiunt, vnius hominis rationis compotis, ita conueniunt, ac coniunguntur, vt animus præsit, corpus subijciatur; spiritus intus alat, & regat, caro exteriùs obsequatur; & possit animus, iure suo, carnem ieiunijs, vigilijs, alijsque coërcere laboribus, ne impediat spiritus functiones: vel etiam, si opus sit, ad finem ipsius spiritus, possit carni imperare, vt se, ac sua exponat omnia, etiam cum detrimento vitæ, quod sanctos Martyres legimus effecisse; quæ omnia Apostolus Paulus in vno, & eodem homine, quasi duo essent, interior, scilicet, vnus, alter exterior, Diuinè secreuit sæpiùs; pari ratione in Ecclesia Christi, siquidem vnum corpus mysticum est, tantam, oportet, esse coniunctionem Ecclesiasticæ, ac Politicæ potestatis, tantum inter eas ordinem, & vnius ad alteram intercedere subiectionem; vt in ijs, quæ modo quocumque ad æternam salutem pertinent adipiscendam, Ecclesiastica potestas Politicam dirigat, eique, iuxta superiùs dicta, & explicata, imperet: & si opus sit, inhibeat, & coërceat, ne proprij finis assequutionem impediat: etiam cum detrimēto

(si tale eo casu dicendū est,) propriæ potestatis: vt eo modo, iuxtà Gregorij sententiam; lib. 2. Epist. 61. [terrestre regnum, cęlesti & mansuro in secula famuletur.]

7 Hoc ipsum pijssimè, & doctissimè Innocent.cap.Solitæ. de maior.& obed. hisce aureis verbis declarauit. [Ad firmamentum cæli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit duo luminaria magna: id est, duas instituit Dignitates: quæ sunt, Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas; sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, maior est: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta est inter Solem, & Lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur &c.] Cui similitudini inhærens Soto in 4.d.25.q.1.art.1.ab vnione, quā Luna cū luce habet Solis, sic colligit: [Nā sic Rex tēporalia regere debet: vt spirituali religioni subseruiat.]

8 Hic omnis discursus, & præfata doctrina S.Thomæ, & Alensis huic innititur fundamento: quia omnia, quæ summus Pontifex agit, ad verā fidei Catholicę obseruationem, quæ sine operibus est mortua, diriguntur. Cumq; ad Pontificem ea omnia spectent, quæ spectant ad Euangelium, & supernaturalem conuersationem; & sic eius muneris sit, Christianum populum, oues sibi commissas, per vtilia agendo pascua, ad fidē dirigere fructuosam, seu [operationis Dei,] vt loquitur Paulus ad Coloss.cap.2.ex operibus nascentem: ideò ad tanti negotij exsequutionem, oportuit, esse vtroque dicto gladio communitum. Est tamen inter Christum Dominum, & Pontificem, eius in terris Vicarium, hæc apprimè notanda differentia: nam donum excellentiæ concessum Christo, vtendi absolutè gladio temporali absque vlla limitatione, propter vnionem humanæ naturæ cū persona Diuina, vnde habuit absolutè & posse, & velle; hoc, inquam, donum, non fuit à Christo Pontifici communicatū: est enim homo purus, & illius incapax; sed tantùm fuit illi concessum posse, cum instructione tamen, & limitatione vsus illius: quo si abuteretur, non defectui gladij, penes ipsum existentis, sed Diuini præcepti transgressioni, esset imputandum.

9 Impertiuit ergo Dominus Petro, & suis consequenter successoribus Romanis Pontificibus illum gladium spiritualem, ac eam potestatem, super omnes oues Christiani ouilis: gladium autem temporalem absolutè non contulit: neque potestatem temporalem directam super Regna, & Principatus; sed illa spiritualis, ea ratione fit directa in tēporalibus, & secundus inde resultat gladius; vt Regna, & Imperia, & quoscumque Principatus mundi, si id gloria Christi, & vtilitas Ecclesiæ postulent, mutare, transferre, & à possidentibus possit alienare. Hinc, vt scripsimus suprà, ab Oriente in Occidentem, Apostolica Romana Potestas Imperium transtulit: deposuit Imperatores, & Reges: & iustis de caussis, excommunicationis vinculis innodauit.

10 Neque opus fuit, vt Christus Dominus in Petrum, & eius successo-

res, omnem, quam habebat à Patre, poteſtatem, transferret, vt functiones prædictas valeant exercere. Habuit enim Chriſtus poteſtatem ſuper omnes Angelos, ſuper Beatos, & damnatos: quam eius Vicarij in terra non habent: quia ad excellentiam, de qua iam diximus, pertinet: eamtamen ſufficit habeant auctoritatem ſpiritualem, quæ continetur illis verbis Chriſti, explicatis iam, [Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. euntes ergo, &c. docentes eos, ſeruare omnia, quæcumq; mandaui vobis, &c.] quæ poteſtas, videlicet, neceſſaria eſt, ad Chriſtiani orbis molem ſartam & tectam ſeruandam: etiam cum Regum, & Principum Chriſtianorum, ſi id Euangelij regulæ poſtulent, Politico aliàs temporali detrimento; quod haud cenſendum eſt, niſi æternum commodum: cùm [nihil proſit homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, (Chriſto ipſo docente) animæ verò ſuæ detrimentum faciat.] Marc. c. 8. & Luc. c. 9.

11 Ceterum quod habet ſummus Pontifex bonorum, ac ditionum têporalium, id ſibi donatum fuit, vel à Conſtantino Imperatore, vel ab alijs Principibus, vel à liberis Ciuitatibus: vel habet legitimis titulis, ſicuti quicumque Principes ſeculares, hos, vel illos poſſident alios ſimiles Principatus: in quibus vſum gladij habet, ſicuti & ceteri, temporalẽ: quem per ſuos Miniſtros, propter ſuæ altiſsimæ vnctionis decorem, eſt ſolitus exercere. Dicebamus enim ſupra, hanc geminam poteſtatem poſſe in vna eademque perſona concurrere: vt conſtat in Melchiſedech Rege & Sacerdote, in Heli, in Samuele, in Machabęis, in Moyſe, in Regibus etiam AEgypti, qui ſimul erant Sacerdotes, vt Mercurius Triſmegiſtus oſtendit. Druydæ etiam erant Sacerdotes apud Gallos, & ad illos cauſſæ temporales deferebantur cognoſcendæ. Immò Principes quoque dicebantur Sacerdotes: teſte Hieronymo Epiſt. 126. ad Euagriũ: quod ex 2. Reg. c. 8. deſumpſit, dicente Hiſtoriographo: [Porrò filij Dauid erant Sacerdotes.]

12 Hæc autem poteſtas têporalis collata eſt ſummo Pontifici, & alijs Epiſcopis, ac Eccleſiaſticis Prælatis, à populis, ſeu à Principibus, & c. vt meliùs, iuſtiùs, ac trãquilliùs, quàm ſub ſecularibus ſolùm Principibus, eæ ditiones gubernarentur: cùm deceat eos, quaſi cæleſtibus plus aſſuetos conuerſationibus, maiori ſapientia, prudentia, & clementia præditos eſſe; non quia non habeant eumdem vſum gladij, quem ceteri temporales Principes: ſed quia edocti ſpeciali Chriſti IESV Euangelica doctrina, debeant, animum dominandi, aut malè tractandi ſubditos, non habere. Et ſicuti ſupra, examinantes cauſſas diuitiarum Eccleſiæ, earum legitimum vſum, explicabamus, vnam ex potioribus extitiſſe: ſic & cenſemus, collatam fuiſſe poteſtatem illam temporalem ſummo Pontifici Romano, & ceteris multis per orbem Chriſtianum Epiſcopis, ac Eccleſiaſticis Prælatis: vt meliùs, ac faciliùs poſſent, ſuam ſpiritualem Hierarchiam, ac Politicam poteſtatẽ adminiſtrare: &, vt in maiori eſſent apud

popu-

populũ veneratióne,& vt magis benefici,& hospitales in pauperes monstrarentur. Vbi admiranda Christi IESV elucet sapientia; qui Apostolos pauperes, sine pera, baculo,& calceamentis, mundi scientijs destitutos, in mundum vniuersum, eum conuersuros, destinauit: vt humilitate,& paupertate, & infirmitate mundum vinceret, & humanis viribus fides non esset adscribenda. Temporis verò progressu, ac fide in Christianorum pectoribus fundata, voluit, Prælatos, sapientes esse, eloquentes, diuitijs,& facultatibus cõspicuos: vt tenaciùs hęreret fides,& minus ab illa recederent apostatantes:& hoc, propter metum etiam gladij, ac temporalis potestatis, quę Ministris adstans Christi, Christianos, ad Euangelij pręscriptum non ambulantes, vel pœna valeat deterrere.

Per Parergon, ex Iure Canonico, & eius Prudentibus, de potestate Pontificis dicta superiùs comprobantur. *Cap. LVII.* §. 1.

HINC Iuris Canonici Doctores (& sit quasi Parergon, ad illos enim hic fuit nobis necessariò confugiendum, vt res hęc faciliùs intelligatur) dixerunt, in summo Põtifice vtrumque gladium coniungi, spiritualem actu & habitu, temporalem habitu: sed actum illius, ligatum in vagina, ea ratione, remanere, quia Pontifex, nisi in quibusdam grauissimis casibus, illum nequit exserere. Docet verò Abb. Panorm. cap. Licet ex suscepto. de for. competent. hanc habitualem in Papa exsistere potestatem: sed cap. Caussam quæ. extra. qui filij sint legimi. addit, illam reduci ad actum in arduis, & maximis difficultatibus, generantibus scandalum in Christianitate; in quibus, inquit, Papa potuit, etiam inter laicos, huiusmodi maioritatis ratione, se intromittere, & exercere istam potestatem, sibi à Deo attributam; vt optimè patet in cap. Pro humani. de homic. in 6. & in Clement. Pastoralis. de Sent. & re iud. Cui veritati Decius, aliàs Pontificiæ infensior auctoritati, vt ex Cõsil. suo 151. constat, adstipulatur in capit. Nouit. à num. 54. vsque ad 63. de Iudic.

2 Qui autem sint ij casus, docet optimè Turrecrem. in capit. Cùm ad verum. & de hoc omninò videndi Soc. in c. Licèt ex suscepto. de for. compet. Imol. Anan. Barbat. & Felin. Et quia hi casus rarò contingunt, illam Papæ potestatem, seu iurisdictionem temporalem, Canones sacri, casualem, appellauerunt. notab. tex. c. Per venerabilem. in verb. rationibus. qui filij sint legitimi. cuius sunt sequentia verba.

3 Rationibus igitur his inducti, Regi gratiam facimus requisiti, caussam tam ex veteri, quàm ex nouo Testamẽto trahentes: quòd non solùm in Ecclesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem; verùmetiam in alijs regionibus, certis caussis inspectis, tem-

poralem iurisdictionẽ casualiter exercemus: non quòd alieno iuri præiudicare velimus: sed quia, sicut in Deuteronomio continetur, Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem: caussam, & caussam: leprã, & lepram: & iudicum intrà portas verba videris variari; venies ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: qui iudicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus: sequerisq; eorum sententiam. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur. Sanè cùm, Deuteronomium, Lex secunda, interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo Testamento debeat obseruari. Locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica Sedes esse cognoscitur. Cùm enim Petrus vrbem fugiens, exiuisset: volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare; interrogatus ab eo: Domine quo vadis? respondit, Venio Romam iterùm crucifigi: quod, intelligens, pro se dictum, ad locum ipsum protinùs est reuersus. Sunt autem Sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico, in exsequutione Sacerdotalis officij coadiutores exsistunt. Is verò super eos Sacerdos, siue Iudex exsistit, cui Dominus, inquit, Petrus: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlis: eius Vicarius, qui est Sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech, constitutus à Deo iudex viuorum, & mortuorum. Tria quippè distinguit iudicia: Primum, inter sanguinem, & sanguinem; per quod criminale intelligitur: Vltimum, inter lepram, & lepram: per quod Ecclesiasticum, & criminale notatur: Medium, inter caussam, & caussam: quod ad vtrumque refertur, tã Ecclesiasticum, quàm Ciuile. In quibus cùm aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est Sedis Apostolicæ recurrendum; cuius sententiam, qui superbiens contempserit obseruare, mori præcipitur: id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari. Paulus etiam, vt plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens, ait: Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus, quantò magis secularia?]

4 Hæc Innocentius III. numquam satis laudatus, siue pietatem, siue doctrinam viri consideremus: super quem textum, est aduertenda Glossa, quæ innuit plura notanda loca; mirè hanc materiam illustrantia; supposita ea radicali, ac fundamẽtali à nobis explicata doctrina, de hac Ecclesiastica iurisdictione, de iure Diuino à Christo Domino cõstituta. Quatenùs verò hæc colligũtur à Canonũ sacrorũ Interpretibus, ex Ecclesiastici, seu positiui Iuris fontibus, ad eos Lectorẽ remittimus: qui etiã habet supra plures casus descriptos, in quibus summi Pontifices Romani, sua illa habituali vtentes iurisdictione, temporalia notanda iudicia, cum Ecclesiæ & consensu, & applausu iustissimè exercuere.

Tria alia documenta sequentia ex dictis proponuntur. Cap. LVIII. §. 1.

DOCENT nos sextò prædicta, potestatem Ecclesiæ, & eius summi Pontificis, non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, esse amplissimam: & non solùm in his esse indirectum illius dominium, sed esse directissimum: quatenùs ad spiritualia dirigũtur. Quæ doctrina nihil debet turbare Principes seculares; neq; enim dicimus, aut asserimus, Papã ab illis, vel velle, vel posse simpliciter ad libitum auferre Regna, & Principatus, quos Christus illis non eripuit, neque vult, vt à suo Vicario illis eripiãtur: longè sumus ab hoc sensu: sed id sentimus cum D. Gregorio lib. 2. Epist. 61. [terrenum Regnum cælesti famulari:] immò cum Apostolo ad Rom. cap. 12. [vnum nos omnes corpus esse in Christo.]

2 Quo supposito, dicere, quòd summus Pontifex habet directum dominium in temporalibus, prout ad cælestia, & æterna diriguntur: est dicere, Christi IESV, & eius redemptionis gratiam, & Euangelij regnum, & gloriam, primas debere omninò tenere partes in mundo: & omnes omnium hominum status, legi gratiæ, & Euangelicæ, esse subditos: neque illius cursum, progressum, & exercitium, posse à quoquam hominum retardari, impediri, vel inhiberi, quin habeat summum Pontificem Christi Vicarium directum vltorem; quin habeat Christum ipsum, cuius est regnum Ecclesia, & qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium promptum sui Vicarij Papæ defensorem; dicentem, non sicuti olim dixit Deus ad Samuelem 1. Reg. cap. 8. [Audi vocem populi huius, non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos:] sed: Ne audias vocem cuiusque hominis Euangelicæ legis cursum, & vsum retardantis: non enim te abijcient homines aliqui, aut spernent, sed me, ne regnem super eos: Luc. cap. 19. Et tamen velint nolint, ego constitutus sum Rex super eos: Psalm. 2. & sum omninò regnaturus; [Pasce oues meas.] In quo sensu, optimè docuit Augustinus Triumphus, in Proœmio lib. de Potest. Eccles. dum dixit, [Error est, pertinaci mente non credere, summum Pontificem super spiritualia, & temporalia habere primatum.]

3 Docent nos septimò, quòd omnes homines, omnes Prouinciæ, omnes Principes, Reges, Duces, omnes deniqne imperantes, & obsequentes, quando recepere, vel recipiunt Christi fidem, & sacrum Baptisma, vel expressa, vel saltem tacita conditione promiserunt, & promittunt Christo, & Ecclesiæ, obedientiam, & illi suam defensionem, vt perseueret Euangelium in suis ditionibus, præstituros: ita vt, nisi id fecerint, puniri possint, etiam regni amissione: neque esset vnquàm admittendus ad Ecclesiam Princeps, qui non haberet, saltẽ virtualiter, & in præparatione

animum perdendi & vitam, &, si Rex esset, ipsum regnum, ad dictum effectum: dicente Christo Luc. cap. 16. [Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres; adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus.] Et rursùs eodem cap. [Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus:] quæ loca ad hoc propositum optimè explicat Augustinus Epist. 5. ad Marcellinum: vt is non possit Christi esse discipulus, qui non est paratus, carere potiùs vxore, liberis, parentibus, opibus, honoribus, & ipsa etiam vita, quàm vt Christum offendat.

4 Vbi omninò miramur secularium Principum, vel timorem, vel tumorem: quibus, vel timent hanc Ecclesiæ, & sui summi Pontificis auctoritatem, & potestatem, illorum insidiari potestati: cùm nihil diligentiùs curent Ecclesia, & summus Pontifex, quàm subditos, ad omnem Principibus obedientiam, & subiectionem præstandam, exhortari, incitare, & compellere: vel adeò tument, vt non meminerint, se esse Ministros Dei, non Deòs, & hominum rectores, non erectores; vnde ad Creatoris Dei nutum, & voluntatem, in lege Euangelica ab ipso explicatam, non ad illorum placita, ea neglecta, sunt regna, & eorum omnis res publica gubernanda.

5 Si enim Imperij Romani, sub Gentili ritu, gloria vigente, Pontificis Maximi tanti fuit æstimata maiestas, excellentia, & facultas; de quibus Fenestella de Sacerdot. Roman. cap. 6. & 8. Pomponius Lætus cod. Tract. cap. 10. Panuinus lib. 4. Fastorum c. de Pont. Maximo. vt sua intercessione, sub illius, non religionis, sed superstitionis, prætextu, Imperatorum in multis valeret obstare conatibus: vnde visum fuit, Imperatoriam interesse potẽtiam, & maiestatem: vt Imperatores simul etiam Pontifices Maximi crearentur: si augurum Romanorum adeò grande illud erat ius in Imperijs, in Potestatibus, in Comitijs, in Concilijs, in institutis, &c. de quo latè Cicero 2. lib. de Legib. quid mirum est, sub ritu Christiano Principibus secularibus conuersantibus, Euangelicam legem, Christumque eius Auctorem, & summum Pontificem illius Vicarium, & legis Interpretem, posse, & debere illorum actiones dirigere, vt ad Euangelici verbi, & eius gladij aciem, eorum temporalis gladius acuatur?

6 Dolemus quędam, & rogamus pro remedio Christum summum Sacerdotem, & summum Regem supplicari ab omnibus Fidelibus, vt inter Principes Ecclesiasticos, & seculares iam statuat circa iurisdictionum suarũ exercitium, perpetuam pacem; cùm ad Christianæ legis profectum, inter vtrosque, vtrorumque iuribus inconfusis, de humilitate, vt Euangelij doctrina vtrisque præsideret, esset frequentiùs decertandum. Vnde si Deus nobis aliquando ab importunis, & improprijs occupationibus otia fecerit, in nostris Christianis Politicis dicemus, qualiter hæc, quæ de immunitate, & iurisdictione Ecclesiastica disputamus, apud secula-

res

res Principes integro, & voluntario ad eam respectu, valeant emolliri.

7 Docent nos octauò, vt ad locum Petri Apostoli, cap. 14. supra propositi, vnde ortus est longus hic discursus, redeamus: Ecclesiæ potestatē, summique eius Pontificis, esse immediatè à Deo: Principes verò seculares, non illam habere ab ipso immediatè; sed à populis, & Rebuspublicis: ideoque congruè à D. Petro, Humanas creaturas nuncupari: nullamque illis à Principe supremo Ecclesiastico iniuriam fieri: si eos admoneat, illisque imperet, vt Politica sua potestate rectè vtantur, legibus, & pœnis impios coërceant, ac blasphemos; fidem Catholicam protegant: aduersùs infideles Ecclesiam oppugnantes arma suscipiant: Iura Ecclesiastica agnoscant, & reuereantur: ac denique, tam quò ad bona, quàm quò ad personas, forum Ecclesiasticum exterius, Diuina ordinatione constitutum, tueantur.

D. Petri cap. 14. supra adducta doctrina vltimò explicatur. Cap. LIX. §. 1.

DVM Petrus Apostolus omnes fideles fuit exhortatus, vt subiecti essent omni humanæ creaturæ, idest, Principibus secularibus, & eorum ministris, ab hominibus, non à Deo, immediatè constitutis; vt est latissimè explicatum: protinùs addidit: [propter Deum,] quod verbum sic explicat Glossa: [In quantum eius imago relucet in ea,] scilicet, in humana dicta creatura; seu in Magistratibus ab hominibus creatis. Addit Gloss. [& potissimè superioribus, personam Dei repræsentantibus.] Quod Glossæ dictum viam nobis aperit, ad declarandum illud assertum Pauli Apostoli ad Rom. cap. 13. [Non est Potestas nisi à Deo;] non solùm non esse his, quæ diximus, contrarium: immò adductam à nobis sententiæ D. Petri explicationem, per Paulum vberiùs explicari.

2 Ergo Tertullianus in Apologetico sic loquitur: [Inde est Imperator, vnde & homo antequàm Imperator. Inde potestas illi, vnde & spiritus:] alludens, scilicet, ad dictum locum Apostoli ad Roman. cap. 13. & pauló post subdit: [Nos iudicium Dei suspicimus in Imperatoribus, qui Gentibus illos præfecit.] Irenæus lib. 5. aduersùs Hæres. Valent. cap. 24. sic habet, [Ad vtilitatem Gentilium, terrenum regnum positum est à Deo: cuius enim iussu homines nascuntur, huius iussu & Reges constituuntur, apti iis, qui in illo tempore ab ipsis regnantur.] Et rursùs, mentitum fuisse Dæmonem, asserit, qui sibi imperia partiendi ius, atque auctoritatem arrogauerit: quippe id esse Diuinæ prouidentiæ eximium, & singulare munus.

3 Quæ dicta non obstant superiùs à nobis adductis. Et in primis, non negamus, Deum aliquando nominatim præscripsisse antiquis tempori-

us aliquos, qui aliquibus præessent, & dominarentur: id tamen perrarò, & non nisi extraordinariæ tantùm mutationis, reique alicuius ingentis efficiendæ, vel perficiendæ caussa, nouimus accidisse. Adhuc tamen notauimus, numquàm eum, quem tali imperio Deus destinauerat, Regem anteà fuisse, quàm populi consensus accessisset: qui eum super se Regem constitueret, & quasi in Regni possessionem, externis etiam adhibitis cæremonijs, induceret. Sic Moysen, quem Hebræi populi Ducem elegerat, signo mirabili, & thessera illa populo repræsentatis, scilicet: [Qui est, misit me ad vos:] Exod. cap. 3. Deo cor multitudinis mouente, in illius Ducatum eam effecit consentire. Sic Saulem electum à Domino 1. Reg. c. 10. populi posteà suffragijs Regem factum fuisse constat. Sic Dauidem, Saule adhuc regnante, vnctum, & electum, non tamen Regem, nisi ab illius obitu, & voluntaria suæ gentis in eum consensione, extitisse scimus: vt ex 1. Reg. cap. 16. & 2. cap. 2. & 9. habetur. Sic licèt Elias Propheta 3. Reg. cap. 19. iussus fuisset, vngere Hazaelem, Regem super Syriam, viuente adhuc, & rerum potiente Benadad; anno tamen post octauo circiter decimo, ipso, mortifero decumbente morbo, Elisæus item Propheta 4. Reg. cap. 8. sub hoc verborum tenore eumdem Hazaelem affatus est: [Ostendit mihi Dominus, te Regem Syriæ fore:] non dixit, fuisse: non, esse: sed fore: quantumuis tot retrò annis eum Dominus & elegisset, & per Eliam vngi præcepisset.

4 Hæc omnia ei consentaneæ rationi nituntur, quia ipse Dominus vult, quos delegit Reges, offerre populis, non obtrudere; & hominum societatem spontis suæ ductu, sub vnius Imperium, & legitimam redigere ditionem: vt quem suopte nutu super se constituit, ei non solùm amorem, beneuolentiam, consilium, auxilium, & quicquid officij potis est, liberter deferat; verumetiam auctoritate Diuina, & iure Gentium, subiectam planè, & parendi necessitate sciat, agnoscatque, se esse constrictam.

5 Hinc est consequens, non quasi in re, sed secundùm spem potiùs, Regem dici posse, quem Deus elegit, & designauit Imperio; donec à populo, aut populi totius nomine, & consensu, Proceribus, qui multitudinem repræsentant, Rex constituatur: vt olim Dauid 1. Reg. cap. 29. euenit: quem ob hanc spem, & regni promissionem, vocat Regem Athanasius Epist. ad solit. vitam agentes; quo dicendi charactere, dominum dici aliquando eum, qui nondùm reuerà dominus est, Iuris Ciuilis Auctores tradiderunt. Paul. In l. In suis. ff. de lib. & posth. Alciat. lib. 2. Parerg. cap. 15. Quapropter, vt deberi talibus regnum rectè quis dixerit; ita eosdem interea esse, vel vocari Reges, nisi per anticipationem, spe regni ineundi, operam contendet: quod enim nobis debetur, id nostrum non esse, Prudentes definierunt: Mutius, Vlpianus, Paulus, Scæuola l. 27. §. 2. l. 34. ff. de aur. & arg. leg. l. 28. §. 4. de lib. leg. l. 15. ff. de reb. cred. Ex quo eodem rationis fonte dimanat, vt quisquis, Dei permissu, viam sibi ad

Im-

Imperium vi, & armis munierit : quantumuis moderatè, leniterque subactis à se populis dominetur, Tyrannus & sit, & habeatur, tantisper dum mitigatis, & flexis in fauorem animis, Rex, communi Ordinum conspiratione, atque consensu, declaretur.

6 Quod igitur Tertullianus, quod Irenæus suprà relati dixerunt, quod vniuersè apud graues Auctores reperitur assertum, vel communi enunciatur sermone, Regnum à Deo esse, Dei iussu Reges constitui, & Reges per Deum regnare, &, quæ sunt id genus, summa beneficia Dei largitione consequi: id eò pertinet primò, vt intelligamus, Deum Regibus, siue instinctu, siue permissu Diuino, ab hominum societatibus legitimè constitutis, eam auctoritatis prærogatiuam impertiri, quæ omnem populi potestatem superet; & amplitudine, ac excellētia maiestatis tanta ornare, vt Regis, quàm populi, celsius quoddam, atque augustius imperium conspiciatur.

7 Hac itaq; ratione, à Deo constituti esse dicuntur; hanc ab ipso habere potestatem, docet Paulus; quòd ipse Deus, potestatis à multitudine in illos collatæ, summus & Auctor, & approbator sit : vt quamuis eius potentiæ largitor videatur populus, qui Regem super se constituit, & suum omne imperium, & potestatem in eum transfert; tamen id, donum, atque Dei beneficium frequentiùs, quàm populi, in ipsis sacris Litteris nuncupetur. [Scidit Dominus regnũ Israel à te hodie;] dixit Samuel 1. Reg. cap. 15. ad Saulem : [& tradidit illud proximo tuo, meliori te.] &, [Ego vnxi te,] ait Dominus ad Dauidem, per Nathan 2. Reg. cap. 12. [in Regem super Israel: dedique tibi domum Israel, & Iuda.] sic 3. Reg. cap. 2. loquitur Salomon : [Viuit Dominus, qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid Patris mei:] sic eod. lib. c. 12. dicit Deus: [Ecce ego scindã regnũ de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.] Et paulò post cap. 14. [Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel : & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi.] Et cap. 16. [Pro eo quod exaltaui te de puluere, & posui te Ducem super populum meum Israel.]

8 Secundò, Deus etiam constituere Regem dicitur, & ab eo omnem Regum potestatem esse, & dependere: ne quis forsan putaret, id esse multitudis proprium. Sic namque hæc duo, Regem à multitudine, & item, à Deo constitui, simul coniuncta, Deut. cap. 17. sunt intelligenda. Sic Ahias Propheta. 2. Paralip. cap. 22. dixit: [Constituit sibi Dominus Regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die.] Id nimirùm hac dictione significante ; Deum ipsum, Regis constituendi, principem esse Auctorem; populum verò, esse etiam Auctorē, sed caussam secũdam: vt quamuis pro immensæ Maiestatis suæ imperio, regnum in quemcumque, absque vllis populi suffragijs, vlloue delectu, transferre possit : non secùs, ac Rex, Præsides, Prætores, Proreges cum imperio in singulas

regni prouincias mittere, vel mutare, Prouincialium neque rogata, neque exspectata sententia: tamen, quæ sua est, in rebus humanis disponendis, & dirigendis, benigna prouidentia, & prouida sapientia, [attingens à fine vsque ad finẽ fortiter, & disponens omnia suauiter:] Sapient. cap. 8. non nisi isto Regis constituendi, vel accipiendi ordine seruato, summam illam in populos potestatem homini cuiquam velit demandare. Quemadmodum enim, à prima mundi origine, res à rebus, seu caussis secundis, certo, & perenni ordine oriri, ac procedere voluit: cùm per se potis esset, omnes rerum naturalium effectus, nulla intercedente alia caussa, procurare: ita Regem à populo, & per populum fieri, quem ipse sine populo facere posset, ad illustriorem gloriæ suæ magnificentiam, mirabili hoc dispensationis artificio, declarandam.

9 Tertiò, dicitur etiam Deus, Regem constituere, quòd potentiam dominationis instituto Regi delatam, ita confirmat, vt infringi à populo, aut infirmari ampliùs ad libitum nequeat: haud enim sicut Reges creare, ita, & creatos abdicare, aut in ordinem cogere, populorum arbitrio libero commissum est. Vndè colligitur, quanta cum proprietate, quantumcumque Reges ab hominum sint societatibus constituti, suis titulis inscribendis, hac non solùm grata, sed & iusta vtantur loquendi forma; (quicquid exlex, & exrex Caluinus irrideat;) videlicet, PHILIPPVS, DEI GRATIA, HISPANIARVM REX. &c.

10 Quibus adhuc planiùs intelligendis, vsitata, & trita illa apud Philosophos inseruiet doctrina, qua caussas diuidunt, in eas, à quibus effectus dependeant in fieri; vt ipsi loquuntur: & in eas, à quibus dependeant etiam in conseruari. Itaque caussis nonnullis efficientia rerum est quædã, dum illæ fiunt, & producũtur tantum: alijs verò, rerum, quamdiu fiunt, & manent, & producendarũ, & conseruandarũ, vis ac potestas tribuitur. Sic templi, domusue faber, aurei, argenteiuè vasis aurifex, donec isthæc fiunt, & coagmentantur, caussæ sunt; quibus cõsummatis, & perfectis, artificum nihil egent opera, quibus sine consistunt, & suum esse retinent, etiam multoties illis nolentibus, ac inuitis: at corpus lucificum, gignendi simul, & cõseruandi luminis in alio caussa est; vt Sol, luce cælo diffusa, diem nobis producit, quamdiu per nostrum hemisphæriũ currit, subiectasque terrarum plagas illustrat; & statim atque abscedit, effectu defectum, cassum, atque orbatum lumine, corpus anteà illustratum, reddit. Ob quam harum caussarum differentiam, qui de illarum natura ex professo tractant, has quidem caussas secundùm esse, meritò vocant; quia sine ijs produci effectus, neque consistere producti possunt: illas verò, caussas secundùm fieri, propria ratione nominant; quòd, scilicet, ad constituendum, non item ad conseruandum, necessariæ sint.

11 Cùm ergo hæc ita sint, in priore caussarum genere populus, in posteriore Deus omnipotens, quantum ad Regnum attinet, iure optimo

collocandus est; populi enim non vt in constituendo, ita in conseruando Rege consensus, conatusque est necessarius. Neque tamen negamus, populum suo Regi infensum, regnum facilè conquassare, & totius Reipublicæ statum turbare sæpè, atque euertere solere. Neque inficiamur, ad Imperij diuturnitatem, valere plurimum, diligi, atque amari ab ijs, quibus imperatur: est enim satis ab antiquis Philosophis, & Historicis decantatum: Optimum regnandi præsidium, ciuium esse beneuolentiam. Id verò quod asserimus est, dissensum, defectionem, atque rebellionem populi, nihil pristini iuris Regi adimere: nec, quominùs Rex sit, efficere posse: & quin, siue ciuilibus armis appetitus succumbat Fortunæ, viq́ue Regno excludatur, retineat dominium, & ius regnandi in se collatum, quamuis metu, vel impotentia possessione cedat: siue compressa, atque edomita subditorum quoquo pacto temeritate, inuitis dominari perseueret; & suo dominio, hoc est, regni in se collato, vtatur.

12 Et vt faciliùs rem expediamus totam, populus constituere Regē potest, sceptro autem, & corona destituere, minimè: neque sicuti consensu populi fit, ita contrario consensu desinit esse Rex, qui legitimè semel regno præfectus est; quippe post acceptum, & inauguratum Regem, populo, quod ei amplius det iuris, nihil est reliqui; quoduè adimat, citrà iniuriam, nihil: ijs exceptis casibus, de quibus diximus supra, vt si infidelis sit, à pactis cum populo fundamentalibus exorbitet conditionibus, illiusque detrimentum intendat: si verò Christianus est, adhùc, ne sit ab Euangelij, & Ecclesiæ regulis discessurus.

13 Igitur quod Petrus Apostolus dixit, [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum;] & quod Apostolus Paulus docuit: [Non est potestas nisi à Deo:] hunc omninò facit sensum Catholicum]: Principum secularium subditos, Regum vassallos, Principibus, & Regibus debere subiici: qui, quod Principatum, vel regnū sint adepti, Deo simul & populo, quod autem rerum potiti, Regali, vel principi in solio sedeant, permaneantq́;, soli Deo constitutori, & conseruatori esse acceptū referendū.

14 Hoc autem in huius Capitis calce admonuisse Lectores volumus; malè Hæreticos ex his locis Apostolorū Petri, & Pauli dictis colligere, subdi non debere homines Principibus, qui Deum non repræsentent iustitia, & bonitate, propter quam repræsentatam, iubet Petrus, illis Christianos esse subiectos. O cæcorum hominum, & in sacras Principum Christianorum Coronas conspirantium, delirium! Repræsentabant ne iustitia, & bonitate Deum Ethnici Imperatores, & Reges, quibus, Apostoli sancti, obediri à Christianis præcipiebant? O cæci Principes, qui ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλποντες, rebelles complectimini Hæreticos: qui postquàm Ecclesiasticam prostrauerunt immunitatē, vestra industria, vestras inuasere iurisdictiones seculares, sicuti erunt in posterum inuasuri. Expergiscimini tamdem, ac cauete, ne sicut κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων,

ἢ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν: sic vos noui cameli desiderantes cornua, perdatis etiam aures: iurisdictionem, videlicet, sacram iniustè inuadentes, per iniustos etiam propriam amittatis.

15 Admonemus deinde, neque Catholicos, sicuti alicubi legimus, nimiùm debere premere contrà Patres Græcos supra 2. Part. in Opposit. contrà 2. Conclusionem citatos, argumentum; reijcientes illorum expositionem loci Paulini ad Rom. cap. 13. [Non est potestas, nisi à Deo.] Vbi dicti Patres, Paulum, de ipso Magistratuum munere, non de Magistratum gerentibus, docēt, intelligendum. Siuè enim ibi verbum [Potestas] Grçcè ἐξουσία, accipiatur, pro ipso imperandi officio; siue more Latinorum, ad quos scribebat Paulus, accipiatur, pro persona ipsa imperium gerente, vti accipitur à Plinio lib. 24. cap. 4. Sueton. in Claud. cap. 23. Modest. l. 27. de pignor. Vlpian. l. 17. §. penult. de ædil. edict. Tertull. aduersùs Gent. Augustino Epist. 48. dicente, [Potestatem esse, aliquando inimicā veritati:] Vndè ipse Paulus statim, [Potestatem,] quasi Synonymè, explicat per verbum, [minister,] dicens, [Dei enim minister est:] cui Potestati in concreto, & gladium portare attribuit, & tributa præstari: quomodocumque tamdem intelligatur, tam Patrum Græcorum, quàm Latinorum is & est, & esse debet sensus, Principes, Reges, Imperatores, non esse à Deo immediatè constitutos: eorum tamen munus, & officium, esse à Deo immediatè ortum: sed omninò Dei imaginem gerere, & propter Deum, à quo etiā habent potestatem, ipsis esse Christianos subijciendos.

16 Hinc tamdem stringimus argumentum, contrà Propositionem illam Anonymi, quæ ex dictis, si à Cicerone, & Philosophis antiquis esset iudicanda, dubio procul illam, vt falsissimam, ab Schola Philosophiæ eliminarent; à Catholicis verò Doctoribus, & ab omnibus Christianis est Hæretica reputāda: vti damnata cū suis Auctoribus Marsilio de Padua, Ioanne de Ianduno, & Vuicleffo, à Ioann. xxII. & in Concil. Constantiensi. Omnesq; debent docere, & doceri, in Ecclesia esse vnicam potestatē, & vnum gladiū simpliciter: scilicet, Legem Euangelij: ad cuius amussim leges omnes humanæ debent dirigi; deinde, sub hac Euangelica lege, Christianos homines, sub duplici hac potestate, Ecclesiastica, videlicet, & seculari, contineri: sed potestatem Ecclesiasticā, esse simpliciter & immediatè à Deo: potestatem verò secularem, quò ad munus, & officium, esse immediatè à Deo, qui in cordibus populorū, & multitudinis immediatam sui regiminis passiuam potestatem insculpsit; cui & actiua potestas in genere, & relatiua debeat emanatione eadem respondere: Principes tamē, & Imperantes, actiuè illa potestate vtentes, haud à Deo esse immediatè constitutos.

17 Vltimò sunt edocendi, quod memoria maximè ducimus commendandum; potestatem Ecclesiasticā, simpliciter esse dicendam, Diuinā potestatē: secularem, potiùs esse dicendā, Humanam; & omninò, Potestatem

Ec-

Ecclesiasticam, esse Potestatem potestantem, (vt in re necessaria terminis nouis vtamur) Potestatẽ autem secularem, esse Potestatem potestatam: ex quo illa dirigere, hæc dirigi; illa regere, hæc regi; illa ordinare, hæc ordinari; illa disponere, hæc debet disponi: quò vtriusq; status ac ordinis, & secularis, & Ecclesiastici professores à medijs nulla deuient ratione, quibus beato, sicuti æterno fini, & copulentur, & perfruantur.

Quid colligebat ex notata Propositione Anonymus Auctor; & ad illud Responsio; per sex Considerationes. *Cap. LX. §. 1.*

VNVM hoc præcipuè ex impugnata Propositione Anonymus colligebat; posse videlicet, Principẽ supremum secularem, legitimum sui dominij Dominum, legem ferre de Ecclesiasticis bonis, quæ subduntur suo dominio; & posse disponere de bonis, quæ nondum in potestatem Ecclesiasticorum peruenerunt; posse denique Ecclesiasticas personas, in grauibus, & atrocibus casibus punire, auctoritate sibi à Deo immediatè data.

2 Blandus sermo; subdola, & palpans Principibus secularibus non solùm scripta, sed & inculcata adulatio: & quæ in eorum animis non Dei timorem generet, eiusque Ministrorum sacrorum amorem conciliet, vtriusq; Ordinis Ecclesiastici, & Secularis pacem coagmentet, concordiam nutriat, firmet regimen: sed quæ ordinem confundat, statum euertat, odia quærat, discordias seminet, & turbet imperia. Et omissa longiori huius Hæreticæ assertionis cõfutatione, quę, ex superiùs dictis, manet euidentissimè confutata; ad Principes seculares noster modo dirigatur sermo, qui Catholici, Catholicæ Ecclesiæ communis Matris sunt filij. Et supponamus, eos, hac audita doctrina, aliquid boni ex ea elicere desiderasse: supponamus, eos existimare, si hæc doctrina vera esset, pacẽ, commodum, & vtilitatem interesse suorum Regnorum, suarum Rerumpublicarum, quibus à Principibus, & Imperantibus est omninò consulendum, vt ipsi essent supremi ad vtrumque statum Legulatores; præcedente antiquæ Reipublicæ Romanæ Constituto illo; [Salus populi suprema lex esto.] Credimus certè, Catholicis, iustis, & prudentibus Principibus hunc omninò finem in suis gubernandis dominijs esse præfixum: vt Respublica pacatè degat, iustitia suum obtineat locum, vnicuique suum reddatur ius, & speciali ratione curare, vt iniuriam fieri nemini, sub prætextu præfatæ immunitatis Ecclesiasticæ, permittatur.

3 Excellens finis sanè, & dignus, qui Christianis Legumlatoribus, in suis ferendis legibus præstituatur; indignus tamen, immò impossibilis, qui existimetur, illius Hæreticæ doctrinæ iniustis medijs, ac rationibus obtinendus. Pro quo argumento tractando, sex sese nobis offerunt breuiter

uiter conſideranda: Primò, Quid ſanctum Concilium Tridentinum, poſt alia, circa hæc decreuerit. Secundò, Quid inde colligatur Principibus Chriſtianis ſecularibus faciendum. Tertiò, Vnde præcipuè Chriſtiani dicti Principes hauſerint hoc votum, commodi, & vtilis ſuarum Rerum publicarum procurandi. Quartò, Qualiter, ſi ius, æquum, & fas conſulantur, id non per nouas ſuas, quòd ad Eccleſiaſtica negotia ſpectat, ſed per antiquas Canonicas leges, & earum obſeruantiam, ſeu nouas ab Eccleſia editas, ſit exſequendum. Quintò, Per nouas ſuas leges, quæ Eccleſiam comprehendant, non ſolùm huius finis compotes non euaſuros, verumetiam, certo exemplo præeũte, omne commodum, vtile omne Reipublicæ ſecularis labefactandum. Et vltimò, Fini eorum, alium Eccleſiæ, & eius capitis ſummi Pontificis finem, parallela ratione, opponemus: vt inde aliquid in ſpecie, contra quoſdam ſpeciales Principes ſeculares inducamus.

PRIMA CONSIDERATIO.

4 PRIMO igitur omninò, ſicuti conſiderandum, ſic & deſcribendũ hic eſt, Decretum S. Concilij Tridentini. Seſſ. 22. cap. 11. de Reformat. quod ſic habet.

5 Si quem Clericorum, vel Laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat, in tantùm malorum omnium radix, cupiditas occupauerit, vt alicuius Eccleſiæ, ſeu cuiuſuis Secularis, vel Regularis Beneficij, &c. aliorũq; piorũ locorũ iuriſdictiones, bona, cenſus, ac iura, etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, ſeu quaſcumque obuentiones, quæ in Miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, per ſe, vel per alios, vi, vel timore incuſſo, ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas Clericorum, aut Laicorum, ſeu quacumque arte, aut quocumque quæſito colore, in proprios vſus conuertere, illoſque vſurpare præſumpſerit, ſeu impedire, ne ab ijs, ad quos iure pertinent, percipiantur, is Anathemati tamdiu ſubiaceat, quamdiu iuriſdictiones, bona, res, iura, fructus, & redditus, quos occupauerit, vel qui ad eum, quomodocumque, etiam ex donatione ſuppoſitæ perſonæ, peruenerint, Eccleſiæ, eiuſq; adminiſtratori, ſiue Beneficiato integrè reſtituerit, ac deinde à Romano Pontifice abſolutionem obtinuerit.]

6 Diuinus ſermo, & omni acceptione dignus: & quem ſi Principes Chriſtiani non venerentur, excipiant, & obſeruent, vt Catholicæ Eccleſię filij, immò vt Chriſtiani quaſi eſſe deſinant neceſſum ſit. Quod tamen decretum, neque facto, neque lege eſſe violandum, contra lata ab eis, vt de iuſtiſſimis, ac Chriſtianiſſimis Principibus ſperandum eſt, qui ſacri Concilij decreta, etiam iuramento adhibito, ſuſceperunt. Valeant enim Principes, qui illud ibi non admiſere: donec valeant, & velint ei, alijs non ſomniatis Concilijs, obedire.

SE-

SECVNDA CONSIDERATIO.

7 SECVNDA iam Confideratione eft reuocandum in memoriã: lib. Iofue. c.6. illius Ducis fpeciali præcepto,fuiffe ciuitatem Iericho,cum omnibus fuis incolis, eorumque bonis,& rebus,Deuotam, Sacrã, & Anathema Deo factã.Rẽ geftam hifce verbis Hiftoriographus defcribit.[Sitq; ciuitas hæc Anathema,& omnia,quę in ea funt,Domino. Sola Raab meretrix viuat, cum vniuerfis, qui cum ea in domo funt; abfcondit enim nuncios,quos direximus. Vos autem cauete, ne de his,quę præcepta funt, quicquam contingatis, & fitis præuaricationis rei, & omnia caftra Ifrael fub peccato fint,atque turbentur. Quicquid autem auri, & argenti fuerit, & vaforum æneorum, ac ferri,Domino confecretur, repofitum in thefauris eius.] Cùm ergo, vt cap.7.refertur, Achan, ex fpolijs occiforum in dicta ciuitate Iericho,tuliffet pallium coccineũ, & ducentos ficlos argenti,virgamq;auream quinquaginta ficlorum põdo, illaq; fibi abfcondiffet:de ingenti hoc in populo admiffo peccato,fic habetur fequenti c.7.[Filij autem Ifrael præuaricati funt mandatum,& vfurpauerunt de Anathemate. Dixitq; Dominus ad Iofue, &c. Peccauit Ifrael, & præuaricatus eft pactum meum: tuleruntq; de Anathemate, & furati funt, atque mentiti, & abfconderunt inter vafa fua.] En quanta ponderatione dictum eft à Deo:[Peccauit Ifrael,] ac fi dixiffet:[Populus,præ ceteris hominibus,à me ornatus, auctus, & amplificatus: vnde fuam dignitatem diligentiùs, puriùs, & fanctiùs tueri, conferuareque debuit;quippè Ifrael Semen fanctum; quemq; ego præmonueram, [Sancti eritis mihi: quia ego Sanctus fum Dominus Deus vefter:] is tamen turpiùs, grauiùs, & impotentiùs illam polluit,& contaminauit, nõ vno tantùm crimine, fed pluribus fe ac fœdiffimis implicando.

8 Haud certè extra chorum faltamus, cum longa huius facti narratione: ad vos enim, Principes feculares Chriftiani, Diuinus hic dirigitur fermo, quoties Chriftos Domini, Ecclefiafticos Miniftros tangere audetis: quoties in eius Prophetis,Sacerdotibus, ac Hierarchiæ,& Politiæ Ecclefiafticæ facris perfonis aliquid, vel exfequendo, vel leges ferendo, eorum contempta, vel vfurpata Iurifdictione, malignamini: & quoties de bonis Ecclefiæ, vel acquifitis,vel acquirendis, facto vel edicto, exfequutione vel lege, vfu vel præcepto, actu vel ftatuto, aliquid molimini:& tamdem quoties contra iurifdictionem Ecclefiafticam, Diuina ordinatione conftitutam, & contra bona temporalia Ecclefiaftica, quæ Dominus Deus Omnipotens, cuius eft terra, & plenitudo eius, fibi voluit fpeciali ratione deferuire, præter id, quod Sanctionibus, & Canonibus facris, vfu & confuetudine receptis, vobis conceffum eft, conamini præfumptuosè aliquid innouare.

9 Contra vos, (vniuersè loquimur) Chriftiani Principes, prædictus

fermo,

sermo, memoriæ sempiternæ in sacris Codicibus asseruatus, declamabit; si statum & ordinem Ecclesiasticum, si eius negotia, siue spiritualia purè, siue Ciuilem fori exterioris iustitiæ administrationem, & bonorum Ecclesiæ, & acquisitorum, & acquirendorum dispositionem concernentia, post Consilia sacrilega, manu (dicere liceat) sacrilegiori contrectetis. Tali enim casu (quem optamus numquam succedere) succedente, cuicumque Christiano Principi, cuicumque seculari Dominio legem Christi profitenti totidē verbis dicendum esset, (Christo Domino Euangelicæ legis Auctore loquente, per suum Vicarium summum Pontificem Romanum, Hierarchiæ, sacræque Politiæ Ecclesiasticæ caput, per Episcopos, Pastores & Doctores, videlicet, ab ipso Christo Reipublicæ Christianæ contributos, [Peccauit] hic Christianus Princeps; qui cùm Euãgelicæ legis imbutus sit disciplina, eamque, hæreditario quasi iure, à suis habuerit maioribus, & primis Christianis, qui illam excellenti plurium eorum Martyrio confirmatam, vel illustri omnium confessione stabilitam, per manus suis præsentibus successoribus tradidere. [Peccauit] ille Princeps, quem ego cum suis Prędecessoribus, cum suo Dominio singulari foueram prouidentia, eximia extuleram cura; præcipua amplificaueram dignitate, insigni conseruaueram protectione.

10 Atque si graue est, peccasse Principem, seu Principes eorumque Senatus in ijs, quæ illis, vti Christiani, & Catholici sunt, singulariter erant obseruanda; deliquisse est multò grauius: nam [præuaricatus est pactum meum:] cùm enim ego illis sancta esse & iurisdictiones, & bona Ecclesiarũ indicarem, & expresè cauerim in Concilio Tridentino, mihi sacrata, & deuota esse; quod obseruandũ aliàs erat ex vi plurium Canonũ præcedentium, & ex vi directionis meæ Euangelicę legis, quamquam in eo meus Spiritus id specialiter non cauisset: tamen ibi exceptũ tentauit, & contaminauit pactum meum: id est, quod in Concilio illi pręceperam, & de quo obseruando ipse sponte, & iureiurando adhibito, religiosam præstiterat cautionem: [tuleruntque de Anathemate:] sacra, scilicet personarum, & rerum immunitate; [& furati sunt,] vel legislationem, vel vsum, vel dispensationem circa personas Ecclesiasticas, & eorum bona, sacra eorum immunitate posthabita; [& mentiti sunt,] idest, contra veritatem, & definitionem rei egere: [& absconderunt inter vasa sua:] ea, videlicet, quæ per Ecclesiæ Ministros erant præstanda, cum sua profana Politia, & iurisdictione miscuere.

TERTIA CONSIDERATIO.

11 TERTIO deinde est considerandum, Imperia, Regna, Dominia, quæ sub Christiana militant disciplina, hinc hausisse præcipuè vnumquodque eorum ingens hoc suæ conseruationis desiderium, sui commodi, & vtilis acquirendi, augendi, vel propagandi quasi innatum

votum,

vorum : quia Euangelicã legẽ profitentur. Catholicorum namque Principum Imperia, Regna, & Dominia, tanto altiùs & excellentiùs, tantò enixiùs & vehementiùs suæ incumbunt conseruationi, quantò veram, & eminentem, quàm Gentium dominia, Religionem profitẽtes, non solùm medio, vtili, delectabili, & honesto bono; videlicet, naturali, & naturæ viribus appetibili; suas leges, suas dirigunt actiones; sed etiam bonum æternum, & quod omnem naturæ excedit facultatem, habentes pro cynosura, & ad finem altiorem adspirãtes; proprijs secretis commodis, in id ciuium, in id Senatorum, in id Principum, & quarumcumq; Potestatum sublimium collimant acta, vt in re nulla, Religio, quies, & libertas publica violentur.

12 Cui sibi proposito fini adipiscendo, post tot annorum secula, à suis ad fidem Catholicam conuersionis initijs, experientia ipsa luculentissimum testimoniũ præbente, vident, hæc media inseruisse, suo ordine; Summo Pontifici, & Ecclesiæ Romanæ attributa obedientia : Hæreticorum hominum vitatio : cùm Catholicis alijs Regnis, seu Dominijs inuicem confœderatio: Hostium Christiani nominis, cùm id tulit occasio, persequutio: Ordinis ac status Ecclesiastici veneratio : Canonum tamdem, & sacrorum Conciliorum perpes obseruantia: quæ omnia, vsque in præsentem diem, tantùm quodcumque Imperium, Regnum, Dominium gloriosum reddiderũt; quantum quoties, Principibus renitentibus, ab horum integra præstatione in eis (quæ vel temporum, vel hominum infelix exstitit cõditio, vt tempore Constantij, Iuliani, Valentis, Constantini V. & similium Imperatorum) deuiatum est, illa & dedecori exposuerunt, & ad summas reduxerunt angustias: donec omnia fuerunt ad statum pristinum restituta.

QVARTA CONSIDERATIO.

13 QVARTA sit Consideratio, qua optamus, & supplicamus, Principes Catholicos, eorumq; graues Consiliarios, & Senatores, pios etiam, ac eruditos Theologos, & Iurisprudentes Doctores, vbicũq; & quomodocumq; Ecclesiasticæ immunitatis caussam tractãtes, animo reputare; Maiores nostros sapientissimos Rerumpublicarum gubernatores, id in primis cauendum in eis admonuisse; ne vllius aut edicti, aut legis, aut consuetudinis, aut disciplinæ, aut moris, vel regiminis mutatio temerè tentaretur. Sic enim constituendum fore, prudenter perspexerunt; vt sicuti corpora, cùm à consueto, & familiari victu, ad nouum, & insolitum traducerentur, conturbata, in morbos inciderent graues: ita Respublica perniciosis seditionum, factiosarumq; cupiditatum motibus esset laboratura; si vetustis suis legibus conuulsis, antiquis repudiatis institutis, abrogata diuturni temporis viuendi consuetudine, sursum in ea, ac deorsum omnia miscerentur.

14 Non mouenda, ne moueris:] docuit Plato, docuerunt omnes, de Rerumpublicarum recta agentes gubernatione, antiqui Philosophi, ac constantes Politici: vnde illa, apud Dionem, Mœcenatis ad Augustum, sapiens, & elegans Oratio: qua Imperatorem monet, nullam forè in Republica pestem capitaliorem, magisq; auertendam, quàm vt veterem in ea formam peruerti, nouamq; introduci patiatur. Hinc illa Persarum, Locrensium, omnium ferè Gentium, immò Iurisconsultorum & veterum, & recentiorum, immò omnium hominum rationis vsu constantium sententia: quæque mille posset testimonijs confirmari, & quasi vulgaria, non recensemus: [In nouis rebus constituendis, euidentem, perspectamq; vtilitatem esse oportere; antequàm ab eo iure, quod diù receptum sit, recedendi deliberatio instituatur.]

15 Scripsit Maximus ad Valentinianum Augustum, & habetur Tom. 1. Concil. inter Syricij Papæ Epistolas: [Audiui enim, (nam fama non patitur occultari, præsertim quod agitur in populo) nouis Clemētiæ tuæ Edictis, Ecclesijs Catholicis vim illatam fuisse. obsideri in Basilicis Sacerdotes: mulctam esse propositam: pœnam capitis adiectam: & legem sanctissimam, sub nomine nescio cuius legis, euerti. Hoc quàm graue sit, poteris intueri: si Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubesco, si quam crediderit Serenitas tua, adstruere vellem rationem, & Dei agere caussam. Quid enim si hoc solùm esset? si enim iam per tot secula coalita, & confirmata mutare, paruam ne excitare discordiam videreris? Ipsis humanis legibus, in hac mortalitate, habet nostra reuerentiam consuetudo: & in re iam vetusta, atque vsitata aliquid nonū fecisse, reprehensio est. Italia omnis, atque Africa hoc Sacramento credunt; hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Hispania, Roma ipsa venerabilis: cuius etiam in hac parte principatus est, quòd Deum, sicut sequi voluit, agnouit.]

16 Capræolus Episcopus Carthaginensis scripsit ad sacram Synodū Ephesinam OEcumenicam, inter alia: & habetur inter eius Acta. Tom. 2. c. 9. [At verò, si quis ea, quæ iā olim dijudicata sunt, denuò inquirere tentauerit, is sanè aliud nihil facere censebitur, quàm de fide, quæ hactenùs valuit, apertè dubitare. Vnde ad posteritatis exemplum, tum vt ea quoque, quæ iam olim pro Catholica fide definita, & constituta sunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant; oportet, ea omnia inconcussa, immotaq; conseruare, quæ superioribus temporibus à sanctis Patribus constituta sunt. Porrò qui illa perpetuam stabilitatem retinere voluerit, quæ de Catholicæ fidei ratione statuerit; is non propria auctoritate, sed antiquorum Patrum iudicio, sententiam suam corroborare debet; ita vt partim veterum, partim recentiorum sanctionibus, & sententijs placita sua comprobans, vnam, eamdemq; Ecclesiæ veritatē, iam inde ab initio, ad præsentem vsque temporis articulum, simplici pu

ritate,

ritate, inuictaq; constantia, & auctoritate decurrentem, se docere, & tenere ostendat.

17 Ergo, Catholici Principes, vt Ecclesiæ filij vestras Respublicas gubernate, ex Diuini Euangelij præceptis; ex Apostolorum institutis, & traditionibus; ex sanctorum Patrum, ad legem Euangelicam, adhibitis explicationibus; ex sacrorum Conciliorum decretis; ex summorum Pontificum, & Doctorum Canonibus; ex maiorum vestrorum iustis legibus, & exemplis; ac tamdem, ex puro Christianismo: in quo cõtinentur verę, ac solidæ Politicæ disciplinæ. At quiã nolumus, Philosophorum, & Prudentium antiquorum, siue Legumlatorum, siue Senatorum, siue etiam Politicorum à vestrarum Rerumpublicarum abesse regimine gesta, & Documenta; audite hoc vnum, Vos obsecramus, Valerio Max. lib. 4. capit. 1. referente.

18 P. Scipio, cùm Censor, de more notum carmen, scriba ex publicis tabulis præeunte, pronunciaret: ventumq; esset illuc: Iupiter, auge Rempublicam: numquam sic precari in animum induxit; monente multum scriba, atque exhortante, sed sic: Iupiter, conserua Rempublicam. Satis esse auctam, dicens, modò conseruaretur. Ac protinùs in publicis tabulis, ad hunc modum carmen emendari iussit: qua verborum verecundia deinceps Censores, in condendis lustris vsi sunt.]

19 Hinc, quæ vobis sint concipienda vota, circa vestrorum dominiorum statum, animo præcogitate, Catholici Principes. Nam si eorum augmentum procuraueritis, & pro eo supplicaueritis; vel sunt versùs Christianorum aliorum Principum, vel versùs hostis communis Turcæ confinia, & ceterorum Infidelium amplianda. Non credimus, prudentes, iustos, & Catholicos homines eam subituram mentem, vt à prudentibus, iustis, & Catholicis similibus Principibus existiment, suarum ditionum vel minimam partem extorquendam. Si augeri debent vestra dominia, Turcarum, & Infidelium infringendo potẽtiam, & ab eis iniquè possessa plura loca Christianorum in vestras ditiones redigendo: hoc numquam est optatus exitus consequuturus; nisi supremum Pontificem Romanum, & Christianos alios Principes, & adiutores, & propitios habeatis. Vnde est consequens, summo Pontifici esse à vobis semper summam obedientiam, quæ Principes decet Christianos, exhibendam.

20 Dixerimus nõ otiosè, Principatus, & Principes Christianos supremo Pontifici adiutore egere, ad hostium communium conatus reprimendos; cùm præcedenti seculo experientijs oculatis, ac felicibus didicerint, quam ex deuotione, & reuerentia ad S. Sedem Apostolicam Romanam, vsuram fecerint Germani, Galli, Hispani, & Respublica Veneta: qui victorias insignes, percusso cum summis Pontificibus fœdere, dę Hęreticis, & Turca hostibus immanibus reportarunt. Considerent enim, oportet, Imperator, Reges, Principes, sicuti est certũ, (vniuersè loquẽdo)

Eccleſiæ theſauros (quod ſupra dicebamus,) proſtare particulare, ac promptum remedium in communibus Regni, & ditionis calamitatibus: ſic eſſe certiſſimum, Romanæ ſingularis Eccleſiæ theſauros, exſtare quoddam commune refugium ſingularibus cuiuſq; Christiani, ac Catholici Regni, ſeu Principatus miſerijs, quos ſummi Pontifices liberaliter effundunt, rebus Chriſtianorum vbicumq; publicis, ab Hæreticorum, & Turcarum vaſtationibus, defendendis.

21 Si autem conſeruatio veſtrorum Dominiorum ſolùm, cũ Scipione, eſt à vobis expetenda, iiſdem eſt medijs procuranda, quibus per annos, & ſecula, ab origine eorum ad Euangelij lucem vocatione fuere conſeruata: fidei, videlicet, Catholicę conſeruatione; veri Chriſtianiſmi profeſſione; ſtatus Eccleſiaſtici reuerentia; Locorum piorum, & eorum bonorum, ſacrarumq; perſonarum immunitate; hoſtium Chriſtiani nominis perſequutione, Hæreticorum vitatione, & iuſta punitione; & cõfœderatione mutua Principum Chriſtianorum: quæ omnia tam ſunt vera, quàm verum, & antiquis experientijs vobis eſt compertum, eos omnes Magiſtros, Senatores, Politicos, qui olim quomodocumque Patres, & Maiores veſtros ab aliqua ex ijs vijs tenenda deterruerunt, eos dum beatos prædicabant, inſigniter decepiſſe.

QVINTA CONSIDERATIO.

22 QVINTA ſit Conſideratio; quantumcumq; Principes ſeculares ſibi perſuaderent, ſuorum Dominiorum vtile, & commodũ augendum, & amplificandum, per leges à ſe editas, Eccleſiaſtica ſpreta immunitate ſacra, id certè non obtinebunt: immò omnia in peius ruent, omnia corruent, id meliùs Reipublicæ regimen, ad quod adſpirarent, numquã eſſent adepturi, & funditùs bono conſueto, atque antiquo, quod contemnerent, priuarentur. Comperimus enim, id omni experientia in hominũ gubernatione demonſtrante, ſummo, non adeò mediũ opponi notum regimen, quàm conceptum meliùs: dum Reipublicæ meliori ſtatui eius Rectores inhiantes, imaginatione comprehenſum melius regimen & appetentes, & exſequentes, bonum felicibus experientijs cõprobatum elabi manibus prætermittunt. Sed eſto: hæc Philoſophia aliquando ſit fallax: fallaciæ ne arguetur Chriſtiana Theologia, quæ optimè docet, id quod ipſa bonum inchoauit, haud eſſe Gentilium Philoſophorum placitis perficiendum? Culmen enim ædificij, fundamento vt correſpondeat, eſt neceſſe. Chriſtianos autem, non ciues Platonicę, aut Gentilis alicuius Reipublicæ eſſe docuit Paulus: ſed, eſſe ciues ſanctorum, & domeſticos Dei, quaſi ædificatos ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto IESV. ad Epheſ. cap. 2.

23 Chriſtiana ergo Regna, & Dominia, cum vtriuſq; fori Eccleſia-

ſtici,

stici, ac Secularis, iuxta Canonicas Sanctiones, discrimine hucusque processerunt; hucusq; gubernata sunt: Ecclesiæ, Templa, Monasteria, Loca pia Augustissima fuere liberè, ad sanctam fundatorum mētem, ædificata: Ecclesiasticæ personæ, ac Societates, nullo intercedente, bona temporalia habuerunt, possederunt, & acquisiuerunt; quæ ab illis cum adeo ingenti totius Reipublicæ vtili, & commodo, in sacros vsus, in pauperum subuentionem, in Ministrorum Ecclesiæ semper fuere sustentationem distributa. Hanc Philosophiam doctus Plato nesciuit; eam Aristoteles eloquens ignorauit. [Perdam] dixit Deus, referente Paulo 1. ad Corinth. cap. 1. ex Isai. c. 29. &c. [sapientiā sapientium, & prudētiam prudentium reprobabo.] Ergo spiritum, quem à lege Christiana mutuati sunt Catholici Principes, cultui incūbendi Diuino, pauperibus subueniendi, Ministros Ecclesiasticos sustentandi, per media Ecclesiæ consueta, eumvivum, eum ardentem cōseruabit Platonis, vel omnium Philosophorum Gentilium, seu præsumptuosa Politicorum Rectorum doctrina? & non potiùs illum paulatim exstinguet paulatim cōtrahet, vt semel tamdem sit in Regno, vel Republica defecturus?

24 Cui addendum Considerationi exemplum suppetit adeò quadrans, adeò rem hanc ponens præ oculis, immò doctrinam totam in manibus sculpens, vt nihil possit amplius desiderari. Erat Imperator Iulianus Apostata, Philosophus insignis, Rhetor acutus, Orator eloquens, & sacræ Euangelicæ legis mysterijs sufficienter instructus: ita vt ad statum Ecclesiastici & primā tonsuram, & gradus quattuor etiā esset admissus; quod beatis illis seculis maximo erat cū honore coniunctū: vt quibus rerum sacrarum quæcumque obitio plurimi æstimaretur. Decidit tamen miser in Apostasiam à Catholica fide: cuius impietatem, Imperij obtentis habenis, mille fraudibus, mille in Christianos & apertis, & occultis technis cumulauit. Et tamen cùm in Christianismi lacte spiritum dilectionis proximi combibisset, effectus Apostata, quam in eo mutuam charitatem fraternitatis Christus plantauerat, Platonis, & aliorum Philosophorum, sub Gentilis ritus legibus, credidit audax, impius, ac toto cælo errans, humanè irrigatam, feliciùs optatos fructus producturam.

25 Refert ergo Historia Tripartita lib. 6. cap. 29. eum enixè curasse, apud Gentiles, ad quorum superstitionem, quasi canis ad vomitum, fuerat reuersus, Xenodochia, & Loca pia institui, & charitatem exerceri, aliaq; pietatis munia; quę apud Christianos, nedum inuicem, verùm versùs Iudæos, & Idololatras animaduerterat frequentari. Hinc scribens ad Arsasium Pontificē falsum Idolorum, eumq; ad hospitalitatis officia Paganis promptè exhibenda hortatus, sic est confessus. [Turpe namque est, vt Iudæos quidem non abijciant, sed potiùs nutriant impij Galilæi, (sic enim per contemptum Christianos vocabat) & suos pariter, nec non etiam nostros: nostri verò nostrorum solatio destituantur. [Pietatem

ergo,

ergo,& charitatem,beneficentiam,communionem,& liberalitatem, quã in Schola Christi impius Apostata didicerat, coniungere cum Ethnicis optauit legibus,Gentilibus affectauit ampliare institutis, Politicis prætendit consilijs adaptare, ramum viridem putri radici studuit inserere: & tamdem reprobus Philosophus, quæ vt Christianus & didicerat, & efficere incœperat, vt Ethnicus docere, & perficere procurauit. Hæc omnia tamen irrito voto, zelo casso, affectu impoti; neque enim illi datum fuit, sicuti nulli hominum olim dabitur; vt quod Christus incœpit,quod eius lex, eius inchoauit doctrina cælestis, humana vmquam,& Politica perficiat disciplina.

26 Sciant ergo, & compertissimum habeant Serenissimi Principes omnes Catholici, doctrinam Christianam constantissimo tenore,simplicissimo passu,ductu sincerissimo,eam tenuisse viam,eam tenere,eam perpetuò tenturam,quò ad spiritualem,& temporalẽ vtilitatem,quò ad cæleste, & terrenum commodum, Imperijs,Rebuspublicis, Regnis, Dominijs, Prouincijs Catholicis procuranda; vt illuc vsque numquam benè instituta, instituat; & destituta, restituat; & restituta,conseruet. Sciant, esse grauissimum errorem,asserere,Euangelicam legem Politicę obstare disciplinæ; etiamsi cum suis specialibus capiatur consilijs,Paupertatis, Obedientiæ,& Castitatis,etiam virgineæ,professione: quæ,quicquid Doctores quidam Catholici renitantur,non solùm non obstant simpliciter Politicis progressibus,verumetiam illos amplissimè exornãt. Sciant,sacrorum Canonum obseruationem, Ecclesiastici status immunitatem, ac libertatem,non solùm impedimento non esse,quominus Respublicæ,Regna,Prouinciæ,in quibus Christus viuit, & regnat, in pace degant, floreant, augeantur, & amplificentur: verùm insigniter felicibus earum auspicijs deseruire.

SEXTA CONSIDERATIO.

27 VLTIMA hac sexta Consideratione concludimus huius Capitis institutam enarrationem;nobis firmiter persuadẽdo,Christianis Principibus hunc finem omninò esse, & fore propositum, quotięs, etiam per errorem, aliquid statuendo, vel edicendo,contra Ecclesiasticam procederent immunitatem: vt,videlicet,Respublica pacatè degat, cum ceteris,quæ §.1.huius Capitis sunt relata. Et abstrahimus nunc ab huius effectus,seu prætextus veritate, & certitudine,quę sunt soliti prętendere, laicæ quædam Potestates;crimina,videlicet,grauia,seu quæ ipsi nuncupant,atrocia,Ecclesiasticorum hominum, haud rigorosis nonnumquam pœnis ab Ecclesiasticis Iudicibus puniri: & circa bona Ecclesiæ temporalia, vel acquisita, vel acquirenda, ab eisdem Ecclesiasticis vel delinqui,vel excessus aliquos committi. Prætermittimus etiam notam doctrinam, à Theologis, & Iurisprudentibus Doctoribus, immò, & ab

ipsis

ipſis laicis Poteſtatibus ſatis approbatam; cum Eccleſiaſticorum, ſcilicet, delictis, & criminibus mitiùs eſſe agendum; & circa bonorum temporalium adminiſtrationem, meliorem eſſe canem viuũ leone mortuo:Eccleſ. cap. 9. ſeculareſque perſonas, in ſuis bonis adminiſtrandis, quaſi leones eſſe mortuos: Eccleſiaſticas verò, in bonorum Eccleſiæ diſtributione, quaſi canes eſſe viuos reputandas. Fini ergo illi à dictis Principibus Catholicis concepto,finem alium à Summo Pontifice, & ab Eccleſia intentum, immò, & ab ipſis Principibus, & eorum Miniſtris intendendum,opponemus: & qua ratione ſe gerant & ſtatus Eccleſiaſticus,& Papa eius caput,in eo & inſequendo,& adipiſcendo,& qua ratione ſe gerant Principes Chriſtiani, in eis ſpecialiter dominijs, quæ Hæreticorum nõ defugiunt communionem,ſeu conuerſationẽ,inſpiciamus.

28 Finis igitur grandis, à Chriſto Domino operis ſuæ redemptionis, per crucis mortem,intentus;fuit,exhibere in conſpectu ſui æterni Patris [Eccleſiam ſpecioſam,non habentem maculam,neque rugam:] ex Apoſtolo ad Epheſ.cap.5.Cui fini ſummus Pontifex,Eccleſiæ Prælati omnes, ſtatus ſecularis Principes cuncti, quilibet denique in dominijs Chriſtianis imperantes,debent ſuas integrè operas præſtare: vt Chriſtianæ hominum Societates,ex eodem Apoſtolo ad Tit.c. 2. [ſobriè,& iuſtè,& piè viuant in hoc ſeculo:] alterius præmia ſuo tempore recepturæ. Cùm verò,ſi de moribus ſit ſermo,homines,qua homines ſumus, circumdati ſimus infirmitatibus; quibus à legibus, in praxi & vſu, ſalutaris prouenit medicina, in quocumque ſtatu ſiue Eccleſiaſtico, ſiue ſeculari reſpectiuè, verſùs perſonas delinquentes,ſeu moribus ægras à Superioribus applicanda: huic certè vni rei maximè Eccleſiaſticæ Hierarchiæ,ac Politiæ, & ſummi Pontificis eius capitis, reliquorumque Paſtorum & Doctorum,oportet, labor,& cura deſudent; vt Hæretici in Imperio,Regno,Ducatu,Principatu,Republica,Dominatu quocumque Chriſtiano,& Catholico deuitentur.Cùm enim,ex eodem Apoſtolo 2.ad Timoth. cap. 2.[ſermo eorum, vt cancer ſerpat;]nulla eſt Prouincia, nullus eſt locus Catholicus,vbi fuerint conuerſati, quem non dederint peſſum, quem non confuderint,peruerterint,euerterint.

29 Quo ſuppoſito,attendant,obſecramus,omnes Chriſtiani Principes, in quorum Dominijs Hæretici degunt liberè,& promiſcui conuerſantur impunè, quid fieret, ſi ſummus Pontifex, ſi Eccleſia ſcrutaretur eorum Dominia in lucernis?ex Sophon. cap. 1. Quòd ſi in re tam graui,& quæ ad Reipublicæ certam ſalutem, ac perpetuam adeò ſpectat ſecuritatem, Eccleſiaſticus ſtatus,& ſummus Pontifex,ea ratione,ſeu moderatione ſe gerunt,quam ea Dominia experiuntur:ne nimis curioſè ſe ingerere rebus Politicis aliàs videãtur:cùm tamẽ id ſuperiori ſphæra, quàm Politicum ſit regimen,contineretur; altiori certè, & ſecretiori conſilio rem hanc metientes:deberent proinde, ac debent dicti Principes,effectus

ap-

aptandos ad præstitutum sibi finem assequendum, qui multò est inferior hoc fine Ecclesiæ, & sui supremi Pastoris relato, candidiori linea, & faciliori regula dimetiri. Deberent, & debent, sicuti quæ medicorum sunt, ad medicos, vt ea promittit; quæ fabrorũ, ad fabros reijciunt tractãda: sic, quæ iurisdictionis, ac Politiæ Ciuilis Ecclesiasticæ sunt, quæ bonorum Ecclesiæ quamcumque dispositionem, & legislationem attingunt, Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & Politiæ, ac eius summo Pontifici prorsus gerenda, & administranda reliquisse.

30 Neque velint, vel ignorantiam rei tantæ prætendere, vel sic eam considerare, vt hominum in homines admissa facinora, quasi Reipublicæ perniciosa, paratiori iudicent pœna vindicanda: in Deum verò Apostasiæ à fide Catholica admissum facinus, quasi quid secretius, & quod statum Politicum non inficiat, Deo castigandum remittant, qui suam caussam iudicet: dicentes interim illud Israelitici illius quondam Iudicis Heli, 1. Regum cap. 3. audientis ex ore Domini, quæ illum, & domum suam pœna maneret; eò quòd sciens, filios suos Sacerdotes indigna agere, & sua ministeria in cõspectu Deitatis gerere & procaciter, & fraudulenter, eos non corripuerit: sic enim Samueli verba Domini exponenti arrogans Heli respondit: [Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.] Ac si diceret, iuxtà S. Ephrem Syri explicationem, Apologia ad fratrem quemdam, de Heli Sacerdote; Ego filijs meis molestiam afferre non possum: si illum offendunt, ipse de illis supplicium sumat; caussa est sua, illam agat, idest, *se la vega di la*, id est, *allà se lo haya*.

31 Ergo ne Heli instar, dicant Deo præinsinuati Christiani Principes de falsis fratribus Hæreticis, in eorum dominijs quietè degentibus, [Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat:] meminisse iuuabit, Heli Iudicem cap. 4. sequenti, audito nuncio de belli aduerso successu, arca Dei capta, & filijs discolis interfectis, cecidisse retrorsum de sella, in qua sedebat, & fractis subitò ceruicibus obijsse. Vnde factum fuit, vt neque numerum, neque locum inter Seniores duodecim ex antiquo Testamento coram agno in cælis coronis redimitos stantes, ex Apocalyp. c. 4. inuenerit: vtpote qui confracto capite, vbi coronam ad tantum spectaculum imponeret, non haberet. Haud dissimili ratione, quicumque Christianus Princeps, ad quem prædicta modo aliquo spectent, facilè in eam potest deuenire suspicionem; ne forsan coram agno æterno absque Corona compareat, si ea ab eius capite ceciderit: ex Thren. cap. 5. immò si capite confracto, sui regiminis gesserit administrationem: dum Ecclesiæ caput, Petri successorem, & Christi Vicarium summum Pontificem Romanum, dum Ecclesiam ipsam contentiosè contempserit admonentem, & ei iustè iubenti, proteruè aliquando renuerit obedire.

32 Quòd si mentem nostram in superiùs dictis aperuimus, non sumus illius sententiæ, vt velimus ad Ecclesiasticarum personarum vitia con-

niueri,

niueri: vel bona Ecclesiastica temporalia, liberè (iniquè dixerimus,) dispensari: vel Ecclesiasticos, diuitijs studere augendis, & cum Reipublicæ secularis damno procurandis; quæ certè non probamus: & Ministrorum Ecclesiæ, siquæ sunt, circa præfata, negligentiæ; vel siue commissione, siue omissione, delicta, optamus maximè, corrigi, & emendari: per eos tamen, quibus id muneris de iure incumbit; per Prælatos, & alios Prælatos Ecclesiasticos; per sanctas Synodos; per sacra Concilia; & per Prælatorum Prælatum, summum Pontificem: per ipsum, scilicet, statum & ordinem Ecclesiasticum: vt vtriusque status sine præsupposito stante, ad illius assequutionē, fratres adiuti à fratribus, Ecclesiam, quæ ex eis coalescit, valeant terribilem, vt castrorum aciem ordinatam, & vt ciuitatem inexpugnabilem conseruare.

Theologia, & Iuris quadā specialis prudentia, pro similibus legibus vel instituendis, vel abrogandis, valde notanda. Cap. LXI. §. 1.

IN Reipublicæ, in Regni, vel Prouinciæ, vel Ciuitatis, in Monarchiæ, vel cuiusq; regiminis forma, vtilissimum, &, populorum æquo, & iusto, commodum semper existimauimus ingens futurum; si inter tot Principum Consilia, Consultationes, Cōgregationes, Senatus, seu Plebiscita, iuxtà cuiusque loci, Regni, vel Reipublicæ qualitatem, aliquot Consiliarij à rebus Cōscientiæ, in Cōsilio, ab ipsa etiam sic denominato, Principibus assisterent: sicuti in regno Lusitaniæ nouimus institutum. Hoc enim Consilium & Reipublicæ multa onera subleuaret, & Principibus nedùm viā, sed etiam campum latum aperiret, ad, sine inuidia minorum, aut cuiuscumque status, & fiscos augendos, & publicis necessitatibus occurrendum. Esset etiam rigidum frænum, quo Ministrorum efferata potentia iustis coërceretur carceribus, limitibus circūscriberetur æquis; ne Principum abusa benignitate, & ipsorum Principum imperantium, & subditorum obsequentium res audacissimè prosterneret, ac pessumdaret.

2 Esset quidem hæc Theologia cælestis, esset Iuris excellens quædam prudētia, quæ rerum quottidianis instans successibus, præteritos semper attendens, præsentes dirigeret, eos bonos reddendo, futuros malos, quod in se esset, præueniret. Cùm tamen hoc vel persuasu impossibile, vel effectu difficile sit; sequēns Theologia, & Iuris certa, & vera semper Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Rerumpublicarum assistat, oportet, sublimibus Potestatibus, & hæc sit, [Mors,] eiusque iugis meditatio. Hanc secum, scimus, talem doctrinam hominibus importare, quam forsan neque benè valentes didicerunt: neque benè valituros sperantes addiscent: eam tamen moribundi, vel re, vel opinione, morte, vltima veritatis magistra, instante, sic imbibunt, sic intelligunt, sic penetrant; vt Doctorum euadant Doctores: immò saltem sibi docti, si sani, & valen-

tes eorum esse discipuli recusarint.

3 Non latuit Diuinum hoc documentum, Stoicum illum Hispanum Philosophum Senecam, lib. 4. de Benefic. cap. 11. quo loco docuit, de pauperum agens specialiter subuentione; antè mortis accessum, homines, iniquos esse iudices, affectibus præpeditos humanis; spe, timore, gaudio, dolore; qui mortales huc illuc transuersos agunt, qua temporalia meditantur: quibus, morte instante, valere iussis, incorruptè de rerum verissimis rationibus iudicamus. Hausit hanc numquam satis laudatam doctrinam Seneca, à sui præceptoris Platonis scriptis lib. 1. de Repub. vbi in hunc ferè modum docet: Quando mors imminet, statim timor homines occupat, & de ijs etiam curant, quorum anteà profunda obliuione tenebantur: dum iam sibi persuadent, inferorum veras, & certas esse pœnas, quas priùs, quasi fabulas reputabant. Haud sciuerim, an eas acutiùs videant, subtilitate, in tanta senectute, corpoream crassitiem, quæ animorum obstat perspicacitati, absumente: an verò, quia ipsis fiunt proximiores. Discutiunt quos læserunt, quosuè affecerint iniuria: sunt veluti pueri infantes, qui euigilantes, timent, & lacrymantur: sic negligentes, obliuionem, in qua versabantur, reijciunt, mortis præsentia transformati; & mentis oculis tunc apertis, timor, veluti pueros, eos est solitus occupare.

4 Hoc argumentum, tam facilè esset dilatare, quàm norunt, qui sacræ Scripturæ, & eius Interpretum inuigilant lectioni: nobis non est propositum longas texere Homilias: sit sat Stoica hæc doctrina, ad eorum Principum, quibus antiquorum Philosophorum valdè Politicæ placent Decisiones, gesta, ad saniorem reducere mentem, & trutinam iustiorem in legibus ferendis, quæ statum possint Ecclesiasticum scandalizare. Morte namque, vltima linea rerum, nedum Politicarum cogitationum, ad legislationis consilium adhibita, credimus, si Catholici, si pij sint, nihil fore ab illis admittendum, quod Christi IESV Dei & hominis, qui pro vtroque statu, Ecclesiastico, scilicet, & Seculari, & eius delictis passus est, oculis valeat displicere.

Hæreticos callidè velle Catholicis Prouincijs, & earum Principibus, circà legum, contrà immunitatem Ecclesiasticam, conditionem imponere. Cap. LXII. §. 1.

CONSTITVERVNT Hæretici, Diabolico furore arrepti, communi sententia, in legitimos Dei filios sæuire; eos propria eijcere, maternaq; domo, & eorum loco carnalis ancillæ substituere filios, seu nothos; vnde anxiè semper rimantur, qua ratione hos alere, & illos miseranda possint, vel inedia omninò necare, vel impia negligentia præterire. Vt autem votorum potiantur,

hoc opportunum, & præsens satis eis visum est remedium, vbicumque illis fuit auscultatum: si bona Ecclesiastica, quæ maiores nostri sancti, & pij alendis pauperibus,& Ministris Ecclesiasticis sustentandis, & cultui Diuino externo conseruando, reliquerunt; in eorum Ministrorum alimoniam conuerterent, qui ante Baal essent genua curuaturi. Id, cùm viderent,auctoritate propria obtineri non posse,populisq; futurum graue,& arduum: Principum secularium fauorem, & auctoritatem sunt conati sibi conciliare. Quod vt faciliùs assequerentur, cœperunt apud populos clamare; hanc prærogatiuam,quam veriùs appellassent, ministeriũ, hos redditus Ecclesiasticos dispensandi, non Ecclesiasticis viris, sed profanis incũbere Magistratibus obeundam. Ceterùm Ecclesiasticas personas,quò Resp. pacatiùs degat,in seculari foro Principũ iudicãdas.

2 Incidit hæc malè sana Hæreticorum cogitatio,hisce miseris, & calamitosis temporibus; quibus, si vmquàm aliàs, Magistratus limitibus vllis suam sepiri potestatem difficilè patiuntur: quin de ea amplificãda semper sunt soliciti. Hinc multis in locis, vltrò potestatem oblatam, inaudita temeritate Ecclesiæ ademptam,& ipsis attributam amplexati, sibi deberi, quamuis iniquo iure, defendunt, ac retinent. Ne tamen siue ex Primatibus, siue ex inferioris ordinis hominibus, aliqui huic sacrilego reclamarent insultui; Hæretici in Clerum debacchari cœperunt; ipsum rapinarum, malæ fidei, luxus,& criminum aliorum apud populos insimulantes; ac tamdem suis maledictis, & conuitijs grauissimam inuidiam Ecclesiasticis personis conflauerunt. Ergo Magistratibus,& populis multis in suam sententiam inductis,iam rem intentatam ad exitum perduxerunt; Principibus, & bona omnia Ecclesiarum, & piorum Locorum, quin & omnem in omnium statuum homines iurisdictionem arrogantes, Ministros Ecclesiæ in exiliũ egere;pauperes fame, & nuditate interemere; tristissimis habuere modis eos omnes, qui de eorum malè sentiebant insolentia;& quæcumque potuerunt bona Ecclesiastica,in sua priuata commoda abligurienda conuerterunt.

3 Hisce artibus tam ingentem vtriusq; Germaniæ partem Hæretici destruxerunt, & à fide Catholica dimouerunt. Idem in Anglia, Scotia, Hibernia,alijsq; locis effecere. Vnde exempla numerosa suppetunt;quæ doceant Prouincias Catholicas, hoc hominum genus, & Ecclesiæ, & rebus ipsis Politicis perniciosissimum, vitare, & statum Ecclesiasticum, quantumuis aliquot singulares personæ ab orbita sui perficiendi muneris deuient, reuereri. Satis est ergo despicabilis, & contemptus Ecclesiasticus status, apud Hæreticos; & apud illas Prouincias, quæ ab illis se passæ sunt seduci; non est, quòd Catholici etiam doceant, vel doceri permittant populũ, indignum Ecclesiasticorũ contemptum. Imperator, Reges, Principes, Respublicæ Catholicã Religionẽ profitẽtes, Sacerdotes, Monachos, Prælatos Ecclesiæ tuendos, atque extollendos, suscipere

debent. quod est Catholicorũ, & bonorum imperantiũ officium: non autẽ pati, illos sannis, conuitijs, & libris scriptis proscindi, impeti, derideri.

4 Quòd si Christi de hoc Domini doctrina, si sanctorum Patrum monita, si antiquorum non adessent Christianorum instituta; debuissent, apud Magistratus seculares, (ad verecũdiam hoc illis dicimus, Paulum imitati) Gentium, & Saracenorum sat esse exempla: apud quos tantùm commentitij Sacerdotij valuit auctoritas; vt neque Romani suos Flamines, neque Apennini Galli suos Druidas, neque Chaldæi suos Magos, neque Mahumetani suos Alfaquinos, æquo animo tulissent, improperijs affici, vel indignis nuncupationibus, à priuatis quibuscumque, etiam iustam caussam tuentibus, dehonestari. Curare maximè debent Imperator, Reges, Principes, Respublicæ; ne Ecclesiæ Prælati, & Sacerdotes, & vniuersè, Ecclesiasticus status, malam, à quibus bonam sperabant, ineant gratiam; ne succedat tamdem, vt populus, concepta animo semel de Ecclesiastico ordine sinistra opinione, præsumat ab eius cultu, amore, & reuerentia dimoueri.

5 Ceterarum Propositionum, quæ contra sacrorum hominum, & bonorum immunitatem circumferuntur, confutationem, in tempus commodius reseruamus: quamuis, si præfata legantur attentè, credimus, eas sufficientissimè confutatas.

Tractatus Theologici, de Politia, & Immunitate Ecclesiastica, Magistri F. Laurentij Ortiz de Ibarrola, & Ayala, Benedictini.

PERORATIO.

EXIGEBAM Tractatum hunc; at quàm exactè, Catholici pietate, & doctrina nobiles Lectores indicent. Quos, per viscera misericordiæ Christi Domini, oro, & obsecro; vt quæ breuitati Operis consulens, vel prætermisi, vel obiter attigi, ipsi copiosius, & operosiùs tractent; ad Ecclesiæ initia nitentes, senescentia eius hæc secula reuocare. Iussus sic Moses Doctor, & Ductor, omnia facere, secundum exemplar in monte sibi monstratum; Doctoribus præiuit figura Christianis; vt eam doceant, defendant, tueantur doctrinam, quam & Christus Dominus, & Primitiuorum cœtus Christianorum docuit: Ductoribus præiuit figura Catholicis; vt eam opere præstent, protegant, & conseruent. Hierarchia Ecclesiæ, einsq; hac visibili perstante Politia, Hæreticis, ac Infidelibus alijs erit terribilis: immò eos in suũ ouile vel reducet, vel inducet: vt omnis spiritus, & velit, & valeat, Dominum Mundi totius & Conditorem, & Instauratorem collaudare.

Quæcumque in hoc Tractatu continentur, subijcio Censuræ S. Matris Ecclesiæ Catholicæ Romanæ.

Omnipotenti Deo Trino & Vno, qui donauit cogitare, describere, & in lucem proferre, bonor & gloria, in secula seculorum. Amen.

IN-

INDEX EORVM,

Quæ in quattuor Partibus huius Tractatus, per capita rerum, comprehenduntur.

IN PRIMA PARTE.

IN SECVNDA PARTE.

IN TERTIA PARTE.

IN QVARTA PARTE.

Re

R O M AE,

Apud Stephanum Paulinum.

M DC X.

SVPERIORVM PERMISSV.

PRAECIPVE CASTIGANDA.

Fol.	Lin.	Erratum	Lege.
4	40	quoad	quò ad
	42	quoad	quò ad
5	1	quoad	quò ad
8	31	quoad	quò ad
13	17	custodiunt	custodient
		requirunt	requirent
15	39	riguroso	rigoroso
19	29	Senatotes	Senatores
23	14	redditæ	reddite
35	36	quamquam	quaquam
	38	optatatum	optatum
44	28	Saphyræ	Sapphiræ
	30	Saphyra	Sapphira
101	24	Chariatsepher	Chariath Sepher
	25	Chariatsepher	Chariath Sepher
118	33	*post* castiganit	*adde* Ioan.c.a.
121	28	quit	inquit
		Aliegenarum	Alienigenarum
133	8	discussa	discissa
212	40	quoad	quò ad
221	17	superanda	separanda
235	26	neque	atque
284	3	Berythum	Pellam pro maiore parte
215	12	neque	etiam
324	14	euanuerunt;illis	decreuerunt : locis, & substantiis nouè acquisitis,pro maxima parte,
	31	illis	institutis Militaris religionis,
378	13	maiori	meliore
405	9	custodiunt	custodient
	10	requirunt	requirent
	14	variare	variari
442	12	sextò	septimò
443	25	Sexti	Septimi
481	31	eum	*dele*
492	1	centum	ducentum
493	11	procere,sorat,&c.	proceres,orat,&c.
	16	vsurpata	vsurpatæ
	23	collocarunt	collocauit
532	16	neque	vel
	17	neque	vel
541	23	Vinzeius	Vinzetus
576	42	Eduardus	Henricus
590	22	*post* Anglicam	*adde* constructam
591	8	iii.	ii.

debent.quod est Catholicorũ,& bonorum imperantiũ officium: non autē pati, illos sannis, conuitijs,& libris scriptis proscindi, impeti, derideri.

4 Quòd si Christi de hoc Domini doctrina, si sanctorum Patrum monita, si antiquorum non adessent Christianorum instituta; debuissent, apud Magistratus seculares, (ad verecũdiam hoc illis dicimus, Paulum imitati) Gentium,& Saracenorum sat esse exempla: apud quos tantùm commentitij Sacerdotij valuit auctoritas; vt neque Romani suos Flamines, neque Apennini Galli suos Druidas, neque Chaldæi suos Magos, neque Mahumetani suos Alfaquinos, æquo animo tulissent, improperijs affici, vel indignis nuncupationibus, à priuatis quibuscumque, etiam iustam caussam tuentibus, dehonestari. Curare maximè debent Imperator, Reges, Principes, Respublicæ; ne Ecclesiæ Prælati, & Sacerdotes,& vniuersè, Ecclesiasticus status, malam, à quibus bonam sperabant, ineant gratiam; ne succedat tamdem, vt populus, concepta animo semel de Ecclesiastico ordine sinistra opinione, præsumat ab eius cultu, amore, & reuerentia dimoueri.

5 Ceterarum Propositionum, quæ contra sacrorum hominum,& bonorum immunitatem circumferuntur, confutationem, in tempus commodius reseruamus: quamuis, si præfata legantur attentè, credimus, eas sufficientissimè confutatas.

Tractatus Theologici, de Politia, & Immunitate Ecclesiastica, Magistri F. Laurentij Ortiz de Ibarrola, & Ayala, Benedictini.

P E R O R A T I O.

EXIGEBAM Tractatum hunc; at quàm exactè, Catholici pietate, & doctrina nobiles Lectores iudicent. Quos, per viscera misericordiæ Christi Domini, oro, & obsecro; vt quæ breuitati Operis consulens, vel prætermisi, vel obiter attigi, ipsi copiosius, & operosiùs tractent; ad Ecclesiæ initia nitentes, senescentia eius hæc secula reuocare. Iussus sic Moses Doctor, & Ductor, omnia facere, secundum exemplar in monte sibi monstratum; Doctoribus præiuit figura Christianis; vt eam doceant, defendant, tueantur doctrinam, quam & Christus Dominus, & Primitiuorum cœtus Christianorum docuit: Ductoribus præiuit figura Catholicis; vt eam opere præstent, protegant, & conseruent. Hierarchia Ecclesiæ, eiusq; hac visibili perstante Politia, Hæreticis, ac Infidelibus alijs erit terribilis: immò eos in suũ ouile vel reducet, vel inducet: vt omnis spiritus, & velit, & valeat, Dominum Mundi totius & Conditorem, & Instauratorem collaudare.

Quæcumque in hoc Tractatu continentur, subijcio Censuræ S. Matris Ecclesiæ Catholicæ Romanæ.

Omnipotenti Deo Trino & Vno, qui donauit cogitare, describere, & in lucem proferre, bonor & gloria, in secula seculorum. Amen.

INDEX EORVM,

Quæ in quattuor Partibus huius Tractatus, per capita rerum, comprehenduntur.

IN PRIMA PARTE.

IN SECVNDA PARTE.

IN TERTIA PARTE.

Sup-

IN QVARTA PARTE.

Tertia

te,

ROMAE,
Apud Stephanum Paulinum.
M DC X.

SVPERIORVM PERMISSV.

PRAECIPVE CASTIGANDA.

Fol.	Lin.	Erratum	Lege.
4	40	quoad	quò ad
	42	quoad	quò ad
5	1	quoad	quò ad
8	31	quoad	quò ad
13	17	custodiunt	custodient
		requirunt	requirent
15	39	rigurosò	rigorosò
19	29	Senatores	Senatores
23	14	redditæ	reddite
35	36	quamquam	quaquam
	38	optatatum	optatum
44	28	Saphyræ	Sapphiræ
	30	Saphyra	Sapphira
101	24	Chariatsepher	Chariath Sepher
	25	Chariatsepher	Chariath Sepher
118	33	*post* castiganit	*adde* Ioan.c.2.
121	28	quit	inquit
		Aliegenarum	Alienigenarum
133	8	discussa	discissa
212	40	quoad	quò ad
221	17	superanda	separanda
235	26	neque	atque
284	3	Berythum	Pellam pro maiore parte
315	12	neque	etiam
324	14	euanuerunt;illis	decreuerunt : locis, & substantiis nouè acquisitis,pro maxima parte,
	31	illis	institutis Militaris religionis,
378	13	maiori	meliore
405	9	custodiunt	custodient
	10	requirunt	requirent
	14	variare	variari
442	12	sextò	septimò
443	25	Sexti	Septimi
481	31	eum	*dele*
492	1	centum	ducentum
493	11	procere,sorat,&c.	proceres,orat,&c.
	16	vsurpata	vsurpatæ
	23	collocarunt	collocauit
532	16	neque	vel
	17	neque	vel
541	23	Vinzeius	Vinzetus
576	42	Eduardus	Henricus
592	22	*post* Anglicam	*adde* constructam
591	8	iii.	ii.